

DAS
PURĀNA
PAÑCALAKṢANA

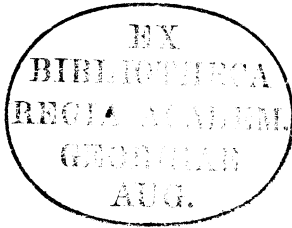
Versuch einer Textgeschichte.

Von

Willibald Kirfel.

1 9 2 7

KURT SCHROEDER / VERLAG / BONN.

1927. 10968

27 47654.

Vorwort.

Als ich vor mehr als drei Jahren die Purāṇa auf kosmogonische Ideen hin durchsah, entdeckte ich in ihnen eine Anzahl wörtlicher Übereinstimmungen. Ich ging denselben nach, legte mir konkordanzartige Listen an, um mir einen vorläufigen Überblick über dieselben zu verschaffen, und erst als ich sah, dass sich hinter ihnen ein textgeschichtliches Problem verbarg, das für die Indologie von Bedeutung zu werden schien, glaubte ich mich zunächst ausschliesslich seiner Lösung widmen zu müssen. Wie nahe waren schon Blau (s. seinen Aufsatz „Puranische Streifen“ in: Z. D. M. G. Bd. 62 (1908) S. 337 ff.) und Hertel (s. seinen Aufsatz „Die Geburt des Purūravas“ in: W. Z. K. M. Bd. 25 (1911) S. 153 ff.) der Entdeckung dieses Problems gewesen. Hätten sie damals die Texte, die sie für die genannten Arbeiten benutzten, etwas weiter und eingehender mit einander verglichen, so würde das Problem der Purāṇa schon viel früher aufgerollt und ihre Auflösung in die in ihnen enthaltenen Einzeltexte schon längst in Angriff genommen worden sein. Aber herrschte nicht bisher allgemein die Ansicht, dass die Purāṇa in der Hauptsache als individuelle Werke zu betrachten seien?

Dass die vorliegende Arbeit über das sogenannte Pañcalakṣaṇa, den vermutlich ältesten Teil der Purāṇa-Literatur, im Einzelnen noch viel Unvollkommenes enthält, ist mir selbst am meisten klar, kann doch nur ein Teil der hier benutzten Textausgaben als einigermaßen zuverlässig und kritisch gelten. Zudem hätte noch eine grössere Zahl guter Manuskripte herangezogen werden müssen; aber selbst wenn aus der Masse der katalogisierten und nicht katalogisierten Purāṇa-Handschriften zur Zeit schon die besten ausgewählt und herangezogen werden könnten, so würde das Material des kritischen Apparates doch einen solchen Umfang angenommen haben, dass die Veröffentlichung der Arbeit schliesslich an praktischen Schwierigkeiten gescheitert wäre. Hat sich doch so schon ihre Drucklegung nur dadurch ermöglichen lassen, dass die Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft einen erheblichen Teil der Un-

kosten übernommen hat. Gegenüber den Unvollkommenheiten, die sich in der Hauptsache nur auf unsichere Lesarten beziehen werden, schien mir die Veröffentlichung der textgeschichtlichen Ergebnisse und damit die Inangriffnahme des Purāna-Problems von so grosser Bedeutung, dass sie nicht weiter hinausgeschoben werden durfte. Aus den gleichen Gründen werden dieser Arbeit in absehbarer Zeit noch mehrere andere nachfolgen.

In seinem letzten Buche „Ancient Indian Historical Tradition, London 1922“ beschäftigt sich auch Pargiter mit einem Teil unserer Probleme, aber erst Ende August 1925 wurde mir das Buch zugänglich, nachdem ich es vorher in den deutschen Bibliotheken vergeblich gesucht hatte. Damals war mein Druckmanuskript schon sozusagen abgeschlossen; ich bin also ganz selbständig zu meinen Ergebnissen gekommen, die, wie man sehen wird, zum Teil von Pargiters Anschauungen abweichen.

Zum Schluss verbleibt mir noch die angenehme Pflicht, all denen meinen Dank auszusprechen, die zum Zustandekommen dieses Buches irgendwie beigetragen haben. An erster Stelle habe ich zu danken der Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft, die, wie schon erwähnt, die materielle Möglichkeit der Veröffentlichung erst geschaffen hat. Für Mitteilungen bin ich verpflichtet Herrn Prof. Dr. F. W. Thomas, Oxford und Herrn Prof. Dr. M. Winternitz, Prag. Ganz besonderen Dank schulde ich aber Herrn Geheimrat Prof. Dr. H. Jacobi, der mich in der lebenswürdigsten und aufopferndsten Weise beim Korrekturenlesen unterstützt und auf viele Versehen aufmerksam gemacht hat.

Bonn, im Juli 1927.

Inhaltsverzeichnis.

	Seite		Seite
Vorwort	III	D.	204
Abkürzungen	VII	E.	208
Einleitung	IX	Textgruppe II.	
Maṅgalam	1	A.	210
1. Abschnitt. Sarga und Prati-		B.	214
sarga.		C.	219
Textgruppe I	2	3. Kapitel.	
Textgruppe IIA.		Textgruppe I.	226
1. Kapitel	6	Textgruppe II	231
2. Kapitel	11	4. Kapitel.	
3. Kapitel	15	Textgruppe I.	233
4. Kapitel	20	Textgruppe II	251
5. Kapitel	24	3. Abschnitt. Manvantara.	
6. Kapitel	31	Textgruppe I.	254
7. Kapitel	35	Textgruppe II.	273
8. Kapitel	39	Textgruppe III.	
9. Kapitel	41	A.	277
Textgruppe IIB.		B.	281
1. Kapitel	44	4. Abschnitt. Vaṃśānucarita.	
2. Kapitel	54	1. Kapitel.	
3. Kapitel	59	Textgruppe I.	284
4. Kapitel	71	Textgruppe II.	295
5. Kapitel	79	2. Kapitel.	
6. Kapitel	101	Textgruppe I.	
7. Kapitel	112	A.	299
8. Kapitel	121	B.	320
9. Kapitel	128	Textgruppe II	340
Textgruppe III	136	3. Kapitel.	
2. Abschnitt. Vaṃśā.		Textgruppe I.	
1. Kapitel.		A.	349
Textgruppe I.	141	B.	355
Textgruppe II	153	C.	369
2. Kapitel.		D.	383
Textgruppe I.	155	Textgruppe II.	
Textgruppe Ia.		A.	393
A.	174	B.	403
B.	188	4. Kapitel.	
C.	193	A.	410

	Seite		Seite
B.	422	B.	482
C.	432	C.	507
D.		6. Kapitel.	
Textgruppe I	437	A.	521
Textgruppe II	446	B.	536
E.		Namenregister	557
Textgruppe I	449	Kurzes Sachregister	593
Textgruppe II	464	Verbesserungen und Nachträge	597
5. Kapitel.			
A.	472		

Abkürzungen.

- A. = Agnipurāṇam. Poona 1900. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 41)
- Bd.1 = Brahmāṇḍapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇāyana-trālaye. saṃvat 1969, śake 1838 [1913].
- Bd.2 = Brahmāṇḍapurāṇam. Ms. S. 119 der Universitätsbibliothek Bonn. Moderne unvollständige Abschrift von verschiedener Hand, nach 1857.
- Bhg. = Bhāgavatapurāṇam. Paṇāśīkaropāhva-Lakṣmaṇaśarma-tanuḷa-ṇuṣā Vāsudevaśarmaṇā saṃśodhitāḥ. [Bombay]: Nirṇayasāgarā-khyamudraṇāyana-trālaye śake 1831, sana 1910.
- Bh(v). = Bhaviṣyapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇālaye 1897.
- Br. = Brahma-purāṇam. Poona 1895. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthā-valiḥ 28.)
- De. = Devibhāgavatapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudra-ṇālaye saṃvat 1951, śake 1816 [1895].
- Ga. = Gaṛuḍapurāṇam . . . Pañcānana-Tarkaratnena saṃpāditam . . . Vīrasīṃha-Śāstriṇā . . . Dhīrānanda-Kāvyanidhinā ca pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām śakābdāḥ. 1812 [1890].
- H. = Harivaṃśaḥ. In: The Mahābhārata. An Epic Poem. Calcutta 1834—1839. Vol. IV. p. 445 ff.
- Kū. = The Kūrma Purāṇa . . . ed. by Nīlmaṇi Mukhopādhyāya. Calcutta 1890. (Bibliotheca Indica.)
- L. = Līṅgapurāṇam. . . . Pañcānana-Tarkaratnena saṃpāditam, . . . Vīrasīṃha-Śāstriṇā . . . Dhīrānanda-Kāvyanidhinā ca pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām. śakābdāḥ 1812 [1890].
- M. = Mānava-dharma Śāstra. Institutes of Manu with the comm. of Medhātithi etc. by . . . Vishvanāth Nārāyan Mandlik . . . Bombay 1886.
- Mh. = Mahābhārata. An epic poem. Calcutta 1834—1839.
- Mhk. = The Mahābhārata. A new edition mainly based on the South Indian texts. Kumbhakonam 1906—1910.
- Mr. = The Mārcaṇḍeya Purāna . . . ed. by K. M. Banerjea. Calcutta 1862. (Bibliotheca Indica.)
- Mt. = Matsyapurāṇam. Poona 1907. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthā-valiḥ 54.)
- P.1 = Padmapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-yantraḷayē saṃvat 1951, śake 1816 [1895].
- P.2 = Padmapurāṇam. Ed. . . . by . . . Vishwanāth Nārāyaṇa Maṇḍlic . . . Vol. III. Poona 1894. (Ānandāśrama Sanskrit Series. Extra Nr.)
- Śīdh. = Śīvapurāṇam. (Dharmasaṃhitā) . . . Pañcānana-Tarkaratnena saṃpāditam . . . Vīrasīṃha-Śāstriṇā . . . Dhīrānanda-Kāvyanidhinā pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām śakābdāḥ 1812 [1890].

- T. = Text.
 V. = Variante unter dem Text.
 Vā. = Vāyupurāṇam. Poona 1905. (Ānandāśramasamskṛtagranthāvaliḥ 49.)
 Var. = The Varāha Purāṇa . . . ed. by . . . Hṛishikeśa Śāstrī. Calcutta 1893 (Bibliotheca Indica).
 Vi.1 = Viṣṇupurāṇam . . . Śrī-Jivānanda-Vidyāsāgara . . . samskṛtam . . . Kalikātānagaryyām 1882.
 Vi.2 = Viṣṇupurāṇam. Mumbāpuryām: Orientalākhye mudrāyantrālaye. śāke 1811 [1889].

Die Erläuterung der übrigen beim Druck angewandten Eigentümlichkeiten findet man auf p. XX ff.

Nachträglich haben sich noch folgende Druckfehler gefunden:

p. XIX Anmerkung: 1)–3) statt 6)–8).

p. XXI Ende der 4. Zeile von unten: -at statt -t

p. 360 Krit. App. zu Śl. 48–49 linke Spalte: H. 1372, 1373 statt
1312, 1313.

Einleitung.

Wenn sich in zwei oder mehreren Purāṇa's ein und dasselbe Textstück in sozusagen gleichem Wortlaut und in der Hauptsache nur in Lesarten variierend wiederfindet, so liegt der Schluss nahe, dass dieses gemeinsame Stück letzten Endes auf eine einzige Quelle zurückgeht. Entweder ist nun irgend eines dieser Purāṇa's die Quelle gewesen und die übrigen haben diesem jenes Textstück entnommen, oder diese Quelle hat ursprünglich ganz ausserhalb derselben gelegen. Da die Purāṇa's als solche augenscheinlich Sammlungen von Texten des heterogensten Inhaltes sind, wird man in den allermeisten Fällen, wo sich derartige Übereinstimmungen zeigen, nur die letztere Möglichkeit gelten lassen können, d. h. die grösste Wahrscheinlichkeit wird dafür sprechen, dass dieses Textstück, zumal wenn es nach Form und Inhalt ein abgeschlossenes Ganze bildet, einmal eine selbständige Existenz gehabt hat und dann rein mechanisch in die in Betracht kommenden Purāṇa's aufgenommen worden ist. Es ist selbstverständlich, dass sich das Gesagte auch auf singuläre Teile der Purāṇa's oder anderer ähnlicher Textsammlungen beziehen kann, mag sich nun ausserhalb derselben noch eine Parallele erhalten haben oder nicht, zunächst wird es aber hauptsächlich für die Stücke zu gelten haben, die wir in zwei oder mehreren Purāṇa's parallel antreffen. Stossen wir nun auf derartige längere Textstücke, so ergibt sich uns gleich die Möglichkeit, deren Lesarten auf ihre Richtigkeit hin zu prüfen und die Texte selbst auf Verderbnisse und individuelle Zusätze, die bei der Vergleichung ja sofort in die Augen springen, zu untersuchen. In einem solchen Falle ist es natürlich gleichgültig, ob dieses gemeinsame Textstück etwas Einheitliches darstellt, d. h. nach Form und Inhalt auf einen einzigen Autor schliessen lässt, oder ob es schon eine Sammlung von Texten bildet, die nach den genannten Kriterien die Annahme verschiedenen Ursprungs rechtfertigt.

Eine derartige rein deduktive Methode der Textvergleichung bietet zunächst den Vorteil, dass sie ganz voraussetzungslos vor-

gehen und sich von aller einheimischen Tradition, die in den Purāṇa's selbst eine besondere Rolle spielt und zum grossen Teil sicher auf eine „pia fraus“ zurückgeht, sowie von allen bis dahin aufgestellten Theorien und Thesen vollkommen freihalten kann. Diese Methode geht infolgedessen nicht mehr von dem Einzel-Purāṇa aus, betrachtet auch dieses nicht mehr als individuellen Text, sondern nimmt als Ausgangspunkt die Textstücke, die in sozusagen übereinstimmendem Wortlaut zwei- oder mehrmal in den verschiedenen Purāṇa's und verwandten Texten wiederkehren. Die gemeinsamen Stücke deckt sie also gewissermassen auf einander, verringert dadurch schon die eigentliche Purāṇa-Textmasse und löst schliesslich deren äussere Form ganz auf, so dass als letztes Ergebnis nur mehr Einzeltex-te übrig bleiben. Auf den ersten Blick mag dieses Verfahren vielleicht etwas gewagt erscheinen, bei näherer Prüfung wird es sich aber als die einzige Möglichkeit erweisen, in den Urwald der Purāṇa's und all der Texte, die zu ihnen gehören, einen Weg zu bahnen. Schon jetzt wird man fühlen, dass dieses Verfahren, wenn es erfolgreich ist, zu gewissen prinzipiellen Schlüssen führen muss.

Nach der soeben skizzierten Methode kann ich jetzt also die Ergebnisse meiner Purāṇa-Forschungen darlegen, ohne vorher die traditionellen Angaben über diese Texte eingehend zu diskutieren. Bezüglich ihrer sei der Leser auf F. E. Pargiters fleissiges Buch „Ancient Indian historical tradition, London 1922“ verwiesen¹⁾, dessen einleitende Kapitel gerade diese Materie eingehend behandeln. Wie weit ich sonst in wesentlichen Punkten mit Pargiter, der bei einer früheren Arbeit ähnlich verfahren hat²⁾, übereinstimme oder von ihm abweiche, wird sich im Verlauf dieser Ausführungen von selbst ergeben.

Brahmāṇḍa- und Vāyupurāṇa.

Das erste Ergebnis der purāṇischen Textverglei-chung ist die Erkenntnis, dass Bḍ. und Vā. ursprünglich ein einziges Purāṇa gebildet haben müssen. Nicht nur haben beide die gleiche Grundeinteilung in: prakriyā-, anuṣāṅga-, upodghāta- und upasambhārapāda, sondern — und das ist das Wesentlichste — auch der grösste Teil ihrer Textmasse stimmt im Wortlaut mit einander überein. Nur

1) Siehe auch: F. E. Pargiter in: Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol. 10, p. 447—455.

2) The Purāṇa Text of the dynasties of the Kali age. Oxford 1913.

den kleineren Teil nehmen Sonderstücke ein, die sich aber zwanglos aus dem Zusammenhang auslösen lassen, mithin also rein mechanisch eingefügt sein müssen. Der Schluss ist also berechtigt, dass dieses gemeinsame Textstück, das ich künftig einfach Bđ.-Vā. nenne, ursprünglich ein einziges Purāṇa gebildet hat, und dass durch mechanische Einfügung der Sonderstücke in zwei verschiedene Handschriften die beiden heute als Bđ. und Vā. bekannten Purāṇa's entstanden sind. An dieser Tatsache ändern die vielen abweichenden Lesarten, die grösstenteils Verderbnisse sind, die zahlreichen kleinen Sonderinterpolationen, die Umstellungen kleinerer Textstücke, die meistens schon in alter Zeit durch Blättervertauschung verursacht worden sein mögen, willkürliche Ergänzungen kleiner Verderbnisse und Lücken in beiden Texten nichts. Andererseits zeigt dieselbe aber auch, dass die traditionelle Achtzehnzahl der Purāṇa's sowie ihre Einteilung nach den drei guṇa's oder die in viṣṇuitische, śivaitische und gemischte — Bđ. gilt als gemischt und Vā. als śivaitisch — mit der wirklichen Entstehung und dem Grundwesen der Purāṇa's nichts zu tun haben, dass diese vielmehr spätere Spekulationen und höchstens auf ihre letzte endgültige Form als Textsammlungen anwendbar sind.

Schon Pargiter hat darauf aufmerksam gemacht, dass Bđ. und Vā. ursprünglich ein Purāṇa gebildet haben¹⁾, doch hat er, soweit ich sehe, nirgendwo eine Kapitelkonkordanz geliefert, die am besten diese These hätte beweisen können. Gerade eine solche Konkordanz, und mag sie noch so kurz sein, ist für die Purāṇa-Forschung besonders wichtig, da sie auf den ersten Blick den gemeinsamen Grundkern und die individuellen Sonderstücke überschauen lässt. Zunächst will ich nun eine solche mit Angabe der jeweiligen Verszahl folgen lassen. In der Hauptsache dürfte sie schon genügen, um ohne allzu grosse Mühe für einen Vers des einen Textes die Parallele in dem anderen auffinden zu lassen. Die grosse Zahl gibt die Kapitel d. h. adhyāya, die kleinere kursive darunter die Anzahl der Śloka an.

1) Ancient Indian historical tradition p. 23; ders. in: Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol. 10, p. 448a.

(Pāsupatayoganirūpaṇam), 16 über liturgische Reinheitszeremonien (śaucācāralakṣaṇanirūpaṇam), 17 über die Regeln der letzten Lebensstufe (paramāśramavidhikathanam), 18 über Bussvorschriften für den Asketen (yatiprayaścittavidhikathanam), 19 über Unglück verheissende Vorzeichen (ariṣṭanirūpaṇam), 20 über den Laut Om und die Verdienste der Meditation über denselben (omkāraprāptilakṣaṇanirūpaṇam), 21 und 22 über die Struktur eines Kalpa und die Namen und Charakteristika von 30 Kalpa's (kalpanirūpaṇam und kalpasamkhyānirūpaṇam), 23 über 5 weitere Kalpa's sowie Śiva's Erscheinungsformen während der einzelnen Zeiten (Māheśvarāvata-rayogaḥ), 24 enthält Brahman's und Viṣṇu's Preishymnus an Śiva und seine Veranlassung (Śārvastavam), 25 schildert die Entstehung und Vernichtung Madhu's und Kaiṭabha's (Madhu-Kaiṭabhotpattivināśavarṇanam), 26 behandelt die Entstehung der Laute (svaroṭpattinirūpaṇam), 30.⁷⁹⁻³¹¹ enthält die Schilderung von Dakṣa's Geburt und Opfer, Virabhadra's Geburt und der durch diesen verursachten Vernichtung des Opfers Dakṣa's sowie des letzteren Wunscherlangung und Preislied an Śiva (Dakṣaśāpavarṇanam), 32 beschreibt die Zustände in den einzelnen Yuga's (yugadharmāḥ), 34.⁵⁸—42, 43.¹⁰⁻³⁸, 44, 45.^{20^b-66}, 48 handeln über wirkliche oder vermeintliche Geographie (Jambūdvīparvarṇanam und bhuvanavinnyāsaḥ), 104 erzählt von Vyāsa's Zweifel und seiner Lösung (Vyāsaśaṃsayāpanodanam) und 105—112 bilden einen Traktat zur Verherrlichung Gayā's (Gayāmāhātmyam).

Werden die angegebenen Sonderstücke also aus beiden Purāṇa's ausgeschieden, so müssen zwei gleiche im Wortlaut übereinstimmende Textreste übrig bleiben, die sich etwa wie zwei verschiedene Handschriften eines bestimmten Werkes zu einander verhalten. Im Grossen und Ganzen trifft dieses auch tatsächlich zu, jedoch haben wir in unserem Falle eine lange und, wie das bisher zugängliche Material zu erkennen gibt, nicht besonders glückliche Überlieferungsgeschichte zu berücksichtigen. Vergleicht man nämlich die Ślokenzahlen der entsprechenden Kapitel mit einander, so fällt sofort auf, dass manche ziemlich vollkommen mit einander übereinstimmen, während wieder andere mehr oder weniger von einander abweichen. Geringe Abweichungen finden, so weit ich sehe, meist schon ihre Erklärung in einer etwas auseinander gehenden Verszählung, bei stärkeren haben wir es durchweg mit kleineren Zusätzen oder mit Lücken in diesem oder jenem Texte zu tun. Derartige Zusätze finden sich z. B. Bd. I. 5. 83-141 (p. 68 f.¹), I. 9.1-8 (p. 112), I. 9.14 31 (p. 113 f.), Vā. 9.68-122 (p. 107 ff.), Lücken andererseits z. B. hinter Bd. I. 3.23

1) Die Zahlen in () beziehen sich auf die Seiten unseres Textes.

(p. 47 ff.), II. 3.30^a (p. 180 ff.), II. 66.16^b (p. 357), II. 72.180^b (p. 504 f.), II. 74.103 (p. 533 ff.) oder Vā. 27.19^l (p. 122 f.), 27.36 (p. 124 f.) usw. Ausserdem enthalten beide Reststücke noch eine grosse Anzahl von Stellen, bei denen sowohl kleine Zusätze wie Lücken vorliegen können. Ob das eine oder andere zutrifft, wird wohl meist schon aus dem Zusammenhang erschlossen, in anderen Fällen aber vielleicht erst nach eingehender Vergleichung alter Handschriften entschieden werden können. Da sich die weitere Untersuchung nur auf den Urkern Bḍ-Vā. beziehen kann, so ist zunächst notwendig, kurz seinen Inhalt anzugeben, und dies mag aus Gründen der Übersicht hier in Form eines tabellarischen Überblicks erfolgen. Die Kapitelunterschrift wird nach dem Vā. beigefügt.

Inhalt:	Bḍ.	Vā.
Prakriyāpāda:		
Inhaltsübersicht (anukramaṇikā)	I. 1	1
Schilderung des zwölfjährigen Soma-Opfers (dvādaśa-vārṣikasatranirūpaṇam)	2	2
Die Schöpfung (sṛṣṭiprakaraṇam)	3-5	4-6
Anuṣaṅgapāda:		
Der Übergang vom vergangenen zum gegenwärtigen Kalpa (pratisaṃdhikīrtanam)	6	7
Die Einteilung in die 4 Zeitalter Kṛtayuga usw. (caturāśramavibhāgaḥ)	7	8
Die Erschaffung der Götter usw. (devādisṛṣṭīkathanam)	8	9
Die Schöpfungen Rudra's, Dharma's und der 9 Ṛṣi's Bhṛgu usw. (manvantaravarṇanam)	9	10
Schilderung der 8 Namen und Körper, die Rudra von Brahman erhalten hat (Mahādevatanavarṇanam)	10	27
Die Geschlechter der 9 Ṛṣi's (ṛṣivamśānukīrtanam)	11	28
Das Geschlecht Agni's (Agnivamśavarṇanam)	12	29
Dakṣa's Fluch (Dakṣaśāpavarṇanam)	13	30.1-78, 31
Das Geschlecht des Manu Svāyambhuva (Svāyambhuvavamśavarṇanam)	14	33
Die Beschreibung des Jambūdvīpa (Jambūdvīpavarṇanam)	15	{ 34.1-57 43.1-9 45.1-20 ^a
Die Einrichtung der Welt (bhuvanavinyāsaḥ)	16-19	{ 45.67-137 46-49
Der Lauf der Himmelskörper (jyotiḥpracāraḥ)	20-23	50-52
Das Aussehn der Himmelskörper (jyotiḥsamniveśaḥ)	24	53
Preishymnus an Nilakaṇṭha (Nilakaṇṭhastavaḥ)	25	54
Preishymnus über die Entstehung des Liṅga (liṅgodbhavastavaḥ)	26	55

Inhalt:	Bd.	Va.
Die Väter und ihre Befriedigung (pitṛvarṇanam) . . .	28	56
Die Beschreibung der Yuga's	29	57.1—85
Die Vollziehung des Opfers (yajñavarṇanam)	30	57.86—125
Beschreibung eines Caturyuga (caturyugākhyānam) .	31	58
Die Arten der Ṛṣi's (ṛṣilakṣaṇam)	32—33	59
Die Verteilung des Veda durch Vyāsa, die Übergabe der Purāṇa's und Vedasamhitā's an seine Schüler, die Verbreitung des Veda durch diese	34	60.1—62
Das Geschlecht des Manu Svāyambhuva (1) (Prajāpati- vaṃśānukīrtanam)	35	60.63—66A, [61
Die Geschlechter der Manu Svārociṣa (2) bis Cākṣuṣa (6) und das Melken der Erde (pṛthivīdohanam)	36	62
Das Geschlecht des Pṛthu und Cākṣuṣa's Schöpfung (Pṛthuvaṃśānukīrtanam)	37	63
Die Schöpfung des Manu Vaivasvata (7) (Vaivasvata- sargavarṇanam)	38	64
Upodghātapāda.		
Die Schöpfung der Ṛṣi's im Vaivasvatamanvantara (prajāpativaṃśānukīrtanam)	II. 1-2	65
Kaśyapa's Nachkommenschaft (Kaśyapiyapra jāsargah)	3—7	66—69
Die Geschlechter der Ṛṣi's (ṛṣivaṃśānukīrtanam) . .	8	70
Das Śrāddha-Ritual (śrāddhakalpaḥ)	9—20	71—83
Das Geschlecht des Varuṇa, Erklärung von Mārtaṇḍa's Namen, sein Geschlecht (śrāddhakalpe Vaivasvatot- pattivarṇanam)	59	84
Das Geschlecht des Manu Vaivasvata (Sūryavaṃśa) mit einem eingefügten kurzen Traktat über Musik (gāndharva) (Vaivasvatamanuvaṃśavarṇanam) . .	60—64	85—89
Die Geburt des Mondgottes (Somajanmavivarṇanam) .	65	90
Das Mondgeschlecht (Candravaṃśakīrtanam)	66—71	91—96
Mythologischer Abschnitt zur Verherrlichung Viṣṇu's (Viṣṇumāhātmyam)	72—73	97—98
Ende des Mondgeschlechts, die Geschlechter des Tur- vasu usw., die Königsgeschlechter der Zukunft im Kaliyuga (Turvasvādivaṃśavarṇanam)	74	99
Upasamhārapāda.		
Die 7 künftigen Manvantara's (manvantaranisargavar- ṇanam)	III. 1	100
Die Schilderung der 7 Weltschichten bhūrloka usw., die Beschreibung von Śiva's Stadt (bhūrlokādivya- vasthāvarṇanam)	2	101
Die Beschreibung des Weltuntergangs (pratisargavar- ṇanam)	3	102
Die Neuschöpfung am Anfang des künftigen Kalpa (srṣṭivarṇanam)	4	103

Mag die vorstehende Inhaltsübersicht noch so dürftig und lückenhaft sein, so lässt sie doch auf den ersten Blick einen Zug erkennen, der von charakteristischer Bedeutung ist. Sie zeigt nämlich, dass das ganze Material nach einem gewissen chronologischen Prinzip geordnet ist. Der eigentliche Text beginnt mit der Schöpfung am Anfang des gegenwärtigen Kalpa's und endet mit dem Untergang derselben und der Neuschöpfung zu Beginn der nächsten gleichen Weltperiode. In diesen grossen Zeiträumen ist nun der ganze Stoff in mythisch-chronologischer Folge eingeordnet. Auf die erste Entfaltung der Materie folgt die Erschaffung der einzelnen Wesensklassen und die allmähliche Entwicklung aller Einrichtungen und Zustände des Lebens, die Geschlechter der Rṣi's und Agni's, die Schöpfung des 1. Manu Svāyambhuva nebst der Schilderung aller Einrichtungen und Dinge, die mit ihm irgendwie in Beziehung gebracht werden. Es folgen die Schöpfungen und Geschlechter der 5 weiteren Manu's, hierauf die Schöpfung und Nachkommenschaft Vaivasvata's, des letzt vergangenen Manu und die stammbaumartigen Listen der sich auf ihn zurückführenden beiden indischen Herrscher-geschlechter, des Sūrya- und des Soma- oder Candravamśa. Unmittelbar schliessen sich die Listen der Könige an, die nach dem zeitlichen Standpunkt, den die Erzählung einnimmt, in Zukunft Indien beherrschen sollen, dann folgt ein Abschnitt über die 7 Manu's der Zukunft, die Schilderung des Weltuntergangs nach Verlauf der letzten Manuperiode und endlich wieder die Neuentfaltung des Kosmos am Ende der Brahma-Nacht. Aber nicht nur diese äussere Stoffanordnung, sondern auch viele Bemerkungen innerhalb des Textes weisen immer wieder auf die mythischen Zeiträume indischer Chronologie und damit auf das in jenem durchgeführte Prinzip hin.

Ein derartiges Schema der Stoffanordnung kann aber nicht das Endergebnis einer längeren Entwicklungsperiode darstellen, d. h. eines Prozesses, der nach der gewöhnlichen Annahme eine lange Zeit gedauert haben soll und an dem infolgedessen eine ganze Reihe von Paurāṇika's hätten teilhaben müssen — bei längerer Zeitdauer und einer Vielzahl von Mitarbeitern ist die Durchführung eines solchen Prinzips ja ganz unmöglich —, vielmehr muss sie das Werk eines einzelnen Mannes sein, denn nur ein Einzelner vermag derartig planmässig vorzugehen. Entweder ist dieser Eine nun selbst der Verfasser des ganzen Textes oder nur ein Diaskeuast, der bereits vorliegende Textstücke sammelt, ordnet und durch eigene Beiträge, Erweiterung oder Überarbeitung mit einander zu einer Einheit ver-

Inhalt:	Bd.	Va.
Die Väter und ihre Befriedigung (pitṛvarṇanam) . . .	28	56
Die Beschreibung der Yuga's	29	57.1—85
Die Vollziehung des Opfers (yajñavarṇanam)	30	57.86—125
Beschreibung eines Caturyuga (caturyugākhyānam) .	31	58
Die Arten der Ṛṣi's (ṛṣilakṣaṇam)	32—33	59
Die Verteilung des Veda durch Vyāsa, die Übergabe der Purāṇa's und Vedasamhitā's an seine Schüler, die Verbreitung des Veda durch diese	34	60.1—62
Das Geschlecht des Manu Svāyambhuva (1) (Prajāpati- vaṃśānukīrtanam)	35	60.63—66A, [61
Die Geschlechter der Manu Svārociṣa (2) bis Cākṣuṣa (6) und das Melken der Erde (pṛthivīdohanam)	36	62
Das Geschlecht des Pṛthu und Cākṣuṣa's Schöpfung (Pṛthuvaṃśānukīrtanam)	37	63
Die Schöpfung des Manu Vaivasvata (7) (Vaivasvata- sargavarṇanam)	38	64
Upodghātapāda.		
Die Schöpfung der Ṛṣi's im Vaivasvatamanvantara (prajāpativāṃśānukīrtanam)	II. 1-2	65
Kaśyapa's Nachkommenschaft (Kaśyapiyapra jāsargah)	3—7	66—69
Die Geschlechter der Ṛṣi's (ṛṣivaṃśānukīrtanam) . .	8	70
Das Śrāddha-Ritual (śrāddhakalpaḥ)	9—20	71—83
Das Geschlecht des Varuṇa, Erklärung von Mārtaṇḍa's Namen, sein Geschlecht (śrāddhakalpe Vaivasvatot- pattivārṇanam)	59	84
Das Geschlecht des Manu Vaivasvata (Sūryavaṃśa) mit einem eingefügten kurzen Traktat über Musik (gāndharva) (Vaivasvatamanuvaṃśavarṇanam) . .	60—64	85—89
Die Geburt des Mondgottes (Somajanmavivaraṇam) .	65	90
Das Mondgeschlecht (Candravaṃśakīrtanam)	66—71	91—96
Mythologischer Abschnitt zur Verherrlichung Viṣṇu's (Viṣṇumāhātmyam)	72—73	97—98
Ende des Mondgeschlechts, die Geschlechter des Tur- vasu usw., die Königsgeschlechter der Zukunft im Kaliyuga (Turvasvādivaṃśavarṇanam)	74	99
Upasamhārapāda.		
Die 7 künftigen Manvantara's (manvantaranisargavar- ṇanam)	III. 1	100
Die Schilderung der 7 Weltschichten bhūrloka usw., die Beschreibung von Śiva's Stadt (bhūrlokādivya- vasthāvarṇanam)	2	101
Die Beschreibung des Weltuntergangs (pratisargavar- ṇanam)	3	102
Die Neuschöpfung am Anfang des künftigen Kalpa (srṣṭivarṇanam)	4	103

Mag die vorstehende Inhaltsübersicht noch so dürftig und lückenhaft sein, so lässt sie doch auf den ersten Blick einen Zug erkennen, der von charakteristischer Bedeutung ist. Sie zeigt nämlich, dass das ganze Material nach einem gewissen chronologischen Prinzip geordnet ist. Der eigentliche Text beginnt mit der Schöpfung am Anfang des gegenwärtigen Kalpa's und endet mit dem Untergang derselben und der Neuschöpfung zu Beginn der nächsten gleichen Weltperiode. In diesen grossen Zeiträumen ist nun der ganze Stoff in mythisch-chronologischer Folge eingeordnet. Auf die erste Entfaltung der Materie folgt die Erschaffung der einzelnen Wesensklassen und die allmähliche Entwicklung aller Einrichtungen und Zustände des Lebens, die Geschlechter der Rṣi's und Agni's, die Schöpfung des 1. Manu Svāyambhuva nebst der Schilderung aller Einrichtungen und Dinge, die mit ihm irgendwie in Beziehung gebracht werden. Es folgen die Schöpfungen und Geschlechter der 5 weiteren Manu's, hierauf die Schöpfung und Nachkommenschaft Vaivasvata's, des letzt vergangenen Manu und die stammbaumartigen Listen der sich auf ihn zurückführenden beiden indischen Herrscher-geschlechter, des Sūrya- und des Soma- oder Candravamśa. Unmittelbar schliessen sich die Listen der Könige an, die nach dem zeitlichen Standpunkt, den die Erzählung einnimmt, in Zukunft Indien beherrschen sollen, dann folgt ein Abschnitt über die 7 Manu's der Zukunft, die Schilderung des Weltuntergangs nach Verlauf der letzten Manuperiode und endlich wieder die Neuentfaltung des Kosmos am Ende der Brahma-Nacht. Aber nicht nur diese äussere Stoffanordnung, sondern auch viele Bemerkungen innerhalb des Textes weisen immer wieder auf die mythischen Zeiträume indischer Chronologie und damit auf das in jenem durchgeführte Prinzip hin.

Ein derartiges Schema der Stoffanordnung kann aber nicht das Endergebnis einer längeren Entwicklungsperiode darstellen, d. h. eines Prozesses, der nach der gewöhnlichen Annahme eine lange Zeit gedauert haben soll und an dem infolgedessen eine ganze Reihe von Paurāṇika's hätten teilhaben müssen — bei längerer Zeitdauer und einer Vielzahl von Mitarbeitern ist die Durchführung eines solchen Prinzips ja ganz unmöglich —, vielmehr muss sie das Werk eines einzelnen Mannes sein, denn nur ein Einzelner vermag derartig planmässig vorzugehen. Entweder ist dieser Eine nun selbst der Verfasser des ganzen Textes oder nur ein Diaskeuast, der bereits vorliegende Textstücke sammelt, ordnet und durch eigene Beiträge, Erweiterung oder Überarbeitung mit einander zu einer Einheit ver-

bindet. Dass tatsächlich die letztere Möglichkeit vorliegt, wird durch Vergleich mit anderen Purāṇa's zur Gewissheit.

Für eine gewisse chronologische Festlegung dieser Diaskeuastentätigkeit enthält Bḍ-Vā. noch einen gewichtigen Anhaltspunkt, der es ermöglicht, den terminus a quo zu bestimmen. Der Abschnitt nämlich, der die Listen der indischen Herrscher der Zukunft enthält, bricht mit Candragupta I. ab und muss also wohl zwischen diesem und Samudragupta, d. i. etwa zwischen 320 und 335 n. Chr. abgeschlossen worden sein¹⁾. Ob dieser Abschnitt nun, wie Pargiter zu beweisen sucht, einem Bhaviṣyap. entnommen²⁾ und aus dem Prakrit ins Sanskrit übertragen worden ist³⁾ oder ob er, was mir das Wahrscheinlichere zu sein scheint, auf einen selbständigen Text zurückgeht, ist für unsere Frage von nur sekundärer Bedeutung. Uns interessiert im Augenblick nur die Tatsache, dass etwa das Jahr 335 für die angedeutete Diaskeuastentätigkeit den terminus a quo bedeutet, wobei aber nochmals betont werden soll, dass sich dieses Datum nicht auf alles im Bḍ-Vā. verwendete und aufgenommene Textmaterial beziehen kann.

Nun lehrt ein Blick auf die Stoffanordnung in anderen Purāṇa's, dass auch in ihnen ein gewisses chronologisches Schema nachweisbar ist, jedoch ist es nicht mit der Konsequenz durchgeführt, wie im Bḍ-Vā. So beginnt z. B. auch das Vi. mit der Schöpfung und endet, wenn man die Schlusskapitel von Adhy. VI. 7 an abstreicht, mit dem Weltuntergang. Der wesentliche Unterschied ist jedoch der, dass hier die Manvantara's der Vergangenheit und Zukunft nicht auseinander gerissen sind, und das Kṛṣṇa-Epos, welches das ganze 5. Buch einnimmt, erst auf die in der Zukunft herrschenden Königsgeschlechter folgt, also an chronologisch unrichtiger Stelle steht. Während das Vi. diesen letzteren Abschnitt aber an der passenden Stelle aufweist, also gleich an den Somavaṃśa anschliesst⁴⁾, nimmt er im Mt., abgesehen von den ersten Parallelversen am Ende des Adhy. 50, erst die Adhy. 271—273 ein, findet sich also an einem ganz fremden Platze und steht mit den Nachbarkapiteln⁵⁾ in keinem organischen Zusammenhang. Da dieser fragliche Abschnitt

1) The Purāṇa text of the dynasties of the Kali age p. XIII.

2) Ebenda p. XII ff.

3) Ebenda p. X f.

4) Das 4. Buch des Vi., welches über Sūrya- und Somavaṃśa handelt, ist, wie auch schon Pargiter gesehen, eine jüngere Prosaparaphrase.

5) Der voraufgehende Adhyāya trägt die Unterschrift „prāsādānukīrtanam“ und der nachfolgende „tulāpuruṣādānam“.

im Mt. kürzer und, wie Pargiter bereits nachgewiesen hat¹⁾, älter als im Bḍ.-Vā. ist, so ist die Schlussfolgerung gegeben, dass er ursprünglich einen selbständigen Text gebildet hat und erst als solcher in die Textsammlungen der Purāṇa's aufgenommen worden ist. Nach dem Gesagten erscheint also die Möglichkeit, dass er nur durch Zufall im Bḍ.-Vā. an die richtige Stelle gerückt sei, als gänzlich ausgeschlossen und ist die Annahme, dass vorhandenes Textmaterial von einer diaskeuastischen Hand in bestimmter Weise geordnet und teilweise überarbeitet worden ist, sowie die ungefähre Bestimmung des Jahres 335 als terminus a quo für diese Tätigkeit vollauf berechtigt. Hiermit fällt Pargiters These, dass Bḍ. und Vā. in der Vierteilung in prakriyā-, anuṣāṅga-, upodghāta- und upasamhārapāda ein altes Einteilungsprinzip der Purāṇa's²⁾ bewahrt hätten, es ergibt sich vielmehr, dass der Bearbeiter des Bḍ.-Vā. dasselbe erst auf das vorhandene Material übertragen hat.

Als terminus ad quem für die im Vorstehenden skizzierte Diaskeuastentätigkeit, vielleicht auch für die Abspaltung des Textkerns Bḍ.-Vā. in die beiden jetzt existierenden Purāṇa's kann in gewisser Beziehung das Jahr 620 angesehen werden³⁾. In Bāṇa's Harṣacarita wird nämlich vor III. 3 ein „ . . . munigītam atipṛ̥thu . . . jagadvyāpi pāvanam . . . purāṇam . . . “ erwähnt, ob darunter aber, wie man angenommen hat, das Vā. in seiner uns heute vorliegenden Gestalt oder nur der Textkern Bḍ.-Vā. oder ein zwischen beiden liegendes Mittelglied in der Entwicklung nach Vā. hin oder endlich gar ein ganz anderer Text gemeint ist, lässt sich nicht entscheiden. Wann tatsächlich die Abspaltung des Urkerns durch Einfügung der oben charakterisierten Sonderstücke und kleineren Interpolationen in die beiden uns jetzt vorliegenden Purāṇa's erfolgt ist, lässt sich zur Zeit nicht feststellen.

Wie schon vorhin bemerkt wurde, bezieht sich diese zeitliche Fixierung aber nicht auf alle in den Textkern Bḍ.-Vā. aufgenommenen Textstücke. Dass manche derselben wirklich älter sind, ergibt sich aus einem Vergleich von Bḍ.-Vā. mit den übrigen Purāṇa's, über dessen Ergebnisse im Folgenden gehandelt werden soll.

Das Verhältnis der Purāṇa's zum Bḍ.-Vā. und zu einander.

Folgen wir jetzt weiter unserer Methode und vergleichen Bḍ.-Vā. mit den übrigen Purāṇa's, so ergibt sich, dass, abgesehen von

6) The Purāṇa text of the dynasties of the Kali age p. XIII.

7) Ancient Indian historical tradition p. 23 f.

8) Ebenda 49.

den Fällen, in denen nur zwei verschiedene Purāṇa's in einem Kapitel oder grösseren Textstück Parallelen aufweisen, hinsichtlich dreier grösserer Abschnitte mehrere Purāṇa's textlich mit einander übereinstimmen oder sich zu Textgruppen zusammenordnen. Diese drei Abschnitte sind das Pañcalakṣaṇa, charakterisiert durch die in ihm behandelten Themen: sarga, pratisarga, vaṃśa, manvantara und vaṃśānucarita, das Textstück über Kosmographie und Geographie und der Śrāddhakalpa¹⁾. Soweit ich nun sehe, tritt in allen drei Fällen bei Bḍ-Vā. die Tätigkeit des Diaskenasten und Überarbeiters in gleicher Weise zu Tage. Da sich unsere weiteren Untersuchungen nur auf das Pañcalakṣaṇa, den anscheinend ältesten Bestandteil der ganzen Purāṇa-Literatur, erstrecken werden, so soll zunächst eine Übersicht in tabellarischer Form darüber unterrichten, wie sich die einzelnen Purāṇa's hinsichtlich dieses Abschnittes zu einander verhalten und zu Textgruppen ordnen. Diese Übersicht mag zugleich zur praktischen Orientierung über die ganze Anordnung des gedruckten Textes dienen.

Die kursiven Zahlen sollen anzeigen, dass die betreffenden Textstücke für unsere gegenwärtige Darstellung nicht in Frage kommen oder in anderem Zusammenhang stehen (in letzterem Falle sind sie unterstrichen); sind sie ausserdem in [] eingeschlossen, so bedeutet dies, dass sie mit den in der gleichen Textgruppe verzeichneten inhaltlich nicht übereinstimmen. Die fetten Zahlen bezeichnen diejenigen Purāṇa-Abschnitte, die im Wortlaut oder Inhalt mit einander übereinstimmen und in unserer Darstellung berücksichtigt werden. Ein * soll anzeigen, dass der Text in dem betreffenden Purāṇa nur auszugsweise oder fragmentarisch, aber doch noch mit vielen Übereinstimmungen erhalten ist, und ein †, dass das betreffende Purāṇa nur ein Stück jenes Textes enthält; () bedeuten, dass das in Frage kommende Textstück in der Erweiterung oder Überarbeitung noch restweise vorhanden ist, [] zeigen an, dass das betreffende Purāṇa nur eine einfache Inhaltsangabe (Ga.) oder Prosaparaphrase (Vi.) des in Betracht kommenden Abschnittes bietet, und < >, dass die angegebenen Verse eine Dublette darstellen. Das junge Bhg. und das Saurap., das hinsichtlich der zum Pañcalakṣaṇa gehörenden Kapitel offenbar nur einen Auszug aus anderen Purāṇa's darstellt und für unsere Darstellung wertlos ist, werden in der tabellarischen Übersicht nicht weiter berücksichtigt.

1) Beide Abschnitte werden, nach den in dieser Arbeit beobachteten Grundsätzen bearbeitet, in absehbarer Zeit vorgelegt werden.

1. Abschnitt.

Textgruppe I.

Textgruppe II A.

Brahmap.	Harivamśa	Śivap. Dharmas.	Agnip.	Garuḍap.	Padmap.1	Padmap.2	Varāhap.	Viṣṇup.
[1.1-1.30]	[1-26]	[1.1-51.2]	[1.1-17.6 ^a]	[1.1-4.3]	I. 1.1-2.83	V. 1.1-2.82	[1.1-2.30]	[I. 1.1-36]
—	—	—	—	—	—	—	—	—
1.21-30	—	—	—	—	—	—	—	I. 2.1-8
1.31-56	27-58	51.3-28	*17.6b-17	*4.4-10	I. 2.84-119	V. 2.83-117	—	I. 2.10-66
—	—	—	[18.1-19.29]	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	I. 3.1-25a	V. 3.1-20a	—	I. 3.1-25
—	—	—	—	—	I. 3.25b-60a	V. 3.20b-52a	†2.21-26	I. 4.1-52
—	—	—	*20.1-6	†4.14b-19	I. 3.60b-83a	V. 3.52b-75	†2.27-41	I. 5.1-24
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	†4.20-35	I. 3.83b-124	V. 3.76-116	—	I. 5.25-65
—	—	—	—	—	I. 3.125-163a	V. 3.117-153a	—	I. 6.1-41
—	—	—	*20.17b-20a	†5.19-32	I. 3.163b-195a	V. 3.155b-188a	*2.43-56	I. 7.1-33
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	I. 3.196b-206	V. 3.188b-201	—	I. 8.1-13
—	—	—	*20.20b-22	—	—	—	—	[I. 8.14-9.14]
—	—	—	—	—	—	—	—	I. 10.1-20
—	—	—	*20.9-17a	5.9-18	—	—	—	[11.1-12.102]
—	—	—	—	—	I. 4.1-5.95	V. 4.1-5.108	—	—

Textgruppe II B.

Textgr. III.

Märkaṇḍ.	Kürmap.	Brahmaṇḍ.	Liṅgap.	Vāyup.	Matsyap.
[1.1—45.28]	[1.1—4.5]	I. 1.1—2.48	[1.1—70.2]	1.1—2.35	1.1—2.21
—	—	—	—	3.1—24	—
—	—	—	—	—	—
45.29—73	†4.6—66	†I. 3.1—38	70.3—66	4.5—92	2.22—4.32
46.1—20	—	—	—	—	—
46.21—44	*5.1—23	I. 4.1—34	70.67—114	5.1—54	—
47.1—14a	†6.1—25	I. 5.1—141	70.115—195a	*6.1—79	—
47.14b—36	7.1—18a	I. 6.1—77	—	7.1—80	—
—	7.18 ^b —37	—	—	—	—
48.1—45	†7.38—67	—	—	—	—
49.1—80	—	I. 7.1—195	—	8.1—209	—
50.1—32	—	I. 8.1—66	70.195b—261a	9.1—67	—
—	—	—	70.324b—344	9.68—122	—
50.33—51.121	—	—	—	—	—
52.1—15a	†8.1—28	I. 9.1—92	70.261b—324	10.1—67	—
—	[9.1—12.321]	—	—	10.68—26.50	—
52.15b—31	*13.1—20	I. 10.1—12.53	—	27.1—29.49	—
—	[13.21—24]	13.1—36.82	—	30.1—62.70	—

2. Abschnitt.

Textgruppe I.

Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Agnip.	Garuḍap.	Viṣṇup.	Brahmaṇḍap.	Vāyup.
2.1—57	54—114	52.1—53.21	*18.1—31	*6.1—13	$\left\{ \begin{array}{l} \text{†I. 13.1—9}^a \\ \text{I. 13.9}^b\text{—9}^d \\ \text{I. 14.1—7} \\ [\text{I. 14.8—49}] \\ \text{I. 15.1—10} \\ \text{I. 15.11—71} \\ \text{I. 15.72—84} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I. 36.83—116} \\ [\text{I. 36.117—37.29}^a] \\ \text{I. 37.22b—60} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} 62.71—98 \\ 62.99—63.21 \\ 63.22—56 \end{array} \right\}$
—	—	—	—	—	—	I. 38.1—II. 1.125	64.1—65.120
3.1—126	115—256	54.1—94b	*18.29b—19.21	†6.14—62	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I. 15.85—142} \\ [\text{I. 15.143—20.39}] \\ \text{I. 21.1—40} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{II. 2.1—32} \\ (\text{II. 3.1—131}) \\ (\text{II. 4.1—37}) \\ (\text{II. 5.1—106}) \\ (\text{II. 6.1—39}) \\ (\text{II. 7.1—479}) \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} 65.121—159 \\ (66.1—152) \\ (67.1—47) \\ (67.48—135) \\ (68.1—39) \\ (69.1—355) \end{array} \right\}$
4.1—18	257—282	54.95—55.12	*19.22—29 ^a	—	I. 22.1—13	II. 8.1—26a	70.1—21
—	—	—	—	—	—	II. 8.26 ^b —102	70.22—21
—	—	—	—	—	—	—	—
4.19—122	283—405	56.1—57.26	—	—	—	I. 36.117—37.22 ^a	62.99—63.21
—	—	—	—	—	I. 22.14—88	—	—
—	—	—	—	—	—	II. 9.1—59.32	71.1—84.31

3. Abschnitt.

Textgruppe I.

Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Brahmaṇḍap.	Vāyup.	Matsyap.	Padmap.
5.1—41a	446—447a	58.2b—36	—	—	9.1—39	I. 7.81—1
5.41 ^b —64	447 ^b —544	58.37—82	(III. 1.3—116)	(100.3—118)	—	—
—	—	—	—	—	10.1—35	I. 8.1—3

Textgruppe II.

Kürmap.	Liṅgap.	Matsyap.	Padmap.1	Padmap.2
†14.1-65	—	4.33-55	—	—
15.1 [15.2-97] *16.1-46 [16.242-17.69] †18.1-18	{ 63.1-21 †63 22-41 — }	{ 5.1-32 6.1-47 7.1-65 }	{ I. 6.1-33a I. 6.33b-79 I. 7.1-66 }	{ V. 6.1-33 V. 6.34-80 V. 7.1-66 }
—	—	8.1-12	I. 7.68-80	V. 7.68-80
—	—	—	—	—
—	—	9.1-39	I. 7.81-115	V. 7.81-115
—	—	10.1-35	I. 8.1-35	V. 8.1-34
—	—	—	—	—
[19.1-28]	—	—	—	—

Textgruppe II.

	Padmap.2
15	V. 7.81-115
	—
5	V. 8.1-34

Textgruppe III.

Kürmap.	Viṣṇup.
51.1-36	III. 1.5-47
—	III. 2.1-60
—	—

4. Abschnitt.

Textgruppe I.

Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Brahmaṇ- ḍap.	Vāyup.	Bhaviṣyap.	Mārkaṇ- ḍeyap.	Garuḍap.	Viṣṇup.
6.1-54	545-612	59.1-41	II. 59.33-86	84.32-86	I. 79.17b-83	106.3-29a	—	[III.2.2-13]
7.1-109	613-729	60.1-91	60.2-63.89	85.3b-88.90	—	[111.4-136.38]	[138.1-26a]	[IV.1.1-3.12]
8.1-95	730-834	61.1-74	63.90-64.24	88.91-89.23	—	—	[138.26b-58]	[IV.3.13-5.14]
—	835-1310	62.1-65.5	—	—	—	—	—	—
9.1-36	1311-1362	—	65.1-50	90.1-49	—	—	[139.1-2a]	[IV.6.1-19]
{ 10.1-68 }	{ 1363-1424 }	—	66.1-90	91.1-118	—	—	[139.2b-7a]	[IV.6.20-7.18]
{ <18.83-91> }	{ <1757-1776> }	—	—	—	—	—	—	—
{ 11.1-26 }	{ 1475-1512 }	—	67.1-105	92.1-99	—	—	[139.7b-14]	[IV.8.1-9.7]
{ 11.32-61 }	{ 1518-1598 }	—	—	—	—	—	—	—
{ <18.64b-79> }	{ <1734b-1754a> }	—	68.1-107	93.1-104	—	—	[139.15-18]	[IV.9.8-10.18]
{ 11.27-31 }	{ 1513-1517 }	—	—	—	—	—	—	—
{ 12.1-51 }	{ 1599-1650 }	—	69.1-57	94.1-56	—	—	[139.19-24]	[IV.11.1-7]
—	—	—	70.1-49	95.1-48	—	—	[139.25-35]	[IV.12.1-17]
13.153b-212a	1842-1903	—	71.1-21a	96.1-20a	—	—	[139.36-39]	[IV.13.1-8]
{ 13.212b-213 }	{ 1904-1905 }	—	71.21b-99	96.20b-98	—	—	—	[IV.13.9-71]
{ 15.1-29 }	{ 1969-1998 }	—	71.100-195	96.99-191	—	—	[139.40-62]	[IV.14.1-15]
{ 15.30-45a }	{ 1999-2014a }	—	71.196-265	96.192-258	—	—	—	[IV.15.1-26]
{ 16.9-11 }	{ 2040-2042 }	—	72.1-195	97.1-203	—	—	—	—
{ 16.12-49a }	{ 2043-2080a }	—	73.1-126	98.1-126	—	—	—	—
{ 16.58b-59 }	{ 2089-2130 }	—	—	—	—	—	—	—
{ 17.1-40 }	{ 1908-1968 }	—	74.1-34	{ 99.1-34 }	—	—	[139.63-74]	[IV.16.1-18.8]
{ 14.3-57 }	{ 2014b-2039 }	—	{ 74.35-103 }	{ 99.35-119a }	—	—	—	—
{ 15.45b-16.8 }	{ 2080b-2089a }	—	—	—	—	—	—	—
{ <16.49b-58a> }	{ <2080b-2089a> }	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	77.1-195	99.119b-250a	—	—	[140.1-40]	[IV.19.1-20.12]
—	+2136-2198	—	—	—	—	—	—	—
{ — }	{ +2359-2373a }	—	—	—	—	—	—	—
{ 13.141 ^b }	{ 1829b }	—	—	—	—	—	—	—
{ 13.142-153a }	{ 1830-1841 }	—	—	—	—	—	—	—
{ 13.14b-49 }	{ 1668b-1711 }	—	—	—	—	—	—	—
{ 13.3-14a }	{ 1655-1668a }	—	—	—	—	—	—	—
{ 13.50-64a }	{ 1712-1734a }	—	—	—	—	—	—	—
{ 13.80-82 }	{ 1754b-1756 }	—	—	—	—	—	—	—
{ 13.93-141a }	{ 1053-1085a }	—	—	—	—	—	—	—
	{ 1777-1829a }	—	—	—	—	—	—	—

Textgruppe II.

Agnip.	Kürmap.	Liṅgap.	Matsyap.	Padmap.1	Padmap.2		
[273.1-4]	20.1-4a	†65.2-17a	11.1-39	I.8.36-75a	V.8.35-74		
*273.4-26a	†20.4b-77	†65.17b-48	11.40-12.57	I.8.75b-163	V.8.75-162		
*273.26b-39	*21.1-61	†66.1-54					
—	—	—	13.1-22.94	I.9.1-11.95	V.9.1-11.97		
*274.1-12a	[22.1-2]	*66.55-58	23.1-47	I.12.1-42	V.12.1-51		
{*274.12b-15}							
{<*278.16-18}							
{*274.16-19}							
{<*278.10-14}	[22.3]	[66.59-60a]	24.1-71	I.12.43-98a	V.12.52-109		
*274.20-23	†22.4-12a	66.60b-67.27	25.1-43.4	—	—		
—	—	—					
*275.1-11	†22.12b-23.47	†68.1-20	43.5-53	I.12.98b-140	V.12.110-152		
*275.12-23	*24.1-32	68.21-51	44.1-46	I.13.1-30	V.13.1-30		
{*275.24-26}	*24.33-39	69.1-12b	{44.47-60}	{I.13.31-44 ^a	{V.13.34-45 ^a		
{*275.38b-40a}			{45.1-3}			{70-72}	{72 ^b -75}
*275.40b-44	—	[69.13-15a]	45.4-21	I.13.73-94	V.13.75b-95		
{*275.27-38a}	†24.40-69	†69.15b-42a	{45.22-33}	{I.13.96b-106a}	{V.13.97b-107a}		
{*275.45-51}			{44.61-85}			{44b-69}	{45b-72a}
			{46.1-29}			{107b-134}	{108b-138}
*276.1-8	[24.70-84]	[69.43-94]	47.1-29	I.13.135-167a	V.13.139-170		
*276.9-25	—	—	47.30-168	I.13.167b-267	V.13.171-272a		
—	—	—	{47.169-181}	I.13.268-279	V.13.272b-284a		
			{47.182-263}				
*277.1-17	—	—	{48.1-29}	—	—		
			{48.30-103}	—	—		
{*278.1-9}	—	—	49.1-50.57	—	—		
{*278.15}							
{*278.19-41}							

Da die beigegebenen Tabellen über die Lage der zum Pañcalakṣaṇa gehörigen Abschnitte im Textganzen der je in Betracht kommenden Purāṇa's Auskunft geben, so ist dieser Punkt hier nicht weiter zu erörtern.

Um nun die Texte, welche die Tabelle in den einzelnen Textgruppen verzeichnet, in überlieferungsgeschichtlicher Beziehung, d. h. hinsichtlich ihrer Übereinstimmung und Abweichung in Lesarten, sowie in bezug auf Interpolationen und Lücken möglichst klar und übersichtlich darstellen zu können, bedarf es einer besonderen Kollationierungsmethode. Da unsere Arbeit es sich zum Ziele setzt, die zum Pañcalakṣaṇa gehörigen Texte hinsichtlich ihrer Überlieferung — soweit das bisher zugängliche Material dies natürlich gestattet — möglichst getreu wiederzugeben, ohne durch Konjekturen einzelne auf Verderbnis beruhende Schwierigkeiten beseitigen zu wollen, so muss die Kollationierung so verfahren, dass schon bei ihr die eben genannten Punkte klar ins Auge springen. Daraus ergibt sich also, dass die Methode, nach der sie vorzugehen hat, für die Anlage und die Ergebnisse dieser oder ähnlicher Arbeiten nicht ohne Bedeutung sein kann. Infolgedessen will ich zunächst an einigen Beispielen zeigen, wie die mit den vorhandenen Mitteln erreichbare Textform zustande kommt. Zugleich sollen diese Beispiele dem Leser vor Augen führen, was bei einem Verse als zuverlässig oder zweifelhaft überliefert, d. h. verdorben oder überarbeitet gelten kann und insofern praktischer Weise durch verschiedene Type, Antiqua und Kursive, auch äusserlich kenntlich gemacht wird. Sodann sollen sie dem Leser aber auch erklären, wie bei einem Verse die vollständige oder teilweise Übereinstimmung zweier Textgruppen durch grosse und kleine Typen oder — und das ist bei den Textgruppen IIA und IIB des ersten Abschnittes der Fall — durch Sperrung zum Ausdruck gebracht wird. Ein paar weitere Einzelheiten, die der Leser sonst noch hinsichtlich der äusseren Textform zu beachten hat, werden unten angegeben werden.

1. Br. 14.16 ^b	prapāta puṣpavarṣaś ca Śūrasya janane mahān
V.	„ „ „ -ṃ „ „ bhavane „ t ¹⁾
H. 1924 ^b	„ „ „ „ „ „ „ „ „
Bḍ. II. 71.147 ^b	„ „ „ „ „ „ „ „ „
Vā. 96.146 ^a	„ „ „ „ „ „ „ „ „

1) Sehr häufig findet man bei den hier benutzten Texten die richtigeren Lesarten in den Varianten unter dem Texte.

Hieraus ergibt sich der vollkommen sichere Text:

papāta puṣpavaṣaṃ ca Śūrasya bhavane mahat |

(Cfr. p. 457, Śl. 43^b.)

2. Br. 14.4^b nāsti vyādhibhayam tatra nāvārṣas tapam eva ca |
 V. " " " " na cāvṛṣṭibhayam tathā |
 H. 1909^b " " " " nāvārṣa- „ -m acyuta |
 L. 69.19^b " " " " nāvṛṣṭi- „ „ apy uta |
 Bḍ. II. 71.103^b " " " " na cāvṛṣṭi- „ -ṃ tathā |
 Vā. 96.102^b „ vyādhir „ „ „ „ „ „ „ „ |

Hieraus ergibt sich der ziemlich sichere Text:

nāsti vyādhibhayam tatra na cāvṛṣṭibhayam tathā |

(Cfr. p. 450, Śl. 3^b.)

3. Br. 13.104^a hutvāgniṃ vidhivat sā tu pavitrā mitabhojanā |
 H. 1797^b „ -In „ „ „ „ -a- „ „ |
 Mt. 50.18^a „ -iṃ „ samyak „ -i-kr- „ „ |
 V. „ „ „ „ „ -a- „ „ |
 Vā. 99.212^b hutāgny anidrā hy abhavat „ „ -mi- „ „ |

Hieraus ergibt sich der Text:

hutvāgniṃ vidhivat sā tu pavitramitabhojanā |

(Cfr. p. 549, Śl. 99^b.)

4. Br. 13.157^b Bhadrāśreṇyasya dāyādo Durdamo nāma viśrutah |
 H. 1848^b „ „ „ „ „ „ „ „ |
 Bḍ. II. 69.7^a „ -senasya „ „ -mado „ pārthivah |
 Vā. 94.7^a „ -śreṇyasya „ „ „ „ „ |
 Kū. 22.17^a „ „ „ „ -damo „ „ |
 L. 68.7^a „ „ „ „ „ „ „ „ |
 Mt. 43.11^b „ „ putro 'bhūd „ „ „ „ |
 P.2 V. 12.115^a „ -senasya „ „ -darśo „ „ |
 V. „ „ „ „ -damo „ „ |
 P.1 I. 12.103^b „ „ „ -tras tu, „ „ dhārmikah |

Es ergibt sich der Text:

Bhadrāśreṇyasya dāyādo Durdamo nāma pārthivah. |

(Cfr. p. 411, Śl. 7^a.)

5. Br. 15.39^b varayāmāsa nṛpatim tām iyeṣa ca sa prabhuḥ |
 H. 2008^b „ „ „ „ „ „ „ „ |
 Bḍ. II. 71.12^a „ rājānam „ „ sa pārthivah |
 Vā. 96.11^b cinta- „ „ „ „ „ „ „ |
 Mt. 44.55^b jñāpa- „ „ „ „ mahāvratāḥ |
 V. „ „ „ „ „ „ „ -hīpatih |

P.1 I. 13.39^b jñāpayāmāsa rājānaṃ tām iyeṣa nṛpas tataḥ |

P.2 V. 13.40^b " " " " " " " " |

Es ergibt sich der Text:

varayāmāsa rājānaṃ tām iyeṣa ca sa prabhūḥ |

(Cfr. p. 434, Śl. 10^b.)

6. Br. 13.14^b Kakṣeyos tanayās tv āsaṃs traya eva mahārathāḥ |

H. 1668^b " " " " " " " " |

Bḍ. II. 74.13^b Anos caiva sutā vīrās trayāḥ paramadhārmikāḥ |

Mt. 48.10^a " " " " " " " " |

Vā. 99.12^b Anohḥ putrā mahātmānas " " " " |

Br. 13.15^a Sabhānaraś Cākṣuṣas ca Paramanyus tathaiva ca |

H. 1669^a " " " " " " " " |

Mt. 48.10^b " " " " -meṣus " " " |

Vā. 99.15^a " ca Pakṣas " " -pakṣas " " " |

Bḍ. II. 74.13^a " Kālacakṣuḥ Parākṣas cēti viśrutāḥ |

Da in der Mitte der ersten Śloka Hälfte von Br. und H. eine durch Blättervertauschung verursachte Textfuge vorliegt, an der der Zusammenhang zerrissen ist und Nichtzusammengehöriges an einanderstößt, so muss der Text lauten:

Anos caiva sutā vīrās trayāḥ paramadharmikāḥ |

Sabhānaraś Cākṣuṣas ca Paramanyus tathaiva ca ||

(Cfr. p. 523, Śl. 12^b, 13^a.)

7. Br. 7.45^b teṣāṃ Vikukṣir jyeṣṭhas tu vikukṣitvād ayodhatām |

H. 661^b " jyeṣṭho Vikukṣis " " " " |

Śidh. 60.34^a " Vikukṣir jyeṣṭhas " so 'yodhyām abhavan nṛpaḥ |

Bḍ. II. 63.9^a " jyeṣṭho Vikukṣis " Nimir Daṇḍas ca te trayāḥ |

Vā. 88.9^a " " " -śis ca Ne- " " " " " |

Da sich die Purāṇa's hier in zwei Gruppen spalten, so muss der Text lauten:

*teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis tu
vikukṣitvād ayodhatām |*

*teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis tu
Nimir Daṇḍas ca te trayāḥ |*

(Cfr. p. 308, Śl. 44^a.)

8. Bḍ. I. 9.53^b dvidhākṛtvā svakaṃ deham ardhena puruso 'bhavat |

Vā. 10.7^b " -ākarot sa taṃ " " " " " |

Kū. 8.7^a " " punar " " " " " |

L. 70.267^a " -ākṛtvā svakaṃ " " " " " |

Da der entsprechende Vers in der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 5, Śl. 24^b)

XXIV Das Verhältnis der Purāṇa's zum Bḍ.-Vā. und zu einander.

„dvidhā kṛtvātmano deham ardhena puruṣo 'bhavat“
 lautet, erhält er in der Textgruppe II B die Form:

dvidhā kṛtvā svakaṃ deham ardhena puruṣo 'bhavat |
 (Cfr. p. 114, Sl. 7^b.)

9. Kū. 20. ²² ^a	Drḍhāśvasya	Pramodas	tu	Haryaśvas	tasya	câtmajaḥ	
L. 65. ³⁷ ^a	„	„	„	„	„	vai sutaḥ	
Mt. 12. ³³ ^a	„	„	-daś ca	„	„	câtmajaḥ	
P.1 I. 8. ¹³⁸ ^b	„	„	-das tu	„	„	„	
P.2 V. 8. ¹³⁷ ^b	„	„	-daś ca	„	„	„	
V.	„	„	-das tu	„	„	„	

Da der entsprechende Vers in der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 315, Śl. 90^a)

„Dhaundhumārir Drḍhāśvaś ca Haryaśvas tasya cātmajaḥ“
 lautet, erhält er in der Textgruppe II die Form:

Drḍhāśvasya Pramodas tu Haryaśvas tasya cātmajaḥ |
 (Cfr. p. 345, Śl. 59^b.)

10. Bḍ. I. 8. ⁴⁷ ^b	ete	grāmyāḥ	smṛtāḥ	sapta	āraṇyāḥ	sapta	cāpare	
L. 70. ²⁴⁰ ^b	etān	„	-yān	paśūn	āhur	„	-yān	vai nibodhata
Vā. 9. ⁴⁷ ^a	„	„	„	„	„	„	-yāmś ca	„

Da der Vers mit dem entsprechenden der gleichgeordneten Textgruppe II A (cfr. p. 28, Śl. 26^b) wörtlich übereinstimmt, so wird er in beiden Textgruppen gesperrt gedruckt, um diese Übereinstimmung äusserlich kenntlich zu machen.

etān grāmyān paśūn āhur āraṇyāmś ca nibodhata |
 (Cfr. p. 105, Śl. 47^a.)

11. Bḍ. I. 5. ³⁰ ^a	sasarja	sṛṣṭam	tadrūpaṃ	kalpādiṣu	yathā	purā	
L. 70. ¹⁸⁹ ^a	„	„	-tiṃ	„	„	„	„
Vā. 6. ³⁵ ^b	„	„	„	„	„	„	„

Da der entsprechende Vers in der gleichgeordneten Textgruppe II A (cfr. p. 20, Śl. 1^a) lautet:

„sṛṣṭim cintayatas tasya kalpādiṣu yathā purā“,
 so werden die übereinstimmenden Worte in beiden Textgruppen gesperrt:

sasarja sṛṣṭim tadrūpaṃ kalpādiṣu yathā purā |
 (Cfr. p. 62, Sl. 25^b.)

12. Bḍ. I. 8. ⁵⁴ ^a	vidyuto	'śanimeghāmś	ca	rohitendradhanūṃsi	ca	
L. 70. ²⁴⁷ ^a	„	„	„	„	„	„
Vā. 9. ⁵² ^b	„	„	„	„	„	„

Da der Vers mit dem entsprechenden der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 4, Śl. 21^a) und dem der gleichgeordneten Textgruppe II A

(cfr. p. 29, Śl. 31^a) wörtlich übereinstimmt, wird er in den beiden Textgruppen IIA und IIB gross und gesperrt gedruckt, um äusserlich kenntlich zu machen, dass diese beiden Textgruppen mit einander und mit I übereinstimmen.

vidyuto 'śanimeghāś ca rohitendradhanūṃṣi ca.

(Cfr. p. 106, Śl. 53^b.)

Wie schon durch die angeführten Beispiele gezeigt wurde, werden in der vorliegenden Arbeit unsichere Überlieferung sowie Übereinstimmung und Abweichung der einzelnen Textgruppen äusserlich durch verschiedene Typen kenntlich gemacht. Abschliessend sollen jetzt alle Besonderheiten des äusseren Textbildes, die der Leser zu beachten hat, kurz charakterisiert werden.

1. Gehen inbezug auf eine Stelle die in Frage kommenden Texte soweit auseinander, dass die Überlieferung als zweifelhaft gelten muss, so werden die unsicheren Worte, Silben oder Buchstaben durch die kursive Type kenntlich gemacht.

2. Der Text, der im allgemeinen den in Textgruppe I genannten Purāṇa's gemeinsam ist oder doch aus irgend welchen Gründen als ihnen ursprünglich zugehörig angesehen werden kann, ist an der grossen Type äusserlich erkennbar.

3. Der Text, den die in den Textgruppen II und III genannten Purāṇa's aufweisen, zeigt die kleine Type, soweit er von dem der Textgruppe I abweicht. Alle wörtlichen Übereinstimmungen dieser beiden Gruppen mit I werden ebenfalls durch die grosse Type ausgedrückt.

4. Alle wörtlichen Übereinstimmungen zwischen den beiden gleichgeordneten Textgruppen IIA und IIB des 1. Abschnittes sind am Sperrdruck erkennbar. Das Gleiche gilt von den Übereinstimmungen der Textgruppe III des 3. Abschnittes mit den Sonderversen der Untergruppe Bḍ.-Vā. der Textgruppe I desselben Abschnittes — z. B. p. 264 Śl. 50_{ss}^a, 50_{ss}^b und p. 282 Śl. 20^b, 21^a usw. — sowie den der beiden Versgruppen: 2. Abschnitt, 2. Kapitel, Textgruppe Ia, A, Śl. 137—144 (p. 185) und 3. Abschnitt, Textgruppe III, A, Śl. 25—34 (p. 280). Alle wörtlichen Übereinstimmungen zwischen der Textgruppe I einerseits und IIA und IIB des 1. Abschnittes andererseits sind durch grossen und zugleich gesperrten Druck hervorgehoben.

5. Um die wörtliche Übereinstimmung von Einzelversen und Versgruppen innerhalb der gleichen Textgruppe, die der Versgruppen: 1. Abschnitt, Textgruppe IIB, 7. Kapitel, Śl. 9^b—16^a (p. 114 f.) und

2. Abschnitt, 1. Kapitel, Textgruppe I, Śl. 1^b—1^s (p. 141) sowie endlich die der beiden unter 4. genannten Stellen — der Leser würde jene sonst nur schwer auffinden können — auch äusserlich anzudeuten, werden Seitenschleifen verwendet.

6. Die wichtigsten Texte der Gruppe I sind Br., H. und Śidh., soweit es vorliegt, einerseits und die aus dem Urkern Bḍ.-Vā. entstandenen Bḍ. und Vā. andererseits. Gehen die Texte der Gruppe I auseinander, so geschieht dies durchweg in der Richtung dieser beiden Untergruppen, deren abweichende Lesart alsdann, durch mittleren Vertikalstrich getrennt, gegenüber gestellt wird. Um aber bei der Textgruppe I des 3. Abschnittes den inhaltlichen Zusammenhang der Untergruppe Bḍ.-Vā. trotz seiner teilweisen Unkorrektheit nicht zerreißen zu müssen, wird deren Versfolge beibehalten. Infolgedessen tritt mehrfach der Fall ein, dass die übereinstimmenden oder sich entsprechenden Verse der beiden Untergruppen nicht zusammenstossen. Auch in diesen Fällen weist die grosse Type der Untergruppe Bḍ.-Vā. darauf hin, dass Entsprechungen mit der anderen Untergruppe vorliegen (cfr. p. 262 Śl. 50^{3a} und p. 259 Śl. 45^a; p. 262 Śl. 50^{10b} ff. und p. 272 Śl. 82 f. und 79^b f.).

7. Die Sonderversen der unter 6. erwähnten Untergruppen der Textgruppe I werden durchweg durch kleine Type und frontalen Vertikalstrich¹⁾ kenntlich gemacht. Können diese Sonderversen im allgemeinen auch als Interpolationen bzw. Zusätze angesehen werden, so soll diese Massnahme doch nicht ausdrücken, dass sie in jedem Falle als sekundäre Bestandteile betrachtet werden müssen, da doch immerhin die Möglichkeit besteht, dass sie im Einzelfalle der einen oder anderen Untergruppe verloren gegangen sein können. Beim 5. Kapitel des 4. Abschnittes sind die beiden in Betracht kommenden Untergruppen Mt., P.₁ und P.₂ einerseits und Bḍ.-Vā. andererseits, und deren Verhältnis zu einander ist in der äusseren Form der Darbietung natürlich dementsprechend zum Ausdruck gebracht²⁾. Grosse und kleine Type bedeuten in der ersten Textgruppe grundsätzlich also nur ein Mittel, die gemeinsamen und individuellen Teile der Untergruppen klar hervortreten zu lassen.

1) Bei der Yayāti-Geschichte (p. 387 ff.) ist der frontale Vertikalstrich durchweg weggelassen, weil auch noch andere Texte die nicht in der Untergruppe Br. und H. enthaltenen Sonderpartien von Bḍ.-Vā. aufweisen und bisweilen Lesarten haben, die von den der letztgenannten Untergruppe abweichen und deshalb dieser gegenüber gestellt werden müssen.

2) Da z. B. p. 483 ff. H. mit dem der Untergruppe Mt.-P. entgegengesetzten Sonderstück von Bḍ.-Vā. zusammengeht, muss er hier ebenfalls in Kleindruck erscheinen.

8. Da das Br., d. h. natürlich nur der hier in Frage kommende Teil desselben, besonders wichtig ist und sich wahrscheinlich auch auf ihn die indische Tradition vom Alter dieses Purāṇa beziehen dürfte, so werden in der Textgruppe I alle die Verse, bei denen es ausfällt, durch Zurückschiebung hinter die allgemeine Versfront äusserlich kenntlich gemacht. (Vgl. p. 148 Śl. 31^b; p. 155 Śl. 4^a; p. 159 Śl. 25 usw.)

9. Durch [] wird auf offenbare Lücken in einer der Quellen — z. B. p. 122 Śl. 20^b ff. usw. — aber auch auf kleine meist den Zusammenhang störende Einschiebungen — z. B. p. 3 hinter Śl. 13, p. 159 hinter Śl. 22, p. 237 hinter Śl. 31 usw. — aufmerksam gemacht.

10. Der kritische Apparat, der in seiner ganzen Anlage dem Textbild genau entspricht, bringt stets zunächst die Angaben der für den betreffenden Vers je in Betracht kommenden Quellen¹⁾. Ganz abgesehen davon, dass sie schnelles Nachschlagen oder Nachprüfen einer Stelle ermöglichen, wollen sie den Leser auch darüber orientieren, ob irgend eine jener Quellen vielleicht noch individuelle in unserer Arbeit nicht weiter berücksichtigte Sonderverse oder gar Sonderstücke enthält. Mithin ersetzen diese Angaben eine Verskonkordanz aller je in Betracht kommenden Texte. Sodann bietet der Apparat sämtliche abweichende Lesarten, mit deren Hilfe es ohne weiteres möglich ist, den speziellen manchmal unverständlichen Text der Quellen im Augenblick wieder herzustellen. Nur offenkundige Druckfehler sind nicht weiter berücksichtigt.

Die nach den vorstehenden Grundsätzen emendierten und angeordneten Texte des Pañcalakṣaṇa bilden jetzt gewissermassen die Prämissen für unsere weiteren Schlussfolgerungen in vornehmlich textgeschichtlicher Hinsicht. Die Behandlung der weiteren sich aus unserer Arbeit ergebenden oder doch mit ihr in Zusammenhang stehenden religionswissenschaftlichen, philosophischen, historischen usw. Fragen muss schon aus Raumgründen einer späteren Zeit vorbehalten bleiben.

Ergebnisse.

Die vorhin angedeuteten vornehmlich textgeschichtlichen Ergebnisse beziehen sich zunächst auf die einzelnen Abschnitte unserer Arbeit und mögen auch in deren Reihenfolge dargelegt werden.

1) a, b und bzw. c bezeichnen die Halb-Śloka's und I und II die beiden Pāda's eines Halb-Śloka. Bei den Quellenangaben zeigen () an, dass der betr. Śloka oder Halb-Śloka nur inhaltliche Übereinstimmung aufweist, und < >, dass die betr. Stelle unter dem Text steht. Im allgemeinen gebe ich Br. vor H. und Bḍ. vor Vā. den Vorzug.

1. Abschnitt. Sarga und Pratisarga.

1. Von den vier Texten dieses Abschnittes ist der der Gruppe I der einfachste und kürzeste. Schon das nach den obigen Grundsätzen angeordnete äussere Bild des Abschnittes lässt auf den ersten Blick erkennen, dass die Texte der Gruppen II A und III nur wenige — an der grossen Type erkennbare — Übereinstimmungen mit dem der Gruppe I aufweisen, dass dieser dagegen aber mit Ausnahme der bemerkenswerten Śloka's 12—14 im Texte der Gruppe IIB fast vollständig enthalten ist. Die Lage dieser Übereinstimmungen im Textganzen von IIB sowie die ebenfalls in diesem schon enthaltenen Eingangsverse des 2. Abschnittes — man vergleiche die durch Seitenschleifen hervorgehobenen Stellen auf p. 114 f. und p. 141 — beweisen mit Sicherheit, dass der Text der Gruppe I weder ein Auszug aus dem der Gruppe IIB noch ein Fragment desselben sein kann. Hieraus ergibt sich, dass er dem Überarbeiter oder den Überarbeitern von IIB oder vielleicht sogar erst dem Diaskeuasten des Bđ.-Vā. wörtlich vorgelegen haben muss. Schon diese äusseren Gründe berechtigen zu der Schlussfolgerung, dass unter den in Betracht kommenden Texten dieses Abschnittes der der Gruppe I der bei weitem älteste ist.

2. Neben diesen äusseren Gründen sprechen auch innere Kriterien für die Priorität des Textes der Gruppe I gegenüber denen der übrigen Gruppen. Inhaltlich wird er nämlich durch die primitive Weltei-Theorie und die Siebenzahl der Ṛṣi's charakterisiert, erinnert insofern also deutlich an die kosmogonischen Abschnitte der Brāhmaṇa-Literatur¹⁾. Erstere, in den schon erwähnten Śloka's 12—14 ausgesprochen, ist in den Texten der Gruppen IIA und IIB durch die Theorie des Sāṃkhya ersetzt, und statt der Siebenzahl der Ṛṣi's finden wir in ihnen neun, ja in dem Text der Gruppe III sogar 10 genannt. Auch letzterer enthält trotz starker Überarbeitung noch Spuren, die darauf hinweisen, dass ihm ursprünglich die Fassung von I zu Grunde gelegen hat. Einerseits bringt er nämlich noch die Weltei-Theorie, andererseits zeigt sich bei ihm aber auch schon ein deutlicher Einfluss der Sāṃkhya-Philosophie, der allerdings nicht auf einen der Texte von IIA oder IIB zurückzugehen scheint. Eine Spur des Eindringens dieser Philosophie findet sich endlich auch in Śloka 5 des Textes der Gruppe I, jedoch erweist sich dieser Vers offenkundig als ein Zusatz von späterer Hand, da er nur in Br. und

1) Cfr. Śatapathabrāhmaṇa VI. 1. 1.1 ff. usw.; siehe P. Deussen: Allg. Geschichte der Philosophie²; Leipzig 1907, Bd. 1.2 p. 165 ff.

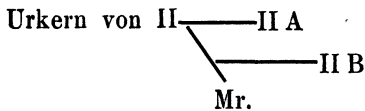
H. enthalten ist und in beiden eine recht merkwürdige Stelle einnimmt; er fehlt also in Śidh. und auch unter den mit I wörtlich übereinstimmenden Eingangsversen des Textes der Gruppe IIB. Mithin ist der Schluss gegeben, dass der Einfluss der Sāṃkhya-Philosophie auf die anscheinend ältesten Bestandteile der Purāṇa-Literatur ein nur sekundärer ist.

3. Die beiden Texte der Gruppen IIA und IIB haben einen — in unserer Arbeit am Sperrdruck erkennbaren — Textkern gemeinsam. In dem Text von IIA ist dieser Kern, der ursprünglich wahrscheinlich eine selbständige Existenz geführt hat, anscheinend schon leicht überarbeitet und durch Zusätze erweitert, in dem von IIB ist diese Erweiterung eine ungleich stärkere, ja man kann erkennen, dass letztere in ihrer vorliegenden Gestalt das Endergebnis eines längeren Entwicklungsprozesses darstellt. Für die Richtigkeit unserer Annahme, dass jener Textkern ursprünglich einen selbständigen in sich abgeschlossenen Traktat gebildet habe, scheint das A. noch einen Beweis zu enthalten. Wie schon die Übersichtstabelle zeigt und auch die Quellenangaben im kritischen Apparat bestätigen, hat der Bearbeiter der in Frage kommenden Adhyāya's den zusammenhängenden Text des 1. und 2. Abschnittes in der Fassung der Gruppe I gekannt und exzerpiert. Da er erst hierauf eine Art Exzerpt des 1. Abschnittes in der Fassung der Gruppe IIA folgen lässt, so scheint der Schluss berechtigt, dass jener Kern zur Zeit der Entstehung der betreffenden Adhyāya's im A. noch eine selbständige Existenz hatte und noch nicht Bestandteil irgend eines Purāṇa war. Mit Sicherheit lässt sich sagen, dass jenem Exzerptor die Textfassung der Gruppe IIB nicht vorgelegen, diese also wahrscheinlich noch nicht existiert hat.

4. Wenn wir von dem Ga. und Var., die nur Fragmente des Textes der Gruppe IIA aufweisen, absehen, so bieten P.₁ und P.₂, die sich nicht etwa wie zwei Rezensionen, sondern nur wie zwei verschiedene Handschriften des gleichen Textes (P.) zu einander verhalten, eine wörtliche Parallele zu dem Vi. Ein näherer Vergleich dieser beiden Purāṇa's zeigt sehr bald, dass der Text des letzten etwas umfangreicher ist als der des P. Abgesehen von dem Anfang des 1. Kapitels, in dem das P. eine offenkundige Lücke aufweist, da ihm alte und zum Verständnis notwendige Verse fehlen, bilden die übrigen Sonderversen des Vi., wie sich schon aus ihrem Inhalt ergibt, in ihrer Mehrzahl sicher spätere Zusätze. Da mit Kapitel 9 die wörtliche Übereinstimmung beider Purāṇa's abbricht, so können die ersten 8 Kapitel des Textes der Gruppe IIA im P. und Vi.

im allgemeinen als ein zusammenhängender abgeschlossener Text angesehen werden, wenn auch dieser allem Anschein nach schon über den — in unserer Ausgabe gesperrten — Textkern hinaus erweitert ist. Das P. dürfte nun eine, wenn auch im Anfange fragmentarische, so doch etwas ursprünglichere Form dieses Textes bewahrt haben, da das Vi., wie bereits angedeutet, einige weitere, allerdings unwesentliche Interpolationen aufweist.

5. Wie die Übersichtstabelle weiterhin zeigt, bilden die zum 1. Abschnitt gehörigen Adhyāya's des Kū. und Mr. eine Art Mittelglied zwischen den Textgruppen IIA und IIB. In beiden Fällen haben wir es aber nicht mit sogenannten Mischrezensionen zu tun, d. h. mit Texten, die sich gewissermassen aus Bestandteilen beider Textfassungen zusammensetzen, sondern höchstwahrscheinlich mit Übergangsstadien in dem Entwicklungsprozess von IIA oder dem dieser Fassung zu Grunde liegenden Textkern nach IIB hin. Während dieser Charakter beim Kū. schon aus äusseren Raumgründen in unserer Arbeit nicht klar herausgebracht werden konnte und eine Spezialuntersuchung den Kern desselben von allem späteren, hauptsächlich śivaitischen Beiwerk reinigen und hinsichtlich seines Verhältnisses zu dieser oder jener der beiden hier in Frage stehenden Textgruppen genauer fixieren muss, tritt das Mr., wie sich aus äusseren und inneren Gründen ergibt, als Glied in der Entwicklung nach der Fassung der Textgruppe IIB hin klar hervor. Hieraus folgt, dass dieser Abschnitt im Mr. älter, möglicherweise sogar erheblich älter sein kann als der der Textgruppe IIB. Ist diese Schlussfolgerung richtig, so würde sich hinsichtlich des Verhältnisses von Mr., IIA und IIB zu einander etwa folgendes Schema ergeben.

6. In der Textgruppe IIB verhält sich das L. — es handelt sich hier natürlich nur um den langen Adhy. 70 — ähnlich zu dem Bd.-Vā. wie in der Textgruppe IIA das P. zu dem Vi., wobei allerdings zu berücksichtigen ist, dass die hier benutzte Ausgabe dieses Purāṇa keinen Anspruch auf Kritik, sondern nur den Wert eines gedruckten Manuskriptes haben kann, unsere Schlussfolgerungen sich also auch nur auf die hier vorliegende Fassung desselben beziehen und noch keine absolute Geltung haben können. Ein Vergleich desselben mit dem Bd.-Vā. lehrt nun, dass es mit Ausnahme einiger weniger Verse sekundären Charakters, deren

Lage aus der Verskonkordanz des kritischen Apparates leicht ersichtlich ist, eine wörtliche Parallele zu diesem letzteren bildet. Zugleich ergibt sich, dass das L. dem B \dot{d} .-V \dot{a} . gegenüber ein Fragment darstellt, in dem mit Ausnahme der Eingangsverse, die, wie unter 1. gezeigt, anderen Ursprungs sind, bestimmte alte Stücke fehlen, die — man vergleiche die gesperrten Stellen S. 31—34 und 81—101 — sowohl in dem Text der Gruppe II A wie auch im B \dot{d} .-V \dot{a} . und im Mr. enthalten sind. Eine weitere Parallelität zum P. zeigt sich darin, dass auch ihm am Schlusse — siehe S. 121 ff. — ein Kapitel fehlt. Trotzdem darf das L. nicht als Auszug aus den B \dot{d} .-V \dot{a} . angesehen werden, da es offenbar den ganzen Text bringen will und, abgesehen von den fehlenden Teilen, die in ihm nicht enthaltenen Sonderverse des B \dot{d} .-V \dot{a} . einen offenkundig interpolatorischen, also dem L. gegenüber sekundären Charakter tragen. Im Hinblick auf diese Tatsachen scheint es mir nun das Wahrscheinlichste zu sein, dass das L. eine Art Vorstufe des B \dot{d} .-V \dot{a} . bewahrt hat, die dem Diaskeuasten dieses letzteren Textes entweder vollständig oder nur fragmentarisch vorgelegen hat und von ihm erweitert, eventuell mit Hilfe anderer Texte zugleich ergänzt worden ist.

7. Es ist eine offensichtliche Merkwürdigkeit des Textes der Gruppe IIB, dass sich in ihm wörtliche Parallelen, ja Fragmente — durch Schleife oder Vertikalstrich äusserlich kenntlich gemacht — mehrfach und zuweilen an solchen Stellen vorfinden, an denen wir sie meist nicht erwarten. Da nun das B \dot{d} .-V \dot{a} . einerseits deutlich auf eine diaskeuastische Hand hinweist, andererseits das L., wenn auch ein Fragment, so doch, soweit es eben vorliegt, mit ihm wörtlich übereinstimmt und die unter 6. angedeuteten Gründe es als möglich erscheinen lassen, dass sich in ihm eine Art älterer Vorlage oder Vorstufe erhalten hat, so müssen gewisse wörtliche Parallelen schon in ihr enthalten gewesen und von dem Diaskeuasten des B \dot{d} .-V \dot{a} . kritiklos mitübernommen worden sein. Damit ist dann aber zugleich die Schlussfolgerung gegeben, dass hinter der Vorlage bereits eine gewisse Textgeschichte liegen muss.

8. Die Tatsache, dass sich an manchen Stellen des Textes der Gruppe IIB wörtliche Parallelen von gleicher Länge vorfinden, drängt dazu, eine möglichst befriedigende Erklärung für diese merkwürdige Erscheinung zu suchen, und mit einem hohen Grad von Wahrscheinlichkeit werden wir diese in der Annahme einer einfachen Blättervertauschung zu finden haben. Auf diese Möglichkeit dürfte gerade ein Vergleich der wörtlichen Übereinstimmungen des 6. Kap. (p. 106 ff.) mit dem teilweise fragmentarischen Anhang des

3. Kap. (p. 67 ff.) besonders deutlich hinweisen; denn er zeigt, dass zwischen Textstücken der gleichen Länge wieder solche von ungefähr derselben Ausdehnung ausgefallen sind, also eine starke Textverwirrung eingetreten sein muss. Diese Tatsache lässt sich nun doch wohl am einfachsten durch eine Vertauschung von Manuskriptblättern erklären, und ein Vergleich der Śloka's 74₁₂ ff. auf p. 69 mit den Śloka's 62^b ff. auf p. 107 scheint noch Spuren aufweisen zu können, dass das hier in Frage kommende Blatt an ersterer Stelle nicht mit dem Śloka-Anfang, sondern innerhalb des ersten Halbverses und auch das dort fehlende vorhergehende Blatt mit den letzten Worten eines Śloka begonnen hat, die fehlenden Worte infolgedessen willkürlich ergänzt und dem Zusammenhang notdürftig angepasst worden sind. Aus der Länge der vorhandenen und fehlenden Versgruppen können wir nun die ungefähre Blattgrösse des Manuskriptes, das unserem Texte wahrscheinlich zu Grunde gelegen hat, erschliessen, und zwar scheint das einzelne Blatt durchweg nur 6—7 Halbsloka's enthalten zu haben. Demnach muss es verhältnismässig klein gewesen sein, und gerade dieser Umstand dürfte auf sein besonderes Alter hinweisen. Analog werden wir dann auch das Vorkommen der anderen Parallelstellen in der Textgruppe II B, die in ihrer überwiegenden Mehrzahl die ungefähr gleiche Länge aufweisen, auf Vertauschung oder Einfügung eines Manuskriptblattes zurückführen dürfen, besonders dort, wo die betreffende Parallele nicht am rechten Platze zu stehen scheint. In ähnlicher Weise werden sich dann auch Textlücken in einzelnen Purāṇa's erklären lassen können. So fehlen z. B. im 4. Kap. des Textes der Gruppe II A (p. 22) im Vi. die Śloka's 15 ff., trotzdem sich sowohl aus den Parallelpurāṇa's wie auch aus dem Vi. selbst mit vollster Sicherheit ergibt, dass sie alter Bestand sind. Wie andere Lücken von gleicher Länge, z. B. die anscheinend ebenfalls zum alten Bestand gehörigen Śloka's 12₁ ff. auf p. 26 oder die in P.₁ fehlenden und in P.₂ nur als Varianten angeführten Śloka's 28₁ ff. auf p. 33, so dürfte sich auch diese durch die einfache Annahme erklären lassen, dass hier ein Blatt ausgefallen oder beim Abschreiben überschlagen worden ist. Eine andere möglicherweise auch auf alte Zeit zurückgehende Blattvertauschung scheint auch im L. — siehe 3. Kap. Śl. 71 ff. (p. 67 f.) — vorzuliegen, wie man aus den Nachweisen des kritischen Apparates ersehen kann.

9. Einen seltenen, aber interessanten Einblick in die Art und Weise der indischen Textentstehung gewährt ein Vergleich der wörtlichen Parallelen des 3. Kap. (p. 60 ff.) mit denen des 5. Kap.

(p. 78). An beiden Stellen finden wir den gleichen Text, dessen älteste Gestalt offenbar in den ein zusammenhängendes Ganze bildenden gemeinsamen Versen vorliegt. Im 3. Kap. sind die drei zusammenhängenden Textstücke, die möglicherweise wieder einzelnen Manuskriptblättern entsprechen, durch grössere Interpolationen, bei denen man mit Sicherheit ältere und jüngere Bestandteile unterscheiden kann, von einander getrennt. Unter Berücksichtigung der gesperrten Stellen, die jedenfalls zu den ältesten Bestandteilen der Texte der Gruppen IIA und IIB gehören, lassen sich hier den Jahresringen eines Baumes vergleichbar deutlich vier übereinanderliegende Textschichten von einander abheben. Auch im 5. Kapitel zeigen sich zwei kleinere — in unserem Text hinter die Textfront zurückgesetzte — Interpolationen, aber an einer anderen Stelle und nicht übereinstimmend mit denen des 3. Kap. Derartige Beobachtungen, die man vielleicht auch noch anderwärts machen kann, werfen insofern ein eigenartiges Licht nicht nur auf die Entstehung der Purāṇa's selbst, sondern der älteren indischen Literatur im allgemeinen, als sie zeigen, wie sich sogar innerhalb desselben Textes Versgruppen zu verschiedenen Rezensionen entwickeln können.

2. Abschnitt. Vamśa.

1. Wie im 1. Abschnitt, so zeigt sich auch in diesem, dass die Purāṇa-Gruppe: Br., H. und Śīdh. sowie auszugsweise auch A. im allgemeinen die älteste und kürzeste Textform bewahrt hat.

2. Wenn wir von dem Ga., das nur Auszüge und Fragmente der beiden ersten Kapitel in der Form der Textgruppe I bietet, hier absehen, so enthält das Vi., wie schon die 2. Tabelle zeigt, fast den ganzen Text der unter 1. genannten Purāṇa's; allerdings sind in ihm mehrfach zusammengehörige Textstücke durch umfangreichere Interpolationen von einander getrennt. Der Anfang unseres 1. Kap. ist in Adhy. I. 11 und 12 des Vi. weitläufig überarbeitet, enthält aber noch Spuren des älteren den anderen Purāṇa's gemeinsamen Textes, wie sich auch aus den Stellennachweisen des kritischen Apparates zu Vers 7 und 8 (p. 143) ergibt.

3. Das Bḍ.-Vā. enthält den ganzen Text der unter 1. genannten Purāṇa's vollständig. Wie schon bei der Darlegung der Ergebnisse des 1. Abschnittes angedeutet wurde, finden sich die Eingangsverse des 1. Kap. schwach überarbeitet bereits im 7. Kap. jenes Abschnittes und sind durch ein grosses Textstück von den Anschlussversen getrennt. Aber auch diese und die nächsten Verse des 1. Kap. sind noch stark mit Interpolationen durchsetzt, die sich

zum grössten Teil auf die Einordnung der erwähnten Personen und Ereignisse in das mythisch-chronologische Kalpa-System beziehen. Von Śloka 30 des 2. Kap. an zeigt sich der Text des Bḍ.-Vā. — siehe Textgruppe Ia — überaus stark erweitert und überarbeitet. Da der entsprechende Text der Gruppe I, wenn auch bisweilen in der Versfolge etwas verschoben, sonst aber doch nur wenig verändert und fast restlos in jenem erhalten geblieben ist, so muss man daraus schliessen, dass der ganze Text eben jener Gruppe dem Diaskeuasten von Bḍ.-Vā. vorgelegen hat. Dieser hat ihn dann nach der schon angedeuteten mythologisch-historischen Seite hin erweitert und dadurch seinem System angepasst.

4. Die Tatsache, dass die Vena-Pṛthu-Geschichte im Bḍ.-Vā. an einer anderen Stelle steht als in den Purāṇa's der älteren Fassung, ist von gewisser Bedeutung und verrät ebenfalls die Hand des Diaskeuasten, der in jenem die längere Fassung der Geschichte unmittelbar auf die kürzere, die es an dieser Stelle mit letztern gemeinsam hat, folgen lässt. Offenbar hat dieser Abschnitt in den Purāṇa's der älteren Fassung den ursprünglichen und richtigeren Platz bewahrt, woraus folgt, dass er wahrscheinlich einmal einen zwar kleinen, aber selbständigen und mit den Nachbarstücken nicht in unmittelbarem Zusammenhang stehenden Text gebildet, also einen individuellen Ursprung hat. Dieses geht auch schon daraus hervor, dass er dem A. nicht bekannt gewesen sein kann, da dieses sonst mindestens einen Auszug desselben bewahrt haben würde. Da dieses Purāṇa nun den Text des 1. und 2. Abschnitts in unmittelbarer Aufeinanderfolge bis zur Vena-Pṛthu-Geschichte im Exzerpt bringt, so kann dem Verfasser dieses Exzerptes derselbe auch nur soweit und zwar als zusammenhängendes Ganze vorgelegen haben. Hiermit stimmt ferner überein, dass auch das Vi. dem A. insofern parallel geht, als es im 1. Abschnitt den alten Text der Gruppe I durch den der Gruppe II A ersetzt und im 2. Abschnitt — siehe auch die Tabelle — den gleichen, wenn auch interpolierten Text ebenfalls bis zu dieser Geschichte bietet. Ganz analog verhält es sich z. B. mit Adhy. 27 des Br., der in einer Reihe von Purāṇa's wiederkehrt, ehemals gleichfalls ein kleiner selbständiger Text gewesen sein muss und von dem Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. in ebenderselben Weise behandelt worden ist, wie ich demnächst an anderer Stelle nachzuweisen gedenke. Diese und ähnliche Beispiele, deren sich in der purāṇischen Literatur sicher noch weitere auffinden lassen werden, weisen darauf hin, dass wir in den meisten Fällen, in denen wir dem Inhalt nach parallele Fassungen einer Geschichte oder

vgl. in unmittelbarer Aufeinanderfolge antreffen, durchweg mit einer Art diaskeuastischer Tätigkeit und infolgedessen planmässigen Kombinierung ursprünglich verschiedener Texte zu rechnen haben.

5. Der Text der Gruppe II, die im 1. Kap. ebenso wie Gruppe III des 1. Abschnitts nur aus dem Mt. gebildet wird, zeigt in seinen beiden ersten Kapiteln eine unverkennbare Verwandtschaft mit dem der Gruppe I. Diese Verwandtschaft kann auf zwei Möglichkeiten beruhen, entweder auf der Überarbeitung eines vorliegenden Textes oder einer willkürlichen Ergänzung einer stark zerstörten Handschrift. Der erstere Fall ist m. E. der wahrscheinlichere, zumal Abschnitt C des 2. Kap. sowohl im Mt. wie auch im P gegenüber der entsprechenden Stelle in der Textgruppe I eine planmässige Erweiterung und Umgestaltung, wobei nur wenige Spuren der älteren Fassung erhalten geblieben sind, deutlich erkennen lässt. Auf die angedeutete Möglichkeit dürfte auch hinweisen, dass die Kapitel 3 und 4 trotz ihrer inhaltlichen Übereinstimmung keine wörtlichen Parallelen mehr aufweisen, also gänzlich überarbeitet sind. Der Umstand, dass das L. und P. erst beim 2. Kap. einsetzen, das Mt. also, wie schon eingangs erwähnt, im 1. Kap. des 2. Abschnitts ebenso wie im 1. Abschnitt für sich allein steht, scheint darauf hinzudeuten, dass diese beiden Stücke, wie noch jetzt als Kapitel, so auch ursprünglich ein Ganzes gebildet haben und darum eigentlich nicht getrennt werden dürften.

3. Abschnitt. Manvantara.

1. In der ersten Hälfte des Textes der Gruppe I (p. 254—58), die über die Manvantara's der Vergangenheit handelt, finden wir den gleichen Text nur in Br., H. und Śidh., da das Bḍ.-Vā. an der Stelle, wo wir bei seiner systematisch-chronologischen Stoffanordnung (Bḍ. I. 36 = Vā. 62) eben diesen Text erwarten würden, nur eine lange Liste der schemenhaften Göttergestalten, die während dieser Zeiträume existiert haben sollen, aufweist. Trotz des etwas abweichenden Inhalts finden sich in ihr noch ein paar Anklänge an den Text der genannten drei Purāṇa's, die allein schon den Gedanken nahe legen könnten, dass eben dieser Text dem Diaskeuasten bekannt gewesen und von ihm mit Absicht durch den erwähnten listenartigen Abschnitt ersetzt worden sei. Dass dieses aber tatsächlich der Fall gewesen sein muss, lehrt die zweite Hälfte der Textgruppe I (p. 258 ff.), die von den Manvantara's der Zukunft handelt. Hier weist nämlich das Bḍ.-Vā. fast den ganzen mit jener älteren Purāṇa-Gruppe übereinstimmenden Text auf, wenn dieser auch durch

Zusätze erweitert und die Versfolge stellenweise etwas verschoben ist. Wenn der Diaskeuast des Bḍ.-Vā. aber die zweite Hälfte dieses Textes benutzt und grösstenteils übernommen hat, so muss er, da derselbe ein einheitliches Ganze bildet, auch die erste gekannt, sie jedoch absichtlich bei Seite geschoben haben. Dies war um so einfacher, als er, wie schon oben (p. XIV ff.) ausgeführt wurde, sein Material in streng mythisch-chronologischer Weise ordnete und nach dieser Seite hin ergänzte. Hieraus ergibt sich mit Sicherheit, dass die Fassung der Gruppe Br., H. und Śidh. älter ist als die entsprechenden Abschnitte des Bḍ.-Vā.

2. Der Text der Gruppe II, der die Manvantara's der Vergangenheit behandelt, zeigt so viele Übereinstimmungen mit dem der Gruppe I, dass eine innere Verwandtschaft der beiden nicht von der Hand zu weisen ist. Das äussere Textbild entspricht im ganzen vollständig dem der gleichen Textgruppe in den ersten Kapiteln des 2. Abschnittes, und so wird denn im vorliegenden Falle wohl ebenso wie im 2. Abschnitt — siehe hierzu p. XXXV — bewusste Überarbeitung anzunehmen sein.

3. Es ist offensichtlich kein Zufall, dass das Bḍ.-Vā. sowohl im 2. Abschnitt, 2. Kap., Textgr. Ia, A, Śl. 137—144 (p. 185) als auch in der 2. Hälfte des 3. Abschnittes (p. 264 ff.) wörtliche — in unserem Textbild gesperrte — Übereinstimmungen mit dem Text der Gruppe III aufweist. Diese Übereinstimmungen können nun entweder in der Abhängigkeit der beiden Texte von einander oder in einer solchen von einer dritten ausserhalb liegenden Quelle begründet sein. Eine Abhängigkeit des Vi., das allein den Abschnitt B der Textgruppe III bildet, von dem Bḍ.-Vā. scheint mir unwahrscheinlich zu sein, da die Übereinstimmungen in letzteren mehrfach durch Sonderversen von einander getrennt sind. Ob die umgekehrte Möglichkeit oder eine Abhängigkeit von einer dritten Quelle vorliegt, lässt sich z. Zt. nicht entscheiden.

4. Die Tatsache, dass sich die Purāṇa's im 3. Abschnitt zu 3 Textgruppen zusammen ordnen, scheint mit darauf hinzuweisen, dass derselbe ursprünglich ein für sich stehender selbständiger Text gewesen ist. Hierfür spricht ferner, dass das A., das in allen anderen Teilen des Pañcalakṣaṇa mit der Gruppe Br., H. und Śidh. zusammengeht, im Adhy. 150 ein kurzes Kapitel über die Manvantara's und die Spaltung der Veda's bietet, das offensichtlich ein Auszug aus den ersten 3 Adhy. von Aṃśa 3 des Vi. darstellt, wenn sich in jenem auch nur mehr wenige Anklänge an das letztere er-

halten haben¹⁾. Also kann dieser Abschnitt in der Fassung der eben genannten Purāṇa-Gruppe und folglich auch in unmittelbarem Zusammenhang mit den beiden ersten Abschnitten dieser Gruppe, die ja auszugsweise im A. enthalten sind, dem Verfasser des Manvantara-Exzerptes nicht vorgelegen haben. Auf die Richtigkeit unserer These weisen insofern auch inhaltliche Gründe hin, als zwischen dem 1. und 2. Abschnitt einerseits und dem 3. andererseits keine inneren Beziehungen bestehen. Würden die drei ersten Abschnitte nämlich auf einen einzigen Verfasser zurückgehen, so würde dieser infolge der allgemein menschlichen Anlage zur Systematisierung das ganze Material in mythologisch-chronologischer Ordnung geboten haben, wie es schon der Verfasser der beiden ersten Abschnitte und vor allem der Diaskeuast des Bḍ.-Vā. getan hat. Ferner würden zwischen den Erwähnungen einzelner Manvantara's im 2. Abschnitt und der systematischen Darstellung des 3. keine inneren Unstimmigkeiten bestehen, die der Leser — er vergleiche etwa p. 144 ff. und 163 ff. mit p. 178 ff. und 254 ff. — sofort erkennen wird, und die zweifellos den Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. dazu veranlasst haben, Kap. 2 des 2. Abschnittes — siehe p. 174 ff. — so stark zu ergänzen und die erste Hälfte des 3. Abschnittes fallen zu lassen.

4. Abschnitt. Vamśānucarita.

1. Die 3. Tabelle zeigt im Überblick, dass die Versfolge des Br. und H. von der des Bḍ.-Vā. im einzelnen erheblich abweicht. Derartige Verschiedenheiten können entweder in absichtlicher Textumordnung oder in einer nicht beabsichtigten auf Blättervertauschung oder anderen zerstörenden Momenten beruhenden Textverwirrung begründet sein. Im ersteren Falle soll mit einer Umordnung der Sinn in der Regel verändert oder sogar verbessert werden, im letzteren wird der Textsinn durchweg beeinträchtigt, wenn nicht gar zerstört. Bevor wir uns hier mit den vorliegenden Abweichungen in der Versfolge eingehender beschäftigen, sollen dieselben zunächst durch umstehende Tabelle, die nur Br. und H. sowie Bḍ. und Vā. berücksichtigt und auch zur allgemeinen Orientierung dienen mag, näher ins Licht gerückt werden. Für die ersten beiden Adhyāya's, die in den vier hier in Betracht kommenden Haupttexten kaum Abweichungen in der Versfolge aufweisen, soll die Tabelle konkordanzartig mehr das Verhältnis eben dieser Texte zu einander, d. h. das Vorhandensein oder Fehlen von Versen in dem einen oder anderen und für die übrigen Adhyāya's mehr die Verschiedenheit der Versfolge betonen.

1) Der Adhy. ist insofern in unserer Arbeit auch nicht weiter berücksichtigt worden.

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.	Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
9. 1^a	1311 ^a	II. 65. 1^a	90. 1^a	10. 60-63^{a 4)}	1462 ^b —1468	II. 66. 68^b-74	91. 96^b-102
1 ^b	1311 ^b	—	—	63 ^b	1469 ^a	—	—
—	1312—1313 ^b	1 ^b —2	1 ^b —2	64 ^a	1469 ^b	68 ^a	96 ^a
2	1314	3	3	64 ^b	1470 ^a	—	—
—	1315	4	4	67 ^b —68 ^a	1473	75	103
3-4	1316—1317	5—6	5—6	—	—	76—89	104-118 ^b
—	1318	7	7	68 ^b	1474	90	118 ^c
5—6	1319—1320	8—9	8—9	—	—	—	—
—	1321	10	10	11. 1—2	1475—1476	67. 1—2	92. 1—2^a
7	1322	11	11	32—36	1518—1522	3—8	2 ^b —7
—	1323	12	12	—	1523—1527	9—22	8—20
8—10	1324—1326	13—15	13—15	37—43	1538—1544	23—29	21—26
—	1327	16	16	—	1547—1552	30—64	27—61 ^a
11	1328	17	17	44 ^a	1545 ^a	—	—
—	1329	18	18	44 ^b —45	1545 ^b —1546	65—66 ^a	61 ^b —62
12	1330	19	19	46—61	1583—1598	66 ^b —79	63—75 ^a
—	1331—1332	20—21	20—21	3—24 ^a	1477—1498 ^a	80—96 ^a	75 ^b —90
13	1333	22	22	—	1498 ^b -1505 ^a	96 ^b —102	91—97 ^a
—	1334 ^a	—	—	—	1505 ^b —1509	—	—
15 ^a	1334 ^b	23 ^a	23 ^a	24 ^b —26	1510—1512	103—105	97 ^b —99
(15 ^b)	1335	23 ^b —24 ^a	23 ^b c	—	—	—	—
14	1336	25	24	—	—	68. 1—6	93. 1—6
16—21 ^a	1337—1342	26—31 ^a	25—30 ^a	27—31	1513—1517	7—11	7—11
—	1343	31 ^b —32 ^a	30 ^b —31 ^a	12. 1—17	1599—1616 ^a	12—28	12—27
21 ^b —26 ^a	1344—1348	32 ^b —37 ^a	31 ^b —36 ^a	[24—25	1623—1624]	29—31	28—30
—	—	37 ^b	36 ^b	26—27	1625—1626	32—33	31—32
26 ^b —34 ^a	1349—1357	38—46 ^a	37—45	—	—	34—35	33—34
—	1358—1360 ^a	46 ^b —48	46—47	28—31 ^a	1627—1630 ^a	36—39 ^a	35—38 ^a
34 ^b —36	1360 ^b —1362	49—50	48—49	—	—	39 ^b	38 ^b
—	—	—	—	31 ^b	1630 ^b	4 ^a	39 ^a
10. 1—8	1363—1370	66. 1—8	91. 1—8	[32—36	1631—1635]	40 ^b —69 ^a	39 ^b —68
—	1371—1373	—	—	37—38	1636—1637	69 ^b —71 ^a	69—70
—	1374—1382 ^a	9—16	9—16 ^a	—	—	71 ^b —90 ^a	71—88
—	1382 ^b —1409	— 1)	16 ^b —48 ^a	18—22	1616 ^b —1621	90 ^b —95	89—93
—	1410 ^a	19 ^b	48 ^b	23	1622	—	—
9—23	1410 ^b —1425	20—32	49—62	39—49	1638—1648	96—106 ^a	94—103
24 ^a	1426 ^a	—	—	50	1649	—	—
24 ^b	1426 ^b	33 ^a	63 ^a	51	1650	106 ^b —107	104
25 ^a	1427 ^a	—	—	—	—	—	—
25 ^b —49 ^a	1427 ^b —1451	33 ^b —57	63 ^b —86	—	1842	69. 1	94. 1
49 ^b —50 ^a	1452	59	88	13. 153^b-204^a	1843—1895	2—53 ^a	2—52
—	—	60 ^a	89 ^a	204 ^b —207 ^a	1896—1898	—	—
50 ^b —54	1453—1457 ^a	60 ^b —64	89 ^b —92	—	—	53 ^b —55 ^a	53—54
55 ^a	1457 ^b	58 ^a	87 ^a	207 ^b —208 ^a	1899	55 ^b —56 ^a	55
55 ^b	1458 ^a	—	—	—	—	56 ^b —57	56
56 ^a	1458 ^b	58 ^b	87 ^b	208 ^b —212 ^a	1900—1903	—	—
56 ^b —57 ^a	1459	65	93	—	—	—	—
65—66	1470 ^b -1472 ^a	66—67	94—95	—	—	70. 1—14^a	95. 1—13
67 ^{a 2)}	1472 ^{b 3)}	—	—	212 ^b	1904 ^a	14 ^b	14 ^a
57 ^b —59	1460—1462 ^a	—	—	213 ^a b	1904 ^b 1905 ^a	—	—

1) Bq. hat hier eine Lücke.

2) Ist fast gleichlautend mit Br. 10 57^a.

3) Ist fast gleichlautend mit H. 1471^b.

4) Br. enthält hier im Text selbst eine Lücke, die durch die unter demselben stehenden Verse ausgefüllt wird.

Brahmap.	Hari- vamśa	Brah- māṇḍap.	Vāyup.	Brah- map.	Hari- vamśa	Brah- māṇḍap.	Vāyup.
12. 213 ^c	1905 ^b	11. 70.15 ^a	95.14 ^b	14.57	1968	11. 71.195	96.191
15. 1—29	1969—1998	15 ^b —49	15—48	—	—	196—265	192—257
—	—	—	—	—	—	—	258
30—45 ^a	1999—2014 ^a	71. 1-18 ^a	96. 1-17 ^a	—	—	—	—
16. 9—48 ^a	2040—2079 ^a	18 ^b —57	17 ^b —55	—	—	72. 1—5	97. 1—5
48 ^b —49 ^a	2079 ^b -2080 ^a	—	—	—	2131—2135	—	—
49 ^b —58 ^a 1)	2080 ^b -2089 ^a 2)	—	—	—	2136—2198	6—61	6—62
17. 1—40	2091—2130	58—98	56-97	—	—	62—195	63—203
16. 58 ^b —59	2089 ^b —2090	99	98	—	—	—	—
14. 24 ^b -25 ^a	1934 ^b -1935 ^a	100	99	—	—	73. 1—125	98.1-126 ^a
—	—	101	100	13. 141 ^b	1829 ^b	126	126 ^b
1—2 ^a	1906—1907 ^a	—	—	142—153 ^a	1830—1841	74. 1—11	99. 1—11
2 ^b	1907 ^b	—	—	—	—	12 ^a	12 ^a
3—13	1908—1921	102—115	101—114	14 ^b —36	1688 ^b -1693 ^a	12 ^b —33	12 ^b —34 ^a
15. 45 ^b —62	2014 ^b —2031	116—136 ^a	115—134	—	—	34	34 ^b c
16. 1—8	2032—2039	136 ^b —143	135—141	—	—	35—101	35—99
—	—	144	142	37 ^a —38 ^a	1693 ^b —1694	102—103	100—101
14. 14—20 ^a	1922—1928 ^a	145—151 ^a	143—149	38 ^b —48	1695—1705 ^a	—	102—112
—	1923 ^b —1929	151 ^b —152 ^a	150—151 ^a	—	—	—	113
—	—	152 ^b —153	151 ^b —152	—	1705 ^b -1710 ^a	—	114—118
23—24 ^a	1933—1934 ^a	154	153	—	1710 ^b	—	—
—	—	155	154	49 ^a	1711 ^a	—	119 ^a
21 ^b —22 ^a	1931 ^b -1932 ^a	156	155	49 ^b	1711 ^b	—	119 ^b
—	—	157—158 ^a	156—157 ^a	—	—	—	120
20 ^b	1930 ^b	158 ^b	157 ^b	—	1655	—	121—127 ^a
21 ^a	1931 ^a	—	—	3—8	1656—1662	—	—
—	—	159—160 ^a	158—159 ^a	9—14 ^a	1663—1668 ^a	—	—
34 ^b —35	1945—1946	—	—	50	1712	—	—
36—41 ^a	1947—1952 ^a	160 ^b —165	159—163	—	1713	—	—
42 ^a	1953 ^a	—	—	—	1714	—	127 ^b -128 ^a
42 ^b	1953 ^b	166 ^a	164 ^a	51—52 ^a	1715—1716 ^a	—	128 ^b -129
—	—	166 ^b —177 ^a	164 ^b -175 ^a	—	1716 ^b	—	130 ^a
41 ^b	1952 ^b	177 ^b	175 ^b	52 ^b	1717 ^a	—	—
43 ^a	1954 ^a	178 ^a	176 ^a	—	1717 ^b	—	—
43 ^b	1954 ^b	—	—	—	1718	—	130 ^b -131 ^a
44	1955	178 ^b —179 ^a	176 ^b c	53—57	1719—1723	—	131 ^b -134 ^a
—	—	179 ^b —180 ^a	177	—	1724—1726 ^a	—	134 ^b —136
—	—	181 ^b —182 ^a	178	58—59 ^a	1726 ^b —1727	—	137—139 ^a
45	1956	182 ^b —183 ^a	179	—	1728—1729 ^a	—	139 ^b —140
46	1957	180 ^b —181 ^a	180	—	—	—	141—155
—	—	183 ^b —187	181—184	59 ^b	1729 ^b	—	—
25 ^b —28 ^a	1935 ^b -1938 ^a	188—190	185—187	60	1730	—	156
29	1939—1940 ^a	191	188	—	—	—	157
30—31	1940 ^b -1942 ^a	—	—	61 ^a	1731 ^a	—	158 ^a
32 ^a	1942 ^b	192 ^a	189 ^a	61 ^b —64 ^a	1731 ^b -1734 ^a	—	—
28 ^b c	1938 ^b -1939 ^a	192 ^b —193 ^a	189 ^b c	64 ^b —79 ^b 3)	1734 ^b -1754 ^a 4)	—	—
32 ^b —33	1943—1944 ^a	193 ^b —194	190	—	—	—	158 ^b —165
34 ^a	1944 ^b	—	—	80 ^a	—	—	—
47—56	1958—1967	—	—	80 ^b —82 ^a	1754 ^b -1756 ^a	—	166—167

1) Ist fast gleichlautend mit Br. 14.3, 7—13.

2) Ist fast gleichlautend mit H. 1908, 1912, 1916—1921.

3) Ist fast gleichlautend mit Br. 11.38, 39, 40, 46^b—50^a, 51^a, 52, 53^a, 54—56^a, 57^b, 58, 60, 61^a.

4) Ist fast gleichlautend mit H. 1521, 1540—1544, 1545^b, 1546^a, 1583^b—1587^a, 1588^a, 1589—1593^a, 1594^b, 1595, 1597, 1598^a.

Brahmap.	Hari-vaṃśa	Brah-māṇḍap.	Vāyup.	Brahmap.	Hari-vaṃśa	Brah-māṇḍap.	Vāyup.
—	—	—	99.168-169 ^a	13.102 ^b -103 ^a	1796	—	—
13.89 ^b	1756 ^b	—	169 ^b	103 ^b -108 ^a	1797-1801	—	99.212-217
83-91 ^{b1})	1757-1776 ²)	—	—	108 < >	1802-1807	—	218-223
—	—	—	170-193	—	1808-1813 ^a	—	224-228
93-97 ^a	1777-1781	—	194-198	109 ^a	1813 ^b	—	229 ^a
—	1782	—	199	—	1814 ^a	—	—
97 ^b	1783 ^a	—	200 ^a	109 ^b	1814 ^b	—	—
—	1783 ^b -1784	—	200 ^b -201	110 ^a -116	1815-1821	—	229 ^b -235
< >	1785-1790 ^a	—	202-207 ^a	—	—	—	236 ^a
98 ^a	1790 ^b	—	—	117-118 ^a	1822-1823 ^a	—	236 ^b -237
98 ^b -100	1791-1793 ^a	—	207 ^b -209	118 ^b	1823 ^b	—	—
—	—	—	210 ^a	—	—	—	238-239
101 ^a	1793 ^b	—	210 ^b	119-122	1824-1827	—	240-243 ^a
—	1794 ^a	—	211 ^a	—	—	—	243 ^b -249 ^a
101 ^b	1794 ^b	—	—	123	1828	—	249 ^b -250 ^a
—	1795 ^a	—	210 ^a	124-140	—	—	—
102 ^a	1795 ^b	—	211 ^b	141 ^a	1829 ^a	—	—

Die vorstehende Übersicht lehrt, dass die Textvertauschungen im Br. vollkommen denen des H. entsprechen, wenn letzterer auch durch Einschlebung grösserer und kleinerer Textstücke über den Rahmen des Br. hinaus erweitert ist. Ein Blick auf den Inhalt besonders der Teile, die die stärksten Abweichungen in der Versfolge aufweisen, lehrt weiterhin, dass in diesen beiden Texten in der Hauptsache die Stammbäume der Yādava's und Paurava's stellenweise mit einander vermischt worden sind, der Textsinn infolgedessen stark beeinträchtigt, ja bisweilen ganz unverständlich sein muss. Eine solche Veränderung der Versfolge kann natürlich nicht auf einer absichtlichen Umordnung, sondern nur auf einer nicht gewollten Manuskriptverwirrung bzw. -Zerstörung beruhen. Da das Br. und der H., wie schon bemerkt, in der Umstellung der Versfolge eine vollkommene Parallele bilden, so müssen sie beide auf eine einzige Handschrift zurückgehen, die dann im H. und an einer Stelle auch im Br. — siehe p. 555 f. — durch Einschlebung individueller Sonderstücke erweitert worden ist. Da ferner das Bḍ. und Vā., wie schon oben gezeigt, in ihrer ganzen Anlage für den gemeinsamen Textkern auf die Tätigkeit eines Diaskeuasten hinweisen, so muss auch letzten Endes dieser Textkern auf eine einzige Handschrift zurückgehen. Für das hier in Frage stehende Textstück hat dem Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. nun entweder eine Handschrift mit kor-

1) Ist fast gleichlautend mit Br. 10.15-19, 20^b, 21^a, 22, 24, 25^a, 27^b.

2) Ist fast gleichlautend mit H. 1417-1422^a, 1423^a, 1424, 1427^b, 1460^a, 1463^b-1465, 1468-1470^a, 1475.

rekter Versfolge vorgelegen oder eine solche mit verwirrter, die dann von ihm hätte wieder in Ordnung gebracht und ergänzt werden müssen. Ob wir nun mit der ersten oder der zweiten Möglichkeit zu rechnen haben, lässt sich vorläufig nicht entscheiden. Sollte die letztere vorliegen, so würde das darauf hinweisen, dass sowohl der Auszug des Ga. als auch die jüngere Prosaparaphrase des Vi. letztthin auf diese verbesserte uns im Bḍ.-Vā. vorliegende Version zurückgehen. Zugleich würde dieser Fall für den Dialektasten des Bḍ.-Vā. einen gewissen kritischen Sinn bekunden, der, wie sich zeigen lässt, dem Exzerptor unseres Abschnittes im A. nicht zukommt.

2. Nach Ausweis unserer Tabelle zeigt das Exzerpt im A. eine ähnliche Abweichung in der Versfolge und damit auch eine ähnliche Textverwirrung, wie sie im Br. und H. vorliegt. Dementsprechend finden wir also auch in ihm eine Verquickung der Stammbäume der Yādava's und Paurava's, die nur darauf beruhen kann, dass dem Verfasser des Exzerptes im A. eine Handschrift vorgelegen hat, die in ihren Abweichungen in der Versfolge entweder mit der des Br. und H. übereinstimmte oder in ganz ähnlicher Weise verwirrt und verdorben war.

3. Auch im 4. Kap. unseres Abschnittes weist die Purāṇa-Gruppe Mt. und P. eine Umstellung auf, die allerdings viel einfacherer Art ist als die im Br. und H. Da sie in beiden Purāṇa's vollständig gleich ist, so muss auch sie bereits auf die Handschrift zurückgehen, die für diesen Abschnitt denselben zugrunde gelegen hat. Wenn auch der Text dieser Gruppe an dieser Stelle einen stark inkorrekten Charakter trägt, so dürfte die Umstellung wahrscheinlich nur auf einer einfachen Blattvertauschung beruhen.

4. Wie die dritte Tabelle ferner zeigt, finden sich im Br. und genau an der entsprechenden Stelle im H. drei Dubletten eingeschoben, von denen die beiden ersten nur durch ein kleines Textstück von drei Śloka's von einander getrennt sind. Schon die Tatsache, dass sich in beiden Texten genau an derselben Stelle Dubletten vorfinden, die, wie schon die Anmerkungen auf S. XXXIX und XL erkennen lassen, den Parallelstellen nicht genau entsprechen, weist darauf hin, dass bereits in die Handschrift, die diesem Abschnitt in beiden Texten zugrunde liegt, Bestandteile einer anderen Handschrift irrtümlicherweise hineingeraten sind. Es ist ferner bemerkenswert, dass sich diese Dubletten gerade in dem Teile unseres Abschnittes vorfinden, der zugleich die grösste Unordnung in der Versfolge, mithin die grösste Zerstörung aufweist. Für die Text-

geschichte des Abschnittes haben sie aber die Bedeutung, dass sie beweisen können, ob an diesen Stellen eine Interpolation vorliegt oder nicht, d. h. ob in einer anderen Handschrift alter Zeit bereits eine solche gestanden hat oder nicht. Wie unsere Tabelle ferner zeigt, weist auch das A. an der gleichen Stelle eine Dublette oder vielmehr das Exzerpt einer Dublette auf, und neben der gleichen Abweichung in der Versfolge ist dies das klarste Argument für die enge Verwandtschaft der Vorlage dieses Exzerptes mit der Handschrift, von der Br. und H. ausgegangen sind, wenn es auch inhaltlich der bereits erweiterten Fassung des H. näher steht als der zweifellos älteren des Br.

5. Wie schon die vorstehende tabellarische Übersicht auf p. XXXVIII ff. erweisen kann, findet sich im Br. weder die Geschichte von Urvaśi und Purūravas (p. 356 ff) noch die von der Räumung von Benares (p. 372 ff.). Deutet schon dieser Umstand darauf hin, dass sie nachträglich in den H. und das Bđ.-Vā. eingefügt sein müssen, so hat der H. noch die Fugen erhalten, die dies mit Sicherheit beweisen dürften. Wie nämlich ein Blick auf die Stellenachweise des kritischen Apparates zu Śl. 8 und 9 auf p. 356 und zu Śl. 46—49 auf p. 359 f. erkennen lässt, enthält der H. sowohl vor wie nach der Urvaśi-Geschichte die gleichen Verse. Die gleiche Beobachtung können wir auch bei der zweiten Geschichte machen, wie ein Vergleich der Stellennachweise zu Śl. 29 und 30 auf p. 372 und zu 64 und 65 auf p. 376 lehrt. Diese im H. erhaltenen Dubletten, die nicht auf späteren Schreibfehlern beruhen können und im Bđ.-Vā. fehlen, deuten darauf hin, dass die Wiederholung der Verse aus der Zeit stammt, in der diese beiden Geschichten eingefügt worden sind. Dass auch die Geschichte von der Geburt des Dhanvantari (p. 370 f.) im H. sekundär sein muss, lehrt einerseits ihr Fehlen im Br., anderseits beweisen die unter 4. erwähnten Dubletten im Br. und H., die höchstwahrscheinlich einer anderen alten Handschrift entstammen und eingeschoben sind, mit Gewissheit, dass eben diese zweite Handschrift die Geschichte nicht gekannt hat, diese mithin in der uns vorliegenden Fassung des Br. nicht ausgefallen sein kann und im H. eingefügt sein muss.

6. Die Yayāti-Episode liegt im Br. und H. in einer kürzeren und im Bđ.-Vā., dem sich das Mt. und das Mh. anschliessen, in einer längeren Version vor. Die wesentlichen Bestandteile der Geschichte finden sich in beiden Fassungen in gleichem Wortlaut wieder, und der eigentliche Unterschied zwischen beiden ist nur der, dass das Br. und der H. anstatt ausgedehnter dialogischer

Wiederholungen nur eine kurze Inhaltsangabe derselben in ein paar Śloka's bieten. Von besonderem Interesse ist das Verhältnis des Bḍ.-Vā. zu der mit ihm übereinstimmenden, aber doch noch etwas weiteren Fassung des Mt. und Mh. Es fällt zunächst nämlich auf, dass die beiden letztgenannten Texte die Yayāti-Geschichte nicht nur in der weiteren Fassung der Textgruppe I (p. 387 ff.), sondern auch in der der Textgruppe II (p. 407 f.) enthalten. In diesem Punkte weicht das Mt. von dem P. ab, und dieses deutet schon darauf hin, dass in jenem eine Sonderinterpolation vorliegen muss. Dass im Mt. die Version der Textgruppe II, die der von I vorausgeht, eingefügt worden ist, geht schon daraus hervor, dass sie nicht in allen Handschriften dieses Purāṇa enthalten ist. Hinsichtlich der Version der Textgruppe I ist in bezug auf das Mt. und Mh. zunächst zu bemerken, dass sie einen Teil eines Abschnittes von 18 Adhyāya's (Mt. 25.1—42.28 = Mh. I. 3183—3690 <Adh. 76—93>) bildet, der in beiden Texten in gleichem Wortlaut vorliegt, im Mt. den Titel „Yayāticarita“ führt und im Mh. von Adhy. 76—85 (3183—3534) „Yayātyupākhyāna“ und von da bis zum Schlusse „Uttara-Yayātyupākhyāna“ genannt wird. Auch dieser Abschnitt ist, wie sich aus ihm selbst und seiner Umgebung ergibt, einmal ein selbständiger Text gewesen und sowohl im Mt. wie Mh. eingeschoben worden. Nicht nur weichen Anlage und Stilart von den Nachbarstücken deutlich ab, sondern es tritt plötzlich auch ein Personenwechsel ein. Während nämlich vorher und nachher die Ṛṣi's die Fragesteller und der Sūta der Beantworter ist, übernehmen nunmehr König Śatānka und Śaunaka¹⁾ diese Rollen. Eine Szene dieses dialogisch-dramatischen Gedichts (Mt. 33—34.28 = Mh. I. 3466—3531, d. i. Adhy. 84—85.22 = Mh. I. 78.1—79.22) liegt nun in etwas kürzerer und in der Versfolge ein wenig abweichender Form im Bḍ.-Vā. vor, und daraus darf wahrscheinlich geschlossen werden, dass die angedeutete Szene des Bḍ.-Vā. von dem Verfasser des Yayāticarita benutzt und etwas erweitert worden ist. Trifft dieses zu, so lässt sich bei unserer Yayāti-Geschichte folgende Entwicklungslinie feststellen: Br.-H., Bḍ.-Vā., Mt.-Mh.

7. Ausser den unter 4. genannten Dubletten zu mehreren Stellen der Br.-H.-Version, die wohl nur durch das Eindringen von Bestandteilen einer fremden Handschrift in das ihr zugrunde liegende Manuskript erklärbar sind, finden sich im 4. Abschnitt noch mehrere

1) Im H. sind Jauamejaya und Vaiśampāyana Fragesteller und Antwortgeber.

andere Stellen, die einen ähnlich fragmentarischen Charakter haben. Soweit die dort inbetracht kommenden Versgruppen ausser in einer der beiden Hauptversionen: Br.-H. oder Bd.-Vā. auch in den Parallel-Purāṇa's Kū. oder L. vorliegen — cfr. p. 420 f. —, dürfen wir wahrscheinlich annehmen, dass sie ursprünglich zum alten Bestand gehörten und in der einen oder anderen Version entweder verloren gegangen oder, was für das Bd.-Vā. vielleicht eher zutreffen dürfte, aus irgend welchen Gründen absichtlich ausgemerzt worden sind. Ein zweites, offenbar eingeschobenes und mit den Nachbarstücken nicht in Zusammenhang stehendes Fragment (p. 463), handelt von dem Angriff Kālayavana's auf die Stadt Mathurā und die Flucht der in ihr ansässigen Vṛṣṇi's und Andhaka's unter Kṛṣṇa's Führung nach Kuśasthali. In einem dritten Falle (p. 555 f.) handelt es sich um ein individuelles Textstück, das die Nachkommenschaft des Pāriksita schildert und in den verwirrten Text des Br. eingeschoben ist.

8. Das 5. Kap., das fast ausschliesslich über mythologische Dinge handelt, ist ein späterer Zusatz, da es sowohl im Br. als auch im H. fehlt. Wenn das Kap. auch an die Textstücke anschliesst, die im Br. und H. eine starke Verwirrung aufweisen und ferner der H. in dem auf das Pañcalakṣaṇa folgenden Text einige mit dem Bd.-Vā. übereinstimmende Teile enthält — siehe p. 483 ff. und 517 ff. —, so finden sich doch keine Spuren, die darauf hinweisen könnten, dass der Abschnitt im Br. und mithin auch in dem dem H. zugrunde liegenden Manuskripte verloren gegangen sein könnte. Zugleich mag darauf hingewiesen werden, dass das Kapitel inhaltlich mit der Geschichte von Kṛṣṇa's Kampf um den Syamantaka usw. im Gegensatze steht und schon aus inneren Gründen nicht von dem gleichen Autor verfasst sein kann¹⁾.

9. Es ist bemerkenswert, dass das Mt. und das P., die in den ersten Kapiteln unseres Abschnittes mit Versen des Kū. und L. zusammen eine besondere Textgruppe bilden, für den Yaduvaṃśa fast den gleichen Text wie die übrigen Purāṇa's aufweisen. Eine Ausnahme bildet eigentlich nur die Geschichte von Kṛṣṇa's Kampf mit Jāmbavat und der Wiederauffindung des Syamantaka (p. 446 ff.), die in den beiden Purāṇa's einen sehr fragmentarischen Eindruck macht. Allerdings scheint es nicht ausgeschlossen zu sein, dass diese Geschichte in dem Text dieser Purāṇa's mit Absicht verkürzt und verändert worden ist, um sie mit der späteren Erzählung von Kṛṣṇa's

1) Siehe auch Kirfel in: Beiträge zur Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte Indiens. Festgabe Hermann Jacobi. Bonn 1926, p. 298 ff.

Geburt und übermenschlicher Natur inhaltlich einigermaßen in Einklang zu bringen. Der Umstand, dass gerade der *Yaduvamśa* mit den anderen *Purāṇa*'s eine so starke wörtliche Übereinstimmung aufweist, und nur er in mehreren *Purāṇa*'s (*Kū.*, *L.*, *P.*) vorliegt, während der *Puruvaṃśa* fehlt, könnte die Vermutung nahelegen, dass diese beiden *Vamśa*'s ursprünglich getrennte Texte gewesen sind. Da der *Puruvaṃśa* textlich aber nicht den besten Eindruck macht, so besteht die Möglichkeit, dass derselbe den drei genannten *Purāṇa*'s verloren gegangen ist.

5. Kurze Zusammenfassung der Ergebnisse.

Zum Schlusse sind inbezug auf das ganze *Pañcalakṣaṇa* die Ergebnisse unserer Untersuchungen kurz zusammenzufassen. Abgesehen von den Anzügen in *A.* und *Ga.* sowie der Prosaparaphrase des *Vi.* finden wir in den *Purāṇa*'s nur drei vollständige Fassungen dieses Textes, nämlich die des *Br.* und *H.*, die des *Bḍ.-Vā.* und die des *Mt.*, alle anderen enthalten nur kleinere oder grössere Teile desselben. Hinsichtlich des Wortlauts stehen sich die erste und zweite Fassung am nächsten, aber auch die dritte weist so viele Übereinstimmungen mit den beiden anderen auf, dass sie nur als eine durch Zerstörung oder — wahrscheinlicher — Überarbeitung veränderte Form derselben angesehen werden kann. Von den beiden erstgenannten Fassungen ist die des *Br.* und *H.* zweifellos die älteste, — also nicht die des *Bḍ.-Vā.*, wie *Pargiter*¹⁾ meint — wenn auch der Schlussteil auf ein stark verwirrtes, mit mehreren Dubletten durchsetztes und darum stellenweise kaum verständliches Manuskript zurückgeht. Ihr schliesst sich auch das *Śidh. an.* bricht aber mit dem *Sūryavamśa* ab und lässt auf diesen analog dem *H.* einen *Śrāddha*-Abschnitt folgen, der eine kürzere und wahrscheinlich ältere Form der entsprechenden *H.*-Stelle bildet. Mit Ausnahme des *Manvantara*-Abschnittes bietet auch das *A.* die Fassung des *Br.* und *H.* samt den in ihr vorhandenen Dubletten als Exzerpt.

Die Fassung des *Bḍ.-Vā.*, der der *H.* bereits näher steht als das *Br.*, bietet Teile eines grösseren Textgebildes, dessen ganze Anlage auf die Tätigkeit eines *Diaskeuasten* hinweist. Dieser hat offenbar den ganzen Text jener älteren Gruppe gekannt, grösstenteils übernommen und durch eigene Zutaten ergänzt und erweitert, so dass er in den grossen mythisch-chronologischen Rahmen eines *Kalpa* hineinpasste. Anstatt des verwirrten *Somavamśa*-Textes hat ihm

1) l. c. 78 f.

entweder ein Manuskript mit korrekter Versfolge vorgelegen, oder er hat den Text desselben neu geordnet und verbessert.

Das Vi. hat nur den 2. Abschnitt der älteren Fassung, allerdings mit starken Interpolationen durchsetzt, bewahrt, im übrigen weist es nur sekundäre Texte auf. In seiner vorliegenden Form gehört es mithin zur jüngeren Purāṇa-Literatur und besitzt nicht die textliche Bedeutung, die man ihm bisher eingeräumt hat, angeblich, weil es die Grundeinteilung nach den traditionellen Themen am treuesten bewahrt habe.

Alle übrigen hier inbetracht kommenden Purāṇa's haben entweder einen oder mehrere Abschnitte der älteren Fassung in mehr oder weniger korrektem Zustande erhalten oder bieten wie etwa das Mr. nur einen sekundären Text des 1. Abschnittes, der in der Linie der Entwicklung eben dieses Abschnitts aber von Bedeutung und Interesse ist.

Die vollständige oder nur teilweise Übereinstimmung zwischen den verschiedenen Purāṇa-Abschnitten, die zugleich die Prinzipien für die Zusammenordnung bestimmter Purāṇa's zu bestimmten Textgruppen liefert, weist bereits darauf hin, dass das Pañcalakṣaṇa kein einheitliches Textgebilde, d. h. die literarische Komposition eines einzigen Autors sein kann, und tatsächlich konnte auf Grund äusserer und innerer Kriterien gezeigt werden, dass selbst die älteste Textschicht nicht einheitlichen Ursprungs ist, sondern schon eine Sammlung mehrerer literarischer Erzeugnisse bildet, die sich noch scharf gegeneinander abgrenzen. Haben wir aber in dem Textabschnitt, der einerseits in der Mehrzahl der in Frage kommenden Purāṇa's zusammenliegt, aus textlichen Gründen zusammengehört, ja in seinen Hauptfassungen sogar durchweg im wesentlichen wörtlich übereinstimmt, andererseits hinsichtlich seines Inhalts der Tradition von den charakteristischen Merkmalen eines Purāṇa zu entsprechen scheint, bereits eine Sammlung verschiedener Texte vor uns, so zwingt uns diese Tatsache, die einzelnen Abschnitte desselben bzw. dessen Inhalt mit jener Tradition, die in dem bekannten, in der indischen wie indologischen Literatur häufig zitierten Śloka¹⁾ niedergelegt ist, einmal kurz zu vergleichen. Auf p. 36 seines oben²⁾ erwähnten Buches äussert Pargiter die Ansicht, dass dieser Sloka in die Zeit zurückreichen müsse, in der das Purāṇa noch aus den in ihm genannten Stücken bestanden und infolgedessen noch nicht die Texte aufge-

1) sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca |
vaṃś(y)ānucaritaṃ caiva purāṇaṃ pañcalakṣaṇam ||

2) p. XI.

nommen habe, die solche Gegenstände behandeln, die mit jenen Themen nichts zu tun haben, wie etwa Kosmographie und Geographie, Astrologie und Medizin, Recht und Sitte usw. usw., also Stoffe, die heute den grössten Teil der Purāṇa's einnehmen. Tatsächlich stimmen nun die in dem erwähnten Śloka genannten Themen in der Hauptsache mit dem Inhalt unserer vier Abschnitte überein. Nur der Begriff „pratisarga“ macht einige Schwierigkeiten. Wenn wir die Erklärung zu Rate ziehen, die das Prapañcaḥṛdaya¹⁾ unserem Śloka gibt, so bedeutet der Begriff „pratisarga“, „pradarśitasya trividhasya pratilomasargaḥ [d. i.] pralayaḥ“, eine Auslegung, die sich auch Vācaspatimīśra zu Sāṅkhyakārika 15.16 zu eigen macht. Unter dem Begriff „pratisarga“ können aber nicht die in einzelnen Purāṇa's enthaltenen Adhyāya's über den Weltuntergang gemeint sein, da diese im Gegensatz zur Themenfolge in den betreffenden Texten eine ganz andere Stelle einnehmen und sowohl aus Gründen der Textform wie des Inhalts einer späteren Zeit zugeschrieben werden müssen. Sollte nun das Wort „pratisarga“ schon in älterer Zeit mit der Bedeutung „pralaya“ verbunden gewesen sein, so kann es sich als Purāṇa-Charakteristikum wohl nur auf die kurzen Erwähnungen des Weltunterganges in den sekundären Texten des 1. Abschnittes — siehe die verschiedenen Stellen unter diesem Stichwort im Sachregister! — bezogen haben. In diesem Falle würde sich die traditionelle Angabe also nicht so sehr auf bestimmte Abschnitte als auf bestimmte in dem Pañcalakṣaṇa behandelte oder erwähnte Punkte beziehen können. Sie würde mit anderen Worten eine nicht dispositionsartige, sondern mehr sachliche Charakterisierung des Inhalts eines vorhandenen Textes bedeuten, vorausgesetzt natürlich, dass diese Purāṇa-Definition in Wirklichkeit nicht aus weit späterer Zeit stammt und infolgedessen nur auf die in den abgeschlossenen Purāṇa's enthaltenen Textsammlungen bezug hat. Aber noch eine zweite Bedeutung des Wortes „pratisarga“ mag hier kurz erwähnt werden. Im Anfang des 3. Kap. der Textgruppe II des 2. Abschnittes (p. 231) und im Śloka 6 der Textgruppe II des 3. Abschnittes (p. 273) hat dasselbe offenbar die Bedeutung „Weitererschöpfung“, also einen Sinn, der der traditionellen Auslegung desselben ganz entgegengesetzt ist. Sollte den oben erwähnten Erklärungen entgegen mit pratisarga diese Bedeutung verbunden gewesen sein, so würde man zunächst an das 1. oder 3. Kap. des

1) Ed. Gaṇapati Śāstri 1915 (Trivandrum Sanskrit Series No. XLV) p. 45 f.

2. Abschnittes denken müssen. Aber auch diese Auslegung würde in bezug auf die Textfolge und die Erklärung des Prapañcabr̥daya einige Schwierigkeiten machen. Da die erstere Auffassung noch am besten mit den Ausführungen dieses Traktates vereinbar ist, so ist sie gewählt worden, in der Hauptsache, um den wesentlichen Inhalt der einzelnen Abschnitte bereits durch die Überschrift charakterisieren zu können. Die eventuelle Annahme, dass jenseits der ältesten Textschicht unseres Pañcalakṣaṇa noch ein uns nicht erhaltenes Ur-Purāṇa liegen könnte, das in idealer Vollständigkeit und klarer Disponierung die fünf traditionellen Themen behandelt hätte, wie etwa Pargiter anscheinend meint¹⁾, ist kaum mehr als eine willkürliche Annahme, da ausser ein paar sekundären Versen²⁾ tatsächlich nichts Handgreifliches auf diese Möglichkeit hindeutet und wir nur von den realen Grundlagen der Textgeschichte ausgehen dürfen, um hinter das eigentliche Purāṇa-Geheimnis zu kommen.

Stützen wir uns aber auf die Textgeschichte, deren Grundlagen die Texte selbst liefern, so dürfen wir eine Folgerung ziehen, die immerhin von einer weittragenden Bedeutung ist. Schon der Umstand, dass sich innerhalb der vier Abschnitte unseres Pañcalakṣaṇa mehrere Texte verschiedenen Ursprungs vorfinden, müsste darauf hindeuten, dass dieselben nur auf schriftlichem Wege überliefert worden sind, wenn sich in ihnen selbst nicht so überaus viele und untrügliche Anzeichen erhalten hätten, die dies mit voller Sicherheit bestätigten. Auf Schritt und Tritt können wir nämlich die Entwicklung der Texte, die nur auf dem Wege des Schrifttums erfolgt sein kann, beobachten, ja in ihnen sogar Spuren nachweisen, die uns Rückschlüsse auf die Grösse und Beschaffenheit der Manuskripte gestatten, auf die jene lezt hin zurückgehen. Wenn sich dieses aber mit Sicherheit für den Pañcalakṣaṇa-Abschnitt der Purāṇa's und, wie ich gleich vorweg nehmen will, auch für andere Teile der purāṇischen und epischen Literatur zeigen lässt, wenn ferner die Tätigkeit eines Diaskeuasten für das Bḍ.-Vā. nachweisbar ist, der gegebenes Material in eine bestimmte Ordnung bringt, wenn endlich H. Losch soeben ganz parallele Verhältnisse für die Yājñavalkyasmṛti³⁾ aufweisen kann und das Gleiche wahrscheinlich in absehbarer Zeit auch für Kāmandaki's Nītisāra möglich sein wird, kurz, die gleichen Voraussetzungen also auch für andere Texte zu-

1) p. 36. 2) Siehe Pargiter p. 22 f.

3) Die Yājñavalkyasmṛti. Ein Beitrag zur Quellenkunde des indischen Rechts. Leipzig 1927.

treffen, so ist dadurch die Hypothese von der Jahrhunderte langen mündlichen Tradition grösserer Texte in Indien erschüttert. Man mag längere Texte Menschenalter hindurch mündlich überliefert haben, zugleich ist dieses aber auch schriftlich geschehen, sonst wären uns dieselben unrettbar verloren gegangen. Wie bei jeder anderen Literatur des Altertums¹⁾, die uns erhalten geblieben ist, so ist dies auch bei der indischen nur auf dem Wege des Schrifttums geschehen. Der Glaube an die ungewöhnlich starke Gedächtniskraft der alten Inder und die durch sie ermöglichte Überlieferung grösserer Textmassen entstammt der Zeit der Romantik und verdient endlich durch eine Hypothese abgelöst zu werden, die den realen Tatsachen mehr entspricht.

Zum Schlusse dürfen wir aber noch eine praktische Folgerung für die Zukunft ziehen. Zeigt sich nämlich, wie im vorliegenden Falle, dass man mit einer besonderen Methodik tiefer in das Wesen der indischen Textgeschichte einzudringen und wie beim Bd.-Vā. sogar die Tätigkeit eines Diaskeuasten zu beobachten vermag, so wird man die Frage aufwerfen dürfen, ob in den übrigen uns erhaltenen Werken der indischen Literatur nicht ähnliche Probleme zu lösen sind, wobei die bisher gezogenen Schranken der vedischen wie der klassischen Zeit vielleicht keine Grenzen bilden werden. Immerhin wird man aber die Forderung stellen müssen, dass bei allen künftigen Untersuchungen im Bereich dieser Literaturgattungen neben anderen in erster Linie auch textgeschichtliche Richtlinien massgeblich sein müssen.

1) Für Hesiod und Homer z. B. siehe jetzt Fr. Marx: Die Überlieferung über die Persönlichkeit Homers in: Rheinisches Museum. N. F. LXXIV (1926) p. 396 ff. Vergl. besonders p. 424 ff.

Maṅgalam.

(Br. 1.21-30; Vi. I. 2.1-8.)

Avikārāya śuddhāya nityāya paramātmāne |
sadaikarūparūpāya Viṣṇave sarvaṣiṣṇave! || 1 ||
namo Hiraṇyagarbhāya Harāye Śaṅkarāya ca |
Vāsudevāya tārāya sar¹gastbityantakāriṇe²! || 2 ||
ekānekasvarūpāya sthūlasūkṣmātmāne namaḥ |
avyaktavyaktabhūtāya¹) Viṣṇave muktihetave! || 3 ||
sargasthitivināśānām¹) jagato yo²) jagānmayāḥ³) |
mūlabhūto, namas tasmai Viṣṇave paramātmāne! || 4 ||
ādhārabhūtaṃ viśvasyāpy aṇiyāṃsam aṇiyāsām |
praṇāmya sarvabhūtastham acyutaṃ puruṣottamam || 5 ||
jñānasvarūpam atyantam¹) nirmalam paramārthataḥ |
tam evārthasvarūpeṇa bhrāntidarśanataḥ sthitam, || 6 ||
Viṣṇuṃ grasiṣṇuṃ viśvasya sthitisarge¹) tathā prabhum |
sarvajñam²) jagatām īśam ajam akṣayam³) avyayam, || 7 ||
[ādyam susūkṣmam viśveśam brahmādin praṇipatya ca |
itihāsapurāṇajñam vedavedāṅgapāragam || 8 ||
sarvasāstrārthatattvajñam Parāśarasutaṃ prabhum |
gurum praṇāmya vakṣyāmi purāṇam vedasammitam] || 9 ||
kathayāmi yathā pūrvaṃ Dakṣādyair munisattamaiḥ |
prṣṭaḥ provāca bhagavān abjayoniḥ pitāmahaḥ. || 10 ||

1 = Br. 1.21, Vi. I. 2.1.

2 = Br. 1.22, Vi. I. 2.2. 1) Vi.1 svar-. 2) Br. -karmaṇe.

3 = Br. 1.23, Vi. I. 2.3. 1) Vi.2 rūpāya.

4 = Br. 1.24, Vi. I. 2.4. 1) Br. T. -vināśāya. 2) Vi.1 'sya. 3) Br.

5 = Br. 1.25, Vi. I. 2.5. (T. 'jarāmarāḥ.

6 = Br. 1.26, Vi. I. 2.6. 1) Vi. -ta-.

7 = Br. 1.27, Vi. I. 2.7. 1) Br.T. sthitau sarge. 2) Vi. praṇāmya.

8 = Br. 1.28, (3) Vi. akṣaram.

9 = Br. 1.29,

10 = Br. 1.30, Vi. I. 2.8.

1. Abschnitt.

Sarga und Pratisarga.

Textgruppe I.

(A. 17.6^b-17; Br. 1.31-56; H. 27-53; Śidh. 51.3-28.)

Śrṇudhvaṃ taṃ¹⁾ kathāṃ divyāṃ²⁾ sarva³⁾pāpaprāmocinīm⁴⁾ |
kathyamānāṃ mayā citrāṃ bahvarthāṃ śruti^bvistarāṃ. || 1 ||
yaś cēmāṃ¹⁾ dhārayen nityaṃ²⁾ śrṇuyād vāpy abhikṣṇasāḥ, |
svavaṃśadhā³⁾raṇaṃ kṛtvā svargaloke mahiyate. || 2 ||
avyaktaṃ kāraṇaṃ¹⁾ yat, tan nityaṃ sadasadātmakam |
pradhānaṃ, puruṣas²⁾ tasmān³⁾ nirmame viśvam Īśvaraḥ⁴⁾. || 3 ||
taṃ budhyadhvaṃ¹⁾ munīśreṣṭhā²⁾ Brahmāṇam amitaujasam |
sraṣṭāraṃ sarvabhūtānāṃ Nārāyaṇaparāyaṇam. || 4 ||
ahaṃkāras tu mahatas,
tasmād bhūtāni jajñire,
bhūtabhedās ca bhūtebhya,
iti sargaḥ sanātanaḥ. || 5 ||
vistarāvayavaṃ caiva
yathāprajñāṃ yathāśruti¹⁾ |
kīrtiyamānaṃ śrṇudhvaṃ vai²⁾
pūrveṣāṃ³⁾ kīrtivardhanaṃ! || 6 ||

1 = Br. 1.31; H. 27; Śidh. 51.3. 1) H. śrṇu rājan; Śidh. mune śrṇu.

2) Br. -dhvaṃ sampravakṣyāmi. 3) Br. kathāṃ; H. puṇyāṃ.

4) Br.T. Śidh. -praṇāśinīm. H. -cauīm. 5) H. sammitām. Śidh. -śruta-.

2 = Br. 1.32; H. 28; Śidh. 51.4. 1) Br. yas tv i-. 2) H. -yet tāta; Śidh. -yet tāṃ ca. 3) Śidh. -vaṃśodha-.

3 = Br. 1.33; H. 29; Śidh. 51.5. 1) Śidh. pradhānaṃ puruṣo. 2) H. -ṣaṃ. 3) Śidh. -dhānapuruṣo bhūtvā. 4) Śidh. lokabhāvanaḥ.

4 = Br. 1.34; H. 30; Śidh. 51.6 = ba. 1) H. Śidh. taṃ vai viddhi. 2) H. mahārāja; Śidh. munīśreṣṭha.

5 = Br. 1.35; H. 31.

6 = Br. 1.36; H. 32. 1) H. -taṃ.

2) Br.T. vaḥ; H. śrṇu mayā.

3) Br. sarveṣāṃ.

dhanyaṃ yaśasyaṃ śatrughnaṃ
svargyaṃ āyuhpravardhanam |
kīrtanam¹⁾ sthirakīrtināṃ
sarveśāṃ puṇyakarmaṇām²⁾ |

yaś¹⁾māt kalpāyate kalpaḥ²⁾ samagraṃ śucaye³⁾ śuciḥ, || 7 ||

tasmai Hiranyagarbhāya

puruṣāyêśvarāya ca |

ajāya sthānurūpāya

variṣṭhāya prajābhuve |

a Vṛṣṇivamśād vakṣyāmi

bhūtasargam anuttamam || 8 ||

namaskṛtya pravakṣyāmi

bhuvāḥ sargam anuttamam. || 8 ||

Brahmā sraṣṭā, Hariḥ pātā

saṃhartā ca Maheśvaraḥ, |

tasya sargasya nānyo 'sti

kāle kāle yathā gate. || 9 ||

tataḥ¹⁾ Svayambhūr bhagavān sirsṅksur vividhāḥ prajāḥ |
apā eva sasarjādau, tāsu vīryam²⁾ avāsrjat³⁾. || 10 ||

āpo nārā iti proktā, āpo vai Narasūnavaḥ, |

ayanam tasya tāḥ pūrvam, tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 11 ||

hiranyavarṇam abhavat tad aṇḍam udakeśayam, |

tatra¹⁾ jajñe svayaṃ Brahmā Svayambhūr iti naḥ śrutam²⁾. || 12 ||

Hiranyagarbho¹⁾ bhagavān uṣitvā parivatsaram |

tad aṇḍam akarod dvaidham, divam bhuvam athāpi ca³⁾. || 13 ||

[adho 'thōrdhvaṃ prayuktāni

bhuvanāni caturdaśa. |]

tayoḥ śakalayor madhya¹⁾ ākāśam asṛjat²⁾ prabhūḥ, |

apsu pāriplavāṃ pṛthvīm³⁾, diśaś ca daśadhā dadhe⁴⁾. || 14 ||

7^{ab} = Br. 1.37^a=b; H. 33. 1) Br. kīrtitam. 2) Br.T. -yavardhanam.

7c = H. 34^a; Śīdh. 51.7a. 1) H. tas-. 2) Śīdh. -grāśucayaḥ. 3) H. kalyāya te kalyaḥ.

8 = H. 34^b.

8 = Śīdh. 51.7^b, 8.

9 = Śīdh. 51.9.

10 = A. 17.6^b, 7^a; Br. 1.37^b, 38^a; H. 35; Śīdh. 51.10. Cfr. Bhv. I. 2.13; M. 1.8. 1) Śīdh. so'pi. 2) H. bījam. 3) Br.T. athāsrjat.

11 = A. 17.7^b, 8^a; Br. 1.38^b, 39^a; H. 36; Śīdh. 51.11. Cfr. Bhv. I. 2.15^b, 19^a; M. 1.10.

12 = A. 17.8^b, 9^a; Br. 1.39^b, 40^a; H. 37; Śīdh. 51.12. Cfr. Bhv. I. 2.15^b, 16^a; M. 1.9. 1) A. tasmiṇ. 2) Śīdh. iti viśrutāḥ.

13 = A. 17.9^b, 10^a; Br. 1.40^b, 41^a; H. 38; Śīdh. 51.13. Cfr. Bhv. I. 2.21^b, 22^a; M. 1.12. 1) Br. -yavarṇo. 2) Śīdh. -vaṃ bhūmiṃ ca nirmame.

[] = Śīdh. 51.14^a.

14 = A. 17.10^b, 11^a; Br. 1.41^b, 42^a; H. 39; Śīdh. 51.14^b, 15^a. Cfr. Bhv. I.

tatra kalam¹⁾ mano vacam²⁾ kamam krodham³⁾ atho ratim |
 sasarja srstam tadrupam

srastram icchan prajapati¹⁾. || 15 ||

Maricim Atry-Angirasau¹⁾ Pulastyam Pulaham Kratum |
 Vasiṣṭham ca²⁾ mahatejah so 'srjat sapta manasan³⁾. || 16 ||

sapta brahmana ity ete purane niscayam gatah |

Narayana¹⁾tmakanam vai¹⁾

saptanam Brahmanmanam. || 17 ||

tato 'srjat punar¹⁾ Brahma Rudram²⁾ rosatmasambhavam³⁾ |

Sanatkumaram ca vibhum⁴⁾ purvesam⁵⁾ api purvajam⁶⁾. || 18 ||

saptaite¹⁾ janayanti sma²⁾ praja³⁾, Rudras⁴⁾ ca bho dvijah⁵⁾ |

atah⁶⁾ Sanatkumaras ca⁷⁾ tejah samksipya tisthatah⁸⁾. || 19 ||

tesam sapta mahavamasa divya devagananvitah¹⁾ |

kriyavantaḥ prajavanto

maharṣibhir alamkrtah. || 20 ||

vidyuto 'sanimeghams ca rohitendradhanuṃsi ca |

vayamsi¹⁾ ca sasarjadau parjanyaḥ ca sasarja ha²⁾. || 21 ||

rcō yajumṣi samani nirmame yajnasiddhaye, |

Sādhyas¹⁾ tair ayajan²⁾ devan, ity evam anusuṣuma³⁾. || 22 ||

2.22^b, 23^a; M. 1.13. 1) H. -dhye; Śidh. -dhyam. 2) Br. akarat.
 3) Śidh. pariplitā pṛthvi. 4) Śidh. divi.

15^a = A. 17.11^b; Br. 1.42^b; H. 40^a; Śidh. 51.15^b. Cfr. Bhv. I. 2.45^b;
 M. 1.25^a. 1) Śidh. kalo. 2) Śidh. -cah. 3) Śidh. -makrodhav.

15^b = A. 17.12^a; Br. 1.43^a; H. 40^b.

Cfr. Bhv. I. 2.60; M. 1.34.

1) Br.T.H. -patin.

16 = A. 17.15^a (b); Br. 1.43^b, 44^a; H. 41; Śidh. 51.16. Cfr. Bhv. I. 2.61;
 M. 1.35. 1) A. H. Śidh. -rasam. 2) Śidh. tu. 3) A. manasan
 sapta brahmanan iti niscitam.

17^a = Br. 1.44^b; H. 42^a; Śidh. 51.17^a.

17^b = Br. 1.45^a; H. 42^b. 1) Br. tu. |

18 = A. 17(14)^b; Br. 1.45^b, 46^a; H. 43; Śidh. 51.17^b, 18^a. 1) Br. purā.

2) Śidh. -drān. 3) Śidh. evātmāsambhavan. 4) Śidh. ṛṣim.

5) Śidh. sarveṣām. 6) A. Sanatkumaram Rudram ca sasarja
 krodhasambhavam.

19 = A. 17.16^a = a; Br. 1.46^b, 47^a; H. 44; Śidh. 51.18^b, 19^a. 1) Br. saptasv
 etā; Śidh. sapta tv ete. 2) Br. ajayanta; Śidh. prajāyante.

3) Śidh. paścād. 4) A. Br. T. Śidh. -drās. 5) A. sattama; H. Bhārata;
 Śidh. sarvataḥ. 6) Br.H. Skandah. 7) Śidh. tu. 8) Br. V. Śidh. -ti.

20^a = Br. 1.47^b; H. 45^a; Śidh. 51.19^b. 1) Śidh. -vyadevarṣipūjitāh.

20^b = Br. 1.48^a; H. 45^b.

21 = A. 17.19^b, 19^a; Br. 1.48^b, 49^a; H. 46; Śidh. 51.20. Cfr. Bhv. I. 2.65;
 M. 1.30. 1) Śidh. payamsi. 2) A. cātha vaktrataḥ.

22 = A. 17.13^b, 14^a I = ab I; Br. 1.49^b, 50^a; H. 47; Śidh. 51.21. 1) Br.
 -dhyān; Śidh. pūjyās. 2) Br. ajanayad. 3) Br. T. anusamjaguḥ.

mukhād devān ajanayat
pitṛmś caivātha vakṣasaḥ |
prajanāc ca manuṣyān vai,
jaghanān nirmame 'suran. || 22 ||

uccāvacaṇi bhūtāni gātrebhyas tasya jajñire¹⁾ |
Āpavasya prajāśargam sṛjato hi²⁾ prajāpateḥ. || 23 ||
sṛjyamānāḥ prajā naiva¹⁾ vi²⁾vardhante yadā, tadā |
dvidhā kṛtvātmano deham ardhena²⁾ puruṣo 'bhavat, || 24 ||
ardhena nārī, tasyām sa¹⁾ sasrje²⁾ vividhāḥ prajāḥ³⁾; |
divaṃ ca pṛthivīm caiva mahimnā vyāpya tiṣṭhati⁴⁾. || 25 ||
Virājam asṛjad Viṣṇuḥ¹⁾, so 'sṛjat puruṣam²⁾ Virāt, |
puruṣam taṃ³⁾ manuṣ vidyād⁴⁾, tasya⁵⁾ manvantaram smṛtam. || 26 ||
dvitīyam mānasasyaivaṃ¹⁾ manor antaram ucyate²⁾. |
sa Vairājaḥ prajāśargam sasarja puruṣaḥ prabhuḥ. || 27 ||
Nārāyaṇavisargasya¹⁾ prajāś tasyāpy ayonijāḥ. |
āyuṣmān kīrtimān dbanyaḥ²⁾ prajāvāṃś ca bhaven naraḥ³⁾, || 28 ||
ādisargam viditvemaṃ¹⁾ yatheṣṭāṃ prā²⁾pnuyād gatim. || 29 ||

|| 22 || = Śidh. 51.22.

- 23 = A. 17.(14^aII); Br. 1.50^b, 51^a; H. 48; Śidh. 51.23. 1) A. bhūtam uccāvacaṃ bhujāt. 2) Śidh. vai.
- 24 = A. 17.16^b = b; Br. 1.51^b, 52^a; H. 49; Śidh. 51.24. Cfr. Bhv. I. 2.59^b; M. 1.32^a. 1) Śidh. -jās caiva. 2) Śidh. na. 3) Śidh. strī caiva.
- 25 = A. 17.17 = a; Br. 1.52^b, 53^a; H. 50; Śidh. 51.25^a = aIIbII. Cfr. Bhv. I. 2.59^a; M. 1.32^b. 1) Br. tu. 2) Br. so 'sṛjad; Śidh. sasrje 'tha. 3) A. sa Brahmā vai cāsṛjat prajāḥ. Śidh. prajāḥ sarvā. 4) Br. V. H. tiṣṭhataḥ; Śidh. viśvataḥ.
- 26 = Br. 1.53^b, 54^a; H. 51; Śidh. 51.25^b, 26^a I = ab I. 1) Śidh. -ṇuṣ. 2) Śidh. sa sṛṣṭaḥ puruṣo. 3) Śidh. dvitīyam. 4) H. Śidh. vidhī. 5) H. tad vai.
- 27 = Br. 1.54^b, 55^a; H. 52; Śidh. 51.26^a II, b = aIIb. 1) Br. -syaitan. 2) Śidh. eva ca.
- 28 = Br. 1.55^b, 56^a; H. 53; Śidh. 51.27. 1) H. -sargaḥ sa. 2) Br. T. puṇya-. 3) Śidh. bhavaty ataḥ.
- 29 = Br. 1.56^b; Śidh. 51.28. 1) Sidh. -tyaivaṃ 2) Br. cā.

Textgruppe II A.

1. Kapitel.

(P. 1 I. 2. 84-119; P. 2 V. 2. 83-117; Vi. I. 2. 10-66; cfr. Ga. 4. 4-10.)

paraḥ parāṇaṃ paramaḥ¹⁾ paramātmā *pitāmahaḥ*²⁾ |
rūpavarṇādiraḥito³⁾ viśeṣaṇa⁴⁾vivarjitaḥ. || 1 ||
apakṣaya¹⁾vināśābhyāṃ pariṇāmardhi²⁾janmabhiḥ |

guṇair vivarjitaḥ sarvaiḥ
sa bhāṭti hi kevalam. || 2 ||
sarvatrāsau samaś cāpi
vasan anupamo¹⁾ mataḥ |
bhāvayan brahmarūpeṇa
vidvadbhiḥ paripaṭhyate. || 3 ||

varjitaḥ, śakyate vaktum
yaḥ sadāstī kevalam. || 2 ||
sarvatrāsau samastaṃ ca
vasaty atrēti vai yataḥ, |
tataḥ sa Vāsudevēti
vidvadbhiḥ paripaṭhyate. || 3 ||

*tad brahma*¹⁾ paramaṃ nityam ajaṃ akṣayam avyayam |
ekasvarūpaṃ ca sadā heyābhāvāc ca nirmalam. || 3 ||
tad etat¹⁾ sarvam evaitad²⁾ vyaktāvyaktasvarūpavat. ||

tathā puruṣarūpeṇa kālarūpeṇa *ca*¹⁾ sthitam. || 4 ||

parasya brahmaṇo rūpaṃ puruṣaḥ prathamo dvija |
vyaktāvyakte tathaiṅanye rūpe Kālas tathāparam. || 41 ||
pradhānapuruṣavyaktakālānāṃ paramaṃ hi yat |
paśyanti sūrayaḥ śūddham, tad Viṣṇoḥ paramaṃ padam. || 42 ||
pradhānapuruṣavyaktakālās¹⁾ tu pravibhāga²⁾śaḥ |
rūpāni sthitisargāntavyaktisadbhāvaḥetavaḥ. || 43 ||
vyaktaṃ Viṣṇus tathāvyaktaṃ puruṣaḥ Kāla eva ca, |
krīdato bālakasyēva ceṣṭāṃ¹⁾ tasya niśāmaya! || 44 ||

1 = P. 1 I. 2. 84; P. 2 V. 2. 83; Vi. I. 2. 10. 1) Vi. 2 puruṣaḥ 2) Vi. -tmātma-
samsthitaḥ. 3) Vi. -dinirdeśa-. 4) P. 2 viśeṣeṇa.

2^a = P. 1 I. 2. 85^a; P. 2 V. 2. 84^a; Vi. I. 2. 11. 1) P. 2 api vṛddhi-. 2) P. 2 -mavi-.

2^b = P. 1 I. 2. 85^b; P. 2 V. 2. 84^b.

2^b = Vi. I. 2. 11^b.

3 = P. 1 I. 2. 86; P. 2 V. 2. 85.

3 = Vi. I. 2. 12.

1) P. 2 anuyamo.

3¹⁾ = P. 1 I. 2. 87^a; P. 2 V. 2. 86^a; Vi. I. 2. 13^a. 1) P. 1 P. 2 taṃ guhyaṇi.

3¹⁾ = Vi. I. 2. 13^b.

4^a = Ga. 4. 4^a; Vi. I. 2. 14^a. 1) Vi. 2 eva.

2) Vi. 1 evāsīd.

4^b = Ga. 4. 4^b; P. 1 I. 2. 87^b; P. 2 V. 2. 86^b; Vi. I. 2. 14^b. 1) P. 1 P. 2 sam-.

4¹⁾ = Vi. I. 2. 15.

4²⁾ = Vi. I. 2. 16. 1) Vi. 2 si-.

4³⁾ = Vi. I. 2. 17. 1) Vi. 2 -las. 2) Vi. 2 -tibhāva-

4⁴⁾ = Ga. 4. 5; Vi. I. 2. 18. 1) Gā. -ṭās.

avyaktam kâraṇam yat, tat pradhānam ṛṣisattamaḥ |
 procyate prakṛtiḥ sūkṣmā nityam sadasadātmakam, || 45 ||
 akṣayam nānya dādāhāram ameyam ajaram dhruvam |
 śabdasparsāvihinam tad, rūpādibhir asaṃhatam. || 46 ||
 triḡuṇam taj jagadyonir anādirabrahāvāpyayam, |
 tenāgre sarvam evāsīd vyāptam vai pralayād anu. || 47 ||
 vedavādavidō viprā¹⁾ niyatā brahmavādinaḥ |
 paṭhanti caitam²⁾ evārtham pradhānapratipādakam: || 48 ||
 nāho na rātrir na nabho na bhūmir
 nāsīt tamo jyotir, abhūn na cānyat, |
 śrotrādibuddhyā¹⁾upalabhyam ekam
 prādhānikam brahma pumāms tadāsit. || 49 ||
 Viṣṇoḥ svarūpāt parato hi te 'nye
 rūpe pradhānam puruṣas ca vipra, |
 tasyaiva te 'nyena dhṛte viyukte
 rūpeṇa¹⁾ yat, tad dvija Kālasaṃjñam. || 410 ||
 prakṛtau samsthitam vyaktam atītapralaye tu yat, |
 tasmāt prakṛtasaṃjño 'yam ucyate pratisaṃcaraḥ. || 411 ||
 anādir bhagavān Kālo, nānto 'sya dvija vidyate, |
 avyucchinnās tatas tv ete sargasthityantasamyamāḥ. || 412 ||
 guṇasāmye tatas tasmin pṛthak pumśi vyavasthite |
 kālasvarūparūpam tad Viṣṇor Maitreya vartate¹⁾. || 413 ||
 tatas tat paramam brahma paramātmā jagannumayah |
 sarvagaḥ sarvabhūteṣaḥ sarvātmā parameśvaraḥ || 414 ||
 pradhānam puruṣam cāpi praviśyātmecchayā Hariḥ |
 kṣobhayāmāsa samprāpte sargakāle vyayāvvyayau. || 415 ||
 yathā saṃnidhimātreṇa gandhaḥ kṣobhāya jāyate |
 mānaso nōpakartṛtvāt, tathāsau parameśvaraḥ. || 416 ||
 sa eva kṣobhako brahman kṣobhyaś ca puruṣottamaḥ, |
 sa saṃkocavikāśābhyām pradhānatve 'pi ca sthitaḥ. || 417 ||
 vikārāṇusvarūpaś¹⁾ ca Brahmaṛūpādibhis tathā |

taṃ natvāham pravakṣyāmi,
 yathā sṛṣṭim cakāra ha || 5 ||

vyaktasvarūpaś ca tathā
 Viṣṇuḥ sarveśvareśvaraḥ. || 5 ||

45 = Vi. I. 2.19.

46 = Vi. I. 2.20.

47 = Vi. I. 2.21.

48 = Vi. I. 2.22. 1) Vi.1 vidvan.

2) Vi.1 vai taṃ.

49 = Vi. I. 2.23. 1) Vi.2 -dhyādy.

410 = Vi. I. 2.24. 1) Vi.2 -rūpādi.

411 = Vi. I. 2.25.

412 = Vi. I. 2.26.

413 = Vi. I. 2.27. 1) Vi.2 b fehlt.

414 = Vi. I. 2.28.

415 = Vi. I. 2.29.

416 = Vi. I. 2.30.

417 = Vi. I. 2.31; cfr. Kū. 4.15; Mr. 46.12.

5 = P.1 I. 2.88a; P.2 V. 2.87a.

5 = Vi. I. 2.32. 1) Vi.2 -paś.

pūrvam tu padmasāyanād
utthāya jagataḥ prabhūḥ. |

guṇavyaṅjanasambhūtiḥ¹⁾ sargakāle *dvijottama*²⁾, || 6 ||

pradhānatattvam udbhūtam
mahāntam tat samāvṛnot. |

sāttviko rājasas caiva tāmasas ca tridhā mahān¹⁾, |

pradhānatattvena samaṁ tvacā bījam ivā²⁾vṛtam³⁾, || 7 ||

vaikārikas taijasas ca bhūtādis caiva tāmasaḥ |

trividho 'yam ahaṁkāro mahattattvād ajāyata. || 8 ||

bhūtendriyāṇaṁ pañcānāṁ

tathā karmendriyaṁ saha |

pṛthivy āpas tathā tejo

vāyur ākāśam eva ca |

ekaikasya¹⁾ svarūpeṇa

kathayāmi yathottaram. || 9 ||

bhūtendriyāṇaṁ hetuḥ sa

triguṇatvān mahāmune,

yathā pradhānena mahān,

mahatā sa tathāvṛtaḥ || 9 ||

bhūtādis tu vikurvāṇaḥ

śabda¹⁾tanmātra²⁾kaṁ tataḥ |

sasarja, śabdatanmātrād

ākāśaṁ śabdalakṣaṇam. || 91 ||

śabdamaṅtraṁ tathā¹⁾kāśaṁ bhūtādih²⁾ samāvṛnot. |

ākāśas tu³⁾ vikurvāṇaḥ⁴⁾ sparśamaṅtraṁ sasarja ha, || 10 ||

balavān abhavad¹⁾ vāyus, tasya sparśo guṇo mataḥ, |

| ākāśaṁ śabdamaṅtraṁ tu¹⁾ sparśamaṅtraṁ samāvṛnot. || 11 ||

tato vāyur¹⁾ vikurvāṇo rūpamaṅtraṁ sasarja ha, |

vyotir utpadyate vāyos²⁾, tad rūpagaṇam ucyate. || 12 ||

sparśamaṅtras¹⁾ tu vai²⁾ vāyū rūpamaṅtraṁ samāvṛnot, |

vyotīś cāpi vikurvāṇaṁ rasamaṅtraṁ sasarja ha. || 13 ||

sambhavanti tato 'mbhāṁsi, rasādhārāṇi tāni ca, |

rasamaṅtraṇi cāmbhāṁsi rūpamaṅtraṁ samāvṛnot. || 14 ||

6^a = P.1 I. 2.88^b; P.2 V. 2.87^b.

6^b = P.1 I. 2.89^a; P.2 V. 2.88^a;

6^a = Vi. I. 2.33^a.

Vi. I. 2.33^b. 1) P.1P.2 -taḥ. 2) narādhīpa-

7^a = Vi. I. 2.34^a.

7^b = P.1 I. 2.89^b, 90^a; P.2 V. 2.88^b,

89^a; Vi. I. 2.34^b.

1) P.2 -hat.

2) P.1P.2 -maṁ tathā bījādibhir. 3) P.1 -taḥ.

8 = P.1 I. 2.90^b, 91^a; P.2 V. 2.89^b, 90^a; P.2 V. 2.89^b, 90^a; Vi. I. 2.35.

9 = P.1 I. 2.91^b, 92; P.2 V. 2.90^b, 91.

9 = Vi. I. 2.36.

1) P.1 -kaśaḥ.

91 = Vi. I. 2.37^{ab}. 1) Vi.2 sarga-

2) Vi.1 -tri-

10 = P.1 I. 2.93; P.2 V. 2.92^a = a; Vi. I. 2.37^c, 38^a. 1) P.1 athā-. 2) P.1

Vi.2 khaṁ. 3) P.1 athākāśaṁ. 4) P.1 -ṇaṁ.

11^a = P.1 I. 2.94^a; P.2 V. 2.92^b; Vi. I. 2.38^b. 1) P.1 eṣa vai; P.2 eva vai.

| 11^b = Vi. I. 2.89^a. 1) Vi. śabdatanmātraṁ.

12 = P.1 I. 2.95; P.2 V. 2.93; Vi. I. 2.39^{bc}. 1) P.1 vyotī rūpaṁ tu tad vāyus;

P.2 vyotī rūpeṇa taṁ (tad) vāyos.

13 = P.1 I. 2.96; P.2 V. 2.94; Vi. I. 2.39^d, 40^a. 1) P.1P.2 -śarūpas; Vi.1 -traṁ-

2) Vi.2 caiva.

14 = P.1 I. 2.97^a = aIbII; P.2 V. 2.95^a = aIbII; Vi. I. 2.40^{bc}.

vikurvāpāni cāmbhāmsi gandhamātram sasarjire, |
 samghāto jāyate tasmāt, tasya gandho guṇo mataḥ¹⁾. || 15 ||
 | tasmims tasmims tu tanmātrā, tena tanmātratā smṛtā. |
 | tanmātrāny aviśeṣāni, aviśeṣās tato tu¹⁾ te. || 15 i ||
 | na śāntā, nāpi ghorās te, na mūḍhās cāviśeṣaṇāḥ¹⁾; |
 | bhūtatanmātrasargo 'yaṃ ahaṃkārāt tu tāmasāt. || 15 2 ||
 taijasānindriyāṇy āhur devā vaikārikā daśa |
 ekādaśaṃ manaś cātra devā vaikārikāḥ smṛtāḥ. || 16 ||
 tvak cakṣur nāsikā jihvā śrotram atra ca pañcamam |
 śabdādīnām avāpty¹⁾ arthaṃ buddhiyuktāni pañca vai²⁾. || 17 ||
 pāyūpasthaṃ¹⁾ hasta²⁾ padau kīrtitā vāk ca³⁾ pañcamī⁴⁾ |
 visargaśilpagatyuktiḥ karṇa⁵⁾ teṣāṃ⁶⁾ ca kathyate⁷⁾. || 18 ||
 ākāśa vāyutejāmsi salilam pṛthivī tathā |
 śabdādibhir guṇair brahman samyuktāny¹⁾ uttarottariḥ. || 19 ||
 śāntā ghorās ca mūḍhās ca viśeṣās tena te smṛtāḥ. || 20 ||
 nānāviryāḥ pṛthag bhūtās tatas te¹⁾ samhatiṃ vinā |
 nāśaknuvan prajāḥ sraṣṭum asamāgamyā kṛtsnaśaḥ. || 21 ||
 sametyānyonyasamyogam¹⁾ parasparasamāśrayāḥ²⁾ |
 ekasaṃghātalakṣyās³⁾ ca samprāpyaikyam aśeṣataḥ || 22 ||
 puruṣādhiṣṭhitatvāc ca avyaktānu 'grahṇa ca²⁾ |
 mahadādyā³⁾ viśeṣāntā hy aṇḍam utpādāyanti te⁴⁾. || 23 ||
 tatkrameṇa vivṛddham¹⁾ tu jalabuddbudavat samam²⁾. |
 | bhūtebhyo 'ṇḍam mahābuddhe bṛhat tad udakeśayam |
 | prakṛtam brahmarūpasya Viṣṇoḥ samsthānam uttamam. || 23 i ||
 tatrāvaktasvarūpo 'sau vyaktarūpī jagatpatiḥ¹⁾ |
 Viṣṇur²⁾ brahmasvarūpeṇa svayam eva vyavasthitaḥ. || 24 ||

- 15 = P.1 I. 2.97b, 98a; P.2 V. 2.95b, 96a; Vi. I. 2.40de. 1) P.1P.2 mato guṇaḥ;
 | 15i = Vi. I. 2.41, 42a. 1) Vi. hi. [Vi.2 -nottamaḥ.
 | 15z = Vi. I. 2.43b, 43a. 1) Vi.2 -ṣiṇaḥ.
 16 = P.1 I. 2.98b, 99a; P.2 V. 2.96b, 97a; Vi. I. 2.43b, 44a.
 17 = P.1 I. 2.99b (100a); P.2 V. 2.97b, 98a; Vi. I. 2.44bc. 1) P.2 śabdādijñāna-
 siddhy-; Vi.2 -vāpy-. 2) Vi. vai dvija; P.1 eteṣāṃ tu matam
 kṛtyam śabdādigrahaṇam punaḥ.
 18 = P.1 I. 2.(100b), 101a; P.2 V. 2.98b, 99a; Vi. I. 2.45. 1) Vi. -sthau. 2) Vi.
 karau. 3) Vi. vāk ca Maitreya. 4) P.1 vākpānipādapāyūni
 cōpastham tatra pañcamam. 5) P.1 -tir guṇā; P.2 -tir guṇa-.
 6) P.1 eṣāṃ; P.2 -doṣau. 7) P.1 viparyayāt.
 19 = P.1 I. 2.101b, 102a; P.2 V. 2.99b, 100a; Vi. I. 2.46. 1) P.1P.2 vira yuktānity-
 20 = P.1 I. 2.102b; P.2 V. 2.100b; Vi. I. 2.47.
 21 = P.1 I. 2.103; P.2 V. 2.101; Vi. I. 2.48. 1) Mr. saptaita.
 22 = P.1 I. 2.104; P.2 V. 2.102; Vi. I. 2.49. 1) P.1P.2 -gāt. 2) P.1P.2 -yāt.
 3) P.1 -lakṣās; P.2 ekasaṃhāralakṣyās; Vi.1 -lakṣmās.
 23 = P.1 I. 2.105; P.2 V. 2.103; Vi. I. 2.50. 1) P.1P.2 vyaktānu-; Vi. pra-
 dhānānu-. 2) P.1P.2 -grahṇe tathā; Vi.2 vā. 3) P.1P.2 Vi.2 -ādayo.
 4) P.1P.2 vai.
 23a = P.1 I. 2.106a; P.2 V. 2.104a; Vi. I. 2.51a. 1) P.1P.2 vivṛttam.
 | 23bc = Vi. I. 2.51bc. [2) P.1P.2 Brahmā-
 24 = P.1 I. 2.106b, 107a; P.2 V. 2.104b, 105a; Vi. I. 2.52. 1) P.1P.2 Janārdanaḥ.

Merur ulbam¹⁾ abhūt tasya jarāyus ca mahidharāḥ, |
garbhodakam samudrās ca tasyāsan sumahātmanah²⁾. || 25 ||
tasmin aṇḍe¹⁾ 'bhavat²⁾ sarvaṃ³⁾ sadevāsura mānuṣam⁴⁾, |
tatra dvīpāḥ⁵⁾ samudrās ca⁶⁾ sa jyoṭir lokasaṃgrahaḥ. || 26 ||
vārivahnyanilākāśais tato¹⁾ bhūtādinaḥ bahiḥ |
vṛtam daśaguṇair aṇḍam, bhūtādir mahatā tathā. || 27 ||
avyaktenāvṛto brahmams¹⁾ taiḥ sarvaiḥ sahito mahān |
ebhir āvaraṇaiḥ sarvaiḥ | ebhir āvaraṇair aṇḍam
sarvabhūtāis ca saṃyutam. || 28 || | saptabhiḥ prakṛtair vṛtam. || 28 ||
nārikelaphalasyāntar'bijam bāhyada²⁾lair iva |

Brahmā svayaṃ ca jagato
visṛṣṭau saṃpravartate. || 29 ||

srṣṭim¹⁾ ca pāty²⁾ anuyugam yavat kalpavikalpanā, |

sa saṃjñāṃ yāti bhagavān
eka eva Janārdanaḥ, || 30 ||
sattvabhug guṇavān devo
hy aprameyaparākramaḥ. |
tamodrekaṃ ca kalpānte
rūpaṃ raudraṃ karoti ca, || 31 ||

juṣaṇ rajoguṇam tatra
svayaṃ viśveśvaro Hariḥ |
Brahmā bhūtvāsyā jagato
visṛṣṭau saṃpravartate. || 29 ||

sattvabhug bhagavān Viṣṇur
aprimeyaparākramaḥ. |
tamodrekī ca kalpānte
Rudrarūpī Janārdanaḥ. || 31 ||

Maitreyā'khilabhūtāni bhakṣayaty atibhīṣaṇaḥ. |

bhakṣayitvā ca²⁾ bhūtāni jagaty ekārnavikṛte || 32 ||

nāgaparyāṅkaśayane śete sa *parameśvaraḥ*¹⁾, |

prabuddhaś ca punaḥ srṣṭim karoti Brahma-rūpadhṛk²⁾. || 33 ||

srṣṭishityantakarāṇād Brahma-Viṣṇu-Śivātma *kām*¹⁾ |

| sa saṃjñāṃ yāti bhagavān eka eva Janārdanaḥ. || 34 ||

25 = P.1 I. 2.107b, 108^a; P.2 V. 2.105b, 106^a; Vi. I. 53. 1) Vi.1 unnam.

2) P.1P.2 -sāmś ca mahātmanaḥ.

26 = Ga. 4.10^a = a; P.1 I. 2.109^a, 108^b; P.2 V. 2.107a, 106^b; Vi. I. 2.54^b.

1) Ga. aṇḍasyāntar. 2) Ga. jagat. 3) P.1P.2 -van vīra; Vi. vipra.

4) P.1P.2 -ṣāḥ; Vi. -ṣaḥ. 5) Vi. sādridvīpa-. 6) Vi. tu.

27 = P.1 I. 2.109^b, 110^a; P.2 V. 2.107^b, 108^a; Vi. I. 2.55. 1) P.1P.2 vṛtair.

28^a = P.1 I. 2.110^b; P.2 V. 2.108^b; Vi. I. 2.56^a. 1) P.1P.2 rājams.

28^b = P.1 I. 2.111^a; P.2 2.109^a.

| 28^b = Vi. I. 2.56^b.

29^a = P.1 I. 2.111^b; P.2 V. 2.109^b; Vi. I. 2.56^c. 1) P.1P.2 -lam yadvad.

2) P.2 -pha-.

29^b = P.1 2.112^a; P.2 V. 2.110^a.

| 29^bc = Vi. I. 2.57.

30^a = P.1 I. 2.112^b; P.2 V. 2.110^b; Vi. I. 2.58^a. 1) Vi. -ṣṭam. 2) P.2, Vi.2 yāty.

30^b = P.1 2.113^a; P.2 V. 2.111^a.

31 = P.1 I. 2.113^b, 114^a; P.2 V. 2.111^b,

| 31 = Vi. I. 2.58^b, 59^a.

112^a.

32 = P.1 I. 2.114^b, 115^a; P.2 V. 2.112^b, 113^a; Vi. I. 2.59^b, 60^a. 1) P.1P.2 rājendrā-

2) Vi.1 sa bhakṣayitvā; Vi.2 sambhak-.

33 = P.1 I. 2.115^b, 116^a; P.2 V. 2.113^b, 114^a; Vi. I. 2.60^b, 61. 1) P.1P.2 -te

sarvasvarūpadhṛk. 2) P.1P.2 prakaroti ca rūpadhṛk.

34^a = P.1 I. 2.116^b; P.2 V. 2.114^b; Vi. I. 2.62^a. 1) P.1P.2 -kaḥ.

| 34^b = Vi. I. 2.62^b.

sraṣṭā sṛjati cātmanam Viṣṇuḥ pālyam¹⁾ ca pāti ca |
 upasamhriyate (!) cānte²⁾ samhartā ca svayam prabhuḥ³⁾. || 35 ||
 | prthivy āpas tathā tejo vāyur ākāśam eva ca |
 | sarvendriyāntaḥkaraṇam puruṣākhyam hi yaj jagat. || 36 ||
 sa eva sarvabhūteṣo viśvarūpo yato 'vyayaḥ, |
 sargādikaṁ tato 'syaiva bhūtastham upakāram. || 37 ||
 sa eva sṛjyaḥ sa ca sargakartā, sa eva pāty atti ca pālyate¹⁾ ca²⁾ ||
 Brahmādyavasthābhir aśeṣamūrtir Viṣṇur³⁾ variṣṭho varado vareṇyaḥ. || 38 ||

2. Kapitel.

(Mr. 46. 21-44; P.1 I. 3. 1-25^a; P.2 V. 3. 1-20^a; Vi. I. 3. 1-25; cfr. Kū. 5. 1-23.)

Hiraṇyagarbho devādir
 anādir upacārataḥ |
 bhūpadmakarṇikāsamsthō
 Brahmāgre samajāyata. || 1 ||

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
 nirguṇasyāprameyasya
 śuddhasyāpi mahā¹⁾tmanāḥ |
 katham sargādikartṛtvam
 Brahmaṇo hy upapadyate²⁾? || 1 ||
 Parāśara (Pulastya) uvāca:
 śaktayaḥ sarvabhāvānām
 acintya¹⁾jñānagocarāḥ |
 yato, 'to²⁾ Brahmaṇas tās tu
 sargādyā bhāvaśaktayaḥ. || 1.1 ||
 [bhavanti tapatām śreṣṭha
 pāvakasya yathōṣṇatā, |
 tau nibodha, yathā sarge
 bhagavān sampravartate || 1.2 ||
 Nārāyaṇākhyo bhagavān
 Brahmā¹⁾ lokapitāmahaḥ]. |
 utpannaḥ procyate vidvān²⁾
 nitya evōpacārataḥ || 1.3 ||

35 = Ga. 4.10^b, 11; P.1 I. 2.117; P.2 V. 2.115. Vi. I. 2.63. 1) Vi. -yaś.

2) P.1P.2 cāpi. 3) Ga. Hariḥ.

36^a = P.1 I. 2.118^a; P.2 V. 2.116^a; Vi. I. 2.64^a.

| 36^b = Vi. I. 2.64^b.

37 = P.1 I. 2.118^b, 119^a; P.2 V. 2.116^b; Vi. I. 2.65.

38 = P.1 I. 2.119^b; P.2 V. 2.117; Vi. I. 2.66. 1) P.1P.2 pālyam pratipālyate.

2) P.1 yataḥ; P.2 gataḥ. Vi.2 pātyate 'dyaḥ. 3) P.1P.2 Brahmā.

1 = P.1 I. 3.1; P.2 V. 3.1; Vi. I. 3.1.

1) P.1 -syātha mahā-; Vi. -syāpy
 amalā-. 2) Vi.1 -ṇo 'bhyupagam-
 yate.

11 = P.1 I. 3.2; P.2 V. 3.2; Vi. I. 3.2^a, b.

1) P.1 -yā-. 2) P.1P.2 yat tato.

12 = Vi. I. 3.2^c, 3.

13 = P.1 I. 3.3^a = b; P.2 V. 3.3^a = b;

Vi. I. 3.4. 1) Vi.1 -ma-. 2) Vi.-van.

1 = Mr. 46.21.

tasya varṣasatam tv ekam
paramāyur mahātmaṇḥ |
brāhmyeṇaiva hi mānena,
tasya saṃkhyāṃ nibodha me! || 2 ||

nimeṣair daśabhiḥ kāṣṭhā
tathā pañcabhir ucyate, |
kalā ¹⁾ triṃśac ca vai kāṣṭhā,
muhūrtam triṃśat tāḥ kalāḥ. || 3 ||
ahorātram muhūrtānām
nṛṇām triṃśat tu vai smṛtam, |
ahorātraiś ca triṃśadbhiḥ
pakṣau dvau māsa ucyate. || 4 ||

taiḥ ṣaḍbhir ayanam, varṣam dve 'yane⁴⁾ (!) dakṣiṇottare. |
tad devānām ahorātram,
dinam tatrōttarāyaṇam. || 5 ||

divyair varṣasahasrais tu kṛtatretādisamjñitam |
caturyugam dvādaśabhis, tad vibhāgam nibodha¹⁾ me²⁾! || 6 ||
catvāri tu sahasrāṇi
varṣāṇām kṛtam ucyate,
śatāni saṃdhyā catvāri
saṃdhyāṃśāś ca tathāvidhaḥ. || 7 ||

2 = Mr. 46.22.

3 = Mr. 46.23. 1) Mr. T. -lās.

4 = Mr. 46.24.

5a = Kū. 5.6a; Mr. 46.25a; P.1 I. 3.6b; Vi. I. 3.9a. 1) P.1 Vi.2 -ṣam ayane.

5b = Mr. 46.25b.

6 = Kū. 5.7; Mr. 46.26; P.1 I. 3.7b, 8a; Vi. I. 3.10. 1) Mr. śṛṇuṣva. 2) Kū. -ta.

7 = Mr. 46.27; cfr. Kū. 5.8.

nijena tasya¹⁾ mānena
ā²⁾yur varṣasatam smṛtam, |
tat parākhyam³⁾, tadardham ca⁴⁾
parārdham abhidhiyate⁵⁾. || 2 ||
[Kālasvarūpam Viṣṇoś ca
yan mayōktaṃ tavānagha, |
tena tasya nibodha tvam
parimāṇopapādanam || 21 ||
anyeṣāṃ caiva jantūnām
carāṇām, acarāś ca ye, |
bhūbhūbhṛtsāgarādīnām
aśeṣāṇām ca sattama! || 22 ||
kāṣṭhā pañcadaśā¹⁾khyātā
nimeṣā muni²⁾sattama³⁾, |
kāṣṭhās⁴⁾ triṃśat kalā⁵⁾, triṃśat⁶⁾
kalā⁷⁾ maubūrtiko vidhiḥ⁸⁾. || 3 ||
tāvatsaṃkhyair ahorātram
muhūrtair mānuṣam smṛtam, |
ahorātrāṇi tāvanti
māsaḥ pakṣadvayātmakaḥ. || 4 ||

ayanam dakṣiṇam rātrir
devānām uttaram dinam || 5 ||

catvāri trīṇi dve caikam
kṛtādiṣu yathākramam |
divyābdānām sahasrāṇi
yugeṣv ahuḥ purāvidhaḥ. || 7 ||

2 = Kū. 5.3; P.1 I. 3.3b, 4a; P.2 V. 3.3b, 4a;
Vi. I. 3.5. 1) P.2 svasva-. 2) Kū. cā-
Vi.1 hyā- 3) Kū. -rārdham.

4) Kū. vā; P.1 P.2 parārdham ca.

5) P.1 P.2. tadardham parikīrtitam.

21 = Vi. I. 3.6ab.

22 = Vi. I. 3.6cd.

3 = Kū. 5.4; P.1 I. 3.4b, 5a; P.2 V. 3.4b, 5a;
Vi. I. 3.7. 1) Kū. T. Vi.1 -daśa.

2) Kū. dvija-; P.1 nṛpa-. 3) Kū.

P.2-māh. 4) Kū. -thā. 5) P.2 Vi.2

-lās. 6) Vi. tās tu. 7) P.2 kālo;

Vi. triṃśad. 8) Kū. -kī gatiḥ.

4 = Kū. 5.5; P.1 I. 3.5b, 6a; P.2 V. 3.5b, 6a;
Vi. I. 3.8.

5b = Kū. 5.6b; P.1 I. 3.7a; Vi. I. 3.9b.

6 = Kū. 5.7; Mr. 46.26; P.1 I. 3.7b, 8a; Vi. I. 3.10. 1) Mr. śṛṇuṣva. 2) Kū. -ta.

7 = P.1 I. 3.8b, 9a; Vi. I. 3.11.

tretā trīni sahasrāṇi
divyābdānām, śatatrayam |
tatsaṁdhyā tatsamā caiva
saṁdhyāṁśas ca tathāvidhaḥ. || 8 ||
dvāparam dve sahasre tu
varṣānām, dve śate tathā |
tasya saṁdhyā samākhyātā,
dve śatābde tadāṁśakaḥ. || 9 ||
kaliḥ sahasraṁ divyānām
abdānām dvijasattama, |
saṁdhyā saṁdhyāṁśakas caiva
śatakau samudāhṛtau || 91 ||
eṣā dvādaśasahasrī
yugākhyā kavibhiḥ kṛtā, |
etat sahasraguṇitam
aho Brāhmyam udāhṛtam. || 10 ||

Brahmaṇo divase *brahman*⁴⁾ manavaś ca²⁾ caturdaśa |
bhavanti, parimānaṁ ca³⁾ teṣāṁ kālakṛtaṁ śṛṇu⁴⁾! || 11 ||
saptarṣayaḥ surāḥ Śakro¹⁾ manus tatsūnavo nṛpaḥ²⁾ |
ekakāle hi³⁾ sṛjyante saṁhriyante ca pūrvavat. || 12 ||
caturyugānām saṁkhyātā sādhikā hy ekasaptatiḥ |
manvantaram manoh kālaḥ sūrādīnām ca *sattama*¹⁾. || 13 ||
aṣtau śatasahasrāṇi divyayā saṁkhyayā *yutam*¹⁾ |
dvā²⁾pañcāśat tathānyāni sahasrāṇy adhikāni ca³⁾, || 14 ||
triṁśat kotyas tu saṁpūrnāḥ saṁkhyātāḥ saṁkhyayā *dvija*¹⁾ ||
saptaśaṣṭis tathānyāni niyutāni mahāmune²⁾, || 15 ||
viṁśatis ca sahasrāṇi kālo 'yam a¹⁾dhikam vinā |
manvantarasya saṁkhyēyam mānuṣair iha vatsaraiḥ²⁾. || 16 ||

tat¹⁾pramāṇaiḥ śataiḥ saṁdhyā
pūrvā tatrābhidhiyate, |
saṁdhyāṁśakas ca tattulyo
yugasyānantaro hi yaḥ²⁾. || 8 ||
saṁdhyāsaṁdhyāṁśayor antar
yaḥ kālo *muni*¹⁾sattama, |
yugākhyāḥ sa tu vijñeyāḥ
kṛtatretādīsaṁjñitāḥ. || 9 ||
kṛtam tretā dvāparam¹⁾ ca
kaliś²⁾ caiva caturyugam. |

procyate tat sahasraṁ tu³⁾
Brahmaṇo divasaṁ mune⁴⁾. || 10 ||

8 = Mr. 46.28.

9 = Mr. 46.29.

91 = Mr. 46.30.

10 = Mr. 46.31.

8 = P.1 I. 3.9^b, 10^a; P.2 V. 3.6^b, 7^a; Vi.
I. 3.12. 1) P.2 sva-. 2) Vi. saḥ.

9 = P.1 I. 3.10^b, 11^a; P.2 V. 3.7^b, 8^a; Vi.
I. 3.13. 1) P.1P.2 kālo yo nṛpa-.

10 = P.1 I. 3.11^b, 12^a; P.2 V. 3.8^b, 9^a; Vi.
I. 3.14. 1) P.2, Vi.2-raś. 2) P.1, Vi.1
-liṇo. 3) Vi. ca. 4) P.1P.2 nṛpa.

11 = Kū. 5.12^a = a; Mr. 46.32; P.1 I. 3.12^b, 13^a; P.2 V. 3.9^b, 10^a; Vi. I. 3.15.
1) Kū. viprā; P.1P.2 rājan. 2) Mr. mānavaḥ syuś. 3) Mr. -ti
bhāgāśas. 4) Mr. sahasraṁ tad vibhajyate.

12 = Mr. 46.33; P.1 I. 3.13^b, 14^a; P.2 V. 3.10^b, 11^a; Vi. I. 3.16. 1) Mr. devāḥ
saptarṣayaḥ sendrā. 2) P.1P.2 -pa. 3) Mr. Manunā saha; P.2 ha.

13 = Mr. 46.34; P.1 I. 3.14^b, 15^a; P.2 V. 3.11^b, 12^a; Vi. I. 3.17. 1) Mr. -raṁ
tasya saṁkhyāṁ mānuṣābdair nibodha me; P.1P.2 pāṛthiva.

14 = Mr. 46.37; P.1 I. 3.15^b, 16^a; P.2 V. 3.12^b, 13^a; Vi. I. 3.18. 1) P.1P.2
smṛtaḥ; Vi.2 gatiḥ; Vi.2 smṛtam. 2) Mr. P.1 dvi-. 3) Mr. Vi.2 tu.

15 = Mr. 46.35; P.1 I. 3.16^b, 17^a; P.2 V. 3.13^b, 14^a; Vi. I. 3.19^a^b. 1) P.1P.2 nṛpa.
2) Mr. -tāni ca saṁkhyayā; P.1P.2 Vi.2 -mate.

16 = Mr. 46.36^a(^b); P.1 I. 3.17^b, 18^a; P.1 V. 3.14^b, 15^a; Vi. I. 3.19^cd. 1) Mr. sā-

caturdaśaguṇo hy eṣa¹⁾ kālo Brāhman²⁾ abah smṛtam³⁾ |
 tasyānte pralayaḥ prokto
 brāhman naimittiko budhaiḥ. |
 bhūrloko 'tha bhūvarlokaḥ
 svarlokaś ca vināśinaḥ. || 17 ||
 tathā vināśam āyāti
 maharlokaś ca tiṣṭhati, |
 tadvāsino 'pi tāpena
 janalokaṃ prayānti vai. || 18 ||
 ekārṇave tu trailokye
 Brahmā svapiti vai niśi. |

tatpramāṇaiva sā rātris,
 tadante sṛjyate punaḥ. || 19 ||
 evaṃ tu Brahmaṇo varṣam, evaṃ⁴⁾ varṣasatam ca²⁾ tat, |
 śatam hi tasya varṣānām paramāyur mahātmanaḥ³⁾. || 20 ||
 [pañcāśadbhis tathā varṣaiḥ
 parārdham iti kīrtyate.]

ekam¹⁾ asya²⁾ vyatītam³⁾ tu parārdham Brahmaṇo 'nagha⁴⁾, |
 tas⁵⁾yānte 'bhūn mahā⁶⁾kalpaḥ Pādma ity abhivīśrutah⁷⁾. || 21 ||
 dvitīyasya parārdhasya vartamānasya vai dvija¹⁾ |
 Vārāha iti kalpo 'yaṃ prathamah parikalpitaḥ²⁾. || 22 ||

2) Vi. -ṣair vatsarair dvija; Mr. etan manvantaram proktaṃ
 divyair varṣair nibodha me.

17a = Mr. 46.38a; P.1 I. 3.15b; P.2 V. 3.15b; Vi. I. 3.20a. 1) P.2 so 'yaṃ
 manupramāṇena. 2) Mr., Vi.1 -mya(m). 3) Vi.1 -taḥ.

17bc = Mr. 46.38b, 39a.

17b = P.1 I. 3.19a; P.2 V. 3.16a; Vi. I.
 3.20b.

18 = Mr. 46.39b, 40a.

18 = P.1 I. 3.19b, 20a; P.2 V. 3.16b, 17a;
 Vi. I. 3.21. 1) P.2, Vi.2 tadādi.

18i = P.1 I. 3.20b, 21a; P.2 V. 3.17b, 18a;
 Vi. I. 3.22. 1) P.1 P.2 brahma-
 vidām varah.

19 = Mr. 46.40b, 41a.

19 = P.1 I. 3.21b, 22a; P.2 V. 3.18b, 19a;
 Vi. I. 3.23. 1) P.1 P.2 jagadvi-
 bhuh. 2) Vi.1 sṛjyate.

20 = Mr. 46.41b, 42a; P.1 I. 3.22b, 23a; P.2 V. 3.19b, 20a; Vi. I. 3.24.

1) Mr. ekam. 2) Mr. tu. 3) Mr. param ity abhidhiyate.

[= Mr. 46.42b.

21 = Kū. 5.22b, 23b; Mr. 46.43; P.1 I. 3.23b, 24a; Vi. I. 3.25ab. 1) Mr. evam.
 2) Kū. atra. 3) Mr. parārdham. 4) Kū. dvijāḥ; Mr. vyatītam
 dvijasattama. 5) Mr. yas-. 6) Kū. yo 'titaḥ so 'ntinaḥ. 7) Kū.
 ity ucyate budhaiḥ; Vi. abhidhiyate.

22 = Kū. 5(23c) = b; Mr. 46.44; P.1 I. 3.24b, 25a; Vi. I. 3.25cd. 1) P.1 urpa.
 2) Kū. -ho vartate kalpas tasya vakṣyāmi vistaram; Vi.1 pari-
 kīrtitaḥ.

ekārṇave tu trailokye
 Brahmā Nārāyaṇātmaḥ¹⁾ |
 bhogīśayyāgataḥ śete
 trailokyagrāsavṛṃhitaḥ. || 18i ||
 janasthair yogibhair devaś
 cintyamāno 'bjasambhavaḥ¹⁾ |
 tatpramāṇam hi tāṃ rātrim,
 tadante sṛjate²⁾ punaḥ. || 19 ||

3. Kapitel.

(Mr. 47. 1-14^a; P.1 I. 3. 25^b-60^a; P.2 V. 3. 20^b-52^a; Var. 2. 21-26; Vi. I. 4. 1-52.)

Krauṣṭukir uvāca:

yathā sasarja vai Brahmā
bhagavān ādikṛt prajāḥ, |
prajāpatiḥ patir devas,
tan me vistarato vada! || 1 ||

Mārkaṇḍeya uvāca:

kathayāmy eṣa te brahman,
sasarja bhagavān yathā |
lokakṛc chāśvataḥ kṛtsnam
jagat sthāvarajaṅgamam. || 2 ||
Padmāvasāne pralaye
niśāsuptoḥitah prabhuḥ |

sattv odriktaḥ tathā¹⁾ Brahmā sūnyam lokam avaiḥṣata²⁾. || 3 ||imaṃ¹⁾ cōdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇaṃ prati |Brahmasvarūpiṇaṃ devaṃ jagataḥ prabhavāpyayam²⁾: || 4 ||

āpo nārā vai tanava
ity apāṃ nāma śūsruma, |
tāsu śete sa yasmāc ca,
tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 5 ||

Maitreya uvāca:

Brahmā¹⁾ Nārāyaṇākhyo 'sau²⁾
kalpādaḥ bhagavān³⁾ yathā |
sasarja sarvabhūtāni,
tad ācakṣva mahāmune! || 1 ||

Parāśara (Pulastya) uvāca:

prajāḥ sasarja bhagavān
Brahmā¹⁾ Nārāyaṇātmakaḥ |
prajāpatipatir devo
yathā²⁾, tan me niśāmaya³⁾! || 2 ||
atīta¹⁾kalpāvasāne
niśāsuptoḥitah prabhuḥ²⁾ |
[Nārāyaṇaḥ paro 'cintyaḥ
pareṣāṃ¹⁾ api sa prabhuḥ²⁾ |
Brahmasvarūpi³⁾ bhagavān
anādiḥ sarvasambhavaḥ]. || 3 ||

āpo nārā iti proktā,
āpo vai Narasūnavaḥ, |
ayanam tasya tāḥ pūrvam,
tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 5 ||

1 = Mr. 47.1.

2 = Mr. 47.2.

3^a = Mr. 47.3^a.3^b = Mr. 47.3^b; P.1 I. 3.27^b; P.2 V. 3.21^b; Var. 2.23^b; Vi. I. 4.3^b. 1) Mr. tadā; Vi.2 tato. 2) P.2 apaśyata.

4 = Mr. 47.4; Var. 2.26; Vi. I. 4.5.

5 = Mr. 47.5.

1 = P.1 I. 3.25^b, 26^a; Var. 2.21^(a)b = a; Vi. I. 4.1. 1) Var. vistareṇa mamācakṣva ādisargaṃ sureśvara | Brahmā. 2) Var. -khyo 'yam. 3) Var. cābhavad.2 = P.1 I. 3.26^b; P.2 V. 3.20^b = a; Var. 2.(22); Vi. I. 4.2. 1) Var. sasarja sarvabhūtāni yathā. 2) P.1 anādiḥ sarvasambhavaḥ; P.2 tatrādiḥ . . . 3) Var. kathya mānam mayā devi tad aśeṣam Kṣite śṛṇu.3^a = P.1 I. 3.27^a; P.2 V. 3.21^a; Var. 2.23^a; Vi. I. 4.3. 1) Var. gata-. 2) Var. tu niśi suptaḥ sthitaḥ śubhe.3¹ = Var. 2.24; Vi. 4.4. 1) Var. parānām. 2) Var. -pi pūrvajaḥ. 3) Var. -po.

1) Var. idaṃ. 2) Mr. Var. -vyayam.

5 = Var. 2.26; Vi. I. 4.6.

vibuddhaḥ salile tasmin	toyāntaḥ ¹⁾ sa mahīm jñātva
vijñāyāntargatām mahīm	jagaty ekārṇave prabhuḥ ²⁾
anumānāt ¹⁾ tad ²⁾ uddhāraṃ kartukāmaḥ prajāpatiḥ ³⁾ . 6	
akarot sa tanum ¹⁾ anyām ²⁾ kalpādiṣu yathā purā ³⁾	
matsyakūrmādikām ⁴⁾ , tadvad ⁵⁾ vārāhaṃ vapur āsthitaḥ ⁶⁾ . 7	
vedayajñamayam rūpam ¹⁾ aśeṣa ²⁾ jagataḥ sthitau ³⁾	
rūpaṃ kṛtvā vivesāpsu	sthitaḥ sthīratmā sarvātmā
sarvagaḥ sarvasambhavaḥ. 8	paramātmā prajāpatiḥ. 8
samuddhṛtya ca pātālān	
mumoca salile bhuvam,	janalokagataiḥ siddhaiḥ
janalokasthitaiḥ siddhaiḥ	Sanakādyair abhiṣṭutaḥ
cintyamāno jagatpatiḥ. 9	praviveśa tadā toyam
	ātmādhāro ¹⁾ dharādharāḥ. 9

{nirīkṣya taṃ tadā devī Pātālatalam āgatam |
tuṣṭāva praṇatā bhūtvā bhaktinamrā Vasuṃdharā. || 10 |

Prthivy uvāca:

namas te sarvabhūtāya, *namas te paramātmane*¹⁾! |
mām uddharāsmād adya tvam, tvaito 'ham pūrvam utthitā. || 11 ||
| tvaito 'ham uddhṛtā¹⁾ pūrvam, tvanmayāham Janārdana, |
| tathānyāni ca bhūtāni gaganādiny aśeṣataḥ. || 11.1 ||
*paramātman namas te 'stu*¹⁾, *puruṣātman*²⁾ namo 'stu te, |
pradhānavyaktarūpāya³⁾ kālabhūtāya te namaḥ! || 12 ||
tvam kartā sarvabhūtānām, tvam pātā, tvam vināśakṛt, |
sargādiṣu prabho Brahma¹⁾-Viṣṇu-Rudrātmarūpadhrk! || 13 ||

6^a = Mr. 47.6^a.

6^a = P.1 I. 3.28^a; P.2 V. 3.22^a; Vi. I. 4.7^a.
1) P.2 -te. 2) P.1P.2 nimagnāṃ
vārisamplave.

6^b = Mr. 47.6^b; P.1 I. 3.28^b; P.2 V. 3.22^b; Vi. I. 4.7^b. 1) P.1P.2 pravacintya.
2) Mr. sam-. 3) Mr. -mas tadā kṣiteḥ.

7 = Mr 47.7; P.1 I 3.29^(a)b; P.2 V. 3.23^(a)b; Vi. I. 4.8. 1) Mr. -nūr; Vi.
-nūm. 2) Mr. -yāḥ. 3) P.1P.2 Viṣṇurūpaṃ tadā jñātvā prthivīm
voḍhum svatejasā. 4) Mr. -kās; P.2 -kāmś. 5) P.1 cānyām; P.2
cānyān. 6) P.1P.2 -hīm tanum āviśat.

8^a = Mr. 47.8^a; P.1 I. 3.30^a; P.2 V. 3.24^a; Vi. I. 4.9^a. 1) Mr. divyaṃ.
2) P.1 āśṛitya. 3) Mr. vedayajñamayo vibhuḥ.

8^b = Mr. 47.8^b.

8^b = P.1 I. 3.30^b; Vi. I. 4.9^b.

9 = Mr. 47.9.

9 = P.1 I. 3.31^a = b; P.2 V. 3.24^b = b;
Vi. I. 4.10. 1) P.1P.2 toyādhāre.

10 = P.1 I. 3.31^b, 32^a; P.2 V. 3.25; Vi. I. 4.11.

11 = P.1 I. 3.32^b, 33^a; P.2 V. 3.26; Vi. I. 4.12 1) Vi. tubhyaṃ śāṅkhaga-
dādhara.

| 111 = Vi. I. 4.13. 1) Vi.2 udgatā.

12 = P.1 I. 3.33^b, 34^a; P.2 V. 3.27; Vi. I. 4.14. 1) Vi. namas te paramāt-
mātman. 2) P.2 -puruṣāya. 3) Vi. -bhūtāya.

13 = P.1 I. 3.34^b, 35^a; P.2 V. 3.28; Vi. I. 4.16. 1) P.1P.2 sargādau yaḥ paro
Brahmā.

sambhaksayitvā¹⁾ sakalam jagaty ekārṇavikrte |
 śeṣe tvam eva Govinda cintyamāno manīṣibhiḥ. || 14 ||
 bhavato yat param rūpaṃ¹⁾, tan na jānāti kaścana, |
 avatāreṣu yad rūpaṃ, tad arcanti²⁾ divaukaśaḥ || 15 ||
 tvām ārādhya param brahma yātā muktiṃ mumukṣavaḥ; |
 Vāsudevam anārādhya ko¹⁾ mokṣam samavāpsyati²⁾? || 16 ||
 yat kiṃcin¹⁾ manasā grāhyam, yad grāhyam cakṣurādibhiḥ, |
 buddhyā ca yat paricchedyam, tad rūpam akhilaṃ tava. || 17 ||
 tvanmayāham tvadadhārā tvatsrṣṭā tvām upāśritā, |
 Mādhaviṃ iti loko 'yam abhidhatte tato hi mām. || 18 ||
 jayākhilajñānamaya, jaya sthūlamayāvya, |
 jayānanta, jayāvyaakta, jaya vyaktamaya prabho! || 181 ||
 parāparātman¹⁾ viśvātman jaya yajñapate 'nagha! |
 tvam yajñas, tvam vaśatkāras, tvam omkāras, tvam agnayaḥ, || 182 ||
 tvam vedās, tvam tadaṅgāni, tvam yajñapurūṣo Hare. |
 sūryādayo grabhās tārā nakṣatrāṇy akhilaṃ jagat¹⁾ || 183 ||
 mūrtāmūrtam adṛśyam ca kaṭhinam¹⁾ puuṣottama, |
 yac cōktaṃ, yac ca naivōktaṃ mayātra parameśvara, |
 tat sarvaṃ tvam, namas tubhyaṃ, bhūyo bhūyo namo namaḥ! || 184 ||
 evaṃ¹⁾ samstūyamānas tu pṛthivyā pṛthividharaḥ, |
 śāmasvaradhvaniḥ śrīmān jagarja parighargharam. || 19 ||
 tataḥ samutkṣipyā dharāṃ svadamṣṭrayā¹⁾
 Mahāvarāhaḥ sphuṭapadmaloanaḥ |
 rasātalād utpalapatra²⁾samṇibhaḥ samutthito nila ivācalo mahān. || 20 ||
 utthiṣṭhatā tena mukhānilāhatam¹⁾ tat sam²⁾plavāmbho; janalokasamṣrayān |
 prakṣālayāmāsa hi tān mahādyutīn
 Sanandanādīn apakalmaṣāu munimś cakāra bhūyo 'pi pavitratāspadam. |
 Sanandanādīn apakalmaṣān munin. ||
 prayānti toyāni khurā¹⁾gravikṣate rasātale 'dhaḥ kṛtaśabdasaṃtati²⁾ |
 balāhakanāṃ ca tatis tu tasya | śvāsānilās tāḥ paritaḥ¹⁾ prayānti,
 śvāsānilās tāḥ paritaḥ prayāti. || 22 || | siddhā jane²⁾ ye niyataṃ³⁾ vasanti. ||

14 = P.1 I. 3.35b, 36a; Vi. I. 4.16. 1) P.1 bhaksayitvā ca.

15 = P.1 I. 3.36b, 37a; P.2 V. 3.29; Vi. I. 4.17. 1) Vi.1 tattvaṃ. 2) P.2 -pa tadarthaṃ tri-.

16 = P.1 I. 3.37b, 38a; P.2 V. 3.30; Vi. I. 4.18. 1) P.1 hi. 2) P.1 avāpsyati; P.2 -yate.

17 = P.1 I. 3.38b, 39a; P.2 V. 3.31; Vi. I. 4.19. 1) P.1P.2 yad rūpaṃ.

18 = P.1 I. 3.39b, 40a; P.2 V. 3.32; Vi. I. 4.20.

181 = Vi. I. 4.21.

182 = Vi. I. 4.22. 1) Vi.2 parāvarātman.

183 = Vi. I. 4.23. 1) Vi.2 ca yat.

184 = Vi. I. 4.24. 1) Vi.2 tv adṛśyam ca.

19 = P.1 I. 3.40b, 41a; P.2 V. 3.33; Vi. I. 4.25. 1) P.2 sa ca.

20 = P.1 I. 3.41bc; P.2 V. 3.34; Vi. I. 4.26. 1) P.2 T. svakīlayā; Vi.2 sadam-ṣṭrayā. 2) P.2 -phulla-.

21a = P.1 I. 3.42a; P.2 V. 3.35a; Vi. I. 4.27a. 1) P.2 -tāms. 2) P.1P.2 tadā-.

21b = P.1 I. 3.42b; P.2 V. 3.35b. V. | 21b = P.2 V. 3.35b; Vi. I. 4.27b.

22a = P.1 I. 3.43a; P.2 V. 3.36a; Vi. I. 4.28a. 1) Vi.1 kṣurā- 2) P.1 -tiḥ.

utthiṣṭhataṣ tasya jalāṅdrakukṣer Mahāvarāhasya mahiṃ vidārya¹⁾ |
vidhunvato²⁾ vedamayam śārīram vyomān³⁾ tarasthā munayo juṣanti. || 23 ||

taṃ tuṣṭuvuṣ toṣaparīfacetaṣ,
loke jane ye nivasanti yoginaḥ, |
Sanandanādyā natinamrakamdhara
dharādharam dhīra¹⁾ taroddhatekṣaṇam. || 23₁ ||

jayē¹⁾ śvarāṇām parameṣa Keśava²⁾
prabho³⁾ gadāśaṅkhadharā⁴⁾ śicakradhrk! |
prasūti⁵⁾ nāśasthitihetur iśvaras
tvam eva! nānyat⁶⁾ paramam ca yat padam. || 24 ||
pādeṣu vedāṣ tava yūpadamṣṭra¹⁾, danteṣu yajñāś citayaś²⁾ ca vaktre, |
hutāśajihvo 'si tanūruhāṇi darbbhāḥ, prabho yajñapumāṃṣ tvam eva! || 25 ||

vilocane rātryahani mahātman
sarvāśrayam brahmapadam¹⁾ śiras te |
sūktāny aśeṣāṇi śaṭākalāpo
ghrāṇam samastāni havīṃṣi deva! || 25₁ ||
sruktuṅḍa, sāmasvaradhiraṇāda,
prāgvamśakāyākhilasatrasamḍhe! |
pūrteṣṭadharmāśravaṇo 'si deva,
sanātanātman bhagavan prasīda! || 25₂ ||
padakramakrāntabhuvam bhavantam
ādi¹⁾ sthitim cākṣara viśvamūrte |
viśvasya vidmaḥ, parameśvaro 'si,
prasīda, nātho 'si carācarasya! || 25₃ ||
damṣṭrāgravinystam aśeṣam etad
bhūmaṅḍalaṃ nātha vibhāvvyate te |
vigāhataḥ padmavanam vilagnaṃ
sarojinīpatram ivōḍhapaṅkam. || 25₄ ||

dyāvāpṛthivyor atulaprabhāva yad antaram, tad vapuṣā tathaiva¹⁾ |
vyāptam jagad vāpi samastam etad²⁾, hitāya viśvasya vibho bhava tvam ||
paramātmā¹⁾ tvam evaiko, nānyo 'sti jagataḥ pate! |
tavaīṣa²⁾ mahimā, yena vyāptam etac carācaram. || 27 ||
| yad etad dṛśyate mūrtam, etad jñānātmanas tava |
bhrāntijñānena paśyanti jagadrūpam ayoginaḥ. || 27₁ ||

22^b = P.1 I. 3.43^b; P.2 V. 3.36^b V.

P.2 V. 3.36^b; Vi. I. 4.23^b. 1) Vi.1 pa-
rataḥ. 2) P.2 janā. 3) Vi.2 -tā-

23 = P.1 I. 3.44; P.2 V. 3.37; Vi. I. 4.29. 1) Vi. dhārya. 2) Vi.2 vibhut-
| 23₁ = Vi. I. 4.30. 1) Vi.2 tāra-. [vato. 3) P.1 Vi. romān-.

24 = P.1 I. 3.45; P.2 V. 3.38; Vi. I. 4.31. 1) P.1.P.2 jane-. 2) P.2 -vaḥ.
3) P.1.P.2 -bhur. 4) P.1 -darā-; P.2 -varā-. 5) P.1 -bhūti-. 6) Vi. nyanyat.

25 = P.1 I. 3.46; P.2 V. 3.39; Vi. I. 4.32. 1) P.1.P.2. -trā. 2) P.1.P.2. -ñāḥ
| 25₁ = Vi. I. 4.33. 1) Vi.2 -param. [śrutayaś.

25₂ = Vi. I. 4.34.

25₃ = Vi. I. 4.35. 1) Vi.2 -vantam antam ādim sthitim.

25₄ = Vi. I. 4.36.

26 = P.1 I. 3.47; P.2 V. 3.40; Vi. I. 4.37. 1) P.2 T. tavaiva.

2) Vi. vyāptisamarthadipte.

27 = P.1 I. 3.48, 49^a; P.2 V. 3.41; Vi. I. 4.38. 1) Vi. paramārthas. 2) Vi.2 -va-

| 17₁ = Vi. I. 4.39.

jñanasvarūpam akhilam jagad etad abuddhayaḥ |
 arthasvarūpaṃ paśyanto bhrāmyante mohasam¹plave. || 28 ||
 ye tu jñānavidāḥ śuddha¹cetasas te 'khilam jagat, |
 jñānātmaḥ prapaśyanti tvadrūpaṃ parameśvara. || 29 ||
 prasīda sarvabhūtātman¹), bhavāya jagatas tv²) imām |
 uddharōrvim ameyātman nīmagṇā³) abjalocana⁴)! || 30 ||
 sattvodrikto 'si bhagavan Govinda, pṛthivīm imām |
 samuddhara bhavāyēśa, kuru sarva jagaddhitam¹)! || 31 ||
 | sargapravṛttir bhavato jagatām upakāriṇī |
 | bhavatv eśā, namas te 'stu, śaṃ no dehy abjalocana! || 31¹ ||
 evaṃ samstūyamāno 'tha¹) paramātmā mahidharaḥ ||
 ujjahāra kṣitīm²) kṣipraṃ nyastavān sa³) mahārṇave⁴). || 32 ||

tasyōpari jalaughasya¹) mahatī naur iva sthitā²), |
 vitatatvāc ca³) dehasya na mahī yāti samplavam. || 33 ||
 tataḥ kṣitīm samāṇī kṛtvā¹) pṛthivyām so 'cinod²) girin |
 yathāvibhāgaṃ bhagavān anādiḥ puruṣottamaḥ³). || 34 ||
 prāk sarge dahyamāne tu | [prāk sargadagdhan akhilān
 tadā samvartakāgninā¹) | parvatān pṛthivītale |
 amoghena prabhāveṇa
 sasarjāmoghavāñchitaḥ. || 35 ||

tenāgninā viśīrṇās te
 parvatā bhuvī sarvaśaḥ. || 35 ||
 śailā ekārṇave magnā
 vāyunāpas tu samhatāḥ; |
 niṣaktā yatra yatrāsaṃs,
 tatra tatrācalābhavan. || 35¹ ||
 bhūvibhāgaṃ¹) tataḥ kṛtvā sapta dvīpān²) yathātatham³) |
 bhūrā⁴)dyāmś caturo lokān pūrvavat samakalpayat. || 36 ||

28 = P.1 I. 3.49^b, 50^a; P.2 V. 3.42; Vi. I. 4.40. 1) P.1.P.2 tamasāḥ.

29 = P.1 I. 3.50^b, 51^a; P.2 V. 3.45; Vi. I. 4.41. 1) P.2 -do vṛddhās.

30 = P.1 I. 3.51^b, 52^a; P.2 V. 3.44; Vi. I. 4.42. 1) Vi. sarva sarvātman.
 2) Vi. -tām. 3) Vi. śaṃ no dehy. 4) P.2 jalasamplave.

31 = P.1 I. 3.52^b, 53^a; P.2 V. 3.45; Vi. I. 4.43. 1) Vi. śaṃ no dehy ab-
 | 31¹ = Vi. I. 4.44. [jalocana.

32 = P.1 I. 3.53^b, 54^a; P.2 V. 3.46; Vi. I. 4.44. 1) P.1.P.2 -mānās ca; Vi.2
 nas tu. 2) Vi.2 mahīm. 3) Vi. -vāms ca. 4) Vi.2 mahāmbhasi.

33 = Mr. 47.10; P.1 I. 3.54^b = a; P.2 V. 3.47^a = a; Vi. I. 4.46. 1) Vi.
 samudrasya. 2) P.2 -vāsthita. 3) Mr. Vi.2 tu.

34 = Mr. 47.11^a = a; P.1 I. 3.55; P.2 V. 3.47^b, 48^a; Vi. I. 4.47. 1) Mr. samī-
 kṛtya. 2) Mr. 'srjad; P.1 aci-; P.2 ucci-. 3) Vi. parameśvaraḥ.

35^a = Mr. 47.11^b.

35 = Vi. I. 4.48.

35^b = Mr. 47.12^a.

35¹ = Mr. 47.12^b, 13^a.

36 = Mr. 47.13^b, 14^a; P.1 I. 3.56; P.2 V. 3.48^b, 49^a; Vi. 4.49.

1) P.2 T. bhūribhārām; V. bhūribhāgaṃ. 2) Vi.1 -paṃ.

3) Mr. -popasobhitam. 4) Vi.1 bhuvā-.

Brahmaṇe Viṣṇunā pūrvam
 etad eva pradarsitam |
 tuṣṭena devadevena :
 tvam devaḥ puruṣottamaḥ, || 37 ||
 tvayā mayā jagac cēdam
 dhāryam pālyam ca yatnataḥ. |
 yeṣāṃ tv asuramukhyānāṃ
 varo datto mayādhuuā || 38 ||
 devānāṃ hitakāmena,
 hantavyas te tvayā vibho! |
 ahaṃ sṛṣṭiṃ kariṣyāmi,
 sā ca pālyā tvayā vibho. |
 evam ukto gato Viṣṇur,
 devādīu asṛjad¹⁾ vibhuḥ. || 39 ||

Brahmarūpadharo devas
 tato 'sau rajasā vṛtaḥ |
 cakāra sṛṣṭiṃ bhagavāṃś
 caturvaktradhāro Hariḥ. || 37 ||
 nimittamātram evāsīt¹⁾ |
 sṛjyānāṃ sargakarmani²⁾, |
 pradhānakāraṇibhūtā
 yato vai sṛjyaśaktayaḥ. || 38 ||
 nimittamātram muktvaikam
 nānyat kiṃcid avekṣyate, |
 niyate tapatām śreṣṭha
 svaśaktyā vastu vastutām. || 39 ||

4. Kapitel.

(A. 20.1-6; Ga 4.14^b-18; Kū 7.1-18^a; Mr. 47.14^b-36; P.1 I. 3.60^b-83^a;
 P.2 V. 3.53^a-75; Var. 2.27-41; Vi. I. 5.1-24.

[Maitreya uvāca :

yathā sasarja devo 'sau devarṣipitṛdānavān |
 mauṣyatiṛyagvrkṣādīn bhūvyomasallaukaśaḥ, || 11 ||
 yadguṇaṃ yatsvarūpaṃ ca yatsvabhāvaṃ¹⁾ jagad dvija |
 sargādau sṛṣṭavān Brahmā, tau mamācākṣva tattvataḥ²⁾ || 12 ||

Parāśara uvāca :

Maitreya kathyāmy eṣa, śṛṇuṣva susamāhitaḥ, |
 yathā sasarja devo 'sau devādīn akhilān prabhuḥ¹⁾.] || 13 ||

sṛṣṭiṃ cintayatas tasya kalpādiṣu yathā purā |
 abuddhipūrvakaḥ sargaḥ¹⁾ prādurbhūtas tamomayaḥ. || 1 ||
 tamo moho mahāmohas tāmisro hy¹⁾ andhasamjñitaḥ²⁾ |
 avidyā pañcaparvaiṣā³⁾ prādurbhūtā mahātmanaḥ. || 2 ||
 pañcadhāvasthitaḥ sargo dhyāyato 'pratibodhavan¹⁾, |
 samvṛtas tamasā caiva
 bijakumbhavad āvṛtaḥ, |
 bahir antaś cāprakāśaḥ
 stabdhaniḥsamjñā¹⁾ eva ca. || 3 ||

bahir antaś cāprakāśaḥ¹⁾
 samvṛtātmaṃ nagā²⁾tmakaḥ. || 3 ||

37 = P.1 I. 3.57; P.2 V. 3.49^b, 50^a.

38 = P.1 I. 3.58; P.2 V. 3.50^b, 51^a.

39 = P.1 I. 3.59, 60^a; P.2 V. 3.51^b, 52^a.

1) P.2 akhilam.

37 = Vi. I. 4.50.

38 = Vi. I. 4.51. 1) Vi.2-āsau. 2) Vi.2

39 = Vi. I. 4.52. 1) Vi.2 ape-. [-ṇam.

11 = Vi. I. 5.1.

12 = Vi. I. 5.2. 1) Vi.2 -bhāvaṃ ca yadrūpaṃ ca. 2) Vi.2 vistārāt.

13 = Vi. I. 5.3; Vi.2 vibhuḥ.

1 = Kū. 7.1; Mr. 47.14^b, 15^a; P.1 I. 3.60^b = b; P.2 V. 3.53^a = b; Var. 2.27;
 Vi. I. 5.4. 1) Mr. tasmāt; P.1P.2 Var. tasya.

2 = Kū. 7.2; Mr. 47.15^b, 16^a; P.1 I. 3.61^a = a; P.2 V. 3.53^b = b; Var. 2.28;
 Vi. I. 5.5. 1) Kū.T. -sraś cān-. 2) P.1 -jñakaḥ. 3) Kū. pañcamī
 teṣāṃ; P.2 -yā yaṃ ca sarveṣāṃ.

3^a = Kū. 7.3^a; Mr. 47.16^b; P.1 I. 3.61^b; P.2 V. 3.54^a; Var. 2.29^a; Vi. I. 5.6^a.

mukhyā nāgā yataś cōktā¹⁾, mukhyasargas tatas tv ayam²⁾. |
 tam dṛṣṭvāsādhakam sargam amanyad aparam punaḥ³⁾. || 4 ||
 tasyābhidhyāyataḥ sargam⁴⁾ tiryaksroto 'bhyavar²tata³⁾. |
 yas⁴māt tiryak pravṛtaḥ sa⁵⁾, tiryaksrotas⁶⁾ tataḥ⁷⁾ smṛtaḥ. || 5 ||
 paśvādayas te vikhyātā¹⁾ tamaḥprāyā hy avedinaḥ |
 utpathagrāhiṇas caiva²⁾, te 'jñāne jñānamāninaḥ || 6 ||
 ahaṁkṛtā¹⁾ ahammānā aṣṭāvīṣadvidhātmakāḥ²⁾. |
 antaḥ prakāśās te sarva³⁾ āvṛtās tu⁴⁾ parasparam. || 7 ||
 tam apy asādhakam¹⁾ matvā²⁾ dhyāyato 'nyas tato 'bhavat³⁾ |
 ūrdhvasrotas⁴⁾ tṛtīyas tu⁵⁾ sāttvikordhvam (!) avartata⁶⁾, || 8 ||
 te sukhapritibahulā bahir antas tv¹⁾ anāvṛtāḥ, |
 prakāśā bahir antas ca ūrdhvasrotobhavāḥ smṛtāḥ²⁾. || 9 ||
 tuṣṭātmanas¹⁾ tṛtīyas tu deva²sargas tu³⁾ sa⁴⁾ smṛtaḥ, |
 tasmin sarge 'bhavat prītir niṣpanne⁵⁾ Brahmaṇas tadā⁶⁾. || 10 ||

1) Kū. -taḥ so 'bhimāninaḥ; P.1 -tas tu mahātmanāḥ; P.2 -taḥ
 pratibuddhavān; Var. -taḥ pratibodhavān.

3^{bc} = Kū. 7.3^b, 4^a. 1) Kū. T.
 -śastabdha niḥsaṅga.

3^b = Mr. 47.17^a; P.1 I. 3.62^a; P.2 V.
 3.54^b; Vi. I. 5.6^b. 1) Vi. -to 'pra-
 kāśās ca. 2) P.2 -namā-.

4 = Kū. 7.4^b, 5^a; Mr. 47.17^b, 18^a; P.1 I. 3.62^b, 63^a; P.2 V. 3.55; Var.
 2(29^b); Vi. I. 5.7. 1) Kū. -gā iti proktā. 2) Kū. -gas tu sa
 smṛtaḥ. 3) Kū. P.1P.2 prabhuḥ; Var. sa mukhyasargo vijñeyāḥ
 sargavidbhīr vicakṣaṇaiḥ.

5 = Kū. 7.5^b, 6^a; Mr. 47.18^b, 19^a; P.1 I. 3.63^b, 64^a; P.2 V. 3.56; Var. 2.30^(ab);
 Vi. I. 5.8. 1) P.1, Vi.2 -gas. P.2 -to nastas. 2) Mr. -to hy avar-; Vi.
 -tābhyavar-. 3) Var. punar anyam abhūt tasya dhyāyataḥ sar-
 gam uttamam. 4) P.2 tas-. 5) Mr. -vṛtīḥ sā; P.1P.2 -vṛtīḥ syāt;
 Var. tiryaksrotas tu vai yasmāt. 6) P.2 -jātas; Vi.1 -tās. 7) Var.
 tu vai.

6 = Kū. 7.6^b = a¹b¹; Mr. 47.19^b, 20^a; P.1 I. 3.64^b, 65^a; P.2 V. 3.57; Var.
 2.31^a = a¹b¹; Vi. I. 5.9. 1) Kū, Var. -tā. 2) Kū. -ṇo dvijaḥ; Var.
 -ṇaḥ kṛtāḥ.

7 = Mr. 47.20^b, 21^a; P.1 I. 3.65^{bc}; P.2 V. 3.58; Vi. I. 5.10. 1) P.1P.2 -tās tv.
 2) Vi.1 -śādbadhā-; Vi.2 -śādbadhānvitāḥ. 3) Mr., Vi. -ve.
 4) P.1P.2 te; Vi.2 tās ca.

8 = Kū. 7.7; Mr. 47.21^b, 22^a; P.1 I. 3.66; P.2 V. 3.59; Var. 2.31^b, 32^a; Vi. I. 5.11.
 1) Var. -nam. 2) Kū. jñātvā. 3) Kū. sargam anyam sasarja ha;
 Var. tiryaksrotaś caturmukhaḥ. 4) Vi. -tās. 5) Kū -ta iti prokto;
 Var. -tas tridhā yas tu. 6) Kū. devasargas tu sātvikaḥ; Var. -ko
 dharmavartanaḥ.

9 = Kū. 7.8; Mr. 47.22^b, 23^a; P.1 I. 3.67; P.2 V. 3.60; Vi. I. 5.12. 1) P.1P.2
 -tar; Vi.2 -tas ca. 2) Kū. svabhāvād devasamjñitāḥ; Mr.
 -taḥsamudbhavāḥ; P.1 -tās tataḥ smṛtāḥ; P.2 -tas tataḥ smṛtaḥ.

10 = Mr. 47.23^b, 24^a; P.1 I. 3.68; P.2 V. 3.61; Var. 2(33^a); Vi. I. 5.13.

1) Vi.2 tuṣṭyātmakāḥ. 2) P.2 veda-. 3) Mr. -go hi. 4) P.1P.2 sam-;
 Vi.2 yaḥ. 5) P.2 niṣyande. 6) Var. tadā sṛṣṭvānyasargam tu tadā
 dadhyau prajāpatīḥ.

tato 'nyam sa tadā dadhyau sādhakam sargam uttamam
 asādhakāms tu tāñ jñatvā¹) mukhyasargādisambhavan²). || 11 ||
 tathā¹bhidhyayatasya satyābhidhyāyinas tataḥ²) |
 prādur babhūva³) ca⁴vyaktād arvāksrotas tu sādhakāḥ⁵). || 12 ||
 yasmād arvāk pravartante¹), tato 'rvāksrotasas tu te. |
 te ca²) prakāśabahulās tamodriktā rajodhikāḥ, || 13 ||
 tasmāt te duḥkhabahulā bhūyo bhūyaś ca kāriṇaḥ |
 prakāśā bahir antaś ca manuṣyāḥ sādhakāś ca te¹). || 14 ||

pañcamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sa caturdhā vyavasthitāḥ¹): |
 viparyayeṇa siddhyā ca śaktyā²) tuṣṭyā tathaiva ca. || 15 ||
 vi¹vṛttam vartamānaṃ ca te 'rtham²) jñānti vai punaḥ |
 bhūtādikanāṃ bhūtānāṃ, śaṣṭhaḥ sargaḥ sa ucyate. || 16 ||
 te parigrāhīṇaḥ¹) sarve saṃvibhāgaratās tathā²) |
 coda³nāś cāpy aśilāś⁴) ca jñeyā bhūtādikās tū⁵) te. || 17 ||

ity ete kathitāḥ sargāḥ ṣaḍ atra muni¹sattama²): |
 prathamo mahataḥ sargo, vijñeyo³) Brahmanas tu saḥ⁴). || 18 ||
 tanmātrāṇāṃ¹) dvitīyas tu²), bhūtasargo hi sa smṛtaḥ³). |
 vaikārikas tṛtīyas tu⁴) sargaś cain⁵driyakāḥ smṛtaḥ. || 19 ||

11 = Mr. 47.24^b = a; P.1 3.69; P.2 V. 3.62; Var. 2.35^b = b; Vi. I. 5.14.

1) Var. matvā. 2) Vi. -vam.

12 = Kū. 7.9; Mr. 47.25; P.1 I. 3.70; P.2 V. 3.63; Var. 2.(34); Vi. I. 5.15.

1) Kū. tato '. 2) Kū. tadā; Var. tataḥ saṃcintayāmāsa arvāk-
 srotas tu sa prabhūḥ. 3) Kū. -dur āsit; Mr. -dur babhau; P.1P.2
 Vi.2 -dur bhūtas. 4) Kū. Mr. P.1P.2 Vi.2 tadā-. 5) Vi.1 -kam; Var.
 arvāksrotasi cōtpannā manuṣyāḥ sādhakā matāḥ.

13 = Kū. 7.10^a = b; Mr. 47.26; P.1 I. 3.71; P.2 V. 3.64; Var. 2.35^a = b;
 Vi. I. 5.16. 1) Mr. -vāg vyavartanta. 2) Kū. tatra.

14 = Kū. 7.(10^b); Mr. 47.27; P.1 I. 3.72; P.2 V. 3.65; Var. 2.35^b = a; Vi. I. 5.17.
 1) Vi.2 tu te; Kū. duḥkhotkatāḥ sattvayutā manuṣyāḥ parikīrtitāḥ.

15 = Kū. 7.(11^b); Mr. 47.28; P.1 I. 3.73; P.2 V. 3.66. 1) Kū.

tasyābhidhyayataḥ sargam sargo bhūtādikō 'bhavat.

2) Mr. śāntyā.

16 = Mr. 47.29; P.1 I. 3.74; P.2 V. 3.67. 1) Mr. nir-. 2) P.1 tena;
 P.2 te 'nu-.

17 = Kū. 7.12; Mr. 47.30; P.1 I. 3.75; P.2 V. 3.68. 1) P.1P.2-grāhīṇaḥ.

2) Kū. punaḥ; P.1P.2 -savibhāgatarās tu te. 3) Kū. khādi-;

4) Kū. T. aśilāś; P.1P.2 -nājāpy aśilāś. 5) Kū. bhūtādyāḥ
 parikīrtitāḥ; Mr. -kās ca.

18 = A. 20.1^a = b; Ga. 4.14^b = b; Kū. 7.13^(a)b; Mr. 47.31^a = b; P.1 I. 3.76;
 P.2 V. 3.69; Var. 2.36^abI = abI; Vi. I. 5.18. 1) P.1P.2 nṛpa-. 2) Var.
 ṣaḍ ete subhage tava; Kū. ity ete pañca kathitāḥ sargā vai
 dvijapuṅgavāḥ. 3) Ga. virūpo; P.1 dvitīyo. 4) P.1P.2 yaḥ.

19 = A. 20.1^b, 2^a; Ga. 4.15; Kū. 7.14; Mr. 47.31^b, 32^a; P.1 I. 3.77; P.2 V. 3.70;
 Var. 2.36^bII, 37^a = ab; Vi. I. 5.19. 1) Var. -trākhyo. 2) Var.
 -tīyakāḥ; Vi. -yaś ca. 3) Kū. T. saṃsmṛtaḥ; Mr. -gaḥ sa ucyate;
 Vi. -gas tu sa smṛtaḥ. 4) Mr. -yaś ca. 5) A. Kū. Vi. -ga aīn-;
 Ga. cēn-.

ity eṣa prakṛtaḥ sargaḥ sambhūto 'bud⁴dhipūrvakaḥ. |
 mukhya²sargaś caturthas tu, mukhyā vai sthāvarāḥ smṛtāḥ. ||
 tiryaksrotas¹ tu² yaḥ proktas, tairyagyonyāḥ³ sa pañcamāḥ⁴. ||
 tathōr⁵dhvasrotasām⁶ ṣaṣṭho⁷), devasargas tu sa smṛtaḥ. || 21 ||
 tato 'rvāksrotasām¹) sargaḥ saptamaḥ, sa tu mānuṣaḥ²). |
 aṣṭamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sāttvikas tāmasas ca saḥ³). || 22 ||
 pañcaite vaikṛtāḥ sargāḥ, prakṛtās tu¹) trayāḥ smṛtāḥ. |
 prakṛto vaikṛtās caiva²) kaumāro navamaḥ smṛtaḥ³). || 23 ||
 ity ete vai¹) samākhyātā nava sargāḥ prajāpateḥ, |
 prakṛtā vaikṛtās caiva²) jagato mūlahetavaḥ. |
 sṛjato jagadīśasya³) kim anyac chrotum icchasi⁴)? || 24 ||

- 20 = A. 20^{2b}, 3^a; Ga. 4.16; Ku. 7.15; Mr. 47.32^b, 33^a; P.1 I. 3.78; P.1 V. 3.71
 Var. 2.37^b, 38^a; Vi. I. 5.20. 1) A. Ga. Kū. Mr. P.1 Var. bud.
 2) A. Mr. -yaḥ..
- 21 = A. 20.3^b, 4^a; Ga. 4.17; Kū. 7.16; Mr. 47.33^b, 34^a; P.1 I. 3.79; P.2 V. 3.72;
 Var. 2.38^b, 39^{a1} = ab¹; Vi. I. 5.21. 1) A.T. Ga. Vi.1 -tās. 2) P.1P.2 Var.
 ca. 3) Kū. P.1P.2 tiryagyonyāḥ; Var. tairyaksrotaḥ. 4) A. tataḥ
 smṛtaḥ; Ga P.1P.2 Var. Vi. ucyaṭe. 5) Ga. Vi.2, tad ūr-; Mr.,
 Var. tator-. 6) P.2 -retasām; Vi.1 ūrdhvasrotās tataḥ. 7) Var.
 śreṣṭhaḥ.
- 22 = A. 20.4^b, 5^a; Ga. 4.18; Kū. 7.17; Mr. 47.34^b, 35^a; P.1 I. 3.80; P.2 V. 3.73;
 Var. 2.39^{a11b} = a^{11b}; Vi. I. 5.22. 1) Vi.1 -saḥ. 2) Var. mānavaḥ.
 3) A. yaḥ; Ga. P.1P.2 tu saḥ; Kū. -mo bhautikaḥ sargo bhūtādīnām
 prakīrtitaḥ.
- 23 = A. 20.5^b, 6^a; Ga. 4.19; Kū. 7.(18^a) = b; Mr. 47.35^b, 36^a; P.1 I. 3.81;
 P.2 V. 3.74^a = a; Var. 2.40; Vi. I. 5.23. 1) A. ca. 2) Ga. -tā
 vaikṛtās cāpi. 3) A. -mas tathā; Kū. navamaś caiva kaumārah
 prakṛtā vaikṛtās tv ime.
- 24 = A. 20.6^b = b; Mr. 47.36^b = a; P.1 I. 3.82, 83^a; P.2 V. 3.74^b, 75; Var.
 2.41; Vi. I. 5.24. 1) P.1P.2 ete tava; Vi.2 tu. 2) A. Brahmato
 nava sargās tu. 3) Var. ity ete kathitaḥ sargaḥ. 4) P.2 arhasi.

5. Kapitel.

(Ga. 4.20—35; Kū. 7.38—67; Mr. 48.1—45; P.1 I. 3.83^b—124; P.2 V. 3.76—116;
Vi. I. 5.25—65.)

Krauṣṭukir uvāca:
samāsāt kathitā sṛṣṭiḥ
samyag bhagavatā mama, |
devādīnāḥ bhavaṃ brahman
vistarāt tu bravihi me! || 1 ||

Mārkaṇḍeya uvāca:
kuśalākuśalair brahman
bhāvitā pūrvakarmabhiḥ |

khyātyā tayā¹⁾ hy anirmuktāḥ saṃhāre hy²⁾ upasaṃhṛtāḥ³⁾ || 2 ||
devādyāḥ sthāvarāntāś ca
prajā brahmaṃś caturvidhāḥ

Brahmaṇaḥ kurvataḥ sṛṣṭiṃ jajñire mānasās¹⁾ tu tāḥ²⁾. || 3 ||

tato devāsurapitṛṇ mānuṣāṃś ca¹⁾ catuṣṭayam |

sisṛkṣur ambhāṃsy etāni²⁾ svam ātmānam ayūyujat³⁾. || 4 ||

yu¹⁾ktātmanas tamomātrā²⁾ udriktābhūt³⁾ prajāpateḥ, |

sisṛkṣor⁴⁾ jaghanāt pūrvam asurā jajñire⁵⁾ tataḥ⁶⁾. || 5 ||

utsasarja tatas tāṃ tu¹⁾ tamomātrātmikāṃ tanuṃ²⁾, |

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
saṃkṣepāt kathitāḥ¹⁾ sargo²⁾
devādīnāḥ mune³⁾ tvayā⁴⁾, |
vistarāc chrotum icchāmi
tvatto munivarottama! || 1 ||

Parāśara (Pulastya) uvāca:
karmabhir bhāvitāḥ pūrvaiḥ¹⁾
kuśalākuśalais²⁾ tu tāḥ³⁾,

sthāvarāntāḥ¹⁾ surādyās tu²⁾
prajā brahmaṃś³⁾ caturvidhāḥ |

Brahmaṇaḥ kurvataḥ sṛṣṭiṃ jajñire mānasās¹⁾ tu tāḥ²⁾. || 3 ||

tato devāsurapitṛṇ mānuṣāṃś ca¹⁾ catuṣṭayam |

sisṛkṣur ambhāṃsy etāni²⁾ svam ātmānam ayūyujat³⁾. || 4 ||

yu¹⁾ktātmanas tamomātrā²⁾ udriktābhūt³⁾ prajāpateḥ, |

sisṛkṣor⁴⁾ jaghanāt pūrvam asurā jajñire⁵⁾ tataḥ⁶⁾. || 5 ||

utsasarja tatas tāṃ tu¹⁾ tamomātrātmikāṃ tanuṃ²⁾, |

1 = Mr. 48.1.

2^a = Mr. 48.2^a.

2^b = Mr. 48.2^b; P.1 I. 3.85^a; P.2 V. 3.77^b; Vi. I. 5.26^b. 1) Mr. -tā tayā;
P.2 -tās tvayā. 2) Mr. pralaye hy; P.2 -rādy-. 3) P.2 -hatāḥ.

3^a = Mr. 48.3^a.

1 = P.1 I. 3.83^b, 84^a; P.2 V. 3.76; Vi.
I. 5.25. 1) P.1P.2 -tāḥ. 2) P.1P.2
-gā. 3) P.1 guros; P.2 guro.

4) P.1 tathā; Vi.2 tvayā mune.
2^a = P.1 I. 3.84^b; P.2 V. 3.77^a; Vi. I.
5.26^a. 1) P.1P.2 sarve. 2) P.2 -lās.
3) P.1P.2 te.

3^a = Ga. 4.20^a; P.1 I. 3.85^b; P.2 V. 3.78^a;
Vi. I. 5.27^a. 1) P.2 -rādyāḥ.
2) Vi.2 ca. 3) Ga. Rudra; P.1P.2
rājāṃś.

3^b = Ga. 4.20^b; Mr. 48.3^b; P.1 I. 3.86^a; P.2 V. 3.78^b; Vi. I. 5.27^b.

1) Vi.2 -sīs. 2) Ga. -sāḥ sutāḥ; Mr. tadā; Ga. P.1P.2 smṛtāḥ.

4 = Ga. 4.21; Kū. 7.38^b; Mr. 48.4; P.1 I. 3.86^b, 87^a; P.2 V. 3.79; Vi. I. 5.28.

1) P.1P.2 tu. 2) Kū. -kṣur bhagavān īśaḥ. 3) Kū, T. ayojayat.

5 = Ga. 4.22; Kū. 7.39; Mr. 48.5; P.1 I. 3.87^b, 88^a; P.2 V. 3.80; Vi. I. 5.29.

1) Ga. P.1P.2 mu-. 2) Ga. tato mātrā; P.1P.2 tato jātā. 3) Kū.
hy ud-; P.1P.2 durātmānaḥ. 4) Kū. tato 'sya. 5) P.1P.2 jajñire-
tv asurās. 6) Kū. sutāḥ.

6^a = Ga. 4.23^a; Kū. 7(40^a); Mr. 48.6^a; P.1 I. 3.88^b; P.2 V. 3.81^a; Vi. I. 5.30^a.

1) P.1P.2 tatyāja tāṃ tato duṣṭāṃ. 2) Kū. -jāsuraṇ sṛṣṭvā tāṃ
tanuṃ puruṣottamaḥ.

sāpaviddhā¹⁾ tanus tena
sadyo rātrir ajāyata. || 6 ||
anyāṃ tanuṃ upādāya
sisṛkṣuḥ pṛitim āpa saḥ, |
sattvodrekās tato devā
mukhatas tasya jajñire. || 7 ||
utsasarja ca bhūteśas
tanuṃ tām apy asau vibhuḥ, |
sā cāpaviddhā divasaṃ
sattvaprāyam ajāyata. || 8 ||

sattvamātrātmikām eva¹⁾ tato 'nyāṃ jagṛhe tanuṃ,²⁾ |
pitṛvan manyamānasya pitaras tasya jajñire³⁾. || 9 ||
utsasarja pitṛn sṛṣṭvā¹⁾ tatas²⁾ tām api sa prabhuḥ³⁾, |
sā cōtsṛṣṭābhavat saṃdhyā dinanaktāntara⁴⁾sthitā⁵⁾. || 10 ||

rajomātrātmikām anyāṃ
tanuṃ bheje 'tha sa prabhuḥ¹⁾, |
tato manuṣyāḥ saṃbhūtā
rajomātrāsamudbhavāḥ. || 11 ||
sṛṣṭvā manuṣyān sa vibhur
utsasarja tanuṃ tataḥ, |
jyotsnā samabhat sā ca
naktānte 'harmukhe ca yā. || 12 ||

sā tu¹⁾ tyaktā tanus²⁾ tena³⁾
Maitreyābhūd⁴⁾ vibhāvāri. || 6 ||
sisṛkṣur anyadehasthaḥ
pṛitim āpa¹⁾, tataḥ surāḥ |
sattvodriktāḥ samudbhūtā
mukhato²⁾ Brahmaṇo *dvija*³⁾. || 7 ||
tyaktā sāpi¹⁾ tanus tena
sattvaprāyam²⁾ abhūd dinam; |
tato hi balino rātrāv
asurā, devatā divā. || 8 ||

rajomātrātmikām anyāṃ
jagṛhe sa tanuṃ tataḥ, |
rajomātroktaḥ jātā
manuṣyā *dvija*¹⁾sattama²⁾. || 11 ||
tām apy āsu¹⁾ sa tatyāja
tanuṃ sadyaḥ²⁾ prajāpatiḥ, |
jyotsnā samabhat³⁾ sāpi⁴⁾,
prāksaṃdhyā yā⁵⁾bhidhiyate⁶⁾. || 12 ||

6b = Kū. 7.40b; Mr. 48.6b. 1) Kū.
sā cōtsṛṣṭā.

7 = Mr. 48.7.

8 = Mr. 48.8.

9 = Ga. 4(26^a) = a; Kū. 7.44; Mr. 48.9; P.1 I. 3.91^b, 92^a; P.2 V. 3.84; Vi. I. 5.33. 1) P.1P.2 caiva. 2) Ga. -mātrāṃ tanuṃ gṛhya pitaraś ca tato 'bhavan. 3) Kū. -raḥ saṃprajajñire.

10 = Ga. 4.26^b = b; Kū. 7.45^{a(b)}; Mr. 48.10; P.1 I. 3.92^b, 93^a; P.2 V. 3.85; Vi. I. 5.34. 1) P.1P.2 kṛtvā. 2) Mr. sṛṣṭvā pitṛn utsasarja tanuṃ. 3) Kū. viśvadṛk. 4) P.1 -tarā. 5) P.1P.2, Vi. -tiḥ; Kū. sāpaviddhā tanus tena sadyaḥ saṃdhyā vyajāyata.

11 = Kū. 7.(48); Mr. 48.11 1) Kū.
-kāṃ Brahmā tanuṃ anyāṃ tato
'srjat. 2) Kū. tato 'sya jajñire
putrā manuṣyā rajasāvṛtāḥ.

12 = Mr. 48.12.

6b = Ga. 4.25^b; P.1 I. 3.89^a; P.2 V. 3.81^b; Vi. I. 5.30^b. 1) P.2 ca. 2) P.2, Vi. tatas. 3) Ga. tamomātrā tanus tyaktā. 4) Ga. Śaṅkarābhūd; P.1P.2 rājendrābhūd.

7 = Ga. 4.24; P.1 I. 3.89^b, 90^a; P.2 V. 3.82; Vi. I. 5.31. 1) P.1P.2 āpus. 2) Ga. -tās tu mukhataḥ saṃbhūtā. 3) Ga. Hara; P.1 nṛpa; P.2 brāhmaṇādayaḥ.

8 = Ga. 4.25; P.1 I. 3.90^b, 91^a; P.2 V. 3.83; Vi. I. 5.32. 1) Ga. sattvaprāyā; Vi.1 sā tu. 2) Ga. samtyaktā sāpy.

12 = Ga. 4.27^b = b; Kū. 7.49; P.1 I.

it y etās tanavas tasya devadevasya dhimataḥ |
 khyātā rātryahanī caiva saṁdhyā jyotsnā ca vai dvija. || 121 ||
 jyotsnā saṁdhyā tathaiivāhaḥ sattvamātrātmakam trayam,
 tamomātrātmikā rātrih, sā vai tasmāt triyāmikā. || 122 ||
 tasmād devā divā, rātrāv asurās tu balanvitāḥ, |
 jyotsnāgame ca manujāḥ, saṁdhyāyām pitaras tathā || 123 ||

bhavanti balino 'dhrṣyā
 vipakṣāṇām na saṁśayaḥ. |
 tad viparyayam āśādyā
 prayānti ca viparyayam. || 13 ||

jyotsnā rātryahanī saṁdhyā catvāry etāni vai prabhoḥ¹⁾ |

Brahmaṇas tu śarīrāṇi triguṇopāśrayāṇi tu²⁾. || 14 ||

catvāry etāny athōtpādyā
 tanum anyāṁ prajāpatiḥ |
 rajastamomayim rātrau
 jagṛhe kṣutṛḍanvitaḥ. || 15 ||
 tad andhakāre kṣutkṣāmān
 asṛjad bhagavān ajaḥ |
 virūpān śmaśrulān, attum
 ārabdhās te ca tāṁ tanum. || 16 ||

jyotsnāgame tu¹⁾ balino
 manuṣyāḥ, pitaras tathā |
 Maitreya²⁾ saṁdhyāsamaye
 tasmād ete³⁾ bhavanti vai. || 13 ||

rajomātrātmikām eva
 tato 'nyāṁ jagṛhe tanum, |
 tataḥ kṣud¹⁾ Brahmaṇo jāṭā,
 jajñe kopas tayā²⁾ tataḥ³⁾. || 15 ||
 kṣutkṣāmān¹⁾ andhakāre tu²⁾
 so³⁾ 'sṛjad bhagavāms tataḥ⁴⁾; |
 virūpāḥ śmaśrulā jāṭāḥ⁵⁾
 samadhāvanta taṁ⁶⁾ prabhum. || 16 ||

3.94^b, 95^a; P.2 V. 3.87; Vi. I. 5.38.

1) Kū. T. tāṁ athāśu. 2) P.1P.2
 ādyāṁ. Vi.2 ādyāḥ. 3) Kū. sā
 cābhavad. 4) Ga. sā tyaktā
 cābhavaj jyotsnā; Kū. viprah;
 P.1P.2 cāpi. 5) P.2 -thā.

121 = Mr. 48.13.

122 = Mr. 48.14.

123 = Mr. 48.15.

13 = Mr. 48.16.

14 = Ga. 4.28^a = a; Mr. 48.17; P.1 I. 3.96^b, 97^a; P.2 V. 3.89^a = b; Vi. I. 5.38.

1) Ga. śarīrāṇi tu tasya vai; P.1, Vi.2 vibhoḥ. 2) Mr. -ṇopāśritāni tu;
 P.1P.2 Vi.2 ca.

16 = Mr. 48.18

16 = Mr. 48.19.

13 = P.1 I. 3.95^b, 96^a; P.2 V. 3.88; Vi.
 I. 5.37. 1) Vi.1 -nāyāṁ eva;
 Vi.2 -nodgame. 2) P.1P.2 rājen-
 dra. 3) P.1P.2 -māt te pra-

15 = Ga. 4.(28^b); P.1 I. 3.97^b, 98^a; P.2
 V. 3.89^b, 90^a; Vi. I. 5.39. 1) P.2
 -tas tu. 2) P.2 -thā. 3) P.1P.2
 kṛtaḥ; Ga. rajomātrāṁ tanūṁ
 gṛhya kṣud abhūt kopa eva ca.

16 = Ga. 4.(29^a) = a; P.1 I. 3.98^b, 99^a;
 P.2 V. 3.90^b, 91^a; Vi. I. 5.40.

1) P.1P.2 -mo hy. 2) Vi. 'tha.
 3) P.2 te. 4) Ga. -mān asṛjad
 Yakṣān. 5) P.1 -pā attukāmāste;
 P.2 -śrujātās te. 6) Vi.2 te 'bhya-;
 Vi.1 te 'bhyadhāvams tataḥ.

rakṣāma iti tebhyo 'nye
ya ūcus, te tu rakṣasāḥ, |
khādāma iti ye cōcus,
te yakṣā yakṣaṇād (!) dvija. || 17 ||
tān dr̥ṣṭvā hy apriyeṇāsya
keśāḥ śīryanta vedhasaḥ |
samārohaṇahinās ca
śīraso Brahmanas tu te. || 18 ||

sarpaṇāt te 'bhavan sarpā, hīnatvād ahayaḥ smṛtāḥ¹⁾. |
sarpān dr̥ṣṭvā tataḥ krodhāt
krodhātmano¹⁾ vinirmame. || 19 ||
varṇena kapiśe¹⁾ nōgrā bhūtās te²⁾ piśitāśānāḥ³⁾. |
dhāyato gām tatas tasya
gandharvā jajñire sutāḥ. || 20 ||
pibanto jajñire¹⁾ vācam, gandharvās tena te smṛtāḥ²⁾. |
aṣṭāsv etāsu sṛṣṭāsu
devayoniṣu sa prabhuḥ || 21 ||
tataḥ svacchandato¹⁾ 'nyāni vayāṃsi vayasō²⁾ 'srjat. |

ra'kṣatām (!) eṣa²⁾ yair uktaṃ,
rakṣasās te tato 'bhavan³⁾, |
ūcuḥ khādāma ity anye
ye, te yakṣās tu jakṣaṇāt⁴⁾. || 17 ||
apriyān atha¹⁾ tān dr̥ṣṭvā
keśāḥ śīryanta²⁾ vedhasaḥ, |
hīnās ca śīraso bhūyah
samārohanta tacchiraḥ³⁾. || 18 ||
tataḥ kruddho jagatsraṣṭā
krodhātmano¹⁾ vinirmame²⁾. || 19 ||
dhayato¹⁾ gām samudbhūtā²⁾
gandharvās tasya tatkaṣaṇāt || 20 ||
etāni sṛṣṭvā bhagavān
Brahmā tacchaktico¹⁾ ditāḥ || 21 ||

17 = Mr. 48.20.

17 = Ga. 4.(29aII.bI); P.1 I. 3.99^b, 100^a;
P.2 V. 3.91^b, 92^a; Vi. I. 5.41.

1) Vi. maivam bho rakṣa-. (Vi.1 kṣya-) 2) P.2 eva. 3) Vi. -kṣasās tu te; Ga. rakṣasān rakṣaṇāc ca saḥ. 4) P.1P.2 tu te 'bhavan; Ga. yakṣākhyā yakṣaṇāj jñe-yāḥ; Vi.2 yakṣaṇāt.

18 = Mr. 48.21.

18 = P.1 I. 3.100^b, 101^a; P.2 V. 3.92^b, 93^a;
Vi. I. 5.42. 1) P.1 atibhitasya;
P.2 T. api yenāsya; V. api
bhitasya. 2) P.1P.2 -ti. 3) P.1P.2
-ti te śiraḥ; Vi.2 -ta te śiraḥ.19^a = Ga. 4.(29bII) = a; Mr. 48.22^a; P.1 I. 3.101^b; P.2 V. 3.93^b; Vi. I. 5.43^a.
1) Ga. sarpā vai keśasarpaṇāt.19^b = Mr. 48.22^b. 1) Mr. T. -māno.19^b = P.1 I. 3.102^a; P.2 V. 3.94^a; Vi. I. 5.43^b. 1) Vi.2 -māno. 2) P.1P.2 -dhena vai sraṣṭrā krodhāt-māno vinirmitāḥ.20^a = Mr. 48.23^a; P.1 I. 3.102^b; P.2 V. 3.94^b; Vi. I. 5.44^a. 1) Mr. -lenō-.
2) Mr. -grās te bhūtās. 3) P.1 Vi.2 -śinaḥ.20^b = Mr. 48.23^b.20^b = P.1 I. 3.103^a; P.2 V. 3.95^a; Vi. I. 5.44^b. 1) P.1P.2 Vi.1 -yanto.
2) Vi. -utpannā.21^a = Ga. 4.30^b; Mr. 48.24^a; P.1 I. 3.103^b; P.2 V. 3.95^b; Vi. I. 5.45^a. 1) Mr. jajñire pibato; Vi.2 -bato jaj-. 2) Ga. 'nagha P.1P.2 'bhavan; Vi. dvija.21^b = Mr. 48.24^b.21^b = P.1 I. 3.104^a; P.2 V. 3.96^a; Vi. I. 5.45^b. 1) Vi.1 -tino-.22^a = Kū. 7(63^a) Mr. 48.25^a; P.1 I. 3.104^b; P.2 V. 3.96^b; Vi. I. 5.46^a. 1) Mr. -dehato. 2) Mr. paśavo; Kū. vayāṃsi vayasah sṛṣṭvā avin vai vakṣaso.

mukhato 'jāḥ ¹⁾ sasarjātha ²⁾ ,	avayo vakṣasas ¹⁾ cakre,
vakṣasas cāvayo 'sr̥jat, 22	mukhato 'jāḥ sa ²⁾ sr̥ṣṭavān, 22
gāvas caivōdarād Brahmā	sr̥ṣṭavān udarād gās ca
pārśvābhyām ca vinirmame ¹⁾	pārśvābhyām ¹⁾ ca prajāpatih.
padbhyām cāśvān ¹⁾ samātaṅgān	rāsabhān ²⁾ gavayān ³⁾ mṛgān ⁴⁾
uṣṭrān aśvatarāṃś caiva nyānkūn ¹⁾	anyās ca ²⁾ jātayah ³⁾ .
oṣadh yaḥ phalamūlinyo ⁴⁾	romabhyas tasya jajñire. 24
tasmād ādau tu kalpasya	tretāyugamukhe Brahmā
tretāyugamukhe tadā	kalpasyādau dvijottama ¹⁾
evam paśvośadhiḥ sr̥ṣṭvā	sr̥ṣṭvā paśvośa ²⁾ dhiḥ samyag
hy ayajac cādhvare vibhuḥ. 25	yuyoja sa ³⁾ tadādhvare. 25
gaur ajaḥ puruṣo meṣo ¹⁾	aśvāśvataragardabhāḥ, ²⁾
etān grāmyān ³⁾ paśūn ā ⁴⁾ hur,	āraṇyāṃś ca nibodha me! 26
śvāpado ¹⁾ dvikhuro ²⁾ hastī ³⁾	vānaraḥ ⁴⁾ pakṣipañcamāḥ ⁵⁾ ,
audakāḥ ⁶⁾ paśavaḥ ṣaṣṭhāḥ,	saptamās tu ⁶⁾ sarisṛpāḥ. 27
gāyatraṃ ¹⁾ ca ṛcaś ²⁾ caiva	trivṛtstomaṃ ³⁾ ratham̐taram
agniṣṭomaṃ ca yajñānāṃ	nirmame prathamān mukhāt. 28
yajūṃṣi traiṣṭubhaṃ chandaḥ ¹⁾	stomaṃ pañcadaśaṃ tathā

22^b = Kū. 7.53^{bI} = I; Mr. 48.25^b.

1) Kū. 'jān. 2) Kū T. -jānyān.

23^a = Kū. 7.(63^{bII}); Mr. 48.26^a. 1) Kū. udarād gās ca nirmame.

22^b = Ga. 4.31^a; P.1 I. 3.105^a; P.2 V. 3.97^a; Vi. I. 5.46^b. 1) P.2 T. bāhutaś; P.1 P.2 -jāmś ca.

23^a = Ga. 4.31^b; P.1 I. 3.105^b; P.2 V. 3.97^b; Vi. I. 5.47^a. 1) P.1 P.2 mahiṣāmś.

23^b = Ga. 4.32^a; Kū. 7.54^a; Mr. 48.26^b; P.1 I. 3.106^a; P.2 V. 3.98^a; Vi. I. 5.47^b. 1) P.2 ca śvān; Vi. aśvān. 2) Vi.1 śarabhān. 3) Mr. śaśakān. 4) Ga. gardabhoṣṭrādīkāṃś tathā.

24 = Ga. 4.32^b = b; Kū. 7.54^b, 55^a; Mr. 48.27; P.1 I. 3.106^b, 107^a; P.2 V. 3.98^b, 99^a; Vi. I. 5.48. 1) P.2 paśūn; Vi. aśvān. 2) Mr. -va nānārūpās ca. 3) Kū. T. aratneś ca prajāpatih. 4) Kū. P.2 -lāni.

25 = Mr. 48.28^{ba}.

25 = P.1 I. 3.107^b, 108^a; P.2 V. 3.99^b, 100^a; Vi. I. 5.49. 1) P.1 P.2 nṛpottama. 2) P.2 -tvāpaś cauṣa-. 3) P.2 -yak sa yuyoja.

26 = Ga. 4.33; Mr. 48.29; P.1 I. 3.106^b, 109^a; P.2 V. 3.100^b, 101^a; Vi. I. 5.50. 1) Ga. -ṣaḥ; P.1 gām ajaṃ mahiṣaṃ meṣaṃ; P.2 -ṣa; Vi.1 -ṣā meṣā. 2) P.1 -bhān; Vi.1 aśvā aśvatarāḥ kharāḥ. 3) P.1 -ya; P.2 anyān. 4) Ga., Vi. prā-.

27 = Ga. 4.34; Mr. 48.30; P.1 I. 3.109^b, 110^a; P.2 V. 3.101^b, 102^a; Vi. I. 5.51. 1) Ga. Mr. P.2 -dam. 2) Ga. Mr. P.2 -raṃ. 3) Ga. -ti-. 4) Ga. Mr. -rāḥ; P.2 -raṃ. 5) Vi.1 -naḥ; P.1 pañcamāḥ khagaḥ; P.2 -maṃ. 6) P.1 uṣṭrakāḥ; P.2 kṣudrakāḥ; Vi.2 udakāḥ. 7) Ga. -mās ca.

28 = Kū. 7.55^b, 56^a; Mr. 48.31; P.1 I. 3.110^b, 111^a; P.2 V. 3.102^b, 103^a; Vi. I. 5.52. 1) Mr. -trīṃ. 2) Mr. ca tryṛcaṃ; P.2 -travatsyavaś. 3) Mr. -sāma; P.2 bhṛat sāma; P.1 -soma.

29 = Kū. 7.56^b, 57^a; Mr. 48.32; P.1 I. 3.111^b, 112^a; P.2 V. 3.103^b, 104^a; Vi. I. 5.53. 1) Kū. P.2 Vi.1 -da-.

bṛhat sâma tathôktham ca dakṣiṇād asṛjan mukhât. || 29 ||
 sâmani jagaticchandaḥ¹⁾ stomam sapṭada²⁾śam tathâ |
 vairûpam atirâtram ca paścimād asṛjan³⁾ mukhât. || 30 ||
 ekaviṃśam atharvânam âptor¹⁾yamânam eva ca |
 a²⁾nuṣṭubham sa³⁾vairâjam uttarād asṛjan mukhât. || 31 ||
 | vidyuto 'śanimegâṃś ca rohitendradhanuṃṣi ca |
 | vayâṃsi ca sasarjâdau kalpasya bhagavân vibhuḥ. || 31 ||
 uccâvacâni bhûtâni gâtrebhyas tasya jajñire, |
 sṛṣṭvâ catuṣṭayam pûrvam¹⁾ | devâsurapitṛn sṛṣṭvâ
 devâsurapitṛn prajāḥ²⁾, || 32 || manuṣyâṃś ca prajāpatih, || 32 ||
 tato 'sṛjat sa¹⁾ bhûtâni | tataḥ punaḥ sasarjâdau
 sthâvarâni carâṇi ca, | sa kalpasya¹⁾ pitâmahaḥ: |
 yakṣân piśacân gandharvâṃś tathâivâpsarasâṃ gaṇân¹⁾, || 33 ||
 nara¹⁾kinnararakṣâṃsi vayahpaśu²⁾mṛgoragân. |
 avyayam ca vyayam caiva yad idam sthâṇu³⁾jaṅgamam, || 34 ||
 | tat sasarja tadâ¹⁾ Brahmâ bhagavân âdikṛd vibhuḥ²⁾. |
 teṣâṃ ye¹⁾ yâni karmâṇi prak sṛṣṭyâṃ³⁾ pratipedire, || 35 ||
 tâny eva pratipadyante sṛjyamânâḥ punaḥ punaḥ. |
 hîmsrahîmsre mṛdukrûre dharmâdharmâv²⁾ ṛtânṛte || 36 ||
 tadbhâvitâḥ prapadyante, tasmât tat tasya rocate. |
 indriyârtheṣu bhûteṣu¹⁾ śârîreṣu ca sa prabhuḥ²⁾ || 37 ||

30 = Kû. 7.57^bc; Mr. 48.33; P.1 I. 3.112^b, 113^a; P.2 V. 3.104^b, 105^a; Vi. I. 5.54.

1) Kû.T. jāgataṃ chanda-; P.2 -chanda-. 2) P.2 pañca-. 3) Mr. nirmame paścimân.

31 = Kû. 7.58; Mr. 48.34; P.1 I. 3.113^b, 114^a; P.2 V. 3.105^b, 106^a; Vi. I. 5.55.

1) Kû.T. âsor; P.2 sâmor. 2) P.1 â-. 3) Vi.1 ca.

| 31 = Mr. 48.35.

32^a = Kû. 7.59^a; Mr. 48.36^a; P.1 I. 3.114^b; P.2 V. 3.106^b; Vi. I. 5.56^a.

32^b = Kû. 7.60^a; Mr. 48.36^b. 1) Kû. | 32^b = P.1 I. 3.115^a; P.2 V. 3.107^a; Vi.
 sargam. 2) Kû. devaṣipitṛ- | I. 5.56^b. 1) P.1 surâ-.
 mânûṣam, V. -mânavam.

33^a = Kû. 7.60^b; Mr. 48.37^a. 1) Kû. | 33^a = P.1 I. 3.115^b; P.2 V. 3.107^b; Vi.
 -jac ca. | I. 5.57^a. 1) P.1P.2 âsau sa
 kalpâdau.

33^b = Kû. 7.59^c; Mr. 48.37^b; P.1 I. 3.116^a; P.2 V. 3.108^a; Vi. I. 5.57^b.

1) Kû. -saḥ śubbâḥ.

34 = Kû. 7.61; Mr. 48.38; P.1 I. 3.116^b, 117^a; P.2 V. 3.108^b, 109^a; Vi. I. 5.58.

1) P.1P.2 siddha-. 2) P.1 siṃhân pakṣi-; P.2 hayân pakṣi-.

3) Kû. dvayam sthâvara-.

| 35^a = P.1 I. 3.117^b; P.2 V. 3.109^b; Vi. I. 5.59^a. 1) P.2T. tat tat
 samasṛjad. 2) P.2T. dvijâḥ.

35^b = Kû. 7.62^a; Mr. 48.39^a; P.1 I. 3.118^a; P.2 V. 3.110^a; Vi. I. 5.59^b.

1) P.2 ca. 2) Kû. Mr. sṛṣṭeh.

36 = Kû. 7.62^b, 63^a; Mr. 48.39^b, 40^a; P.1 I. 3.118^b, 119^a; P.2 V. 3.110^b, 111^a;
 Vi. I. 5.60^ab. 1) Kû. Vi.1 te pra-. 2) P.2 -me.

37 = Kû. 7.63^b, (64^a); Mr. 48.40^b, 41^a; P.1 I. 3.119^b, 120^a; P.2 V. 3.111^b, 112^a
 Vi. I. 5.60^c, 61^a. 1) P.2 sarveṣu. 2) Kû. mahâbhûteṣu nânâtvâm
 indriyârtheṣu mûrtiṣu.

nānātvaṃ viniyogaṃ ca ¹⁾ dhātaiva vyaśṛjat ²⁾ svayam, nāmarūpaṃ ca bhūtānāṃ kṛtyānāṃ ca ³⁾ prapañcanam ⁴⁾ . 38 vedaśābdebhya evādau devādināṃ cakāra saḥ, ¹⁾	
r̥ṣiṇām nāmadheyāni ¹⁾ yāś ca deveṣu ²⁾ sṛṣṭayaḥ, 39 śarvāryante prasūtānām anyeṣāṃ ca ⁴⁾ dadāti saḥ ³⁾ .	r̥ṣiṇām nāmadheyāni yathā vedaśrūtāni vai 39 yathānīyogaṃ ¹⁾ yogyāni anyeṣāṃ ²⁾ api so 'karot.
yathartāv r̥tu ¹⁾ liṅgāni nānārūpāni paryāye 40 dṛśyante, tāni tāny eva tathā bhāva yugādiṣu.	
evamvidhāḥ sṛṣṭayas tu Brahmaṇo 'vyaktajānmanaḥ śarvāryante prabuddhasya kalpe kalpe bhavanti vai. 41	karoty evamvidhāṃ sṛṣṭim kalpādau sa punaḥ punaḥ sisṛkṣuḥ ¹⁾ śaktīyukto 'sau sṛjyaśakti ²⁾ pracoditah. 41
38 = Kū. 7.64 ^b , 65 ^a ; Mr. 48.41 ^b , 42 ^a ; P.1 I. 3.120 ^b , 121 ^a ; P.2 V. 3.112 ^b , 113 ^a ; Vi. I. 5.61 ^b , 62 ^a . 1) Kū. viniyogaṃ ca bhūtānāṃ; P.2 tu. 2) Kū. Mr. vyadadhāt. 3) Kū. prakṛtānāṃ. 4) Vi.2 pravartanam.	
39 ^a = Kū. 7.66 ^b ; Mr. 48.42 ^b ; P.1 I. 3.121 ^b ; P.2 V. 3.113 ^b ; Vi. I. 5.62 ^b . 1) Kū. nirmame sa maheśvaraḥ.	
39 ^b = Kū. 7.66 ^a ; Mr. 48.43 ^a . 1) Kū. ārṣāni caiva nāmāni. 2) Kū. vedeṣu.	39 ^b = P.1 I. 3.122 ^a ; P.2 V. 3.114 ^a ; Vi. I. 5.63 ^a . 1) P.1 -vede.
40 ^a = Kū. 7.66 ^b ; Mr. 48.43 ^b . 1) Kū. -naṃ tāny evaibhyo. 2) Kū. -ty ajaḥ.	40 ^a = P.1 I. 3.122 ^b ; P.2 V. 3.114 ^b ; Vi. I. 5.63 ^b . 1) P.2 -yogyasya; Vi. -niyoga-. 2) Vi. sarveṣāṃ.
40 ^b = Kū. 7.67 ^a ; Mr. 48.44 ^a ; P.1 I. 3.123 ^a ; P.2 V. 3.115 ^a ; Vi. I. 5.64 ^a . 1) Kū. yāvanti prati-; P.2 yathāyathartu-.	
41 ^a = Kū. 7.67 ^b ; Mr. 48.44 ^b ; P.1 I. 3.123 ^b ; P.2 V. 3.115 ^b ; Vi. I. 5.64 ^b .	
41 ^{bc} = Mr. 48.45.	41 ^{bc} = P.1 I. 3.124; P.2 V. 3.116; Vi. I. 5.65. 1) Vi. -kṣā-. 2) P.2 -sṛṣṭi-

6. Kapitel.

(P.1 I. 3.125—163^a; P.2 V. 3.117—155^a; Vi. I. 6.1—41.)

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:

arvaksrotas¹⁾ tu²⁾ kathito bhavatā, yas tu³⁾ mānuṣaḥ, |
 brahman, vistarato brūhi, Brahmā tam aṣṛjad yathā, || 1 ||
 yathā sa¹⁾ varṇān a²⁾ṣṛjad guṇāmś ca sa³⁾ mahāmune, |
 yac ca teṣāṃ smṛtaṃ karma viprādīnāṃ, tad ucyatām. || 2 ||

Parāśara (Pulastya) uvāca:

sattvā¹⁾ bhidhyāyinas *tasya*²⁾ sisṛkṣor Brahmaṇo jagat³⁾ |
 ajāyanta dvija⁴⁾śreṣṭha sattvodriktā mukhāt prajāḥ⁵⁾. || 3 ||
 vakṣaso rajasōdriktās tathānyā¹⁾ Brahmaṇo 'bhavan, |
 rajasas²⁾ tamasāś³⁾ caiva⁴⁾ samudriktās⁵⁾ tathōrutah⁶⁾. || 4 ||
 padbhyām anyāḥ prajā Brahmā śasarja dvija¹⁾sattama²⁾ |
 tamaḥ³⁾pradhānās, tāḥ sarvāś⁴⁾ cātvarṇyaṃ idaṃ tataḥ. || 5 ||
 brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ śūdrās ca dvija¹⁾sattama |
 pāduruvakṣaḥsthalato²⁾ mukhataś ca samudgatāḥ³⁾. || 6 ||
 yajñaniṣpattaye sarvam etad Brahmā cakāra ha¹⁾ |
 cātvarṇyaṃ mahābhāga²⁾ yajñasādhanam uttamam. || 7 ||
 yajñair¹⁾ āpyāyitā devā, vṛṣṭyutsargeṇa mānavāḥ²⁾, |
 āpyāyante dharmajñā³⁾ yajñāḥ⁴⁾ kalyāṇahetavaḥ. || 8 ||
 niṣpadyante¹⁾ narais tais²⁾ tu svadharmā³⁾nirataih⁴⁾ sadā⁵⁾ |
 viruddhā⁶⁾caranāpetaiḥ⁷⁾ sadbhīḥ sanmārgagāmibhiḥ. || 9 ||

- 1 = P.1 I. 3.125; P.2 V. 3.117; Vi. I. 6.1. 1) P.1 -tās. 2) P.2 -taś ca.
 3) P.2 -yaś ca.
 2 = P.1 I. 3.126; P.2 V. 3.118; Vi. I. 6.2. 1) Vi. ca. 2) P.2 -thā varṇān
 sama-. 3) Vi.1 yadguṇāmś; Vi.2 yadrūpāmś ca.
 3 = P.1 I. 3.127; P.2 V. 3.119; Vi. I. 6.3. 1) Vi. satyā-. 2) P.1P.2 V. Vi.1
 pūrvam. 3) P.1P.2 -ṇaḥ prajāḥ. 4) P.1P.2 Kuru-. 5) P.2 T. dvijaḥ.
 4 = P.1 I. 3.128; P.2 V. 3.120; Vi. I. 6.4. 1) Vi.1 tathā vai. 2) P.2T.
 rājanyās; Vi. -sā. 3) P.2 T., Vi. tamasā. 4) P.2T. vaiśyās. 5) P.2
 tamodriktās. 6) Vi.1 -jāḥ.
 5 = P.1 I. 3.129; P.2 V. 3.121; Vi. I. 6.5. 1) P.1P.2T. Kuru-. 2) P.2T.
 -yāṃ samasṛjad Brahmā śūdrān nṛpavarottama. 3) P.2T. tataḥ.
 4) P.2T. te sarve.
 6 = P.1 I. 3.130; P.2 V. 3.122; Vi. I. 6.6. 1) P.1P.2 nṛpa-. 2) P.2 -jā.
 3) P.2 -bhavāḥ.
 7 = P.1 I. 3.131; P.2 V. 3.123; Vi. I. 6.7. 1) Vi. vai. 2) P.1 -rāja.
 8 = P.1 I. 3.132; P.2 V. 3.124; Vi. I. 6.8. 1) P.1, P.2 -jñenā-. 2) Vi. vai
 prajāḥ. 3) P.1 āpyāyante dharmayajñā; P.2 āpyāyanam vai
 kurvanti. 4) P.1 yataḥ.
 9 = P.1 I. 3.133; P.2 V. 3.125; Vi. I. 6.9. 1) P.1 -padyante. 2) P.1P.2 V. te.
 3) P.1 sukarma-; P.2 svakarma-. 4) Vi.- ābhiratais. 5) Vi.1 tataḥ;
 Vi.2 tadā. 6) Vi.1 viśuddhā-. 7) Vi.1 -ṇopetaih.

svargapavargau mānuṣyāt prāpnuvanti narā mune¹⁾, |
 yac cā²⁾bhirucitaṃ sthānam, tad yānti manuḥ dvija³⁾. || 10 ||
 prajāḥ tā Brahmaṇā sṛṣṭāś cāturvarṇyavyavasthitau |
 samyakśraddhāsamacārapraṇā⁴⁾ muni²⁾sattama, || 11 ||
 yathecchāvāsa¹⁾nirataḥ sarvabādhavivarjitāḥ |
 śuddhāntaḥkaraṇāḥ śuddhā²⁾ dharmā³⁾nuṣṭhānānirmalāḥ. || 12 ||
 śuddhe ca tāsāṃ manasi śuddhe 'ntaḥ¹⁾saṃsthitē²⁾ Harau |
 śuddha³⁾jñānaṃ prapaśyanti, Viṣṇvā⁴⁾khyam yena tatpadam. || 13 ||
 tataḥ kālātako yo 'sau | tataḥ kālātako yo 'sau,
 Vairiṇcyā¹⁾vāsa ucyate, | sa cāṃsāḥ kathito Hareḥ, |
 saṃsārapātam atyarthaṃ | sa pā'ayaty aghaṃ¹⁾ ghoram
 ghoram alpālpasāravat || 14 || alpam alpālpasāravat²⁾. || 14 ||
 adharmabijabhūtaṃ ca¹⁾ tamo²⁾lobhasamudbhavam³⁾ |
 prajāsu tāsu Maitreya⁴⁾ rāgādikarmasādhakam⁵⁾. || 15 ||
 tataḥ sā saha¹⁾jā¹⁾ siddhis tāsāṃ²⁾ nā³⁾iva jāyate |
 raso⁴⁾lāsādaya⁵⁾ cānyāḥ siddhayo 'ṣṭau bhavanti yāḥ, || 16 ||
 tāsu kṣiṇāsv aśeṣāsu vardhamāne ca pātake |
 dvandvābbihavaduḥkhartās tā bhavanti tataḥ prajāḥ. || 17 ||
 tato durgāṇi tās cakrur vārksaṃ pārvataṃ audakam |
 kṛtrimaṃ¹⁾ ca tathā durgam puram kharvaṭakādikam²⁾. || 18 ||
 gṛhāṇi ca yathānyāyaṃ teṣu cakruḥ purādiṣu |
 śītātapādibādhānaṃ praśamāya mahāmāte¹⁾. || 19 ||
 pratikāram¹⁾ imaṃ²⁾ kṛtvā śītādes tāḥ prajāḥ punaḥ |
 vārtopāyaṃ tataś cakrur hastasiddhiṃ ca karmajāṃ. || 20 ||
 vrihayaś ca yavāś caiva godhūmā aṇavas tilāḥ |

10 = P.1 I. 3.134; P.2 V. 3.126; Vi. I. 6.10. 1) P.1P.2 nrpa. 2) Vi.1 yathā-
 3) P.1P.2 vibho.

11 = P.1 I. 3.135; P.2 V. 3.127; Vi. I. 6.11. 1) P.1 -śuddhāḥ samācā-
 rācaraṇā; P.2 -ācaraṇān. 2) P.1P.2 nrpa.

12 = P.1 I. 3.136; P.2 V. 3.128; Vi. I. 6.12. 1) P.2 -cāra-. 2) P.2T. puṇyā.
 3) Vi. sarvā-.

13 = P.1 I. 3.137; P.2 V. 3.129; Vi. I. 6.13. 1) P.1P.2V. śuddhāntaḥ-
 2) P.2 -karaṇe. 3) Vi.1 -dhaṃ. 4) P.1P.2 Brahmā-.

14 = P.1 I. 3.138; P.2 V. 3.130. 1) P.1 | 14 = Vi. I. 6.14. 1) Vi.2 agho.
 Viriṇcā-. 2) Vi.2 C. var. lec. atyalpa-.

15 = P.1 I. 3.139; P.2 V. 3.131; Vi. I. 6.15. 1) P.1 tat; Vi.1 -saṃbhūtaṃ;
 Vi.2 -pūtaṃ tu. 2) P.2 moha-. 3) P.1 -gatam; P.2 -anvitam.
 4) P.1P.2 rājendra. 5) P.1 -kramasādhanaṃ; P.2T. jarādikrama-;
 V. -karmasādhanaṃ; Vi. -dikam asā-.

16 = P.1 I. 3.140; P.2 V. 3.132; Vi. I. 6.16. 1) P.2 sāhasajā; Vi.1 sahasā.
 2) P.1Vi.1 teṣāṃ. 3) P.2 cā-. 4) P.2T. rāgo 'l. 5) P.1P.2 rājan
 vaśyādayaś.

17 = P.1 I. 3.141; P.2 V. 3.133; Vi. I. 6.17.

18 = P.1 I. 3.142; P.2 V. 3.134; Vi. I. 6.18. 1) P.1 dhāuvanaṃ. 2) P.1Vi.2
 -di yat.

19 = P.1 I. 3.143; P.2 V. 3.135; Vi. I. 6.19. 1) Vi.1 -mune.

20 = P.1 I. 3.144; P.2 V. 3.136; Vi. I. 6.20. 1) P.1P.2 pratihāram; Vi.2
 pratikāram. 2) Vi.1 idaṃ.

priyaṅgavo hy u'darāś ca koradūṣāḥ sacīnakāḥ || 21 ||
 māṣa¹⁾ mudgā masūrāś ca niṣpāvāḥ sa²⁾kula³⁾tthakāḥ |
 ādhakyaś caṅakāś caiva śaṅāḥ⁴⁾ saptadaśa⁵⁾ smṛtāḥ. || 22 ||
 ity etā oṣadhīnāṃ tu grāmyāṅāṃ jātayo mune²⁾, |
 oṣadhyo yajñīyāś caiva grāmyāraṇyāś³⁾ caturdaśa: || 23 ||
 vrihayaḥ sayavā māṣā godhūmā aṇavas tilāḥ |
 priyaṅgusaptamā hy etā aṣṭamās tu¹⁾ kula²⁾tthakāḥ, || 24 ||
 śyāmākāś tv atha nivārā jartilāḥ¹⁾ sa²⁾gavedhukāḥ³⁾ |
 tathā veṇuyavāḥ proktās tadvan markataḥkākā mune⁵⁾. || 25 ||
 grāmyāraṇyāḥ¹⁾ smṛtā hy etā oṣadhyāś ca²⁾ caturdaśa |
 yajñāniṣpattaye, yajñāś³⁾ tathāsām hetur uttamāḥ. || 26 ||
 etāś ca saha yajñena prajānāṃ kāraṇaṃ param, |
 parāparavidāḥ¹⁾ prājñās tato yajñān vitanvate. || 27 ||
 ahany ahany anu'ṣṭhānaṃ yajñānaṃ munisa²⁾ttama |
 upakarakaraṃ puṃsām kriyamāṇasya³⁾ śāntidam⁴⁾. || 28 ||
 veśāṃ tu¹⁾ kāla²⁾srṣṭo³⁾ 'sau pāpa⁴⁾bindur mahāmāte |
 cetāḥsu vavṛdhe¹⁾, cakrus te na yajñeṣu²⁾ mānasam. || 28.1 ||
 vedavādāṃs tathā vedān¹⁾ yajñakarmādikam²⁾ ca yat, ||
 tat sarvaṃ ninda³⁾mānās te yajñavyāsēdhakāriṇāḥ || 28.2 ||
 pravṛttimārgavyuchitti¹⁾kāriṇo vedanindakāḥ |
 durātmāno durācārā babhūvuḥ kuṭilā²⁾śayāḥ. || 28.3 ||
 samsiddhāyām tu vārtāyām prajāḥ srṣṭvā prajāpatih |
 maryādāṃ sthāpayāmāsa yathāsthānaṃ yathāguṇam || 29 ||

- 21 = P.1 I. 3.145; P.2 V. 3.137; Vi. I. 6.21. 1) P.1P.2 -gukovi.
 22 = P.1 I. 3.146; P.2 V. 3.138; Vi. I. 6.22. 1) P.2 māṣa-. 2) P.2 -vās ca.
 3) P.1 kulu-. 4) Vi.2 -ṅa. 5) Vi.2 -śāḥ.
 23 = P.1 I. 3.147; P.2 V. 3.139; Vi. I. 6.23. 1) Vi.1 -tās cau-. 2) P.1P.2
 nṛpa. 3) P.1 -yā vanyāś.
 24 = P.1 I. 3.148; P.2 V. 3.140; Vi. I. 6.24. 1) P.2 -mās ca. 2) P.1 kulu-.
 25 = P.1 I. 3.149; P.2 V. 3.141; Vi. I. 6.25. 1) P.1 -ro vartulas. 2) P.2
 -lās ca. 3) P.1 -kaḥ. 4) P.1 atha. 5) P.1P.2 nṛpa.
 26 = P.1 I. 3.150; P.2 V. 3.142; Vi. I. 6.26. 1) P.1 -yā vanyāḥ. 2) Vi.1
 -yas tu. 3) P.1P.2 tadvat.
 27 = P.1 I. 3.151; P.2 V. 3.143; Vi. I. 6.27. 1) P.2 etair eva mahā-.
 28 = P.1 I. 3.152; P.2 V. 3.144; Vi. I. 6.28. 1) Vi.1 -nānu-. 2) P.1P.2 pār-
 thivo-. 3) P.1P.2 -māṇaṃ ca; Vi.2 -māṇāgha-. 4) P.1P.2V. phalār-
 thīnām.
 28.1^a = P.1 I. 3.153^a; P.2 V. 3.145^a; Vi. I. 6.29^a. 1) P.1 ca. 2) P.2 cakāra
 3) Vi.1 -rūpo. 4) P.1 papā; P.2 para.
 28.1^b = P.2V., Vi. I. 6.29^b. 1) P.2 cetā tv avamathe. 2) P.2
 -jñena.
 28.2 = P.2V.; Vi. I. 6.30. 1) P.2 devān. 2) Vi.1 -niṣpādakaṃ.
 3) P.2 nindya-.
 28.3 = P.2V.; Vi. I. 6.31. 1) P.2 gurumārgavyutthitaṃ tu.
 2) P.2 -le-.
 29^a = Vi. I. 6.32^a.
 29^b = P.1 I. 3.153^b; P.2 V. 3.145^b; Vi. I. 6.32^b.

varṇānām āśramāṇām ca dharmān¹⁾ dharmabhṛtām vara |
lokāṃś ca sarvavarṇānām samyagdharmānupālinām. || 30 ||
prājāpatyaṃ brāhmaṇānām smṛtaṃ sthānaṃ kriyāvataṃ¹⁾, |
sthānam aindraṃ kṣatriyāṇām saṃgrāmeṣv anivartinām, || 31 ||
vaiśyanām marutaṃ sthānaṃ svadharmam anuvartinām, |
gāndharvaṃ sūdrajātinām¹⁾ paricaryānu²⁾vartinām³⁾. || 32 ||
aṣṭāśītisaahasrāṇām¹⁾ yatī²⁾nām ūrdhvaretasām |
smṛtaṃ te³⁾ṣām tu yat⁴⁾ sthānaṃ, tad eva guruvāsinām. || 33 ||
saptarṣiṇām tu¹⁾ yat sthānaṃ, smṛtaṃ tad vai vanukasām, |
prājāpatyaṃ gṛhasthānām, nyāsinām brahma²⁾saṃjñitam. || 34 ||
yoginām amṛtaṃ sthānaṃ, *yad*¹⁾ *Viṣṇoḥ*²⁾ paramaṃ padam. |
ekāntinaḥ sadōdyuktā dhyāyino³⁾ yogino hi ye, || 35 ||
teṣām tat¹⁾ paramaṃ sthānaṃ, yat tat²⁾ paśyanti sūrayaḥ. ||
*gatāgatā*³⁾ nivartante candrādityā⁴⁾dayo grahāḥ, || 36 ||
adyāpi na¹⁾ nivartante | adyāpi na nivartante
Nārāyaṇa²⁾parāyaṇaḥ. | dvādaśākṣaracintakāḥ. |
tāmīram andhatāmīram mahāraurava-raurava¹⁾ || 37 ||
asīpatravanaṃ ghoram kālasūtram avicinat |
vinindakānām vedasya yajñavyāghātakāriṇām |
sthānam etat samākhyātaṃ, svadharmatyāgināś ca ye || 38 ||

- 30 = P.1 I. 3.154; P.2 V. 3.146; Vi. I. 6.33. 1) P.2 dharmā-
31 = P.1 I. 3.155; P.2 V. 3.147; Vi. I. 6.34. 1) P.1P.2 tu pārthiva,
32 = P.1 I. 3.156; P.2 V. 3.148; Vi. I. 6.35. 1) P.2 sarvaśūdrāṇām.
2) P.1, Vi.2 -yāsu. 3) Vi.2 vartatān.
33 = P.1 I. 3.157; P.2 V. 3.149; Vi. I. 6.36. 1) Vi.1 -rāṇi. 2) Vi.1 muni-
3) P.2 ye. 4) Vi.1 marut-
34 = P.1 I. 3.158; P.2 V. 3.150; Vi. I. 6.37. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1 brāhma-
35 = P.1 I. 3.159; P.2 V. 3.151; Vi. I. 6.38. 1) Vi.2 tad. 2) P.1,Pe
Brahmaṇaḥ. 3) P.2 vyāpino; Vi. sadā brahmadyāyino.
36 = P.1 I. 3.160; P.2 V. 3.152; Vi. I. 6.39. 1) Vi.2 tu. 2) P.2 yan na;
Vi.1 yat tu. 3) Vi. gatvāgatvā. 4) Vi. -drasūryā-
37^a = P.1 I. 3.161^a; P.2 V. 3.153^a. | 37^a = Vi. I. 6.40^a.
1) P.2 no. 2) P.2 prāṇāyāma- |
37^b = P.1 I. 3.161^b; P.2 V. 3.153^b; Vi. I. 6.40^b. 1) P.1P.2 -vam.
38 = P.1 I. 3.162, 163^a; P.2 V. 3.154, 155^a; Vi. I. 6.41.

7. Kapitel.

(A. 20.17^b-20^a; Ga. 5.19-32; Mr. 50.1-32; P 1 I. 3.163^b-195^a; P 2 V. 3.155^b-187^a;
Vi. I. 7.1-33; cfr. Var. 2.43-56.

tato 'bhidhyāyatas tasya jajñire mānasīh¹) prajāh²) |
taccharirasamutpannaiḥ kāryais taiḥ³) kāraṇaiḥ saha. || 1 ||
kṣetraññāḥ samavartanta gātrebhyas tasya dhimataḥ; |
te sarve samavartanta, ye mayā prāg udāhṛtāḥ¹), || 2 ||
devādyāḥ sthāvarāntās ca traiguṇyaviṣaye sthitāḥ¹). |
evam bhūtāni sṛṣṭāni sthāvarāṇi carāṇi²) ca. || 3 ||
yadāsya tāḥ prajāḥ sarvā na vyavardhanta dhimataḥ, |
athānyan mānasān putrān sadṛśān ātmano¹) 'sṛjat: || 4 ||
Bhṛgum Pulastyam Pulahaṃ¹) Kratum Aṅgirasam tathā |
Maricim Dakṣam Atriṃ ca Vasiṣṭham caiva mānasam²). || 5 ||
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayam gatāḥ. |
tato 'sṛjat punar Brahmā Rudraṃ krodhātmasambhavam |
Samkalpaṃ caiva Dharmam ca pūrveṣām api pūrvajam. || 6 ||
Sanandanādayo ye ca pūrvam sṛṣṭās tu¹) vedhasā²), |
na te lokeṣv asajjanta³) nirapekṣāḥ prajāsu te⁴). || 7 ||
sarve te hy ā¹gatajñānā²) vitarāgā vimatsarāḥ. |
teṣv evam nirapekṣeṣu lokasṛṣṭau mahātmanah || 8 ||
Brahmaṇo 'bhūn mahākrodhas trailokyadahanakṣamaḥ¹). |
tasya krodhat samudbhūtam²) jvalāmālāva³)dīpitam |
Brahmaṇas tu⁴) tadā jyotis⁵) trailokyam akhilaṃ dahat⁶). || 9 ||

1 = Mr. 50.1; P.1 I. 3.163^b, 164^a; P.2 V. 3.155^b, 156^a; Vi. I. 7.1. 1) P.1
-sāḥ; P.2 -sī. 2) P.2 -jā. 3) P.1P.2 kāyasthaiḥ; Vi.2 svaiḥ.

4) P.1P.2 ka-.

2 = Mr. 50.2; P.1 I. 3.164^b, 165^a; P.2 V. 3.156^b, 157^a; Vi. I. 7.2. 1) Vi.1
-iritāḥ.

3 = Mr. 50.3; P.1 I. 3.165^b, 166^a; P.2 V. 3.157^b, 158^a; Vi. I. 7.3. 1) Mr.
-yāḥ smṛtāḥ 2) Vi. carāṇi sthāvarāṇi.

4 = Mr. 50.4; P.1 I. 3.166^b, 167^a; P.2 V. 3.158^b, 159^a; Vi. I. 7.4. 1) P.2 -nā-

5 = Mr. 50.5; P.1 I. 3.167^b, 168^a; P.2 V. 3.159^b, 160^a; Vi. I. 7.5. 1) P.1
mām Pulahaṃ caiva; P.2 ca Pulahaṃ caiva. 2) P.1P.2Vi.2 -sān.

6^a = Mr. 50.6^a; P.1 I. 3.168^b; P.2 V. 3.160^b; Vi. I. 7.6^a.

6^{be} = Mr. 50.6^b, 7^a.

7 = Mr. 50.7^b, 8^a; P.1 I. 3.169; P.2 V. 3.161; Vi. I. 7.6^b, 7^a. 1) P.2 -tās ca.
2) Mr. -tāḥ Svayambhuvā. 3) Mr. -ṣu sajjanto; P.2 asajjanta.

4) Mr samāhitāḥ.

8 = Mr. 50.8^b, 9^a; P.1 I. 3.170; P.2 V. 3.162; Vi. I. 7.7^b, 8^a. 1) Mr. te
'nā-; Vi.2 te cā-. 2) P.1P.2 -ve hy āgataviññānā.

9 = Mr. 50.9^b = a; P.1 I. 3.171, 172^a; P.2 V. 3.163, 164^a; Vi. I. 7.8^b, 9.
Mr. tatrôtpanno 'rkasam nibhaḥ. 2) Vi.1 -ta-. 3) Vi. -lāvi.

4) Vi. -no 'bhūt. 5) Vi. sarvam. 6) Vi. mune.

bhru ¹ kuṭṭikuṭilāt tasya lalāṭāt krohdhadīpitāt ²) samutpannas tadā Rudro madhyāhnārkaśamaprabhaḥ ³), 10 ardhanārīnaravapuḥ pracāṇḍo ¹) 'tīsarīravān ²). vibhajātmanam, ity uktvā tam Brahmā ³)tardadhe tataḥ ⁴). 11 tathōkto 'sau dvidhā ¹) stritvaṃ puruṣatvaṃ tathākarot ²), bibheda puruṣatvaṃ ca daśadhā caikadhā ca saḥ ³) 12 saumya-aumyais tathā rūpaiḥ ¹) śāntaiḥ ²) stritvaṃ ca sa prabhuḥ bibheda bahudhā devaḥ ³) svarūpair ⁴) asitaiḥ sitaiḥ. 13 tato Brahmātmāsam ¹ bhūtam pūr ² vaṃ Svāyambhuvam prabhum ³) ātmanam eva kṛtavān ⁴) prajāpālye ⁵) manum divja ⁶). 14 Śatarūpam ca tam nārīm taponirdhūta ¹ kalmaṣam Svāyambhuvo manur devaḥ ²) patnītve ³) jagṛhe vibhuḥ ⁴). 15 tasmāc ca puruṣād devī ¹) Śatarūpā ²) vyajāyata Priyavrat-Ottānapādaū, prakhyātāv ātmakarmabhiḥ. 16 kanye dve ca tathā Ṛddhiṃ Prasūtiṃ ca. tataḥ pitā dadau Prasūtiṃ Dakṣāya tathā Ṛddhiṃ Ruceḥ purā. 17	Priyavrat Ottānapādaū ¹) Prasūty-Ākūtiṣaṃjñitam ²) 16 kanyādveyam ca dharmajñā rūpaudāryaguṇānvitam. dadau Pra-ūtiṃ Dakṣāya ¹), Ākūtiṃ Rucaye ²) purā ³). 17
--	--

10 = P.1 I. 3.172^b, 173^a; P.2 V. 3.164^b, 165^a; Var. 2.48^{b(a)}; Vi. I. 7.10. Cfr. Mr. 50.9^{bII} = bII. 1) Vi.2 bhrū-. 2) Var. parameṣṭhinaḥ. 3) Var. yo 'sau Rudrēti vikhyātaḥ putraḥ krohdhasamudbhavaḥ.

11 = Kū. 11.3; Mr. 50.10; P.1 I 3.173^b, 174^a; P.2 V. 3.165^b, 166^a; Var. 2.49; Vi. I. 7.11. 1) Kū. duṣprekṣyo; Mr. puruṣo. 2) Kū. Var. 'tibhayaṃkaraḥ. 3) Mr. -tvā sa tadā-; Kū. Var. -tvā Brahmā cā-. 4) Kū. bhayāt; Var. Vi.2 punaḥ.

12 = Kū. 11.4; Mr. 50.11; P.1 I. 3.174^b, 175^a; P.2 V. 3.166^b, 167^a; Var. 2.50; Vi. I. 7.12. 1) Mr. sa cōkto vai pṛthak. 2) Var. cakāra saḥ. 3) Kū punaḥ; Mr. tu saḥ.

13 = Mr. 50.12; P.1 I. 3.175^b, 176^a; P.2 V. 3.167^b, 168^a; Vi. I. 7.13. 1) Mr. śāntaiḥ. 2) Mr. pumstvaṃ; Vi. śāntāśāntaiḥ (Vi.2 -taḥ). 3) P.1P.2 caiva. 4) Mr. puruṣair.

14 = Ga. 5.19; Mr. 50.13; P.1 I. 3.176^b, 177^a; P.2 V. 3.168^b, 169^a; Vi. I. 7.14. 1) P.1P.2 -mā svay(P.2 s)ambhūtam. 2) P.2 sar-. 3) Ga. Mr. Vi.1 -bhuh. 4) Mr. ātmanaḥ sadṛśam kṛtvā. 5) Mr. -lo; P.1P.2 prajāpatye; Vi.1 -lya; Vi.2 -pālam. 6) Ga. Hara; Mr. -jaḥ; P.1P.2 nṛpa.

15 = Ga. 5.20; Mr. 50.14; P.1 I. 3.177^b, 178^a; P.2 V. 169^b, 170^a; Vi. I. 7.15. Ga. -ponihata. 2) P.1P.2 nāma. 3) Vi.2 patnyartham. 4) Ga. tataḥ; P.1P.2 prabhuḥ.

16^a = Ga. 5.21^a; Mr. 50.15^a; P.1 I. 3.178^b; P.2 V. 3.170^b; Vi. I. 7.16^a.
1) Mr. putrau. 2) P.2 svarūpāc ca.

16^b = Mr. 50.15^b.

17 = Mr. 50.16.

16^b = Ga. 5.21^b; P.1 I. 3.179^a; P.2 V. 3.171^a; Vi. I. 7.16^b. 1) P.1P.2 -pāda-. 2) Ga. -te.

17 = Ga. 5.(22); P.1 I. 3.179^b = b; P.2 V. 3.171^b = b; Vi. I. 7.17. 1) Vi.2 -yāpy. 2) Vi.1 tath-Ākūtiṃ Ruceḥ. 3) Ga. Devahūtiṃ

prajāpatih sa jagrāha, tayor jajñe¹⁾sa-Dakṣiṇaḥ |
 putro Yajño²⁾ mahāhāga³⁾ dāmpatyor⁴⁾ mithunaṃ tatah⁵⁾. || 18 ||
 Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ tu putrā dvādaśa jajñire |
 Yāmā iti samākhyatā devāḥ Svāyaṃbhuve manau¹⁾ || 19 ||
 [tasya putrās tu Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ sabhāsvarāḥ]
 Prasūtyāṃ ca tathā¹⁾ Dakṣaś catasro²⁾ viṃśatiṃ³⁾ tathā |
 sasarja kanyās, tāsāṃ tu⁴⁾ samyañ nāmāni me śṛṇu⁵⁾: || 20 ||
 Śraddhā Lakṣmīr Dhṛtis Tuṣṭiḥ Puṣṭir Medhā Kriyā tathā |
 Buddhir Lajjā Vapuḥ Śāntir Rddhiḥ¹⁾ Kīrtis trayodaśī²⁾. || 21 ||
 patnyartham⁴⁾ pratijagrāha Dharmo Dakṣāyaṇiḥ prabhuḥ. |
 tābhyah śiṣṭā³⁾ yavi³⁾yasya ekādaśa sulocanāḥ: || 22 ||
 Khyātiḥ Saty¹⁾ atha Sambhūtiḥ Smṛtiḥ Pritiḥ Kṣamā tathā²⁾ |
 Saṃna³⁾tiś c-Āna⁴⁾sūyā ca Ūrjā Svāhā Svadhā tathā. || 23 ||
 Bhṛgur Bhavo⁴⁾ Maricis ca tathā caiv-Āngirā muniḥ |
 Pulastyah³⁾ Pulahaś caiva Kratuś ca ṛṣivaras³⁾ tathā || 24 ||
 Atrir Vaśiṣṭho Vahnīś ca¹⁾ pitaras ca yathākramam |
 Khyātyādyā jagṛhuḥ kanyā munayo munisattamāḥ²⁾. || 25 ||
 Śraddhā Kāmam, Calā¹⁾ Darpaṃ²⁾, Niyamam Dhṛtir ātmajam³⁾, |
 Saṃtoṣam ca tathā Tuṣṭir, Lobham Puṣṭir asūyata. || 26 ||

manus tāsu Ākūtiṃ Rucaye
 dadau | Prasūtiṃ caiva Dak-
 ṣāya Devahūtiṃ ca Kardame.

- 18 = Ga. 5.(23a1); Mr. 50.17; P.1 I. 3.180; P.2 V. 3.179; Vi. I 7.18. 1) Mr. Vi.1 Yajñah. 2) Mr. Vi.1 jajñe. 3) Vi.2 -go. 4) Mr. -patī; Vi.1 dāmpatyam. 5) Ga. Rucer Yajño Dakṣiṇābhūd.
- 19 = Ga. 5.23(a11b); Mr. 50.18; P.1 I. 3.181; P.2 V. 3.179; Vi. I. 7.19.
 1) Mr. -ve 'ntare; Ga. Dakṣiṇāyāṃ ca Yajñataḥ | abhavan dvādaśa
 sutā Yāma nāma mahābalāḥ.
- [] = Mr. 50.19a.
- 20 = Ga. 5.(24a); Mr. 50.19b, 20a; P.1 I. 3.182; P.2 V. 3.174; Vi. I. 7.20.
 1) P.2 Vi.2 -dā. 2) P.2 jātas catvāro. 3) Mr. P.2 Vi.1 -tis. 4) Mr.
 ca. 5) Ga. caturviṃśatikanyās ca sṛṣṭavān Dakṣa uttamah.
- 21 = Ga. 5.24b, 25a; Mr. 50.20b, 21a; P.1 I. 3.183; P.2 V. 3.175; Vi. I. 7.21.
 1) Mr. P.2 Vi.1 Siddhiḥ. 2) Vi.1 -śa.
- 22 = Ga. 5.25b = a; Mr. 50.21b, 22a; P.1 I. 3.184; P.2 V. 3.176; Vi. I. 7.22.
 1) Mr. -the. 2) P.2 sṛṣṭā. 3) Vi.2 -ṭah kanī.
- 23 = Ga. 5.26; Mr. 50.22b, 23a; P.1 I. 3.185; P.2 V. 3.177; Vi. I. 7.23.
 1) P.2T. Śānty. 2) Mr. tathā Kṣamā. 3) Mr. -ta-. 4) Ga. P.2
 Vi.2 -nu.
- 24 = Ga. 5.27; Mr. 50.23b, 24a; P.1 I. 3.186; P.2 V. 3.178; Vi. I. 7.24.
 1) P.2 -go. 2) P.1P.2 aham ca. 3) Mr. ca ṛṣayas; P.1 munivaras.
- 25 = Ga. 5.28; Mr. 50.24b, 25a; P.1 I. 3.187; P.2 V. 3.179; Vi. I. 7.25.
 1) Mr. Vaśiṣṭho 'tris tathā Vahnīḥ. 2) P.1P.2 rajasattama; Vi.
 munisattama.
- 26 = Ga. 5.29; Mr. 50.25b, 26a; P.1 I. 3.188; P.2 V. 3.180; Vi. I. 7.26.
 1) Mr. Śrīś ca. 2) P.1 Balam Lakṣmīr. 3) P.2 tathā Lakṣmīr
 Darpaṃ ca Niyamam Dhṛtiḥ. 4) Mr. ajā-.

Medhā Śrutam¹⁾, Kriyā Daṇḍam Nayam²⁾ Vinayam eva ca, |
 Bodham Buddhis, tathā Lajjā Vinayam, Vapur ātmajam || 27 ||
 Vyvasāyam prajāñe vai¹⁾, Kṣemam Śāntir asūyata, |
 Sukham Ṛddhir²⁾, Yaśaḥ Kīrtir, ity ete Dharmasūnavah³⁾. || 28 ||
 Kāmān Nandī¹⁾ sutam²⁾ Harṣam Dharmapautram³⁾ asūyata⁴⁾. |
 Himsā bhāryā tv Adharmasya, tasyām⁵⁾ jajñe tath-Ā⁶⁾nṛtam || 29 ||
 kanyā ca Nikṛtis¹⁾, tābhyam Bhayam Narakam eva ca²⁾ |
 Māyā ca³⁾ Vedanā caiva mithunam tv idam⁴⁾ etayoḥ⁵⁾. || 30 ||
 tayor jajñe 'tha vai¹⁾ Māyā Mr̥tyum bhūtāpahāriṇam, |
 Vedanā sva²⁾sutam³⁾ cāpi Duḥkham jajñe 'tha Rauravāt; || 31 ||
 Mr̥tyor Vyādhi-Jarā-Śoka-Tr̥ṣṇā-Krodhāś ca jajñire. |
 duḥkhottarāḥ¹⁾ smṛtā hy ete sarve cā²⁾dharmalakṣaṇāḥ. || 32 ||
 naiśam bhāryāsti putro vā, te sarve¹⁾ hy ūrdhvaretasaḥ. |
 | raudrāny etāni¹⁾ rūpāni Viṣṇor muni²⁾varātmaja |
 | nityam³⁾ pralayahetutvam jagato 'sya prayānti vai. || 33 ||
 [Mārkaṇḍeyap. 50 33—51.121.] | [Viṣṇup. I. 7.34-45.]

27 = Ga. 5.30; Mr. 50.26^b, 27^a; P.1 I. 3.189; P.2 V. 3.181; Vi. I. 7.27.

1) P.2 Sriyam. 2) P.2 Nagham (?).

28 = Ga. 5.31; Mr. 50.27^b, 28^a; P.1 I. 3.190; P.2 V. 3.182; Vi. I. 7.28.

1) P.2 -yam Kriyā jajñe. 2) Mr. P.2 Vi.1 Siddhir. 3) Mr. -yonayaḥ.

29 = A. 20.17^b = b; Ga. 5.(32) = a; Mr. 50.28^b, 29^a; P.1 I. 3.191; P.2 V. 3.183; Vi. I. 7.29^{ab}. 1) Vi.1 -dā. 2) Mr. -mād atimudaḥ. 3) P.2 -putrād. 4) Ga. Kāmasya ca Ratir bhāryā, tatputro Harṣa ucyate. 5) A. Vi.2 tayor: P.1P.2 tasya. 6) P.1 tadā.

30 = A. 20.18; Mr. 50.29^b, 30^a; P.1 I. 3.192; P.2 V. 3.184; Vi. I. 7.29^c, 30^a.

1) Mr. Nirṛtis. 2) Mr. tasyām sutau dvaṅ Narakam Bhayam.

3) P.2 -ātha. 4) Mr. dvayam; P.1P.2 dvandvam. 5) P.1P.2 eva ca.

31 = A. 20.19; Mr. 50.30^b, 31^a; P.1 I. 3.193; P.2 V. 3.185; Vi. I. 7.30^b, 31^a.

1) P.2 tathā. 2) A. ca; Mr. -nātma-. 3) P.1 -nāyās tataś.

32 = A. 20.20^a = a; Mr. 50.31^b, 32^a; P.1 I. 3.194; P.2 V. 3.186; Vi. I. 7.31^b, 32^a.

1) Mr. -khodbhavaḥ. 2) Mr. vā.

33^a = Mr. 50.32^b; P.1 I. 3.195^a; P.2 V. 3. 187^a; Vi.1 I 7.32^b. 1) Mr. Vi.2 sarve te.

| 33^{bc} = P.1 I. 3.195^b, 196^a; P.2 V. 3.187^b, 188^a; Vi. I. 7.33. 1) Vi.1 -ni tāni. 2) P.1P.2 Brahmano nṛ-; Vi.1 -nūr muni-

3) Vi.1 -ya.

8. Kapitel.

(Mr. 521—15^a; P.1 I. 3. 196^b—206; P.2 V. 3. 188^b—201; Vi. I. 8.1—15;
cfr. A. 20.20^b—22; Kū. 10 22—30.)

| *ity eṣa*¹⁾ tāmasaḥ sargo Brahmaṇo '*vyaktajanmanaḥ*²⁾. |
Rudrasargaṃ pravakṣyāmi, tan me nigadataḥ śrṇu¹⁾! || 1 ||
[tanayās ca tathaiṅvāṣṭau patnyāḥ putrās ca te tathā] |
kalpādāv ātmanas tulyaṃ sutam pradhyaṅyatas tataḥ¹⁾ |
prādūr aṣit prabhor aṅke²⁾ kumāro nilalohitaḥ. || 2 ||
rudan vai¹⁾ susvaram so 'tha dravaṃś ca *dvija*²⁾sattama, |
kiṃ rodiṣṭi taṃ Brahmā³⁾ rudantaṃ pratyuvāca ha⁴⁾. || 3 || |
nāma de¹⁾hīti taṃ so 'tha pratyuvāca prajā²⁾patim. |
Rudras tvaṃ deva³⁾ nāmnā⁴⁾si, mā rodīr, dhairyam āvaha! || 4 ||
evam uktaḥ punaḥ¹⁾ so 'tha saptakṛtvo ruroda ha²⁾, |
tato 'nyāni dadau tasmai sapta nāmāni vai³⁾ prabhuḥ⁴⁾, || 5 ||
sthānāni caisām¹⁾ aṣṭānām patniḥ putrāṃś ca vai prabhuḥ²⁾. |
Bhavaṃ Śarvaṃ³⁾ ath-Ē⁴⁾śānaṃ tathā⁵⁾ Paśupatiṃ *dvija*⁶⁾ || 6 ||
Bhimam Ugram Mahādevam uvāca sa pitāmahaḥ. |
| cakre nāmāny athaitāni sthānāny eṣāṃ cakāra saḥ¹⁾. || 7 ||

1^a = Mr. 52.1^a; Vi. I. 8.1^a. 1) Vi. kathitas. 2) Vi. -ṅas te mahāmune.

1^b = Mr. 52.1^b; P.1 I. 3.196^b; P.2 V. 3.188^b; Vi. I. 8.1^b. 1) P.1.P.2 yatha Brahmā cakāra ha.

[] = Mr. 52.3^a.

2 = Mr. 52.2^b, 3^a; P.1 I. 3.197; P.2 V. 3.189; Vi. I. 8.2. 1) Mr. prabhoḥ; P.1.P.2 tataḥ. 2) Mr. -sid athāṅke 'sya.

3 = Mr. 52.3^b, 4^a; P.1 I. 3.198; P.2 V. 3.190; Vi. I. 8.3. 1) Mr. ruroda. 2) P.1.P.2 nṛpa-. 3) P.1 devo. 4) Vi.2 vai.

4 = Mr. 52.4^b, 5^a; P.1 I. 3.199; P.2 V. 3.191; Vi. I. 8.4. 1) P.1 dhe-. 2) Mr. jagat-. 3) P.1 rodanād Rudra-. 4) P.1 -nāmā-; P.2 devanāmā-.

5 = Mr. 52.5^b, 6^a; P.1 I. 3.200; P.2 V. 3.192; Vi. I. 8.5^a. 1) Mr. tataḥ. 2) Vi. vai. 3) Vi.2 sa. 4) P.2 -bho.

6 = A. 20.21^a = b; Mr. 52.6^b, 7^a; P.1 I. 3.201; P.2 V. 3.193; Vi. I. 8.5^c, 6^a. 1) P.1 mūrtinām caivam. 2) Mr. vai dvija; P.1 sthānāny aṣṭau cakāra ha; P.2 tathaiva ca; Vi.2 vibhuḥ. 3) Mr. Sarvaṃ. 4) Mr. tath-Ē-; Vi.1 mahe-. 5) P.2 Śivaṃ. 6) Mr. prabhuḥ; P.1.P.2 nṛpa.

7^a = A. 20.21^b = a; Mr. 52.7^b; P.1 I. 3.202^a; P.2 V. 3.194^a; Vi. I. 8.6^b.

| 7^b = Mr. 52.8^a; Vi. I. 8.7^a. 1) Mr. ha.

sūryo jalam mahi vahnir vāyur¹⁾ akāśam eva ca |
 dikṣito brāhmaṇaḥ soma²⁾, ity etas tanavaḥ³⁾ kramāt. || 8 ||
 Suvarcalā¹⁾ tathaiḥ-Ômā²⁾ Vikeśī³⁾ câparā⁴⁾ Śivā⁵⁾ |
 Svāhā Diśas⁶⁾ tathā Dikṣā⁷⁾ Rohiṇī ca yathākramam⁸⁾. || 9 ||
 sūryādīnām nara¹⁾śreṣṭha Rudrādyair nāmabhiḥ saha²⁾ |
 | patnyaḥ smṛtā¹⁾ mahābhāgās²⁾, tadapatyāni me śrṇu, |
 | yeṣāṃ sūtiprasūtais ca³⁾ idam āpūritam jagat: || 10 ||
 Śanaīscaras tathā Śukro Lohitāṅgo Manojavaḥ |
 Skandaḥ Svargo¹⁾ 'tha Saптāno Budhas cānukramāt sutāḥ²⁾. || 11 ||
 evamprakāro Rudro 'sau Satīṃ bhāryām aviudata, |
 Dakṣakopāc ca tatyāja sā Satī svam kalevaram. || 12 ||
 Himavadduhita sābhūn¹⁾ Menāyām dvija²⁾sattama, |
 [tasyā bhrātā tu Mainākāḥ sakhāmbhodher anuttamaḥ.] |
 upayeme punas c-Ômām¹⁾ ananyām²⁾ bhagavān Bhavaḥ³⁾. || 13 ||
 devau¹⁾ Dhātṛ²⁾-Vidhātārau Bhṛgoḥ Khyātir asūyata |
 Śriyam ca, devadevasya patnī Nārāyaṇasya yā³⁾. || 14 ||
 [Padmap. I. 4.1—5.95 = V. 4.1—5.108.] [Viṣṇup. I. 8.14—9.147.]

- 8 = Kū. 10.26; Mr. 52.8b, 9a; P.1 I. 3.202b, 203a; P.2 V. 3.194b, 195a; Vi. I. 8.7bc. 1) Vi.2 vāyur vahnir. 2) Kū. -ṇās candra. 3) P.1 ete na tavaḥ; Kū. -tā aṣṭamūrtayaḥ.
- 9 = Kū. 10.27; Mr. 52.9b, 10a; P.2 V. 3.195b, 196a; Vi. I. 8.8 1) Mr. -nā. 2) P.2 tathā c-Ôṣā; Vi.2 tathaiḥ-Ôṣā. 3) Vi.1 Sukeśī. 4) P.2 ca tathā. 5) Kū. -śī ca Śivā tathā; Mr. Svadhā. 6) P.2 -hādeśas. 7) Kū. -śaś ca Dikṣā ca. 8) Kū. -ṇī cēti patnayaḥ.
- 10a = Mr. 52.10b; P.2 V. 3.196b; Vi. I. 8.9a. 1) Mr. dvija-. 2) P.2 kramāt. | 10bc = P.2 V. 3.197; Vi. I. 8.9bc. 1) P.2 -nyaś ca tā. 2) Vi. -ga. | 3) Vi.1 -tair vā.
- 11 = Kū. 10.29; Mr. 52.11; P.2 V. 3.198; Vi. I. 8.10. 1) Kū. Mr. Sargo; P.2 Svargāskando. 2) Kū. caiśam sutāḥ smṛtāḥ; Mr. -taḥ; Vi.2 mṛtāḥ.
- 12 = Mr. 52.12; P.1 3.203b, 204a; P.2 V. 3.199; Vi. I. 8.11; cfr. A. 20.22a = b.
- 13a = Mr. 52.13a; P.1 I. 3.204b; P.2 V. 3.200a; Vi. I. 8.12a; cfr. A. 20.22b. 1) P.2 -mavatas tu sā bhūtā. 2) P.1 nṛpa-. [] = Mr. 52.13b.
- 13b = Mr. 52.14a; P.1 I. 3.205a; P.2 V. 3.200b; Vi. I. 8.12b. 1) Mr. cainām; P.1P.2 caiva. 2) P.1P.2 yācitvā. 3) P.2 uta.
- 14 = Mr. 52.14b, 15a; P.1 I. 3.205b, 206a; P.2 V. 3.201; Vi. I. 8.13. 1) P.1 Dākṣī. 2) Mr. Vi.1 Dhātā-. 3) P.2 Vāsudevaparigraham.

9. Kapitel (Anhang).

(Ga. 5.9—18; Kū. 13.1—20; Mr. 52.15^b—31; Vi. I. 10.1—20; cf. A. 20.9—17^a.)

Maitreya uvāca:

kathitaṃ me tvayā sarvaṃ, yat prṣṭo 'si mahāmune, |
Bhṛgusargāt prabhṛty eṣa sargo me kathyatāṃ punaḥ! || 1.1 ||

Parāśara uvāca:

Bhṛgoḥ Khyātyāṃ samutpannā Lakṣmīr Viṣṇuparigrahaḥ¹), |
tathā²) Dhātṛ³)-Vidhātārau Khyātyāṃ jātau sutau Bhṛgoḥ⁴) || 1.2 ||Āyatir Niyatīś caiva Meroḥ¹) kanye mahātmanaḥ |Dhātṛ²)-Vidhātros te bhārye³), tayor⁴) jātau sutāv ubhau. || 1 ||

Prāṇas caiva Mṛkaṇḍus ca

pitā mama mahāyasaḥ. |

Manasvinyāṃ ahaṃ tasmāt,

putro Vedaśirā mama. || 2 ||

Dhūmravatyāṃ samabhavat,

Prāṇasyāpi nibodha me! |

Prāṇasya Dyutimān putra

utpannas tasya cātmajaḥ. || 2.1 ||

ajarās ca tayoh putrāḥ

pautrās ca bahavo 'bhavan. |

patnī Marīceḥ¹) Sambhūtiḥ Paurṇa²masam asūyata. || 3 ||Virajāḥ Parvataś¹) caiva tasya putrau mahātmanaḥ²), |

tayoh putrāṃs tu rakṣiṣye

vaṃśasaṃkīrtane dvija. || 4 ||

Smṛteś¹) c-Āṅgirasasḥ putrāḥ²) prasūtāḥ³) kanyakās tathā⁴) |Sinivāli Kuhūs caiva Rākā c-Ānumatis⁵) tathā⁶). || 5 ||

Prāṇas caiva Mṛkaṇḍus ca

Mārkaṇḍeyo Mṛkaṇḍutaḥ |

tato¹) Vedaśirā jajñe²),Prāṇasyāpi sutam śṛṇu³)! || 2 ||Prāṇasya Dyutimān¹), putro

Rājavāṃś ca tato 'bhavat, |

tato vaṃśo mahābhāga

vistāraṃ Bhārgavo gataḥ. |

vaṃśasaṃkīrtane putrān

vadiṣye 'haṃ tayor dvija¹). || 4 ||

1.1 = Vi. I. 10.1.

1.2 = Kū. 13.1; Vi. I. 10.2. 1) Kū. Nārāyaṇapriyā. 2) Kū. devau.

3) Kū. -tā-. 4) Kū. Meror jāmātarau śubhau.

1 = Ga. 5.9^{ab}; Kū. 13.2; Mr. 52.16^b, 16^a; Vi. I. 10.3. 1) Ga. manoh.

2) Ga. Mr. -tā-. 3) Vi.2 bhārye Dhātṛ-Vidhātros te. 4) Kū.T.

taylor Dhātṛ-Vidhātṛbhyāṃ yau ca.

2 = Mr. 52.16^b, 17^a.2.1 = Mr. 52.17^b, 18^a.3^a = Mr. 52.16^b.2 = Ga. 5.9^c = a; Kū. 13.3; Vi. I. 10.4.

1) Kū. tathā. 2) Kū. nāma.

3) Kū. Dyutimān sutah.

3^{ab} = Vi. I. 10.5. 1) Vi.1 Kṛtimān.3^{b(c)} = Ga. 5.10^a; Kū. 13.4^a; Mr. 52.19^a; Vi. I. 10.6^a. 1) Kū. Marīcer-

apl. 2) Kū. Pūrṇa-

4^a = Ga. 5.10^b; Kū. 13.5^b; Mr. 52.19^b; Vi. I. 10.6^b. 1) Ga. Vi. Sarvagaś.

2) Kū. Pūrṇa-(V. Paurṇa)-māsasya tau sutau.

4^b = Mr. 52.20^a.| 4^b = Vi. I. 10.7^a. 1) Vi.2 dvijottama.5 = Ga. 5.11; Kū. 13.5^b, 9^a; Mr. 52.20^b, 21^a; Vi. I. 10.7^b, 8^a. 1) Kū. Mr.

Vi. -tiś. 2) Mr.Vi.1 patnī; Vi.2 putrān. 3) Mr.Vi.2 -tā. 4) Kū

putrī jajñe lakṣaṇasaṃyutā. 5) Mr. Bhānumati. 6) Kū. -līp

Kuhūṃ caiva Rākām Anumatīm apl.

Anusūyā¹⁾ tathaiv-Ātrer jajñe putrān akalmaṣān |
 Somam Durvāsasam caiva²⁾ Datātreyam ca yoginam. || 6 ||
 Prityām Pulastyabhāryāyām Dattolis¹⁾ tatsuto 'bhavat²⁾, |
 pūrvajanmani so³⁾ 'gastyah smṛtaḥ Svāyambhuve 'ntare. || 7 ||
 Kardama c-Āvariṃśas¹⁾ ca Sahiṣṇuś ca sutatrayam²⁾ |
 Kṣamā tu suṣuve bhāryā³⁾ Pulahasya prajāpateḥ. || 8 ||
 Kratoś ca¹⁾ Saṃnatir bhāryā Bāla²⁾khilyān asūyata. |
 ṣaṣṭir³⁾ yāni sahasrāṇi yatīnām⁴⁾ ūrdhvaretasām⁵⁾. || 9 ||
 | aṅguṣṭhaparvamātrānām jvaladbhāskaratejasām¹⁾. |
 Ūrjāyām ca¹⁾ Vasiṣṭhasya²⁾ saptājāyanta vai sutāḥ: || 10 ||
 Rajogātr-Ordhvabāhuś ca¹⁾ Savanaś²⁾ c-Ānaghas tathā |
 Sutapāḥ Śukra, ity ete sarve saptarṣayaḥ smṛtāḥ³⁾. || 11 ||
 yo 'sāv agnir Abhimānī¹⁾ Brahmaṇas tanayo 'grajāḥ²⁾, |
 tasmāt Svāhā³⁾ sutān lebhe trīn udāraujaso dvija⁴⁾: || 12 ||
 Pāvakaṃ Pavamānaṃ ca Śucim cāpi jalāśinam¹⁾, |
 teṣām tu²⁾ santatāv anye catvāriṃśac ca pañca ca. || 13 ||
 evam e'konapañcāśad vahnayaḥ²⁾ parikīrtitāḥ |
 kathyante vahnayaś³⁾ caite, pitā putratrayam ca yat. || 14 ||

- 6 = A. 20.12^b = b; Ga. 5.12; Kū. 13.7^b, 8^a; Mr. 52.21^b, 22^a; Vi. I. 10.8^b, 9^a.
 1) Kū. Anusūyā. 2) A. putram.
- 7 = A. 20.13^a = a; Ga. 5.13^a = a; Kū. 13.9^b, 10^a; Mr. 52.22^b, 23^a; Vi. I. 10.9^b, 10^a. 1) Vi. 2 Dambholis. 2) Kū -yo bhagavān Dambhojīm aṣṭat prabhuḥ. 3) Vi. yo.
- 8 = Ga. 5.13^b, 14^a; Kū. 13.6^{ba}; Mr. 52.23^b, 24^a; Vi. I. 10.10^b, 11^a. 1) Ga. Karmaṇas c-Ārhavirās; Kū. -mam ca Variyāmsam; Mr. c-Ārvavirās ca; Vi. 2 c-Ārvavirāms ca. 2) Kū. Sahiṣṇuṃ munisattamaṃ. 3) Kū. putrān.
- 9 = Ga. 5.14^b, 15^a; Kū. 13.(11); Mr. 52.24^b, 25^a; Vi. I. 10.11^b, 12^a. 1) Mr. tu. 2) Ga. Mr. Bāli-. 3) Ga. -ṭip. 4) Mr. ṛṣiṇām; Vi. 2 muninām. 5) Kū. putrānām ṣaṣṭisāhasram Saṃtatiḥ suṣuve Kratoḥ, te cōrdharetasaḥ sarve Bālakhilyā iti smṛtāḥ. | 10^a = Ga. 5.15^b; Vi. I. 10.12^b. 1) Ga. -varcasām.
- 10^b = A. 20.15^{aI} = I; Ga. 5.16^a; Kū. 13.(12^a); Mr. 52.25^b; Vi. I. 10.13^a. 1) Ga. Mr. tu. 2) A. -ṭhac ca. 3) Kū. Vasiṣṭhas ca tath-Ūrjāyām sapta putrān aḥjanat.
- 11 = A. 20.15^{aII} = aI; Ga. 5.16^{bc}; Kū. 13.13; Mr. 52.26; Vi. I. 10.13^b, 14^a. 1) A. Rajāgātra-Ūrdhvabāhukaḥ; Kū. Rajomātr-Ordhvabāhuś ca. 2) Ga. Śaraṇas; Mr. Sabalaś; Vi. 1 Vasanaś. 3) Ga. -yo mataḥ; Kū. sapta putrā mahaujasah; Vi. -yo 'malāḥ.
- 12 = Ga. 5.17^{(a)b}; Kū. 13.14; Mr. 52.27; Vi. I. 10.14^b, 15^a. 1) Kū. 'sau Rudrātmako vahnir. 2) Kū. dvijaḥ; Ga. Svāham prādāt sa Dakṣo 'pi saśarīrāya Vahnaye. 3) Kū. Svāhā tasmāt. 4) Ga. Hara; Kū. udārān mahaujasah.
- 13 = Ga. 5.17^c = a; Kū. 13.15^a, 16^b; Mr. 52.28; Vi. I. 10.15^b, 16^a. 1) Ga. -naḥ; Kū. -kaḥ Pavamānaś ca Śucir Agniś ca rūpataḥ. 2) Vi. 2 ca.
- 14 = Kū. 13.17^b = a; Mr. 52.29^{ba}; Vi. I. 10.16^b, 17^a. 1) Kū. ete cai-. 2) Mr. durjayaḥ. 3) Mr. bahuśas.

pitaro Brahmanā sṛṣṭā vyākhyātā ye¹⁾ mayā tava, |
 Agniṣvāttā Barhiṣado 'nagnayaḥ Sāgnayaś ca ye²⁾, || 15 ||
 tebhyaḥ Svadhā sute¹⁾ jajñe Menam vai Dhāriṇim²⁾ tathā. |
 te ubhe brahmavādinyau yoginyau cāpy ubhe dvija³⁾. || 16 ||
 | uttamajñānasampanne sarvaiḥ samudite¹⁾ guṇaiḥ. |
 | ity eṣā Dakṣakanyānāṃ kathitāpatyasamṭatiḥ, |
 | śraddhāvān saṃsmarann etām²⁾ anapatyo na jāyate. || 16.1 ||

15 = A. 20.16^b = b; Kū. 13.19^b = b; Mr. 52.30; Vi. I. 10.17^b, 18^a.

1) Mr. ye vyākhyātā. 2) A. -yo hy ajāt; Kū. dvidhā teṣaṃ
 vyavasthitiḥ.

16 = Ga. 5.18; Kū. 13.20; Mr. 52.31; Vi. I. 10.18^b, 19^a. 1) Ga. pitṛbhyaś
 ca Svadhā; Kū. sutām. 2) Ga. Vi.2 -raṇim. 3) Ga. Menāgāt tu
 Himācalam; Kū. -yau munisattamāḥ.

| 16.1 = Vi. I. 10.19^b, 20. 1) Vi.1 -tair. 2) Vi.2 etām.

Textgruppe II B.

1. Kapitel.

(Bd. I. 3.1—38; Kū. 4.6—66; L. 70.3—66; Mr. 45.29—73; Vā. 4.5—92.)

Śr̥ṇutēmām¹⁾ kathām divyām sarva²⁾pāpaprāmocinīm³⁾,
kathyamānām mayā citrām bahvarthām śrutisaṃmatām! || 1 ||
yaś cē⁴⁾mām dhārayen nityam śr̥ṇuyād vāpy abhikṣṇasāh, |
 | śrāvayec cāpi viprebhyo yatibhyaś ca viśeṣataḥ
 | śuciḥ parvasu yuktātmā tirtheṣv āyataneṣu ca, |
 | dirgham āyur avāpnoti sa purāṇānukirtanāt; || 2₁ ||
svavaṃśa¹⁾dhāraṇam kṛtvā svargaloke mahyate. || 2 ||
vistārāvayavam teṣām¹⁾ yathā²⁾vṛttam²⁾ yathāśrutam |
kīrtyamānam nibodhadhvam³⁾ pūr⁴⁾veśam kīrtivardhanam || 3 ||
dhanyam yaśasyam śatrughnam¹⁾ svargyam āyurvivardhanam²⁾ |
kīrtanam sthirakīrtinām sarveśam puṇyakarmaṇām³⁾! || 4 ||
 | sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāni ca |
 | vaṃśyānucaritam cēti purāṇam pañcalakṣaṇam. || 4₁ ||
yasmāt kalpāyate kalpaḥ | kalpebhyo 'pi hi yaḥ kalpaḥ
samagram śucaye suciḥ, | śucibhyo niyataḥ śuciḥ, |
 | purāṇam sampravakṣyāmi Mārutam vedasaṃmitam. || 4₂ ||
 | prabodhaḥ pralayaś caiva sthitiḥ utpattir eva ca |
 | prakriyā prathamah pādah kathyavastuparigrahaḥ, || 4₃ ||
 | upodghāto 'nuśaṅgaś ca upasaṃhāra eva ca |
 | [dharmyam yaśasyam āyuṣyam sarvapāpaprāṇāsanam.] || 4₄ ||

1 = Bd. I. 3.1; Vā. 4.5. 1) Bd. 1 śr̥ṇu teṣām; Vā. prṣṭam caitam.

2) Vā. ślakṣṇam. 3) Bd. -canīm; Vā. -ṇāśinīm.

2_a = Bd. I. 3.2_a; Vā. 4.6_a. 1) Bd. ya i-| 2₁ = Vā. 4.6_b, 7.2_b = Bd. I. 3.2_b; Vā. 4.8_a. 1) Bd. -śam.3 = Bd. I. 3.3; Vā. 4.8_b, 9_a. 1) Bd. 1 viśvatārā yā ca pañca; Bd. 2 viśvetarāyam vayavam. 2) Vā. T. -śabdām. 3) Bd. -dhārtham. 4) Vā. sar-.4 = Bd. I. 3.4; Vā. 4.9_b, 10_a. 1) Bd. āyuṣyam. 2) Bd. śatrughnam eva ca. 3) Vā. -kāriṇām.4₁ = Vā. 4.10_b, 11_a.4₂_a = Bd. I. 3.5_a.4₂_a = Vā. 4.11_b.4₂_b = Vā. 4.12_a.4₃ = Vā. 4.12_b, 13_a.4₄ = Vā. 4.13_b, 14_a.

evam hi pādās catvāraḥ samāsāt kīrtitā mayā. |
vakṣyāmy etān punas tāṃs tu vistareṇa yathākramam. || 45 ||

tasmai Hiranyagarbhāya,

lokatantrāya dhimate |
praṇāmya samyag vakṣyāmi
bhūtasargam¹⁾ anuttamam. || 5 ||

mahādāyaṃ viśeṣāntam savairūpyaṃ salakṣaṇam, |
pramāṇaiḥ pañcabhir gamyam
srotobhiḥ ṣaḍbhir¹⁾ anvitam. || 6 ||
puruṣādhiṣṭhitam nityam
anityam iva ca sthitam |
tac chrūyatām mahābhāga
parameṇa samādhinā, || 7 ||
pradhānaṃ kāraṇaṃ yat, tad
avyaktākhyam maharṣayaḥ, |
yad āhuḥ prakṛtiṃ sūkṣmāṃ
nityam sadasadātmikāṃ, || 8 ||
dhruvam akṣayyam ajaram
ameyam nānyasaṃśrayam |
gandharūparasair hīnaṃ
śabdasparsāvivarjitam! || 9 ||

| 45 = Vā. 4.14^b, 15^a.

5 = Mr. 45.29. 1) Mr.T. -vargam.

6^a = Bḍ. I. 3.7^a; Mr. 45.30^a; Vā. 4.17^a.

6^b = Mr. 45.30^b. 1) Mr.T. sadbhir.

7 = Mr. 45.31.

8 = Mr. 45.32.

9 = Mr. 45.33.

tasmai Hiranyagarbhāya
puruṣāyēśvarāya ca, |
ajāya prathamāyaiva¹⁾
variṣṭhāya²⁾ prajāśrje³⁾, |
Brahmaṇe lokatantrāya
namaskṛtya⁴⁾ Svayambhūve, || 5 ||

pañcapramāṇaṃ ṣaṣṭrotam¹⁾
puruṣādhiṣṭhitam ca yat²⁾, || 6 ||
ā samyamāt¹⁾ pravakṣyāmi
bhūtasargam anuttamam. |
avyaktam kāraṇaṃ yat, tan²⁾
nityam sadasadātmakam³⁾, || 7 ||
pradhānaṃ prakṛtiṃ caiva¹⁾
yam²⁾ āhuḥ tattvacintakāḥ, |
gandhavarṇa³⁾rasair hīnaṃ,
śabdasparsāvivarjitam, || 8 ||
ajaram¹⁾ dhruvam akṣayyam
nityam svātmany avasthitam |
jagadyoniṃ²⁾ mahā³⁾bhūtam
param⁴⁾ brahma sanātanam, |
vighrahaṃ⁵⁾ sarvabhūtanām,
avyaktam abhavat kila⁶⁾. || 9 ||

5 = Bḍ. I. 3.5^b, 6; Vā. 4.15^b, 16.

1) Bḍ.s -yeha. 2) Vā. viśiṣṭāya.

3) Vā. -jātmane. 4) Vā.T. kṛtvā.

6^b = Bḍ. I. 3.7^b; Vā. 4.17^b. 1) Bḍ.
-śrāntaḥ; Vā. -śvetam. 2) Vā.
nutam.

7 = Bḍ. I. 3.8; Kū. 4.6^a = b; L.
70.5^(a) = b; Vā. 4.18. 1) Vā.
-śayāt. 2) Vā. tu. 3) L. -tam
cēśvarāt tasmād abhavat
kāraṇam param.

8 = Bḍ. I. 3.9; Kū. 4.6^b, 7^a; L. 70.5^b, 4^a;
Vā. 4.19. 1) Kū. L. -tiś cēti.
2) L. yad. 3) Bḍ. rūpa-

9 = Bḍ. I. 3.10 = bc; Kū. 4.7^b, 8;
L. 70.4^b, 5; Vā. 4.20, 21^a. 1) Vā.
ajātam. 2) Kū. -nir. 3) Bḍ.s
-nigatam; Vā. -had. 4) Kū.T.

anādyantam ajam sūkṣmam¹⁾ triguṇam²⁾ prabhavāpya³⁾ yam |
 asāmpratam⁴⁾ avijñeyam⁵⁾ brahmāgre samāvartata⁶⁾, || 10 ||
 pralayasyaṇu tenēdam |
 vyāptam āsit aśeṣataḥ. |
 guṇasāmyāt tatas tasmāt

kṣetrajñādhiṣṭhitān mune || 11
 guṇabhāvāt sṛjyamānāt
 sargakāle tataḥ punaḥ |
 pradhānam tattvam udbhūtam
 mahāntam tat samāvṛṇot. || 12 ||
 yathā bijam tvacā, tadvad
 avyaktenāvṛto mahān |
 sāttviko rājasas caiva
 tāmasas ca tridhōditaḥ. || 13 ||

tas¹⁾ yātmanā sarvam idaṁ
 vyāptam āsit tamomayam²⁾. |
 guṇasāmye tadā tasmin
 avibhāge³⁾ tamomaye⁴⁾ |
 sargakāle pradhānasya
 kṣetrajñādhiṣṭhitasya vai || 11 ||
 guṇabhāvād vācyamāno¹⁾
 mahān prādur²⁾ babbhūva ha |
 sūkṣmeṇa mahatā so 'tha³⁾
 avyaktena samāvṛtaḥ⁴⁾. || 12 ||
 sattvodrikto¹⁾ mahān agre
 sattva²⁾ mātra³⁾ prakāśakaḥ⁴⁾ |
 mano⁵⁾ mahāms ca⁶⁾ vijñeyam⁷⁾
 ekam⁸⁾ tatkāraṇam smṛtam⁹⁾. || 13 ||

līngamātram¹⁾ samutpannam²⁾ kṣetrajñādhiṣṭhitam mahat³⁾; |
 dharmādini ca⁴⁾ rūpāni⁵⁾ lokatattvārthahetavaḥ. || 14 ||
 samkalpo 'dhyavasāyas ca tasya vṛttidvayam smṛtam, |

para- 5) Bḍ. 2 Kū. L. -haḥ.
 6) Kū. ātmanādhiṣṭhitam ma-
 hat; L. Īśvarājñāpracoditam

10 = Bḍ. I. 3.11; Kū. 4.9; L. 70.6; Mr. 45.34; Vā. 4.21b, 22a. 1) Mr. jagad-
 yonim. 2) Mr. -ṇa-. 3) Kū. L. -vāvya-. 4) L. aprakāśam.

5) Bḍ. -pratīkam ajñeyam. 6) Bḍ. -ma yat sadasat param.

11 = Mr. 45.35.

11 = Bḍ. I. 3.12, 13a; Kū. 4.10a = b;
 L. 70.7, 8a; Vā. 4.22b, 23. 1) L.
 as-. 2) L. -tam tv āsic Chivec-
 chayā. 3) Bḍ. avibhātam; Vā.
 guṇabhāve. 4) Bḍ. 1 -mayam;
 Kū. -min puruṣe cātmani sthite.

12 = Mr. 45.36.

12 = Bḍ. I. 3.13b, 14a; L. 70.8b, 9a; Vā.
 4.24. 1) Bḍ. 1 bhāsamāne; Bḍ. 2
 āsamāne. 2) Bḍ. mahātattvam.
 3) Bḍ. -maḥ sa tu mahān agre;
 L. cātha. 4) L. -tam.

13 = Mr. 45.37

13 = Bḍ. I. 3.14b, 15a; L. 70.9b, 10a
 Vā. 4.25. 1) Bḍ. 1 -vodreko; Bḍ. 2
 -rekān. 2) L. sattā-. 3) Vā. T.
 -tram. 4) Vā. -kam. 5) Bḍ. 1
 sattvān; Bḍ. 2 sato. 6) Bḍ. -hān
 sa; L. -hāms tu. 7) Bḍ. -ya;
 Vā. T. -yo. 8) Bḍ. -kas; Vā. -yo-
 manas. 9) Bḍ. -ṇaḥ smṛtaḥ.

14 = Bḍ. I. 3.15b, 17a; L. 70.10b, 11a; Vā. 4.26. 1) Vā. T. -tra-. 2) L.
 samutpannam līng-; T. Vā. -naḥ. 3) L. hitam; Vā. -tas tu saḥ.
 4) Vā. -nam tu. 5) Bḍ. bhūtāni.

mahān sṛṣṭim vi⁴kurute codya²mānaḥ sisṛkṣayā. |
 mano mahān matir³) Brahmā pūr⁴) buddhiḥ⁵) khyātir Īśvaraḥ⁶) || 15 ||
 prajñā citiḥ smṛtiḥ saṃvid¹) vipuraṃ cōcyate budhaiḥ²). |
 manute sarvabhūtānāṃ yas³māc ceṣṭāphalaṃ⁴) vibhuḥ⁵), || 16 ||
 saukṣmyatvena¹) vibuddhānāṃ²), tena tan³) mana ucyate. |
 tattvānāṃ agrajo⁴) yasmān mahāmś ca pārimāṇataḥ || 17 ||
 śeṣebhyo guṇatattvebhyo¹), mahāu iti tataḥ²) smṛtaḥ. |
 bibharti³) mānaṃ manute vibhāgaṃ manyate 'pi ca⁴) || 18 ||
 puruṣo bhoga¹saṃbandhāt, tena cāsau matiḥ²) smṛtaḥ. |
 bhṛattvād bhṛṃhaṇatvāc ca bhāvānāṃ sakalā³śrayāt || 19 ||
 yasmād bhṛṃhayate¹) bhāvān, Brahmā tena nirucyate. |
 āpūrayati²) yasmāc ca kṛtsnān³) dehān⁴) anugrahaiḥ || 20 ||
 tattvabhāvāṃś ca niyatāṃś¹), tena pūr²) iti cōcyate. |
 budhyate puruṣas cātra sarvān³) bhāvān hitāhitān⁴) || 21 ||
 yasmād bodhayate caiva, tena buddhir¹) nirucyate. |
 khyātiḥ pratyupabhogaś ca yasmāt saṃvartate tataḥ || 22 ||
 bhogasya jñānaṣṭhatvāt, tena khyātir iti smṛtaḥ. |
 khyāyate tadguṇair vāpi nāmā¹dibhir anekaśaḥ, || 23 ||
 tasmāc ca mahataḥ saṃjñā khyātir ity abhidhiyate. |
 sāksāt sarvaṃ vijānāti mahātmā, tena c-Īśvaraḥ, || 24 ||
 yas¹māj jātaguḥā²) caiva, prajñā tena sa ucyate. |
 jñā-ādīni ca rūpāṇi kratu³karmaphalāni ca || 25 ||
 cinoti yasmād bhogārthaṃ, tenāsau cētir ucyate. |
 vartamānāny a⁴tItāni tathaivānā²gatāny api || 26 ||

- 15 = Bđ. I. 3.16, 17^b; L. 70.11^b, 12^a = bc; Vā. 4.27 = bc. 1) Bđ. -hāsṛṣṭim ca.; Vā. -hāṃś tu sṛṣṭim. 2) Bđ.1 vīta-; Bđ.2 cintayānaḥ; Vā.T. nodya-. 3) Bđ. mahātmani. 4) Bđ. -ma dur-; L. -ma pūr; Vā.T. -mā bhū-. 5) Bđ. -dhi-. 6) Bđ.1 -rāt; Bđ.2 -rāḥ.
- 16 = Bđ. I. 3.18; L. 70.13^b, 13^a; Vā. 4.28. 1) Bđ. -jñā sandhiś ca sarvasvaṃ. 2) Bđ. saṃkhyāyatanaraśmibhiḥ; L. viśveśāś cēti sa smṛtaḥ. 3) Bđ. tas-. 4) Bđ. -lo. 5) L. tataḥ.
- 17 = Bđ. I. 3.19; L. 70.13^b, 14^a; Vā. 4.29. 1) Bđ. bhoktā trātā; L. saukṣmāt tena; Vā. saukṣmatvena. 2) Bđ. vibhaktātmā; L. vibhaktas tu. 3) Bđ. vartanaṃ; L. yena tan. 4) Bđ.1 saṃgraha; Bđ.2 āgraha.
- 18 = Bđ. I. 3.20; L. 70.14^b, 15^a; Vā. 4.30. 1) L. viśeṣebhyo guṇebhyo 'pi; Vā.T. -yo 'pi guṇebhyo 'sau. 2) Bđ. iva tanuḥ. 3) Bđ. vibhakti; Bđ.1 -bharti. 4) Bđ. vā.
- 19 = Bđ. I. 3.21; L. 70.15^b, 16^a; Vā. 4.31. 1) Vā. -ṣopabhoga-. 2) Bđ. sati. 3) Bđ. akhilā; Vā. salilā-.
- 20 = Bđ. I. 3.22; L. 70.16^b, 17^a; Vā. 4.32. 1) L. dhārayate. 2) L. yaḥ pūrayati; Vā. āpūrayitvā. 3) Bđ. sarvān. 4) L. devān.
- 21 = Bđ. I. 3.23^a = b; L. 70.17^b, 18^a; Vā. 4.33. 1) L. nayate tattvabhāvāṃ ca. 2) Vā. bhūr. 3) Vā. -va-. 4) Bđ. pṛthak pṛthak; L. hitaṃ tathā.
- 22 = L. 70.18^b, 19^a; Vā. 4.34. 1) L. buddhis tena.
- 23 = L. 70.19^b, 20^a; Vā. 4.35. 1) L. jñānā-.
- 24 = L. 70.20^b, 21^a; Vā. 4.36.
- 25 = L. 70.21^b, 22^a; Vā. 4.37. 1) Vā.T. tas-. 2) L. jñānānugaś; Vā.T. jātagrahāś. 3) L. bahu; Vā.T. ṛtu-.
- 26 = L. 70.22^b, 23^a; Vā. 4.38. 1) L. -mānavya-. 2) Vā. tathā cānā-.

smarate sarvakāryāni, tei ā-au smṛtir ucyate. |
 kṛtsnam ca vidate jñānam yas'mān, mahātmyam ucyate²⁾; || 27 ||
 tasmād vider vidad¹⁾ caiva samvid ity abhidhyate, |
 vidyate sa³⁾ ca sarvasmin³⁾ sarvaṃ tasmimś⁴⁾ ca vidyate⁵⁾, || 28 ||
 tasmāt samvid iti prokto mahān vai buddhimattarāḥ¹⁾. |
 jñānāt tu²⁾ jñānam ity āh³⁾ bhāgavān jñānasamvādhīḥ, |
 dvandvanām vipurībhāvād vipuraṃ⁴⁾ procyate budhāḥ. || 29 ||
 [-arveśatvāc ca lokānām avaśyaṃ ca tathēśvaraḥ |
 bṛh̥tvāc ca smṛto Brahmā, bhūtvād Bhava ucyate. || 20₁ ||
 kṣetrakṣetrañjāvijñānād ekatvāc ca sa Kṛṣṇ smṛtāḥ! |
 yasmāt pury anuśete ca, tasmāt puruṣa ucyate, |
 nōtpāditatvāt pūrvatvāt Svayambhūr iti cōcyate]. || 29₂ ||
 paryāyavāc-kaiḥ śabdais tattvam ādyam uttamam |
 vyākhyātam tattvabhāvajñair deva¹⁾sadbhāvaciutakaiḥ. || 30 ||

tatas tasmād ahaṃkāras
 trividho vai vyajāyata, |

vaikārikas taijasaś ca
 bhūtādīś ca sa tāmasaḥ, || 31 ||

mahatā cāvṛtaḥ so 'pi
 yathā vyakteṇa vai mahān. |

mahān sṛṣṭiṃ vikurute¹⁾
 codyamānaḥ²⁾ śiṣṭkṣayā, |
 saṃkalpo 'dhyavasāyāś ca
 tasya vṛtidvayaṃ smṛtam. || 30₁ ||
 dharmādīni ca rūpāni¹⁾
 lokatattvārthahetavaḥ, |
 triguṇa- tu sa viñeyaḥ
 sattvarājasatāmasaḥ. || 31 ||
 triguṇād raja-odriktād
 ahaṃkāras tato 'bhavat, |
 mahatā cāvṛtaḥ sargo
 bhūtādir bhāyatas²⁾ tu saḥ. || 31₁ ||
 tasmāc ca tāmas'odriktād
 ahaṃkārad ajāyata |
 bhūtatanmātrasargas tu
 bhūtādīś tāmasas tu saḥ³⁾. || 31₂ ||

27 = L. 70.25^b, 24^a; Vā. 4.39. 1) Vā. tas-. 2) L. uttamam.

28 = L. 70.24^b, 25^a; Vā. 4.40. 1) L. Vā. V. videś. 2) L. 'pi. 3) L.
 -vatra. 4) L. tasmīn sarvaṃ. 5) L. vindati.

29 = L. 70.25^b, 26; Vā. 4.41, 42^a. 1) L. -to mahadbhir munisattamāḥ.
 2) L. jānāter. 3) L. āhur. 4) L. bandhanādiparībhāvād Īśvaraḥ.

29₁ = Vā. 4.42^b, 43^a.

29₂ = Vā. 4.43^b, 44.

30 = L. 70.27; Vā. 4.45. 1) Vā. evaṃ.

31 = Mr. 45.28.

30₁ = L. 70.26; Vā. 4.46. Cfr. I. 15.

31 = Vā. 4.47. Cfr. Śl. 14.

31₁ = L. 70.29; Vā. 4.48. 1) L. ca.

2) Vā. vikṛtas.

31₂ = Kū. 4.23^b; L. 70.30; Vā. 4.49.

1) L. -mād eva tamo-. 2) Kū.
 -go 'yaṃ bhūtāder abhavad
 dvijāḥ.

- bhūtādis tu vikurvāṇaḥ | bhūtādis tu vikurvāṇaḥ
 śabda¹tanmātrakaṃ tataḥ | śabdamaṭraṃ sasarja ha, |
 sasarja, śabdatanmātrād | ākāśaṃ śu¹ṣiraṃ tasmād
 ākāśaṃ śabdalaḡṣaṇam. || 32 || udriktam² śabdalaḡṣaṇam³) || 32 ||
- ākāśaṃ śabdamaṭraṃ tu bhūtādis cāvṛṇot punaḥ¹). |
 sparśatanmātram evēha | ākāśas tu vikurvāṇaḥ¹)
 jāyate nātra samśayah. || 33 || sparśamaṭraṃ sasarja ha, || 33 ||
- balavān jāyate vāyus¹), tasya²) sparśo³) guṇo mataḥ⁴). |
 | ākāśaṃ śabdamaṭraṃ tu
 | sparśamaṭraṃ samāvṛṇot. || 34 ||
- vāyus cāpi vikurvāṇo rūpamaṭraṃ sasarja ha, |
 jyotir utpadyate vāyos, tad rūpaguṇam ucyate. || 35 ||
 sparśamaṭras¹) tu vai vāyū²) rūpamaṭraṃ samāvṛṇot, |
 jyotiś cāpi vikurvāṇam rasamaṭraṃ sasarja ha. || 36 ||
 sambhavanti tato hy āpas¹), tā vai sarva²) rasātmikāḥ³). |
 rasamaṭrās⁴) tu tā hy āpo(!) rūpamaṭro 'gnir⁵) āvṛṇot. || 37 ||
 āpas cāpi¹) vikurvāṇo²) gandhamātraṃ sasarjire, |
 samghāto jāyate tasmāt, tasya gandho guṇo mataḥ³). || 38 ||
 | [rasamaṭraṃ tu tat toyam gandhamātraṃ samāvṛṇot] |
 tasmimś tasmimś tu¹) tanmātraṃ²), tena tanmātrātā smṛtā, |
 aviśeṣavācakatvād aviśeṣās tatas tu te³). || 39 ||
- na śāntā, nāpi ghorās te, | nśānta¹)ghoranūḍhatvād
 na mūḍhās cāviśeṣaṇāḥ¹). | aviśeṣās tataḥ punaḥ, |
 bhūtatanmātrasargo 'yam | bhūtatanmātrasargo 'yam
 ahamkārāt tu tāmasāt. || 40 || vijñeyas tu parasparāt²). || 40 ||
- 32 = Mr. 45.39, 40a. 1) Mr.T. śabdas-. 32 = Kū. 4.24; L. 70.31; Vā. 4.50. 1) L.
 mu-. 2) L utpannaṃ; Vā. udrik-
 tkaṃ. 3) Kū.T. -śo jāyate tas-
 māt, tasya śabdo guṇo mataḥ.
- 33a = Mr. 45.40b; Vā. 4.51a. 1) Mr. tataḥ.
 33b = Mr. 45.41a. 33b = Kū. 4.25a; Vā. 4.51b. 1) Vā.
 śabdamaṭraṃ tadākāśam.
- 34a = Kū. 4.25b; Mr. 45.41b; Vā. 4.52a. 1) Kū. vāyur utpadyate tasmāt.
 2) Vā. sa vai. 3) Vā. Mr. -śa-. 4) Kū. -śam guṇam viduḥ.
 | 34b = Kū. 4.29a; L. 70.32a; Vā. 4.52b.
- 35 = Kū. 4.26; L. 70.32b, 33a; Mr. 45.42; Vā. 4.53.
 36 = Kū. 4.27a = b; L. 70.33b, 34a; Mr. 45.43; Vā. 4.54. 1) Vā. -traṃ.
 2) Vā. -yo.
- 37 = Kū. 4.27b = a; L. 70.34b, 35a; Mr. 45.44; Vā. 4.55. 1) Kū. -to
 'mbhāmsi. 2) Kū. rasādhārāṇi; Mr. cāsan vai tā; Vā. -paḥ
 paścāt tāpai. 3) Kū. tāni ca. 4) Mr. -traṃ. 5) Mr. -traṃ sam-;
 Vā. -mātrābhīr.
- 38 = Kū. 4.28; L. 70.35b, 36a; Mr. 45.45; Vā. 4.56. 1) Vā. āpo rasāu.
 2) Kū. vikurvāṇā. 3) Vā. -ṇaḥ smṛtaḥ.
 | [] = Vā. 4.57a.
- 39 = L. 70.36b, 37a; Mr. 45.46; Vā. 4.57b, 58a. 1) L. ca. 2) Vā. -trā
 3) Mr. -taś ca te; Vā. -taḥ smṛtaḥ.
- 40 = Mr. 45.47. 1) Mr.T. -ṣataḥ. 40 = L. 70.37b, 38a; Vā. 84.58b, 59a.
 1) L. praśānta-. 2) L. -param

vaikārikād ahaṃkārāt sattvodriktāt tu sāttvikāt |
 vaikārikāḥ sa sargas tu yugapat sampravartate. || 41 ||
 buddhindriyāni pañcaiva, pañca karmendriyāni ca¹⁾ |
 taijasānindriyāṇy āhur | sādhakānindriyāni syur
 devā vaikārikā daśa. || 42 || | devā vaikārikā daśa. || 42 ||
 ekādaśaṃ manas tatra, devā vaikārikāḥ smṛtāḥ¹⁾. |
 śrotraṃ tvak cakṣuṣī jihvā nāsikā caiva pañcamī || 43 ||
 śabdādīnāṃ avāptyarthaṃ buddhiyuktāni vakṣyate¹⁾. |
 pādau pāyur upasthāś ca hastau vāk pañcamī²⁾ bhavet, || 44 ||
 gatir visargo hy ānandaḥ śilpaṃ vākyaṃ ca karma tat¹⁾. |
 ākāśaṃ śabdamātraṃ tu²⁾ sparśamātraṃ samāviśat³⁾, || 45 ||
 dviguṇas tu tato¹⁾ vāyuh śabdasparsātīnako 'bhavat²⁾. |
 rūpaṃ³⁾ tathāivāvīśataḥ śabdasparsā⁵⁾guṇāv ubhau, || 46 ||
 tri¹⁾guṇas tu²⁾ tataś cā³⁾gniḥ⁴⁾, sa śabdasparsārūpavāu. |
 śabdaḥ sparśas ca rūpaṃ⁵⁾ ca rasamātraṃ samāviśat, || 47 ||
 tasmāc caturguṇā hy āpo¹⁾ vijñeyās tu²⁾ rasātmikāḥ³⁾. |
 śabdaḥ sparśas ca rūpaṃ ca raso gandhaṃ samā⁴⁾viśat, || 48 ||
 samyuktā¹⁾ gandhamātreṇa ācinvanto²⁾ mahiṃ imāṃ; |
 taśmāt pañcaguṇā bhūmiḥ sthūlā³⁾ bhūteṣu śasyate⁴⁾. || 49 ||
 śāntā.ghorās ca mūdhās ca viśeṣās tena te smṛtāḥ, |
 parasparānupraveśād dhārayanti parasparam || 50 ||
 bhūmer antas tv idaṃ¹⁾ sarvaṃ lokālokaṃ ghaṇā²⁾vṛtam, |
 viśeṣās cēn³⁾driyagrāhyā niyatatvāc ca te smṛtāḥ. || 51 ||

41 = L. 70.38b, 39a; Mr. 45.48; Vā. 4.59b, 60a.

42a = L. 70.39b; Mr. 45.49a; Vā. 4.60b. 1) Vā. -yāny api.

42b = Mr. 45.49b.

| 42b = L. 70.40a; Vā. 4.61a.

43 = L. 70.40b, 41a; Mr. 45.50; Vā. 4.61b, 62a. 1) L. svaguṇenōbhayāt-makam.

44 = L. 70.41b, 42a; Mr. 45.51; Vā. 4.62b, 63a. 1) L. tāni vai. 2) L. Vā. vāg daśamī.

45 = Kū. 4.29a = b; L. 70.42b, 43a; Mr. 45.52; Vā. 4.63b, 64a. 1) Vā. ca. 2) L. Vā. ca. 3) Kū. samāvṛṇot.

46 = Kū. 4.29b, 30a; L. 70.43b, 44a; Mr. 45.53; Vā. 4.64b, 65a. 1) Mr. -ṇo jāyate. 2) Mr. tasya sparśo guṇo mataḥ. 3) Vā. evaṃ. 4) L. Vā. -va vi-. 5) Kū. -śau.

47 = Kū. 4.30b, 31a; L. 70.44b, 45a; Mr. 45.54; Vā. 4.65b, 66a. 1) Mr. dvi-. 2) Kū. -ṇaḥ syāt. 3) L. Mr. tv a-. 4) Kū. tato vahniḥ. 5) L. Vā. saśabdasparsārūpaṃ (Vā. -paś).

48 = Kū. 4.31b, 32a; L. 70.45b, 46a; Mr. 45.55; Vā. 4.66b, 67a. 1) Kū. L. -ṇā āpo. 2) Vā. tā. 3) Kū. -makāḥ. 4) L. śabdasparsāṃ ca rūpaṃ ca raso vai gandham; Vā.T. sa śabdasparsārūpeṣu gandhas teṣu sam-; V. śabdaḥ sparśas ca rūpaś ca gandhas teṣāṃ sam-.

49 = Kū. 4.32b = b; L. 70.46b, 47a; Mr. 45.56; Vā. 4.67b, 68a. 1) L. sam-gatā; Mr. samhatā. 2) L. āviśanto; Mr. āvṛṇvaṃs te. 3) Vā. -la-. 4) Kū. śabdyate; Vā. drśyate.

50 = Kū. 4.33; L. 70.47b, 48a; Mr. 45.57; Vā. 4.68b, 69a.

51 = L. 70.48b, 49a; Mr. 45.58; Vā. 4.69b, 70a. 1) Mr. imāṃ. 2) L. -kācalā-; Vā. -kaghanā-. 3) Vā. -ṣā in-.

guṇaṃ pūrvasya pūrvasya ¹⁾ prāpnuvānty uttarottaram ²⁾ ,	
teṣāṃ yāvac ca yad ¹⁾ yac ca, tat tat ²⁾ tāvadguṇaṃ smṛtaṃ. 52	
upalabhyāpsu vai ¹⁾ gandhaṃ kecid brūyur apāṃ guṇaṃ ²⁾ ;	
pṛthivyāṃ eva taṃ ³⁾ vidyād apāṃ ⁴⁾ vāyoś ca saṃśrayāt. 52 ¹⁾	
nānāvīryāḥ pṛthagbhūtāḥ	ete sapta mahātmāno hy
saptaite saṃhatim vinā	anyonyasya saṃśrayāt ¹⁾
nāśaknuvan prajāḥ sraṣṭum	asamāgamyā kṛtsnaśaḥ. 53
sametyānyonyasaṃyogam	te sametya mahātmāno hy
anyonyāśrayiṇāś ca te	anyonyasyaiva saṃśrayāt 54
ekasaṃghātacihnās ca	
samprāpyaikyaṃ aśeṣataḥ 54	
puruṣādhiṣṭhitatvāc ca avyaktānugraheṇa ca	
mahādhyā ¹⁾ viśeṣāntā hy aṅ ²⁾ dam utpādayanti te. 55	
jalabudbudavāvat tatra	ekakālaṃ ¹⁾ samutpannaṃ
kramād vai vṛddhim āgatam	jalabudbudavac ca tat,
bhūtebhyo 'ṅdam mahābuddhe	viśeṣebhyo 'ṅdam abhavat
bṛhat tad udakeśayam. 56	bṛhat ²⁾ tad udakeśayam ³⁾ 56
tasmin kāryasya ¹⁾ karaṇaṃ saṃsiddhaṃ Brahmaṇas tadā ²⁾ ,	
prākṛte 'ṅde vivṛdde tu ³⁾ kṣetrajño Brahmasaṃjñitāḥ ⁴⁾ . 57	
sa vai śarīri prathamāḥ, sa vai ¹⁾ Puruṣa ucyate,	
Ādikartā ca ²⁾ bhūtānāṃ Brahmāgre samavartata ³⁾ . 58	
tena sarvam idaṃ vyāptam	Hiraṇyagarbhaḥ so 'ṅde ¹⁾ 'smin
trailokyam sacarācaram. 59	prādurbhūtaś caturmukhaḥ
	sarge ca pratisarge ca
	kṣetrajño Brahmasaṃjñitāḥ ²⁾ 59

52^a = L. 70.49^b; Mr. 45.59^a; Vā. 4.70^b. 1) L. sargasya. 2) L. -rāḥ.

52^b = L. 70.50^a; Vā. 4.71^a. 1) L. tad. 2) L. yac ca.

52¹⁾ = L. 70.50^b, 51^a; Vā. 4.71^b, 72^a. 1) Vā. -bhya śucer. 2) Vā. vāyor
anaipuṇāt. 3) Vā. tad. 4) Vā. eṣāṃ.

53^a = Mr. 45.59^b.

53^a = Kū. 4.34^a; L. 70.51^b; Vā. 4.72^b.

1) Vā. -vīryā nānābhūtāḥ
pṛthak pṛthak.

53^b = Kū. 4.34^b; Mr. 45.60^a; Vā. 4.73^a.

54 = Mr. 45.60^b, 61^a.

54 = Vā. 4.73^b

55 = Kū. 4.35; L. 70.52; Mr. 45.61^b, 62^a; Vā. 4.74. 1) Kū. L. Vā. -ādayo.
2) Vā. -tā aṅ.

56 = Mr. 45.62^b, 63^a.

56 = Kū. 4.36; L. 70.53; Vā. 4.75.

1) L. -la-. 2) L. mahat. 3) Vā.
-kaṃ ca yat.

57 = Bḍ. I. 3.25^b, 24^a; Kū. 4.37; L. 70.63^a = a; Mr. 45.63^b = b; Vā. 4.76.

1) Bḍ.1 -mims tu kārya-; Bḍ.2 -mims tat kārya-; Vā. tat tasmin
kārya-. 2) Bḍ. -ṇaḥ purā; Kū. parameṣṭhinaḥ; L. svecchayaiva tu.
3) Bḍ.1 prākṛtaṃ devi vartaṃ māṃ; Bḍ.2 -taṃ devavavṛttaṃ tu;
Mr. -dhaḥ san; Vā. vibuddhe san. 4) Bḍ. -saṃmitāḥ.

58 = Bḍ. I. 3.24^b, 25; Kū. 4.38; L. 70.63^b = a; Mr. 45.64; Vā. 4.77.

1) Bḍ.1 purā; Bḍ.2 paraḥ. 2) Bḍ. sa. 3) Bḍ.1 -vartinām.

59 = Mr. 45.65^a.

59 = Bḍ. I. 3.26; Vā. 4.78. 1) Vā.
so 'gre. 2) Bḍ. -saṃmitāḥ.

Merur ulbam abhūt tasya¹⁾
jarāyus cāpi parvatāḥ, |
garbho¹⁾dakam samudrās ca²⁾ tasyāsan paramātmanah³⁾. || 60 ||
tasminn aṇḍe jagat sarvaṃ¹⁾
sadevāsura mānuṣam |
dvīpādy adrisa mudrās ca
sajyotir lokasamgrahaḥ. || 61 ||

antas tasmiṃs¹⁾ tv ime lokā, antar viśvam idaṃ jagat, || 61 ||
candrādityau sanakṣatrau sagrahau¹⁾ saha vāyunā, |
lokālokaṃ ca yat²⁾ kiṃcid aṇḍe tas³⁾min samarpitam⁴⁾. || 61² ||
adbhir daśaguṇābhis tu¹⁾ bāhyato 'ṇḍam samāvṛtam, |
apo daśaguṇenaiva²⁾ tejasā bāhyato vṛtāḥ. || 61³ ||

jalānilānalākāsāis
tato bhūtādīnā bahiḥ |
vṛtam daśaguṇair¹⁾ aṇḍam
ekaikatvena taiḥ punaḥ. || 64 ||

karaṇaiḥ saha sṛjyante¹⁾
pratyāhāre²⁾ tyajanti ca |
bhajante ca punar dehāms
te³⁾ samāhārasamdhīṣu. || 59¹ ||
hiraṇmayas tu yo Merus,
tasyōlbaṃ san¹⁾ mahātmanaḥ, |
t¹⁾asminn aṇḍe tv²⁾ ime lokāḥ
sapta vai sampratiṣṭhitāḥ³⁾,
saptadvīpā ca pṛthivī⁴⁾
samudraiḥ saha saptabhiḥ || 61 ||
parvataiḥ sumahadbhis ca
nadībhis ca sahasraśaḥ. |

tejo daśaguṇenaiva
bāhyato vāyunāvṛtam, |
vāyur daśaguṇenaiva
bāhyato nabhasāvṛtāḥ. || 62 ||

60^a = Kū. 4.40^a; Mr. 45.65^b. 1) Mr.
-rus tasyānusambhūto.

60^b = Bḍ. I. 3.23^b; Kū. 4.50^b; Mr. 45.(66^a); Vā. 4.80^b. 1) Bḍ. garto.
2) Bḍ.1 sambudās tu; Bḍ.2 -drās tu. 3) Bḍ.1 hareyus (Bḍ.2 harā-
cāpi pañca tāḥ; Vā. jarādyasthīni parvatāḥ; Mr. samudrā gar-
bhasalilam tasyāṇḍasya mahātmanaḥ.

61 = Kū. 4.41^a = a; Mr. 45.66^b, 67^a.

1) Kū. 'bhavad viśvaṃ.

59¹ = Bḍ. I. 3.27; Vā. 4.79. 1) Bḍ.1
pṛchante; Bḍ.2 yacchanto.
2) Bḍ.1 -rais. 3) Vā. -hān a-
60^a = Bḍ. I. 3.28^a; Vā. 4.80^a. 1) Bḍ.
-yōddhartur; Bḍ.2 -yordhvaṃ
tu; Vā. tan.

61 = Bḍ. I. 3.29; L. 70.65^{bI} = aI; Vā. 4.81.
1) Bḍ. y-. 2) Bḍ. L. -ḍa(e)i-. 3) Vā.
-kā antarbhūtās tu sapta vai.
4) Bḍ. pṛthivī saptabhir dvīpaiḥ.

61¹ = Bḍ. I. 3.30; L. 70.65^{IIb} = bII; Vā.
4.82. 1) Bḍ. -taḥsthasya.

61² = Bḍ. I. 3.31; Kū. 4.41^b = a; L.
70.66; Vā. 4.83. 1) Bḍ. samgra-
haḥ. 2) L. -kadvayaṃ. 3) L.
-ḍe hy as-; Vā. -cic cāṇḍe tas-
4) Bḍ. pratiṣṭhitam.

61³ = Bḍ. I. 3.32^a = b; Kū. 4.42; L.
70.64; Vā. 4.84. 1) Kū. -ca.

2) L. -naitās; Vā. -ṇā hy evaṃ.
62 = Bḍ. I. 3.33^b, 33^a; Kū. 4.43^a = a;
L. 70.65; Vā. 4.85. 1) L. vāyunā
bāhyato.

62 = Mr. 45.67^b, 68^a. 1) Mr. T. aṇḍam
daśaguṇair.

mahatā tatpramāṇena
sahaivānena veṣṭitāḥ, |
mahāms taiḥ sahitāḥ sarvair
avyaktena samāvṛtaḥ. || 65 ||

etair¹⁾ āvaraṇair aṇḍam saptabhiḥ prakṛtair²⁾ vṛtam, |
etā ā³⁾vṛtya cānyonyam⁴⁾ aṣṭau⁵⁾
eṣā sā prakṛtir nityā,
tadantaḥ puruṣas ca saḥ; |
Brahmākhyas kathito yas te,
samāsāt śrūyatām punaḥ. || 65 ||
yathā magno jale kaścid
unmajjan jalasaṃbhavam |
jalam ca kṣipati, Brahmā
sa tathā prakṛtir^{1)(?)} vibhuḥ. || 66 ||

avyaktaṃ kṣetram uddiṣṭam¹⁾ Brahmā²⁾ kṣetrajña³⁾ ucyate; |
etat samastaṃ jāniyāt
kṣetrakṣetrajñalakṣaṇam. || 67 ||

ity eṣa¹⁾ prakṛtaḥ sargaḥ kṣetrajñādhiṣṭhitas tu saḥ²⁾, |
abuddhipūrvaḥ prathamah³⁾ prādurbhūtas⁴⁾ tadid yathā⁵⁾. || 68 ||

etad Dhiranyagarbhasya janma yo veda¹⁾ tattvataḥ, |
āyusmān kirtimān dhanyaḥ prajāvāmś²⁾ ca bhavaty uta³⁾. || 68 ||
[uivṛttikāmo 'pi naraḥ śuddhātmā labhate gatim |
purāṇaśravaṇān nityam, sukham ca kṣemam āpnuyāt.] || 68z ||

63 = Mr. 45.68^b, 69^a.

63 = Bḍ. I. 3.(35^b), 34^a; Kū. 4.43^b, 44^a;
L. 70.56; Vā. 4.88. 1) Vā. na
vṛto. 2) Vā. ca. 3) Bḍ. śam
āvṛtam sarvaṃ bahir bhūtā-
dinā tathā. 4) Bḍ. caiva; Kū.
tadvad. 5) Bḍ. pradhānenā-

64 = Bḍ. I. 3.34^b, 35^a; Kū. 4.46^b = a; L. 70.59; Mr. 45.69^b, 70^a; Vā. 4.87.

1) Bḍ. Mr. ebhir. 2) Kū. prakṛtaiḥ saptabhir. 3) Bḍ. icchayā-
Bḍ. ity athā-; Vā. etās cā-. 4) Mr. anyo'nyam āvṛtavatā.

5) Bḍ.1 araṇe; Bḍ.2 aṇḍe.

65 = Mr. 45.70^b, 71^a.

65 = Bḍ. I. 3.35^b, 36^a; L. 70.60, 61^a;
Vā. 4.88. 1) L. tu. 2) Bḍ.1 -taś
ca; Bḍ.2 -sante tāḥ. 3) Bḍ.1
-raś caiva; Bḍ.2 -raṃ caiva.

66 = Mr. 45.71^b, 72^a. 1) T. -tir.

66 = Bḍ. I. 3.36^b; L. 70.61^b; Vā. 4.89^a.
1) Vā. -raś ca.

67^a = Bḍ. I. 3.37^a; Mr. 45.72^b; Vā. 4.89^b. 1) Bḍ. ity uktam. 2) Bḍ. -ma.
2) Bḍ. -jñam.

67^b = Mr. 45.73^a.

68 = Bḍ. I. 3.37^b, 38^a; Kū. 4.66^b; Mr. 45.73^b; Vā. 4.90. 1) Bḍ. evaṃ.
2) Kū. saṃkṣepāt kathito mayā. 3) Kū. -vakāṃ viprā; Vā. -vaṃ
prāg āsit. 4) Vā. -tā. 5) Kū. Brāhmīṃ sṛṣṭiṃ nibodhata.

68¹ = Bḍ. I. 3.38^b; Vā. 4.91. Bḍ. vetti. 2) Bḍ. -jñāvāmś.

3) Bḍ. na saṃśayaḥ.

68² = Vā. 4.92.

2. Kapitel.

(Bđ. I. 4.1-34; L. 70.67-114; Vā. 5.1-54.)

yad viśr̥ṣtes tu¹) samkhyātām mayā kālāntaram dvijāh, |
 etat kālāntaram jñeyam ahar vai pārameśvaram. || 1 ||
 rātr̥is̥ tv e¹tāvati jñeyā Parameśasya kṛtsnaśaḥ²); |
 ahas tasya tu yā sṛṣṭiḥ, pralayo rātrir ucyate³). || 2 ||
 nāhas tu¹) vidyate tasya, na rātrir, iti dhāraṇā²); |
 upacāras tu⁸) kriyate lokānām hitakāmyayā. || 3 ||
 | [prajāḥ prajānām pataya ṛṣayo munibhiḥ saha |
 | ṛṣiṇ Sanatkumārākhyān Brahmasāyujyagaiḥ saha.] || 3i ||
 Indriyāṇdriyārthās ca mahābhūtāni pañca ca |
 tanmātrā indriyagaṇo buddhiś ca manasā saha¹): || 4 ||
 ahas tiṣṭhanti te sarve¹) Parameśasya dhimataḥ |
 aharante praliyante, rātryante viśvasambhavaḥ. || 5 ||
 svā¹tmany avasthite vyakte²) vikāre pratisambhr̥te³) |
 sādharmyeṇāvatiṣṭhete pradhānapuruṣāy ubhau⁴). || 6 ||
 tamahsattvagunāv etau¹) samatvena vyavasthitau |
 anupr̥ktāv abhūtām tāv otaprotau²) parasparam. || 7 ||
 guṇasāmye layo jñeyo¹), vaiśāmye²) sṛṣṭir ucyate, |
 tile yathā bhavet³) tailam⁴) ghṛtam payasi vā sthitam⁵). || 8 ||
 tathā¹) tamasi sattve ca rajo 'vyaktāśritam²) sthitam³), |
 upāsya rajanīm kṛtsnām parām māheśvarīm tadā⁴) || 9 ||

1 = L. 70.67; Vā. 5.1 1) L. yat tu sṛṣṭau pra-

2 = L. 70.68; Vā. 5.2. 1) L. -tr̥is̥ cai-. 2) L. -taḥ. 3) L. -ṭi rātr̥is̥ ca pralayaḥ smṛtaḥ.

3 = L. 70.69; Vā. 5.3. 1) Vā. ahas ca. 2) L. dhārayet. 3) Vā. -rah pra-

| 3.1 = Vā. 5.4.

4 = L. 70.70; Vā. 5.5. 1) L. tasmāt sarvāṇi bhūtāni buddhiś ca saha daivataiḥ.

5 = L. 70.71; Vā. 5.6. 1) L. sarvāṇi.

6 = Bđ. I. 4.1; L. 70.72; Vā. 5.7. 1) Bđ. ā-. 2) Vā. sattve. 3) Bđ. Vā. V. -hate. 4) Bđ. -sau tadā.

7 = Bđ. I. 4.2; L. 70.73; Vā. 5.8. 1) L. -tvarajopetau. 2) Bđ. anudriktāv anucarau tena proktau (Bđ. s protau); Vā. atrōdriktau prasūtāu ca tau tathā ca.

8 = Bđ. I. 4.3; L. 70.74; Vā. 5.9. 1) Bđ.1 -ya. 2) Bđ. adhikye. 3) Vā. tileṣu vā yathā. 4) Bđ. sattvavyddhau sthitiḥ abhūd. 5) Bđ.1 dhruvam padmāsikhāsthitam; Bđ.2 Viṣṇu-Padma-Śivāsthitam.

9 = Bđ. I. 4.4^a = a; L. 70.75; Vā. 5.10. 1) Bđ.1 yadā; Bđ.2 yathā. 2) Bđ. -jo 'py anugata(m); L. rajasy anuṣṭam. 3) L. jagat. 4) L. tathā.

aharmukhe pravṛtte¹⁾ ca paraḥ prakṛtisambhavaḥ |
kṣobhayāmāsa yogena pareṇa Parameśvaraḥ. || 10 ||
pradhānaṃ puruṣaṃ caiva praviśyāṇḍaṃ¹⁾ Maheśvaraḥ |

pradhānāt kṣobhyamāṇāt tu
rajo vai samavartata, |
rajaḥ pravartakaṃ tatra²⁾
bīṣṣv api³⁾ yathā jalam. || 11 ||
guṇa¹⁾vaiśamyam āśādyā
prasūyante²⁾ hy adhi³⁾sthitaḥ, |
guṇebhyaḥ kṣobhyamānebhyaḥ
trayo devā vijajñire⁴⁾, || 11 ||

Maheśvarāt trayo devā
jajñire jagadīśvarāt, || 11 ||

śāśvatāḥ¹⁾ paramā guhyāḥ²⁾ sarvātmānaḥ śarīriṇaḥ. || 12 ||
rajo Brahmā, tamo hy Agniḥ, sattvaṃ Viṣṇur¹⁾ ajāyata²⁾; |
rajaḥprakāśako Brahmā sraṣṭi³⁾stvena vyavasthitaḥ⁴⁾, || 12 ||
tamaḥprakāśako 'gnis tu¹⁾ Kālatvena vyavasthitaḥ, |
sattvaprakāśako Viṣṇur audāsīnye²⁾ vyavasthitaḥ. || 12 ||
eta eva trayo lokā¹⁾, eta eva trayo guṇāḥ, |
eta eva trayo vedā²⁾, eta eva trayo 'gnayaḥ. || 13 ||
parasparāśritā¹⁾ hy ete, parasparam anuvratāḥ, |
paraspareṇa vartante, dhārayanti²⁾ parasparam. || 14 ||
anyonyamithunā¹⁾ hy eta²⁾, anyonyam upajivinaḥ, |
kṣaṇaṃ viyogo na hy eṣāṃ, na tyajanti parasparam. || 15 ||
Īśvaro hi¹⁾ paro devo, Viṣṇus tu²⁾ mahataḥ paraḥ, |
Brahmā tu rajasōdraktaḥ³⁾ sargāyēha⁴⁾ pravartate. |
paraś ca⁵⁾ puruṣo jñeyaḥ, prakṛtiś ca⁶⁾ parā smṛtā. || 16 ||

10 = L. 70.76; Vā. 5.11. 1) L. -taś.

11^a = L. 70.77^a; Vā. 5.12^a; 1) L. -viśya sa.

11^b = L. 70.77^b.

11^{bc} = Bđ. I. 4.4^b = c; Vā. 5.12^b, 13^a.

1) Bđ tac ca 2) Bđ. iva.

111 = Bđ. I. 4.5; Vā. 5.13^b, 14^a.

1) Bđ.1 -ṇā. 2) Bđ.1 pra-
saṅgena; Bđ.2 saprasaṅge.

3) Bđ. prati-. 4) Bđ. jñeyāpi
śādare.

12 = Bđ. I. 4.6^a; L. 70.78^a; Vā. 5.14^b. 1) Vā. āśritāḥ. 2) Bđ.2 Vā. -yā.

12¹ = Bđ. I. 4.6^b, 7^a; Vā. 5.15. 1) Bđ. sattvaṃ Viṣṇu, rajo
Brahmā, tamo Rudraḥ. 2) Bđ.1 prajāpatiḥ; Bđ.2 tv
ajāyata. 3) Bđ.2 sraṣṭi-. 4) Bđ.1^r-ko Viṣṇur Brahma-
sraṣṭṛtvam āpnuyāt.

12² = Bđ. I. 4.8; Vā. 5.16. 1) Bđ.1 Viṣṇuḥ; Bđ.2 Rudraḥ.
2) Bđ. -ṇuḥ sthititvena.

13 = Bđ. I. 4.9; L. 70.78^b, 79^a; Vā. 5.17. 1) L. devā. 2) L. lokā

14 = Bđ. I. 4.10; L. 70.79^b, 80^a; Vā. 5.18. 1) Bđ. -parānvayā. 2) Bđ. pre-
rayanti.

15 = Bđ. I. 4.11; L. 70.80^b, 81^a; Vā. 5.19. 1) Bđ.1 -yṃ mithunaṃ.

2) L. ete; Vā. -te hy.

16 = L. 70.81^b, 82; Vā. 5.20. 1) L. -ras tu. 2) L. -ṇuś ca. 3) L. -mā ca
rajasā yuktaḥ. 4) L. sargādau hi. 5) L. -raḥ sa. 6) L. -tiḥ sā.

adhiṣṭhito 'sau¹) hi Maheśvareṇa pravartate codyamānaḥ²) samantāt, |
 anupravartanti mahāntam eva³) cirasthitāḥ sve viṣaye priyatvāt⁴). || 17 ||
 pradhānaṃ¹) guṇavaśamyāt sargakāle²) pravartate, |
 Īśvara³)dhiṣṭhitāt pūrvam⁴) tasmāt sadasadātmakāt || 18 ||
 | Brahmā buddhiś ca¹) mithunaṃ yugapat sambabhūvatuh²): |
 | tasmāt tamo 'vyaktamāyaṃ³), kṣetrañño Brahmasaṃjñitah⁴). || 181 ||
 saṃsiddhaḥ¹) kāryakarane²) Brahmāgre sama³)vartata |
 tejasāpratimo⁴) dhīmān avyaktaḥ saṃprakāśakah⁵). || 19 ||
 sa vai śarīri¹) prathamah²) kāraṇatve³) vyavasthitah⁴), |
 apratiḡhena⁵) jñānena aiśvareya ca so 'nvitah⁶), |
 dharmeṇa⁷) cāpratighena⁸) vairāgyeṇa samanvitaḥ⁹). || 20 ||
 | [tasy-Īśvarasyāpratighaṃ jñānaṃ vairāgyalakṣaṇam, |
 | dharmaiśvaryaḥ buddhir Brāhmī jajñe 'bhimāninaḥ. || 201 ||]
 avyaktā jāyate cāsyā¹), manasā yad²) yad icchati³), |
 vaśīkṛtatvāt trai⁴)guṇyāt⁵) sāpekṣatvāt⁶) sva⁷)bhāvataḥ. || 21 ||
 Caturmukhas tu Brahmaṭve, Kālatve c-Āntako 'bhavat¹), |
 Sahasramūrdhā Puruṣas, tisro 'vasthāḥ Svayaṃbhavaḥ. || 22 ||
 | sattvaṃ¹) rajas ca Brahmaṭve, Kālatve ca rajas tamaḥ, |
 | sāttvikam²) Puruṣatve ca, guṇavṛttiḥ³) Svayaṃbhavaḥ. || 221 ||
 Brahmaṭve sṛjate lokān¹), Kālatve saṃkṣipaty²) api, || 23 ||
 Puruṣatve hy u'dāsīnas, tisro 'vasthāḥ Prajāpateḥ²). |
 Brahmā kamalagarbhā³)bhavaḥ, Kālo jātyāñjnaprabhaḥ⁴), || 24 ||

17 = L. 70.83; Vā. 5.21. 1) L. -tā sā. 2) L. -mane. 3) L. -pravṛttas tu mahāms taḍ enām. 4) L. cirasthiratvād viṣayaṃ śrītaḥ svayam.

18 = Bḍ. I. 4.12; L. 70.84; Vā. 5.22. 1) Bḍ.1 L. -na-. 2) L. -lah. 3) Bḍ. adṛṣṭā-. 4) Bḍ. -ve.

| 181 = Bḍ. I. 4.13; Vā. 5.23. 1) Bḍ.1 -dhitva-; Bḍ.2 -dbis tu. 2) Bḍ. -va ha. 3) Vā. -tamayaḥ. 4) Bḍ. -jñakah.

19 = Bḍ. I. 4.14; L. 70.85; Vā. 5.24. 1) Bḍ. -dha-. 2) Bḍ.1 -no; Vā. -ṇair. 3) L. Rudraś cāgre hy a-. 4) Vā. -sā prathamō. 5) Vā. -śate.

20 = Bḍ. I. 4.15 = ac; L. 70.86a, 88; Vā. 5.25, 26a. 1) Bḍ. -ra-. 2) Bḍ. -mo. 3) Bḍ.1 dhāraṇatva-; Bḍ.2 -tve. 4) L. -maḥ, sa vai puruṣa ucyate. 5) L. apratīpena. 6) L. samanvitaḥ. 7) Bḍ. jñānenā-. 8) Bḍ. -pratimenēha; L. cāpratīpena. 9) Bḍ. ca saptatiḥ; L. ca te 'nvitāḥ.

| 201 = Vā. 5.23b, 27a.

21 = Bḍ. I. 4.16; L. 70.89; Vā. 5.27b, 28a. 1) Bḍ.1 -tatvāyatenāsyā; L. teṣām. 2) Vā. ca. 3) L. ihitam. 4) Vā. vai-. 5) L. -yaṃ. 6) Vā. sureśatvāt. 7) Bḍ. -tvāc ca.

22 = Bḍ. I. 4.17; L. 70.90; Vā. 5.28b, 29a. 1) Bḍ. -kṛd Bhavaḥ; L. -kaḥ smṛtaḥ.

| 221 = Bḍ. I. 4.18; Vā. 5.29b, 30a. 1) Bḍ. sarvaṃ. 2) Bḍ. -kaḥ. 3) Bḍ. -vṛttaṃ.

23 = Bḍ. I. 4.19a; L. 70.91a; Vā. 5.30b. 1) Vā. lokān sṛjati Brahmaṭve. 2) Bḍ. -kṣayaty.

24 = Bḍ. I. 4.19b, 20a; L. 70.91b, 92a; Vā. 5.31. 1) Bḍ. -tve. u-. 2) Bḍ. Svayaṃbhavaḥ. 3) Bḍ. -lapatrā-. 4) L. -bho Rudraḥ kālagni-saṃnibhaḥ.

Puruṣaḥ puṇḍarikākṣo, rūpaṃ tat¹⁾ paramātmanaḥ. |
ekadhā sa dvidhā caiva tridhā ca bahudhā punaḥ²⁾. || 25 ||
yogeśvaraḥ śarīrāṇi karoti vikaroti ca |
nānākṛtikriyārūpanāmavanti²⁾ svalilayā. || 26 ||
tridhā yad vartate loke, tasmāt triguṇa ucyate, |
caturdhā pravibhaktavāc caturvyūhaḥ prakīrtitaḥ. || 27 ||
yad āpnoti, yad ādatte, yac cātti viṣayaṃ prabhuḥ¹⁾,
yac cāsyā²⁾ satataṃ bhāvas, tasmād ātmā nirucyate. || 28 ||
ṛṣiḥ sarvagatatvāc ca¹⁾ śarīrī²⁾ so 'sya yat³⁾ prabhuḥ; |
svāmitvam⁴⁾ asya yat⁵⁾ sarvaṃ, Viṣṇuḥ sarvapraveśanāt. || 29 ||
bhagavān bhagaśadbhāvād²⁾, rāgo rāgasya śāsanāt³⁾, |
paramaḥ samprakṣṭatvād, avanād⁵⁾ om iti smṛtaḥ. || 30 ||
sarvajñāḥ sarvavijñānāt, sarvaḥ sarvaṃ¹⁾ yatas tataḥ²⁾, |
| narāṇaṃ ayaṇaṃ yasmāt, tena¹⁾ Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 31 ||
tridhā vibhajya cātmānaṃ trailokye²⁾ sampravartate, |
srjate grasate caiva vikṣate³⁾ ca tribhiḥ svayaṃ⁴⁾. || 32 ||
| agre¹⁾ Hiranyagarbhaḥ sa²⁾ prādurbhūtaś caturmukhaḥ³⁾. |
āditvāc c-Ā¹⁾didevo 'sāv²⁾, ajātavād Ajāḥ smṛtaḥ. |
pāti yasmāt prajāḥ sarvāḥ, Prajāpatir atah³⁾ smṛtaḥ. || 33 ||

25 = Bḍ. I. 4.20^b, 21^a; Kū. 4.54^b = b; L. 70.92^b, 93^a; Vā. 5.32^a = a. 1) Bḍ. rūpeṇa. 2) Kū. guṇaiḥ.

26 = Bḍ. I. 4.21^b, 22^a; Kū. 4.55; L. 70.93^b, 94; Vā. 5.32^b, 33^a. 1) Bḍ. yogi-; L. mahe-. 2) Bḍ. -pam āśrayanti; L. -āvanti; Vā. -vṛttiḥ.

27 = Bḍ. I. 4.22^b, 23^a; L. 70.95; Vā. 5.33^b, 34^a.

28 = Bḍ. I. 4.(23)^b, 24^a; L. 70.96; Vā. 5.34^b, 35^a. 1) L. yac cāti viṣayān ayam; Bḍ. yadā śete tadārdhā(n)te, yad bhunkte viṣayān prabhuḥ; Vā. cāsti viṣayaṃ prati. 2) Bḍ.1 yat svasthāḥ; Bḍ.2 yat svāsthya; Vā. tac (yac) cāsyā.

29 = Bḍ. I. 4.24^b, 25^a; L. 70.97; Vā. 5.35^b, 36^a. 1) Bḍ. -taś cātra. 2) Bḍ. -re. 3) Bḍ.1 so 'bhyayāt; Vā. śarīrādyāt svayaṃ. 4) Bḍ.1 -mī sarv-; Bḍ.2 -mī svam. 5) Vā.T. tat.

30 = Bḍ. I. 4.25^b, 26^a; Kū. 4.63^b = aIbII; L. 70.98; Vā. 5.36^b, 37^a. 1) Bḍ.1 agra-. 2) Kū. sarvavijñānād; L. -vadbhāvān. 3) Bḍ. -vān nāgo nāga- (Bḍ.2 -gaḥ) svasamśrayāt; L. -vān nirmalatvāc Chivaḥ smṛtaḥ. 4) Bḍ.1 hṛṣ; Bḍ.2 -dṛṣ-; Vā. paraś ca tu prakṣ-. 5) Bḍ. devatād.

31^a = Bḍ. I. 4.26^b; Kū. 4.64^a; L. 70.99^a; Vā. 5.37^b. 1) Bḍ.1 -va-. 2) Kū. L. -vamayo yataḥ.

| 31^b = Bḍ. I. 4.27^a; Kū. 4.62^b; Vā. 5.38^a. 1) Bḍ. -nāṃ svā(a)panaṃ Brahmā tasmān.

32 = Bḍ. I. 4.27^b, 28^a; Kū. 4.56^b, 57^a; L. 70.99^b, 100^a; Vā. 5.38^b, 39^a. 1) Vā. svā-. 2) Bḍ.1 sakalaḥ; Bḍ.2 sākālpē; Vā. -yaṃ. 3) Bḍ.1 pālyate; Bḍ.2 vikṣyate; L. rakṣate. 4) Bḍ.2 -bhis tu ayam; Kū. ca viṣeṣataḥ; Vā. -bhis tu yat.

| 33^a = Bḍ. I. 4.28^b; Vā. 5.39^b. 1) Bḍ. so 'gre. 2) Bḍ. san.

| 3) Bḍ. -taḥ svayaṃprabhuḥ.

33^{bc} = Bḍ. I. 4.29^a = b; Kū. 4.59; L. 70.100^b, 101^a; Vā. 5.40. 1) Kū. L.

deveṣu ca mahān¹⁾ devo, mahādevas tataḥ²⁾ smṛtaḥ, |
 sarveśa³⁾tvāc ca lokānām⁴⁾ avasātvāt *tath-Ēśvaraḥ*⁵⁾ || 34 ||
 bhātvaḥ ca smṛto Brahmā, bhūtātvaḥ bhūta ucya¹⁾, |
 kṣetrajñāḥ kṣetravijñānād, *vibhuḥ sarvagato yataḥ*²⁾. || 35 ||
 yasmāt purya *anuṣete*¹⁾ ca, tasmāt puruṣa ucya¹⁾, |
*anādītvaḥ ca*²⁾ pūrvāt Svayambhūr iti sa³⁾ smṛtaḥ. || 36 ||
 ijjā'tvād ucya¹⁾ yajñāḥ, kavir vikrāntadarśanāt, |
 kramaṇaḥ kramaṇiyatvāt, pālakaś cāpi²⁾ pālanāt. || 37 ||
 ādityasaṃjñāḥ Kapilas tv¹⁾ agrajo 'gnir iti smṛtaḥ, |
 hiraṇyam asya²⁾ garbho 'bhūd, dhiraṇyasyāpi garbhajaḥ, || 38 ||
 tasmād Dhiraṇyagarbhaḥ sa¹⁾ purāṇe smin²⁾ nirucya¹⁾. |
 Svayambhuvo ni³⁾vṛttasya kālo varṣāgrajas⁴⁾ tu yaḥ, || 39 ||
 na śakyāḥ paraṣaṃkhyātum api¹⁾ varṣāsatair api, |
 kalpasamkhyānivṛttas tu²⁾ parārdho³⁾ Brahmaṇaḥ smṛtaḥ. || 40 ||
 tāvac cheṣo¹⁾ 'sya kālo 'nyas, tasyānte pariṣṛjyate²⁾. |
 koṭikoṭi³⁾sahasraṇi antar⁴⁾bhūtāni yāni vai⁵⁾ || 41 ||
 samatītāni kalpānām tāvac cheṣāḥ¹⁾ pare²⁾ tu ye. |
 yas tv ayaṃ³⁾ vartate kalpo, vārāhaṃ⁴⁾ taṃ nibodhata || 42 ||
 prathamāḥ¹⁾ sāmpratā teṣāṃ kalpo 'yaṃ²⁾ vartate dvijāḥ³⁾, |
 tas⁴⁾min Svāyambhuvādyaḥ tu manavaḥ syūś⁵⁾ caturdaśa. || 43 ||
 atitā vartamānāś ca bhaviṣyā ye ca vai punaḥ, |
 tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā samantataḥ¹⁾ || 44 ||
 pūṇam¹⁾ yugasahasraṃ vai²⁾ pariṣālyā³⁾ nar⁴⁾ēśvaraḥ |
 prajābhis tapasā caiva, teṣāṃ śṛṇvata vīstaram. || 45 ||

-tvād ā-. 2) Bđ.1 ādyo hi svavasāś caiva; Bđ.2 ādir āditadeṣo 'sya. 3) Kū L. iti.

34 = Kū 4 60^a = a; L. 70 101^b, 102^a; Vā. 5.41. 1) Kū. -hā-. 2) Kū -va iti 3) L. -vaga-. 4) devānām. 5) L. -tvāc ca īśvaraḥ.

35 = Kū. 4 60^b = a; L. 70.102^b, 103^a; Vā. 5.42. 1) Kū. paratvāt paramēśvaraḥ. 2) L. ekatvāt kevalaḥ smṛtaḥ.

36 = L. 70.103^b, 104^a; Vā. 5.43. 1) L. puryaṃ sa śete. 2) Vā. nōtpāditatvāt. 3) L. saṃ-.

37 = L. 70.104^b, 105^a; Vā. 5.44. 1) L. yājya-. 2) Vā. -tvād varṣakasyābhi-

38 = L. 70.105^b, 106^a; Vā. 5.45. 1) L. -lo hy. 2) L. -raṇmayasya.

39 = Bđ. I. 4.29^b, 30^a; L. 70.106^b, 107^a; Vā. 5.46. 1) Bđ. -bhaś ca; L. -bhatvaṃ. 2) Bđ. -neṣu. 3) L. 'pi. 4) Bđ. -gratas; L. viśvātmanas.

40 = Bđ. I. 4.30^b, 31^a; L. 70.107^b, 108^a; Vā. 5.47. 1) Bđ. manu-. 2) L. kālasamkhyā vivṛttasya. 3) Vā parākhyo.

41 = Bđ. I. 4.31^b, 32^a; L. 70.108^b, 109^a; Vā. 5.48. 1) Bđ. tāvat tv eṣo. 2) Bđ. pratibuddhyate. 3) Bđ. -varṣa-. 4) Bđ. gṛha-; L. ahar-. 5) Bđ.1 ca.

42 = Bđ. I. 4.32^b, 33^a; L. 70.109^b; Vā. 5.49. 1) Bđ. -ṣāt. 2) Vā. pariās. 3) Bđ. yat svayaṃ. 4) Bđ. -has.

43 = Bđ. I. 4.33^b = a; L. 70.110; Vā. 5.50. 1) Bđ. -maṃ. 2) Bđ. vai. 3) Bđ. ca yaḥ. 4) L. yas-. 5) L. -vas te.

44 = L. 70.111; Vā. 5.51. 1) L. saparvatā.

45 = Bđ. I. 4.34 = a; L. 70.112; Vā. 5.52. 1) Bđ. -ṇe. 2) Bđ. -re tu. 3) Bđ. -yaṃ. 4) L. mah-.

manvantareṇa caikena sarvāṇy evāntarāṇi tu¹⁾ |
 kathitāni bhaviṣyanti²⁾ kalpaḥ kalpena caiva hi³⁾ || 46 ||
 atī. āni ca kalpāni sodarkāṇi¹⁾ sahānvayaiḥ; |
 anāgatesu tadvac ca tarkaḥ kārya vijānata. || 47 ||

3. Kapitel.

(Bd. I. 5.1—141; Kū. 6.1—25; L. 70.115—195^a; Vā. 6.1—79.)

āsīd ekārṇavaṃ ghoram | āpo hy agre¹⁾ samabhavan²⁾
 avibhāgaṃ tamomayam, | naṣṭe 'gnau³⁾ pṛthivitale, |
 sāntarātaikaline¹⁾ 'smin²⁾ na prājñāyata kiṃcana³⁾. || 1 ||

cfr. 4. Kap. Śl. 62b—65. { ekārṇave tadā tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame¹⁾ |
 tadā²⁾ samabhad³⁾ Brahmā sahasrākṣaḥ sahasrapāt || 2 ||
 sahasraśīrṣā puruṣo rukmavarṇo hy¹⁾ atīndriyaḥ |
 Brahmā Nārāyaṇākhyas tu²⁾ suṣvāpa salile tadā, || 3 ||
 sattvodrekāt prabuddhas¹⁾ tu śūnyaṃ lokam avaiḥṣata²⁾!
 imaṃ cōdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇaṃ prati: || 4 ||
 āpo nārā iti proktā, | āpo nārā vai¹⁾ tanava²⁾,
 apo vai Narasūnavaḥ, | ity apāṃ nāma śūsruma |
 ayanam tasya tāḥ proktās¹⁾, | apsu śete yatas tasmāt³⁾
 tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 5 || tena⁴⁾ Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 5 ||

46 = L. 70.113; Vā. 5.53. 1) L. ca; Vā. vai. 2) Vā. bhaviṣyāni bhavi-
 syaiś ca. 3) Vā. ha.

47 = L. 70.114; Vā. 5.54. 1) Vā. sodakāni.

1^a = Kū. 6.1^a.

1^a = Bd. I. 5.1^a; L. 70.115^a; Vā. 6.1^a.

1) Bd. āpo 'gre; Vā. āpo hy
 agneḥ. 2) Bd. sarvagā āsan.
 3) Bd. etasmin; L. naṣṭe ca.

1^b = Bd. I. 5.1^b; Kū. 6.1^b; L. 70.115^b; Vā. 6.1^b. 1) Bd. 1. sāntavātīḥ
 pralīne; Bd. 2. -vātaikalīne; Kū. sāntavātādikam; L. sāntatārai-
 kanīre. 2) Kū. sarvaṃ. 3) Vā. naṣṭe sthāvarajaṅgame.

2 = Bd. I. 5.2; Kū. 6.2; L. 70.116; Vā. 6.2. 1) Vā. na prājñāyata
 kiṃcana. 2) Bd. vibhur. 3) Bd. bhavati sa; L. bhavati vai;
 Vā. T. sa bhagavān.

3 = Bd. I. 5.3; Kū. 6.3; L. 70.117; Vā. 6.3. 1) L. tv. 2) Vā. -yaḥ sa.

4 = Bd. I. 5.4; Kū. 6.4^a = b; L. 70.118; Vā. 6.4. 1) Bd. -kān (ka-)
 niśiddhas. 2) L. udaikṣata; Vā. udīkṣya saḥ.

5 = Bd. I. 5.5; Kū. 6.5. 1) Kū. tā
 yasmāt.

5 = L. 70.119^a, 120^a; Vā. 6.5. 1) L.
 nārāś ca. 2) L. sūnava. 3) Vā.
 -te ca ya tasmāt. 4) L. tato.

cfr. 5. Kap. Śl. 1-6.

{ tulyam¹) yugasahasrasya naiśam²) kalam upāśya saḥ³) |
 śarvaryante⁴) prakurute Brahma⁵) sargakāraṇāt⁶) || 6 ||
 Brahmā tu salile tasmin vāyur¹) bhūtvā tadā carau²) |
 niśāyām iva khadyotaḥ prāvṛṭkale tatas tataḥ³) || 7 ||
 tatas tu salile tasmin vijñāyāntargatām¹) mahim²) |
 anumānād asampmūdho³) bhūmer uddharaṇam prati⁴) || 8 ||
 akarot sa¹) tanuṃ tv²) anyāṃ kalpādiṣu yathā purā. |
 tato mahātmā manasā³) divya⁴) rūpam acintayat. || 9 ||
 salilenāplutām bhūmim dṛṣtvā sa tu samantataḥ¹) : |
 kiṃ nu²) rūpam ahaṃ³) kṛtvā uddhareyaṃ mahim imām⁴) ? || 10 ||
 jalakrīḍāsu ruciram⁴) vārāhaṃ rūpam asmarat²) |
 adhr̥ṣyaṃ³) sarvabhūtānām⁴) vānmayam brahma⁵) samjñitam. || 11 ||
 | daśayojanavistīrṇam śatayojanam ucchrītam¹) , |
 | nīlameghapratikāśam meghastanitanīḥsvanam, || 111 ||
 | mahāparvatavarṣmāṇam śvetam¹) iksṇogradamaṣṭrīnam, |
 | vidyudagniprakāśākṣam²) ādityasamatejasam, || 112 ||
 | pīnavṛttā, ataskandham śiṃhavikrāntagāminam¹) , |
 | pīnonnatakaṭhīdeśam suślakṣṇam śubhalakṣaṇam²) . || 113 ||
 | rūpam āsthāya vipulam¹) vārāham amitam Hariḥ |
 prthivyuddharaṇārthāya praviveśa¹) Rasātalam. || 12 ||
 | sa vedapād yūpa¹) daṃṣṭraḥ kratuvakṣāś²) citi³) mukhaḥ |
 | agnījīhvī⁴) darbharomā brahmaśīro mahātaḥ. || 121 ||

7

- 6 = Bđ. I. 5.6; Kū. 6.6; L. 70.120^b, 121^a; Vā. 6.6. 1) L. catur-.
 2) Bđ.1 vasan; Bđ.2 vaśam. 3) Bđ. L. -yataḥ. 4) Bđ.1 svarṇa-
 patre; Bđ.2 sarvaṃ yan na. 6) Bđ. -matvadarśakāraṇāt.
 7 = Bđ. I. 5.7; L. 70.121^b, 122^a; Vā. 6.7. 1) Bđ.1 arvāg; Bđ.2 eko.
 2) Bđ.2 -dācarat; L. samācarat. 3) L. tu saḥ.
 8 = Bđ. I. 5.8; Kū. 6.7; L. 70.122^b, 123^a; Vā. 6.8. 1) Bđ.1 -gate; Bđ.2
 -gatam. 2) Bđ. mahat. 3) Kū. -nāt taduddharam. 4) Kū.
 kartukāmah prajāpatiḥ; L. -ṇam punaḥ.
 9 = Bđ. I. 5.9; L. 70.123^b, 124^a; Vā. 6.9. 1) Bđ.1 omkārāṣṭa-; Bđ.2 cakā-
 rādyā. 2) L. -nūm; Vā. T. hy. 3) L. bhagavān. 4) Vā. divyaṃ.
 10 = Bđ. I. 5.10; L. 70.124^b, 125^a; Vā. 6.10. 1) Bđ. sa samacintayat.
 2) Bđ. L. tu. 3) Vā. mahat. 4) Bđ. salilād uddhare mahim; Vā.
 -yam ahaṃ mahim.
 11 = Bđ. I. 5.11; Kū. 6.8; L. 70.125^b; 126^a; Vā. 6.11. 1) Bđ. -dāsamu-
 citam; L. -ḍānusadr̥śam. 2) Kū. āsthitaḥ; L. āviśat. 3) Bđ.
 adr̥śyam. 4) Kū. manasāpy anyair. 5) Vā. dharmā-.
 | 111 = Bđ. I. 5.12; Vā. 6.12. 1) Bđ. āyatam śatayojanam.
 | 112 = Bđ. I. 5.13; Vā. 6.13. 1) Bđ. -ta. 2) Bđ. -gnipratikāśam.
 | 113 = Bđ. I. 5.14; Vā. 6.14. 1) Bđ. Viṣṇuvikramagāmi ca.
 | 2) Bđ. vṛṣalakṣaṇapūjitam.
 | 12^a = Bđ. I. 5.15^a; Vā. 6.15^a. 1) Bđ. āsthāya rūpam atulam.
 12^b = Bđ. I. 5.15^b; Kū. 6.9^a; L. 70.126^b; Vā. 6.15^b. 1) Kū. -viśya sa.
 | 121 = Bđ. I. 5.16; Vā. 6.16. 1) Bđ. dikṣāsamāptiṣṭi-. 2) Bđ.1
 -dauto; Bđ.2 -dantaś. 3) Bđ.1 juhū-. 4) Bđ. -vo.

cfr. 5. Kap.
Sl. 7-8

ahoratrekṣaṇadhāro vedāṅgaśrutibhūṣaṇaḥ |
 ājyanāsaḥ¹⁾ sruva²⁾tuṇḍaḥ sāmāgheśasvano mahān, || 12s ||
 satyadharmamayāḥ śrīmāu dhar³⁾mavikramasamsthitaḥ²⁾ |
 prāyaścittanako³⁾ ghorāḥ paśujānur mahākṛtiḥ⁴⁾, || 12s ||
 udgātrāntro¹⁾ homalīṅgaḥ phalabījī²⁾ mahauśadhīḥ |
 ved³⁾yāntarātmā mantrasphig ājyasprk⁴⁾ somaśoṇitaḥ, || 124 ||
 vedaskandho havirgandho¹⁾ havyakavyādi²⁾vegavān |
 prāgvamśakāyo dyutimān nānādikṣābhīr auvitaḥ, || 12s ||
 dakṣiṇābhṛdayo yogi mahāsatramayo¹⁾ vibhuḥ |
 upākarmeṣṭiruciraḥ²⁾ pravargyāvarta³⁾bhūṣaṇaḥ, || 126 ||
 nānāchandogatiḥ patho guhyopaniṣadāsanaḥ |
 chāyā¹⁾patniśahāyo vai giriśṛṅgam²⁾ ivōcchritaḥ³⁾. || 127 ||
 bhūtvā¹⁾ yajñavarāho vai²⁾ apaḥ³⁾ sa⁴⁾ prāviśat prabhuḥ⁵⁾. |
 { adbhīḥ⁶⁾ samchādītām bhūmim⁷⁾ sa tām⁸⁾ āśu⁹⁾ prajāpatiḥ || 13 ||
 upagamyojjahārānām¹⁾, apas²⁾ iśā ca³⁾ sa vinyasan⁴⁾ |
 { sāmudrā⁵⁾ vai⁶⁾ samudreṣu nādeyāś⁷⁾ ca nadīṣu ca⁸⁾ || 14 ||
 Rasātalatale magnām Rasātalatale¹⁾ gatām |
 prabhur lokahitārthāya daṁṣṭrayābhyujjahāra gām. || 15 ||
 tataḥ svasthānam āniya pṛthivīm pṛthivīdha¹⁾raḥ |
 mumoca pūrvavad asau²⁾ dhārayitvā dharādharāḥ. || 16 ||
 tasyō pari jalaughasya mahati¹⁾ naur iva sthitā |
 vitatatvāc²⁾ ca dehasya³⁾ na mahi yāti sam⁴⁾plavam. || 17 ||

- 12s = Bđ. I. 5.20; Vā. 6.17. 1) Bđ. ājyagandhaḥ. 2) Bđ. sruvas-.
 12s = Bđ. I. 5.21; Vā. 6.18. 1) Bđ. kar-. 2) Bđ. -satkṛtaḥ.
 3) Vā. -ratho. 4) Bđ. -makhaḥ.
 124 = Bđ. I. 5.22; Vā. 6.19. 1) Vā. -trantro. 2) Bđ. -ja-; Vā. sthā-
 nabījī. 3) Bđ. vād-. 4) Bđ. -tmasatrasya nāsmika-.
 125 = Bđ. I. 5.17; Vā. 6.20. 1) Bđ. -dhir. 2) Vā. -yāti-.
 126 = Bđ. I. 5.18; Vā. 6.21. 1) Bđ.1 śraddhāsattvamayo; Bđ.2
 sadbhāgatvamayo. 2) Bđ.1 -maruciś caiva; Bđ.2 -mo
 rucivara-. 3) Vā. T. -vargyavitta-.
 127 = Bđ. I. 5.19; Vā. 6.22. 1) Bđ. māyā-. 2) Vā. maṇiśṛṅga.
 3) Bđ.1 ivōcchrayaḥ; Bđ.2 ihōcchrayaḥ.
 13 = Bđ. I. 5.23; L. 70.127^a = b; Vā. 6.23. 1) Bđ.1 bhaktā; Bđ.2
 bhuktvā. Bđ.1 -hāntā; Bđ.2 -has tāś. 3) Bđ. cāpaḥ. 4) Bđ. sam-;
 5) Bđ. punaḥ. 6) Bđ. agni-. 7) Vā. ūrvīm. 8) Bđ.1 samām.
 9) Bđ. icchan; Vā. aśnan.
 14 = Bđ. I. 5.24^{ab}; L. 70.127^b, 128^a; Vā. 6.24. 1) Bđ. -yājuhāvaitām; Vā.
 -yojjahārāśu. 2) Bđ.1 adyaś; Bđ.2 L. āpaś. 3) Bđ.1 cādyā-;
 Bđ.2 cāśya; L. cāpi; Vā. tāś tu. 4) Bđ.1 -samauyasat; Bđ.2 samaṁ
 tataḥ; L. samāviśat. 5) Bđ. -drāś; Vā. -drīr-. 6) Bđ. ca.
 7) Vā. -yīś. 8) Vā. -diṣv atha.
 15 = L. 70.(128^b), 129^a; Vā. 6.25. 1) L. -puṭe.
 16 = Kū. 6.23; L. 70.129^b, 130^a; Vā. 6.26. 1) Vā. -vika-. 2) Kū. rūpaṁ
 manasā; Vā. pūrvam manasā.
 17 = Kū. 6.24; L. 70.130^b, 131^a; Vā. 6.27. 1) Kū. -to. 2) Vā. caritativāc.
 3) L. tatsamā hy arudehatvān. 1) Vā. vi-.

tatôddhr̥tya kṣitīm¹⁾ devo jagataḥ sthāpanecchayā |
 pṛthivyāḥ pravibhāgāya manas cakre 'mbujekṣaṇaḥ. || 18 ||
 (pṛthivīm¹⁾ tu²⁾ samikṛtya³⁾ pṛthivyām so 'cinod girīn |
 prāksarge dahyamāne⁴⁾ tu⁵⁾ tadā samvartakāgninā⁶⁾ || 19 ||
 tenāgninā viśīrṇās¹⁾ te parvatā bhuvī sarvaśaḥ²⁾. |
 śaityād³⁾ ekārṇave tasmin vāyunāpas⁴⁾ tu⁵⁾ samhṛtāḥ⁶⁾; || 20 ||
 niṣiktā yatra yatrāsams, tatra tatrācalo 'bha¹⁾van. |
 tadā²⁾calatvād acalāḥ, parvabhīḥ parvatāḥ smṛtāḥ, || 21 ||
 girayo 'dbhir¹⁾ nigṛnatvāc, cayanāc ca śi²⁾llocayāḥ. |
 tatas teṣu vikīrṇeṣu³⁾ lokodadhigiriṣv⁴⁾ atha⁵⁾ || 22 ||
 Viśvakarṇā vibhajate kalpādiṣu punaḥ punaḥ |
 sasamudrām imāḥ pṛthvīm saptadvīpām saparvatām. || 23 ||
 bhūrādyaḥ ca turo lokān punaḥ so 'tha vya¹⁾kalpayat. |
 lokān prakalpayitvā ca²⁾ prajāśargaḥ sasarja ha. || 24 ||
 Brahmā Svayambhūr bhagavān sisṛkṣur vividhāḥ prajāḥ |
 sasarja sṛṣṭīm tadrūpām¹⁾ kalpādiṣu yathā purā. || 25 ||
 tasyābbhidhyāyataḥ sargaḥ tadā vai buddhipūrvakam |
 pradhāna¹⁾samakāle²⁾ vai³⁾ prādurbhūtas tamomayaḥ. || 26 ||
 tamo moho mahāmohas tāmīrasā cān¹⁾dhasamjñitāḥ |
 avidyā pañcaparvaiṣā prādurbhūtā mahātmanaḥ. || 27 ||
 pañcadhāvasthitā¹⁾ sargo dhyāyataḥ so²⁾ 'bhīmāninaḥ, |
 sarvatas³⁾ tamasā caiva bijakumbhavad⁴⁾ āvṛtaḥ⁵⁾, || 28 ||

18 = L. 70.131^b, 132^a; Vā. 6.28. 1) L. tata utkṣīpya tāṃ.

19 = Bḍ. I. 5.24^c, 25^a; Kū. 6.25; L. 70.132^b, 133^a; Vā. 6.29. 1) Bḍ. pṛthak tāś. 2) Kū. sa; L. ca. 3) L. samām kṛtvā. 4) Bḍ. Vā. dahyamānās. 5) Kū. -gadagdhān akhilān. 6) Kū. tataḥ sarge 'dadhan manāḥ.

20 = Bḍ. I. 5.25^b, 26^a; L. 70.133^b, 134^a; Vā. 6.30. 1) Bḍ. vilīnās. 2) L. bhūrivistarāḥ. 3) Bḍ. satyād. 4) Bḍ.1 -nā yat; Bḍ.2 -nāyas. 5) L. -nā tena. 6) Bḍ. -hitāḥ; L. -hatāḥ.

21 = Bḍ. I. 5.26^b; L. 70.134^b, 135^a; Vā. 6.31. 1) L. -lābha-. 2) Vā. skannā.

22 = Bḍ. I. 5.27^a = b; L. 70.135^b, 136^a; Vā. 6.32. 1) L. hi; Vā. 'ntar-. 2) L. chayānatvāc chi-. 3) Bḍ. prakīrṇeṣu; Vā. viśīrṇeṣu. 4) Bḍ. giri(m)s; L. koṭīśo hi giriṣv. 5) Bḍ. tathā.

23 = Bḍ. I. 5.27^b, 28^a; L. 70.136^b, 137^a; Vā. 6.33.

24 = Bḍ. I. 5.28^b, 29^a; L. 70.137^b, 138^a; Vā. 6.34. 1) Bḍ. punar a-; Vā. pra-. 2) L. -yitvātha.

25 = Bḍ. I. 5.29^b, 30^a; L. 70.138^b, 139^a; Vā. 6.35. 1) Bḍ. -taṃ tadrūpaṃ.

26 = Bḍ. I. 5.30^b, 31^a; L. 70.139^b, 140^a; Vā. 6.36. 1) Bḍ.1 -dhāna-; Bḍ.2 -dhāṇaṃ; L. buddhyaś ca. 2) Vā. -laṃ. 3) Bḍ. ca.

27 = Bḍ. I. 5.31^b, 32^a; L. 70.140^b, 141^a; Vā. 6.37. 1) Bḍ. -sro hy an-; Vā. -sro (hy) an-.

28 = Bḍ. I. 5.32^b, 33^a; L. 70.141^b, 142^a; Vā. 6.38. 1) Vā. -dhā cāśritaḥ. 2) Bḍ.1 śā-. 3) L. samvṛtas. 4) Bḍ. -jakumbhalatā-; L. bijāṅkuravad; Vā. dipaḥ kumbhavad. 5) Bḍ. -tāḥ.

bahir antas cāprakāśah¹⁾ stabdho²⁾ niḥsamjñā eva ca. |
 yasmāt teṣāṃ vṛtā³⁾ buddhir duḥkhāni⁴⁾ karaṇāni ca, || 29 ||
 tasmāt te sam¹⁾vṛtātmāno nagā mukhyūḥ prakīrtitāḥ. |
 mukhyasargaṃ²⁾ tathābhūtaṃ³⁾ dṛṣṭvā Brahmā hy asādhakam⁴⁾ || 30 ||
 aprasannamanāḥ¹⁾ so 'tha tato 'nyam²⁾ so 'hy³⁾ amanyata⁴⁾. |
 tasyābhidhyāyataś caiva⁵⁾ tiryaksroto 'bhya⁶⁾vartata. || 31 ||
 yas'māt tiryak pravṛttaḥ sa²⁾, tiryaksrotas³⁾ tataḥ smṛtaḥ⁴⁾; |
 paśvādayas te vikhyātā

utpathagrāhiṇo dvijāḥ. || 32 ||

tamobahutvāt te sarve hy
 ajñānanabahulāḥ smṛtāḥ |
 utpatha¹⁾grāhiṇas caiva²⁾
 te 'jñāne jñāna³⁾māninaḥ || 32 ||

[tiryaksrotas tu dṛṣṭvā vai dvitīyaṃ viśvaṃ Īśvaraḥ |
 ahaṃkṛtā ahaṃmānā aṣṭāvīṃśadvidhātmakāḥ, || 32i ||
 ekādaśendriyavidhā navadhā codayas¹⁾ tathā |
 aṣṭau ca²⁾ tārakādyās ca teṣāṃ śaktividhāḥ³⁾ smṛtāḥ, || 32e ||
 antaḥ prakāśās te sarva¹⁾ āvṛtās ca bahiḥ punaḥ. |
 yasmāt tiryak pravarteta, tiryaksrotaḥ²⁾ sa ucyate³⁾. || 32s ||
 tiryaksrotas tu¹⁾ dṛṣṭvā²⁾ vai dvitīyaṃ viśvaṃ Īśvaraḥ |
 abhiprāyam athōdbhūtaṃ dṛṣṭvā sargaṃ³⁾ tathāvidham. || 32a ||
 tasyābhidhyāyato 'nyam vai¹⁾ sāttvikaḥ samavartata²⁾, |
 ūrdhvasrotās tṛtīyas tu, sa vai³⁾ cōr⁴⁾dhvam vyavasthitaḥ⁵⁾. || 33 ||

29 = Bđ. I. 5.33^b, 34^a; L. 70.142^b, 143^a; Vā. 6.39. 1) Vā. -taḥ prakāśās ca.
 2) Bđ. tathā; L. -śastabdho; Vā. śuddho. 3) Bđ. kṛtā; Vā. taiḥ
 samvṛtā. 4) Vā. mukhyāni.

30 = Bđ. I. 5.34^b, 35^a; L. 70.143^b, 144^a; Vā. 6.40. 1) Bđ.1 -māc ca; Bđ.2
 mād a-. 2) Bđ.1 -ge. 3) Bđ. tadōdbhūtaṃ. 4) Vā. Brahmā dṛṣṭvā.
 5) Bđ. -mātmasambhavaḥ.

31 = Bđ. I. 5.35^b, 36^a; L. 70.144^b, 145^a; Vā. 6.41. 1) Bđ.1 apratisamanāḥ;
 Bđ.2 aprattitamanāḥ. 2) Bđ.1 tadōtpattim; Vā. tato nyāso. 3) Bđ.1
 -tim a-; Vā. 'bhya-. 4) Bđ.2 -yam atimanyataḥ. 5) Bđ. cānyas;
 Vā. tatra. 6) L. -tā hy a-.

32a = Bđ. I. 5.36^b; L. 70.145^b; Vā. 6.42^a. 1) Vā. tas-. 2) Bđ. vivarteta;
 Vā. -yag vyavartanta. 3) L. -tās. 4) Vā. -tam.

32b = L. 70.146^a.

32be = Bđ. I. 5.37; Vā. 6.42^b, 43^a.

1) Bđ.1 utpādyā-. 2) Vā. cāpi.
 3) Vā. te dhyānād dhyāna-.

32i = Bđ. I. 6.38^a = b; Vā. 6.43^b, 44^a.

32e = Bđ. I. 5.38^b, 39^a; Vā. 6.44^b, 45^a. 1) Bđ. -dhātmādayas.
 2) Bđ. tu. 3) Bđ.1 -vadhaḥ.

32s = Bđ. I. 5.39^b, (40); Vā. 6.45^b, 46^a. 1) Bđ. -ve. 2) Vā. -tāḥ.
 3) Bđ. tiryaksrotasa (Bđ.2 -ta yad) ucyante vaśyā(Bđ.2
 paśyā)t mānas trisamjñakāḥ.

32a = Bđ. I. 5.41; Vā. 6.46^b, 47^a. 1) Vā. ca. 2) Bđ.1 sṛṣṭvā; Bđ.2
 pṛthvā. 3) Vā. sarvaṃ.

33 = Bđ. I. 5.42; L. 70.146^b, 147^a; Vā. 6.47^b, 48^a. 1) Bđ.1 yo 'ntyas; Bđ.2
 yo 'nyas; Vā. nityam. 2) Bđ. -ajāyata. 3) Bđ. tad vai. 4) Vā.
 sa caivōr-. 5) Bđ. -tam.

yasmād vyavartatōrdhvaṃ tu¹⁾, ūrdhvasrotās tataḥ smṛtaḥ²⁾. |
 te³⁾ sukha⁴⁾prītibahulā bahir antas ca samvṛtāḥ⁵⁾. || 34 ||
 prakāśā bahir antas ca ūrdhvasrotodbhavāḥ¹⁾ smṛtāḥ, |
 te sattvasya ca yogena | *nava dhātuvādayas te vai*
 sṛṣṭāḥ sattvodbhavāḥ smṛtāḥ. || 35 || | *tuṣṭātmano budhāḥ smṛtāḥ*¹⁾. || 35 ||
 ūrdhvasrotās¹⁾ tṛṭīyo vai²⁾, deva³⁾sargas⁴⁾ tu sa smṛtaḥ⁵⁾. |
 ūrdhvasrotāḥsu sṛṣṭeṣu deveṣu sa tadā⁶⁾ prabhuḥ || 36 ||
 pritimān abhavat Brahmā, tato 'nyam so 'bhya'manyata. |
 sasarja sargam anyam sa²⁾ sādhakam prabhur³⁾ Īsvaraḥ. || 37 ||
 tato 'bhidhyāyatas tasya¹⁾ satyābhidhyāyinas tadā |
 prādurbabhūva³⁾ cāvyaaktād⁴⁾ arvāk⁵⁾srotas⁶⁾ tu sādhaḥ⁷⁾. || 38 ||
 yasmād arvān¹⁾ nyavartanta²⁾, tato 'rvāksrotasas tu te³⁾. |
 te ca prakāśabahulās tamaḥpṛktā⁴⁾ rajodhikāḥ, || 39 ||
 tas'māt te duḥkhabahulā bhūyo bhūyaś ca kāriṇaḥ |
 prakāśā²⁾ bahir antas ca manuṣyāḥ sādhakās ca te. || 40 ||
 lakṣaṇaiḥ tārā'kādyais te²⁾ aṣṭadhā ca³⁾ vyavasthitāḥ |
 siddhātmano manuṣyās te gandharva⁴⁾sahadharṇiṇaḥ. || 41 ||
 ity eṣa taijasas sargo hy arvāksrotāḥ prakīrtitaḥ. |
 pañcamo 'nugrahaḥ sargas caturdhā sa¹⁾ vyavasthitaḥ. || 42 ||
 viparyayeṇa śaktyā ca tuṣṭyā siddhyā¹⁾ tathaiva ca |

34 = Bđ. I. 5.43; L. 70.147^b, 148^a; Vā. 6.46^b, 49^a. 1) Bđ. -mād ūrdhvaṃ nyavartanta; L. -māt pravartate cōrdhvaṃ. 2) Bđ.1 tad ūrdhvasrotāsamjñakam. 3) Bđ. tāḥ. 4) Bđ.1 -khaṃ. 5) Bđ.1 ca vāvṛtāḥ; Bđ.2 tathāvṛtāḥ.

35^a = Bđ. I. 5.44^a; L. 70.148^b; Vā. 6.49^b. 1) Bđ. -srotāḥ prajāḥ; L. -tobhavāḥ.

35^b = L. 70.149^a.

35^b = Bđ. I. 5.44^b; Vā. 6.50^a. 1) Vā. tena vātādayo jñeyāḥ sṛṣṭātmano vyavasthitāḥ.

36 = Bđ. I. 5.45; L. 70.149^b, 151^a; Vā. 6.50^b, 51^a. 1) Bđ.1 -tas. 2) Bđ.1 yaḥ; Bđ.2 'yam. 3) Bđ. smṛtāḥ; Vā. tena. 4) Bđ.1 sarvaḥ. 5) Bđ. sadaivikaḥ. 6) L. varadaḥ.

37 = Bđ. I. 5.46; L. 70.151^b, 152^a; Vā. 6.51^b, 52^a. 1) Bđ.1 nābhi-; Bđ.2 abhi-. 2) L. hi; Bđ. sargam anyam sirsksus tam. 3) Bđ. punar.

38 = Bđ. I. 5.47; L. 70.152^b, 153^a; Vā. 6.52^b, 53^a. 1) Bđ. tasyā-; Vā. athā-. 2) Bđ. sargam. 3) Bđ. -babhau; L. -āsīt. 4) Bđ.1 bhautasargaḥ; Bđ.2 tataḥ sargaḥ; L. tadāvyaaktād. 5) Bđ. so 'rvāk-. 6) L. -tās. 7) Vā. susādhakam.

39 = Bđ. I. 5.48; L. 70.153^b, 154^a; Vā. 6.53^b, 54^a. 1) Bđ. -māt te 'rvāk. 2) Bđ. pravartante; Vā. vyavarteta. 3) Vā. -srota ucyte. 4) Bđ.1 -maspṛṣṭa-; Vā. -maḥsattva-.

40 = Bđ. I. 5.49; L. 70.154^b, 155^a; Vā. 6.54^b, 55^a. 1) Bđ.2 yas-. 2) L. samvṛtā.

41 = Bđ. I. 5.50; 70.155^b, 156^a; Vā. 6.55^b, 56^a. 1) Bđ. nāra-. 2) Bđ. tair; L. -yas te. 3) L. tu. 4) Bđ. -vaiḥ.

42 = Bđ. I. 5.51^a = b; L. 70.156^b, 157^a; Vā. 6.56, 57^a. L. tu.

43 = Bđ. I. 5.51^b, 52^a; L. 70.157^b, 158^a; Vā. 6.57^b, 58^a. 1) Bđ. siddhamukhyas-

nivṛttam²⁾ vartamānam³⁾ ca te 'rtham⁴⁾ jānanti vai punaḥ⁵⁾. || 43 ||
 bhūtādikānam sattvānam¹⁾ śaṣṭhaḥ sargaḥ sa ucyate²⁾. |
 te parigrāhiṇaḥ sarve samvibhāgaratāḥ punaḥ || 44 ||
 khādanāś cāpy aśilās ca jñeyā bhūtādikās ca²⁾ te. |
 viparyayaṇa bhūtādir āśaktyā ca vyavasthitāḥ, || 45 ||
 prathamo mahataḥ sargo, vijñeyo Brahmaṇas¹⁾ tu saḥ²⁾. |
 tanmātrāṇāṃ dvitīyas tu, bhūtasargaḥ sa ucyate. || 46 ||
 vaikārikas tṛtīyas tu sarga¹⁾ aindriyakaḥ smṛtaḥ²⁾ |
 ity eṣa³⁾ prākṛtaḥ⁴⁾ sargaḥ sambhūto⁵⁾ buddhipūrvakaḥ⁶⁾. ||47||
 mukhyasargaś caturthas tu¹⁾, mukhyā vai sthāvarāḥ smṛtāḥ. |
 tiryaksrotās ca yaḥ sargas²⁾, tairyagyonyaḥ sa³⁾ pañcamaḥ. ||48||
 tathōrdhvasrotasāṃ śaṣṭho, devasargas tu sa smṛtaḥ¹⁾. |
 tato²⁾ 'rvāksrotasāṃ sargaḥ saptamaḥ, sa tu mānuṣaḥ. || 49 ||
 aṣṭamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sāttvikas tāmasas ca¹⁾ saḥ. |
 pañcaite vaikṛtāḥ sargāḥ, prākṛtās tu²⁾ 'trayaḥ smṛtāḥ. || 50 ||
 prākṛto vaikṛtas caiva kau¹⁾māro navamaḥ smṛtaḥ. |
 buddhipūrvam¹⁾ pravartante²⁾ ṣaṭ sargā³⁾ Brahmaṇas tu te⁴⁾. |
 vistarānugrahaṃ sargaṃ⁵⁾ kīrtyamānam⁶⁾ nibodhata! || 52 ||
 caturdhāvasthitā¹⁾ so 'tha²⁾ sarvabhūteṣu kṛtsnaśaḥ: |
 viparyayaṇa śaktyā ca tuṣṭyā³⁾ siddhyā tathaiva ca. || 53 ||
 sthāvareṣu viparyāsas, tiryagyonīṣu śaktitā¹⁾, |
 siddhā²⁾tmāno manuṣyās tu, tuṣṭir³⁾ deveṣu kṛtsnaśaḥ. || 53i ||

- L. siddhyā tuṣṭyā. 2) Bḍ. -tā; Vā. vivṛttam. 3) Bḍ. -nās. 4) L. teṣāṃ. 5) Bḍ. prajāyante punaḥ punaḥ; Vā. -ti tattvataḥ.
 44 = Bḍ. I. 5.52^b = a; L. 70.160^b, 161^a; Vā. 6.58^b, 59^a. 1) L. bhūtānām.
 2) L. saptamaḥ sarga eva ca.
 45 = Bḍ. I. 5.53^a = a; L. 70.161^b, 162^a; Vā. 6.59^b, 60^a. 1) Bḍ. svā-. 2) Vā. tu.
 46 = Bḍ. I. 5.53^b, 54^a; L. 70.162^b, 163^a; Vā. 6.60^b, 61^a. 1) Vā. mahatas.
 2) L. smṛtaḥ.
 47 = Bḍ. I. 5.54^b, 55^a; L. 70.163^b, 164^a; Vā. 6.61^b, 62^a. 1) Vā. -va. 2) Bḍ. caindriyaḥ sarga ucyate. 3) Bḍ. etc. 4) Bḍ. -tāḥ. 5) Bḍ. -gā utpannā. 6) Bḍ. -kāḥ; Bḍ. -kam.
 48 = Bḍ. I. 5.55^b, 56^a; L. 70.164^b = a; Vā. 6.62^b, 63^a. 1) L. -thaś ca. 2) Bḍ. -tasasargas tu. 3) Bḍ. -yonas tu; Vā. tiryagyonīḥ sa.
 49 = Bḍ. I. 5.56^b, 57^a; L. 70.165^a = b; Vā. 6.63^b, 64^a. 1) Bḍ. -sām sargaḥ śaṣṭho daiyata ucyate. 2) Bḍ. tatrōrdhva-; Vā. tathārvāk-.
 50 = Bḍ. I. 5.57^b, 58^a; L. 70.165^b, 166^a; Vā. 6.64^b, 65^a. 1) Vā. tu. 2) Bḍ.1 -tādyās.
 51 = Bḍ. I. 5.58^b, (59^a); L. 70.166^b, (167^a); Vā. 6.65^b, 66^a. 1) L. ku-. 2) Bḍ. -tā buddhipūrvās tu trayāḥ sargās tu vaikṛtāḥ; L. abuddhipūrvakāḥ sargāḥ prākṛtās tu trayāḥ smṛtāḥ.
 52 = Bḍ. I. 5.59^b, 60^a; L. 70.167^b, 168^a; Vā. 6.66^b, 67^a. 1) Bḍ. -vāḥ. 2) Bḍ.1 -teyus. 3) Bḍ.1 tad vargā; Bḍ.2 ṣaḍ vargā; L. punar. 4) Bḍ. brāhmaṇas tu vai. 5) Bḍ.1 -rāc ca yathā sarve; Bḍ.2 vistarāvayaṃ sarvaṃ; L. vistarānugrahaḥ sargaḥ. 6) L. -māno.
 53 = Bḍ. I. 5.60^b, 61^a; L. 70.168^b = a; Vā. 6.67^b, 68^a. 1) Bḍ.1 -dhā ca sthitāḥ. 2) Bḍ.1 so 'pi; Bḍ.2 so vai. 3) Bḍ. buddhyā.
 | 53i = Bḍ. I. 5.61^b, 62^a; Vā. 6.68^b, 69^a. 1) Bḍ. -taḥ. 2) Vā. -dhyā-. 3) Bḍ. puṣṭir.

ity ete prakṛtās caiva vaikṛtās ca nava smṛtāḥ.		
parasparānuraktās ca	sargāḥ parasparasyātha	
kāraṇaiś ca budhaiḥ smṛtāḥ. 54	prakārā bahavaḥ smṛtāḥ. 54	
agre ¹) sasarja vai Brahmā mānasān ātmanaḥ samān:	Sanandanam ca Sanakam ²) vidvāṃsam ca Sanātanam ³). 55	
vijñānena nivṛttās te, vaivartena ¹) mahaujaśaḥ,	sambuddhās ²) caiva nānātve ³) apavṛttas ⁴) trayo 'pi te ⁵). 56	
asṛṣṭvaiva prajāśargam pratisargam gatāḥ punaḥ ¹).	tadā ²) teṣu vyatīteṣu ³) tato ⁴) 'nyān sādhakān sutān ⁵). 57	
mānasān asṛjad Brahmā punaḥ sthānābhīmāninaḥ,		
ābhūtasamplavāvasthā	ābhūtasamplavāvasthān ¹)	
yair iyaṃ vidhṛtā mahi. 58	nāmataś ²) tān nibodhataś ³)! 58	
cfr. 5. Kap. Śl. 18b—21a	āpo (!) 'gniḥ pṛthivīṃ vāyur ¹) antarikṣam ²) divam tathā ³)	
	samudrāṃś ca nadīś caiva svargam ¹) diśaḥ ²) samudrāṃś ³) ca	
	tathā śailavanaspatin, 59	nadān śailān ⁴) vanaspatin, 59
	oṣadhīnāṃ tathātmāno hy ātmāno ¹) vṛkṣavīrudhām,	
	lavāḥ ²) kāṣṭhāḥ kalāś caiva muhūrtān ³) samdhirātryahān ⁴). 60	
ardhamāsāṃś ¹) ca māsāṃś ¹) ca ayanābdyaugāni ca,		
sthānābhīmāninaḥ sarve ²) sthānākhyāś caiva te smṛtāḥ. 61		

54^a = L. 70.169^a; Vā. 6.69^b.

54^b = L. 70.169^b.

| 54^b = Vā. 6.70^a.

55 = Bḍ. I. 5.62^b = a; Kū. 7.12; L. 70.170^b, 174^a; Vā. 6.70^b, 71^a. 1) Bḍ. atho
2) Kū. Śanakam Sanātanam caiva; L. -nam Sanakam caiva.
3) Kū. tathaiva ca Sanandanam.

56 = Bḍ. I. 5.63; L. 70.175; Vā. 6.71^b, 72^a. 1) Bḍ. vaivart(y)ena tu jñānena
nivṛttās te; L. vyavartanta. 2) Bḍ. I. -buddhya; Bḍ. -dhyāś.
3) Bḍ. I. nāmātho; Bḍ. nānāte hy; Vā. -tvād. 4) L. apra-; Vā.
-viddhās. 5) Bḍ. -yas tu te; L. -tās ca yoginaḥ.

57 = Bḍ. I. 5.64; L. 70.176; Vā. 6.72^b, 73^a. 1) Bḍ. tatas tataḥ. 2) Bḍ.
Brahmā; L. tatas. 3) Bḍ. vyarakteṣu. 4) Vā. tadā-. 5) Bḍ.
sṛjan; Vā. -kāṃś ca tān.

58^a = Bḍ. I. 5.(65^a); L. 70.177^a; Vā. 6.73^b. 1) Bḍ. sthānābhīmānino
devāḥ punar Brahmānuśāsanam.

58^b = L. 70.177^b.

58^b = Bḍ. I. 5.65^b; Vā. 6.74^a. 1) Bḍ. I.
ābhūtasṛṣṭyavasthā ye; Bḍ. -
plavasthā ye. 2) Bḍ. sthā-
ninas. 3) Bḍ. -dha me.

59^a = Bḍ. I. 5.66^a; L. 70.178^a; Vā. 6.74^b. 1) Bḍ. Vā. 'gniḥ pṛthivī vāyur.
2) Bḍ. I. -kṣo. 3) Bḍ. tathā divam; Vā. diśas tathā.

59^b = L. 70.178^b.

59^b = Bḍ. I. 5.66^b; Vā. 6.75^a. 1) Bḍ.
-go. 2) Vā. -vaḥ. 3) Bḍ. -drāś.
4) Bḍ. nadyāś caiva.

60 = Bḍ. I. 5.67; L. 70.179; Vā. 6.75^b, 76^a. 1) L. -no vallinām. 2) Bḍ. I.
latāḥ. 3) Bḍ. L. Vā. -tāḥ. 4) Bḍ. Vā. -ahāḥ.

61 = Bḍ. I. 5.68; L. 70.180; Vā. 6.76^b. 1) Bḍ. Vā. -śās. 2) Bḍ. I. sthāne
srotāḥsv abhīmānāḥ; Bḍ. sthāne srotasya śimānā

cfr. 6. Kap. Śl.
661b—664a.

sthānātmanah sa sṛṣṭvā tu tato 'nyān sa tadāsṛjat: |
devāṅś caiva piṭṛṅś caiva, yair imā vardhitāḥ prajāḥ¹⁾. || 611 ||
Marīci- Bhṛgv- Āngirasaḥ¹⁾ Pulastyam²⁾ Pulahaṃ³⁾ Kratum⁴⁾ |
Dakṣam Atriṃ⁵⁾ Vasiṣṭhaṃ⁶⁾ ca so 'sṛjan nava mānasān⁷⁾. || 612 ||
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. |
teṣāṃ Brahmā¹⁾tmakānāṃ vai²⁾ sarveṣāṃ brahmavādināṃ³⁾ || 613 ||
tato sṛjat punar Brahmā Rudraṃ roṣātmasambhavam |
Saṃkalpaṃ caiva Dharmam ca, pūrveṣāṃ api
pūrvajam¹⁾. || 614 ||

cfr. 6. Kap. Śl. 821—828.

so 'sṛjad Vy¹⁾avasāyam²⁾ tu, Dharmam³⁾ bhūtasukhāvaham⁴⁾ |
Saṃkalpaṃ⁵⁾ caiva saṃkalpāt⁶⁾ sarvalokapitāmahaḥ⁷⁾. || 615 ||
prāṇād Brahmā¹⁾sṛjad Dakṣam²⁾, cakṣurbhyāṃ ca Marīcinam, |
Bhṛgus tu³⁾ hṛdayāj jājñe, ṛṣiḥ salilajanmanaḥ⁴⁾, || 616 ||
śirasō 'ngirasaṃ¹⁾ caiva, śrotṛād Atriṃ tathāsṛjat²⁾, |
Pulastyam³⁾ ca tathōdānād, vyānāc ca⁴⁾ Pulahaṃ punaḥ⁵⁾ || 617 ||
samānajo¹⁾ Vasiṣṭhaś ca, a²⁾pānān nirmame Kratum, |
ity ete Brahmaṇaḥ putrā³⁾ divyā⁴⁾ vai dvādaśa⁵⁾ smṛtāḥ. || 618 ||
Dharmādayaḥ prathamajā vijñeyā¹⁾ Brahmaṇaḥ sutāḥ |
Bhṛgvādāy tu ye²⁾ sṛṣṭā navaite³⁾ brahmavādināḥ || 619 ||
gṛhamedhipurāṇās¹⁾ te, dharmas taiḥ saṃpravartitāḥ²⁾. |
dvādaśaite prasūyante saha Rudreṇa vai³⁾ prajāḥ⁴⁾. || 70 ||
Ṛbhuh¹⁾ Sanatkumāraś ca dvāv etāv ūrdhvaretasau |
pūrvotpannau²⁾ purā³⁾ hy etau⁴⁾, sarveṣāṃ api pūrvajau. || 71 ||

611 = Bḍ. I. 5.69; L. 70.(181^a) = b. 1) L. devān ṛṣiṃś ca mahato
gadatas tān nibodhata.

62 = Bḍ. I. 5.70; L. 70.181^b, 182^a; cfr. Kū. 7.34. 1) Bḍ. Bhṛgv-Āngirā
Marīciś ca; L. -rasam. 2) Bḍ. -styah. 3) Bḍ. -haḥ. 4) Bḍ. -tuḥ.
5) Bḍ. -kṣo 'triś ca. 6) Bḍ. -ṭhaś. 7) L. manasān nava.

63 = Bḍ. I. 5.71; L. 70.182^b, 183^a. 1) Bḍ. Brahmā yathā-. 2) Bḍ. tu.
3) Bḍ. -yoginām.

64 = Bḍ. I. 5.72; L. 70.(184^a). 1) Bḍ. sarveṣāṃ eva parvatau; L. tato
'sṛjac ca Saṃkalpaṃ Dharmam caiva sukhāvaham.

65 = Bḍ. I. 5.73; L. 70.184^b, 185^a. 1) Bḍ.1 dhy. 2) L. -yāt. 3) Bḍ.
Brahmā. 4) Bḍ. bhūtaṃ sukhātmakam; L. devo Maheśvaraḥ,
cfr. L. 70.184^a. 5) Bḍ. -pāc. 6) Bḍ. -po. 7) Bḍ.1 jājñe so 'vyak-
tayoninaḥ; Bḍ.2 jājñe 'sau 'vyaktayoninā. [4] Bḍ. -yoniraḥ.

66 = Bḍ. I. 5.74; L. 70.186. 1) Bḍ. Dakṣo '. 2) Bḍ. vācam. 2) Bḍ. ca.
67 = Bḍ. I. 5.75; L. 70.187. 1) Bḍ. -sas c-Āngirās; L. -rasaś. 2) Bḍ.

Atris tathaiḥ ca. 3) Bḍ. -yaś. 4) Bḍ. -nāt tu. 5) Bḍ. -has tathā.
68 = Bḍ. I. 5.76; L. 70.188; cfr. Kū. 7.39. 1) Bḍ.1 -nato. 2) Bḍ.1 hy a-
3) Bḍ.1 śreṣṭhāḥ. 4) Bḍ.1 putrā; Bḍ.2 pautrā. 5) L. ekādaśa.

69 = Bḍ. I. 5.77; L. 70.189. 1) L. -jāḥ sarve te. 2) L. te. 3) Bḍ. na ca te.

70 = Bḍ. I. 5.78; L. 70.190^a(^b). 1) Bḍ.2 L. -dhinaḥ purāṇās. 2) Bḍ. vijñeyā
Brahmaṇaḥ sutāḥ. 3) Bḍ.1 ca. 4) Bḍ. dvijāḥ; L. teṣāṃ dvādaśa
te vaṃśā divyā devaguṇānvitāḥ.

71 = Bḍ. 5.79; L. 70.170^b, 171^a; 191^b, 192^a. 1) Bḍ. Kratuḥ. 2) Bḍ. -pattau.
3) L. param. 4) Bḍ. caitau; L. tebhyāḥ.

cfr. 6. Kap. Śl. 82^a-82^b } *vyatite*¹⁾ *prathame*²⁾ kalpe purāṇau lokasādhakau³⁾ |
 virājetām ubhau⁴⁾ loke tejah saṁkṣipya *dhiṣṭhitau*⁵⁾. || 72 ||
 tāv ubhau *yogadhar*¹⁾ māṇāv āropyātmanam ātmani²⁾ |
 cfr. 6. Kap. Śl. 82^a-82^b } *prajā*³⁾ *dharmaṁ ca kāmam ca vartayete mahaujasau*⁴⁾. || 73 ||
 yathōtpannas tathaivēha¹⁾ kumāra iti cō²⁾cyate, |
 cfr. 6. Kap. Śl. 82^a-82^b } *tasmāt*³⁾ Sanatkumarēti nāma *tasya*⁴⁾ pratiṣṭhitam⁵⁾. || 74 ||
 teṣāṁ dvādaśa te vaṁśā divyā devagaṇānvitāḥ |
 kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alamkṛtāḥ. || 74₁ ||
 prāṇajāms tu sa dṛṣṭvā vai Brahmā dvādaśa sāttvikāṁ¹⁾ |
 tato 'surān pitṛn devān manuṣyāms cāsṛjat prabhuḥ. || 74₂ ||
 mukhād devān ajanayat pitṛmś caivātha vakśasah, |
 prajānanān manuṣyān vai, jaghanān nirmame 'surān. || 74₃ ||
 naktam sṛjan punar Brahmā jyotsnāyā mānuṣātmanah |
 samdhyaś¹⁾ ca pitṛmś caiva devadevaḥ sasarja ha. || 74₄ ||
 mukhyāmukhyān sṛjan devān asurāms ca tataḥ punaḥ |
 manasā ca manuṣyāms ca¹⁾ pitṛvan mahataḥ pitṛn. || 74₅ ||
 vidyuto 'śanimeghāms ca lohitendradhanuṁṣi ca |
 rco yajūṁṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye. || 74₆ ||
 uccāvacāni bhūtāni mahasas tasya jajūire,
 Brahmanas tu prajāsargam <sṛjato hi prajāpateḥ. || 74₇ ||
 sṛṣṭvā catuṣṭayam pūrvam> devarṣipitṛmānavam |
 punaḥ sṛjati bhūtāni carāṇi sthāvarāni ca. || 74₈ ||
 yakṣān piṣācān gandharvān sarvaśo 'psarasas tathā |
 narakinnarakṣāmsi vayahpaśumṛgoragan, || 74₉ ||
 avyayam ca vyayam caiva dvayam sthāvarajaṅgamam. |
 teṣāṁ ye¹⁾ yāni karmāni prāk sṛṣṭāni Svayambhuvā, || 74₁₀ ||
 tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ, |
 cfr. 6. Kap. Śl. 56^b-59^a } *himsrāhimsre mṛdukrūre dharmādharmau kṛtākṛte.* || 74₁₁ ||

72 = Bđ. I. 5.80; L. 70.171^b, 172^a; 192^b, 193^a. 1) Bđ. -tau. 2) Bđ. saptame; L. tv aṣṭame. 3) L. -sākṣiṇau. 4) Bđ. -jete 'tra vai; L. 70.172 tau vārāhe tu bhūr. 5) Bđ. -jasākṣipya cātmanah.

73 = Bđ. I. 5.81; L. 70.172^b, 173^a; 193^b, 194^a. 1) L. 70.172 mokṣakar-; L. 70.193 -gakar-. 2) Bđ. -nā. 3) L. -jām. 4) L. tyaktvā vairāgyam āsthitau.

74 = Bđ. I. 5.82; L. 70.173^b, 174^a; 194^b, 195^a. 1) L. -naḥ sa evēha. 2) L. -raḥ sa ihō-. 3) Bđ. tataḥ. 4) L. -masyēha. 5) L. -kīrtitam.

74₁ = Bđ. I. 5.83; L. 70.191^a = b.

74₂ = Bđ. I. 5.84. 1) Bđ. 2 sādhakān.

74₃ = Bđ. I. 5.85.

74₄ = Bđ. I. 5.86. 1) Bđ. 1 sudhāyās.

74₅ = Bđ. I. 5.87. 1) Bđ. 2. manas ca manuṣyāms cāpi.

74₆ = Bđ. I. 5.88.

74₇ = Bđ. I. 5.89^abI.

74₈ = Bđ. I. 5.89^bII, 90^a.

74₉ = Bđ. I. 5.90^b, 91^a.

74₁₀ = Bđ. I. 5.91^b, 92^a. T. te.

74₁₁ = Bđ. I. 5.92^b, 93^a.

cfr. 6. Kap. Śl.
62b—65bcfr. 6. Kap. Śl. 82¹³—82²²

teṣām eva pṛthak sūtam avibhaktam trayam viduḥ, |
 etad evam ca naivaṃ ca na cōbhe nānubhe tathā. || 74¹² ||
 karma svaviṣayam prāhuḥ sattvasthāḥ samadarśinaḥ |
 nāmātmapañcabhūtānām kṛtānām ca prapañcanām || 74¹³ ||
 veda¹śabdena pañcaite nirmame sa maheśvaraḥ |
 ārsāṇi caiva nāmāni yaś ca deveṣu sṛṣṭayah, |
 śarvaryante²) pra sūyante, punas tebhyo 'dadhāt prabhuḥ. || 74¹⁴ ||
 ity esaḥ¹) kāraṇād bhūto lokasargaḥ Svayambhuvah. |
 mahadādyā viśeṣāntā vikārāḥ prakṛtāḥ svayam. || 74¹⁵ ||
 candrasūryaprabho loko grahanakṣatramaṇḍitaḥ |
 nadībhiś ca samudraiś ca parvataiś ca sahasraśaḥ || 74¹⁶ ||
 puraiś ca vividhai ramyaiḥ sphitair janapadais tathā, |
 asmin Brahmavane 'vyakto Brahmā carati¹) sarvavit. || 74¹⁷ ||
 avyaktabījaprabhavas tasyaivānugrahe sthitaḥ |
 buddhi'skandhamayaś caiva indriyāntarakoṭaraḥ²) || 74¹⁸ ||
 mahābhūtapraśākhaś¹) ca viśeṣaiḥ patrāvāms tu saḥ |
 dharmādharmasupuṣpas tu sukhaduḥkhalodayaḥ || 74¹⁹ ||
 ājīvaḥ sarvabhūtānām Brahmavṛkṣaḥ sanātanaḥ. |
 etad Brahmavanam caiva Brahmavṛkṣasya tasya tat || 74²⁰ ||
 avyaktaṃ kāraṇam yat, tan¹) nityam sadasadātmakam |
 pradhānam prakṛtiṃ caiva yam²) āhus tattvacintakaḥ || 74²¹ ||
 ity eso 'nugrahaḥ sargo brahmanaimittikaḥ smṛtaḥ. |
 abuddhipūrvakāḥ sargā Brahmanaḥ prakṛtās trayāḥ. || 74²² ||
 mukhyādayas tu ṣaṭ sargā vaikṛtā buddhipūrvakāḥ, |
 vaikalpāt sampravartante Brahmanas te 'bhimanyāvaḥ. || 74²³ ||
 ity ete prakṛtās caiva vaikṛtās ca nava smṛtāḥ |
 sargāḥ parasparotpannāḥ, kāraṇam tu budhaiḥ smṛtam. || 74²⁴ ||
 dyauḥ pradhānam¹) yasya vedā vadanti,
 viyan nābhim²) candrasūryau ca netre, |
 diśaḥ śrotre vidhī pādaḥ kṣitiṃ ca,
 so³) 'cintyātmā sarvabhūtapraṇetā. || 74²⁵ ||

74¹² = Bđ. I. 5.93^b, 94^a.74¹³ = Bđ. I. 5.94^b, 95^a.74¹⁴ = Bđ. I. 5.95^b, 96. 1) Bđ.1 diva-; Bđ.2 deva-. 2) Bđ.1 -yām na.74¹⁵ = Bđ. I. 5.97. 1) Bđ.1 evam.74¹⁶ = Bđ. I. 5.98.74¹⁷ = Bđ. I. 5.99. 1) Bđ.2 carita-.74¹⁸ = Bđ. I. 5.100. 1) Bđ.2 -dhiḥ. 2) Bđ.2 -koṣṭakaḥ.74¹⁹ = Bđ. I. 5.101. 1) Bđ.1 -praśākhaś.74²⁰ = Bđ. I. 5.102.74²¹ = Bđ. I. 5.103. 1) Bđ.1 yatra. 2) Bđ.1 -tiṃ māyam caivā-.74²² = Bđ. I. 5.104.74²³ = Bđ. I. 5.105.74²⁴ = Bđ. I. 5.106.74²⁵ = Bđ. I. 5.107. 1) Bđ.1 mūrdhānam vai. 2) Bđ.1 -bhiś. 3) Bđ.2 hy a-.

cfr. 6. Kap. Śl.
82²³—82²⁴.

vaktrād yasya brāhmaṇāḥ samprasūtā
yadvakṣastāḥ¹⁾ kṣatriyāḥ pūrvabhāge, |
vaiśyās cōrvor²⁾ yasya padbhyāṃ ca śūdrāḥ,
sarve varṇā gātrataḥ samprasūtāḥ. || 7426 ||
Nārāyaṇaḥ¹⁾ paro²⁾ 'vyaktād, aṇḍam avyaktasambhavam³⁾, |
aṇḍaj jajñe punar⁴⁾ Brahmā, lokās tena kṛtāḥ svayam. || 7427 ||
[Brahmaṇḍap. I. 5.110—141^a = 4. Kap. Śl. 33—64.]
eṣa vaḥ kathitaḥ pādaḥ samāsāu, na tu vistarāt, |
anenādyena pādena purāṇaṃ pari¹kIrtitam. || 7428 ||

7426 = Bđ. I. 5.108; Vā. 6.77. 1) Bđ. vakṣasāś caiva; Vā. -tās tad-

2) Bđ. -yā ūrubhyāṃ.

7427 = Bđ. I. 5.109; Vā. 6.78. 1) Bđ. -ṇāt. 2) Bđ.2 -ṇapare. 3) Bđ.
-jñitam. 4) Bđ. aṇḍajas tu svayam.

7428 = Bđ. I. 5.141^b = b; Vā. 6.79. 1) Vā. sampra-

4. Kapitel.

(Bd. I. 5.110—141^a; 6.1—77; Vā. 7.1—80).

ity eṣa¹⁾ prathamah²⁾ pādaḥ³⁾ prakriyārthaḥ⁴⁾ prakīrtitaḥ⁵⁾. |
 śrutvā tu samḥṛṣṭamanāḥ Kāpeyaḥ samśayāyati⁶⁾ || 1 ||
 ārādhya¹⁾ sūtaṃ vacasā²⁾ paprācchāthōttarām³⁾ kathām: |
 ataḥ⁴⁾ prabhṛti kalpajña⁵⁾ pratisamdhim⁶⁾ pracakṣva naḥ⁷⁾, || 2 ||
 samatītasya kalpasya vartamānasya cānayoḥ¹⁾ |
 kalpayor antaram yac ca²⁾ pratisamdhīś ca yas³⁾ tayoh. |
 etaḍ veditum icchāma⁴⁾ yathāvat⁵⁾, kuśalo hy asi! || 3 ||
 [Kāpeyenaivam uktas tu sūtaḥ pravadaṭāṃ varaḥ |
 trailokyasyōdbhavaṃ kṛtsnam ākhyātum upacakrame.] || 4 ||

sūta uvāca:

atra vo¹⁾ varṇayīṣyāmi yāthātathyena suvratāḥ |
 kalpaṃ bhūtaṃ bhaviṣyaṃ ca pratisamdhīś ca yas tayoh²⁾, || 5 ||
 manvantarāṇi kalpeṣu yeṣu¹⁾ yāni ca suvratāḥ. |
 yaś cāyaṃ vartate kalpo vārāhaḥ sāmprataḥ śubhaḥ, || 6 ||
 asmāt kalpāt tu¹⁾ yaḥ kalpaḥ pūrvo²⁾ 'tītaḥ sanātanaḥ, |
 tasya cāsyā ca kalpasya madhye³⁾ 'vasthāṃ nibodhata! || 7 ||
 pratyāhṛte¹⁾ pūrvakalpe pratisamdhim vinānaghāḥ²⁾ |
 anyāḥ pravartate kalpo janāt lokāt punaḥ³⁾ punaḥ. || 8 ||
 vyucchinnā¹⁾pratisamdhēs²⁾ tu kalpāt kalpaḥ parasparam, |
 vyucchidyante prajāḥ³⁾ sarvāḥ kalpānte sarvasās tadā. || 9 ||

- 1 = Bd. I. 6.1; Vā. 7.1. 1) Bd. evaṃ. 2) Bd. -maṃ. 3) Bd. -dam.
 4) Bd. -kṛtyartham. 5) Bd. -tam. 6) Vā. Kāśyapeyaḥ sanātanaḥ.
 2 = Bd. I. 6.2; Vā. 7.2. 1) Vā. sambodhya, V. samrodhya. 2) Bd.
 vacasā sutam. 3) Bd.1 tasyārtham tv aparām; Bd.2 yad yasyār-
 thottarām. 4) Bd. atha. 5) Bd. Vā.V. -jñāḥ. 6) Bd.1 -dhiḥ. 7) Bd.
 -cakṣate.
 3 = Bd. I. 6.3; Vā. 7.3. 1) Vā. cōbhayoh. 2) Bd.1 yatra. 3) Vā. -dhir
 yatas. 4) Bd. -mi. 5) Vā. a(mo hy a)tyanta-.
 4 = Bd. I. 6.4.
 5 = Bd. I. 6.5; Vā. 7.(4). 1) Bd.1 vai. 2) Vā. vo 'haṃ pravakṣyāmi
 pratisamdhīś ca yas tayoh | samatītasya kalpasya vartamānasya
 cōbhayoh.
 6 = Bd. I. 6.6; Vā. 7.5. 1) Bd. yāni.
 7 = Bd. I. 6.7; Vā. 7.6. 1) Vā. -pāc ca. 2) Bd. pūrvaḥ kalpo.
 3) Bd.1 Vā. T. madhyā-.
 8 = Bd. I. 6.8; Vā. 7.7. 1) Bd. -gate; Vā.V. -hate. 2) Vā. -dhiṃ ca
 tatra vai. 3) Bd. -nalokādayaḥ.
 9 = Bd. I. 6.9; Vā. 7.8. 1) Bd.2 -naḥ; Vā. -nāt. 2) Bd. Vā.V. -dhiḥ.
 3) Vā. kriyāḥ.

tasmāt kalpāt tu kalpasya pratisaṃdhir na vidyate¹⁾. |
 manvantare²⁾ yugākhyānām avyuc³⁾chinnās tu⁴⁾ saṃdhayaḥ, || 10 ||
 parasparāḥ¹⁾ pravartante manvantarayugaiḥ saha. |
 uktā ye prakriyārthena pūrvakalpāḥ samāsataḥ. || 11 ||
 teṣāṃ parārdhakalpānām pūrvo hy asmāt¹⁾ tu yaḥ paraḥ |
 āsit kalpo vyatīto²⁾ vai, parārdham, na paras tu saḥ³⁾. || 12 ||
kalpās tv anye bhaviṣyā ye hy¹⁾ aparārdha²⁾gunīkṛtāḥ, |
 prathamāḥ sāmpratasa teṣāṃ kalpo 'yaṃ³⁾ vartate dvijāḥ. || 13 ||
 as¹⁾min pūrve²⁾ parārdhe tu dvitīyaḥ³⁾ para ucyaṭe, |
 etāvān⁴⁾ sthītikālas tu⁵⁾, pratyāhāras tataḥ smṛtāḥ. || 14 ||
 asmāt kalpāt tu yaḥ¹⁾ pūrvaṃ kalpo 'tītaḥ sanā²⁾tanāḥ |
 caturyugasahasrānte saha³⁾ manvantaraiḥ purā, || 15 ||
 kṣiṇe kalpe tadā¹⁾ tasmin dāhakāle hy²⁾ upasthite, |
 tasmin kalpe³⁾ tadā devā āsan Vaimānikās tu ye || 16 ||
 nakṣatragrahaṭātārās ca¹⁾ candrasūryādayas²⁾ ca ye³⁾, |
 aṣṭāvīmśatir evaitāḥ koṭyas tu sukṛtātmanām || 17 ||
 manvantare ya¹⁾thaikasmimś, caturdaśasu vai tathā |
 trīṇi koṭīśatāny āsan koṭyo dvinavatis tathā || 18 ||
 aṣṭādhikā saptatis ca¹⁾ sahasrānām purā smṛtāḥ²⁾ |
 [vaimānikānām devānām kalpe 'tīte tu ye 'bhavan] || 19 ||
 ekaikasmimś tu kalpe vai devā Vaimānikāḥ smṛtāḥ. |
 atha manvantareṣv āsaṃś caturdaśasu vai¹⁾ divi || 20 ||
 devās ca pitarās caiva ṛṣayo¹⁾ manavas²⁾ tathā |
 teṣāṃ anucarā ye ca³⁾ manuputrās⁴⁾ tathaiva ca. || 21 ||
 varṇāśramibhir¹⁾ idyās²⁾ ca tasmin kāle tu ye³⁾ surāḥ, |
 [manvantareṣu ye hy āsan devaloke divaukasāḥ] || 22 ||

- 10 = Bđ. I. 6.10; Vā. 7.9. 1) Vā. nigadyate. 2) Vā. -ra-. 3) Bđ.1 avic-
 4) Vā. -nās ca.
 11 = Bđ. I. 6.11; Vā. 7.10. 1) Bđ. -rāt.
 12 = Bđ. I. 6.12; Vā. 7.11. 1) Bđ.1 yasmāt. 2) Bđ. -pe vyatīte. 3) Bđ.
 -dhāt paramas tu yaḥ.
 13 = Bđ. I. 6.13; Vā. 7.12. 1) Vā. anyā bhaviṣyā ye kalpā. 2) Bđ.2
 -dhā-.; Vā. -dhād. 3) Bđ. yo.
 14 = Bđ. I. 6.14; Vā. 7.13. 1) Vā. yas-. 2) Vā. -vaḥ. 3) Vā. -ye.
 4) Bđ. eṣa. 5) Bđ. saṃsthitakālas tu; Vā.T. sthītikālasya; V.
 -lās ca.
 15 = Bđ. I. 6.15; Vā. 7.14. 1) Bđ.1 tataḥ. 2) Bđ. purā-. 3) Vā. aho.
 16 = Bđ. I. 6.16; Vā. 7.15. 1) Bđ. tatas. 2) Bđ. -la. 3) Bđ. kāle.
 17 = Bđ. I. 6.17; Vā. 7.16. 1) Vā. -rās tu. 2) Vā. -yagrahās. 3) Bđ. tu te.
 18 = Bđ. I. 6.18; Vā. 7.17. 1) Vā. ta.
 19 = Bđ. I. 6.19^a = a; Vā. 7.18. 1) Bđ.1 athādhikā sap-; Vā. aṣṭādhikāḥ
 saptasatāḥ. 2) Vā. smṛtāḥ purā.
 20 = Bđ. I. 6.19^b, 20^a; Vā. 7.19. 1) Bđ. khe.
 21 = Bđ. I. 6.20^b, 21^a; Vā. 7.20. 1) Vā. munayo. 2) Bđ. -yo 'mṛtapās.
 3) Bđ. -rās caiva. 4) Bđ. patnyaḥ putrās.
 22 = Bđ. I. 6.21^b = a; Vā. 7.21. 1) Bđ. Vā.V. -mabhir. 2) Bđ. mātiriktās.
 3) Bđ.1 khe.

*taiś*¹⁾ taiḥ *sāyujyagaiḥ*²⁾ sārḍhaṃ prāpte *saṃkālane*³⁾ *tadā*⁴⁾ |
 tulyaniṣṭhās *tu te sarve*⁵⁾ prāpte hy ābhūtasamplave. || 23 ||
 tatas te 'vaśyabhāvitvād buddhvā¹⁾ paryāyam ātmanaḥ |
 trailokyavāsino devā ihasthānā²⁾ bhīmāninaḥ. || 24 ||
 śthitikāle tadā pūrṇe hy ā¹⁾sanne paścime 'ntare²⁾ |
 kalpavasānikā devās tasmin prāpte hy upaplave || 25 ||
*tenautsukya*¹⁾ viśādena tyaktvā²⁾ sthānāni bhāvataḥ³⁾ |
 maharlokāya saṃvignās tatas te dadhire *manaḥ*⁴⁾. || 26 ||
 te yuktā¹⁾ upadyante *mahasi*²⁾ *sthaiḥ*³⁾ śārīrakaiḥ⁴⁾ |
 viśuddhibahulāḥ sarve mānasīm siddhim āsthitāḥ. || 27 ||
 taiḥ kalpavāsibhiḥ sārḍhaṃ mahān āsāditas *tadā*¹⁾ |
 brāhmaṇaiḥ kṣatriyair vaiśyais tadbhavais²⁾ cāparair janaiḥ || 28 ||
*ga*¹⁾tvā *tu te maharlokam devasaṃghās caturdaśa* |
 tatas te janalokāya sodvegā dadhire *manaḥ*²⁾. || 29 ||
 viśuddhibahulāḥ sarve mānasīm siddhim āsthitāḥ |
 taiḥ kalpavāsibhiḥ sārḍhaṃ *jana*¹⁾ āsāditas *tu yaiḥ*²⁾. || 30 ||
 [daśakṛtvā ivāvṛtya tasmād gacchanti svas tapaḥ.] |
 tatra kalpān daśa sthitvā satyaṃ gacchanti vai¹⁾ punaḥ. || 31 ||
 etena kramayogena *yayus te kalpavāsinaḥ*¹⁾ |
 evaṃ devayugānām *tu sahasrāṇi parasparam*²⁾. || 32 ||
*gatvā te*¹⁾ Brahma¹⁾lokam vai aparāvartinim *gatim* |
 ādhipatyam vinā *te*²⁾ vai aiśvaryaṇa *tu tatsamāḥ*, || 33 ||
 bhavanti Brahmaṇas¹⁾ tulyā rūpeṇa viśayena *ca* |
 tatra *te hy avatiṣṭhante prītiyuktās ca*²⁾ *saṃyamān*³⁾. || 34 ||
 ānandaṃ Brahmaṇaḥ prāpya mucyante Brahmaṇā saha |
 avaśya¹⁾ bhāvinārthena prakṛtenaiva *te*²⁾ svayam. || 35 ||
 nānāIVENĀBHISAMBADDHĀS¹⁾ tadā tatkālabhāvitāḥ²⁾ |

23 = Bđ. I. 6.22; Vā. 7.22. 1) Vā. te. 2) Vā saṃyojakaiḥ. 3) Bđ. vastu(Bđ.2 asta)māye. 4) Vā. tathā. 5) Bđ. -tḥābhavan.

24 = Bđ. I. 6.23; Vā. 7.23. 1) Bđ. -dhyāḥ. 2) Bđ. iha tān a-.

25 = Bđ. I. 6.24; Vā. 7.24. 1) Bđ. -ṇe ā-. 2) Bđ. -mottare.

26 = Bđ. I. 6.25; Vā. 7.25. 1) Bđ. tatosukā-. 2) Bđ. -kta-. 3) Bđ. bhā-gaśaḥ. 4) Vā. matim.

27 = Bđ. I. 6.26; Vā. 7.26. 1) Bđ. -tān. 2) Bđ.1 -tīm; Bđ.2 -tām. 3) Bđ. ca. 4) Bđ.1 -rike; Bđ.2 -rake.

28 = Bđ. I. 6.27; Vā. 7.27. 1) Vā. tu yaiḥ. 2) Vā. -bhaktaiś.

29 = Bđ. I. 6.28; Vā. 7.28. 1) Vā. ma-. 2) Vā. matim.

30 = Bđ. I. 6.30; Vā. 7.29. 1) Vā. mahān. 2) Bđ.1 vai; Bđ.2 ye.

31 = Bđ. I. 5.110^a = a; 6.31^a = a; Vā. 7.30. 1) Bđ. I. 5.110 te.

32 = Bđ. I. 6.29; Vā. 7.31. 1) Vā. yānti kalpanivāsinaḥ. 2) Vā. -rāt.

33 = Bđ. I. 5.110^b, 111^a; 6.31^b, 32^a; Vā. 7.32. 1) Bđ. I. 5.110 te lokā; Vā. gatāni. 2) Bđ. I. 6.32 vimāne.

34 = Bđ. I. 5.111^b, 112^a; 6.32^b, 33^a; Vā. 7.33. 1) Bđ. -nā; Bđ.2 I. 5.111 -ṇas. 2) Bđ.2 I. 5.112 tu. 3) Bđ.1 I. 5.112 svasamputāḥ; Vā. prasamgamāt.

35 = Bđ. I. 5.112^b = b; 6.33^b, 34^a; Vā. 7.34. 1) Vā. -śyam. 2) Bđ.1 I. 5.112 -tam tanute; Bđ.2 -tam tena te.

36 = Bđ. I. 5.113; 6.34^b, 35^a; Vā. 7.35 1) Bđ.1 I. 5.113 -bandhyās; Bđ. I.

svapato buddhipūrvam hi³) *bodho*⁴) bhavati vai *yathā*⁵), || 36 ||
 tatkalābhāvi teṣāṃ tu¹) tathā jñānaṃ²) pravartate |
 pratyāhārais³) tu bhedaṇāṃ yeṣāṃ⁴) bhinnāni⁵) śuṣmīṇāṃ⁶), || 37 ||
 taiḥ¹) sārddham pratisrjyante²) kāryāni ka³raṇāni ca |
 nānātvadarśinām⁴) teṣāṃ Brahamalokanivāsinām, || 38 ||
 vini¹rttādhi¹kāraṇāṃ svena dharmeṇa tiṣṭhatām. |
 te tulyalakṣaṇaḥ siddhāḥ²) śuddhā³tmāno nirañjanaḥ || 39 ||
 prakṛte²) karaṇopetaḥ²) svātmany eva vyavasthitāḥ. |
 prakhyāpayitvā cā³tmānaṃ; prakṛtis teṣu⁴) tattvataḥ⁵) || 40 ||
 puruṣānyabahutvena¹) praitā na²) pravartate |
 pravartite³) punaḥ sarge⁴) teṣāṃ sākāraṇātmanām⁵). || 41 ||
 samyoge¹) prakṛtir²) jñeyā³) yu⁴ktānaṃ tattvadarśinām |
 tatrap⁵avargiṇāṃ⁶) teṣāṃ a⁷ṣṭunarmārga⁸gāminām || 42 ||
 a¹bhāvaḥ punarutpattau²) śāntānām arcīṣāṃ iva. |
 tatas teṣu gateṣūrdhvaṃ trailokyāt su³mahā⁴tmasu || 43 ||
 etaiḥ¹) sārddham ma²harloka³) tadā nāsādita⁴) tu vai⁵). |
 tacchiṣṭā⁶) cēha⁷) tiṣṭhanti⁸) kalpadāha upasthite⁹) || 44 ||

- 6.34 mārcanābhīḥ sambaddhās. 2) Vā. -vinaḥ. 3) Bđ. I. 6.35 tu.
 4) Vā. yathā. 5) Bđ. I. 5.115 yadā; Bđ. I. 6.35 tadā; Vā. -ti
 jāgrataḥ.
 37 = Bđ. I. 5.114; 6.35^b, 36^a; Vā. 7.36. 1) Bđ. I. 5.114 -labhāvite teṣāṃ;
 Bđ. I. 6.35 tathā tu bhāvite sevāṃ (Bđ. 2 teṣāṃ). 2) Bđ. I. 6.35
 tathānandaḥ. 3) Vā. -re. 4) Bđ. I. 5.114 teṣāṃ; Bđ. 2 eṣāṃ.
 5) Bđ. I. 5.114 hi na tu; Vā. T. bhinnābhi-. 6) Vā. T. -sūkṣmaṇām.
 V. śuṣmaṇām.
 38 = Bđ. I. 5.115; 6.36^b, 37^a; Vā. 7.37. 1) Bđ. I. 5.115 taiś ca; Bđ. 2 etaiḥ.
 2) Bđ. I. 5.115 pravartante; Bđ. I. 6.36 vardhate teṣāṃ. 3) Bđ. I.
 5.115 Vā. V. kā-. 4) Vā. -darśanāt.
 39 = Bđ. I. 5.116; 6.37^b, 38^a; Vā. 7.38. 1) Bđ. I. 5.116 -tā(a)vi-; Vā. vinaṣṭa-
 svādhi-. 2) Bđ. I. 5.116 tulyalakṣaṇasiddhās tu. 3) Bđ. I. 5.116
 śubhā-.
 40 = Bđ. I. 5.117, 6.38^b, 39^a; Vā. 7.39. 1) Vā. prakṛtau. 2) Vā. kāraṇā-
 tītāḥ. 3) Vā. hy ā-. 4) Bđ. I. tv eṣa. 5) Vā. sarvaśaḥ.
 41 = Bđ. I. 5.118, 6.39^b, 40^a; Vā. 7.40. 1) Vā. -ṣāvyavahrtv(tt)ena.
 2) Bđ. I. 6.39 tat. 3) Bđ. I. 5.118 -vartate. 4) Bđ. I. 5.118 -gas.
 5) Vā. -ṣāṃ vā kāraṇaṃ punaḥ.
 42 = Bđ. I. 5.119, 6.40^b, 41^a; Vā. 7.41. 1) Bđ. I. 5.119 -gaḥ. 2) Vā.
 prakṛte. 3) Vā. teṣāṃ. 4) Bđ. I. 6.40 mu-. 5) Bđ. I. -trō-; Vā. atrā-.
 6) Bđ. I. 5.119 -giṇī. 7) Bđ. I. 6.41 na. 8) Bđ. I. 5.119 -bhāra-.
 43 = Bđ. I. 5.120, 6.41^b, 42^a; Vā. 7.42. 1) Bđ. I. 6.41 ā-. 2) Bđ. I. 6.41
 utpannaḥ; Bđ. I. 5.120 abhāvataḥ punaḥ satyaṃ. 3) Bđ. I. 5.120
 -yāt tu; Bđ. I. 6.42 -yeṣu. 4) Bđ. I. 5.120 mudāt-.
 44 = Bđ. I. 5.121, 6.42^b, 43^a; Vā. 7.43. 1) Bđ. I. 5.121 te; Bđ. 2 Vā. taiḥ.
 2) Bđ. I. 5.121 yair ma-; Vā. ye ma-. 3) Vā. -kāt. 4) Vā. -tāḥ,
 V. -to. 5) Vā. janāḥ, V. -naḥ. 6) Bđ. -chiṣyā. 7) Bđ. I. 5.121 yēha;
 Bđ. I. 6.44 vai; Bđ. 2 ye. 8) Bđ. I. 6.43 bhaviṣyanti. 9) Vā. kalpad
 deham upāsate.

gandharvādyah piśācāntā¹⁾ mānuṣā brāhmaṇādayah |
 paśavaḥ pakṣiṇāś caiva sthāvarāḥ sa²⁾sarisṛpāḥ. || 45 ||
 tiṣṭhatsu teṣu tatkālam pṛthivitalavāsiṣu |
 sahasraṃ yat tu raśmīnām sūryasyēha vibhāsate¹⁾, || 46 ||
 te¹⁾ saptaraśmayo bhūtvā hy ekaiko jāyate raviḥ. |
 krameṇōttiṣṭha²⁾mānās te trīṃl lokān pradahanṭy uta || 47 ||
 jaṅgamān¹⁾ sthāvarāmās²⁾ caiva nadīḥ³⁾ sarvāmās⁴⁾ ca parvatān⁵⁾. |
 pūrve⁶⁾ śuṣkā hy⁷⁾ anāvṛṣṭyā sūryais⁸⁾ taiś⁹⁾ ca¹⁰⁾ pradhūpitāḥ¹¹⁾ || 48 ||
 tadā te¹⁾ vivaśāḥ sarve nirdagdadhāḥ sūryaraśmibhiḥ |
 jaṅgamāḥ sthāvarāś caiva²⁾ dharmādharmaṃmakā-³⁾ tu vai. || 49 ||
 dagdhadehās tadā¹⁾ te tu²⁾ dhūtapāpā yugātyaye³⁾ |
 khyātyā⁴⁾ tayā⁵⁾ hy a⁶⁾nir muktāḥ śubhapāpānu⁷⁾bandhaya. || 50 ||
 tatas te hy upapadyante tulyarūpair¹⁾ jāne²⁾ janāḥ |
 [viśuddhibahulāḥ sarve mānasīm siddhim āsthitāḥ.] || 51 ||
 uṣitvā rajanīm tatra¹⁾ Brahmaṇo 'vyaktajanmanah |
 punaḥ sarge bhavantiha Brahmaṇo mānasāḥ²⁾ prajāḥ³⁾. || 52 ||
 tatas teṣūpapanneṣu¹⁾ jāne trailokyavāsiṣu |
 nirdagdheṣu ca lokeṣu tadā²⁾ sūryais tu saptibhiḥ || 53 ||
 vṛṣṭyā kṣitau plāvitāyām vijaleṣv¹⁾ arṇaveṣu²⁾ ca |
 sa³⁾mudrāś caiva meghāś ca āpaḥ sarvāś ca⁴⁾ pāṛthivāḥ || 54 ||
 vrajanty ekārṇavatvaṃ hi¹⁾ śalilākhyās tadāśritāḥ²⁾. |

45 = Bđ. I. 5.122, 6.43^b, 44^a; Vā. 7.44. 1) Bđ. -śācās ca. 2) Bđ. I. 6.44 -rās ca.

46 = Bđ. I. 5.123, 6.44^b, 45^a; Vā. 7.45. 1) Bđ. I. 5.123 vinaśyati; Bđ. I. 6.45 svayam eva vibhāvyate.

47 = Bđ. I. 5.124, 6.45^b, 46^a; Vā. 7.46. 1) Bđ. I. 6.45 tat. 2) Bđ. I. 5.124 -ṇa śata-

48 = Bđ. I. 5.125, 6.46^b, 47^a; Vā. 7.47. 1) Bđ. I. 6.46 -māḥ; Vā.T. -mam. 2) Bđ. I. 6.46 -rās; Vā.T. -ram. 3) Bđ. I. 6.46 nadyaḥ. 4) Bđ. I. 6.46 -ve; Bđ. 2 Vā. -vās. 5) Bđ. I. 6.46 -tāḥ. 6) Bđ. I. 5.125, Bđ. 2 I. 6.47 śuṣke; Bđ. 1 -kāḥ. 7) Bđ. pūrvam. 8) Bđ. I. 5.125 yais taiś. 9) Bđ. I. 6.47 te. 10) Bđ. I. 5.125 caiva. 11) Bđ. I. 5.125 pratāpitāḥ.

49 = Bđ. I. 5.126, 6.47^b, 48^a; Vā. 7.48. 1) Bđ. I. 6.47 tu. 2) Vā. sarve. 3) Bđ. I. 5.126 -mādikās.

50 = Bđ. I. 5.127, 6.48^b, 49^a; Vā. 7.49. 1) Vā. tatas. 2) Vā. vai. 3) Bđ. I. 6.48 yugāntare; Vā. gatāḥ pāpayugātyaye. 4) Bđ. 1 khyātā; Vā. yonyā. 5) Bđ. I. 5.127, Bđ. 1 I. 6.49 tapā 6) Bđ. 1 vinir-; Bđ. 2 svanir-. 7) Bđ. 1 I. 5.127, Bđ. I. 6.49 śubhayaḥ cāti-

51 = Bđ. I. 5.128^a, 6.49^b = a; Vā. 7.50. 1) Vā -pā. 2) Bđ. I. 5.128; Bđ. 1 I. 6.49 janair.

52 = Bđ. I. 5.128^b, 129^a, 6.50; Vā. 7.51. 1) Bđ. I. 5.128 te ca. 2) Bđ. I. 5.129 mānasyo Brahmaṇaḥ; Bđ. I. 6.50 mānasā Brahmaṇaḥ; Vā. -sī-. 3) Bđ. I. 6.50 sutāḥ

53 = Bđ. I. 5.129^b, 130^a, 6.51; Vā. 7.52. 1) Bđ. I. 5.129 teṣu prapanneṣu; Vā.T. teṣu apravṛtteṣu, V. teṣu pra-. 2) Bđ. janais. 3) Vā. teṣu.

54 = Bđ. I. 5.130^b, 131^a, 6.52; Vā. 7.53. 1) Bđ. 1 vijaneṣv; Vā. viśīrṇeṣv. 2) Vā. ālayeṣu. 3) Bđ. I. 6.52 sā-. 4) Bđ. I. 5.131 -paś caivātha.

55 = Bđ. I. 5.131^b, 132^a, 6.53; Vā. 7.54. 1) Bđ. I. 6.53, Bđ. 1 I. 5.131 śara-

āgatāgatikam caiva³) yadā tu⁴) salilam bahu, || 55 ||
 samchādyemām sthitām bhūmim arṇavākhyā¹) tadābhavat²). |
 ābhāti³) yasmāt svābhāso⁴), bhāśabdō⁵) vyāpti⁶)dīptiṣu. || 56 ||
 sarvataḥ¹) samanuplāvya²) tāsām³) cāmbho⁴) vibhāvayate, |
 tad ambhas⁵), tanute yasmāt sarvām pṛthvīm samantataḥ. || 57 ||
 dhātus tanoti vistāre¹), tenāmbhas²) tanavaḥ smṛtāḥ, |
 śara¹) ity eṣa²) śirṇe tu, | aram ity eṣa śiḡhram tu,
 nānārtho dhātur ucyate. || 58 || | nipātaḥ kavibhiḥ smṛtāḥ. || 58 ||
 ekārṇave bhavanty āpo, na śiḡhrās¹) tena te²) narāḥ. |
 tasmin yugasahasrānte samsthite Brahmaṇo 'hani || 59 ||
 tāvat kālāṃ¹) rajanyām ca vartantyaṃ²) salilātmanaḥ³) |
 tatas tu⁴) salile tasmin naṣṭe⁵) 'gnau pṛthivitale || 60 ||
 prasāntavāte 'ndhakāre nirāloke samantataḥ, |
 yenaivā¹)dhiṣṭhitam hidaṃ, Brahmā sa²) Puruṣaḥ prabhuḥ. || 61 ||
 vibhāgam asya lokasya prakartum punar aicchata¹). |
 ekārṇave tadā²) tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame || 62 ||
 tadā bhavati sa¹) Brahmā sahasrākṣaḥ sahasrapāt |
 sahasraśirṣā Puruṣo rukmavarṇo hy atīndriyaḥ²). || 63 ||
 Brahmā Nārāyaṇākhyas tu suṣvāpa salile tadā, |
 sattvodrekāt prabuddhas tu¹) śūnyam lokam avaiḡṣata²). || 64 ||
 imaṃ cōdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇam prati : |
 āpo Narākhyās¹) tanava ity apāṃ nāma²) śūsruma, |
 āpūrya nābhiṃ³) tatrāste, tena Nārāyaṇaḥ smṛtāḥ. || 65 ||

cfr. 3. Kap. Śi. 2-5

- mānā vrajanty eva (Bd. 2 I. 6.53 ekam); Bd. 2 I. 5.131 śīryamānā
 vrajāḥ sapta. 2) Bd. I. 6.53 tathānugāḥ; Bd. 1 I. 5.131 tathācalāḥ,
 Bd. 2 tayākṛtāḥ. 3) Vā. tad vai. 4) Bd. I. 6.53 tat.
 56 = Bd. I. 5.132^b, 133^a, 6.54; Vā. 7.55. 1) Bd. 1 -yam. 2) Vā. -dā ca sā.
 3) Vā. -bhānti. 4) Bd. I. 5.133 -māc cābhāsād (Bd. 2 -sā); Vā.
 nābhānti. 5) Vā. bhāsanto. 6) Bd. 1 I. 5.133 -daḥ kānti.
 57 = Bd. I. 5.133^b, 134^a, 6.55; Vā. 7.56. 1) Bd. I. 5.133 sa sarvaḥ. 2) Bd.
 I. 5.133 -prāptā; Bd. I. 6.55 -prāptyā. 3) Bd. 1 I. 5.133 māsām.
 4) Bd. 1 I. 5.134 bhābhyo. 5) Bd. I. 5.134, Bd. 1 I. 6.55 antas.
 58^a = Bd. I. 5.134^b, 6.56^a; Vā. 7.57^a. 1) Bd. 1 I. 5.134 -ram. 2) Bd. 1 I. 5.134
 tato 'pa-; Bd. 2 tena tās. Bd. 1 I. 6.56 na caitās; Bd. 2 tena tāḥ.
 58^b = Bd. I. 5.135^a, 6.56^b. 1) Bd. I. 58^b = Vā. 7.57^b.
 5.135 śāra. 2) Bd. 1 I. 5.135 eva.
 59 = Bd. I. 5.135^b, 136^a, 6.57; Vā. 7.58. 1) Bd. I. 5.135 śīrṇās. 2) Bd. I. 5.135 tā.
 60 = Bd. I. 5.136^b, 137^a, 6.58; Vā. 7.59. 1) Bd. I. 6.58 -le. 2) Vā. rajanyām
 vartamānāyam tāvat tat-. 3) Bd. 1 I. 6.58; Vā. -nā. 4) Bd. I. 5.137
 te. 5) Bd. -ṭā-.
 61 = Bd. I. 5.137^b, 138^a, 6.59; Vā. 7.60. 1) Bd. I. 6.59 etenā-. 2) Bd. I.
 5.138 -maṇaḥ.
 62 = Bd. I. 5.138^b, 139^a, 6.60; Vā. 7.61. 1) Vā. -sya punar vai kartum
 icchatī. 2) Bd. I. 5.139 tatas.
 63 = Bd. I. 5.139^b, 140^a, 6.61^{ab}; Vā. 7.62. 1) Vā. sa bhavati. 2) Bd. 1 I.
 6.61 jitendriyaḥ; Bd. 2 atandritaḥ.
 64 = Bd. I. 5.140^b, 141^a; Vā. 7.63. 1) Bd. 2 sa; Bd. 1 tu sa. 2) Bd. 1
 aikṣata; Vā. avekṣya ca.

sahasraśīrṣā sumanāḥ sahasrapāt sahasracakṣurvadanāḥ sahasrabhuk¹⁾ |
sahasrabāhuḥ prathamāḥ prajāpatis trayīmayo²⁾, yaḥ³⁾ Puruṣo nirucyate. ||66||
ādityavarṇo bhuvanasya goptā eko hy apūrvāḥ¹⁾ prathamam turāṣāt²⁾ |
Hiraṇygarbhaḥ Puruṣo mahātmā, sa paṭhyate³⁾ vai tamasaḥ⁴⁾ parastāt. ||67||
kalpādaḥ rajasōdrikto Brahmā bhūtvāṣṭat prajāḥ, |
kalpānte tamasōdriktaḥ Kālo bhūtvāgrasat punaḥ. || 68 ||
sa vai Nārāyaṇākhyas tu¹⁾ sattvodrikto 'rṇave svapan²⁾, |
tridhā vibhajya cātmanam trailokye sampravartate³⁾: || 69 ||
sṛjati¹⁾ grasate caiva vikṣate²⁾ ca tribhiḥ svayam³⁾. |
ekārṇave tadā loke⁴⁾ naṣṭe sthāvarajaṅgame || 70 ||
caturyugasahasrānte sarvataḥ salilāvṛte |
Brahmā Nārāyaṇākhyas tu aprakāśārṇave²⁾ svapan³⁾. || 71 ||
caturvidhāḥ prajā grastvā¹⁾ Brahmarātryām²⁾ mahārṇave³⁾ |
paśyanti tam maharlokat⁴⁾ suptam Kālam⁵⁾ maharṣayaḥ. || 72 ||
Bhṛgvādayo yathōddiṣṭās tasmin kāle¹⁾ maharṣayaḥ, |
Satyādayās tathā tv aṣṭau kalpe 'tite²⁾ maharṣayaḥ |
tadā³⁾ vivarta⁴⁾mānais tair mahān⁵⁾ parigataḥ paraḥ⁶⁾. || 73 ||
gatyarthād ṛṣater¹⁾ dhātor nāmanirvṛttir²⁾ ucyate³⁾. |
ya⁴⁾smād ṛṣati sattvena⁵⁾ mahāms⁶⁾, tasmān maharṣayaḥ. || 74 ||
maharlokasthitair dṛṣṭaḥ Kālaḥ suptas tadā ca taiḥ, |
Satyādyāḥ sapta ye tv²⁾ āsan kalpe 'tite maharṣayaḥ || 75 ||
evam Brāhmīṣu rātrīṣu hy atitāsu¹⁾ sahasraśaḥ |
dṛṣṭavantas tathā hy anye²⁾ Kālam suptam³⁾ maharṣayaḥ. || 76 ||

65 = Bđ. I. 6.61c, 62; Vā. 7.64, 66. 1) Bđ. Nārās tat. 2) Bđ. arthān anu-
3) Bđ. -yamānās.

66 = Bđ. I. 6.63; Vā. 7.66. 1) Bđ. -kṛt. 2) Vā. -yīpathe. 3) Bđ.1 'yam.

67 = Bđ. I. 6.64; Vā. 7.67. 1) Bđ. amūrtāḥ. 2) Bđ. -mas tv asau Virāṭ.
3) Bđ. sampadyate. 4) Bđ. manasaḥ.

68 = Bđ. I. 6.65; Vā. 7.68.

69 = Bđ. I. 6.66; Vā. 7.69. 1) Bđ. -no bhūtvā. 2) Bđ. jalāśaye. 3) Vā.
samavartata.

70 = Bđ. I. 6.67; Vā. 7.70. 1) Vā. sṛjyate. 2) Bđ. Vā.V. vikṣyate.
3) Bđ.2 trayam; Vā. tu tān. 4) Bđ. tasmin.

71 = Bđ. I. 6.68; Vā. 7.71. 1) Bđ.1 sa ja-. 2) Bđ.1 sa cakāśe bhave;
Bđ.2 sa cākāśe 'rṇave. 3) Bđ.1 svayam.

72 = Bđ. I. 6.69; Vā. 7.72. 1) Bđ.1 sarvā; Bđ.2 grastā. 2) Bđ.1 -maśak-
tyā; Vā. Brāhmyām rātryām. 3) Bđ. tamovṛtāḥ. 4) Bđ.1 -ke;
Bđ.2 -kāḥ. 5) Bđ. Kālam suptam.

73 = Bđ. I. 6.70; Vā. 7.73 = ac. 1) Vā. -yo yathā sapta kalpe hy asmin.
2) Bđ.1 line. 3) Vā. tato. 4) Bđ. -vartya-. 5) Bđ. -hat. 6) Bđ.
-tam parām.

74 = Bđ. I. 6.71; Vā. 7.74. 1) Vā. ṛṣayo. 2) Bđ.1 -niṣpattir. 3) Vā.
aditāḥ. 4) Vā. ta-. 5) Bđ.2 ṛṣatsaratvena; Vā. ṛṣiparatvena.
6) Bđ. -hat.

75 = Bđ. I. 6.72; Vā. 7.75. 1) Bđ.1 sattvā-. 2) Vā. hy.

76 = Bđ. I. 6.73; Vā. 7.76. 1) Bđ.1 Brahmā tāsu tāsu rajaniṣu; Bđ.2

kalpasyādau tu bahuśo¹⁾ yasmāt samsthās caturdaśa |
kalpayāmāsa vai Brahmā, tasmāt kalpo nirucyate. || 77 ||
sa sraṣṭā sarvabhūtānām kalpādiṣu punaḥ punaḥ |
vyaktāvyakto Mahādevas, tasya sarvam idaṃ jagat. || 78 ||
ity eṣa pratisaṃdhir vaḥ¹⁾ kīrtitaḥ kalpayor dvayoḥ, |
sāmpratātītayor²⁾ madhye prāg avasthā babbhūva yā³⁾, || 79 ||
kīrtitā¹⁾ tu samāsenā pūrve²⁾ kalpe yathātatham³⁾, |
sāmprataṃ sam⁴⁾pravakṣyāmi kalpam etaṃ nibodhata! || 80 ||

Brahmasv atītāsu rajaniṣu. 2) Bđ.1 tadānītāḥ; Bđ.2 tadātītāḥ.

3) Vā. saptam Kālam.

77 = Bđ. I. 6.74; Vā. 7.77. 1) Bđ. subahulā.

78 = Bđ. I. 6.75; Vā. 7.78.

79 = Bđ. I. 6.76; Vā. 7.79. 1) Bđ. pratisambandhaḥ. 2) Bđ.1 -tam hi
tayor. 3) Bđ.1 ha.

80 = Bđ. I. 6.77; Vā. 7.80. 1) Bđ.1 -tas; Bđ.2 -tās. 2) Bđ.1 -va-; Vā. kalpe.

3) Vā. tathā. 4) Vā.T. te; V. tu.

5. Kapitel.

(Bd. I. 7.1—195; Mr. 59.1—80; Vā 8.1—209.)

cfr. 3. Kap. Śl. 6—9a	{	tulyam yugasahasrasya ¹⁾ naiṣam kalam upāsyā saḥ
		śarvaryante prakurute Brahmatvam ²⁾ sargakāraṇāt. 1
		Brahmā tu salile tasmin vāyur bhūtvā tadā caran ¹⁾
		andhakārārnave ²⁾ tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame. 2
		jalena samanuvyāpte ¹⁾ sarvataḥ pṛthivītale
		a ²⁾ vibhāgena bhūteṣu satyamātre ³⁾ sthiteṣu ca 3
		niśāyām iva khadyotaḥ prāvṛṭkāle tatas tataḥ
		tadākāṣe caran so 'tha ¹⁾ vikṣya ²⁾ māṇaḥ Svayaṃbhūvaḥ ³⁾ . 4
		pratiṣṭhāyā hy upāyam tu ¹⁾ mārgamānas tadā prabhuḥ ²⁾ .
		tatas tu satile tasmiṅ jñātvā tv ³⁾ antargatām mahīm 5
anumānāt tu ¹⁾ saṃbuddho ²⁾ bhūmer uddharaṇaṃ prati ³⁾		
cakārānyam tanuṃ ⁴⁾ caiva pūrvakalpādiṣu smṛtām ⁵⁾ . 6		
cfr. 3. Kap. Śl. 13—14	{	sa tu ¹⁾ rūpam varāhasya kṛtvāpaḥ prāviśat prabhuḥ ²⁾ .
		adbhiḥ saṃchāditām urvīm samikṣyātha ³⁾ prajāpatiḥ 7
		uddhṛtyōrvīm athādbhyas tu ¹⁾ apas tās tu sa vinyasan ²⁾ ,
		sāmudrās ³⁾ tu ⁴⁾ samudreṣu nādeyir nīmnagāsv api ⁵⁾ . 8
		pṛthivīm ¹⁾ tu samikṛtya ²⁾ pṛthivyām so 'cinod girīm.
		prāksarge dahyamāne tu tadā ²⁾ saṃvartakāgninā, 9
		tenāgninā vilīnās te parvatā bhūvi sarvaśaḥ.
		śaityād ²⁾ ekārṇave tasmin vāyunāpas ³⁾ tu saṃhṛtāḥ. 10
		niṣikta ¹⁾ yatra yatrāsams, tatra tatrācalo 'bhavat,
		skanna ²⁾ calatvād acalāḥ parvabhiḥ parvatāḥ smṛtāḥ, 11
girayo 'dbhir ¹⁾ nigīrnatvāc, ca ²⁾ yanāc ca ³⁾ śiloccayāḥ.		

1 = Bd. I. 7.1; Vā. 8.1. 1) Bd. -sraṃ vai. 2) Bd.1 -mā tūt-.

2 = Bd. I. 7.2; Vā. 8.2. 1) Bd. -dācarat. 2) Vā. -kāre tadā.

3 = Bd. I. 7.3; Vā. 8.3. 1) Bd. -nuplāvya. 2) Bd. pra-. 3) Vā. sa-samantāt su-. 4) Vā.T. tu.

4 = Bd. 7.4; Vā. 8.4. 1) Bd. tadā kāmena tarasā. 2) Bd. manya-. 3) Bd. svayaṃ dhiyā.

5 = Bd. I. 7.5; Vā. 8.5. 1) Bd. so 'py upāyam pratiṣṭhāyām. 2) Bd. bhūvaḥ. 3) Vā. hy.

6 = Bd. I. 7.6; Vā. 8.6. 1) Bd. andham anyatamaṃ. 2) Bd.1 buddhvā; Bd.2 buddho. 3) Bd.1 -nakṣamaḥ; Bd.2 -ṇaṃ kṣamaṃ. 4) Bd. cakāra taṃ tu devo 'tha. 5) Bd.1 -taḥ.

7 = Bd. I. 7.7; Vā. 8.7. 1) Bd. satyam. 2) Bd. -vāmbho 'nupraviśya ca. 3) Bd. -tām icchan pṛthivīm sa.

8 = Bd. I. 7.8; Vā. 8.8. 1) Bd.1 atha nyastā; Bd.2 ayāty astām. 2) Bd.1 sāpatyātum atinyasat; Bd.2 apatsāsumatinyaset. 3) Bd. Vā.V. sāmudrās. 4) Bd. ca. 5) Bd.1 -deyās ca nadiṣu ca; Bd.2 -deyā nīmnagādiṣu. [3) Bd. purā.

9 = Bd. I. 7.9; Vā. 8.9. 1) Bd. pṛtak tās; Vā. -vīs. 2) Vā. sa vinyasya.

10 = Bd. I. 7.10; Vā. 8.10. 1) Vā. pra-. 2) Bd.1 śaityād. 3) Bd.1 -nā ye. 4) Bd.1 -hi; Bd.2 -ha-.

11 = Bd. I. 7.11; Vā. 8.11. 1) Vā.T. niṣakta. 2) Bd. skandhā-.

tatas tu tām⁴) samuddhṛtya kṣitim antarjalāt prabhuḥ || 12 ||
 svasthāne sthāpayitvā ca vibhāgam akarot punaḥ, |
 sapta sapta tu varṣāṇi tasyā dvīpeṣu saptasu. || 13 ||
 viṣamāṇi samikṛtya śilābhir acinod¹) gñin |
 dvīpeṣu teṣu varṣāṇi catvarimśat tathaiva ca²). || 14 ||
 tāvantaḥ parvatās caiva varṣānte samavasthitāḥ |
 sargāḍau samni¹viṣṭās te svabhāvenaiva nānyathā. || 15 ||
 sapta dvīpāḥ¹) samudrās ca anyonyasyānu²maṇḍalam |
 samniviṣṭāḥ³) svabhāvena samāvṛtya parasparam. || 16 ||
 bhūrādyaṃś¹) caturo lokāṃś²) candrādityau grabaiḥ saha |
 pūrvavan³) nirmame Rrahmā sthānānīmāni⁴) sarvaśaḥ. || 17 ||
 kalpasya cāsyā Brahmā vai¹) hy asṛjat²) sthāninaḥ purā³) |
 āpo(!) 'gñiḥ⁴) pṛthivīm⁵) vāyum⁶) antarikṣam divam tathā || 18 ||
 svargaṃ diśaḥ samudrāṃś ca nadiḥ sarvāṃś ca parvatāu |
 ośadhīnāṃ tathātmanā¹) ātmānam²) vṛkṣavīrudhām || 19 ||
 lavāḥ¹) kāṣṭhāḥ kalās caiva muhūrtāḥ²) samdhirātryahān³) |
 ardhmāsāṃś ca māsāṃś ca ayanābda⁴yugāni ca || 20 ||
 sthānābhimanīnāś caiva sthānāni ca pṛthak pṛthak. |
 sthānātmanaḥ sa¹) sṛṣṭvā vai²) yugāvasthā³) vinirmame: || 21 ||
 kṛtaṃ tretā dvāparaṃ ca kalim¹) caiva tathā yugam. |
 kalpasyāḍau kṛtayuge prathamam²) so 'sṛjat prajāḥ || 22 ||
 pṛāḡ uktā yā¹) mayā tubhyaṃ pūrve kalpe²), prajāś tu tāḥ |
 tasmīṃ samvartamāne tu kalpe dagdhās tadāgninā. || 23 ||
 aprāptā yās tapolokaṃ janalokaṃ samāsṛitāḥ¹) |
 pra²varante, punaḥ sarge bijarthaṃ tā bhāvanti hi. || 24 ||

cfr. 3. Kap.
 Sl. 59—61

- 12 = Bđ. I. 7.12; Vā. 8.12. 1) Bđ. hi. 2) Bđ.1 a-. 3) Bđ.1 tu. 4) Bđ.1 tāvā.
- 13 = Bđ. I. 7.13^a = b; Vā. 8.13.
- 14 = Bđ. I. 7.13^b, 14^a; Vā. 8.14. 1) Bđ.1 abhito; Bđ.2 acitān. 2) Bđ. tu.
- 15 = Bđ. I. 7.14^b, 15^a; Vā. 8.15. 1) Bđ. kanti-.
- 16 = Bđ. I. 7.15^b, 16^a; Vā. 8.16. 1) Bđ. saptadvīpām. 2) Vā.T. -sya tu. 3) Vā. -kṛṣṭāḥ.
- 17 = Bđ. I. 7.16^b, 17^a; Vā. 8.17. 1) Vā. -ākhyāṃś. 2) Bđ. -kāś. 3) Vā. pūrvam tu. 4) Bđ.1 sthāvarāṇiḥ; Bđ.2 sthānāniḥ ca.
- 18 = Bđ. I. 7.17^b, 18^a; Vā. 8.18. 1) Bđ.2 ca. 2) Bđ.1 cāsṛjad yaḥ; Bđ.2 sṛjataḥ. 3) Bđ. surān. 4) Bđ.2 Vā. 'gñiḥ. 5) Vā. -vi. 6) Vā. -yur.
- 19 = Bđ. I. 7.18^b, 19^a; Vā. 8.19. 1) Bđ.1 -nām ātmanāś ca; Bđ. tathātmanāḥ. 2) Bđ. ātmano.
- 20 = Bđ. I. 7.19^b, 20^a; Vā. 8.20. 1) Bđ.1 -vā-. 2) Vā. -taṃ. 3) Vā. -ham. 4) Bđ.1 -dān.
- 21 = Bđ. I. 7.20^b, 21^a; Vā. 8.21. 1) Bđ. tu. 2) Bđ. ca. 3) Vā. -sthām.
- 22 = Bđ. I. 7.21^b, 22^a; Vā. 8.22. 1) Bđ. tiṣyam. 2) Vā. -me.
- 23 = Bđ. I. 7.22^b, 23^a; Vā. 8.23. 1) Bđ.1 -tās ca. 2) Vā.T. pūrvakālam, V. -le.
- 24 = Bđ. I. 7.23^b, 24^a; Vā. 8.24. 1) Bđ. -kaṃ pṛthivyāṃ yāḥ samāsata. 2) Bđ. ā-.

bijār¹thaṃ tāḥ²) sthitās tatra punaḥ sargaśya kāraṇāt. |
 tatas tāḥ sṛjyamānās tu saṃtānārtham bhavanti hi || 25 ||
 dharmārthakāmamokṣāṇām iha tāḥ sādhitāḥ¹) smṛtāḥ. |
 devās ca pitaraś caiva ṛṣayo²) mānavas³) tathā || 26 ||
 tatas te tapasā yuktāḥ sthāuṇy āpūrayanti hi¹), |
 Brahmaṇo mānasās²) te vai siddhātmaṇo bhavanti hi. || 27 ||
 ā¹saṅgādveṣayuktena karmaṇā te divaṃ gatāḥ |
 āvartamānā iha te², sambhavanti yuge yuge. || 28 ||
 svakarmaphalaśeṣeṇa khyātās caiva tadā¹tmikāḥ |
 sambhavanti janāl lokāt²) karmasaṃśayabandhanāt³). || 29 ||
 āśayaḥ¹) kāraṇam tatra²) bodbhavyam³) karmaṇām⁴) tu saḥ. |
 taiḥ karmabhis⁵) tu jāyante janalokā⁶) chubhāśubhaiḥ. || 30 ||
 grhṇanti te śārīrāṇi nānārūpāṇi yoniṣu |
 devādyaḥ sthāvarāntās¹) ca ut²padyaṇte parasparam. || 31 ||
 teṣāṃ ye yāni¹) karmāṇi prak ṣṛṣṭeḥ²) pratipedire, |
 tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ. || 32 ||
 himsrahimsre mṛdukrūre dharmādharne pīṇṛte |
 tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. || 33 ||
 kalpeṣv āsan vyatīteṣu rūpanāmāni yāni ca, |
 tāny evānāgate kāle prāyaśaḥ pratipedire, || 34 ||
 tasmāt tu¹) nāmarūpāṇi tāny eva pratipedire, |
 punaḥ punas te kalpeṣu jāyante nāmarūpataḥ²). |
 tataḥ sarge hy avaṣṭabdhe³) sierṣṣor Brahmaṇas tu vai || 35 ||

cf. 6. Kap.
 Śl. 58-59.

Krauṣṭukir uvāca:

arvākśrotas tu kathito, bhavatā, yas tu mānuṣaḥ |
 brahman vistarato brūhi, Brahmā samasṛjad yathā, || 351 ||
 yathā ca varṇan asṛjad yadguṇāṃś ca mahāmata |
 yac ca yeṣāṃ smṛtam karma viprādīnām, vadasva tat! || 352 ||

Mārkaṇḍeya uvāca:

Brahmaṇaḥ sṛjataḥ pūrvam
 satyābhidhyāyinas tathā |

prajāś tā¹) dhyāyatas tasya
 satyābhidhyāyinas tadā |

- 25 = Bḍ. I. 7.24^b, 25^a; Vā. 8.25. 1) Bḍ. vikṣyār-. 2) Vā. -rthena.
 26 = Bḍ. I. 7.25^b, 26^a; Vā. 8.26. 1) Vā. -dha(dhi)kāḥ. 2) Bḍ. kramaśo.
 3) Vā. manavas.
 27 = Bḍ. I. 7.26^b, 27^a; Vā. 8.27. 1) Bḍ. -rayan purā. 2) Bḍ. manavas.
 28 = Bḍ. I. 7.27^b, 28^a; Vā. 8.28. 1) Vā. ye. 2) Bḍ. -nās te dehe.
 29 = Bḍ. I. 7.28^b, 29^a; Vā. 8.29. 1) Vā. tathā-. 2) Bḍ.1 -ne lokāḥ.
 3) Bḍ. kalpāgamanibandhanāḥ.
 30 = Bḍ. I. 7.29^b, 30^a; Vā. 8.30. 1) Bḍ.1 apsu yaḥ. 2) Bḍ. teṣāṃ. 3) Bḍ.
 bodhayan. 4) Bḍ.1 -ṇā. 5) Bḍ. karmabhis tais. 6) Vā. janāl lokāḥ.
 31 = Bḍ. I. 7.30^b, 31^a; Vā. 8.31. 1) Vā. -dyasthāvarānte. 2) Bḍ. tu ā-
 32 = Bḍ. I. 7. 31^b = a; Vā. 8.32. 1) Bḍ. medhyāni. 2) Bḍ. prāyaśaḥ.
 33 = Vā. 8.33. 34 = Vā. 8.34.
 35 = Bḍ. I. 7.32, 33^a; Vā. 8.35, 36^a. 1) Bḍ. -mād yan; Bḍ. -māc ca.
 2) Bḍ. -rūpiṇaḥ. 3) Bḍ. -go hy upasṛṣṭim.

mithunānām sahasraṃ tu so 'srjad vai mukhāt tadā¹⁾, || 36 ||
 janās¹⁾ te hy upapadyante sattvodriktāḥ sutejasah²⁾. |
 sahasram anyad vakṣasto³⁾ mithunānām sasarja ha, || 37 ||
 te sarve rajasôdriktāḥ śuṣmīṇaḥ cāpy amarṣīṇaḥ¹⁾. |
 sasarjānyat sahasraṃ tu | sṛṣṭvā sahasram anyat tu
 duṣsthānām ū'rutah punaḥ, || 38 || | dvandvānām ūrutah¹⁾ punaḥ || 38 ||
 rajastamobhyām udriktā ihā¹⁾śilās tu te²⁾ smṛtāḥ. |
 padbhyām sahasram anyat tu³⁾ mithunānām sasarja ha, || 39 ||
 udriktās tamasā sarve niḥśrīkā hy alpateja²⁾sah. |
 tato vai³⁾ harṣamāṇās te dvandvotpannās tu prāṇīnaḥ || 40 ||
 anyonyā hṛccha¹⁾yaviṣṭā maithunāyôpocakramuḥ. |
 tataḥ prabhṛti kalpe 'smin mithunotpattir ucyate²⁾. || 41 ||
 māsi māsy ārtavaṃ yad yat, tat¹⁾ tad āsīd dhi²⁾ yoṣitām. |
 tasmāt tadā na suṣuvuḥ sevītair api maithunaiḥ. || 42 ||
 āyuso 'nte prasūyante mithunāny eva tāḥ¹⁾ sakṛt. |
 | kūtākāḥ kuvi(ci?)kās¹⁾ caiva utpadyante mumūrṣitāḥ²⁾. |
 | [kuto kulam athôtpādya tāḥ śarīrāṇi tatyajuḥ] || 43 ||
 tataḥ prabhṛti kalpe 'smin mithunānām hi¹⁾ sambhavaḥ, |
 dhyānena²⁾ manasā tāsām prajānām jāyate 'sakṛt³⁾. || 44 ||
 śabdādīviṣayah śuddhaḥ pratyekaṃ pañcalakṣaṇaḥ¹⁾, |
 ity eṣā mānuṣi sṛṣṭir, | ity evaṃ mānaśi pūrvam
 yā pūrvam vai prajāpateḥ. || 45 || | prakṛsṣṭir yā prajāpateḥ¹⁾. || 45 ||

36^a = Mr. 49.3^a.36^a = Bđ. I. 7.35^b; Vā. 8.36^b.

1) Bđ. tāḥ prajā.

36^b = Bđ. I. 7.34^a; Mr. 49.3^b; Vā. 8.37^a. 1) Bđ. tu mukhāt samabhavat kila; Mr. mukhāt so 'thāsṛjan mune.37 = Bđ. I. 7.34^b, 35^a; Mr. 49.4; Vā. 8.37^b, 38^a. 1) Mr. jātās. 2) Mr. svatejasah; Vā. sucetasah. 3) Bđ. cakṣuso (Bđ.2 vakṣaso) 'nyat sahasraṃ tu.38^a = Bđ. I. 7.35^b; Mr. 49.5^a; Vā. 8.36^b. 1) Vā. āsuṣmīṇaḥ.38^b = Mr. 49.5^b. 1) T. -nām ma-38^b = Bđ. I. 7.(36^a); Vā. 8.39^a. 1) Bđ. sahasram anyad asṛjad bāhūnām (Bđ.2 dvandvauām) asatām.39 = Bđ. I. 7.36^b = a; Mr. 49.6; Vā. 8.39^b, 40^a. 1) Bđ.1 grha-. 2) Bđ.1 tataḥ. 3) Mr. -yac ca.40 = Mr. 49.7; Vā. 8.40^b, 41^a. 1) Mr. ni-. 2) Mr. -ceta-. 3) Mr. tataḥ sam-41 = Mr. 49.8; Vā. 8.41^b, 42^a. 1) Mr. kṛcchra-. 2) Mr. mithunānām hi sambhavaḥ.42 = Mr. 49.9; Vā. 8.42^b, 43^a. 1) Mr. yat tu na. 2) Mr. -sit tu.43^a = Bđ. I. 7.37^a; Mr. 49.10^a; Vā. 8.43^b. 1) Bđ. vā; Vā. te.43^b = Bđ. I. 7.37^b, 38^a; Vā. 8.44^a = a. 1) Bđ. kūtākakūtākās.

2) Vā. -ṣitāḥ.

44 = Bđ. I. 7.38^b, 39^a; Mr. 49.10^b, 11^a; Vā. 8.44^b, 45^a. 1) Bđ. maithunānām ca. 2) Vā. dhyāte tu. 3) Bđ. kṛte.45^a = Bđ. I. 7.39^b; Mr. 49.11^b; Vā. 8.45^b. 1) Bđ. Mr. -ṇam.

tasyānvavāye¹⁾ sambhūtā, yair idam pūritam²⁾ jagat. |
saritsaraḥsamudrāmś ca sevante parvatān api, || 46 ||
tadā tā hy alpaśītoṣṇā²⁾ yuge³⁾ tasmimś caranti vai, |

trptim svābhāvikim prāptā
viṣayeṣu mahāmate. || 47 ||

pṛthvīrasodbhavam¹⁾ nāma
ānāram hy²⁾ āhārantī vai³⁾ |
tāḥ prajāḥ kāmācāriṇyo
mānasim siddhim *āsthitāḥ*⁴⁾. || 47 ||

dharmādharmāu na tās v āstām, nirviśeṣāḥ prajāḥ tu tāḥ, |
tulyam āyuh sukham rūpaḥ tāsām āsit¹⁾ kṛte yuge. |
dharmādharmāu na tās v āstām²⁾ kalpādau tu kṛte³⁾ yuge. || 47i ||
svena svenādhikāreṇa jajñire te kṛte¹⁾ yuge. |

ca tvāri tu sahasrāṇi varṣānām divyaśamkhyayā || 47s ||
ādyam¹⁾ kṛtāyugam prāhuḥ saṁdhyāmsau ca²⁾ catuḥśatau³⁾. |
tataḥ sahasraśas tāsū prajāsu prathitāsv api⁴⁾ || 47s ||
na tāsām pratighāto 'sti, na dvandvam¹⁾, nāpi ca klamaḥ²⁾, |
parvatodadhisevinyo³⁾ hy aniketāśrayās tu tāḥ⁴⁾ || 48 ||

| viśokāḥ sattvabahuḥ ekāntasukhinaḥ¹⁾ prajāḥ. |

tā vai ni¹⁾kāmācāriṇyo nityam muditamānasāḥ. || 49 ||

piśācoragarakṣāmsi

tathā matsariṇo janāḥ |
paśavaḥ pakṣiṇāś caiva
nakrā matsyāḥ sarisṛpāḥ |
avārakā hy aṇḍajā vā
te hy adharmāprasūtayaḥ. || 50 ||

paśavaḥ pakṣiṇāś caiva
na tadāsan sarisṛpāḥ |
nōdbhijjā nārakāś¹⁾ caiva,
te hy adharmāprasūtayaḥ²⁾. || 50 ||

45b = Mr. 49.12a.

45b = Bđ. I. 7.40a; Vā. 8.46a. 1) Bđ.
-sair bhāvaiḥ preṣṭham
tiṣṭhanti cāprajāḥ.

46 = Bđ. I. 7.40b, 41a; Mr. 49.12b, 13a; Vā. 8.46b, 47a. 1) Bđ. tathānvavāyās
tu; Mr. -vāya-. 2) Mr. pūjitam.

47a = Bđ. I. 7.41b; Mr. 49.13b; Vā. 8.47b. 1) Mr. tās tadā hy alpā-; Vā.
tadā nātyambu-. 2) Bđ. -samtoṣā. 3) Bđ. yuddhe.

47b = Mr. 49.14a.

47bc = Bđ. I. 7.42; Vā. 8.48. 1) Bđ.
-vī rasavati. 2) Bđ. vy-
3) Bđ. ca. 4) Bđ. icchataḥ.

47i = Bđ. I. 7.43a = b; Vā. 8.49, 50a. 1) Vā. tasmin. 2) Bđ.1
tadā na staḥ; B.2 tadā nāstām. 3) Bđ. prathame.

47s = Bđ. I. 7.44; Vā. 8.50b, 51a. 1) Bđ. tu yuge.

47s = Bđ. I. 7.45; Vā. 8.51b, 52a. 1) Bđ. ādau. 2) Vā. saṁdhyā-
nām tu. 3) Vā. -tam. 4) Bđ. iha.

48 = Bđ. I. 7.46; Mr. 49.14b, 15a; Vā. 8.52b, 53a. 1) Mr. dveṣo. 2) Bđ.
Vā.T. kramāḥ; Mr. -pi matsaraḥ. 3) Bđ. vāsinyo. 4) Mr. -tās
tu sarvaśaḥ.

| 49a = Bđ. I. 7.47a; Vā. 8.53b. 1) Vā. -khita-.

49b = Bđ. I. 7.47b; Mr. 49.15b; Vā. 8.54a. 1) Bđ.1 tāḥ śāsvat; Bđ.2 tā
mai 'pi; Mr. niṣ-.

50 = Mr. 49.16, 17a.

50 = Bđ. I. 7.48; Vā. 8.54b, 55a. 1) Bđ.
-vijā nōtkatāś. 2) Bđ. dhar-
masya prakriyā tu sā.

na¹⁾ mūlaphalapuṣpāni²⁾ nārtavā vatsarāṇi ca³⁾, |
 sarvakāma⁴⁾sukhaḥ kālo, nātyartham hy uṣṇāsītata⁵⁾ || 51 ||
 manobhilaṣītāḥ kāmā-¹⁾
 tāsām sarvatra sarvadā |
 uttiṣṭhanti pṛthivyām vai
 tābhir²⁾ dhyātā³⁾ rasotthitāḥ⁴⁾. |
 balavarṇakarī tāsām
 siddhiḥ, sā roga⁵⁾nāśini, || 52 ||

kālena gacchatā teṣām
 citrā siddhir ajāyata |
 tataś ca teṣām pūrvāhne
 madhyāhne ca vitṛptatā. || 52 ||
 punas tathēcchatām tṛptir
 anāyāsena sābhavat, |
 icchatām ca tathāyāso
 manasaḥ samajāyata || 52₁ ||
 apām saukṣmyam tataś tāsām
 siddhir nānārasollasā¹⁾
 samajāyata caivānyā
 sarvakāmapradāyini. || 52₂ ||

asaṃskāryaḥ śārīraiś ca¹⁾ prajāś tāḥ sthirayauvanāḥ, |
 tāsām vinā tu²⁾ saṃkalpāj³⁾ jāyante nithunāḥ⁴⁾ prajāḥ, || 53 ||
 samam janma ca rūpam ca mṛīyante caiva tāḥ samam²⁾. |
 tadā satyam alobhaś ca kṣamā tuṣṭiḥ¹⁾ sukham damaḥ. || 54 |
 nirviśeśas tu¹⁾ tāḥ sarvā rūpāyuhśīla²⁾ceṣṭitaiḥ. |
 abuddhipūrvikā vṛttiḥ³⁾ prajānam jāyate⁴⁾ svayam. || 54₁ ||
 apravṛttiḥ kṛtayuge¹⁾ karmaṇoḥ²⁾ śubhapāpayoḥ |
 varṇāśramavyavasthāś ca na tadāsan na saṃkaraḥ³⁾. || 54₂ ||
 anicchādveṣayuktās tā¹⁾ vartayanti²⁾ para-³⁾param |
 tulyarūpāyuśaḥ sarvā adhamottamavarjitāḥ³⁾. || 55 ||

51 = Bđ. I. 7.49; Mr. 49.17^b, 18^a; Vā. 8.55^b, 56^a. 1) Bđ. sa-. 2) Vā. -paṃ
 ca. 3) Bđ.1 varttanāya tv aśeṣataḥ; Bđ.2 varttanāya tv ṛco ṛcaḥ;
 Vā. -vam ṛtavo na ca. 4) Bđ.1 sarvaikānta-; Mr. -kala-.
 5) Bđ. -lah(m); Mr. gharmaśītata.

52 = Mr. 49.18^b, 19^a.

52₁ = Mr. 49.19^b, 20^a.

52₂ = Mr. 49.20^b, 21^a. 1) Mr.T.

nāmnāvayo na sā.

53 = Bđ. I. 7.51^b, 52^a; Mr. 49.21^b, 22^a; Vā. 8.58. 1) Bđ. tu. 2) Vā.
 viśuddhāt. 3) Mr. -paṃ. 4) Bđ. -nāt.

54_a = Bđ. I. 7.52^b; Mr. 49.22^b; Vā. 8.59^a. 1) Bđ. pī-. 2) Bđ. -māḥ.

54^b = Bđ. I. 7.53^a; Vā. 8.59^b. 1) Bđ. saṃtuṣṭiś ca.

54₁ = Bđ. I. 7.53^b, 54^a; Vā. 8.60. 1) Bđ. ca. 2) Bđ. -śilpa-.

3) Vā. -vakam vṛttam. 4) Bđ. bhavati.

54₂ = Bđ. I. 7.54^b, 55^a; Vā. 8.61. 1) Bđ.1 -dvāre. 2) Bđ.1 -ṇaḥ.

3) Bđ.1 tat karāḥ.

55 = Bđ. I. 7.55^b, 56^a; Mr. 49.23; Vā. 8.62. 1) Mr. -śasamyuktā; Vā. te.

2) Mr. vartante tu. 3) Mr. -matām vinā.

52 = Bđ. I. 7.50, 51^a; Vā. 8.56^b, 57.

1) Bđ. -taḥ kāmā. 2) Bđ.

teṣām. 3) Bđ.1 dhyānai; Bđ.2

dhyānam. 4) Bđ. rasātālāt.

5) Bđ. -rī teṣām jarāroga-.

sukhaprāvā viśokāś ca utpadyante kṛte yuge |
 nityaprahṛṣṭamanaso mahāsattvā mahābalāḥ. || 551 ||
 lābhālābhau na tās v āstām¹⁾ mitrāmitre²⁾ priyāpriye³⁾, |
 manasā viśayas tāsām nīhānām pravartate. || 552 ||
 nātihiṃsanti cā¹⁾nyonyam, nānugṛhṇanti *caiva hi*²⁾. |
 dhyā³⁾ aṃ paraṃ kṛtayuge, tretāyām *jñānam*⁴⁾ ucyate, || 553 ||
 pravṛttam dvāpare yajñam dānam kaliyuge varam¹⁾ |
 sattvaṃ kṛtam, rajas tretā, dvāparam tu rajastamaḥ²⁾, || 554 ||
*kalis*¹⁾ tamas tu vijñeyam yugavṛ tavaśena tu²⁾. |
 kālaḥ kṛta³⁾yuge tv eṣa, tasya samkhyām⁴⁾ nibodhata! || 555 ||
 catvāri tu sahasrāṇi varṣāṇām tat kṛtam yugam, |
 sam¹⁾dhyāmsau tasya divyāni śatāny aṣṭau ca samkhyayā. || 556 ||

catvāri tu¹⁾ sahasrāṇi varṣāṇām mānuṣāṇi tu |

āyuhpramāṇam jīvanti

na ca kleśād vipattayah. || 56 ||

tadā tā-sām¹⁾ *babhūvāyur*²⁾,

na ca kleśavipattayah³⁾. || 56 ||

tataḥ kṛtayuge tasmin sa-sam¹⁾dhyāmsē gate ta¹⁾ |
 pādāvaśiṣṭo bhavati yugadharmas tu sarvaśaḥ. || 561 ||
 sam¹⁾dhyāyām¹⁾ *apy atitāyām*²⁾ *antakālo*³⁾ yugasya tu⁴⁾ |
 pādatas cāvaśiṣṭe tu⁵⁾ sam¹⁾dhyādharṃ *yugasya tu*⁶⁾ || 562 ||
 evaṃ kṛte tu *niḥśeṣe*¹⁾ *siddhis* tu au²⁾tardadhe tadā, |
 tasyām³⁾ ca *siddhau*⁴⁾ *bhraṣṭāyām*⁵⁾ mānasyām a⁶⁾bhavat tataḥ⁷⁾ || 563 ||

551 = Bđ. I. 7.56^b = a; Vā. 8.63. 1) Vā. hy a-

552 = Bđ. I. 7.57; Vā. 8.64. 1) Bđ. na vā syātām. 2) Bđ. -trau.
 3) Bđ. -yau.

553 = Bđ. I. 7.58; Vā. 8.65. 1) Bđ.1 vā-; Vā. na lipsanti hi tā.
 2) Bđ.1 vai tadā; Bđ.2 vai bahu. 3) Bđ. jñā-. 4) Bđ.
 yajña.

554 = Bđ. I. 7.59; Vā. 8.66. 1) Bđ. -re yuddham steyam eva
 kalau yuge. 2) Vā. -mau.

555 = Bđ. I. 7.60^b, 61^a; Vā. 8.67. 1) Vā. kalau. 2) Bđ. guṇavṛt-
 tam guṇeṣu tat. 2) Vā. -te. 3) Bđ. -dhyām

556 = Bđ. I. 7.61^b, 62^a; Vā. 8.68. 1) Bđ. sā-

56^a = Bđ. I. 7.62^b; Mr. 49.24^a. 1) Bđ. -ry eva.

56^b = Mr. 49.24^b.

56^b = Bđ. I. 7.63^a; Vā. 8.69^a. 1) Bđ.1
 tāsu 2) Bđ. bhavanty āsu.
 3) Bđ. nōtkrośac ca vipar-
 yayāḥ.

561 = Bđ. I. 7.63^b, 64^a; Vā. 8.69^b, 70^a. 1) Vā. sam¹⁾dhyāmsē hi
 gate tu vai.

562 = Bđ. I. 7.64^b, 65^a; Vā. 8.70^b, 71^a. 1) Bđ.1 -yās. 2) Bđ.1 tu
 vyatitāyāḥ; Bđ.2 vyavatitāyāḥ. 3) Bđ. sam¹⁾dhyāḥ kālo-
 4) Bđ.1 saḥ; Bđ.2 yaḥ. 5) Bđ. pādamiśrāvaśiṣṭena.
 6) Bđ. -ne punaḥ punaḥ.

563 = Bđ. I. 7.65^b, 66^a; Vā. 8.71^b, 72^a. 1) Bđ. -tayuge tasmin
 (Bđ.2 'ite). 2) Bđ. niḥśeṣe. 3) Bđ.2 yasmāc.
 4) Bđ.1 sam¹⁾dhau. 5) Bđ. naṣṭāyām. 6) Bđ.1 -si cā-
 7) Bđ. prajā.

siddhir anyā¹⁾ yuge tasmims tretākhye 'nant²⁾tare kṛtāt³⁾ |
 sargātau yā mayāṣtau tu mānasyo vai prakīrtitāḥ, |
 aṣtau tāḥ kramayogena siddhayo yānti samkṣayam. || 564 ||
 kalpātau mānāsi hy eṣā¹⁾ siddhir bhavati sā kṛte |
 manvantareṣu sarveṣu caturyugavibhāgaśaḥ. || 565 ||^f
 varṇāśramācārakṛtaḥ karmasiddhyu¹⁾dbhavaḥ smṛtaḥ²⁾. |
 samdhyā kṛtasya pādēna samdhyāpādēna³⁾ cāmśataḥ⁴⁾, || 566 ||
 kṛtasamdhyāmsakā hy ete, trims trīn pādān parasparān¹⁾ |
 hiyante²⁾ yugadharmās³⁾ te tapaḥśrutabalāyusaḥ⁴⁾. || 567 ||
 tataḥ¹⁾ kṛtāmśe kṣīṇe²⁾ tu babbhūva tadanantaram |
 tretāyugasamutpattih³⁾ sāmśā ca⁴⁾ ṛṣisattamāḥ. || 568 ||

kvacit kvacit punaḥ sābhūt
 kṣitir bhāgyena sarvaśaḥ, |
 kālena gacchatā nāsam
 upayānti yathā prajāḥ. || 57 ||
 tathā tāḥ kramaśo nāsam
 jagmuḥ sarvatra siddhayaḥ. |

tāsu sarvāsu naṣṭāsu
 nabhasaḥ pracyutā narāḥ, |
 prāyaśaḥ kalpavṛkṣās te
 sambhūtā gṛhasamjñitāḥ. || 58 ||

tasmin kṣīṇe kṛtāmśe tu¹⁾
 tacchiṣṭāsu prajāsv iha²⁾ |
 kalpātau sampravṛttāyās
 tretāyāḥ pramukhe tadā || 57 ||
 pranaśyati tadā siddhiḥ
 kālayogena nānyathā. |
 tasyām siddhau pranaṣṭāyām
 anyā siddhir ajāyata¹⁾. || 571 ||
 apām saukṣmye¹⁾ pratigate²⁾
 tadā meghātmanā tu vai³⁾ |
 meghebhyaḥ stanayitnu⁴⁾bhyaḥ
 pravṛttam vṛṣṭisarjanam. || 572 ||
 sakṛd eva tayā vṛṣṭyā
 samyukte¹⁾ pṛthivītale |
 prādur²⁾āsams tadā³⁾ tāsām
 vṛkṣās tu⁴⁾ gṛhasamjñitāḥ⁵⁾. || 58 ||

564 = Bđ. I. 7.66b, 67; Vā. 8.72b, 73. 1) Bđ. -ya-. 2) Vā. -tāyām an-. 3) Vā. -tā.

565 = Bđ. I. 7.68; Vā. 8.74. 1) Bđ. ekā.

566 = Bđ. I. 7.69; Vā. 8.75. 1) Vā. -dho-. 2) Bđ. kṛtaḥ. 3) Bđ.1 samkṣepena; Bđ.2 samdhyāśeṣeṇa. 4) Bđ.1 vaśāt tataḥ.

567 = Bđ. I. 7.70; Vā. 8.76. 1) Bđ.1 trīn ādāya paras param. 2) Vā. hasanti. 3) Vā. -mais. 4) Vā. -śaiḥ.

568 = Bđ. I. 7.71; Vā. 8.77. 1) Bđ. kṛte. 2) Bđ. 'tite. 3) Vā. tretāyām yugam anyat tu. 4) Bđ.2 Vā. kṛtāmśam.

57 = Mr. 49.26.

57 = Bđ. I. 7.72; Vā. 8.78. 1) Bđ. vai. 2) Bđ.1 tāsu śiṣṭāsu saptasu; Bđ.2 tac chiṣṭān saptamāsv iha.

571 = Bđ. I. 7.73; Vā. 8.79. 1) Vā. avartata.

572 = Bđ. I. 7.74; Vā. 8.80. 1) Bđ. apāmsau tau. 2) Bđ. -gatau. 3) Vā. tau. 4) Bđ. -yitr-.

58 = Bđ. I. 7.75; Vā. 8.81. 1) Bđ. -siddhe. 2) Bđ. prajā. 3) Bđ. tatas. 4) Bđ. -śās ca. 5) Vā. -samsthitāḥ.

58 = Mr. 49.26, 27a.

sarva¹pratyupabhogas tu²) tāsām tebhyaḥ pra³jāyate, |
 vartayanti⁴) sma⁵) tebhyas tās tretāyugamukhe prajāḥ⁶). || 59 ||
 tataḥ kālena vai rāgas
 tāsām ākasmiko 'bhavat. |

māsi māsy ārtavotpattyā
 garbhotpattiḥ punaḥ punaḥ || 60 ||

rāgotpattyā tatas tāsām
 vṛkṣās te gṛhasamjñitāḥ. || 61 ||
 brahman anv apareṣāṃ tu
 petuḥ śākhā mahīruhām. |

tataḥ kālena mahatā
 tāsām eva viparyayāt |
 rāgalobhā¹tmako bhāvas
 tadā hy ākasmiko 'bhavat. || 59₁ ||
 yat tat bhavati nārīṇāṃ
 jivitānte tadārtavam, |
 tadā tad vai na bhavati
 punar yugabalena tu. || 59₂ ||
 tāsām punaḥ pravṛttam tu¹)
 māsi²) māsi²) tadārtavam |
 tatas tenaiva yogena
 vartate³) maithunam tadā. || 59₃ ||
 tāsām¹) tatkālabhāvitvān
 māsi māsy upagacchatām |
 akāle hy²) ārtavotpattyā³)
 garbhotpattir ajāyata⁴). || 60 ||
 viparyayaṇa tāsām¹) tu
 tena kālena²) bhāvina³) |
 prapaśyanti tataḥ sarve
 vṛkṣās te gṛhasamjñitāḥ⁴). || 61 ||
 tatas teṣu prapaśeṣu
 vibhrāntā vyākulendriyāḥ |
 abhidhyāyanti tāṃ¹) siddhiṃ²)
 satyābhidhyāyinas tadā. || 61₁ ||
 prādurbabhūvus tāsām¹) tu²)
 vṛkṣās te gṛhasamjñitāḥ³). |

59 = Bđ. I. 7.76; Mr. 49.27^b, 28^a; Vā. 8.82. 1) Bđ. -vaḥ; Mr. -ve. 2) Mr. -gāś ca. 3) Bđ. -yo vyajāyata. 4) Bđ. -te. 5) Vā. hi. 6) Mr. tadā.
 60^a = Mr. 49.28^b.

60^b = Mr. 49.29^a.

61 = Mr. 49.29^b.

62^a = Mr. 49.30^a.

59₁ = Bđ. I. 7.77; Vā. 8.82. 1) Bđ. saṅgalolā-

59₂ = Bđ. I. 7.78; Vā. 8.84.

59₃ = Bđ. I. 7.79; Vā. 8.85. 1) Bđ. tau. 2) Vā. -se. 3) Bđ. Vā. -tatām; Bđ. Vā. V. maithune, Vā. T. mi-

60 = Bđ. I. 7.80; Vā. 8.86. 1) Bđ. teṣāṃ. 2) Bđ. cā-. 3) Vā. -tir. 4) Bđ. tadābhavat.

61 = Bđ. I. 7.81; Vā. 8.87. 1) Bđ. teṣāṃ. 2) Bđ. tatkāla-. 3) Bđ. -vita; Bđ. -vina. 4) Vā. -samsthitaḥ.

61₁ = Bđ. I. 7.82; Vā. 8.88. 1) Bđ. tāḥ. 2) Bđ. -dhiḥ.

62^a = Bđ. I. 7.82^a; Vā. 8.88^a. 1) Bđ.

vastrāṇi ca prasūyante phaleṣv¹⁾ ābharaṇāṇi ca. || 62 |
 teṣv eva¹⁾ jāyate tāsām²⁾ gandhavarṇa³⁾rasānvitam |
 amākṣikam⁴⁾ mahāvīryam puṭake puṭake madhu. || 63 ||
 tena tā¹⁾ vartayanti sma mu²⁾khe tretāyugasya vai |
 | hr̥ṣṭatuṣṭās¹⁾ tayā siddhyā prajā vai²⁾ vigatajvarāḥ. || 64 ||
 tataḥ¹⁾ kālāntareṇaiva²⁾ punar lobhāvṛtās tu tāḥ³⁾ |

vṛkṣāms¹⁾ tāḥ paryagr̥hṇanta
 mamatvāviṣṭacetasaḥ. || 65 ||
 neṣus tenāpacāreṇa
 te 'pi tāsām mahīruhāḥ, |

tato dvandvāny ajāyanta
 śītoṣṇakṣunmukhāni vai. || 66 ||

tās tadbandhopaghātārthaṃ
 cakruḥ pūrvam purāṇi tu |

vṛkṣāms tāḥ¹⁾ paryagr̥hṇanta
 madhu vā mākṣikam balāt. || 65 ||
 tāsām tenāpacāreṇa
 punar lobha¹⁾kṛtena vai |
 pranaṣṭā madhu²⁾nā sārḍham
 kalpavṛkṣāḥ kvacit kvacit. || 65i ||
 tasyām evālpāṣiṣṭāyām
 siddhyām¹⁾ kālavaśāt tadā |
 prāvartanta tadā²⁾ tāsām
 dvandvāny abhy³⁾sutthitāni tu. || 66 ||
 śītavātātapaṣi tivrās¹⁾
 tatas tā duḥkhitā hr̥ṣām |
 dvandvais tāḥ²⁾ pīḍyamānās tu
 cakrur āvaraṇāni ca³⁾. || 66i ||
 kṛtvā dvandvapratīkāram¹⁾
 nīketāni hi bhejire²⁾, |
 pūrvam nīkāmacārās te hy
 a³⁾nīketāśrayā⁴⁾bhavan⁵⁾. || 66z ||

teṣām. 2) Vā.T. ca. 3) Vā.
 -sthitāḥ.

62b = Bḍ. I. 7.83b; Mr. 49.30b; Vā. 8.89b. 1) Bḍ. Vā.T. -lāny.

63 = Bḍ. I. 7.84; Mr. 49.31; Vā. 8.90. 1) Bḍ.1 tathaiva. 2) Bḍ. Mr.
 teṣām. 3) Bḍ.1 gandharvānām. 4) Bḍ. ānvīṣikam.

64a = Bḍ. I. 7.85a; Mr. 49.32a; Vā. 8.91a. 1) Mr. vā. 2) Vā. su.

| 64b = Bḍ. I. 7.85b; Vā. 8.91b. 1) Bḍ. -puṣṭās. 2) Bḍ. -jās tā.

65a = Bḍ. I. 7.86a; Mr. 49.32b; Vā. 8.92a. 1) Vā. punaḥ. 2) Bḍ. -re 'py
 evam. 3) Bḍ. -tāḥ prajāḥ; Mr. -ānvitās tu tāḥ.

65b = Mr. 49.33a. 1) Mr. -kṣās.

65b = Bḍ. I. 7.86b; Vā. 8.92b. 1) Vā.
 tān.

65i = Bḍ. I. 7.87; Vā. 8.93. 1) Vā.
 loka-. 2) Bḍ. prabhu-.

66 = Bḍ. I. 7.88; Vā. 8.94. 1) Bḍ.
 -dhyā-; Vā. samdhyā-. 2) Bḍ.
 vartante cānyā; Vā.V. var-
 tatām tu. 3) Bḍ. aty-.

66i = Bḍ. I. 7.89; Vā. 8.95. 1) Bḍ.
 -pās tivrās. 2) Bḍ. taiḥ. 3) Bḍ.1
 cakruṣur āvr̥ṇāni vā.

66z = Bḍ. I. 7.90; Vā. 8.96. 1) Bḍ.
 -tīyātām. 2) Bḍ. vicetasah.
 3) Vā. te a-. 4) Bḍ.1 -tā yathā-.
 5) Vā. hr̥ṣām.

66 = Mr. 49.33b, 34a.

67a = Mr. 49.34b.

| yathāyogaṃ¹⁾ yathāprīti niketeṣv avasan purā²⁾ |
marudhanvasu¹⁾ nimneṣu²⁾ parvateṣu nadiṣu³⁾ ca || 67 ||
saṃśrayanti ca durgāṇi vārkaṣaṃ¹⁾ pārvatam audakam²⁾ |

yathāyogaṃ¹⁾ yathākānam
sameṣu viṣameṣu ca || 68 ||
ārabdhās te¹⁾ nicketān²⁾ vai
kartuṃ śītoṣṇavāraṇam³⁾. |
tatas te⁴⁾ nirmayāmāsuḥ⁵⁾
khetāni ca purā i ca || 68i ||
grānāmś caiva yathābhāgaṃ
tathāivāntaḥpurāṇi¹⁾ ca. |
tāsām²⁾ āyāmaṣkambhān³⁾
saṃniveśāntarāṇi ca || 68z ||
cakrus tadā yathāprajāṇam¹⁾
mitvā mitvātmao 'ṅgulaiḥ. |
mānār²⁾thāni pramāṇāni
tadā prabhṛti cakrire: || 69 ||
yavā¹⁾ṅgulapradeśāms tu
hastā²⁾kiṣku³⁾dhanūṃṣi ca |
daśa tv aṅgulaparvāṇi
prādeśa iti saṃjñitāḥ⁴⁾. || 70 ||
aṅguṣṭhasya¹⁾ pradeśiṇyā
vyāsaḥ prādeśa ucyate, |
tālah smṛto madhyamayā
gokarṇas cāpy auāmayā, || 71 ||

kṛtrimam ca tathā durgam
mitvā mitvātmao 'ṅgulaiḥ || 68 ||
mānārthāni pramāṇāni
tās tu pūrvam pracakrire: |
paramāṇuḥ param sūkṣmam,
traṣareṇur mahīrajaḥ, || 69 ||
vālāgram caiva likṣām¹⁾ ca
yūkām cātha yavodaram |
ekādaśaguṇam teṣāṃ
yavamadhyam tathāṅgulam, || 70 ||
ṣaḍaṅgulam padam tac ca
vitastir¹⁾ dviguṇam smṛtam, |

| 67^a = Bḍ. I. 7.91^a; Vā. 8.97^a. 1) Vā. -yogyam. 2) Vā. punaḥ.
67^b = Bḍ. I. 7.91^b; Mr. 49.35^a; Vā. 8.97^b. 1) Bḍ. -dhudhunvatsu. 2) Bḍ.
niṣṭheṣu; Mr. durgeṣu. 3) Mr. dariṣu.

68^a = Bḍ. I. 7.92^a; Mr. 49.35^b; Vā. 8.98^a. 1) Bḍ.1 dhanva-; Bḍ.2 dhan-
vam. 2) Vā. dhauvānam śāsvatodakam.

68^b = Bḍ. I. 7.92^b; Vā. 8.98^b. 1) Bḍ.
-j.ṣam; Vā V. -yogyam.

68¹ = Bḍ. I. 7.93; Vā. 8.99. 1) Bḍ.
tān. 2) Vā. tā. 3) Bḍ. -nāt.
4) Bḍ.1 tān. 5) Bḍ.2 ra(?)mā-
payāmāsuḥ; Vā. saṃsthāpa-
yāmāsa.

68² = Bḍ. I. 7.94; Vā. 8.100. 1) Bḍ.
-va nagarāṇi. 2) Bḍ. teṣām.
3) Bḍ. -bhāh.

69 = Bḍ. I. 7.95; Vā. 8.101. 1) Bḍ.
-jñānam. 2) Vā. manor.

70 = Bḍ.1 I. 7.96; Vā. 8.102. 1) Bḍ.1
yayā-; Vā. yathā-. 2) Bḍ.1
-taḥ. 3) Bḍ.1 -kuṃ. 4) Vā.
pradeśaḥ saṃjñitas tu taiḥ.

71 = Bḍ. I. 7.97; Vā. 8.103. 1) Vā.T.
aṣṭāṅgulaḥ.

68^b = Mr. 49.36^a.

69 = Mr. 49.36^b, 37^a.

70 = Mr. 49.37^b, 38^a. 1) T. niṣkām.

71 = Mr. 49.38^b, 39^a. 1) T. -sti-.

dve vitasī tathā hasto
brāhmyatīrthādiveṣṭanam. || 71 ||

kaniṣṭhayā vitastis tu
dvādaśāṅgula ucyaṭe. |
ratnir aṅgulaparvāṇi
saṃkhyayā tv ekavimśatīḥ, || 71 ||
catvāri vimśatīś¹⁾ caiva
hastāḥ syād aṅgulāni tu, |
kiṣkuḥ smṛto dviratnis tu
dvicatvāriṃśadaṅgulaḥ²⁾. || 71²⁾ ||

caturhastam¹⁾ dhanur daṇḍo nālī²⁾kāyugam eva ca. |
dhanuṣam dve sahasre tu
gavyūtis, taccaturguṇam || 72 ||
proktaṃ ca yojanaṃ prājñaiḥ,
saṃkhyānārtham idaṃ param. || 73 ||

dhanuṣasahasre dve tatra
gavyūtis tair vibhāvyaṭe¹⁾. || 72 ||
aṣṭau dhanuṣasahasrāṇi
yojanaṃ tair nirucyaṭe¹⁾. |
etena yojanenaiva²⁾
saṃniveśas³⁾ tataḥ kṛtāḥ⁴⁾. || 73 ||

caturṇām atha¹⁾ durgāṇāṃ svasam²⁾utthāni trīṇi tu³⁾, |
caturthaṃ kṛtrimāṃ durgāṇ,
tac cakrur yātnatas¹⁾ tu te. || 74 ||
puraṃ ca keṭakam caiva
tadavad droṇīmukhaṃ dvija |
śākhānagaraḥ cāpi
tathā karvaṭakam trayī, || 74¹⁾ ||
grāmasaṃghoṣavinyāsam
teṣu cāvasathān pṛthak. |

caturthaṃ kṛtrimāṃ durgāṇ,
tasya vakṣyāmy ahaṃ vidhīm¹⁾. || 74 ||

sotsedha¹⁾vapra²⁾prākāram³⁾ sarvataḥ parikhā⁴⁾vṛtam. || 75 ||

rucakāḥ¹⁾ svastika²⁾dvāraṃ kumārīpuram eva ca |
srotasīsaṃghatadvāraṃ nikhātaṃ punar eva ca³⁾. || 75¹⁾ ||

71¹⁾ = Bḍ. I. 7.98; Vā. 8.104.

71²⁾ = Bḍ. I. 7.99; Vā. 8.105. 1) Vā.
caturvimśatībhīś. 2) Vā. -lam.

72^{a)} = Bḍ. 7.100^{a)}; Mr. 49.39^{b)}; Vā. 8.106^{a)}. 1) Bḍ. -to. 2) Mr. nāḍī-

72^{b)} = Mr. 49.40^{a)}.

72^{b)} = Bḍ. I. 7.100^{b)}; Vā. 8.106^{b)}. 1) Bḍ.
taiḥ kṛtā tadā.

73 = Mr. 49.40^{b)}.

73 = Bḍ. I. 7.101; Vā. 8.107. 1) Bḍ.
vibhāvitam. 2) Bḍ. -nenēha.
3) Bḍ. -veśās. 4) Bḍ. -tāḥ.

74^{a)} = Bḍ. I. 7.102^{a)}; Mr. 49.41^{a)}; Vā. 8.108^{a)}. 1) Vā. eva. 2) Bḍ. svayam-
3) Bḍ. ca.

74^{b)} = Mr. 49.41^{b)}. 1) T. ca kuryāt
satas.

74^{b)} = Bḍ. I. 7.102^{b)}; Vā. 8.108^{b)}. 1) Bḍ.
-mi nirṇayam.

74¹⁾ = Mr. 49.42.

75^{a)} = Mr. 49.43^{a)}.

75^{b)} = Bḍ. I. 7.103^{a)}; Mr. 49.43^{b)}; Vā. 8.109^{a)}. 1) Vā. saudhocca-. 2) Bḍ.
-randhra. 3) Mr. -vaprakāram ca. 4) Bḍ. khātakā-; Vā. cātaka-

75¹⁾ = Bḍ. I. 7.103^{b)}, 104^{a)}; Vā. 8.109^{b)}, 110^{a)}. 1) Vā. tad ekam.

2) Bḍ. pratika-. 3) Bḍ. dvihastāḥ srotasā śreṣṭhaṃ
kumārīpuram aṅcatān.

hastāṣṭau ca¹⁾ daśa śreṣṭhā²⁾ navāṣṭau vāpare mataḥ³⁾ |
 khetāḥ ca purāṇāṃ⁴⁾ ca grāmāṇāṃ caiva sarvaśah. || 75s ||
 trividhāṇāṃ ca durgāṇāṃ parvatodakadhanvināṃ¹⁾ |
 kṛtrimāṇāṃ²⁾ ca durgāṇāṃ viṣkambhāyāmaṃ eva ca. || 75s ||

yojanārdhārdha¹⁾viṣkambham aṣṭabhāgārdham āyatam²⁾ |

prāgudakplavanam śastam
 suddhavaṃśabahirgamam. || 76 ||
 tadardhena tathā khetam,
 tatpādena ca karvaṭam, |
 nyūnam droṇimukham tasmād
 antabhāgena cōcyate. || 77 ||
 prākāra¹⁾parikhāhinam
 puram varmavad ucyate, |
 śākhānagarakam cānyan
 mantrisāmantabhuktimat. || 78 ||
 tathā sūdrajalaprāyā¹⁾
 svasamrddhikṛṣṭivā¹⁾ |
 kṣetropabhogyabhūmadhye
 vasatir grāmasamjñitā. || 79 ||
 anyasmān nagarāder yā
 kāryam uddiśya mānavaiḥ |
 kriyate vasatiḥ, sā vai
 vijñeyā vasatir navaiḥ. || 80 ||
 duṣṭapraīyo vinā kṣetrāiḥ
 parabhūmicaro balī |

paramūrdhārdham āyāmaṃ
 prāgudakpravāṇam¹⁾ param. || 76 ||
 chinnakarnam vikarnam ca
 vyajanākṛtī¹⁾ samsthitam |
 vṛttam vajram²⁾ ca dirgham ca
 nagaram na praśasyate. || 77 ||
 caturasrayutam¹⁾ dikṣtam²⁾
 praśastam vai³⁾ puram puram⁴⁾ |
 caturvīṃśatir ādyam tu
 hastān, aṣṭa⁵⁾satam param. || 78 ||
 atra madhyam praśamsanti
 hrasvotkṛṣṭa¹⁾ vivarjitam, |
 atha kiṣkuśatāny aṣṭau
 prāhur mukhyam niveśanam. || 79 ||
 nagarād ardhaviṣkambham¹⁾
 khetam, gramam²⁾ tato 'rdhataḥ³⁾, |
 nagarād yojanam khetam,
 khetād grāmo 'rdhajojanam. || 80 ||
 dvikrośam¹⁾ paramā sīmā,
 kṣetrasīmā caturdhanuḥ, |

75s — Bđ. I. 7.104^b, 105^a; Vā. 8.110^b, 111^a. 1) Bđ. hastasroto.

2) Bđ. -ṭho. 3) Bđ. navahasto 'ṣṭa eva ca. 4) Vā. -nām
 nagarāṇāṃ.

75s = Bđ. I. 7.105^b, 106^a; Vā. 8.111^b, 112^a. 1) Vā. -bandhanam.

2) Vā. trividhāṇāṃ.

76a = Bđ. I. 7.106^b; Mr. 49.44^a; Vā. 8.112^b. 1) Bđ. -nād ardhā-; Vā.
 -nānām ca. 2) Bđ. -gādhikāyatam; Mr. -gāya tam puram.

76b = Mr. 49.44^b.

76b = Bđ. I. 7.107^a; Vā. 8.113^a.

1) Bđ. -plavanam.

77 = Mr. 49.45.

77 = Bđ. I. 7.107^b, 108^a; Vā. 8.113^b, 114^a.

1) Vā. tu vyañjanam kṛta-

2) Vā. hinam.

78 = Mr. 49.46. 1) Mr. T. -ram.

78 = Bđ. I. 7.108^b, 109^a; Vā. 8.114^b, 115^a.

1) Bđ. 1 -rayu; Vā. -srārjavam.

2) Bđ. divyam. 3) Bđ. taiḥ.

4) Bđ. kṛtam. 5) Bđ. -śat pa-
 ram hrasvam vāstuvāṣṭa-

79 = Mr. 49.47. 1) T. -āḥ.

79 = Bđ. I. 7.109^b, 110^a; Vā. 8.115^b, 116^a.

1) Bđ. 1 hrasvam kāṣṭha-

80 = Mr. 49.48.

80 = Bđ. I. 7.110^b, 111^a; Vā. 8.116^b, 117^a.

1) Bđ. 1 -bhaḥ; Bđ. 2 -bha-. 2) Bđ.
 -tam pānam. 3) Bđ. 1 tad ūrdh-
 vataḥ; Vā. T. tato bahiḥ.

grāma evākrimisamjño
 rājavallabhasamārayaḥ. || 81 ||
 śakaṭārūḍhabhāṇḍais ca
 gopālair vipaṇaṃ vinā |
 gosamūhas tathā ghoṣo,
 yatrēcchā bhūmiketanaḥ. || 82 ||
 ta evaṃ nagarādīṃs tu
 kṛtvā vāsārtham ātmanaḥ, |
 nīketanāni dvandvaśūnāṃ
 cakrur āvasathāya vai || 83 ||

gṛhākārā yathā pūrvam
 teṣāṃ āsan mahīruhāḥ, |
 tathā samsmṛtya tat sarvaṃ
 cakrur veśmāni tāḥ prajāḥ || 84 ||

vṛkṣasyaivaṃ gatāḥ śākhās
 tathaiṃvāṃ cāparā gatāḥ |

81 = Mr. 49.49.

82 = Mr. 49.50.

83 = Mr. 49.51.

84 = Mr. 49.52.

viṃśad dhanūṃṣi vistīrṇo
 diśāṃ mārgas tu taiḥ kṛtaḥ. || 81 ||
 viṃśaddhanur grāmamārgaḥ,
 sīmāmārgo daśaiva tu, |
 dhanūṃṣi daśa viṣīrṇaḥ
 śrīmān rājapathaḥ smṛtaḥ¹⁾, || 82 ||
 nṛvājirathanāgānām
 asaṃbādhāḥ su²⁾samcaraḥ. |
 dhanūṃṣi caiva²⁾ catvāri
 śākhārathyās tu³⁾ taiḥ kṛtāḥ⁴⁾. || 83 ||
 gṛha¹⁾rathyoparathyās ca²⁾
 dvikāś cāpy uparathyakāḥ, |
 ghaṇṭā³⁾pathaś catuspādas,
 tripadaṃ ca gṛhāntaram, || 831 ||
 vṛtti¹⁾mārgas tv ardha²⁾padam³⁾,
 pṛāgvamśaḥ⁴⁾ padikaḥ smṛtaḥ. |
 avaskaram⁵⁾ parivāraṇ⁶⁾
 pada⁷⁾mātram samantataḥ. || 832 ||
 kṛteṣu teṣu sthāneṣu
 punaś cakrur¹⁾ gṛhāni vai. |
 yathā te pūrvam āsan vai²⁾
 vṛkṣās tu gṛhasamsthitāḥ, || 84 ||
 tathā kartuṃ samārabdhās
 cintayitvā punaḥ punaḥ |
 vṛkṣasyārvāg¹⁾ gatāḥ śākhā
 natāś²⁾ caiva pa³⁾rāgatāḥ, || 841 ||

81 = Bđ. I. 7.111^b, 112^a; Vā. 8.117^b, 118^a.

1) Bđ.1 -śaḥ; Bđ.2 -śa-.

82 = Bđ. I. 7.112^b, 118^a; Vā. 8.118^b, 119^a.

1) Bđ. kṛtaḥ.

83 = Bđ. I. 7.113^b, 114^a; Vā. 8.119^b, 120^a.

1) Bđ.1 -dhas tu; Bđ.2 -dham
 su-. 2) Bđ. cāpi. 3) Bđ. -yās
 ca. 4) Bđ. tair mitāḥ.

831 = Bđ. I. 7.114^b, 115^a; Vā. 8.120^b, 121^a.

1) Bđ. trikā. 2) Bđ. -yāḥ syur.
 3) Bđ. jaṅghā-.

832 = Bđ. I. 7.115^b, 116^a; Vā. 8.121^b, 122^a.

1) Bđ. dhṛti-. 2) Bđ.1 tūrdhva-
 3) Bđ. -ṣaṣṭham. 4) Bđ.1 kra-
 maśaḥ; Bđ.2 prāmaśa-. 5) Bđ.
 -kāra-. 6) Bđ. -raḥ; Vā. T
 -vāham. 7) Bđ. pāda-.

84 = Bđ. I. 7.116^b, 117^a; Vā. 8.123^b, 123^a.

1) Bđ. geḥa-. 2) Bđ. āsamś ca.

841 = Bđ. I. 7.117^b, 118^a; Vā. 8.123^b, 124^a.

1) Vā. -ṣās caiva. 2) Bđ. itaś.
 3) Bđ. -vāpa-.

natās caivōnнатās caiva,
tadvac chākhāḥ pracakrire. || 85 ||
yāḥ sākḥāḥ kalpavṛkṣāṇām
pūrvam āsan dvijottama, |

tā eva sākḥā gehānām
śālātvaṃ tena tāsu tat. || 86 ||

ata ūrdhvaṃ gatās cānyā,
evaṃ tiryaggatāḥ parāḥ¹⁾. |
buddhyā²⁾nviṣya³⁾ ya⁴⁾thānyāyam⁵⁾
vṛkṣasākḥā yathā gatāḥ⁶⁾, || 85 ||
ta¹⁾thā kṛtās tu taiḥ sākḥās,
tasmāc chālās tu tāḥ smṛtāḥ. |
evaṃ prasiddhāḥ sākḥābhyaḥ
śālās caiva gṛhāṇi ca. || 86 ||
tasmāt tās ca¹⁾ smṛtāḥ śālāḥ
śālātvaṃ caiva tāsu tat²⁾. |
prasīdanti yatas³⁾ tasu⁴⁾,
tataḥ⁵⁾ prāsādasamjñitāḥ⁶⁾, |
tasmād gṛhāṇi śālās ca
prāsādās caiva samjñitāḥ. || 86 ||

kṛtvā dvandvopa¹⁾ghātāms te²⁾ vārtopāyam acirtayan³⁾ |
naṣṭeṣu madhunā sārddham kalpavṛkṣeṣu vai tadā⁴⁾. || 87 ||
viśādvayākulās tā vai prajāḥ tṛṣṇāksudhārdīḥ¹⁾ |
tataḥ prādurbabhau tāsām siddhis tretāyuge²⁾ tadā³⁾ || 88 ||
vārtār¹⁾tha²⁾sādhikāpy³⁾ anyā vṛṣṭis⁴⁾ tāsām nī⁵⁾kāmataḥ. |
tāsām vṛṣṭyudakauṭha yāni nimna⁶⁾gatāni tu⁷⁾. || 89 ||
vṛṣṭyā nimnā nira¹⁾bhavat srotāḥkhātāni nimnapāḥ²⁾ |
| [evaṃ nadyaḥ¹⁾ pravṛttās²⁾ tu dvitīye vṛṣṭisarjane] || 90 ||
ye parastād¹⁾ apām stokā āpannāḥ²⁾ pṛthivītale. |
tato³⁾ bhūmes ca⁴⁾ saṃyogād oṣadhyas tās tadā⁵⁾bhavan, || 91 ||

85 = Mr. 49.53.

86 = Mr. 49.54.

85 = Bḍ. I. 7.118^b, 119^a; Vā. 8.124^b, 125^a.

1) Vā. purā. 2) Vā. -dhvā-.

3) Vā. -yams. 4) Vā. tathā.

5) Vā. -yo. 6) Bḍ. gatā yathā.

86 = Bḍ. I. 7.119^b, 120^a; Vā. 8.125^b, 126^a.

1) Bḍ. ya-

861 = Bḍ. I. 7.120^b, 121; Vā. 8.126^b, 127.

1) Vā. tā vai. 2) Bḍ.1 -tvam

tāsu tat smṛtam. 3) Vā. -dati

manāḥ. 4) Bḍ.1 teṣu. 5) Vā.

manas. 6) Vā. -dayanti tāḥ.

87 = Bḍ. I. 7.122; Mr. 49.55; Vā. 8.128. 1) Bḍ. -dvābhi-. 2) Mr. -tam te;
Vā. -tān 3) Mr. -yat. 4) Mr. -ṣeṣv aśeṣataḥ.

88 = Bḍ. I. 7.123; Mr. 49.56; Vā. 8.129. 1) Bḍ. -jasṛṣṭās tu darsitāḥ; Vā.
dhātmikāḥ. 2) Mr. -mukhe. 3) Vā. punaḥ.

89 = Bḍ. I. 7.124; Mr. 49.57; Vā. 8.130. 1) Bḍ. sarvār-. 2) Mr. -tāsv a-.
3) Bḍ. -dhakā hy; Mr. -sādhitā hy. 4) Vā.T. vṛṣṭis. 5) Vā. hi.
6) Bḍ. miṣṭa-; Vā. -nair. 7) Bḍ. ca; Mr. vai.

90^a = Mr. 49.58^a; Vā. 8.131^a. 1) Mr. -yāvaruddhair a-; Vā.T. -yā tad a-.
2) Vā. -yāḥ smṛtāḥ.

| 90^b = Bḍ. I. 7.125^a; Vā. 8.131^b. 1) Bḍ. nayaḥ. 2) Bḍ. -tas.

91 = Bḍ. I. 7.125^b, 126^a; Mr. 49.58^b, 59^a; Vā. 8.132. 1) Bḍ. Mr. purastād.
2) Bḍ. -kāḥ sampātāḥ. 3) Mr. tato; Vā. apām. 4) Bḍ. -mes tu.
5) Vā. tāsu ca-.

| puṣpamūlaphalinyas tu ośadhyas tāḥ pra¹jajñire, |
 aphālakṣṣṭās cānuptā grāmyāraṇyās caturdaśa || 92 ||
 ṛtupuṣpaphalās caiva vṛkṣā gulmās ca jajñire. |
 prādurbhāvas¹) tu²) tretāyāṃ vartāyām³) auśadhasya tu⁴). || 93 ||
 ten¹auśadhena vartante prajās tretāyuge²) tadā³). |

rāgalobhau samāsādyā
 prajās cākasmikau tadā || 94 ||

tataḥ punar abhūt tāsāṃ
 rāgo lobhās ca¹) sarvaśaḥ²) |
 avaśyaṃbhāvinārthena
 tretāyugavaśena tu³), || 94 ||

tatas tāḥ¹) paryagrṇanta²) nadikṣetrāṇi parvatān |
 vṛkṣāṇu³) gulmau⁴sadhīs caiva prasahya tu⁵) yathābalam. || 95 ||
 | siddhātmanas tu ye pūrvaṃ vyākhyātāḥ prak¹) kṛte mayā, |
 Brahmaṇo²) mānasās³) te vā⁴) utpannā ye⁵) janād iha, || 95¹ ||
 | śāntā ye¹) śuṣmīṇās caiva karmiṇo duḥkhiṇas tathā²), |
 | tataḥ pra³vartamānās te tretāyāṃ jajñire punaḥ || 95² ||
 | brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ sūdrā droha¹janās tathā |
 | bhāvītāḥ pūrvajātīṣu karmabhis²) ca³) śubhāśubhaiḥ⁴). || 95³ ||
 | itas¹) tebhya²) balā ye tu satyaśilā hy a³himsakāḥ |
 | vītlobhā jitātmano, nivasanti sma⁴) teṣu vai. || 95⁴ ||
 | parigrahaṃ na¹) kurvanti tebhyaś cānye 'lpatejasah²), |
 | teṣāṃ karmāṇi kurvanti tebhyaś caivābalās tu³) ye. || 95⁵ ||
 | paricaryāsu¹) vartante tebhyaś cānye 'lpatejasah. |
 | evaṃ vipratipanneṣu prapanneṣu parasparam || 95⁶ ||

| 92^a = Bḍ. I. 7.126^b; Vā. 8.133^a. 1) Bḍ. tā hi.

92^b = Bḍ. I. 7.127^a; Mr. 49.59^b; Vā. 8.133^b.

93 = Bḍ. I. 7.127^b, 128^a; Mr. 49.60; Vā. 8.134. 1) Bḍ.1 -bhūtās. 2) Vā.
 -vaś ca. 3) Bḍ. māyāyām; Mr. ādyo 'yam. 4) Bḍ.1 vā; Bḍ.2 ca.

94^a = Bḍ. I. 7.128^b; Mr. 49.61^a; Vā. 8.135^a. 1) Bḍ. tad. 2) Bḍ. -mukhe.
 3) Mr. mune.

94^b = Mr. 49.61^b.

94^b = Bḍ. I. 7.129; Vā. 8.135^b, 136^a.

1) Bḍ. -bhas tu. 2) Bḍ. -vadā.

3) Bḍ. ca.

95 = Bḍ. I. 7.130; Mr. 49.62; Vā. 8.136^b, 137^a. 1) Bḍ. te. 2) Bḍ.1 -ṇams
 tu; Bḍ.2 -nanti. 3) Bḍ. Mr. -ṣa-. 4) Bḍ.1 Mr. -mo-. 5) Mr. caivam
 ātmany āyād.

95¹ = Bḍ. I. 7.131; Vā. 8.137^b, 138^a. 1) Bḍ. -tā vaḥ. 2) Vā. T.
 -ṇā. 3) Vā. -navās. 4) Bḍ. vai. 5) Vā. yo-.

95² = Bḍ. I. 7.132; Vā. 8.138^b, 139^a. 1) Vā. -tās ca. 2) Vā. tadā.
 3) Bḍ. ā-.

95³ = Bḍ. I. 4.133; Vā. 8.139^b, 140^a. 1) Vā. T. drohi-. 2) Bḍ.1
 khyātyā; Bḍ.2 khyātās. 3) Bḍ. te. 4) Bḍ. -bhapaṇyoh.

95⁴ = Bḍ. I. 4.134; Vā. 8.140^b, 141^a. 1) Bḍ. tatas. 2) Bḍ.1 te
 pra-; Bḍ.2 teṣv a-. 3) Bḍ. -lā a-. 4) Bḍ. smṛ-.

95⁵ = Bḍ. I. 4.135; Vā. 8.141^b, 142^a. 1) Vā. pratigrṇanti. 2) Bḍ.
 .vadantas tu upasthitāḥ. 3) Bḍ. -lās ca.

95⁶ = Bḍ. I. 4.136; Vā. 142^b, 143^a. 1) Vā. T. -sva(su).

tena doṣeṇa tā neśur
oṣadhya miṣatām dvija²⁾. |

agrasad bhūr yugapat tās
tadaṣadhya mahāmate. || 96 ||

tatas¹⁾ tāsu pranāṣtāsu vibhrāntās tāḥ prajāś tadā²⁾ |
Brahmāṇaṃ śaraṇaṃ jagmuḥ
kṣudhāṛtāḥ parameṣṭhinam. || 96 ||

sa cāpi tattvato jñātvā
tadā grastāṃ vasuṃdharām |

kṛtvā vatsam¹⁾ Sumeruṃ tu dudoha pṛthivīm imām²⁾, |
dugdheyam gaus tadā tena biḥ³⁾āni pṛthivī⁴⁾tale. || 98 ||
jajñire tāni biḥ³⁾āni grāmyāraṇyās tu tāḥ punaḥ¹⁾ |
oṣadhyāḥ phalapākāntā gaṇāḥ²⁾ saptadaśa³⁾ smṛtāḥ⁴⁾. || 99 ||
vrihayaś ca yavāś caiva godhūmā aṇavas¹⁾ tilāḥ |
priyaṃgavo hy udārāś ca²⁾ koradūśāḥ³⁾ sacinakāḥ⁴⁾. || 100 ||

tena doṣeṇa teṣāṃ tā¹⁾
oṣadhya miṣatām²⁾ tadā |
pranaṣṭā hri³⁾yamāṇā vai
muṣṭibhyāṃ sikatā yathā. || 95⁷ |
agrasad bhūr¹⁾ yugabalād
grāmyāraṇyāś caturdaśa |
phalam²⁾ gṛhṇanti puṣpaiś ca
puṣpaṃ patraiś ca³⁾ yāḥ punaḥ. || 96 ||

tāḥ prajāś tadā²⁾ |
Svayaṃbhuvam prabhuṃ jagmuḥ
kṣudhāviṣṭāḥ prajāpatim¹⁾. || 97 ||
vṛṭtyartham abhiliṃsatyo hy¹⁾
ātau tretāyugasya tāḥ²⁾. |
Brahmā Svayaṃbhūr bhagavān
jñātvā tāsāṃ maṇiṣitam || 97₁ ||
puṣṭi¹⁾pratyakṣadṛṣṭena
darśanena vicārya ca²⁾ |
grastāḥ pṛthivyā tv³⁾ oṣadhyo
jñātvā pṛatyadu⁴⁾hat punaḥ. || 97₂ ||

96 = Mr. 49.63. 1) T. au-
2) T. -jaḥ

97^a = Bḍ. I. 4.139^a; Mr. 49.64^a; Vā. 8.145^b. 1) Mr. punas. 2) Mr. punaḥ prajāḥ.
97^b = Mr. 49.64^b. 97^b = Bḍ. 4.139^b; Vā. 8.145^a. 1) Bḍ.

98^a = Mr. 49.65^a.

957 = Bḍ. I. 4.137; Vā. 8.143^b, 144^a.

1) Bḍ. vai śāntā. 2) Bḍ. 3 ni-
tarām. 3) Bḍ. gṛh-.

96 = Bḍ. I. 4.138; Vā. 8.144^b, 145^a.

1) Bḍ. athāśya. 2) Bḍ. -lair.
3) tathā mūlais cātāḥ.

97¹ = Bḍ. I. 4.140; Vā. 8.146^b, 147^a.

1) Vā. -santa. 2) Vā. tu.
97² = Bḍ. I. 4.141; Vā. 8.147^b, 148^a.

1) Vā. yuktam. 2) Bḍ. saḥ.

3) Vā. -yā o. 4) Bḍ. -ru-.

98(bc) = Bḍ. I. 7.142; Mr. 49.65^b, 66^a; Vā. 8.148^b, 149^a. 1) Mr. vatsam
kṛtvā. 2) Mr. bhagavān vibhuḥ. 3) Mr. sasy-. 4) Bḍ. vasudhā-.

99 = Bḍ. I. 7.143; Mr. 49.66^b, 67^a; Vā. 8.149^b, 150^a. 1) Bḍ. prabhuḥ.
2) Bḍ. 1 -tāḥ kṣaṇa-; Bḍ. 2 Vā.V. śana; Vā.T. sapta. 3) Bḍ. -vasāś;
Vā. daśās. 4) Bḍ.Va. tu tāḥ.

100 = Bḍ. I. 7.144; Mr. 49.67^b, 68^a; Vā. 8.150^b, 151^a. 1) Bḍ. -māś canakāś
(Bḍ. 2 -vas). 2) Bḍ. -va udārāś te. 3) Bḍ. 1 -duṣṭāḥ; Vā. kārūṣāś
ca. 4) Bḍ. 1 savāmakāḥ; Vā.T. savī(tt)nakāḥ.

māṣā mudgā masūrās ca niṣpāvāḥ¹⁾ sakulatthakāḥ |
 āḍhakyaś²⁾ cana³⁾ kāś caiva śaṇāḥ⁴⁾ sapṭadāś⁵⁾ smṛtāḥ. || 101 ||
 ity etā oṣadhīnām tu grāmyāṇām jātayaḥ smṛtāḥ¹⁾. |
 oṣadhyo vajñiyavā māṣā²⁾ godhūmā aṇavas tilāḥ |
 vṛihayaḥ sa¹⁾yavā māṣā²⁾ priyaṅgu³⁾saptamā hy ete aṣṭamā⁴⁾ tu kulatthikāḥ⁵⁾ || 103 ||
 śyāmākās tv atha¹⁾ nivārā jartilāḥ²⁾ sagavedhukāḥ |
 kuruvindā³⁾ veṇuṇyavās⁴⁾ tathā markataḥkās⁵⁾ ca ye⁶⁾, |
 grāmyāraṇyāḥ smṛtā hy etā oṣadhyas tu⁷⁾ caturdaśa. || 104 ||
 | utpannāḥ prathamā hy etā¹⁾ ādau tretāyugasya tu²⁾ |
 aphālakṛṣṭā oṣadhyo³⁾ grāmyāraṇyās tu sarvasāḥ⁴⁾. || 104i ||
 vṛkṣa¹⁾gulmalatāvallyo²⁾ vīrudhas ṛṇajātayaḥ |
 mūlaiḥ phalaiś ca rohiṇyo³⁾ 'gṛhṇan puṣpaiś⁴⁾ ca vāḥ⁵⁾ phalam⁶⁾. || 104s ||
 pṛthvī dugdhā tu bijāni yāni pūrvam Svayambhuvā, |
 ṛtupuṣpaphalās tā vai oṣadhyo jajñire tv iha. || 104s ||
 yadā pra¹⁾ṛṣṭā oṣadhyo na prarohanti tāḥ¹⁾ punaḥ, |
 tataḥ sa tāsām²⁾ vṛtyartham³⁾ vārtopāyamaḥ cakāra ha || 105 ||
 Brahmā¹⁾ Svayambhūr bhagavān hasta²⁾siddhim ca³⁾ karmajām. |
 tataḥ prabhṛty athau⁴⁾śadhyāḥ kṛṣṭapacyās tu jajñire. || 106 ||
 saṃsiddhāyām tu¹⁾ vārtāyām tatas tāsām prajāpatiḥ²⁾ |
 maryādām³⁾ sthāpayāmāsa yathānyāyam⁴⁾ yathaguṇam⁵⁾. || 107 ||
 | ye vai parigrāhītāras tāsām āsan baltiyasāḥ¹⁾, |
 | itareṣām kṛtatṛāṇā²⁾ sthāpayāmāsa kṣatriyān. || 107i ||

101 = Bḍ. I. 7.145; Mr. 49.68^b, 69^a; Vā. 8.151^b, 152^a. 1) Bḍ. -rās tu nivārāḥ.

2) Bḍ.1 harikās; Bḍ.2 hīrakās; Mr. -kāś. 3) Bḍ. cara-. 4) Bḍ. gaṇāḥ; Mr. gaṇāḥ; Vā.T. sapta-. 5) Vā. -śāḥ.

102 = Bḍ. I. 7.146^a = a; Mr. 49.69^b, 70^a; Vā. 152^b, 153^a. 1) Mr. purā.

103 = Mr. 49.70^b, 71^a; Vā. 8.153^b, 154^a. 1) Mr. -yaś ca. 2) Mr. -vās caiva. 3) Mr. -ga-. 4) Vā. -mī. 5) Mr. -thakāḥ; Vā. -kā.

104 = Bḍ. I. 7.146^b, 147; Mr. 49.71^b, 72^a; Vā. 8.154^b, 155. 1) Bḍ. -kāś caiva.

2) Mr. yattilā. 3) Bḍ. -do. 4) Mr. markataḥkās. 5) Bḍ. tāmatīrkāṭakāḥ; Mr. veṇugradhās. 6) Bḍ. smṛtāḥ. 7) Mr. -yaś ca.

104i = Bḍ. I. 7.148; Vā. 8.156. 1) Bḍ. -masyaitā. 2) Bḍ. ha. 3) Bḍ. -tās tāḥ sarvā. 4) Bḍ. -yaś caturdaśa.

104s = Bḍ. I. 7.149; Vā. 8.157. 1) Vā.T. -ṣā. 2) Vā.T. -tā valli. 3) Bḍ. rohaiś ca-. 4) Bḍ. puṣṭās. 5) Bḍ. yat. 6) Vā.T. jāyate.

104s = Bḍ. I. 7.150; Vā. 8.158.

105 = Bḍ. I. 7.151; Mr. 49.73; Vā. 8.159. 1) Bḍ. na prathanttha yāḥ.

2) Bḍ. -tas tāsām ca. 3) Bḍ.1 -the; Bḍ.2 -thī; Mr. vṛddhyartham.

106 = Bḍ. I. 7.155; Mr. 49.74; Vā. 8.160. 1) Bḍ. tāsām. 2) Vā. drṣṭvā. 3) Bḍ. sva-; Vā. tu. 4) Bḍ. -ti cau-.

107 = Bḍ. I. 7.153; Mr. 49.75; Vā. 8.161. 1) Bḍ. -dhakā(r)yo. 2) Mr. svayam prabhū; Vā. Svayambhuvā. 3) Vā. -dāḥ. 4) Bḍ.1 yayārakṣat; Bḍ.2 Vā. yathārabdhāḥ. 5) Bḍ. Vā. parasparam.

| 107i = Bḍ. I. 7.154; Vā. 8.163. 1) Vā. vidhātmakāḥ. 2) Vā. -ṇāḥ.

upatiṣṭhanti tāvanto¹⁾ yāvanto nirbhayās²⁾ tathā |
 satyaṃ brahma³⁾ yathābhūtaṃ bruvanto⁴⁾ brāhmaṇās ca ye⁵⁾. || 107s ||
 ye cānye 'py¹⁾ abalās teṣāṃ vaiśasaṃ karma sam²⁾sthitāḥ, |
 kīnāsā³⁾ nāśayanti sma pṛthivyāṃ prāg atandritāḥ⁴⁾, || 107s ||
 vaiśyān ity eva¹⁾ tān āhuḥ kīnāsān vṛttisādhakān. |
 sevantaś²⁾ ca dravantaś ca paricaryāsu ye ratāḥ, || 1074 ||
 nistejaso 'paviryāś ca, śūdrāṃs tān abravīt tu¹⁾ sah. |
 varṇānām āśramāṇām ca | teṣāṃ karmāṇi dharmāmś ca
 dharmān dharmabhṛtām vara, || | Brahmā tu vyadadhāt prabhuḥ. || 108 ||
 samsthitīyām tu¹⁾ kṛtāyām hi²⁾ cātvarvṛnyasya tena vai³⁾ |
 punaḥ prajāś tu tā mohād dharmāmś tān⁴⁾ nānvapālayan⁵⁾; || 108s ||
 vaiṇadharmair ajivantyō vyarudhyanta parasparam. |
 Brahmā tam arthaṃ buddhvā tu²⁾ yāthātathyena sa³⁾ prabhuḥ || 108s ||
 kṣatriyāṇām balaṃ daṇḍaṃ yuddham ajivyaṃ¹⁾ ādiśat; |
 yājanādhyāpane²⁾ Brahmā³⁾ tṛṭīyaṃ ca⁴⁾ pratigrahaṃ || 108s ||
 brāhmaṇānām vibhus teṣāṃ karmāny etāny athādiśat; |
 pāsupālyāṃ vāṇijyaṃ ca¹⁾ kṣīṃ caiva viśāṃ dadau; || 1084 ||
 śīlpajivam¹⁾ bhṛtīm²⁾ caiva śūdrāṇām vyadadhāt prabhuḥ³⁾. |
 sāmānyāni tu⁴⁾ karmāṇi brahmaḥsatraviśāṃ punaḥ || 108s ||
 yajanādhyāpane¹⁾ dānaṃ sāmānyāni tu teṣu²⁾ ca. |
 karmajivam tato³⁾ dattvā tebhyaś caiva⁴⁾ parasparam || 108s ||
 lokānām sarvavarṇānām | lokāntareṣu sthānāni
 samyagdharmaṃrthapālinām | teṣāṃ sidhdyādāt prabhuḥ¹⁾. |

1072 = Bḍ. I. 7.155; Vā. 8.163. 1) Vā. ye tān vai. 2) Bḍ. -mitās.
 3) Bḍ. brūta. 4) Bḍ. dhruvaṃ vo. 5) Bḍ. -nās tu tāḥ;
 Vā. T. -nās ca te.

1073 = Bḍ. I. 7.166; Vā. 8.164. 1) Bḍ. hy. 2) Bḍ. samrakṣā-
 karma sam- (Bḍ. -ni). 3) Bḍ.1 kṛtāni. 4) Bḍ. te vya-
 vasthitāḥ.

1074 = Bḍ. I. 7.157; Vā. 8.165. 1) Vā. eva tu. 2) Vā. śocantaś.

108 = Mr. 49.76^a.

108 = Bḍ. I. 7.158; Vā. 8.166. 1) Bḍ.
 -vic ca.

1081 = Bḍ. I. 7.159; Vā. 8.167. 1) Vā. -tau prā-. 2) Vā. tu.
 3) Vā. -nasya sarvaśaḥ. 4) Bḍ.1 -mam tam; Vā. T. tān
 dharmān. 5) Vā. T. tān apālayan; V. anvapālayan.

1082 = Bḍ. I. 7.160; Vā. 8.168. 1) Bḍ.1 -maś ca. 2) Bḍ.1
 buddhvā tu tat sarvaṃ; Bḍ.2 sarvaṃ tad buddhyā tu.
 3) Vā. vai.

1083 = Bḍ. I. 7.161; Vā. 8.169. 1) Vā. -vaṃ. 2) Bḍ.2 -nāc; Vā.
 -naṃ. 3) Vā. caiva. 4) Bḍ.1 tathā dāna-; Bḍ.2
 tṛṭīyaṃ tu.

1084 = Bḍ. I. 7.162; Vā. 8.170. 1) Bḍ. ca vān-.

1085 = Bḍ. I. 7.163; Vā. 8.171. 1) Bḍ.1 -va-; Bḍ.2 -vyam.

2) Bḍ.1 -tām. 3) Bḍ. punaḥ. 4) Bḍ. ca.

1086 = Bḍ. I. 7.164; Vā. 8.172. 1) Vā. -yayanam. 2) Bḍ. -yānta-
 reṣu. 3) Bḍ. tu vai. 4) Bḍ. teṣāṃ iha

109^a = Mr. 49.76^b.

109^a = Bḍ. I. 7.(165^a); Vā. 8.173^a. 1) Bḍ.

prajāpatyam brāhmaṇānām¹⁾ smṛtaṃ sthānaṃ kriyāvataṃ, || 109 ||
 sthānaṃ aindraṃ kṣatriyānām saṃgrāmeṣv apalāyinām, |
 vaiśyānām mārutaṃ sthānaṃ svadharmam upajīvinām,
 gāndharvaṃ śūdrajātīnām paricaryānu²⁾ vartatām⁴⁾. || 110 ||

sthānāny etāni varṇānām yogyā¹⁾ cārvataṃ satām²⁾, |
 tataḥ sthiteṣu varṇeṣu sthāpayāmāsa cā³⁾śramān: || 1101 ||
 gṛhastho brahmacārī ca¹⁾ vānaprastho yatīṣu tathā²⁾, |
 āśramāṃś caturō hy etān pūrvavat sthāpayan³⁾ prabhuḥ. || 1102 ||
 varṇakarmāṇi ye ke⁴⁾cit teṣāṃ iha na kurvate²⁾, |
 kṛtā³⁾ karmākṣitīm prāhur⁴⁾ āśramasthānavāsināḥ⁵⁾. || 1103 ||
 Brahmā tān sthāpayāmāsa āśramān nāma nāmataḥ¹⁾, |
 nirdeśārthaṃ²⁾ tatas teṣāṃ Brahmā dharmān abhāṣata²⁾ || 1104 ||
 prasthānāni ca¹⁾ teṣāṃ vai²⁾ yamāṃś ca³⁾ niyamāṃś tathā⁴⁾: |
 cāturvarṇyā⁵⁾tmakāḥ pūrvam gṛhasthasyā⁶⁾śramāḥ smṛtaḥ⁷⁾ || 1105 ||
 trayāṇām āśramāṇām ca pratiṣṭhā yonir eva ca¹⁾. |
 yathākramaṃ pra²⁾vakṣyāmi yamāis³⁾ ca niyamais tathā⁴⁾. || 1106 ||
 dārāgnayo 'thā¹⁾tithēya i²⁾jyā³⁾śrāddhakriyāḥ prajāḥ. |
 ity eṣa vai gṛhasthasya samāsād dharmasaṃgrahaḥ. || 1107 ||
 daṇḍī ca mekhalī caiva a¹⁾dhaḥśāyī tathā jaṭī²⁾ |
 guruśūsrūṣaṇam bhakṣyam vidyārthe³⁾ brahmacāriṇaḥ. || 1108 ||
 cīrapatrājīnāni syur vana¹⁾mūlaphalauśadham²⁾ |
 ubhe saṃdhye 'vagāhaś ca homāś cāraṇyavāsinām. || 1109 ||

teṣāṃ lokāntare mūrdhni
 sthānāni vidadhe punaḥ.

109b = Bḍ. I. 7.165b; Mr. 49.77a; Vā. 8.173b. 1) Bḍ. dvijātīnām.

110 = Bḍ. I. 7.166, 167a; Mr. 49.77b, 78; Vā. 8.174, 175a. 1) Bḍ.1 svasva-
 karmo-; Bḍ.2 svakarma. 2) Mr. anuvarta-. 3) Bḍ. pāricarye ca;
 Vā. praticāreṇa. 4) Bḍ. Vā. tiṣṭhatān.

1101 = Bḍ. I. 7.167b, 168c; Vā. 8.175b, 176a. 1) Vā. vyatyā-.

2) Vā. svayam. 3) Bḍ.1 hy ā-; Bḍ.2 so'.

1102 = Bḍ. I. 7.169; Vā. 8.176b, 177a. 1) Vā. -cāritvaṃ. 2) Vā.
 -sthaṃ sabhikṣukam. 3) Vā. -vam āsthapayat.

1103 = Bḍ. I. 7.170; Vā. 8.177b, 178a. 1) Vā. ko-. 2) Bḍ.1 catur-
 bhavaḥ. 3) Vā.T. kutaḥ. 4) Bḍ. -makṛtāvāsā. 5) Bḍ.1
 -mād upabhūñjate; Bḍ.2 -māyēha bhūñjate.

1104 = Bḍ. I. 7.171; Vā. 8.178b, 179a. 1) Bḍ.1 bhrāmatām ataḥ.
 2) Bḍ. nirdideśa. 3) Bḍ. prabhāṣate.

1105 = Bḍ. I. 7.172; Vā. 8.179b, 180a. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. ca.
 3) Bḍ. -mān sa-. 4) Vā. ca ha. 5) Bḍ. -nā-. 6) Vā.T.
 -sthaś cā-. 7) Bḍ. sthitaḥ.

1106 = Bḍ. I. 7.173; Vā. 8.180b, 181a. 1) Bḍ. vṛttiyonīti caiva hi.
 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. vratais. 4) Vā. ca te.

1107 = Bḍ. I. 7.174; Vā. 8.181b, 182a. 1) Bḍ. -yaś cā-. 2) Bḍ.
 -thaya iṣṭāḥ.

1108 = Bḍ. I. 7.175; Vā. 8.182b, 183a. 1) Vā. hy a-. 2) Bḍ. -jinī.
 3) Bḍ.1 -thī.

1109 = Bḍ. I. 7.176; Vā. 8.183b, 184a. 1) Bḍ.2 -nya; Vā. dhānya-.
 2) Bḍ. -dhaiḥ.

*vipa*¹*nnamusale bhaikṣam*²) *asteyaṃ śaucam eva ca |*
apramādo 'vyavāyās ca dayā bhūteṣu ca kṣamā || 11010 ||
*akrodho*¹) *guruśūsrūṣā satyaṃ ca daśamaṃ smṛtaṃ |*
daśalakṣaṇako hy eṣa dharmah proktaḥ Svayambhuvā. |
*bhikṣor vratāni pañcātra pañcaivōpa*²*vratāni ca. || 11011 ||*
ācāraśuddhir vinayaḥ śaucam cāpratīkarma ca |
samyagdarśanam, ity evaṃ pañcaivōpavratāny api. || 11012 ||
dhyānaṃ samādhir manasēndriyānāṃ
sasāgarair bhaikṣyam athōpagamya |
maunaṃ pavitropacitair vimuktiḥ
parivrajo dharmam imaṃ vadanti. || 11013 ||
sarve to śreyase proktā āśramā Brahmaṇā svayam |
satyārjavaṃ tapaḥ kṣāntir yogejyā damapūrvikā. || 11014 ||
vedāḥ sāṅgās ca yajñās ca vratāni niyamās ca ye |
na sidhyanti praduṣṭasya bhāvadoṣa upāgate. || 11015 ||
baliḥ karmāṇi sarvāṇi prasidhyanti kadācana |
antarbhāvapraduṣṭasya kurvato 'pi parākramān. || 11016 ||
sarvasvam api yo dadyāt kaluṣeṇāntaratmanā, |
na tena dharmabhāk sa syād, bhāva evātra kāraṇam || 11017 ||
evaṃ devāḥ sapitara ṛṣayo manavas tathā |
*teṣāṃ sthānam*¹) *amuṣmims tu*²) *saṃsthitānāṃ pracakṣate*³). || 11018 ||

*aṣṭāśītīsaḥsrāṇi*¹) *ṛṣiṇāṃ ūrdhvaretasāṃ |*
*smṛtaṃ teṣāṃ tu*²) *yat*³) *sthānam, tad eva guruvāsinām. || 111 ||*
*saptarṣiṇāṃ tu yat sthānam, smṛtaṃ tad vai vanau*¹*kasām, |*
prājāpatyaṃ gr̥hasthānāṃ, nyāsinām brahmaṇaḥ kṣayam. |
*yoginām amṛ*²*taṃ sthānam, nānādhīnām*³) *na vidyate*⁴) || 112 ||

*sthānāny āśramiṇāṃ*¹) *tāni ye svadharme vyavasthitāḥ*²); |
*catvāra etc*³) *panthāno devayānā vi*⁴*uirmitāḥ || 1121 ||*
panthānaḥ pitṛyānās tu smṛtās catvāra eva te |

11010 = Bḍ. I. 7.177; Vā. 8.184^b, 185^a. 1) Vā. āsa-. 2) Bḍ. -ṣyam

11011 = Bḍ. I. 7.178, 179^a; Vā. 8.186^b, 186. 1) Bḍ. śravaṇam.

2) Bḍ.1 bhaikṣyaveda-; Bḍ.2 bhaikṣaveṣa-.

11012 = Vā. 8.187.

11013 = Vā. 8.188.

11014 = Vā. 8.189.

11015 = Vā. 8.190.

11016 = Vā. 8.191.

11017 = Vā. 8.192.

11018 = Bḍ. I. 7.179^b = b; Vā. 8.193. 1) Bḍ. -nāny. 2) Bḍ. aśuṣmim ca. 3) Bḍ.1 acaṣṭa saḥ; Bḍ.2 pracaṣṭa saḥ.

111 = Bḍ. I. 7.180; Mr. 49.79; Vā. 8.194. 1) Mr. -srāṇam. 2) Vā tu teṣāṃ. 3) Vā. tat.

112 = Bḍ. I. 7.181, 182^a; Mr. 49.80; Vā. 8.195, 196^a. 1) Vā divau-. 2) Bḍ. akṛ-. 3) Bḍ. tān ajitvā. 4) Mr. iti vai sthānakalpanā.

1121 = Bḍ. I. 7.182^b, 183^a; Vā. 8.196^b, 197^a. 1) Bḍ. -nas. 2) Bḍ. Brahmasthānasthitāni tu. 3) Bḍ. eva. 4) Bḍ.1 -nāni.

Brahmaṇā lokatantreṇa ādye manvantare *bhuvī*¹). |
 panthāno devayānā ye², teṣāṃ dvāraṃ raviḥ smṛtaḥ; || 112² ||
 tathaiva pitṛyānāṃ candramā dvāraṃ ucyaṭe. |
 evaṃ varṇāśramāṇāṃ vai¹) pravibhāge kṛte tadā. || 112³ ||
 yadāśya na vyavardhanta¹) prajā²) varṇā³śramātmikāḥ⁴), |
 tato 'nyā⁵) mānasīḥ⁶) so 'tha⁷) tretāmadhye 'srjāt prajāḥ || 112⁴ ||
 ātmanas tu¹) śārīrāc ca²) tulyāś caivātmanā tu vai³). |
 tasmīṃs tretāyuge tv ādye madhyam prāpte krameṇa tu || 112⁵ ||
 tato 'nyā¹) mānasīḥ²) so 'tha³) prajāḥ sraṣṭum pracakrame. |
 tataḥ sattvarajodriktāḥ prajāḥ so 'thāsrjāt⁴) prabhuḥ || 112⁶ ||
 dharmārthakāmamokṣāṇāṃ vārtāyāś caiva sādhakāḥ¹). |
 devāś ca pitarāś caiva ṛṣayo manavas tathā || 112⁷ ||
 yugānurūpā dharmeṇa yair imā vārdhī¹tāḥ prajāḥ. |
 upasthite tadā tasmin *srṣṭivarge*²) Svayambhuvāḥ || 112⁸ ||
 abhidadhya¹) prajāḥ *sarvā*²) nānārūpāś³) tu⁴) mānasīḥ. |
 pūrvoktā yā mayā tubhyaṃ janalokaṃ⁵) samāśritāḥ, || 112⁹ ||
 kalpe 'tite tu te *hy āsan*¹) devādyāś tu prajā iha. |
 dhyāyatas tasya *tāḥ sarvāḥ*²) sambhūtyartham upasthitāḥ || 112¹⁰ ||
 manvantarakrameṇa kaniṣṭhāḥ¹) prathame mataḥ²) |
 khyātāś tu *vaṃśyair* eva tais³) *pūrvam yair*⁴) iha bhāvitāḥ. || 112¹¹ ||
 kuśalākuśalaprāyair *karmabhis*¹) tais tadā²) *prajāḥ*³) |
 tatkarmaphalaśe⁴ṣeṇa *upaṣṭabdhāḥ*⁵) prajājñire. || 112¹² ||

- 112² = Bđ. I. 7.183^b, 184^{ab}; Vā. 8.197^b, 198^a = bc. 1) Bđ. purā.
 2) Vā. -nāya.
 112³ = Bđ. I. 7.184^c, 185^a; Vā. 8.198^b, 199^a. 1) Bđ.1 ca.
 112⁴ = Bđ. I. 7.185^b, 186^a; Vā. 8.199^b, 200^a. 1) Bđ.1 yadā prajā
 nāvardhanta; Bđ.2 yadā hy anavyavardhante; Vā. vya-
 vartanta. 2) Bđ.1 varṇa-. 3) Bđ.1 dharmā-. 4) Bđ.
 samāśikāḥ. 5) Bđ.1 'nyāṃ; Bđ.2 -yā. 6) Bđ. -sīm; Bđ.2
 -sī. 7) Bđ.1 svām vai; Bđ.2 sā vai.
 112⁵ = Bđ. I. 7.186^b, 187^a; Vā. 8.200^b, 201^a. 1) Vā. -naḥ sva-
 2) Bđ.1 -rebhyas; Bđ.2 -rebhyo. 3) Bđ. tāḥ.
 112⁶ = Bđ. I. 7.187^b, 188^a; Vā. 8.201^b, 202^a. 1) Bđ.1 -yām. 2) Bđ.1
 -sīm 3) Vā. -sīs tatra. 4) Bđ.1 sa hy asrjāt; Bđ.2 so
 'srjāta.
 112⁷ = Bđ. I. 7.188^b, 189^a; Vā. 8.202^b, 203^a. 1) Bđ. -tānāṃ sādhakāś
 ca yāḥ; Vā.T. sādhiakāḥ.
 112⁸ = Bđ. I. 7.189^b, 190^a; Vā. 8.203^b, 204^a. 1) Vā. vici-. 2) Vā.
 prajādharme.
 112⁹ = Bđ. I. 7.190^b, 191^a; Vā. 8.204^b, 205^a. 1) Bđ. -dhyāya.
 2) Bđ. -jā Brahmā. 3) Bđ. -vīryāḥ. 4) Bđ.1 sva-; Bđ.2
 tv a-. 5) Bđ. janānikam.
 112¹⁰ = Bđ. I. 7.191^b, 192^a; Vā. 8.205^b, 206^a. 1) Bđ. purāṇy āsīd.
 2) Bđ. tāṅha.
 112¹¹ = Bđ. I. 7.192^b, 193^a; Vā. 8.206^b, 207^a. 1) Vā. -ṭhe. 2) Bđ.
 -mena tāḥ. 3) Bđ. tais tu; Vā. -tyānubandhais tais
 tais tu. 4) Vā. sarvārthair.
 112¹² = Bđ. I. 7.193^b, 194^a; Vā. 8.207^b, 208^a. 1) Bđ. -laiḥ kandair

devāsuraṅgīṭvāś ca¹⁾ yakṣair gandharvamānuṣaiḥ |
 rākṣasais tu piśā'ais taiḥ paśupakṣisarīṣpaiḥ || 11213 ||
 vṛkṣanāraka¹kīṭatvāś²⁾ tair bhāvair³⁾ upasthitāḥ. |
 adhārā⁴rtham prajānām ca *ātmano vai*⁵⁾ vinirmame. || 11214 ||

6. Kapitel.

(Bd. I. 8.1—66; L. 70.195^b—261^a, 324^b—344; Vā. 9.1—122.)

tato 'bhidyāyatas tasya jajñire mānasāḥ prajāḥ¹⁾. |
 taccharīrasamutpannaiḥ kāryais taiḥ kāraṇaiḥ saha. || 1 ||
 kṣetrajñāḥ samavartanta gātrebhyas¹⁾ tasya dhimataḥ. |
 tato devāsuraṅgīṭn manusyāṃś²⁾ ca catuṣṭayam || 2 ||
 sisṛkṣur ambhāṃsy etāni¹⁾ svam a²tmānam ayūyujat³⁾. |
 yuktātmanas tatas⁴⁾ tasya tam o⁵mātrāsamudbhavaḥ⁶⁾ || 3 ||
 tam¹⁾ abhidhyāyataḥ sargaṃ prayatno 'bhūt²⁾ prajāpateḥ. |
 tato 'sya jaghanāt pūrvam asurā jajñire sutāḥ. || 4 ||
 asuḥ prāṇaḥ smṛto viprais¹⁾, tajjanmānas tato 'surāḥ. |
 yayā sṛṣṭāḥ surāḥ sarve²⁾, tām tanuṃ sa vyapohata. || 5 ||
 sāvaiddhā tanus tena sadyo rātrir ajāyata. |
 sā tamobahulā yasmāt, tato rātris tri¹yāmikā. || 6 ||
 āvṛtās tamasā rātrau prajāś tasmāt svapanty uta¹⁾. |

akṣīnais. 2) Vā. taiḥ sadā. 3) Bd. yutāḥ. 4) Bd. lado-
 5) Bd. hy upabādhāḥ.

11213 = Bd. I. 7.194^b, 195^a; Vā. 8.208^b = a1bII. 1) Bd. ṛmś caiva.
 11214 = Bd. I. 7.195^{bc}; Vā. 8.209. 1) Vā. -ki-. 2) Bd.1 -ṭadyais.
 3) Bd.1 taiḥ sarvair. 4) Bd.1 āhārā; Vā. adhīnā-
 5) Bd. -nām vai vidātmano.

- 1 = Bd. I. 8.1; L. 70.195^b, 196^a; Vā. 9.1. 1) Bd. mānasyo jajñire prajāḥ;
 Vā. -sī(sa) prajāḥ.
 2 = Bd. I. 8.2; L. 70.196^b, 197^a; Vā. 9.2. 1) Bd. kṣetrasyai-. 2) L.
 mānuṣāṃś; Vā. mānavam.
 3 = Bd. I. 8.3; L. 70.197^b, 198^a; Vā. 9.3. 1) Bd. -kṣur ayutāntāni; Vā.
 -sy etāṃś ca. 2) Bd. sa cā-. 3) Vā. svātmanā samayūyujat.
 4) L. tatas tu yuñjatas. 5) Bd.2 Vā. tato. 6) Bd.2 -vān; L. -vam;
 Vā. -trā Svayambhuvā.
 4 = Bd. I. 8.4; L. 70.198^b, 199^a; Vā. 9.4. 1) Bd. tadā; L. sam-
 2) L. prayatnena.
 5 = Bd. I. 8.5; L. 70.199^b, 200^a; Vā. 9.5. 1) Bd.1 vijñais; L. viprās.
 2) Bd. sṛṣṭā yayā surās tauvā (Bd.2 tena); Vā. -rās tanvā.
 6 = Bd. I. 8.6; L. 70.200^b, 201^a; Vā. 9.6. 1) L. ni-
 7 = Bd. I. 8.7; L. 70.201^b, 202^a; Vā. 9.7. 1) Bd. svayaṃ punaḥ; Vā.

sṛṣṭvāsuraṃs tataḥ so 'tha⁸⁾ tanum anyāṃ apadyata⁴⁾ || 7 ||
 avyaktāṃ sattvabahulāṃ, tatas tāṃ so 'bhyayūyujat¹⁾. |
 tatas tāṃ yuñjatas ta-ya²⁾ priyam āsīt prabhoḥ kila³⁾, || 8 ||
 tato mukhāt¹⁾ samutpannā divyatas ta-ya devatāḥ. |
 yato 'sya divyato jātās, tena devāḥ prakīrtitāḥ. || 9 ||
 dhātur diviti¹⁾ yaḥ proktaḥ, kīḍāyāṃ sa vibhāvyaṭe. |
 tasmāt²⁾ tanvās³⁾ tu divyāyā⁴⁾ jajñire tena devatāḥ. || 10 ||
 devān sṛṣṭvātha¹⁾ deveśas²⁾ tanum anyāṃ³⁾ apadyata⁴⁾. |
 utsṛṣṭā sā tanus tena sadyo⁵⁾ 'haḥ sama⁶⁾jāyata⁷⁾, || 11 ||
 tasmād ahaḥ kar¹⁾mayuktā²⁾ devatāḥ samupāsate. |
 [devān sṛṣṭvā tataḥ so 'tha tanum anyāṃ a³⁾padyata |]
 sattvamātrātmikāṃ eva⁴⁾ tato 'nyāṃ so 'bhyapadyata⁵⁾; || 12 ||
 pitṛvaṇ¹⁾ manyamānas tān²⁾ putrān³⁾ prādhyāyata⁴⁾ prabhuḥ⁵⁾, |
 pitaro hy upapakṣābhyāṃ⁶⁾ rātryahnor autare 'bhavan⁷⁾. || 13 ||
 tasmāt te pitaro devāḥ, pitṛ¹⁾tvam tena²⁾ teṣu tat³⁾. |
 yayā sṛṣṭās tu pitaras, tāṃ tanuṃ⁴⁾ sa vyapohata. || 14 ||
 sāpaviddhā tanus tena sadyaḥ saṃdhyā vya¹⁾jāyata, |
 ta²⁾smād ahar devatānāṃ³⁾, rātrir yā sāsuri smṛtā, || 15 ||
 tayor madhye tu vai pai¹⁾tri yā tanuḥ, sā²⁾ garīyasī. |
 tasmād devāsuraḥ sarva³⁾ ṛṣayo manavas⁴⁾ tathā || 16 ||
 te yuktās tāṃ upāsante¹⁾ Brahmaṇo²⁾ madhyamāṃ tanuṃ³⁾; |

Svayambhuvāḥ. 2) Vā. drṣṣ-. 3) L. so vai; Vā. tu deveśas.

4) L. agrhṇata.

8 = Bḍ. I. 8.8; L. 70.202^b, 203^a; Vā. 9.8. 1) Bḍ.1 -yuñjata; Bḍ.2 -yukta vai; L. -pūjayat. 2) Bḍ. yuñjamānasya. 3) L. prajāpateḥ.

9 = Bḍ. I. 8.9; L. 70.203^b, 204^a; Vā. 9.9. 1) Vā. -khe.

10 = Bḍ. I. 8.10; L. 70.204^b, 205^a; Vā. 9.10. 1) Bḍ.1 -vviti; Bḍ.2 L. -viti. 2) L. yasmāt; Vā. tasyāṃ. 3) Bḍ.2 tathā; L. tasya; Vā. -vam. 4) L. divyanto; Vā. -yāyāṃ.

11 = Bḍ. I. 8.11; L. 70.205^b, 206^a; Vā. 9.11. 1) Bḍ. -vā tataḥ. 2) Bḍ. so 'tha. 3) Bḍ. divyāṃ. 4) Bḍ. apohata. 5) Bḍ. ahaḥ. 6) Vā. hastād a-. 7) Bḍ. samabhavad tadā.

12 = Bḍ. I. 8.12, 13^a; L. 70.206^b, 207^a = ac; Vā. 9.12 = ac. 1) L. -ho dhar-. 2) L. -taṃ; Vā. -to. 3) Bḍ.2 pra-. 4) Vā. devas. 5) Bḍ. abhyayunkta vai; L. so 'bhyamanyata.

13 = Bḍ. I. 8.13^b, 14^a; L. 70.207^b, 208^a; Vā. 9.13. 1) Bḍ. pitēva. 2) L. -mānasya. 3) Bḍ. tāḥ pūrvāḥ. 4) Bḍ. prādhyāya sa; L. -trāṃs tān dhyāyataḥ. 5) L. -bhoḥ. 6) Bḍ.1 hy abhavaṃs tasyā; Bḍ.2 upaveśyādbya. 7) Bḍ. madhye rātryahayoh pṛthak; Vā. -tarāṣṭjat.

14 = Bḍ. I. 8.14^b, 15^a; L. 70.208^b, 209^a; Vā. 9.14. 1) Vā. putra-. 2) Bḍ. teṣu. 3) Bḍ. tat smṛtam. 4) L. tanuṃ tāṃ.

15 = Bḍ. I. 8.15^b, 16^a; L. 70.209^b, 210^a; Vā. 9.15. 1) Vā. pra-(hy a). 2) L. ya-. 3) Vā. ahas tu devānāṃ.

16 = Bḍ. I. 8.16^b, 17^a; L. 70.210^b, 211^a; Vā. 9.16. 1) L. -ye tu pai-. 2) L. sā tu-. 3) Bḍ. -rās caiva. 4) Bḍ. L. mānavās.

17 = Bḍ. I. 8.17^b, 18; L. 70.211^b, 212^a; Vā. 9.17 = ac. 1) Bḍ. yuktās tanuṃ upāsante; L. upāsante mudā yuktā. 2) L. rātryahnor. 3) Bḍ.

tasmād rātryahayoḥ saṃdhim upāsante tathā⁴⁾ dvijaḥ. |
 tato 'nyām sa⁵⁾ punar Brahmā tanuṃ vai⁶⁾ *pratyapadyata*⁷⁾, || 17 ||
 rajomātrātmikāyām¹⁾ tu manasā so 'srjat prabhuḥ, |
 rajaḥprāyāt²⁾ tataḥ so 'tha mānasān asrjat sutān. || 18 ||
 manasas tu¹⁾ tatas²⁾ tasya mānavā³⁾ jajñire prajāḥ⁴⁾ |
 [mananāc ca manuṣyās te prajānāt prathitāḥ prajāḥ]
 sṛṣṭvā punaḥ prajāś cāpi⁶⁾ svām tanuṃ tām⁷⁾ apohata⁸⁾. || 19 ||
 sāvaiddhā tanus tena jyotsnā rādyas tv ajāyata, |
 tas¹⁾mād bhavanti saṃhrṣṭā jyotsnāyā udbhave prajāḥ. || 20 ||
 ity etās tanavas tena hy a¹⁾paviddhā mahātmanā |
 sadyo rātryahanī caiva saṃdhyā jyotsnā ca jajñire || 21 ||
 jyotsnā saṃdhyā *tathāivāhas*¹⁾ sattvamātrātmakam trayam²⁾, |
 tamomātrātmikā rātriḥ, sā vai tasmāt triyāmikā³⁾. || 22 ||
 tasmād devā divā¹⁾ tanvā *tuṣṭyā*²⁾ sṛṣṭā mukhāt tu vai; |
 yasmāt teṣāṃ divā janma, balinas tena te³⁾ divā. || 23 ||
 tanvā yad a¹⁾surān rātrau²⁾ jaghanād asrjat prabhuḥ, |
 prāṇebhyo rātri³⁾janmāno hy *asahyā*⁴⁾ niśi tena te. || 24 ||
 etāny eva bhaviṣyāṇām devānām asuraiḥ saha |
 pitṛṇām mānavānām¹⁾ ca atītānāgateṣu vai || 25 ||
 manvantareṣu sarveṣu nimittāni bhavanti hi. |
 jyotsnā rātryahanī saṃdhyā catvāry ambhāmsī tāni¹⁾ vai²⁾ || 26 ||
 bhānti yasmāt, tato 'mbhāmsī¹⁾; bhāśabdo 'yaṃ manīṣibhiḥ.²⁾ |
*vyāptidīptyām*³⁾ nigaditaḥ. punaś cātha⁴⁾ prajāpatiḥ || 27 ||
 so 'm¹⁾bhāmsy etāni sṛṣṭvā tu³⁾ devadānava⁴⁾mānavān⁵⁾ |

- upāvyuṣṭyor yad antaram. 4) Bḍ. sārdbam tām upāsanti vai.
 5) Bḍ. 'nyasyām; L. hy anyām. 6) Bḍ. svatanvām. 7) Bḍ.
 upapadyata; L. samagrḥṇata. [priyāms.
 18 = Bḍ. I. 8.19^a = a; L. 70.212^b, 213^a; Vā. 9.18. 1) Bḍ. -kā yā. 2) L.
 19 = Bḍ. I. 8.19^b, 20; L. 70.213^b, 214^a = ac; Vā. 9.19 = ac. 1) Bḍ. 1 manasā tu;
 Bḍ. 2 manus tasya; L. manasvinas. 2) Bḍ. sutās. 3) Bḍ. 1 prajānāḥ;
 Bḍ. 2 prayatā; Vā. mānasā (-syo). 4) L. sutāḥ. 5) Vā. dṛṣṣ-. 6) Bḍ.
 so 'tha. 7) Bḍ. sa. 8) Bḍ. vyapohata; Vā. apī(au)hata.
 20 = Bḍ. I. 8.21; L. 70.214^b, 215^a; Vā. 9.20. 1) L. yas.
 21 = Bḍ. I. 8.22; L. 70.215^b, 216^a; Vā. 9.21. 1) Vā. vya-
 22 = Bḍ. I. 8.23; L. 70.216^b, 217^a; Vā. 9.22. 1) Bḍ. -yāhanī caiva; L. -yā
 ahaś caiva; Vā. -yā tathāhaś ca. 2) Vā. svayam. 3) Bḍ. -mān
 niyāmikā; L. -mān niśātmikā.
 23 = Bḍ. I. 8.24; L. 70.217^b, 218^a; Vā. 9.23. 1) Bḍ. Vā. T. divya-. 2) Vā.
 hrṣṭāḥ. 3) L. vai.
 24 = Bḍ. I. 8.25; L. 70.218^b, 219^a; Vā. 9.24. 1) L. yayā-. 2) Bḍ. -tryā.
 3) L. niśi-. 4) Bḍ. hy ajevā; L. balino.
 25 = Bḍ. I. 8.26; L. 70.219^b, 220^a; Vā. 9.25. 1) Bḍ. mānuṣāṇām.
 26 = Bḍ. I. 8.27; L. 70.220^b, 221^a; Vā. 9.26. 1) Bḍ. -ry etāni tāni; Vā. -ry
 ābhāsītāni. 2) Bḍ. vā.
 27 = Bḍ. I. 8.28^a = a; L. 70.221^b, 222^a; Vā. 9.27. 1) Bḍ. bhāti. 2) Bḍ.
 -do vyāptidīptiṣu; L. śabdo 'yaṃ sumanīṣibhiḥ. 3) L. bhātir
 dīptau. 4) Vā. cāha.
 28 = Bḍ. I. 8.28^b, 29^a; L. 70.222^b, 223^a; Vā. 9.28. 1) Bḍ. am-. 2) Vā. dṛṣṣ-.

pitṛś caivāśr̥jat⁷⁾ so 'nyān⁸⁾ ātmano⁹⁾ vividhān¹⁰⁾ punaḥ¹¹⁾. || 28 ||
 tān utsr̥jya¹⁾ tanuṃ²⁾ jyotsnām³⁾ tato 'nyām prāpya sa⁴⁾ prabhuh |
 mūrtim rajastamaḥprāyām⁵⁾ punar⁶⁾ evābhyayūyujat⁷⁾. || 29 ||
 andhakāre kṣudhāviṣṭām¹⁾ tato 'nyān²⁾ so 'sr̥jat³⁾ prabhuh⁴⁾, |
 tena sr̥ṣṭāḥ⁵⁾ kṣudhātmanas⁶⁾, te 'm⁷⁾bhāmsy ādatum udyatāḥ. || 30 ||
 ambhāmsy etāni rakṣāma, uktavantas tu¹⁾ teṣu ye²⁾, |
 rakṣasās te smṛtās³⁾ tasmāt⁴⁾ kṣudhātmāno⁶⁾ niśācarāḥ. || 31 ||
 ye 'bruvan: kṣiṇumo¹⁾ 'mbhāmsi, teṣām hr̥ṣṭāḥ parasparam, |
 tena te karmanā yakṣā²⁾ guhyakāḥ kiūrakarmināḥ³⁾: || 32 ||
 rakṣēti¹⁾ pālāne cāpi dhātur eṣa vibhāvya²⁾, |
 ya eṣa kṣiti³⁾ dhātur vai, kṣapaṇe⁴⁾ sa⁵⁾ nirucyate. |
 [rakṣaṇād rakṣa ity uktam, kṣapaṇād yakṣa ucyate.] || 33 ||
 tān¹⁾ dṛṣṭvā hy²⁾ apriyenāsya keśāḥ śīryanta³⁾ dhīmataḥ, |
 te śīrnās⁴⁾ cōtthitā⁵⁾ hy ūrdhvaṃ tadārohanta tam prabhūm⁶⁾. || 34 ||
 hīnās tacchirasō¹⁾ vālā²⁾ yasmāc³⁾ caivāpasarpināḥ⁴⁾, |
 vyālātmanāḥ⁵⁾ smṛtā vyālā⁶⁾, hīnatvād ahayaḥ smṛtāḥ, || 35 ||
 pannatvāt¹⁾ pannagās caiva²⁾, sarpās caivāpasarpaṇāt³⁾. |
 teṣām pṛthivyām nilayāḥ⁴⁾ sūryācandramasor adhaḥ⁵⁾. || 36 ||

- 3) Bḍ.2 sr̥ṣṭāni. 4) L. -mānuṣa-. 5) Bḍ. -mānuṣān; L. dānavān.
 6) Bḍ. caiva; Vā ca vā-. 7) Bḍ. tathā. 8) Bḍ. cānyān; L. tanvā.
 9) Bḍ. vividhān. 10) Bḍ.1 vyasr̥jat; Bḍ.2 cāsṛjat; Vā. vibudhān.
 11) Bḍ. prajāḥ.
 29 = Bḍ. I. 8.29^b, 30^a; L. 70.223^b, 224^a; Vā. 9.29. 1) Vā. utkr̥tya. 2) Bḍ. tato. 3) Vā. kṛtsnām. 4) Vā. asr̥jat. 5) Bḍ. -modriktām; L. tamorajāḥprāyām. 6) Bḍ. tatas. 7) Bḍ. tam so 'bhyayuf̥jāta; L. evābhyapūjayat.
 30 = Bḍ. I. 8.(30^b), 31^a; L. 70.224^b, 225^a; Vā. 9.30. 1) Vā. -ṭas. 2) Vā. 'nyām. 3) Vā. sr̥jate. 4) Vā. punaḥ; Bḍ. tato 'nyāḥ so 'ndhakāre ca (Bḍ.2 tu) kṣudhāviṣṭāḥ prajāḥ sr̥jan. 5) Bḍ. tāḥ sr̥ṣṭās tu. 6) Bḍ. -dhāviṣṭā; L. -no. 7) Bḍ. L. am-
 31 = Bḍ. I. 8.31^b, 32^a; L. 70.225^b, 226^a; Vā. 9.31. 1) Vā. -taś ca. 2) Vā. ca. 3) L. -sā nāma te. 4) L. yasmāt; Vā. -tā loke. 5) Vā. krodhā-
 6) L. -dhāviṣṭā.
 32 = Bḍ. I. 8.32^b, 33^a; L. 70.226^b, 227^a; Vā. 9.32. 1) L. yakṣāmo. 2) Vā. yajñā. 3) L. -kā gūdhakarmanā.
 33 = Bḍ. I. 8.33^b, 34; L. 70.227^b, 228^a = ab; Vā 9.33 = ab. 1) Vā. rakṣaṇe. 2) Bḍ.2 vivicyate; L. vibhāsyate. 3) Vā. kṣiti-. 4) Vā. kṣapaṇe; L. evam ca yakṣatir dhatu[r] bhakṣaṇe. 5) Vā. sam-
 34 = Bḍ. I. 8.35; L. 70.228^b, 229^a; Vā. 9.34. 1) L. tam. 2) Bḍ. tv. 3) Bḍ.1 śīrnās ca; L. śīrnās tu. 4) Vā. śītoṣnās. 5) Bḍ. -nā vyutthitā; Vā. cōcchritā. 6) Bḍ. -vam ārohanta punaḥ punaḥ; L. -vam te caivāvurudhuḥ prabhūm.
 35 = Bḍ. I. 8.36; L. 70.229^b, 230^a; Vā. 9.35. 1) Bḍ. -nā ye śīraso; Vā. -nā macchirasō. 2) Vā. vyālā. 3) Bḍ. pannās. 4) Vā. -pitāḥ. 5) Bḍ. bālātmanā. 6) Bḍ.2 L. bālā.
 36 = Bḍ. I. 8.37; L. 70.230^b = a; Vā. 9.36. 1) L. patatvāt. 2) Bḍ. cāpi. 3) Bḍ. vyapasarpāc ca sarpatā; Vā. -pināḥ. 4) Bḍ. -ṣām layaḥ pṛthivyām yaḥ (Bḍ.2 vai). 5) Bḍ. -sau ghanāḥ.

tasya krodhodbhavo yo 'sāv agnigarbhaḥ¹⁾ sudāruṇaḥ, |
 sa tu²⁾ sarpān³⁾ sahoṭpannān āviveśa viśātmakaḥ⁴⁾. || 37 ||
 sarpān sṛṣṭvā tataḥ krodhāt¹⁾ krodhātmano(!) vinirmame²⁾, |
 varṇena kapiśenōgrās te bhūtāḥ piśitāsānāḥ, | 38 ||
 bhūtātvat te smṛtā bhūtāḥ, piśācāḥ piśitāsānāt. |
 dha¹⁾yato²⁾ gāṃ tatas³⁾ tasya gandharvā jajñire sutāḥ⁴⁾. || 39 ||
 dhayattī eṣa vai dhātuḥ¹⁾ pānārthe²⁾ paripāṭhyate. |
 pibanto³⁾ jajñire vācam⁴⁾, gandharvās tena te smṛtāḥ. || 40 ||
 aṣṭāsv etāsu sṛṣṭāsu devayoniṣu sa prabhuḥ |
 tataḥ svacchandato 'nyāni¹⁾ vayāmsi vayaso²⁾ 'sṛjat, || 41 ||
 svacchandaṭāḥ svacchandāmsi¹⁾, vayaso 'pi²⁾ vayāmsy api³⁾. |
 paśūn sṛṣṭvā sa deveśo⁴⁾ 'sṛjat pakṣigaṇān api⁵⁾: || 42 ||
 mukhato 'jāḥ¹⁾ sasarjātha²⁾, vakṣasās cāvayo³⁾ 'sṛjat⁴⁾, |
 gās caivāthō⁵⁾darād Brahmā pārśvābhyāṃ ca vinirmame. || 43 ||
 padbhyāṃ cāśvān¹⁾ samātaṅgān rāsabhān²⁾ gavayān mṛgān |
 uṣṭrān aśvatarāṃś caiva³⁾ tathānyāś⁴⁾ caiva jātayāḥ. || 44 ||
 oṣadhyaḥ phalamūlino¹⁾ romabhyas²⁾ tasya jajñire. |
 evaṃ paśvo³⁾sadhīḥ sṛṣṭvā nyayūñjat⁴⁾ so 'dhvare prabhuḥ⁵⁾, || 45 ||
 tasmād¹⁾ ādau tu kalpasya tretāyugamukhe tadā²⁾ |
 gaur ajaḥ puruṣo meṣo hy aśvā³⁾śvataragardabhāḥ⁴⁾; || 46 ||
 etān¹⁾ grāmyān²⁾ paśūn³⁾ āhur⁴⁾ āraṇyāṃś ca⁵⁾ nibodhata⁶⁾! |

- 37 = Bḍ. I. 8.38; L. 70.231; Vā. 9.37. 1) Vā. -bha-. 2) Bḍ. tān. 3) Bḍ.2 -pā; Vā. sarpa-. 4) Vā. -kān.
- 38 = Bḍ. I. 8.39; L. 70.232; Vā. 9.38. 1) L. krudhah. 2) Bḍ. -mitāḥ.
- 39 = Bḍ. I. 8.40; L. 70.233; Vā. 9.39. 1) Bḍ.1 gā-. 2) Vā. -yanto.
 3) Bḍ.2 garutas; L. prasannaṃ gāyatas; Vā. gās tatas. 4) L. yadā; Vā. tadā.
- 40 = Bḍ. I. 8.41; L. 70.234; Vā. 9.40. 1) Bḍ. dhayēti dhātuḥ kavibhiḥ; Vā. eṣa dhātūr vai. 2) L. pānatve. 3) Bḍ. pibato; L. dhayanto.
 4) Bḍ.2 vācā; Vā. gās tu.
- 41 = Bḍ. I. 8.42; L. 70.235; Vā. 9.41. 1) Bḍ. chandataś caiva chandāmsi.
 2) Bḍ. L. -sā-.
- 42 = Bḍ. I. 8.(43^a) = b; L. 70.236; Vā. 9.42. 1) Vā. chādyatas tāni chādāmsi. 2) L. -sā ca. 3) L. -si ca. 4) Vā. sūnyān dṛṣṭvā tu devo vai. 5) Bḍ. pakṣiṇas tu sa sṛṣṭvā vai tataḥ paśugaṇān sṛjan.
- 43 = Bḍ. I. 8.43^b, 44^a; L. 70.237; Vā. 9.43. 1) Vā. 'jān. 2) Bḍ. sṛjan so 'tha. 3) Bḍ.1 cāpy aviḥ; Bḍ.2 cāthāvin; Vā. ca vayo. 4) Bḍ. sṛjan. 5) Bḍ. gāvas caivō-.
- 44 = Bḍ. I. 8.44^b, 45^a; L. 70.238; Vā. 9.44. 1) Bḍ. pādato 'śvān. 2) Bḍ.2 vṛṣabhān; Vā. śarabhān. 3) Bḍ. uṣṭrāṃś caiva varāhāṃś ca.
 4) Bḍ. śuno 'nyāṃś; Vā. tāś cānyāś.
- 45 = Bḍ. I. 8.45^b, 46^a; L. 70.239; Vā. 9.45. 1) Vā. -lāni. 2) Vā. -matas.
 3) Bḍ.1 pañcau-; Bḍ.2 paśvau-. 4) Bḍ. vyayūñjat; L. -tvāyūyujat.
 5) Bḍ. -reṣu vai.
- 46 = Bḍ. I. 8.46^b, 47^a; L. 70.240^a = b; Vā. 9.46. 1) Bḍ. asya tv. 2) Bḍ. purā. 3) Bḍ. -ṣo 'thāvir aśvā-; L. Vā. aśvo'. 4) L. Vā. -bhau.
- 47 = Bḍ. I. 8.47^b, 48^a; L. 70.240^b, 241^a; Vā. 9.47. 1) Bḍ. ete. 2) Bḍ. yāḥ. 3) Bḍ.1 smṛtāḥ; Bḍ.2 mṛgāḥ. 4) Bḍ. sapta. 5) L. -yān vai.

śvāpado⁷⁾ dvikhuro⁸⁾ hastī vānaraḥ⁹⁾ pakṣipañcamāḥ¹⁰⁾, || 47 ||
 au¹⁾ dakāḥ paśavaḥ ṣaṣṭhāḥ²⁾, saptamās tu sarīṣṭpāḥ. |
 mahiṣa gavayoṣṭrās³⁾ ca plavaṅgāḥ⁴⁾ śarabhā⁵⁾ vṛkāḥ⁶⁾, || 48 || —
 simhas tu¹⁾ saptamas teṣāṃ, ā²⁾raṇyāḥ paśavaḥ smṛtāḥ³⁾. |
 gāyatram⁴⁾ ca ṛcam⁵⁾ caiva trivṛtstomam⁶⁾ rathamtarām⁷⁾ || 49 ||
 agniṣṭomam ca yajñānām nirmame prathamān mukhāt. |
 yajūṃṣi¹⁾ traiṣṭubham chandaḥ²⁾ stomam pañcadaśam tathā || 50 ||
 bhṛat sāma tathōktham¹⁾ ca dakṣiṇāt so²⁾srjan mukhāt. |
 sāmāni jagaticchandaḥ³⁾ stomam sūpta⁴⁾daśam tathā || 51 ||
 valrūpyam¹⁾ atirātram ca pāścimād asṛ²⁾jan mukhāt. |
 ekaviṃśam atharvāṇam āptoryāmāṇam eva³⁾ ca || 52 ||
 anuṣṭubham savairājam uttarād¹⁾ asṛjan mukhāt. |
 vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca || 53 ||
 vāy¹⁾āṃsi ca sasarjādau kalpasya bhagavān prabhuḥ²⁾. |
 ṛco yajūṃṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye. |
 uccāvacāni bhūtāni gātrebhyas tasya jajūire || 54 ||
 Brahmanas tu prajāśargam sṛjato hi prajāpateḥ. |
 sṛṣṭvā catuṣṭayam pūrvam devāsura pitṛu prajāḥ¹⁾, || 55 ||
 tato 'sṛjat sa¹⁾ bhūtāni sthāvarāni carāṇi²⁾ ca, |
 yakṣān piśācān gandharvāṃś tathāivāpsarasāṃ gaṇān³⁾, || 56 ||
 narakinnararakṣāṃsi vayahpaśuṃṛgoragāu. |
 avyayam ca vyayam caiva¹⁾ yad idam sthāṇu²⁾jaṅgamam. || 57 ||

cfr. 3. Kap.
Śl. 746—748.

cfr. 3. Kap.
Śl. 749—11.

6) Bđ. -yāḥ sapta cāpare. 7) Bđ.2 Vā. -dā. 8) Bđ. dvIṣino.

9) L. -rāḥ. 10) Bđ. -maḥ.

48 = Bđ. I. 8.48^b, 49^a; L. 70.241^b, 242^a; Vā. 9.48^a = a. 1) Vā. mun-. 2) Vā. sṛṣṭāḥ. 3) L. -yākhyāś. 4) Bđ.1 dvikhurāḥ; Bđ.2 -guraḥ. 5) Bđ. -bho. 6) Bđ.1 dviṣāḥ; Bđ.2 dvipaḥ.

49 = Bđ. I. 8.49^b, 50^a; L. 70.242^b, 243^a; Vā. 9.48^b = b. 1) Bđ. markāṭāḥ. 2) Bđ.1 -mo hy eṣāṃ cā-. 3) Bđ. tu te. 4) Bđ. -trīṃ. 5) Vā. varuṇam. 6) Bđ. -ma; L. -sāma; Vā. -saumyam. 7) Bđ. -re.

50 = Bđ. I. 8.50^b, 51^a; L. 70.243^b, 244^a; Vā. 9.49. 1) Vā. chandāṃsi. 2) L. -da-; Vā. karma.

51 = Bđ. I. 8.51^b, 52^a; L. 70.244^b, 245^a; Vā. 9.50. 1) Bđ. -kṭam; Vā. -mam athōktham. 2) L. -ād a-. 3) Bđ. -ti(m) caiva; L. -dā-. 4) Vā. pañca-.

52 = Bđ. I. 8.52^b, 53^a; L. 70.245^b, 246^a; Vā. 9.51. 1) L. -pam. 2) Bđ. -māt so 'ṣṛ-. 3) Bđ. -yāmam tathaiva.

53 = Bđ. I. 8.53^b, 54^a; L. 70.246^b, 247^a; Vā. 9.52. 1) Bđ. caturthād.

54 = Bđ. I. 8.(54^b), 55; L. 70.247^b, 248^a = ac; Vā. 9.53 = ac. 1) L. tej- 2) Bđ. sṛṣṭāsau (Bđ.1 -ṭvā-) bhagavān devaḥ parjanyaṃ iti viśrutam.

55 = Bđ. I. 8.56; L. 70.248^b, 249^a; Vā. 9.54. 1) Bđ. -varṣipitṛmānavān; L. -vāsuranarān pitṛn.

56 = Bđ. I. 8.57^a(b); L. 70.249^b, 250^a; Vā. 9.55. 1) Bđ.1 -jata; Bđ.2 -jati; Vā. -taḥ sṛjati. 2) Bđ. carāṇi sthāvarāni. 3) Bđ. sṛṣṭvā yakṣapiśācāṃś ca²⁾gandharvāpsarasas tadā.

57 = Bđ. I. 8.58; L. 70.250^b, 251^a; Vā. 9.56. 1) L. cāpi. 2) Bđ. -va dvayam sthāvara-.

teṣāṃ ye¹⁾ yāni karmāṇi prakṣṛṣṭyāṃ prati²⁾pedire, |
 tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ. || 58 ||
 himśrahimsre mṛdu¹⁾kīūre dharmādharma^v2) ṛtānṛte |
 tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. || 59 ||
 mahābhūteṣu nāūtvaṃ¹⁾ indriyārthe²⁾ṣu mūrṭiṣu |
 viniyogam ca bhūtānāṃ dhātāiva vyadadhāt svayaṃ. || 60 ||
 kecit puruṣakāraṃ tu prāhuḥ karmasu¹⁾ mānavāḥ |
 daivam ity apare viprāḥ svabhāvam bhūta²⁾cintakāḥ. || 61 ||
 pauraṣaṃ karma daivam ca phalavṛttisvabhāvataḥ. |
 na caikaṃ na¹⁾ pṛthagbhāvam adhikaṃ na²⁾ tato³⁾ viduḥ || 62 ||
 etad evaṃ¹⁾ ca naikaṃ²⁾ ca na cōbhe na ca vāpy ubhe³⁾ |
 karmasthān⁴⁾ viṣayān⁵⁾ brūyuh sattva-sthāḥ samadarśinaḥ⁶⁾. || 63 ||
 nāma¹⁾rūpaṃ ca bhūtānāṃ kṛtānāṃ ca prapañcanam |
 vedaśabdebhya evādau nirmame sa maheśvaraḥ. || 64 ||
 ṛṣiṇām nāmadheyāni¹⁾ yās ca vedeṣu²⁾ dṛṣṭayaḥ³⁾, |
 śarvāryante prasūtānāṃ tāny evaibhyo⁴⁾ dadhāti saḥ⁵⁾. || 65 ||
 | yathartāv ṛtuliṅgāni nānārūpāṇi paryaye |
 | dṛṣyante, tāni tāny eva tathā bhāvā yugādiṣu. || 65₁ ||
 evaṃvidhāḥ sṛṣṭayas tu¹⁾ Brahmaṇo²⁾ 'vyaktajanmanah³⁾ |
 śarvāryante pradṛṣyante siddhim āsṛitya mānasīm. || 65₂ ||
 evaṃ bhūtāni sṛṣṭāni sthāvarāṇi carāṇi¹⁾ ca. |
 yadāśya tāḥ prajāḥ sṛṣṭā na vyavardhanta dhimataḥ²⁾, || 66 ||
 | athānyān mānasān putrān sadṛśān ātmano 'sṛjat. |
 | Bhṛḡuṃ Pulastyaṃ Pulahaṃ Kratum Āṅgirasam tathā || 66₁ ||
 | Marīciṃ Dakṣam Atriṃ ca Vasīṣṭhaṃ caiva mānasam. |
 | nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. || 66₂ ||

cfr. 3. Kap. Śl.
7412—7414.cfr. 5. Kap.
Śl. 39—38.cfr. 7. Kap.
Śl. 64—66.

- 58 = Bđ. I. 8.59; L. 70.261^b, 252^a; Vā. 9.57. 1) L. vai. 2) Bđ. prak
 sṛṣṭāni pra-
 59 = Bđ. I. 8.60; L. 70.252^b, 253^a; Vā. 9.58. 1) Bđ. 1 mṛjan. 2) Bđ. 2 L. -me.
 60 = Bđ. I. 8.61; Kū. 7.64; L. 70.253^b, 254^a; Vā. 9.59. 1) L. sṛṣṭeṣu.
 2) Bđ. -yarte-
 61 = Bđ. I. 8.62; L. 70.254^b, 255^a; Vā. 9.60. 1) Bđ. 1 Vā. karma ca.
 2) Vā. daiva-
 62 = Bđ. I. 8.63; L. 70.255^b, 256^a; Vā. 9.61. 1) Bđ. caiva tu. 2) Bđ 1
 -kena. 3) Vā. tayor.
 63 = Bđ. I. 8.64; L. 70.256^b, 257^a; Vā. 9.62. 1) Vā. evaṃ(kam). 2) Bđ.
 -vaṃ. 3) Bđ. nānubhe na ca; L. nāma-bhedena nāpy ubhe.
 4) Bđ. svakarma-; L. -sthā. 5) Bđ. -yaṃ; L. -maṃ. 6) L. -śanaḥ.
 64 = Bđ. I. 8.65; L. 70.257^b, 258^a; Vā. 9.63. 1) Bđ. nānā-
 65 = Bđ. I. 8.66; L. 70.258^b, 259^a; Vā. 9.64. 1) Bđ. ṛṣāṇi caiva nāmāni.
 2) Bđ. deveṣu. 3) Bđ. 2 L. vṛttayaḥ. 4) Bđ. punas tebhyo; Vā.
 evāśya. 5) Bđ 1 -ty ajaḥ; Bđ 2 'dadhāt ajaḥ; L. dadāty ajaḥ.
 | 65₁ = Vā. 9.65.
 65₂ = L. 259^b, 260^a; Vā. 9.66 1) Vā. -dhāsu sṛṣṭāsu. 2) Vā. -ṇā-
 3) Vā. -nā.
 66 = L. 70.260^b, 261^a; Vā. 9.67. 1) Vā. carāṇi sthāvarāṇi. 2) L. sattamāḥ
 | 66₁ = Vā. 9.68.
 | 66₂ = Vā. 9.69.

teṣaṃ Brahmātmakānāṃ vai sarveṣāṃ brahmavādināṃ | || 66s ||
 tato 'srjāt punar Brahmā Rudraṃ roṣātmasambhavam
 Saṃkalpaṃ caiva Dharmāṃ ca pūrveṣāṃ api pūrvajāṃ¹⁾. |
 agre sasarja vai Brahmā mānasān ātmanaḥ samān: || 664 ||
 Sanandanāṃ sa-Sanakaṃ vidvāṃsaṃ ca Sanātanam |
 Sanatkuṃāraṃ ca Vibhuṃ Sanakaṃ ca Sanandanam. || 66s ||
 na te lokeṣu sajjante nirapekṣāḥ sanātāṅḥ, |
 sarve te hy āgatajñānā vītarāgā vimatsarāḥ. || 66e ||
 teṣv evaṃ nirapekṣeṣu lokavṛttānukāraṇāt |
 Hiranyagarbho bhagavān parameṣṭhi hy accintayat. || 667 ||
 tasya roṣāt samutpannaḥ¹⁾ puruṣo 'rkasamadyutiḥ |
 ardhanaṛīnaravapus tejasā jvalanopamaḥ. || 67 ||
 sarvaṃ tejomayaṃ jātam ādityasamatejasam |
 vibhajātmanam ity uktvā tatraivāntaradhīyata. || 671 ||
 evam uktvā¹⁾ dvidhā bhūtaḥ pṛthak strī, puruṣaḥ pṛthak. |
 sa evaikādaśārdhena | sa caikādaśadhā jajñe
 sthito 'sau parameśvaraḥ. || 68 || | ardham ātmanam Īśvaraḥ. || 68 ||
 tenōktās te mahātmānaḥ sarva eva mahātmanā |
 jagato bahulībhāvam adhikṛtya hitaiṣiṇaḥ: || 681 ||
 lokavṛttāntahetor hi prayatadhvam atandritāḥ |
 viśvaṃ viśvasya lokasya sthāpanāya hitāya ca. || 682 ||
 evam uktās tu rurudur dudruvūṣ ca samantaṭaḥ, |
 rodanād dravaṇāc caiva Rudrā namnēti viśrutāḥ. || 683 ||
 yair hi vyāptam idaṃ sarvaṃ trailokyam sacarācaram, |
 teṣāṃ anuttarā loke sarvalokaparāyaṅḥ |
 naikanāgāyutabalā vikrāntās ca gaṇeśvaraḥ. || 684 ||
 tatra yā sā mahābhāgā Śaṃkarasyārdhakāyini |
 prāg uktā tu mahādevī, | prāg uktā tu¹⁾ mayā tubhyaṃ
 strī saivēha Satī hy abhūt, | strī Svayambhor mukhodgatā. || 69 ||
 hitāya jagatām devī
 Dakṣeṇārādhitā purā. || 69 ||

66s = Vā. 9.70.

664 = Vā. 9.71. 1) Vā.T. -jah.

665 = Vā. 9.72.

66e = Vā. 9.73.

667 = Vā. 9.74.

67 = L. 70.324^b, 325^a; Vā. 9.75. 1) L. eṣa devo Mahādevaḥ.

| 671 = Vā. 9.76.

68^a = L. 70.325^b; Vā. 9.77^a. 1) L. svecchayāsau.68^b = L. 70.326^a.| 68^b = Vā. 9.77^b.

681 = Vā. 9.78.

682 = Vā. 9.79.

683 = Vā. 9.80.

684 = Vā. 9.81, 82^a.69^a = L. 70.326^b; Vā. 9.82^b.69^{bc} = L. 70.327.| 69^b = Vā. 9.83^a. 1) Vā.T. na.

kāyārdham¹⁾ dakṣiṇam tasyāḥ śuklam, vāmaṃ tathāsitam. |
 ātmānam vibhajasvēti pro²⁾ktā devī Svayāmbhuvā³⁾. || 70 ||
 sā tu pro¹⁾ktā dvidhā bhūtā śuklā kṛṣṇā ca vai dvijāḥ. |
 tasyā nānāni vakṣyāmi śṛṇudhvam su²⁾samāhitāḥ: || 71 ||
 Svāhā Svadhā Mahāvidyā Medhā Lakṣmīḥ Sarasvatī |
 | Satī Dakṣyaṇī Vidyā Icchā Śaktiḥ Kriyātmikā |
 Aparṇā c-Aikaparṇā ca tathā syād Eka¹⁾pāṭalā || 72 ||
 Uma Haimavati Śaṣṭhī¹⁾ Kalyāṇī c-Aikamātrkā²⁾, |
 Khyātiḥ Prajñā Mahābhāgā loke Gauritī viśrutā || 73 ||
 | Gaṇāmbikā Mahādevī Nandinī Jātavedasī |
 | Sāvitrī Varadā Puṇyā Pāvāni lokaviśrutā |
 | Ājñā Āveśāni Kṛṣṇā Tāmasī Sāttviki Śivā. || 73i ||
 viśva¹⁾rūpam athāryāyāḥ²⁾ pṛthag dehavibhāvanāt |
 | śṛṇu samkṣepatas tasyā yathāvad anupūrvaśaḥ: |
 Prakṛtir Vikṛtā Raudrī Durgā Bhadrā Pramāthini || 74 ||
 Kālarātrir Mahāmāyā Revatī Bhūtanāyikā. |
 dvāparāntavikāreṣu devyā nāmāni suvratāḥ¹⁾: |
 Gautamī Kauśiki Ār²⁾ya Caṇḍī Kātyāyaṇī Satī || 75 ||
 Kumārī Yādavi Devī Varadā Kṛṣṇapīṅgalā |
 Barhi(r)dhvajā Śūladharā Paramā¹⁾ Brahmācāriṇī |
 Māhendr-Ōpendrabhagiṇī | Māhendrī c-Ēndrabhaginī
 Dṛṣadvaty Ekaśūladhṛk || 76 || | Vṛṣakany-Aikavāsasī || 76 ||
 Aparājita Bahubhujā Pragalbhā Siphavāhini |
 Śumbhādidaityahantī ca | Ekāuṃsā Daityahantī
 Mahāmahiṣamardinī | | Māyā Mahiṣamardinī |
 Amoghā Vindhyānilayā Vikrāntā Gaṇanāyikā. || 77 ||
 Devī¹⁾nāmavikāraṇī ity etāni yathākramam |
 Bhadrakālyā mayō²⁾ktāni Devyā nāmāni tattvataḥ³⁾, || 78 ||

70 = L. 70.328; Vā. 9.83^b, 84^a. 1) L. -tham. 2) Vā. 86-. 3) L. devena Śambhunā.

71 = L. 70.329; Vā. 9.84^b, 85^a. 1) L. sā tathō-. 2) L. śṛṇvantu ca.

72 = L. 70.330. 331^a; Vā. 9.85^b, 86^a = ac. 1) L. -thā caivaika-; Vā. eva.

73 = L. 70.331^b, 332^a; Vā. 9.86^b, 87^a. 1) L. caiva. 2) Vā. caiva nāmataḥ.

| 73i = L. 70.332^b, 333^b, 334^a.

74 = L. 70.333^a, 334^b = ac; Vā. 9.87^b, 88. 1) L. eka-. 2) L. athaitasyāḥ. 3) Vā. Nīya-.

75 = L. 70.335. 336^a; Vā. 9.89. 90^a. 1) L. -tavibhāge ca nāmāntāni suvratāḥ; Vā. -ni me śṛṇu. 2) L. c-Ār-.

76^{ab} = L. 70.336^b, 337^a; Vā. 9.90^b, 91^a. 1) Vā. -ma-.

76^c = L. 70.337^b. | 76^c = Vā. 9.91^b.

77^a = L. 70.338^a; Vā. 9.92^a.

77^b = L. 70.338^b. | 77^b = Vā. 9.92^b.

77^c = L. 70.339^a; Vā. 9.93^a.

78 = L. 70.339^b, 340^a; Vā. 9.93^b, 94^a. 1) L. vyā. 2) Vā. -yās tavō-.

3) L. samyakphalapradāni ca.

ye paṭhanti narās, teṣāṃ vidyate na parābhavaḥ¹⁾ |
 araṇye parvate²⁾ vāpi pure vāpi gr̥he 'pi vā³⁾; || 79 ||
 rakṣām etāṃ prayuñjīta jale vāpi¹⁾ sthale 'pi vā |
 vyāghrakumbhira²⁾caurebhyo bhūta³⁾sthāne viśesataḥ. | 80 ||
 ādhiṣṭv¹⁾ api ca sarvāsu Devyā nāmāni kīrtayet, |
 arbha²⁾kagrahabhūtais ca Pūtanāmātr̥bhīḥ sadā³⁾ || 81 ||
 abhyarditanāṃ bālānāṃ rakṣām etāṃ prayojayet. |
 mahādevī kule¹⁾ dve tu Prajñā Śrīś ca prakīrtite²⁾, |
 abhyāṃ devīsaḥasraṇi, yair vyāptam akhilaṃ jagat. || 82 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 65-74.

so¹⁾ 'srjad Vyavasāyaṃ tu Dharmam bhūtasukhāvaham |
 Saṃkalpaṃ caiva, kalpāḍau jajñire 'vyaktayonitah. || 82¹⁾ ||
 mānasāś ca Rucir nāma vijñeyo Brahmaṇaḥ sutah, |
 prāṇāt svād asṛjad Dakṣam cakṣurbhyaṃ ca Marīcinam. || 82²⁾ ||
 Bhṛguṣ tu hṛdayaj jajñe ṛṣiḥ salilajanmanaḥ, ||
 śirasō 'ngirasam caiva śrotrād Atriṃ¹⁾ tathaiva ca || 82³⁾ ||
 Pulastyam ca tathōdānād vyanāc ca Pulahaṃ punaḥ |
 samānajaṃ Vaśiṣṭham tu, apānān nirmame Kratum, || 82⁴⁾ ||
 abhimānātmakam bhadrāṃ nirmame Nilalohitam, |
 ity ete Brahmaṇaḥ putrāḥ prāṇajā dvādaśa smṛtāḥ. || 82⁵⁾ ||
 ity ete mānasāḥ putrā vijñeyā Brahmaṇaḥ sutāḥ |
 Bhṛgvādayas tu ye sṛṣṭā navaitē brahmavādinaḥ || 82⁶⁾ ||
 gr̥hamedhi¹⁾purāṇās te, dharmas taiḥ prak pravartitāḥ. |
 dvādaśaitē pravartante saha Rudreṇa vai prajāḥ. || 82⁷⁾ ||
 R̥bhūḥ Sanatkumāras tu dvāv etāv ūrdhvaretasau |
 pūrvotpannau purā tebhyaḥ sarveṣān api pūrvajau, || 82⁸⁾ ||
 vyatite prathame kalpe purāṇe lokasādhakau |
 Vairāje tāv ubhau loke tejāḥ saṃkṣipyā cāsthitau. || 82⁹⁾ ||
 tāv ubhau yogadharmāṇav āropyātmanam ātmani |
 prajādharmam ca kāmam ca vartayetāṃ mahaujasau || 82¹⁰⁾ ||

cfr. 7. Kap. Śl. 67-614.

- 79 = L. 70.340^b, 341^a; Vā. 9.94^b, 95^a. 1) L. na ca pātakam. 2) Vā. prāntare. 3) L. vāpy athavā gr̥he.
 80 = L. 70.341^b, 342^a; Vā. 9.95^b, 96^a. 1) L. vātha. 2) L. -bhina-. 3) L. bhaya-.
 81 = L. 70.343^b, 343^a; Vā. 9.96^b, 97^a. 1) L. āpatsv. 2) L. ārya-. 3) L. -bhis tathā.
 82 = L. 70.343^b, 344; Vā. 9.97^b, 98^a. 1) L. kale. 2) Vā. -kīrtyate.

- 82¹⁾ = Vā. 9.99. 1) Vā.T. sā-.
 82²⁾ = Vā. 9.100.
 82³⁾ = Vā. 9.101. 1) Vā T. -tris.
 82⁴⁾ = Vā. 9.102.
 82⁵⁾ = Vā. 9.103.
 82⁶⁾ = Vā. 9.104.
 82⁷⁾ = Vā. 9.105. 1) Vā T. -dhinaḥ.
 82⁸⁾ = Vā. 9.106.
 82⁹⁾ = Vā. 9.107.
 82¹⁰⁾ = Vā. 9.108.

cfr. 3. Kap. Śl. 7416—7427.

yathôtpannas tathaivêha kumâra iti cocyate, |
 tasmât Sanatkumâro 'yam¹⁾ iti nâmâsya kîrtitam. || 8211 ||
 teṣâm dvâdaśa te vaṃśâ divyâ devaguṇânvitâḥ |
 kriyâvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alamkṛtâḥ. || 8212 ||
 ity eṣa karaṇodbhūto lokân sraṣṭuḥ¹⁾ Svayambhuvah |
 mahadâdiviṣeṣânto vikâraḥ prakṛteḥ svayam. || 8213 ||
 candrasûryaprabhâloko grahanakṣatramaṇḍitaḥ |
 nadîbhîś ca samudrais ca parvatais ca samâvṛtaḥ || 8214 ||
 purais ca vividhâkâraih pritair janapadais tathâ, |
 tasmîn Brahmavane 'vyakte Brahmâ carati śarvarî n. || 8215 ||
 avyaktabijaprabhavas tasyaivânugrahotthitaḥ |
 buddhiskandhamayaś caiva indriyâṅkurakoṭaraḥ || 8216 ||
 mahâbhûtaprasâkhas ca viṣeṣaih patravâms tathâ |
 dharmâdharmaśuṣpas tu sukhaduḥkaphalodayaḥ || 8217 ||
 âjivaḥ sarvabhûtânâm ayaṃ vṛkṣaḥ sanâtanah. |
 etad Brahmavanam caiva Brahmavṛkṣasya tasya ha || 8218 ||
 avyaktaṃ kâraṇam yat tu, nityam sadasadâtmakam |
 ity eṣo¹⁾ nugrahaḥ sargo Brahmaṇaḥ prakṛtas tu yaḥ || 8219 ||
 mukhyâdayas tu ṣaṭ sargâ vaikṛtâ buddhipûrvakâḥ |
 traikâle samavartanta Brahmaṇas te 'bhimâninaḥ. || 8220 ||
 sargâḥ parasparasyâtha kâraṇam te budhaiḥ smṛtâḥ |
 divyau suparnau sayujau saśâkhau paṭavidrumau, |
 ekas tu yo drumam vetti nânyaḥ sarvâtmanas tataḥ. || 8221 ||
 dyaur mûrdhânam yasya viprâḥ stuvanti,
 kham nâbhir vai candrasûryau ca netre, |
 diśaḥ śrotre caraṇau¹⁾ câsya bhûmiḥ
 so 'cintyâtmâ sarvabhûtaprasûtiḥ, || 8222 ||
 vaktrâd ya-ya brâhmaṇâḥ samprasûtâ
 yadvakṣastaḥ kṣatriyâḥ pûrvabhâge, |
 vaiśyâś cōrv¹⁾or yasya padbhyâm ca sūdraḥ,
 sarve varṇâ gâtrataḥ samprasûtâḥ || 8223 ||
 Maheśvaraḥ paro 'vyaktâd, aṇḍam avyaktasambhavam. |
 aṇḍaj jajñe punar Brahmâ, yena lokâḥ kṛtâs tv ime. || 8224 ||

8211 = Vâ. 9.109.

8212 = Vâ. 9.110.

8213 = Vâ. 9.111. 1) Vâ.T. -ṭum.

8214 = Vâ. 9.112.

8215 = Vâ. 9.113.

8216 = Vâ. 9.114.

8217 = Vâ. 9.115.

8218 = Vâ. 9.116.

8219 = Vâ. 9.117.

8220 = Vâ. 9.118.

8221 = Vâ. 9.119.

8222 = Vâ. 9.120.

8223 = Vâ. 9.121. 1) Vâ.T. cōr-.

8224 = Vâ. 9.122.

7. Kapitel.

(Bd. I. 9.1—92; Kū. 8.1—28; L. 70.260^b—324; Vā. 10.1—67.)

sūta uvāca:

[Rudraṃ Dharmam Manaś¹) caiva Ruciṃ caiv-Ākṛtiṃ tathā, |
 pañca kartṛṇ hi sa tadā manasā vyaśjat prabhuḥ. || 11 ||
 ete mahābhujāḥ sarve prajānāṃ sthitihetavaḥ. |
 ośadhīḥ pratisamdhatte Rudraḥ kṣiṇāyuṣaḥ¹) punaḥ, || 12 ||
 prāptaṃ saḍhiphalair devaḥ samyag iṣṭaḥ phalārthibhiḥ. |
 tribhir eva kapālais tu tryambakair ośadhī¹ kṣaye || 13 ||
 ijj'yate munibhir²) yasmāt, tasmāt Tryambaka ucyate; |
 gāyatrī caiva triṣṭup ca jagatī caiva tāḥ smṛtāḥ || 14 ||
 ambikā nāma yā proktā yonayaḥ savanaspatēḥ, |
 tābhir ekatvabhūtābhis trividhābhiḥ svaviryataḥ || 15 ||
 trisādhanaḥ puroḍāśas trikapālas tataḥ smṛtāḥ, |
 tryambakaḥ sa puroḍāśas, tenēba Tryambakaḥ smṛtāḥ. || 16 ||
 dhatte Dharmāḥ prajāḥ sarvā, Mano jñānakaram smṛtam. |
 Ākṛtiḥ paramam²) rūpaṃ, Ruciḥ śradhdhākarāḥ smṛtāḥ. || 17 ||
 evam ete prajāpālāḥ prajānāṃ sthitihetavaḥ |
 athāsya śṛjataḥ sargaṃ prajānāṃ parivṛddhaye. || 18 ||]

evam bhūtāni sṛṣṭāni

sthāvarāṇi carāṇi ca |

yadāsya tāḥ prajāḥ sṛṣṭā

na vyavardhanta dhimataḥ¹), || 1tamomātrāvṛto Brahmā tadā *sokena*¹) duḥkhitaḥ. |

tataḥ sa vidadhe buddhim arthaniścayagāminīm. || 2 ||

aīhātmani samadrā¹ kṣit tamomātrāṃ niyāmikām²) |rajaḥ³) sattvaṃ parityajya⁴) vartamānaṃ sva⁵dharmataḥ⁶). || 3 ||

evam bhūteṣu lokeṣu

Brahmaṇā lokakartrṇā |

yadā tā na vyavardhanta¹)

prajāḥ kenāpi hetunā, || 1 ||

11 = Bd. I. 9.1. 1) Bd. 2 manuṃ.

12 = Bd. I. 9.2. 1) Bd. 1 -ṇaḥ punaḥ.

13 = Bd. I. 9.3. 1) Bd. 2 -kaiḥ śeṣavi.

14 = Bd. I. 9.4. 1) Bd. 2 pūj-. 2) Bd. 2 bhagavān.

15 = Bd. I. 9.5.

16 = Bd. I. 9.6.

17 = Bd. I. 9.7. 1) Bd. 2 vā sato jñānakaraḥ smṛtāḥ. 2) Bd. 1

18 = Bd. I. 9.8.

1 = Kū. 8.1, 2^a. cfr. L. 70.260^b, 261^a.

1) L. sattamāḥ.

1 = Bd. I. 9.9^a = b; Vā. 10.1. 1) Bd.na vyavardhanta (Bd. 2 vivar-
dhanti) tāḥ sṛṣṭāḥ; Vā. pravartante.2 = Bd. I. 9.10 = b; Kū. 8.2_b, 3; L. 70.261^b, 262^a; Vā. 10.2. 1) Kū. tadā-
śocata; Vā. -prabhrī.3 = Bd. I. 9.10; Kū. 8.4; L. 70.262^b, 263^a; Vā. 10.3. 1) Vā. -srā-. 2) Bd. 1
-trāṃ tu cāriṇim; Bd. 2 -trānucāriṇam. 3) Vā. rāja-. 4) Kū. ca
samvṛttam; Vā. parājitya. 5) Vā. sa. 6) Bd. -karmataḥ.

tataḥ sa¹⁾ tena duḥkhena Śokam²⁾ cakre jagatpatiḥ. |
 tamaś ca³⁾ vyanudat paścād⁴⁾, rajas *tamasam*⁵⁾ āvṛṇot⁶⁾, || 4 ||
 tat tamaḥ pratinuttam¹⁾ vai mithunaṃ samajāyata²⁾: |
 Adharmas³⁾ Tamaso⁴⁾ *jajñe*⁵⁾, Himsā Śokād a⁶⁾ajāyata⁷⁾. || 5 ||
 tatas tasmin samudbhūte mithune *dāruṇ*⁴⁾ātmake²⁾ |
 tataḥ sa³⁾ bhagavān āsit pritiś⁴⁾ cainam⁵⁾ aśiśriyat⁶⁾. || 6 ||

cf. 6. Kap. Śl.
 (66b—66.3a.)

[evam prītātmanas tasya svadehārdhād vi¹⁾niḥśṛtā |
 nārī paramakalyāṇī sarvabhūtamanoharā. || 61 ||
 sā hi kāmātmanā sṛṣṭā prakṛteḥ soma¹⁾rūpiṇī, |
 Śatarūpēti sā proktā, sā proktaiva punaḥ punaḥ. || 62 ||
 tataḥ prajāḥ samudbhūtā yathā proktā mayā purā |
 prakriyāyām yathā tubhyaṃ tretāmādhye mahātmanaḥ || 63 ||
 yadā prajāś tu tāḥ sṛṣṭā na vyavardhanta dhimataḥ, |
 tato 'nyān mānasān putrān ātmanaḥ sadṛśo 'srjat: || 64 ||
 Bhṛgv-Aṅgiro-Maricimś ca Pulastyam Pulahaṃ Kratum |
 Dakṣam Atriṃ Vasiṣṭhaṃ ca nirmame mānasān sutān¹⁾. || 65 ||
 nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ, |
 Brahmā yatātmakānām tu sarveṣāṃ ātmayoninām. || 66 ||
 tato 'srjat punar Brahmā Dharmam bhūtasukhāvaham |
 prajāpatiṃ Ruciṃ caiva pūrveṣāṃ eva pūrvajau. || 67 ||
 buddhitaḥ sasṛje Dharmam sarvabhūtasukhāvaham, |
 manasas tu Rucir nāma jajñe yo 'vyaktajanmanaḥ, || 68 ||
 Bhṛgus tu¹⁾ hṛdayāj jajñe ṛṣiḥ salilayoninaḥ. |
 prāṇād Dakṣam sṛjan Brahmā, cakṣurbhyaṃ tu Maricinam, || 69 ||

- 4 = Bḍ. I. 9.11; Kū. 8.5^a = b; L. 70.263^b, 264^a; Vā. 10.4. 1) Vā. tapyate.
 2) Bḍ.1 sūcam; Bḍ.2 stuvam; L. duḥkham. 3) Kū. -mas tu. 4) Vā.
 tasmād. 5) Bḍ. rajasā tu sam-; Kū. rajaḥ sattvena; L. rajaḥ
 sattvam tam. 6) Kū. saṃyutaḥ; V. -vṛtaḥ.
 5 = Bḍ. I. 9.12; Kū. 8.5^b, 6^a; L. 70.264^b, 265^a; Vā. 10.5. 1) Kū. L. -nun-
 nam. 2) Bḍ. samprasūyata; Vā. sa vyajāyata. 3) Bḍ. Kū. -mā-;
 Vā. -māc. 4) Bḍ. -caraṇāt; Kū. -caraṇo; Vā. -caraṇāj. 5) Bḍ.
 tasya; Kū. viprā. 6) Bḍ. -ko vya-. 7) Kū. -sā cāsubhalakṣaṇā.
 6 = Bḍ. I. 9.13; L. 70.265^b, 266^a; Vā. 10.6. 1) Bḍ. varaṇā-; Vā. caraṇā-.
 2) Vā. -mani. 3) Bḍ.2 śatagur; L. gatāsur; Vā. -taś ca. 4) Bḍ.
 Vā. -taś. 5) Bḍ.1 caitam; Vā. caivam. 6) Bḍ. hi śiśriye.

- 6 1 = Bḍ. I. 9.14. 1) Bḍ.2 -hād buddhi-.
 6 2 = Bḍ. I. 9.15. 1) Bḍ.1 sā su-.
 6 3 = Bḍ. I. 9.16.
 6 4 = Bḍ. I. 9.17.
 6 5 = Bḍ. I. 9.18. 1) Bḍ.2 nava.
 6 6 = Bḍ. I. 9.19.
 6 7 = Bḍ. I. 9.20.
 6 8 = Bḍ. I. 9.21.
 9 9 = Bḍ. I. 9.22. 1) Bḍ.2 sa.

cfr. 6. Kap. Śl. 821-827.

abhimānātmakam Rudram nirmame nilalohitam |
 śirasō 'nīgirasam caiva śrotrād Atriṃ tathaiva ca || 610 ||
 Pulastyam ca tathōdānād vyanāc ca Pulahaṃ punaḥ. |
 samānaḥ Vasiṣṭhaś ca hy, apānān nirmame Kratum. || 611 ||
 ity ete Brahmaṇaḥ putrāḥ prajādau dvādaśa smṛtāḥ.
 Dharmas teṣāṃ prathamajo devatānāṃ smṛtas tu vai¹⁾. || 612 ||
 Bhṛgvādāyasa tu ye sṛṣṭāś¹⁾, te vai brahmarṣayaḥ smṛtāḥ, |
 grhamedhi²⁾ purānāś te, dharmas taiḥ prak pravartitāḥ. || 613 ||
 dvādaśaite pra-ūyante prajāḥ kalpe punaḥ punaḥ. |
 teṣāṃ dvādaśa te vaṃśā divyā devaga'nānvitāḥ || 614 ||
 kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alaṃkrīṣāḥ. |
 yadā tair iha sṛṣṭāś tu Dharmādyaś ca maharṣibhiḥ || 615 ||
 sṛjyamānāḥ prajāś caiva na vyavardhanta dhimataḥ, |
 tamomātrāvṛtaḥ so 'bhūc chokapratihataś ca vai. || 616 ||
 yathāvṛtaḥ sa vai Brahmā tamomātrā tu sā punaḥ |
 putrāṇāṃ ca tamomātrā aparā niḥsṛtābhavat¹⁾. || 617 ||
 pratisrotātmako 'dharmo Himsā caivāśubhātnikā. |
 tataḥ pratihate tasya pratīte varaṇātmake || 618 ||

svām tanuṃ sa tato¹⁾ Brahmā tām²⁾ apohata³⁾ bhāsvaram. |
 dvidhā kṛtvā⁴⁾ svakam⁵⁾ deham ardhena puruṣo 'bhavat, || 7 ||
 ardhena nārī, sā tasya Śatarūpā vyajāyata¹⁾ |
 prakṛtiṃ²⁾ bhūtadhātriṃ³⁾ tām⁴⁾ kāmad⁵⁾ vai sṛṣṭavān⁶⁾ prabhuḥ⁷⁾. || 8 ||
 sā divam pṛthivīm caiva mahimnā vyāpya dhiṣṭhitā¹⁾. |
 (Brahmaṇaḥ sā tanuḥ pūrvā divam āvṛtya tiṣṭhati²⁾, || 9 ||
 | yā tv ardhā¹⁾ sṛjyate²⁾ nārī Śatarūpā vyajāyata. |

610 = Bđ. I. 9.23. 1) Bđ.1 -sāsi-.

611 = Bđ. I. 9.24.

612 = Bđ. I. 9.25. 1) Bđ.2 saḥ.

613 = Bđ. I. 9.26. 1) Bđ.2 śiṣṭāś. 2) Bđ.2 -medhinaḥ.

614 = Bđ. I. 9.27. 1) Bđ.T. -gu-.

615 = Bđ. I. 9.28.

616 = Bđ. I. 9.29.

617 = Bđ. I. 9.30.

618 = Bđ. I. 9.31.

7 = Bđ. I. 9.32; Kū. 8.6^b, 7^a; L. 70.266^b, 267^a; Vā. 10.7. 1) Bđ. tadā.

2) Bđ. sam-. 3) Vā. -po(pau)had a-. 4) Kū. Vā. -dhākarot.

5) Kū. punar; Vā. sa tam.

8 = Bđ. I. 9.33; Kū. 8.(7^b, 8^a); L. 70.267^b, 268^a; Vā. 10.8. 1) Kū. -rī

puruṣo Virājam asṛjat prabhuḥ. 2) Bđ. -tir; Vā. prakṛtām.

3) Bđ. -trī. 4) Bđ. -sā. 5) Vā. -mān. 6) Bđ.1 sṛjataḥ; Bđ.2 sṛj-

yatam. 7) Bđ. -bhoḥ; Vā. vibhuḥ; Kū. nārīm ca Śatarūpākhyām
yoginīm sasṛje śubhām.9 = Bđ. I. 9.34; Kū. 8.8^b = a; L. 70.268^b, 269^a; Vā. 10.9. 1) Bđ.1 susthitā;

Kū. samsthitā. 2) Bđ. -taḥ.

10 = Bđ. I. 9.35; Kū. 8.10^a = b; L. 70.269^b, 270^a; Vā. 10.10. 1) L. -dhat.

cfr. 2. Absehn. I. Kap. Textgr. I.
Sl. 11b—15.

sā devi niyutaṃ taptvā³⁾ tapaḥ parama⁴⁾duścaram || 10 ||
 bhartāraṃ dīptayaśasaṃ Puruṣaṃ pratya¹⁾padyata. |
 sa vai Svāyambhuvaḥ pūrvam Puruṣo manur ucyate, || 11 ||
 tasyaika¹⁾saptatiyugaṃ manvantaram ihōcyate. |
 labdhvā tu²⁾ Puruṣaḥ patnīm Śatarūpām ayonijām || 12 ||
 tayā sa ramate sārḍham¹⁾, tasmāt sā Ratir ucyate. |
 prathamah saṃprayogaḥ sa²⁾ kalpādaṃ samavartata³⁾. || 13 ||
 Virājam aśṛjad Brahmā, so 'bhavat Puruṣo Virāt. |
 samrāt sa¹⁾-Śatarūpas tu²⁾ Vairājas tu³⁾ manuḥ smṛtaḥ. || 14 ||
 sa Vairājaḥ prajāśargaṃ sasarja¹⁾ Puruṣo manuḥ. |
 Vairājāt Puruṣād virāc Cha²⁾tarūpā vyajāyata³⁾: || 15 ||
 Priyavrat-Ottānapādaṃ putrau putratvātām varau¹⁾ |
 kanye dve ca²⁾ mahābhāge³⁾, yābhyāṃ jātā imāḥ prajāḥ⁴⁾, || 16 ||
 devi nāmnā¹⁾ tath-Ākūtiḥ Prasūtiś caiva te śubhe²⁾. |
 Svāyambhuvaḥ Prasūtiṃ tu Dakṣāya vyaśṛjat³⁾ prabhuḥ⁴⁾. || 17 ||
 prāno Dakṣas tu vijñeyah, Saṃkalpo manur ucyate. |
 Ruceḥ prajāpateś caiva²⁾ Ākūtiṃ pratyapādayat³⁾. || 18 ||
 Ākūtyām¹⁾ mithunaṃ jajñe mānasasya Ruceḥ śubham: |
 Yajñāś ca Dakṣiṇā caiva yamalau²⁾ saṃ³⁾babhūvatuh⁴⁾. || 19 ||
 Yajñasya Dakṣiṇāyām tu¹⁾ putrā dvādaśa jajñire |

- 2) L. sṛjato; Vā. sṛjate. 3) Kū. -vi Śatarūpakhyā. 4) Kū. kṛtvā su-
 11 = Bđ. I. 9.36; Kū. 8.10^b = a; L. 70.270^b, 271^a; Vā. 10.11. 1) Kū. -saṃ manum evānva-
 12 = Bđ. I. 9.37; L. 70.271^b, 272^a; Vā. 10.12. 1) L. -yaiva. 2) L. lebhe sa.
 13 = Bđ. I. 9.38; L. 70.272^b, 273^a; Vā. 10.13. 1) L. -yā sārḍham sa ramate. 2) L. -yogātmā. 3) L. -apadyata.
 14 = Bđ. I. 9.39; L. 70.273^b, 274^a; Vā. 10.14. 1) L. ca. 2) L. -pā vai; Vā. sa samrāt sā sarūpāt tu. 3) L. sa.
 15 = Bđ. I. 9.40; Kū. 9.(11^a) = b; L. 70.274^b, 275^a; Vā. 10.15. 1) Vā. -gaḥ sa sarge. 2) Bđ. -rau Śa-. 3) Kū. tasmāc ca Śatarūpā sā putradvayam asūyata.
 16 = Bđ. I. 9.41; Kū. 8.11^b = aIbI; L. 70.275^b, 276^a; Vā. 10.16. 1) L. -trau dvau lokasaṃmatau. 2) Bđ. su-. 3) Kū. kanyādvayam anuttamam. 4) Vā. -tāḥ prajāś tv imāḥ.
 17 = Bđ. I. 9.42; Kū. 8.(12) = b; L. 70.276^b, 277^a; Vā. 10.17. 1) L. nāma. 2) L. ubhe. 3) L. pradadau. 4) Kū. tayoh Prasūtiṃ Dakṣāya manuḥ kanyām dade punaḥ.
 18 = Bđ. I. 9.43^a = b; Kū. 8.13^a = b; L. 70.277^b, 278^a; Vā. 10.18. 1) L. -kṣa iti. 2) L. so 'tha. 3) Kū. prajāpatir ath-Ākūtiṃ mānaso jagṛhe Ruciḥ.
 19 = Bđ. I. 9.43^b, 44^a; Kū. 8.13^bc; L. 70.278^b, 279^a; Vā. 10.19. 1) Kū. -tyā. 2) Kū. yābhyām; Vā. -kau. 3) Bđ. tau. 4) Kū. saṃvardhitam jagat.
 20 = Bđ. I. 9.44^b, 45^a; Kū. 8.14; L. 70.279^b, 280^a; Vā. 10.20. 1) Bđ. Kū. Vā. ca.

Yāmā iti samākhyātā devāḥ Svāyambhuve 'ntare. || 20 ||
 yamasya ¹⁾ putrā Yajñasya, tasmād Yāmās tu ²⁾ te smṛtāḥ : |
 Ajitās ³⁾ caiva Śukrās ⁴⁾ ca gaṇau dvau ⁵⁾ Brahmaṇaḥ smṛtau ⁶⁾ || 21 ||
 Yāmāḥ pūrvam parikrāntā yeṣāṃ ¹⁾ samjñā ²⁾ divaukasāḥ |
 Svāyambhuvāsūtāyāṃ tu Prasūtyāṃ lokamātarāḥ || 22 ||

Prasūtyāṃ ca tathā Dakṣas
 catasro viṃśatiṃ tathā |
 sasarja kanyā, nāmāni
 tāsāṃ samyag nibodhata: || 23 ||

tasyāṃ kanyās caturviṃśad
 Dakṣas tv ajanayat prabhuḥ |
 sarvās tās ca mahābhāgāḥ,
 sarvāḥ kamalalocanāḥ, || 23 ||
 yogapatnyā ¹⁾ ca tāḥ sarvāḥ,
 sarvās tā yogamātarāḥ, |
 sarvās ca brahmavādinyāḥ,
 sarvā viśvasya mātaraḥ: || 23₁ ||

Śraddhā Lakṣmī Dhṛtis Tuṣṭiḥ Puṣṭir Medhā Kriyā tathā ¹⁾ |
 Buddhir Lajjā Vapuḥ ²⁾ Śāntiḥ Siddhiḥ Kirtis trayodaśī ³⁾; || 24 ||
 patnyartham ⁴⁾ pratijagrāha Dharmo Dākṣāyaṇiḥ prabhuḥ ⁵⁾. |
 | dvā'rāṇy etāni caivāsya ²⁾ vihitāni Svayambhuvā. || 25 ||

tābhyaḥ ¹⁾ śiṣṭā yaviyasya ekādaśa sulocanāḥ: |
 Khyātiḥ Saty ātha ²⁾ Sambhūtiḥ Smṛtiḥ Prītiḥ Kṣamā tathā || 26 ||
 Saṃnatis ¹⁾ c-Āna ²⁾sūya ca Ūrjā Svāhā Svadhā tathā, |

tās tadā ¹⁾ pratyapadyanta ²⁾
 punar anye maharṣayaḥ: || 27 ||
 Rudro Bhṛgur Mariciś ca
 Āngirāḥ Pulahaḥ Kratuḥ |
 Pulastyo 'trir Vaśiṣṭhaś ca

Bhṛgur Bhavo Mariciś ca
 tathā caiv-Āngirā muniḥ || 27 ||
 Pulastyāḥ Pulahaś caiva

21 = Bđ. I. 9.45^b, 46^a; L. 70.280^b, 281^a; Vā. 10.21. 1) L. etasya. 2) L. -maś ca. 3) L. -taś. 4) Bđ. 2 L. -kraś. 5) Bđ. dvau gaṇau.

6) L. -ṇā kṛtau.

22 = Bđ. I. 9.46^b, 47^a; L. 70.281^b, 282^a; Vā. 10.22. 1) Vā. yataḥ. 2) L. -vam prajātā ye te 'bhavams tu.

23 = Kū. 8.15^{ab}.

23 = Bđ. I. 9.47^b, 48^a; L. 70.282^b, 283^a; Vā. 10.23.

23₁ = Bđ. I. 9.48^b, 49^a; L. 70.283^b, 284^a; Vā. 10.24. 1) L. bhogavatyaś.

24 = Bđ. I. 9.49^b, 50^a; Kū. 8.15^c, 16^a; L. 70.284^b, 285^a; Vā. 10.25. 1) Bđ. tathā Kriyā. 2) Bđ. -suḥ. 3) Bđ. -śa. [śubhāḥ.

25^a = Bđ. I. 9.50^b; Kū. 8.16^b; L. 70.285^b; Vā. 10.26^a. 1) Vā. -the. 2) Kū.

25^b = Bđ. I. 9.51^a; L. 70.286^a; Vā. 10.26^b. 1) L. dā-. 2) L. vai tasya.

26 = Bđ. I. 9.51^b, 52^a; Kū. 8.17^{ab}; L. 70.286^b, 287^a; Vā. 10.27. 1) Bđ. yānyāḥ. 2) Bđ. Sati Khyātiś ca; L. Sati Khyāty ātha.

27^a = Bđ. I. 9.52^b; Kū. 8.17^c; L. 70.287^b; Vā. 10.28^a. 1) Kū. L. -tatiś. 2) L. -nu-.

27^b = Kū. 8.18^a.

27^b = Bđ. I. 9.53^a; L. 70.288^a; Vā. 10.28^b. 1) L. -thā; Vā. -taḥ.

2) Bđ. -grhṇanta.

28 = Kū. 8.18^{bc}.

28 = Bđ. I. 9.53^b, 54^a; L. 70.288^b, 289^a; Vā. 10.29.

Kratuḥ paramadharmavit	pitaro 'gnis tathaiva ca. 28
Atrir Vasiṣṭho Vahnīś ca	
pitaras ca yathākramam 28	
Khyātyādya jagṛhuḥ kanya	Satim Bhavāya prāyacchat
munayo jñanasattamaḥ. 29	Khyātim ca Bhṛgave tathā ¹⁾
	Maricaye ca ²⁾ Sambhūtim
	Smṛtim Aṅgirase dadau 29
Pritim caiva Pulastyāya Kṣamāṃ vai Pulahāya ca	
Kratave Saṃna ¹⁾ tim nāma Ana ²⁾ sūyām tath-Ātraye. 30	
Ūrjāṃ dadau Vasiṣṭhāya Svāhāṃ caiv-Ā ¹⁾ gnaye dadau	
Svadhāṃ caiva pitṛbhyas tu; tāsv apatyāni bodhata ²⁾ . 31	
etaḥ sarvā ¹⁾ mahābhāgāḥ prajāś tv ²⁾ anusṛtāḥ ³⁾ sthitāḥ	
manvantareṣu sarveṣu yāvad ābhūtasamplavam: 32	
Śraddhā Kāmaṃ vijāñe vai ¹⁾ , Darpo Lakṣmīsutaḥ smṛtaḥ.	
Dhṛtyās tu Niyamaḥ putras, Taṣṭyāḥ Saṃtoṣa ucyate ²⁾ . 33	
Puṣṭyā Lobhaḥ ¹⁾ sutaś cāpi, Medhāputraḥ Śrutas ²⁾ tathā,	
Kriyāyām <i>abhavat putro</i> ³⁾ Daṇḍaḥ Samaya ⁴⁾ eva ca. 34	
Buddher ¹⁾ Bodhaḥ sutaś cāpi ²⁾ Apramādas ca tāv ubhau ³⁾ ,	
Lajjāyā ⁴⁾ Vinayaḥ putro, Vyavasāyo Vapoḥ ⁵⁾ sutaḥ ⁶⁾ . 35	
Kṣemaḥ Sānti ¹⁾ sutaś cāpi, Sukhaṃ ²⁾ Siddher vya ³⁾ jāyata.	
Yasāḥ Kīrteḥ ⁴⁾ sutaś cāpi ⁵⁾ ity ete Dharmasūnavaḥ. 36	
Kāmasya Harṣaḥ putro vai ¹⁾ devyām <i>Prityām</i> ²⁾ vya ³⁾ jāyata.	
ity eṣa vai sukho ⁴⁾ darkaḥ sargo Dharmasya kīrtitaḥ ⁵⁾ . 37	
jajñe Himsā tv Adharmād vai Nikṛtim ¹⁾ c-Ā ¹⁾ nṛtaṃ ²⁾ sutam ³⁾ .	
Nikṛty-Anṛtaylor ⁴⁾ jajñe Bhayaṃ Naraka ⁵⁾ eva ca 38	

29 = Kū. 8.18d.

29 = Bd. I. 9.54b, 55a; L. 70.289b, 290a;
Vā. 10.30. 1) L. -taḥ 2) Bḍ 1 tu.30 = Bḍ. I. 9.55b, 56a; L. 70.290b, 291a; Vā. 10.31. 1) Bḍ.1 -ta-. 2) L. -nu-
31 = Bḍ. I. 9.56b, 57a; L. 70.291b, 292a; Vā. 10.32. 1) L. apy a-; Vā. vai
hy. 2) Bḍ. me śrṇu, Vā. vakṣyate.32 = Bḍ. I. 9.57b, 58a; L. 70.292b, 293a; Vā. 10.33. 1) Vā. -te sarve. 2) L.
-jāsv; Vā. prājñāḥ. 3) Vā. svānuṣṭhitāḥ.33 = Bḍ. I. 9.58b, 59a; Kū. 8.19; L. 70.293b, 294a; Vā. 10.34. 1) Bḍ. pra-
jajñe 'tha; Kū. -dhāyā ātmajaḥ Kāmo. 2) L. eva ca.34 = Bḍ. I. 9.59b, 60a; Kū. 8.20; L. 70.294b, 295a; Vā. 10.35. 1) Bḍ. Kū. T.
Vā. Lābhaḥ. 2) Kū. Śamas. 3) Bḍ. -yās tanayau proktau; Kū. T.
-yās cābha-; Vā. -yās tu Nayāḥ prokto. 4) Bḍ. Damaś ca Śama;
Kū. ca Naya.35 = Bḍ. I. 9.60b, 61a; Kū. 8.21; L. 70.295b, 296a; Vā. 10.36. 1) Kū. -dhyā;
L. -dhyām. 2) Ku. L. tadvat. 3) Kū. L. Pramādo 'py upajāyata.
4) L. -yām. 5) Bḍ.1 L. Vasoḥ; Vā. Vayoḥ; Kū. Vapoḥ Vyavasāyakah.36 = Bḍ. I. 9.61b, 62a; Kū. 8.22; L. 70.296b, 297a; Vā. 10.37. 1) Bḍ. -teḥ.
2) Kū. T. Siddhaḥ. 3) Kū. a-. 4) Kū. L. -ti-. 5) Kū. tadvad.37 = Bḍ. I. 9.62b, 63a; Kū. 8.23; L. 70.297b, 298a; Vā. 10.38. 1) Bḍ. -sya
tu suto Harṣo; Kū. T. -tro 'bhūd. 2) Bḍ. Siddhyām; Vā. Ratyām.
3) Kū. T. devānando 'py a-; V. vedānandī vya-. 4) L. suto-
5) Bḍ. sāttvikaḥ.

38 = Bḍ. I. 9.63b, 64a; Ku. 8.24; L. 70.298b, 299a; Vā. 10.39. 1) Vā. -tiś.

Māyā ca Vedanā cāpi¹⁾ mithunadvayam²⁾ etayoḥ. |
 Bhayaj³⁾ jajñe 'tha vai⁴⁾ Māyā Mṛtyuṃ bhūtāpahāriṇam. || 39 ||
 Vedanāyāḥ¹⁾ sutaś²⁾ cāpi Duḥkhaṃ jajñe³⁾ 'tha⁴⁾ Rauravat⁵⁾. |
 Mṛtyor Vyādhi-Jarā-Śoka-Krodh-Āsūyāś⁶⁾ ca⁷⁾ jajñire. || 40 ||
 duḥkhottarāḥ¹⁾ smṛ²⁾tā hy ete sarve cādharmaalakṣaṇāḥ. |
 naiśāṃ³⁾ bhāryāstī⁴⁾ putro vā⁵⁾, sarve hy anidhanāḥ smṛtāḥ⁶⁾ || 41 ||
 ity eṣa tāmasaḥ sargo jajñe dharmaniyāmakaḥ. |
 saṃkṣepeṇa mayā proktā, | prajāḥ sṛjēti vyādiṣṭo
 viśṛṣṭir munipuṃgavāḥ || 42 || | Brahmaṇā Nīlāhitaḥ. || 42 ||
 so 'bhidyāya Satim bhāryāṃ nirmame hy ātmasambhavan |
 nādhikān na ca hināms tām mānasān ātmanah²⁾ samān. || 43 ||
 sahasraṃ hi¹⁾ sahasrāṇām as²⁾ṛjat kṛttivāsasām³⁾, |
 tulyān evā⁴⁾tmanah⁵⁾ sarvān⁶⁾ rūpatejobalaśrutaiḥ. || 44 ||
 piṅgalān sa¹⁾niśaṅgāṃś ca sakapardān vi²⁾lohitān |
 viśīkṣān³⁾ hari⁴⁾keśāṃś ca dṛṣṭighnāṃś ca⁵⁾ kapāliṇāḥ || 45 ||
 mahā¹⁾rūpān virūpāṃś ca viśvarūpāṃś ca²⁾ rūpiṇāḥ |
 rathino var³⁾miṇāś caiva carmiṇāś ca⁴⁾ varūthiṇāḥ || 46 ||
 sahasraśatabāhūmś ca divyān¹⁾ bhaumāntarikṣagān |
 sthūlaśirṣān aṣṭadamaṣṭrān dvijihvāms tu²⁾ trilocanān || 47 ||
 annadān piśītadāṃś¹⁾ ca ājyapān somapāms tathā²⁾ |

2) Vā. -tāv. 3) Bḍ. ca te; Vā. ubhau. 4) Kū. T. -tes tanayo;
 L. -tyām tu dvayam. 5) Kū. -kam.

39 = Bḍ. I. 9.64^b, 65^a; Kū. 8.25; L. 70.299^b, 300^a; Vā. 10.40. 1) Kū. caiva.

2) Kū. -naṃ tv idaṃ. 3) L. bhūyo. 4) Vā. sā.

40 = Bḍ. I. 9.65^b, 66^a; Kū. 8.26; L. 70.300^b, 301^a; Vā. 10.41. 1) Bḍ. -yām;
 Kū. -nā ca. 2) Bḍ. Vā. tataś; Kū. sutam. 3) Bḍ. jajñe Duḥkhaṃ.
 4) Bḍ. tu; L. ca. 5) L. -vaḥ. 6) Kū. T. -dhir Jarā-Śokaḥ Trṣṇā
 Krodhaś; V. -ka- Trṣṇā-Krodhaś; Vā. -dhir Jarā Śokaḥ Krodho
 'sūyā. 7) Bḍ. -yā vi.

41 = Bḍ. I. 9.66^b, 67^a; Kū. 8.27; L. 70.301^b, 302^a; Vā. 10.42. 1) Bḍ. 2 Vā.
 -khāntarāḥ. 2) L. su-. 3) Bḍ. 1 L. teṣāṃ. 4) L. -yās tu. 5) L.
 -trās ca. 6) Kū. -ve te hy ūrdharetasaḥ; L. hy ete 'parigrahāḥ.

42^a = Bḍ. I. 9.67^b; Kū. 8.28^a; L. 70.302^b; Vā. 10.43^a.

42^b = Kū. 8.28^b.

42^b = Bḍ. I. 9.68^a; L. 70.303^a; Vā.
 10.43^b.

43 = Bḍ. I. 9.68^b, 69^a; L. 70.303^b, 304^a; Vā. 10.44. 1) Bḍ. 1 cā-; Bḍ. 2 tv ā-
 2) Bḍ. -nā.

44 = Bḍ. I. 9.69^b, 70^a; L. 70.304^b, 305^a; Vā. 10.45. 1) Bḍ. ca. 2) L. so 's-
 3) Bḍ. L. -saḥ. 4) Vā. -yās caivā-. 5) Bḍ. -nā. 6) Vā. -ve.

45 = Bḍ. I. 9.70^b, 71^a; L. 70.305^b, 306^a; Vā. 10.46. 1) Vā. saṃ-. 2) Bḍ.
 kapardī nila-; L. -dān sa-. 3) L. viśiṣṭān; Vā. vivasān. 4) Bḍ.
 hīna-. 5) Bḍ. tān.

46 = Bḍ. I. 9.71^b, 72^a; L. 70.306^b, 307^a; Vā. 10.47. 1) Vā. bahu-. 2) L.
 -pān sva-. 3) Bḍ. 2 L. -naś car-. 4) Bḍ. dhanvino 'tha; L. var-
 miṇāś ca.

47 = Bḍ. I. 9.72^b, 73^a; L. 70.307^b, 308^a; Vā. 10.48. 1) Bḍ. -ya-. 2) L. tāms;
 Vā. uddvijihvāms.

48^a = Bḍ. I. 9.73^b; L. 70.308^b; Vā. 10.49^a. 1) L. -tāsāṃś. 2) L. -pān api.

mīdhuṣo 'tikapālāms ca
 śītikañḥordhvaretasaḥ || 48 ||
 havyādān śrutadharmāms ca
 dharmiṇo hy atha varhiṇaḥ |
 āsinān dhāvataś caiva
 pañcabhūtān sahasraśaḥ || 49 ||
 adhyāpino 'dhyāyinaś ca
 japato yuñjata tathā |
 dhūmavanto jvalantaś ca
 nadimanto 'tidīptinaḥ || 50 ||
 bu¹ddhān buddhata²māms² caiva brahmīṣṭhāñ³ śubhadarśanān⁴ |
 nilagrīvān sahasrākṣān sarvāms cātha⁵ kṣapā⁶carān⁷ || 51 ||
 adṛṣyān sarvabhūtānām mahāyogān mahaujaśaḥ |
 rudato dravataś caiva evaṃ yuktān¹ sahasraśaḥ, || 52 ||
 ayātayāmān asṛjad¹ Rudrān etān² surottamān. |
 Brahmā drṣṭvā³bravid enaṃ⁴): mā srākṣīr idṛṣīḥ prajāḥ, || 53 ||
 sraṣṭavyā nā¹tmanas tulyāḥ praḥā naivādhikāś tvayā²)! |
 anyāḥ sṛja tvam³), bhadraṃ te, praḥā vai⁴) mṛtyusamyutāḥ, || 54 ||
 nārapsyante¹) hi karmāni praḥā nigatamṛtyavaḥ! |
 evam ukto 'bravid enaṃ: nāhaṃ mṛtyujarā²nvitāḥ || 55 ||
 praḥāḥ sraḥṣyāmi, bhadraṃ te, sthito 'haṃ, tvam sṛja praḥāḥ¹)! |
 ete ye vai mayā sṛṣṭā virūpā nilalohitāḥ || 56 ||

medhrapāms cātīkayāmś¹) ca
 śītikañḥogramanyavaḥ²) || 48 ||
 sopāsaṅgatalatrāmś¹) ca
 dhanvino hy *upavar²miṇaḥ* |
 āsinān dhāvataś³) caiva⁴)
 jṛmbhataś cāpy a⁵dhiṣṭhitān || 49 ||
adhyāpino 'tha¹) japato
 yuñjato dhyāyatas tathā |
 jvalato varṣataś caiva
 dyotamānān pradhūpitān || 50 ||

48^b = L. 70.309^a.

49 = L. 70.309^b, 310^a.

50 = L. 70.310^b, 311^a.

51 = Bđ. I. 9.76^b, 77^a; L. 70.311^b, 312^a; Vā. 10.52. 1) L. vṛ-. 2) L. buddhimataś. 3) Bđ.1 -masvān. 4) Bđ.1 brahmadarśinaḥ; Bđ.2 Vā.V. ṛtadar-. 5) Bđ. caiva. 6) Bđ.1 -mā-. 7) Bđ. L. -karān.

52 = Bđ. I. 9.77^b, 78^a; L. 70.312^b, 313^a; Vā. 10.53. 1) L. bhramanto 'bhidravantaś ca plavantaś ca.

53 = Bđ. I. 9.78^b, 79^a; L. 70.313^b, 314^a; Vā. 10.54. 1) Bđ.1 sṛjataṃ; Bđ.2 -tā. 2) Bđ.1 -dram etān; Bđ.2 -ṇa tān; Vā. -drarūpān. 3) Bđ. drṣṭvā Brahmā-. 4) Vā. etān.

54 = Bđ. I. 9.79^b, 80^a; L. 70.314^b, 315^a; Vā. 10.55. 1) Bđ. na sraṣṭavyā-. 2) Bđ. -kā tathā; L. -jā deva namo 'stu te. 3) Bđ. -jasva. 4) Bđ. -jās tvam.

55 = Bđ. I. 9.80^b, 81^a; L. 70.315^b, 316^a; Vā. 10.56. 1) Bđ. -rabhante. 2) Vā. -sama-.

56 = Bđ. I. 9.81^b, 82^a; L. 70.316^b, 317^a; Vā. 10.57. 1) Bđ. prabho.

48^b = Bđ. I. 9.74^a; Vā. 10.49^b. 1) Bđ.1 atimedhrograkāyāmś; Bđ.2 pratimedōṣṭakayāmś; Bđ. -manyukān.

49 = Bđ. I. 9.74^b, 75^a; Vā. 10.50. 1) Bđ.1 saniṣaṅgatanutrāmś. 2) Bđ.1 asicar-; Bđ.2 amivar-. 3) Bđ.2 pilataś. 4) Bđ. cāpi. 5) Bđ.2 -bhantaś cāthā-; Vā. -bhinaś caiva dhi-.

50 = Bđ. I. 9.75^b, 76^a; Vā. 10.51. 1) Bđ. adhiyānā(m)ś ca.

sahasrāṇām sahasraṃ tu¹⁾, ātmano niḥsṛtāḥ *prajāḥ*²⁾, |
ete devā bhaviṣyanti Rudrā nāma mahābalāḥ, || 57 ||
prthivyām antarikṣe ca Rudranāmnā¹⁾ pariśrūtāḥ³⁾, |
Śata-Rudre⁴⁾ samāmnātā⁵⁾ bhaviṣyantīha⁶⁾ yajñiṣyāḥ⁷⁾, || 58 ||
yajñabhājo bhaviṣyanti sarve¹⁾ devagaṇaiḥ²⁾ saha. |
manvantareṣu ye devā bhaviṣyantiha chandajāḥ³⁾, || 59 ||
taiḥ sārddham¹⁾ iḥyamānās te sthāsyantiḥā yugakṣyāt. |
evam uktas tadā²⁾ Brahmā Mahādevena dhīmatā³⁾ || 60 ||
pratyuvāca tadā¹⁾ Bhīmam²⁾ hr̥ṣyamāṇaḥ prajāpatiḥ: |
evam bhavatu, bhadrāṃ te, yathā te vyāhṛtaṃ pra³⁾bho! || 61 ||
Brahmaṇā samanujñāte *tathā*¹⁾ sarvaṃ abhūt kila, |
tataḥ prabhṛti deveśo²⁾ na prā³⁾sūyata vai prajāḥ. || 62 ||
ūrdhvaretāḥ sthitaḥ sthānur yāvad ābhūtasamplavam. |
yasmāc cōktaṃ¹⁾ sthito 'smṛti, tasmāt²⁾ Sthānur iti³⁾ smṛtaḥ. || 63 ||

jñānaṃ *vairāgyam aiśvaryam tapaḥ satyaṃ kṣamā dhṛtiḥ*¹⁾ |
*sraṣṭṛtvam*²⁾ ātmasambodhas *tv adhiṣṭhātṛtvam eva ca*³⁾ || 63i ||
atha yāni daśaitāni nityaṃ tiṣṭhanti Śaṃkare. |
sarvān devān ṛṣimś caiva sametān asuraiḥ saha || 63e ||
atyeti tejasā devo, Mahādevas tataḥ smṛtaḥ. |
atyeti devān aiśvaryād balena ca mahāsūrān |
jñānena ca munīn sarvān yogād bhūtāni sarvaśaḥ || 63s ||

eṣa deva Mahādevaḥ
puruṣo 'rkasamadyutiḥ. || 64 ||

evam eva Mahādevaḥ
sarvadevanamaskṛtaḥ |
prajān anudyamām¹⁾ sṛṣṭvā
sargād upararāma ha. || 64 ||
[Vā. 10.68—26 50.]

57 = Bđ. I. 9.82^b, 83^a; L. 70.517^b, 518^a; Vā. 10.58. 1) Bđ. -sraṃ hi sahasrāṇām. 2) Bđ. mama niḥsṛtāḥ; Vā. -nopamaniścitāḥ.

58 = Bđ. I. 9.83^b, 84^a; L. 70.518^b, 519^a; Vā. 10.59. 1) Bđ. -drānyas tāḥ; L. dikṣu caiva. 2) Vā. prati-. 3) L. -sṛitāḥ. 4) L. -drāḥ; Vā. -dra-. 5) L. samātmāno. 6) L. -tīti. 7) L. yajñikāḥ.

59 = Bđ. I. 9.84^b, 85^a; L. 70.519^b, 520^a; Vā. 10.60. 1) L. -va-. 2) Vā. -yugaiḥ 3) L. bhedataḥ.

60 = Bđ. I. 9.85^b, 86^a; L. 70.520^b, 521^a; Vā. 10.61. 1) L. sārddham tair. 2) Bđ. tato. 3) Bđ. sa prabhūḥ.

61 = Bđ. I. 9.86^b, 87^a; L. 70.521^b, 522^a; Vā. 10.62. 1) Bđ. tathā. 2) L. -ca namaskṛtya. 3) L. vi-.

62 = Bđ. I. 9.87^b, 88^a; L. 70.522^a, 523^b; Vā. 10.63. 1) Bđ. tataḥ; Vā. sadā. 2) Bđ. -vaḥ sa. 3) L. cā-.

63 = Bđ. I. 9.88^b, 89^a; L. 70.523^b, 524^a; Vā. 10.64. 1) Bđ. -māt proktaṃ; L. -mād uktaḥ. 2) Vā. tataḥ. 3) Bđ.1 budhaiḥ; Bđ.2 sa vai.

63i = Bđ. I. 9.89^b, 90^a; Vā. 10.65. 1) Bđ. -naṃ tapaś ca satyaṃ ca (hy) aiśvaryam dharma eva ca. 2) Bđ. vairāgyam. 3) Bđ. -dhaḥ kṛtsnāny etāni Śaṃkare.

63e = Bđ. I. 9.90^b = b; Vā. 10.66.

63s = Bđ. I. 9.91; Vā. 10.67.

64 = L. 70.524^b.

64 = Bđ. I. 9.92. 1) Bđ.2 aniyamām.

8. Kapitell.

(Bd. I. 10.1—88; Vā. 27.1—60.)

R̥ṣaya ūcaḥ (ṛṣir uvāca):

asmin kalpe tvayā nō'ktaḥ prādurbhāvo mahātmanah |
mahādevasya Rudrasya sādhakair ṛṣibhiḥ saha. || 1 ||
sūta uvāca:

utpattir ādisargasya mayā proktā samāsataḥ, |
vistarenāśya¹⁾ vaksyāmi nāmāni tanubhiḥ saha. || 2 ||
patniṣu janayāmāsa Mahādevaḥ sūtān bahūn |
kalpeṣv anyeṣv atīteṣu¹⁾ hy, a²⁾smin kalpe tu tāñ³⁾ śṛṇu! || 3 ||
kalpādāv ā¹⁾tmanas tulyaṃ sutam pradhyaḃyataḥ prabhoḥ³⁾ |
prādūrāsīt tato 'ñke 'sya kumāro nīlalohitaḥ. || 4 ||
ruroda¹⁾ susvaram ghoram nirdahan iva tejasā. |
dṛṣṭvā rudantaṃ sahasā kumāraṃ nīlalohitam || 5 ||
kiṃ rodiṣi kumarēti Brahmā taṃ pratyabhāṣata. |
so 'bravid: dehi me nāma prathamam tvam¹⁾ pitāmaha! || 6 ||
Rudras tvam deva nāmnā¹⁾si! ity uktaḥ so²⁾ 'rudat punaḥ. |
kiṃ rodiṣti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt³⁾. || 7 ||
nāma dehi dvitīyam me! ity uvāca Svayambhuvam. |
Bhavas tvam deva nāmnāsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 8 ||
kiṃ rodiṣti taṃ Brahmā rudantaṃ pratyuvāca ha¹⁾. |
tṛtīyam dehi me nāma! ity uktaḥ pratyuvāca tam²⁾: || 9 ||
Śar¹⁾vas tvam deva nāmnāsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ |
kiṃ rodiṣti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. || 10 ||
caturthaṃ dehi me nāma! ity uktaḥ so 'bravit punaḥ¹⁾: |
Īśāno²⁾ deva nāmnāsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 11 ||
kiṃ rodiṣti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. |
pañcamam dehi me nāma¹⁾! i²⁾ty uvāca Svayambhuvam³⁾. || 12 ||

1 = Bd. I. 10.1; Vā. 27.1. 1) Vā. cō-.

2 = Bd. I. 10.2; Vā. 27.2. 1) Bd. -ṇa pra-.

3 = Bd. I. 10.3; Vā. 27.3. 1) Vā.T. kalpe 'ṣṭame vyatite tu. 2) Bd.2 Vā. ya-. 3) Vā. tac.

4 = Bd. I. 10.4; Vā. 27.4^{ab}. 1) Vā. -dau cā-. 2) Bd. -tam adhyaḃyata prabhuḥ.5 = Bd. I. 10.5; Vā. 27.4^c, 5^a. 1) Vā. taṃ dadhe.6 = Bd. I. 10.6; Vā. 27.5^b, 6^a. 1) Vā. vai.7 = Bd. I. 10.7; Vā. 27.6^b, 7^a. 1) Bd.1 -mā-. 2) Bd. sa ity ukto.

3) Bd. -si kumarēti Brahmā taṃ pratyabhāṣata.

8 = Bd. I. 10.8; Vā. 27.7^b, 8^a.9 = Bd. I. 10.9; Vā. 27.8^b, 9^a. 1) Vā. pratyuvācātha Śamkaram.

2) Bd.1 so 'bravit punaḥ.

10 = Bd. I. 10.10; Vā. 27.9^b, 10^a. 1) Vā. Śi-.11 = Bd. I. 10.11; Vā. 27.10^b, 12^b. 1) Vā. ity uvāca Svayambhuvam.

2) Vā. Īśas tvam.

12 = Bd. I. 10.12; Vā. 27.11^b, 12^a. 1) Bd.1 -mam nāma deḥti. 2) Bd.1 praty-. 3) Vā. ity uktaḥ pratyuvāca tam.

paśūnām tvam patir deva! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. |
 kiṃ rodiṣīti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. || 13 ||
 saṣṭhaṃ me nāma dehīti¹⁾ pratyuvāca Svayambhuvam²⁾: |
 Bhīmas tvam deva nāmnāsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 14 ||
 kiṃ rodiṣīti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt: |
 saptaṃ dehi me nāma! ity uktaḥ pratyuvāca tam¹⁾: || 15 ||
 Ugras tvam deva nāmnāsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. |
 kiṃ rodiṣīti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt²⁾: || 16 ||
 aṣṭamaṃ dehi me¹⁾ nāma tvam vibho! punar abravīt²⁾. |
 Mahādevas tu³⁾ nāmnāsi! ity ukto virarāma ha. || 17 ||
 labdhvā nāmāni caitāni Brahmaṇo¹⁾ Nilalohitaḥ |
 provāca nāmnām eṣāṃ sthānāni pradiṣēti ha! || 18 ||
 tato viśiṣṭās tauava eṣāṃ nāmnām Svayambhuvā: ||
 sūryo jalam mahī²⁾ vahnir vāyur³⁾ ākāśam eva ca || 19 ||
 dikṣito brāhmaṇas candra, ity evaṃ te 'ṣṭadhā tanuḥ¹⁾. |
 teṣu pūjyas ca vandyas ca²⁾ [namaskāryas ca yatnataḥ. || 20 ||
 provāca taṃ punar Brahmā kumāraṃ nilalohitam: |
 yad uktaṃ te mayā pūrvaṃ nāma Rudrēti vai vibho, || 21 ||
 tasyādityas tanur nāmnaḥ prathamā prathamasya te. |
 ity ukte tasya yat tejas cakṣus tv aṣīt prakāśakam, || 22 ||
 viveśa tat tadādityaṃ, tasmād Rudro hy asau smṛtaḥ. |
 udyantam astamyaṃtaṃ ca varjayed darśane ravim. || 23 ||
 śaśvac ca jāyate yasmāc, chaśvat samtiṣṭhate tu yat |
 tasmāt sūryaṃ na vikṣeta āyuskāmaḥ suciḥ sadā, || 24 ||
 atitānāgataṃ Rudraṃ viprā hy āpyāyayanti yat, |
 ubhe samdhye hy upāsnā gṛhṇantaḥ sāmargyajuh. || 25 ||
 udyan sa tiṣṭhate ṛkṣu madhyāhne ca yajuṣv atha |
 sāmasv athāparāhṇe tu Rudraḥ samviśati kramāt || 26 ||
 tasmād bhaven nābhyudito vā hy (?) astanīta eva ca, |

13 = Bđ. I. 10.13; Vā 27.11^a, 13^a.

14 = Bđ. I. 10.14; Vā. 27.13^b, 14^a. 1) Bđ. -ṭhaṃ vai dehi me nāma.

2) Bđ.1 ity uktaḥ pratyuvāca tam; Vā. uvacātha taṃ prabhum.

15 = Bđ. I. 10.15; Vā. 27.14^b, 15^a. 1) Bđ. ha.

16 = Bđ. I. 10.16; Vā. 27.15^b, 16^a. 1) Bđ. taṃ rudantaṃ kumāraṃ tu mā rodīr iti so'.

17 = Bđ. I. 10.17; Vā. 27.16^{bc}. 1) Bđ. so 'bravid aṣṭamaṃ. 2) Bđ. dehi me tvam vibho punaḥ. 3) Bđ. tvam Mahādevanāmā.

18 = Bđ. I. 10.18; Vā. 27.17. 1) Bđ. -mānaṃ.

19 = Bđ. I. 10.19; Vā. 27.18. 1) Vā.T. 'bhi-. 2) Vā. mahī jalam. 3) Bđ. vāyur vahnir.

20 = Bđ. I. 10.20; Vā. 27.19^l = abI. 1) Vā. ity ete Brahmadhātavaḥ.

21 = Bđ. I. 10.21.

(2) Vā. syād-

22 = Bđ. I. 10.22.

23 = Bā. I. 10.23.

24 = Bđ. I. 10.24.

25 = Bđ. I. 10.25.

26 = Bđ. I. 10.26.

27 = Bđ. I. 10.27.

na Rudraṃ prati meheta sarvāvasthaṃ kathaṃcana. || 27 ||
 evaṃ yuktān dvijān devo| Rudras tān na hinasti vai. |
 tato 'bravit punar Brahmā taṃ devaṃ nilalohitam: || 28 ||
 dvitīyaṃ nāmadheyaṃ te mayā proktaṃ Bhavēti yat, |
 etasyāpo dvitīyā te tanur nāmnā bhavatyv iti¹⁾. || 29 ||
 ity ukte tv atha tasyāsic¹⁾ charirasthaṃ rasātmakam, |
 viveśa tat tad āpas tu²⁾; tasmād āpo Bhavaḥ smṛtaḥ. || 30 ||
 yasmād bhavanti bhūtāni tābhyas tā bhāvayanti ca, |
 bhavanād bhavanāc caiva bhūtānām ucyate Bhavaḥ¹⁾. || 31 ||
 tasmān mūtraṃ puriṣaṃ ca nāpsu kurvīta sarvadā¹⁾ |
 na niṣṭhīven nāvagāhen | na snāyed apsu nagnās ca
 naiva gaccheḥ ca maithunam, || 32 || | na niṣṭhīvet kadācana²⁾, || 32 ||
 maithunam naiva seveta
 śiraḥsnānaṃ ca varjayet, |
 na caitāḥ¹⁾ paricakṣīta vahantyo vā sthitā api²⁾. || 33 ||
 medhyāmedhyās tv apām etās | medhyāmedhyāśariratvān
 tanavo munibhiḥ smṛtāḥ, | naiva duṣyanty apaḥ kvacit, |
 vivarṇarasagandhās ca alpās ca parivarjayet¹⁾. || 34 ||
 apām yoniḥ samudras tu¹⁾, tasmāt taṃ kāmayanti tāḥ, |
 medhyāś caivāmṛtā hy āpo²⁾ bhavanti prāpya sāgaram. || 35 ||
 tasmād apo na rundhīta, samudraṃ kāmayanti tāḥ, |
 na hinasti Bhavo devaḥ, sadaivam yo 'p¹⁾su vartate. || 36 ||
 tato 'bravit punar Brahmā kumāraṃ¹⁾ nila²⁾lohitam: |
 Śarvēti yat ṛtīyam te³⁾ nāma proktaṃ mayā vibho⁴⁾, || 37 ||
 tasya bhūmis ṛtīyasya¹⁾ tanur nāmnā bhavatyv iyam. |
 ity ukte yat sthiraṃ tasya śarīre hy asthi²⁾ samjñitam, || 38 ||
 viveśa tat tadā bhūmim, yasmād bhūḥ¹⁾ Śarva ucyate. |

28 = Bđ. I. 10.28; Vā. 27.19^bII, 20^a = a¹b.

29 = Bđ. I. 10.29; Vā. 27.20^{bc}. 1) Vā. -viṣyati.

30 = Bđ. I. 10.30; Vā. 27.21. 1) Vā. -te yat sthiraṃ tasya. 2) Vā.
 tad viveśa tatas toyam.

31 = Bđ. I. 10.31; Vā. 27.22. 1) Vā. sambhavaḥ smṛtaḥ.

32^a = Bđ. I. 10.32^a; Vā. 27.23^a. 1) Bđ. karhicit.

32^b = Bđ. I. 10.32^b.

32^b = Vā. 27.23^b.

33^a = Vā. 27.24^a.

33^b = Bđ. I. 10.33^a; Vā. 27.24^b. 1) Vā. prītaḥ 2) Vā. vahan na samsthito
 'pi vā.

33 = Bđ. I. 10.33^a = b; Vā. 27.24. 1) Vā. prītaḥ. 2) Bđ. vahan na
 samsthito 'pi vā.

34^a = Bđ. I. 10.33^b.

34^a = Vā. 27.25^a.

34^b = Bđ. I. 10.34^a; Vā. 27.25^b. 1) Bđ. varjyā alpās ca sarvaśaḥ.

35 = Bđ. I. 10.34^b, 35^a; Vā. 27.26. 1) Vā. -draś ca. 2) Vā. -tās caiva.

36 = Bđ. I. 10.35^b, 36^a; Vā. 27.27. 1) Bđ. -vo ya evaṃ hy ap.

37 = Bđ. I. 10.36^b, 37^a; Vā. 27.28^{ab}. 1) Vā. taṃ devaṃ. 2) Vā. kṛṣṇa-

3) Vā. Śarvas tvam iti yan. 4) Vā. ṛtīyam samudāḥṛtam.

38 = Bđ. I. 10.37^b, 38^a; Vā. 27.28^c, 29^a. 1) Vā. -yā tu. 2) Vā. -rasyāsthi-

tasmāt kṛṣṭe na kurvīta²⁾ puriṣam mūtram eva ca³⁾, || 39 ||
na chāyāyām tathā mārge¹⁾ svacchāyāyām na²⁾ mehayet, |
śīraḥ pravṛtya kurvīta antardhāya tṛṇair mahīm. || 40 ||
ya evaṃ¹⁾ vartate bhūnau, taṃ Śarvo²⁾ na hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā kumāraṃ³⁾ nilalohitam: || 41 ||
Īśāna iti yat proktaṃ caturthaṃ nāma te mayā¹⁾, |
caturthasya caturthī *syād*²⁾ vāyur nāmnā tanus tava. || 42 ||
ity ukte yac charīrasthaṃ pañcadhā prāṇasaṃjñitam, |
viveśa tasya tad¹⁾ vāyum, Īśānas *tena Mārutaḥ*²⁾. || 43 ||
tasmān nai¹⁾naṃ parivadet pravāntaṃ²⁾ vāyum Īśvaram, |
yajñair vyavaharanty enaṃ ye vai paricaranti ca. || 44 ||
evaṃ yuktaṃ Mahe¹⁾śāno naiva devo hinasti tam. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ dhūmrlohitaṃ: || 45 ||
nāma yad vai Paśupatiḥ ity uktaṃ pañcamaṃ mayā¹⁾, |
pañcamī pañcamasyaiśā tanur nāmnāgnir astu te. || 46 ||
ity ukte yat charīrasthaṃ tejas tasyōṣṇasaṃjñitam, |
viveśa tat tadā hy agniṃ¹⁾, tasmāt Paśupatis tu saḥ²⁾. || 47 ||
[yasmād agniḥ paśuś cāsīd yasmāt pāti paśūmś ca saḥ, |
tasmāt paśupates tasya tanur agnir nirucyate. || 48 ||
tasmād amedhyaṃ na dāhen na ca pādaḥ pratāpayet |
adhastān ōpadadhyāc ca na cainam atilaṅghayet. || 49 ||
nainam Paśupatiḥ deva evaṃ yuktaṃ hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ śvetapiṅgalaṃ: || 50 ||
ṣaṣṭhaṃ nāma mayā proktaṃ tava Bhīmēti yat prabho, |
ākāśaṃ tasya nāmnā-tu tanuḥ ṣaṣṭhī bhavatu iti. || 51 ||
ity ukte suśiraṃ tasya śarīrasthaṃ abhūc ca yat, |
viveśa tat tadākāśaṃ, tasmād Bhīmasya sā tanuḥ. || 52 ||
yad ākāśe smṛto devas, tasmān nāsaṃvṛtaḥ kvacit |

39 = Bđ. I. 10.38^b, 39^a; Vā. 27.29^b, 30^a. 1) Bđi. sā; Vā tad viveśa tato bhūmis tasmād. 2) Vā.T. kurvīta no vidvān. 3) Vā. vā.

40 = Bđ. I. 10.39^b, 40^a; Vā. 27.30^b, 31^a. 1) Vā. na sopāne. 2) Vā. -chāyām nāpi.

41 = Bđ. I. 10.40^b, 41^a; Vā. 27.31^b, 32^a. 1) Bđ. evaṃ yo. 2) Bđ. Śarvas taṃ. 3) Vā. taṃ devaṃ.

42 = Bđ. I. 10.(41^b), 42^a; Vā. 27.32^b, 33^a. 1) Bđ. -nēti caturthaṃ te nāma proktaṃ mayēha yat. 2) Bđ. tu.

43 = Bđ. I. 10.42^b, 43^a; Vā. 27.33^b, 34^a. 1) Vā. tasya tad. 2) Bđ. -no vāyur ūcyate.

44 = Bđ. I. 10.43^b, 44^a; Vā. 27.34^b = a. 1) Vā. -mād e-. 2) Vā. āyatam.

45 = Bđ. I. 10.44^b, 45^a; Vā. 27.34^c, 35^a. 1) Vā. -tam ath-Ē-.

46 = Bđ. I. 10.45^b, 46^a; Vā. 27.35^{(b)c}. 1) Vā. yat te Paśupatiḥ uktaṃ mayā nāmēha pañcamaṃ.

47 = Bđ. I. 10.46^b, 47^a; Vā. 27.36. 1) Vā. -nis. 2) Vā. patiḥ.

48 = Bđ. I. 10.47^b, 48^a.

49 = Bđ. I. 10.48^b, 49^a.

50 = Bđ. I. 10.49^b, 50^a.

51 = Bđ. I. 10.50^b, 51^a.

52 = Bđ. I. 10.51^b, 52^a.

kuryān mūtram puriṣam vā na bhuñjīta pibeu na ca || 53 ||
 maithunaṃ vāpi na cared ucchiṣṭāni ca nōtkṣipet. |
 na hinasti ca taṃ devo, yo Bhīme hy evaṃ ācaret. || 54 ||
 tato 'bravit punar Brahmā taṃ devaṃ sabalaṃ prabhūm: |
 saptaṃ yan mayā proktaṃ nām-Ōgrēti tava prabho, || 55 ||
 tasya nāmnas tanus tubhyaṃ dvijo bhavati dikṣitaḥ. |
 evaṃ ukte tu yat tasya caitanyaṃ vai śarīragam, || 56 ||
 viveśa dikṣitaṃ tad vai brāhmaṇaṃ somayājinaṃ, |
 tāvat kalam smṛto vipra Ugro devas tu dikṣitaḥ. || 57 ||
 tasmān nēmaṃ parivaden nāśīlāṃ cāsya kirtayet, |
 te haranty asya pāpmānaṃ, ye vai parivadanti tam. || 58 ||
 evaṃ yuktān dvijān Ugro devas tān na hinastī vai. |
 tato 'bravit punar Brahmā taṃ devaṃ bhāskaradyutim: || 59 ||
 aṣṭamaṃ nāma yat proktaṃ Mahādevēti te mayā, |
 tasya nāmno 'ṣṭasmasyāstu tanus tubhyaṃ tu candramāḥ. || 60 ||
 ity ukte yan manas tasya saṃkalpakam abhūt prabhoh, |
 viveśa tac candramasaṃ, Mahādevas tataḥ śaśī; || 61 ||
 tasmād vibhāvyaṭe hy eṣa Mahādevas tu candramāḥ. |
 amāvāsyāṃ na vai chindyād vṛkṣagulmauśadhīr dvijāḥ. || 62 ||
 Mahādevaḥ¹⁾ smṛtaḥ somas, tasyātmā hy ośadhigāṇaḥ. |
 evaṃ yo vartate vidvān²⁾ sadā parvaṇi parvaṇi, || 63 ||
 na hanti taṃ Mahādevo, ya evaṃ veda¹⁾ taṃ prabhūm. |
 gopāyati divādityaḥ prajā, naktāṃ tu candramāḥ, || 64 ||
 ekarātre¹⁾ sameyātāṃ sūryācandramasāv ubhau, |
 amāvāsyānīśāyāṃ tu tasvāṃ yuktāḥ sadā vaset²⁾. || 65 ||
 Rudrā¹⁾viṣṭāṃ sarvam idaṃ tanubhir nāmabhiś ca²⁾ ha, |
 ekāki yaś caraty eṣa sūryo, 'sau Ru³⁾dra ucyate. || 66 ||
 sūryasya yat prakāśena vīkṣ¹⁾ante cakṣuṣā prajāḥ, |
 śuklā²⁾tmā saṃsthito Rudraḥ pibaty ambho gabhastibhiḥ. || 67 ||
 adyate piyate caivāpy¹⁾ annapānādikāmyayā²⁾ |
 tanur ambūd³⁾bhavā sā vai deheṣv evōpacīyate. || 68 ||

53 = Bđ. I. 10.52^b, 53^a.54 = Bđ. I. 10.53^b, 54^a.55 = Bđ. I. 10.54^b, 55^a.56 = Bđ. I. 10.55^b, 56^a.57 = Bđ. I. 10.56^b, 57^a.58 = Bđ. I. 10.57^b, 58^a.59 = Bđ. I. 10.58^b, 59^a.60 = Bđ. I. 10.59^b, 60^a.61 = Bđ. I. 10.60^b, 61^a.62 = Bđ. I. 10.61^b, 62^a.63 = Bđ. I. 10.62^b, 63^a; Vā. 27.37^{ab}. 1) Vā. candramās tu. 2) Bđ. cēha.64 = Bđ. I. 10.63^b, 64^a; Vā. 27.37^c, 38^a. 1) Vā. -va evaṃ vandeta.65 = Bđ. I. 10.64^b, 65^a; Vā. 27.38^{bc}. 1) Bđ. 1. -trau. 2) Bđ. bhavet.66 = Bđ. I. 10.65^b, 66^a; Vā. 27.39. 1) Vā. tatrā-. 2) Vā. sa-. 3) Vā. can-.67 = Bđ. I. 10.66^b, 67^a; Vā. 27.40. 1) Vā. -kṣy-. 2) Bđ. 1. muktā-.68 = Bđ. I. 10.67^b, 68^a; Vā. 27.41. 1) Bđ. -va hy. 2) Vā. T. -nātmakāni
yā. 3) Vā. ātma-.

Textgruppe II B.

yayā dhatte prajāḥ sarvāḥ sthīrībhūtena tejasā¹⁾ |
pārthivī sā tanus tasya Śārvi²⁾ dhārayati³⁾ prajāḥ. || 69 ||
yā ca¹⁾ sthitā śarīreṣu bhūtānām prāṇavṛttibhiḥ, |
vāyva²⁾tmikā tu Ai³⁾śāni. sā prāṇaḥ prāṇinām iha⁴⁾. || 70 ||
pitṛśītāni pacati bhūtānām jāḥareṣu yā¹⁾, |
tanuḥ²⁾ Pāsupatī tasya; pācakaḥ so 'gnir³⁾ ucyate. || 71 ||
yāniha susīrāṇi syur deheṣv antargatāni vai |
vāyoḥ samcaranārthāya¹⁾, Bhīmā sā pro²⁾cyate tanuḥ. || 72 ||
vaitāna¹⁾dīkṣitānām tu yā sthītir brahmavādinām, |
tanur Ugrātmikā sā tu, ten-Ôgro dīkṣitaḥ smṛtaḥ. || 73 ||
yat tu samkalpakam tasya prajāsv iha samā¹⁾sthitam, |
sā tanur mānasī tasya candramāḥ prāṇiṣu sthitaḥ. || 74 ||
navo navo bhavati hi¹⁾, jāyamānaḥ punaḥ punaḥ, |
pi²⁾yate 'sau³⁾ yathākālam⁴⁾ vibudhaiḥ pitṛbhiḥ saha, || 75 ||
Mahādevo 'mṛtātmasau¹⁾ candramā ammayāḥ²⁾ smṛtaḥ. |
tasya yā prathamā nāmnā tanū Raudri prakīrtitā, || 76 ||
patnī Suvarcatā tasya¹⁾, putras tasyāḥ²⁾ Śānaiścaraḥ. |
Bhavasya yā dvitīyā tu āpo nāmuā tanuḥ smṛtā³⁾, || 77 ||
tasy-Ôṣātrā¹⁾ smṛtā patnī putras cāpy²⁾ Uśāna smṛtaḥ. |
Sarvasya yā tṛtīyā tu nāma³⁾ bhūmis tanuḥ smṛtā, || 78 ||
patnī tasya¹⁾ Vikeśitī²⁾, putras c-Ān³⁾gārakaḥ smṛtaḥ. |
Īśānasya caturthasya nāmnā vātas tanus tu yā⁴⁾; || 79 ||
tasya¹⁾ patnī Śivā nāma, putras cāsyā Manojavaḥ |
Avijñātāgatīś caiva dvau putrau c-Ānilasya tu. || 80 ||
nāmnā Paśupater yā tu tanur agnir dvijaiḥ smṛtā, |
tasya¹⁾ patnī smṛtā Svāhā, Skandas tasyāḥ²⁾ sutāḥ smṛtaḥ. || 81 ||

69 = Bđ. I. 10.68^b, 69^a; Vā. 27.42. 1) Vā.T. cetasā. 2) Bđ. sādhrī.
3) Bđ. -te.

70 = Bđ. I. 10.69^b, 70^a; Vā. 27.43. 1) Vā. yāvat. 2) Bđ. vātā-. 3) Bđ.
cai-. 4) Vā. -nāḥ prāṇinā saha.

71 = Bđ. I. 10.70^b, 71^a; Vā. 27.44. 1) Bđ. -ṣv iha. 2) Vā. tataḥ. 3) Vā.
pācikā śaktir; V. -ka sāgnir.

72 = Bđ. I. 10.71^b, 72^a; Vā. 27.45. 1) Bđ. arthāni. 2) Vā. sā Bhīmā cōc-.

73 = Bđ. I. 10.72^b, 73^a; Vā. 27.46. 1) Bđ. vaitānyā-.

74 = Bđ. I. 10.73^b, 74^a; Vā. 27.47. 1) Vā. samam.

75 = Bđ. I. 10.74^b, 75^a; Vā. 27.48^{ab}. 1) Bđ. -vo yo bhavati. 2) Vā. ni-
3) Vā. yo. 4) Vā. -lam.

76 = Bđ. I. 10.75^b, 76^a; Vā. 27.48^c, 49^a. 1) Bđ. -mā sa. 2) Vā. hy am-
mayasā candramāḥ.

77 = Bđ. I. 10.76^b, 77^a; Vā. 27.49^b, 50^a. 1) Bđ. -yāḥ. 2) Bđ. -tras cāsya.
3) Vā. tanur āpaḥ smṛtā tu vai.

78 = Bđ. I. 10.77^b, 78^a; Vā. 27.50^b, 51^a. 1) Bđ.1 Dhātṛi; Bđ.2 yā tu. 2) Bđ.
ca. 3) Bđ. -yasya nāmno.

79 = Bđ. I. 10.78^b, 79^a; Vā. 27.51^b, 52^a. 1) Bđ. tasyāḥ patnī. 2) Bđ. -śī
tu. 3) Bđ. -tro 'sy-Ān-. 4) Vā. svargatasya ca yā tanuḥ.

80 = Bđ. I. 10.79^b, 80^a; Vā. 27.52^b = a. 1) Bđ. -yāḥ.

81 = Bđ. I. 10.80^b, 81^a; Vā. 27.53. 1) Bđ. -yāḥ. 2) Vā. cāpi.

nāmnā śaṣṭhāsyā yā Bhīmā tanur ākāśa¹⁾ ucyate, |
 diśaḥ patnyāḥ smṛtās tasya Svargaś cāsyā²⁾ sutaḥ smṛtaḥ. || 82 ||
 Ugrā tanuḥ saptamī yā dikṣito brāhmaṇaḥ smṛtaḥ¹⁾, |
 Dikṣā patnī smṛtā, tasyā²⁾ Saṃtānaḥ putra ucyate. || 83 ||
 nāmnāṣṭamasya mahatas tanur yā candramāḥ smṛtaḥ, |
 tasya vai Rohiṇī patnī¹⁾, putras tasyā²⁾ Budhaḥ smṛtaḥ. || 84 ||
 ity etās tanavas tasya nāmbhiḥ saha¹⁾ kīrtitaḥ, |
 tāsū²⁾ vandyo³⁾ namasyās⁴⁾ ca pratināma tanūṣu vai: || 85 ||
 sūrye 'psūrvyāṃ tathā vāyāv agnau vyomny atha dikṣite¹⁾ |
 bhaktaiḥ tathā²⁾ candramasi, [bhaktyā vandyas tu nāmbhiḥ. || 86 ||
 evaṃ yo vetī taṃ devaṃ] tanubhir nāmbhiś ca¹⁾ ha, |
 prajāvān eti sāyujyam Īśvarasya naro hi²⁾ saḥ || 87 ||
 ity etad vo mayā prok¹⁾taṃ guhyaṃ Bhīmasya yad²⁾ yaśaḥ, |
 śaṃ no 'stu dvipade nityaṃ³⁾, śaṃ no 'tu ca catuspade. || 88 ||
 etat proktaṃ nidānaṃ vaś¹⁾ tanūḥ nāmbhiḥ saha |
 Mahādevasya devasya, Bhrgos tu śṛṇuta prajāḥ! || 89 ||

82 = Bḍ. I. 10.81^b, 82^a; Vā. 27.54. 1) Bḍ. śam. 2) Bḍ. cāpi; Vā. cāsyā.

83 = Bḍ. I. 10.82^b, 83^a; Vā. 27.55. 1) Vā. -tair brāhmaṇaiḥ smṛtā.

2) Vā. -sya.

84 = Bḍ. I. 10.83^b, 84^a; Vā. 27.56. 1) Vā. patnī tu Rohiṇī tasya. 2) Vā. -traś cāsyā.

85 = Bḍ. I. 10.84^b, 85^a; Vā. 27.57. 1) Vā. pari-. 2) Vā.T. tās tu. 3) Vā. -yā. 4) Vā. -yās.

86 = Bḍ. I. 10.85^b, 86^a; Vā. 27.58^(a)bI = abI. 1) Vā. bhaktaiḥ sūrye 'psu pṛthivyāṃ vāyavagnivyomadikṣitaiḥ. 2) Vā. tathā ca vai.

87 = Bḍ. I. 10.86^b, 87^a; Vā. 27.58^bIIc = aIIb. 1) Vā. sa-. 2) Bḍ. Bhavasya

88 = Bḍ. I. 10.87^b, 88^a; Vā. 27.59. 1) Vā. -yākhyā-. 2) Vā. tad. 3) Bḍ. vipraḥ.

89 = Bḍ. I. 10.88^bc; Vā. 27.60. 1) Bḍ. ca.

9. Kapitel.

(Bd. I. 11.1-44, 12.1-63; Vā. 28.1-39, 29.1-49.)

Bhṛgoḥ Khyātir vijajñe 'tha¹) isvarau sukhaduḥkhyoḥ |
 śubhāśubhaprādātārau sarvaprāṇabhṛtām iha || 1 ||
 devau Dhātā¹-Vidhātārau manvantaravicāriṇau. |
 tayor jyeṣṭhā tu bhaginī devi Śrīr lokabhāvinī. || 2 ||
 sā tu Nārāyaṇaṃ devaṃ patim āsādyā śobhanā¹), |
 Nārāyaṇātmaṃ tasyāṃ²) Bal-Onmāda³) vyajāyatām⁴). |
 [Balasya Tejaḥ putras tu, Unmādasya tu Saṃśayaḥ.] || 3 ||
 tasyānye¹) mānasāḥ putrā āsan vyomavi²cāriṇaḥ, |
 ye vabanti vimānāni devānāṃ puṇyakarmaṇāṃ. || 4 ||
 Meru¹kanye²) smṛte bhārye Vidhātur Dhātur eva ca |
 Āyatir Niyatiś caiva, tayor putrau dṛḍhavratau || 5 ||
 Prāṇas¹) caiva Mṛkaṇḍuś²) ca brahmakośau sanātanau. |
 Manasvinyāṃ Mṛkaṇḍoś ca³) Mārkaṇḍeyo babbūva ha, || 6 ||
 suto Vedaśīrās tasya Dhūmrapatyā¹) ajāyata. |
 Pivaryāṃ Vedaśīrasaḥ putrā vaṃśakarāḥ smṛtāḥ, |
 Mārkaṇḍeyā iti²) khyātā ṛṣayo vedapāragāḥ. || 7 ||
 Prāṇasya¹) Puṇḍarikāyāṃ Dyutimān ātmajo 'bhavat, |
 Unmātas ca Dyutimataḥ Svanavātas²) ca tāv ubhau, || 8 ||
 tayor putrās ca pautrās ca Bhārgavaṇāṃ parasparam¹). |
 Svāyambhuve 'ntare 'tite²) Mariceḥ śṛṇuta prajāḥ! || 9 ||
 patnī Mariceḥ Saṃbhūtir vijajñe sātmasambhavam |
 prajāpateḥ Pūrṇamāsam kanyās cēmā nibodbata. || 10 ||
 Kṛṣṇiḥ Pr²ṣṭis tv Iṣā caiva tathā c-Ā³pacitiḥ śubhā⁴). |
 Pūrṇamāsāḥ Sarasvatyāṃ putrau dvāv⁵) udapādayat. || 11 ||
 Virajaṃ caiva dharmīṣṭhaṃ Parvasaṃ¹) caiva tāv ubhau. |
 Virajasytamajo vidvān Sudhāmā nāma viśrutaḥ. || 12 ||

1 = Bd. I. 12.1; Vā. 28.1^{ab}. 1) Bd. vai.2 = Bd. I. 12.2; Vā. 28.1^c, 2^a. 1) Bd. -tṛ-.3 = Bd. I. 12.3, 4^a; Vā. 28.2^{bc} = ab. 1) Vā. -nam. 2) Bd. sādhi. 3) Vā. -Otsāda. 4) Vā. -ta.4 = Bd. I. 12.4^b, 5^a; Vā. 28.3. 1) Vā. -yā tu. 2) Vā. ye cānye divya-.5 = Bd. I. 12.5^b, 6^a; Vā. 28.4. 1) Vā. dve tu. 2) Bd. -kalpe.6 = Bd. I. 12.6^b, 7^a; Vā. 28.5. 1) Vā. Pāṇḍuś. 2) Bd. -daś. 3) Bd. -dasya.7 = Bd. I. 12.7^b, 8; Vā. 28.6. 1) Vā. Mūrdhanyāyām. 2) Bd. sam-.8 = Bd. I. 12.9; Vā. 28.7. 1) Vā. Pāṇḍoś ca. 2) Vā. utpannau Dyuti-
 mantas ca Sṛjavānaś.

9 = Bd. I. 12.10; Vā. 28.8. 1) Bd. -rāt. 2) Bd. -tā.

10 = Bd. I. 12.11; Vā. 28.9^{ab}. 1) Bd. hy ā-.11 = Bd. I. 12.12; Vā. 28.9^c, 10^a. 1) Vā. Kuś. 2) Bd. -tir Vṛ-. 3) Bd. c-Ō-. 4) Bd. smṛtā. 5) Vā. dvau putiāv.12 = Bd. I. 12.13; Vā. 28.10^b, 11^a. 1) Bd. -śam.

Sudhāmā sa tu¹⁾ Vairājah prācyāṃ diśi samā²⁾śritāḥ |
lokapālaḥ su³⁾dharmātma Gaurīputraḥ pratāpavān. || 13 ||
Parvasaḥ sarva¹⁾gaṇānām praviṣṭaḥ sa mahāyāsāḥ, |
Parvasaḥ²⁾ Parvasā³⁾yām tu janayāmāsa vai sutau: || 14 ||
Yajñavā¹⁾maṃ ca dh²⁾mantam sutam³⁾ Kāśyapaṃ eva ca, |
tayoḥ gotrakarau putrau jātau Saṃnyāsa⁴⁾-Nīścitau. || 15 ||
Smṛtiś c-Ā¹⁾ṅgirasāḥ patnī jajñe tāv³⁾ ātmasambhavau³⁾ |
putrau kanyās catasraś ca puṇyās, tā lokaviśrutāḥ: || 16 ||
Sinivāli Kuhūś caiva Rākā c-Ānumatis tathā |
tathaiiva Bharatāgṇim ca Kīrtimantam ca tāv ubhau. || 17 ||
Agneḥ putram tu Parjanyaṃ Sadvai¹⁾ suśuve prabhum²⁾. |
Hiraṇyāromā Parjanyo Mārīcyām udapadyata³⁾, |
ābhūtasamplavasthāyī lokapālaḥ sa vai smṛtaḥ. || 18 ||
jajñe Kīrtinataś cāpi Dhenukā tāv a¹⁾kalmaṣau |
Carīṣṇum²⁾ Dhṛtīmantam ca³⁾, ubhāv Aṅgirasāṃ varau. || 19 ||
tayoḥ putrās ca pautrās ca a¹⁾tītā vai sahasraśaḥ. |
Anasūyā vijajñe vai²⁾ pañc-Ātreyaṃ akalmaṣān || 20 ||
kanyām caiva Śrutim nāma, mātā Śaṅkhapadasya yā¹⁾, |
Kardamasya tu patnī sā²⁾ Pau³⁾lahasya prajāpateḥ: || 21 ||
Satyanetraś ca Havyāś ca Āpomūrthiḥ Śanaīścaraḥ¹⁾ |
Somaś ca pañcamas teṣām āsit. Svāyambhuve 'ntare || 22 ||
Yāmadevaiḥ¹⁾ sabhātītāḥ pañc-Ātreyaḥ prakīrtitāḥ. |
teṣām putrās ca pautrās ca Ātreyaṇām mahātmanām²⁾ || 23 ||
Svāyambhuve 'ntare 'ūtī¹⁾śataśo 'tha sahasraśaḥ. |
Prītyām Pulastyabhāryāyām Dattoliś²⁾ tatsuto 'bhavat, || 24 ||
pūrvajanmani so 'gastyaḥ smṛtaḥ Svāyambhuve 'ntare, |
Madhyamo Devabhūś ca Viniśo nāma¹⁾ te trayāḥ. || 25 ||

13 = Bđ. I. 11.14; Vā. 28.11^b, 12^a. 1) Vā. -masuta(to). 2) Bđ. prāñcīm diśam upā-. 3) Bđ. sa.

14 = Bđ. I. 11.15; Vā. 28.12^b, 13^a. 1) Bđ. -śaḥ parva-. 2) Bđ. -śaḥ. 3) Bđ. -śa-.

15 = Bđ. I. 11.16; Vā. 23.13^{bc}. 1) Bđ. Yajurdhā-. 2) Vā. śrī-. 3) Bđ. stambha-. 4) Vā. tau jātau Dharmā-.

16 = Bđ. I. 11.17; Vā. 28.14. 1) Bđ. tv A-. 2) Bđ. sā hy. 3) Bđ. -vān.

17 = Bđ. I. 11.18; Vā. 28.15.

18 = Bđ. I. 11.19, 20^a; Vā. 28.16. 1) Vā.T. Saṃhūti. 2) Bđ. tathā. 3) Vā.T. udapādayat.

19 = Bđ. I. 11.20^b, 21^a; Vā. 28.17. 1) Bđ. vīta-. 2) Vā.T. Variṣṭham. 3) Vā. cāpy.

20 = Bđ. I. 11.21^b, 22^a; Vā. 28.18. 1) Vā. ye '. 2) Vā. -yāpi jajñe tān.

21 = Bđ. I. 11.22^b, 23^a; Vā. 28.19. 1) Bđ. sā. 2) Vā. tu yā patnī. 3) Vā. Pu-.

22 = Bđ. I. 11.23^b, 24^a; Vā. 28.20^{ab}. 1) Vā.T. Śanīśvaraḥ.

23 = Bđ. I. 11.24^b, 25^a; Vā. 28.20^c, 21^a. 1) Vā. Yāme 'ūte. 2) Vā. hy Atriṇā vai mahātmanā.

24 = Bđ. I. 11.25^b, 26^a; Vā. 28.21^b, 22^a. 1) Vā. Yāme. 2) Bđ. Dānāgnis; Vā. Dattālis.

25 = Bđ. I. 11.26^b, 27^a; Vā. 28.22^{bc}. 1) Bđ. Atriūmā ca.

svasā yaviyasī teṣāṃ Sadvatī nāma viśrutā |
 Parjanyaajanani śubhrā, patnī tv a¹gneḥ smṛtā śubhā. || 26 ||
 Paulastyasya ṛṣeś cāpi¹) Pṛitiputrasya dhimataḥ |
 Dattoleḥ²) suṣuve patnī Sujaṅghī ca³) bahūn sutān: || 27 ||
 Paulastyā iti vikhyātāḥ, smṛtāḥ Svāyambhuve 'ntare. |
 Kṣamā tu suṣuve putrān Pulaha¹sya prajāpateḥ. || 28 ||
 tretā¹gnivarcasaḥ sarve, yeṣāṃ kīrtiḥ pratiṣṭhitā, |
 Kardamaś c-*Ōrvarivāṃś*²) ca Sahiṣṇuś cēti te trayāḥ || 29 ||
 ṛṣir *Vanakapivāṃś*¹) ca śubhā kanyā ca Pivarī. |
 Kardamasya Śrutīḥ patnī Ātreyy ajanayat svayam²): || 30 ||
 putrāṃ Śāṅkhapadaṃ caiva¹) kanyāṃ Kāmyāṃ tathaiva ca. |
 sa vai Śāṅkhapadaḥ śrīmāṃl lokapālaḥ prajāpatiḥ || 31 ||
 dakṣiṇasyāṃ diśi rataḥ, Kāmyā dattā¹) Priyavrate. |
 Kāmyā Priyavratāl lebhe Svāyambhuvasamān sutān || 32 ||
 daśa kanyādvaṃ caiva, yaiḥ kṣatram sampravartitam. |
 putro *Dhanakapivāṃś* ca¹) Sahiṣṇur²) nāma viśrutāḥ³). || 33 ||
 Yaśodharā¹) vijajñe vai Kāmadevaṃ²) sumadhyamā. |
 Kratoḥ Kratusamān³) putrān⁴) vijajñe Saṃna⁵tiḥ śubhā. || 34 ||
 teṣāṃ na bhāryā¹) putro vā, sarve te hy ū²dhvaretasaḥ; |
 ṣaṣṭy etāni³) sahasrāṇi Vālakhilyā iti śrutāḥ. || 35 ||
 Aruṇasyāgrato yānti parivārya Divākaram |
 ā bhūtasamplavāt sarve patanḡgasahacāriṇaḥ. || 36 ||
 svasārau tu¹) yaviyasyau Puṇyā *Satyavati*²) ca te |
 Parvasasya³) snuṣe te vai Pūrṇamāśasutasya tu⁴). || 37 ||
 Ūrjayāṃ tu Vasiṣṭhasya putrā vai¹) sapta jajñire |
 jyāyasi ca svasā²); teṣāṃ Puṇḍarikā sumadhyamā. || 38 ||

26 = Bđ. I. 11.27^b, 28^a; Vā. 28.23. 1) Bđ. cā-

27 = Bđ. I. 11.28^b, 29^a; Vā. 28.24^{ab}. 1) Bđ. ca brahmarṣeḥ. 2) Bđ. dānāc
ca; Vā. Dattāleḥ. 3) Vā. -ghādīn.

28 = Bđ. I. 11.29^b, 30^a; Vā. 28.24^c, 25^a. 1) Bđ. -lastya-

29 = Bđ. I. 11.30^b, 31^a; Vā. 28.25^b, 26^a. 1) Vā.T. te cā-

2) Vā. c-*Ambariṣaś*

30 = Bđ. I. 11.31^b, 32^a; Vā. 28.26^b, 27^a. 1) Bđ. Kanakapitḥaś; Vā.T. Dha-

2) Vā. sutān.

31 = Bđ. I. 11.32^b, 33^a; Vā. 28.27^b, 28^a. 1) Bđ. nāma.

32 = Bđ. I. 11.33^b, 34^a; Vā. 28.28^b, 29^a. 1) Vā. -yāṃ dattvā.

33 = Bđ. I. 11.34^b, 35^a; Vā. 28.29^b, 30^a. 1) Bđ. -tram Kanakapathisya.

2) Bđ. -ṇuṃ. 3) Bđ. -tam.

34 = Bđ. I. 11.35^b, 36^a; Vā. 28.30^b, 31^a. 1) Vā.T. -dhārī. 2) Vā. -vaḥ.

3) Vā. Rtoḥ Kratusamaḥ. 4) Vā. -tro. 5) Vā.T. Saṃta-

35 = Bđ. I. 11.36^b, 37^a; Vā. 28.31^{bc}. 1) Vā. naiṣāṃ bhāryāsti. 2) Bđ.

te ūr-. 3) Bđ.1 tāni ṣaṣṭi.

36 = Bđ. I. 11.37^b, 38^a; Vā. 28.32.

37 = Bđ. I. 11.38^b, 39^a; Vā. 28.33. 1) Bđ. tad. 2) Vā. Puṇyātmasumati.

3) Bđ. -śasya. 4) Vā. vai.

38 = Bđ. I. 11.39^b, 40^a; Vā. 28.34. 1) Bđ. Vasiṣṭhāḥ. 2) Bđ. sutā.

janani sā Dyutimataḥ Prāṇasya¹⁾ mahiṣi priyā, |
 tasyās tu ye²⁾ yaviyāṃso Vāsiṣṭhāḥ sapta viśrutāḥ: || 39 ||
 Rajo¹⁾ Gart-Ordhva²⁾bāhuś ca Savanaḥ Pavanaś³⁾ ca yaḥ |
 Sutapāḥ Śukla⁴⁾ ity ete sarve saptarṣayaḥ smṛtāḥ. || 40 ||
 Rajaso vāpy¹⁾ ajanayan Mārkaṇḍeyi yaśasvini |
 praticyāṃ diśi rājanaṃ²⁾ Ketumantaṃ prajāpatim. || 41 ||
 gotrāni nāmbhis teṣāṃ Vāsiṣṭhānāṃ mahātmanāṃ |
 Svāyaṃbhuve 'ntare 'titāny¹⁾, agnes tu śṛṇuta prajāḥ! || 42 ||
 ity eṣa ṛṣisargas tu sānubandhaḥ prakīrtitaḥ, |
 vistareṇānupūrvyā ca¹⁾ agner vakṣyāmy atāḥ param²⁾. || 43 ||
 yo 'sāv agnir¹⁾ Abhimāni smṛtaḥ²⁾ Svāyaṃbhuve 'ntare |
 Brahmaṇo mānaśaḥ putras, tasmāt Svāhā vyajāyata || 44 ||
 Pāvakaṃ¹⁾ Pavamānaṃ²⁾ ca, Śucir agniś³⁾ ca yaḥ smṛtaḥ. |
 nirmathyaḥ Pavamānas tu, vaidyutaḥ Pāvakaḥ smṛtaḥ, || 45 ||
 Śuciḥ sau¹⁾ras tu vijñeyaḥ, Svāhāputrās tu te trayāḥ²⁾. |
 nirmathyaḥ³⁾ Pavamānas tu, Śuciḥ sau¹⁾ras tu yaḥ smṛtaḥ, || 46
 abyonir¹⁾ vaidyutaś²⁾ caiva, teṣāṃ sthānāni tā³⁾ni vai. |
 Pavamānātmajaś caiva Kavyavāhana ucyate, || 47 ||
 Pāvakiḥ¹⁾ Saharākṣas tu, Havyavāhaḥ Śuceḥ sutaḥ. |
 devānāṃ Havyavāho 'gniḥ, pitṛṇāṃ Kavyavāhanaḥ, || 48 ||
 Saharākṣo 'surāṇāṃ tu, trayāṇāṃ te¹⁾ trayo 'gnayaḥ. |
 eteṣāṃ putrapautrās tu catvāriṃśan navaiva tu, || 49 ||
 vakṣyāmi nāmbhis¹⁾ teṣāṃ pravibhāgaṃ pṛthak pṛthak. |
 viśruto²⁾ Laukikā³⁾gnis tu prathamo Brahmaṇaḥ sutaḥ, || 50 ||
 Brahmodanā¹⁾gnis tatputro Bharato nāma viśrutaḥ. |
 Vaiśvānaraḥ sutas tasya vahan havyaṃ samāḥ śatam²⁾. || 51 ||
 amṛto¹⁾ 'tharvaṇā²⁾ pūrvam mathitaḥ³⁾ Puṣkarodadhu, |

39 = Bđ. I. 11.40b, 41a; Vā. 28.35. 1) Vā. Pāṇḍos tu. 2) Vā. asyāṃ (V. -yās) tv ime.

40 = Bđ. I. 11.41b, 42a; Vā. 28.36. 1) Bđ. Rakṣo. 2) Vā. Rajaḥputro 'rdha-. 3) Vā. c-Ādhanaś. 4) Bđ. Śāṅkur.

41 = Bđ. I. 11.42b, 43a; Vā. 28.37. 1) Bđ. Ratno varāṅgy. 2) Vā. -janyaṃ.

42 = Bđ. I. 11.43b, 44a; Vā. 28.38. 1) Vā. 'titās tv.

43 = Bđ. I. 11.44b, 45; Vā. 28.39. 1) Bđ.1 -yāc ca; Vā. cāpy. 2) Vā. agnes tu śṛṇuta prajāḥ.

44 = Bđ. I. 12.1; Vā. 29.1. 1) Bđ. -ner. 2) Vā. hy āsit.

45 = Bđ. I. 12.2; Vā. 29.2a = a. 1) Vā. -kaḥ. 2) Vā. -naś. 3) Vā. Pāvamānaś.

46 = Bđ. I. 12.3; Vā. 29.3b, 3a. 1) Vā.T. śau-. 2) Vā. trayas tu te. 3) Vā. -ya-.

47 = Bđ. I. 12.4; Vā. 29.3b, 4a. 1) Vā. Pāvakā. 2) Vā. -tās. 3) Vā. yā-.

48 = Bđ. I. 12.5; Vā. 29.4b, 5a. 1) Vā. -kāt.

49 = Bđ. I. 12.6; Vā. 29.5b, 6a. 1) Bđ. Vā.T. tu.

50 = Bđ. I. 12.7; Vā. 29.6b, 7a. 1) Vā. -tas. 2) Vā. vaidyuto. 3) Bđ. -ko'.

51 = Bđ. I. 12.8; Vā. 29.7b, (8a). 1) Bđ.1 -mo dattā; Vā. -auda-. 2) Vā. -mukhas tasya mahaḥ kāvyo hy apāṃ rasaḥ.

52 = Bđ. I. 12.9; Vā. 29.8bc. 1) Bđ. sambhṛto. 2) Vā. -ṇāt. 3) Bđ.1

so 'tharvā Laukikā⁴gnis tu Dadhyaṅgo⁵) 'tharvaṇaḥ sutah⁶). || 52 ||
 atharvā tu Bhṛgu jñeyo¹) hy²), Aṅgir-Ātharvaṇaḥ smṛ³taḥ. |
 tasmāt sa Laukikā⁴gnis tu Dadhyaṅgo⁵) 'tharvaṇo mataḥ. || 53 ||
 atha yaḥ¹) Pavamānas tu²) nirmathyaḥ kavibhiḥ smṛtaḥ, |
 sa jñeyo Gārhapatyo 'gnis, tasya³) putradvayam smṛtam. || 54 ||
 Śaṃsyaḥ tv Āhavanīyo 'gniḥ, smṛto yo⁴) havyaḥ avāhanah, |
 dvitīyas tu sutah proktaḥ, śukro 'gnir yaḥ praṇīyate || 55 ||
 tathā Savy-Āpasavyau ca¹) Śaṃsyaśyāgneḥ sutāv ubhau. |
 Śaṃsyaḥ²) tu ṣoḍaśa nadīś cakame havyaḥ avāhanah, || 56 ||
 yo 'sāv Āhavanīyo 'gnir abhimāni dvijaiḥ smṛtaḥ: |
 Kāveriṃ Kṛṣṇaveṇā¹) ca Narmadāṃ Yamunāṃ tathā || 57 ||
 Godāvarīṃ Vitastāṃ ca Candrabhāgāṃ Irāvatiṃ |
 Vipāsāṃ Kauśikīṃ caiva Śatadrūṃ Sarayūṃ tathā || 58 ||
 Sitāṃ Sarasvatīṃ caiva Hlādinīṃ Pāvanīṃ tathā; |
 tāsu ṣoḍaśadhātmanāṃ pravibhajya pṛthak pṛthak || 59 ||
 atmānaṃ vyadadhāt, tāsu Dhiṣṇīṣv atha babhūva saḥ |
 kṛttikācāriṇī Dhiṣṇī | Dhiṣṇyād avyabhicāriṇyas
 jajñire tāś ca Dhiṣṇayaḥ. || 60 || | tāsūtpannās tu Dhiṣṇayaḥ. || 60 ||
 Dhiṣṇīṣu jajñire yasmād, Dhiṣṇayas tena kīrtitāḥ. |
 ity eta vai nadīputrā Dhiṣṇīṣv eva¹) vijajñire. || 61 ||
 teṣāṃ viharāṇīyā ye upastheyās ca ye 'gnayaḥ, |
 tāñ śṛṇudhvam samāsena kīrtiyamānān yathātatham¹): || 62 ||
 { Vibhuḥ¹) Pravāhaṇo 'gnīdhras tatrasthā²) Dhiṣṇayo 'pare |
 { vidhīyante yathāsthānaṃ sautyē 'hni³) savane⁴) kramāt. || 63 ||
 { anirdeśyānyavācyānām¹) agnīnām śṛṇvuta kramam: |
 samrād agniḥ Kṛṣṇānur yo dvitīyo 'nta²avedikaḥ. || 64 ||
 samrāḍagnimulchān¹) aṣṭau upatiṣṭhanti tān dvijān²): |

cf. Śi. 70b, 71a.

edhitih; Bḍ. adhītaḥ. 4) Bḍ. -ko'. 5) Bḍ. darpahā. 6) Bḍ. Vā. V. smṛtaḥ.

53 = Bḍ I. 12.10; Vā. 29.9. 1) Bḍ. jajñe. 2) Vā. 'py. 3) Vā. T. su.
 4) Bḍ. -ko'. 5) Bḍ. -gā.

54 = Bḍ I. 12.11; Vā. 29.10. 1) Bḍ. ātharvaḥ. 2) Vā. -no 'gnir.
 3) Vā. tataḥ.

55 = Bḍ I. 12.12; Vā. 29.11. 1) Vā. yaḥ³smṛto.

56 = Bḍ I. 12.13; Vā. 29.12ab. 1) Vā. tathā Sabhy-Āvasathyau vai.
 2) Vā. -yās.

57 = Bḍ I. 12.14; Vā. 29.12c, 13a. 1) Vā. -ṇīm.

58 = Bḍ I. 12.15; Vā. 29.13b, 14a.

59 = Bḍ I. 12.16; Vā. 29.14b, 15a.

60a = Bḍ I. 12.17a; Vā. 29.15b.

60b = Bḍ I. 12.17b | 60b = Vā. 29.16a.

61 = Bḍ I. 12.18; Vā. 29.16b, 17a. 1) Bḍ. -vam.

62 = Bḍ I. 12.19; Vā. 29.17bc. 1) Vā. -thā.

63 = Bḍ I. 12.20; Vā. 29.18. 1) Vā. Rtuḥ. 2) Vā. purastād. 3) Bḍ. sū-
 vāhe 4) Vā. -na- [yotta-]

64 = Bḍ I. 12.21; Vā. 29.19. 1) Bḍ. anuddeśya nivāśyānām. 2) Vā.

64 = Bḍ I. 12.22; Vā. 29.20. 1) Vā. -niḥ smṛta hy. 2) Vā. -jaḥ. 3) Vā.
 adhas-tāt parśad anyas. 4) Vā. 'tra drś-.

*pariṣatpavamānas*⁶⁾ tu dvitīyaḥ so 'nudiś⁴yate. || 65 ||
*pratākkān yo*¹⁾ Nabho nāma, catvare 'sau²⁾ vibhāvyaṭe. |
*havya tato hy asaṃmṛṣṭaḥ śāmitro 'gnau*⁴⁾ vibhāvyaṭe || 66 ||
 Rūdhāma ca Sujyotir audumbaryaḥ pra¹kiryaṭe |
*Viśvavyacāḥ*²⁾ samudro 'gnir brahmasthāne sa kiryaṭe, || 67 ||
 Brahmajyotir Vasur nā¹ma brahmasthāne sa ucyate, |
 Ajaikapād upastheyāḥ sa²⁾ vai śālāmukhiyakaḥ, || 68 ||
 anuddeśyo hy¹⁾ Ahirbudhnyāḥ²⁾ so 'gnir gṛhpatiḥ smṛtaḥ. |
 Śaṃsyasyaite³⁾ sutāḥ sarve upastheyā dvijaiḥ smṛtāḥ. || 69 ||
 tato viharāṇīyāṃs ca vaksyāmy aṣṭau ca¹⁾ tatsūtān. |
 { *Vibhūḥ*²⁾ Pravāhaṇo 'gnidhras tatrasthā Dhiṣṇayo 'p³are || 70 ||
 cf. Śi. 68. | *vidhīyante yathāsthānaṃ sautye 'hni savane*²⁾ kramāt. |
*hotrīyas tu*⁴⁾ smṛ⁵to hy agnir vahnir⁶⁾ yo havyavāhanaḥ, || 71 ||
prasānto 'gniḥ¹⁾ Pracetās tu dvitīyāś cātra nāmakaḥ²⁾, |
 tato 'g³nir Vaiś⁴vadevas tu Brahmaṇacchamsir⁵⁾ ucyate, || 72 ||
 Uśig agniḥ kavir yas tu | Uśig agniḥ kavir¹⁾ yas tu
 Potā¹gniḥ sa vibhāvyaṭe, |
 Āvārir agnir Vābhārir
 Vaiśṭhiyaḥ sa vibhāvyaṭe, || 73 ||
 Avasphūrjo Vivasvāms tu,
 Āsthāś(?) caiva sa ucyate, |
 aṣṭamaḥ Sudhyur agnir yo
 Mārjāliyaḥ sa ucyate. || 74 ||
 Dhiṣṇyāvāharaṇā hy ete
 sautye 'hntījanta vai dvijaiḥ. |
 apāṃ yoniḥ smṛto 'sau, sa hy
 apsunāmā vibhāvyaṭe. || 75 ||
 tato¹⁾ yaḥ Pāvako nāmmā²⁾, sa cāpāṃ³⁾ garbha ucyate, |
 agniḥ so 'vabhṛtho⁴⁾ jūcyo, Vāruṇena sahejyaṭe⁵⁾ || 76 ||

66 = Bđ. I. 12.23; Vā. 29.21^a, 22^a. 1) Bđ.1 -talkān yo; Vā. gratadvoce.

2) Vā. -vāri sa. 3) Vā. -sūryādyasamsṛṣ-. 4) Vā. sa.

67 = Bđ. I. 12.24; Vā. 29.23^a, 22^b. 1) Vā. -yām pra-. 2) Vā. -svāya.

68 = Bđ. I. 12.25; Vā. 29.23^b, 24^a. 1) Bđ. -dhā-. 2) Bđ.1 -stho yaḥ sa.

69 = Bđ. I. 12.26; Vā. 29.24^b, 25^a. 1) Vā. 'py. 2) Bđ.1 -nyo; Vā.T. -naḥ.
 3) Vā. -sth(1)aiiva.

70 = Bđ. I. 12.27; Vā. 29.25^b, 26^a. 1) Bđ. tu. 2) Vā. Rtu-. 3) Bđ. teṣāṃ
 Dhiṣṇyas tathāp-.

71 = Bđ. I. 12.28; Vā. 29.26^b, 27^a. 1) Vā. vihva-. 2) Vā. -na-. 3) Vā.
 pautre-. 4) Vā. tat. 5) Vā. su-. 6) Vā -niḥ smṛto.

72 = Bđ. I. 12.29; Vā. 29.27^b, 28^a. 1) Śāntiś cāgniḥ. 2) Vā. -yaḥ satya
 ucyate. 3) Vā. -thā-. 4) Vā. Viś-. 5) Vā. -masthāne sa.

73 = Bđ. I. 12.30. 1) Bđ.T. -to '-.

73 = Vā. 29.29^a. 1) Vā.T. Uśāragṇīḥ
 savīr-.

74 = Bđ. I. 12.31.

74 = Vā. 29.28^b, 29^b.

75 = Bđ. I. 12.32.

75 = Vā. 29.30^a.

76 = Bđ. I. 12.33; Vā. 29.30^b, 31^a. 1) Vā. tayor. 2) Vā -ma. 3) Bđ.1
 abjo yo; Bđ.2 alopāṃ. 4) Bđ.1 -the. 5) Vā. -yaḥ samyak prā-
 pyāpsu hūyate.

Hrcchayas tatsuto hy agnir, jāthare yo nr̥ṇām *pacan*¹⁾. |
 Man²yumāñ jātharasyāgner vidvān agniḥ sutah smṛtaḥ. || 77 ||
 parasaparocchritah¹⁾ so 'gnir bhūtāniha vinirdahet²⁾, |
 putras tv a³gner Manyumato ghorah Saṃvartakah smṛtaḥ. || 78 ||
 pibann apah sa vasati samudre Vaḍavāmukbah; |
 samudravāsinaḥ putraḥ Saharakṣo vibhāvvyate. || 79 ||
 Saharakṣasutah Kṣāmo grhāni¹⁾ dahate²⁾ nr̥ṇām, |
 Kravyād a³gniḥ sutas tasya, puruṣān atti yo mṛtān. || 80 ||
 ity ete Pāvakasyāgneḥ putrā eva¹⁾ prakīrtitāḥ. |
 tataḥ Śucis²⁾ tu vai³⁾ sauro⁴⁾ gandharvair Āyur ahutaḥ⁵⁾, || 81 ||
 mathito yas tv aranyām vai¹⁾, so 'gnir agniḥ samidhyate²⁾. |
 Āyur nāma³⁾ tu⁴⁾ bhagavān asau⁵⁾, yas tu praṇiyate. || 82 ||
 Āyuso Mahiṣaḥ¹⁾ putrah, Savano²⁾ nāma tat³⁾sutah, |
 pākayañeṣv abhi⁴⁾māni so 'gnis tu Savanaḥ⁵⁾ smṛtaḥ. || 83 ||
 putras ca Savana¹⁾syāgner Adbhutaḥ sa mahāyasaḥ, |
 Viviciś c-Ād²⁾bhutasypāpi putro 'gnes tu³⁾ mahān smṛtaḥ, || 84 ||
 prāyascitteṣv abhi⁴⁾māni¹⁾ hutaḥ bhuñkte haviḥ sadā. |
 Vivices²⁾ tu suto hy Arkas, tasya cāgneḥ sutā³⁾ ime: || 85 ||
 Anikavān Vājasyk¹⁾ ca Rakṣohā Pathi²⁾kṛt tathā |
 Surabhir Vasur Annādo³⁾ Praviṣṭo yaḥ sa rukmarāt⁴⁾. || 86 ||
 Śucer agneḥ prajā hy eṣā vahnayaś ca¹⁾ caturdaśa, |
 ity ete vahnayaḥ²⁾ proktāḥ praṇiyante 'dhvareṣu ye³⁾. || 87 ||
 ādisarge vya⁴⁾tītā vai Yāmaiḥ saha surottamaiḥ, |
 Svāyaṃbhuve 'ntare pūrvam agnyas te 'bhimāninaḥ. || 88 ||
 ete viharāṇiyeṣu¹⁾ cetanācetanēṣv iha²⁾ |
 sthānābhimānino loke prāg āsan havyvāhanāḥ. || 89 ||

77 = Bđ. I. 12.34; Vā. 29.31^b, 32^a. 1) Vā. sthitah. 2) Bđ.1 Mṛt.

78 = Bđ. I. 12.35; Vā. 29.33^b, 33^a. 1) Bđ.1 -rotthitah. 2) Bđ.2 -han; Vā. vimur mahān. 3) Vā. -traḥ so'.

79 = Bđ. I. 12.36; Vā. 29.33^b, 34^a.

80 = Bđ. I. 12.37; Vā. 29.34^b, 35^a. 1) Bđ. -nām. 2) Vā. sa dahes (?). 3) Vā. -do'.

81 = Bđ. I. 12.38; Vā. 29.35^b, 36^a. 1) Vā. hy evaṃ. 2) Vā. -ces. 3) Vā. yaḥ. 4) Vā. -rer. 5) Vā. asurāvṛtaiḥ.

82 = Bđ. I. 12.39; Vā. 29.36^b, 37^a. 1) Bđ. ca. 2) Bđ. -im samindhati. 3) Bđ. -nā. 4) Vā. -mātha. 5) Vā. paśau.

83 = Bđ. I. Bđ. I. 12.40; Vā. 29.37^b, 38^a. 1) Vā. -mān. 2) Bđ. Sahaso. 3) Vā. sa Śāvān nāmataḥ. 4) Vā. Abhi-. 5) Bđ. -hasaḥ.

84 = Bđ. I. 12.41; Vā. 29.38^b, 39^a. 1) Bđ. -hasa-. 2) Bđ. -dhiś c-Ād-; Vā. -cis tv Ad-. 3) Vā. -neḥ sa.

85 = Bđ. I. 12.42; Vā. 29.39^b, 40^a. 1) Vā. T. -tte 'tha bhimānām. 2) Bđ. Vividhes. 3) Vā. -ko yo 'gnis tasya sutās tv.

86 = Bđ. I. 12.43; Vā. 29.40^bc. 1) Vā. Vāsṛjavāmś. 2) Bđ. Yaṣṭi-; Vā. Pitr-. 3) Vā. -su-Ratnādau. 4) Vā. yaś ca rukmavān.

87 = Bđ. I. 12.44; Vā. 29.41. 1) Vā. -yas tu. 2) Bđ. cāgnayaḥ. 3) Bđ. vai.

88 = Bđ. I. 12.45; Vā. 29.42. 1) Vā. hy a-.

89 = Bđ. I. 12.46; Vā. 29.43. 1) Vā. -ṇiyās tu. 2) Vā. -ṣu vai.

kāmyanaimittikāyajñeṣv¹) ete karmasv avasthitāḥ, |
 pūrvamanvantare 'titāḥ²) Śukrair³) Yāmaiḥ sutaiḥ⁴) saha || 90 ||
 devair mahātmabhiḥ puṇyaiḥ prathamasyāntare manoh. |
 ity etāni mayōktāni sthānāni sthāninaś ca ha. || 91 ||
 tair eva tu prasamkhyātam atītānāgateṣv *api*¹) |
 manvantareṣu sarveṣu lakṣaṇaṃ jātavedasām. || 92 ||
 sarve tapasvino hy ete, sarve *brahmabhṛtas*¹) tathā, |
 prajānāṃ patayaḥ sarve jyotiṣmantaś ca te smṛtāḥ. || 93 ||
 Svārociśādiṣu jñeyāḥ Sāvarnyanteṣu saptasu |
 manvantareṣu sarveṣu nānā¹rūpaprayojanaiḥ || 94 ||
 vartante vartamānaiś ca *Yāmair devaiḥ*¹) sahāgnayaḥ, |
 anāgataiḥ suraiḥ sārddhaṃ vartsyante²) 'nāgatāgnayaḥ. || 95 ||
 ity eṣa nica¹yo 'gnināṃ *anukrānto*²) yathākramam³) |
 vistareṇānupūrvyā ca pitṛnāṃ vakṣyate *punaḥ*⁴) . || 96 ||
 [Bḍ. I. 13.1—I. 36.82; Vā. 30.1—62.70.]

- 90 = Bḍ. I. 12.47; Vā. 29.44^{ab}. 1) Vā. -jasreṣv. 2) Vā.T. 'tite. 3) Vā.
 -lair. 4) Bḍ. yāgaiś ca taiḥ.
 91 = Bḍ. I. 12.48; Vā. 29.44^c, 45^a.
 92 = Bḍ. I. 12.49; Vā. 29.45^b, 46^a. 1) Bḍ. -teṣv iha.
 93 = Bḍ. I. 12.50; Vā. 29.46^{bc}. 1) Vā. hy avabhṛthās.
 94 = Bḍ. I. 12.51; Vā. 29.47. 1) Bḍ. nāma-.
 95 = Bḍ. I. 12.52; Vā. 29.48. 1) Vā. devair iha. 2) Vā. vartante.
 96 = Bḍ. I. 12.53; Vā. 29.49. 1) Vā. vina-. 2) Vā. mayā prokto.
 3) Vā. -tatham. 4) Vā. tataḥ.

Textgruppe III.

(Mt. 2.22—4.32.)

Adhy. 2.

Manur uvāca:

utpattim pralayaṃ caiva vaṃśān manvantarāpi ca |
 vaṃśyānucaritaṃ caiva bhuvanasya ca vistaram || 22 ||
 dānadharmavidhiṃ caiva śrāddhakalpaṃ ca śāśvatam |
 varṇāśramavibhāgaṃ ca tathēṣṭāpūrtasamjñitam || 23 ||
 devatānāṃ pratiṣṭhādi yac cānyad vidyate bhuvi, |
 tat sarvaṃ vistareṇa tvam dharmam vyākhyātum arhasi! || 24 ||

Matsya uvāca:

mahāpralaya-kālānta etad āsit tamomayam |
 prasuptam iva cātarkyam aprajñātam alakṣaṇam, || 25 ||
 ayijñeyam avijñātam jagat sthānu carīṣṇu ca. |
 tataḥ Svayambhūr avyaktāḥ prabhavaḥ puṇyakarmaṇām || 26 ||
 vyañjayan etad akhilam prāduraśit tamonudaḥ. |
 yo 'ndriyaḥ paro vyaktād aṇur jyāyān sanātanaḥ |
 Nārāyaṇa iti khyātaḥ, sa ekaḥ svayam udbabhau; || 27 ||
 yaḥ śarīrād abhidhyāya viśr̥kṣur vividham jagat |
 apa eva sasarijādau, tāsu vryam avāsrjat. || 28 ||
 tad evāṇḍam samabhavad dheṃarūpyamayam mahat |
 samvatsarasahasreṇa sūryāyutasamaprabham. || 29 ||
 praviśyāntar mahātejāḥ svayam evātmasambhavaḥ |
 prabhāvād api tadvyāptyā Viṣṇutvam agamat punaḥ. || 30 ||
 tadantar bhagavān eṣa sūryaḥ samabhavat purā, |
 ādityaś cādibhūtadvād, Brahmā brahma paṭhan abhūt. || 31 ||
 divaṃ bhūmiṃ samakarot tad aṇḍaśakaladvayam, |
 sa cākarod diśaḥ sarvā madhye vyoma ca śāśvatam. || 32 ||
 jarāyur Merumukhyāś ca, śailāś tasyābhavaṃ tadā, |
 yad ulbaṃ, tad abhūn meghas(!) taditsamghātamaṇḍalam. || 33 ||
 nadyo 'ṇḍanāḍyaḥ¹⁾ sambhūtāḥ pitaro manavas tathā, |
 sapta ye 'mi samudrāś ca, te 'pi cāntarjalodbhavaḥ |
 lavaṇekṣusurādyāś ca nānāratnasamanvitāḥ. || 34 ||
 sa viśr̥kṣur abhūd devaḥ Prajāpatiḥ arimḍama, |
 tattejasaś ca tatraiṣa Mārtaṇḍaḥ samajāyata. || 35 ||
 mṛte 'ṇḍe jāyate yasmān, Mārtaṇḍas tena samṣṛtaḥ. |
 rajoguṇamayam yat. tad rūpaṃ tasya mahātmanaḥ. |
 caturmukhaḥ sa bhagavān abhūl lokapitāmahaḥ. || 36 ||

1) T. -nāmmaḥ.

yena sṛṣṭam jagat sarvaṃ sadevāsura-mānuṣam, |
tam avehi rajo rūpam; mahat sattvam udāhṛtam. || 35 ||

Adhy. 3.

Manur uvāca:

caturmukhatvam āgamat kasmāl lokapitāmahaḥ, |
katham tu lokān asṛjad Brahmā brahma vidām vārah? || 1 ||

Matsya uvāca:

tapaś cakāra prathamam amarānām pitāmahaḥ, |
āvīrbhūtas tato vedāḥ sāṅgopāṅgapadakra-maḥ. || 2 ||
purāṇam sarvaśāstrāṇām prathamam Brahmaṇā sṛṣṭam |
nityam śabdamayam puṇyam śatakoti pravistaram. || 3 ||
anantaram ca vaktrebhyo vedās tasya viniṣṭāḥ |
mīmāṃsānyāyavidyās ca pramānāṣṭakasamyutāḥ. || 4 ||
vedābhyāsaratasyāśya prajākāmasya mānasāḥ |
manasaḥ pūrvasṛṣṭā vai jātā yat, tena mānasāḥ. || 5 ||
Marīcir abhavat pūrvam, tato 'trir bhagavān ṛṣiḥ, |
Aṅgirās cābhavat paścāt, Pulastyas tadanantaram, || 6 ||
tataḥ Pulahanāmā vai, tataḥ Kratur ajāyata, |
Pracetās ca tataḥ putro, Vasiṣṭhas cābhavat punaḥ. || 7 ||
putro Bhṛgur abbūt tadvan, Nārado 'py acirād abbūt: |
daśēmān mānasān Brahmā munīn putrān ajjanat. || 8 ||
śārīrān atha vakṣyāmi mātṛhīnān prajāpateḥ: |
aṅguṣṭhād dakṣiṇād Dakṣaḥ prajāpatir ajāyata, || 9 ||
Dharmaḥ stanāntād abhavad, dhṛdayād Kusumāyudhaḥ, |
bhrūmadhyād abhavat Krodhō, Lobhas cādharasambhavaḥ, |
Buddher Mohaḥ samabhavad, ahaṃkārād abhūn Madah, |
Pranodaś cābhavat kaṅṭhān, Mr̥tyur locanato nṛpa, |
Bharataḥ karamadhyāt tu Brahma-ūnur abhūt tataḥ. || 11 ||
ete nava sutā rājan kanyā ca daśamī punaḥ |
Aṅgajā iti vikhyātā daśamī Brahmaṇaḥ sutā. || 12 ||

Manur uvāca:

Buddher Mohaḥ samabhavad iti yat parikīrtitam, |
ahaṃkāraḥ smṛtaḥ krodhō, buddhir nāma kim ucyate? || 13 ||

Matsya uvāca:

sattvaṃ rajas tamaś caiva guṇatrayam udāhṛtam, |
sāmyāvasthītir eteṣāṃ prakṛtiḥ parikīrtitā. || 14 ||
kecit pradhānam ity āhur, avyaktam apare jaguḥ, |
etaḥ eva prajāṣṛṣṭim karoti vikaroti ca. || 15 ||
guṇebhyaḥ kṣobhamānebhyaḥ trayo devā vijajūire, |
ekā mūrtis, trayo bhāgā, Brahma-Viṣṇu-Maheśvarāḥ. || 16 ||
savikārāt pradhānāt tu mahattattvaṃ prajāyate, |
mahān iti yataḥ khyātir lokānām jāyate sadā. || 17 ||
ahaṃkāraś ca mahato jāyate mānavardhanaḥ, |
indriyāni tataḥ pañca vakṣye buddhivaśāni tu, |
prādurbhavanti cānyāni tathā karmavaśāni tu: || 18 ||
śrotṛam tvak cakṣuṣi jihvā nāsikā ca yathākramam |
pāyūpastham hastapādam vāk cētndriyasamgrahaḥ. || 19 ||
śabdāḥ sparśas ca rūpam ca raso gandhaś ca pañcamah |
utsargānandanādānagatyālāpās ca tatkriyāḥ. || 20 ||

mana ekādaśaṃ teṣāṃ karmabuddhiguṇānvitam. |
 indriyāvayavāḥ sūkṣmās tasya mūrtim maṇiṣiṇaḥ || 21 |
 śrayanti yasmāt, tanmātrāḥ śarīraṃ tena samsṛtam. |
 śarīrayogāj jivo 'pi śarīrī gadyate budhaiḥ. || 22 ||
 manaḥ sṛṣṭim vikurute codyamānaṃ sisṛkṣayā. |
 ākāśaṃ śabdatanmātrād abhūc chabdaguṇātmakam. || 23 ||
 ākāśavikṛter vāyuh śabdasparsāguṇo 'bhavat. |
 vāyoś ca sparśatanmātrāt tejaś cāviraḥṭ tataḥ, || 24 ||
 triguṇaṃ tadvikāreṇa tac chabdasparśarūpavat. |
 tejovikārād abhavad vāri rājaṃś cāturguṇam, || 25 ||
 rasatanmātrasambhūtaṃ, prāyo rasaguṇātmakam. |
 bhūmis tu gandhatanmātrād abhūc pañcaguṇānvitā, || 26 ||
 prāyo gandhaguṇā sā tu, buddhir eṣā garīyasi. |
 ebhiḥ sampāditaṃ bhuṅkte puruṣaḥ pañcaviṃśakaḥ, || 27 ||
 Īsvarecchāvaśaḥ so 'pi, jīvātmā kathyate budhaiḥ. |
 evaṃ ṣaḍviṃśakam proktaṃ śarīraṃ iha mānavaiḥ, || 28 ||
 sāmkyayaṃ sāmkyātmakatvāc ca Kapilādibhir ucyate. |
 etat tattvātmakam kṛtvā jagad vedhā ajījanat, || 29 ||
 Sāvitrīṃ¹⁾ lokasṛṣṭyartham bṛdī kṛtvā samāsthitaḥ. |
 tataḥ samjapatat tasya bhittvā deham akalmaṣam || 30 ||
 strīrūpam ardhama akarod, ardhama puruṣarūpavat. |
 Śatarūpa ca sā khyatā Sāvitrī ca nigadyate, || 31 ||
 Sarasvaty atha Gāyatrī Brahmāṇī ca paramtapa. |
 tataḥ svadehasambhūtam ātmajam ity akalpayat. || 32 ||
 dṛṣṭvā tāṃ vyathitas tāvat kāmabānārdito vibhuḥ: |
 aho rūpam, aho rūpam iti cāha prajāpatiḥ. || 33 ||
 tato Vasiṣṭhapramukhā bhaginīm iti cukruṣuḥ; |
 Brahmā na kiṃcid dadṛṣe tanmukhālokanād ṛte. || 34 ||
 aho rūpam aho rūpam iti prāha punaḥ punaḥ, |
 tataḥ praṇāmanamrām tāṃ punar evābhyalokayat. || 35 ||
 atha pradakṣiṇaṃ cakre sā pitur varavarṇinī |
 putrebhyo lajjitasyāsya tadrūpālokanecchayā. || 36 ||
 āvirbhūtam tato vaktraṃ dakṣiṇaṃ paṇḍugaṇḍavat, |
 vismayasphuradoṣṭhaṃ ca pāścātyam udagāt tataḥ. || 37 ||
 caturtham abhavat paścād vāmaṃ kāmāsarāturaṃ. |
 tato 'nyad abhavat tasya kāmāturalayā tathā || 38 ||
 utpatantyās tadākāśa ālokanakutūhalāt. |
 sṛṣṭyartham yat kṛtam tena tapaḥ paramadārunam, || 39 ||
 tat sarvaṃ nāśam agamat svasutopagamecchayā. |
 tenōrdhvaṃ vaktraṃ abhavat pañcamam tasya dhīmataḥ; |
 āvirbhavaḥ jātābhiś ca tadvaktraṃ cāvṛṇot prabhuḥ. || 40 ||
 tatas tān abravīd Brahmā pūtrān ātmasambhavan: |
 prajāḥ sṛjadhvaṃ abhitaḥ sadevāsura mānuṣiḥ! || 41 ||
 evam uktās tataḥ sarve sasṛjur vividhaḥ prajāḥ. |
 gateṣu teṣu sṛṣṭyartham praṇāmāvanatām imām || 42 ||
 upayeme sa viśvātmā Śatarūpām aninditām |
 sa babbhūva tayā sārḍham atikāmāturo vibhuḥ, |

salajjāṃ cakame devaḥ kamalodaramandire || 43 ||
yāvād abdaśataṃ divyaṃ yathānyaḥ prākṛto janāḥ. |
tataḥ kālena mahatā tasyāḥ putro 'bhavan manuḥ || 44 ||
Svāyambhuva iti khyataḥ, sa Virāḍ iti naḥ śrutam, |
tadrūpaguṇasāmānyād Adhipuruṣa ucyate, || 45 ||
Vairājā yatra te jātā bahavaḥ saṃśitavratāḥ, |
Svāyambhuvā mahābhāgāḥ sapta sapta tathā pare. || 46 ||
Svārociśādyāḥ sarve te Brahmatulyasvarūpiṇaḥ, |
Auttamipramukhās tadvad, yeṣāṃ tvam saptamo 'dhunā. || 47 ||

Adhy. 4.

Manur uvāca:

aho kaṣṭatarāṃ caitad Aṅgajāgamaṇaṃ vibho! |
kathaṃ na doṣaṃ agamat karmaṇānena Padmabhūḥ, || 1 ||
parasparaṃ ca sambaudhaḥ sagotrāṇāṃ abhūt katham |
vaivāhikas tat sutānāṃ, chindhi me saṃśayaṃ vibho! || 2 ||

Matsya uvāca:

divyēyam ādisṛṣṭis tu rajoguṇasamudbhavā |
atIndriyendriyā tadvad atIndriyaśaririkā || 3 ||
divyatejomayī bhūpa divyajñānasamudbhavā, |
na martyair abhitaḥ śakyā vaktuṃ vai māṃsacakṣubhiḥ || 4 ||
yathā bhujāṅgāḥ sarpāṇāṃ ākāśaṃ viśvapakṣiṇāṃ |
vidanti mārgaṃ, divyānāṃ divyā eva na mānavāḥ. || 5 ||
kāryākārye na devānāṃ śubhāśubhaphalaprade |
yasmāt, tasmān na rājendra tadvicāro nṛṇāṃ śubhaḥ. || 6 ||
anyac ca, sarvavedānāṃ adhiṣṭhātā Caturmukhaḥ, |
Gāyatrī Brahmaṇas tadvad aṅgabhūtā nigadyate. || 7 ||
amūrtam mūrtimad vāpi mithunaṃ tat pracakṣate. |
Viriūcir yatra bhāgavāṃs, tatra devī Sarasvatī; |
Bhāratī yatra yatraiva, tatra tatra prajāpatiḥ. || 8 ||
yathātapo na rahitaś chāyayā dṛśyate kvacit, |
Gāyatrī Brahmaṇaḥ pārśvaṃ tathaiva na vimuṅcati. || 9 ||
Vedarāśiḥ smṛto Brahmā, Sāvitrī tadadhiṣṭhitā, |
tasmān na kaścid doṣaḥ syāt Sāvitrīgamane vibhoḥ. || 10 ||
tathāpi lajjāvanataḥ prajāpatir abhūt purā, |
svasutopagamād Brahmā śāsāpa Kusumāyudham. || 11 ||
yasmān mamābbhibhavatā manaḥ saṃkṣobhitaṃ śaraiḥ, |
tasmāt tvaddeham acirād Rudro bhaṣṃikariṣyati. || 12 ||
tataḥ prasādayāmāsa Kāmadevaś Caturmukham: |
na mām akāraṇe śaptuṃ tvam ihārhasī mānada! || 13 ||
aham evaṃvidhaḥ sṛṣṭas tvayaiva caturānana |
indriyakṣobhajanakaḥ sarveṣāṃ eva dehināṃ. || 14 ||
strīpūṃsor avicāreṇa mayā sarvatra sarvadā |
kṣobhyaṃ manaḥ prayatnena, tvayaivōktaṃ purā vibho. || 15 ||
tasmād anaparādho 'haṃ tvayā śaptas tathā vibho; |
kuru prasādāṃ bhāgavan svaśarīrāptaye punaḥ! || 16 ||

Brahmōvāca:

Vaivasvate 'ntare prāpte Yādavānvayasambhavaḥ |
Rāmo nāma yadā martyo matsattvabalam āśritaḥ || 17 ||

avatryāsuradhvaṃsī Dvārakām adhvatsyati, |
 tadbhṛtū tatsamasya tvam tadā putratvam eṣyasi. || 18 ||
 evaṃ śarīram aśādyā bhuktvā bhogān aśeṣataḥ |
 tato Bharatavaṃśānte bhūtvā Vatsanṛpātmajaḥ || 19 ||
 vidyāharādhipatyam ca yāvad ābhūtasamplavam |
 sukhāni dharmataḥ prāpya matsamīpaṃ gamiṣyasi. || 20 ||
 evaṃ śāpapasādābhyām upetaḥ Kusumāyudhaḥ |
 śokapramodābhiyuto jagāma sa yathāgatam. || 21 ||

Manur uvāca:

ko 'sau Yadur iti prokto yadvamśe Kāmasambhavaḥ, |
 katham ca dagdho Rudreṇa kimarthaṃ Kusumāyudhaḥ, || 22 ||
 Bharatasyaṅvaye kasya kā ca sṛṣṭiḥ purābhavat? |
 etat sarvaṃ samācakṣva mūlataḥ, saṃśayo hi me! || 23 ||

Matsya uvāca:

yā sā dehārdhasambhūtā Gayātri brahmavādinī, |
 janāni yā Manor devī Śatarūpā śatendriyā, || 24 ||
 ratir manas tapo buddhir mahān dik sambhramas tathā, |
 tataḥ sa Śatarūpāyāṃ saptāpatyāny ajiṅjanat. || 25 ||
 ye Maricyādayaḥ putrā mānasās tasya dhīmataḥ, |
 teṣāṃ ayam abhūl lokāḥ sarvajñānātmakāḥ purā. || 26 ||
 tato 'srjad Vāmadevaṃ triśūlavaradhāriṇam |
 Sanatkumāraṃ ca vibhuṃ pūrveṣāṃ api pūrvajam. || 27 ||
 Vāmadevas tu bhagavān asṛjan mukhato dvijān, |
 rājanyān asṛjad bāhvor, viṭchūdrān ūrupādayoḥ. || 28 ||
 vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanuṃṣi ca |
 chandāṃsi ca sasarijādau parjanyaṃ ca tataḥ param. || 29 ||
 tataḥ sādhyagaṇān Īśas trinetrān asṛjat punaḥ |
 koṭīś ca caturaśītiṃ jarāmaraṇavarjitāḥ. || 30 ||
 Vāmo 'srjad a'martyāṃs tān Brahmaṇā vinivāritāḥ: |
 naivamvidhā bhavet sṛṣṭir jarāmaraṇavarjitā! || 31 ||
 śubhāśubhātmikā yā tu, saiva sṛṣṭiḥ praśasyate. |
 evaṃ sthitā sa tenādau sṛṣṭeḥ Sthāṇur ato 'bhavat || 32 ||

1) T. -jam na.

2. Abschnitt.

Vaṃśa.

1. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 18.1-31^a; Bđ. I. 36.83-116^b, 37.22^b-60; Br. 2.1-57; H. 54—114; Śidh. 52.1-53.21; Vā. 62.71-98; 63.22-56; Vi. I. 13.1-9^a; 14.1-7; 15.1-10, 72-84; cfr. Ga. 6.1-13; Kū. 14.1-65.)

cfr. Absch. Textgr. II B. 7. Kap.
Śl. 9b—16^a.

<p>Samsr̥ṣṭāsu prajāsv¹⁾ evam²⁾ Āpavo vai³⁾ prajāpatih lebhe vai Puruṣaḥ patnīm Śatarūpām ayonijām. 1₁ Āpavasya mahimnā tu divam avṛtya tiṣṭhataḥ dharmeṇaiva munis̥reṣṭhaḥ¹⁾ Śatarūpā vyajāyata. 1₂ sā tu varṣasatam¹⁾ taptvā tapaḥ paramaduścaram bhartāraṃ dīptatapasam Puruṣam pratyapadyata. 1₃ sa vai Svāyambhuvo viprah̥¹⁾ Puruṣo manur ucyate. tasyai²⁾kasaptatiyugam manvantaram ihōcyate. 1₄ Vairājāt¹⁾ Puruṣād Viram²⁾ Śatarūpā vyajāyata, Priyavrat-Ottānapādau Virāt Kāmyā vyajāyata³⁾. 1₅ Kāmyā nāma sūtā śreṣṭhā¹⁾ Kardamasya prajāpateḥ, </p>	<p>sūta uvāca: Cākṣuṣasya nisargam tu samāsac chrotum arhatha¹⁾ y²⁾asyānnavavāye sambhūtaḥ Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān prajānām patayaś cānye Dakṣaḥ Prācetasas tathā. 1 </p>
---	--

<p>1₁ = Br. 2.1; H. 54; Śidh. 52.1.
 2) Śidh. eva. 3) Śidh. 'tha.
 1₂ = Br. 2.2; H. 55; Śidh. 52.2.
 1₃ = Br. 2.3; H. 56; Śidh. 52.3.
 1₄ = Br. 2.4; H. 57; Śidh. 52.4.
 1₅ = A. 18.(1); Br. 2.5; H. 58; Śidh. 52.5.
 Cfr. Vi. I. 7.16, P.1. I. 3.17^b, 17^a, P.2
 V. 3.170^b, 171^a. 1) Śidh. Vairājaḥ.
 2) Śidh. Virām. 3) Śidh. Vira-
 kāyām ajāyatām; A. Priyavrat-
 Ottānapādau manoh Svāyam-
 bhuvāt sutau ajijanat sutām
 Ramyām [V. Kanyām] Śatarūpā
 taponvitā.</p> | <p>1) Br. H. sa sṛṣṭvā tu prajāś tv.
 1) H. mahārāja; Śidh. mahātmā sā.
 1) Br.H. -ṣāyutam.
 1) H. -vas tāta; Śidh. Svayam-
 yasyai.
 1) Bđ. I. 36. 83, 84^a; Vā. 62.71, 72^a.
 1) Bđ. -sac chṛṇuta dvijaḥ.
 2) Vā. t.</p> |
|---|--|

Kāmyāputrās ca²⁾ catvāraḥ:

Samrāṭ Kukṣir³⁾ Virāṭ Prabhuḥ⁴⁾. || 16 ||

Uttānapādamaṃ jagrāha putram Atriḥ prajāpatiḥ. |

Dattakaḥ sa¹⁾ tu putro 'sya
rājā hy āsit prajāpatiḥ²⁾, || 21 ||
Svāyambhuvēna manunā
datto 'treḥ kāraṇam prati. |
manvantaram athāsādyā
bhaviṣyac¹⁾ Cākṣuṣasya ha || 22 ||
ṣaṣṭham tad anuvakṣyāmi
upodghātena vai dvijāḥ. |

Uttānapādāc caturaḥ¹⁾ Sūnṛtā suṣuve sutān²⁾ || 2 ||

Dharmasya kanyā suśroṇī¹⁾ Sūnṛtā²⁾ nāma viśrutā, |

utpannā vājimedhena³⁾, Dhruvasya janānī śubhā⁴⁾. || 3 ||

Dharmasya patnyām Lakṣmyām¹⁾ vai
utpannā sā śucismitā. |

Dhruvaṃ ca Kīrtimantaṃ ca¹⁾ Ayuṣ²⁾mantam Vasuṃ tathā³⁾ |

Uttānapādo 'janayat

Sūnṛtāyām prajāpatiḥ. || 4 ||

Uttānapādo 'janayat

kanye dve ca śucismitē: || 4 ||

16 = A. 18.(2); Br. 2.6; H. 59; Śīdh.

52.e. 1) H. nāma mahābāho;

Śīdh. nāma mahābhāgā. 2) Br.

-trās tu; Śīdh. -trāmē ca.

3) Śīdh. Sāmṛākṣākṣir. 4) A.

Kāmyā Kardamakanyātaḥ

Samrāṭ Kukṣir Virāṭ Prabhuḥ

Surucyām Uttamo jajñe putra

Uttānapādātāḥ.

2a = Bḍ. I. 36.84b; Br. 2.7a; H. 60b; Vā. 62.72b.

21 = Bḍ. I. 36.85a; Vā. 62.73a.

1) Vā.T. Dakṣakasya; V. Datta-
kasya. 2) Vā. -teḥ.

22 = Bḍ. I. 36. 85b, 86a; Vā. 62.73b, 74a.

1) Vā. -viṣyam.

2a = Bḍ. I. 36. 86b; Vā. 62.74b.

2b = Bḍ. I. 36.87a; Br. 2.7b; H. 61a; Śīdh. 52.(7a); Vā. 62.75a. 1) Vā.T.

caturā. 2) Bḍ. Sūnṛtāsūta bhāminī; Vā. Sūnṛtā vittabhāvinī; Śīdh.

Uttānapādo 'janayat putrān Chakrasamān prabhuḥ.

3 = Bḍ. I. 36.87b, 88a; Br. 2.8; H. 61b, 62a; Śīdh. 52.7b, 8a; Vā. 62.75b, 76a.

1) Vā. dharmajñā. 2) Śīdh. Sunītir. 3) Bḍ. Śīdh. cāpi dharmeṇa;

Vā. cādhidharmeṇa. 4) Śīdh. tathā.

4a = Bḍ. I. 36.88b; Vā. 62.76b. 1) Vā.

Lakṣyam.

4a(b) = A. 18.(3a1); Bḍ. I. 36.89a; Br. 2.9a; H. 62b; Vā. 62.77a.1) Bḍ. ca tv.

2) Vā. Ayas-. 3) A. Sunītyām ca Dhruvaḥ putras.

	Svarām Manasvinīm ¹⁾ caiva, tayoh putrah prakīrtitah.
Dhruvo varṣasahasraṇi trīṇi ¹⁾ divyāni <i>viryavan</i> ²⁾	
tapas tepe <i>niraharah</i> ³⁾ , prārthayan <i>sumahad</i> ⁴⁾ yaśah ⁵⁾ . 5	Tretāyuge tu prathame pautrah Svāyambhuvasya saḥ ¹⁾ ātmanam dhārayan yogāt prārthayan sumahad yaśah 5
tasmai Brahmā dadau prītaḥ ¹⁾	tasmai Brahmā dadau prīto
sthānam ātmasamaṃ prabhuḥ ¹⁾ ,	jjyotiṣam sthānam uttamam
acalam caiva purataḥ	ābhūtasamplavam hr̥dyam ¹⁾
saptarṣīṇam prajāpatiḥ. 6	astodayavivarjitam. 6
tasyābhīmānam ¹⁾ rddhim ca mahimānam nirīkṣya ca ²⁾	
devā ³⁾ surāṇam ācāryaḥ ślokaṃ apy ⁴⁾ Uśanā jagau ⁵⁾ : 7	
aho 'sya tapaso vīryam, aho śrutam, aho 'dbhutam ¹⁾ ,	
yam adya purataḥ kṛtvā ²⁾ Dhruvam saptarṣayaḥ sthitāḥ ³⁾ ! 8	[Dhruve divam samāsaktam, īśvaraḥ sa divaspatiḥ.]
tasmāc ¹⁾ Chīṣṭim ²⁾ ca Bhavyam ³⁾ ca	Dhruvāt Sṛṣṭim ¹⁾ ca Bhavyam ca
Dhruvac ⁴⁾ Chambhur ⁵⁾ vyajāyata.	bhūmis tau ²⁾ suṣuve nṛpau.

4^b = Br. 2.9^b; H. 63^a.

4^c = Bḍ. I. 36.89^b; Vā. 62.77^b.

5^a = Bḍ. I. 36.90^a; Vā. 62.77^c. 1) Bḍ. Svarā Manasvini; Vā. Manasvinīm Svarām.

5^b(bc) = A. 18.(3aII)^b = (b)a; Bḍ. I. 36.90^b, 91^a; Br. 2.10; H. 63^b, 64^a; Śīdh. 52.8^b, 9^a; Vā. 62.77^{de}. 1) Bḍ. Vā. daśa. 2) A. he mune; Br. bho divijaḥ; H. Bhārata; Śīdh. kānane. 3) A. sukṛtaye; Br. mahābhāgaḥ; H. mahārāja; Śīdh. sa bālas tu. 4) Bḍ. Vā. vipulam; Śīdh. sthānam avyayam.

6 = A. 18.(4^a); Br. 2.11; H. 64^b, 65^a; Śīdh. 52.9^b, 10^a. 1) A. tasmai prito Hariḥ prādān munyagre sthānakam sthiram.

5¹ = Bḍ. I. 36.91^b, 92^a; Vā. 62.78.

1) Bḍ. tu.

6 = Bḍ. I. 36.92^b, 93^a; Vā. 62.79.

1) Bḍ. ā bhūtasamplavād divyam.

7 = A. 18.(4^b) = b; Bḍ. I. 36.93^b, 94^a; Br. 2.12; H. 65^b, 66^a; Vā. 62.80; cf. Vi. I. 12.97. 1) Bḍ. Vā. tasyātimātrām. 2) Bḍ. tu; Vā. T. ha; V. te. 3) Bḍ. Vā. Daityā-. 4) Br. prāg. 5) A. ślokaṃ papāṭha hy Uśanā. vṛddhim dr̥ṣṭvā sa tasya ca.

8 = A. 18.5; Bḍ. I. 36.94^b, 95^a; Br. 2.13; H. 66^b, 67^a; Vā. 62.81^a(b); cfr. Vi. I. 12.98. 1) Bḍ. vratam; Vā. hutam. 2) Bḍ. kṛtvā yad enam upari. 3) Vā. sthitāḥ saptarṣayaḥ kṛtvā yad enam upari Dhruvam.

[] = Bḍ. I. 36.95^b; Vā. 62.81^c.

9^a = A. 18.6^a; Br. 2.14^a; H. 67^b; Kū. 14.3^a; Śīdh. 52.10^b; Vi. I. 13.1^a.

9 = Bḍ. I. 36.96; Vā. 62.82. 1) Vā. Puṣ-. 2) Vā. T. sā. 3) Vā. tu tāṃ vi-

Śiṣṭer¹⁾ ādhatta²⁾ Succhāyā³⁾
pañca putrān akalmaṣān: || 9 ||

Ripuṃ Ripuṃjayaṃ Vīpraṃ¹⁾
Vṛkalaṃ²⁾ Vṛkatejasam³⁾ |
Ripor ādhatta¹⁾ Bṛhati²⁾ Cakṣuṣam³⁾ sarvatejasam. || 10 ||

9^b = A. 18.6^b; Br. 2.14^b; H. 68^a; Kū. 14.3^b; Śīdh. 52.11^a; Vi. I. 13.1^b.
1) A. Vṛddher; Br. H. Vi. 2 Śiṣṭer; Śīdh. Puṣṭir. 2) Śīdh. āv(?)antam. 3) Śīdh. ucchāyāḥ
10^a = A. 18.7^a; Br. 2.15^a; H. 68^b; Kū. 14.5^a; Śīdh. 52.11^b; Vi. I. 13.2^a.
1) A. T. Puṣyam; A. V. H. Ripram; Br. T. Viram. 2) A. T. Vṛkasam; Kū. Kapilam. 3) Kū. T. Vṛṣa.

10^b = A. 18.7^b; Bḍ. I. 36.102^a; Br. 2.15^b; H. 69^a; Kū. 14.5; Śīdh. 52.12^a; Vā. 62.88^a; Vi. I. 13.2^b. 1) Śīdh. āvanta-. 2) Kū. Śīdh. -mahīṣI. 3) Bḍ. Br. T. Cakṣuṣam.

svāṃ chāyāṃ āha vai Sṛṣṭir
bhava nārīti tāṃ pra³⁾bhuḥ. || 9 ||
satyābhivyābrtes¹⁾ tasya
sadyaḥ strī sābhavat tadā |
divyasambhanā Chāyā
divyābharanābhūṣitā. || 9¹ ||
Chāyāyāṃ Sṛṣṭir¹⁾ ādhatta
pañca putrān akalmaṣān: |
Prācinagarbham Vṛṣabham²⁾
Vṛkaṃ ca Vṛkalaṃ Dhṛtim. || 9² ||
patnī Prācinagarbhasya
Suvarcā suṣuve nṛpam |
nāmn-Ūdāradhiyaṃ putram,
Indro yaḥ pūrvajanmani. || 9³ ||
samvatsarasahasraṅte
sakṛd āhāram āharat¹⁾, |
evam manvantaram yukta²⁾
Indratvaṃ prāptavān vi³⁾bhuḥ. || 9⁴ ||
Udāradheḥ sutam Bhadrā-
janayat sā Divaṃjayaṃ. || 9⁵ ||
Ripuṃ Ripuṃjayaṃ¹⁾ jāñhe
Varāṅgi sā²⁾ Divaṃjayaṭ. |
tasya putro manur vidvān
brahmakṣatrapravartakaḥ. || 10¹ ||

9¹ = Bḍ. I. 36.97; Vā. 62.83.

1) Vā. -hrte.

9² = Bḍ. I. 36.98; Vā. 62.84. 1) Vā. Puṣṭir. 2) Vā. T. Vṛṣakam.

9³ = Bḍ. I. 36.99; Vā. 62.85.

9⁴ = Bḍ. I. 36.100; Vā. 62.86. 1) Bḍ. -ran. 2) Vā. yuktam. 3) Bḍ. pra-

9⁵ = Bḍ. I. 36.101^a; Vā. 62.87^a.

10^a = Bḍ. I. 36.101^b; Vā. 62.87^b.

1) Bḍ. -jayaj. 2) Bḍ. tu.

| 10¹ = Bḍ. I. 36.102^b; Vā. 62.88^b.

ajñjanat¹⁾ Puṣkarinyāṃ²⁾ Vairānyāṃ³⁾ Cākṣuṣo⁴⁾ manum⁵⁾ |
 prajāpater ātmajāyāṃ Viraṇasya⁶⁾ mahātmanah⁷⁾. || 11 ||
 manor ajāyanta daśa Naḍvalāyāṃ¹⁾ mahaujasah²⁾ |
 kanyāyāṃ sumahāvīrya³⁾ Vairājasya⁴⁾ prajāpateḥ: || 12 ||
 Ūruḥ¹⁾ Pūruḥ²⁾ Śatadyumnas Tapasvī Satyavāk³⁾ Kaviḥ⁴⁾ |
 Agniṣtud Ati⁵⁾rātraś ca Sudyumnaś cēti te⁶⁾ nava⁷⁾ || 13 ||
 Abhimanyuś ca daśamo Naḍvalāyāṃ¹⁾ mahaujasah²⁾. |
 Ūror³⁾ ajanayat putrān Ṣaḍāgneyī mahāprabhān⁴⁾: || 14 ||
 Aṅgaṃ Sumanasaṃ Svātim¹⁾ Kratum Aṅgirasam²⁾ Gayam³⁾. |
 Aṅgāt Sunīthāpatyaṃ⁴⁾ vai⁵⁾ Venam⁶⁾ ekam vyajāyata⁷⁾. || 15 ||
 apacāreṇa¹⁾ Venasya prakopaḥ²⁾ sumahān abhūt³⁾, |
 prajārtham ṛsayo 'thāsyā⁴⁾ mamanthur dakṣiṇaṃ karam. || 16 ||

- 11 = A. 18.8^a = a; Bḍ. I. 36.102^c = a; Br. 2.16; H. 69^b, 70^a; Kū. 14.6^b, 7^a; Śidh. 52.12^b = a; Vā. 62.89; Vi. I. 13.3. Bḍ. Vā. vyajñjanat; Kū so 'ji. 2) Bḍ. Vā. V. -riṇī. 3) A.T. Vīriṇyāṃ; Bḍ. Vāruṇī; Br. Vairiṇyāṃ; H. Viraṇyāṃ; Kū. T. Surūpaṃ; Śidh. Varuṇaṃ; Vā.T.Vi. Vāruṇyāṃ; V. Viraṇī. 4) Bḍ. Br. Kū. Vā. Cākṣuṣaṃ. 5) Śidh. manuḥ. 6) H. Kū. V. Vā. Vi. Arānyasya. 7) Vi.2. Anarānyasya dhīmataḥ.
- 12 = A. 18.8^b = a; Bḍ. I. 36.101; Br. 2.17; H. 70^b, 71^a; Kū. 14.7^b, 8^a; Śidh. 52.13; Vā. 62.90^b; Vi. I. 13.4. 1) Kū. sutās te; Vā.T. Ladvalāyāṃ. 2) A. sutottamāḥ; Kū.T. sumahaujasah; Bḍ. sutāḥ śubhāḥ; Vā. śubhāḥ sutāḥ; 3) Br. muniśārdūlā; H. Bharataśreṣṭha; Kū. -yo; Śidh. hi muniśreṣṭha; Vā. vai mahābhāga; Vi.1 jagatām śreṣṭha; Vi.2 dvijaśārdūla. 4) Bḍ. Virajasya.
- 13 = A. 18.9; Bḍ. I. 36.106; Br. 2.18; H. 71^b, 72^a; Kū. 14.8^b, 9^a; Śidh. 52.14; Vā. 62.91^a; Vi. I. 13.5. 1) Br. T. Kutsah; Śidh. Ruruḥ. 2) Bḍ. Br. Vā. Vi.1 Puruḥ. 3) Śidh. -yajit. 4) Bḍ. Vā. V. Kṛtiḥ; Kū. Vi.2 Śuciḥ. 5) H. -ṣṭuv Ati-; Śidh. Vi. Agniṣṭomo 'ti-. 6) Bḍ. vai; H. cēty amI. 7) A. T. c-Ātimanyukaḥ; A. Kū. c-Ābhimanyukaḥ; Śidh. c-Ātimanyuḥ Suyaśā daśa.
- 14 = A. 18.10^a = b; Bḍ. I. 36.107; Br. 2.19; H. 72^b, 73^a; Kū. 14.9^b = b; Śidh. 52.15^a = b; Vā. 62.91^c, 92^a; Vi. I. 13.6. 1) H. -lāyāḥ; Vā. Nad-. 2) Bḍ. Vā. manuḥ sutāḥ; H. mahājasah. 3) Br. Pu-; Śidh. Ru-. 4) Kū. -balān; Śidh. -prabhā.
- 15 = A. 18.10^b, 11^a; Bḍ. I. 36.108; Br. 2.20; H. 73^b, 74^a; Kū. 14.10^a(b); Śidh. 52.15^b, 16^a; Vā. 62.92^b, 93^a; Vi. I. 13.7. 1) Bḍ. Kū. Śidh. Vi.2 Khyātim. 2) A. Br. H. Vā. Vi. Aṅg-. 3) Bḍ. Gayam Śukraṃ Vraj-Ājinau; Br. T. Mayam. Kū. Vā. Vi.1 Śivam, Vi.2 -soṣijau; Śidh. Rjim. 4) Śidh. -nīthā bhāryā. 5) H. -gah Sunīthakanyāyāṃ. 6) A. Br. Ga. Kū. Śidh. Vi. Venam. 7) Śidh. asūyata; Vi. ajāyata; Kū. Aṅgād Veṇo 'bhavat paścād Vainyo Venād ajāyata.
- 16 = A. 18.11^b 12^a; Bḍ. I. 36.109; Br. 2.21; H. 74^b, 75^a; Śidh. 52.16^b, 17^a; Vā. 62.93^b, 94^a; Vi. I. 13.8 = b. 1) Bḍ. tasyāparādhād. 2) Śidh. kopas tu. 3) A. arakṣakah pāparataḥ sa hato munibhiḥ kuśaiḥ. 4) Bḍ. Br. Vi.2 -yo yasya; Śidh. Vā. Vi.1 -yas tasya.

Venasya mathite pāṇau¹⁾ sambabhūva mahān²⁾ nṛpaḥ³⁾. |
 taṃ dr̥ṣṭvā munayaḥ prāhur : | Vainyo nāma mahīpālo,
 eṣa vai muditāḥ prajāḥ || 17 || | yaḥ Pṛthuḥ parikīrtitaḥ⁴⁾, || 17 ||
 kariṣyati mahāteja
 yaśāś ca prāpsyate mahat. |
 sa dhanvī kavacī jātas¹⁾, tejasā nirdahan iva²⁾. || 18 ||
 Pṛthur Vainyas tadā¹⁾ cēmām²⁾ rarakṣa³⁾ kṣatrapūrvajāḥ, |
 rājasūyābhiśiktānām adyaḥ sa vasudhādhipaḥ⁴⁾. || 19 ||
 tasmāc caiva sam¹⁾utpannau nipuṇau²⁾ Sūta-Māgadhaū. |
 tenēyaṃ gaur maharājña³⁾ dugdhā sasyāni⁴⁾ dhīmata⁵⁾ || 20 ||
 prajānām vṛttikāmena¹⁾ devaiḥ sarṣi²⁾ganaiḥ saha³⁾ |
 pitṛbhir Dānavaiś caiva gandharvaiḥ sāp⁴⁾sarogaṇaiḥ || 21 ||
 sarpaiḥ¹⁾ puṇyajanaiś caiva²⁾ vīrudbhiḥ parvataiś tathā³⁾; |
 teṣu teṣu ca⁴⁾ pātreṣu duhyamānā vasuṃdharā⁵⁾ || 22 ||
 prādād yathepsitaṃ kṣīraṃ, tena prāṇan adhārayan¹⁾. |
 Pṛthos tu putrau²⁾ dharmajñau³⁾ jajñāte⁴⁾ 'ntardhi-Pāḷinau⁵⁾. || 23 ||

17^a = A. 18.13^b; Bđ. I. 36.(110^a); Br. 2.22^a; H. 75^b; Śidh. 52.17^b; Vā. 62.94^b;
 Vi. I. 13.8^b. 1) H. Śidh. Vā. Vi.1 pāṇau mathite. 2) A. Pṛthur; Śidh.
 tataḥ. 3) Br. V. H. ṛṣiḥ; Śidh. Pṛthuḥ; Vi.1 mahāmune; Vi.2 -hāmatih;
 Bđ. janitas tasya pāṇau tu mathite rūpavān Pṛthuḥ.

17^b = A. 18.13^a; Br. 2.22^b; H. 76^a.

18^a = A. 18.13^b; Br. 2.23^a; H. 76^b.

17^b = Bđ. I. 36.(110^b); Vā. 62.94^c. Vi. I.
 13.9^a. 1) Vi.2 -kīrtyate; Bđ.
 janayitvā sutam tasya Pṛthum
 prathitapauruṣam.

18^b = A. 18.14^a; Bđ. I. 36.111^b; Br. 2.23^b; H. 77^a; Śidh. 52.18^a; Vā. 62.94^d.
 1) Bđ. jajñe; Br. -to. 2) Br. jvalajjvalanasamṇibhaḥ; H. karāj
 jvalanasamṇibhaḥ; Śidh. tejasādityasamṇibhaḥ; Vā. tejasā pra-
 jvalan iva.

19 = A. 18.14^b, 15^a; Bđ. I. 36.112^b, 113^a; Br. 2.24; H. 77^b, 78^a; Śidh. 52.18^b, 19^a;
 Vā. 62.94^e, 95^a. 1) A. prajāḥ; Br. tathā. 2) A. sarvā; Bđ. lokān;
 Śidh. pṛthivīm; Vā. sarvalokān. 3) Śidh. arakṣat. 4) A. pṛthivīpatiḥ.

20 = A. 18.15^b, (16^b); Bđ. I. 36.113^b, 114^a; Br. 2.25; H. 78^b, 79^a; Śidh. 52.19^b, 20^a;
 Vā. 62.95^b, 96^a. 1) Bđ. Vā. tasya stavārtham ut-. 2) H. vipulau.
 3) Br. munisreṣṭhā; H. mahārāja; Śidh. munisreṣṭha. 4) H. śas-
 5) Br. bhūbhṛtā; H. Bhārata; Śidh. -dhā sarvahitāya vai; A. dugdhā
 gaus tena sasyārtham (V. sasyāni) prajānām jivanāya ca.

21 = A. 18.17^a = a11b11; Bđ. I. 36.114^b, 115^a; Br. 2.26; H. 79^b, 80^a; Śidh. 52.20^b,
 21^a; Vā. 62.96^b, 97^a. 1) Bđ. Vā. vṛttikāmanām; Śidh. hitakāmena.

2) Bđ. carṣi-; Vā. -vair ṛṣi-. 3) A. saha devair munigaṇair; Br. sahaḥ.
 4) A. Bđ. cāp-; Br. Vā. -vair ap-.

22 = A. 18.17^b, 18^a; Bđ. I. 36.115^b, 116^a; Br. 2.27; H. 80^b, 81^a; Śidh. 52.21^b, (22);
 Vā. 62.97^b, 98^a. 1) Vā.T. sarvaiḥ. 2) A. pitṛbhir dānavaiḥ sarpair.
 3) A. -tair janaiḥ; Bđ. parvatāir vṛkṣavīrudhaiḥ. 4) Bđ. Vā. tu.
 5) Śidh. tena dattena jivanti sarvadevagaṇāḥ sadā.

23 = A. 18.18^b, 19^a; Bđ. I. 36.116^b, 37.22^b; Br. 2.28; H. 81^b, 82^a; Śidh. 53.1^a = b;

Śikhaṇḍinī¹⁾ Havirdhānam Antardhānād vyajāyata, |
 Havirdhānāt Śaḍāgneyī Dhiṣaṇājanayat sutān²⁾: || 24 ||
 Prācīnabarhiṣaṃ Śukraṃ¹⁾ Gayam Kṛṣṇam Vraj-Ājinau²⁾. |
 Prācīnabarhir bhagavān mahān āsit prajāpatiḥ³⁾ || 25 ||
 Havirdhānau mahārājo¹⁾, | balāsrutatapovṛyāiḥ
 yena saṃvardhitāḥ prajāḥ. | pṛthivyām ekarāḍ asau. |
 prācīnāgrāḥ kuśās²⁾ tasya pṛcīnāgrāḥ kuśās tasya
 pṛthivyām *dvijasattamaḥ*³⁾ || 26 || tasmāt Prācīnabarhy asau. || 26 ||
 Prācīnabarhir bhagavān¹⁾ pṛthivītalacāriṇaḥ²⁾. |
 Samudratānayaṃ tu kṛtadāro 'bhavat prabhuḥ¹⁾ || 27 ||
 mahatas tapasaḥ¹⁾ pāre Savarṇāyām prajāpatiḥ²⁾. |
 Savarṇādhatta Sāmudrī³⁾ daśa Prācīnabarhiṣaḥ⁴⁾, || 28 ||

- Vā. 62.98^b, 63.22^a; Vi. 1. 14.1^a = b. 1) Vā. tena lokāms tv adhārayat.
 2) A. Śīdh. Pṛthoḥ putrau tu; H. Pṛthuputrau tu; Vi.1 Pṛthoḥ putrau;
 Vi.2 -trau tu. 3) Bḍ. Vā. vikrāntau; Vi.1 mahāvīryau. 4) Br. yajñānte.
 5) A.Vi.2 -Pālitau; Bḍ. -Pāvanau; Br. -Pātinau; Śīdh. bhuvī pār-
 thivau. Cfr. 1^b: Havirdhāni-Havirdhāma-nāmānau tau babbhūvatuh.
 24 = A. 18.19^b, 20^a; Bḍ. I. 37.23; Br. 2.29; H. 82^b, 83^a; Kū. 14.22^b, (61^a); Śīdh.
 53.(2^a); Vā. 63.22^b, 23^a; Vi. I. 14.1^b, 2^a. 1) Kū. Śikhaṇḍinaṃ. 2) Kū.
 Havirdhānas tath-Āgneyyām janayāmāsa vai sutam; Śīdh. Śikhaṇ-
 ḍinī Havirdhāmāt putram Prācīnabarhiṣam.
 25 = A. 18.20^b, 21^b; Bḍ. I. 37.24; Br. 2.30; H. 83^b, 84^a; Kū. 15.(61^b). 52^a; Vā. 63.23^b,
 24^a; Vi. I. 14.2^b, 3^a. 1) Bḍ. H. Śuklam 2) Bḍ. Praj-Ājinau; Kū.
 Prācīnabarhiṣam nāmnā dhanurvedasya pāragam. 3) Kū. sarva-
 śāstrabhṛtām varah
 26 = A. 18.21^a = b; Br. 2.31^a(<); H. 84^b, 85^a; Śīdh. 53.25^I = b^I; Vi.
 I. 14.3^b, 4^a. 1) Br. munīśreṣṭhā;
 H. mahārāja. 2) Br. pra-
 cīnāgrakuśās. 3) A. yajato
 yataḥ; H. Janamejaya; Vi.
 abhavan mune.
 27^a = Br. 2.31^b; H. 85^b; Śīdh. 53.25^{II}
 = II; Vi. I. 14.4^b. 1) Vi.2 ab-
 havat. 2) Br. -nṛḥ; Vi. khyāto
 bhuvī mahābalaḥ.
 27^b = Bḍ. I. 37.26^a; Br. 2.32^a; H. 86^a; Śīdh. 53.3^a; Vā. 63.25^a; Vi. I. 14.5^a.
 1) Bḍ. Vā. -raḥ sa vai prabhuḥ; Vi. -ro mahīpatiḥ.
 28 = A. 18.22^a = b; Bḍ. I. 37.26^b, 27^a; Br. 2.32^b, 33^a; H. 86^b, 87^a; Kū. 14.(53^b)
 = b; Śīdh. 53.3^b = b; Vā. 63.25^b; Vi. I. 14.5^b, 6^a. 1) H. Vā. tamasah.
 2) H. mahīpatiḥ; Vi. -pateḥ. 3) Kū. Śīdh. Samudratānayaṃ vai
 (Śīdh. tu). 4) Kū. daśa putrān ajiṇat.

sarvan¹⁾ Pracetaso nāma dhanurvedasya pāragān²⁾. |
 aprthagdharmacaraṇās te 'tapyanta mahat tapaḥ³⁾ || 29 ||
 daśa varṣasahasrāṇi samudrasalileśayāḥ. |
 tapas caratsu pṛthivīm Pracetaḥsu¹⁾ mahīruhāḥ²⁾ || 30 ||
 arakṣya'māṇām āvavrur²⁾, babbhūvātha prajākṣayaḥ. |
 pratyāhrte³⁾ tadā tasmin⁴⁾ Cākṣuṣasyāntare manoh || 31 ||
 nāśakan māruto vātum, vṛtam¹⁾ kham²⁾ abhavad drumaiḥ³⁾; |
 daśa varṣasahasrāṇi na śekuś ceṣṭitum prajāḥ. || 32 ||
 tad upaśrutya tapasā¹⁾ yuktāḥ sarve²⁾ Pracetasah |
 mukhebhyo vāyum agniṃ ca sasrjur³⁾ jātamanyavaḥ⁴⁾. || 33 ||
 unmūlān atha tān vṛkṣān¹⁾ kṛtvā²⁾ vāyur aśoṣayat, |
 tān agnir adahad ghora, evam āsīd drumakṣayaḥ³⁾. || 34 ||
 drumakṣayam atho buddhvā²⁾ kiṃcicchīṣeṣu³⁾ śākhīṣu⁴⁾ |
 upagamyābravid etān *raja*⁵⁾ Somah *prajāpatin*⁶⁾: || 35 ||

- 29 = A. 18.22^b, 25^a; Bḍ. I. 37.27^b, 28^a; Br. 2.33^b, 34^a; Ga. 6.11; H. 87^b, 88^a; Kū. 14.(53^a); Śīdh. 53.4; Vā. 63.26^a^b; Vi. I. 14.6^b, 7^a. 1) A. Ga. Śīdh. Vā.T. Vi. sarve. 2) A. Ga. Śīdh. Vā.T. Vi. -gāḥ. 3) Vi. mahātapaḥ; Kū. Pracetasas te vikhyātā rājānaḥ prathitaujasah.
- 30 = A. 18.23^b = a; Bḍ. I. 37.28^b, 29^a; Br. 2.34^b, 35^a; Ga. 6.12^a = a; H. 88^b, 89^a; Śīdh. 53.5; Vā. 63.26^c, 27^a; Vi. I. 14.7^b, 15.1^a. 1) Bḍ. tapas ca teṣu pṛthivīm tapyatsv atha. 2) Śīdh. pṛthivyām abhavan sumahīruhāḥ.
- 31 = Bḍ. I. 37.29^b, 30^a; Br. 2.35^b = a; H. 89^b, 90^a; Śīdh. 53.6^a = a; Vā. 63.27^b, 28^a; Vi. I. 15.1^b = a. 1) Br.H. arakṣa-. 2) Śīdh. arakṣyamāṇāyām pṛthvyām; Vā.T. arakṣyamāṇāḥ kham vavrur. 3) H. -hṛtāḥ; Vā. -hate. 4) H. prajāḥ sarvās.
- 32 = A. 18.(24^b) = a; Bḍ. I. 37.30^b, 31^a; Br. 2.36; H. 90^b, 91^a; Vā. 63.28^b^c; Vi. I. 15.2. 1) Bḍ. Vi.2 vṛtam. 2) Vi.2 svam. 3) A. bhuh kham vyāptam hi tarubhis.
- 33 = A. 18.(24^b)II; Bḍ. I. 37.31^b, 32^a; Br. 2.37; H. 91^b, 92^a; Śīdh. 53.(6^b); Vā. 63.29; Vi. I. 15.3. 1) Vi. tad dṛṣṭvā jalaniṣkrantāḥ. 2) Bḍ.Vā. sarve yuktāḥ; Vi. sarve krudhāḥ. 3) Vi. te 'srjan. 4) A. tāms tarūn adahamś ca te; Śīdh. tam dṛṣṭvā tu drumbhyas te prāsṛjan agni-mārutau.
- 34 = Bḍ. I. 37.32^b, 33^a; Br. 2.38; H. 92^b, 93^a; Śīdh. 53.(7^a); Vā. 63.30; Vi. I. 15.4. 1) Bḍ. H. vṛkṣāms tān; Br. vṛkṣāms tu; H. tān kṛtvā. 2) H. vṛkṣān. 3) Vi. -ras tatrābhūd drumasamkṣayaḥ; Śīdh. vṛkṣān unmūlya vāyus tān adahad Dhavyavāhanaḥ.
- 35 = A. 18.25^a^b; Bḍ. I. 37.33^b, 34^a; Br. 2.39; H. 93^b, 94^a; Śīdh. 53.7^b, 8^a; Vā. 63.31; Vi. I. 15.5. 1) Śīdh. vṛkṣa-. 2) Śīdh. tato dṛṣṭvā; Vi. dṛṣṭvā. 3) Vā. cheṣeṣu. 4) A. mukhajāgnimarudbhyām ca dṛṣṭvā cātha drumakṣayam. 5) Br. etāms tadā; H. atha. 6) Bḍ.Vā. Pracetasah; Śīdh. pratāpavān.

| dr̥ṣṭvā prayojanaṃ satyaṃ¹⁾
 | lokasamtānakāraṇāt. |
 kopam yacchata¹⁾ rājānaḥ sarve²⁾ Prācīnabarhiṣaḥ³⁾, |
 vṛkṣasūnyā kṛtā pṛthivī, | vṛkṣāḥ kṣītyāṃ janīṣyanti,
 śāmyetām agnimārutau!¹⁾ || 36 || | śāmyetām agnimārutau! || 36 ||
 ratnabhūtā ca¹⁾ kanyēyam vṛkṣāṇām²⁾ varavarṇinī³⁾ |
 bhaviṣyam⁴⁾ jānatā hy eṣā⁵⁾ dhṛtā garbheṇa vai mayā⁶⁾, || 37 ||
 Māriṣā nāma nāmnaīṣā¹⁾ vṛkṣāṇām iti nirmitā²⁾, |
 bhāryā vo 'stu mahābhāgā¹⁾ | bhāryā bhavatu vo hy eṣā
 Soma²⁾vaṃśavivardhinī. || 38 || | Somagarbha¹⁾vivardhitā. || 38 ||
 yuṣmākaṃ tejaso 'rdhena mama cārdhena¹⁾ tejasaḥ²⁾ |
 aśyām utpatsyate vidvān³⁾ Dakṣo nāma prajāpatiḥ. || 39 ||
 sa imāṃ dagdhabhūyiṣṭhām¹⁾ yuṣmattejomayena vai |
 agnināgnisamo²⁾ bhūyaḥ³⁾ prajāḥ saṃvardhayiṣyati⁴⁾. || 40 ||
 tataḥ Somasya vacanāj jagṛhus te Pracetasah¹⁾ |
 saṃpṛtya²⁾ kopam vṛkṣebhyaḥ patnīm dharmeṇa Māriṣām³⁾. || 41 ||
 Māriṣāyām tatas te vai¹⁾ manasā garbham ādadhuḥ. |

36^a = Bḍ. I. 37.34^b; Vā. 63.32^a. 1) Vā. sarvaṃ.

36^{a(b)} = A. 18.(26^a); Bḍ. I. 37.35^a; Br. 2.40^a; H. 94^b; Śidh. 53.3^b; Vā. 63.32^b; Vi. I. 15.6^a. 1) Bḍ. Vā. tyajata. 2) Vā. sarvaṃ. 3) A. -ta dāsyanti kanyām vo Māriṣām varām; Vi. śṛṇudhvam ca vaco mama.

36^b = Br. 2.40^b; H. 95^a; Vi. I. 15 (6^b). 36^c = Bḍ. I. 37.35^b; Vā. 63.33^a.

1) Vi. saṃdhānaṃ vaḥ kariṣyāmi saha kṣītiruhair aham.

37 = A. 18.(26^b) 27^{aI} = b^I; Bḍ. I. 37.36; Br. 2.41; H. 95^b, 96^a; Śidh. 53.9; Vā. 63.33^b, 34^a; Vi. I. 15.7. 1) Śidh. anubhūtanu; Vā. -bhūtā tu. 2) Vi. vārṣeyī. 3) A. tapasvino muneh kaṇḍoḥ Pramlocāyām mayaiṃ ca. 4) Bḍ. -ṣyaj. 5) A. sṛṣṭā; Br. tāta; H. tattvaṃ; Śidh. sā tu; Vi. pūrvaṃ. 6) Vā. Vi. mayā gobhir vivardhita.

38^a = Bḍ. I. 37.37^a; Br. 2.42^a; H. 96^b; Vā. 63.34^b; Vi. I. 15.8^a. 1) H. kanyēyam. 2) Bḍ. Vā. vṛkṣair eva vinirmitā.

38^b = A. 18.27^{aII} = I; Br. 2.42^b; H. 97^a; Śidh. 53.10^a; Vi. I. 15.8^b. 38^b = Bḍ. I. 37.37^b; Vā. 63.34^e. 1) Bḍ. -garbhā.

1) A. kulamkarī; Br. T. H. -bhāgāḥ. 2) Vi. dhruvaṃ.

39 = A. 18.27^{bI} = b^I; Bḍ. I. 37.38; Br. 2.43; H. 97^b, 98^a; Śidh. 53.11^a = a; Vā. 63.35; Vi. I. 15.9. 1) Śidh. cāmsēna. 2) Bḍ. -jasā. 3) A. Dakṣaḥ; H. putro.

40 = A. 18.27^{bII} = b^{II}; Bḍ. I. 37.39; Br. 2.44; H. 98^b, 99^a; Śidh. 53.11^b = b; Vā. 63.36; Vi. 15.10. 1) Vi. mama cāmsēna samyukto. 2) Śidh. brahmatejomayo. 3) H. bhūtā. 4) Vā. T. -si.

41 = A. 18.(28^a I); Bḍ. I. 37.40; Br. 2.45; H. 99^b, 100^a; Śidh. 53.12^a = ab^{II}; Vā. 63.37; Vi. I. 15.7^a. 1) A. Pracetasas tāṃ jagṛhur; Vi. 2^a-hus² tāṃ Pracetasah. 2) Vā. -hatya; Vi. 2^a saṃpṛtya. 3) Śidh. bhāryām dharmeṇa tasyās tu.

daśabhyas tu Pracetobhyo Māriṣāyāṃ prajāpatiḥ²⁾ || 42 ||
 Dakṣo¹⁾ jajñe mahātejāḥ²⁾ Somasyāṃsena vīryavān³⁾. |
 putrān utpādayāmāsa | asrjan manasā tv¹⁾ādau
 Somavāṃsavivardhanān¹⁾. || 43 || | prajā Dakṣo na²⁾ maithunāt. || 43 ||
 acarāṃś ca carāṃś caiva¹⁾ dvipado 'tha catuṣpadaḥ²⁾. |
 sa sr̥ṣṭvā³⁾ manasā Dakṣaḥ paścād asrjata⁴⁾ striyaḥ. || 44 ||
 dadau sa daśa¹⁾ Dharmāya, Kāśyapāya trayodaśa, |
 siṣṭāḥ Somāya rājñe ca¹⁾ | kālasya nayane yuktāḥ
 nakṣatrākhyā dadau prabhuḥ. || | saptaviṃsatim Indave¹⁾. || 45 ||
 | ebhyo dattvā tato 'nyā vai catasro 'riṣṭanemine, |
 | dve caiva Bahu'putrāya dve caiv-Āṅgirase tathā²⁾, |
 | kanyāṃ ekāṃ Kr̥śāśvāya, tebhyo 'patyaṃ nibodhata³⁾! || 45:1 ||
 | autaraṃ Cakṣuṣasyātra¹⁾ manoh ṣaṣṭhaṃ tu gīyate²⁾ |
 | manor Vaivasvatasyāpi saptamaśya prajāpateḥ. || 45:2 ||
 tāsu devāḥ¹⁾ khagā²⁾ gāvo³⁾ nāgā Ditija-Dānavāḥ⁴⁾ |
 gandharvāpsarasāś caiva jajñire 'nyāś ca jātayaḥ⁵⁾. || 46 ||
 tataḥ prabhṛti loke 'emin¹⁾ prajā maithunasambhavāḥ, |
 samkalpād darśanāt sparsāt pūrveṣāṃ²⁾ sr̥ṣṭir ucyate³⁾. || 47 ||

42 = A. 18.(38^a II); Bđ. I. 37.41; Br. 2.46^a = b; H. 100^b, 101^a; Śidh. 53(12^b II)
 = b II; Vā. 63.38; Vi. I. 15.73^a = b. 1) H. tu. 2) A. Dakṣo 'syāṃ
 ca tato 'bhavat; Śidh. Dakṣo jajñe prajāpatiḥ.

43^a = Bđ. I. 37.43^a; Br. 2.46^b; H. 101^b; Śidh. 53.13^a; Vā. 63.39^a, Vi. I. 15.(73^b,
 74^a). 1) Śidh. so 'pi. 2) Śidh. jajñe Dakṣo mahābhāgaḥ; Vi. jajñe
 Dakṣo mahāyogo (Vi.2 -bhāgo), yaḥ pūrvaṃ Brahmaṇo 'bhavat, sa
 tu Dakṣo mahābhāgaḥ. 3) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. vai
 mune; Vi. sr̥ṣṭyarthaṃ sumahāmate.

43^b = H. 102^a; Vi. I. 15.74^b. 1) Vi. | 43^b = Bđ. I. 37.42^b; Vā. 63.39^b. 1) Vā.
 prajāsr̥ṣṭyarthaṃ ātmanaḥ. | cā-. 2) Bđ. 'tha.

44 = A. 18.38^b, 29^a; Bđ. I. 37.43; Br. 2.47; H. 102^b, 103^a; Śidh. 53.13^b, 14^a; Vā.
 63.40; Vi. I. 15.75^a, 76^a. 1) Vi.2 avarāṃś ca varāṃś caiva. 2) Vi.
 -dān. 3) Bđ. Vā. vīsr̥jya. 4) Br. asrjat; H. Vi. apy asrjat.

45^a = A. 18.39^b; Bđ. I. 37.44^a; Br. 2.48^a; H. 103^b; Śidh. 53.14^b; Vā. 63.41^a;
 Vi. I. 15.76^b. 1) Br.T. daśa sa.

45^b = Br. 2.48^b; H. 104^a; Śidh. 53.15^a. | 45^b = A. 18.30^a = II. Bđ. I. 47.44^b;
 | 1) H. -ñe 'tha; Śidh. Dakṣo 'pi. | Vā. 63.41^b; Vi. I. 15.77^a. 1) A.
 Somāya.

| 45:1 = A. 18.30^a II^b = a II^b; Bđ. I. 47.45, 46^a; Vā. 63.42. 1) Vā. Bahu-
 | 2) A. hy adāt. 3) Bđ. -tyaṃ babhūva ha.

| 45:2 = Bđ. I. 47.46^b, 47^a; Vā. 63.43. 1) Bđ. -syātha. 2) Vā. tu hīyate.

46 = A. 18.(31^a) = a; Bđ. I. 37.47^b, 48^a; Br. 2.49; H. 104^b, 105^a; Śidh.
 53.(16^b) = a; Vā. 63.44; Vi. I. 15.(77^b), 78^a. 1) Bđ. Vasudevāḥ; Śidh.
 devāsurāḥ. 2) Vi. tathā. 3) A. ca nāgādyā; Śidh. nāgā; Vi. Dai-
 tyā. 4) A. maithunān manasā purā; Śidh. Ditijāś cānyadevatāḥ; Vi.
 nāgā gāvas tathā khagāḥ. 5) Vi. Dānavādyāś ca jajñire.

47 = Bđ. I. 37.48^b; Br. 2.50; H. 105^b, 106^a; Śidh. 53.16; Vā. 63.45; Vi. I. 15.76^b,

munaya (rṣaya) ūcuḥ:

devānāṃ Dānavānāṃ ca *gandharvoragaraksasām*¹⁾ |

sambhavaḥ kathitaḥ pūrvam²⁾ Dakṣasya ca mahātmanah. || 48 ||

aṅguṣṭhād Brahmaṇo¹⁾ jāto²⁾

prāṇāt prajāpater janma

Dakṣaḥ³⁾ proktaḥ⁴⁾ tvayānagha⁵⁾

Dakṣasya kathitaṃ tvayā. || 49 ||

vāmānguṣṭhāt tathā caiva⁶⁾

tasya patnī vyajāyata. || 49 ||

katham Prācetasatvam sa¹⁾ punar lebhe mahātapāḥ²⁾, |

etaṃ³⁾ naḥ⁴⁾ saṃśayaṃ⁵⁾ sūta⁶⁾ vyākhyātum tvam ihārhasi⁷⁾, |

dauhitraś caiva⁸⁾ Somasya katham⁹⁾ śvaśuratāṃ gataḥ? || 50 ||

(Lomaharṣaṇa) sūta uvāca:

utpattiś ca nirodhaś ca nityam¹⁾ bhūteṣu *varitate*²⁾, |

rṣayo 'tra na muhyanti vidyāvantaś³⁾ ca ye janāḥ⁴⁾. || 51 ||

yuge yuge¹⁾ bhavanty ete sarve²⁾ Dakṣādāyo *nṛpaḥ*³⁾ |

punaś caiva nirudhyante, vidvāṃs⁴⁾ tatra na muhyati. || 52 ||

jyaiṣṭhyam¹⁾ kāniṣṭhyam²⁾ apy eṣāṃ³⁾ pūrvam nāsid⁴⁾ *divijottamaḥ*⁵⁾ |

tapa eva garīyo 'bhūt prabhāvaś caiva kāraṇam. || 53 ||

79^a. 1) Br. viprendraḥ; H. rājendra; Śīdh. viprendra; Vi. Maitreya.

2) Bḍ. -vāsāṃ. 3) Br. H. procyate prajāḥ; Vi. abhavan prajāḥ.

48 = Bḍ. I. 37.49; Br. 2.51; H. 107; Vā. 63.46. 1) Bḍ. Vā. devaṛṣiṇāṃ ca te śubhaḥ. 2) Br. -vas tu śruto 'smābhir.

49 = Br. 2.52; H. 108; Śīdh. 53.17^a = a;

49 = Bḍ. I. 37.50^a; Vā. 63.47^a.

Vi. I. 15 (80^a) = a. 1) Vi. dak-
ṣiṇād. 2) Br. T. jāñe; Vi.

Dakṣaḥ. 3) Vi. pūrvam. 4) Br.

kila; Śīdh. cōktaḥ; Vi. jātaḥ.

5) Br. śubhavrataḥ; Śīdh. purā

tvayā; Vi. śrutam mayā.

6) Br. H. caivam.

50 = Bḍ. I. 37.50^b, 51; Br. 2.53; H. 109, 110; Śīdh. 53.17^b, 18; Vā. 63.47^b, 48;

Vi. I. 15 (80^b), 81. 1) Bḍ. Vā. ca; Śīdh. hi; Vi. cetaso bhūyaḥ. 2) Vi.

sa sambhūto mahāmune. 3) Vi. eṣa. 4) H. Śīdh. -tan me; Vi. me. 5) Vi.

-ṣayo. 6) H. vipra; Vi. brahman. 7) H. samyag akhyātum arhasi;

Śīdh. akhyātum vai tvam arhasi; Vi. sumahān hr̥di varitate. 8) Vā.

sa dauhitraś ca; Vi. 1 yad dauhitraḥ sa; Vi. 2 -traś ca. 9) Vi. punaḥ.

51 = Bḍ. I. 37.52; Br. 2.54; H. 111; Śīdh. 53.19^a = a; Vā. 63.48; Vi. I. 15.82.

1) H. Vi. nityau. 2) Bḍ. Vā. sattamaḥ; Br. bho divijaḥ; H. pārthiva;

Vi. 1 sattama; Vi. 2 vai mune. 3) H. vidvāṃsaś; Vi. 1 ye cātra; Vi. 2

ye cānye. 4) H. caiva ye janāḥ; Śīdh. Vi. divyacakṣuṣaḥ; Vā. narāḥ.

52 = Bḍ. I. 37.53; Br. 2.55; H. 112; Śīdh. 53.19^b, 20^a; Vā. 63.50; Vi. I. 15.83.

1) Śīdh. kalpe kalpe. 2) Br. punar. 3) Bḍ. Vā. divijaḥ; Śīdh. mune.

Vi. Dakṣādya munisattamaḥ. 4) Śīdh. sujñas.

53 = Bḍ. I. 37.54; Br. 2.56; H. 113; Śīdh. 53.20^b = a; Vā. 63.51; Vi. I. 15.84.

1) Bḍ. jyaiṣṭhya-; Śīdh. jyesthaḥ; Vi. kāniṣṭhyam. 2) Br. kāniṣṭham;

imām visr̥ṣṭim Dakṣasya | imām' visr̥ṣṭim yo veda
 yo vidyāt sacarācarām, | Cākṣuṣasya carācarām, |
 prajāvān¹⁾ āyur uttīrṇaḥ²⁾ svargaloke mahīyate. || 54 ||
 evaṃ¹⁾ sargaḥ samākhyatāś Cākṣuṣasya samāsataḥ |
 ity ete ṣaḍ visargā hi) krāntā manvantarātmakāḥ || 541 ||
 Svāyambhuvādyāḥ samkṣepāc Cākṣuṣāntā yathākramam. |
 ete sargā yathā prājñaiḥ¹⁾ proktā vai²⁾ dvija-sattamāḥ || 542 ||
 Vaivasvatavisargeṇa¹⁾ teṣāṃ jñeyas tu vistaraḥ. |
 anyūnā nātirikṭās te²⁾ sarve sargā Vivasvataḥ. || 543 ||
 ārogyāyuḥ pramāṇena¹⁾ dharmataḥ kāmato 'rthataḥ |
 etān eva guṇān eti, yaḥ paṭhaty²⁾ anasūyakaḥ. || 544 ||
 Vaivasvatasya vakṣyāmi sāmpratasya mahātmanaḥ |
 samāsa'vyāsataḥ sargaṃ bruvato me nibodhata! || 545 ||

Śidh. kaniṣṭho; Vi. jyaiṣṭhyam. 3) Śidh. madhyasthaḥ. 4) Vi. nābhūd.

5) H. janādhipa; Śidh. āsīn mahāmune; Vi. dvijottama.

54^a = Br. 2.57^a; H. 114^a; Śidh. 53.21^a. | 54^a = Bḍ. I. 37.55^a; Vā. 63.52^a.

54^b = Bḍ. I. 37.55^b; Br. 2.57^b; H. 114^b; Śidh. 53.21^b; Vā. 63.52^b. 1) Vā. pra-
 jānām. 2) Bḍ. āyusaḥ tīrṇaḥ; Śidh. āyusā pūrṇaḥ.

541 = Bḍ. I. 37.56; Vā. 63.53^a^b. 1) Vā. eṣa. 2) Bḍ. nisargāś ca.

542 = Bḍ. I. 37.57; Vā. 63.53^c, 54^a. 1) Vā. yathāprajñam.

2) Bḍ. ye.

543 = Bḍ. I. 37.58; Vā. 63.54^b, 55^a. 1) Bḍ. Vā. V. -nisargeṇa.

2) Vā. anantā nātirikṭāś ca.

544 = Bḍ. I. 37.59; Vā. 63.55^b^c. 1) Bḍ. -ṇebhyo. 2) Bḍ. paṭhan.

545 = Bḍ. I. 37.60; Vā. 63.56. 1) Vā. samāsād.

Textgruppe II.

(Mt. 4.33—55).

Svāyambhuvo manur dhimāms tapas taptvā suduścaram |
 patnīm evāpa rūpādhyām Anantām¹⁾ nāma nāmataḥ. || 33 ||
 Priyavrat-Ottānapādau manus tasyām ajījanat. |
 Dharmasya kanyā caturā Sūnṛtā nāma bhāminī || 34 ||
 Uttānapādāt tanayān prāpa mantharagāminī. |
 Apasyatim Apasyantaṃ Kīrtimantaṃ Dhruvaṃ tathā || 35 ||
 Uttānapādo 'janayat Sūnṛtāyām prajāpatiḥ. |
 Dhruvo varṣasahasrāṇi trīṇi kṛtvā tapaḥ purā || 36 ||
 divyam āpa tataḥ sthānam acalaṃ Brahmaṇo varāt, |
 tam eva purataḥ kṛtvā Dhruvaṃ saptarṣayaḥ sthitāḥ. || 37 ||
 Dhanyā nāma maṇḍ kanyā Dhruvāc Chiṣṭam ajījanat, |
 Agnikanyā tu Succhāyā Śiṣṭāt sā suṣuve sutān: || 38 ||
 Kṛpaṃ Ripuṃjayaṃ Vṛttaṃ Vṛkaṃ ca Vṛkatejasam. |
 Cakṣuṣaṃ Brahmadauhitryām Viriṇyām sa Ripuṃjayaḥ, || 39 ||
 Virāṇasyātmaajāyām tu Cakṣur manum ajījanat. |
 manur vai rājakanyāyām Nāḍvalāyām sa Cakṣuṣaḥ || 40 ||
 janayāmāsa tanayān daśa sūrān akalmaṣān: |
 Ūruḥ Pūruḥ Śatadyumnaḥ Tapasvī Satyavāk Kavīḥ²⁾ || 41 ||
 Agniṣṭud Atirātraś ca Sudyumnaś cāparājitaḥ |
 Abhimanyus tu daśamo Nāḍvalāyām ajāyata. || 42 ||
 Ūror ajanayat putrān Ṣaḍāgneyī tu suprabhān: |
 Aṅgaṃ³⁾ Sumanasaṃ Khyātiṃ Kratum Aṅgirasam Gayam. || 43 ||
 pitṛkanyā Sunīthā tu Venam Aṅgād ajījanat. |
 Venam anyāyinaṃ viprā mamanthus, tatkarād abhūt |
 Pṛthur nāma mahātejāḥ, sa putrau dvāv ajījanat. || 44 ||
 Antardhānas tu Mārīcaṃ Śikhaṇḍinyām ajījanat. |
 Havirdhānāt Ṣaḍāgneyī Dhīṣaṇājanayat sutān: |
 Prācīnabarhiṣam Saṅgam Yamam Śukram Balam Śubham. || 45 ||
 Prācīnabarhir bhagavān mahān āsīt prajāpatiḥ, |
 Havirdhānāt⁴⁾ prajāś tena bahavaḥ sampravartitāḥ. || 46 ||
 Savarṇāyām tu Sāmudryām daśādhatta sutān prabhuh, |
 sarve Pracetaso nāma dhanurvedasya pāragāḥ. || 47 ||
 tattaporakṣitā vṛkṣā babhur loke samantataḥ, |
 devādeśac ca tān agnir adahad ravinandana. || 48 ||
 Somakanyābhavat patnī Mārīṣā nāma, viśrutā, |

1) T. -tā; V. -tīm. 2) T. -vāg Ghaviḥ. 3) T. Agniṃ. 4) T. -nāḥ.

tebhyas tu Dakṣam ekaṃ sâ putram agryam ajjanat. || 49 ||
 Dakṣād anantaram vṛkṣân auśadhâni ca sarvaśaḥ |
 ajjanat Somakanyâ nadim Candravatim tathâ. || 50 ||
 Somamâsasya ca tasyâpi Dakṣasyâśitikoṭayah, |
 vakṣye tāsâṃ tu vistâram, loke yaḥ supratisthitah: || 51 ||
 dvipadaś câbhavan kecit, kecid bahupadâ narâḥ, |
 valimukhâḥ śâṅkukarṇâḥ karṇaprâvaranâś tathâ, || 52 ||
 aśvarṅṣamukhâḥ kecit, kecit simhânanâś tathâ, |
 śvasûkaramukhâḥ kecit, kecid uṣtramukhâś tathâ. || 53 ||
 janayâmasa dharmâtmâ mlecchân sarvân anekaśaḥ, |
 sa srṣṭvâ manasâ Dakṣaḥ striyah paścâd ajjanat. || 54 ||
 dadau sa daśa Dharmâya, Kaśyapâya trayodaśa,
 saptaviṃśatim Somâya dadau nakṣatrasamjñitâḥ; |
 devâsuramanuṣyâdi tâbhyah sarvam abhûj jagat. || 55 ||

2. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 18.29^b-19.21; Bđ. II. 2.1-32; Br. 3.1-126; Ga. 6.14-62; H. 115-256; Kū. 15.1, 16.1-46; 18.1-18; Śidh. 54.1-94^b; Vā. 65.121-159; Vi. I. 15.85-142; 21.1-40.)

Munaya (ṛṣaya) ūcuḥ:

Devānāṃ Dānavānāṃ ca gandharvoragarakṣasām |
utpattiṃ¹⁾ vistareṇaiva²⁾ mama brahman prakīrtaya³⁾! || 1 ||

Lomahaṛṣaṇa (sūta) uvāca:

prajāḥ sṛjēti vyādiṣṭaḥ¹⁾ pūrvam²⁾ Dakṣaḥ, Svayambhuvā |
yathā sasarja bhūtāni, | sasarja sarva¹bhūtāni
tathā sṛṇuta bho dvijaḥ¹⁾! || 2 || | gatimanti dhruvāni ca. || 2 ||
mānasāny eva¹⁾ bhūtāni²⁾ pūrvam evāsṛjat³⁾ prabhuh⁴⁾: |
ṛṣiṇ devān⁵⁾ sa⁶gandharvān asurān atha rakṣasān⁷⁾ || 3 ||
yaksabhūtapiśācāṃś ca vayahpaśumṛgāṃś tathā¹⁾. |
yadāsya manasa²⁾ sṛṣṭā³⁾ na vyavardhanta⁴⁾ tāḥ⁵⁾ prajāḥ⁶⁾, || 4 ||

1 = Br. 3.1; H. 115; Kū. 15.1; Śidh. 54.1; Vi. I. 15.85. 1) Śidh. sṛṣṭim tu. 2) Kū. vistarād brūhi; Śidh. vistareṇēmām; Vi. -ṛṇeha. 3) Br. Lomahaṛṣaṇa kīrtaya; H. Vaiśampāyana kīrtaya; Kū. sūta Vai-vasvate 'ntare; Śidh. sūtaputra bravīhi me.

2a = Bđ. II. 2.1^b; Br. 3.2^a; H. 116^a; Kū. 16.1^a; Vā. 65.121^a; Vi. I. 15.86^a. 1) Kū. samdiṣṭaḥ. 2) Bđ. Vā. svayam.

2^b = Br. 3.2^b; H. 116^b. Vi. I. 15.86^b. | 2^b = Bđ. II. 2.2^a; Kū. 16.(1^b); Vā. 65.121^b. 1) Vā. Dakṣo; Kū. sasarja devān gandharvān ṛṣiṃś caivāsauroragān.

3 = Bđ. II. 2.2^b, 3^a; Br. 3.3; H. 117; Śidh. 54.(3^a); Vā. 65.125^b, 126^a; Vi. I. 15.87. 1) Bđ. mānasāni ca; H. manasā caiva; Vi.1 mānasāni tu. 2) Bđ. -tāni sa. 3) Bđ. asṛjat p-; Vā. sisṛkṣur vividhāḥ; Vi. Dakṣo 'sṛjat. 4) Vā. prajāḥ; Vi. tadā; Śidh. pūrvam hi manasā Dakṣaḥ sṛṣṭim cakre prajāpatih. 5) Vi. devān ṛṣiṇ. 6) Bđ. ca. 7) Bđ. Vā. manuṣyoragarākṣasān; Br. asurān yakṣarākṣasān; Vi. asurān pannagāṃś tathā.

4 = Bđ. II. 2.3^b, 4^a; Br. 3.4^a = b; H. 118; Kū. 16.2^a = b; Śidh. 54.(3^b1); Vā. 65.126^b, 127^a; Vi. I. 15.88^a = b. 1) H. pāsūsarisṛpān. 2) Br. mānasā; H. tās tu; Kū. sṛjataḥ; Vi.1 dvija; Vi.2 vipra. 3) Br. viprā; H. Vi. mānasayo; Kū. pūrvam. 4) Br. -dhata; Vi. nābhyavardhanta. 5) Br. H. vai; Śidh. yadā na vardhate sā tu. 6) Br. -jā.

tadā¹⁾ saṃcintya dharmātmā²⁾ | apadhyātā bhagavatā
 prajā³⁾hetoh prajāpatih. | Mahādevena dhīmatā¹⁾, |
 sa maithunena¹⁾ dharmeṇa²⁾ sisṛkṣur³⁾ vividbāḥ prajāḥ⁴⁾, || 5 ||
 Asiknīm āvaha¹⁾ patnīm²⁾ Viraṇasya prajāpateḥ |
 sutām, sutapasā³⁾ yuktām mahatīm⁴⁾ lokadhāriṇīm⁵⁾. || 6 ||

yayā dhṛtam idaṃ sarvaṃ jagat sthāvarajaṅgamaṃ
 atrāpy udāharantīmau ślokaḥ Prācetasam¹⁾ prati: || 61 ||
 Dakṣasyōdvahato bhāryām Asiknīm Vairāṇīm¹⁾ purā²⁾; |
 kūpānām niyutam Dakṣam³⁾ sarpiṇām sābhimāninām || 62 ||
 naḍgiriṣv asajjantam¹⁾ pṛṣṭhato 'nuyayau prabhum²⁾. |
 tam drṣtvā ṛṣibhiḥ proktaṃ pratiṣṭhāyati vai prajāḥ || 63 ||
 prathamō 'tra¹⁾ dvitīyas²⁾ tu Dakṣaḥ sa hi prajāpatih³⁾. |
 athāgacchad yathākālam prahīnām⁴⁾ niyutam tu yat⁵⁾, || 64 ||
 Asiknīm Vairāṇīm¹⁾ tatra²⁾ Dakṣaḥ Prācetaso 'vaha¹⁾. || 65 ||

atha¹⁾ putrasahasraṇi²⁾ | atha putrasahasraṃ sa
 Vairāṇyām³⁾ pañca vīryavān⁴⁾ | Vairāṇyām¹⁾ amitaujasam²⁾ |
 Asiknyām¹⁾ janayāmāsa Dakṣa eva prajāpatih²⁾. || 7 ||

5a = Br. 3.4b; H. 119a; Vi. I. 15.88b.

1) Vi. tataḥ. 2) Vi. sa punaḥ.

3) Vi. sṛṣṭi-.

5b = Bḍ. II. 2.5a; Br. 3.5a; H. 119b; Ga. 6.(14b); Kū. 16.(2b); Śīdh. 54.5b; Vā. 65.128a; Vi. I. 15.89a. 1) Vā. maithunena ca; Vi. maithunenaiva. 2) Bḍ. Vā. bhāvena. 3) Śīdh. sasarja. 4) Ga. maithunena tataḥ sṛṣṭim kartum aicchat prajāpatih; Kū. T. tadā sasarja bhūtāni maithunenaiva sarvataḥ.

6 = Bḍ. II. 2.5b, 6a; Br. 3.5b, 6a; Ga. 6.15a = a; H. 120; Kū. 16.(9); Śīdh. 54.5bII, 3a = aIIb; Vā. 65.128b, 129a; Vi. I. 15.89b, 90a. 1) Vā. cāvaha. 2) Bḍ. Ga. bhāryām; Kū. Asiknyām janayāmāsa; Vi. kanyām. 3) Bḍ. Vā. sumahatā. 4) Bḍ. Vā. tapasā 5) Śīdh. yuktām āhvayat sargakāraṇāt; Kū. sutāyām dharmayuktāyām putrāṇām tu sahasrakam.

61 = Bḍ. II. 2.6b, 7a; Vā. 65.129b, 130a. 1) Bḍ. -tasām.

62 = Bḍ. II. 2.7b, 8a; Vā. 65.130b, 131a. 1) Vā. Viraṇīm. 2) Vā. T. parām. 3) Vā. Dakṣaḥ.

63 = Bḍ. II. 2.8b, 9a; Vā. 65.131b, 132a. 1) Vā. -giriṣu sarjaṃs tāḥ; V. -riḡhasajjaṃs tāḥ. 2) Vā. -bhuh.

64 = Bḍ. II. 2.9b, 10a; Vā. 65.132b, 133a. 1) Vā. prathamātra.

2) Vā. -tīyā. 3) Vā. Dakṣasyēha prajāpateḥ. 4) Vā. kūpānām. 5) Vā. niyute tu saḥ.

65 = Bḍ. II. 2.10b; Vā. 65.133b. 1) Vā. Vairāṇīm. 2) Vā. yatra.

7a = Br. 3.6b; Ga. 6.(15b); H. 121a; Śīdh. 54.4a; Vi. I. 15.90b.

1) Ga. tasya; Śīdh. tasyām.

2) Ga. -hasraṃ tu. 3) Śīdh.

Viraṇyām; Vi. Vairāṇyām.

4) Ga. -yām samapadyata.

5a = Bḍ. II. 2.4b; Ga. 6.(14a); Vā.

65.127b. 1) Ga. nāvardhanta ca

tās tasya apadhyātā Hareṇa tu.

7a = Bḍ. II. 2.11a; Vā. 65.134a. 1) Vā.

Vairāṇyām. 2) Vā. T. -jasā.

tāms tu dr̥ṣṭvā mahābhāgan¹⁾ sam²⁾vivardhayiṣūn³⁾ prajāḥ |
 devar̥ṣiḥ⁴⁾ priyasamvādo Nāradaḥ⁵⁾ prābravīd idam⁶⁾ || 8 ||
 nāśāya vacanam teṣāṃ śāpāyaivātmanas tathā¹⁾, |
 yaṃ²⁾ Kaśyapaḥ sutavaram³⁾ Parameṣṭhi vyajjanat⁴⁾. || 9 ||
 Dakṣasya vai duhitari | mānasaḥ Kaśyapasyāśīd¹⁾
 Dakṣaśāpabhayān muniḥ | Dakṣaśāpavaśāt²⁾ punaḥ |
 tasmāt sa Kaśyapasyātha
 dvitīyo³⁾ mānaso 'bhavat |
 pūrvam sa hi¹⁾ samutpanno Nāradaḥ Parameṣṭhinaḥ²⁾. || 10 ||
 Asiknyām atha Vairanyām |
 bhūyo devar̥ṣisattamaḥ |
 taṃ bhūyo janayāmāsa
 pitēva munipuṃgavam. || 10₁ ||
 tena¹⁾ Dakṣasya²⁾ vai putrā³⁾ Haryaśvā iti viśrutāḥ |
 dharmārtham⁴⁾ nāśitāḥ sarve vidhinā⁵⁾ ca na samśayaḥ. || 11 ||
 tasyōdyatas tadā Dakṣo | tasyōdyatas tadā Dakṣaḥ
 nāśāyāmitavikramaḥ | kruddho nāśāya¹⁾ vai prabhuḥ |
 brahmar̥ṣiṇ purataḥ kṛtvā¹⁾ yācitaḥ Parameṣṭhinā. 12 ||
 tato 'bhisamdhim¹⁾ cakre vai²⁾ Dakṣas tu³⁾ Parameṣṭhinā: |
 kanyāyām Nārado mahyaṃ tava putro bhaved⁴⁾ iti. || 13 ||

- 7^b = Bḍ. II. 2.11^b; Br. 3.7^a; H. 121^b; Śīdh. 54.4^b; Vā. 65.134^b; Vi. I. 15.91^a. 1) Śīdh. āśritya. 2) Bḍ. Vā. -aḥ Prācetasah prabhuḥ; Vi. sargaheṭoḥ prajāpatiḥ.
- 8 = Bḍ. II. 2.12; Br. 3.7^b, 8^a; H. 122; Śīdh. 54 (5^a); Vā. 65.135^{ab}; Vi. I. 15.91^{bc}. 1) Bḍ. Vā. mahātejah; Vi. tān dr̥ṣṭvā Nārado vipra. 2) Bḍ. Vā. Vi.1 sa. 3) Bḍ. -yiṣuḥ. 4) Vi. saṃgama. 5) Vi. devar̥ṣir. 6) Bḍ. Vā. -do Brahmaṇaḥ sutah; Vi. idam abravit; Śīdh. tān siṣṭkṣūms tato dr̥ṣṭvā Nāradaḥ prāha vai mune.
- 9 = Bḍ. II. 2.13; Br. 3.8^b, 9^a; H. 123; Vā. 65.135^c, 137^a. 1) Bḍ. Vā. -mano bravit. 2) Bḍ. Vā. yaḥ. 3) Bḍ. Vā. -pasutasayātha; H. -paḥ sutam vīram. 4) Bḍ. Vā. vyajayata.
- 10^a = Br. 3.9^b; H. 124^a; Śīdh. 10^{ab} = Bḍ. II. 2.14; Vā. 65.137^b, 135^a.
 54 6^{bI} = I. | 1) Vā. -pasyēha. 2) Vā. -pa-bhayāt. 3) Vā. -tīyam.
- 10^{b(c)} = Bḍ. II. 2.15^a; Br. 3.10^a; H. 124^b; Śīdh. 54.5^b; Vā. 65.138^b.
 1) Bḍ. Vā. V. sa hi pūrvam; Śīdh. tu. 2) H. -meṣṭhinā.
- 10₁ = Br. 3.10^b. 11^a; H. 125.
- 11 = Bḍ. II. 2.15^b, 16^a; Br. 3.11^b, 12^a; H. 126; Vā. 65.139. 1) Vā. T. yena. 2) Bḍ. vṛkṣasya. 3) Bḍ. H. putrā vai; Vā. putrās te. 4) Br. nir-mathya; Vā. nindārtham. 5) Vā. vinaśṭās.
- 12^a = Br. 3.12^b; H. 127^a. | 12^a = Bḍ. II. 2.16^b; Vā. 65.140^a.
 1) Bḍ. -dhaḥ śāpāya.
- 12^b = Bḍ. II. 2.17^a; Br. 3.13^a; H. 127^b; Vā. 65.140^b. 1) Bḍ. Vā. vai puraskṛtya.
- 13 = Bḍ. II. 2.17^b, 18^a; Br. 3.13^b, 14^a; H. 128; Vā. 65.141. 1) Br. T. -samdhīś.

tato Dakṣaḥ sutaṃ prādāt priyāṃ vai Parameṣṭhine, |
tasmāt sa¹⁾ Nārado jāññe bhūyaḥ²⁾ śāpa³⁾ bhayād ṛṣiḥ. || 14 ||

munaya (ṛṣaya) ūcuh:

kathaṃ vi'nāsītāḥ putrā²⁾ Nāradena maharṣiṇā³⁾ |
prajāpati⁴⁾ sutaṃ te vai⁵⁾ śrotum⁶⁾ icchāma⁷⁾ tattvataḥ⁸⁾. || 15 ||

Lomaharṣaṇa (sūta) uvāca:

Dakṣasya putrā¹⁾ Haryaśvā vivardhayiṣavaḥ prajāḥ |
samāgatā mahāvīryā, Nāradas tān uvāca ha²⁾: || 16 ||

bālīśā bata yūyaṃ vai,
nāsyā jāññitha vai bhuvaḥ |
pramāṇaṃ sraṣṭukāmā vai
prajāḥ Prācetasātma¹⁾ḥ, || 17 ||

bālīśā bata yūyaṃ vai
na prajāññitha bhūtaḥ, || 17 ||

antar ūrdhvaṃ adhaś caiva kathaṃ sraṣṭyatha¹⁾ vai prajāḥ²⁾? |
te tu tadvacanaṃ śrutvā prayātāḥ sarvatodiśam³⁾; || 18 ||
adyāpi na nivartante samudrebhya¹⁾ ivāpagāḥ²⁾. |

Haryaśveṣu atha naṣṭeṣu³⁾ Dakṣaḥ Prācetasāḥ punaḥ || 19 ||

Vairiṇyām¹⁾ atha²⁾ putrāṇāṃ sahasraṃ aṣṭat prabhuḥ³⁾. |

vivardhayiṣavaḥ te tu
Śābalāśvās tathā prajāḥ¹⁾ || 20 || | prajā vivardhayiṣavaḥ
Śābalāśvāḥ punas tu te || 20 ||

2) Vā. -samdhitaṃ cakre. 3) Bḍ. -kṣas ca; Br. Dakṣasya. 4) Vā. bhavatu.

14 = Bḍ. II. 2.18^{bc}; Br. 3.14^{bc}; H. 129; Vā. 65.142. 1) Br.H. sa tasyām.

2) H. Dakṣa-. 3) Vā. śānto.

15 = Bḍ. II. 2.19; Br. 3.15; H. 130; Vā. 65.144. 1) Bḍ. vai; Br. pra-

2) Bḍ. pūrvam. 3) Bḍ. surarṣiṇā; Vā. mahātmanā. 4) Br. H.

-pateḥ. 5) Br. -teḥ sūtavarya; H. -ter dvijasreṣṭha. 6) Vā. prajāḥ.

7) Bḍ. H. icchāmi. 8) Vā. Prācetasātma¹⁾ḥ.

16 = Bḍ. II. 2.20; Br. 3.16; H. 131; Śīdh. 54.(6^bII); Vā. 65.146. 1) Bḍ.Vā.

Dakṣaputrāś ca. 2) Śīdh. tasmāt tān abravīt tu saḥ.

17 = Br. 3.17; H. 132; Śīdh. 54.(7); | 17 = Bḍ. II. 2.21^a; Vā. 65.147^a.

Vi. I. 15.93^a = a. 1) Śīdh.

ajānantāḥ kathaṃ sṛṣṭiṃ

bālīśā vai kariṣyatha,⁵⁾ diśam

kāmcid ajānantas tasmād

vijñāyatā bhuvam.

18 = Bḍ. II. 2.21^b, 22^a; Br. 3.18; H. 133; Śīdh. 54.(8^a) = b; Vā. 65.147^b,

149^a; Vi. I. 15.93^b, 95^a. 1) Br. T. sṛjatha. 2) Śīdh. ity uktā vavrajauḥ
sarve āśāṃ vijñātam ojasā. 3) Br.T.H. -śaḥ.

19 = Bḍ. II. 2.22^b, 23^a; Br. 3.19; H. 134; Vā. 65.150^a, 151^a; Vi. I. 15.95^b, 96^a.

1) Bḍ. samudrasthā. 2) Vā. bhramanto vāyumiśritāḥ. 3) Bḍ.

atha teṣu prapaṣṭeṣu; Vā. sveṣu putreṣu naṣṭeṣu.

20^a = Bḍ. II. 2.23^b; Br. 3.20^a; H. 135^a; Śīdh. 54.(8^b); Vā. 65.151^b; Vi. I.

15.96^b. 1) Vā.Vi.1 Vairiṇyām. 2) Bḍ.H.Vā. eva. 3) Śīdh. gatais

tair janayāmāsa punaḥ pañcaśatam sutaṃ.

20^b = Br. 3.20^b; H. 135^b; Śīdh. 54. | 20^b = Bḍ. II. 2.24^a; Vā. 65.152^a.

pūrvoktaṃ vacanaṃ te tu ¹⁾ | pūrvam uktaṃ vacas tatra ¹⁾
Nāradena pra²coditāḥ ³⁾. | śrāvita Nāradena ha. |
anyonyam ūcas te sarve: samyag āha mahān ṛṣiḥ ¹⁾; || 21 ||
bhrāṭṛñāṃ padavi ¹⁾ caiva ²⁾ gantavyā ³⁾ nātra saṃśayah! |
jñātvā pramāṇaṃ pṛthivyā ⁴⁾ sukhaṃ srakṣyāmahe prajāḥ ⁵⁾. || 22 ||
| [ekāgrāḥ ¹⁾ svasthamanaśā yathāvad anuśāsitaḥ ²⁾]
te 'pi tenaiva mārgena prayātāḥ sarvatodiśam ¹⁾, |
adyāpi na nivartante samudrebhya ivāpagāḥ ²⁾. || 23 ||
tataḥ ¹⁾ prabhṛti vai bhrātā bhrātur anveṣaṇe rataḥ ²⁾ |
prayāto naśyati ksipraṃ ³⁾, tan na kāryaṃ vipaścitā ⁴⁾ || 24 ||
naṣṭeṣu Śabalāśveṣu Dakṣaḥ kruddho 'śapad ¹⁾ vibhuḥ ²⁾ |
Nāradaṃ: nāśam ehīti garbhavāsaṃ vasēti ca! || 25 ||
tāmś caiva ¹⁾ naṣṭān vijñāya | tathā ¹⁾ teṣv api naṣṭeṣu
putrān Dakṣaḥ prajāpatiḥ | mahātmāsu purā ²⁾ kiḷa ³⁾ |
ṣaṣṭim ¹⁾ Dakṣo ²⁾ 'srjat kanya ³⁾ Vairanyaṃ ⁴⁾, iti naḥ śrutam ⁵⁾. || 26 ||

(9^a); Vi. I. 15.97^a. 1) H.
prajāś tadā; Vi. -śvāḥ prajāḥ
punaḥ; Śidh. Dakṣasya pu-
trā Haryaśvā vivardhayaṣa-
vaḥ prajāḥ.

21^a = Br. 3.21^a; H. 136^a; Śidh. 54.
(9^b); Vi. I. 15.97^b. 1) H. tāta;
Vi. brahman. 2) H. -denaiva.
3) Śidh. tān uvāca punaḥ so
'pi Nāradaḥ kiṃ hi bālīśāḥ.

21^b = Bḍ. II. 2.25^a; Br. 3.21^b; H. 136^b; Śidh. 54.(10^a); Vā. 65.155^a; Vi. I.
15.98^a. 1) Bḍ. ṛṣiḥ svayam; H.Vi. mahāmuniḥ; Śidh. bhuvo mānan
ajānantaḥ kathaṃ sṛṣṭir bhaviṣyati.

22 = Bḍ. II. 2.25^b, 26^a; Br. 3.22; H. 137; Vā. 65.155^b, 154^a; Vi. I. 15.98^b, 99^a.
1) Bḍ. Br. H. -davīm. 2) Br. H. jñātum. 3) Br. H. -tavyaṃ.
4) Bḍ. -yā vai. 5) Vi. ca prajāḥ srakṣyāmahe tataḥ.

[] = Bḍ. II. 2.26^b; H. 138^a. 1) Bḍ. prakāśāḥ. 2) H. anupūrvaśāḥ.

23 = Bḍ. II. 2.27; Br. 3.23; H. 138^b, 139^a; Śidh. 54.(10^b), 11^b; Vā. 65.154^b; Vi. I. 15.99^b. 1) Śidh. te tu tadvacanaṃ śrutvā niryātāḥ sar-
vatodiśam. 2) Bḍ. vistārāyāmalipsavaḥ.

24 = Bḍ. II. 2.28; Br. 3.24; H. 140^b, 141^a; Śidh. 54.12; Vā. 65.155; Vi. I.
15.100. 1) Br. H. Śidh. tadā. 2) Br. dvijaḥ; H. nṛpa; Vi. dvija.
3) Śidh. mune; Vā. Vi. tathā. 4) Bḍ. Vā. Vi. vijānatā.

25 = Bḍ. II. 2.29; H. 139^b, 140^a; Vā. 65.156. 1) H. 'bravid; Vā. 'bhavad.
2) H. vacaḥ.

26^a = Br. 3.25^a; H. 141^b; Śidh. 54.
13^a; Vi. I. 15.101^a. 1) Śidh. Vi.
cāpi.

26^a = Bḍ. II. 2.30^a; Kū. 16.(4^a); Vā.
65.157^a. 1) Bḍ. -dā. 2) Bḍ.
mahātmā sa prabhuḥ. 3) Kū.
teṣu putreṣu naṣṭeṣu māyayā
Nāradaśya tu.

26^b = Bḍ. II. 2.30^b; Br. 3.25^b; H. 142^a; Kū. 16.4^b; Śidh. 54.13^b; Vā.

tās tadā pratijagrāha bhāryārtham¹⁾ Kaśyapaḥ prabhuḥ²⁾ |
 Dharmāḥ Somas³⁾ ca⁴⁾ bhāgavāms⁵⁾ tathairvānye⁶⁾ maharṣayaḥ. || 27 ||
 dadau sa daśa Dharmāya, Kaśyapāya trayodaśa, |
 saptaviṃśati¹⁾ Somāya²⁾, catasro 'riṣṭanemine³⁾, || 28 ||
 dve caiva Bahu¹⁾putrāya, dve caiv-Āngirase tathā²⁾, |
 dve Kṛśāsāvāya viduṣe, tāsām nāmāni me śṛṇu³⁾: || 29 ||
 | imām viṣṭim Dakṣasya kṛtsnām yo veda tattvataḥ, |
 | āyusmān kīrtimān dhanyaḥ prajāvāms ca bhavaty uta. || 29i ||

Arundhati Vasur Yāmī¹⁾ Lambā Bhānur Marutvatī²⁾ |
 Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā tathāiva ca³⁾, || 30 ||
 Dharmapatnyo daśa tv etās, tās¹⁾ apatyāni bodhata²⁾: |
 Viśvedevās tu Viśvāvāḥ, Sādhyā Sādhyān³⁾ vyajāyata⁴⁾, || 31 ||
 Marutvatyā¹⁾ Marutvanto, Vasos tu Vasavaḥ sutāḥ²⁾, |
 Bhānos tu Bhānavaḥ putra³⁾, Muhūrtās tu⁴⁾ Muhūrtajāḥ, || 32 ||
 Lambhāyās caiva Ghoṣo 'tha¹⁾, Nāgavīthī ca²⁾ Yāmijā³⁾, |
 pṛthivīviśayam⁴⁾ sarvam⁵⁾ Arundhatyām⁶⁾ vyajāyata⁷⁾, || 33 ||

- 65.157^b; Vi. I. 15.102^b. 1) Śīdh. Vā. ṣaṣṭi-. 2) Br. H. tato; Śīdh. Vā. kanyā-. 3) H. kanyām; Śīdh. paścād; Vā. Dakṣo. 4) Kū. T. Vā. Vi. 1 Vairiṇyām; Śīdh. Vi. 5) Bḍ. Vā. eva viśrutāḥ; Kū. vai prajāpatiḥ.
 27 = Bḍ. II. 2.31; Br. 3.26; H. 142^b, 143^a; Vā. 65.158. 1) Bḍ. patnyartham; Vā. patnyarthe. 2) Bḍ. sutāḥ. 3) Br. H. Scmo Dharmās ca. 4) Vā. tu. 5) Br. bho viprās; H. Kauravya. 6) Bḍ. tathā cānye.
 28 = A. 18.29^b, 30^a; [Bḍ. I. 37.44^(ab), 45^aII]; Br. 3.27; H. 143^b, 144^a; Śīdh. 54.14; [Vā. 63.41^{a(b)}, 42^aII]; Vi. I. 15.103; cfr. Ga. 6.21. 1) Śīdh. -ṣatim. 2) Bḍ. Vā. kālasya nayane yuktāḥ saptaviṃśatim Indave.
 29 = A. 18.30^b = b; [Bḍ. I. 37.45^b, (46^a)]; Br. 3.28; H. 144^b, 145^a; Śīdh. 54.15; [Vā. 63.42^{b(c)}]; Vi. I. 15.104; cfr. Ga. 6.22, 23, 24^a. 1) Śīdh. Brahma-; Vā. Bāhu-. 2) A. hy adāt; Śīdh. tadā. 3) Bḍ. Vā. kanyām ekām Kṛśāsāvāya tebhyo 'patyam babhūva ha [Vā. nibodhata].
 | 29i = Bḍ. II. 2.32; Vā. 65.159.
 | [Bḍ. und Vā. von hier ab als Textgruppe Ia.]

- 30 = Br. 3.29; Ga. 6.24^b, 25^a; H. 145^b, 146^a; Śīdh. 54.16; Vi. I. 15.105.
 1) Śīdh. Jāmīr. 2) Ga. Marudvatī. 3) Br. ca bho dvijāḥ; Ga. Vi. ca tā daśa; H. ca Bhārata; Śīdh. ca vai mune.
 31 = A. 18.32^a = b; Br. 3.30; Ga. 6.25^b, 27^a; H. 146^b, 147^a; Śīdh. 54.17; Vi. I. 15.106. 1) Vi. tad-. 2) Ga. -yaḥ samākhyātāḥ Kaśyapasya vadāmy aham; H. Śīdh. Vi. apatyāni me śṛṇu. 3) Śīdh. Sādhyān Sādhyā.
 32 = A. 18.32^b, 33^a; Br. 3.31; Ga. 6.27^b, 28^a; H. 147^b, 148^a; Śīdh. 54.18; Vi. I. 15.107, 108^a. 1) Br. Ga. Vi. 2 -vatyām. 2) A. -vo 'bhavan; H. Ga. Śīdh. -vas tathā; Vi. -vaḥ smṛtāḥ. 3) Ga. Rudra; H. -vas tāta; Śīdh. sarve. 4) Ga. -tās ca; Śīdh. -tāyā; Vi. -tāyām.
 33 = A. 18.32^b, 34^a; Br. 3.32; Ga. 6.28^b, 29^a; H. 148^b, 149^a; Kū. 16.10; Śīdh. 54.19; Vi. I. 15.108^b, 109^a. 1) A. -yā Dharmato Ghoṣo; Kū. cātha

Samkalpāyās¹⁾ tu sarvātmā²⁾ jajñe Samkalpa eva^{hi} 3). |
 Nāgavithyām⁴⁾ ca Yāminyām⁵⁾ Vṛṣalaś ca vyajāyata. || 34 ||
 parā yāñ¹⁾ Somapatnīś ca²⁾ Dakṣaḥ Prācetaso dadau, |
 sarvā nakṣatranāmnyas tā jyotiṣe parikīrtitāḥ. || 34 ||
 ye tv anye khyātimanto vai¹⁾ devā jyotiḥpurogamāḥ, |
 Vasavo 'ṣṭau samākhyātās, teṣāṃ vakṣyāmi vistaram: || 35 ||
 Āpo¹⁾ Dhruvaś ca Somaś ca Dharaś²⁾ caiv-Ānilo 'nalaḥ³⁾ |
 Pratyūṣaś ca Prabhāśaś⁴⁾ ca Vasavo nāmabhiḥ smṛtāḥ⁵⁾ || 36 ||
 Apasya¹⁾ putro Vaitaṇḍyaḥ²⁾ Śramaḥ Śān³⁾to Munis⁴⁾ tathā; |
 Dhruvasya putro bhagavān Kālo lokaprakālanāḥ⁵⁾. || 37 ||
 Somasya bhagavān Varcā, Varcasvī yena jāyate¹⁾; |
 Dharasya²⁾ putro Draviṇo³⁾ Hutahavyavahas tathā. || 38 ||
 Manoharāyāḥ¹⁾ Śīśiraḥ Prāṇo 'tha Ramaṇaś²⁾ tatthā. |
 Anilasya Śivā bhāryā, tasyāḥ³⁾ putro Manojavaḥ⁴⁾ || 39 ||
 Avijñātagatiś caiva dvau putrāv Anilasya ca¹⁾. |
 Agniputraḥ Kumāras tu²⁾ śarastambhe vyajāyata³⁾, || 40 ||

- Ghoṣo vai. 2) Ga. Kū. Vi. -vīthi tu. 3) Ga. Jāmitaḥ; Śīdh. Jā-
 4) Śīdh. -ṣayas. 5) Śīdh. tasyām. 6) A.T. Marutvatyām. 7) Kū. ajā-
 34^a = A. 18.(34^b) = a; Br. 3.33^a; Ga. 6.23^b; H. 149^b; Kū. 16.(11^a); Śīdh.
 54.20^a; Vi. I. 15.109^b. 1) Vi. -pāyām. 2) A.Kū. Samkalpo; Br.
 T.H. viśvātmā; Śīdh. satyātmā. 3) A. Indor nakṣatratāḥ sutāḥ;
 Kū. Dharmaputrā daśa smṛtāḥ; Vi. eva tu. 4) H. -yaś. 5) H. -yā.
 34^b = Br. 3.33^b; H. 150^a.
 34¹ = Br. 3.34; H. 150^b, 151^a. 1) H. yā rājan. 2) H. -pat-
 nyas tu.
 35 = Br. 3.35; H. 151^b, 152^a; Kū. 16.11^b, 12^a; Vi. I. 15.110. 1) Kū.Vi.
 anekavasuprāṇā.
 36 = A. 18.35; Br. 3.36; Ga. 6.30; H. 152^b, 153^a; Kū. 16.12^b, 13^a; Śīdh.
 54.20^b, 21^a; Vi. I. 15.111. 1) Śīdh. Ayo. 2) Br.T.Ga. Dhavaś.
 3) H. caiv-Ānil-Ānalau; Kū. -v-Ānalo 'nalaḥ. 4) Vi. Prabhāvaś.
 5) A. 'ṣṭau ca nāmataḥ; Kū. 'ṣṭau prakīrtitāḥ; Śīdh. nāmataḥ smṛtāḥ.
 37 = A. 18.36^a(bI); Br. 3.37; Ga. 6.31; H. 153^b, 154^a; Kū. 16.13^b, 14^a;
 Śīdh. 54.21^b, 22^a; Vi. I. 15.112. 1) Śīdh. Ayasya. 2) Ga. -tuṇḍyaḥ;
 Śīdh. Vetaṇḍaḥ. 3) Br. T. Ga. Vi. Śrān-. 4) Ga.Kū. Vi. Dhvanis.
 5) Ga. lokasya kālanāḥ; Śīdh. lokaprabhāvanāḥ; A. Dhruvasya
 Kālo lokānto.
 38 = A. 18.36^b(II), 37^a; Br. 3.38^ab; Ga. 6.32; H. 154^b, 155^a; Kū. 16.14^b
 = a1bI; Śīdh. 54.22^b, 23^a; Vi. I. 15.113. 1) A. Varcāḥ Somasya vai
 sutāḥ. 2) Br.T.Ga. Dhavasya. 3) Ga. Druhiṇo; Kū. Draviṇaḥ
 sutāḥ.
 39 = A. 18.37^b, (38^aI); Br. 3.38^c, 39^a; Ga. 6.33; H. 155^b, 156^a; Kū.16.(15^aI)
 = b; Śīdh. 54.23^b, 24^a; Vi. I. 15.114. 1) Ga. Vi. -harāyām. 2) Vi.
 Varuṇaś. 3) Śīdh. yasyāḥ. 4) Ga. Pulomajaḥ; Śīdh. -traḥ
 Purojavah; A. Purojavo 'nilasyāśid; Kū. Manojavo 'nalasyāśid.
 40 = A. 18.38^a(II)b; Br. 3.39^b, 40^a; Ga. 6.34; H. 156^b, 157^a; Kū.
 16.(15^aIIb); Śīdh. 54. 24^b, 25^a; Vi. I. 15.115. 1) Ga.H. Śīdh. tu; A.

tasya Śakho Viśakhaś ca Naigameyaś ca prṣṭhataḥ¹⁾, |
apatyaṃ Kṛttikānāṃ tu Kārttikeya iti smrtaḥ²⁾. || 41 ||

Skandah Sanatkumāraś ca srṣṭaḥ¹⁾ pādēna tejaśaḥ²⁾. |
Pratyūṣasya viduḥ¹⁾ putram²⁾ ṛṣim³⁾ nāmnātha⁴⁾ Devalam⁵⁾. || 42 ||
dvau putrau Devalasyāpi¹⁾ kṣamāvantau²⁾ maṇiṣṇau³⁾; |
Bṛhaspates tu bhaginī varastri brahmacāriṇī⁴⁾ || 43 ||
Yogasiddhā jagat kṛtsnam asaktā¹⁾ vicācāra ha²⁾; |
Prabhāsasya tu³⁾ sā bhāryā Vasūnām aṣṭamasya ca⁴⁾, || 44 ||
Viśvakarmā mahābhāgo¹⁾ yasyām²⁾ jajñe prajāpatih³⁾, |
kartā śilpasahasrānāṃ tridaśānāṃ ca vardhakiḥ, || 45 ||
bhūṣaṇānāṃ ca sarveśāṃ kartā, śilpavatāṃ varah, |
yaḥ sarveśāṃ¹⁾ vimānāni daiv²⁾atānāṃ cakāra ha, || 46 ||
manuṣyāś¹⁾ cōpajīvanti yasya śilpaṃ mahātmanaḥ²⁾. |
Surabhī Kaśyapād Rudrān ekādaśa vinirmame³⁾ || 47 ||

| Mahādevaprasādēna, tapasā bhāvitā satī: |

Ajāikapād Ahirbudhnyas¹⁾ Tvaṣṭā Rudraś ca vīryavān²⁾. || 48 ||

Avijñāto 'nalasya ca; Kū. Avijñātagatis tathā. 2) A. ca.

3) Br.H. śriyā vṛtaḥ; Śidh. śriyā vṛte; Kū. Kumāro hy Anilasyāsīt senāpatir iti smrtaḥ.

41 = A. 18.39^a(b); Br. 3.40^b, 41^a; Ga. 6.35; H. 157^b, 158^a; Śidh. 54.25^b, 26^a; Vi. I. 15.116. 1) Br.T.Ga.H. prṣṭhajah; Vi. prṣṭhajah. 2) A. Kṛttikataḥ Kārttikeyo yatih Sanatkumarakah.

42^a = H. 158^b; cfr. Bḍ. II. 3.24^b; Vā. 66.24^a. 1) Bḍ.Vā. jajñe. 2) H. -sā. 42^b = A. 18.(40^a1); Br. 3.41^b; Ga. 6.36^a; H. 159^a; Kū. 16.(16^a); Śidh. 54.26^b; Vi. I. 15.117^a. 1) Śidh. tv abbūt. 2) Śidh. -tra. 3) Śidh. ṛsir. 4) Ga. Śidh. -mnā tu. 5) Śidh. -lah; A. Pratyūṣād Devalo jajñe; Kū. Devalo bhagavān yogī Pratyūṣasyābhavat sutah.

43 = Br. 3.42; H. 159^b, 160^a; Śidh. 54.27; Vi. I. 15.117^b, 118^a. 1) Śidh. Devasyāpi. 2) Śidh. prajāvantau. 3) H. tapasvinau; Śidh. maṇiṣṇah. 4) Br.T.H. brahmavādinī; Vi.2 -vairiṇī.

44 = Br. 3.43; H. 160^b, 161^a; Śidh. 54.28; Vi. I. 15.118^b, 119^a. 1) Śidh. samantād. 2) Śidh.Vi. vicaraty uta. 3) H. ca. 4) Br. tu.

45 = A. 18.40^a(11^b); Br. 3.44; Ga. 6.(36^b) = a; H. 161^b, 162^a; Kū.16.(16^b) = a; Śidh. 54.29; Vi. I. 15.119^b, 120^a. 1) Śidh. Vi. -bhāgas; A. Ga. Kū. Viśvakarmā Prabhāsasya (A. -taḥ). 2) Śidh. Vi. tasyām. 3) Ga. vikhyāto devavardhakiḥ; Kū. śilpakartā prajāpatih.

46 = Br. 3.45; H. 162^b, 163^a; Śidh. 54.30; Vi. I. 15.120^b, 121^a. 1) Śidh. H. sarveśām. 2) H. Śidh. Vi.1 dev-.

47 = A. 18.41; Br. 3.46; H. 163^b, 164^a; Śidh. 54.31^a = a; Vi. I. 15.121^b = a. 1) Br. mānuṣyāś. 2) A. -nti śilpaṃ vai bhūṣaṇādikam. 3) A. vijajñuṣī.

48 = A. 18.42; Br. 3.47; Ga. 6.37^a = b; H. 164^b, 165^a; Śidh. 54.31^b = b; Vi. I. 15.122^b = b. 1) Ga. Śidh. Vi.1 bradhnas. 2) A. sattama; H. -drās ca Bhārata; Vi. buddhimān.

Tvaṣṭuś caiv¹âtmajaḥ *śrîman*²) Viśvarūpo mahāyaśāḥ³) |
 Haras ca Bahurūpaś ca Tryambakaś câparājitah || 49 ||
 Vṛṣākapiś ca Śambhuś ca Kapardī Raivatas tathā |
 Mṛḡavyādhaś ca Śarvaś¹) ca Kapālī ca *dvijottamaḥ*²). || 50 ||
 ekādaśaite *kathita*¹) Rudrās tribhuvaneśvarāḥ. |
 śataṃ tv evaṃ samā²khyātaṃ Rudrāṇāṃ amitañjasām³). || 51 ||
 | purāṇe muniśārdūlā¹) yair vyāptaṃ sacarācaram²). |
 | *dārān śrīrudhvaṃ viprendrāḥ Kaśyapasya prajāpateḥ*³)! || 51a ||
 Aditir Ditir Danuś caiva¹) Ariṣṭā Surasā *Khaśā*²) |
 Surabhir Vinatā caiva Tāmra Krodhavaśā Irā³) || 52 ||
 Kadrūr¹) Muniś²) ca *bho vipras*³), tās⁴) apatyāni *bodhata*⁵)! |
 pūrvamanvantare śreṣṭhā⁶) dvādaśāsan surottamāḥ || 53 ||
 Tuṣitā nāma, te 'nyonyam ūcur Vaivasvate 'ntare |
 upasthite 'tiyaśasas¹) Cākṣuṣasyāntare²) manoh: || 54 ||
 hitārtham sarvalokānām¹) samāgamyā parasparam |
 āgacchata drutaṃ devā²), Aditiṃ sampraviśya vai³) 55 ||
 manvantare prasṭyāmas, tan naḥ¹) śreyo bhaviṣyati²). |
 evam uktvā³) tu te sarve Cākṣuṣasyāntare manoh || 56 ||

49 = A. 18.43; Br. 3.43a = b; Ga. 6.37b, 38a; H. 165b, 166a; Śidh. 54.32; Vi. I. 15.122c, 123a. 1) Ga. Śidh. Vi. cāpy. 2) Ga. Vi. putro. 3) Ga. Vi. 2 mahātapaḥ.

50 = A. 18.44; Br. 3.43b, 49a; Ga. 6.38b, 39a; H. 166b, 167a; Śidh. 54.33a = a; Vi. I. 15.123b, 124a. 1) A. H. Sarpaś. 2) A. daśa caikakah; Ga. Vi. mahāmune; H. viśāmpate.

51 = A. 18.(45); Br. 3.49b, 50a; Ga. 6.39b = a; H. 167b, 168a; Śidh. 54.33b, 34a; Vi. I. 15.124b, 125a. 1) Br. vikhyātā; Vi. prathitā. 2) Śidh. evaṃ te vaṃśam ā-. 3) A. Rudrāṇām ca śataṃ lakṣam yair vyāptaṃ sacarācaram.

| 51a = Br. 3.50b, 51a; H. 168b, (169a). 1) H. Bharataśreṣṭha. 2) H. -tāḥ sacarācarāḥ. 3) H. lokā Bharataśārdūla Kaśyapasya nibodha me.

52 = Br. 3.51b, 52a; H. 169b, 170a; Śidh. 54.34b, 35a; Vi. I. 15.125b, 126a; cfr. Ga. 6.26. 1) Śidh. -tiś ca Danur; Vi. Danuḥ Kālā. 2) Śidh. Ilā; Vi. tathā. 3) Śidh. Krodhā samā Ilā.

53 = Br. 3.52b, 53a; H. 170b, 171a; Śidh. 54.35b, 36a; Vi. I. 15.126b, 127a. 1) Śidh. -drūḥ. 2) Śidh. Śaniś. 3) H. rājendra; Śidh. vipendra; Vi. dharmajña. 4) Vi. tad-. 5) H. Śidh. Vi. me śrīṇu. 6) H. tāta.

54 = Br. 3.53b, 54a; H. 171b, 172a; Śidh. 54.36b, 37a; Vi. I. 15.127b, 128a. 1) Śidh. cānvayaśas. 2) Śidh. -taram.

55 = Br. 3.54b, 55a; H. 172b, 173a; Śidh. 54.37b, 38a; Vi. I. 15.128b, 129a. 1) Vi. samavāyīkrāḥ sarve. 2) Śidh. āgacchams tāms tu tān ūcur. 3) Śidh. -viśyatha.

56 = Br. 3.55b, 56a; H. 173b, 174a; Śidh. 54.38b, 39a; Vi. I. 15.129b, 130a. 1) Śidh. satāṃ. 2) Vi. 2 bhaved iti; Śidh. uktās.

Māricāt¹⁾ Kaśyapāj jātās tv²⁾ Adityā Dakṣakanyayā³⁾. |
 tatra⁴⁾ Viṣṇuś ca Śakraś⁵⁾ ca jajñāte punar eva hi⁶⁾, || 57 ||
 Aryamā caiva Dhātā ca Tvaṣṭā Pūṣā tathaiva ca¹⁾ |
 Vivasvān Savitā caiva Mitro²⁾ Varuṇa eva ca³⁾ || 58 ||
 Amśo Bhagaś cātitejā¹⁾ Ādityā dvādaśa smṛtāḥ. |
 Cākṣuṣasyāntare pūrvam āsan ye²⁾ Tuṣitāḥ surāḥ, || 59 ||
 Vaivasvate 'ntare te vai²⁾ Ādityā dvādaśa smṛtāḥ³⁾. |
 saptaviṃśati yāḥ⁴⁾ proktāḥ Somapatnyo mahāvratāḥ⁵⁾, || 60 ||
 tāsām apatyāny abhavan dīptāny a'mitatejasah²⁾. |
 Ariṣṭanemi³⁾patnīnām apatyānīha ṣoḍaśa⁴⁾: || 61 ||
 Bahuputrasya viduṣaś catasro Vidyutāḥ¹⁾ smṛtāḥ, |
 Prātyaṅgirasajāḥ śreṣṭhā²⁾reḥ brahmarsisatkrītāḥ³⁾. || 62 ||
 Kṛśāśvasya tu¹⁾ devarṣer devapraharaṇāḥ smṛtāḥ²⁾, |
 ete yugasahasrānte jāyante punar eva hi³⁾. || 63 ||
 sarve devagaṇāś cātra¹⁾ Trayastrīṃśat tu kāmajāḥ²⁾, |
 teṣām api ca³⁾ bho viprā⁴⁾ nirodhotpattir ucyate. || 64 ||

57 = A. 19.(1^b), 2^{aI} = abI; Br. 3.56^b, 57^a; H. 174^b, 175^a; Śidh. 54.39^b, 40^a;
 Vi. I. 15.130^b, 131^a. 1) Śidh. Māriceḥ. 2) H.Vi. te'. 3) A. Cākṣuṣe
 Tuṣitā devas te 'dityām Kaśyapāt punaḥ. 4) A. āsan. 5) H.
 Śakraś ca Viṣṇuś. 6) H. ha; Vi. ca.

58 = A. 19.(2aII^b); Br. 3.57^b, 58^a; Ga. 6.42^a=b; H. 175^b, 176^a; Śidh.
 54.40^b, 41^a; Vi. I. 15.131^b, 132^a. 1) H. cā Bhārata; A. Tvaṣṭā Dhātā
 tath-Āryamā. 2) Śidh. -trā-. 3) A. Puṣā Vivasvān Savitā Mitro
 'tha Varuṇo Bhagaḥ.

59 = A. 19.(3aI)=a; Br. 3.58^b([<]); Ga. 6.42^b=a; H. 176^b, 177^a; Śidh.
 54.41^b, 42^a; Vi. I. 15.132^b, 133^a. 1) Vi. cāditiajā; A. Amśuś ca dvā-
 daś-Ādityā; Ga. Amśumāmś ca Bhagaś caiva. 2) Br. āsamś te.

60 = A. (3aII)=a; Br. 3.([<])^{59^a}; H. 177^b, 178^a; Kū. (16.20^a)=a, cfr. 18.15^b,
 16^a; Śidh. 54.42^b, 43^a; Vi. I. 15.133^b, 134^a. 1) Śidh. Raivatasyān-
 2) Br. vā; Śidh. tu; A. āsan Vaivasvate 'ntare. 3) Kū. Vaivas-
 vate 'ntare proktā Ādityāś c-Āditeḥ sutāḥ. 4) Kū. 18.16^a -śasutāḥ.
 5) Kū. -yaś ca suvratāḥ; Śidh. Vi. -tnyo 'tha suvratāḥ.

61 = A. 19.3^b=b; Br. 3.59^b, 60^a; H. 178^b, 179^a; Kū. 18.16^b=b; Śidh.
 54.43^b, 44^a; Vi. I. 15.135. 1) Śidh. dīptayo 'mi-. 2) H. -sām; Vi.
 -sā. 3) Śidh. Ariṣṭanemeḥ. 4) Kū.T. -yānām hy anekāśāḥ.

62 = A. 19.4a^{bI}=abI; Br. 3.60^b, 61^a; H. 179^b, 180^a; Kū. 18.17; Śidh.
 54.44^b=a; Vi. 15.136. 1) Śidh. yāḥ sutāḥ. 2) Br. T. Cākṣuṣa-
 syāntare pūrve; Kū. tadvad Aṅgirasah śreṣṭhā. 3) A. śreṣṭhāḥ;
 Kū. ṛṣayo vṛṣatkrītāḥ.

63 = A. 19.(4bII)=a; Br. 3.61^b, 62^a; H. 180^b, 181^a; Kū. 18.18^{ab}; Śidh.
 54.45; Vi. I. 15.137. 1) Br. H. ca. 2) A. Kṛśāśvasya surāyudhāḥ;
 H.Vi.2 sutāḥ; Kū.T. -vaḥ praharaṇāḥ sutāḥ. 3) H. ha.

64 = Br. 3.62^b, 63^a; H. 181^b, 182^a; Śidh. 54.46; Vi. I. 15.138. 1) H.
 tatra; Vi. tāta; Śidh. devanikāyās ca. 2) Vi. chandajāḥ. 3) Vi.
 apīha. 4) H. rājendra; Śidh. viprendra; Vi. satatam.

yathā sūryasya *gagana*¹⁾ udayāstamayāv iba, |
 evaṃ devanikāyās te sambhavanti yuge yuge²⁾. || 65 ||
 Dityāḥ¹⁾ putradvayaṃ jajñe²⁾ Kaśyapād, iti naḥ śrutam: |
 Hiranyakaśipuś caiva³⁾ Hiranyākṣas ca vīryavān⁴⁾, || 66 ||
 Simhikā cābhavat kanyā, Vipracitteḥ¹⁾ parigrabaḥ, |
 | Saimhikeyā iti khyātā yasyāḥ putrā mahābalāḥ¹⁾. || 67 ||
 Hiranyakaśipoh putrās catvāraḥ *prathitaujasah*¹⁾: |
 Anuhrādaś ca Hrādaś²⁾ ca Prahrādaś caiva vīryavān³⁾, || 68 ||
 Saṃhrādaś ca caturtho 'bhūd. Hrādaputro Hradas tathā¹⁾, |
 Saṃhrādaputraḥ Sundaś ca Nisundaś caiva tāv ubhau. |
*Hradasya*¹⁾ *putra*²⁾ *Āyuṣmān*³⁾ *Śibir*⁴⁾ *Baṣkala eva*⁵⁾ ca. || 69 ||
 Virocanaś ca¹⁾ Prāhrādir, Balir jajñe Virocanāt. |
 Baleḥ putrasātam tv āsīd Bāṇajyeṣṭhaṃ tapodhanāḥ²⁾: || 70 ||
 Dhṛtarāṣṭras ca Sūryas ca Candramās c-Ēndratāpanaḥ¹⁾ |
 Kumbhanābho Gardabhākṣaḥ Kuḥṣir, ityevamādayaḥ. || 71 ||

65 = A. 19.(5^a); Br. 3.65^b, 64^a; H. 182^b, 183^a; Śīdh. 54.47; Vi. I. 15.139
 1) Śīdh. nityaṃ hi; Vi. Maitreya. 2) A. udayāstamane sūrye
 tadvad ete yuge yuge.

66 = A. 19.5^b = b; Br. 3.64^b, 65^a; Ga. 6 (43^a) = b; H. 183^b, 184^a; Śīdh. 54.48;
 Vi. I. 15.140. 1) Śīdh. Dityā. 2) Śīdh. babhūvatuḥ putrau. 3) A.
 Ga. -pur Dityāṃ. 4) A. Kaśyapāt; Ga. -kṣo 'bhavat tathā; Vi.
 durjayaḥ.

67^a = A. 19.6^a; Br. 3.65^b; Ga. 6.43^b; H. 184^b; Śīdh. 54.49^a; Vi. I. 15.141^a.
 1) Ga. -citti-.

67^b = A. 19.(6^b); Br. 3.66^a; H. 185^a. 1) A. Rāhuprabhṛtayas
 tasyāṃ Saimhikeyā iti śrutāḥ.

68 = A. 19.7; Br. 3.66^b, 67^a; Ga. 6.44^a; H. 187; Kū. 16.45^a(46); Śīdh.
 54.49^b, 50^a; Vi. I. 15.141^b, 142^a. 1) Ga. -raḥ pṛthulaujasah; Śīdh.
 -ro 'py amitaujasah. 2) Br. Hrādaś ca Anuhrādaś. 3) A. cāti-
 vaiṣṇavaḥ; Vi.1 buddhimān; Vi.2 dharmāvan; Kū. Prahrādaś
 c-Anuhrādaś ca Saṃhrādo Hrāda eva ca.

69^a = A. 19.8^a; Br. 3.67^b; Ga. 6.(44^c); H. 188^a; Śīdh. 54.50^b; Vi. I. 15.142^b.
 1) Śīdh. smṛtaḥ; Ga. cābhavat teṣāṃ Prahrādo Viṣṇutatparaḥ;
 Vi. ca mahāvīryā(o) Daityavaṃśavivardhanāḥ(aḥ).

69^b = H. 188^b. Cfr. Bḍ. II. 5.34^b; Vā. 67.71^a.

69^c = A. 19.8^b; Br. 3.68^a; Ga. 6.45^a; H. 189^a; Śīdh. 54.51^a; Vi. I. 21.1.
 1) A.T. Ga. Vi. Saṃhrāda-. 2) Br. putrau; H. -tro hy. 3) Br.
 dvau vīrau; H. Āyur vai; Vi.2 -traś c-Āyuṣmān. 4) Br. Śivaḥ;
 Ga. H.Vi.1 -viḥ. 5) Br.H. Śīdh. Kālas tathaiva.

70 = A. 19.9; Br. 3.68^b, 69^a; Ga. 6.45^b; H. 189^b, 190^a; Kū. 18.1^a = b;
 Śīdh. 54.51^b, 52^a; Vi. I. 21.1^b, 2^a. 1) A. Śīdh. Vi. tu. 2) Śīdh.
 Bāṇo jyeṣṭhaś ca tasya tu; A.Vi.1 mahāmune; Vi.2 narādhipāt;
 Ga. vṛṣadhvaḥ; H. narādhipa; Kū. mahābalaparākramam.

71 = Br. 3.69^b, 70^a; H. 190^b, 191^a; cfr. Bḍ. II. 6.8^b, 5.43^a; Vā. 68.8^b,
 67.88^c. 1) Br. Candratāpanaḥ.

Bānas teṣām atibalo jyeṣṭhaḥ Paśupateḥ¹⁾ priyaḥ²⁾. |
 purākalpe tu³⁾ Bāṇena prasādy-Ômapatiṃ prabhuṃ |
 pārśvato vihariṣyāmi, ity evaṃ yācito varah⁴⁾. || 71 ||
 Hiranyākṣasutāḥ pañca¹⁾ vidvaṃsaḥ²⁾ su³⁾mahābalaḥ: |
 Uttaraḥ⁴⁾ Śakuniś caiva Bhūtasamtāpanas tathā⁵⁾ || 72 ||
 Mahānābhaś¹⁾ ca vikrantaḥ²⁾ Kālanābhas tathaiiva ca³⁾. |
 abhavan Danuputrāś ca śataṃ tivraparākramāḥ || 73 ||
 tapasvino¹⁾ mahāvīryāḥ, prādhānyena bravīmi tān²⁾: |
 Dvimūrdhā Śāṅkuniś caiva³⁾ tathā Śāṅkuśiraḥ⁴⁾ prabhuḥ⁵⁾ || 74 ||
 Śāṅkukarṇo Virādhaś ca Gaveṣṭhī Dundubhis tathā, |
 Ayomukhaḥ Śambaras¹⁾ ca Kapilo Vāmanas²⁾ tathā, || 75 ||
 Mārteir Maghavāms caiva Ira Gargasira Vṛkaḥ¹⁾, |
 Vikṣobhanaś ca Ketuś ca Ketuvīrya-Śatahradau, || 76 ||
 Indrajit Sarvajie caiva Vajranābhas tathaiiva ca, |
 Ekacakro Mahābāhus Tārakaś ca mahābalaḥ, || 77 ||
 Vaiśvānaraḥ¹⁾ Pulomā ca Vidrāvāṇa-Mahāśiraḥ²⁾, |
 Svarbhānur Vṛṣaparvā ca Tuhūṇḍas³⁾ ca mahāsurah⁴⁾, || 78 ||
 Sūkṣmas caiva Nicandraś ca Ūrṇanābho Mahāgiriḥ, |

711 = A. 19.10 = bc; Br. 3.70^b, 71; H. 191^b, 192; Kū. 18.(1^b) = a.

1) H. -ti- 2) Kū. teṣām pradhāno dyutimān Bāṇo nāma mahābalaḥ. 3) A. H. hi. 4) A. prāpta Īśvarāt.

72 = A. 19.11^a = aI(bI); Br. 3.72; Ga. 6.46^{ab}; H. 194; Śidh. 54.53^b, 55^a; Vi. I. 21.3^b, 3^a. 1) Br.T. caiva; Ga. Vi.1 cāsan; Vi.2 cāpi. 2) Ga. Vi. sarva eva; Śidh. paṇḍitāḥ. 3) Br. ca; Ga. Vi. mahā-. 4) Br.T. Bharbharaḥ, V. Ūrjarāḥ; H. Jharjharah; Śidh. Kukuraḥ; Vi. Uttkuraḥ. 5) A. Śambaraḥ Śakuniś tv iti.

73 = Br. 73; Ga. 6.46^c, 47^{aI} = abI; H. 195, cfr. 199^b = a; Śidh. 54.53^b, 54^a; Vi. I. 21.3^b, 4^{aI} = abI. 1) Ga. Vi. -nābho; Śidh. -nādaś. 2) Ga. Vi. mahābahuḥ; 3) Ga. Vi. tathāparaḥ.

74 = A. 19.(11^{bI}) = bI; Br. 3.74; Ga. 6.47^{aII} = bI; H. 196; Śidh. 54.54^b, 55^a; Vi. I. 21.4^{aII} = bI. 1) Śidh. mahābala. 2) H. nibodha tān; Śidh. nibodha me. 3) A.T. Śāṅkur āryaś ca, V. Śambarādyāś ca; Br. Śāṅkukarṇas ca; Ga. Vi. Śāṅkaras tathā; H. Śak-; Śidh. Śakuraś caiva. 4) Br.T. Hayaśira; Śidh. Baliśivaḥ. 5) Br. vibhuḥ.

75 = Br. 3.75^a = b; Ga. 6.47^b = b; H. 197; Śidh. 54.55^b = b; Vi. I. 21.4^b = b. Cfr. Bđ. II. 6.4^b, 5^a; Vā. 68.4^b, 5^a. 1) Ga. Vi. Śāṅkuśiraḥ. 2) Ga. Vi. -laḥ Śambaras.

76 = Br. 3.75^b, 76^a; H. 198. Cfr. Bđ. II. 6.5^b, 6^a; Vā. 68. 5^b, 6^a. 1) Br. Ilvalaḥ Svasṛmas tathā; cfr. Br. 3.55^a.

77 = Br. 3.76^b, 77^a; Ga. 6.48^a = b; H. 199^a, 200^a; Vi. I. 21.5^a = b. Cfr. Bđ. II. 6^b, 7^a; Vā. 68.6^b 7^a.

78 = Br. 3.77^b, 78^{aI}; Ga. 6.48^b = b; H. 200^b, 201^a; Śidh. 54.56^{abI} = abI; Vi. I. 21.5^b = b. Cfr. Bđ. II. 6.7^b 3^a; Vā. 68.7^b, 3^a. 1) Śidh. Vaiśvānaraḥ. 2) Śidh. -śarau. 3) Ga. Vi. Pulomā. 4) Vi. I. -balaḥ.

Asilomā Sukeśas¹⁾ ca Śaṭhas ca Balako Madah, || 79 ||
 tathā Gaganamūrdhā ca Kumbhanābho mahasurāḥ, |
 Pramado Mayas ca Kupatho Hayagrīvas ca vīryavān, || 80 ||
 Vaiśṛpaḥ sa-Virūpākṣaḥ Supatho 'tha Harāharau, |
 Hiranyakaśipuś caiva Śatamāyas ca Śambarah, || 81 ||
 Śarabhaḥ Śalabhas caiva Vipracittis ca vīryavān; |
 sarva ete Danoh putrah¹⁾ Kaśyapād abhijajñire²⁾. || 82 ||
 | Vipracittipradhānās te Dānavāḥ sumahābalāḥ, |
 | eṭeśāṃ yad apatyam¹⁾ tu, na tac chakyam divjottamāḥ²⁾ |
 | prasamkhyātum bahutvāc ca²⁾ putrapautram anantakam. || 82¹⁾ ||
 Svarbhānos tu Prabhā¹⁾ kanyā, Pulomnas tu Śaci sutā²⁾ |
 Upadānavi³⁾ Hayaśirāḥ, Śarmiṣṭhā Vārṣaparvani⁴⁾. || 83 ||
 Pulomā Kālīkā¹⁾ caiva Vaiśvānarasute ubhe²⁾, |
 bahvapatye mahāvīrye³⁾ Mārīces tu parigrahaḥ⁴⁾. || 84 ||
 tayoh¹⁾ putrasahasraṇi ṣaṣṭir Dānavanandanah²⁾. |
 caturdaśa śatāny anyān Hiranyapuravāsinaḥ || 85 ||
 Mārīcir janayāmāsa mahatā tapasānvitah. |
 Paulomāḥ Kālakeyās¹⁾ ca Dānavās te²⁾ mahābalāḥ³⁾. || 86 ||

79 = H. 201b, 202a; cfr. Bḍ. II. 6.9; Vā. 68.9. 1) H.T. ca Keś.

80 = H. 202b, 203a; cfr. Bḍ. II. 6.10; Vā. 68.10.

81 = H. 203b, 204a; cfr. Bḍ. II. 6.11; Vā. 68.11.

82 = A. 19.(11bII) = b; Br. 3.78aII, 79a = aIIb; Ga. 6.49 = bIIaII; H. 204b, 205a; Śidh. 54.56bII, 57a = aIIb; Vi. I. 21.6a = a. 1) Ga.Vi. ete Danoh sutāḥ khyātā. 2) Śidh. anujajñire; A. śatam āsan Danoh sutāḥ.

| 82¹⁾ = Br. 3.79b, 80a; H. 205b, 206. 1) Br.T. -ṣāṃ putrapautram.
 2) H. narādhipa. 3) H. p. mahīpāla.

83 = A. 19.12; Br. 3.80b, 81a; Ga. 6.50; H. 207; Śidh. 54.57b, 58a; Vi. I. 21.6b, 7a. 1) A.Ga. -noḥ Suprabhā. 2) A. smṛtā; Ga.Vi. Śarmiṣṭhā Vārṣaparvani; H. sntātrayam. 3) Br.T. Upadiptir; Ga. Aupa-dānavi. 4) Ga.Vi. prakhyātā varakanyakāḥ.

84 = A. 19.13a(bI); Br. 3.81b, 82a; Ga. 6.(61); H. 208; Śidh. 54.58b, 59a; Vi. I. 21.(7b, 8a). 1) A.H. Kālākā. 2) Ga.Vi. Vaiśvānarasute cōbhe Pulomā Kālākā tathā. 3) Br. mahāpatye; V. mahāsattve; Ga.Vi. ubhe te tu mahābhāge; Vi. ubhe sute mahābhāge. 4) Śidh. -he; A. Kaśyapasya tu bhārye dve.

85 = A. 19.13(aII) = a; Br. 3.82b, 83a; Ga. 6.52a = a; H. 209; Śidh. 54.59b = a; Vi. I. 21.8b = a. Cfr. Bḍ. II. 6.26b, 27a; Vā. 68.26. 1) Ga.Vi. tābhyam. 2) A. tayoh putras ca koṭayah; Ga.Vi. Dānavasattamāḥ; H. -ṭim Dānavanandanān.

86 = Br. 3.83b, 84a; Ga. 6.53b = b; H. 210; Śidh. 54.60; Vi. I. 21.9a = b. 1) Ga.Vi. Kālakañjās; Śidh. Kālakañjās. 2) Ga.Vi. Mārīcatanayāḥ; Śidh. Dānavānām. 3) Ga.Vi. smṛtāḥ.

avadhya devatānām hi¹⁾ Hiranyapuravāsinaḥ |
 pitāmahaprasādēna, ye²⁾ batāḥ Savyasācinā. || 87 ||
 Prabhāyā Nahuṣaḥ putro, Jayantaś¹⁾ ca Śacīsutah |
 Puruṃ jajñe 'tha Śarmiṣṭhā, Duṣmantam Upadānavī. || 88 ||
 tato 'pare mahāvīryā Dānavāś¹⁾ tv atidāruṇāḥ²⁾ |
 Śiṃhikāyām athōtpannā³⁾ Vipracitteḥ sutās⁴⁾ tathā, || 89 ||
 Daitya-Dānavasamyogāj jātās tivraparākramāḥ |
 Saimhikeyā iti khyātās trayodaśa mahābalāḥ: || 90 ||
 Vyamśaḥ¹⁾ Śalyaś ca balinau²⁾ Nalaś³⁾ caiva mahābalāḥ⁴⁾ |
 Vātāpir Namuciś caiva Ilvalaḥ Svasrmas⁵⁾ tathā, || 91 ||
 Añjiko¹⁾ Narakaś caiva Kālanābhāḥ tathaiva ca, |
 Rāhur jyeṣṭhas tu tesām vai sūryacandrapramardanaḥ, |
 Saramānas tathā²⁾ caiva Svarakalpaś³⁾ ca vīryavān⁴⁾, || 92 ||
 Mūkaś caiva Tuhūṇḍaś ca Hradaputrau babhūvatuh, |
 Mārīcaḥ Sundaputraś ca Tāḍakāyām vyajāyata, || 93 ||
 ete vai¹⁾ Dānavāḥ śreṣṭhā Danu²⁾vamśavivardhanaḥ³⁾; |
 teṣām putrāś ca pautrāś⁴⁾ ca śataśo 'tha sahasraśaḥ⁵⁾. || 94 ||
 Saṃhrādasya¹⁾ tu Daityasya²⁾ Nivātakavacāḥ kule³⁾ |
 samutpannāḥ sumahatā⁴⁾ tapasā bhāvitātmanaḥ. || 95 ||

87 = Br. 3.84^b, 85^a; H. 211; Śidh. 54.61. 1) H. ca. 2) H. kṛtāḥ pitā-mahenājau ni-.

88 = H. 212. Cfr. Bḍ. II. 6.24^b, 25^a; Vā. 68.24. 1) H. -traḥ Sṛñjayaś ca.

89 = Br. 3.85^b, 86^a; Ga. 6.53^a = b; H. 213; Śidh. 54.62^a = b; Vi. I. 21.9^b, 10^a.
 1) Vi. dāruṇās. 2) Vi. atinirgṛṇāḥ; Vi.2 cāti-. 3) Ga. samut-pannā. 4) Ga. -cittisutās.

90 = Br. 3.86^b, 87^a; H. 214; Śidh. 54.62^b, 63^a.

91 = Br. 3.87^b, 88^a; Ga. 6.53^b, 54^a; H. 215; Śidh. 54.63^b, 64^a; Vi. I. 21.10^b, 11^a.
 1) Br. Vamśyaḥ; Śidh. Rāhuḥ. 2) Ga. Vi. balavān; Śidh. Subalino.
 3) Ga. H. Vi. Nabhaś; Śidh. Balaś. 4) Br. tathā balaḥ. 5) Śidh. Svasrmas.

92 = Br. 3.88^b, 89^a = ac; Ga. 6.54^b = a; H. 216, 217^a; Śidh. 54.64^b, (65^a)
 = ac; Vi. I. 21.11^b, (12^a) = a(c). Cfr. Bḍ. II. 6.20^b; Vā. 68.20 = b.
 1) Ga. Vi. Añjako; H. Āñj.-; Śidh. Ajiko. 2) H. Śukaḥ Potaraṇaś.
 3) H. Vajranābhāś. 4) Śidh. Saramānas Śarakalpaś; Vi. Svar-
 bhānuś ca mahāvīryaś Cakrayodhī mahābalāḥ.

93 = H. 217^b, 218^a; cfr. Bḍ. II. 5.35; Vā. 67.71^b, 72^b.

94 = Br. 3.89^b, 90^a; H. 218^b, 219^a; Śidh. 54.65^a II^b = a II^b; Vi. I. 21.12^b, 13^a.
 1) Vi. te. 2) Br. H. Danor. 3) Śidh. ete vamśavivardhanaḥ.
 4) Vi. eteṣām putrapautrāś. 5) Śidh. ca Danuvamśavivardhanaḥ.

95 = A. 19.14^a = a; Br. 3.90^b, 91^a; Ga. 6.(64^c) = a; H. 219^b, 220^a; Śidh. 54.66; Vi. I. 21.13^b, 14^a. 1) A. Vi. Prahrādasya. 2) A. catuṣkoṭyo.
 3) Ga. Nivātakavacā Daityāḥ Prahlādasya kule 'bhavan. 4) Śidh. -pannā mahatā tasmims.

tisraḥ kotyaḥ sutās teṣāṃ Maṇivatyaṃ nivāsināḥ¹⁾, |
*avadhyās te 'pi*²⁾ devānām Arjunena nipātitaḥ. || 96 ||
 ṣaṭ sutāḥ *su*¹⁾ *mahāsattvās*²⁾ Tāmrāyāḥ parikīrtitaḥ³⁾: |
*Kakī*⁴⁾ Śyeni ca Bhāsi ca Sugrīvī Śucir Gṛdhrikā⁵⁾. || 97 ||
*Kakī*¹⁾ *kakān*²⁾ ajanayad³⁾, ulūkapatryulūkakān⁴⁾, |
 syeni śyenāṃs tathā Bhāsi bhāsan gṛdhraṃś ca Gṛdhry api⁵⁾, || 98 ||
 Śucir¹⁾ audakān pakṣigaṇān²⁾, Sugrīvī tu *vyajāyata*³⁾ |
 aśvān uṣṭrān gardabhāṃś ca. Tāmrāvāṃśaḥ prakīrtitaḥ⁴⁾. || 99 ||
 Vinatāyās tu putrau dvau¹⁾ *Aruṇo Garuḍas tathā*²⁾. |
 Suparṇaḥ³⁾ patatāṃ⁴⁾ śreṣṭho⁵⁾, dāruṇaḥ⁶⁾ *svena karmaṇā*⁷⁾. || 100 ||
 Surasāyāḥ¹⁾ sahasraṃ tu sarpāṇām amitaujasāṃ²⁾ |
 anekāśirasāṃ *teṣāṃ*³⁾ khecarāṇāṃ mahātmanām. || 101 ||
 Kādraveyās tu¹⁾ balinaḥ²⁾ sahasraṃ amitaujaṣaḥ³⁾ |
 Suparṇavaśagā nāgā⁴⁾ jajñire 'ne⁵⁾ kamastakāḥ, || 102 ||
 yeṣāṃ¹⁾ pradhānāḥ *satatāṃ*²⁾: Śeṣa-Vāsuki-Takṣakāḥ, |

96 = Br. 3.91^b, 92^a; H. 220^b, 221^a; cfr. Vā. 67.74^{bc}. 1) H. -vāsinām. 2) H. te 'py avadhyās ca.

97 = A. 19.(14^b, 15^a) | Br. 3.92^b, 93^a; Ga. 6.55; H. 221^b, 222^a; Śidh. 51.67; Vi. I. 21.14^b, 15^a. 1) Ga. -sutās ca; Śidh. Kharamukhā. 2) Br.H. sumahābhāgās; Ga.Śidh. mahāsattvās. 3) A. Tāmrāyāḥ ṣaṭ sutāḥ syus ca. 4) Br. Krauñci; Ga.Vi. Śukī. 5) A. Bhāsy api Gṛdhrikā ca Śucigrīvā; Śidh. Sugrīvī Gṛdhrikā Śukī.

98 = A. 19.(16^aII); Br. 3.93^b, 94^a; Ga. 6.56; H. 222^b, 223^a; Śidh. 54.68; Vi. I. 21.15^b, 16^a. 1) Br. Krauñci; Ga.Vi. Śukī. 2) Ga.Vi. śukān. 3) Br.T. tu janayāmāsa; V. krauñcān ajanayad. 4) Ga.H.Vi. -kī pra-; Śidh. -kikān; A. tābhyāḥ kākādayo 'bhavan. 5) Śidh. Gṛdhri tu gṛdhraḥkān.

99 = A. 19.(15^bI) = b; Br. 3.94^b, 95^a; Ga. 6.57; H. 223^b, 224^a; Śidh. 54.69; Vi. I. 21.16^b, 17^a. 1) Ga.Vi. Śucy; Śidh. Śukī. 2) Śidh. śukānyadevāṃs tu. 3) Br. dvijottamāḥ; H. paramtapa; Śidh. śubhapakṣiṇaḥ. 4) A. aśvās cōṣṭrās ca Tāmrāyā.

100 = A. 19.(16^aI), 15^bII = a; Br. 3.95^b, 96^a; Ga. 6.58 = a; H. 224^b, 225^a; Śidh. 54.70; Vi. I. 21.17^b, 18^a. 1) A. -tāyāḥ sahasraṃ tu; Br. dvau putrau. 2) Br.T.Ga.Vi. vikhyātau Garuḍ-Aruṇau; Kū. -yās ca putra dvau prakhyātau Garuḍ-Aruṇau. 3) Br.T. Garuḍaḥ. 4) H. -taga-. 5) Śidh. śraīṣṭhyād. 6) Śidh. Aruṇaḥ. 7) Vi. pannagāśanaḥ.

101 = A. 19.(16^aII); Br. 3.96^b, 97^a; Gā. 6.59 = a; H. 225^b, 226^a; Kū. 18.9; Śidh. 54.71; Vi. I. 21.18^b, 19^a. 1) Vi. -sāyāṃ. 2) A. sahasraṃ tu sarpās ca Surasābhavāḥ; Kū. abhavat dvijāḥ. 3) Br. yiprah; H. tāta; Kū. tadvat; Vi. brahman.

102 = A. 19.(16^bI) = a; Br. 3.97^b, 98^a; Ga. 6.59^a = a; H. 226^b, 227^a; Vi. I. 21.19^b, 20^a. 1) Ga.H. ca. 2) Ga. phaṇinaḥ. 3) Kādraveyāḥ sahasraṃ tu. 4) Vi. brahman. 5) Br.Vi. -nai.

103 = A. 19.16^bII = a^{II}; Br. 3.98^b, 99^a; Ga. 6.59^b, 60^a; H. 227^b, 228^a; Śidh.

*Airavato*³⁾ Mahāpadmaḥ Kambal-Āśvatarāv ubhau⁴⁾ || 103 ||
 Elāpatras tathā Padmaḥ¹⁾ Karkoṭaka-Dhanaṃjayau, |
 Mahānila-Mahākarnau²⁾ Dhṛtarāṣṭra³⁾-Balāhaka⁴⁾, || 104 ||
 Kuharaḥ Puṣpadamaṣṭraś¹⁾ ca Durmukhaḥ Sumukhas tathā, |
 | Śaṅkhaś ca Śaṅkhaḥpālāś ca Kapilo Vāmanas tathā, |
 Nahuṣaḥ²⁾ Śaṅkha³⁾romā ca Ma⁴⁾ñir ityevamādayaḥ. || 105 ||
 | teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Garuḍena nipātitaḥ¹⁾ |
 | caturdaśa sahasrāṇi krūrāṇāṃ anilāśinām²⁾. || 105₁ ||
 gaṇam¹⁾ Krodhavaśam²⁾ viddhi³⁾, tasya⁴⁾ sarve ca damaṣṭriṇaḥ⁵⁾, |
 sthalajāḥ⁶⁾ pakṣiṇo 'bjaś ca Dharaṇyāḥ⁷⁾ prasavaḥ smṛtāḥ⁸⁾. || 106 ||
 gās tu vai¹⁾ janayāmāsa Surabhir mahiṣāṃs²⁾ tathā³⁾, |
 Irā⁴⁾ vṛkṣalatā⁵⁾vallīś tṛṇajātīś⁶⁾ ca sarvaśaḥ⁷⁾. || 107 ||
 Khaśā¹⁾ tu²⁾ yakṣarākṣāṃsi, Munir³⁾ Apsarasas tathā⁴⁾, |
 Ariṣṭā tu mahāsattvān⁵⁾ gandharvān samajjjanat⁶⁾. || 108 ||
 ete Kaśyapadāyādāḥ kīrtitāḥ sthāṇujamgamāḥ¹⁾, |
 teṣāṃ²⁾ putrāś ca pautrāś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ³⁾. || 109 ||

54.72; Vi. I. 21.20^b, 21^a. 1) Ga.H.Vi. teṣāṃ. 2) Ga. -naṃ bhūteśa;
 Śidh. -nā rājānaḥ; Vi. -nabhūtās tu (Vi.2 te). 3) Ga.Vi. Śaṅkhaḥ
 Śveto. 4) Ga.Vi. -vatarau tathā.

104 = Br. 3.99^b, 100^a; Ga. 6.60^b = a; H. 228^b, 229^a; Śidh. 54.73; Vi. I.
 21.21^b = a. 1) Br. -traś ca Śaṅkhaś ca; Ga.Vi. tathā Nāgaḥ; H.
 Śaṅkhaḥ. 2) Śidh. -varṇau. 3) Śidh. -rāṣṭro. 4) Śidh. -hakaḥ.

105 = Br. 3.100^b, 101; H. 229^b, 230; Sidh. 54.74. 1) Sidh. -dantaś. 2) Śidh.
 Bahuśaḥ. 3) Śidh. Khara-. 4) Śidh. Pā-.

| 105₁ = Br. 3.102; H. 231. 1) Br. śataśo 'tha sahasraśaḥ.

2) H. uragāśinām.

106 = A. 19.17^a(I, II) = aIbII; Br. 3.103; Ga. 6.60^c = a; H. 232; Śidh. 54.75;
 Vi. I. 21.22^b, 23^a. 1) Br.T. -naḥ. 2) Br.T. -vaśo; Ga.Sidh. -vaśā.
 3) Br. viprās; Ga.Sidh. vipra. 4) Ga. te ca; Vi. tasyāḥ.

5) A. damaṣṭriṇaḥ krodhavaśagā. 6) Śidh. aṇḍajāḥ. 7) Śidh.
 varāyāḥ; Vi. dāruṇāḥ. 8) A. pakṣiṇo jale; Sidh. paśavaḥ
 smṛtāḥ; Vi. piśitāśanāḥ.

107 = A. 19.(17bI, II) = ab; Br. 3.104; Ga. 6.61^b, 62^a; H. 233; Kū. 18.12^{ab};
 Śidh. 54.77; Vi. I. 21.23^c, 24^a. 1) Kū. tathā; Sidh. śaśāṃs tu.

2) Br.T.Kū. -hiṣīś; Śidh. -ṣī. 3) A. Surabhyāṃ gomahiṣyādi.
 4) Śidh. Ilā. 5) Śidh. vṛkṣatalā-. 6) H. sthāṇujātīś; Sidh.
 tṛṇajātīś. 7) Śidh. sarvataḥ; A. Irotpannās tṛṇādayaḥ.

108 = A. 19.18^a(b); Br. 3.105; Ga. 6.62^bc; H. 234; Kū. 18.12^c, (10^a); Śidh.
 54.78^a(b); Vi. I. 21.24^b, 25^a. 1) A. Khasāyāṃ; Ga. Kbagā. 2) Ga.
 ca; Kū. tathā vai. 3) A. Muner. 4) A. -raso 'bhavan. 5) Br.T.
 mahāsiddhā, V. mahāsattvā. 6) Br.H. amitaūjaśaḥ; A. Ariṣṭāyās
 tu gandharvāḥ Kaśyapād dhi sthiraṃ varam; Kū. -ṭā janayā-

māsa gandharvāṇāṃ sahasrakam; Sidh. Ariṣṭāśuta sarvāṃś ca
 prabhāvair mānavottama.

109 = A. 19.(19^a)=b; Br. 3.106; H. 235; Kū. 18.15^a = a; Sidh. 54.79; Vi.

eṣa manvantare *viprah*¹⁾ *sargaḥ*²⁾ Svārociṣe smṛtaḥ. |
 Vaivasvate *tu*³⁾ mahati Vāruṇe vitate kratau || 110 ||
 juhvānasya brahmaṇo vai prajāśarga¹⁾ ihōcyate. |
 pūrvam yatra tu brahmaṛṣiṇ utpannān²⁾ sapta mānasān || 111 ||
 putratve¹⁾ kalpayāmāsa svayam eva pitāmahaḥ, |
 tato virodhe²⁾ devānām Dānavānām³⁾ ca *bho dvijaḥ*⁴⁾. || 112 ||
 Ditir vinaṣṭaputrā vai toṣayāmāsa Kāśyapam¹⁾. |
 tāṃ Kāśyapaḥ²⁾ prasannātmā, samyag ārādhitas tayā³⁾, || 113 ||
 vareṇa chandayāmāsa, sā ca vavre varam tadā¹⁾ |
 putram Indravadhārthāya samartham 'amitaujasam²⁾. || 114 ||
 sa ca tasyai¹⁾ varam prādāt prārthitaḥ sumahātapāḥ²⁾.
 dattvā ca varam *avyagro*³⁾ Mārīcaḥ⁴⁾ *tām abhāṣata*⁵⁾: || 115 ||
 Indraṃ¹⁾ *putro*²⁾ nihantā te, garbham vai śaradām śatam³⁾ |
 yadi dhārayase, śaucatatparā vratam āsthita⁴⁾. || 116 ||
 tathēty abhīhito bhartā tayā devyā mahātapāḥ¹⁾. |
 dhārayāmāsa garbham tu śuciḥ sā *varavarṇini*²⁾. || 117 ||
 tato 'bhyupāgamad Dityām | tatas tv ādhāya so Dityām
 garbham ādhāya Kāśyapaḥ | garbham taṃ saṃśītavrataḥ |

- I. 21.25^b, 26^a. 1) Śīdh. śṛṇu jaṅgamān. 2) Br. T. Vi. 2 yeṣāṃ; Śīdh. eṣāṃ. 3) A. eṣāṃ putrādayo 'saṃkhyā devair vai Dānavā jitaḥ.
 110 = Br. 3.107; H. 236; Śīdh. 54.80; Vi. I. 21.26^b, 27^a. 1) H. Śīdh. tāta; Vi. sargo. 2) Vi. brahman. 3) Br. 'ti-; Vi. ca.
 111 = Br. 3.108; H. 237; Śīdh. 54.81; Vi. I. 21.27^b, 28^a. 1) Śīdh. prajāḥ sarga. 2) Br. samutpannān brahmaṛṣiṇ; Vi. saptarṣiṇ utpannān.
 112 = Br. 3.109; H. 238; Śīdh. 54.82; Vi. I. 21.28^b, 29^a. 1) Śīdh. putrān vai. 2) Vi. gandharvabhogī-. 3) H. Daityānām. 4) H. caiva Bhārata; Śīdh. -nām maharṣayaḥ; Vi. -nām ca sattama.
 113 = A. 19.19^b = a; Br. 3.110; H. 239; Śīdh. 54.83; Vi. I. 21.29^b, (30^a). 1) Śīdh. vai Kāśyapaṃ samupasthita. 2) Br. Kāśyapas tu. 3) Vi. tayā cārādhitaḥ samyak Kāśyapas tapatām varaḥ.
 114 = A. 19.20^a = b; Br. 3.111; H. 240; Śīdh. 54.84; Vi. I. 21.30^b, 31^a. 1) Vi. -vre tato varam. 2) A. putram Indraprahartāram icchantī prāpa Kāśyapāt.
 115 = Br. 3.112; H. 241; Śīdh. 54.85^a = a; Vi. I. 21.31^b, 32^a. 1) Br. tasmai. 2) Vi. -dād bhāryāyai munisattama. 3) Br. T. atyugro; Vi. atyugraṃ. 4) Vi. Kāśyapas. 5) Br. samabhāṣata; Vi. tāṃ uvāca ha.
 116 = Br. 3.113; H. 242^b, 243^a; Vi. I. 21.32^b, 33^a. 1) Vi. Śakraṃ. 2) H. suto. 3) Vi. te yadi garbham śaracchatam. 4) Vi. saṃhīti-
 prayatā śucinī dhārayiṣyasi.
 117 = Br. 3.114; H. 243^b, 244^a; Śīdh. 54.86^b = b; Vi. I. 21.33^b, 34^a. 1) Vi. ity evam uktvā tāṃ devīm saṃgataḥ Kāśyapo muniḥ. 2) Br. munisattamaḥ; H. vasudhādhipa; Vi. dadhāra sā ca taṃ garbham samyak śaucasamanvitā.

rocay¹an vai gaṇa²śreṣṭham
 devānām amitaujasām. || 118 ||
 tejaḥ samhr̥tya durdharṣam
 avadhyam amarair api |
 jagāma parvatāyaiva | jagāma Kaśyapaḥ taptum
 tapase samśitavratā¹) || 118₁ || tapasā hr̥ṣtamānaḥ. || 118 ||
 tasyāś caivāntara¹prepsur abhavat²) Pākaśāsanaḥ, |
 ūne³) varṣasāte cāsyā dadarśāntaram *acyutaḥ*⁴). || 119 ||
 akṛtvā pādayoḥ saucaṃ Ditiḥ śayanam āviśat¹) |
 nidrām cāhā²rayāmāsa; tasyāḥ³) kuṣṣiṃ praviśya saḥ⁴) || 120 ||
 Vajrapāṇis *tato*¹) garbham saptadhā²) tam *nyakṛntata*³) |
 sa pātyamāno *garbho 'tha*⁴) *vajreṇa*⁵) *praruroda ha*⁶), || 121 ||
 mā rodīr iti tam¹) Śakraḥ²) punaḥ punar *athābravit*³). |
 so 'bhavat saptadhā garbhas, tam Indro *ruṣitaḥ*⁴) punaḥ || 122 ||
 ekaikam saptadhā cakre vajreṇaivārikarṣaṇaḥ¹). |
 Maruto nāma *te devā*²) babbhūvuḥ sumahābalāḥ³). || 123 ||
 yathōktaṃ vai¹) Maghavatā, tathaiva²) Maruto 'bhavan, |
*devās caiko*³) napañcāsat sahāyā Vajrapāṇinaḥ⁴). || 124 ||

118 = Br. 3.115; H. 244b, 245a.

1) Br. rodha-. 2) Br. -ṇam.

118₁ = Br. 3.116; H. 245b, 246a.

1) Br.T. -sitavratā.

118 = Śidh. 54.86.

119 = Br. 3.117; H. 246b, 247a; Śidh. 54.87; Vi. I. 21.35b, 36a. 1) Śidh. Vi.1 -ram. 2) Śidh. -suḥ so 'bhavat; Vi. -sur atiṣṭhat. 3) Br.T. jāte. 4) Śidh. eva saḥ; Vi.1 ātmanā; Vi.2 -naḥ.

120 = Br. 3.118; H. 247b, 248a; Śidh. 54.88; Vi. I. 21.36b, 37a. 1) Śidh. -tir arvākśīrās tataḥ. 2) H. cākā; Śidh. Vi.2 āhā-. 3) Br. tasyām. 4) Śidh. ha.

121 = A. 19.(20b) = a; Br. 3.119; H. 248b, 249a; Śidh. 54.89; Vi. I. 21.37b, 38a. 1) Śidh. tu tam; Vi. mahā-. 2) Vi. cicchedātha. 3) Br. nyakṛntayat; Śidh. -dhā samakṛntata; Vi. sa saptadhā; A. pādāprakṣālanāt supṭā tasyā garbham jaghāna ha. 4) H. Vi. vajreṇa. 5) H. garbhas tu. 6) Vi. -ṇa prarurodātīdaruṇam.

122 = Br. 3.120; H. 249b, 250a; Śidh. 54.90; Vi. I. 21.38b, 39a. 1) Śidh. -dis tvam punaḥ. 2) Vi. śatruḥ. 3) Śidh. -nar evāthyabhāṣata; Vi. -naḥ punar abhāṣata. 4) Śidh. -dras trasitaḥ; Vi. draḥ kupitaḥ.

123 = A. 19.(21a) = b; Br. 3.121; H. 250b, 251a; Śidh. 54.91; Vi. I. 21.39b, 40a. 1) Vi. -jreṇa(d)rividāriṇā. 2) H. Vi. devās te. 3) Br. dvijasattamāḥ; H. Bharatarṣabha; Vi. -vur ativegiṇaḥ; A. chidram anviśya c-Ēndras tu te devā Maruto 'bhavan.

124 = A. 19.21b = b; Br. 3.122; H. 251b, 252a; Śidh. 54.92a = b; Vi. I. 21.40b. 1) H. yathaivōktaṃ; Vi. yad uktaṃ vai. 2) Vi. tenaiva 3) A. Śakrasyaiko-; H. Vi. devā eko-; Śidh. khagā eko-. 4) A. dīptatejasah.

teṣām evaṃ pravṛddhānām¹⁾ |
 bhūtānām dvijasattamāḥ²⁾ |
 rocayan vai gaṇaśreṣṭham³⁾ |
 devānām amitaujasām, || 124₁ ||
 nikāyeṣu nikāyeṣu

Hariḥ prādāt *prajāpatiḥ*¹⁾ |
 kramaśas tāni rājyāni Pṛthupūrvāni *bho dvijaḥ*¹⁾. || 125 ||
 sa Hariḥ¹⁾ puruṣo vīraḥ Kṛṣṇo jīṣṇuḥ *prajāpatiḥ* |
 parjanyaś tapano vyaktas²⁾ tasya sarvam idaṃ jagat. || 126 ||
 bhūtasargam imaṃ samyag
 jānato *dvijasattamāḥ*¹⁾ |
 Marutām ca śubham janma
 śṛṇvataḥ paṭhato 'pi ca²⁾ |
 nāvṛttibhayam astīha,
 paralokabhayaṃ kutaḥ. || 127 ||

teṣām eva pravṛddhānām
 Hariḥ prādāt *prajāpatiḥ* ;
	125	
	126	
	127	

124₁ = Br. 3.123; H. 252b, 253a.

1) Br. pravṛttānām.

2) H. Janamejaya.

3) Br. -śreṣṭhān.

125^a = Br. 3.124^a; H. 253b. 1) Br.T.
 -patīn; H. -patim.

125^b = Br. 3.124^b; H. 254^a; Śidh. 54.93^a. 1) H. Bhārata; Śidh. -pūrvam
 śṛṇuṣva tat.

126 = Br. 3.125; H. 254^b, 255^a; Śidh. 54.93^b, 94^a. 1) Śidh. ariṣṭa-

2) Br.T. 'nantas; Śidh. -yas tu dhanādhyakṣas.

127 = Br. 3.126 = ac; H. 255^b, 256. | 127 = Śidh. 54.94^b.

1) H. Bharatarṣabha. 2) H. vā.

Textgruppe Ia.

A.

(Bd. II. 3.1—131; Vā. 66.1—152.)

ṛṣaya ūcuḥ :

Devānām Dānavānām ca Daityānām caiva sarvaśaḥ |
 utpattiṃ vistāreṇaiva¹⁾ brūhi Vaivasvate 'ntare! || 1 ||
 sūta uvāca :

Dharmasyaiva pra⁴vakṣyāmi nisargaṃ, taṃ nibodhata : |
 Arundhatī Vasur Yāmi²⁾ Lambā Bhānur Marutvatī |
 Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā tathaiva ca, || 2 ||
 Dharmapatnyo daśa tv etā¹⁾ Dakṣaḥ Prācetaso dadau. |
 Sādhyā putrās²⁾ tu Dharmasya, Sādhyā³⁾ dvādaśa jajñire, || 3 ||
 Sādhyā nāma mahābhāgās chandajā yajñabhāginah. |
 devebhyas tān parān devān devajñāḥ¹⁾ paricakṣate. || 4 ||
 Brahmanā¹⁾ vai mukhāt sṛṣṭā Jayā devāḥ prajepsayā, |
 sarve mantrasārīrās te smṛtā manvantareṣv iha: | 5 ||
 Darśās ca Paurṇamāsās ca Bṛhad yac ca Ratham̐taram |
 Cittīś¹⁾ caiva Vicittīś²⁾ ca Ākūtiḥ Kūtir eva ca || 6 ||
 Vijñātā caiva Vijñāto Mano Yajñas tathaiva ca¹⁾, |
 nāmāny etāni teṣāṃ vai Jayānām prathitāni ca. || 7 ||
 Brahmaśāpena te jñitāḥ punaḥ Svāyambhuve 'jitāḥ. |
 Svārociṣe vai Tuṣitāḥ Satyās caiv-Ūttame punaḥ, || 8 ||
 Tāmase Harayo nāma, Vaikuṅṭhā Re¹vatāntare, |
 Sādhyās ca²⁾ Cakṣuṣe nāmnā Chandajā jajñire surāḥ. || 9 ||
 Dharmaputrā mahābhāgāḥ Sādhyā ye dvādaśamarāḥ, |
 pūrvam̐ sma¹⁾ anusūyante Cakṣuṣasyāntare manoh. || 10 ||
 Svārociṣe 'ntare 'titā devā ye vai mahaujasah, |
 Tuṣitā nāma te 'nyonyam ūcur vai¹⁾ Cakṣuṣe 'ntare, || 11 ||

1 = Bd. II. 3.1; Vā. 66.1. 1) Vā. -reṇēha.

2 = Bd. II. 3.2, 3a; Vā. 66.2, 3a. 1) Vā. -sya tāvad. 2) Bd. Jāmā.

3 = Bd. II. 3.3b, 4a; Vā. 66.3b, 4a. 1) Bd. Dharmasya patnyo daśa tā.
2) Vā. putrāṃs. 3) Vā. -dhyān.

4 = Bd. II. 3.4b = b; Vā. 66.4bc. 1) Bd. daivajñāḥ.

5 = Bd. II. 3.5; Vā. 66.5. 1) Vā.T. -maṇo.

6 = Bd. II. 3.6; Vā. 66.6. 1) Bd. Vittīḥ. 2) Bd. Viv-.

7 = Bd. II. 3.7; Vā. 66.7. 1) Vā. Yajñās ca te smṛtāḥ.

8 = Bd. II. 3.8; Vā. 66.8.

9 = Bd. II. 3.9; Vā. 66.9. 1) Vā. Rai-. 2) Bd. te Sādhyās.

10 = Bd. II. 3.10; Vā. 66.10. 1) Bd. sam-.

11 = Bd. II. 3.11; Vā. 66.11. 1) Bd. ūcuva.

kiñcicchīṣṭe tadā tasmin devā vai Tuṣitābruvan : |
 etām eva¹⁾ mahābhāgām²⁾ vyaṃ Sādhyām³⁾ pravīśya ha⁴⁾ || 12 ||
 manvantare bhaviṣyāmas, tan naḥ śreyo bhaviṣyati. |
 evam uktvā tu te sarve Cākṣuṣasyāntare maṇoḥ || 13 ||
 tasyām¹⁾ dvādaśa sambhūtā Dharmāt Svāyambhuvāt punaḥ. |
 Nara-Nārāyaṇau tatra jajñāte punar eva hi, || 14 ||
 Vipāścid Indro yaś cāsīt¹⁾ tathā Satyo Hariś ca tau, |
 Svārociṣe 'ntare pūrvam āstām tau Tuṣitau surau²⁾. || 15 ||
 Tuṣitānām tu Sādhyatve nāmāny etāni cakṣate¹⁾: |
 Mano 'numantā Prāṇas ca Naro 'pānas²⁾ ca vīryavān || 16 ||
 Cittir Hayo Nayaś¹⁾ caiva Haṃso Nārāyaṇas tathā |
 Prabhavo 'tha Vibhuś caiva²⁾ Sādhyā dvādaśa jajñire. || 17 ||
 Svāyambhuve 'ntare pūrvam tataḥ Svārociṣe punaḥ |
 nāmāny āsan punas tāni Tuṣitānām nibodhata: || 18 ||
 Prāṇ-Āpanāv Udānas ca Samāno Vyāna eva ca |
 Cakṣuḥ Śrotram Raso Ghrāṇam¹⁾ Sparśo Buddhir Manas tathā, || 19 ||
 nāmāny etāni vai pūrvam¹⁾ Tuṣitānām smṛtāni ca²⁾. |
 Vasos tu Vasavaḥ putrāḥ Sādhyānām anujāḥ³⁾ smṛtāḥ || 20 ||
 Dharo Dhruvaś ca Somaś ca Āpaś¹⁾ caiv-Ānalo 'nilaḥ |
 Pratyūśas ca Prabhāśas²⁾ ca Vasavo 'ṣṭau prakīrtitāḥ. || 21 ||
 Dharasya putro Draviṇo Hutahavyavahas¹⁾ tathā, |
 Dhruvaputro 'bhavat tāta²⁾ Kālo lokaparakālanāḥ. || 22 ||
 Somasya bhagavān Varcā Budhaś ca grahabodhanāḥ, |
 Rohiṇyām tau samutpannau triṣu lokeṣu viśrutau. || 23 ||
 Dhār-Ormi-Kalilāś¹⁾ caiva trayaś²⁾ candramasaḥ sutāḥ. |
 Āpasya³⁾ putro Vaitaṇḍyaḥ Śamaḥ Śāntas tathaiva ca || 24 ||
 Skandaḥ Sanatkumāraś ca jajñe pādena tejasāḥ. |

12 = Bđ. II. 3.12; Vā. 66.12^{ab}. 1) Vā. itaretaram. 2) Vā. -gān. 3) Vā. -dhyān. 4) Bđ. vai.

13 = Bđ. II. 3.13; Vā. 66.12^c, 13^a.

14 = Bđ. II. 3.14; Vā. 66.13^b, 14^a. 1) Vā. tasmād.

15 = Bđ. II. 3.15; Vā. 66.14^{bc}. 1) Bđ. cābhūt. 2) Bđ. Tuṣitāsutau.

16 = Bđ. II. 3.16; Vā. 66.15. 1) Vā. vakṣyate. 2) Vā.T. -ro Yānaś.

17 = Bđ. II. 3.17; Vā. 66.16. 1) Bđ. Vitr Nayo Hayaś. 2) Bđ. Vibhuś cāpi Prabhuś cāpi.

18 = Bđ. II. 3.18; Vā. 66.17.

19 = Bđ. II. 3.19; Vā. 66.19^a, 18^b, cfr. 13^a. 1) Vā.T. tathā Prāṇaḥ; V. naso 'prāṇam.

20 = Bđ. II. 3.20; Vā. 66.19^b, 20^a. 1) Vā. pūrvam tu. 2) Vā. ha. 3) Vā. Manujāḥ.

21 = Bđ. II. 3.21; Vā. 66.20^{bc}. 1) Bđ. Āyuś. 2) Bđ. Prabhāśas.

22 = Bđ. II. 3.22; Vā. 66.21. 1) Bđ.Vā.T. Hutahavyo Rajas. 2) Vā. -tro Bhavo nāmānā.

23 = Bđ. II. 3.23^a = a; Vā. 66.22.

24 = Bđ. II. 3.23^b, 24^a; Vā. 66.23. 1) Bđ. Dhar-Ormi Kalilāś. 2) Bđ. pañca. 3) Bđ. Āyasya.

Agniputraḥ Kumāras tu śarastambhe vyajāyata¹⁾ || 25 ||
 tasya Śakho Viśakhaś ca Naigameyaś ca prṣṭhajāḥ. |
 Anilasya Śivā bhāryā, tasyāḥ putro Manojavaḥ, || 26 ||
 Avijñāta¹⁾gatiś caiva dvau putrāv Anilasya ca. |
 Pratyūśasya viduḥ putram ṛṣim nāmnātha Devalam²⁾, || 27 ||
 dvau putrau Devalasyāpi kṣamāvantau manīṣṇau. |
 Bṛhaspates tu bhaginī varastri¹⁾ brahmacāriṇī²⁾ || 28 ||
 Yogasiddhā jagat kṛtsnam asaktā vicaraty uta¹⁾ |
 Prabhāsasya tu sā bhāryā²⁾ Vasūnām aṣṭamasya ha. || 29 ||
 Viśvakarmā sutas tasyā jātaḥ śilpiprajāpatiḥ¹⁾, |
 sa kartā sarvaśilpānām tridaśānām ca vardhakiḥ || 30 ||
 bhūṣānām ca sarveśām kartā kārayitā ca saḥ, |
 sarveśām ca vimānāni devatānām karoti saḥ, || 31 ||
 mānuṣāś cōpajivanti yasya śilpāni śilpinaḥ. |
 Viśvedevās tu Viśvāyām¹⁾ jajñire daśa viśrutāḥ: || 32 ||
 Kratur Dakṣaḥ Śravaḥ Satyaḥ Kālaḥ Kāmo Munis¹⁾ tathā |
 Kuruvān Prabhavāms caiva²⁾ Rocamānaś ca, te daśa || 33 ||
 Dharmaputrāḥ surā¹⁾ hy ete²⁾ Viśvāyām jajñire śubhāḥ. |
 Marutvatyām Marutvanto³⁾, Bhānavo Bhānujāḥ smṛtāḥ. || 34 ||
 Muhūrtāś ca Muhūrtāyām, Ghoṣam¹⁾ Lambā vy²⁾ajāyata. |
 Saṃkalpāyām tu saṃjajñire vidvān Saṃkalpa eva ca³⁾. || 35 ||
 Nāgavīthyas tu Yā¹⁾myām ca²⁾ pathatrayasamāśritāḥ³⁾ |
 pṛthivīviṣayam sarvam Arundhatyām vyajāyata⁴⁾. || 36 ||

25 = Bđ. II. 3.24b, 25a; Vā. 66.24ab. 1) Bđ.Vā.V. Agneḥ putram Kumāram tu Svāhā jajñire śriyā vṛtam (Vā. surāvṛtam).

26 = Bđ. II. 3.25b, 26a; Vā. 66.24c, 25a.

27 = Bđ. II. 3.26b, 27a; Vā. 66.25b, 26a. 1) Bđ. Avijñāna-. 2) Vā. -duḥ putra ṛṣir nāmnā tu Devalaḥ.

28 = Bđ. II. 3.27b, 28a; Vā. 66.26b, 27a. 1) Bđ.Vā.V. Bhuvanā. 2) Bđ. Vā.V. -vādini.

29 = Bđ. II. 3.28b, 29a; Vā. 66.27b, 28a. 1) Bđ. aśaktā carati sma ha. 2) Bđ. tu bhāryā sā; Vā. tu yā bhāryā.

30 = Bđ. II. 3.29b = a; Vā. 66.28b, 29a. 1) Bđ. tasyāḥ prajāpatipatir vibhuḥ.

31 = Vā. 66.29b, 30a.

32 = Bđ. II. 3.30a = b; Vā. 66.30b, 31a. 1) Bđ.Vā. -śvāyā.

33 = Bđ. II. 3.30b, 31a; Vā. 66.31b, 32a. 1) Vā. Dhunis. 2) Purūravo Mādravaso.

34 = Bđ. II. 3.31b, 32a; Vā. 66.32b, 33a. 1) Vā. smṛtā. 2) Bđ. ete. 3) Vā.T. -yām tu Maruto.

35 = Bđ. II. 3.32b, 33a; Vā. 66.33b, 34a. 1) Bđ. -ṣa. 2) Bđ. hy. 3) Bđ. tu.

36 = Bđ. II. 3.33b, 34a; Vā. 66.34b, 35a. 1) Vā. Jā-. 2) Bđ. Jāmāyāḥ. 3) Bđ. -trayam upāśritāḥ. 4) Bđ. ajāyata.

eṣa sargaḥ samākhyāto vidvān Dharmasya śāśvataḥ. |
 muhūrtās caiva tithyaś ca pa¹tibhiḥ saha suvratāḥ || 37 ||
 nāmataḥ sampravakṣyāmi, bruvato me nibodhata! |
 ahorātravibhāgaś ca nakṣatrāṇi samāśritaḥ¹), || 38 ||
 muhūrtāḥ sarvanakṣatrā ahorātrabhidas¹) tathā |
 ahorātrakalānām tu ṣaḍaśīty²adhikāḥ smṛtāḥ³). || 39 ||
 raver gativiśeṣeṇa sarvartuṣu ca nityaśaḥ¹) |
 tato vedavidaś caitāṃ gatim²) icchanti parvasu. || 40 ||
 aviśeṣeṣu kāleṣu jñeyāḥ¹) savitrmanataḥ²): |
 Raudraḥ Śarpas³) tathā Maitraḥ Pitryo⁴) Vāsava eva ca || 41 ||
 Āpyo 'tha Vaiśvadevaś ca Brāhmo madhyāhnaśamāśritaḥ |
 Prajāpatyaś tathaiṅdra-Īndra Indrāgnī¹) Nirṛtiś tathā || 42 ||
 Vāruṇaś ca tath-Āryamṇo Bhagyaś¹) cāpi dinaśśritaḥ. |
 ete dinamuhūrtāś ca divākaravinirmitaḥ || 43 ||
 śaṅkucchāyaviśeṣeṇa veditavyāḥ pramānataḥ. |
 Ajaikapād-Ahiroudhnya¹-Puṣ-Āśvi²-Yama devatāḥ || 44 ||
 Āgneyaś cāpi vijñeyāḥ Prajāpatyaś tathaiṅdra- |
 Brāhmaḥ Saumyaś¹) tath-Ādityo Bārhaspatyaś ca²) Vaiṣṇavaḥ || 45 ||
 Sāvitraś ca¹) tathā Tvāṣṭro²) Vāyavyaś cēti samgrahaḥ; |
 ete³) rātrer⁴) muhūrtāḥ syuḥ kramoktā daśa pañca ca. || 46 ||
 indor gatyudaya jñeyā nādikāḥ pādikāś¹) tathā |
 kalāvasthāś tv imāś tv, ete muhūrtā devatāḥ smṛtāḥ. || 47 ||
 sarvagrāhāṇām trīṇy eva sthānāni vihitāni ca |
 dakṣiṇottaramadhyāni tāni vidyād yathākramam. || 48 ||
 sthānaṃ Jāradgavam madhye, tath-Āirāvataṃ uttaram, |
 Vaiśvānaram dakṣiṇato nirdiṣṭam iha tattvataḥ. || 49 ||

37 = Bḍ. II. 3.34^b, 35^a; Vā. 66.35^b, 36^a. 1) Bḍ. prati.

38 = Bḍ. II. 3.35^b, 36^a; Vā. 66.36^b, 37^a. 1) Vā.T. samāśataḥ.

39 = Bḍ. II. 3.36^b, 37^a; Vā. 66.37^b, 38^a. 1) Vā. -travidaś. 2) Vā. ṣaṭśaṭīty.
 3) Vā.T. -dhikā smṛtā.

40 = Bḍ. II. 3.37^b, 38^a; Vā. 66.38^b, 39^a. 1) Vā.T. sarveṣu ṛtum icchataḥ;
 V. sarvai ṛtubhir nityaśaḥ. 2) Vā. tithim.

41 = Bḍ. II. 3.38^b, 39^a; Vā. 66.39^b, 40^a. 1) Vā. vojyaḥ. 2) Vā. sa pitṛ-
 dānataḥ. 3) Vā.T. Śarvas; V. sarpas. 4) Vā.T. piṇḍya-; V.
 Pitryam.

42 = Bḍ. II. 3.39^b, 40^a; Vā. 66.40^b, 41^a. 1) Vā. tathā Aindraś tath-Īndro.

43 = Bḍ. II. 3.40^b, 41^a; Vā. 66.41^b, 42^a. 1) Bḍ. Bhagaś; Vā.T. Bhagaś.
 2) Bḍ. -na-.

44 = Bḍ. II. 3.41^b, 42^a; Vā. 66.42^b, 43^a. 1) Bḍ. -budhnyāḥ. 2) Vā. Ajaś
 tath-Āhīrbudhnaś ca Puṣā hi.

45 = Bḍ. II. 3.42^b, 43^a; Vā. 66.43^b, 44^a. 1) Bḍ. Saumyaś cāpi; Vā. Brahma-
 Saumyaś. 2) Vā. -tyo 'tha.

46 = Bḍ. II. 3.43^b, 44^a; Vā. 66.44^b, 45^a. 1) Vā. -vitro 'tha. 2) Vā. Tvāṣṭro.
 3) Vā. eka-. 4) Vā. -tri-.

47 = Bḍ. II. 3.44^b, 45^a; Vā. 66.45^{b,c}. 1) Bḍ. nālikā āditāś.

48 = Bḍ. II. 3.45^b, 46^a; Vā. 66.46.

49 = Bḍ. II. 3.46^b, 47^a; Vā. 66.47.

Aśvini Kṛttikā Yamyam¹⁾ Nāgavithīti viśrutā²⁾, |
 Brāhmaṇ Saumyaṇ tath-Ādrā ca Gajavithīti śabdītā, || 50 ||
 Puṣy-Āśleṣe tath-Ādityam¹⁾ vithī c-Ai²⁾rāvati mata, |
 tīras tu vithayo hy etā uttaro mārga ucyate. || 51 ||
 pūrvottare ca Phalgunyau¹⁾ Maghā caiv-Ārṣabhi²⁾ smṛtā, |
 Hastā Citrā³⁾ tathā Svāi Govithīty abhi⁴⁾śabdītā, || 52 ||
 Jyeṣṭhā Viśākh-Ānurādhā vithī Jāradgavi smṛtā¹⁾; |
 etās tu vithayas tīro madhyamo mārga ucyate. || 53 ||
 Mūlaṇ Pūrv-Ottar-Āṣāḍhe¹⁾ Ajavithy abhiśabdītā²⁾, |
 Śravaṇam ca Dhaniṣṭhā ca Mārgi³⁾ Śatabhiṣak tathā || 54 ||
 Vaiśvānari Bhādrapade Revati caiva kirtitā, |
 etās tu vithayas tīro | smṛtā vithyas tu tīras tā
 dakṣiṇo¹⁾ mārga ucyate. || 55 || | mārgo vai dakṣiṇo budhaiḥ. ||
 saptavimśati¹⁾ yāḥ kanyā Dakṣaḥ Somāya tā dadau, |
 sarvā nakṣatranāmnyas tā jyotiṣe²⁾ pari³⁾kirtitāḥ, || 56 ||
 tāsām apatyāny abhavan dīptāny ami¹⁾tatejasaḥ²⁾. |
 yās tu śeṣās tadā kanyāḥ pratijagrāha Kāśyapaḥ || 57 ||
 caturdaśa¹⁾ mahābhāgāḥ, sarvās tā lokamātaraḥ: |
 Aditir Ditir Danuḥ Kālā Ariṣṭhā Surasā²⁾ tathā || 58 ||
 Surabhir Vinatā caiva Tāmra¹⁾ Krodhavaśā Irā²⁾ |
 Kadrūr Muniś ca dharmajñā³⁾, prajāś tāsām nibodhata! || 59 ||
 Cariṣṇave¹⁾ 'ntare 'tite²⁾ ye dvādaśa surottamāḥ³⁾, |
 Vaikuṇṭhā nāma te Sadhyā babhūvuś Cākṣuṣe 'ntare. || 60 ||
 upasthite 'ntare hy asmin punar Vaivasvatasya ha |

50 = Bđ. II. 3.47^b, 48^a; Vā. 66.48^a = a. 1) Vā. -yā. 2) Vā. -vithir iti smṛtā.

51 = Bđ. II. 3.48^b, 49^a; Vā. 66.48^{bc}. 1) Vā. -ṣe Punarvasū; Vā. Puṣyo 'śleṣā-Punarvasū. 2) Vā. -thir Ai.

52 = Bđ. II. 3.49^b, 50^a; Vā. 66.49. 1) Vā. -re Phalgunyau ca. 2) Vā.T. -v-ĀryamI. 3) Vā. Hasta-Citre. 4) Bđ. -thīti tu.

53 = Bđ. II. 3.50^b, 51^a; 66.50. 1) Bđ. mata.

54 = Bđ. II. 3.51^b, 52^a; Vā. 66.51. 1) Vā. Mūlaṇ c-Āṣāḍhe dve cāpi. 2) Bđ. -dite. 3) Vā. Gārgī.

55^a = Bđ. II. 3.52^b; Vā. 66.52^a.

55^b = Bđ. II. 3.53^a. 1) Bđ.T. -ne. | 55^b = Vā. 66.52^b.

56 = Bđ. II. 3.53^b, 54^a; Vā. 66.53^{ab}. 1) Bđ. aṣṭāvīmśati; Vā. -śat tu. 2) Bđ. jyau-. 3) Vā. -ṣe caiva.

57 = Bđ. II. 3.54^b, 55^a; Vā. 66.53^c, 54^a. 1) Bđ. abhanvadīptayo 'mi-. 2) Vā. -jasā.

58 = Bđ. II. 3.55^b, 56^a; Vā. 66.54^b, 55^a. 1) Bđ. -sā. 2) Bđ. -nuḥ Kāṣṭhā-riṣṭānāyuh Khasā.

59 = Bđ. II. 3.56^b, 57^a; Vā. 66.55^{bc}. 1) Bđ. -natā Tāmra Muniḥ. 2) Bđ. tathā. 3) Bđ.Vā.V. -drūr mātā ca nāgānām.

60 = Bđ. II. 3.57^b, 58^a; Vā. 66.56. 1) Bđ. Svāyambhuve. 2) Bđ. tāta. 3) Vā. purogamāḥ.

ārādhitā hy A¹dityā te sametyāhuh²) parasparam: || 61 ||
 etām eva mahābhāgām Aditiṃ sampravīśya vai |
 Vaivasvate 'ntare hy asmin yogād ardhena tejasā¹) || 62 ||
 gacchema¹) putratām asyās, tan naḥ śreyo bhaviṣyati. |
 [Adityās tu prasūtānām Ādityatvaṃ bhaviṣyati. |]
 evam uktvā tu te sarve Cākṣuṣasyāntare manoh³) || 63 ||
 jajñire dvādaś-Ādityā, Mārīcāt Kaśyapāt punaḥ, |
 Śatakratuś ca Viṣṇuś ca jajñāte punar eva hi. || 64 ||
 Vaivasvate 'ntare hy asmin Nara-Nārāyaṇau surau¹),
 teṣāṃ api hi devānām nidhanotpattir ucyate, || 65 ||
 yathā sūryasya loke 'smin udayāstamayāv ubhau, |
 Prajāpatēś ca Viṣṇoś ca Bhavasya ca mahātmanaḥ. || 66 ||
 dṛṣṭānu'śravike yasmāt s²aktāḥ śabdādīlakṣaṇe |
 aṣṭātmake 'nimādye ca, tasmāt te jajñire surāḥ. || 67 ||
 ity eṣa viṣaye rāgaḥ sambhūtyāḥ kāraṇaṃ smṛtam. |
 Brahma-śāpēna sambhūtā Jayāḥ Svāyambhuve 'jitāḥ, || 68 ||
 Svārocīse vai Tuṣitāḥ Satyās caiv-Ōttame punaḥ, |
 Tāmase Harayo devā jātāś, Cāriṣṇave¹) tu vai || 69 ||
 Vaikunṭhāś, Cākṣuṣe Śādhyā, Ādityāḥ sāmprate¹) punaḥ. |
 Dhāt-Āryamā ca Mitraś ca Varuṇo 'mśo Bhagas tathā || 70 ||
 Indro Vivasvān Pūṣā ca Parjanya daśamaḥ smṛtaḥ, |
 tatas Tvaṣṭā, tato Viṣṇur ajaghanyo ja¹ghanyajaḥ; || 71 ||
 ity ete dvādaś-Ādityāḥ Kaśyapasya sutāḥ smṛtāḥ¹). |
 Surabhī²) Kaśyapād Rudrān³) ekādaśa vijajñuṣī⁴) || 72 ||
 Mahādevaprasādena tapasā bhāvitā satī:
 Aṅgāraḥ tathā Sarpaṃ Nirṛtiṃ Sadasaspatim || 73 ||
 Ajaiḥ Kapād-Ahīrbudhnyau¹) dvāv ekaṃ ca²) Jvaram tathā |
 Bhuvanaṃ c-Ēśvaram Mrtyuṃ Kapālīm³) caiva⁴) viśrutam || 74 ||

61 = Bđ. II. 3.58^b, 59^a; Vā. 66.57. 1) Bđ. -tā A-. 2) Bđ. -metyōcuḥ.

62 = Bđ. II. 3.59^b, 60^a; Vā. 66.58. 1) Vā.T. -saḥ.

63 = Bđ. II. 3.60^b, 61^a = ac; Vā. 66.59, 60^a. 1) Vā. gacchāmaḥ. 2) Bđ. vartamāne 'ntare tadā.

64 = Bđ. II. 3.61^b, 62^a; Vā. 66.60^b, 61^a.

65 = Bđ. II. 3.62^b, 63^a; Vā. 66.61^b, 62^a. 1) Bđ. tadā.

66 = Bđ. II. 3.63^b = a; Vā. 66.62^bc.

67 = Bđ. II. 3.64; Vā. 66.63. 1) Vā. śreṣṭhānu-. 2) Vā. -māc ch-.

68 = Bđ. II. 3.65; Vā. 63.64.

69 = Bđ. II. 3.66; Vā. 63.65^{ab}. 1) Bđ. cāriṣṭave.

70 = Bđ. II. 3.67; Vā. 63.65^c, 66^a. 1) Bđ. saptame.

71 = Bđ. II. 3.68; Vā. 63.66^b, 67^a. 1) Vā. 'ja-.

72 = Bđ. II. 3.69; Vā. 63.67^b, 68^a. 1) Bđ. sutā vibhoḥ. 2) Bđ. -rabhyāṃ. 3) Bđ. -drā. 4) Bđ.Vā. vijajñire.

73 = Bđ. II. 3.70; Vā. 63.68^b, 69^a.

74 = Bđ. II. 3.71; Vā. 63.69^b, 70^a. 1) Vā. -naṃ. 2) Vā. Ūrdhvaketuṃ. 3) Vā.T. Kapālam. 4) Bđ. Kapālīti ca.

devān ekādaśaitāms tu Rudrāms tribhuvaneśvarān ; |
 tapasōgreṇa¹⁾ mahatā Surabhī²⁾ tān ajñjanat. || 75 ||
 tato duhitarāv anye Surabhī dve vy¹⁾ajāyata |
 Rohiṇī¹⁾ caiva subhagāṃ Gāndharvīm ca yaśasvinīm³⁾. || 76 ||
 Rohiṇyām¹⁾ jajñire kanyās catasro lokaviśrutāḥ ; |
 Surūpā Hamsakālī²⁾ ca Bhadrā Kāmadughā tathā. || 77 ||
 suśuve gāḥ Kāmadughā¹⁾, Surūpā tanayadvayam, |
 Hamsakālī²⁾ tu mahiṣān³⁾, Bhadrāyās tv avijātayaḥ⁴⁾. || 78 ||
 viśrutās tu mahābhāgā Gāndharvyā¹⁾ vājinaḥ sutāḥ |
 Uccaiḥśravādayo²⁾ jātaḥ, khecarās te manojavāḥ : || 79 ||
 śvetāḥ śonāḥ piśaṅgās ca sārāṅgā baritārjunāḥ |
 ukṭā¹⁾ devopavāhyās te Gāndharvi²⁾yonayo hayāḥ. || 80 ||
 bhūyo jajñe Surabhyās tu śrīmāś Candraprabho vṛṣaḥ¹⁾ |
 sragvī kakudmī²⁾ dyutimān amṛtālayasambhavaḥ, || 81 ||
 Surabhy-anumate datto dhvajo Māheśvaras tu saḥ ; |
 ity ete Kāśyapa-sutā Rudr-Ādityāḥ prakīrtitāḥ, || 82 ||
 Dharmaputrāḥ smṛtāḥ Sādhyā Viśve ca Vasavas tathā. |
 [Ariṣṭanemi-patnīnām apatyāñīha ṣoḍaśa. || 83 ||
 Bahuputrasya viduśas catasro Vidyutāḥ smṛtāḥ, |
 Pratyāṅgirasajāḥ śreṣṭhā ṛco brahmarsīsatkṛtāḥ. || 84 ||
 Kṛśāsṛvasya tu devarṣer Devapraharaṇāḥ smṛtāḥ, |
 ete yugasahasrānte jāyante punar eva hi. || 85 ||
 sarve devagaṇā viprās Trayastriṃsat tu chāṇḍajāḥ, |
 eteśām api devānāṃ nirodhotpattir ucyate. || 86 ||
 yathā sūryasya loke 'smin udayāstamayāv ubhau, |
 ete devanikāyās te sambhavanti yuge yuge. || 87 ||
 ṛṣaya ūcuḥ :
 Sādhyās ca Vasavo Viśve Rudr-Ādityās tathaiva ca |
 abhijātya prabhāvaiś ca karmabhiś caiva viśrutāḥ. || 88 ||

75 = Bđ. II. 3.72; Vā. 66.70^{bc}. 1) Vā. tapasā tena. 2) Bđ. -bhis.

76 = Bđ. II. 3.73; Vā. 66.71. 1) Bđ. -bhir devy a-. 2) Bđ.Va. -hiṇī.

3) Vā. -va Rudrābhā Gāndhārī ca yaśasvini.

77 = Bđ. Bđ. II. 3.74; Vā. 66.72^{ab}. 1) Bđ. -yā. 2) Vā.T. -kilā.

78 = Bđ. II. 3.75; Vā. 66.72^c, 73^a. 1) Vā. -ve K. tu. 2) Vā. -kilā.

3) Vā. nṛmahīṣā. 4) Vā. -yās tu vyajāyata.

79 = Bđ. II. 3.76; Vā. 66.73^b, 74^a. 1) Vā. Gandharvā. 2) Vā. Uccaiḥśravās tadā.

80 = Bđ. II. 3.77; Vā. 66.74^{bc}. 1) Vā. Rudrā. 2) Vā. Gandharva-.

81 = Bđ. II. 3.78; Vā. 66.75^a, 76^a. 1) Vā. -drābhasuprabhāḥ. 2) Bđ.

82 = Bđ. II. 3.79; Vā. 66.76^b, 77^a.¹

83 = Bđ. II. 3.80^a = a; Vā. 66.77^b, 78^a.

84 = Vā. 66.78^{bc}.

85 = Vā. 66.79.

86 = Vā. 66.80.

87 = Vā. 66.81.

88 = Vā. 66.82.

Prajāpateś ca Viṣṇoś ca Bhavasya ca mahātmanah |
 antaram jñātum icchāmo, yaś ca yasmād viśiṣyate: || 89 ||
 yaś ca yasmāt prabhavati, yaś ca yasmin pratiṣṭhitah, |
 jyāyān yo madhyamaś caiva kaṇīyān yaś ca teṣu vai, || 90 ||
 pradhānabhūto yas teṣāṃ guṇabhūtaś ca teṣu yaḥ, |
 karmabhiś cābhijātyā ca prabhāveṇa ca yo mahān; |
 etat prabrūhi naḥ sarvaṃ, tvam hi vettha yathāyatham! || 91 ||
 suta uvāca:

atra vo varṇayisyē 'ham antaram teṣu yat smṛtam, |
 yad Brahma-Viṣṇu-Rudrāṇāṃ śṛṇudhvaṃ me vivakṣataḥ! || 92 ||
 rājasī tāmasī caiva sāttvikī caiva tāḥ smṛtāḥ |
 tanvaḥ Svayambhūvaḥ proktāḥ, kāle kāle bhavanti yaḥ. || 93 ||
 etāsāṃ antaram vaktuṃ naiva śakyam dvijottamāḥ |
 guṇavṛddhinibaddhatvād dvidhānugrahabandhataḥ. || 94 ||
 pravṛttim ca nivṛttim ca guṇavṛddhim iha dvijāḥ |
 yathāśaktyā pravakṣyāmi tanūnām, tan nibodhata! || 95 ||
 Brāhmī tu rājasī teṣāṃ, Kālākyā tāmasī smṛtā, |
 sāttvikī Pauruṣī caiva; karma tāsāṃ nibodhata! || 96 ||
 ekā tu kurute tāsāṃ rājasī sarvataḥ prajāḥ, |
 ekā caivārṇavasthā tu śānuḡrṇhāti sāttvikī, |
 ekā sā kṣipate kāle tāmasī grasate prajāḥ. || 97 ||
 rajasā tu samudrikto Brahmā sambhavate yadā, |
 Puruṣākhyā tadā tasya sāttvikī vinivartate. || 98 ||
 yadā bhavati kālātmā udrekāt tamasas tu saḥ, |
 Brahmākhyā sā tadā tv asya rājasī vinivartate. || 99 ||
 sattvodrekāt tu Puruṣo yadā bhavati sa prabhūḥ, |
 Kālākyā sā tadā tasya punar na bhavatīti vai. || 100 ||
 kramāt tasya nivartante rūpaṃ nāma ca karma ca |
 trailokye vartamānasya sargānugrahanigrahaḥ. || 101 ||
 yadā bhavati Brahmā ca, tadā cāntaram ucyate; |
 yadā ca puruṣo Brahmā, na caiva puruṣas tu saḥ. || 102 ||
 maṇir vibhajate varṇān vicitrān sphaṭike yathā, |
 vaimalyād āśrayavaśāt tadvarṇaḥ syāt tadañjanah, || 103 ||

89 = Vā. 66.83.

90 = Vā. 66.84.

91 = Vā. 66.85.

92 = Vā. 66.86.

93 = Vā. 66.87.

94 = Vā. 66.88.

95 = Vā. 66.89.

96 = Vā. 66.90.

97 = Vā. 66.91.

98 = Vā. 66.92.

99 = Vā. 66.93.

100 = Vā. 66.94.

101 = Vā. 66.95.

102 = Vā. 66.96.

103 = Vā. 66.99.

tadā guṇavaśāt tasya Svayaṃbhōr anurañjanam; |

ekatve ca pṛthaktve ca proktam etan nidarśanam. || 104 ||]

yathēndhanavaśād vahnir
ekas tu bahudhā bhavet, |
bhavaty ekas tathā tadvan
mūrtinām sa pitāmahaḥ. ||

eko bhūtvā yathā meghaḥ
pṛthaktvenāvatiṣṭhate |
rūpato varṇatāś caiva,
tathā guṇavaśāt tu saḥ |
bhavaty eko dvidhā caiva
tridhā mūrtivināśanāt. || 105 ||

eko Brahm-Āntakṛc¹⁾ caiva Puruṣaś cēti tu trayāḥ²⁾, |
ekasyaitāḥ smṛtās tīśras tanavas tu Svayaṃbhūvaḥ: || 106 ||
Brāhmī ca Pauruṣī caiva Kālākhyā cēti tāḥ smṛtāḥ¹⁾. |
tatra yā²⁾ rājasī tasya tanuḥ, sā vai prajākarī, || 107 ||
tāmasī yā¹⁾ tu Kālākhyā, prajākṣayakarī tu sā, |
sāttvikī Pauruṣī yā tu, sā tv anugrahikā²⁾ smṛtā. || 108 ||
cfr. 132a. { rājasya¹⁾ Brahmaṇo 'mśena²⁾ Mārīcaḥ³⁾ Kaśyapo 'bhavat, |
tāmasī c-Āntakṛd yā tu, tadamśenābhavad Bhavaḥ, || 109 ||
sāttvikī Pauruṣī yā tu¹⁾, tad²⁾amśo Viṣṇur ucyate; |
trailokye tāḥ smṛtās tīśras tanavas tu³⁾ Svayaṃbhūvaḥ. || 110 ||
nānāprayojanārthā¹⁾ hi kālāvasthāḥ²⁾ karoti yaḥ³⁾, |
Brahmatvena prajāḥ sṛṣṭvā⁴⁾ Viṣṇutvenā⁵⁾nugrhyā ca || 111 ||
Vaiṣṇavyā¹⁾nugrhitās tā Raudryā²⁾nugrasate punaḥ. |
ekāḥ Svayaṃbhūvaḥ Kālas³⁾ tribhis trīn vai⁴⁾ karoti saḥ: || 112 ||
sṛjate cānu¹⁾grhṇāti prajāḥ saṃharate tathā²⁾.—
ity etāḥ kathitās³⁾ tīśras tanavas tu⁴⁾ Svayaṃbhūvaḥ, || 113 ||
Prajāpatyā ca Raudrī¹⁾ ca Vaiṣṇavi caiva²⁾ tāḥ smṛtāḥ³⁾. |
etās tanvaḥ⁴⁾ smṛtā vede⁵⁾ dharmasāstre purātane || 114 ||

104 = Vā. 66.100.

105 = Bḍ. II. 3.80b, 81a.

| 105 = Vā. 66.101, 102a.

106 = Bḍ. II. 3.81b, 82a; Vā. 66.102b, 103a. 1) Bḍ. -kaś. 2) Bḍ.1 tatra yaḥ; Vā. ye trayāḥ.

107 = Bḍ. II. 3.82b, 83a; Vā. 66.103b, 104a. 1) Vā. Antakāri ca te trayāḥ. 2) Bḍ. yā tatra.

108 = Bḍ. II.3.83b, 84a; Vā. 66.104bc. 1) Bḍ.1 matā sā yā; Vā. yā tāmasī. 2) Bḍ.1 tanuḥ pālikā; Vā.T. sānugrahakarī.

109 = Bḍ. II. 3.84b, 85a; Vā. 66.106. 1) Bḍ.1 -jasī. 2) Bḍ. -yā tu. 3) Vā. Mārīciḥ.

110 = Bḍ. II. 3.85b, 86a; Vā. 66.106. 1) Vā. sā. 2) Vā. tasyā-. 3) Bḍ. -vo vai.

111 = Bḍ. II. 3.86b = a; [Bḍ 2]; Vā 66.107ab. 1) Vā.T. -rthām. 2) Vā.T. Kālo 'vasthām. 3) Bḍ. saḥ. 4) Bḍ.2 -tā. 5) Bḍ.2 -tvam.

112 = [Bḍ.2] Vā. 66.107c, 108a. 1) Bḍ.2 -vā. 2) Bḍ.2 Rudro 'nu-. 3) Bḍ.2 -bhūr vai kalpo. 4) Bḍ.2 pra-.

113 = Bḍ. II. 3.87; Vā. 66.108b, 109a. 1) Bḍ. sṛjaty athānu-. 2) Bḍ. tathā saṃharati prajāḥ. 3) Bḍ. evam etāḥ smṛtās. 4) Bḍ. -vo hi.

114 = Bḍ. II. 3.88; Vā. 66.109b, 110a. 1) Bḍ. -drā. 2) Bḍ. cēti. 3) Bḍ. tridhā. 4) Vā.T. ekā tanuḥ; V. ekās tanvyāḥ. 5) Bḍ. devā.

sāṃkhyayogaratair dhīraiḥ¹⁾ pṛthagaikārthya²⁾ darsibhiḥ |
 abhijāta³⁾ prabhāvajñair ṛṣibhis⁴⁾ tattvadarśibhiḥ. || 115 ||
 ekatvena¹⁾ pṛthaktvena²⁾ tāsu bhinnāḥ prajāḥ tv imāḥ³⁾ |
 idaṃ param idaṃ nēti bruvate⁴⁾ bhinnadarśinaḥ⁵⁾. || 116 ||
 Brahmāṇaṃ kāraṇaṃ kecic, kecid āhuḥ¹⁾ Prajāpatim, |
 kecic Chīvaṃ²⁾ paratvena prāhur, Viṣṇuṃ tathāpare. || 117 ||
 avijñānena sambhūtāḥ¹⁾ saktā ratyā vicetasah²⁾. |
 tattvaṃ³⁾ kālaṃ ca deśaṃ ca kāryaṃ cā⁴⁾ veksya karma ca⁵⁾ || 118 ||
 kāraṇaṃ ca¹⁾ smṛtā hy etā²⁾ nānārtheṣv iha devatāḥ; |
 ekaṃ praśamsamānas tu sarvān eva praśamsati, || 119 ||
 ekaṃ nindati yas te¹⁾ sām, sarvān eva sa nindati, |
 | ekaṃ yo vetti puruṣaṃ, tam āhur brahmavādinam. || 120 ||
 na pradveṣas tataḥ¹⁾ kāryo devatāsu vijānatā, |
 na śakyam²⁾ īśvaraṃ³⁾ jñātum aiśvaryaṇa vyavasthitam⁴⁾. || 121 ||
 ekātma¹⁾ sa tridhā bhūtvā saṃmohayati yaḥ²⁾ prajāḥ, |
 eteṣāṃ ca³⁾ trayāṇāṃ tu vicaranty⁴⁾ antaraṃ janāḥ || 122 ||
 jijñāsavaḥ¹⁾ parikṣantaḥ²⁾ saktā duṣṭā³⁾ vicetasah; |
 idaṃ param idaṃ nēti vadanti⁴⁾ bhinnadarśinaḥ. || 123 ||
 yātudhānā viśeṣā ye | yātudhānān viśanty etāḥ
 picāśās caiva nāntaram, | piśācāṃś caiva tān nārān, |
 ekaḥ sa tu pṛthaktvena | ekatvena pṛthaktvena
 svayaṃ bhūtvā ca tiṣṭhati || 124 || | Svayaṃbhūr vyavatiṣṭhate || 124 ||
 guṇamātrātmikābhis tu tanubhir mohayan prajāḥ. |
 teṣv ekaṃ yajate yas tu¹⁾, sa tadā yajate trayam. || 125 ||
 tasmād devās trayo hy ete nairantarye vyava¹⁾sthitaḥ, |
 tasmāt pṛthaktvam ekatvaṃ²⁾ sāṃkhyāsaṃkhye³⁾ gatāgatam || 126 ||

- 115 = Bḍ. II. 3.89; [Vā. 66.110^{bc}. 1) Vā. -gaparair viraiḥ. 2) Bḍ. ekārtha-; Vā.T. pṛthaktvaikatva-. 3) Bḍ. -jāti-. 4) Bḍ. munibhir.
 116 = Bḍ. II. 3.90; Vā. 66.111. 1) Vā. -tve ca. 2) Vā. -tve ca. 3) Vā. iha. 4) Vā. -vanto. 5) Vā. -darśanāḥ.
 117 = Bḍ. II. 3.91; Vā. 66.112^{ab}. 1) Vā. prāhur. 2) Bḍ. Bhavaṃ.
 118 = Bḍ. II. 3.92; Vā. 66.112^c, 113^a. 1) Vā. saṃsaktāḥ. 2) Bḍ. saktā-riṣṭavicetasah; Vā. ratyādicetasā. 3) Bḍ. sattvaṃ. 4) Vā.T. -yāny ā-; V. karyam ca vikṣya. 5) Vā. tattvataḥ.
 119 = Bḍ. II. 3.93; Vā. 66.113^{bd}. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. ete.
 120^a = Bḍ. II. 3.94^a; Vā. 66.113^c, 114^a. 1) Bḍ. tv e-
 | 120^b = Vā. 66.114^b.
 121 = Bḍ. II. 3.94^b, 95^a; Vā. 66.115. 1) Vā. adveṣas tu sadā. 2) Bḍ. -kyā. 3) Bḍ. -rā. 4) Bḍ. -tāḥ.
 122 = Bḍ. II. 3.95^b, 96^a; Vā. 66.116. 1) Bḍ. ekatvāt. 2) Bḍ. saṃpra-mohayati. 3) Bḍ. vai. 4) Bḍ. vicinvanty.
 123 = Bḍ. II. 3.96^b, 97^a; Vā. 66.117. 1) Vā. -jñāsantaḥ. 2) Bḍ. parihante. 3) Bḍ. ruṣṭa-; Vā. rūpā-. 4) Bḍ. saṃrambhād.
 124 = Bḍ. II. 3.97^b, 98^a. | 124 = Vā. 66.118.
 125 = Bḍ. II. 3.98^b, 99^a; Vā. 66.119. 1) Bḍ. yo vai.
 126 = Bḍ. II. 3.99^b, 100^a; Vā. 69.120^{ab}. 1) Bḍ. -ryeṇa dhi-. 2) Vā.T. -tva-. 3) Vā. -saṃkhyā saṃkhyā-.

*ekatvaṃ*¹⁾ vā bahutvaṃ vā teṣu ko jñātum arhati? |
*yasmāt*²⁾ sṛṣṭvānugṛhñite³⁾ grasate caiva sa⁴⁾ *prajāḥ*⁵⁾ || 127 ||
 guṇātmakatvāt *traikālye*¹⁾, tasmād ekaḥ sa ucyate. |
 Rudraṃ Brahmāṇam Indraṃ ca lokapālān ṛṣiṇ manūn²⁾ || 128 ||
 devaṃ tam ekaṃ bahudhā prāhur Nārāyaṇaṃ dvijāḥ. |
 Prajāpatyā ca Raudrī²⁾ ca tanur yā caiva Vaiṣṇavi || 129 ||
 manvantareṣu vai tisra¹⁾ āvartante punaḥ punaḥ. |
 kṣetrajñā²⁾ api cānye 'sya³⁾ vibhor *jāyanty*⁴⁾ anugrahāt || 130 ||
 tejasā yaśasā buddhyā śrutena ca balena ca |
 jāyante tatsamās caiva, tān *apīha*¹⁾ nibodhata! || 131 ||
 { *rājasyā* Brahmaṇo 'mśena Mārīcaḥ¹⁾ Kaśyapo 'bhavat, |
 tāmasyās tasya cāmśena Kālātmā Rudra²⁾ ucyate, || 132 ||
 sāttvikyā *Puruṣāmśena*¹⁾ yajñe²⁾ Viṣṇur 'abhūt tadā³⁾; |
 triṣu kāleṣu tasyaitā Brahmaṇas tanavo 'mśajāḥ⁴⁾. || 133 ||
 | manvantareṣv iha sraṣṭum āvartante punaḥ punaḥ |
 | manvantareṣu sarveṣu prajāḥ sthāvarajaṅgamāḥ. || 133₁ ||
 | yugādau sakṛd utpannās tiṣṭhantīhā prasamyamāt, |
 | prāpte prāpte tu kalpānte Rudraḥ saṃharati prajāḥ. || 133₂ ||
Kālo bhūtvā *punaś* cāsau¹⁾ Rudraḥ saṃharate *prajāḥ*²⁾ |
saṃprāpte caiva kalpānte saptaraśmir divākaraḥ. || 134 ||
bhūtvā saṃvartakādityas *trīṃ lokān sa*¹⁾ *dahaty uta*²⁾; |
 Viṣṇuḥ prajānugrahakṛt | Viṣṇuḥ prajānugṛhñāti
 sadā pālayati prajāḥ. || 135 || | nāmarūpaviparyayaḥ. || 135 ||
 tasyāṃ tasyāṃ avasthāyām tat tad¹⁾ utpādyā kāraṇam |
 sattvodrikā tu yā proktā Brahmaṇaḥ Pauruṣi tanuḥ, || 136 ||

cfr. 109^a.cfr. 149^a.

- 127 = Bđ. II. 3.100^b, 101^a; Vā. 69.120^c, 121^a. 1) Bđ. alpatvaṃ. 2) Bđ. tasmāt. 3) Bđ. -gṛhñāti. 4) Vā.T. te. 5) Bđ. sarvaśaḥ.
 128 = Bđ. II. 3.101^b, 102^a; Vā. 69.121^b, 122^a. 1) Bđ. 1. -katvavaikalpye; Bđ. 2. -traikalpe. 2) Vā. Danūn.
 129 = Bđ. II. 3.102^b, 103^a; Vā. 69.122^b, 123^a. 1) Bđ. ai-. 2) Vā. -tyā tanur yā.
 130 = Bđ. II. 3.103^b, 104^a; Vā. 69.123^b, 124^a. 1) Bđ. 2. -re tu kartṛni; Vā. tare ca kalpe ca. 2) Vā. -jñō. 3) Vā. cāneṣya. 4) Vā. vibhajed ity.
 131 = Bđ. II. 3.104^b, 105^a; Vā. 66.124^{bc}. 1) Bđ. -imān.
 132 = Bđ. II. 3.105^b, 106^a; Vā. 66.125^{ab}. 1) Vā. Mārīciḥ. 2) Bđ. Kālo Rudraḥ sa.
 133 = Bđ. II. 3.106^b, 107^a; Vā. 66.126^c, 126^a. 1) Bđ. -kyāś ca tathāmśena. 2) Bđ. yajñō. 3) Bđ. -ṇur aṣayata. 4) Bđ. dvijāḥ.
 | 133₁ = Bđ. II. 3.107^b, 108^a.
 | 133₂ = Bđ. II. 3.108^b, 109^a.
 134 = Bđ. II. 3.109^b, 110^a; Vā. 66.126^b, 127^a. 1) Bđ. yugātmāsau. 2) Bđ. punaḥ.
 135^a = Bđ. II. 3.110^b; Vā. 66.127^b. 1) Bđ. -kāṃś ca. 2) Vā. -tyo lokāṃś trīn sa tadā dahan.
 135^b = Bđ. II. 3.111^a. | 135^b = Vā. 66.128^a.
 136 = Bđ. II. 3.111^b, 112^a; Vā. 66.128^b, 129^a. 1) Bđ. tata.

tasyāṃśena vijajñe *sa iha*¹⁾ Svāyaṃbhūve 'ntare |
 Ākṛtyāṃ²⁾ manaso³⁾ deva utpannaḥ pratham⁴⁾ vibhuḥ. || 137 ||
 tataḥ punaḥ sa vai devaḥ prāpte Svārocīṣe 'ntare |
 Tuṣitāyāṃ samutpanno hy Ajitas Tuṣitaiḥ saha. || 138 ||
 Auttame hy antare cāpi hy | Auttame cāntare caiva
 Tuṣitas tu punaḥ⁴⁾ sa vai |
 Vaśavartibhir utpanno
 Vaśavartī Hariḥ punaḥ. |
 Ajitas tu punaḥ sa vai¹⁾. |
 Satyāyāṃ abhavat Satyaḥ Satyaiḥ saha¹⁾ surottamaiḥ. || 139 ||
 Tāmasasyāntare *caiva*¹⁾ samprāpte²⁾ punar eva hi |
 Harīṇyāṃ³⁾ Harībhiḥ sārddhaṃ Harir eva babhūva ha. || 140 ||
 Cāriṣṇave 'ntare cāpi Harir devaiḥ²⁾ punas tu saḥ |
 Vikuṅṭhāyāṃ ajo³⁾ jajñe hy Ābhūta⁴⁾rajasaiḥ saha. | 141 ||
 Vaikuṅṭhaḥ sa punar devaḥ samprāpte Cākṣuṣe 'ntare |
 Dharmo Nārāyaṇaḥ Sādhyāḥ Sādhyaiḥ saha surair abhūt, |
 sa tu Nārāyaṇaḥ Sādhyāḥ prāpte Vaivasvate 'ntare. || 141i ||
 Māricāt Kaśyapād Viṣṇur Adityāṃ sambabhūva ha |
 tribhiḥ kramair imāṃ lokaṃ jivvā Viṣṇur trivikramaḥ¹⁾ || 142 ||
 pratyapādayad Indrāya *devebhyaś*¹⁾ caiva sa prabhuḥ. |
 ity etās tanavas *tasya*²⁾ vyatitāḥ sapta saptasu |
 manvantareṣv atīteṣu, yābhiḥ samrakṣitāḥ prajāḥ. || 143 ||
 yasmād viṣṭam¹⁾ idaṃ sarvaṃ Vāmanenēha jāyata²⁾, |
 tasmāt sa vai smṛto Viṣṇur viśer dhātoḥ³⁾ praveśanāt. || 144 ||
 ity etad Brahmaṇas *caiva Vāmanasya mahātmanaḥ*¹⁾ |
 ekatvaṃ ca pṛthaktvaṃ ca viśiṣṭatvaṃ ca kīrtitam. || 145 ||
 devatānām ihāṃśena jāyante yās tu devataḥ¹⁾, |
 tāsāṃ tās²⁾ tejasā buddhyā śrūtena ca balena ca |
 | jāyante tatsamās caiva tā vai teṣāṃ anugrahāt. || 146 ||

137 = Bḍ. II. 3.112^b, 113^a; Vā. 66.129^{bc}. 1) Bḍ. -na ca vijñeyo. 2) Bḍ. manoh. 3) Bḍ. Ākṛtyāṃ. 4) Bḍ. -sā. 4) Bḍ. -maṃ; Vā.T. -me.

138 = Bḍ. II. 3.113^b, 114^a; Vā. 66.130.

139^a = Bḍ. II. 3.114^b. 1) Bḍ.1 prabhuḥ. | 139^{ab} = Vā. 66.131. 1) Vā.T. viduḥ. 139^{b(c)} = Bḍ. II. 3.115^a; Vā. 66.132^a. 1) Bḍ. saha 'Satyaiḥ.

140 = Bḍ. II. 3.115^b, 116^a; Vā. 66.132^{bc}. 1) Bḍ. Vā T. cāpi. 2) Bḍ. sa devaḥ. 3) Vā. bhāryāyāṃ.

141 = Bḍ. II. 3.116^b, 117^a; Vā. 66.133^{ab}. 1) Bḍ. Vāivasvate 'n-. 2) Vā. -vaḥ. 3) Bḍ. Vaikuṅṭho nāmato. 4) Bḍ.1 vidhūta-; Bḍ.2 Vibhūta- | 141i = Vā. 66.133^c, 134.

142 = Bḍ. II. 3.117^b, 118^a; Vā. 66.135. 1) Vā. urukramam; V. -maḥ.

143 = Bḍ. II. 3.118^b, 119; Vā. 66.136. 1) Bḍ. daivataiś. 2) Bḍ. -vo jāta.

144 = Bḍ.1 II. 3.120^a = a [Bḍ.2]; Vā. 66.137. 1) Bḍ. viśvam. 2) Bḍ.1 jāyate hyate punaḥ. 3) Bḍ.2 viśeśāntāḥ.

145 = [Bḍ.2]; Vā. 66.138. 1) Bḍ.2 -naḥ proktaṃ Viṣṇoś caiva Bhavasya ca. 2) Bḍ.2 va-.

146^{ab} = Bḍ.1 II. 3.(120^b), 121^a; [Bḍ.2]; Vā. 66.139^{ab}. 1) Bḍ.1 yasyāṃśenāmarāḥ sarve jāyante tridiveśvarāḥ. 2) Bḍ.1 vardhante; Bḍ.2 teṣāṃ te.

| 146c = Vā. 66.139^c.

yad yad vibhūtimat sattvaṃ śrīmad ūrjitam eva vā, |
 tat tad evāvagacchadhvaṃ Viṣṇos tejo'mśasambhavam. || 147 ||
 sa eva jāyate 'mśena, kecid icchanti mānavāḥ, |
 | tato 'pare bruvantīmam anyonyāṃśeṣa jāyate, || 148 ||
 eva¹⁾ vivadamānās tu²⁾ dr̥ṣṭāntāc ca³⁾ bruvanti ha⁴⁾. |
 yasmān⁵⁾ na vidyate bhedo manasāś cetasaś ca ha⁶⁾, || 149 ||
 | tasmād anugrahās teṣāṃ kṣetraññās te bhavanty uta. |
 | ekas tu prabhuśaktyā vai bahudhā bhavat-Īśvaraḥ. || 149₁ ||
 | bhūtvā yasmāc ca bahudhā bhavaty ekaḥ punas tu saḥ, |
 | tasmāt sumanaso bhedāḥ jāyante tejasas ca ha || 149₂ ||
 | manvantareṣu sarveṣu prajāḥ sthāvarajaṃgamāḥ. |
 | sargādau sakṛd utpannās tiṣṭhantiha praśamsayā, |
 | prāpte prāpte tu kalpānte Rudraḥ saṃharati prajāḥ. || 149₃ ||
 | jāyante mohayanto¹⁾ 'mśair²⁾ Īśvarā yogamayayā. |
 | aiśvareya carantas te mohayanti hy anīśvaraḥ, || 150 ||
 | tasmāt teṣāṃ¹⁾ pracāre tu²⁾ yuktāyuktaṃ na vidyate. |
 | bhūtapavādināḥ³⁾ kaṣṭā⁴⁾, madhyasthā bhūtavādināḥ⁵⁾, || 151 ||
 | bhūtānuvādināḥ¹⁾ śaktās trayo vedāḥ²⁾ pravādinām. |
 | parīkṣya yo na gr̥hṇāti³⁾ gr̥hṇāti ca viparyayāt⁴⁾ || 152 ||
 | dr̥ḍhapūrvaśrutatvāc ca¹⁾ pravādāc caiva laukikāt²⁾ |
 | caturbhiḥ kāraṇair³⁾ etair⁴⁾ yathātattvaṃ na vindati⁵⁾. || 153 ||
 | pūrvam arthāntare nyastāḥ kālāntaragatā api, |
 | tenānyat santam apy arthaṃ dveṣān na pratipadyate. || 153₁ ||

cfr. 133^b,
 133^a.

147 = Bḍ. II. 3.121^b, 122^a; Vā. 66.140; cfr. Bhagavadgītā 10.41.

148^a = Bḍ. II. 3.122^b; Vā. 66.141^a.

| 148^b = Vā. 66.141^b.

149 = Bḍ. II. 3.123; Vā. 66.142^{ab}. 1) Bḍ.1 eke. 2) Vā. te. 3) Vā. dr̥ṣṭvā
 tān vai. 4) Bḍ.1 hi. 5) Bḍ.1 eṣān. 6) Bḍ.1 -das trayāṇāṃ
 dyusadām iha; Bḍ.2 cetasā naiṣa jāyate.

| 149₁ = Vā. 66.142^c, 143^a.

| 149₂ = Vā. 66.143^b, 144^a.

| 149₃ = Vā. 66.144^{bc}, 145^a.

150^a = Bḍ. II. 3.124; Vā. 66.145^b. 1) Bḍ.1 -yanty; Bḍ.2 -yante.

2) Vā. 'yān.

| 150^b = Vā. 66.145^c.

151 = Bḍ. II. 3.125; Vā. 66.145^d, 146^a. 1) Vā. doṣa-. 2) Vā. -reṣu.

3) Bḍ. bhūtānuvādinām (Bḍ.2 -naḥ). 4) Bḍ.1 ādyā; Vā. -no duṣṭā

5) Bḍ.1 -nām; Bḍ.2 -vāhināḥ; Vā. -bhāvināḥ.

152 = Bḍ. II. 3.126; Vā. 66.146^b, 147^a. 1) Vā. -tāpavādināḥ. 2) Bḍ.1

-yaś²⁾caiva; Bḍ.2 śaktās trayo. 3) Bḍ. cānugr̥hṇanti. 4) Bḍ.

-nigr̥hṇanti khalān svayam.

153 = Bḍ. II. 3.127^(a); Vā. 66.147^{bc}. 1) Bḍ.1 mattaḥ pūrve ca te tasmāt;

Bḍ.2 -vaś ca tatvaś ca. 2) Bḍ. prabhavaś ca tato 'dhikāḥ.

3) Bḍ.1 tathādhikaraṇair; Bḍ.2 rathārttiḥ kāraṇair. 4) Vā.

ebhir. 5) Bḍ.1 yathā tattvanidarśakāḥ.

| 153₁ = Vā. 66.148.

devanāṃ¹⁾ dravyabhūto yo²⁾ guṇabhūtas ca³⁾ teṣu yaḥ⁴⁾ |
karmanāṃ mahatāṃ kartā⁵⁾ abhijātyā ca yo mahān⁶⁾ || 154 ||
śrutajñaiḥ kāraṇair etaiś caturbhiḥ parikīrtitāḥ¹⁾ |

asaṃjñakas tā²⁾ jānāti³⁾ devatāḥ pravibhāgaśaḥ⁴⁾. || 156 ||

imaṃ cōdāharanty atra
ślokaṃ yogeśvaram¹⁾ prati: |

imau cōdāharanty atra
ślokau yogeśvaram prati: |
ātmanah pratirūpāni
pareśam ca sahasraśaḥ |

kuryād yogabalaṃ prāpya taiś ca sarvaiḥ saḥā¹⁾caret, || 157 ||
prāpnuyād viśayāṃś caiva tathāivōgra¹⁾tapas caran²⁾ |

saṃharec ca³⁾ punaḥ sarvān sūryo jyotir⁴⁾ganān⁵⁾ iva. || 158 ||

154 = Bḍ. II. 3.128; Vā. 66.149^{a,b}. 1) Bḍ.2 -vāyāṃ; Vā. daśānāṃ.

2) Bḍ.1 devabhūtas ca; Bḍ.2 dravyabhūtāyāṃ. 3) Vā. tu.

4) Bḍ.1 te vai sarvapravartakāḥ. 5) Bḍ.1 te hi. 6) Bḍ. kartāro jagadīśvarāḥ.

156 = Bḍ. II. 3.129; Vā. 66.149^c, 150^a. 1) Vā. -tyate. 2) Bḍ.1 baliśās te na;
Vā. aśaktaruṣṭo. 3) Bḍ.1 -nanti. 4) Bḍ.1 daivatāni prabhāgaśaḥ.

157^a = Bḍ. II. 3.130^a. 1) Bḍ.1 -rān. | 157^{a,b} = Vā. 66.150^b, 151^a.

157^{b(c)} = Bḍ. II. 3.130^b; Vā. 66.151^b. 1) Bḍ. -vair mahāṃś.

158 = Bḍ. II. 3.131; Vā. 66.152. 1) Bḍ. punaś cōrdhvaṃ. 2) Bḍ. caret.

3) Bḍ. -hareta. 4) Vā. -yatejo. 5) Vā. guṇān.

B.

(Bd. II. 4.1—57; Vā. 67.1—47.)

etac chrutvā vacas tasya Naimiṣeyās tapasvinaḥ |
 papracchur ṛṣayaḥ śreṣṭhaṃ vacanasya yathākramam: || 11 ||
 saptasv iha kathaṃ devā jātā manvantareṣv iha |
 Indra-Viṣṇupradhānās te Ādityās tu mahaujasaḥ, |
 etat prabrūhi naḥ sarvaṃ vistarād Romahaṛṣaṇa! || 12 ||
 evam uktas tadā sūto vinayī brahmavādibhiḥ |
 uvāca vadatām śreṣṭho, yathā pṛṣṭho maharṣibhiḥ: || 13 ||
 Brahmaṇo¹⁾ vai mukhāt pṛṣṭā Jayā²⁾ devāḥ prajepsayā |
 sarve mantraśarīrās te smṛtā manvantareṣv iha: || 1 ||
 Darśās ca Paurṇamāsās ca Bṛhatsāma¹⁾ Rathamtaram |

Vittis caiva Suvittis ca¹⁾ Ākūtiḥ[Ākūtaḥ¹⁾ prathamas teṣāṃ,
tatas tv Ākūtir eva ca |]Vijñātās caiva Vijñātā
Mano Yajñās ca dvādaśaḥ. |Kūtir eva ca || 2 ||
Adhīṣṭas tu tato jñeyaḥ,
Adhītiś caiva tattvataḥ |
Vijñātiś caiva Vijñātā¹⁾
manavo ye ca dvādaśa || 21 ||
[jñeyo dvādaśaputraś ca
yaś cābdena samājayet. |
taṃ dṛṣṭvā cābravīd Brahmā:
Jayā devān asūyata || 22 ||
dārāgnihotrasaṃyogam
ijyām ārabhatēti ca! |dārāgnihotrasaṃbandhaṃ
vitatya yajatēti ca |

evam¹⁾uktvā tu tān¹⁾ Brahmā tatraivāntaradhīyata²⁾. || 3 ||
 tatas te nābhyanandanta tad vākyam Parameṣṭhinaḥ |
 saṃnyasyēha ca¹⁾ karmāṇi vāsanaḥ karmajās ca vai²⁾. || 4 ||

11 = Vā. 67.1.

12 = Vā. 67.2.

13 = Vā. 67.3.

1 = Bd. II. 4.1; Vā. 67.4. 1) Bd. -ṇā. 2) Vā.¹⁾yathā.2^a = Bd. II. 4.2^a; Vā. 67.5^a. 1) Vā. Bṛhad yac ca.| [] = Vā. 67.5^b.2^b = Bd. II. 4.2^b; Vā. 67.5^a. 1) Bd. Citis ca Sucitis caiva hy.21 = Vā. 67.6^{bc}. 1) Vā.T. -to.

22 = Vā. 67.7.

3^{ab} = Bd. II. 4.3.3^a = Vā. 67.5^a.3^{c(b)} = Bd. II. 4.4^a; Vā. 67.5^b.

1) Vā. taṃ. 2) Bd. -vāntaradhāt

prabhuḥ.

4 = Bd. II. 4.4^b, 5^a; Vā. 67.9. 1) Vā. tu. 2) Bd.2 -nākarmajāti vai; Vā. vānmanaḥkarmajāni tu.

yameṣv evāvatiṣṭhante doṣaṃ dr̥ṣṭvā tu karmasu |
 kṣayātīś'vayuktaṃ tu¹⁾ te dr̥ṣṭvā karmanāṃ phalam. || 5 ||
 jugupsantaḥ prasūtiṃ ca nistandrā¹⁾ nirmamābhavaṃ, |
 ajanma²⁾ kāṅkṣamānās te viraktā³⁾ doṣadarśinaḥ. || 6 ||
 arthaṃ dharmam ca kāmaṃ ca hitvā te vai vyavasthitāḥ |
 paramaṃ jñānam āsthāya | pauruṣaṃ jñānam āsthāya
 tatsamkṣipyā susamsthitāḥ. || 7 || | tejaḥ samkṣipyā cāsthitāḥ. || 7 ||
 teṣāṃ tu¹⁾ tam abhiprāyaṃ jñātvā Brahmā *cukopa ha*²⁾. |
 tān abravīt tato³⁾ Brahmā nirutsāhān surān atha: || 8 ||
 prajārtham iha yūyaṃ vai *mayā sr̥ṣṭāḥ stha*¹⁾ nānyathā, |
 prasūyadhvaṃ yajadhvaṃ cēty uktavān asmi *vaḥ*²⁾ purā. || 9 ||
 yasmād vākyam anādṛtya mama vairāgyam āsthitāḥ |
 jugupsamānāḥ svaṃ janma samtatīṃ nābhyananda¹⁾ || 10 ||
 karmanāṃ ca¹⁾ kṛto *nyāso*²⁾ hy amṛtatvābhikāṅkṣayā, |
 tasmād yūyam *ihāvṛttim*³⁾ saptakṛtvo *hy avāp̥syatha*⁴⁾. || 11 ||
 te śāptā Brahmaṇā devā Jayās taṃ vai prasādayan: |
 kṣamāsmakam mahādeva, yad ajñānāt kṛtaṃ *vi*¹⁾bho! || 12 ||
 praṇatān *vai*¹⁾ sānunayaṃ Brahmā tān abravīt punaḥ: |
 loke *mayānanujñātāḥ*²⁾ kaḥ svātantryam ihārhati? || 13 ||
 mayā *parigataṃ* sarvaṃ¹⁾; katham acchandato mama |
 pratipatsyanti bhūtāni śubhaṃ vā yadi vāśubhaṃ?²⁾ || 14 ||
 loke yad asti kiṃcid vai *saṃ vāsaṃ vā*¹⁾ vyavasthitam, |
 buddhyātmanā mayā vyāptaṃ; ko mām loke *'tisamdhayet*²⁾? || 15 ||
 bhūtānāṃ *ñītam*¹⁾ yac ca yac cāpy eṣāṃ *vicīṅtitaṃ*²⁾ |
 tathōpaacaritaṃ³⁾ yac ca, tat sarvaṃ viditaṃ mama. || 16 ||
 mayā *baddham*¹⁾ idaṃ sarvaṃ jagat sthāvarajaṃgamam |
 āśāmayena bandhena²⁾, kas taṃ³⁾ chettum ihōtsahet⁴⁾? || 17 ||

5 = Bḍ. II. 4.5b, 6a; Vā. 67.10. 1) Bḍ. ca.

6 = Bḍ. II. 4.6b, 7a; Vā. 67.11. 1) Bḍ. nihsattvā. 2) Vā.T. ajas tvam,
 V. ajasraṃ. 3) Bḍ. nirmuktā.

7a = Bḍ. II. 4.7b; Vā. 67.12a.

7b = Bḍ. II. 4.8a. | 7b = Vā. 67.12b.

8 = Bḍ. II. 4.8b, 9a; Vā. 67.13. 1) Vā. ca. 2) Bḍ. tu kopitaḥ.

3) Vā. tadā.

9 = Bḍ. II. 4.9b, 10a; Vā. 67.14. 1) Vā. prajāsr̥ṣṭāsmi. 2) Vā. yat.

10 = Bḍ. II. 4.10b, 11a; Vā. 67.15. 1) Bḍ. -data; Vā. nābhinandatha.

11 = Bḍ. II. 4.11b, 12a; Vā. 67.16. 1) Bḍ. na. 2) Bḍ. 'bhyāso. 3) Vā.
 anādṛtya. 4) Vā. -tvas tu yāsyatha.

12 = Bḍ. II. 4.12b, 13a; Vā. 67.17. 1) Bḍ. -nātmakam pra-.

13 = Bḍ. II. 4.13b, 14a; Vā. 67.18. 1) Vā. praṇipatyā. 2) Bḍ. -ke 'py
 athānubhuñjīta.

14 = Bḍ. II. 4.14b, 15a; Vā. 67.19. 1) Bḍ. -yā gataṃ tu sarvaṃ hi.

2) Bḍ. vōitaram.

15 = Bḍ. II. 4.15b, 16a; Vā. 67.20. 1) Vā. sac cāsac ca. 2) Bḍ. 'tivartayet.

16 = Bḍ. II. 4.16b, 17a; Vā. 67.21. 1) Vā. tarkitaṃ. 2) Vā. vidhāritaṃ.
 3) Vā. -thā vicāritaṃ.

17 = Bḍ. II. 4.17b, 18a; Vā. 67.22. 1) Vā. sthitaṃ. 2) Vā. tattvena.

3) Vā. kathaṃ. 4) Vā. -sahe.

yasmāc cāhaṃ vivṛtto ¹⁾ vai sargā ²⁾ rtham iha nānyathā, iha ³⁾ karmāṇy anārabhya ko me ⁴⁾ chandā ¹ vimokṣyate ⁵⁾ 18 evaṃ sambhāṣya tān ¹⁾ devān Jayān adhyātmacetasah atha vikṣya punasā cāha dhruvaṃ daṇḍyaṃ prajāpatiḥ: 19 yasmān mām a ¹⁾ bhisamdhāya samnyāso vaḥ ²⁾ kṛtaḥ purā ³⁾ , yasmāt ⁴⁾ sa viphalo yatno ⁵⁾ hy apāras tv eṣa, yaḥ ⁶⁾ kṛtaḥ, bhavitātaḥ ⁷⁾ sukhodarko divyabhāvena ⁸⁾ jāyatām. 20 ātmacchandena vo janma bhaviṣyati surottamaḥ, manvantareṣu saṃsiddhāḥ ¹⁾ saptasv āvirbhavi ²⁾ syatha 21 Vaivasvatānteṣu surās tathā Svāyambhuvādiṣu. evaṃ ca ¹⁾ Brahmaṇā tatra śloko gītaḥ purātaṇaḥ: 22 trayī vidyā Brahmamayaprasūtiḥ	paribhāṣya tato devān Jayān vai naṣṭacetasah abravīt sa punasā tān vai dhr̥tān daṇḍe prajāpatiḥ: 19 trayīm vidyām brahmacaryam prasūtiṃ śrāddham eva ca yajñam caiva tu dānam ca eṣām eva tu kurvatām, sa hi sma virajā bhūtvā vasate 'nyaprasāmsayā. 23 sa evaṃ ślokaṃ uktvā tu Jayān devān athābravit:
śrāddham tapo yajñam anupra- dānam, etāni nityaiḥ sahasā rajobhir bhūtvā vibhur vasate 'nyatpra- śastam. 23 evaṃ ślokārtham uktvā tu Jayān devān athābravit:	
Vaivasvate 'ntare 'tīte matsamīpam ihaiṣyatha, 24 tato yūyaṃ mayā sārddham siddhiṃ prāpsyatha śśvatīm! evaṃ uktvā tu tān Brahmā ¹⁾ tatraivāntaradhiyata. 25 tato devās ¹⁾ tirobhūta īsvare ²⁾ hy akutobhayāḥ ³⁾ prapannā animādyaiś ca yukta ⁴⁾ yogabalānvitāḥ ⁵⁾ . 26 tatas tena ruṣā śaptās te 'bhavan dvādaś-Ājītāḥ Jayā iti samākhyātāḥ kṛtā evaṃ viśam nibhāḥ. 27	sa evaṃ ślokaṃ uktvā tu Jayān devān athābravit: tatas teṣāṃ tu yās tanvas tābhavan dvādaśa hradāḥ Jayā iti samākhyātā jātās cōdadhisam nibhāḥ. 27

- 18 = Bđ. II. 4.18^b, 19^a; Vā. 67.23. 1) Bđ. -māḍ vahati dṛpto. 2) Bđ. sarvā-. 3) Bđ. iti. 4) Bđ. kāmam. 5) Bđ. -kṣate.
19 = Bđ. 2 4.19^b, 20^a. 1) Bđ. 2 purā | 19 = Vā. 67.24.
bhāṣya tato.
20 = Bđ. II. 4.20^b, 21; Vā. 67.25. 1) Bđ. māna-. 2) Bđ. -sādiḥ. 3) Bđ. surāḥ. 4) Bđ. tasmāt. 5) Bđ. vipulāyatto. 6) Bđ. vyāpāras tv atha mat-. 7) Bđ. bhavitā ca. 8) Vā. devā bhāveṣu.
21 = Bđ. II. 4.22; Vā. 67.26. 1) Vā. saṃmūdhāḥ. 2) Vā. ṣaṭṣu sarve gami-.
22 = Bđ. II. 4.23; Vā. 67.27. 1) Vā. tāñ jñātvā.
23 = Bđ. II. 4.24. | 23 = Vā. 67.28.
24^a = Bđ. II. 4.25^a. | 24^a = Vā. 67.29^a.
24^b = Bđ. II. 4.25^b; Vā. 67.29^b. 1) Vā. iheṣ-.
25 = [Bđ. 2]; Vā. 67.30. 1) Bđ. 2 buddhya.
26 = Bđ. II. 4.26; Vā. 67.31. 1) Bđ. -vas. 2) Bđ. -ro. 3) Bđ. -yaḥ.
4) Bđ. -nnādhāraṇām ādyām yuktvā. 5) Bđ. -tām.
27 = Bđ. II. 4.27. | 27 = Vā. 67.32.

tataḥ Svāyambhuve tasmin | tataḥ Svāyambhuve tasmin
sarge 'tite te') vai surāḥ || 28 || | sarge te jajñire surāḥ |
| Ajitāyāṃ Ruceḥ putrā Ajitā dvādaśātmakāḥ : || 28 ||
| Vidhiś ca Munayaś caiva Kṣemo Nando 'vyayas tathā |
| Prāṇo 'pānaḥ Sudhāmā ca Rtuḥ Śaktir Dhruvaḥ Sthitiḥ⁴), || 28: ||
| ity ete mānasāḥ sarve Ajitā dvādaśa smṛtāḥ, |
| te ca yajñe suraiḥ sārddhaṃ yajñabhājas tadā smṛtāḥ || 28: ||
| Svāyambhuve 'ntare pūrvam tataḥ Svārociṣe punaḥ |
| Tuṣitā nāma te hy āsan prānākhyā yajñiyāḥ surāḥ. || 28: ||
punas te Tuṣitā devā *jātāḥ Svārociṣe 'ntare*¹). |
| Tuṣitāyāṃ samutpannāḥ punaḥ putrāḥ Svarociṣaḥ. || 29 ||
Uttamasya manoh¹) putrāḥ Satyāyāṃ jajñire *śubhāḥ*²), |
tataḥ Satyāḥ smṛtā devā *Uttame*³) cāntare tadā⁴) || 30 ||
| abhavan yajñabhājas te tṛtiye dvāparāntare, |
| te tu Satyāḥ punar devāḥ samprāpte Tāmase 'ntare || 30: ||
*Harinyām nāma Tuṣitā*¹) jajñire dvādaśaiva tu, |
Harayo nāma te devā yajñabhājas tadā²bhavan. || 31 ||
tatas te Harayo devāḥ prāpte Cāriṣṇave¹) 'ntare |
Vi²kunṭhāyāṃ *punas*³) te vai Cāriṣṇor⁴) jajñire surāḥ || 32 ||
Vaikunṭhā nāma te devāḥ pañcamasyāntare manoh. |
tatas te vai punar devā Vaikunṭhāḥ prāpya Cākṣuṣam || 33 ||
| Sādhyāyāṃ dvādaśa sūtā jajñire dharmasūnavāḥ. |
tatas te vai punaḥ Sādhyāḥ samkṣiṇe Cākṣuṣe 'ntare |
upasthite punaḥ¹) sarge manor²) Vaivasvatasya ha || 34 ||
| ādye tretāyugamukhe prāpte Vaivasvatasya tu |
amśena Sādhyāḥ te 'dityāṃ Māricāt Kaśyapāt punaḥ |
jajñire dvādaś-Ādityā vartamāne 'ntare³surāḥ¹). || 35 ||

28 = Bḍ. II. 4.23a. 1) Bḍ.T. ta. | 28 = Vā. 67.39.

| 281 = Vā. 67.34^{ab}. 1) Vā.T. Kratu-Śakti-Vyavasthitāḥ.

| 282 = Vā. 67.34^c, 35^a.

| 283 = Vā. 67.35^b, 36^a.

29^a = Bḍ. II. 4.23^b; Vā. 67.36^b. 1) Vā. Uttame tv antare svayam.

| 29^b = Vā. 67.36^c.

30 = Bḍ. II. 4.29; Vā. 67.37. 1) Vā.T. tu te, V. Ruceh. 2) Bḍ. tadā.

3) Vā. Uttame. 4) Bḍ. manoh.

| 301 = Vā. 67.38.

31 = Bḍ. II. 4.30; Vā. 67.39. 1) Vā. Harṣā ye Tamasāḥ putrā. 2) Vā. tathā.

32 = Bḍ. II. 4.31; Vā. 67.40^{ab}. 1) Bḍ. Cāriṣṭhave. 2) Vā. Vai-. 3) Vā. tatas. 4) Bḍ. variṣṭhā.

33 = Bḍ. II. 4.32; Vā. 67.40^c, 41^a.

| 34^a = Vā. 67.41^b.

34^{ab}(bc) = Bḍ. II. 4.33; Vā. 67.42. 1) Vā. manoh. 2) Vā. punar.

| 35^a = Vā. 67.43^a.

35^{ab}(bc) = Bḍ. II. 4.34; Vā. 67.43^b, 44^a. 1) Vā. punaḥ.

yadā tv ete¹⁾ samutpannās Cākṣuṣasyāntare manoh, |
 saptāḥ²⁾ Svayambhuvā³⁾ Sādhyā jajñire dvādaśāmarāḥ. |
 | evamādyā Jayās te vai śāpāt samabhavaṃ tadā || 36 ||
 evaṃ śṛnoti yo martyo, | ya imāṃ saptasambhūtiṃ
 jayas tasya bhavet sadā, | devānāṃ devasāsanāt |
 paṭhed yaḥ¹⁾ śraddhayā yuktaḥ pratyavāyaṃ na²⁾ gacchati || 37 ||
 ity etā vṛttā¹⁾yaḥ sapta devā²⁾nām janma³⁾lakṣaṇāḥ |
 parikrāntā mayā vo 'dya⁴⁾, kiṃ bhūyaḥ śrotum icchatha? || 38 ||

36^{ab} = Bḍ. II. 4.35; Vā. 67.44^b, 45^a. 1) Bḍ. caite. 2) Vā. tataḥ. 3) Vā. Svāyambhuve.

| 36^c = Vā. 67.45^b.

37^a = Bḍ. II. 4.36^a.

| 37^a = Vā. 67.46^a.

37^b = Bḍ. II. 4.36^b; Vā. 67.46^b. 1) Bḍ. Jayānām.

2) Bḍ. pratyadhyāyaṃ tu.

38 = Bḍ. II. 4.37; Vā. 67.47. 1) Vā. bhūta-. 2) Vā. Jayā-. 3) Vā. sapta-. 4) Bḍ. -yā; Vā. cādya.

C.

(Bd. II. 5.1—106; Vā. 67.48—135.)

ṛṣaya ūcuḥ:

Daityānām Dānavānām ca gandharvoragarakṣasām |
sarpa-bhūta-piśācānām paśū¹nām pakṣivirudhām || 1 ||
utpattiṃ nidhanam caiva vistarāt kathayasva naḥ! |
evam uktas tadā sūta uvāca ṛṣisattamān¹): || 2 ||

Diteḥ putradvayaṃ jajñe Kaśyapād iti naḥ śrutam¹) |
Kaśyapasyātmajau tau tu²) sarvebhyaḥ pūrvajau smṛtau. || 3 ||
sautye 'hany atrātrasya Kaśyapasyāśvamedhike¹) |
hiraṇyakaśipur nāma prathitam pṛthag²āsanam. || 4 ||

cf.
Śl. 14b.

Dityā garbhād viniṣṛtya tatrāsinaḥ samantataḥ¹), |
{Hiraṇyakaśipus tasmāt karmanā tena sa smṛtaḥ. || 5 ||
ṛṣaya ūcuḥ:

Hiraṇyakaśipor janma nāma¹) caiva mahātmanah |
prabhāvaṃ caiva Daityasya vistarād brūhi naḥ prabho! || 6 ||
sūta uvāca:

Kaśyapasyāśvamedho 'bhūt puṇye¹) vai Puṣkare purā²) |
ṛṣibhir devatābhis ca gandharvair upaśobhitaḥ. || 7 ||
utkṛṣṭenaiva¹) vidhinā ākhyānādau yathāvidhi |
āsanāny upakṣiptāni kāñcanāni²) tu pañca vai. || 8 ||
kuśapūtāni¹) trīṇy atra kūrcaḥ phalakam eva ca, |
mukhyartvijas tu²) catvāras, teṣāṃ tāny upakalpayan³). || 9 ||

klptam tatrāsanam yat tu¹)
hotur arthe hiraṇmayam — || 10 ||

śubham tatrāsanam yat tu
hotur arthe prakalpitam |
hiraṇmayam tathā divyaṃ
divyāstarāṇasamstṛtam — || 10 ||

1 = Bd. II. 5.1; Vā. 67.48ab. 1) Bd. vasū.

2 = Bd. II. 5.2; Vā. 67.48c, 49a. 1) Bd. -taḥ pratyuvāca ṛṣisattamam.

3 = Bd. II. 5.3; Vā. 67.49b, 50a. 1) Bd. kanyā caikā mahābala.

2) Vā. vai.

4 = Bd. II. 5.4; Vā. 67.50b, 51a. 1) Bd. -dhikāḥ. 2) Vā. prathamam
hy ṛtvig-.

5 = Bd. II. 5.5; Vā. 67.51bc. 1) Vā. -noccasamṣadi.

6 = Bd. II. 5.6; Vā. 67.52. 1) Vā. nāma janma.

7 = Bd. II. 5.7; Vā. 67.53. 1) Vā. -ṇyo. 2) Bd. tadā.

8 = Bd. II. 5.8; Vā. 67.54. 1) Bd. utsṛṣṭe sve ca. 2) Bd. sauvarṇāni.

9 = Bd. II. 5.9; Vā. 67.55. 1) Bd. kulaspadāpi. 2) Vā. -jaś ca.

3) Vā.T. -kalpayet.

10 = Bd. II. 5.10a; cf. Śl. 12b. 1) Bd.1 caikam. | 10 = Vā. 67.56.

antarvatnī¹⁾ Ditiś caiva patnītvam samupāgatā, |
 daśa varṣasahasrāṇi garbhas tasyā avartata. || 11 ||
 sa tu garbho viniṣṛtya¹⁾ mātur vai udarāt tadā, — |
 upakṣiptāsanam yat tu hotur arthe hiraṇmayam, || 12 ||
 niśasāda sa garbho 'tra, tatrāsinaḥ śaśaṃsa ca |
 ākhyānam ānupūrvyeṇa¹⁾ maharṣiḥ Kaśyapo²⁾ yathā. || 13 ||
 tam dṛṣtvā ṛṣayas¹⁾ tasya nāmākurvams²⁾ tu tadvidham³⁾, |
 cfr. { Hiranyakaśipuḥ tasmāt karmaṇā tena sa smṛtaḥ⁴⁾. || 14 ||
 Śi. 5b. Hiranyakṣo 'nujas tasya Simhikā tasya cānujā, |
 Rāhoḥ sā jananī devī Vipracitteḥ parigrahaḥ. || 15 ||
 Hiranyakaśipur Daityaś cacāra paramam tapaḥ |
 śataṃ varṣasahasrāṇaṃ nirāhāro hy adhaḥśirāḥ. || 16 ||
 tam Brahmā chandayāmāsa Daityaṃ tuṣṭo¹⁾ vareṇa tu : |
 sarvāmaratvam avadham²⁾ sarvabhūtebhya eva ca³⁾. || 17 ||
 yogād devān vinirjīya sarvadevatvam āsthitā. |

kāraye 'ham ihaiśvaryam
 balaviryasamanvitaḥ, |
 Dānavās tv asurās caiva
 devās ca saha cāraṇaiḥ || 18 ||
 bhavantu vaśagāḥ sarve
 matsamīpānubhojanāḥ, |
 ādraśuṣkair avadhyāś ca
 divā rātrau tathaiva ca. || 18₁ ||
 evam uktaś tadā Brahmā-
 nujaññe sāntaraṃ varam:
 mahān ayam varas tāta
 vṛto Ditisuta tvayā. || 19 ||
 ehidānīm, pratijñānam
 bhaviṣyaty¹⁾ evam eva tu. |
 dattvā cābhīmatam tasmai
 tatraivāntaradhīyata²⁾ || 19₁ ||

Dānavās cāsuraś caiva
 devāḥ samā bhavantu vai |
 Māruter yan mahaiśvaryam,
 eṣa me diyatāṃ varaḥ. || 18 ||

evam ukto 'tha Brahmā tu
 tasmai dattvā yathepsitam |

dattvā tasmai varān divyāms
 tatraivāntaradhīyata. || 19 ||

11 = [Bd.2]; Vā. 67.57. 1) Bd.2 -dhanād.

12 = [Bd.2]; Vā. 67.58^{ab}. 1) Bd.2 -bhe hi viṣṛtya.

13 = Bd. II. 5.10^b, 11^a; Vā. 67.58^c, 59^a. 1) Vā. -napañcamān vedān.
 2) Vā. Kās-.

14 = Bd. II. 5.11^b, 12^a; Vā. 67.59^b, 60^a. 1) Vā. munāyas. 2) Bd. -ma
 kurvanti. 3) Bd. vardhitam. 4) Vā. viśrutah.

15 = Bd. II. 5.12^b, 13^a; Vā. 67.60^{bc}.

16 = Bd. II. 5.13^b, 14^a; Vā. 67.61.

17 = Bd. II. 5.14^b, 15^a; Vā. 67.62^{ab}. 1) Bd. varayāmāsa Brahmāṇam
 tuṣṭam Daityo. 2) Vā. vipreśāh. 3) Bd. hi.

18^a = Bd. II. 5.15^b; Vā. 67.62^c.

18^{bc} = Bd. II. 5.16.

18₁ = Bd. II. 5.17^{ab}.

19 = Bd. II. 5.17^c, 18^a.

19₁ = Bd. II. 5.18^b, 19^a. 1) Bd.2

-yatv. 2) Bd.1 -adhad atha.

18^{bc} = Vā. 67.63.

19 = Vā. 67.64^{ab}.

so 'pi Daityas tadā sarvaṃ
 jagat¹⁾ sthāvarajaṅgamam |
 mahimnā vyāpya samtasthe
 bahumūrtir amitrajit. || 19₂ ||
 sa eva tapati vyomni
 candrasūryatvam āsthitaḥ, |
 sa eva vāyur bhūtvā ca
 vavau jagati sarvadā, || 19₃ ||
 sa gopālo 'vipālas ca
 karṣakas ca sa eva ha, |
 sa jñātā sarvalokeṣu
 mantravyākhyākaras tathā, || 19₄ ||
 netā goptā gopayitā
 dīkṣito yājakaḥ sa tu. |
 tasya devāḥ surāḥ sarve
 tadāsan somapāyinaḥ. || 19₅ ||
 evaṃprabhāvo Daityo 'śāv,
 ato bhūyo nibodhata! |
 tasmai sarve namaskāraṃ
 kurvantiyajā sa eva ca. || 19₆ ||

Hiraṇyakaśipur¹⁾ Daityaiḥ śloko²⁾ gitaḥ purā *tu iha*³⁾: |
 Hiraṇyakaśipū rājā⁴⁾ yāṃ yāṃ āśāṃ niraiḥṣata⁵⁾, || 20 ||
 tasyai tasyai tadā¹⁾ devā namaś cakrur maharṣibhiḥ. |
 | evaṃprabhāvo Daityendro Hiraṇyakaśipur dvijāḥ, |
 tasyāśin Narasiṃhas *tu*¹⁾ Viṣṇur mṛtyuḥ²⁾ purā kila. || 21 ||
 | narāt tu yasmāḥ janmāśya naramūrtiś ca yat prabhūḥ, |
 | tasmāt sa Narasiṃho vai gīyate vedavādibhiḥ. || 21₁ ||
 | sāgarasya ca velāyāṃ ucchritas tapaso vibhūḥ, |
 | śarīraṃ tasya devasya hy āśid devamayam prabho || 21₂ ||
 | nāmnā Sudarśanam caiva viśrutaś ca mahābalaḥ, |
 | tataḥ sa bāhuyuddhena Daityendraṃ taṃ mahābalaṃ || 21₃ ||

19₂ = Bđ. II. 5.19^b, 20^a. 1) Bđ.1
 -vaṃ gat.

19₃ = Bđ. II. 5.20^b, 21^a.

19₄ = Bđ. II. 5.21^b, 22^a.

19₅ = Bđ. II. 5.22^b, 23^a.

19₆ = Bđ. II. 5.23^b, 24^a.

20 = Bđ. II. 5.24^b, 25^a; Vā. 67.64^c, 65^a. 1) Vā. -pur. 2) Vā. -tyaḥ
 ślokair. 3) Vā. purātanaiḥ. 4) Vā. rājā Hiraṇyakaśipur. 5) Vā.
 niṣevate.

21^a = Bđ. II. 5.25^b; Vā. 67.65^b. 1) Vā. diśe.

| 20^b = Vā. 67.66^a.

21^{b(c)} = Bđ. II. 5.26^a; Vā. 67.66^b. 1) Vā. -haḥ sa. 2) Bđ. mṛtyur Viṣṇuḥ.

| 21₁ = Bđ. II. 5.26^b, 27^a.

| 21₂ = Bđ. II. 5.27^b, 28^a.

| 21₃ = Bđ. II. 5.28^b, 29^a.

nakhair bibheda saṃkruddho¹⁾ nādrā²⁾śuṣkā nakhāḥ smṛtāḥ³⁾ || 22 ||

Hiranyākṣasutāḥ pañca vikrāntāḥ sumahābalāḥ : |

Utkuraḥ¹⁾ Śakuniś caiva Kālanābhas tathaiva ca || 23 ||

Mahānābhas¹⁾ ca¹⁾ vikrānto Bhūtasamtāpanas tathā ; |

Hiranyākṣasutā hy ete devair api durāsadaḥ. || 24 ||

teṣāṃ putrās ca pautrās ca Daiteyāḥ saganāḥ smṛtāḥ¹⁾, |

śatam tāni²⁾ sahasrāṇi nihatās Tārakāmaye. || 25 ||

Hiranyakāśipoh putrās catvāraḥ su¹⁾mahābalāḥ : |

Prahṛādāḥ²⁾ pūrvajas teṣāṃ Anuhrādas³⁾ tathaiva ca⁴⁾ || 26 ||

Samhṛadaś caiva Hrādaś ca¹⁾. Hrā²⁾daputrau³⁾ nibodhata! |

Sundo Nisundaś ca tathā

Hrādaputrau babhūvatuḥ, || 27 ||

Hrādo Nisundaś ca tathā

Hradaputrau babhūvatuḥ, |

Sund-Opasundau vikrāntau

Nisundatanayāv ubhau. || 27 ||

brahmagnhas tu mahāvīryo

Mūkas tu Hradadāyakaḥ¹⁾: |

brahmagnhau tau mahāvīrau,

Mūkas tu Hradadāyakaḥ |

Mārīcaḥ Sundaputras tu Tādakāyām ajāyata¹⁾, || 28 ||

Daṇḍake nihataḥ so¹⁾ 'tha Rāghaveṇa baliyasā, |

Mūko vinihataś cāpi Kai²⁾rāte Savyasācinā. || 29 ||

| Samhṛadasya tu Daityasya Nivātakavacāḥ kule |

utpannā mahatā caiva tapasā bhāvitāḥ svayam. || 30 ||

tisraḥ koṭyaḥ sutās teṣāṃ¹⁾ Manivatyām²⁾ nivāsinām |

avadhyā devatānām vai nihatāḥ Savyasācinā. || 31 ||

Anuhrādasuto Vayuḥ Sinivāli tathaiva ca, |

teṣāṃ tu śatasāhasro gaṇo Hālāhalaḥ smṛtāḥ. || 31₁ ||

Virocanas tu Prāhrā²⁾dīḥ, pañca tasyātmaajāḥ smṛtāḥ: ||

Gaveṣṭhi Kālanemiś ca Jambho Bāṣkala eva ca, || 31₂ ||

22 = Bđ. II. 5.29^b; Vā. 67.66c. 1) Vā. -khais tu tena nirbhinnā-

2) Bd. -drāḥ. 3) Bđ: -khā iti.

23 = Bđ. II. 5.30; Vā. 67.67. 1) Bđ. Śambaraḥ.

24 = Bđ. II. 5.31; Vā. 67.68. 1) Bđ. su-

25 = Bđ. II. 5.32; Vā. 67.69. 1) Bđ. Jāleyasaganāḥ smṛtāḥ; Vā. Bā-
deyāḥ sa gaṇāḥ smṛtāḥ. 2) Bđ. sa śatāni.

26 = Bđ. II. 5.33; Vā. 67.70^{ab}. 1) Vā. -ras tu. 2) Bđ. Vā. -hlādaḥ.

3) Vā. -hlādas. 4) Bd. tathāparaḥ.

27^a = Bđ. II. 5.34^a; Vā. 67.70c. 1) Vā. -daś ca Hradaś caiva.

2) Vā. Hra-. 3) Vā. -trān.

27^b = Bđ. II. 5.34^b.

27^{bc} = Vā. 67.71.

28^a = Bđ. II. 5.35^a.

28^a = Vā. 67.72^a. 1) T. -dāyinaḥ.

28^b = Bđ. II. 5.35^b; Vā. 67.72^b. 1) Vā. -kām upadyate.

29 = Bđ. II. 5.36; Vā. 67.73. 1) Vā. T. Tādakā nihatā sā-. 2) Vā. T. Ki-

| 30^a = Bđ. II. 5.37^a.

30^b = Bđ. II. 5.37^b; Vā. 67.74^a.

31 = Vā. 67.74^{bc}. 1) Vā. T. -yas tu teṣāṃ vai. 2) Vā. T. -varta-

| 31₁ = Vā. 67.75.

| 31₂ = Vā. 67.76^{ab}. 1) Vā. -hlā-.

<p>Śambhuḥ ṣaṣṭho 'nujas¹⁾ teṣāṃ, smṛtāḥ Prahrādi²⁾sūnavāḥ. yathāpradhānam vakṣyāmi teṣāṃ putrān durāsādān: 31s Śumbhas caiva Nisumbhas ca Viṣvakṣeno mahaujasāḥ arayo devatānāṃ te Jambhasya Śatadundubhiḥ tathā Dakṣo 'suras Caṇḍas catvāro Daityanāyakāḥ. 32 </p>	<p>Gaveṣṭhinaḥ sutā hy ete, Jambhasya Śatadundubhiḥ 31a tathā Dakṣas ca Khaṇḍas ca catvāro Jambhasūnavāḥ. Virodhas ca Manuś caiva Vṛkṣāyuh Kuśalimukhaḥ 32 </p>
<p>Bāṣkalasya sutā hy ete, Kālanemeh¹⁾ sutāñ śṛṇu: Brahmajit Kṣatrajic²⁾ caiva Devāntaka-Narāntakau, 33 Kālanemisutā hy ete; Śambhos tu śṛṇuta prajāḥ: </p>	
<p>Rājājas caiva Gomāms¹⁾ ca Sambhoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ²⁾. 34 </p>	<p>Dhanuko 'hy Asilomā ca Nābalaś ca sa-Gomukhaḥ Gavākṣas caiva Gomāms ca Śambhoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ. 34 </p>
<p>Virocānasya putras tu¹⁾ Balir ekaḥ pratāpavān. Baleḥ putrasātaṃ jajñe, rājānaḥ sarva eva te. 35 teṣāṃ pradhānās catvāro vikrāntāḥ sumahābalāḥ. Sahasrabāhur jyeṣṭhas tu¹⁾, Bāṇo <i>draviṇasammataḥ</i>²⁾. 36 Kumbhanābho¹⁾ Gardabhākṣaḥ²⁾ Kuksīr³⁾ ityevamādayaḥ, Śakuni Pūtanā caiva kanye dve tu Baleḥ sute⁴⁾. 37 Baleḥ putrās ca pautrās ca śataśo 'tha sahasraśaḥ Baleyā¹⁾ nāma vikhyātā²⁾ gaṇā³⁾ vikrāntapauruṣāḥ⁴⁾. 38 Bāṇasya c-Ēndradhanvā tu¹⁾ Lauhityām²⁾ upadadyata³⁾. Ditir <i>vinasṭa</i>⁴⁾putrā vai toṣayāmāsa Kaśyapam. 39 tām¹⁾ Kaśyapaḥ prasannātmā, samyag ārādhitas tayā²⁾, vareṇa chandayāmāsa, sā ca vavre varam tataḥ. 40 </p>	

31s = Vā. 67.76c, 77a. 1) Vā.T. -bhus tu anujas. 2) Vā.T. Prahrāda-.

31a = Vā. 67.77b, 78a.

32 = Bḍ. II. 5.38.

| 32 = Vā. 67.78b, 79a.

33 = Bḍ. II. 5.39; Vā. 67.79b, 80a. 1) Vā. -mi-. 2) Bḍ. Kratujić.

34a = Bḍ. II. 5.40a; Vā. 67.80b.

34b = Bḍ. II. 5.40b. 1) Bḍ.1 -maś.

| 34bc = Vā. 67.81ab.

2) Bḍ.1 -trau prakīrtitau.

35 = Bḍ. II. 5.41; Vā. 67.82. 1) Bḍ.1 -traś ca; Bḍ.2 -trasya.

36 = Bḍ. II. 5.42; Vā. 67.83ab. 1) Bḍ.1 śreṣṭho 'bhūd; Bḍ.2 śreṣṭhas tu. 2) Bḍ. rājā pratāpavān.

37 = Bḍ. II. 5.43; Vā. 67.83c, 84a. 1) Bḍ. -garto. 2) Bḍ.1 Dayobhojaḥ; Bḍ.2 Gardabhojaḥ. 3) Bḍ. Kuñcir; Vā. Kuśir. 4) Bḍ.1 smṛte.

38 = Bḍ. II. 5.44; Vā. 67.84b, 85a. 1) Bḍ.2 Vāteyau; Vā. Balir yo. 2) Bḍ.2 -tau; Vā. -to. 3) Bḍ.2 -ṇau; Vā. -ṇo. 4) Bḍ.2 Vā. -ṣaḥ.

39 = Bḍ. II. 5.45; Vā. 67.85b, 86a. 1) Vā. c-Ēndramanaso. 2) Bḍ. -hinyām; Vā. Lauhityam. 3) Vā. upadadyate. 4) Bḍ. vihita-.

40 = Bḍ. II. 5.46; Vā. 67.86b, 87a. 1) Vā. sa. 2) Bḍ. tv atha.

sa tu ¹⁾ tasyai varam prādāt prārthito ²⁾ bhagavān prabhuḥ ³⁾ .	
ukte ¹⁾ vare tu sā tuṣṭā	kim icchasīti cāpy ugro
Ditiḥ tam samabhāṣata 41	Māricas tām abhāṣata 41
Māricam Kaśyapam devī ¹⁾ bhartāram prāñjalis tadā ²⁾ :	
hataputrāsmi bhagavan Ādityais tava sūnubhiḥ; 42	
Śakrahantāram icchāmi ¹⁾ putram dīrghatapo'rjitam ²⁾ .	
aḥam ³⁾ tapas carīṣyāmi garbham ādhātum arhasi. 43	
putram Indravadhe yuktam tvam me vai dātum arhasi.	
tasyās tad vacanam śrutvā Māricāḥ Kaśyapas tadā ¹⁾	
pratyuvāca mahātejā Ditiḥ paramaduḥkhitām ²⁾ : 44	
evam bhavatu, bhadram te ¹⁾ , śucir bhava tapodhane!	
janayiṣyasi putram tvam ²⁾ Śakrahantāram āhave. 45	
pūrnam varṣasahasram tu ¹⁾ śucir yadi bhaviṣyasi,	
putram trilokapracaram ²⁾ atha tvam ³⁾ janayiṣyasi. 46	
evam uktvā mahātejās tayā samavasat ¹⁾ tadā ²⁾ .	
tām alīngya ³⁾ svabhā ⁴⁾ vanam jagāma bhagavān rṣiḥ. 47	
gate bhartari sā devī Ditiḥ paramatarṣitā	
Kuśaplavanam ¹⁾ āsādyā tapas tepe sudāruṇam. 48	
Śakras tu samupaśrutya samvādām tam tayoh prabhuḥ	
Kuśaplavanam āgamyā Ditiḥ vākyam abhāṣata: 48i	
śūsṛūṣām te kariṣyāmi mānujñām dātum arhasi,	
samidhas cāhariṣyāmi puṣpāni ca phalāni ca. 48s	
yathā tvam manyase, vatsa, śūsṛūṣābhirato bhava,	
sarvakarmasu niṣṇāta ātmano hitam ācara! 48s	
varam śrutvā tu tadvākyam	tapas tasyām tu kurvatyām
mātuḥ Śakraḥ praharṣitāḥ	paricaryām cakāra ha
śūsṛūṣābhirato bhūtvā	Sahasrākṣaḥ suraśreṣṭhaḥ
kaluṣeṇāntarātmanā. 49	parayā guṇasampadā. 49

41^a = Bḍ. II. 5.47^a; Vā. 67.87^b. 1) Bḍ. atha. 2) Vā. -tam. 3) Bḍ. punaḥ.

41^b = Bḍ. II. 5.47^b. 1) Bḍ. 2 labdhe. | 41^b = Vā. 67.87^c.

42 = Bḍ. II. 5.48; Vā. 67.88. 1) Vā. tuṣṭam. 2) Vā. tathā.

43 = Bḍ. II. 5.49; Vā. 67.89. 1) Vā. iccheyam. 2) Vā. -nvitam. 3) Bḍ. sāham.

| 44^a = Bḍ. II. 5.50^a.

44^{bc(ab)} = Bḍ. II. 5.50^b, 51^a; Vā. 67.90. 1) Vā. tathā. 2) Bḍ. -taḥ.

45 = Bḍ. II. 5.51^b, 52^a; Vā. 67.91. 1) Bḍ. garbhe tu. 2) Vā.T. -yati sat-putram.

46 = Bḍ. II. 5.52^b, 53^a; Vā. 67.92. 1) Vā.T. -ṣasatam tāvac ch-. 2) Vā.T. -pravaram. 3) Bḍ. manmatham.

47 = Bḍ. II. 5.53^b, 54^a; Vā. 67.93. 1) Bḍ. tathā samabhavat. 2) Vā. prabhuḥ. 3) Bḍ. ālabhya. 4) Vā. tribhu-.

48 = Bḍ. II. 5.54^b, 55^a; Vā. 67.94. 1) Vā.T. kuśalam vanam.

| 48i = Bḍ. II. 5.55^b, 56^a.

| 48s = Bḍ. II. 5.56^b, 57^a. 1) Bḍ. a-.

| 48s = Bḍ. II. 5.57^b, 58^a.

49 = Bḍ. II. 5.58^b, 59^a.

| 49 = Vā. 67.95.

śuśrūṣate tu tām Śakraḥ sarvakālam anuvrataḥ phalapuspāny upādāya samidhaś ca dṛḍhavrataḥ. 50	 agnim samit kuśam kaṣṭham phalaṃ mūlaṃ tathaiva ca nyavedayat Sahasrākṣo yac cānyad api kimcana. 50
gātrasaṃvāhanaś caiva ¹⁾ śramāpanayanaś ²⁾ tathā Śakraḥ sarveṣu kāleṣu ³⁾ Ditiṃ paricacāra ha. 51	 tathā
kimcicchīṣte vrate devi tuṣṭā Śakram uvāca ha: prītāhaṃ te ¹⁾ suraśreṣṭha, daśa varṣāni putraka 52 avaśiṣṭāni, bhadrām te, bhrātaraṃ drakṣyase tataḥ.	 evam arādhitā Śakram uvācātha Ditis tathā:
tam ahaṃ tvatkrte putra saha dhāsyē jayaśiṇam, 53 trailokyavijayam putra bhokṣyase ¹⁾ saha tena vai.	 jayalipsuṃ samādhāsyē labdhvāhaṃ tadṛṣam sutam, 53
nāhaṃ putrābhijānāmi madbhaktigatamānasam. 54 evam uktvā Ditiḥ Śakram madhyam prāpte divākare nidrayāpahṛtā devī śiraḥ kṛtvā tu jānuni 55 keśān kṛtvā tu pādasthān sā(?) suṣvāpa devatā, adhastād yat tu ¹⁾ nābher vai sarvaṃ tad aśuci smṛtam: 55i tatas tām aśuciṃ jñātvā so 'ntaram tad amanyata. dṛṣtvā tu ¹⁾ kāraṇam sarvaṃ tasya buddhir ajāyata 56 garbham nihantūṃ vai devyā; sa hi doṣo 'tra dṛṣyate. tato viveśa Dityā vai hy upasthenōdaram Vṛṣā. 57 praviśya cāpi tam ¹⁾ dṛṣtvā garbham Indro mahaujasam	 nābhijānāmi madbhaktigatamānasam. 54 nidrayāpahṛtā devī jānvoh kṛtvā śiras tadā. 55 dṛṣtvā tām aśuciṃ Śakraḥ pādāyor gatamūrdhajāṃ 56 tasyās tad antaram labdhvā jahāsa 'ca mumoda ca. tasyāḥ śariraṃ vivṛtam viveśātha Puraṃdarah. 57

50 = Bḍ. II. 5.59^b, 60^a.

| 50 = Vā. 67.96.

51 = Bḍ. II. 5.60^b, 61^a; Vā. 67.97^a^b.

1) Bḍ. -vāhanam kāle.

2) Bḍ.

-yane. 3) Vā. lokeṣu.

52^a = Bḍ. II. 5.61^b.| 52^a = Vā. 67.97^c.52^b = Bḍ. II. 5.62^a; Vā. 67.98^a. 1) Vā. -tā te 'haṃ.53^a = Bḍ. II. 5.63^b; Vā. 67.98^b.53^b = Bḍ. II. 5.63^a.| 53^b = Vā. 67.99^a.54^a = Bḍ. II. 5.63^b; Vā. 67.99^b. 1) Vā. prāpsyāmi.54^b = Bḍ. II. 5.64^a.55^a = Bḍ. II. 5.64^b; Vā. 67.100^a.55^b = Bḍ. II. 5.65^a.| 55^b = Vā. 67.100^b.55i = Bḍ. II. 5.65^b, 66^a. 1) Bḍ. T. ta.56 = Bḍ. II. 5.66^b, 67^a. 1) Bḍ. T. ta.| 56 = Vā. 67.101^a.57 = Bḍ. II. 5.67^b, 68^a.| 57 = Vā. 67.101^b, 102^a.58^a = Bḍ. II. 5.68^b; Vā. 67.102^b. 1) Vā. cāmitam.

bhītas taṃ saptadhā garbhaṃ | abhinat saptadhā taṃ tu
 bibheda ripum ātmanaḥ. || 58 || | kuliśena mahāyasaḥ. || 58 ||
*bhīdyamānas tadā garbho*¹⁾ vajreṇa Śataparvaṇā |
 ruroda sa²⁾varam bhīmaṃ vepamānaḥ punaḥ punaḥ. || 59 ||
 mā rodīr iti taṃ¹⁾ garbhaṃ Śakraḥ punar a²⁾bhāṣata. |
 taṃ garbhaṃ saptadhā kṛtvā hy ekaikaṃ saptadhā punaḥ || 60 ||
 kuliśena bibhed-Ēndras, tato Ditir abudhyata. |
 na hantavyo na hantavya ity evaṃ Ditir abravīt. || 61 ||
 niṣpapatōdarād¹⁾ Vajrī mātur vacanagauravāt, |
 prāñjalir vajrasahito Ditiṃ Śakro 'bhyabhāṣata. || 62 ||
 aśucir devi suptāsi pādāyor gatamūrdhajā. |
 tad antaram ahaṃ labdhvā¹⁾ Śakra²⁾hantāram³⁾ āhave || 63 ||
 bhinnavān garbhaṃ¹⁾ etaṃ te bahudhā, kṣantum arhasi. |
 tasmīṃs tu viphalē garbhe Ditiḥ paramaduḥkhitā || 64 ||
 Sahasrākṣaṃ durādharṣaṃ vākyaṃ¹⁾ sānunayā²⁾bravit: |
 mamāparādhād garbho 'yaṃ yadi te viphalikṛtaḥ, || 65 ||
 nāparādhō 'sti deveśa tava¹⁾, putra mahābala! |
 śātror vadhe na doṣo 'sti bhetavyaṃ na ca te vibho²⁾, || 66 ||
 pīyaṃ tu kṛtam¹⁾ icchāmi, śreyo garbhasya me kuru²⁾. |
 bhavantu mama putrāṇāṃ sapta sthānāni vai divi, || 67 ||
 vātaskandhān imān sapta carantu mama putrakāḥ, |
 marutaś cēti¹⁾ vikhyātā gaṇās²⁾ te sapta saptakāḥ. || 68 ||
 pṛthivyāṃ prathamaskandho dvitīyāś caiva¹⁾ bhāskare, |
 Some tṛtīyo vijñeyaś, caturtho jyotiṣaṃ gaṇe, || 69 ||
 graheṣu pañcamaś caiva, ṣaṣṭhaḥ saptarṣiṃmaṇḍale, |
 dhruve tu saptamaś caiva vātaskandhaḥ paras tu saḥ¹⁾. || 70 ||
 tān-ete vicarantv adya kāle kāle mamātmajāḥ |
 vātaskandhādhipā¹⁾ bhūtvā carantu mama putrakāḥ. || 71 ||

58b = Bđ. II. 5.69a.

| 58b = Vā. 67.102c.

59 = Bđ. II. 5.69b, 70a; Vā. 67.103ab. 1) Bđ. sa garbho bhīdyamānas tu.
 2) Bđ. su-.

60 = Bđ. II. 5.70b, 71a; Vā. 67.103c, 104a. 1) Bđ. mā roda mā roda iti.
 2) Bđ. -kro 'bhya-.

61 = Bđ. II. 5.71b, 72a; Vā. 67.104b, 105a.

62 = Bđ. II. 5.72b, 73a; Vā. 67.105bc. 1) Bđ. -pāta tato.

63 = Bđ. II. 5.73b, 74a; Vā. 67.106ab. 1) Bđ. -ram anuprāpya. 2) Bđ.
 garbhaṃ. 3) Bđ. hatāram.

64 = Bđ. II. 5.74b, 75a; Vā. 67.106c, 107a. 1) Bđ. aham.

65 = Bđ. II. 5.75b, 76a; Vā. 67.107b, 108a. 1) Vā. -kṣaṃ tato vākyaṃ sā.
 2) Vā. -nayaṃ a-.

66 = Bđ. II. 5.76b, 77a; Vā. 67.108b, 109a. 1) Vā.T. ṛṣi-. 2) Bđ.2 tenaivaṃ
 naśane vibhoḥ; Vā. tena tvāṃ na śapāmi bhoḥ.

67 = Bđ. II. 5.77b, 78a; Vā. 67.109b, 110a. 1) Vā.T. kartum. 2) Bđ. kutah.

68 = Bđ. II. 5.78b, 79a; Vā. 67.110bc. 1) Bđ. te tu. 2) Bđ. gatās.

69 = Bđ. II. 5.79b, 80a; Vā. 67.111. 1) Bđ. cāpi.

70 = Bđ. II. 5.80b, 81a; Vā. 67.112. 1) Bđ.1 -dhāś ca sapta ye; Bđ.2
 -dhābhavaś ca yaḥ.

71 = Bđ. II. 5.81b, 82a; Vā. 67.113. 1) Vā. -dhān imān.

prthivyāṃ prathamaskandha ā meghe¹bhyo ya āvahaḥ, |
 carantu mama putrās te, sapta ye²) prathame gaṇe. || 72 ||
 dvitīyaś cāpi meghe¹bhya ā sūryāt pravahas tataḥ³), |
 vātaskandho hi vijñeyo³) dvitīyaś caratām gaṇaḥ. || 73 ||
 sūryād ūrdhvam¹) adhaḥ²) somād udvaho yaḥ³) sa⁴) vai smṛtaḥ, |
 vātaskandhas tṛtīyaś⁵) ca putrāṇāṃ caratām gaṇaḥ. || 74 ||
 somād ūrdhvam adha¹rkṣebhyaś caturthaḥ sam²vahas tu yaḥ³), |
 caturtho mama putrāṇāṃ gaṇas tu caratām vibho. || 75 ||
 ṛkṣe¹bhyaś ca tathaivōrdhvam ā grahād vivahas tu yaḥ, |
 vātaskandhaḥ pañcamas tu putrāṇāṃ²) caratām gaṇaḥ. || 76 ||
 grahebhya ūrdhvam ā ṛṣibhyaḥ | ūrdhvam grahād ṛṣibhyas tu
 ṣaṣṭho hy anuvahaś ca yaḥ, | ṣaṣṭho yo vai parāhataḥ, |
 vātaskandhas tatra mama carantu mama putrās tu,
 putrāṇāṃ caratām gaṇaḥ. || 77 || tatra ṣaṣṭhe gaṇe tu ye. || 77 ||
 ṛṣibhya ūrdhvam ādhrauvam | saptarṣayas tathaivōrdhvam
 saptamo yaḥ prakīrtitaḥ, | ā dhruvāt saptamas tu yaḥ, |
 vātaskandhaḥ parivahas, tatra tiṣṭhantu me sutāḥ. || 78 ||
 etān sarvāṃś carantv¹) ete kāle kāle mamātmajaḥ, ||
 tvatkr̥tena ca nāmnā vai bhavantu marutas tv ime. || 79 ||
 tatas teṣāṃ tu nāmāni | tatas teṣāṃ tu nāmāni
 matputrāṇāṃ Śatakrato | mātāputrau pracakratuḥ |
 tadvidhaḥ karmabhiś caiva | tatkr̥te karmabhiś caiva
 samavehi pṛthak pṛthak: || 80 || maruto vai pṛthak pṛthak: || 80 ||
 Śakrajyotis tathā Satyaḥ | Sattvajyotis, tath-Ādityaḥ
 Satyajyotis tathāparaḥ | Satyajyotis tathāparaḥ ||
 Citrajyotiś ca Jyotiṣmān | Tiryagjyotiś ca Sajyotir
 Sutapāś Caitya eva ca. || 81 || Jyotiṣmān Haritas¹) tathā. || 81 ||
 prathamō 'yaṃ¹) gaṇaḥ prokto, dvitīyaṃ tu²) nibodhata: |
 R̥tajit Satyajic caiva Suṣeṇaḥ Senajit tathā || 82 ||

72 = Bḍ. II. 5.82^b, 83^a; Vā. 67.114.

1) Vā. medhe-. 2) Vā. -me.

73 = Bḍ. II. 5.83^b, 84^a; Vā. 67.115.

1) Vā. medhye-. 2) Vā. tu yaḥ.

3) Vā. -dham dvitīyaṃ tu.

74 = Bḍ. II. 5.84^b, 85^a; Vā. 67.116.

1) Vā.T. sūryordhvam tu. 2) Vā.

tataḥ. 3) Bḍ. 'tha yas. 4) Vā. tu. 5) Vā. -skandham tṛtīyaś tu
 tam prāhuś.

75 = Bḍ. II. 5.85^b, 86^a; Vā. 67.117.

1) Vā. tatha-. 2) Vā. su-

3) Bḍ. saḥ.

76 = Bḍ. II. 5.86^b, 87^a; Vā. 67.118.

1) Vā. yakṣe-. 2) Vā. pañcamam

pañcamam saumyaḥ skandhas tu.

77 = Bḍ. II. 5.87^b, 88^a.

77 = Vā. 67.119.

78^a = Bḍ. II. 5.88^b.

78^a = Vā. 67.120^a.

78^b = Bḍ. II. 5.89^a; Vā. 67.120^b.

79 = Bḍ. II. 5.89^b, 90^a; Vā. 67.121.

1) Vā. etat sarvam caranty.

80 = Bḍ. II. 5.90^b, 91^a.

80 = Vā. 67.122.

81 = Bḍ. II. 5.91^b, 92^a.

81 = Vā. 67.123. 1) Vā.T. aparas.

82 = Bḍ. II. 5.92^b, 93^a; Vā. 67.124.

1) Vā. -mas tu. 2) Vā. me.

Sutamitro hy Amitras ca
Suramitras tathāparaḥ. |
gaṇa eṣa dvitīyas tu, tṛtīyaṃ ca¹⁾

Dhātus ca Dhanadaś caiva hy
Ugro Bhīmas tathaiva ca || 84 ||
Varuṇas ca tṛtīyaṃ ca
mayā proktaṃ nibodhata! |
Abhiyuktākṣikāś caiva
Sāhvayaś ca gaṇaḥ smṛtaḥ || 85 ||
Īḍṛk caiva tath-Ānyāḍṛk
*Sasarid-Druma-Vṛkṣakāḥ*¹⁾ |
Mitaś ca Samitaś caiva
pañcamaś ca tathā gaṇaḥ. || 86 ||
Īḍṛk ca Puruṣaś caiva
Nānyāḍṛk Samacetanaḥ |
Saṃmitaḥ Samavṛtīś ca
Pratihartā ca vai¹⁾ gaṇaḥ. || 87 ||

yajñaiś citvāstuvan sarve
tathānye mānuṣā viśaḥ. |

Daitya¹⁾ devāḥ samākhyātāḥ²⁾ saptaite saptakā gaṇaḥ³⁾. || 88 ||
ete hy ekonapañcāsan Maruto nāmataḥ smṛtāḥ |
prasamkhyātās tadā¹⁾ tābhyāṃ Dityā *Sakreṇa*²⁾ caiva vai¹⁾. || 89 ||
kṛtvā *teṣāṃ tu*¹⁾ nāmāni Ditir Indram uvāca ha |
vātaskandhāmś²⁾ carantv ete bhrātaro³⁾ mama⁴⁾ putrakāḥ⁵⁾. || 90 ||
vicarantu ca bhadrāṃ te devaiḥ saha mamātmajāḥ. |
tasyās tad vacanaṃ śrutvā Sahasrākṣaḥ purāṇdarāḥ || 91 ||
uvāca prāñjalir bhūtvā: mātār bhavatu tat tathā, |
sarvam etad yathōktaṃ te bhaviṣyati na saṃśayaḥ. || 92 ||

Satyamitro hy A¹mitras ca
Harimitras tathāparaḥ. |
nibodhata: || 83 ||
Ṛtaḥ Satyo Dhruvo Dhartā
Vidhartātha Vidhārayaḥ |
Dhvāntas caiva Dhūniś caiva hy
Ugro Bhīmas tathaiva ca. || 84 ||
Abhiyuh Sākṣipāś caivam
Āhvayaś ca gaṇaḥ smṛtaḥ |
Īḍṛk caiva tath-Ānyāḍṛg
Yāḍṛk ca Pratikṛt tathā || 85 ||
Ṛk tathā Samitiś caiva
Saṃrambhaś ca tathā gaṇaḥ |
Īḍṛk ca Puruṣaś caiva
Anyāḍṛkṣāc ca Cetasaḥ || 86 ||
Samitāsamidṛkṣāc ca
Pratidṛkṣāc ca vai gaṇaḥ. |
Marutidrasarataś caiva (?)
tathā Devo Diśo 'paraḥ || 87 ||
Yajuś caiv-Ānudṛk Sāmas
tathānyo Mānuṣivīśaḥ |

83a = Bḍ. II. 5.98b.

83b = Bḍ. II. 5.98a; Vā. 67.125b.

84 = Bḍ. II. 5.94b.

85 = Bḍ. II. 5.95.

86 = Bḍ. II. 5.96. 1) Bḍ. 2) Īḍṛk ca
Paridṛk tathā.

87 = Bḍ. II. 5.97. 1) Bḍ. 1) ca ṣaḍ;
Bḍ. 2) Pratihakṣā ca vai.

88a = Bḍ. II. 5.98a.

88b = Bḍ. II. 5.98b; Vā. 67.129c.

saptasaptakāḥ.

89 = Bḍ. II. 5.99; Vā. 67.129. 1) Vā. tathā. 2) Vā. c-Āndreṇa. 3) Vā. hi.

90 = Bḍ. II. 5.100; Vā. 67.130ab. 1) Bḍ. caitāni. 2) Vā. -dham. 3) Bḍ. 2)
mahendra. 4) Vā. mama putras ca putraka. 5) Vā. -ka.

91 = Bḍ. II. 5.101; Vā. 67.130c, 131a.

92 = Bḍ. II. 5.102; Vā. 67.131b, 132a.

83a = Vā. 67.125a. 1) Vā. T. 'bhi.

1) Vā. me.

84 = Vā. 67.126ab.

85 = Vā. 67.126c, 127a.

86 = Vā. 67.127b, 128a.

87 = Vā. 67.128b, 129a

88a = Vā. 67.129b.

1) Bḍ. Daitya-. 2) Bḍ. -tā. 3) Bḍ.

*deva*¹*bhūtā mahātmanāḥ kumārā deva*²*saṃmatāḥ |*
devaiḥ saha bhaviṣyanti yajñabhājas tavātmaajāḥ. || 93 ||
tasmāt te Maruto devāḥ sarve c-Ēndrānujā varāḥ¹ |
vijñeyāś cāmarāḥ sarve Ditiputrās tapa²svinaḥ. || 94 ||
evam tau niścayaṃ kṛtvā mātāputrau tapovane¹ |
jagmatus tridivam hr̥ṣṭau, Śakraś ca²bhūd gatajvaraḥ³. || 95 ||

Marutām ca¹ śubham janma śr̥ṇuyād yaḥ paṭhec ca² vā, |
vāde vijayam āpnoti | nāvṛṣṭibhayam āpnoti
labdhātmā ca bhavaty uta. || 96 || | bahvāyus ca bhavaty uta. || 96 ||

93 = Bḍ. II. 5.103; Vā. 67.132^{bc}. 1) Bḍ. evaṃ-. 2) Bḍ. loka-.

94 = Bḍ. II. 5.104; Vā. 67.133. 1) Vā. -jāmarāḥ. 2) Bḍ. tara-.

95 = Bḍ. II. 5.105; Vā. 67.134. 1) Vā. -podhanau. 2) Bḍ. -kram ā-.

3) Vā. Śakro 'pi tridivam gataḥ.

96^a = Bḍ. II. 5.106^a; Vā. 67.135^a. 1) Vā. hi. 2) Vā. paṭheta.

96^b = Bḍ. II. 5.106^b.

| 96^b = Vā. 67.135^b.

D.

(Bd. II. 6.1—39; Vā. 68.1—39.)

| ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Danuputrān, nibodhata! |
 abhavan Danuputrās tu vaṃśe khyātā mahāsurāḥ |
 Vipracittipradhānās te śataṃ tīvra¹parākramāḥ. || 1 ||
 sarve labdhavarās caiva su¹taptatapasas tathā |
 satyasamdhāḥ parākrañtāḥ krūrā māyāvinaś ca te; || 2 ||
 mahābalā *ayajvāno hy abrahmaṇyās ca Dānavāḥ*¹). |
 kirtyamānān mayā sarvān prādhānyena nibodhata: || 3 ||
 Dvimūrdhā Śaṃbaraś caiva¹) tathā Śaṅkur Nirāmayāḥ²) |
 Śaṅkukarṇo Vipadaś ca³) Gaveṣṭhīr⁴) Dundubhis tathā || 4 ||
 Ayomukhas tu¹) Maghavan Kapilo Vāmanas²) tathā³) |
 Mārīcir Akṣakas⁴) caiva Mahāmāyo 'śirā Bhṛśī⁵) || 5 ||
 Vikṣobhas¹) ca Suketus ca Ketuvīrya-Śatahradau²) |
 Indrajid Viśvajit³) caiva tathā Bhadrās ca Devajit⁴) || 6 ||
 Ekacakro Mahābāhus¹) Tārakas ca mahābalaḥ |
 Vaiśvānarāḥ Pulomā ca Prāpaṇo²) 'tha Mahāśirāḥ || 7 ||
 Svarbhānur Vṛṣaparvā ca Puruṇḍas¹) ca²) mahāsurāḥ |
 Dhṛtarāṣṭras ca Sūryas ca Candramās Can³dratāpanaḥ⁴) || 8 ||
 Sūkṣmas caiva Nicandras ca Ūṛṇa¹-nābho Mahāgiriḥ |
 Asilomā Sukeśas ca Śaṭhas²) ca Balako Madah³) || 9 ||

| 1a = Vā. 68.1a.

1(bc) = Bd. II. 6.1; Vā. 68.1b, 2a. 1) Bd.1 'cintaniya-; Bd.2 sarve tīvra-

2 = Bd. II. 6.2; Vā. 68.2b, 3a. 1) Bd. te.

3 = Bd. II. 6.3; Vā. 68.3bc. 1) Bd.1 -lās te javanā brahmiṣṭhā ye ca sāgnayah; Bd.2 -lās tejabalā brahmiṣṭhāḥ pañcamāgnayah.

4 = Bd. II. 6.4; Vā. 68.4. 1) Vā. Śaṅkukarṇas ca. 2) Bd. atho vibhuḥ. 3) Vā. Mahāviśvo. 4) Bd. Gaviṣṭho.

5 = Bd. II. 6.5; Vā. 68.5. 1) Vā. Ajamukho 'tha. 2) Vā. bhagavan Śīlo Vāmanasas. 3) Bd. -no Mayah. 4) Bd. Asipās. 5) Vā. Mahā-gārgyo 'ṅgirāvṛtaḥ.

6 = Bd. II. 6.6; Vā. 68.6. 1) Vā. -bhyaś. 2) Bd. -tāhvayau; Vā. Suviryah Suhradas tathā. 3) Bd. Vividas. 4) Vā.T. Suravimardanaḥ, V. Śūras ca Devajit.

7 = Bd. II. 6.7; Vā. 68.7. 1) Vā. -raḥ Suvāhas ca. 2) Vā.T. Pravīṇo; V. Pravāṇo.

8 = Bd. II. 6.8; Vā. 68.8. 1) Vā. Muṇḍakas. 2) Bd. cā-. 3) Bd. -mā In-. 4) Vā. Candra Indras ca Tāpinaḥ.

9 = Bd. II. 6.9; Vā. 68.9. 1) Bd. Cūrṇa-. 2) Vā. Sadaś. 3) Bd. Mūlakodaraḥ; Vā. -ko daśa.

tathā¹⁾ Gaganamūrdhā ca Kumbhanābho²⁾ Mahodarah³⁾ |
 Pramadohas⁴⁾ ca Kupatho Haya⁵⁾grivaś ca vīryavān || 10 ||
 Vaisrpaś sa¹⁾-Virūpākṣaḥ Supatho 'tha²⁾ Halāhalau³⁾ |
 Ajo⁴⁾ Hiraṇmayāś caiva Śatamāyus⁵⁾ ca Śambarah || 11 ||
 Śarabhaḥ Śalabhaś caiva Sūryā-Candramasāv ubhau; |
 asurāṇaṃ smṛtāv¹⁾ etau surāṇaṃ ca prabhāviṇau²⁾. || 12 ||
 iti putrā Danor vaṃśe¹⁾ pradhānāḥ parikṛtitāḥ. |
 teṣāṃ aparisaṃkhyeyaṃ putrapautram²⁾ anantakam. || 13 ||
 ity ete tv¹⁾ asurāḥ proktā²⁾ Daiteyā Danavās tathā³⁾. |
 Svārbhānuś⁴⁾ tu smṛto Daityo hy Anubhānur Danoh sutah⁵⁾, || 14 ||
 ime tu¹⁾ vaṃśānugatā Danoh putrās tu ye²⁾ smṛtāḥ. |
 Ekākṣa Rṣabho 'riṣṭah³⁾ Pralamba-Narakāv api || 15 ||
 Indrabādhanakeśi ca Meruḥ Śaṃbo 'tha Dhenukaḥ¹⁾ |
 Gaveṣṭhiś²⁾ ca Gavākṣaś ca Tālaketuś ca vīryavān, || 16 ||
 ete manuṣyāvādhyās¹⁾ tu Danuputrānvyāḥ²⁾ smṛtāḥ. |
 Daitya-Dānava-saṃyoge³⁾ jātā bhī⁴⁾maparākramāḥ, || 17 ||
 Simhikāyām athōtpannā Vipracitteḥ¹⁾ sutās tv ime²⁾ |
 Saimhikeyā iti³⁾ khyātās caturdaśa mahāsuraḥ. || 18 ||
 Śalāś ca¹⁾ Śalabhaś caiva Savyasivyāś¹⁾ tathaiiva ca, |
 Ilvalo Namuciś²⁾ caiva Vātāpiś ca Sitāṃśukaḥ³⁾, || 19 ||
 Harakalpaḥ Kālanābho Bhaumaś ca Kanakas¹⁾ tathā, |
 Rāhur jyeṣṭhas tu teṣāṃ vai sūryacandra²⁾pramardanaḥ. || 20 ||
 ity ete Simhikāputrā devair api durāsadaḥ |
 dāruṇābhijanāḥ krūrāḥ sarve brahma²⁾advīśāś¹⁾ ca te. || 21 ||

10 = Bḍ. II. 6.10; Vā. 68.10. 1) Bḍ. Jambho. 2) Bḍ. -māno. 3) Bḍ. -dakaḥ. 4) Bḍ. Pramado 'dmaś; Vā.T. Pramodāhaś. 5) Bḍ. hy Aśva-.

11 = Bḍ. II. 6.11; Vā. 68.11. 1) Bḍ. Vaimṛgaḥ sa-; Vā. Asuraś ca. 2) Bḍ. -thaś ca. 3) Vā. mahāsuraḥ. 4) Bḍ. Akṣo. 5) Bḍ. Śatagrivaś.

12 = Bḍ. II. 6.12; Vā. 68.12. 1) Vā. surāv. 2) Vā. sāmpratāv imau.

13 = Bḍ. II. 6.13; Vā. 68.13. 1) Bḍ. vaṃśa-. 2) Vā. -trādy.

14 = Bḍ. II. 6.14; Vā. 68.14^{ab}. 1) Bḍ. eta. 2) Bḍ. krāntā. 3) Vā. -vāś ca ye. 4) Vā. Sutvānaś. 5) Bḍ. -tā Daityā Asutvāno Danoh sutāḥ.

15 = Bḍ. II. 6.15; Vā. 68.15^c, 15^a. 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. -trānvyāḥ. 3) Bḍ. Ekākṣe 'śvapro 'bhāriṣṭah.

16 = Bḍ. II. 6.16; Vā. 68.15^b, 16^a. 1) Bḍ. Puruṣaḥ Śeṣavān Uruḥ. 2) Bḍ. Gariṣṭhaś.

17 = Bḍ. II. 6.17; Vā. 68.16^b, 17^a. 1) Vā. -yadharmāś. 2) Vā. -noḥ putrā mayā. 3) Vā. -saṃgharṣe. 4) Bḍ. bho-.

18 = Bḍ. II. 6.18; Vā. 68.17^b, 18^a. 1) Vā. -citti-. 2) Bḍ. sutā ime. 3) Bḍ. -yāḥ samā-.

19 = Bḍ. II. 6.19; Vā. 68.18^b, 19^a. 1) Vā. Śatagālaś ca balavān Nyāśaḥ Śāmbaś. 2) Vā.T. Anulomaḥ Śuciś. 3) Bḍ. -pis tu Supuñjikaḥ.

20 = Bḍ. II. 6.20; Vā. 68.19^b, 20^a. 1) Vā. Narakas. 2) Vā. candrasūrya-.

21 = Bḍ. II. 6.21; Vā. 68.20^b, 21^a. 1) Bḍ. -mahaṇaś.

daśānyāni¹⁾ sahasrāṇi Saimhikeyo gaṇaḥ smṛtāḥ²⁾, |
 nihato³⁾ Jāmadagnyena Bhārgaveṇa baliyasā. || 22 ||
 Svarbhānos tu Prabhā kanyā, Pulomnas tu¹⁾ Śaci sūtā, |
 Upadānavi Jamasyāpi²⁾ Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇi³⁾. || 23 ||
 Pulomā Kālikā caiva Vaiśvānara-sute ubhe |
 Prabhāyā¹⁾ Nahuṣaḥ putro Jayantaś ca²⁾ Śaci sūtāḥ. || 24 ||
 Puruṃ jajñe 'tha Śarmiṣṭhā, Duṣyantam Upadānavi, |
 Vaiśvānarasute hy ete¹⁾ Pulomā Kālikā²⁾ tathā³⁾. || 25 ||
 bahvapatye¹⁾ tu te²⁾ kanye Mārīcasya parigrahaḥ³⁾, |
 tayoh⁴⁾ putrasahasrāṇi saṣṭir Dānavapumgavāḥ. || 26 ||
 caturdaśa tathānyāni Hiranyapuravāsinām |
 Paulomāḥ Kālakeyāś ca Dānavāḥ sumahābalāḥ, || 27 ||
 avadhya devatānām te nibatāḥ Savyasācinā. |
 Mayasya jātā Hemāyām¹⁾ putrāḥ ṣaṭ ca mahābalāḥ²⁾: || 28 ||
 Māyavi Dundubhiś caiva Vṛṣaś¹⁾ ca Mahiṣas tathā, |
 Kālikāś c-Āja²⁾karṇaś ca kanyā Mandodarī tathā; || 29 ||
 Daityānām Dānavānām ca sarga eṣa prakṛititāḥ |
 Anāyusaḥ putrāś tu³⁾ smṛtāḥ pañca mahābalāḥ: || 30 ||
 Ararur Bala-Vṛtrau ca Vījvaraś ca Vṛṣaś¹⁾ tathā. |
 Araros²⁾ tanayaḥ krūro Dhuudhur nāma mahāsuraḥ, || 31 ||
 nihataḥ Kuva¹⁾lāśvena Uttānkavacanād bile²⁾. |
 Bala³⁾-putrau mahāvīryau tejasāpratimāv ubhau || 32 ||
 Nīkumbhaś¹⁾ Cakravarmā ca, sa Karṇaḥ pūrvajanmani. |
 Vījvara²⁾syāpi putrau dvau Kālikaś ca Kha³⁾raś ca tau. || 33 ||

- 22 = Bđ. II. 6.22; Vā. 68.21^b, 22^a. 1) Bđ. -śa tāni. 2) Bđ. -yā gaṇaḥ smṛtāḥ. 3) Bđ. nihata.
- 23 = Bđ. II. 6.23; Vā. 68.22^b, 23^a. 1) Vā. -no 'tha. 2) Bđ. Sadasyātha. 3) Bđ. Vṛṣaparvaṇaḥ.
- 24 = Bđ. II. 6.24; Vā. 68.23^b, 24^a. 1) Bđ. -yām. 2) Bđ. tu.
- 25 = Bđ. II. 6.25; Vā. 68.24^b, 25^a. 1) Bđ. -te ete. 2) Bđ. -lakā. 3) Vā. -mā-Kālike ubhe.
- 26 = Bđ. II. 6.26; Vā. 68.25^b, 26^a. 1) Vā. ubhe hy api. 2) Bđ. ubhe. 3) Vā. -grabe. 4) Vā. tābhyām.
- 27 = Bđ. II. 6.27; Vā. 68.26^b, 27^a.
- 28 = Bđ. II. 6.28; Vā. 68.27^b, 28^a. 1) Bđ. Rambhāyām. 2) Vā.T. -tā ye putrāḥ sarve vīraparākramāḥ; V. -tā Hemāyāḥ. putrāḥ pañca mahābalāḥ.
- 29 = Bđ. II. 6.29; Vā. 68.28^b, 29^a. 1) Bđ. putrāś. 2) Vā. Bāliko Vajra-.
- 30 = Bđ. II. 6.30; Vā. 68.29^b, 30^a. 1) Vā. Dānā-. 2) Bđ. te.
- 31 = Bđ. II. 6.31; Vā. 68. 30^b, 31^a. 1) Vā. Arūrur Bali-Janmau ca Virakṣaś ca Viṣas. 2) Vā. Arūros.
- 32 = Bđ. II. 6.32; Vā. 68.31^b, 32^a. 1) Vā. Kuba-. 2) Vā. -nāt kila. 3) Vā. Baleḥ.
- 33 = Bđ. II. 6.33; Vā. 68.32^b, 33^a. 1) Vā. Kumbhilaś. 2) Vā. Virakṣa-. 3) Vā. Va-.

Vṛṣasya tu punaḥ¹⁾ putrās catvāraḥ krūrakarmināḥ²⁾: ||
 Śrāddhahā³⁾ Yajñahā caiva Brahmahā Paśuhā tathā || 34 ||
 krāntā hy Anāyuṣā¹⁾putrā, Vṛtrasyāpi nibodhata ! |
 jajñire śvasanād ghorād²⁾ Vṛtrasy-Ēndreṇa yudhyataḥ³⁾ || 35 ||
 Bakā nāma samā¹⁾khyātā rākṣasāḥ sumahābalāḥ, |
 śatam tāni sahasrāṇi Mahendrānucarāḥ smṛtāḥ ; || 36 ||
 sarve brahmavidāḥ saumyā dhārmikāḥ sūksmamūrtayah |
 prajāsv antargatāḥ sarve nivasanti *sudhārmikāḥ*¹⁾. || 37 ||

| Daityānām Dānavānām ca sarga eṣa prakīrtitāḥ. |

Krodhā tv apratimān putrān
 jajñe vai gāyanottamān: || 38 ||
 Siddhaḥ Pūrṇas ca Vahvī ca
 Pūrṇamśas caiva vīryavān |
 Brahmacāri Śataguṇaḥ
 Suparṇas caiva saptamaḥ || 39 ||
 Viśvāvasus ca Bhānus ca
 Sucandro daśamas tathā, |
 ity ete devagandharvāḥ
 Krodhāyāḥ parikīrtitāḥ. || 40 ||

Pravāhy ajanayat putrān
 yajñe vai gāyanottamān: || 38 ||
 Satvanaḥ Sattvātmakaś caiva
 Kalāpas caiva vīryavān |
 Kṛtavīryo Brahmacāri
 Supāṇḍus caiva saptamaḥ || 39 ||
 Panas caiva Tarāṇas ca
 Sucandro daśamas tathā, |
 ity ete devagandharvā
 vijñeyāḥ parikīrtitāḥ. || 40 ||

34 = Bḍ. II. 6.34; Vā. 68.33bc. 1) Vā. Viśasya tv abhavan. 2) Bḍ.
 -karmanāḥ. 3) Bḍ. -ddhādo.

35 = Bḍ. II. 6.35; Vā. 68.34. 1) Bḍ. Anāyuṣaḥ; Vā. Danāyuṣā-. 2) Bḍ.
 'sumahāghorā. 3) Bḍ. -tā.

36 = Bḍ. II. 6.36; Vā. 68.35. 1) Vā. bhartāro manasā.

37 = Bḍ. II. 6.37; Vā. 68.36. 1) Bḍ. krudhāvṛtāḥ.

38 = Bḍ. II. 6.38a.

38 = Vā. 68.37.

39 = Bḍ. II. 6.38b, 39a.

39 = Vā. 68.38.

40 = Bḍ. II. 6.39bc.

40 = Vā. 68.39.

E.

(Bd. II. 7.443^b—465^a; Vā. 69.324—343.)

sarpāṇām Surasā jajñe¹) śatam ekam²) śirobhṛtam³), |
sarpāṇām Takṣako rājā nāgānām cāpi Vāsukiḥ, || 1 ||
tambahula ity eṣa gaṇaḥ Krodhavaśānvayaḥ¹) |
Pulahasyātmajaḥ²) sargas, Tāmṛyās tu³) nibodhata! || 2 ||
ṣaṭ kanyās¹) tv abhivikhyātās Tāmṛyās ca vijajñire: |
Śyeni²) Bhāsi tathā³) Krauñci Dhṛtarāṣṭri Śuki tathā⁴) || 3 ||
Arunasya ca Gṛdhri¹) tu vīryavantau mahābalau |
Sampātīm ca Jaṭyūm ca prasūtā pakṣisattamau. || 4 ||
Sampāter Vijayāḥ putrā | Sampātir ajanat putraṃ
dvirāsyāḥ Prasahās ca ye | kanyām ekām tathaiḥ ca, |
Jaṭyūsaś ca ye¹) putrāḥ kāka²)gṛdhraśvakarṇinaḥ³). || 5 ||
bhāryā Garutmataś caiva¹) Bhāsi Krauñci tathā Śuki
Dhṛtarāṣṭri ca bhadrā ca²), tāsv apatyāni vacmi te³). || 6 ||
Śuki Garutmataḥ putrān suṣuve ṣaṭ pariśrutān: ||
Sukhaṃ Sunetraṃ Viśikhaṃ | Trisīraṃ Sumukhaṃ caiva
Surūpaṃ Surasaṃ Balam. || 7 || | Balaṃ Prṣṭhaṃ mahābalaṃ. |
te¹)ṣām putrās ca pauṭrās ca Garudānām mahātmanām | Trisāṅkhanetraṃ sumukhaṃ
caturdaśa sahasrāṇi krū²)rāṇām pannaḡāśinām. || 8 || | Surūpaṃ Surasaṃ Balam. || 7 ||
putrapautraḡavisargāc ca teṣām vai vaṃśavistaraiḥ¹) |
vyāptāni yāni sthānāni²) tāni vakṣye yathākramam. || 9 ||
Śālmalidvīpam akhilaṃ Devakūṭam ca parvatam |
Maṇimantaṃ ca śailendraṃ Sahasraśikharaṃ tathā || 10 ||

1 = Bd. II. 7.443^b, 444^a; Vā. 69.324^{ab}. 1) Vā. Surasātha vijajñe tu.

2) Bd.1 naika-; Bd.2 eka-. 3) Bd.2 -dharam; Vā. -mṛtam.

2 = Bd. II. 7.444^b, 445^a; Vā. 69.324^c, 325^a. 1) Vā. -śātmakaḥ. 2) Vā. -jāt.

3) Vā. tan.

3 = Bd. II. 7.445^b, 446^a; Vā. 69.325^b, 326^a. 1) Vā. bahvanyās. 2) Bd.1

Gṛdhri. 3) Bd.1 Śuki. 4) Bd.1 Śyeni ca Dhṛtarāṣṭrikā.

4 = Bd. II. 7.446^b, 447^a; Vā. 69.326^{bc}. 1) Vā. bhāryā Śyeni.5^a = Bd. II. 7.447^b.5^a = Vā. 69.327^a.5^b = Bd. II. 7.448^a; Vā. 69.327^b. 1) Bd.1 purāḥ; Bd.2 suraḥ. 2) Bd.

kaṅka-. 3) Bd.1 -dhrās ca karṇikāḥ; Bd.2 karkikāḥ.

6 = Bd. II. 7.449^b, 449^a; Vā. 69.328. 1) Vā. cāpi. 2) Bd. tathā Śyeni.

3) Bd.2 kṣyati; Vā. -kṣyate (-cmy aham).

7^a = Bd. II. 7.449^b; Vā. 69.329^a.7^b = Bd. II. 7.450^a.7^{bc} = Vā. 69.329^b, 330^a.8 = Bd. II. 7.450^b, 451^a; Vā. 69.330^b, 331^a. 1) Vā. e-. 2) Bd.1 pu-9 = Bd. II. 7.451^b, 452^a; Vā. 69.331^b, 332^a. 1) Vā. -raḥ. 2) Vā. deśāni (sthānāni).10 = Bd. II. 7.452^b, 453^a; Vā. 69.332^b, 333^a.

Parnamālam Sukeśam ca Śataśṛṅgam tathācalam |
 Kaurajam¹⁾ Pañcaśikharam Hemakūṭam ca parvatam. || 11 ||
 pracandavāyupraja¹⁾vair dīpitaiḥ padmarāgibhiḥ |
 śailaśṛṅgāni²⁾ vyāptāni Gārudais tair mahātmabhiḥ. || 12 ||
 Bhāsiputrāḥ smṛtā bhāsā ulūkāḥ kākakukkuṭāḥ |
 mayūrāḥ kalaviṅkāś ca kapotā lāvattittirāḥ. || 13 ||
 Krauñci vādhriṅgasāḥ Śyeni kurarān sārāsān bakān²⁾ |
 ityevamādayo 'nye 'pi kravyādā ye ca pakṣiṇāḥ. || 14 ||
 Dhṛtarāṣṭri tu¹⁾ hamsāmś ca kalahamsāmś ca bhāmini |
 cakravākāmś ca vihagān sarvāmś caivaudakān dvijān. || 15 ||
 etān eva¹⁾ vijajñe 'tha²⁾ putrapautram anantakam³⁾. |
 Garuḍasyātmajaḥ proktā; Irāyāḥ śṛṅguta prajāḥ! || 16 ||
 Irā pra¹⁾ajñe kanyā vai tisraḥ kamalalocanaḥ |
 vanaspatinām vṛkṣāṅām vīrudhām caiva mātaraḥ: || 17 ||
 Latā caiv-Ālatā cēti | Latā caivātha Valli ca
 Vīrudhā cēti te trayāḥ¹⁾. | Virudhā cēti tās tu vai. |
 Latā vanaspatīn²⁾ jajñe | Latā vanaspatīn jajñe hy
 Puṣpād api phalāvahan, || 18 || apuṣpān pulinasthitān || 18 ||
 puṣpaiḥ phalagrahair vṛkṣān | yuktān puṣpaphalair vṛkṣām |
 Alatā samasūyata | Latā vai samprasūyate. |
 gulmās tathā latāvallyas | atha Valli tu gulmāmś ca
 tvaksārās tṛṇajātayaḥ. | tvaksārās tṛṇajātayaḥ. |
 vīrudhas¹⁾ tad apatyam hi²⁾, vaṃśas cātra samāpyate. || 19 ||
 ete Kaśyapadāyādā vyākhyātāḥ sthāṇujamgamāḥ, |
 teṣām putrās ca pautrās ca, yair idaṃ samta¹⁾taṃ jagat. || 20 ||
 eṣa¹⁾ sargaikadeśasya kīrtito 'vayavo mayā, |
 Mārīco 'yam²⁾ prajāśargāḥ samāsena prakīrtitāḥ, |
 na śakyam vyāsato vaktuṃ varṣāṅām ca śatair api³⁾. || 21 ||

- 11 = Bḍ. II. 7.453^b, 454^a; Vā. 69.333^b, 334^a. 1) Bḍ. -raram.
 12 = Bḍ. II. 7.454^b, 455^a; Vā. 69.334^b, 335^a. 1) Vā. -bha-. 2) Vā. -jālāni.
 13 = Bḍ. II. 7.455^b, 456^a; Vā. 69.335^b, 336^a.
 14 = Bḍ. II. 7.456^b, 457^a; Vā. 69.336^b, 337^a. 1) Vā. vārdhi-. 2) Bḍ. -cā
 vādhriṅgasāḥ śyenaḥ kurarāḥ sārāsā bakāḥ.
 15 = Bḍ. II. 7.457^b, 458^a; Vā. 69.337^b, 338^a. 1) Vā. ca.
 16 = Bḍ. II. 7.458^b, 459^a; Vā. 69.338^b, 339^a. 1) Bḍ. Śyeny anantam.
 2) Bḍ. tu. 3) Bḍ. dvijottamāḥ.
 17 = Bḍ. II. 7.459^b, 460^a; Vā. 69.339^{bc}. 1) Bḍ. vi.
 18 = Bḍ. II. 7.460^b, 461^a. 1) Bḍ.1 tatra | 18 = Vā. 69.339^d, 340^a.
 yā: Bḍ.2 iti te trayam. 2) Bḍ.1
 -tir; Bḍ.2 -tir.
 19^{ab} = Bḍ. II. 7.461^b, 462^a. | 19^{ab} = Vā. 69.340^b, 341^a.
 19^c = Bḍ. II. 7.462^b; Vā. 69.341^b. 1) Vā.T. -dhā. 2) Vā.T. apatyāni;
 V. -tye hi.
 20 = Bḍ. II. 7.463; Vā. 69.342. 1) Vā. pūri-
 21 = Bḍ. II. 7.464, 465^a; Vā. 69.343. 1) Vā. iti. 2) Bḍ.1 -co vaḥ. 3) Vā.
 api varṣasātair dvijāḥ.

Textgruppe II.

A.

(L. 63.1—21; Mt. 5.1—32; P.1. I. 6.1—33^a; P.2.V. 6.1—33. cfr. Kū. 16.1—16.)

Devānāṃ Dānavānāṃ ca gandharvoragarakṣasām |
utpattim *vistareṇaiva*¹⁾ *sūta*²⁾ brūhi yathā*tatham*³⁾! || 1 ||

sūta (Pulastya) uvāca:

saṃkalpād darśanāt sparśāt pūrveṣāṃ sṛṣṭir ucyate, |
Dakṣāt Prācetasād ūrdhvaṃ sṛṣṭir maithunasambhava²⁾. || 2 ||
prajāḥ sṛjēti vyādīṣṭaḥ pūrvam Dakṣaḥ Svayambhuvā |
yathā sasarja caivā*śau*¹⁾, tathai*va*²⁾ śṛ*ṇuta dvijāḥ*³⁾! || 3 ||
yadā tu sṛjatas tasya devarṣiganapannagān |
na vṛddhim agamal lokas, tadā maithunayogatas || 4 ||
Dakṣaḥ putrasahasrāṇi *tad-Āsiknyām*¹⁾ ajījanat. |
tāṃs tu dṛṣṭvā mahābhāgān²⁾ sisṛkṣu*r*³⁾ vividhāḥ prajāḥ || 5 ||
Nāradaḥ prāha Haryaśvān Dakṣa-putrān samāgatān: |
bhuvāḥ pramāṇam sarvatra¹⁾ jñātvōrdhvam adha eva *ca*²⁾ || 6 ||
tataḥ sṛṣṭim viśeṣeṇa kurudhvam *ṛṣisattamāḥ*¹⁾! |
te tu tadvacanam śrutvā prayātāḥ sarvatodīśam, || 7 ||
adyāpi na nivartante samudrād iva sindhavaḥ. |
Haryaśveṣu *pranaṣṭeṣu*¹⁾ punar Dakṣaḥ prajāpatiḥ || 8 ||

1 = L. 63.1; Mt. 5.1; P.1 I. 6.1; P.2 V. 6.1. 1) L. brūhi sūtādyā; P.1 P.2 vistareṇēmām. 2) P.1P.2 guro. 3) L. yathākramam anuttamam; P.1P.2 yathāvidhi.

2 = L. 63.2; Mt. 5.2; P.1 I. 6.2; P.2 V. 6.2. 1) P.2 prajā maithunasambhavāḥ.

3 = Mt. 5.3; P.1 I. 6.3^a = b; P.2 V. 6.3^a = b. 1) P.1P.2V. caivāśau. 2) P.2 tac caiva. 3) P.1P.2 śṛṇu Kaurava.

4 = L. 63.3^ab; Mt. 5.4^ab; P.1 I. 6.3^b, 4^a; P.2 V. 6.3^b, 4^a.

5 = L. 63.3^c, 4^a; Mt. 5.4^c, 5^a; P.1 6.4^b, 5^a; P.2 V. 6.4^b, 5^a. 1) L. pañca Sūtyām; Mt. Pāñcajanyaṃ; P.2 yath-Ā-; V. Pāñcaśaktyām. 2) Mt. mahābhāgaḥ; P.2 mahābhāga. 3) P.1P.2 sisṛkṣūn.

6 = L. 63.4^b, 5^a; Mt. 5.5^b, 6^a; P.1 I. 6.5^b, 6^a; P.2 V. 6.5^b, 6^a. 1) L.P.1 sarvaṃ tu. 2) P.1P.2 vā.

7 = L. 63.5^b, 6^a; Mt. 5.6^b, 7^a; P.1 I. 6.6^b, 7^a; P.2 V. 6.6^b, 7^a. 1) L. muni-sattamāḥ.

8 = L. 63.6^b, 7^a; Mt. 5.7^b, 8^a; P.1 I. 6.7^b, 8^a; P.2 V. 6.7^b, 8^a. 1) L. ca naṣṭeṣu.

Vairiṇyām eva¹) putrāṇām sahasram asrjat prabhūḥ; |
 Śabalā nāma te viprah²) sametāḥ sṛṣṭihetavaḥ³). || 9 ||
 Nārado 'nugātān prāha punas tān pūrvavan *muniḥ*¹): |
 bhuvaḥ pramāṇam sarvatra²) jñātvā bhrātṛn *atho* punaḥ³) || 10 ||
 āgatyā *cātha*¹) sṛṣṭim *vai*²) kariṣyatha viśeṣataḥ! |
 te 'pi tenaiva mārgeṇa jagmur bhrātṛ*pathā*³) tadā⁴). || 11 ||
 tataḥ prabhṛti na bhrātuḥ kaniyān mārgam icchati, |
 anviṣyan¹) duḥkham āpnoti, tena tat parivarjayet. || 12 ||
 tatas teṣu *api* naṣṭeṣu¹) ṣaṣṭim²) kanyāḥ prajāpatih |
 Vairiṇyām³); janayāmāsa Dakṣaḥ Prācetasas tadā⁴). || 13 ||
 prādāt¹) sa daśa Dharmāya²), Kaśyapāya trayodaśa, |
 saptaviṃśati³) Somāya⁴), catasro 'riṣṭanemaye⁵) || 14 ||
 dve caiva Bhrū¹putrāya, dve Kṛśāśvāya dhimate |
 dve caiv²-Aṅgirase *tadvat*³); tāsām nāmāni vistarāt⁴) || 15 ||
 śṛṇudhvam¹) devamātṛṇām prajāvistāram āditaḥ: |
 Arundhati²) Vasur Yāmī³) Lambā Bhānur Marutvati⁴) || 16 ||
 Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā ca bhāmini¹) |
 Dharmapatnyāḥ samākhyātās²), tāsām putrān nibodhata³)! || 17 ||

- 9 = L. 63.7^b, 8^a; Mt. 5.8^b, 9^a; P.1 I. 6.8^b, 9^a; P.2 V. 6.8^b, 9^a. 1) L. Sūtyām eva ca; P.1P.2 Viriṇyām eva. 2) P.1 Śabalāśvā nāma te ca. 3) P.1 -ṭikarmaṇi.
- 10 = L. 63.8^b, 9^a; Mt. 5.9^b, 10^a; P.1 I. 6.9^b, 10^a; P.2 V. 6.9^b, 10^a. 1) L. sūryavarcasaḥ; Mt. -vat sā tān. 2) L.P.1 sarvam tu. 3) L. punaḥ punaḥ; P.2 tathaiva ca.
- 11 = L. 63.9^b, 10^a; Mt. 5.10^b, 11^a; P.1 I. 6.10^b, 11^a; P.2 V. 6.10^b, 11^a. 1) L. vātha. 2) Mt. ca; P.1P.2 ca punaḥ sṛṣṭim. 3) L. bhrātṛgatim; P.1 bhrātranugās; P.1 bhrātṛn yathā. 4) L. tathā.
- 12 = Mt. 5.11^{bc}; P.1 I. 6.11^b, 12^a; P.2 V. 6.11^b, 12^a. 1) P.1 anveṣṭā; P.2 anveṣa-.
- 13 = Kū. 16.(4); L. 63.10^b, 11^a; Mt. 5.12; P.1 I. 6.12^b, 13^a; P.2 V. 6.12^b, 13^a. 1) Mt. teṣu vinaṣṭeṣu. 2) L. ṣaṣṭi-. 3) P.1P.2 Viriṇyām. 4) Mt. tathā; Kū. teṣu putreṣu naṣṭeṣu māyayā Nāradasya tu | ṣaṣṭim Dakṣo 'srjat kanyā Vairiṇyām vai prajāpatih. ||
- 14 = Kū. 16.5; L. 63.11^b, 12^a; Mt. 5.13; P.1 I. 6.13^b, 14^a; P.2 V. 6.13^b, 14^a. 1) Kū. dadau. 2) L. daśakam Dharmam. 3) Kū.L. viṃśat sapta ca; Mt.P.2 -ṭim; P.1 viṃśatim sapta. 4) Kū. yuktāḥ. 5) P.1P.2 Ariṣṭanemine.
- 15 = Kū. 16.6; L. 63.12^b, 13^a; Mt. 5.14; P.1 I. 6.14^b, 15^a; P.2 V. 6.14^b, 15^a. 1) Kū. Bahu-. 2) P.2 vai c-. 3) P.1P.2 prādāt. 4) Kū. vakṣye 'tha vistaram.
- 16 = Kū. 16.7^a = b; L. 63.13^b, 14^a; Mt. 5.15; P.1 I. 6.15^b, 16^a; P.2 V. 6.15^b, 16^a. 1) P.1 śṛṇu tvam; P.2 śṛṇuṣva. 2) Kū.L.Mt. Marutvati. 3) L. Yāmī; P.1 Jāmī; P.2 Jāmī. 4) Kū.L.Mt. Arundhati.
- 17 = Kū. 16.7^b, 8^a; L. 63.14^b, 15^a; Mt. 5.16; P.1 I. 6.16^b, 17^a; P.1 V. 6.16^b, 17^a. 1) L. bhānini; P.2T. bhāvita. 2) Kū. -nyo dāśa tv etās. 3) L. vadāmi vaḥ; P.1P.2 nibodha me.

Viśvedevās tu Viśvāyāḥ¹⁾, Sādhyā Sādhyān ajiJanat, |
 Marutvatyām Marutvanto, Vasos tu Vasavas tathā²⁾, || 18 ||
 Bhānos tu Bhānavo jātā¹⁾, Muhūrtāyām²⁾ Muhūrtakāḥ³⁾, |
 Lambāyām⁴⁾ Ghoṣanāmāno, Nāgavīthī⁵⁾ tu Yāmijā⁶⁾ || 19 ||
 pṛthivītalasambhūtam Arundhatyām ajāyata¹⁾, |
 Saṃkalpāyās²⁾ tu Saṃkalpo³⁾; Vasu-srṣṭim nibodhata⁴⁾ || 20 ||
 jyotiṣmantas tu¹⁾ ye devā vyāpakāḥ sarvatodīsam, |
 Vasavas te samākhyātās, teṣāṃ sargaṃ nibodhata²⁾: || 21 ||
 Āpo Dhruvās ca Somaś ca Dharās caiv-Ānilo 'nalaḥ |
 Pratyūṣās ca Prabhāśās ca Vasavo 'ṣṭau prakīrtitāḥ. || 22 ||
 Āpasya putrās catvāraḥ: Śānto Vaitaṇḍa¹⁾ eva ca |
 Śambo 'tha Munibabhruś ca²⁾ yajñaraksādhikāriṇaḥ. || 23 ||
 Dhruvasya Kālāḥ putras tu¹⁾, Varcāḥ Somād ajāyata, |
 Draviṇo Havyavāhaś ca Dharaputrāv imau²⁾ smṛtau. || 24 ||
 Kalyāṇinyām¹⁾ tataḥ Prāṇo Ramaṇaḥ Śiśiro 'pi ca, |
 Manoharā Dharāt putrān avāpātha Hareḥ sutā²⁾. || 25 ||
 Śivā¹⁾ Manojavam putram Avijñātagatiṃ tathā²⁾ |
 avāpa c-Ānalāt³⁾ putrāv agniprāyaguṇau punaḥ⁴⁾. || 26 ||
 Agniputraḥ Kumāras tu śarastambe vyajāyata, |
 tasya¹⁾ Śākho Viśākhaś²⁾ ca Naigameyaś³⁾ ca Prṣṭhajāḥ⁴⁾. || 27 ||

- 18 = Kū 16.8b, 9a; L. 63.15b, 16a; Mt. 5.17; P.1 I. 6.17b, 18a; P.2 V. 6.17b, 18a.
 1) Kū. -yāḥ. 2) Kū.T. Vasvās tu V. t.; P.2 -vaḥ smṛtāḥ.
 19 = L. 63.16b, 17a; Mt. 5.18; P.1 I. 6.18b, 19a; P.2 V. 6.18b, 19a. 1) L. -vaḥ
 proktā; Mt. -vas tadvan. 2) L. P.1 -tāyā. 3) P.1.P.2 Muhūrtajāḥ.
 4) L. -āyā. 5) L. Nāgavīthis. 6) L. Yāmijāḥ; P.1.P.2 Jāmijā.
 20 = L. 63.17b = b; Mt. 5.19; P.1 I. 6.19b, 20a; P.2 V. 6.19b, 20a. 1) P.2
 vyajāyata. 2) P.2 Saṃkalpāyām. 3) P.1.P.2 Saṃkalpā. 4) L.
 Vasu-sargaṃ vadāmi vaḥ; Mt. teṣāṃ sargaṃ ni-; P.1 nidhāraya;
 P.2 Vasoḥ srṣṭim nibodha me.
 21 = L. 63.18; Mt. 5.20; P.1 I. 6.20b, 21a; P.2 V. 6.20b, 21a. 1) P.1 -taś ca.
 2) L. sarvabhūtahitaiṣiṇaḥ; P.1.P.2 t. nāmāni me śṛṇu.
 22 = L. 63.19; Mt. 5.21; P.1 I. 6.21b, 22a; P.2 V. 6.21b, 22a.
 23 = Mt. 5.22; P.1 I. 6.22b, 23a; P.2 V. 6.22b, 23a. 1) Mt. vai Daṇḍa.
 2) Mt. Mañivaktraś ca; P.1 api Śānto munir Babhrur.
 24 = Mt. 5.23; P.1 I. 6.23b, 24a; P.2 V. 6.23b, 24a. 1) P.2 -traś ca. 2) Mt.
 ubhau.
 25 = Mt. 5.24; P.1 I. 6.24b, 25a; P.2 V. 6.24b, 25a. 1) P.1.P.2 kalpāntasthas.
 2) P.1.P.2 Manoharo Dhavaś cātha Śivo vātha Hareḥ sutāḥ.
 26 = Mt. 5.25; P.1 I. 6.25b, 26a; P.2 V. 6.25b, 26a. 1) P.1.P.2 Śivo. 2) P.1
 P.2.V. -gatipradam. 3) P.1 c-Ānalāḥ; P.2 c-Ānilāḥ. 4) P.1.P.2
 putrān agniprāyaguṇāms tataḥ.
 27 = Mt. 5.26; P.1 I. 6.26b = b; P.2 V. 6.26b, 27a. 1) P.1 tatra. 2) P.2
 Śākḥ-Opaśākhaś. 3) P.1 Nigameṣu. 4) P.1.P.2 Svayambhuvāḥ.

apatyam Kṛttikānām tu¹⁾ Kārttikeyas tataḥ smṛtaḥ, |
 Pratyūṣasya²⁾ ṛṣih³⁾ putro munir⁴⁾ nāmātha⁵⁾ Devalaḥ. || 28 ||
 Viśvakarmā Prabhāsasya putraḥ śilpi prajāpatiḥ |
 prāsādabhavanodyānapratimābhūṣaṇādiṣu || 29 ||
 taḍāgā¹⁾rāmākūpeṣu smṛtaḥ²⁾ so 'maravardhakiḥ³⁾. |
 Ajaikapād Ahirbudhnyo⁴⁾ Virūpākṣo 'tha Raivataḥ⁵⁾ || 30 ||
 Haras ca Bahurūpaś ca Tryambakaś ca Sureśvaraḥ |
 Sāvitraś ca Jayantaś ca Pināki cāparājitaḥ, || 31 ||
 ete Rudrāḥ samākhyātā ekādaśa gaṇeśvaraḥ. |
 eteṣāṃ mānasānām tu trisūlavaradhāriṇām || 32 ||
 koṭyaś caturaśītis¹⁾, tat²⁾putrāś cākṣaya matāḥ |
 dikṣu sarvāsu ye rakṣāṃ prakurvanti gaṇeśvaraḥ. |
 ete vai putrapautrāś ca³⁾ Surabhigarbbhasaṃbhavāḥ. || 33 ||

28 = Mt. 5.27^{ab}; P.1 I. 6.27; P.2 V. 6.27^b, 28^a. 1) P.1P.2 ca. 2) Mt.
 Pratyūṣasa. 3) P.1P.2V. Ṛbhuh; P.2T. vibhuh. 4) Mt. vibhur.
 5) Mt. nāmātha.

29 = Mt. 5.27^c, 28^a; P.1 I. 6.28; P.2 V. 6.28^b, 29^a.

30 = L. 63.20^a = b; Mt. 5.28^b, 29^a; P.1 I. 6.29; P.2 V. 6.29^b, 30^a. 1) P.1
 taṭākā-. 2) P.2 sthitaḥ. 3) P.1 tridaśānām ca vardhakiḥ. 4) L.
 Ahibradhno. 5) L. -kṣaḥ sa- Bhairavaḥ.

31 = L. 63.20^b, 21^a; Mt. 5.29^b, 30^a; P.1 I. 6.30; P.2 V. 6.30^b, 31^a.

32 = L. 63.21^b = a; Mt. 5.30^b, 31^a; P.1 I. 6.31; P.2 V. 6.31^b, 32^a.

33 = Mt. 5.31^b, 32; P.1 I. 6.32, 33^a; P.2 V. 6.32^b, 33. 1) P.1 koṭyaś catur-
 aśītis tu. 2) P.2T. -tir mat-. 3) Mt. putrapautrasutāś caite.

B.

(L. 63.22—41; Mt. 6.1—47; P.1 I. 6.38^b—79; P.2 V. 6.34—80;
cfr. Kū. 16.17—20, 18.11, 12.)

Kaśyapasya pravakṣyāmi patnībhyaḥ putrapautrakān¹): |
Aditir Ditir Danuś²) caiva³) Ariṣṭā Surasā tathā⁴) || 1 ||
Surabhir Vinatā caiva¹) Tāmra²) Krodhavaśā Irā³) |
Kadrūḥ⁴) Khasā Munis⁵) tadvat⁶), tāsāṃ putrān nibodhata⁷)! || 2 ||
Tuṣitā nāma ye devās¹) Cākṣuṣasyāntare manoh, |
Vaivasvate 'n²)tare caite hy³) Ādityā dvādaśa smṛtāḥ⁴): || 3 ||
Indro¹) Dhātā Bhagav Tvaṣṭā Mitro 'tha Varuṇo 'ryamā²) |
Vivasvān Savitā Pūṣā³) Amśumān Viṣṇur eva ca || 4 ||
ete sahasrakiraṇā ādityā dvādaśa smṛtāḥ, |
Māricāt Kaśyapāj jajñe¹) putrān Aditir uttamān²). || 5 ||
Kṛśāśvasya ṛṣeḥ putrā devapraharaṇāḥ smṛtāḥ. |
ete devagaṇā viprāḥ¹) pratimanvantareṣu ca || 6 ||
utpadyante praliyante kalpe kalpe tathaiva ca. |
Ditiḥ putradvayam lebbe Kaśyapād iti naḥ śrutam¹). || 7 ||
Hiraṇyakaśipuṃ¹) caiva²) Hiraṇyākṣam³) tathaiva ca⁴). |
Hiraṇyakaśipos tadvaj jātam putracatuṣṭayam: || 8 ||

1 = Kū. 16.17^a = b; L. 63.22; Mt. 6.1; P.1 I. 6.38^b, 34^a; P.2 V. 6.34.

1) L. putrapautrakam; P.1 putrapautrādīpātñiṣu. 2) L. Aditiś ca Ditiś. 3) Kū. tadvat. 4) L. -sā Munih.

2 = Kū. 16.17^b, 18^a; L. 63.23; Mt. 6.2; P.1 I. 6.34^b, 35^a; P.2 V. 6.35. 1) L. Mt.P.2 tadvat. 2) L. Surabhi-Vinatā Tāmra tadvat. 3) Kū. tv Irā; L. Ilā. 4) Kū. -drur; P.1 Kadrū. 5) L. Kadrūs Tviṣā Danus; Mt. Kadrūr Viśvā M.; P.1 Kadrū Kh. M. 6) Kū. Muniś ca dhar-majñā. 7) L. putrān vadāmi vaḥ; P.1P.2 tāsu putrān nibodha me; Kū. tatputrān vai nibodhata.

3 = Kū. 16.19^b, 20^a; L. 63.24; Mt. 6.3; P.1 I. 6.35^b, 36^a; P.2 V. 6.36.

1) Kū. te pūrvaṃ. 2) L. -tān-. 3) Kū. proktā; L. te vai; P.1 caiva Ād-; P.2 te vā Ād-. 4) Kū. -yaś c-Āditeḥ sutāḥ.

4 = Kū. 16.19^b, 19^a; L. 63.25; Mt. 6.4; P.1 I. 6.36^b, 37^a; P.2 V. 6.37. 1) Kū. Amśo. 2) Mt. Yamaḥ. 3) Kū. -sā hy.

5 = L. 63.26 = a; Mt. 6.5; P.1 I. 6.37^b, 38^a; P.2 V. 6.38. 1) Mt. āpa; P.1 jātāḥ. 2) P.1 pūtrās te 'ditiṇandanāḥ.

6 = Mt. 6.6; P.1 I. 6.38^b, 39^a; P.2 V. 6.39. 1) P.1 -nās tāta.

7 = Kū. 16.20^b = b; L. 63.27^a = b; Mt. 6.7; P.1 I. 6.39^b, 40^a; P.2 V. 6.40. 1) Kū. balagarvitam.

8 = Kū. 16.20^c = a; L. 63.27^b = a; Mt. 6.8; P.1 I. 6.40^b, 41^a; P.2 V. 6.41.

1) Mt.T.P.2 -kaśipus. 2) Kū. jyēṣṭham. 3) Mt.T.P.2 -yākṣas.

4) Kū. tathānujam.

Prahādaś¹⁾ c-Ānuhlādaś¹⁾ ca Samhlādo¹⁾ Hlāda¹⁾ eva ca. |
 Prahāda¹⁾putra Āyuṣmāñ Śibir Bāṣkala²⁾ eva ca || 9 ||
 Virocanaś caturthaś ca¹⁾, sa Balim putram āptavān. |
 Baleḥ putraśatam tv āsid Bāṇajyeṣṭhaṃ tato dvijāḥ³⁾: || 10 ||
 Dhṛtarāṣṭras tathā Sūryaś Candraś Caudrāmśutāpanaḥ¹⁾ |
 Nikumbhanābho²⁾ Gurvakṣaḥ Kuṣṣir³⁾ Bhīmo Bibhīṣanaḥ⁴⁾, || 11 ||
 evamādyās¹⁾ tu²⁾ bahavo Bāṇajyeṣṭhā guṇādhikāḥ³⁾, |
 Bāṇaḥ Sahasrabāhuś ca⁴⁾ sarvāstragaṇa⁵⁾samyutaḥ, || 12 ||
 tapasā toṣito yasya pure vasati Śūlabhṛt¹⁾, |
 Mahākālatvam agamat sāmyam²⁾ yaś ca³⁾ Pinākiṇaḥ. || 13 ||
 Hiranyākṣasya putro 'bhūd Ulūkaḥ Śakunis tathā¹⁾ |
 Bhūtasamtāpanaś caiva Mahānābhas²⁾ tathaiva ca. || 14 ||
 etebhyaḥ putrapautrāṇāṃ koṭayaḥ saptasaptatiḥ¹⁾ |
 mahābalā mahākṣyā nānārūpā mahaujasaḥ. || 15 ||
 Danuḥ putraśatam lebhe Kaśyapād bala¹⁾darpitam; |
 Vipracittih pradhāno 'bhūt teṣāṃ²⁾ madhye mahābalaḥ³⁾, || 16 ||
 Dvimūrdhā Śakuniś caiva¹⁾ tathā Saṅkuśirodharah |
 Ayomukhaḥ Śambaraś ca Kapilo²⁾ Vāmanas tathā || 17 ||
 Mārīcīr Meghavāms¹⁾ caiva Irāgarbhaśīrās²⁾ tathā |
 Vidrāvāṇaś³⁾ ca Ketuś ca Ketuvīryaḥ Śatahradaḥ⁴⁾ || 18 ||
 Indrajit Saptajic¹⁾ caiva Vajranābhas tathaiva ca |

9 = Mt. 6.9; P.1 I. 6.41^b, 42^a; P.2 V. 6.42. 1) Mt.V.P.2 -hrād-. 2) P.1P.2 Bāṣkalir.

10 = Mt. 6.10; P.1 I. 6.42^b, 43^a; P.2 V. 6.43. 1) P.1P.2 tu. 2) P.1 tato nṛpa; P.2 tathaiva ca.

11 = Mt. 6.11; P.1 I. 6.43^b, 44^a; P.2 V. 6.44. 1) P.1P.2 Sūryo Vivasvān Amśutāpanaḥ. 2) P.1P.2T. -nāmā. 3) Mt. Kuṣṣi-; P.2T. Kulī. 4) P.1P.2 'tha Bhīṣanaḥ.

12 = Mt. 6.12; P.1 I. 6.44^b, 45^a; P.2 V. 6.45. 1) P.1P.2V. evam anye. 2) P.2 te. 3) P.1P.2 Bāṇo jyeṣṭho guṇādhikāḥ. 4) P.1 tu; P.2 sahasrabāhubhyaṃ(bhiḥ). 5) P.1P.2 -gaṇa-.

13 = Mt. 6.13; P.1 I. 6.45^b, 46^a; P.2 V. 6.46. 1) P.1 -dhṛt; P.2 -dhṛk. 2) P.1 sārthyam. 3) P.1P.2 yasya.

14 = Mt. 6.14; P.1 I. 6.46^b, 47^a; P.2 V. 6.47. 1) P.1P.2 V. Andhako nāma nāmataḥ. 2) P.1 Mahānāgas; P.2 Mahābhīmas.

15 = Mt. 6.15; P.1 I. 6.47^b, 48^a; P.2 V. 6.48. 1) P.2T. saptavimśatiḥ.

16 = L. 63.28; Mt. 6.16; P.1 I. 6.48^b, 49^a; P.2 V. 6.49. 1) P.1P.2 vara-. 2) Mt. yeṣāṃ; P.1 eṣāṃ. 3) L. dvijottamāḥ.

17 = Mt. 6.17; P.1 I. 6.49^b, 50^a; P.2 V. 6.50. 1) P.1P.2 Dviraṣṭamūrdhā Śakunis. 2) Mt. Kapiśo.

18 = Mt. 6.18; P.1 I. 6.50^b, 51^a; P.2 V. 6.51. 1) P.1P.2 Māgadhaś. 2) P.1 Harir Gajaśīrās; P.2 Haragarjaśīrās. 3) P.1P.2 Nidrādharaś. 4) P.1P.2 Śatakratuḥ.

19 = Mt. 6.19; P.1 I. 6.51^b, 52^a; P.2 V. 6.52. 1) P.1P.2 Indramitragrahaś. 2) P.1P.2 Ekavastro.

Ekacakro²⁾ mahābāhur Vajrākṣas Tārakas tathā || 19 ||
 Asilomā Pulomā ca *Bindur Bāṇo*¹⁾ mahāsuraḥ |
 Svarbhānur Vṛṣaparvā ca, evamādyā Daṇḍ sutāḥ. || 20 ||
 Svarbhānos tu Prabhā¹⁾ kanyā Śāci caiva Pulomajā, |
 Upadānavi Mayasyāsīt tathā Mandodarī Kuhūḥ, || 21 ||
 Śarmiṣṭhā Sudarī¹⁾ caiva Candra²⁾ ca Vṛṣaparvaṇaḥ. |
 Pulomā Kālakā³⁾ caiva Vaiśvānarasute hi te⁴⁾ || 22 ||
 bahvapatye¹⁾ mahāsattve²⁾ Mārīcasya parigrahe³⁾. |
 tayoh ṣaṣṭiḥ sahasrāṇi⁴⁾ Dānavānām abhūt pura⁵⁾. || 23 ||
 Paulomān Kālakeyāmś¹⁾ ca Mārīco 'janayat pura, |
 avadhyā ye 'ma²⁾rāṇām vai Hiranyapuravāsinah; || 24 ||
 Caturmukhāl labdhavarās te¹⁾ hatā Vijayena tu. |
 Vipracittih Saimhikeyān Simhikāyām²⁾ ajtjanat, || 25 ||
 Hiranyakaśīpor ye vai bhāgineyās trayodaśa: |
 Vyamsaḥ Śalyaḥ¹⁾ ca rājendra Nalo Vātāpīr eva ca || 26 ||
 Ilvalo Namuciś caiva *Svasrpaś*¹⁾ c-Āñjanas²⁾ tathā |
 Narakāḥ Kālanābhaś ca Saramāṇas³⁾ tathāiva ca || 27 ||
 Kālavīryaś¹⁾ ca vikhyāto Danuvamśavivardhanaḥ²⁾. |
 Saṃhlādasya³⁾ tu Daityasya Nivātakavacāḥ *smṛtāḥ*⁴⁾, || 28 ||
 avadhyāḥ sarvadevānām¹⁾ gandharvoragarakṣasām, |
 ye hatā balam²⁾ āsṛitya tv³⁾ Arjunena raṇājire. || 29 ||
 ṣaṭ kanyā janayāmāś Tāmrā Mārīcavijataḥ¹⁾: |
 Śukr²⁾ Śyenī³⁾ ca Bhāstī⁴⁾ ca Sugrīvī⁵⁾ Ḡṛdhrikā⁶⁾ Śucih⁷⁾. || 30 ||

20 = Mt. 6.20; P.1 I. 6.52^b, 53^a; P.2 V. 6.53. 1) P.1P.2 V. Vikurvāṇo.

21 = Mt. 6.21; P.1 I. 6.53^b, 54^a; P.2 V. 6.54. 1) P.1P.2 Suprabhā.

22 = Mt. 6.22; P.1 I. 6.54^b, 55^a; P.2 V. 6.55. 1) P.1P.2 Sundarī. 2) P.1
 Caṇḍā. 3) P.2 -lake. 4) P.1 ubhe.

23 = Mt. 6.23; P.1 I. 6.55^b, 56^a; P.2 V. 6.56. 1) P.1 bahvapatyo. 2) P.1
 mahāsattvo. 3) P.1 parigrahaḥ. 4) Mt. P.1 ṣaṣṭisahasrāṇi; P.2
 sahasrāṇām. 5) P.1 purābhavan.

24 = Mt. 6.24; P.1 I. 6.56^b, 57^a; P. V. 6.57. 1) P.1P.2 Kālakhañjāmś.
 2) P.1P.2 na-.

25 = Mt. 6.25; P.1 I. 6.57^b, 58^a; P.2 V. 6.58. 1) P.1P.2 -varā ye. 2) P.1
 Simhikāyām nava putrān; P.2 Saimhikeyam ugraṃ putram.

26 = Mt. 6.26; P.1 I. 6.58^b, 59^a; P.2 V. 6.59. 1) P.1P.2 Kamsaḥ Śāṅkhaś;
 Mt. Vyamsaḥ Kalpaś.

27 = Mt. 6.27; P.1 I. 6.59^b, 60^a; P.2 V. 6.60. 1) P.1P.2 Khasrmaś. 2) Mt.
 c-Āñjanas. 3) P.1P.2 Paramāṇus.

28 = Mt. 6.28; P.1 I. 6.60^b, 61^a; P.2 V. 6.61. 1) P.1P.2 Kalpavīryaś.
 2) P.1P.2 -naḥ. 3) P.2 Saṃhrā-. 4) P.1P.2 kule.

29 = Mt. 6.29; P.1 I. 6.61^b, 62^a; P.2 V. 6.62. 1) P.2 -bhūtānām. 2) Mt.T.
 Bhargam. 3) P.1P.2 -tya Arj-.

30 = Kū. 18.11; L. 63.29; Mt. 6.30; P.1 I. 6.62^b, 63^a; P.2 V. 6.63. 1) Kū.L.
 Tāmrā ca janayāmāś ṣaṭ kanyā dvijapuṅgavāḥ; P.1 Mārīcavīr-

Śuki śukān ulūkāmś ca janayāmāsa dharmataḥ, |
 Śyenī śyenāmś tathā Bhāsi¹⁾ kurarān apy ajījanat²⁾, || 31 ||
 Ḡṛdhri ḡṛdhraṅ kapotāmś¹⁾ ca pārāvatavihamgamān, |
 hamsasārasakāraṇḍa²⁾plavāñ Chucir ajījanat, || 32 ||
 ajāśvameṣoṣṭrakharān Sugrīvi cāpy ajījanat. |
 eṣa Tāmraṅvayaḥ prokto¹⁾, Vinatāyā²⁾ nibodhata³⁾ || 33 ||
 Garuḍaḥ patatām śreṣṭho¹⁾ Aruṇaś ca²⁾ patatrinām³⁾, |
 Saudāmanī⁴⁾ tathā kanyā⁵⁾ yēyaṃ nabhasī viśrutā⁶⁾. || 34 ||
 Sampātīś ca Jaṭāyuś ca Aruṇasya sutāv ubhau, |
 Sampātīputro Babhrūś ca Śīghragaś cāpi¹⁾ viśrutāḥ. || 35 ||
 Jāṭāyuṣaḥ Karnikāraḥ¹⁾ Śatagāmī ca viśrutau, |
 Sāraso Rajjuvālāś ca Bheruṇḍāś cāpi tatsutāḥ. || 36 ||
 teṣāṃ anantam¹⁾ abhavat²⁾ pakṣiṇām putrapautrakam³⁾. |
 Surasāyāḥ⁴⁾ sahasraṃ tu sarpaṇām abhavat purā. || 37 ||
 sahasraśirasām Kadrūḥ¹⁾ sahasraṃ prāpa²⁾ suvratā³⁾, |
 pradhānāś teṣu vikhyātāḥ ṣaḍviṃśatir arimḍamāḥ⁴⁾: || 38 ||
 Śeṣa-Vāsuki-Karkoṭa-Śaṅkh-Airāvata-Kambalāḥ |
 Dhanamjaya-Mahānīla-Padm-Āśvatara-Takṣakāḥ || 39 ||
 Elāpatra-Mahāpadma-Dhṛtarāṣṭra-Balāhakaḥ |
 Śaṅkha-pāla-Mahāśaṅkha-Puṣpadamaṣṭra-Śubhānanāḥ¹⁾ || 40 ||

yataḥ. 2) Kū.L.P.1 Śukīṃ. 3) Kū.L.P.1 Śyenīṃ. 4) Kū.L.P.1
 Bhāsiṃ. 5) Kū. -vām; Kū.V.L. Sugrīviṃ; P.1 Sugṛdhriṃ; P.2
 Sugṛdhri. 6) Kū. Granthikām; L.P.1 Ḡṛdhrikām. 7) Kū.L.P.1
 Śucim.

- 31 = L. 63.30; Mt. 6.31; P.1 I. 6.63^b, 64^a; P.2 V. 6.64. 1) P.1P.2 śyenāmś
 ca Bhāsi ca. 2) L. Kuraṅgāmś ca vyajījanat.
- 32 = L. 63.31; Mt. 6.32; P.1 I. 6.64^b, 65^a; P.2 V. 6.65. 1) P.1P.2 Sugṛdhri.
 2) Mt. -krauñcāś ca.
- 33 = L. 63.32^a = a; Mt. 6.33; P.1 I. 6.65^b = b; P.2 V. 6.66^a = b. 1) P.1
 ete Tāmraṅsutāḥ proktā. 2) Mt. Vinatāyām; P.2 Vinitāyā.
 3) P.1 niśāmaya.
- 34 = L. 63.(32^b), 33^a; Mt. 6.34; P.1 I. 6.66; P.2 V. 6.66^b, 67^a. 1) Mt. nātho;
 P.1 patagaśreṣṭho. 2) P.1 'ruṇaś cēśaḥ; P.2 Aruṇaś tu. 3) L.
 Vinatā janayāmāsa Garuḍaṃ c-Āruṇaṃ śubhā. 4) L. -dāminīṃ.
 5) L. kanyām. 6) L. sarvalokabhayaṃkharin.
- 35 = Mt. 6.35; P.1 I. 6.67; P.2 V. 6.67^b, 68^a. 1) P.1 cāti-.
- 36 = Mt. 6.36; P.1 I. 6.68^a = a; P.2 V. 6.68^b = a. 1) P.1P.2 Jāṭāyoḥ Kar-
 nikāraś ca.
- 37 = L. 63.33^b = a; Mt. 6.37; P.1 I. 6.68^b, 69^a; P.2 V. 6.69. 1) P.1 asaṃ-
 khyam. 2) P.2 asaṃkhyānāmānaḥ. 3) P.2 putrapautrakāḥ.
 4) P.1P.2 -rasāyām.
- 38 = L. 63.34; Mt. 6.38; P.1 I. 6.69^b, 70^a; P.2 V. 6.70. 1) L. Kadrūḥ
 sahasraśirasām. 2) Mt. cāpi. 3) Mt. suvratā. 4) L.Mt.V. anut-
 tamāḥ; Mt.P.1P.2 arimḍama.
- 39 = L. 63.35; Mt. 6.39; P.1 I. 6.70^b, 71^a; P.2 V. 6.71.
- 40 = L. 63.36; Mt. 6.40; P.1 I. 6.71^b, 72^a; P.2 V. 6.72. 1) P.2 -danta-
 Subhāvanāḥ.

Saṅkhuromā¹⁾ ca Nahuṣo²⁾ Vāmanaḥ³⁾ Pāṇinas⁴⁾ tathā |
 Kapilo Durmukhaś cāpi Patañjalir *iti smṛtāḥ*⁵⁾. || 41 ||
 eṣām anantam abhavat sarveṣāṃ putrapautrakam, |
 prāyaśo yat purā dagdham Janamejayamandire. || 42 ||
 rakṣogaṇaṃ Krodhavaśā *sunāmānam* ajījanat¹⁾, |
 daṃṣṭriṇāṃ niyutaṃ teṣāṃ Bhīmasenād agāt kṣayam. || 43 ||
 Rudrāṇāṃ ca gaṇaṃ¹⁾ tadvad gomahiṣya²⁾ varāṅganā³⁾ |
 Surabhir janayāmāsa Kāśyapāt samyavatavratā⁴⁾. || 44 ||
 Munir munināṃ ca gaṇaṃ gaṇaṃ apsarasāṃ tathā, |
 tathā kinnaragandharvān Ariṣṭājanayad¹⁾ bahūn. || 45 ||
 ṛṇavr̥kṣalatāgulgulmam Irā¹⁾ sarvam ajījanat, |
 Khasā²⁾ tu yakṣaraksāṃsi janayāmāsa koṭīśaḥ. || 46 ||
 ete Kāśyapadāyādāḥ śataśo 'tha sahasraśaḥ¹⁾ |
 eṣa manvantare *rājan*²⁾ sargaḥ Svārociṣe³⁾ smṛtaḥ. || 47 ||
 tata¹⁾ ekonapāñcāśan Marutaḥ Kāśyapād Ditiḥ |
 janayāmāsa dharmajñān²⁾ sarvān amaravallabhān. || 48 ||

41 = L. 63.37; Mt. 6.41; P.1 I. 6.72^b, 73^a; P.2 V. 6.75. 1) L. Śaṅkhalomā.
 2) Mt. Bahulo. 3) P.1P.2 Ramaṇaḥ. 4) L. Phanitas; P.1 Pāṇinas;
 P.2 Pāṇinis. 5) L. smṛtaḥ; P.1 Patañjalimukhās tathā; P.2
 Pātañjalimukhas tathā.

42 = Mt. 6.42; P.1 I. 6.73^b, 74^a; P.2 V. 6.74.

43 = Kū. 18.12^d = a; L. 63.38^a = a; Mt. 6.43; P.1 I. 6.74^b, 75^a; P.2 V. 6.75.
 1) Kū. -śāj janayāmāsa sattamāḥ; L. Mahāmāyaṃ vyajījanat; Mt.
 svanāmānam.

44 = L. 63.38^b, 39^a; Mt. 6.44; P.1 I. 6.75^b, 76^a; P.2 V. 6.76. 1) P.2 ganāṃs.
 2) Mt. -mahiṣyo. 3) Mt. -nāḥ; P.1 daṃṣṭrigomāyukākādīn mahiṣir
 govarāṅganāḥ; P.2 -nām. 4) L. iti naḥ śrutam; P.1 tritayaṃ
 purā; P.2 nrpa tatparān.

45 = L. 63.39^b, 40^a; Mt. 6.45; P.1 I. 6.76^b, 77^a; P.2 V. 6.77. 1) P.2 ariṣṭhāñ
 janayad.

46 = L. 63.40^b, 41^a; Mt. 6.46; P.1 I. 6.77^b, 78^a; P.2 V. 6.78. 1) L. Ilā.
 2) L. Tviṣā; Mt. Viśvā.

47 = L. 63.(41^b); Mt. 6.<>; P.1 I. 6.78^b, 79^a; P.2 V. 6.79. 1) L. ete tu
 Kāśyapeyāś ca samkṣepāt parikīrtitāḥ. 2) P.1P.2 Bhīṣma. 3) P.2
 Svarociṣaḥ.

48 = Mt. 6.47; P.1 I. 6.79^{bc}; P.2 V. 6.80. 1) P.1P.2 tatas tv. 2) P.1
 dharmajñā.

O.

(Mt. 7.1—65; P. I. 7.1—66; P. 2 V. 7.1—66.)

ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):

Diteḥ putrāḥ katham jātā Maruto devavallabhāḥ, |
devair jagmuś ca sāpatnaiḥ¹⁾ kasmāt sakhyam anuttamam²⁾? || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:

purā devāsura¹⁾ yuddhe hateṣu Hariṇāsuraiḥ |
putrapautreṣu śokārtā gatvā²⁾ bhūr³⁾lokam uttamam || 2 ||

Syamantapañcake kṣetre | Puṣkare tu¹⁾ mahātīrthe
Sarasvatyās taṭe śubhe | Sarasvatyās taṭe śubhe |
bhartur ārādhnaparā¹⁾ tapa ugraṃ cacāra²⁾ ha. || 3 ||

Ditir vai¹⁾ Daityamātā tu ṛṣi²⁾rūpeṇa³⁾ suvratā⁴⁾ |
phalābhārā tapas tepe kṛcchraṃ⁵⁾ cāndrāyanādikam⁶⁾ || 4 ||

yāvād varṣaśataṃ sāgraṃ jarāśokasamakulā. |
tataḥ¹⁾ sā tapasā taptā²⁾ Vasiṣṭhādīn aprcchata: || 5 ||

kathayantu bhavantu me putraśokavināśanam |
vratam saubhāgyaphaladam iha loke paratra ca. || 6 ||

ūcur Vasiṣṭhapramukhā | ūcur Vasiṣṭhapramukhā
Madanadvādaśivratam, | jyeṣṭhasya Pūrṇimāvratam,
yasya prasādād¹⁾ abhavat sutaśokavivarjitā. || 7 ||

ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):

śrotum icchāmahe sūta | śrotum icchāmy ahaṃ brahmañ
Madanadvādaśivratam, | jyeṣṭhasya Pūrṇimāvratam, |
sutān ekonapañcāśad yena lebhe punar Ditiḥ¹⁾. || 8 ||

sūta (Pulastya) uvāca:

yad Vasiṣṭhādibhiḥ pūrvaṃ Diteḥ kathitam uttamam¹⁾, |
vistareṇa tad evēdam matsakāśān nibodhata²⁾. || 9 ||

1 = Mt. 7.1; P. I. 7.1; P. 2 V. 7.1. 1) P. 2 T. sāpatnyam. 2) Mt. -māt te sakhyam utta[ma]m.

2 = Mt. 7.2; P. I. 7.2; P. 2 V. 7.2. 1) P. 1 daivāsura. 2) P. 1 gatā. 3) Mt. T. P. 1 bhū.

3a = Mt. 7.3a. | 3a = P. 1 I. 7.3a; P. 2 V. 7.3a. 1) P. 1 Puṣkareṣu.

3b = Mt. 7.3b; P. 1 I. 7.3b; P. 2 V. 7.3b. 1) P. 2 T. bhānum ārādhayāmāsa. 2) P. 2 cakāra.

4 = Mt. 7.4; P. 1 I. 7.4; P. 2 V. 7.4. 1) Mt. tadā Ditiḥ. 2) Mt. -tā ṛṣi. 3) P. 1 P. 2 -kāryeṇa. 4) P. 2 T. -vrata. 5) P. 1 P. 2 -cchra-. 6) P. 1 P. 2 -bhiḥ.

5 = Mt. 7.5; P. 1 I. 7.5; P. 2 V. 7.5. 1) P. 2 atah. 2) P. 2 taptatapasā.

6 = Mt. 7.6; P. 1 I. 7.6; P. 2 V. 7.6.

7a = Mt. 7.7a. | 7a = P. 1 I. 7.7a; P. 2 V. 7.7a.

7b = Mt. 7.7b; P. 1 I. 7.7b; P. 2 V. 7.7b. 1) Mt. T. -yāḥ prabhāvād. 2) P. 2 putra-.

8a = Mt. 7.8a. | 8a = P. 1 I. 7.8a; P. 2 V. 7.8a.

8b = Mt. 7.8b; P. 1 I. 7.8b; P. 2 V. 7.8b. 1) Mt. Ditiḥ punaḥ.

9 = Mt. 7.9; P. 1 I. 7.9; P. 2 V. 7.9. 1) P. 1 Dityai samkathitam vratam; P. 2 Diteḥ kathitapūrvakam. 2) P. 1 niśāmaya; P. 2 nibodha vai.

Caitre māsi site pakṣe dvādaśyām niyatavrataḥ sthāpayed avraṇaṃ kumbhaṃ sitataṇḍulapūritam 10 nānāphalayutaṃ tadvad ikṣudaṇḍasamanvitam sitavastrayugacchannaṃ sitacandanacarcitam; 11 nānābhakṣyasamopetaṃ sahiranyaṃ tu śaktitaḥ tāmrapātraṃ guḍopetaṃ tasyōpari ¹⁾ niveśayet. 12	Jyeṣṭhe māsi site pakṣe paurṇamāsyām yatavratā tasmād upari Kāmaṃ tu kadaliḍalasaṃsthitam kuryāc charkarayōpetām Ratiṃ tasya ca vāmataḥ. 13 gandhaṃ dhūpaṃ ¹⁾ tayor ²⁾ dadyād gītaṃ vādyam ³⁾ ca kārayet. tadabhāve kathāṃ kuryāt Kāma-Keśavayor naraḥ. 14 Kāmanāmnā Harer arcām snāpayed gandhavāriṇā, śuklapuṣpākṣatatilair arcayen Madhusūdanam. 15 Kāmāya pādaḥ sampūjya jaṅghe Saubhāgyadāya ca ūrū Smarāyēti punar Mamathāyēti vai kaṭim 16 Svacchodarāyēty ¹⁾ udaram Anaṅgāyēty ²⁾ uro Hareḥ ³⁾ mukhaṃ Padmamukhāyēti bāhū ⁴⁾ Pañcaśarāya vai ⁵⁾ 17 namaḥ sarvātmane maulim arcayed iti Keśavam ¹⁾ . tataḥ prabhāte taṃ ²⁾ kumbhaṃ brāhmaṇāya nivedayet, 18 brāhmaṇān ¹⁾ bhojayed bhaktyā svayaṃ tu lavaṇaṃ vinā ³⁾ , bhaktya ³⁾ tu dakṣiṇām ⁴⁾ dadyād, imaṃ mantraṃ udīrayet: 19
---	---

10^a = Mt. 7.10^a.| 10^a = P.1 I. 7.10^a; P.2 V. 7.10^a.10^b = Mt. 7.10^b; P.1 I. 7.10^b; P.2 V. 7.10^b.

11 = Mt. 7.11; P.1 I. 7.11; P.2 V. 7.11.

12 = Mt. 7.12; P.1 I. 7.12; P.2 V. 7.12. 1) P.2T. sahiranyaṃ.

13 = Mt. 7.13.

| 13 = P.1 I. 7.13; P.2 V. 7.13. 1) P.2-tam.

14^a = Mt. 7.14^a; P.1 7.14^a; P.2 V. 7.14^a. 1) P.2 -dhadhūpaṃ. 2) Mt. tato.
3) P.2 -tavādyam.14^b = Mt. 7.14^b.| 14^b = P.1 I. 7.14^b; P.2 V. 7.14^b.

15 = Mt. 7.15.

1) P.1P.2 -tham.

16 = Mt. 7.16.

15 = P.1 I. 7.15; P.2 V. 7.15. 1) P.1

-māhvayām. 2) P.2 Puṣpa-

16 = P.1 I. 7.16; P.2 V. 7.16. 1) P.2
-dāyine.17 = Mt. 7.17; P.1 I. 7.17; P.2 V. 7.17. 1) P.2 Vṛkchodarāyēty. 2) P.1P.2
V. Atandrāyēty. 3) P.1 Vidheḥ. 4) P.2 bahum vai; P.1 bāhū
vai. 5) P.1P.2V. Vedapāṇaye; P.2T. Padmabāhave.18 = Mt. 7.18; P.1 I. 7.18; P.2 V. 7.18. 1) P.1 arcayec cāpi Pañcakajam;
P.2 pūjayec cāpi Kañjakajam. 2) P.1 tat.19 = Mt. 7.19; P.1 I. 7.19; P.2 V. 7.19. 1) P.1 -maṇaṃ. 2) Mt. ca lava-
nād ṛte. 3) Mt. bhuktva. 4) P.1 pradakṣiṇaṃ; P.2 pradakṣiṇām.

<p>priyatām atra bhagavān Kāmarūpī Janārdanaḥ, hr̥daye sarvalokānām¹⁾ yas tv²⁾ ānando 'bhidhiyate. 20 anena vidhinā sarvaṃ¹⁾ māsi māsi vratam caret³⁾, upavāsī trayodaśyām arcayed Viṣṇum avyayam. 21 phalam ekaṃ ca samprāśya dvādaśyām¹⁾ bhūtale svapet, tatas trayodaśe māsi ghṛtadhenusamanvitām 22 śāyām dadyād Anaṅgāya sarvopaskarasamyutām. kāñcanaṃ Kāmadevaṃ ca śuklām gām ca payasvinīm 23 vāsobhir dvijadāmpatyam pūjya¹⁾ śaktyā¹⁾ vibhūṣaṇaiḥ 24 śāyāgandhādikaṃ dadyāt, priyatām ity udīrayet. homaḥ śuklatilaiḥ kāryaḥ, Kāmanāmāni kīrtayet. 25 gavyena sarpiṣā¹⁾ tadvat pāyasena ca dharmavit viprebhyo²⁾ bhojanaṃ dadyād vittaśāṭhyāvivarjitāḥ³⁾, ikṣudandān atho⁴⁾ dadyāt puṣpamālāś⁵⁾ ca śaktitāḥ⁶⁾. 26 yaḥ kuryād vidhinānena Madanadvādaśim imām, sa sarvapāpanirmuktaḥ prāpnoti Harisātmyatām, 27 </p>	<p>priyatām atra bhagavān sarvalokapitāmahaḥ, upavāsī paurṇamāsyām arcayed Brāhmanam avyayam. 21 śāyām dadyād Viriñcāya sarvopaskarasamyutām, Brahmānaṃ kāñcanaṃ kṛtvā Sāvitrīm rājatīm¹⁾ tathā 23 padmātmakāḥ sṛṣṭikartā Sāvitrīm upalabhya tu¹⁾ vastrair dvijaṃ sapatnikam pūjya śaktyā²⁾ vibhūṣaṇaiḥ 24 śaktyā gavādikaṃ dadyāt, priyatām ity udīrayet, homaṃ śuklais tilaiḥ kuryād, Brahmanāmāni kīrtayet. 25 yaḥ kuryād vidhinānena paurṇamāsyām striyo 'pi vā sarvapāpavinirmuktaḥ prāpnoti Brahma sātmyatām¹⁾, 27 </p>
--	--

- 20^a = Mt. 7.20^a. | 20^a = P.1 I. 7.20^a; P.2 V. 7.20^a.
 20^b = Mt. 7.20^b; P.1 I. 7.20^b; P.2 V. 7.20^b. 1) Mt. sarvabhūtānām.
 2) Mt. ya.
 21^a = Mt. 7.21^a; P.1 I. 7.21^a; P.2 V. 7.21^a. 1) P.2 yas tu. 2) P.2 samācaret.
 21^b = Mt. 7.21^b. | 21^b = P.1 I. 7.21^b; P.2 V. 7.21^b.
 22 = Mt. 7.22; P.1 I. 7.22; P.2 V. 7.22. 1) P.1 śarvaryām; P.2 śāyāyām.
 23 = Mt. 7.23. | 23 = P.1 I. 7.23; P.2 V. 7.23. 1) P.1
 rajatais.
 24 = Mt. 7.24^a. 1) Mt. pūjyam. | 24 = P.1 I. 7.24; P.2 V. 7.24. 1) P.2 T.
 sa eva viśvakartā sa Sāvitrī
 ca phalasya tu. 2) P.1 P.2 V.
 bhaktyā.
 25 = Mt. 7.24^b, 25^a. | 25 = P.1 I. 7.25; P.2 V. 7.25.
 26 = Mt. 7.25^b, 26; P.1 I. 7.26; P.2 V. 7.26, 27^a. 1) Mt. haviṣā. 2) P.2
 dvijebhyo. 3) Mt. T. -śāṭhyam vivarjayet. 4) P.2 ikṣudandam
 tato. 5) P.2 puṣpamālyam. 6) P.1 viprebhyo 'tha dhanam
 dadyāt puṣpamālām ca śaktitāḥ.
 27 = Mt. 7.27. | 27 = P.1 I. 7.27; P.2 V. 7.27^b, 28^a.
 1) P.2 T. brahma sāmpratam.

iha loke varān¹⁾ putrān saubhāgyaṃ dhruvam²⁾ aśnute. |
 yaḥ Smaraḥ saṃsmṛto Viṣṇur | yo Brahmā saṃ¹⁾smṛto Viṣṇur |
 ānandātmā maheśvaraḥ || 28 || ānandātmā¹⁾ maheśvaraḥ || 28 ||
 sukhārthi, Kāmarūpeṇa | sukhārthi, Kāmarūpeṇa
 smared aṅgajam iśvaram. | smared devaṃ pitāmaham. |
 evaṃ¹⁾ śrutvā cakārāsau Ditiḥ sarvam aśeṣataḥ. |
 Kaśyapo vratamāhātmyād āgatyā parayā mudā || 29 ||
 cakāra karkaśāṃ bhūyo rūpayauvanaśālinim¹⁾. |
 varair ācchandayāmāsa, sā tu vavre paraṃ²⁾ varam: || 30 ||
 putraṃ Śakravadhārthāya samartham¹⁾ amitau²⁾jasam |
 varayāmi mahātmānaṃ sarvāmaraniṣūdanam. || 31 ||
 uvāca Kaśyapo vākyam Indrahantāram ūrjitam |
 pradāsyāmy aham evēha¹⁾, kiṃ tv etat kriyatāṃ śubhe. || 32 ||
 Āpastambaḥ karotv iṣṭim¹⁾ putriyām adya suvrate²⁾, |
 vidhāsyāmi tato garbham | vidhāsyāmi tato garbham
 Indra-śatruniṣūdanam. || 33 || sprṣṭvāhaṃ te stanau śubhe¹⁾;
 bhaviṣyaty eva te²⁾ garbho
 devi³⁾ Indra⁴⁾niṣūdanaḥ. || 33 ||
 Āpastambas⁴⁾ tataś cakre putreṣṭiṃ draviṇādhikān, |
 Indraśatru²⁾ bhavasvēti juhāva ca savistaram³⁾. || 34 ||
 devāś ca mumuhur⁴⁾ Daityā vimukhāś caiva²⁾ Dānavāḥ; |
 Dityāṃ garbham athādhatta, Kaśyapaḥ prāha tāṃ punaḥ: || 35 ||
 mukhaṃ te candrapratimāṃ stanau bilvaphalopamau |
 adharau vidrumākārau varṇaś cātīva śobhanaḥ. || 35 ||
 tvāṃ drṣṭvāhaṃ viśālākṣi vismarāmi svakāṃ tanum, |
 tad evaṃ garbhaḥ suśroṇi hastenōptas tanau tava. || 35b ||

28a = Mt. 7.28a; P.1 I. 7.28a; P.2 V. 7.28b. 1) P.2 śriyaṃ. 2) Mt. saubhāgyaphalam; P.2T. dharmāṃ saubhāgyam.

28b = Mt. 7.28b.

28b = P.1 I. 7.28b; P.2 V. 7.29a. 1) P.1 P.2 sa. 2) P.2 so 'nantātmā.

29a = Mt. 7.29a.

29a = P.1 I. 7.29a; P.2 V. 7.29b.

29bc = Mt. 7.29b, 30a; P.1 I. 7.29b, 30a; P.2 V. 7.30. 1) Mt. etac.

30 = Mt. 7.30b, 31a; P.1 I. 7.30b, 31a; P.2 V. 7.31. 1) P.1P.2 rūpalāvanya-samyutām. 2) Mt. tato; P.1 varam.

31 = Mt. 7.31b, 32a; P.1 I. 7.31b, 32a; P.2 V. 7.32. 1) P.2 samṛddham. 2) P.1 ca mahau.

32 = Mt. 7.32b, 33a; P.1 I. 7.32b, 33a; P.2 V. 7.33. 1) P.1P.2 etena.

33a = Mt. 7.33b; P.1 I. 7.33b; P.2 V. 7.34a. 1) P.1 Āpastaviṃ tu kṛtvēṣṭim. 2) P.1P.2 sustani.

33b = Mt. 7.34a.

33bc = P.1 I. 7.34; P.2 V. 7.34b, 35a.

1) P.2 te tataḥ śubham.

2) P.1 -gyati śubho. 3) P.2 divi. 4) P.1 Śakra-.

34 = Mt. 7.34b, 35a; P.1 I. 7.35; P.2 V. 7.35b, 36a. 1) P.1 Āpastambim. 2) P.1P.2 -tro. 3) P.1 ca havistarān; P.2V. bahuvistaram.

35 = Mt. 7.35b, 36a; P.1 I. 7.36; P.2 V. 7.36bc. 1) Mt. devā mumudire.

351 = P.1 I. 7.37; P.2 V. 7.37.

[2) Mt. -aḥ syuś ca.

352 = P.1 I. 7.38; P.2 V. 7.38.

tvayā yatno vidhātavyo asmin ¹⁾ garbhe varānane saṃvatsaraśataṃ tv ekam asmin eva tapovane. 36 saṃdhyāyāṃ ¹⁾ naiva bhoktavyaṃ garbhīṇyā varavarṇini, na sthātavyaṃ, na gantavyaṃ vṛkṣamūleṣu sarvadā ²⁾ . 37 nōpaskareṣūpaviśen ¹⁾ musalolūkhalādiṣu jalaṃ ²⁾ ca nāvagāheta, śūnyāgāraṃ ca varjayet ³⁾ , 38 valmikeṣu ¹⁾ na tiṣṭheta, na cōdvignamanā bhavet, vilikhen na nakhair bhūmiṃ ²⁾ nāṅgāreṇa ³⁾ na ⁴⁾ bhasmanā ⁵⁾ , 39 na śayāluḥ ¹⁾ sadā tiṣṭhed, vyāyāmaṃ ca vi ²⁾ varjayet, na tuśāṅgarabhasmāsthikapāleṣu samāviśet. 40 varjayet kalahāṃ lokair ¹⁾ gātrabhaṅgaṃ ²⁾ tathaiva ca, na muktakeśi ³⁾ tiṣṭheta, nāśuciḥ syāt kadācana. 41 na śayitōttaraśirā ¹⁾ na cāpara ²⁾ śirāḥ kvacit, na vastrahinā nōdvignā na cādra ³⁾ caranā satī. 42 nāmaṅgalyāṃ vaded vācaṃ ¹⁾ na ca hāsyādhikā bhavet kuryāc ca ²⁾ gurubhir nityaṃ ³⁾ pūjāṃ ⁴⁾ māṅgalyataparā. 43 sarvauśadhībhiḥ sṛṣṭena ¹⁾ vāriṇā snānam ācaret kṛtaraḥṣā subhūṣā ca kṛtaraḥṣā tu śuśrūṣā vāstupūjanatatparā. 44 vācā pūjanatatparā 44 tiṣṭhet prasannavadanā bhart ¹⁾ priyahite ratā, dānaśilā tṛṭiyāyāṃ na garhayec ca bhartāraṃ pārvaṇyaṃ naktam āca: et. 45 sarvāvasthāsv ¹⁾ api kvacit; itivr̥ttā bhaven nārī kṛśāhaṃ durbalā ²⁾ caiva viśeṣeṇa tu garbhīṇi, vārdhakyāṃ mama cāgatam 45 yas tu tasyā bhavet putrah stanau me calitau sthānān śīlāyurvṛddhisamṃyutah, 45i mukhaṃ ca valibhaṅguram

- 36 = Mt. 7.36^b, 37^a; P.1 I. 7.39; P.2 V. 7.39. 1) Mt.P.1 hy asmin.
37 = Mt. 7.37^b, 38^a; P.1 I. 7.40; P.2 V. 7.40. 1) Mt. saṃkhyāyāṃ.
2) P.2 -mūle kadācana.
38 = Mt. 7.38^b, 39^a; P.1 I. 7.41; P.2 V. 7.41. 1) P.1P.2 V. -ṣu nivīsen.
2) Mt. jale. 3) P.2 -raṃ ca no viśet.
39 = Mt. 7.39^b, 40^a; P.1 I. 7.42; P.2 V. 7.42. 1) Mt. -kāyāṃ. 2) P.1 na
nakhena likhed bhūman. 3) P.2 śūnyāgāre. 4) P.1 ca. 5) P.1
bhasmani.
40 = Mt. 7.40^b, 41^a; P.1 I. 7.43; P.2 V. 7.43. 1) P.2 na cālasā. 2) P.2
caiva.
41 = Mt. 7.41^b, 42^a; P.1 I. 7.44; P.2 V. 7.44. 1) P.1P.2 loke. 2) P.1
gātrābhyāṃgaṃ. 3) Mt. -keśā.
42 = Mt. 7.42^b, 43^a; P.1 I. 7.45; P.2 V. 7.45. 1) P.2 na svapec cōttaraśirā.
2) P.1P.2 V. caivādhah; P.2T. na 'vāpara-. 3) P.2 nādhauta-.
43 = Mt. 7.43^b, 44^a; P.1 I. 7.46; P.2 V. 7.46. 1) P.2 -yaṃ vaded vākyaṃ.
2) Mt. -yāt ta. 3) Mt. guruśuśrūṣāṃ. 4) Mt. nityaṃ.
44^a = Mt. 7.44^b; P.1 I. 7.47^a; P.2 V. 7.47^a. 1) Mt. koṣṭhena.
44^b = Mt. 7.45^a. | 44^b = P.1 I. 7.47^b; P.2 V. 7.47^b.
45^a = Mt. 7.45^b; P.1 I. 7.48^a; P.2 V. 7.48^a. 1) Mt. bhartuḥ.
45^b = Mt. 7.46^a. | 45^bc = P.1 I. 7.48^b, 49^a; P.2 V. 7.48^b, 49^a.
45i = Mt. 7.46^b, 47^a. | 1) P.1 -stham. 2) P.2 -bhagā.

anyathā garbhapatanam avāpnoti na saṁśayaḥ, tasmāt tvam anayā vṛtṭyā garbhe 'smin yatnam ācara! 46	evamvidhā tvayā cāham kṛtēti ¹⁾ na vadet kvacit. 46
svasty astu te, gamiṣyāmi tathēty uktas tayā punaḥ paśyatām sarvabhūtānām tatraivāntaradhiyata. 47	
tataḥ sā Kaśyapoktena vidhinā samatiṣṭhata.	tato bhartṛvacaḥ śrutvā ¹⁾ vidhinā samatiṣṭhata.
atha bhītas ¹⁾ tath-Ēndro 'pi Diteḥ pārśvam upāgamat ²⁾ , vihāya devasadanam tāṁ ³⁾ śūsūrūsur avasthitaḥ. 48	
Diteś chidrāntara ¹⁾ prepsur abhavat Pākaśāsanaḥ, vinīto 'bhavad avyagraḥ	viparīto 'ntar a'vyagraḥ
praśāntavadano bahiḥ, 49	prasannavadano bahiḥ, 49
ajānan <i>kīla</i> ¹⁾ tatkāryam ātmanaḥ śubham ācaran. tato varṣasātānte sā nyūne tu divasais tribhiḥ 50	
mene kṛtārtham ātmānam prītyā vismitamānasā akṛtvā pādayoḥ śaucaṁ śayānā ¹⁾ muktamūrdhajā 51	
nidrābharasamākrāntā divāparaśīrāḥ kvacit. tatas tad antaram labdhvā praviśyāntaḥ ¹⁾ Śacipatiḥ 52	
vajreṇa saptadhā cakre taṁ garbham tridaśādhipaḥ. tataḥ saptaiva ¹⁾ te jātāḥ kumārāḥ sūryavarcaśaḥ. 53	
rudantaḥ sapta te bālā niśiddhā Dānavāriṇā ¹⁾ , bhūyo 'pi rudataś caitān ²⁾ ekaikaṁ ³⁾ saptadhā Hariḥ 54	
ciccheda Vṛtrahantā ¹⁾ vai punas tūdarasaṁsthītān ²⁾ . evam ekonapañcāśad bhūtvā ³⁾ te rurudur bhṛśam. 55	
Indro nivārayāmāsa: mā rudadhvam ¹⁾ punaḥ punaḥ. tataḥ sa cintayāmāsa kim etad ²⁾ iti Vṛtrahā: 56	

46 = Mt. 7.47b, 48a.

46 = P.1 I. 7.49b, 50a; P.2 V. 7.49b, 50a.
1) P.2 kṛtāham.

47 = Mt. 7.48b, 49a; P.1 I. 50b, 51a; P.2 V. 7.50b, 51a.

48a = Mt. 7.49b.

48a = P.1 I. 7.51b; P.2 V. 7.51b.

1) P.1 tataḥ sā bhartṛvācoktā-

48bc = Mt. 7.50; P.1 I. 7.52; P.2 V. 7.52. 1) P.1 jñātvā. 2) P.1P.2 -gataḥ.
3) Mt. tacch-

49a = Mt. 7.51a; P.1 I. 7.53a; P.2 V. 7.53a. 1) P.2 chidram pari-

49b = Mt. 7.51b.

49b = P.1 I. 7.53b; P.2 V. 7.53b.

1) P.2 dara-

50 = Mt. 7.52; P.1 I. 7.54; P.2 V. 7.54. 1) P.1 iva; P.2 kim tu.

51 = Mt. 7.53; P.1 I. 7.55; P.2 V. 7.55. 1) Mt. prasuptā.

52 = Mt. 7.54; P.1 I. 7.56; P.2 V. 7.56. 1) Mt. praviṣṭas tu.

53 = Mt. 7.55; P.1 I. 7.57; P.2 V. 7.57. 1) P.1 sapta ca.

54 = Mt. 7.56; P.1 I. 7.58; P.2 V. 7.58. 1) Mt. Giridāriṇā. 2) P.1P.2
rudamānāms tān. 3) P.1 ekaikān.55 = Mt. 7.57; P.1 I. 7.59; P.2 V. 7.59. 1) P.1 vajrahasto. 2) Mt. punas
tadudare sthitaḥ. 3) P.2 bhūtās.

56 = Mt. 7.58; P.1 I. 7.60; P.2 V. 7.60. 1) Mt. rodiṣṭa. 2) P.1 vitarkam.

<p>dharmasya¹⁾ kasya mähätmyät punaḥ samjīvitās tv amī? viditvā dhyānayogena Madanadvādaśivratam 57 nūnam etat pariṇatam adhunā Kṛṣṇapūjanāt. </p>	<p>viditvā puṇyayogena Paurṇamāsīphalam tv idam 57 nūnam etat pariṇatam athavā Brahmaṇpūjanāt¹⁾. </p>
--	--

vajrenāpi hatāḥ¹⁾ santo na vināśam upāyayuh²⁾. || 58 ||
eko 'py anekatām āpa yasmād udarago 'py alam¹⁾, |
avadhyā nūnam ete vai tasmād devā bhavantu iti. || 59 ||
yasmān mā ruda ity¹⁾ uktā rudanto garbhasamsthītāḥ²⁾, |
Maruto nāma te nāmnā bhavantu makha³⁾bhāgināḥ. || 60 ||
tataḥ prasādyā deveśaḥ kṣamasvēti Ditiṃ punaḥ: |
arthaśāstram samāsthāya mayaitad duṣkṛtam kṛtam. || 61 ||
kṛtvā Marudgaṇaṃ devaiḥ samānam amarādhipaḥ |
Ditiṃ vimānam āropya sasutām anayad⁴⁾ divam. || 62 ||
yajñabhāgabhujō¹⁾ jāta²⁾ Marutas te tato dvijāḥ³⁾, |
na jagmur aikyam asurair, atas te suravallabhāḥ. || 63 ||

-
- 57^a = Mt. 7.59^a; P.1 I. 7.60^a; P.2 V. 7.60^a. 1) P.1 karmaṇaḥ.
57^b = Mt. 7.59^b. 57^b = P.1 I. 7.60^b; P.2 V. 7.60^b.
58^a = Mt. 7.60^a. 58^a = P.1 I. 7.61^a; P.2 V. 7.61^a.
1) P.2 -pūjanam.
58^b = Mt. 7.60^b; P.1 I. 7.61^b; P.2 V. 7.61^b. 1) P.1 -ṇabhihatāḥ. 2) Mt.
avāpnuyuh.
59 = Mt. 7.61; P.1 I. 7.62; P.2 V. 7.62. 1) P.1P.2 -daragopanam.
60 = Mt. 7.62; P.1 I. 7.63; P.2 V. 7.63. 1) Mt. rudatēty. 2) P.1P.2
garbhasambhavāḥ. 3) P.1 sukha-; P.2 śubha-.
61 = Mt. 7.63; P.1 I. 7.64; P.2 V. 7.64.
62 = Mt. 7.64; P.1 I. 7.65; P.2 V. 7.65. 1) P.1P.2 agamad.
63 = Mt. 7.65; P.1 I. 7.66; P.2 V. 7.66. 1) P.2P.2 -bhujāḥ. 2) P.1 sarve;
P.2 kṛtvā. 3) P.1P.2 'bhavan.
-

3. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 19.22—29^a; Bđ. II. 8.1—26^a; Br. 4.1—18; H. 257—282; Śidh. 54.95—55.12; Vā. 70.1—21; Vi. I. 22.1—13^a).

Evam prajāsu sṛṣṭāsu Kaśyapena mahātmanā |
 | pratiṣṭhitāsu sarvāsu sthāvarāsu carāsu¹) ca || 1₁ ||
 abhiṣicyādhirāje tu¹) | abhiṣicyādhipatyēṣu
 Prṥthum Vainyam²) pitāmahaḥ³) | | teṣāṃ mukhyān¹) prajāpatih |
 tataḥ¹) krameṇa rājyāni vyādeṣtum²) upacakrame³). || 1 ||
 dvijānām¹) vīrudhām caiva²) nakṣatragrahayos tathā³) |
 yajñānām tapasām caiva Somaṃ rāje 'bhyāṣecayat⁴). || 2 ||
 apām tu¹) Varuṇam rāje²) rājñām Vaiśravaṇam *prabhum*³), |
 Brhaspatiṃ tu viśveṣām dadāv Āngirasām⁴) patim. || 3 ||
 Bhr̥gūnām adhipam caiva Kāvyaṃ rāje 'bhyāṣecayat, |
 Ādityānām tathā¹) Viṣṇum²), Vasūnām atha Pāvakam³), || 4 ||

1^a = A. 19.(22^a); Br. 4.1^a; H. 257^a;
 Śidh. 54.95^a; Vi. II. 22.(1^a).

1) Br. -rājendraṃ. 2) Br.
 Vainyam; Śidh. -tu-Vainyam.
 3) A. etat sarvaṃ Harir Brahmā
 abhiṣicya Prṥthum nṛpaṃ; Vi.
 yadābhiṣiktaḥ sa Prṥthuḥ pūr-
 vaṃ rāje maharṣibhiḥ.

1₁ = Bđ. II. 8.1; Vā. 70.1. 1) Bđ.
 carāsu sthāvarāsu.

1^a = Bđ. II. 8.2^a; Vā. 70.2^a. 1) Vā.
 -yah.

1^b = A. 19.22^b; Bđ. II. 8.2^b; Br. 4.1^b; H. 257^b; Śidh. 54.95^b; Vā. 70.2^b;
 Vi. I. 22.1^b. 1) A. dadau. 2) Bđ. ādeṣtum. 3) A. anyeṣām
 adhipo Hariḥ; Vi. dadau lokapitāmahaḥ.

2 = A. 19.(23^aI) = b; Bđ. II. 8.3; Br. 4.2; H. 258; Śidh. 55.1; Vā. 70.3;
 Vi. I. 22.(2). 1) Vā. dvijātinām. 2) Vā. ca. 3) Bđ.Vā. -trāṇām
 grahaiḥ saha; Vi. nakṣatragrahaviprāṇām vīrudhām cāpy aśeṣataḥ.
 4) A. dvijauśadhīnām candras tu; Vi. Somaṃ rāje 'dadhād
 Brahmā yajñānām tapasām api.

3 = A. 19.23^aIIbI = a; Bđ. II. 8.7^b, 4^a; Br. 4.3^a = a; H. 259; Śidh. 55.2^a = a;
 Vā. 70.7^b, 4^a; Vi. I. 22.3^aII, I = a. 1) Bđ. ca; Vi. jalānām. 2) A.
 -ruṇo nṛpaḥ; Vi. tathā. 3) A. -vaṇo rājā; Bđ. tathā; Br. T.
 patim; Vi. rāje. 4) H. Āngirasam.

4 = A. 19.23^bII, 24^aI = b; Bđ. II. 8.4^b, 5^a; Br. 4.3^b = b; H. 260; Śidh.
 55.3^b = b; Vā. 70.4^b, 5^a; Vi. I. 22.3^b = b. 1) Bđ. Vā. punar; Vi.
 patim. 2) A. sūryānām Viṣṇur Iśvaraḥ 3) A. -nām Pāvako
 rājā.

prajāpatnām Dakṣam tu¹⁾, Marutām atha Vāsavam²⁾, |
 Daityānām Dānavānām ca¹⁾ | Daityānām atha rājānaṃ
 Prahlādam amitaujasam. || 5 || | Prahlādam Ditinandanam. || 5 ||
 Nārāyaṇam tu Sādhyānām Rudrānām Vṛṣabhadhvajam¹⁾ |
 Vipracittiṃ ca²⁾ rājānaṃ Dānavānām athādisat. || 6 ||
 Vaisvasvataṃ pitṛnām ca¹⁾ Yamaṃ rājye 'bhyāsecayat²⁾ |
 yākṣānām rākṣasānām ca pārthivānām tathaiva²⁾ ca || 7 ||
 sarvabhūtapisācānām Giriśam¹⁾ śūlapāṇinam²⁾, |
 śailānām Himavantam ca³⁾, nadīnām atha sāgaram⁴⁾, || 8 ||
 gandhānām Marutām¹⁾ caiva, bhūtānām aśarīrīnām |
 śabdākāśa²⁾vatām caiva³⁾ Vāyum balavatām varam || 9 ||
 sāgarānām nadīnām¹⁾ ca meghānām varṣitasya ca. |
 | Ādityānām anyatamaṃ
 | Parjanyaṃ abhiśiktavān. |
 gandharvānām adhipatiṃ cakre Citraratham prabhum¹⁾, || 10 ||
 nāgānām Vāsukim cakre¹⁾, | sarveśam daṃṣṭrīnām Śeṣam, |
 sarpānām atha Takṣakam²⁾, | nāgānām atha Vāsukim, |
 sarveśam daṃṣṭrīnām Śeṣam | sarīsrpānām sarpānām
 rājānaṃ abhyāsecayat. || 11 || | nāgānām caiva¹⁾ Takṣakam, ||11||

5^a = A. 19.24^{bI}, aII; Bḍ. II. 8.5^b; Br. 4.4^a; H. 261^a; Śīdh. 55.5^a; Vā. 70.5^b; Vi. I. 22.4^a. 1) A. -kṣo 'tha; Bḍ.Vā. ca. 2) A. Marutām Vāsavaḥ prabhuḥ; Vi. Vāsavaṃ Marutām api.

5^b = A. 19.(24^{bII}); Br. 4.4^b; H. 261^b; Śīdh. 55.5^b; Vi. I. 22.4^b. 1) Br. vai. 2) Vi. -dam adhipaṃ dadau; A. Prahlādo Dānavādhipaḥ.

6 = Bḍ. II. 8.6^b, 7^a; H. 264; Vā. 70.6^b, 7^a. 1) Bḍ. ca Vṛṣadhvajam. 2) H. tu.

7 = A. 19.(25^{aI}) = a; Bḍ. II. 8.8^b, 8^a; Br. 4.5; H. 262; Śīdh. 55.4^a, 5^a; Vā. 70.8^a, 7^c; Vi. I. 22.5^a = a. 1) Vi. pitṛnām dharmarājānaṃ tam; A. pitṛnām ca Yamo rājā. 2) Bḍ.Vā. dhanasya.

8 = A. 19.(25^{aIIb}); Bḍ. II. 8.9; Br. 4.6; H. 263; Śīdh. 55.5^b, 6^a; Vā. 70.8^b, 9^a. 1) Br.H. giriśam. 2) A. bhūtādinām Haraḥ prabhuḥ. 3) A. Himavāms caiva śailānām. 4) A. -nām sāgaraḥ prabhuḥ.

9 = Bḍ. II. 8.12; H. 265; Vā. 70.11^b, 12^a. 1) Vā. Mārutam. 2) Bḍ. samakāla-. 3) Bḍ.Vā. -balānām ca.

10^a = Bḍ. II. 8.14^a; H. 266^a; Vā. 70.13^b. 1) H. nadānām.

| 10^b = Bḍ. II. 8.14^b; Vā. 70.13^c.

10^(bc) = A. 19.(26^{aI}); Bḍ. II. 8.10^a; Br. 4.7^a; H. 266^b; Vā. 70.9^b. 1) Bḍ. tathā; H. vibhum; Vā. tadā; A. Gandharvānām Citraratho.

11 = A. 19.26^{aII}, bI = a; Br. 4.7^b = a; H. 267. 1) A. -nām atha | 11 = Bḍ. II. 8.13; Vā. 70.12^b, 13^a. 1) Bḍ. paunagānām va.

vāraṇānām tu rājānam
Airāvataṃ athādiśat¹⁾, |
Uccaiḥśravasam aśvānām,
Garudaṃ caiva pakṣiṇām²⁾. || 12 ||

Uccaiḥśravasam aśvānām
rājānam cābhyāsecayat, |
pakṣiṇām atha sarveṣām
Garudaṃ patatām varam. || 12 ||

mṛgānām atha śārdūlam¹⁾, govṛṣam²⁾ tu³⁾ gavām api⁴⁾ |
vanaspatinām rājānam
plakṣam evābhyāsecayat¹⁾. || 13 ||

sarvāpsarogaṇānām ca¹⁾ Kāmadevaṃ tathā prabhum²⁾, |
ṛtūnām atha māsānām *divasānām*³⁾ tathaiva ca || 14 ||

pakṣānām ca kṣapānām ca | pakṣānām ca vipakṣānām
muhūrtatithiparvaṇām | muhūrtānām ca parvaṇām |

kalākāṣṭhāpramāṇānām *ṛtor*¹⁾ ayanayos tathā |

gaṇitasyātha yogasya cakre samvatsaram prabhum. || 15 ||

evam vibhajya rājyāni
krameṇaiva¹⁾ pitāmahaḥ |

Vāsukiḥ. 2) A. -nām Tak-
ṣako rājā.

12 = A. 19.(27aI = a; 22aI, 26bII); Br.
4.8; H. 268; Vi. I. 22.(5b), 6bI
= abI. 1) A. Airāvato ga-
jendrānām; Vi. Airāvataṃ
gajendrānām aśeṣānām pa-
tiṃ dadau. 2) H. -ḍam ca
patatrinām; A. -śravās ta-
thāśvānām, Garudaḥ pakṣi-
nām atha.

12 = Bḍ. II. 8.10b, 11b; Vā. 70.10a, 11b.

13a = A. 19.(27bIaII); Bḍ. II. 8.11a; Br. 4.9a; H. 269a; Śidh. 55.6b; Vā.
70.10b; Vi. I. 22.(7aII, 6bII). 1) A. atha śārdūlaḥ; Vi. -nām siṃham
īśvaram. 2) A. govṛso; Vi. vṛṣabham. 3) A. 'tha; Bḍ.Vā. ca.
4) Bḍ. kakudminām; Br. -vām patiṃ; Vā. catuṣpadām.

13b = A. 19.(27bII); Br. 4.9b; H. 269b;
Śidh. 55.(7a); Vi. I. 22.7b. 1) H.
evādiśat prabhum; Śidh.
-nām vṛkṣam tu evam rājye
'bhyāsecayat; A. Plakṣo va-
naspatīśvaraḥ.

14 = Bḍ. II. 8.15; H. 270; Vā. 70.14. 1) H. gandharvāpsarasam caiva.
2) Vā.T. tathaiva ca. 3) Bḍ.Vā. ārtavānām.

15a = H. 271a.

15a = Bḍ. II. 8.16a; Vā. 70.15a.

15bc = Bḍ. II. 8.16b, 17a; H. 271b, 272a; Vā. 70.15bc. 1) Bḍ.Vā. gater.

15i = Br. 4.10; H. 272b, 273a; Śidh.
55.7b; Vi. I. 22.2aI = aI, 2aIIb.

diśāṃ pālān²⁾ atha tataḥ³⁾ |
 sthāpayāmāsa sarvataḥ⁴⁾: || 15₁ ||
 pūrvasyām diśi putraṃ tu¹⁾ | prajāpater¹⁾ Vai²⁾rajasah
 Vairājasya prajāpateḥ | pūrvasyām diśi viśrutam |
 diśāḥ²⁾ pālāṃ Sudhanvānaṃ | putraṃ nāmnā Sudhanvā³⁾naṃ
 rājānaṃ³⁾ so 'bhyaṣecayat⁴⁾. || 16 || rājānaṃ so 'bhyaṣecayat. || 16 ||
 dakṣiṇasyām diśi tathā¹⁾ Kardamasya prajāpateḥ²⁾ |
 putraṃ Śaṅkhapadaṃ nāma rājānaṃ so 'bhyaṣecayat. || 17 ||
 paścimasyām¹⁾ diśi tathā Rajasah putraṃ acyutam |
 Ketumantaṃ mahātmānaṃ rājānaṃ so 'bhyaṣecayat²⁾. || 18 ||
 tathā Hiraṇyaroṃānaṃ Parjanyaśya prajāpateḥ¹⁾ |
 udīcyām diśi durdharṣaṃ rājānaṃ²⁾ so³⁾ 'bhyaṣecayat. || 19 ||
 | manuṣyāṇāṃ adhipatiṃ cakre Vaivasvataṃ manum. |
 tair iyam pṛthivī sarvā saptadvīpā sapattanā |
 yathāpradeśam adyāpi dharmeṇa¹⁾ prati²⁾pālyate. || 20 ||
 | Svāyambhuve 'ntare pūrvam Brahmaṇā te 'bhīṣecitāḥ, |
 | nṛpā hy ete¹⁾ 'bhīṣicyante, manavo ye bhavanti vai || 20₁ ||

1) H. krameṇa sa. 2) H. -śā-
 pālān; Śīdh. -śāpālāms. 3) Śīdh.
 atas caiva; Vi. -lān anantaram
 [prajāpatipatir Brahmā]. 4) Br.
 sa prabhuh; H. Bhārata; Śīdh.
 sarvasāḥ.

16 = A. 19.(28^aII) = b; Br. 4.11; H.
 273^b, 274^a; Śīdh. 55.8^a(b); Vi. I.
 22.9. 1) Vi. rājānaṃ. 2) H.
 -śā-. 3) Vi. sutam vai. 4) A.
 Sudhanvā pūrvapālakaḥ; Śīdh.
 Sudhanvānaṃ tu rāje tu Kar-
 damasya prajāpateḥ.

16 = Bḍ. II. 8.17^b, 18^a; Vā. 70.16.

1) Vā. -tir. 2) Bḍ. Vi.

3) Vā. -dhāma-.

17 = A. 19.(28^bI) = a; Bḍ. II. 8.18^b, 19^a; Br. 4.12; H. 274^b, 275^a; Śīdh.
 55.9^a = a; Vi. I. 22.10. 1) H. mahātmānaṃ; Śīdh. tathā putraṃ.

2) Śīdh. sthāpayad daivatam vibhuh; A. dakṣiṇasyām Śaṅkhapadaḥ.
 18 = A. 19.(28^bII) = b; Bḍ. II. 8.19^b, 20^a; Br. 4.13; H. 275^b, 276^a; Śīdh.
 55.9^b, 10^a; Vā. 70.17; Vi. I. 22.11. 1) H.Śīdh. -mayām. 2) Bḍ.
 cābhyaṣecayat; Śīdh. vyādiśat prabhuh; Vi. abhiśiktavān; A.
 Ketumān pālako jale.

19 = A. 19.(29^a) = a; Bḍ. II. 8.20^b, 21^a; Br. 4.14; H. 276^b, 277^a; Śīdh.
 55.10^b, 11^a; Vi. I. 22.12. 1) A. Hiraṇyaroṃakaḥ saumye pratisargo
 'yam Iritaḥ. 2) Śīdh. rājānaṃ Durdharṣaṃ. 3) Bḍ. -dharṣaputraṃ
 rāje.

| 20^a = Bḍ. II. 8.21^b; Vā. 70.18^a.

20^b(c)(ab) = Bḍ. II. 8.22; Br. 4.15; H. 277^b, 278^a; Vā. 70.18^bc; Vi. I. 22.13^a = a.

1) Vi. -taḥ. 2) Bḍ. pari-.

| 20₁ = Bḍ. II. 8.23; Vā. 70.19. 1) Bḍ. -pās caite.

manvantareṣv atīteṣu gatā hy eteṣu pārthivāḥ. |
 evam anye 'bhiṣicyante prāpte manvantare punaḥ. |
 atītānāgatāḥ sarve smrtā manvantareśvarāḥ. || 20₂ ||
 rājasūyābhiṣiktas tu ¹⁾ Pr̥thur ebhir ²⁾ narādhipaiḥ ³⁾ |
 vedadr̥ṣṭena vidhinā rājarājye ⁴⁾ narādhipaḥ ⁵⁾. || 21 ||
 tato manvantare 'tite Cākṣuṣe 'mitatejasi |
 Vaivasvatāya manave *pr̥thivyām* ¹⁾ rājyam ā²diśat. || 21₁ ||
 tasya vistaram ākhyāsyē ¹⁾ manor Vaivasvatasya ha |
bhavatām cānukūlyāya, yadi śrotum ihēcchatha ²⁾; |
 mahad hy etad ³⁾ adhiṣṭhānam purāṇe ⁴⁾ *pariniṣṭhitam* ⁵⁾. || 21₂ ||
 [dhanyam yaśasyam āyuṣyam svargavāsakaram śubham.]

| 20₂ = Bḍ. II. 8.24, 25^a; Vā. 70.20.

21 = Bḍ. II. 8.25^b, 26^a; Br. 4.16; H. 278b, 279^a; Vā. 70.21. 1) Bḍ.Vā. -ye
 'bhiṣiktaś ca. 2) Br. etair. 3) Bḍ. narottamaḥ; Vā. narotta-
 maiḥ. 4) Bḍ. hy adhirājaḥ; Br.T. rājā rājye, V. rājarājye; Vā.
 kr̥to rājā. 5) Bḍ.Vā. pratāpavān; H. -pa.

21₁ = Br. 4.17; H. 279^b, 280^a. 1) H. Brahmā. 2) H. athā-

21₂ = Br. 4.18; H. 280^b, 281; Śīdh. 55.11^b, 12 = ac. 1) Śīdh.
 ākhyātam. 2) H. tavānukūlyād rājendra yadi śuśrūṣase
 'nagha. 3) Br. -had etad. 4) Śīdh. -nam. 5) Br. tad
 adhiṣṭhitam; Śīdh. parikīrtitam.

[] = H. 282.

Textgruppe II.

(Mt. 8.1—12; P.1. I. 7.68—80; P.2 V. 7.68—80.)

Ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):

ādisargaś ca yaḥ¹⁾ sūta²⁾ kathito vistareṇa tu³⁾ |
 pratisargaś ca yo⁴⁾ yeṣāṃ adhipāṃs, tān vadasva naḥ⁵⁾! || 1 ||
 sūta (Pulastya) uvāca:

yadābhiṣiktaḥ saka'e 'pi rājye¹⁾ Pṛthur dharitryām adhipo bahūva, |
 tathau²⁾śadhinām adhipaṃ cakāra *dvija*³⁾vratānām tapasām ca *Soma*⁴⁾ || 2 ||
 nakṣatratārādvijavṛkṣagulmalatāvitānasya ca rukmagarbham¹⁾, |
 apām adhiśaṃ Varuṇaṃ, dhanānām rājñām²⁾ prabhuṃ Vaiśravaṇaṃ ca
 tadvat, || 3 ||

Viṣṇuṃ raviṇām adhipaṃ, Vasūnām Agniṃ ca lokādhipatiṃ¹⁾ cakāra. |
 prajāpatinām adhipaṃ ca Dakṣaṃ cakāra, Śakraṃ²⁾ Marutām adhiśaṃ, || 4 ||
 Daityādhipānām atha Dānavānām Prahlādānām, Iśaṃ ca Yamāṃ pitṛṇām, |
 piśācarakṣaḥpaśubhūṭeyakṣavetālarājam¹⁾ tv atha²⁾ Śūlapāṇim, || 5 ||
 Prāleyaśailaṃ ca patiṃ girīṇām Iśaṃ, smudraṃ *saritam adhiśaṃ*¹⁾, |
 gandharvavidyādharakinnarānām Iśaṃ punaś Citrarathaṃ cakāra. || 6 ||
 nāgādhipaṃ Vāsukim ugravīryaṃ, sarpādhipaṃ Takṣakaṃ ādideśa, |
*digvāra*nām¹⁾ adhipaṃ cakāra gajeudraṃ Airāvāṇa²⁾nāmadheyam. || 7 ||
 Suparṇaṃ Iśaṃ patatām, athāśvarājānam¹⁾ Uccaiḥśravasaṃ cakāra, |
 siṃhaṃ mṛgāṇām, vṛṣa²⁾bhaṃ gavāṃ ca, plakṣaṃ punaḥ sarvavanaspā-
 tinām. || 8 ||

pitāmahaḥ pūrvam athābhyāṣiṇcad etān¹⁾ punaḥ sarvadiśādhināthān: |
 pūrveṇa²⁾ dikpālam athābhyāṣiṇcan nāmnā Sudhar³⁾māṇam arātiketum, || 9 ||

1 = Mt. 8.1; P.1 I. 7.68; P.2 V. 7.68. 1) P.1P.2 tvayā. 2) P.1P.2 brahman.
 3) P.1P.2 me. 4) Mt. ye. 5) P.1P.2 me.

2 = Mt. 8.2; P.1 I. 7.69; P.2 V. 7.69. 1) Mt. sakalādhirājye. 2) Mt.
 tatau-. 3) Mt. yajña-. 4) Mt. candram.

3 = Mt. 8.3; P.1 I. 7.70; P.2 V. 7.70. 1) Mt. -garbhaḥ. 2) P.2 rājyaṃ.

4 = Mt. 8.4; P.1 I. 7.71; P.2 V. 7.71. 1) Mt.T. -patīś. 2) P.2 Śaktam.

5 = Mt. 8.5; P.1 I. 7.72; P.2 V. 7.72. 1) P.2 -rājñām. 2) P.1 hy atha;
 P.2 atha.

6 = Mt. 8.6; P.1 I. 7.73; P.2 V. 7.73. 1) Mt. sasarinnadānām.

7 = Mt. 8.7; P.1 I. 7.74; P.2 V. 7.74. 1) Mt. diśāṃ gajānām. 2) Mt.
 Airāvata-.

8 = Mt. 8.8; P.1 I. 7.75; P.2 V. 7.75. {1) P.1 athārvatām rājānam; P.2
 athārvāṇām rājānam. 2) P.2 vṛṣa-.

9 = Mt. 8.9; P.1 I. 7.76; P.2 V. 7.76. 1) Mt. -cac caitān. 2) P.1 pūrveśa-.
 3) P.1 Suvar-.

tato 'dhipaṃ dakṣiṇatāś cakāra sarveśvaraṃ Śāṅkha-padābhīdhānam, |
 sa Ketumantaṃ¹⁾ digadhīśaṃ²⁾ cakāra paścād bhuvanāṇḍagarbhaḥ. ||10||
 Hiraṇyaroṃāṇam udagdīgīśaṃ prajāpātir¹⁾ Megha²⁾sutaṃ eakāra. |
 adyāpi kurvanti diśāṃ adhiśāḥ *śatrūn da*³⁾hantaś tu bhuvo 'bhirakṣāṃ. ||11||
 caturbhir ebhiḥ¹⁾ Pṛthunāmadheyo nṛpo²⁾ 'bhiṣiktaḥ prathamam³⁾ pṛthivyām |
 manvantare cādhi gate⁴⁾ ta eva Vaivasvataṃ cakrur imaṃ pṛthivyām. ||12||
 gate 'ntare Cākṣuṣānamadheye Vaivasvatākhye ca punaḥ pravṛtte |
 prajāpatih so 'sya carāca'rasya babhūva sūryānvayavamaśacinnaḥ²⁾. || 13 ||

- 10 = Mt. 8.10; P.1 I. 7.77; P.2 V. 7.77. 1) P.2 Suketumantaṃ. 2) Mt. ca digīśaṃ īśāś; P.1 -śāś; P.2 Suketumantaṃ diśi paścimāyāṃ.
 11 = Mt. 8.11; P.1 I. 7.78; P.2 V. 7.78. 1) P.1 -patih. 2) Mt.T. Deva-
 3) P.1.P.2 sadā va.
 12 = Mt. 8.12^a<); P.1 I. 7.79; P.2 V. 7.79. 1) P.1 etaiḥ. 2) P.2 -yaḥ śrīyā-
 3) P.1 -maḥ. 4) Mt. cāpi gate; P.1 gate 'ntare Cākṣuṣānamadheye.
 13 = Mt. 8.13^bc; P.1 I. 7.80; P.2 V. 7.80. 1) P.2T. parāva-. 2) sūryān-
 vayajaḥ sacinnaḥ; P.2 sūryāvarajaḥ sacinnaḥ.

4. Kapitel.

Textgruppe I.

(Bd. I. 36.117—37.22^a; Br. 4.19—122; H. 283—405; Śidh. 56.1—57.26;
Vā. 62.99—63.21.)

Rṣaya ūcuḥ:

vistareṇa Pṛthor janma *kīrtayasva mahamate*¹⁾, |
yathā mahātmanā tena dugdhā²⁾ pūrvaṃ³⁾ vasuṃdharā, || 1 ||
yathā ca pitṛbhir¹⁾ dugdhā, | yathā devaiś ca nāgaiś ca,
yathā devair, maha²⁾rṣibhiḥ, | yathā brahmaṛṣibhiḥ saha |
yathā Daityaiś ca nāgaiś ca, | *yathā yakṣaiḥ sa*¹⁾gandharvair
yathā yakṣair, yathā drumaiḥ, ||2|| | apsarobhir yathā purā || 2 ||
yathā śailaiḥ piśācais ca | yathā yathā ca tair¹⁾ *dugdhā*²⁾ |
gandharvaiś ca dvijottamaiḥ | vidhinā yena yena ca. || 3 ||
rākṣasaiś ca mahāsattvair, |
yathā dugdhā vasuṃdharā. || 3 || | teṣāṃ pātraviśeṣāṃś ca
teṣāṃ pātraviśeṣāṃś ca
*vaktum arhasi suvrata*¹⁾ | dogdhāraṃ kṣīraṃ eva ca |
vatsān²⁾ kṣīraviśeṣāṃś ca | tathā vatsaviśeṣāṃś ca
dogdhāraṃ cānupūrvaśaḥ, || 4 || | *tan*¹⁾ naḥ prabrūhi pṛchatām; ||4||
yasmāc¹⁾ ca kāraṇāt²⁾ pāṇir Venasya mathitaḥ purā |
kruddhair maharṣibhiḥ *pūrvaiḥ*³⁾, kāraṇaṃ tac ca *kīrtaya*⁴⁾ || 5 ||
sūta (Lomahaṛṣaṇa) uvāca:
*kīrtayisyāmi vo viprah*¹⁾ Pṛthor Vainyasya *sambhavam*²⁾, |

1 = Bd. I. 36.117; Br. 4.19; H. 283; Vā. 62.99. 1) Bd. -hāvraṭa; Br. Lomahaṛṣaṇa kīrtaya; H. Vaiśampāyana kīrtaya. 2) Bd. pūrvaṃ; Vā. -nā dugdhā pūrvaṃ. 3) Bd. dugdhā; Br. vēyaṃ; H. cēyaṃ; Vā. tena.

2 = Br. 4.20; H. 284. 1) Br.T. vāpi nṛbhir. 2) H. yatha.

3 = Br. 4.21; H. 285.

4 = Br. 4.22; H. 286. 1) H. Vaiśampāyana kīrtaya. 2) Br.T. vatsa.

5 = Bd. I. 36.121; Br. 4.23; H. 287; Vā. 62.102. 1) Bd.Vā. -mimś. 2) Bd. Vā. -ṇe. 3) Br.H. -bhis tāta. 4) Bd. -ṇaṃ brūhi tad dhi naḥ; Vā. -bhiḥ pūrvaṃ tat sarvaṃ kathayasva naḥ.

6 = Bd. I. 36.122; Br. 4.24; H. 288; Vā. 62.103. 1) Bd. Vā. kath-(Vā. varp-)

2 = Bd. I. 36.118; Vā. 62.100^{ab}. 1) Bd. yakṣai rākṣasa-

3 = Bd. I. 36.119^a; Vā. 62.100c. 1) Bd. vai. 2) Bd. sūta.

4 = Bd. I. 36.119^b, 120^a; Vā. 62.101.

1) Bd. tvam

ekāgrāḥ³⁾ prayatās⁴⁾ caiva śuśrūṣadhvaṃ⁵⁾ dvijottamāḥ⁶⁾. || 6 ||
 nāśuceḥ kṣudramanaso | nāśucer nāpi¹⁾ pāpāya
 nāśiṣyāyāvratāya¹⁾ vā²⁾ | nāśiṣyāyāhitāya ca |
 kīrtayeyam idam viprāḥ³⁾ | varṇayeyam²⁾ idam brahma³⁾
 kṛtaghnāyāhitāya vā⁴⁾. || 7 || | nāvratāya kathamcana. || 7 ||
 svargyaṃ¹⁾ yaśasyam āyuṣyaṃ dhanyaṃ²⁾ vedaiś ca sammitam |
 rahasyam ṛṣibhiḥ proktaṃ śrṇudhvaṃ vai³⁾ yathātatham⁴⁾! || 8 ||
 yaś cēmaṃ¹⁾ kathayen²⁾ nityaṃ³⁾ Pṛthor Vainyasya sambhavam⁴⁾ |
 brāhmaṇebhyo namaskṛtya, na sa śocet kṛtākṛtam⁵⁾. || 9 ||
 āsīd dharmasya goptā vai¹⁾ | goptā dharmasya rājāsau
 pūrvam Atrisamaḥ prabhuḥ | babhūv-Atrisamaḥ prabhuḥ |
 Atrivaṃśa¹⁾ samutpannas te²⁾ Aṅgo nāma prajāpatiḥ. || 10 ||
 ta¹⁾ sya putro 'bhavad Venō²⁾ nātyartham dhārmikas tatha³⁾ |
 jāto Mrtyusutāyāṃ vai Sunīthāyāṃ prajāpatiḥ⁴⁾. || 11 ||
 sa mātāmahadoṣeṇa Venāḥ¹⁾ Kālātmajātmajaḥ |
 sea²⁾ dharmam³⁾ pṛṣṭhataḥ kṛtvā kāmā⁴⁾ lobheṣv avartata⁵⁾. || 12 ||
 maryādāṃ¹⁾ sthāpa²⁾ yāmāsa dharmāpetāṃ³⁾ sa pāṛthivāḥ⁴⁾, |
 veda⁵⁾ dharmān⁶⁾ atikramya so 'dharma⁷⁾ nirato 'bhavat. || 13 ||

- ayiṣyāmi vo viprāḥ; Br. śrṇudhvaṃ kīrtayiṣyāmi; H. hanta te kīrtayiṣyāmi. 2) Br.H. vistaram. 3) H. -graḥ. 4) H. -taś. 5) Br. puṇyārtham vai; H. śrṇuṣva. 6) Br.T. dvijarṣabhāḥ; H. Janamejaya.
 7 = Br. 4.25; H. 289. 1) Br. -siṣya- | 7 = Bḍ. I. 36.123; Vā. 62.104. 1) Bḍ.
 syāvratasya. 2) Br.T. ca. | nāśudhāya na. 2) Bḍ. vartta-
 3) H. ahaṃ rājan. 4) Br. ca | niyam. 3) Vā. imaṃ puṇyam.
 8 = Bḍ. I. 36.124; Br. 4.26; H. 290; Vā. 62.105. 1) Bḍ. dhanyaṃ.
 2) Bḍ.Vā. puṇyam. 3) H. śrṇu rājan. 4) Bḍ.Vā. śrṇuyād vo
 'nasūyakaḥ.
 9 = Bḍ. I. 36.125; Br. 4.27; H. 291; Vā. 62.106^{ab}. 1) Bḍ. caivaṃ; H.
 cainaṃ. 2) Bḍ.Vā. śrāvayen; Br.T. kīrtayen. 3) Bḍ.Vā. martyaḥ.
 4) Br.H. vistaram. 5) H. -kṛtaiḥ.
 10^a = Br. 4.28^a; H. 292^a; Śīdh. 56.1^a. | 10^a = Bḍ. I. 36.126^a; Vā. 62.106^c.
 1) Br. saṃgoptā.
 10^b = Bḍ. I. 36.126^b; Br. 4.28^b; H. 292^b; Śīdh. 56.1^b; Vā. 62.107^a. 1) Br.
 -śe. 2) Bḍ.Vā. -no hy.
 11 = Bḍ. I. 36.127; Br. 4.29; H. 293; Śīdh. 56.2; Vā. 62.107^b, 108^a. 1) Vā.
 ya-. 2) Br.Śīdh. u. ff. Venō. 3) Br.H. -makovidāḥ; Śīdh. -miko
 'bhavat. 4) Śīdh. -teḥ.
 12 = Bḍ. I. 36.128; Br. 4.30; H. 294; Śīdh. 56.3; Vā. 62.108^b, 109^a. 1) Br.H.
 tena. 2) Bḍ.Vā. sa. 3) H. -mān. 4) Br. kāmā-. 5) Bḍ. Śīdh.
 lokeṣv a[var]tate; Vā. -bhe vyavartata.
 13 = Bḍ. I. 36.129; Br. 4.31; H. 295; Śīdh. 56.4; Vā. 62.109^b, 110^a. 1) Bḍ.
 Vā.V. sthāpanāṃ. 2) Br. bheda-. 3) Bḍ. -māyātāṃ; Vā.T. -tāṃ;
 Br.T. -mopetāṃ. 4) Śīdh. -maśāstranīrodhinīm. 5) Śīdh. varṇa-.
 6) Bḍ.Vā. -śāstrāṇy. 7) Vā. hy adharme.

niḥsvādhyāyavaśatkarāḥ¹⁾ prajāś tasmin²⁾ praśāsati³⁾ |
 prāvartan, na⁴⁾ papuḥ⁵⁾ somam hutam⁶⁾ yajñeṣu devatāḥ⁷⁾. || 14 ||
 na yaśta¹⁾vyam na hotavyam iti tasya prajāpateḥ²⁾ |
 āstī pratijñā krūrēyam vināśe pratyupasthite. || 15 ||
 aham ijyaś¹⁾ ca pūjyaś²⁾ ca yajñe deca³⁾avijatibhiḥ⁴⁾, |
 mayi yajñā⁵⁾ vidhātavyā⁶⁾, mayi hotavyam ity api. || 16 ||
 tam atikrāntamaryādam ādadānam asāmpratam¹⁾ |
 ūcur maharṣayah sarve Marīcīpramukhās tadā²⁾: || 17 ||
 vayam dikṣām pravekṣyāmah saṃvatsaragaṇān²⁾ bahūn³⁾, |
 adharmam kuru mā Vena⁴⁾, eṣa⁵⁾ dharmah sanātanaḥ⁶⁾. || 18 ||
 nidhane¹⁾ 'treḥ²⁾ prasūtas tvam³⁾ prajāpatir⁴⁾ asaṃśayam⁵⁾, |
 prajāś ca³⁾ pālayiṣye 'ham⁷⁾ iti te⁸⁾ samayaḥ kṛtaḥ⁹⁾. || 19 ||
 tāms tathā¹⁾ bruvataḥ²⁾ sarvān maharṣin³⁾ abravīt tadā⁴⁾ |
 Venah prahasya⁵⁾ durbuddhir imam artham anarthavit⁶⁾: || 20 ||
 sraśtā dharmasya kaś cānyaḥ, śrotavyam¹⁾ kasya vā²⁾ mayā, |
 śrutavīrya³⁾ tapah⁴⁾ satyair mayā vā kaḥ samo bhuvī? || 21 ||

- 14 = Bḍ. I. 36.130; Br. 4.32; H. 296; Śidh. 56.5; Vā. 62.110^{bc}. 1) Bḍ. -kāre. 2) Bḍ. tasmin rājyam; H. Śidh. tasmin rājani. 3) Br. prajāpatau; H. Śidh. śāsati. 4) Bḍ. na pibanti; Br. pravṛttam na; Śidh. prāvartanta; Vā. āsan na ca. 5) Bḍ. tadā. 6) Bḍ. mahā; Śidh. kuto. 7) Śidh. dikṣitāḥ.
- 15 = Bḍ. I. 36.131; Br. 4.33; H. 297; Śidh. 56.6^a = a; Vā. 62.111. 1) Bḍ. data-. 2) Śidh. ity ajñāpayati prajāḥ.
- 16 = Bḍ. I. 36.132; Br. 4.34; H. 298; Vā. 62.112. 1) Bḍ. ijyaś. 2) Br. H. yaśtā ca. 3) Br. H. -ñās cēti; Vā. sarvayajñe. 4) Br. Bhrgūdvaḥ; H. Kurūdvaḥ. 5) Br. T. Vā. -ño. 6) Br. T. Vā. -tavyo.
- 17 = Bḍ. I. 36.133; Br. 4.35; H. 299; Śidh. 56.6^{b, 7a}; Vā. 62.113. 1) Bḍ. avadānasusaṃvṛtam. 2) Vā. tathā.
- 18 = Bḍ. I. 36.134; Br. 4.36; H. 300; Śidh. 56.7^{b, 8a}; Vā. 62.114^{ab}. 1) Vā. prava-. 2) Bḍ. -raśataḥ; Vā. -raśatān. 3) Bḍ. nṛpa. 4) Bḍ. tvam mā kārṣir adharmam vai; Vā. mādharmaḥ Vena kārṣis tvam. 5) Bḍ. H. Vā. naiśa. 6) Śidh. satām api.
- 19 = Bḍ. I. 36.135; Br. 4.37; H. 301; Śidh. 56.8^{b, 9a}; Vā. 62.114^c, 115^a. 1) H. anvaye. 2) Bḍ. saṃ; Śidh. -naḥ hi; Vā. -ne ca, V. ne 'tra. 3) Vā. -sūto 'si. 4) Śidh. prajānām. 5) Bḍ. Vā. -śayah; Śidh. paripālakaḥ. 6) Śidh. tvam. 7) Bḍ. Vā. pālayiṣye prajāś cēti. 8) Bḍ. pūrvaḥ te; Br. ittha; Śidh. iti taiḥ. 9) Vā. cēti tvayā pūrvaḥ pratiśrutam.
- 20 = Bḍ. I. 36.136; Br. 4.38; H. 302; Śidh. 56.9^b, 10^a; Vā. 62.115^b, 116^a. 1) Śidh. tadā. 2) Bḍ. Vā. vādinaḥ. 3) Bḍ. brahmarṣin; Śidh. mu-mūrṣur. 4) Śidh. tataḥ. 5) Vā. sa prahasya tu. 6) Bḍ. viditena ca kovidaḥ; Śidh. vicintayan; Vā. idaṃ vacanakovidaḥ.
- 21 = Bḍ. I. 36.137; Br. 4.39; H. 303; Śidh. 56.10^b = a; Vā. 62.116^b, 117^a. 1) Śidh. -vyaḥ. 2) Śidh. Vā. vai. 3) Vā. vīryaśruta-. 4) Bḍ. vīryeṇa tapasā.

prabhavaṃ ¹⁾ sarvabhūtānāṃ ²⁾ dharmāṇāṃ ca viśeṣataḥ	
sammūḍhā na vidur nūnaṃ ¹⁾	mandātmāno ¹⁾ na ²⁾ nūnaṃ māṃ
bhavanto māṃ acetasaḥ ²⁾ . 22	yūyaṃ ³⁾ jānīta tattvataḥ. 22
icchāna daheyaṃ pṛthivīm, plāvayeyaṃ jalais tathā ¹⁾	
dyāṃ bhuvāṃ caiva ¹⁾ rundhayaṃ ²⁾ ,	srjeyaṃ vā graseyaṃ vā,
nātra kāryā vicāraṇā.	nātra kāryā vicāraṇā. 23
yadā na śakyate mohād	yadā na śakyate stambhān
avalepāc ca pārthivaḥ ¹⁾	mānāc ca ¹⁾ bhṛśamohitaḥ ²⁾
anu ¹⁾ netuṃ tadā ²⁾ Venas ³⁾ , tataḥ kruddhā maharṣayaḥ. 24	
nigṛhya taṃ ¹⁾ mahātmāno ²⁾ visphurantaṃ mahābalaṃ ³⁾	
tato 'sya savyam ūruṃ te	tato 'sya vāmahastaṃ te ¹⁾
mamanthur jātamanyavaḥ. 25	mamanthur bhṛśakopitaḥ. 25
tasmin ni ¹⁾ mathyamāne vai	tasmāt pramathyamānād vai
rājña ūrau ²⁾ tu ³⁾ jajñivān	jajñe pūrvam iti śrutīḥ ¹⁾
hrasvo 'timātraṃ ¹⁾ puruṣaḥ kṛṣṇas cāpi ²⁾ babhūva ha ³⁾ . 26	
sa bhītaḥ prāñjalir bhūtva ¹⁾ tasthivān ²⁾ vyākulendriyaḥ ³⁾ .	

22^a = Bḍ. I. 36.133^b; Br. 4.40^a; H. 304^a; Vā. 62.113^a. 1) Vā.T. -vaḥ.

2) Bḍ.Vā. -lokānāṃ.

22^b = Br. 4.40^b; H. 304^b; Śidh. 56.11^a.

1) Śidh. dharmāṃ. 2) Br.T. vicetasah; Śidh. viśeṣataḥ.

22^b = Bḍ. I. 36.138^a; Vā. 62.117^b.

1) Vā.T. mahātmānam. 2) Vā. a-. 3) Bḍ. yayam.

23^a = Bḍ. I. 36.139^a; Br. 4.41^a; H. 305^a; Śidh. 56.11^b; Vā. 62.113^b.

1) Bḍ.Vā. jalena vā; Śidh. itthaṃ saṃsādhayan pṛthivīm śrāvayeyaṃ tathā jalam.

23^b = Br. 4.41^b; H. 305^b; Śidh. 56.12^a.

1) Br. vai bhuvāṃ ca.
2) Śidh. vidhyeyaṃ.

23^b = Bḍ. I. 36.139^b; Vā. 62.113^c.

24^a = Br. 4.42^a; H. 306^a; Śidh. 56.12^b.

1) Śidh. -te netuṃ daiva-mohena mohitam

24^a = Bḍ. I. 36.140^a; Vā. 62.119^a.

1) Bḍ. -bhād ānārya-. 2) Bḍ. -samhitaḥ.

24^b = Bḍ. I. 36.140^b; Br. 4.42^b; H. 306^b; Śidh. 56.13^a; Vā. 62.119^b. 1) Br. apa-. 2) Vā. nṛpo. 3) Śidh. -ṇam.

25^a = Bḍ. I. 36.141^a; Br. 4.43^a; H. 307^a; Śidh. 56.13^b; Vā. 62.120^a. 1) Br. taṃ nigṛhya. 2) Bḍ. ca bāhubhyāṃ; Śidh. durātmanam; Vā. yathānalām.

25^b = Br. 4.43^b; H. 307^b; Śidh. 56.14^a.

25^b = Bḍ. I. 36.141^b; Vā. 62.120^b.

1) Vā. taṃ.

26^a = Br. 4.44^a; H. 308^a; Śidh. 56.14^b.

1) H. -mims tu; Śidh. -min su-. 2) Śidh. -roḥ. 3) H. vi-; Śidh. pra-.

26^a = Bḍ. I. 36.142^a; Vā. 62.121^a.

1) Vā.T. abhiśrutah; V. -śrutih.

26^b = Bḍ. I. 36.142^b; Br. 4.44^b; H. 308^b; Śidh. 56.15^a; Vā. 62.121^b.

1) Br.H. -traḥ 2) Br. cēti; H. cāti. 3) Vā. tathā dvijāḥ.

27 = Bḍ. I. 36.143; Br. 4.45; H. 309; Śidh. 56.15^b, 16^a; Vā. 62.122. 1) Bḍ.

tam *Atrir*⁴⁾ vihvalam dr̥ṣṭvā niṣīdēty abravīt⁵⁾ tadā⁶⁾. || 27 ||
 Niṣādavamśakartāsau¹⁾ babhūvānantavikramah²⁾, |
 dhīvarān asr̥jac cāpi³⁾ Venakalmaṣasambhāvān. || 28 ||
 ye cānye Vindhyanilayās Tukhārās¹⁾ Tumburās²⁾ tathā³⁾ |
 adharmarucayaś cāpi⁴⁾, viddhi tān⁵⁾ Venakalmaṣān⁶⁾. || 29 ||
 tataḥ punar mahātmanaḥ¹⁾ pāṇim Venasya dakṣiṇam |
 araṇim iva samrabdhā²⁾ mamanthur jātamanyaḥ³⁾. || 30 ||
 Pṛthus tasmāt samutpannaḥ¹⁾ karāj jvalanasamṇibhaḥ²⁾ |
 | pṛthoḥ karatalād vāpi yasmāj jātaḥ, Pṛthus tataḥ. |
 dīpyamānaḥ sva¹⁾vapuṣā sāksād agnir iva jvalan²⁾ || 31 ||
 | [sa dhanvī kavacī jātaḥ Pṛthur eva mahāyaśāḥ |]
 ādyam ājagavam nāma dhanur gṛhya mahāravam |
 śarāṃś ca *divyan*²⁾ rakṣārtham kavacaṃ ca mahāprabham. || 32 ||
 tasmin jāte 'tha bhūtāni samprahr̥ṣṭāni¹⁾ sarvaśaḥ |
 samāpetur²⁾ mahārajam³⁾, Venas ca⁴⁾ tridivam *yayau*⁵⁾. || 33 ||

- Vā. -liś caiva. 2) H.Vā. sthitavān; Śīdh. tasthau ca. 3) Bḍ. ākulendriyaḥ; Br. dvijasattamāḥ; H. Janamejaya; Śīdh. ṛṣi-sattamaḥ. 4) Bḍ.Vā. ārtam. 5) Bḍ.Vā. abruvan. 6) Bḍ.Vā. kila; Śīdh. vacaḥ.
- 28 = Bḍ. I. 36.144; Br. 4.46; H. 310; Śīdh. 56.16^b, 17^a; Vā. 62.123. 1) Śīdh. -tā sa. 2) Br.H.Śīdh. -va vadatām varāḥ (H. -ra; Śīdh. -raḥ). 3) Vā. so 'pi.
- 29 = Bḍ. I. 36.145; Br. 4.47; H. 311; Śīdh. 56.17^b, 18^a; Vā. 62.124. 1) Bḍ. Vā. Tumburās; Br.V. Tuṣārās; Śīdh. Pulindās. 2) Bḍ. Tuburāḥ; Br.V. Tamburās; Śīdh. Tumbarās; Vā. Tuvarāḥ. 3) Bḍ. Khasāḥ; Vā. Khasāḥ; Br.T. -yās tathā parvatasaṃśrayāḥ. 4) Br. -yo viprās; H. -yas tāta; Śīdh. ye ca. 5) Br. te tu vai; Vā. sam-bhūtā. 6) Br. -maṣāḥ; H. -nasambhāvān; Vā.T. -maṣāt.
- 30 = Bḍ. I. 36.146; Br. 4.48; H. 312; Śīdh. 56.18^b, 19^a; Vā. 62.125. 1) Bḍ.Vā. punar maharṣayas tasya. 2) Śīdh. samdhāya; Vā. -rambhān. 3) Śīdh. -thus te maharṣayaḥ.
- 31^a = Bḍ. I. 36.147^a; Br. 4.49^a; H. 313^a; Śīdh. 56.19^b; Vā. 62.126^a. 1) H.Śīdh. -tasthau. 2) Bḍ. Śīdh. jalajasamṇibhāt; Vā. karāsphālanatejasāḥ. | 31^b = Bḍ. I. 36.147^b; Vā. 62.126^b.
- 31^{b(c)} = Bḍ. I. 36.148^a; Br. 4.49^b; H. 313^b; Śīdh. 56.20^a; Vā. 62.126^c. 1) Bḍ. ca; Śīdh. su-. 2) Śīdh. -nisamojjvalaḥ; Vā. ivojvalan. | [] = H. 314^a.
- 32 = Bḍ. I. 36.148^b, 149^a; Br. 4.50; H. 314^b, 315^a; Śīdh. 56.20^b, 21^a; Vā. 62.127. 1) Br.T. atha so '. 2) Bḍ.Vā. bibhrad.
- 33 = Bḍ. I. 36.149^b, 150^a; Br. 4.51; H. 315^b, 316^a; Śīdh. 56.21^b, 22^a; Vā. 62.128. 1) Śīdh. muditāni tu. 2) Vā.T. samutpanne. 3) Br. mahābhāgā; H.Vā.V. -rāja; Vā.T. -rājñi; Śīdh. -tur diśo devā. 4) Br. -ṇas tu. 5) Bḍ.Vā. gataḥ.

samutpannena *rājarṣiḥ*¹⁾ satputreṇa mahātmanā²⁾ |
 trātaḥ³⁾ sa puruṣavyāghraḥ⁴⁾ puṁnāmno Narakāt tadā. || 34 ||
 taṃ samudrās ca nadyas¹⁾ ca ratnāny ādāya sarvasaḥ |
*toyāni cābhiṣekārthaṃ*²⁾ sarva evōpa³⁾tasthire. || 35 ||
 pitāmahaś ca bhagavān *devair Ān¹⁾girasaiḥ saha*²⁾ |
 sthāvarāṇi ca bhūtāni jaṅgamāni ca sarvasaḥ || 36 ||
 samāgamya tadā Vainyam abhyaṣiṅcan narādhipam |
 mahatā rājarājyena¹⁾ prajāpālaṃ²⁾ mahādyutiṃ³⁾. || 37 ||
 so¹⁾bhiṣikto mahātejā | so¹⁾bhiṣikto mahārājo
 vidhivad dbarmakovidaiḥ | devair Aṅgirasaiḥ sutaiḥ |
 ādhirāje¹⁾ tadā rājñam²⁾ Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān. || 38 ||
 pitrāparañjitās tasya prajāś tenānurañjitāḥ; |
 anurāgāt tatas tasya | tato rājēti nāmāsya
 nāma rājēty ajāyata¹⁾ || 39 || | a¹⁾nurāgād ajāyata. || 39 ||
 āpas tastambhire tasya¹⁾ samudram abhiyāsya²⁾, |
 parvatās ca *dadur mārgam*³⁾, dhvajabhañ⁴⁾gaś ca nābhavat. || 40 ||
 akrṣṭapacyā pṛthivī, sidhyanty annāni cintayā¹⁾, |
 sarvakāmadughā gāvaḥ, puṭake puṭake madhu. || 41 ||

- 34 = Bđ. I. 36.150^b, 151^a; Br. 4.52; H. 316^b, 317^a; Śidh. 56.(22^b), 23^a; Vā. 62.129. 1) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya. 2) Vā sa satputreṇa dhimatā; Śidh. satputreṇa sujātena evaṃ sarvam idaṃ jagat. 3) Śidh. trātā. 4) H. -vyāghra.
- 35 = Bđ. I. 36.151^b, 152^a; Br. 4.53; H. 317^b, 318^a; Śidh. 56.23^b, 24^a; Vā. 62.130. 1) Bđ.Vā. taṃ nadyas ca samudrās. 2) Bđ.Vā. abhiṣekāya toyam ca. 3) Śidh. evāva.
- 36 = Bđ. I. 36.152^b, 153^a; Br. 4.54; H. 318^b, 319^a; Śidh. 56.24^b = a, 25^a; Vā. 62.131. 1) Śidh. -vaiś c-Ān-. 2) Bđ.Vā. Aṅgirobhiḥ saḥāmaraiḥ.
- 37 = Bđ. I. 36.153^b, 154^a; Br. 4.55; H. 319^b, 320^a; Śidh. 56.25; Vā. 62.132. 1) Bđ.Br. -rājena. 2) Śidh. -pālo; Vā. mahārājam. 3) Br. prajāś tenānurañjitāḥ; Śidh. -dyutiḥ.
- 38^a = Br. 4.56^a; H. 320^b; Śidh. 56.26^a. | 38^a = Bđ. I. 36.154^b; Vā. 62.133^a.
 1) Śidh. a-.
- 38^b = Bđ. I. 36.155^a; Br. 4.56^b; H. 321^a; Śidh. 56.26^b; Vā. 62.133^b.
 1) Bđ.Vā. -rājo. 2) Bđ. mahābhāgaḥ; Śidh. -mahātejāḥ; Vā. mahārājāḥ.
- 39^a = Bđ. I. 36.155^b; Br. 4.57^a; H. 321^b; Śidh. 56.27^a; Vā. 62.134^a.
 39^b = Bđ. I. 36.156^a; Vā. 62.134^b.
 1) Br. -jābhyaajāyata; Śidh. | 1) Bđ. hy a-
 nānāścaryam abhūt tadā.
- 40 = Bđ. I. 36.156^b, 157^a; Br. 4.58; H. 322^b, 323^a; Śidh. 56.28(a)^b; Vā. 62.135. 1) Vā. cāsya. 2) Śidh. samstambhitā dadyur mārgam samabhi-padyata. 3) Bđ. cāvadyryanta; Vā. ca viśiryante. 4) Śidh. -sañ-.
- 41 = Bđ. I. 36.157^b, 158^a; Br. 4.59; H. 323^b, 324^a; Śidh. 56.29; Vā. 62.136. 1) Br.T. -tanāt.

etasminn eva kāle tu¹⁾ yajñe paitāmahe śubhe²⁾ |
 sūtaḥ sūtyāṃ³⁾ samutpannaḥ sautyē 'hani mahāmatiḥ⁴⁾. || 42 ||
 tasminn eva mahāyajñe jajñe¹⁾ prājño 'tha māgadhaḥ. |

sāmageṣu ca gāyatsu srugbhāṇḍe¹⁾ vaiśvadevake |
 sāmagāne²⁾ samutpannas, tasmān māgadha ucyate. || 42₁ ||
 aindreṇa haviṣā cāpī haviḥ pṛktaṃ Bṛhaspatēḥ |
 juhāv-Ēndrāya de'vena, tataḥ sūto vyajāyata. || 42₂ ||
 pramādas tatra samājñe prāyaścittaṃ ca karmasu |
 śiṣyahavyena yat pṛktaṃ abhibhūtaṃ guror haviḥ || 42₃ ||
 adharottaracāreṇa jajñe tadvarṇavaikṛtam. |
 yac ca kṣatrāt samabhavad brāhmaṇyaṃ¹⁾ hīnayonitaḥ, || 42₄ ||
 sūtaḥ pūrveṇa sādharmaṃ tulyadharmāḥ prakīrtitaḥ; |
 madhyamo hy eṣa sūtasya dharmāḥ kṣatropajīvanam, || 42₅ ||
 rathanāgās¹⁾ vacaritaṃ jaghanyaṃ ca cikitsitaṃ. |

Prthoḥ¹⁾ stavārthaṃ tau tatra samābhūtau maha²⁾ ṛṣibhiḥ. || 43 ||
 tāv ūcur ṛṣayaḥ¹⁾ sarve: stūyatām eṣa pārthivaḥ, |
 karmaitad anurūpaṃ vām²⁾, pātraṃ cāyaṃ³⁾ narādhipaḥ⁴⁾. || 44 ||
 tāv ūcatus tadā sarvāṃs¹⁾ tān ṛṣīn sūtamāgadhaḥ: |
 āvāṃ devān ṛṣīmś caiva prīṇayāvāḥ svakarmabhiḥ²⁾. || 45 ||
 na cāsya vidvo¹⁾ vai karma²⁾ na tathā³⁾ lakṣaṇaṃ yaśaḥ, |
 stotraṃ yenāsya kuryāva⁴⁾ rājñas⁵⁾ tejasvino dvijaḥ. || 46 ||
 ṛṣibhis tau niyuktau tu: bhaviṣyaiḥ¹⁾ stūyatām iti, |

42 = Bḍ. I. 36.158b, 159a; Br. 4.60; H. 324b, 325a; Śidh. 56.30; Vā. 62.137ab.

1) Vā. ca. 2) Bḍ. yajatas tasya vai mukhe. 3) Bḍ. some sute.

4) Bḍ. sūtaḥ sautyē tadāhani.

43^a(42₁a) = Bḍ. I. 36.158b; Br. 4.61a; H. 325b; Śidh. 56.31a; Vā. 62.137c.

1) Bḍ. samutpanne punar jajñe; Śidh. mahāyajñe prāpte jajñe.

42₁^{bc} = Bḍ. I. 36.160; Vā. 62.138ab. 1) Bḍ. śubhāṇḍe. 2) Bḍ. samāgate.

42₂ = Bḍ. I. 36.161; Vā. 62.138cd. 1) Bḍ. dai.

42₃ = Bḍ. I. 36.162; Vā. 62.139ab.

42₄ = Bḍ. I. 36.163; Vā. 62.139c, 140a. 1) Bḍ. -yām.

42₅ = Bḍ. I. 36.164; Vā. 62.140b, 141a.

43^a = Bḍ. I. 36.165a; Vā. 62.141b. 1) Vā. -gās ca.

43^b = Bḍ. I. 36.165b; Br. 4.61b; H. 326a; Śidh. 56.31b; Vā. 62.142a. 1) Bḍ. -thu. 2) H.Vā. sura.

44 = Bḍ. I. 36.166; Br. 4.62; H. 326b, 327a; Śidh. 56.32; Vā. 62.142bc.

1) Bḍ. Vā. munayaḥ. 2) Bḍ. ca; Śidh. vā. 3) Śidh. vā yan.

4) Vā. -traṃ stotrasya cāpy ayam.

45 = Bḍ. I. 36.167; Br. 4.63; H. 327b, 328a; Śidh. 56.33aI = aI; Vā. 62.143.

1) Bḍ. tataḥ sarvās; Śidh. -tus tān ānamya. 2) Bḍ. -mataḥ.

46 = Bḍ. I. 36.168; Br. 4.64; H. 328b, 329a; Śidh. 56.33aII = aII; Vā. 62.144.

1) Bḍ. Br. vidmo; H. -va; Vā. karma. 2) Vā. vidvo. 3) Br. T. -ma nāma vā; Śidh. na vidmo. 4) Vā. -vo. 5) Bḍ. procus.

47^a(46₁a) = Bḍ. I. 36.170a; Br. 4.65; H. 329b; Śidh. 56(33b); Vā. 62.145a.

1) Śidh. tāv ūcus te bhaviṣyais ca lakṣaṇaiḥ.

<p> <i>dānadharma</i>'rato nityaṃ satyavāk samjīte²ndriyaḥ 46i jñānaśilo vadānyaś ca¹) samgrāmeṣv aparājitaḥ yāni karmāni kṛtavān Pṛthuh paścān¹) mahābalaḥ. 47 satyavāg dānaśilo 'yaṃ satyasamdhō nareśvaraḥ śrīmāñ jaitraḥ kṣamāśilo vikrānto dṛṣṭaśāsanah 47i dharmajñāś ca kṛtajñāś ca dayāvān priyabhāṣanaḥ mānyamānayitā yajvā brahmaṇyaḥ satyasamgaraḥ śamaḥ śāntaḥ ca nirato vyavahāraḥsthito nṛpaḥ. 47z tataḥ prabhṛti <i>vai loke</i>¹) staveṣu <i>munisattamaḥ</i>³) āśīrvādāḥ prayujyante sūtamāgadhabandibhiḥ³). 48 tayoh¹) stav²ante supṛitaḥ Pṛthuh prādāt prajeśvaraḥ Anūpadeśaṃ sūtāya Magadhaṃ³) māgadbhāya ca. 49 taṃ dṛṣṭvā paramapṛitāḥ prajāḥ¹) <i>prahur</i>²) maharṣayaḥ³): vṛttinām¹) eṣa vo dātā bhaviṣyati narādhipaḥ²). 50 tato Vainyaṃ mahābhagaṃ¹) prajāḥ sama²bbidudruvuḥ: tvam³) no vṛttim vidhatsvēti maharṣi⁴vacanāt tadā⁵). 51 so 'bhidrutaḥ prajābhis tu prajāhita¹cikīrṣayā </p>	<p> tadādi¹) pṛthivīpālāḥ stūyante sūtamāgadhaiḥ, āśīrvādaiḥ prabodhyante sūtamāgadhabandibhiḥ. 48 prādāt prajeśvaraḥ māgadbhāya ca. 49 <i>prahur</i>²) maharṣayaḥ³): eṣa vo vṛttido¹) Vainyo bhaviṣyati²) narādhipaḥ. 50 sama²bbidudruvuḥ: maharṣi⁴vacanāt tadā⁵). 51 </p>
---	---

46i^b = Bđ. I. 36.169^a; Vā. 62.145^b. 1) Bđ. eṣa karma-. 2) Bđ. samyate-.

47a = Bđ. I. 36.169^b; Vā. 62.145^c. 1) Vā. tu.

47b = Bđ. I. 36.170^b; Br. 4.65^b; H. 330^a; Vā. 62.146^a. 1) Vā. cāpi.

47i = H. 330^b. 331^a.

47z = H. 331^b, 332.

48 = Br. 4.66; H. 333; Śīdh. 56.(34^a). 48 = Bđ. I. 36.172^b, 173^a; Vā. 62.148.
1) H. -ti lokeṣu. 2) H. Ja- 1) Vā. tadā vai.

namejaya. 3) Śīdh. tac chrut-
vāsīs tu cakrāte rājñas tau
sūta-māgadhaḥ.

49 = Bđ. I. 36.171^b, 172^a; Br. 4.67; H. 334; Śīdh. 56.34^b, 35^a; Vā. 62.147.
1) Bđ. Vā. tata. 2) Br. stuv-. 3) Vā. -dhān.

50^a = Bđ. I. 36.173^b; Br. 4.68^a; H. 335^a; Śīdh. 56.35^b; Vā. 62.149^a.

1) Bđ. Vā -jā ūcur; Br. T. procur. 2) Br. manīṣiṇaḥ; Śīdh. -tā
devā Brahmapurogamāḥ.

50^b = Br. 4.68^b; H. 335^b; Śīdh. 56.36^a. 50^b = Bđ. I. 36.174^a; Vā. 62.149^b.
1) H. vṛttānām. 2) Śīdh. 1) Bđ. vṛttiprado. 2) Vā. bha-
nareśvaraḥ. 1) Bđ. vṛttiprado. 2) Vā. bha-
vatv iti.

51 = Bđ. I. 36.174^b, 175^a; Br. 4.69; H. 336; Śīdh. 56.36^b, 37^a; Vā. 62.150^{ab}.
1) Br. mahātmanam; H. -rāja. 2) Śīdh. -yaṃ prajāḥ sarvā
jīvanāyā-. 3) Br. tvām. 4) Vā. -ṣer. 5) Śīdh. tam ūcur brāh-
maṇāḥ kila.

52^a = Bđ. I. 36.175^b; Br. 4.70^a; H. 337^a; Śīdh. 56.(37^b); Vā. 62.150^c.

1) Śīdh. so 'pasṛtyātha sahasā prajāpati-.

dhanur gr̥hya pṛṣatkāṃś ca | dhanur gr̥hitvā bāṇāṃś ca
 Pṛthivīm ārdadayad¹⁾ balī²⁾ || 52 || | Vasudhām ārdadayad¹⁾ balī. || 52 ||
 tato Vainyabbaya³⁾trastā gaur bhūtvā prādravan Mahī, |
 tāṃ Pṛthur dhanur ādāya dravantīm anvadhāvata. || 53 ||
 sā lokān Brahmalo⁴⁾dīm gatvā⁵⁾ Vainyabhayāt tadā |
 pradadarśā⁶⁾grato Vainyaṃ *pragr̥hītaśarāsanam*⁴⁾ || 54 ||
 jvaladbhir nīsitair¹⁾ bāṇair dīptatejasam acyutam²⁾ |
 mahāyogaṃ mahātmānaṃ durdharṣam amarair api. || 55 ||
 alabhanti tu sā¹⁾ trāṇaṃ Vainyaṃ evānvapadyata²⁾ |
 kṛtānjaliputā *bhūtvā*³⁾ pūjyā lokais tribhiḥ sadā⁴⁾ || 56 ||
 uvāca Vainyaṃ¹⁾: nādharmaṃ strīvadhe paripaśyasi²⁾? |
 katham dhārayitā cāsi prajā rājan mayā vinā³⁾? || 57 ||
 mayi lokāḥ sthitā rājan, mayēdaṃ dhāryate jagat, |
 mad *rte ca*¹⁾ vinaśyeyuh²⁾ prajāḥ³⁾ pāṛthiva, *viddhi tat*⁴⁾! || 58 ||
 na¹⁾ mām arhasi²⁾ hantum vai³⁾, śreyaś cet tvam⁴⁾ cikīrṣasi |
 prajānāṃ, pṛthivīpāla, śṛṇu cēdaṃ vaco mama! || 59 ||
 upāyataḥ samārabdhāḥ sarve sidhyanty upakramāḥ; |
 | upāyaṃ paśya, yena tvam dhārayethāḥ prajā nr̥pa¹⁾. || 60 ||

52^b = Br. 4.70^b; H. 337^b; Śīdh. 56.38^a. | 52^b = Bḍ. I. 36.176^a; Vā. 62.151^a.
 1) Br.T. ādravad. 2) Śīdh. | 1) Bḍ. ādravad.
 ca dharāṃ pratyadvayāṃ
 punaḥ.

53 = Bḍ. I. 36.176^b, 177^a; Br. 4.71; H. 338; Śīdh. 56.38^b, 39^a; Vā. 62.151^b, 152^a.
 1) H. -yāt; Vā. asyārdanabhaya-.

54 = Bḍ. I. 36.177^b, 178^a; Br. 4.72; H. 339; Śīdh. 56.39^b = a; Vā. 62.152^{bc}.
 1) Śīdh. -kūṃl lokapālā-. 2) Śīdh. yayau. 3) Bḍ. samdadarśā-;
 Vā. dadarśa cā-. 4) Bḍ. karmukodyatapāṇīkam; Vā. karmukod-
 yatadhāriṇam.

55 = Bḍ. I. 36.178^b, 179^a; Br. 4.73; H. 340; Vā. 62.153. 1) Vā. viśikhair.
 2) Br.T. -samantataḥ.

56 = Bḍ. I. 36.179^b, 180^a; Br. 4.74; H. 341; Śīdh. 56.40; Vā. 62.154. 1) Vā.
 tadā. 2) Śīdh. -ṇaṃ taṃ vai śaraṇam iyivān. 3) Bḍ.Vā. devī.
 4) Br.H. -bhis tadā; Śīdh. -tvā idaṃ vacanam abravīt.

57 = Bḍ. I. 36.180^b, 181^a; Br. 4.75; H. 342; Śīdh. 56.41^a = b; Vā. 62.155.
 1) Bḍ. Vainaṃ; H. cainaṃ. 2) Bḍ. -yati; H. -dhaṃ kartum arhasi.
 3) Bḍ. -jā yā vardhitā mayā; Br. vinā mayā.

58 = Bḍ. I. 36.181^b, 182^a; Br. 4.76; H. 343; Śīdh. 56.41^b, 42^a; Vā. 62.156.
 1) Bḍ. kṛte na; Br.H. madvināśe; Śīdh. kṛte ca. 2) Śīdh. -śyantī.
 3) Śīdh. sarve. 4) Bḍ. vardhitāḥ; Śīdh. pāṛthivāḥ; Vā. -vasattama.

59 = Bḍ. I. 36.182^b, 183^a; Br. 4.77; H. 344; Śīdh. 56.42^b = a; Vā. 62.157.
 1) Bḍ. sa. 2) Bḍ. nārhasi. 3) Bḍ.Vā. vai hantum. 4) Bḍ. -yas
 tvam ca.

60^a = Bḍ. I. 36.183^b; Br. 4.78^a; H. 345^a; Śīdh. 56.43^a; Vā. 62.158^a.

| 60^b = Br. 4.78^b; H. 345^b; Śīdh. 56.43^b. 1) Br. -jām imām.

hatvâpi mām na śaktas tvam prajānām palane¹⁾ nr̥pa; |
*anubhūta*²⁾ bhaviṣyāmi, *yaccha*³⁾ kopam mahādyaute⁴⁾ || 61 ||
 avadhyāś¹⁾ ca striyaḥ²⁾ prāhus tiryagyoniga³⁾teṣv api |
 sattveṣu⁴⁾, pṛthivīpāla, na dharmam⁵⁾ tyaktum arhasi. || 62 ||
 evam bahuvīdham vākyaṁ śrutvā rājā¹⁾ mahāmanāḥ |
 kopam²⁾ nigr̥hya dharmātmā Vasudhām idam³⁾ abravīt: || 63 ||
 ekasyārthāya¹⁾ yo hanyād ātmano vā parasya vā²⁾ |
 bahūn vā¹⁾ prāṇino *thai*kaṁ²⁾, | ekam prāṇam¹⁾ bahūn vāpi,
 bhavet tasyēha³⁾ pātakam, || 64 || karma²⁾ tasyāsti pātakam. || 64 ||
 sukham edhanti bahavo | yasmim̐ tu nihate bhadre
 yasmim̐ tu nihate 'śubhe¹⁾, | | *edhante*¹⁾ bahavaḥ sukham |
 tasmin hate nāsti śubhe¹⁾ pātakam cōpa²⁾pātakam. || 65 ||
 | [ekasmin yatra nidhanam prāpīte duṣṭakārīṇi |
 | bahūnām bhavati kṣemam, tatra puṇyaprado vadhaḥ. ||]
 so 'ham prajānimittam tvām haniṣyāmi¹⁾ Vasumdhare, |
 yadi me vacanam²⁾ nādya³⁾ kariṣyasi jagaddhitam⁴⁾. || 66 ||
 tvām nihatyādya¹⁾ bhāvena macchāsānaparāṇmukhīm |
 ātmānam prathayitvāham²⁾ prajā dhārayitā svayam³⁾. || 67 ||

- 61 = Bḍ. I. 36.184; Br. 4.79; H. 346; Śidh. 56.44a = b; Vā. 62.158b, 159a.
 1) Br. poṣaṇe; H. prajā dhārayitum. 2) Bḍ. antarbhūta; Br.
 anukulā; Vā. annabhūta. 3) Bḍ.Vā. jahi. 4) Br.T. -mate; Śidh.
 mahīpate.
- 62 = Bḍ. I. 36.185; Br. 4.80; H. 347; Śidh. 56.44b, 45a; Vā. 62.159bc.
 1) Br.Śidh. -yam. 2) Br.Śidh. -yam. 3) Vā. -śā-. 4) Br. yady
 evam; Sidh. sa tvam tu; Vā. matvaivaṁ. 5) Bḍ.Vā. dharmam na.
- 63 = Bḍ. I. 36.186; Br. 4.81; H. 348; Śidh. 56.46b, 46a; Vā. 62.160. 1) Bḍ.
 tasyā. 2) Bḍ.Vā. krodham. 3) Śidh. idam vacanam.
- 64a = Bḍ. I. 36.187a; Br. 4.82a; H. 349a; Śidh. 56.46b; Vā. 62.161a.
 1) Br.T.Śidh. -ārthe tu. 2) Bḍ. ca; Śidh. bahūn pāpam tu tasya tas.
- 64b = Br. 4.82b; H. 349b; Śidh. | 64b = Bḍ. I. 36.187b; Vā. 62.161b.
 56.(47a). 1) H. vai. 2) Br. | 1) Bḍ. prāṇī. 2) Vā. kāmam.
 'nantam. 3) Śidh. bahūnām
 hanti vāpy ekam tasya
 nāstiha.
- 65a = Br. 4.82a; H. 350a. | 65a = Bḍ. I. 36.188a; Vā. 62.162a.
 1) H. satī. | 1) Bḍ. jivante; Vā.T. labhante.
- 65b = Bḍ. I. 36.188b; Br. 4.83b; H. 350b; Vā. 62.162b. 1) Br.T. -ti bhadre;
 Vā. śubhe nāsti. 2) H. nōpa.
 | [] = H. 351.
- 66 = Bḍ. I. 36.189; Br. 4.84; H. 352; Śidh. 56.47b, 48a; Vā. 62.163. 1) Vā.
 vadhiṣyāmi. 2) Br.T.H. -canān. 3) Śidh. tv adya. 4) Śidh.
 ca no hitam.
- 67 = Bḍ. I. 36.190; Br. 4.85; H. 353; Vā. 62.164. 1) Bḍ. -yāśu.
 2) Bḍ.Vā. -tvēha. 3) Vā.T. dhārayiṣyāmy aham prajāḥ.

sā tvam śāsanam¹⁾ āsthaya²⁾ mama dharmabhṛtām vare³⁾ |
 samjīvaya prajāḥ sarvāḥ, | samjīvaya prajā nityam,
 samarthā hy asi dhāraṇe. || 68 || | śaktā hy asi na samśayaḥ. || 68 ||
 duhitṛtvam ca me gaccha, tata¹⁾ enam²⁾ ahaṃ śaram³⁾ |
 niyaccheyam⁴⁾ tvadvadhārtham⁵⁾ udyantam⁶⁾ ghoradarśanam⁷⁾. || 69 ||
 | pratyuvāca tato Vainyam evam uktā satī Mahī: |
 sarvam¹⁾ etad ahaṃ vira²⁾ vidhāsyāmi na samśayaḥ³⁾. || 70 ||
 | [upāyataḥ samārabdhāḥ sarve sidhyanty upakramāḥ; |
 | upāyam paśya, yena tvam dhārayethāḥ prajā imāḥ. ||]
 vatsam tu mama tam¹⁾ paśya²⁾, kṣareyam³⁾ yena vatsalā, |
 samāṃ ca kuru sarvatra māṃ tvam⁴⁾ dharmabhṛtām vara⁵⁾, || 71 ||
 yathā viṣyan¹⁾ damānaṃ me²⁾ kṣīraṃ sarvatra bhāvayet³⁾. |
 tata utsārayāmāsa śailān⁴⁾ śatasahasraśaḥ⁵⁾ || 72 ||
 dhanuṣkoṭyā tadā¹⁾ Vainyas, tena śailā vivardhitāḥ. |
 | [Pṛthur Vainyas tadā cakre mahīm rājā samāṃ tataḥ. |]
 manvantareṣv atiteṣu viṣamāsīd vasumdhara, || 73 ||
 svabhāvenābhavams¹⁾ tasyāḥ²⁾ samāni viṣamāni ca. |
 Cākṣuṣasyāntare pūrvam āsīd etat³⁾ purā⁴⁾ kila. || 74 ||

68a = Bḍ. I. 36.191^a; Br. 4.86^a; H. 354^a; Śīdh. 56.48^b; Vā. 62.165^a.

1) Bḍ.Vā. vacanam; Śīdh. ājñām sam-. 2) Vā āsādyā. 3) Śīdh. samjīvaya prajāḥ.

68b = Br. 4.86^b; H. 354^b. | 68b = Bḍ. I. 36.191^b; Vā. 62.165^b.

69 = Bḍ. I. 36.192; Br. 4.87; H. 355; Vā. 62.166. 1) Bḍ. caivam; Vā. evam. 2) Bḍ.Vā. etam. 3) Vā. mahad varam. 4) Vā.T. -yacche tvam. 5) Vā.T. tu dharmārtham; V. tv adharmārtham. 6) H. udyatam; Vā. prayuktam. 7) Vā.T. -śane.

| 70a = Bḍ. I. 36.193^a; Vā. 62.167^a.

70b = Bḍ. I. 36.193^b; Br. 4.88^a; H. 356^a; Śīdh. 57.(1a); Vā. 62.167^b.

1) Vā. evam. 2) Bḍ.Vā. rājan. 3) Śīdh. tac chrutvā pṛthivī pṛāha na māṃ tvam hantum arhasi.

| [] = H. 356^b, 357^a.

71 = Bḍ. I. 36.193^{ab}; Br. 4.88^b, 89^a; H. 357^b, 358^a; Śīdh. 57.1^b, 2^a; Vā. 62.168^{ab}. 1) Br.T. sam-; Śīdh. me matam. 2) Vā.T. yaccha. 3) Śīdh. -re 'ham. 4) H. tvam māṃ. 5) Śīdh. -tra parvatair āvṛtā yataḥ.

72 = Bḍ. I. 36.193^c, 195^a; Br. 4.89^b, 90^a; H. 358^b, 359^a; Śīdh. 57.2^b, 3^a; Vā. 62.168^c, 169^a. 1) Bḍ.Śīdh. vispan-; H. -thābhīśyan. 2) Śīdh. -mān-āham; Vā.T. ca. 3) Śīdh. -ye. 4) Śīdh. girīñ. 5) Bḍ.Vā. śilājālāni sarvaśaḥ.

73a = Bḍ. I. 36.195^b; Br. 4.90^b; H. 359^b; Śīdh. 57.3^b; Vā. 62.169^b.

1) Bḍ. tathā; Vā. tato.

| [] = H. 360^a.

73b = Bḍ. I. 36.196^a; H. 360^b; Vā. 62.170^a.

74 = Bḍ. I. 36.196^b, 198^b; H. 361; Vā. 62.170^b, 172^b. 1) Bḍ. -vat; H. -van. 2) H. hy asyā. 3) H. evam; Vā. etad āsit. 4) H. tadā.

na hi pūrvavi¹sarge vai viṣame²) pṛthivitale |
 pra³vibhāgaḥ purānām vā⁴) grāmānām vābhavat tadā⁵). || 75 ||
 na sas'yāni na gorakṣā²) na kṛṣir na vaṇikpathaḥ |
 | naiva satyānṛtaṃ cāsin¹) na lobho na ca matsaraḥ. || 76 ||
 Vaivasvate 'ntare tasmin¹) sāmpratam²) samupasthite³) |
 Vainyāt prabhṛti loke 'smin⁴) sarvasyaitasya sambhavaḥ. || 77 ||
 yatra ya¹tra samaṃ tv asyā²) | samatvaṃ yatra yatrāsīd
 bhūmer āsit tadā³) dvijāḥ⁴), | bhūmeḥ¹) kasmimś cid²) eva hi, |
 tatra tatra prajāḥ sarvā | tatra tatra prajāś tā vai
 nivāsaṃ samarocayan. || 78 || | nivasanti sma²) sarvada⁴). || 78 ||
 āhāraḥ¹) phalamūlani²) prajānām a³bhavat tadā⁴) |
 kṛcchreṇa mahatā yukta⁵), ity evam anuśūruma⁶). || 79 ||
 sa¹) kalpayitvā vatsaṃ tu | sa kalpayitvā vatsaṃ tu
 manuṃ Svāyambhuvaṃ prabhum² | Cākṣuṣaṃ manuṃ tśvaraḥ |
 sva³pāṇau puruṣavyāghro⁴) | Pṛthur¹) dudoha sasyāni
 dudoha pṛthivīm tataḥ⁵). || 80 || | sva²tale pṛthivīm tataḥ. || 80 ||
 sasyajātāni sarvāṇi | sasyāni tena dugdhāni
 Pṛthur¹) Vainyaḥ pratāpavān, | Vainyena tu vasuṃdharām¹) |
 | manuṃ ca Cākṣuṣaṃ kṛtvā
 | vatsaṃ pātre ca bhūmaye, |

75 = Bđ. I. 36.197; Br. 4.91; H. 362; Śidh. 57.4; Vā. 62.171. 1) Bđ. -ni.
 2) Śidh. viṣaye. 3) Br.T. pra-. 4) H. ca; Śidh. vai. 5) Bđ.Vā.
 vāpi vidyate; H. vā tadābhavat.

76^a = Bđ. I. 36.198^a; Br. 4.92^a; H. 363^a; Śidh. 57.5^a; Vā. 62.172^a.

1) H.Śidh. śas-. 2) Bđ.Br. -kṣ(y)am.

| 76^b = Br. 4.92^b; H. 363^b. 1) tatra.

77 = Bđ. I. 36.199^a, 201^b; Br. 4.93; H. 364; Vā. 62.172^c, 174^c. 1) H. cāsin

2) H. -prate. 3) Bđ.Vā. sarvasyaitasya sambhavaḥ. 4) Br. vai
 viprah; H. rājendra.

78 = Br. 4.94; H. 365; Śidh. 57.(5b)
 = a. 1) Śidh. ta-. 2) Śidh.
 samatvaṃ syād. 3) Śidh. -mer
 vāsas tv abhūd. 4) H. -dā-
 nagha.

78 = Bđ. I. 36.199^b, 200^a; Vā. 62.173.

1) Vā. bhūyas. 2) Vā. tasmimś
 tad. 3) Bđ. ca. 4) Bđ. -śaḥ.

79 = Bđ. I. 36.200^b, 201^a; Br. 4.95; H. 366; Śidh. 57.6^a = b; Vā. 62.174^{ab},
 cfr. 175^a. 1) Vā. -ra-. 2) Bđ. -le tu; Vā. -lam tu. 3) Śidh. cā-.
 4) Bđ.Vā. kila. 5) Bđ.Vā. -naiva tadā tāsām. 6) Vā. 175^a -ṇa
 mahatā so 'pi pranaṣṭāsv oṣadhīṣu vai.

80 = Br. 4.96; H. 367; Śidh. 57.6^b, 7^a.
 1) Śidh. sam-. 2) Śidh. -bhuh.
 3) Śidh. sa. 4) H. -vyāghra;
 Śidh. -śreṣṭho. 5) Śidh. tada.

80 = Bđ. I. 36.202; Vā. 62.175^{bc}.
 1) Vā. punar. 2) Bđ. sve.

81 = Br. 4.97; H. 368; Śidh. 57.7^b, 8^a.

81 = Bđ. I. 36.203^a = c; Vā. 62.176.

tenānna prajāḥ sarvā²⁾ | tenānna tatas²⁾ tā vai
 vartante 'dyāpi sarvaśaḥ³⁾. || 81 || | vartayante *prajāḥ sada*³⁾. || 81 ||
 ṛṣibhiḥ śrūyate¹⁾ cāpi²⁾ punar dugdhā vasuṃdharā, |
 vatsaḥ Somo 'bhavat³⁾ teṣāṃ⁴⁾ dogdhā cāpi Bṛhaspatiḥ⁵⁾, || 82 ||
*pātram āsit tu chandāmsi*¹⁾ *gayatryādini sarvaśaḥ*²⁾, |
 kṣīram āsit *tadā teṣāṃ tapo*³⁾ brahma⁴⁾ ca śāśvatam. || 83 ||
 punas tato¹⁾ devagaṇaiḥ Purāṃdarapurogamaiḥ²⁾ |
*kañcanaṃ*³⁾ *pātram ādāya dugdhēyaṃ śrūyate mahī*⁴⁾. || 84 ||
 vatsas tu Maghavān āsīd, dogdhā tu¹⁾ Savitā pra²⁾bhuh³⁾, |
 kṣīram ūrjaskaraṃ caiva⁴⁾, vartante yena⁵⁾ devatāḥ⁶⁾. || 85 ||
 pitṛbhiḥ śrūyate cāpi¹⁾ punar dugdhā vasuṃdharā²⁾ |
 rājatam pātram ādāya svadhām³⁾ *amitavikramaiḥ*⁶⁾. || 86 ||
 | [svadhāmṛtam ca pitṛṇām āsīd dogdh-Āryamā tathā, |]
 Yamo *Vaivasvatas teṣāṃ*¹⁾ *āsīd*²⁾ vatsaḥ pratāpavān³⁾, |
 | Antakaś cābhavad dogdhā *kālo lokaprakalanaḥ*⁴⁾. || 87 ||

- 1) Śīdh. gor hi. 2) H. -jās | 1) Vā.T. -dharā. 2) Vā. tadā.
 tāta. 3) Śīdh. vartayanty | 3) Bḍ. -ti śubhāḥ prajāḥ.
 adya nityaśaḥ.
- 82 = Bḍ. I. 36.203^b, 204^a; H. 369; Śīdh. 57.8^b = a^{1b}I; Vā. 62.177. 1) Vā.
 T. stūyate. 2) Śīdh. -bhis tu tato dugdhā; Vā. -te vāpi. 3) Bḍ.
 Vā. -mas tvabhūt. 4) Śīdh. tataḥ. 5) H. -dhā c-Āngirasaḥ sutah.
- 83 = Bḍ. I. 36.204^b, 205^a; H. 370(a)^b; Śīdh. 57.9^a = a^{1b}II; Vā. 62.178. 1) Bḍ.
 chandāmsi pātram āsit tu; Śīdh. pātram chandāmsi dogdhā vai.
 2) H. Bṛhaspatir mahātejāḥ pātram chandāmsi Bhārata. 3) H.
 -sīd anupamaṃ tayor. 4) Śīdh. dugdham.
- 84 = Bḍ. I. 36.205^b, 206^a; H. 371; Śīdh. 57.(9^b), 10^a; Vā. 62.179^{ab}. 1) H.
 tataḥ punar; Vā.T. punaḥ stutvā. 2) Śīdh. tato devagaṇair
 dugdhā vatsaṃ kṛtvā Purāṃdaram. 3) Bḍ.Vā. sauvarṇam.
 4) Bḍ. -dhā samśrūyate mahi; Śīdh. dogdhā caiva tu Bhāskaraḥ;
 Vā. amṛtam duduhe tadā.
- 85 = Bḍ. I. 36.206^b, 207^a; Br.4.(101); H. 372; Śīdh. 57.10^b = b; Vā. 62.(179^c) = a.
 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. vi-. 3) Br. devānām kañcanaṃ pātram vatsas
 teṣāṃ Śatakratuḥ; Vā. tenaiva vartayante ca devā Indrapuro-
 gamāḥ. 4) Bḍ. -jam ca madhu ca; Br.T. ojaskaraṃ caiva.
 5) Bḍ. tena; Śīdh. yena vartanti. 6) Br. dogdhā ca bhagavān
 ravih.
- 86 = Bḍ. I. 36.207^b, 208^a; H. 373; Śīdh. 57.11^a = a; Vā. 62.186^a = a.
 1) Śīdh. -bhis ca punar dugdhā. 2) Śīdh. pātram ādāya rājatam.
 3) H. sudhām. 4) Bḍ. āsu vitṛptaye; Vā. pitṛbhiḥ stūyate mahi.
 | [] = Vā. 62.186^b.
- 87 = Bḍ. I. 36.208^b, 209^a; H. 374; Śīdh. 57.(11^b) = a; Vā. 62.186^c = a. 1) Bḍ.
 Vaivasvato Yamas tv āsit. 2) Bḍ. teṣāṃ; Vā. Yamo vatso 'bhavat
 teṣāṃ. 3) Vā. māso tṛptis tu sarvadā; Śīdh. vatsaṃ kṛtvā Mayam
 caiva dogdhā Kālas tu cāntakaḥ. 4) Bḍ. -dhā pitṛṇām balavān
 prabhuh.

nāgais ca¹⁾ śrūyate²⁾ dugdhā³⁾ vatsam kṛtvā tu Takṣakam |
alābum⁴⁾ pātram ādāya viṣam kṣīram tadā mahī⁵⁾. || 88 ||
teṣām Airāvato dogdhā | teṣām ca¹⁾ Vāsukir dogdhā
Dhṛtarāṣṭrah pratāpavān | Kādraveyaḥ pratāpavān²⁾ |
nāgānām vai dvijaśreṣṭha¹⁾ sarpānām caiva sarvaśah²⁾ || 89 ||
tenaiya vartayanty ugrā mahākāyā viṣol¹⁾banāḥ |
tadāhārās tadācārās tadvīryās tadupāśrayāḥ³⁾. || 90 ||
asuraiḥ śrūyate cāpi punar dugdhā vasum̐dharā¹⁾ |
āyasam pātram ādāya | āyasam pātram ādāya
māyām śatrunibarhiṇīm¹⁾. || 91 || kila māyās ca sarvaśah. || 91 ||
Virocanas tu Prāhrādir vatsas teṣām abhūt tadā¹⁾, |
ṛtvig Dvimūrdhā Daityānām, | ṛtvig Dvimūrdhā Daityānām,
Madhur dogdhā mahābalaḥ. || 92 || dogdhābhūd Ditinandanaḥ. || 92 ||
tayaite māyādyāpi payasā te ca māyābhiḥ
sarve māyāvino 'surāḥ | sarve māyāvino 'surāḥ |
vartayanty amitaprajñās, | vartayanti mahāvīryās,
tad eṣām amitam balam. || 93 || tad eṣām paramam balam. || 93 ||
| yakṣais ca¹⁾ śrūyate rājan²⁾ punar dugdhā vasum̐dharā |
āmapātre punar dugdhā¹⁾ tv antardhānam iyaṃ mahī²⁾ || 94 ||

88 = Bḍ. I. 36.212^b, 213^a; H. 375; Śīdh. 57.13^{aI}, 12^{bII}, I, 13^{aII}; Vā. 62.180^{aI}, II = a^{1bII}. 1) Bḍ. -gais tu. 2) Vā. stūyate. 3) Śīdh. nāgair dugdhā vasumatī. 4) Bḍ.Śīdh. -bu-. 5) H. narottama; Śīdh. mahārṣe.

89^a = H. 376^a; Śīdh. 57.13^b.

89^a = Bḍ. I. 36.213^b; Vā. 62.180^b.

1) Bḍ. vai. 2) Vā. -vā mahau-
jaśah.

89^b = Bḍ. I. 36.214^a; H. 376^b; Vā. 62.181^a. 1) H. Bharataśreṣṭha. 2) H. ca mahīpate.

90 = Bḍ. I. 36.214^b, 215^a; H. 377; Śīdh. 57.14^a = b; Vā. 6.2181^{bc}. 1) Vā. mahol. 2) Śīdh. vāyv-. 3) H. tadapāśrayāḥ; Śīdh. -rāḥ sadā sarpā viṣolbanāḥ; Vā.T. tu tadāśrayāḥ.

91^a = Bḍ. I. 36.209^b; H. 378^a; Śīdh. 57.(14^{bI}). 1) Śīdh. asurais ca punar dugdhā.

91^b = H. 378^b; Śīdh. 57.(14^{bII}).

91^b = Bḍ. I. 36.210^a.

1) Śīdh. pātram kṛtvā tadā-
yasam.

92^a = Bḍ. I. 36.210^b; H. 379^a; Śīdh. 57.(15^a). 1) Bḍ. -ṣam mahāyaśah; Śīdh. māyā dugdham tu vatsam hi kṛtvā pautram Virocanam.

92^b = H. 379^b; Śīdh. 57.(15^b). 1) Śīdh. dogdhā Daityo Madhus tatra tato māyādhikāsurāḥ.

92^b = Bḍ. I. 36.211^a.

93 = H. 380.

93 = Bḍ. I. 36.211^b, 212^a.

94^a = H. 381^a; Śīdh. 57.16^{aI} = I. 1) Śīdh. jajñaiḥ sam-
2) Śīdh. dugdhā.

94^b = Bḍ. I. 36.215^b; H. 381^b; Śīdh. 57.16^{aII}, bI; Vā. 62.182^a. 1) H. ma-

vatsam Vaiśravaṇam kṛtvā¹⁾ yakṣaiḥ²⁾ puṇyajanaḥ tada³⁾, |
 dogdhā Rajata⁴⁾nābhas tu, pitā Maṇivar⁵⁾asya yaḥ⁶⁾ || 95 ||
 yakṣātmaḥ mahātejās Trīśīrṣaḥ¹⁾ sumahātapaḥ²⁾; |
 tena te vartayantīti paramarṣir uvāca³⁾ ha. || 96 ||
 rākṣasaiḥ ca piśācaḥ ca¹⁾ punar dugdhā vasuṃdharā |
 | śāvaṃ kapālam ādāya prajā bhoktum narādhipa. || 97 ||
 Brahmopetas tu dogdhā vai¹⁾ teṣāṃ āsit Kuberakah²⁾, |
 vatsaḥ³⁾ Sumālī balavān⁴⁾, kṣīraṃ rudhiram eva ca⁵⁾ || 98 ||

tena kṣīreṇa yakṣāś ca
 rākṣasāś cāmaropamāḥ |
 vartayanti piśācāś ca
 bhūtasauṅghās tathaiva ca. || 99 ||

kapālapātre nirdugdhā hy¹⁾
 antardhānam ca rākṣasaiḥ; |
 tena kṣīreṇa rakṣāmsi
 vartayantiha sarvaśaḥ. || 99 ||

padmapātre punar dugdhā gandharvaiḥ sâ'psarogaṇaiḥ |
 vatsam Citraratham kṛtvā śuciṇ gandhāms tathaiva ca²⁾. || 100 ||
 teṣāṃ Vasuruciś¹⁾ tv²⁾ āsīd dogdhā putro muneḥ śuciḥ³⁾ |
 gandharvarājo 'tibalo mahātmaḥ sūryasambhāḥ. || 101 ||
 śailaiś ca śrūy¹⁾ate dugdhā²⁾ punar devī³⁾ vasuṃdharā |
 tatrauṣadbhīr⁴⁾ mūrtimatī ratnāni vividhāni ca⁵⁾. || 102 ||

hārāja; Śīdh. vasuṃdharā. 2) Bḍ. -napriyaṃ mahi; H. purān-
 tardhānam akṣayam; Śīdh. antardhānam ca vai dugdhā.

95 = Bḍ. I. 36.216; H. 382; Śīdh. 57.16^{bII} = a^I; Vā. 62.182^b, 183^a. 1) Śīdh.
 tathā. 2) Vā. yajñaiḥ. 3) Bḍ. Vā. tathā. 4) Vā. T. ca Jatū.
 5) Bḍ. -dhar-. 6) Vā. saḥ.

96 = Bḍ. I. 36.217; H. 383; Vā. 62.183^{bc}. 1) Bḍ. Vā. -tejā vaśī ca (Vā.
 sa). 2) Bḍ. -yaśāḥ; Vā. -balaḥ. 3) Bḍ. -mārthatayā ca.

97^a = Bḍ. I. 36.218^a; H. 384^a; Śīdh. 57.17^a; Vā. 62.184^a. 1) Bḍ. Piśāś
 caiva.

| 97^b = H. 384^b.

98 = Bḍ. I. 36.218^b, 219^a; H. 385; Śīdh. 57.(17^b, 18^a); Vā. 62.184^b, 185^a.

1) Bḍ. Brahmā Brāhyos tu vai dogdhā; H. dogdhā Rajatanābhas
 tu. cfr. 95^{bI}. 2) H. Kurūdvaha; Śīdh. kṣīraṃ rudhiram evāpi
 dogdhā Rākṣasanāyakaḥ. 3) Vā rakṣaḥ. 4) H. Kauravya.
 5) H. hi; Śīdh. vatsam Sumālinam kṛtvā tena te vartayanty atha.

99 = H. 386.

| 99 = Bḍ. I. 36.219^b, 220^a; Vā. 62.185^{bc}.
 1) Vā. -dhā a-.

100 = Bḍ. I. 36.220^b, 221^a; H. 387; Śīdh. 57.18^b, 19^a; Vā. 62.187. 1) Bḍ.
 -vaiś cā-; Vā. -vair a-. 2) Bḍ. gandhāmahi tadā; H. gandhān
 nararṣabha; Śīdh. dogdhā Vasurucis tathā.

101 = Bḍ. I. 36.221^b, 222^a; H. 388; Vā. 62.188. 1) H. ca Suruciś; Vā.
 Viśvāvasus. 2) H. cā-. 3) Bḍ. śubhāḥ; H. Bharatasattama.

102 = Bḍ. I. 36.222^b, 223^a; H. 389; Śīdh. 57.19^b = a^I, b^{II}; Vā. 62.189.

vatsas tu Himavān āsīd¹⁾, dogdhā Merur²⁾ mahāgiriḥ, |
 | pātram tu śailam evāsīt, tena śailāḥ³⁾ pratiṣṭhitāḥ³⁾. || 103 ||
 | śrūyate vṛkṣavīrubhīḥ¹⁾ punar dugdhā vasuṃdharā |
 pālāṣam²⁾ pātram ādāya³⁾ chinnadagdhā⁴⁾praroḥaṇam. || 104 ||
 kamadhuk puṣpitaḥ śālah¹⁾ plakṣo²⁾ vatso yaśasvinam³⁾, |
 sarvakāmadughā dogdhā¹⁾ | sarva¹⁾kāmadughā dogdhri
 sarvasasyapraroḥaṇī. || 105 || | pṛthivī bhūtabhāvinī. || 105 ||
 sēyam¹⁾ Dhātri Vidhātri ca Pāvani²⁾ ca vasuṃdharā |
 | dugdhā hitārthaṃ lokānāṃ Pṛthunēti hi¹⁾ naḥ śrutam. |
 carācarasya sarva¹⁾sya pratiṣṭhā yonir eva ca || 106 ||
 āsīd iyaṃ¹⁾ samudrāntā medinīti pariśrutā²⁾. |
 | vasu dhārayate yasmād¹⁾, vasudhā tena cōcyate²⁾. |
 Madhu-Kaiṭabhayoh¹⁾ kṛtsna²⁾ medasā sampariplutā³⁾, || 107 ||
 tenēyaṃ medinī devī procyate¹⁾ brahmavādibhīḥ. |
 tato' bhyupagamād rājñāḥ Pṛthor Vainyasya dhīmataḥ²⁾ || 108 ||
 dubhīrtvam anuprāptā devī Pṛthvīti cōcyate¹⁾. |

1) Vā. srū-. 2) H. rājan. 3) H. dugdhā. 4) Bđ. tadau-; H. auśadhīr vai. 5) Śidh. ratnāny ośadhayaḥ śubhāḥ.

103 = Bđ. I. 36.223^b, 224^a; Br. 4.108^b = a; H. 390; Śidh. 57.20^a = a; Vā. 62.190. 1) Vā. -vāṃs teṣāṃ. 2) H.Vā. Merur dogdhā. 3) Vā. -aḥ.

104 = Bđ. I. 36.224^b, 225^a; Br. 4.109^b = b; H. 391; Vā. 62.191. 1) H. vīrubhīḥ śrūyate rājan. 2) Br.Vā. -śa-. 3) Br. kṣīraṃ ca. 4) Vā.T. dugdhaṃ chinna-.

105^a = Bđ. I. 36.225^b; Br. 4.(109^a); H. (392^a); Vā. 62.192^a. 1) Vā. śailaḥ. 2) Vā.T. pakṣo. 3) Vā. -svinī; Br. plakṣo vatsas tu vṛkṣāṇāṃ dogdhā śālas tu puṣpitaḥ; H. dudoha puṣpitaḥ sālo vatsaḥ plakṣo 'bhavat tadā.

105^b = Br. 4.111^a; H. 393^b. 1) H. | 105^b = Bđ. I. 36.226^a; Vā. 62.192^b. dugdhā. 1) Bđ. sarṣa-.

106^a = Bđ. I. 36.226^b; Br. 4.110^a; H. 392^b; Vā. 62.193^a. 1) Bđ. saiva; Vā. saiṣā. 2) Bđ.Vā. dhāraṇī.

| 106^b = Bđ. I. 36.227^a; Vā. 62.193^b. 1) Vā. -nā iti.

106^{b(c)} = Bđ. I. 36.227^b; Br. 4.110^b; H. 393^a; Vā. 62.193^c. 1) Bđ.Vā. loka-

107^a = Bđ. I. 37.1^a; Br. 4.111^b; H. 394^a; Śidh. 57.20^b; Vā. 63.1^a, cfr. 3^a. 1) Bđ. iha. 2) Bđ. vasudhēti yathāśrutam; Br. -nī parivīśrutā; Śidh. -nī ca pariśrutā.

| 107^b = Bđ. I. 37.1^b; Vā. 63.1^b. 1) Bđ. -su dhatte yatas tasmād. 2) Bđ. -dhā sēti gīyate.

107^{b(c)} = Bđ. I. 37.2^a; Br. 4.112^a; H. 394^b; Śidh. 57.21^a; Vā. 63.2^a.

1) H. -yāḥ. 2) Bđ.Vā. pūrvam. 3) Br.T. samabhiplutā; Br.V. Śidh. ca pariplutā; H. -sābhipariplutā.

108 = Bđ. I. 37.2^b, 3^a; Br. 4.112^b, 113^a; H. 395; Vā. 63.2^b = b. 1) Bđ. -nīty uktā niruktyā; Br. ucyate. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata-

109 = Bđ. I. 37.3^b, 4^a; Br. 4.113^b, 114^a; H. 396; Śidh. 57.21^b, 22^a; Vā. 63.3^b, 4^a. 1) Bđ. pṛthivī paṭhyate tataḥ; Śidh. dharā pṛthvy

Pr̥thunā²⁾ pravibhaktā³⁾ ca śodhitā⁴⁾ ca vasum̐dharā⁵⁾ || 109 ||
 sasyākaravatī sphītā

sasyākaravatī rājā¹⁾
 pattanākaramālinī |
 cāturvarṇyasamākīrṇā
 rakṣitā tena dhīmatā. || 110 ||

evamprabhāvo Vainyaḥ sa rājāsīd¹⁾ rāja²⁾sattamaḥ³⁾ |
 namasyaś caiva pūjyaś ca bhūtagrāmair na⁴⁾ saṁśayaḥ⁵⁾. || 111 ||
 brāhmaṇaiś ca mahābhāgair vedavedāṅgapāragaiḥ¹⁾ |

Pr̥thur eva namaskāryo brahmayoniḥ sanātanaḥ. || 112 ||

pārthivaiś ca mahābhāgaiḥ pārthivatvam¹⁾ abhīpsubhiḥ²⁾ |

ādirājo³⁾ namaskāryaḥ Pr̥thur Vainyaḥ pratāpavān, || 113 ||

yodhair api ca vikrantaiḥ¹⁾ prāptukāmair²⁾ jayaṁ yudhi³⁾. |

adikartā¹⁾ raṇānām ca²⁾

ādikartā raṇānām¹⁾ vai

yodhānām prathamo nṛpaḥ³⁾. 114 | namasyaḥ Pr̥thur eva hi. || 114 ||

yo hi yoddhā¹⁾ raṇaṁ yāti kīrtayitvā Pr̥thum nṛpaṁ, |

sa ghorarūpān²⁾ saṁgrāmān³⁾ kṣemī tarati⁴⁾ kīrtimān. || 115 ||

vaiśyair api ca vittādhyair¹⁾ vaiśya²⁾vṛttividhayibhiḥ³⁾ |

Pr̥thur eva namaskāryo vṛttidātā⁴⁾ mahāyaśāḥ. || 116 ||

ucyate tataḥ; Vā. prthvīty ucyate tataḥ. 2) Vā. prathitā.

3) Bḍ.-vibhāgaś. 4) Vā. śobhitā. 5) Bḍ. dharāyāḥ śādhitāḥ purā; Śīdh. kṛtā sasvaravandanā.

110 = Br. 4.114^b; H. 397^a. 1) Br.-śālinī.

110 = Bḍ. I. 37.4^b, 5^a; Vā. 63.4^{bc}.

1) Bḍ.-jñāḥ.

111 = Bḍ. I. 37.5^b, 6^a; Br. 4.115; H. 397^b, 398^a; Śīdh. 57.22^b, 23^a = b; Vā. 63.5. 1) Bḍ. Vā. rājāsīd Vainyaḥ sa. 2) Bḍ. dvija-; Vā. nṛpa-.

3) Bḍ. -mah; Śīdh. -sīn mukhato nṛpām. 4) Bḍ. Vā. -grāmeṇa H. a-. 5) Bḍ. Vā. sarvaśaḥ; Śīdh. ca vṛttikāmair nṛpaiḥ sadā.

112 = Bḍ. I. 37.6^b, 7^a; Br. 4.116; H. 398^b, 399^a; Śīdh. 57.23^b = a; Vā. 63.6.

1) Śīdh. vaiśyaiḥ śūdrair dhanepsubhiḥ.

113 = Bḍ. I. 37.7^b, 8^a; Br. 4.117; H. 399^b, 400^a; Vā. 63.7; cfr. Śīdh. 57.24^{aII} = aII. 1) Bḍ. Vā. prārthayadbhir. 2) Bḍ. Vā. mahad yaśaḥ; Br. ihēcchubhiḥ. 3) Vā. -jā.

114^a = Bḍ. I. 37.8^b; Br. 4.118^a; H. 400^b; Śīdh. 57.24^a; Vā. 63.8^a. 1) Bḍ. Vā. saṁgrāme. 2) Śīdh. pārthivatvam; Vā. prārthayānair.

3) Śīdh. abhīpsubhiḥ.

114^b = Br. 4.118^b; H. 401^a; Śīdh. 57.24^b. 1) Br. ādirājo; H. Pr̥thur eva. 2) Br. H. namaskāryo. 3) Śīdh. mune.

114^b = Bḍ. I. 37.9^a; Vā. 63.8^b. 1) Vā. narānām.

115 = Bḍ. I. 33.9^b, 10^a; Br. 4.119; H. 401^b, 402^a; Śīdh. 57.25; Vā. 63.9.

1) Śīdh. yodho. 2) Bḍ. Br. Śīdh. -pāt; Vā. T. -pe. 3) Bḍ. Br. Śīdh. -māt; Vā. T. -me. 4) Br. T. bhavati.

116 = Bḍ. I. 37.10^b, 11^a; Br. 4.120; H. 402^b, 403^a; Śīdh. 57.(26^a) = a; Vā. 63.10. 1) Bḍ. Vā. rājarsir. 2) H. -yaiḥ paṇya-. 3) Bḍ. -tim

tathaiva śūdraiḥ śucibhis trivarnaparicāribhiḥ |
 Pṛthur eva¹⁾ namaskāryaḥ śreyāḥ param *abhī²⁾pubhiḥ³⁾*. || 116₁ ||
 ete vatsaviśeṣās ca dogdhāraḥ kṣīram eva ca |
 pātrāṇi ca mayōktāni, | pātrāṇi ca mayōktāni
 kim bhūyo varṇayāmi vaḥ¹⁾? || 117 | sarvaṇy eva yathākramam. || 117 ||

Brahmaṇā prathamam dugdhā purā pṛthvī mahātmanā |
 Vāyum kṛtvā tadā¹⁾ vatsam bijāni vasudhātale. || 117₁ ||
 tataḥ Svāyambhuve pūrvam tadā manvantare punaḥ |
 vatsam Svāyambhuvaṃ kṛtvā *dugdh-Āgnīdhreṇa vai mahī¹⁾*. || 117₂ ||
tataḥ¹⁾ Svārociṣe vāpi prāpte manvantare 'dhunā²⁾ |
vatsam³⁾ Svārociṣam kṛtvā dugdhā⁴⁾ sasyāni medinī⁵⁾. || 117₃ ||
 Uttame 'nuttame'nāpi dugdhā Devān²⁾ujena tu |
 manuṃ kṛtv-Ōttamam vatsam sarvasasyāni dhimatā. || 117₄ ||
 punaś ca pañcame pṛthvī Tāmasasyāntare manoh |
 dugdhēyaṃ Tāmasam vatsam kṛtvā *tu¹⁾ Balabandhunā*. || 117₅ ||
 Cāriṣṇa¹⁾vasya *vai śaṣṭhe²⁾ samprāpte cāntare manoh |*
 dugdhā mahī Purāṇena vatsam Cāriṣṇa¹⁾vam prati. || 117₆ ||
 Cākṣuṣe 'pi *ca¹⁾ samprāpte tadā manvantare punaḥ |*
 dugdhā mahī Purāṇena vatsam kṛtvā tu Cākṣuṣam. || 117₇ ||
 Cākṣuṣasyāntare 'tite prāpte Vaivasvate punaḥ |
 Vainyenēyaṃ *mahī¹⁾ dugdhā, yathā te kathī²⁾taṃ mayā*. || 117₈ ||
 etair dugdhā purā pṛthvī vyatīteṣv antareṣu vai |
 devādibhir manuṣyais ca *tathā¹⁾ bhūtādibhiḥ ca ha²⁾*. || 117₉ ||
 evaṃ sarveṣu vijñeyā¹⁾ atītānāgateṣv iha |
 devā manvantareṣv *asya²⁾ Pṛthos tu śṛṇvta prajāḥ*. || 117₁₀ ||

ihāsthitaḥ; Vā. -tisamāsthitaḥ; Śīdh. vaiśyo 'pi kṛṣibhāgī syāc
 chūdraḥ puṇyaphalam labhet. 4) Bḍ. -dānān.

116₁ = Br. 4.121; H. 403^b, 404^a; Śīdh. 57.26^b = b. 1) Sidh. -thuḥ
 sadā. 2) Br. ihē-. 3) Śīdh. -yo bhūtikāmais tu parvasu.

117_a = Bḍ. I. 37.11^b; Br. 4.122^a; H. 404^b; Vā. 63.11^a.

117_b = Br. 4.122^b; H. 405. 1) H. te. | 117^b = Bḍ. I. 37.12^a; Vā. 63.11^b.

117₁ = Bḍ. I. 37.12^b, 13^a; Vā. 63.12. 1) Bḍ. tathā.

117₂ = Bḍ. I. 37.13^b, 14^a; Vā. 63.13. 1) Bḍ. -vā sarvasasyāni
 caiva hi.

117₃ = Bḍ. I. 37.14^b, 15^a; Vā. 63.14. 1) Vā. manau. 2) Vā. -ṣe
 dugdhā mahī Caitreṇa dhimatā. 3) Vā. manuṃ.
 4) Vā. vatsam. 5) Vā. vai purā.

117₄ = Bḍ. I. 37.15^b, 16^a; Vā. 63.15. 1) Bḍ. -mena tu te-. 2) Vā.

117₅ = Bḍ. I. 37.16^b, 17^a; Vā. 63.16. 1) Vā. vai. [-vabhu-.

117₆ = Bḍ. I. 37.17^b, 18^a; Vā. 63.17. 1) Bḍ. Cāriṣṭa-. 2) Vā.
 devasya.

117₇ = Bḍ. I. 37.18^b, 19^a; Vā. 63.18. 1) Bḍ. cāpi.

117₈ = Bḍ. I. 37.19^b, 20^a; Vā. 63.19. 1) Bḍ. purā. 2) Vā. kīrti-.

117₉ = Bḍ. I. 37.20^b, 21^a; Vā. 63.20. 1) Bḍ. tato. 2) Vā. yā.

117₁₀ = Bḍ. I. 37.21^b, 22^a; Vā. 63.21. 1) Vā. -yā hy. 2) Bḍ. -re
 svasthāḥ.

Textgruppe II.

(Mt. 10.1—35; P.1 I. 8.1—35; P.2 V. 8.1—35^a.)

Rṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):

bahubhir dharāṇi bhuktā bhūpālāḥ śrūyate purā, |
 pārthivāḥ pṛthivīyogāt, pṛthivī kasya yogataḥ, || 1 ||
 kimartham ca kṛtā samjñā bhūmeḥ, kim¹) pāribhāṣikī |
 gaur ityaṃ ca vikhyātā | gaur ityaṃ ca samjñā vā
 sūta kasmād, bravīhi naḥ! || 2 || | bhuvāḥ kasmād, bravīhi me! || 2 ||

sūta (Pulastya) uvāca:

vamśe Svāyambhuvasyāsīd¹) Aṅgo²) nāma prajāpatiḥ, |
 Mṛtyos tu duhitā tena pariṇitātīdurmukhī³) || 3 ||
 Sunīthā nāma, tasyās tu Venō nāma sutāḥ purā |
 adharmanirataḥ kāmī¹) nalavān vasudhādhipaḥ || 4 ||
 lokasyā¹) dharmakṛc cāpi²) parabhāryāpahārakaḥ. |
 dharmācārasya³) siddhyartham jagato 'rthe⁴) maharṣibhiḥ || 5 ||
 anunito 'pi na dadāv aśuddhātmābhayaṃ¹) tataḥ. |
 śāpena mārayitvainam²) arājakabhayārditāḥ || 6 ||
 mamanthur brāhmaṇās tasya balād deham a¹) kalmaṣāḥ. |
 tatkāyān mathyamānāt tu nipetur²) mlecchajātayaḥ || 7 ||
 śarīre mātur aṃśena kṛṣṇāñjanasamaprabhāḥ¹). |
 pitur aṃśasya cāṃśena²) dhārmiko dharmakāraḥ³) || 8 ||
 utpanno dakṣiṇād dhasāt sadhanuḥ saśaro gadī |
 divyatejomayavapuḥ¹) saratnakavacāṅgadaḥ || 9 ||
 pṛthor¹) evābhavad yatnāt²), tataḥ³) Pṛthor⁴) ajāyata; |
 sa viprair abhiśiktas tu⁵) tapaḥ kṛtvā suduṣkaram⁶) || 10 ||

1 = Mt. 10.1; P.1 I. 8.1; P.2 V. 8.1.

2^a = Mt. 10.2^a; P.1 I. 8.2^a; P.2 V. 8.2^a. 1) P.1 sā.2^b = Mt. 10.2^b. | 2^b = P.1 I. 8.2^b; P.2 V. 8.2^b.

3 = Mt. 10.3; P.1 I. 8.3, P.2 V. 8.3. 1) P.1 purā kṛtayugasyāsīd; P.2 -śe Svāyambhuvē cāsīd. 2) P.2 Aṃśo. 3) Mt. -tā sudurmukhā.

4 = Mt. 10.4; P.1 I. 8.4; P.2 V. 8.4. 1) Mt. cāsīd.

5 = Mt. 10.5; P.1 I. 8.5; P.2 V. 8.5. 1) Mt. loke 'py a-. 2) Mt. jātaḥ. 3) P.1P.2 atha tasya pra-. 4) Mt. jagato 'tha; P.1 jagadartham.

6 = Mt. 10.6; P.1 I. 8.6; P.2 V. 8.6. 1) Mt. anujñāṃ sa yadā. 2) P.2 -tvēman.

7 = Mt. 10.7; P.1 I. 8.7; P.2 V. 8.7. 1) P.2 tv a-. 2) P.1 janitā.

8 = Mt. 10.8; P.1 I. 8.8; P.2 V. 8.8. 1) P.2 -prabhāḥ. 2) P.1 saṅgena. 3) Mt. dharmacāriṇaḥ.

9 = Mt. 10.9; P.1 I. 8.9; P.2 V. 8.9. 1) P.1 -mayaḥ putraḥ.

10 = Mt. 10.10; P.1 I. 8.10; P.2 V. 8.10. 1) P.1P.2 -thor. 2) P.1P.2V. -van nāmnā; P.2T. yasmān. 3) P.1 sa ca; P.2T. nāmnā; V. yasmād. 4) P.1P.2 Viṣṇur. 5) Mt. -kto 'pi; P.1 -ktaḥ saṃs. 6) Mt. -dāruṇam.

Viṣṇor vareṇa sarvasya prabhutvam agamat prabhuḥ¹⁾. |
 niḥsvādhyāyavaṣaṭkaram nirdharmam vikṣya bhūtaḥ || 11 ||
*veddhum*¹⁾ evōdyataḥ kopāc chareṇāmitavikramah. |
 tato gorūpam āsthāya bhūḥ palāyitum udyatā, || 12 ||
 pṛṣṭhato 'nugatas¹⁾ tasyaḥ Pṛthur dīpta²⁾śarāsanah. |
 tataḥ sthitvaikadeśe tu kiṃ karomīti cā³⁾bravit. || 13 ||
 Pṛthur apy avadad vākyam: Ipsitaṃ dehi suvrate |
 sarvasya jagataḥ śīghram sthāvarasya carasya ca; || 14 ||
 tathēti cā¹⁾bravid Bhūmir²⁾; dudoha sa narādhipaḥ |
 svake pānau Pṛthur vatsaṃ kṛtvā Svāyambhuvam manum. || 15 ||
 tad annam bhavad dugdham¹⁾, prajā jīvanti yena²⁾ tu³⁾. |
 tatas tu ṛṣibhir dugdhā, vatsaḥ Somas tadābhavat, || 16 ||
 dogdhā Bṛhas¹⁾patir abhūt, pātram vedas, tapo rasaḥ. |
 devaiś ca vasudhā dugdhā, dogdhā Mitras²⁾ tadābhavat, || 17 ||
 Indro vatsaḥ samabhavat, kṣīram ūrjasvalam¹⁾ balam, |
 devānāṃ kāñcanaṃ pātram, pitṛṇāṃ rājatam tathā, || 18 ||
 Antakaś cābhavad dogdhā, Yamo vatsaḥ, svadhā rasaḥ. |
 alābupātram¹⁾ nāgānāṃ, Takṣako vatsako²⁾ 'bhavat, || 19 ||
 viṣam kṣīram, tato dogdhā Dhṛtarāṣṭro 'bhavat punaḥ. |
 asurair api dugdh²⁾yam āyase śatrupīdanam¹⁾ || 20 ||
 pātre māyām, abhūd vatsaḥ Prāhl¹⁾adis tu Virocanaḥ, |
 dogdhā Tri²⁾mūrdhā tatrāsīn, māyā yena pravartitā. || 21 ||
 yakṣaiś ca vasudhā dugdhā purāntardhānam ipsubhiḥ |
 kṛtvā Vaiśravaṇam¹⁾ vatsam āmapātre²⁾ mahīpate. || 22 ||
 pretarakṣoganaḥ dugdhā dharā¹⁾ rudhiram ulbaṇam, |
 Raup²⁾yanābho 'bhavad dogdhā, Sumālī vatsa eva tu³⁾. || 23 ||
 gandharvaiś ca punar¹⁾ dugdhā vasudhā sāpsarogaṇaiḥ |
 vatsaṃ Cī²⁾traratham kṛtvā gandhān padmadale tathā, || 24 ||

11 = Mt. 10.11; P.1 I. 8.11; P.2 V. 8.11. 1) Mt. punaḥ.

12 = Mt. 10.12; P.1 I. 8.12; P.2 V. 8.12. 1) Mt. dagdhum.

13 = Mt. 10.13; P.1 I. 8.13; P.2 V. 8.13. 1) P.1 pṛṣṭhe tv anvagamat.
2) P.1 -thuḥ seṣu. 3) P.2 sâ-.

14 = Mt. 10.14; P.1 I. 8.14; P.2 V. 8.14.

15 = Mt. 10.15; P.1 I. 8.15; P.2 V. 8.15. 1) Mt. tathaiva sâ-. 2) P.2 -mīp.

16 = Mt. 10.16; P.1 I. 8.16; P.2 V. 8.16. 1) Mt.T. -vac chuddham. 2) P.2
tena. 3) Mt. vai.

17 = Mt. 10.17; P.1 I. 8.17; P.2 V. 8.17. 1) P.1P.2V. vâcas-; P.2T. vanas-.
2) P.1 Marud dogdhā.

18 = Mt. 10.18; P.1 I. 8.18; P.2 V. 8.18. 1) Mt. ūrjaskaram.

19 = Mt. 10.19; P.1 I. 8.19; P.2 V. 8.19. 1) P.1 bilam ca pātram. 2) P.2
brahmako.

20 = Mt. 10.20; P.1 I. 8.20; P.2 V. 8.20. 1) Mt.T. Śakrapīḍinim.

21 = Mt. 10.21; P.1 I. 8.21; P.2 V. 8.21. 1) P.2 Prāhr-. 2) Mt. Dvi-.

22 = Mt. 10.22; P.1 I. 8.22; P.2 V. 8.22. 1) Viśvāvasuṃ. 2) P.1 maṇi-
mantam

23 = Mt. 10.23; P.1 I. 8.23; P.2 V. 8.23. 1) P.1P.2 vasâ. 2) P.2 Rūp-. 3) P.1 ca.

24 = Mt. 10.24; P.1 I. 8.24; P.2 V. 8.24^{ab}. 1) Mt. purâ. 2) Mt. Cai-.

dogdhā Vararucir nāma | dogdhā Vasurucir¹⁾ nāmā-
 nātyavedasya pāragah. | tharvavedasya pāragah. |
 giribhir vasudhā dugdhā ratnāni vividhāni ca || 25 ||
 auṣadhāni ca divyāni, dogdhā Merur mahīdharah¹⁾, |
 vatso 'bhūd Dhimavāms tatra, pātram śailamayam punah. || 26 ||
 vṛkṣaiś ca vasudhā dugdhā kṣīram chinnapraroḥanam |
 pālāśapātre, dogdhā tu śālah puṣpalatā¹⁾kulah, || 27 ||
 plakṣo 'bhavat tato¹⁾ vatsah sarvavṛkṣavanā²⁾dhipah. |
 evam anyaiś ca vasudhā tadā²⁾ dugdhā yathepsitam³⁾ || 28 ||
 āyur dhanāni saukhyam ca Pṛthau rājyam praśāsati. |
 na daridras¹⁾ tathā²⁾ rogī³⁾ nādhano⁴⁾ na ca pāpakṛt || 29 ||
 nōpasargo¹⁾ na cāghātah²⁾ Pṛthau rājyam praśāsati; |
 nityam pramuditā lokā⁴⁾ duḥkhaśokavivarjitāh. || 30 ||
 dhanuṣkoṭyā ca śailendrān utsārya sa mahābalaḥ |
 bhuvās talaṃ¹⁾ samaṃ cakre lokānāṃ hitakāmyavā. || 31 ||
 na pura¹⁾grāmadurgāni, na cāyudhadharā narāh, |
 kṣayātīśaya²⁾duḥkham ca nārthasāstrasya³⁾ cādaraḥ, || 32 ||
 dharmāikatānāḥ¹⁾ puruṣāḥ²⁾ Pṛthau rājyam praśāsati. |
 kathitāni ca pātrāni yat kṣīram ca mayā³⁾ tava, || 33 ||
 yeṣāṃ yatra¹⁾ rucis, tat tat²⁾ tebhyo deyam³⁾, vijānatā |
 yaññāśrāddheṣu⁴⁾ sarveṣu mayā tubhyam niveditam. || 34 ||
 duhitṛtvam gatā yasmāt Pṛthor dharmavato mahī¹⁾ |
 tadānurāgay²⁾ogāc ca Pṛthivī viśrutā³⁾ budhaiḥ. || 35 ||

25^a = Mt. 10.25^a.

25^a = P.1 I. 8.25^a; P.2 V. 8.24^c. 1) P.2
 tu Surucir.

25^b = Mt. 10.25^b; P.1 I. 8.25^b; P.2 V. 8.25^a.

26 = Mt. 10.26; P.1 I. 8.26; P.2 V. 8.25^b, 26^a. 1) Mt. mahācalah.

27 = Mt. 10.27; P.1 I. 8.27; P.2 V. 8.26^b, 27^a. 1) P.1P.2 puṣpavanā.

28 = Mt. 10.28; P.1 I. 8.28; P.2 V. 8.27^b, 28^a. 1) P.2 tṛtra. 2) Mt. sar-
 vavṛkṣo dhanā. 2) P.1 tathā. 3) P.1 -thechchataḥ.

29 = Mt. 10.29; P.1 8.29; P.2 V. 8.28^b, 29^a. 1) P.1 na dāridyam. 2) Mt.
 tadā. 3) Mt. kaścin. 4) Mt. na rogī.

30 = Mt. 10.30; P.1 I. 8.30; P.2 V. 8.29^b, 30^a. 1) P.1 -gā. 2) Mt. nōpa-
 sargabhayam kiñcit. 3) Mt. rājani. 4) P.2 -tāḥ sarve.

31 = Mt. 10.31; P.1 I. 8.31; P.2 V. 8.30^b, 31^a. 1) P.1 bhūmaṇḍalam.

32 = Mt. 10.32; P.1 I. 8.32; P.2 V. 8.31^b, 32^a. 1) P.2 punar. 2) P.1 mri-
 yante yatra. 3) P.2 -śāstreṣu.

33 = Mt. 10.33; P.1 I. 8.33; P.2 V. 8.32^b, 33^a. 1) Mt.T. -aikavāsana.
 2) Mt. lokāḥ. 3) P.1 yathā.

34 = Mt. 10.34; P.1 I. 8.34; P.2 V. 8.33^b, 34^a. 1) P.1 yena. 2) P.1P.2
 tatra. 3) Mt. deyam tebhyo; P.1 tebhyo dattam; P.2 teṣāṃ deyam.
 4) P.1 -śrīdeṣu.

35 = Mt. 10.35; P.1 I. 8.35; P.2 V. 8.34^b, 35^a. 1) P.1 -thoḥ pṛthivī mahā-
 mate. 2) P.1 tasyānusāra-. 3) P.2 -vīti stutā.

3. Abschnitt.

Manvantara.

Textgruppe I.

(Bd. III. 1.3—116; Br. 5.1—64; H. 406—544; Śidh. 58. 2^b—82; Vā. 100.3—118;
cfr. Mr. 94.)

Ṛṣaya ūcuḥ:

manvantarāṇi sarvāṇi vistareṇa mahāmate¹⁾ |
teṣāṃ pūrvavisr̥ṣṭim ca Lomaharṣaṇa²⁾ kīrtaya! || 1 ||
yāvanto manavaś caiva yāvantaṃ kālam eva ca |
manvantarāṇi bho sūta¹⁾ śrotum icchāma²⁾ tattvataḥ³⁾! || 2 ||
sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:
na śakyo vistaro vipra¹⁾ vaktuṃ varṣaśatair api |
manvantarāṇāṃ sarveṣāṃ²⁾ saṃkṣepac chr̥ṇuta dvijāḥ³⁾! || 3 ||
Svāyambhuvo manuḥ pūrvam¹⁾ manuḥ²⁾ Svārociṣas tathā³⁾ |
Auttama⁴⁾ Tāmasaś caiva Raivataś Cākṣuṣas tathā⁵⁾ || 4 ||
Vaivasvataś ca bho viprah¹⁾ sāmpratam²⁾ manur ucyate, |
Sāvarniś ca³⁾ manus tadvad⁴⁾ Bhautyo⁵⁾ Raucyas tathaiva ca⁶⁾ || 5 ||
tathaiva Merusā¹⁾varṇāś²⁾ catvāro manavaḥ smrtāḥ³⁾. |
atītā vartamānās ca tathaivānāgatās ca ye⁴⁾, || 6 ||
kīrtitā manavas tubhyaṃ¹⁾ mayaiivate²⁾ yathā śrutāḥ³⁾. |
ṛṣiṃs teṣāṃ⁴⁾ pravakṣyāmi putrān devagaṇāṃs tathā: || 7 ||

1 = Br. 5.1; H. 406; Śidh. 58.2^b = a. 1) H. tapodhane; Śidh. -ṇānu
kīrtaya. 2) H. Vaiśampāyana.

2 = Br. 5.2; H. 407; Śidh. 58.3aI, II = aIbII. 1) H. -taram aham brahman.
2) H. Śidh. -mi. 3) Śidh. mānada.

3 = Br. 5.3; H. 408. 1) H. -ras tāta. 2) H. Kauravya. 3) H. -paṃ tv
eva me śrṇu.

4 = Bḍ. I. 36.3; Br. 5.4; H. 409; L. 7.22; Śidh. 58.3^b = a; Vā. 62.3a^b.
1) H. tāta; Śidh. -nuś caiva; L. Manuḥ Svāyambhuvas tv ādyas.
2) L. Śidh. tataḥ. 3) L. dvijāḥ. 4) Bḍ. Br. T. Uttama; H. Auttamis.
5) Vā. tathā Raivata-Cākṣuṣau.

5 = Br. 5.5; H. 410; Śidh. 58.4. 1) H. -tas tu Kauravya; Śidh. -to
muniśreṣṭha. 2) H. -to. 3) H. -niś tu. 4) H. tāta; Śidh. -nuś
caiva. 5) Br. Raibhyo, V. Bhāvyo. 6) Śidh. -thāparaḥ.

6 = Br. 5.6; H. 411; Śidh. 58.5. 1) Śidh. -vam eva Sā-. 2) Br.
-varṇyaś; Śidh. -niś. 3) Śidh. -vas tathā. 4) Br. -tā dvijāḥ.

7 = Br. 5.7; H. 412; Śidh. 58.6. 1) H. tāta; Śidh. -vaś cāpi. 2) H.
-yaite tu. 3) H. -śrutam. 4) Br. tv eṣāṃ.

Marīcir Atrir bhagavān Aṅgirāḥ Pulahaḥ Kratuḥ |
 Pulastyas ca Vasiṣṭhas ca saptaita Brahmaṇaḥ sutāḥ. || 8 ||
 uttarasyāṃ diśi tathā *dvijāḥ*¹⁾ saptarṣayas tathā²⁾. |
 Yamā nāma tathā devā³⁾ āsan Svāyambhuve 'ntare. || 9 ||
 Āgnīdhraś-c-Āgnībāhuś ca Medhā¹⁾ Medhātithir Vasuḥ |
 Jyotiṣmān Dyutiṣmān Havyaḥ Savanaḥ²⁾ Putra³⁾ eva ca⁴⁾, || 10 ||
 manoh Svāyambhuvasyaite daśa putrā mahaujasah. |
 etad *vai*¹⁾ prathamam *viprā*²⁾ manvantaram udāhṛtam. || 11 ||
*Aurvo*¹⁾ Vasiṣṭhaputraś ca²⁾ Stambaḥ Kāś³⁾yapa eva ca |
 Prāṇo Bṛhaspatiś caiva

Datto *Nis*¹⁾cyavanas tathā, || 12 ||

Bhārgavaś ca tathā¹⁾ Prāṇa²⁾
 Ṛṣabho 'ṅgirasas tathā |
 Paulastyas caiva Dattātrir³⁾
 Ātreyo Nīscalas tathā |
 Paulaho 'th-Ārvarivāś⁴⁾,
 ete saptarṣayas tathā. || 12 ||

ete maharṣayas *tatra*¹⁾ Vāyuproktā mahāvratāḥ |
 devāś ca Tuṣitā nāma smṛtāḥ Svārociṣe 'ntare. || 13 ||
 Havidhraḥ¹⁾ Sukṛtir, Jyotir Āpo²⁾ Mūrtir Ayasmayaḥ³⁾ |
 Prathitas ca Nabhas⁴⁾yaś ca Nabha Ūrjas⁵⁾ tathaiva ca || 14 ||
 Svārociṣasya putrās te manor *viprā*¹⁾ mahātmanaḥ |
 kīrtitāḥ *prthivipāla*²⁾ mahāvīryaparākramāḥ. || 15 ||
 dviṭiyam etat kathitam *viprā*¹⁾ manvantaram mayā²⁾. |
 idam tṛtīyam³⁾ vakṣyami, tad *budhyadhvam*⁴⁾ *dvijottamāḥ*⁵⁾! || 16 ||

8 = Br. 5.8; H. 413; Śidh. 58.7.

9 = Br. 5.9^a = a; H. 414; Śidh. 58.8. 1) H. rājan; Śidh. mune. 2) H. smṛtāḥ. 3) H. -vās tv.

10 = Br. 5.9^b, 10^a; H. 415; Śidh. 58.9. 1) Br.T. Medhyo. 2) Br. Savalaḥ. 3) Śidh. Śubhra. 4) Br.T. -laḥ putrasamjñakaḥ; V. manuputras tathaiva ca.

11 = Br. 5.10^b, 11^a; H. 416. 1) H. etat te. 2) H. rājan.

12^a = Bḍ. I. 36.17^a; Br. 5.11^b; H. 417^a; Vā. 62.16^a. 1) Bḍ.Vā. Ūrjo. 2) Vā. tu. 3) Br.T. Kaś.

12^b = Br. 5.12^a; H. 417^b. 1) Br. 12^b-d = Bḍ. I. 36.17^b, 18; Vā. 62.16^b, 17. 1) Vā.T. tadā. 2) Vā. Droṇo. 3) Bḍ. Datto 'trir. 4) Vā. -hasya ca Dhāvāṃs tu.

13 = Br. 5.12^b, 13^a; H. 418; Śidh. 58.10. 1) Br. -yo viprā; H. -yas tāta.

14 = Br. 5.13^b, 14^a; H. 419; Śidh. 58.11. 1) Br.T. Havighnaḥ; Śidh. Harighnaḥ. 2) Śidh. Ayo. 3) Br. api smṛtaḥ; Śidh. Ayaḥ Smayaḥ. 4) Śidh. Manas-. 5) Śidh. -bhaḥ Sūryas.

15 = Br. 5.14^b, 15^a; H. 420; Śidh. 58.12. 1) H. -os tāta; Śidh. -noḥ putrā. 2) H. -la; Śidh. -tā muniśārdūla.

16 = Br. 5.15^b, 16^a; H. 421; Śidh. 58.13. 1) H. tava; Śidh. mune. 2) Śidh.

Vasiṣṭhaputrāḥ saptāsan Vasiṣṭhā iti viśrutāḥ |
 Hiranyagarbhasya sutā Ūrjā nāma¹⁾ sutejasah²⁾. || 17 ||
 ṛṣayo 'tra mayā proktāḥ¹⁾, kīrtyamānān nibodhata²⁾ |
 Auttameyān *munisreṣṭhā*³⁾ daśa putrān⁴⁾ manoramān⁵⁾: || 18 ||
 Iṣa¹⁾ Ūrjas²⁾ Tanūrjas³⁾ ca⁴⁾ Madhur Mādhava eva ca |
 Śuciḥ Śukrah Sahas⁵⁾ caiva Nabhasyo⁶⁾ Nabha eva ca. || 19 ||
*Bhānavas*¹⁾ tatra devās ca; manvantaram²⁾ udāhṛtam³⁾. |
 manvantaram caturtham tu⁴⁾ kathayisyāmi *sāmpratam*⁵⁾. || 20 ||
 Kāvyaḥ¹⁾ Pṛthus tathaiḥ-Āgnir Janyur²⁾ Dhātā³⁾ *divijottamāḥ*⁴⁾ |
 Kapivān Akapivāms ca⁵⁾ tatra saptarṣayo *divijāḥ*⁶⁾, || 21 ||
 purāṇe kīrtitā *viprah*¹⁾ putraḥ pautrās ca *bho divijāḥ*²⁾. |
 Satyā³⁾ devagaṇās caiva⁴⁾ Tāmasasyāntare manoh⁵⁾. || 22 ||
 [putrāms caiva pravakṣyāmi Tāmasasya manor nṛpa: |]
 Dyutis Tapasyaḥ Sutapās Tapomūlas¹⁾ *Tapośanaḥ*²⁾ |
 Taporatir Akalmāśas Tanvi Dhanvi Paramtapāḥ³⁾. || 23 ||
 Tāmasasya manor¹⁾ ete daśa putrā *mahābalaḥ*²⁾ |
 Vāyuproktā *munisreṣṭhās*³⁾, caturtham⁴⁾ caitad⁵⁾ antaram⁶⁾. || 24 ||
*Veda*¹⁾bāhur Yadudhrās ca²⁾ munir Vedaśirās tathā |
 Hiranyaromā Parjanya Ūrdhvaḥbāhuś ca somapaḥ³⁾ || 25 ||

tava. 3) Śīdh. ṛṭiyam tava. 4) H.Śīdh. tan nibodha. 5) H. narādhīpa; Śīdh. yathātatham.

17 = Br. 5. 16^b, 17^a; H. 422; Śīdh. 58.14. 1) Br.T. jātaḥ. 2) Śīdh. mahaujasah.

18 = Br. 5.17^b, 18^a; H. 423; Śīdh. 58.15. 1) Śīdh. samākhyatāḥ. 2) H. Śīdh. nibodha tān (Śīdh. me). 3) H. mahārāja; Śīdh. Auttameyā ṛṣisreṣṭha. 4) Br. -trān manor imān; Śīdh. -trā manoramāḥ.

19 = Br. 5.19^b, 19^a; H. 424; Śīdh. 58.16. 1) H. Iṣa. 2) Śīdh. -jā. 3) Śīdh. Tamūrjaś. 4) Br. -jas tu. 5) Śīdh. Śukravahaś. 6) Śīdh. -bhaso.

20 = Br. 5.19^b, 20^a; H. 425; Śīdh. 58.17. 1) Śīdh. Ṛṣabhas. 2) Śīdh. -tara. 3) Śīdh. -tāḥ. 4) Br.T. vah; H.Śīdh. te. 5) H.Śīdh. tac chṛṇu.

21 = Br. 5.20^b, 21^a; H. 426; Śīdh. 58.18^{abI} = abI. 1) Śīdh. Gāgyaḥ. 2) Br. Jahnur; Śīdh. Janyo. 3) H. Dhāmā. 4) H. ca Bhārata; Śīdh. Kapinakaḥ. 5) Śīdh. saptarṣayas tu. 6) H. -yo 'pare.

22 = Br. 5.21^b, 22^a; H. 427; Śīdh. 58.19^{bII}, 19^{aI} = b. 1) H. -tās tāta. 2) H. Bhārata. 3) Br.T. tathā. 4) Śīdh. tathā. 5) Śīdh. caiva.

[] = H = 428^a.

23 = Br. 5.22^b, 23^a; H. 428^b, 429^a; Śīdh. 58.(19^b), 20^a. 1) Br.T. -pobhūtaḥ; V. -pomūlam. 2) Br. Sanātanah; Śīdh. -tiḥ Potaḥ Sautapasyaḥ Tapāśūlas ca Tāpanah. 3) Br. T. H. -paḥ; Śīdh. mahārṣe.

24 = Br. 5.23^b, 24^a; H. 429^b, 430^a; Śīdh. 58.20^b, 21^a. 1) Śīdh. sutā hy. 2) Br. -trāḥ prakīrtitāḥ; Śīdh. -hāvratāḥ. 3) H. mahārāja; Śīdh. mahākāle. 4) H. pañcamam; Śīdh. -the. 5) H. tadan-; Śīdh. vai tad. 6) Śīdh. -tare.

25 = Br. 5.24^b, 25^a; H. 430^b, 431^a; Śīdh. 58.21^b, 22^a. 1) Br. Veda-. 2) Śīdh. Jayaś caiva. 3) Br.T.H. -majah.

Satyanetras tath-Ātreya¹⁾ ete saptarṣayo 'pare |
devās c-Ā²⁾bbūtarajasas tathā Prakṛtayo 'pare³⁾ || 26 ||
Pār'iplavaś ca Raibhyaś ca manor antaram ucyate²⁾. |
atha putrān imāms tasya *budhyadhvaṃ*³⁾ gadato mama: || 27 ||
Dhṛtimān Avyayo Yuktas¹⁾ Tattva²⁾darśī Nirutsukaḥ³⁾ |
A⁴⁾raṇyaś ca Prakāśas ca Nirmohaḥ⁵⁾ Satyavān⁶⁾ Kṛtī⁷⁾, || 28 ||
Raivatasya manoh putrāḥ; pañcamam caitad¹⁾ antaram. |
ṣaṣṭham tu²⁾ sampravakṣyāmi, tad *budhyadhvaṃ*³⁾ *dvijottamāḥ*⁴⁾: || 29 ||
Bhṛgur Nabho¹⁾ Vivasvāms ca Sudhāmā²⁾ Virajās tathā |
Atināmā Sabiṣṇuś ca saptaita tu³⁾ maharṣayaḥ. || 30 ||
Cākṣuṣasyāntare *viprā*¹⁾ manor devās *tu ime smṛtāḥ*²⁾: |
*Ādyāḥ*³⁾ Prabhūtā Rbhavaḥ⁴⁾ Pṛthukaś ca⁵⁾ divaukasah || 31 ||
Lekhās ca nāmato *viprah*¹⁾ pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ. |
ṛṣer Ṇgirasah putrā mahātmāno mahaujasaḥ²⁾ || 32 ||
Nā¹⁾dvalēyā *muniśreṣṭhā*²⁾ daśa putrās tu³⁾ viśrutāḥ |
Ū⁴⁾ruprabhṛtayo *viprās*⁵⁾ Cākṣuṣasyāntare manoh. || 33 ||
ṣaṣṭham manvantaram *proktam*¹⁾; saptamam tu nibodhata: |
Atrir Vasiṣṭho bhagavān²⁾ Kaśyapaś ca mahān ṛṣiḥ || 34 ||
Gautamo 'tha¹⁾ Bharadvājo Viśvāmitras tathaiva ca |
tathaiva putro bhagavān R̥cikasya mahātmanah || 35 ||

- 26 = Br. 5.25^b, 26^a; H. 431^b, 432^a; Śidh. 58.22^b, 23^a. 1) Śidh. -traratās cānye. 2) Śidh. ca. 3) Br. -yaḥ smṛtāḥ; Śidh. -yas tathā.
27 = Br. 5.26^b, 27^a; H. 432^b, 433^a; Śidh. 58.23^b, 24^a. 1) Br.T. Vār.
2) Śidh. eva ca. 3) H.Śidh. nibodha.
28 = Br. 5.27^b, 28^a; H. 433^b, 434^a; Śidh. 58.24^b, 25^a. 1) Śidh. 'vyaktaḥ.
2) Śidh. Satya-. 3) Śidh. -utsavaḥ. 4) Br.T. Ā-. 5) Śidh. Nir-dohaḥ. 6) Br. Satyavāk. 7) Śidh. -tiḥ.
29 = Br. 5.28^b, 29^a; H. 434^b, 435^a; Śidh. 58.25^b, 26^a. 1) Br. tadan-.
2) H.Śidh. te. 3) H.Śidh. tan nibodha. 4) H. narādhipa; Śidh. mahāmune.
30 = Br. 5.29^b, 30^a; H. 435^b, 436^a; Śidh. 58.26^b, 27^a. 1) Śidh. Naho.
2) Śidh. -dharma. 3) Br. -te ca; V. -te 'ti-; Śidh. -taivaite.
31 = Br. 5.30^b, 31^a; H. 436^b, 437^a; Śidh. 58.27^b, 28^a. 1) H. tāta; Śidh. -pra. 2) H.Śidh. devān imān ṣṛṇu. 3) H. Āpyāḥ. 4) Br.T. Ābāla-prathitās te vai; V. Aprasūtās ca ṛṣayaḥ; Śidh. -sūtā R-.
5) Br. pṛtaktivena; V. Pṛthuśājyā; Śidh. Pṛthūgrās ca.
32 = Br. 5.31^b, 32^a; H. 437^b, 438^a; Śidh. 58.28^b, 29^a. 1) H. -khā nāma mahārāja; Śidh. -khās ca nāma viprendra. 2) Śidh. -hābalāḥ.
33 = Br. 5.32^b, 33^a; H. 438^b, 439^{aI} = aI; Śidh. 58.29^b, 30^{aI} = aI. 1) Śidh. Na-. 2) H. mahārāja; Śidh. -ṣṭha. 3) Śidh. -trās ca. 4) Br.Śidh. Ru-. 5) H. rājan; Śidh. vipra.
34 = Br. 5.33^b, 34^a; H. 439^{aIIb} = aIb; Śidh. 58.30^{aIIb} = aIb. 1) H. smṛtam; Śidh. -ṭhe manvantare smṛtāḥ. 2) Śidh. Bhavyās ca.
35 = Br. 5.34^b, 35^a; H. 440; Śidh. 58.31^a = a. 1) H. -maś ca.

saptamo Jamadagniś ca¹⁾ ṛṣayaḥ sāmpratam²⁾ divi. |
 Sādhyā Rudrāś ca Viśve ca Vasavo Marutas tathā³⁾ || 36 ||
 Ādityāś c-Āśvinau caiva¹⁾ devau Vaivasvatau smṛtau²⁾ |
 manor Vai³⁾vasvatasyaite vartante sāmprate 'ntare⁴⁾. || 37 ||
 Ikṣvākupramukhāś caiva daśa putrā¹⁾ mahātmanah |
 eṭeśāṃ kīrtitanāṃ tu maharṣiṇāṃ mahaujasām. || 38 ||
 teśāṃ¹⁾ putrāś ca pautrāś ca²⁾ dikṣu sarvāsu *bho dvijāḥ*³⁾ |
 manvantareṣu sarveṣu prāg *āsan*⁴⁾ sapta saptakāḥ. || 39 ||
 sthitā¹⁾ *dharmā*²⁾vyavasthārtham lokasamrakṣaṇāya ca |
 manvantare vyatikrānte catvārah saptakā gaṇāḥ³⁾. || 40 ||
 kṛtvā karma divaṃ yānti brahmalokam anāmayaṃ. |
 tato 'nye tapasā yuktāḥ sthānaṃ tat pūrayanty uta¹⁾ |
 atitā vartamānāś ca krameṇaitena *bho dvijāḥ*²⁾. || 41 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

manvantarāṇi sarvāṇi pūrvāny evāparaiḥ saha |
 saptarṣiṇāṃ athaitesāṃ sāmpratasyāntare manoh || 41₁ ||
 vistarāvayavaṃ caiva nisargasya mahātmanah |
 vistareṇānupūrvyā ca sarvam eva bravihi naḥ¹⁾. || 41₂ ||
 sūta uvāca:

bhavatāṃ kathayiṣyāmi sarvam etad yathātatham. |
 pādam tv imaṃ sasambhāraṃ caturthaṃ munisattamāḥ || 41₃ ||
 manor Vaivasvatasyēmaṃ sāmpratasya mahātmanah |
 vistareṇānupūrvyā ca nisargaṃ śṛṇuta dvijāḥ! || 41₄ ||
 manvantarāṇāṃ samkṣepaṃ bhaviṣyaiḥ saha saptabhiḥ |
 pralayaṃ caiva lokānāṃ bruvato me nibodhata! || 41₅ ||

36 = Br. 5.35^b, 36^a; H. 441; Śidh. 58.31^b.(32^a). 1) Śidh. Jamadagniḥ saptamas tu. 2) H. -tā. 3) Śidh. Ādityān Maruto Rudrān Āśvinau Bhāskarān Vasūn.

37 = Br. 5.36^b, 37^a; H. 442; Śidh. 58.(32^b), 33^a. 1) Br. cāpi. 2) Śidh. Mahārājika-Sādhyāś ca Sādhyāś caiva gaṇān vibhuḥ. 3) Śidh. -no Vav-. 4) Śidh. -tam tu ye.

38 = Br. 5.37^b, 38^a; H. 443; Śidh. 58.33^b = a. 1) Śidh. putrapautrā.

39 = Br. 5.38^b, 39^a; H. 444; Śidh. 58.34. 1) H. rājan. 2) Śidh. manoh samabhavan vipra. 3) H. Bhārata; Śidh. Śaunaka. 4) H. -deśam; Śidh. vṛṣaḥ.

40 = Br. 5.39^b, 40^a; H. 445; Śidh. 58.35. 1) Br. loke. 2) H. loka-. 3) Śidh. sapta saptakāḥ.

41 = Br. 5.40^b, 41^a; H. 446, 447^a; Śidh. 58.36 = ab. 1) Śidh. -sā sthānaṃ tatpūrvam samprayānti ca. 2) H. Bhārata.

41₁ = Bḍ. III. 1.3; Vā. 100.3.

41₂ = Bḍ. III. 1.4; Vā. 100.4. 1) Vā. me.

41₃ = Bḍ. III. 1.5; Vā. 100.5.

41₄ = Bḍ. III. 1.6; Vā. 100.6.

41₅ = Bḍ. III. 1.7; Vā. 100.7.

etāny uktāni vai *samyak*¹⁾ sapta saptasu²⁾ vai *maya*³⁾, |
manvantarāṇi saṃkṣepāc chr̥ṇutā⁴⁾nāgatāni me⁵⁾! || 42 ||

Sāvārnā *manavo*¹⁾ *bhavyāḥ*²⁾ pañca, tāṃś ca nibodhata³⁾: |

eko Vaivasvatas teṣāṃ, catvāras tu⁴⁾ prajāpateḥ || 43 ||

Parameṣṭhisutā *viprā*¹⁾ Merusāvārnātām²⁾ gataḥ, |

Dakṣasyaite³⁾ *hi*⁴⁾ dauhitrāḥ priyāyās tanayā nṛpāḥ⁵⁾, || 44 ||

mahata¹⁾ tapasā yuktā Merupr̥ṣṭhe *mahaujasaḥ*²⁾. |

Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāma manuḥ smṛtaḥ, |

Bhūtyāṃ cōtpādito devyāṃ Bhautyo nāma Ruceḥ sutāḥ³⁾. || 45 ||

Sāvārnasya pravakṣyāmi manor Vaivasvatasya ha |

bhaviṣyasya bhaviṣyam tu¹⁾ samāsāt, tan nibodhata! || 45₁ ||

anāgatās ca saptaitē¹⁾ smṛtā *divi*²⁾ maharṣayaḥ |

manor antaram āsādyā

Sāvārnasyēha *bho dvijaḥ*¹⁾: || 46 ||

Rāmo Vyāsas tath-Ātreyo

Diptimān¹⁾ *iti vi*²⁾śrutāḥ³⁾ |

Kausiko Galavaś caiva

Jāmadagnyaś ca Bhārgavaḥ || 46 ||

Dvaipāyano Vasiṣṭhaś ca

Kṛpāḥ Śāradvatas tathā |

Ātreyo Diptimāṃś caiva

Ṛṣyaśrūgas tu Kāśyapaḥ |

Bhāradvājaś¹⁾ tathā Drauṇir Āsvatthāmā mahād²⁾yutiḥ³⁾ || 47 ||

42 = Bḍ. III. 1.8; Br. 5.48; H. 447^b, 448^a; Vā. 100.8. 1) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya. 2) Br. sapta ca; H. -tātītāni. 3) Bḍ. prajāḥ; Br. tattvataḥ; H. Bhārata. 4) H. -ṇi ṣaṭ cāpi nibodhā-. 5) Br. -tāny api.

43 = Br. 5.49; H. 448^b, 449^a; Śidh. 58.37. 1) Śidh. munayo.

2) Br. -vo viprāḥ; H. -vas tāta. 3) H. Śidh. -dha me.

4) H. -raś ca.

44 = Br. 5.50; H. 449^b, 450^a; Śidh. 58.38. 1) H. -tās tāta; Śidh. -pra. 2) Br. -ṇyatām; H. -ṇitām. 3) Śidh. -sya te.

4) Śidh. ca. 5) H. -pa; Śidh. -yās tu te.

45 = Br. 5.51, 52^a; H. 450^b, 451; Śidh. 58.39, 40^a. 1) H. mahāntas.

2) Śidh. vasanti hi. 3) Śidh. -mābhavat punāḥ.

45₁ = Bḍ. III. 1.9; Vā. 100.9. 1) Vā.T. bhaviṣyanti.

46^a = Bḍ. III. 1.10^a; Br. 5.42^a; H. 452^a; Śidh. 58.41^a; Vā. 100.10^a.

1) Bḍ. Śidh. Vā. saptaitaiva. 2) Bḍ. Vā. -tās tv iha. Cfr. Br. 5.52^b;

Śidh. 58.40^b saptaita kalpe 'smin manavaḥ smṛtāḥ

46^b = Br. 5.42^b; H. 452^b. 1) H.

-ṇer iha tān ṣṇṇu.

46^b = Bḍ. III. 1.10^b; Vā. 100.10^b.

47^{ab} = Bḍ. III. 1.11; Vā. 100.11.

47^a = Br. 5.43^a; H. 453^a; Śidh.

58.41^b. 1) Br. Diptimanto.

2) Br. bahu-; Śidh. subahu-.

3) Br. -tāḥ.

47^{b(c)} = Bḍ. III. 1.12^a; Br. 5.43^b; H. 453^b; Śidh. 58.42^a; Vā. 100.12^a.

1) Śidh. -jis. 2) Bḍ. Vā. mahāyāsāḥ.

Gautamasyâtmajaś¹⁾ caiva
 Śaradvān nāma Gautamaḥ²⁾ |
 Kauśiko Gālavaś caiva
 Ruruḥ³⁾ Kāśyapa eva ca, |
 ete sapta mahātmāno bhaviṣyā munisattamaḥ¹⁾. || 48 ||
 Brahmaṇaḥ sadṛśāś caite
 dhanyaḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ |
 abhijātyātha tapasā
 mantravyākaraṇais tathā. || 48₁ ||
 Brahmālokapratīṣṭhās tu
 smṛtā brahmaṛṣayo 'malāḥ |
 bhūtabhavyabhava[j]jñānaṃ
 buddhvā caiva ca ye svayam, || 48₂ ||
 tapasā tu prasiddhā ye
 saṃgatāḥ pravacintakāḥ |
 mantravyākaraṇādyaiś ca
 aiśvaryāt sarvaśāś ca ye, || 48₃ ||
 etān bhāryānvito jñātvā
 naiṣṭhikāni ca nāma ca |
 saptaite saptabhiś caiva
 guṇaiḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ, || 48₄ ||
 dīrghāyuso mantrakṛta
 īśvarā dīrghacakṣuṣaḥ |
 buddhyā pratyakṣādharmāno
 gotraprāvartakāś tathā. || 48₅ ||
 kṛtādiṣu yugākhyeṣu
 sarveṣv eva punaḥ punaḥ |

Sutapās c-Āmitābhāś ca
 Mukhyaś¹⁾ caiva gaṇāś trayāḥ, |
 teṣāṃ gaṇāś²⁾ tu devānām
 ekaiko viṃśakaḥ smṛtāḥ. || 48₁ ||
 nāmatas tu pravakṣyāmi
 nibodhadhvam samāhitāḥ: |
 Ṛtus¹⁾ Tapaś ca Śukraś ca
 Dyutir Jyotiḥ²⁾ Prabhākaraḥ³⁾ || 48₂ ||
 Prabhāso Bhā¹⁾sakṛd Dharmas
 Tejo Rāsmiḥ Kra²⁾stur Virāṭ |
 Arciṣmān Dyotano Bhānur
 Yaśaḥ Kirtir Budho Dhṛtiḥ, |
 viṃśatiḥ Sutapā hy ete
 nāmabhiḥ parikīrtitāḥ. || 48₃ ||
 Prabhur Vibhur Vibhāśāś ca
 Jetā Hant-Ārihā Ṛtuḥ¹⁾ |
 Sumatiḥ Pramatiḥ Dīptiḥ
 Samākhyāto Maho Mahān || 48₄ ||
 Deho¹⁾ Munir Nayo²⁾ Jyesthaḥ³⁾
 Samaḥ Satyaś ca Viśrutāḥ, |
 ity ete hy Amitābhāś tu
 viṃśatiḥ parikīrtitāḥ. || 48₅ ||

48^{ab} = Br. 5.44; H. 454; Śidh. 58.43^b,

48^a. 1) Br.T. -maś cājaraś.

2) Śidh. -vān Gautamaḥ kṛtāḥ.

3) Br. Aurvaḥ.

48^c = Bḍ. III. 1.12^b; Br. 5.45^a; H. 455^a; Śidh. 58.43^b; Vā. 100.12^b.

1) Bḍ.Vā. -yāḥ paramarṣayaḥ.

48₁ = H. 455^b, 456^a.

48₂ = H. 456^b, 457^a.

48₃ = H. 457^b, 458^a.

48₄ = H. 458^b, 459^a.

48₅ = H. 459^b, 460^a.

48₁ = Bḍ. III. 1.12^c, 13^a; Vā. 100.13.

1) Bḍ.Vā. Sukhāś. 2) Vā. -ṇāś.

48₂ = Bḍ. III. 1.13^b, 14^a; Vā. 100.14.

1) Vā. Ritas. 2) Bḍ. Kṛtir
 Nemih. 3) Vā.T. -karau.

48₃ = Bḍ. III. 1.14^b, 15, 16^a; Vā. 100.15.

1) Bḍ. Mā-. 2) Vā. -mir R-.

48₄ = Bḍ. III. 1.16^b, 17^a; Vā. 100.16.

1) Vā. Rituh.

48₅ = Bḍ. III. 1.17^b, 18^a; Vā. 100.17.

1) Bḍ. -hi. 2) Bḍ. Inaḥ.

3) Bḍ. Poṣṭā.

pravartayanti te varṇān
 āśramāṃś caiva sarvaśaḥ || 48e ||
 saptarṣayo mahābhāgāḥ
 satyadharmaparāyaṇāḥ. |
 teṣāṃ caivānvayotpannā
 jāyantiha punaḥ punaḥ || 48f ||
 mantrabrāhmaṇakartāro
 dharme praśīthile tathā. |
 yasmāc ca varadāḥ sapta
 parebhya eva yācitāḥ, || 48g ||
 tasmān na kālo na vayah
 pramāṇam ṛṣibhāvane. |
 ete(!) saptarṣikoddeśo
 vyākhyātas te mayā nrpa. || 48h ||

Mārīcasyaiva te putrāḥ¹⁾ Kaśyapasya mahātmanah²⁾ || 49 ||

| sāmpratasya bhaviṣyanti *Sāvarṇasyāntare manoḥ*¹⁾, |
 | teṣāṃ indro bhaviṣyas tu Balir Vairocanaḥ purā. || 49i ||

*Viravāms*¹⁾ c-*Ārvarīvāms*²⁾ ca *Sumanto*³⁾ *Dhṛtimān Vasuḥ*⁴⁾ |
 Carisṇur⁵⁾ Āryo⁶⁾ *Dhṛṣṇuś*⁷⁾ ca *Vājah*⁸⁾ Sumatir eva ca |
 Sāvarṇasya manoḥ putrā bhaviṣya *munisattamāḥ*⁹⁾. || 50 ||

| nava cānyeṣu vakṣyāmi Sāvarṇeṣv antareṣu vai. |
 | Sāvarṇamanavās cānye bhaviṣyā Brahmaṇaḥ sutāḥ || 50i ||

Damo *Datā*¹⁾ Ṛtaḥ²⁾ Somo
 Vittam Vaidyo³⁾ Yamo Nidhiḥ |
 Homo⁴⁾ Havyam Hutaṃ Dānam
 Deyam *Dātā* Tapāḥ Śamaḥ || 48e ||
 Dhruvam Sthānam Nidhānam ca
 Niyamaś cēti viṃśatiḥ, |
*Mukhyā*¹⁾ hy ete samākhyātāḥ
 Sāvarṇeḥ²⁾ prathame 'ntare. | 48f ||

48e = H. 460b, 461a.

48f = H. 461b, 462a.

48g = H. 462b, 463a.

48h = H. 463b, 464a.

49 = Bḍ. III. 1.20b; H. (464b); Śidh. 58.44b; Vā. 100.20a. 1) Śidh. Mārīceś caiva putrās te. 2) H. Sāvarṇasya manoḥ putrān bhaviṣyān śṛṇu sattama.

| 49i = Bḍ. III. 1.(21a) = a; Vā. 100.20b, 21a. 1) Bḍ. ṣaṣṭir devās tadantare.

50 = Bḍ. III. 1.22a, 21b = ac; Br. 5.45b, 46; H. 465, 466a; Śidh. 58.45, 46a; Vā. 100.21b, 22. 1) Bḍ. Virajāś; Br. Vairi; H. Vārīvāms. 2) Bḍ. c-Ārvarīvāms; Br. caiv-Ādhvarīvāms; Śidh. c-Āvanīvāms. 3) Br. T. Śamano; H. Saṃmato. 4) Bḍ. Nirmokādyās tathā pare; Vā. Nirmohaḥ Satyavāk Kṛti; cfr. Śl. 28bII. 5) Br. Ariṣṭaś; Śidh. Var-. 6) Br. cāpy; Vā. Ājyo. 7) Br. Adhṛṣṭaś; Śidh. Vā.T. Viṣṇuś; Vā.V. Vṛṣṇuś. 8) Br. Vāji; Śidh. Rājā; Vā. Vacaḥ. 9) Bḍ. Vā. -ṣyanti navaiva tu; H. -ṣyā daśa Bhārata; Śidh. -ṣyā daśa Śaunaka. | 50i = Bḍ. III. 1.22b, 23a; Vā. 100.22. 1) Vā.T. -ṇeś cān-

48e = Bḍ. III. 1.18b, 19a; Vā. 100.18.

1) Bḍ. Dāni. 2) Vā.T. Vidah; V. Ritaḥ. 3) Vā.T. Vitta-Vaidyau. 4) Vā. -mam.

48f = Bḍ. III. 1.19b, 20a; Vā. 100.19.

1) Bḍ. Sukhā. 2) Bḍ. Sāvarṇyo.

Merusāvarṇitas¹⁾ te vai *catvāro* divyadr̥ṣṭayah²⁾. |
 Dakṣasya te hi dauhitrah̥ Kriyāyā³⁾ duhituḥ sutāh, || 50₂ ||
 mahatā tapasā yuktā Merupr̥ṣṭhe mahaujasah̥ |
 Brahmādibhis te janitā Dakṣeṇaiva ca dhimatā. || 50₃ ||
 maharlokaṃ gatāvṛttā¹⁾ bhaviṣyā Merum āsritāh̥ |
 mahānubhāvās²⁾ te pūrvam̥ jajñire Cākṣuṣe 'ntare: || 50₄ ||
 ṛṣaya ūcuḥ:

Dakṣeṇa janitāh̥ putrah̥ kanyāyām ātmanaḥ katham̥ |
 Bhavena Brahmaṇā caiva Dharmeṇa ca mahātmanaḥ(!)? || 50₅ ||
 sūta uvāca:

ato bhaviṣyān vakṣyāmi Sāvaram̥ manavas tu ye, |
 teṣāṃ janma prabhāvaṃ ca namas kṛtvā¹⁾ Pracetase. || 50₆ ||
 Vaivasvate hy upaspr̥ṣṭe kimcicchiṣṭe ca Cākṣuṣe |
 jajñire manavas te hi bhaviṣyānāgatāntare || 50₇ ||
 Pracetasasya Dakṣasya dauhitrā manavas tu ye |
 Sāvaram̥ nāmataḥ pañca catvārah̥ paramarṣijāh̥ || 50₈ ||
 Saṃjñā-putras tu Sāvaram̥¹⁾ eko Vaivasvatas tathā |
 jyeṣṭhaḥ Saṃjñā-suto nāma manur̥ Vaivasvataḥ prabhuḥ, || 50₉ ||
 Vaivasvate 'ntare prāpte samutpattis tayoh̥ śubhā. |

caturdaśaite manavaḥ kīrtitāh̥ kīrtivardhanaḥ || 50₁₀ ||
 vede smṛtau purāṇe ca sarve te prabhaviṣṇavaḥ |
 prajānām patayah̥ sarve bhūtānām patayah̥ sthitāh̥. || 50₁₁ ||
 tair̥ iyam̥ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapattanā¹⁾ |
 pūrṇam̥ yugasahasraṃ vai paripālyā nareśvaraiḥ || 50₁₂ ||
 prajābhis tapasā caiva. vistaram̥¹⁾ teṣu vakṣyate. |
 caturdaśaiva te²⁾ jñeyāh̥ sargāh̥ Svāyambhuvādayah̥. || 50₁₃ ||
 manvantarādhikāreṣu vartante 'tra sakṛt sakṛt |
 viniṣṭādhikārās te maharlokaṃ samāśritāh̥ || 50₁₄ ||
 samatītās tu ye teṣāṃ aṣṭau¹⁾ ṣaṣṭ ca²⁾ tathāpare |
 pūrveṣu, sāmprataś cāyam̥ śāsti³⁾ Vaivasvataḥ prabhuḥ. || 50₁₅ ||

50₂ = Bḍ. III. 1.23^b, 24^a; Vā. 100.24. 1) Vā. -ṇinas. 2) Vā. dr̥ṣṭā ye divyadr̥ṣṭibhiḥ. 3) Vā. priyāyā.

50₃ = Bḍ. III. 1.24^b, 25^a; Vā. 100.25.

50₄ = Bḍ. III. 1.25^b, 26^a; Vā. 100.26. 1) Vā.T. -tāvṛtya. 2) Vā.

50₅ = Vā. 100.27.

[-hābhāvās tu.

50₆ = Vā. 100.28. 1) Vā.T. -kṛtya.

50₇ = Bḍ. III. 1.26^b = b; Vā. 100.29.

50₈ = Bḍ. III. 1.27; Vā. 100.30.

50₉ = Bḍ. III. 1.28; Vā. 100.31. 1) Bḍ. -ṇir.

50₁₀ = Bḍ. III. 1.29; Vā. 100.32.

50₁₁ = Bḍ. III. 1.30; Vā. 100.33.

50₁₂ = Bḍ. III. 1.31; Vā. 100.34. 1) Vā.T. saparvatā.

50₁₃ = Bḍ. III. 1.32; Vā. 100.35. 1) Bḍ. -ras. 2) Bḍ. -saite vi.

50₁₄ = Bḍ. III. 1.33; Vā. 100.36.

50₁₅ = Bḍ. III. 1.34; Vā. 100.37. 1) Bḍ. -ṭā. 2) Vā. ṣaṣṭhās.

3) Vā. Śāntir.

ye śiṣṭās, tān pravakṣyāmi saha devarṣi-Dānavaiḥ |
 saha prañānisargeṇa sarvāms tv a¹nāgatān dvijān²). || 5016 ||
 Vaivasvatanisargeṇa teṣāṃ jñeyas tu vistaraḥ, |
 anūnā¹) nātiriktās te: yasmāt sarve Vivasvataḥ. || 5017 ||
 punarukta¹bahutvāt tu na vakṣye teṣu vistaram |
 manvantareṣu bhavyeṣu bhūtesv api tathaiva ca. || 5018 ||
 kule kule nisargās¹) tu tasmāḥ jñeyā²) vibhāgaśaḥ, |
 teṣāṃ eva hi siddhyartham vistareṇa krameṇa ca. || 5019 ||
 Dakṣasya kanyā dharmīṣṭhā Suvratā nāma viśrutā |
 sarvakanyāvariṣṭhā¹) tu jyeṣṭhā yā Viriṇī²sutā, || 5020 ||
 grhītvā tāṃ pitā kanyāṃ jagāma Brahmaṇo 'ntike |
 Vairājastham¹) upāsinaṃ Dharmeṇa ca Bhavena tu. || 5021 ||
 Bhava-Dharma-samīpastham Dakṣam Brahmābhyabhāṣata: |
 Dakṣa kanyā tavēyaṃ vai janaiṣyati Suvratā¹), || 5022 ||
 caturo vai manūn putrāṃś cāturvarṇyakarāñ chubhān. |
 Brahmaṇo vacanaṃ śrutvā Dakṣo Dharmo Bhavas tadā || 5023 ||
 tāṃ kanyāṃ manasā jagmus trayas te Brahmaṇā saha. |
 satyābhidyāyinaṃ teṣāṃ sadyaḥ kanyā vyajāvata || 5024 ||
 sadrśān¹) rūpatas²) teṣāṃ caturo vai kumārakān. |
 saṃsiddhāḥ kāryakarāṇe sambhūtās te śriyānvitāḥ || 5025 ||
 upabhogā¹samarthaiś ca sadyojātaiḥ śarīrakaiḥ. |
 te drṣṭvā tān svayaṃ buddhvā²) brahmavyābhāriṇas tadā || 5026 ||
 saṃrabdhā vai vyakarsanta mama putro mamēty uta |
 abhidhyāyāt¹manōtpannān ūcur vai te parasparam: || 5027 ||
 yo yasya vapuṣā tulyo, bhajatām sa tu taṃ sutam; |
 yasya yaḥ sadrśās cāpi rūpe vīrye ca nāmataḥ, | 5028 ||
 taṃ grhṇātu sa¹), bhadraṃ vo, varṇato yasya yaḥ samaḥ. |
 dhruvaṃ rūpaṃ pituḥ putraḥ so 'nurudhyati sarvadā, || 5029 ||
 tasmād ātmasamaḥ putraḥ pitur mātus ca vīryataḥ. |
 evaṃ te samayaṃ kṛtvā savarṇā¹) jagrhuḥ sutān. || 5030 ||

5016 = Bḍ. III. 1.35; Vā. 100.38. 1) Bḍ. te'. 2) Bḍ. -jaḥ.

5017 = Bḍ. III. 1.36; Vā. 100.39. 1) Vā.T. anyūnā.

5018 = Bḍ. III. 1.37; Vā. 100.40. 1) Vā. -tā.

5019 = Bḍ. III. 1.38; Vā. 100.41. 1) Vā. -gāms. 2) Vā. -mād
bhūyo.

5020 = Bḍ. III. 1.39; Vā. 100.42^{ab}. 1) Vā.T. -yavaśiṣṭā. 2) Vā.
T. śreṣṭhā dharmaparā.

5021 = Bḍ. III. 1.40; Vā. 100.42^c, 43^a. 1) Vā.T. -stam.

5022 = Bḍ. III. 1.41; Vā. 100.43^b, 44^a. 1) Vā.T. -ta.

5023 = Bḍ. III. 1.42; Vā. 100.44^b, 45^a.

5024 = Bḍ. III. 1.43; Vā. 100.45^b, 46^a.

5025 = Bḍ. III. 1.44; Vā. 100.46^b, 47^a. 1) Vā. -śānu. 2) Vā. -pāms.

5026 = Bḍ. III. 1.45; Vā. 100.47^b, 48^a. 1) Vā.T. -ga-. 2) Bḍ.
svayambhūtān.

5027 = Bḍ. III. 1.46; Vā. 100.48^b, 49^a. 1) Vā. -dhyānān.

5028 = Bḍ. III. 1.47; Vā. 100.49^b, 50^a.

5029 = Bḍ. III. 1.48; Vā. 100.50^b, 51^a. 1) Vā. su-

5030 = Bḍ. III. 1.49; Vā. 100.51^b, 52^a. 1) Bḍ. sarveṣaṃ.

yasmāt savarṇās teṣāṃ vai Brahmādīnāṃ kumārakāḥ, |
 Savarṇā manavas tasmāt savarṇatvap ca teṣu tat¹⁾. || 50₃₁ ||
 mananān mānasāc¹⁾ caiva tasmāt te manavaḥ smṛtāḥ. |
 Cākṣuṣasyāntare 'tite prāpte Vaivasvatasya ha || 50₃₂ ||
 Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāmābhavat sutah |
 Bhūtyām utpādito yas tu Bhautyo nāma Kaveḥ¹⁾ sutah. || 50₃₃ ||

Vaivasvate 'ntare jātau¹⁾ dvau manū tu Vivasvataḥ: |
 Vaivasvato manur yaś ca Sāvarṇo yaś ca vi²śrutah. || 50₃₄ ||
 jyeṣṭhah¹⁾ Saṃjñāsuto vidvān manur Vaivasvataḥ prabhuḥ, |
 Savarṇāyāḥ sutaś cānyāḥ smṛto Vaivasvato manuḥ. || 50₃₅ ||
 Sāvarṇa¹⁾manavo ye ca catvāras tu maharṣijāḥ |
 tapasā sambhṛtātmanaḥ sveṣu manvantareṣu vai || 50₃₆ ||
 bhaviṣyeṣu bhaviṣyanti sarvakāryārthasādhakāḥ. |

prathamam Merusāvarṇim¹⁾ |
 pravakṣyāmi, munīn²⁾ śṛṇu |

prathame¹⁾ Merusāvarṇer
 Dakṣaputrasya vai manoḥ || 50₃₇ ||

Pārā¹⁾ Marīcigarbhās ca Sudharmāṇas²⁾ ca te trayah |
 sambhūtās ca mahātmanaḥ sarve Vaivasvate 'ntare. || 50₃₈ ||
 Dakṣaputrasya putrās te Rohitasya prajāpateḥ |
 bhaviṣyanti¹⁾ bhaviṣyās²⁾ tu, ekaiko dvādaśo gaṇaḥ: || 50₃₉ ||
 Aśvaras ca Graho Rāhur Vākur Vaṃśas¹⁾ tathaiva ca |
 Pārā dvādaśa vijñeyā, uttarāṃs tu nibodhata: || 50₄₀ ||
 Vājīpo¹⁾ Vājijic caiva Prabhūtīs ca Kakud yathā |
 Dadhikrāvā Vipakkvas²⁾ ca Praṇito Vijayo Madhuḥ || 50₄₁ ||
 Utathy-Ottamakau¹⁾ dvau tu dvādaśaite Marīcayah. |
 Sudharmaṇas²⁾ tu vakṣyāmi, nāmatas tān²⁾ nibodhata: || 50₄₂ ||

50₃₁ = Vā. 100.52^b, 53^a. 1) Vā.T. hi te yataḥ.

50₃₂ = Bḍ. III. 1.50^a = b; Vā. 100.53^b, 54^a. 1) Vā.T. mānanāc.

50₃₃ = Bḍ. III. 1.50^b, 51^a; Vā. 100.54^b, 55^a. 1) Vā.T. -mābhavat.

50₃₄ = Bḍ. III. 1.51^b, 52^a; Vā. 100.55^b, 56^a. 1) Vā. rājā.

2) Bḍ. vai.

50₃₅ = Bḍ. III. 1.52^b, 53^a; Vā. 100.56^b, 57^a. 1) Bḍ. jñeyah.

50₃₆ = Bḍ. III. 1.53^b, 54^a; Vā. 100.57^b, 58^a. 1) Vā.T. Savarṇā.

51^a = H. 466^b; Śidh. 58.46^b. 1) H. 50₃₇ = Bḍ. III. 1.54^b, 55^a; Vā. 100.58^b,
 -ṇān. 2) Śidh. manuḥ. 59^a. 1) Vā. -maṇ.

50₃₈ = Bḍ. III. 1.56^{bc}; Vā. 100.59^{bc}. 1) Bḍ. Parā; Vā. putrā.

2) Vā. -śarmāṇas.

50₃₉ = Bḍ. III. 1.56; Vā. 100.60. 1) Vā. -ṣyasya. 2) Vā.T. -ṣyas.

50₄₀ = Bḍ. III. 1.57; Vā. 100.61. 1) Vā. -ryasaṃgraho Rāho
 Bāhuvaśas.

50₄₁ = Bḍ. III. 1.58; Vā. 100.62. 1) Vā. -jiyo. 2) Vā. Dadhi-
 krāvāyapakvās.

50₄₂ = Bḍ. III. 1.59; Vā. 100.63. 1) Vā. tejasmān nathavo(?);
 V. Utasmānnathavau. 2) Vā. -śarmāṇas; Bḍ. mānas.
 3) Vā. tu.

Vaṛṇas tath-Āthagarviś ca Bhu'raṅyo Vraĵano Mataḥ²⁾ |
 Amito Dravaketuś ca Jambho 'th-Ājas tu³⁾ Śakrakah⁴⁾ || 504s ||
 Sunemir Dyutayaś¹⁾ caiva Sudhar²⁾maṇaḥ prakīrtitaḥ. |
 teṣāṃ Indras tadā bhāvyo hy Adbhuto nāma nāmataḥ. || 504a ||
 Skando 'sau Pārvatīyo¹⁾ vai Kārtikeyas tu Pāvakiḥ²⁾ |

Medhātithiś ca¹⁾ Paulastyo Vasuḥ Kāśyapa eva ca |
 Jyotiṣmān Bhārgavaś²⁾ caiva Dyutiṁān Āngirās tathā || 51 ||
 Savanaś¹⁾ caiva Vasiṣṭha Ātreyo Havyavāhanaḥ²⁾ |
 Paulahaḥ Satya¹⁾ ity ete | Sutapāś Paulahaś¹⁾ caiva
 munayo²⁾ Rohite 'ntare³⁾ || 52 || saptaita Rohite 'ntare²⁾. || 52 ||
 devatānām gaṇās tatra
 traya eva narādhipa¹⁾ |
 Dakṣa²⁾putrasya putrās te
 Rohitasya prajāpateḥ. || 52i ||
 Dhṛṣṭaketur¹⁾ Dīptiketuh²⁾ Pañcahasto³⁾ Nirāmayaḥ⁴⁾ |
 Pṛthuśravā¹⁾ Bhūridyumno²⁾ | Pṛthuśravās tath-Āṅiko
 Rciḥko Vrhato³⁾ Gayah || 53 || Bhūridyumno Brhadraṭhaḥ¹⁾ || 53 ||
 prathamasya tu Sāvareṇ nava putrā mahaujaśah¹⁾. |

504s = Bḍ. III. 1.60; Vā. 100.64. 1) Vā.T. -thāpy Āṅga-Viśvau
 Mu-. 2) Bḍ. 'mitaḥ. 3) Vā. -bhosthājasra-. 4) Vā. -kāk.
 504a = Bḍ. III. 1.61; Vā. 100.65. 1) Vā.T. -pāś. 2) Vā. Suśar-.
 51a = Bḍ. III. 1.62a; Vā. 100.66a. 1) Vā.T. -daḥ Somapratikaśah;
 V. -do 'sau māṁ pratīyo. 2) Vā. -kaḥ.

51ab(bc) = Bḍ. III. 1.62b, 63a; H. 467; Śidh. 58.47; Vā. 100.66b, 67a. 1) H.
 -this tu. 2) Bḍ. -vāś.

52a = Bḍ. III. 1.63b; H. 468a; Śidh. 58.48a; Vā. 100.67b. 1) Bḍ.Va.V.
 Vasinaś; Vā.T. Vasitaś. 2) Śidh. Havya eva ca.

52b = H. 468b; Śidh. 58.48b.

1) Śidh. sapta. 2) Śidh.
 ṛṣayo. 3) H. Rau-; Śidh.
 -tāntare.

52b = Bḍ. III. 1.64a; Vā. 100.68a.

1) Vā. -vāś. 2) Vā.T. -tāntare.

52i = H. 469; Śidh. 58.49. 1) Śidh.
 mahāmune. 2) Śidh. Dikṣā-

53a = Bḍ. III. 1.64b; H. 470a; Śidh. 58.50a; Vā. 100.68b; cfr. Mr. 94.9a.

1) Bḍ. Dhṛtiketur; Vā. Dhṛtiketu-; Śidh. Dhṛṣṭaketur. 2) H.
 maṇoḥ putro Dhṛṣṭaketuh; Śidh. Dīptaketuh; Vā. -tu-; Mr. Var-
 haketuh. 3) Bḍ.Vā. Śāpahasta-. (Vā- tā); H. Pañcahotro. 4) Bḍ.
 -yāḥ; H.Śidh. -ākṛtiḥ.

53b = H. 470b; Śidh. 58.50b. 1) H.
 -thuḥ Śravā. 2) H. -dhāmā.

3) H. Rvāko 'ṣṭahato.

53b = Bḍ. III. 1.65a; Vā. 100.69a.

1) Bḍ. -yaśah.

54a = Bḍ. III. 1.65b; H. 471a; Śidh. 58.51a; Vā. 100.69b. 1) Bḍ.Vā. -trāḥ
 prakīrtitaḥ.

daśame tv atha paryāye

dvitīyasyāntare manoh || 54 ||

daśame tv atha paryāye

Dharmaputrasya vai manoh |

dvitīyasya tu Sāvārṇe

bhāvīyasyaivāntare manoh: || 54 ||

| Sudhāmāno¹⁾ Viruddhās ca dvāv eva tu gaṇau smṛtau |
| *tviṣiman*²⁾taś ca te sarve śatasamkhyāś ca te samāh, || 54i ||
| prāṇānām yac chatam¹⁾ proktam²⁾ ṛṣibhiḥ puruṣeṣu³⁾ vai, |
| devās te vai bhaviṣyanti Dharmaputrasya vai manoh, |
| teṣām Indras tathā vidvān bhaviṣyaḥ Śāntir ucyate. || 54z. ||

Haviṣmān Paulhaś *caiva* Sukṛtiś¹⁾ *caiva*²⁾ Bhārgavaḥ |

Āpomūrtiś³⁾ tath-Ātreyo Vasiṣṭhaś⁴⁾ c-Āpavaḥ⁵⁾ smṛtaḥ || 55 ||

Paulastyo 'pratimaś¹⁾ *caiva*²⁾ Nābhāgaś³⁾ *caiva* Kāśyapaḥ |

*Āngira Nabhasaḥ Satyaḥ*⁴⁾ saptaite⁵⁾ paramarṣayaḥ. || 56 ||

| devatānām gaṇau dvau *tāv*¹⁾ Ṛṣi-Mantrāś²⁾ ca ye smṛtāḥ |

Suksetraś c-Īttamañjās ca Bhūriṣeṇaś²⁾ ca vīryavān |

Śātānko Nirā³⁾mitro Vṛṣaseno⁴⁾ Jayadrathaḥ || 57 ||

Bhūridyumnaḥ Suvarcāś¹⁾ *ca daśa tv ete manoh sutāḥ*²⁾. |

ekādaśe tu paryāye

ṛtīyasyāntare manoh || 58 ||

ekādaśe tu paryāye

Sāvārṇe vai ṛtīyake || 58 ||

| Nirmaṇa¹⁾ratayo devāḥ Kāmajaś²⁾ vai Manojavaḥ |
| gaṇās tv ete trayāḥ khyātā devatānām mahātmanām. || 58i ||

54b = H. 471b; Śidh. 58.51b. | 54bc = Bđ. III. 1.66; Vā. 100.70.

| 54i = Bđ. III. 1.67; Vā. 100.71. 1) Vā.T. Sukhāmanā. 2) Bđ. Dīptiman-; Vā. -ṣivan-.

54z = Bđ. III. 1.68, 69a; Vā. 100.72, 73a. 1) Vā.T. prāṇān āyac-
chataḥ. 2) Vā. -tā 3) Bđ. -ṣēti.

55 = Bđ. III. 1.69b, 70a; H. 472; Śidh. 58.52; Vā. 100.73b, 74a. 1) Bđ.Vā.

śrīmān Sukṛtiś. 2) Bđ. cātha; Vā. cāpi. 3) Śidh. Āyomuktis.

4) Bđ.Śidh Vā. Vasiṣṭhaś. 5) H. cāṣṭamaḥ; Śidh. cāvīyayaḥ;
Vā. cāpi yaḥ.

56 = Bđ. III. 1.70b, 71a; H. 473; Śidh. 58.53; Vā. 100.74bc. 1) H. -yaḥ

Prāmatīś; Śidh. -yaḥ Prayatiś; Vā.T. -yaḥ Pratipaś; V. -yo 'pra-.

2) Bđ. cāpi. 3) H. Nabhogaś; Śidh. Nābhāraś. 4) Bđ.Vā. Abhi-
manyuś c-Āngirasaḥ. 5) H. -taiva.

| 57a = H. 474a; Śidh. 58.54a. 1) H.T. tau; Śidh. -nāś cāpi.

2) Śidh. dviṣimantas.

57bc(ab) = Bđ. III. 1.71b, 72a; H. 474b, 475a; Śidh. 58.54b, 55a; Vā. 100.75; cfr.

Mr. 94.15. 1) H. manoh suto-; Śidh. Akṣatvān no-. 2) H. Kuniṣaṅjaś;

Bđ.Mr. -senaś. 3) Vā. Nira-. 4) Mr. -ko 'tha Vṛṣabho hy Anamitro.

58a = Bđ. III. 1.73b; H. 475b; Śidh. 58.55b; Vā. 100.76a; cfr. Mr. 94.16a.

1) Mr. Suparvā. 2) Bđ.Vā. daśaite mānavāḥ smṛtāḥ; Mr. tasyaite
tanayā manoh.

58b = H. 476a; Śidh. 58.56a. | 58b = Bđ. III. 1.73a; Vā. 100.76b.

| 58i = Bđ. III. 1.73b, 74a; Vā. 100.77. 1) Bđ. Nirvāṇa-.

2) Bđ. -gā.

ekaikas triṃśatas teṣāṃ gaṇas¹⁾ tu tridivaukasām. |
 māsasyāhāni triṃśat tu yāni vai kavayo viduḥ, || 58s ||
 Nirmāṇa¹⁾ratayo devā, rātrayas tu Vihangamāḥ. |
 gaṇas *trītyo* yaḥ prokto²⁾ devatānām bhaviṣyati, || 58s ||
 Manojavā muhūrtās tu iti devāḥ prakīrtitāḥ. |
 ete hi Brahmaṇaḥ putrā bhaviṣyā mānavāḥ¹⁾ smrtāḥ || 58s ||
 teṣāṃ Indro Vṛṣo¹⁾ nāma bhaviṣyāḥ surarāt tataḥ. || 58s ||

*tasya*¹⁾ sapta ṛṣīmś cāpi²⁾ kīrtyamānān nibodhata³⁾: |
 Haviṣmān Kāśyapaś cāpi⁴⁾ Vapuṣmāmś⁵⁾ *caiva*⁶⁾ Bhārgavaḥ⁷⁾ || 59 ||
*Varuṇis*¹⁾ ca tath-Ātreyo²⁾ Vāsiṣṭho³⁾ 'nagha⁴⁾ eva ca⁵⁾ |
 Puṣṭiś c-Āṅgirasō jñeyah⁷⁾ Paulastyo Niścaraś tathā⁸⁾ || 60 ||
 Paulahaś c-Āgnitejās ca | Paulaho hy Agnitejās ca
 bhāvyaḥ sapta maharṣayaḥ¹⁾. | devā hy ekādaśe 'ntare. || 61 ||
 Brahmaṇas tu sūtā *devā*,
*gaṇas teṣāṃ trayāḥ smrtāḥ*²⁾. || 61 ||
 Sarvatragaḥ¹⁾ Suśarmā ca Devānīkaḥ Purovahaḥ³⁾ |
 Kṣemadhanvā⁴⁾ Dṛḍhāyus ca⁵⁾ Ādarśaḥ Pauṇdrako⁶⁾ manuḥ⁷⁾ || 62 ||

58s = Bḍ. III. 1.74b, 75a; Vā. 100.78. 1) Vā. -nās.

58s = Bḍ. III. 1.75b, 76a; Vā. 100.79. 1) Bḍ. Nirvāṇa-. 2) Vā.
 -nās te vai trayāḥ proktā.

58s = Bḍ. III. 1.76b, 77a; Vā. 100.80. 1) Vā.T. manavaḥ.

58s = Bḍ. III. 1.77b; Vā. 100.81a. 1) Bḍ. Vṛṣā.

59 = Bḍ. III. 1.78; H. 476b, 477a; Śidh. 58.56b, 57a; Vā. 100.81b, 82a.

1) Bḍ.Vā. teṣāṃ. 2) Śidh. tasyāpi sapta ṛṣayaḥ; Vā -tarṣayaś
 cāpi. 3) H.Śidh. -dha me. 4) H. -pasyāpi. 5) H. Haviṣmān.
 6) H.Vā. yaś ca. 7) Śidh. Vāruṇaḥ.

60 = Bḍ. III. 1.79; H. 477b, 478a; Śidh. 58.57b, (58a); Vā. 100.82b, 83a.

1) Bḍ. Āruṇiś; H. Taruṇaś; Śidh. Ātreyo 'tha; Vā. Vāruṇiś.
 2) Śidh. Vasiṣṭhas ca; Vā. caiva c-Ātreyo. 3) Bḍ. Vasiṣṭho; H.
 -ṭhas; Śidh. Anaghas tv. 4) Bḍ.Vā.V. Naga; H. -tanayas; Śidh.
 Aṅgirās; Vā.T. Bhaga. 5) H.Śidh. tathā. 6) Bḍ. -tir Āṅg-
 7) H. Aṅgirās c-Ādadhiṣṇāś ca. 8) Śidh. Cāruḍhrṣyaś ca Pau-
 lastyo Nisvaro 'gnis tu tejasaḥ.

61 = H. 478b, 479a; Śidh. 58.(58b). 59a. 61 = Bḍ. III. 1.80a; Vā. 100.83b.

1) Śidh. saptaita ṛṣayaḥ proktāś
 trayo devagaṇāḥ smrtāḥ.
 2) Śidh. sūtās te tu ataḥ śṛṇu
 mahāmate.

62 = Bḍ. III. 1.80b, 81a; H. 479b, 480a; Śidh. 58.59b, (60a); Vā. 100.84; cfr.

Mr. 94.21. 1) Bḍ.Vā.T. Sarvavegaḥ; H. Saṃvarttayaḥ. 2) Bḍ.Vā.
 -dharmā. 3) H. Purūvahaḥ; Mr. Purūdvaḥaḥ; Śidh. tu Kṣemakaḥ.
 4) Mr. Hema-; Bḍ.Vā. Kṣemadharmā.. 5) Bḍ.Vā. Gra(ṛ)heṣuś ca.
 6) H. Paṇḍako. 7) Bḍ. Maruḥ; Vā. mataḥ; Mr. bhāvinas tatsutā
 nṛpāḥ; Śidh. Dṛḍheṣuḥ Paṇḍako Darśa Ūrur Vāho manoh sūtāḥ.

Sāvarnasya tu putrā vai
tṛtīyasya nava smṛtāḥ. |
caturthasya tu Sāvārṇe¹⁾
ṛṣiṇ sapta nibodha me : || 63 ||

Sāvarnasya tu te putrāḥ
Prajāpatyasya vai nava¹⁾. |
dvādaśe tv atha paryāye
Rudraputrasya vai manoh || 63 ||

caturtho Rudrasāvārṇo, devāms¹⁾ tasyāntare ṛṣṇu : |
pañcaiva tu gaṇāḥ proktā devatānām anāgatāḥ : || 63i ||
Haritā Rohitāś caiva devāḥ Sumanasas tathā |
Sukarmāṇaḥ Sutārās¹⁾ ca pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ. || 63* ||
Brahmaṇo mānasā hy eta ekaiko daśako gaṇāḥ : |
Aruntijo Haviś caiva vidvān yaś ca¹⁾ Sahasradah²⁾ || 63s ||
Parvato 'nu¹⁾carasā caiva Apāmsūś²⁾ ca Manojavaḥ |
Ūrjā Svāhā Svadhā Tārā, daśaite Haritāḥ smṛtāḥ. || 63t ||
Tapo Jñānī Mṛtīś caiva Varcā¹⁾ Bandhuś ca yaḥ smṛtāḥ |
Rajaś caiva tu Rājaś ca Svarṇapādas tathāiva ca || 63u ||
Vyū¹⁾ṣṭir Vidhiś ca vai devā daśaite Rohitāḥ smṛtāḥ. |
Tuṣi²⁾tādyās tu ye devās trayastriṃśat prakīrtitāḥ, || 63v ||
devān¹⁾ Sumanaso vidyān²⁾. nibodhata Sukarmāṇaḥ³⁾ : |
Suparvā Vṛṣabhaḥ Pṛṣṭā⁴⁾ Kapi-Dyumna⁵⁾ Vipaścītaḥ || 637 ||
Vikramaś ca Kramaś caiva Vibhṛtaḥ¹⁾ Kānta eva ca, |
ete devāḥ Sukarmāṇaḥ. Sutārāms²⁾ ca nibodhata : || 63s ||
Varṣo Divyas tath-Āñjīṣṭho¹⁾ Varcasvī Dyutimān Ka²⁾viḥ |
Śubho Haviḥ Kṛta³⁾prāptir Vyāpṛto⁴⁾ daśamas tathā, || 639 ||
Sutārā nāmatas¹⁾ tv ete devā vai samprakīrtitāḥ. |
teṣāṃ Indras tu vijñeya²⁾ Ṛtadhāmā mahāyasaḥ. || 6310 ||

Dyutir¹⁾ Vaśiṣṭhaputras tu²⁾ Ātreyaḥ Sutapās tathā |

Tapomūrtis tv Āngirasas³⁾ Tapasvī Kāśyapas tathā || 64 ||

63 = H. 480b, 481a; Śīdh. 58.60b, 61a. | 63 = Bđ. III. 1.81b, 82a; Vā. 100.88.

1) H. Sāvārṇa-.

1) Vā. manoh.

63i = Bđ. III. 1.82b, 83a; Vā. 100.86. 1) Vā. -tha Ṛtusāvārṇe devās.

63t = Bđ. III. 1.85b, 84^aI = abI; Vā. 100.87. 1) Vā. Supārās.

63s = Bđ. III. 1.84^aII = bII; Vā. 100.88. 1) Bđ. -vāms caiva.

2) Vā. -śah.

63t = Bđ. III. 1.84b, 85a; Vā. 100.89. 1) Vā.T. -tānu-. 2) Bđ. -pāśus; Vā.T. Apo 'mśus. [caiva Vācā.

63u = Bđ. III. 1.85b, 86a; Vā. 100.90. 1) Vā. Tapo Jānir Bhṛtīś

63v = Bđ. III. 1.86b, 87a; Vā. 100.91. 1) Bđ. Pu-. 2) Vā. Uṣi-.

637 = Bđ. III. 1.87b, 88a; Vā. 100.92. 1) Bđ. te vai. 2) Bđ. vedyān; Vā. viddhi. 3) Vā. Sukarmāṇo nibodhata.

4) Vā. -ṣṭaḥ. 5) Vā. -nau.

63s = Bđ. III. 1.88b, 89a; Vā. 100.93. 1) Vā. Nibhṛtaḥ. 2) Bđ. Sutarāms; Vā. sutāms caīṣāṃ nibodhata.

639 = Bđ. III. 1.89b, 90a; Vā. 100.94. 1) Vā. Varṣoditas tathā Jiṣṭo. 2) Vā. Ha-. 3) Vā. Kṛtāt-. 4) Vā. -tho.

6310 = Bđ. III. 1.90b, 91a; Vā. 100.95. 1) Vā. Supārā mānatas. 2) Bđ. -yo.

64 = Bđ. III. 1.91b, 92a; H. 481b, 482a; Śīdh. 58.61b, 62a; Vā. 100.96.

Tapodhanaś ca¹⁾ Paulastyah Pau²⁾lahas ca Taporatih³⁾ |
 Bhārgavaḥ saptamas teṣāṃ⁴⁾ vijñeyas⁵⁾ tu Tapodhr̥tiḥ⁶⁾. || 65 ||
 pañca devagaṇāḥ proktā | ete saptarsayaḥ siddhā
 mānasā Brahmaṇaḥ sutāḥ¹⁾. | antye¹⁾ Sāvarnike 'ntare. |
 Devān Upadevaś ca Devaśreṣṭho Vidūrathah || 66 ||
 Mitravān Mitravinduś¹⁾ ca²⁾ Mitraseno hy³⁾ Amitraha⁴⁾
 Mitrabāhuḥ⁵⁾ Suvarcāś ca dvādaśasya⁶⁾ manoh sutāḥ. || 67 ||
 tray¹⁾odaśe tu²⁾ paryāye bhāvye³⁾ Raucyāntare⁴⁾ punah⁵⁾ || 68 ||

traya eva gaṇāḥ proktā devānāṃ tu Svayaṃbhuvā, |
 Brahmaṇo mānasāḥ putrās te hi sarve mahātmanaḥ: || 68i ||
 Sutrāmāṇaḥ Sudharmāṇaḥ Sukarmāṇas ca te trayah |
 tridaśānāṃ gaṇāḥ proktā bhaviṣyāḥ somapāyinām¹⁾. || 682 ||
 trayastrimśad devatā yāḥ pṛthag iḥyās tu¹⁾ yājñikāiḥ |
 ājyena pṛśadājyena grahaśreṣṭhena caiva hi²⁾. || 683 ||
 ye vai devās¹⁾ trayastrimśat, pṛthaktvena nibodhata: |
 Sutrāmāṇaḥ Prayājyās tu, Ājyapā²⁾ ye tu³⁾ sāmpratam, || 684 ||
 Sukarmāṇo 'nuyājyās tu¹⁾, Pṛśadājyāśinas tu ye |
 Upayājyāḥ Sudharmāṇa itī devāḥ prakṛtitāḥ. || 685 ||
 Divaspatir mahāsattvas teṣāṃ indro bhaviṣyati. |
 Pulahātmaputṛs te vijñeyās tu Ruceḥ sutāḥ: || 686 ||

Āṅgirās caiva Dhṛtimān Paulastyo 'py Avyayas¹⁾ tu yaḥ²⁾ |
 Paulahas Tattvadarśī ca Bhārgavaś ca Nirutsukaḥ³⁾ || 69 ||

1) Vā.T. Kṛtir. 2) H.Śidh. ca. 3) Br.H. Āṅgirās Tapaso mūrtis;
 Vā c.Ān-. 4) Śidh. Ka-.

65 = Bḍ. III. 1.92b, 93a; H. 482b, 483a; Śidh. 58.62b, 63a; Vā. 100.97.

1) H.Śidh. -'śanaś ca; Vā. Tapo 'śayānaḥ. 2) Vā. Pu-. 3) H.
 -raviḥ. 4) Vā. tv eṣāṃ. 5) H. Vikṣepas. 6) Śidh. -yas Tapaso
 nidhiḥ; Vā.T. -tu Tapomatih; V. Tapāvṛtiḥ.

66a = H. 483b; Śidh. 58.63b.

66a = Bḍ. III. 1.93b; Vā. 100.98a.

1) H. -ṇas ca te.

1) Vā. anye.

66b = Bḍ. III. 1.94a; H. 484a; Vā. 100.98b. Cfr. Mr. 94.26a. 1) H. De-
 vavāyur Aharaś.

67 = Bḍ. III. 1.94b, 95a; H. 484b, 485a; Vā. 100.99; cfr. Mr. 94.26b = a.

1) Bḍ. Mitraseno; H. Mitradevaś; Mr. -vindaś; Vā. Mitrabinduś.
 2) Bḍ. 'tha. 3) Bḍ. Citraseno hy, H. --naś ca. 4) H. Mitrakṛt;
 Mr. bhāvinas tatsutā nṛpāḥ. 5) H. -vāhaḥ. 6) Vā. -śaite.

68 = Bḍ. III. 1.95b; H. 485b; Śidh. 58.64a; Vā. 100.100a. 1) Śidh. dvā-
 daśe. 2) H. 'tha; Śidh. caiva. 3) Vā. -vyā. 4) Bḍ. -ye 'ntare;
 H. manvantare 5) H Śidh. manoh.

681 = Bḍ. III. 1.96; Vā. 100.100b, 101a.

682 = Bḍ. III. 1.97; Vā. 100.101b, 102a. 1) Vā. -naḥ. [2) Bḍ. ha.

683 = Bḍ. III. 1.98; Vā. 100.102b, 103a. 1) Vā. prābhaviṣyanta.

684 = Bḍ. III. 1.99; Vā. 100.103b, 104a. 1) Vā. devair devās.

2) Bḍ. -jyāśā. 3) Vā. nāma.

685 = Bḍ. III. 1.100; Vā. 100.104b, 105a. 1) Bḍ. -yākhyāḥ.

686 = Bḍ. III. 1.101; Vā. 100.105b, 106a.

69 = Bḍ. III. 1.102; H. 486; Śidh. 58.64b, 65a; Vā. 100.106b, 107a. 1) H.

Nisprakampas¹⁾ tath-Âtreyo Nirmohaḥ Kāś'yapas tathā |
 Sutapās³⁾ caiva Vāsiṣṭhaḥ saptaitē tu⁴⁾ maharṣayaḥ⁵⁾. || 70 ||
 | traya eva gaṇāḥ proktā devatānām Svayambhuvā. |
 | trayodaśasya putrās te vijñeyās tu Ruceḥ sutāḥ¹⁾: || 70₁ ||
 Citraseno Vicitrās¹⁾ ca Nayo²⁾ Dharmabhṛto³⁾ Dhṛtaḥ⁴⁾ |
 Sunetraḥ⁵⁾ Kṣatravṛddhiś⁶⁾ ca Sutapā⁷⁾ Nirbhayo⁸⁾ Dṛḍhaḥ⁹⁾, || 71 ||
 Raucyasyaite manoh putrā¹⁾ antare tu trayodaśe. |
 caturdaśe²⁾ tu³⁾ paryāye Bhautasyai⁴⁾vân⁵⁾tare manoh || 72 ||
 | devatānām gaṇāḥ pañca proktā ye tu bhaviṣyanti¹⁾ |
 Cākṣuṣās ca Pavitrās ca Kaniṣṭhā Bhrājirās²⁾ tathā || 72₁ ||
 Vācāvṛddhās ca, ity ete pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ. |
 niṣādādyaḥ svarāḥ sapta sapta tān¹⁾ viddhi Cākṣuṣān, || 72₂ || |
 bṛhadādyāni sāmāni Kaniṣṭhān sapta tān viduḥ, |
 sapta lokāḥ Pavitrās te, Bhrājirāḥ¹⁾ sapta Sindhavaḥ, || 72₃ ||
 Vācāvṛddhān ṛṣīn viddhi manoh Svāyambhuvasya vai¹⁾. |
 sarve manvantarendrās ca vijñeyās tulyalakṣaṇāḥ || 72₄ ||
 tejasā tapasā buddhyā balaśrutaparākramaḥ. |
 trailokye yāni sattvāni gatimāni dhruvāni ca, || 72₅ ||
 sarvaśaḥ svair guṇais, tāni indrās te 'bhībhavanti vai |
 bhūtāpavādino hr̥ṣṭā madhyasthā bhūtavādinaḥ |
 bhūtānu¹⁾vādinaḥ sa²⁾ktās trayo vedāḥ pravādinām. || 72₆ ||

Havyapas; Śīdh. Havyavāms; Vā. -yaḥ Pathyavāms 2) Bḍ.Vā.T. saḥ. 3) Śīdh. Nirutsavaḥ.

70 = Bḍ. III. 1.103; H. 487; Śīdh. 58.65^b, 66^a; Vā. 100.107^b, 108^a. 1) Bḍ. -pyas; Śīdh. -pañcas. 2) H.Vā. Kāś-. 3) Vā. Svarūpaś. 4) Śīdh. -taivaite. 5) Bḍ.Vā.V. trayodaśa; Vā.T. -še.

70₁ = H. 488; Śīdh. 58.66^b, (67^{a1}) = a(b). 1) Śīdh. punar mahāt-majāś te vai.

71 = Bḍ. III. 1.104; H. 489; Śīdh. 58.67^{a1}b, 68^{a1}; Vā. 100.108^b, 109^a; cfr. Mr. 94.31. 1) Śīdh. Citro Vaicitra eva. 2) Śīdh. taylor; Vā.T. Tapo. 3) Bḍ. Dharmo Dhṛto; Vā. -madhṛto. 4) Bḍ.Vā. Bhavaḥ; Śīdh. -to Dhraś ca; Mr. ca Nayatir Nirbhayo Dṛḍhaḥ. 5) Bḍ. Anekaḥ; Vā. Aneka-. 6) Bḍ. -viddhāś; Mr. -buddhiś; Śīdh. -vṛddhakah; Vā. -baddhāś. 7) Bḍ.Vā. Suraso; Mr. Suvrataś. 8) Śīdh. Nirbhayaḥ Sutapā. 9) Bḍ. -yo daśa; Mr. caiva tatsutaḥ; Śīdh. Droḍho; Vā.T. Pṛthaḥ.

72 = Bḍ. III. 1.105; H. 490; Śīdh. 58.68^{a1}b = a¹b; Vā. 100.109^b, 110^a.

1) Bḍ.Vā. -trā hy; Śīdh. mano Raucyasya te sutāḥ. 2) Śīdh. trayo-. 3) H. 'tha. 4) Śīdh. Śaivyasyai-. 5) Bḍ.Vā. -tyasyāpy an-.

72₁ = Bḍ. III. 1.106; Vā. 100.110^b, 111^a. 1) Bḍ.Vā. -yati. 2) Bḍ. -jitās; Vā. ca Kaniṣṭhāś ca Pavitrā Bhrājarās.

72₂ = Bḍ. III. 1.107; Vā. 100.111^b, 112^a. 1) Vā. aparāpi manoh sūnūn saptaitān.

72₃ = Bḍ. III. 1.108; Vā. 100.112^{bc}. 1) Bḍ. -tāḥ; Vā. Bhā-.

72₄ = Bḍ. III. 1.109; Vā. 100.113. 1) Bḍ. ye.

72₅ = Bḍ. III. 1.110; Vā. 100.114^{ab}.

[2) Bḍ. śa-.

72₆ = Bḍ. III. 1.111, 112^a; Vā. 100.114^c, 115. 1) Bḍ. bhūtābha-.

Agnīdhraḥ Kāśyapaś caiva Paulastyo Māgadhaś ca yaḥ ¹⁾ |
 Bhārgavo hy Agnibāhuś ²⁾ ca Śucir Āngirasas tathā || 73 ||
 Yuktaś caiva tath-Ātreyaḥ Śukro ¹⁾ Vāsiṣṭha eva ca |
 Ajitah Pau²lahaś caiva antyaḥ saptarṣayaś ca ye ³⁾. || 74 ||
 eteṣāṃ kalyam ¹⁾ utthāya kīrtanāt sukham edhate |
 yaśaś cāpnoti sumahad āyusmāṃś ca bhavet tathā ²⁾. || 75 ||
 atītānāgatānāṃ vai maharṣīnāṃ sadā naraḥ |
 devatānāṃ gaṇāḥ proktāḥ pañca vai Bharatarṣabha ¹⁾ || 76 ||
 Taraṅgabhirur Bradhnaś ¹⁾ ca Tarasm-Ānugro ²⁾ eva ca |
 Abhi³mānī Pravīṇaś ca Jiṣ⁴ṇuḥ Saṃkrandanas tathā || 77 ||
 Tejasvī ¹⁾ Sabalaś ²⁾ caiva Bhautyaś³yaite manoh sutāḥ. |
 Sāvarnā manavo hy ete catvāro Brahmaṇaḥ sutāḥ || 78 ||
 Eko Vaivasvataś caiva Sāvarno manur ucyaite |
 Raucyo Bhautyaś ca yau tau tu matau ¹⁾ Paulaha-Bhārgavau. |
 Bhautyasyaivādhikare ¹⁾ tu pūrṇe ²⁾ kalpas tu pūryate. || 78 ||
 ity ete 'nāgatātītā ¹⁾ manavaḥ kīrtitā mayā ; |
 tair iyam pṛthivī sarvā ²⁾ samudranta ³⁾ sapattanā || 79 ||
 pūrṇam ¹⁾ yugasahasraṃ tu ²⁾ paripālyā ³⁾ dvijottamaḥ ⁴⁾
 prajābhis tapasā caiva ⁵⁾, saṃhāras ⁶⁾ teṣu nityaśaḥ. || 80 ||
 yugāni saptatis tāni sāgrāṇi kathitāni ca ¹⁾ |
 kṛta-tretādī²yuktāni manor antaram ucyaite ³⁾ || 81 ||

73 = Bđ. III. 1.112^b, 113^a; H. 491; Śidh. 58.69; Vā. 100.116^{ab}. 1) H. Bhārgavas tathā. 2) H. Atibāhuś; Śidh. -vo 'py Ativāhyaś.

74 = H. 492; Śidh. 58.70. 1) Śidh. Śakro. 2) Śidh. Pu-. 3) Śidh. te.

75 = Br. 5.47; H. 493; Śidh. 58.71^a = a. 1) Śidh. -ya.

2) Br. -ven naraḥ.

76 = H. 494; Śidh. 58.71^b, 72^a. 1) Śidh. -ca ṛṇu mahāmate.

77 = H. 495; Śidh. 58.72^b, 73^a. 1) H. Vapraś; Śidh. Budhnaś.

2) H. Tarasmān Ugra; Śidh. Tanūgro 'nugra. 3) Śidh. Ati-. 4) Śidh. Viṣ-.

78^a = Bđ. III. 1.115^a; H. 496^a; Śidh. 58.73^b; Vā. 100.116^c. 1) Bđ. Ūrjasvī; Vā. Ojasvī. 2) Bđ. Vā. Subalaś; Śidh. Śāmbalaś. 3) Śidh. Śatyaś-

78^b = Bđ. III. 1.115^b; Vā. 100.117^a.

78^{1ab} = Bđ. III. 1.116^{ab}; Vā. 100.117^b, 118^a. 1) Vā. manoh.

78^b(78^{1c}) = Bđ. III. 1.116^c; H. 496^b; Śidh. 58.74^a; Vā. 100.118^b. 1) Bđ Vā. -patye. 2) Bđ. tūrṇam; Śidh. pūrva-; Vā. pūrṇaḥ.

79 = Br. 5.53^a = b; H. 497; Śidh. 58.74^b = a. 1) H. nāmato 'tītā. 2) H. tāta. 3) Br. saptadvīpā.

80 = Br. 5.53^b, 54^a; H. 498; Śidh. 58.75^b, 76^a. 1) Śidh. -ṇe.

2) Śidh. -rānte. 3) Śidh. -ya. 4) H. narādhīpā; Śidh. svadharmataḥ. 5) Br. prajāpateś ca tapasā; H. -bhiś caiva tapasā; Śidh. -sā yuktā. 6) Br.T. -raṃ. 7) Śidh. Brahmaloḥkaṃ vrajanti te.

81 = Br. 5.54^b, 55^a; H. 522^b, 523^a; Śidh. 58.(76^b). 1) H. te.

caturdaśaite manavaḥ kīrtitāḥ¹⁾ kīrtivardhanāḥ |
 vedeṣu sapurāṇeṣu sarveṣu prabhaviṣṇavaḥ || 82 ||
 prajānām patayo viprā¹⁾ dhanyam eṣām ca kīrtanam²⁾. |
 manvantareṣu sambhārāḥ sambhārānteṣu sambhavāḥ³⁾ || 83 ||
 na śakyam antam¹⁾ teṣām vai²⁾ vaktuṃ varṣasatair api. |
 visargasya prajānām vai³⁾ sambhārasya ca bho dvijāḥ⁴⁾ || 84 ||
 manvantareṣu sambhārāḥ śrūyante dvijasattamāḥ¹⁾. |
 saśeṣās tatra tiṣṭhanti devāḥ sapta²⁾ṛṣibhiḥ saha || 85 ||
 tapasā brahmacaryeṇa śrutena ca samanvitāḥ. |
 pūrṇe yugasahasre tu kalpo niḥśeṣa ucyate, || 86 ||
 tatra sarvāṇi bhūtāni¹⁾ dagdhāny ādityaraśmibhiḥ²⁾. |
 Brahmāṇam agrataḥ kṛtvā sabhā³⁾dityagaṇair dvijāḥ⁴⁾ || 87 ||
 pravīśanti suraśreṣṭham Harim¹⁾ Nārāyaṇam prabhum |
 sraṣṭāram²⁾ sarvabhūtānām kalpānteṣu punaḥ punaḥ || 88 ||
 avyaktāḥ śāśvato devas, tasya sarvam idaṃ jagat¹⁾. |
 atra vaḥ²⁾ kīrtayisyāmi³⁾ manor Vaivasvatasya vai || 89 ||
 nis¹⁾argam munīśardulāḥ²⁾ sāmpratasya mahādyuteḥ³⁾ |
 atra⁴⁾ vaṃśaprasaṅgena kathyamāṇam purātanam, || 90 ||
 yatrōtpanno mahātmā sa Harir Vṛṣṇikule prabhuḥ |
 sarvāsurasavināśāya sarvalokahitāya ca. || 91 ||

2) H. -tāni. 3) Śidh. yugāni saptatir hy ekasāgrāṇy antaram ucyate.

82 = Br. 5.55^b, 56^a; H. 523^b, 524^a; Śidh. 58.77^a = a. 1) Br. kathitāḥ.

83 = Br. 5.56^b, 57^a; H. 524^b, 525^a; Śidh. 58.77^b = b. 1) H. rājan. 2) Br. prakīrtanam. 3) Śidh. -te punarbhavaḥ.

84 = Br. 5.57^b, 58^a; H. 525^b, 526^a; Śidh. 58.78^a = a. 1) Br. śakyate 'ntas; Śidh. antaram. 2) Śidh. -ṣām vak-.

3) H. ca. 4) H. Bhārata.

85 = Br. 5.58^b, 59^a; H. 526^b, 527^a. 1) Bharatarṣabha. 2) H. -vā brahmar-.

86 = Br. 5.59^b, 60^a; H. 527^b, 528^a; Śidh. 58.78^b = b.

87 = Br. 5.60^b, 61^a; H. 528^b, 529^a; Śidh. 58.79. 1) Br. bhūtāni sarvāṇi. 2) H. -tyatejasā. 3) Śidh. sadā-. 4) H. vibho; Śidh. mune.

88 = Br. 5.61^b, 62^a; H. 529^b, 530^a; Śidh. 58.80. 1) Br. Hari. 2) H. yaḥ ṛṣṭā.

89 = Br. 5.62^b, 63^a; H. 530^b, 542^b; Śidh. 58.81^(a)^b. 1) Śidh. bhūyo 'pi bhagavān Rudraḥ samhartā Kāla eva hi. 2) H. tasya te. 3) Śidh. kalpānte 'taḥ pravakṣyāmi.

90 = Br. 5.63^b, 64^a; H. 543; Śidh. 58.(82). 1) Br. vi-. 2) H. Bharataśreṣṭha. 3) H. -te; Śidh. nisargam puṇyam ākhyānam dhanyam kulavivardhanam. 4) H. Vṛṣṇi-.

91 = Br. 5.64^b = a; H. 544.

Textgruppe II.

(Mt. 9.1—39; P.1 I. 7.81—115; P.2 V. 7.81—115.)

| evaṃ śrutvā manuḥ prāha punar eva Janārdanam: |
 | pūrveṣāṃ caritaṃ brūhi manūnāṃ Madhusūdana! || 1 ||
 manvantarāṇi *sarvāṇi*¹⁾ manūnāṃ caritaṃ ca²⁾ yat |
 pramāṇaṃ³⁾ caiva kālasya⁴⁾ tat⁵⁾ṛṣṭiṃ ca samāsataḥ || 2 ||
 ekacittaḥ prasannātmā śṛṇu *Mārtaṇḍa*²⁾nandana! |
 Yāmā³⁾ nāma purā devā āsan Svāyambhuvāntare. || 3 ||
 saptaiva ṛṣayaḥ pūrvaṃ¹⁾ ye Maricyādayaḥ smṛtāḥ: |
 Agnīdhraś c-Āgnibāhuś ca Vibhuḥ²⁾ Savana eva ca || 4 ||
 Jyotiṣmān Dyutimān Havyo¹⁾ Medhā Medhātithir Vasuḥ |
 Svāyambhuvasyāsyā manor daśaite vaṃśavardhanaḥ; || 5 ||
 pratisargam ime¹⁾ kṛtvā jagmus te²⁾ paramaṃ padam. |
 etat³⁾ Svāyambhuvam proktaṃ, Svārociṣam atāḥ param. || 6 ||
 Svārociṣasya tanayāś catvāro devavarcaśaḥ: |
 Nabho-Nabhasya¹⁾Prasṛti²⁾Bhāvanaḥ³⁾ kīrtivardhanaḥ⁴⁾. || 7 ||
 Datto 'gniścyavanas¹⁾ Tambhaḥ Prāṇaḥ Kaśyapa eva ca |
*Aurvo*²⁾ Bṛhaspatiś caiva saptaite ṛṣayaḥ smṛtāḥ³⁾, || 8 ||
 devāś ca *Tuṣitā nāma*¹⁾ smṛtāḥ Svārociṣe 'ntare. |
 HastIndraḥ²⁾ Sukṛto Mūrtir Āpo Jyotir Ayaḥ Smayaḥ³⁾ || 9 ||
 Vasiṣṭhasya sutāḥ sapta¹⁾, ye praajāpatayaḥ smṛtāḥ²⁾. |
 dvitīyam etat kathitaṃ manvantaram, atāḥ param || 10 ||

| 1 = Mt. 9.1.

2 = Mt. 9.2; P.1 I. 7.81; P.2 V. 7.81. 1) Mt. 1ājendra. 2) P.1 caritāni.

3) P.2T. pravṛtitiṃ. 4) P.1P.2 V. kalpasya. 5) Mt. tāṃ.

3 = Mt. 9.3; P.1 I. 7.82; P.2 V. 7.82. 1) Mt. praśāntā-. 2) P.6P.2 Kau-
rava-. 3) P.2 Yāmyā.4 = Mt. 9.4; P.1 I. 7.83; P.2 V. 7.83. 1) Mt. pūrve. 2) Mt.T. Sahaḥ;
V. Ṛbhuh.

5 = Mt. 9.5; P.1 I. 7.84; P.2 V. 7.84. 1) P.1 Bhavyo.'

6 = Mt. 9.6; P.1 I. 7.85; P.2 V. 7.85. 1) P.1P.2 amī. 2) Mt. -mur yat.
3) P.1 evaṃ.7 = Mt. 9.7; P.1 I. 7.86; P.2 V. 7.86. 1) P.2 -bho Nabhasyaḥ. 2) P.1
-prabhṛti. 3) P.1 -Bhāvanaḥ; P.2 -tir Bhāvanaḥ. 4) P.1P.2 -dhanah.8 = Mt. 9.8; P.1 I. 7.87; P.2 V. 7.87. 1) Mt. Niścy-; P.2T. 'triś cya-
2) P.1P.2 Arvā 3) P.1P.2 sapta saptarṣayo 'bhavan.9 = Mt. 9.9; P.1 I. 7.88; P.2 V. 7.88. 1) P.1P.2 tadā devāś ca Tuṣitāḥ.
2) P.1 HavIndraḥ. 3) P.1P.2 Jyotir Athaḥ smṛtāḥ.

10 = Mt. 9.10; P.1 I. 7.89; P.2 V. 7.89. 1) P.2T. pañca; P.1P.2 tadā.

Auttamīyaṃ¹⁾ pravakṣyāmi tathā manvantaram śubham, |
 manur nām-Auttamir yatra²⁾ daśa putrān ajījanat: || 11 ||
 Īṣa Ūrjas Tanūrjaś¹⁾ ca Śuciḥ Śukras tathaiva ca |
 Madhuś ca Mādhavaś caiva Nabhasyo 'tha Nabhās²⁾ tathā || 12 ||
 Sahaḥ kaniyān¹⁾ eteṣāṃ udārāḥ²⁾ kīrtivardhanaḥ³⁾. |
 Bhānavas⁴⁾ tatra devāḥ syur⁵⁾, Ūrjāḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ⁶⁾: || 13 ||
 Kaukurunḍiḥ¹⁾ Kurunḍiś²⁾ ca Dālbyyaḥ Śaṅkhaḥ Pravāhiṇaḥ³⁾ |
 Mitaś ca Sammitāś⁴⁾ caiva saptaita yogavardhanaḥ. || 14 ||
 manvantaram caturtham tu Tāmasam nāma viśrutam. |
 Kavīḥ¹⁾ Pṛthus tathaiv-Āgnir Akapīḥ Kapir²⁾ eva ca || 15 ||
 tathaiva Janya-Dhāmānau¹⁾ munayaḥ sapta nāma te²⁾, |
 Sādhyā devagaṇā yatra³⁾ kathitās Tāmase 'ntare. || 16 ||
 Akalmaṣas tathā Dhanvī¹⁾ Tapomūlas Tapodhanaḥ |
 Taporatis²⁾ Tapasyaś ca Tapodyutiś-Paramtapau⁴⁾ || 17 ||
 Tapobhāgī Tapoyogī dharmācāraratāḥ sadā |
 Tāmasasya sutāḥ sarve daśa vaṃśavivardhanaḥ. || 18 ||
 pañcamasya manos tadvad Raivatasyāntaram śṛṇu! |
 Devabāhuḥ¹⁾ Subāhuś ca Parjanyaḥ Somapo²⁾ Muniḥ || 19 ||
 Hiranyaromā Saptāśvaḥ saptaita ṛṣayaḥ smṛtāḥ, |
 devāś ca Bhūtitarajasas tathā Prakṛtayaḥ smṛtāḥ²⁾. || 20 ||
 Avaśas¹⁾ Tattvadarśī ca Vitimān²⁾ Havyapah Kapīḥ³⁾ |
 Yukto⁴⁾ Nirutsukaḥ Sattvo Nirmoho⁵⁾ 'tha Prakāśakaḥ || 21 ||

11 = Mt. 9.11; P.1 I. 7.90; P.2 V. 7.90. 1) P.1P.2 anyac caiva. 2) P.1P.2 tatra.

12 = Mt. 9.12; P.1 I. 7.91; P.2 V. 7.91. 1) Mt. -jaś ca Tarjaś; P.1P.2 Tanūjaś. 2) P.1P.2 -bhas.

13 = Mt. 9.13; P.1 I. 7.92; P.2 V. 7.92. 1) P.1P.2V. Sahasya. 2) P.1P.2V. uttamaḥ; P.2T. udārāḥ. 3) P.2 -dhanāḥ. 4) Mt.T. Bhāvanās. 5) P.2 -vaś ca. 6) P.2 tathā.

14 = Mt. 9.14; P.1 I. 7.93; P.2 V. 7.93. 1) P.1 Kaukabhiṇḍiḥ; P.2 Kaukibhiṇḍi-. 2) Mt.T. ca Dālbyyaś ca; P.1 Katunḍaś; P.2 -Katunḍaś; V. Kurunḍiś. 3) Mt.T. Śaṅgaḥ Pravahaṇaḥ Śivaḥ; P.1 Pravāhitaḥ. 4) Mt.T. Sitaś ca Sasmitāś; P.1 Mitiś ca Sammitiś.

15 = Mt. 9.15; P.1 I. 7.94; P.2 V. 7.94. 1) P.1 Kapīḥ. 2) P.1 Kavir.

16 = Mt. 9.16; P.1 I. 7.95; P.2 V. 7.95. 1) Mt. Jalpa-Dhīmānau. 2) Mt. Tāmase; P.1 nāmatas. 3) P.1 ye ca.

17 = Mt. 9.17; P.1 I. 7.96; P.2 V. 7.96. 1) P.1 Tapodhanvī; P.2 Tapodhanvā. 2) P.1P.2 Taporāśiś. 3) P.1P.2 Sutapasyaḥ. 4) P.1P.2 -pah.

18 = Mt. 9.18; P.1 I. 7.97^a = b; P.2 V. 7.97.

19 = Mt. 9.19; P.1 I. 7.97^b, 98^a; P.2 V. 7.98. 1) P.2T. Vadavādaḥ. 2) P.1 Samayo.

20 = Mt. 9.20; P.1 I. 7.98^b, 99^a; P.2 V. 7.99. 1) Mt. c-Ābhū-. 2) Mt. śubhāḥ.

21 = Mt. 9.21; P.1 I. 7.99^b, 100^a; P.2 V. 7.100. 1) Mt. Aruṇas; P.2T.

dharmaviryabalopetā daśaite Raiv¹atātma²jāḥ. |
 Bhṛguḥ Sudhāmā Virajāḥ²) Saḥiṣṇur³) Nāda⁴) eva ca || 22 ||
 Vivasvān Atināmā¹) ca *ṣaṣṭhe*²) saptarṣayo ³pare. |
 Cākṣuṣasyāntare devā⁴) Lekhā nāma parīrutāḥ || 23 ||
 Rbhavo¹) 'tha Pṛthagbhūtā²) Vārimūlā Divaukaśaḥ³) |
 Cākṣuṣasyāntare prāpte⁴) devānām pañca yonayaḥ⁵). || 24 ||
 Ruru-prabhṛtayas tadvac Cākṣuṣasya sūtā daśa |
 proktāḥ Svāyambhuve vaṁśe, ye mayā pūrvam eva te¹). || 25 ||
 antaraṁ Cākṣuṣaṁ¹) caitan²) mayā te parikīrtitam, |
 saptamaṁ ca³) pravakṣyāmi, yad Vaivasvatam ucyate. || 26 ||
 Atriś caiva Vasiṣṭhaś ca Kāśyapo Gautamas tathā |
 Bharadvājas tathā yogī Viśvāmitraḥ pratāpavān || 27 ||
 Jamadagnīś ca saptāite sāmpratāṁ ye¹) maharṣayaḥ. |
 kṛtvā dharmavyavasthānaṁ prayānti paramaṁ padam. || 28 ||
 | Sādhyā Viśve ca Rudrāś ca Maruto Vasavo 'śvinau |
 | Ādityāś ca surāś tadvat sapta devagaṇāḥ smṛtāḥ. || 29 ||
 | Ikṣvākupramukhāś cāśya daśa putrāḥ smṛtā bhuvī |
 | manvantareṣu sarveṣu sapta sapta maharṣayaḥ |
 | kṛtvā dharmavyavasthānaṁ prayānti paramaṁ padam. || 30 ||
 Sāvarnaśya pravakṣyāmi manor bhāvi tathāntaram; |
 Aśvatthāmā Saradvāms²) ca Kauśiko³) Gālavas tathā || 31 ||
 Śatānandaḥ Kāśyapaś ca Rāmaś ca ṛṣayaḥ smṛtāḥ. |
 Dhṛtīr Variyān Yavasuh¹) Suvarṇo Vṛṣṭīr²) eva ca || 32 ||
 Carīṣṇur¹) Īdyaḥ²) Sumatīr Vasuh Śukraś ca vīryavān |

Varuṇas. 2) Mt. Vittavān; P.2T. Cittimān. 3) P.2T. Kaviḥ.

4) P.1P.2 Mukto. 5) P.2 Vimoho.

22 = Mt. 9.22; P.1 I. 7.100^b, 101^a; P.2 V. 7.101^{ab}. 1) P.1 Reva-. 2) P.1 Virajāḥ; P.2T. -rajo. 3) P.2T. Viṣṇur. 4) P.1P.2 Nāradas.

23 = Mt. 9.23; P.1 I. 7.101^b, 102^a; P.2 V. 7.101^c, 102^a. 1) P.1P.2T Kṛtināmā; P.2 Abhimānī. 2) P.1P.2 sapta. 3) P.2 -yaḥ p. 4) P.2 jātā.

24 = Mt. 9.24; P.1 I. 7.102^b, 103^a; P.2 V. 7.102^b, 103^a. 1) P.1 Vibhavo. 2) Mt. Rbhādyāś ca. 3) P.1 pṛthak cānukīrtitāś tridivaukaśaḥ. 4) Mt. proktā. 5) P.1P.2V. pancamo janaḥ; P.2V. nayaḥ.

25 = Mt. 9.25; P.1 I. 7.103^b, 104^a; P.2 V. 7.103^b, 104^a. 1) Mt. tu.

26 = Mt. 9.26; P.1 I. 7.104^b, 105^a; P.2 V. 7.104^b, 105^a. 1) P.1 cājñuṣaṁ. 2) P.1P.2 caiva. 3) Mt. tat.

27 = Mt. 9.27; P.1 I. 7.105^b, 106^a; P.2 V. 7.105^b, 106^a.

28 = Mt. 9.28; P.1 I. 7.106^b, 107^a; P.2 V. 7.106^b, 107^a. 1) P.1P.2 te.

29 = Mt. 9.29.

30 = Mt. 9.30, 31^a.

31 = Mt. 9.31^b, 32^a; P.1 I. 7.107^b, 108^a; P.2 V. 7.107^b, 108^a. 1) Mt. -nya-. 2) P.2T. Rṣyaśṛṅga, V. Bharadvājaś. 3) P.2T. Kauśīkyo.

32 = Mt. 9.32^b, 33^a; P.1 I. 7.108^b, 109^a; P.2 V. 7.108^b, 109^a. 1) Mt. Yavasah. 2) P.1P.2T. Dhṛtīr; P.2V. Dhṛṣṭīr.

33 = Mt. 9.33^b, 34^a; P.1 I. 7.109^b, 110^a; P.2 V. 7.109^b, 110^a. 1) P.1 Variṣṇur.

bhaviṣyā *dasa*³⁾ Sāvārṇer⁴⁾ manoh putrāḥ prakīrtitāḥ. || 33 ||
 Raucyādayas tathānye 'pi manavaḥ samprakīrtitāḥ: |
 Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāma bhaviṣyati, || 34 ||
 manur Bhūtisutas tadvad Bhautyo nāma bhaviṣyati, |
 tatas tu¹⁾ Merusāvārṇir Brahmasūnur manuḥ smṛtaḥ²⁾ || 35 ||
 Ṛtaś¹⁾ ca Ṛtu²⁾dhāmā ca Viṣvakseno manus tathā. |
 atītānāgatās caiva manavaḥ pari³⁾kīrtitāḥ. || 36 ||
 varṣāṇām¹⁾ yugasāhasram ebhir vyāptam narādhipa; |
 sve sve 'ntare sarvam idam utpādya sa²⁾carācaram || 37 ||
 kalpakṣaye vinirvṛtte¹⁾ mucyante Brahmaṇā saha. |
 ete²⁾ yugasahasrānte vinaśyanti punaḥ punaḥ |
 Brahmādyā Viṣṇusāyujyam tato³⁾ yāsyanti vai *divijāḥ*⁴⁾. || 38 ||

2) P.1 Vīryaḥ; P.2 Ādyaḥ. 3) P.1P.2 bhaviṣyasyārka-. 4) P.1
 -Sāvārṇer; P.2 -Sāvārṇya-.

34 = Mt. 9.34^b, 35^a; P.1 I. 7.110^b, 111^a; P.2 V. 7.110^b, 111^a.

35 = Mt. 9.35^b, 36^a; P.1 I. 7.111^b, 112^a; P.2 V. 7.111^b, 112^a. 1) P.2 -taś ca.

2) P.2 -nuḥ smṛtaś ca yaḥ.

36 = Mt. 9.36^b, 37^a; P.1 I. 7.112^b, 113^a; P.2 V. 7.112^b, 113^a. 1) P.1P.2 Ṛbhūś.

2) Mt. Ṛta-; P.2T. Vīta-. 3) P.2 -vas tava.

37 = Mt. 9.37^b, 38^a; P.1 I. 7.113^b, 114^a; P.2 V. 7.113^b, 114^a. 1) Mt. ṣaḍūnam.

2) P.1P.2 samutpādya carācaram.

38 = Mt. 9.38^b, 39; P.1 I. 7.114^b, 115; P.2 V. 7.114^b, 115. 1) P.1 nivṛtte tu.

2) P.1P.2 amī. 3) Mt. yātā. 4) P.1P.2 nṛpa.

Textgruppe III.

A.

(Kū. 51.1—36; Vi. III. 1.5—47.)

attānāgatānha yāni manvantarāni vai |
 tāny ahaṃ bhavate samyak kathayāmi yathākramam¹⁾: || 1 ||
 Svāyambhuvo manuḥ pūrvo¹⁾, manuḥ²⁾ Svārociṣas tataḥ³⁾ |
 Auttamis⁴⁾ Tamasaś caiva Raivataś Cakṣuṣas tathā, || 2 ||
 ṣaḍ ete manavo 'titāḥ, sāmpratam tu raveḥ sutāḥ |
 Vaivasvato 'yaṃ, yasyai'tat saptamaṃ vartate 'ntaram²⁾. || 3 ||
 Svāyambhuvaṃ tu kathitaṃ kalpādāv antaram mayā |
 | devās tatharṣayaś caiva yathāvat kathitā mayā. |
 ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi¹⁾ manuḥ Svārociṣasya tu || 4 ||
 | manvantarādhipān samyag devarṣiṃs tatsutāṃs tathā: |
 Pāravatāś ca¹⁾ Tuṣitā devāḥ Svārociṣe 'ntare. || 5 ||
 Vipāscin nāma¹⁾ devendro babhūvāsuraṃ mardanaḥ²⁾. |
 Ūrjas Tambhas³⁾ tathā Prāno Dattolir⁴⁾ Ṛṣabhas tathā || 6 ||
 Nisvaraś c-O'rvarivāṃś ca tatra²⁾ saptarṣayo 'bhavan, |
 Caitra-Kimpuruśādyāś ca³⁾ sutāḥ Svārociṣasya tu. || 7 ||
 dviṭiyam etat kathitam¹⁾ antaram, śṛṇu c-Ūttamam! |
 tṛṭiye tv²⁾ antare caiva³⁾ Auttamir⁴⁾ nāma vai⁵⁾ manuḥ, || 8 ||

1 = Kū. 51.1^a(b); Vi. III. 1.5. 1) Kū. tāni tvaṃ kathayāsmākaṃ
 Vyāsaṃ ca dvāpare yuge.

2 = Kū. 51.4; Vi. III. 1.6. 1) Kū. manuḥ Svāyambhuvaḥ pūrvaṃ.
 2) Kū. tataḥ. 3) Kū.T. -ṣo mataḥ; Vi. tathā. 4) Kū. Uttamaś.

3 = Kū. 51.5; Vi. III. 1.7. 1) Kū T. saptai-. 2) Kū.T. param.

4^a = Kū. 51.6^a; Vi. III. 1.8^a.

| 4^b = Vi. III. 1.8^b. 1) Vi.2 -tra-.

4^b(c) = Kū. 51.6^b; Vi. III. 1.9^a. 1) Kū. nibodhadhvaṃ.

: 5^a = Vi. III. 1.9^b.

5^b = Kū. 51.7^a; Vi. III. 1.10^a. 1) Vi. sa-.

6 = Kū. 51.7^b, 8^a; Vi. III. 1.10^b, 11^a. 1) Vi. -cic caiva. 2) Vi. Maitre-
 yāśin mahābalaḥ. 3) Vi. -bas; Vi.2 -jasvalas. 4) Kū. Dānto 'tha;
 Vi.2 Datto 'gnir.

7 = Kū. 51.8^b, 9^a; Vi. III. 1.11^b, 12^a. 1) Kū. Timiraś c-Ār-. 2) Kū.
 sapta. 3) Kū. tu.

8 = Kū. 51.9^b, 10^a; Vi. III. 1.12^b, 13^a. 1) Kū ākhyātam. 2) Kū. 'py.
 3) Vi. brahman. 4) Kū. Uttamo. 5) Vi.2 yo.

Susāntis tatra devendro babbhūvāmitrakarṣaṇā¹⁾, |
 Sudhāmānas tathā Satyāḥ Śivās cāsan Pratardanaḥ²⁾ || 9 ||
 Vaśavartināś ca¹⁾ pañcalite gaṇā dvādaśakāḥ smṛtāḥ. |
 Rajo Gātro 'rdhabāhuś ca | Vaśiṣṭhatanayās tatra
 Savanāś c-Ānaghas tathā || 10 || | sapta saptarṣayo 'bhavan || 10 ||
 Satapāḥ Śakra ity ete | Ajaḥ Paraśu-Di¹⁾vyādyās
 sapta saptarṣayo 'bhavan. | tasy-Auttamimanoḥ sutāḥ. |
 Tāmasasyāntare devāḥ Surūpā Harayas¹⁾ tathā || 11 ||
 Satyās ca Sudhiyās caiva saptaviṃśatikā gaṇāḥ |
 Śivir¹⁾ Indras tathā cāśic²⁾ chatayajñopalakṣaṇāḥ, |
 babbhūva Śaṅkare bhakto | saptarṣayaś ca ye teṣāṃ
 Mahādevārcane rataḥ. || 12 || | tatra nāmāni me śṛṇu: || 12 ||
 Jyotirdhāmā Pṛthuḥ Kāvyaś¹⁾ Caitro 'gnir Vanakas²⁾ tathā |
 Pīvaraś carṣṣayo hy ete sapta tatrāpi cāntare. || 13 ||
 | tataḥ Khyātiḥ Śāntahayo¹⁾ Jānujaṅghādayas tathā |
 | putrās tu Tāmasasyāsan rājānaḥ samahābalāḥ. || 13i ||
 pañcame cāpi Maitreya¹⁾ Raivato nāma nāmataḥ |
 manur Vibhuś ca tatrēndro, devāṃś caivāntare śṛṇu²⁾: || 14 ||
 A¹⁾mitābh-Ābhūtaraḥ-*Vaikunṭhāḥ sa-Sumedhasaḥ¹⁾* |
 ete devagaṇās tatra caturdaśa caturdaśa. || 15 ||
 Hirāṇyomā Vedaśṛir Ūrdhva¹⁾bāhuś tathaiiva ca¹⁾ |
 Vedabāhuḥ Sudhāmā ca Parjanyaś ca²⁾ Mahāmuniḥ, |
 ete saptarṣayo vipra³⁾ tatrāsan Raivate 'ntare. || 16 ||
 | Balabandhus tu Sambhāvyaḥ¹⁾ Satyakādyās ca tatsutaḥ |
 | narendrāḥ samahāvīryā babbhūvur munisattama. || 16i ||

9 = Kū. 51.10^b, 11^a; Vi. III. 1.13^b, 14^a. 1) Vi. -tir nāma tatrēndro Maitreyāsīt sureśvaraḥ. 2) Kū. -tyā Śivās cātha Pratardanaḥ; Vi. 2 Pradarśanaḥ.

10^a = Kū. 51.11^b; Vi. III. 1.14^b. 1) Vi. 1 -naś ca; Vi. 2 -vartiti.

10^b = Kū. 51.12^a.

11^a = Kū. 51.12^b.

10^b = Vi. III. 1.15^a.

11^a = Vi. III. 1.15^b. 1) Vi. 1 Prajāḥ Paramadi-.

11^b = Kū. 51.13^a; Vi. III. 1.16^a. 1) Kū. Surāyāsaharas.

12^a = Kū. 51.13^b, 14^a; Vi. III. 1.16^b, 17^a. 1) Vi. 2 Śikhī tv. 2) Kū.T. tathaivāśic.

12^c = Kū. 51.14^b.

12^c = Vi. III. 1.17^b.

13 = Kū. 51.15; Vi. III. 1.18. 1) Kā.T. Pṛthak-Kalpaś. 2) Kū.T. 'gni-Vasanas, V. 'gnir Varuṇas; Vi. 1T. Vanakas; Vi. 2 Vamakas. 3) Kū.T. tv ar-.

| 13i = Vi. III. 1.19. 1) Vi. 1 Naraḥ Khyāntiḥ Śāntahayo.

14 = Kū. 51.16; Vi. III. 1.20. 1) Kū. viprendrā. 2) Kū. babbhūvāsuramardanaḥ.

15 = Kū. 51.17^(a)^b; Vi. III. 1.21. 1) Vi. 2 Pra-. 2) Kū. Amitā Bhūtayas tatra Vaikunṭhāś ca surottamāḥ.

16 = Kū. 51.18; Vi. III. 1.22, 23^a. 1) Vi. tathāparaḥ. 2) Kū.T. Subāhuś ca sa-Parjanyo. 3) Kū. -prās.

| 16i = Vi. III. 1.23^b, 24. 1) Vi. 1 Susambhāruḥ.

Svārociṣas c-Auttamiś¹⁾ ca Tāmaso Raivatas tathā |
 Priyavratānvayā²⁾ hy ete catvāro manavas tathā³⁾. || 17 ||
 | Viṣṇum ārādhyā tapasā sa rājarsih Priyavratah |
 manvantarādhipān etān labdhavān ātmavamaśājān. || 17₁ ||
 ṣaṣṭhe manvantare cāsic¹⁾ Cākṣuṣākhyas tathā manuḥ²⁾ |
 Manojavas tathāivēndro, devān api³⁾ nibodha me⁴⁾: || 18 ||
 Ādyāh Prasūtā Bhavyāś¹⁾ ca Pṛthugāś²⁾ ca divaukasah |
 mahānubhāvā Lekhāś³⁾ ca, pañcaite 'py aṣṭakā gaṇāh⁴⁾. || 19 ||
 Sumedhā Virajāś caiva Haviṣmān Uttamo Madhuḥ²⁾ |
 Atināmā²⁾ Sahiṣṇuś ca saptāsan ṛṣayah śubhāh³⁾. || 20 ||
 | Ūruḥ Pūruḥ¹⁾ Śatadyumnaprakuhāh sumahābalāh |
 Cākṣuṣasya manoh putrāh pṛthivipatayo 'bhavan. || 20₁ ||
 Vivasvatah suto vipra¹⁾ Śrāddhadevo mahādyutih |
 manuḥ sa vartate dhīmān²⁾ sāmpratam saptame 'ntare, || 21 ||
 Āditya-Vasu-Rudrādya devāś cātra mahāmune¹⁾ |
 Puraṇdaras tathāivātra Maitreya tridāśeśvaraḥ²⁾. || 22 ||
 Vasiṣṭhah Kaśyapo¹⁾ 'th-Ā²⁾trir Jamadagniḥ sa³⁾Gautamah |
 Viśvāmitro Bharadvājaḥ⁴⁾ sapta saptarṣayo 'bhavan. || 23 ||
 | Ikṣvakuś caiva Nābhāgo Dhṛṣṭah¹⁾ Śaryātir eva ca |
 Nariṣyantaś ca vikhyāto Nābhāgodiṣṭa²⁾ eva ca || 23₁ ||
 Karuṣas ca Pṛṣadhraś ca Vasumān lokaviśrutah |
 manor Valvasvatasyaite nava putrāś ca dhārmikāh. || 23₂ ||
 Viṣṇuśaktir anaupamyā sattvodriktā sthitau sthitā¹⁾ |
 tadamaśabhūtā rājānaḥ | manvantareṣv aśeṣeṣu
 |sarve ca tridivaukasah || 24 || | devatvenādhitīṣṭhati. || 24 ||

17 = Kū. 51.19; Vi. III. 1.25. 1) Kū. c-Āttamaś. 2) Kū. -tānvitā.
 3) Kū. -vaḥ smṛtāh.

| 17₁ = Vi. III. 1.26.

18 = Kū. 51.20; Vi. III. 1.27. 1) Kū.T. cāpi. 2) Kū. -ṣas tu manur
 dvijāh. 3) Kū. -vāmāś caiva. 4) Kū. -dhata.

19 = Kū. 51.21; Vi. III. 1.28. 1) Kū.T. Prabhūta-Bhavyāś. 2) Kū.T.
 Prathanāś. 3) Kū. -yāś. 4) Kū.T. pañca devagaṇāh smṛtāh.

20 = Kū. 51.22; Vi. III. 1.29. 1) Kū.T. Virajāś ca Haviṣmān ca Somo
 Manusamaḥ smṛtāh. 2) Kū.T. Avināmā. 3) Vi. iti carṣayah.

| 20₁ = Vi. III. 1.30. 1) Vi.1 Uruḥ Pūruḥ.

21 = Kū. 51.23; Vi. III. 1.31. 1) Kū. -prāh 2) Kū.T. samvartano
 viprāh; Vi.1 samv-; Vi.2 va-.

22 = Kū. 51.24; Vi. III. 1.32. 1) Kū. -tyā Vasavo Rudrā devāś tatra
 Marudgaṇāh. 2) Kū. -vēndro bahhūva paravīrahā.

23 = Kū. 51.25; Vi. III. 1.33. 1) Kū.V.Vi.1 Kaśyapo. 2) Kū. cā.
 3) Kū. -niś ca. 4) Vi.2 tra-Bharadvājau.

| 23₁ = Vi. III. 1.34. 1) Vi.2 Nabhagaś caiva.

2) Vi.1 Nābha Uddiṣṭa.

| 23₂ = Vi. III. 1.35.

24_a = Kū. 51.26_a; Vi. III. 1.36_a. 1) Kū. sthitā sthitau.

24_b = Kū. 51.26_b.

| 24_b = Vi. III. 1.36_b.

Cfr. 2. Abschnitt, 2. Kapitel, Textgr. Ia. A. Śl. 137-144.

<p>Svāyambhuve 'ntare pūrvaṃ Ākūtyāṃ¹⁾ mānasaḥ sutah Ruceḥ prajāpater jajñe tadamśenābhavad dvijāḥ. 25 tataḥ punaḥ sa vai¹⁾ devaḥ prāpte Svārociṣe 'ntare Tuṣitāyāṃ samutpanno hy Ajitas Tuṣitaiḥ saha²⁾. 26 Au¹⁾ttame tv antare caiva²⁾ Tuṣitas tu³⁾ punaḥ sa vai⁴⁾ Satyāyāṃ abhavat Satyaḥ Satyaiḥ saha surottamaiḥ⁵⁾. 27 Tāmasasyāntare caiva samprāpte punar eva hi Haryāyāṃ Haribhiḥ sārđhaṃ Hariḥ eva babhūva ha¹⁾. 28 Raivate 'py antare caiva¹⁾ Saṃbhūtyāṃ Mānaso 'bhavat²⁾ saṃbhūto Mānasaiḥ³⁾ sārđhaṃ devair <i>devavaro Hariḥ</i>⁴⁾. 29 Cākṣuṣe 'py¹⁾ antare caiva²⁾ Vaikuṅṭhaḥ puruṣottamaḥ Vikuṅṭhāyāṃ asau jajñe Vaikuṅṭhair daivataiḥ <i>saha</i>. 30 manvantare tu¹⁾ samprāpte tathā Vaivasvate dvija²⁾ Vāmanaḥ Kaśyapād Viṣṇur Adityāṃ saṃbabhūva ha. 31 tribhiḥ kramair imān lokān jitvā yena mahātmanā purāṃdarāya trailokyāṃ dattaṃ nihatakaṅṭakam. 32 ity etās tanavas tasya saptamanvantareṣu vai sapta caivā¹⁾bhavan vipra²⁾, yābhiḥ saṃrakṣitāḥ³⁾ prajāḥ. 33 yas mā d viṣṭam¹⁾ idaṃ sarvaṃ²⁾ Vāmanena mahātmanā³⁾, tasmāt sa vai⁴⁾ smṛto⁵⁾ Viṣṇur viśer dhātoḥ praveśanāt⁶⁾. 34 </p>	<p>amśena tasya jajñe 'sau Yajñāḥ Svāyambhuve 'ntare Ākūtyāṃ mānaso deva utpannaḥ prathame 'ntare. 25 Tuṣitāyāṃ samutpanno hy Ajitas Tuṣitaiḥ saha²⁾. 26 Au¹⁾ttame tv antare caiva²⁾ Tuṣitas tu³⁾ punaḥ sa vai⁴⁾ Satyāyāṃ abhavat Satyaḥ Satyaiḥ saha surottamaiḥ⁵⁾. 27 Tāmasasyāntare caiva samprāpte punar eva hi Haryāyāṃ Haribhiḥ sārđhaṃ Hariḥ eva babhūva ha¹⁾. 28 Raivate 'py antare caiva¹⁾ Saṃbhūtyāṃ Mānaso 'bhavat²⁾ saṃbhūto Mānasaiḥ³⁾ sārđhaṃ devair <i>devavaro Hariḥ</i>⁴⁾. 29 Cākṣuṣe 'py¹⁾ antare caiva²⁾ Vaikuṅṭhaḥ puruṣottamaḥ Vikuṅṭhāyāṃ asau jajñe Vaikuṅṭhair daivataiḥ <i>saha</i>. 30 manvantare tu¹⁾ samprāpte tathā Vaivasvate dvija²⁾ Vāmanaḥ Kaśyapād Viṣṇur Adityāṃ saṃbabhūva ha. 31 tribhiḥ kramair imān lokān jitvā yena mahātmanā purāṃdarāya trailokyāṃ dattaṃ nihatakaṅṭakam. 32 ity etās tanavas tasya saptamanvantareṣu vai sapta caivā¹⁾bhavan vipra²⁾, yābhiḥ saṃrakṣitāḥ³⁾ prajāḥ. 33 yas mā d viṣṭam¹⁾ idaṃ sarvaṃ²⁾ Vāmanena mahātmanā³⁾, tasmāt sa vai⁴⁾ smṛto⁵⁾ Viṣṇur viśer dhātoḥ praveśanāt⁶⁾. 34 </p>
--	---

sarve ca devā manavaḥ samastāḥ
 saptarṣayo ye manusūnavaś ca |
 indraś ca yo yas tridaśeśabhūto,
 Viṣṇor aśeśās tu vibhūtayas taḥ. || 341 ||

25 = Kū. 51.27. 1) Kū.T. Prakṛt- | 25 = Vi. III. 1.37.
 yāṃ: V. Ākūlyāṃ.

26 = Kū. 51.28; Vi. III. 1.38. 1) Kū. -nar asau. 2) Kū. -nas Tuṣitaiḥ
 saha daivataiḥ.

27 = Kū. 51.29; Vi. III. 1.39. 1) Kū.Vi.2 U-. 2) Kū. Viṣṇuḥ. 3) Kū.
 Satyaiḥ saha. 4) Kū.T. surottamaḥ. 5) Kū. satyarūpo Janārdanaḥ.

28 = Kū. 51.30; Vi. III. 1.40. 1) Kū. -bhīr devair Hariḥ evābhavad
 Hariḥ.

29 = Kū. 51.31; Vi. III. 1.41. 1) Vi. devaḥ. 2) Kū.T. saṃkalpān Mānaso
 Hariḥ. 3) Kū.V.Vi.1 Rājasaiḥ; Vi.2 Mānasaḥ. 4) Kū. -vaiḥ saha
 mahādyutiḥ.

30 = Kū. 51.32; Vi. III. 1.42. 1) Vi. cā-. 2) Vi. devo.

31 = Kū. 51.33; Vi. III. 1.43. 1) Kū.T. ca. 2) Kū. 'ntare.

32 = Kū. 51.34; Vi. III. 1.44.

33 = Kū. 51.35; Vi. III. 1.45. 1) Vi.1 saptāthavā-; Vi.2 saptadhai-
 2) Kū. viprā. 3) Kū. saṃkarṣitāḥ.

34 = Kū. 51.36; Vi. III. 1.46. 1) Kū.Vi.1 viśvaṃ; Vi.2 viṣṭam. 2) Kū.
 kṛtsnaṃ. 3) Vi. tasya śaktyā mahātmanāḥ. 4) Kū. sarvaiḥ.
 5) Vi. sa(m)procyate. 6) Kū.T. -to nūnaṃ devaiḥ sarveṣu Daityahā.
 | 341 = Vi. III. 1.47.

B.

(Vi. III. 2.1—60).

Maitreya uvāca:

proktāny etāni bhavatā sapta manvantarāni vai. |
bhaviṣyāny api viprarṣe mamākhyātum tvam arhasi! || 1 ||

Parāśara uvāca:

sūryasya patnī Saṃjñābhūt, sutā yā¹⁾ Viśvakarmaṇaḥ, |
manur Yamo Yamī caiva tadapatyāni vai mune. || 2 ||
asahantī tu sā bhartus tejaś Chāyām yuyoja vai |
bhartuḥ śúśrūṣaṇe 'raṇyaṃ svayaṃ ca tapase yayau. || 3 ||
Saṃjñéyam ity ath-Ārkaś ca Chāyāyām ātmajatrāyam |
Sanaścaramṃ manuṃ cānyam Tapatīm cāpy ajiṇat. || 4 ||
Chāyāsaṃjñā dadau śāpaṃ Yamāya kupitā yadā, |
tadānyéyam asau buddhir ity āsīd Yama-Sūryayoḥ. || 5 ||
tato Vivasvān ākhyāte tayaivāraṇyasamsthītām |
samādhidrṣṭyā dadṛṣe tām aśvām tapasi sthitām. || 6 ||
vājirūpadharaḥ so 'pi tasyām devāv ath-Āśvinau |
janayāmāsa Revantaṃ retaso 'nte ca Bhāskarāḥ. || 7 ||
āninye ca punaḥ Saṃjñām svasthānam bhagavān Raviḥ, |
tejasā śamanam cāsyā Viśvakarmā cakāra ha²⁾. || 8 ||
bhramim āropya sūryam tu tasya tejo viśātanaṃ |
kṛtavān aṣṭamaṃ bhāgaṃ na vyaśātayatā³⁾vyayam. || 9 ||
yat sūryād Vaiṣṇavam tejaḥ śātitaṃ Viśvakarmaṇā, |
jājvalyamānam apatat tad bhūmau munisattama. || 10 ||
Tvaṣṭaiva tejasā tena Viṣṇoś cakram akalpayat |
triśūlam caiva Rudrasya śibikām Dhanadasya ca || 11 ||
śaktim Guhasya devānām anyeṣāṃ ca yad āyudham; |
tat sarvam tejasā tena Viśvakarmā vyavardhayat. || 12 ||
Chāyāsaṃjñāsuto yo 'sau dvitīyaḥ kathito manuḥ. |
pūrvajasya savarṇo 'sau, Sāvārṇis tena śoc'yate. || 13 ||
tasya manvantaram hy etat Sāvārṇa⁴⁾kam. athāṣṭamam |
tac chṛṇuṣva mahābhāga, bhaviṣyam kathayāmi te: || 14 ||
Sāvārṇis tu manur yo 'sau, Maitreya, bhavitā tataḥ |
Sutapās c-Āmitābhāś ca Mukhyās cāpi tadā surāḥ, || 15 ||
teṣāṃ gaṇas tu devānām ekaiko viṃśakaḥ smṛtaḥ. |
saptarṣīn api vakṣyāmi bhaviṣyān munisattama: || 16 ||
Diptimān Gālavo Rāmaḥ Kṛpo Drauṇis tathāparaḥ |
matpuras tu tathā Vyāsa Rṣyaśrīṅgaś ca saptamaḥ. || 17 ||
Viṣṇuprasādād anaghaḥ pātālāntaragocaraḥ |
Virocanasutas teṣāṃ Balir indro bhaviṣyati. || 18 ||

1) Vi.1 tanayā. 2) Vi.2 saḥ. 3) Vi.2 -to'. 4) Vi.1 cōc-. 5) Vi.2 -ṇi-.

Virajās c-Ār'varivāms ca Nirmohādyās tathāpare²⁾ |
 Sāvarnasya manoh putrā bhaviṣyanti nareśvarāḥ. || 19 ||
 navamo Dakṣasāvārṇo Maitreya bhavitā manuḥ |
 Pārā Maricigarbhās ca Sudharmāṇas³⁾ tathā tridhā || 20 ||
 bhaviṣyanti tadā devā, ekaiko dvādaśo gaṇāḥ |
 teṣām indro mahāvīryo bhaviṣyaty Adbhuto dviḥja. || 21 ||
 Savano⁴⁾ Dyutimān Bhavyo Vasur Medhādhr̥tis⁵⁾ tathā |
 Jyotiṣmān saptamaḥ Satyas tatraite ca maharṣayaḥ. || 22 ||
 Dhṛtaketur Dīpti⁶⁾ketuḥ Pañcahasto Nirāmayah |
 Pṛthusrāvādyās ca tathā Dakṣasāvarnakātmajāḥ. || 23 ||
 daśamo Brahmasāvarnir bhaviṣyati mune manuḥ |
 Sudhāmāno Viruddhās ca śatasamkhyās tathā surāḥ. || 24 ||
 teṣam indras ca bhavitā Śāntir nāma mahābalaḥ ; |
 saptarṣayo bhaviṣyanti ye tadā, tāñ śṛṇuṣva ca: || 25 ||
 Haviṣmān Sukṛtiḥ Satyo⁷⁾ hy Apāmmūrtis tathāparaḥ |
 Nābhāgo 'pratimaujās ca Satyaketus tathaiva ca || 26 ||
 Sukṣetras c-Ōttamaujās ca Hariṣeṇādayo daśa, |
 Brahmasāvarnaputrās tu⁸⁾ rakṣiṣyanti vasumdharam. || 27 ||
 ekādaśas ca bhavitā Dharmasāvarniko manuḥ. |
 Vihamgamāḥ Kāmagamā Nirmāṇaratayas tathā || 28 ||
 gaṇās tv ete⁹⁾ tadā mukhyā devānāṃ ca bhaviṣyatām, |
 ekaikas triṃśakas teṣām gaṇās cēndras ca vai Vṛṣaḥ. || 29 ||
 Nīścaras c-Āgnitejās ca Vapuṣmān Viṣṇur Ā¹⁰⁾ruṇiḥ |
 Haviṣmān Anaghas¹¹⁾ caite bhāvyaḥ saptarṣayas tathā. || 30 ||
 Sarvagaḥ Sarvadharmā ca Devānikādayas tathā |
 bhaviṣyanti manos tasya tanayaḥ pṛthiviśvarāḥ. || 31 ||
 Rudraputras tu Sāvārṇo bhavitā dvādaśo manuḥ, |
 Ṛtadhāmā ca tatrēndro bhavitā, śṛṇu me surān: || 32 ||
 Haritā Lohitā devās tathā Sumanaso dviḥja |
 Sukarmāṇas ca Tārās ca daśakāḥ pañca vai gaṇāḥ. || 33 ||
 Tapasvi Sutapās caiva Tapomūrtis Taporatiḥ |
 Tapodhr̥tir Dyutiś cānyaḥ saptamas tu Tapodhanaḥ || 34 ||
 Devavān Upadevas ca Devasreṣṭhādayas tathā |
 manos tasya mahāvīryā bhaviṣyanti sutā nṛpāḥ. || 35 ||
 trayodaśo Raucyanāmā bhaviṣyati mune manuḥ. |
 Sutrāmāṇaḥ Sudharmāṇaḥ Sukarmāṇas tathāparāḥ¹²⁾ || 36 ||
 trayastriṃśadvibhedās te, devānāṃ ye tu vai gaṇāḥ ; |
 Divaspatir mahāvīryas teṣām indro bhaviṣyati. || 37 ||
 Nirmohas Tattvadarśī ca Niṣprakampo Nirutsukaḥ |
 Dhṛtimān Avyayaś cānyaḥ saptamaḥ Sutapā muniḥ, || 38 ||

1) Vi.2 c-Ōr-. 2) Cfr. Bḍ. III. 1.32^a. 3) Vi.1 Nirmohādyās.
 4) Vi.1 Sabalo. 5) Vi.2 -dhāmṛtis. 6) Vi.2 Dāsa-. 7) Vi.2 -dyo.
 8) Vi.2 ca. 9) Vi.2 te te. 10) Vi.2 -ṇu-Vā-. 11) Vi.2 -māms tanayaś.
 12) Vi.2 -āmarāḥ.

saptarṣayas tv ime; tasya putrān api nibodha me : |
 Citrasena-Vicitrādyā bhaviṣyanti mahīkṣitaḥ. || 39 ||
 Bhautyaś caturdaśāś cātra¹⁾ Maitreya bhavitā manuḥ, |
 Śucir indraḥ, suragaṇāś tatra pañca, śrīṇuṣva tān : || 40 ||
 Cākṣuṣāś ca Pavitrāś ca Kaniṣṭhā Bhrājirāś tathā |
 Vaco²vṛddhāś ca vai devāḥ; saptarṣīn api me śrīṇu : || 41 ||
 Agnibāhūḥ Suciḥ Śukro Māgadhō 'gnīdhra eva ca |
 Yuktas tathā Jitāś cānyo; manuputrān atah śrīṇu : || 42 ||
 Urur Gabhīra-Bra³dhnādyā manos tasya sutā nṛpāḥ |
 kathitā, munisārdūla, pālayiṣyanti ye mahīm. || 43 ||
 caturyugānte vedānāṃ jāyate kila sam⁴plavaḥ, |
 pravartayanti tān etya bhūvi saptarṣayo divaḥ. || 44 ||
 kṛte kṛte smṛter vipra praṇetā jāyate manuḥ, |
 devā yajñabhujas te tu, yāvan manvantaram tu tat. || 45 ||
 bhavanti ye manoḥ putrā, yāvan manvantaram, tu taiḥ |
 tadanvayodbhavaīś caiva tāvad bhūḥ paripālyate. || 46 ||
 manuḥ saptarṣayo devā bhūpālāś ca manoḥ sutāḥ |
 manvantare bhavanty ete Śakraś caivādhikāriṇaḥ. || 47 ||
 caturdaśabhir etais tu gatair manvantarair dvija |
 sahasrayugaparyantaḥ kalpo niḥśeṣa ucyate. || 48 ||
 tāvatpramāṇā ca niśā tato bhavati sattama. |
 Brahmārūpadharaḥ śete Śeṣāhāv ambusam⁵plave || 49 ||
 trailokyam akhilam grastvā bhagavān Ādikṛd vibhuḥ |
 svamāyāsamsthito vipra sarvabhūto Janārdanaḥ. || 50 ||
 tataḥ prabuddho bhagavān, yathā pūrvam, tathā punaḥ |
 sṛṣṭīm karoty avyayā⁶tmā kalpe kalpe rajogunaḥ. || 51 ||
 manavo bhūbhujāḥ sendrā devāḥ saptarṣayas tathā |
 sāviko 'mśaḥ sthitikaro jagato dvijasattama. || 52 ||
 caturyuge 'py⁷⁾ asau Viṣṇuḥ sthitivyāpāralakṣaṇaḥ |
 yugavyavasthām kurute yathā, Maitreya tat śrīṇu! || 53 ||
 kṛte yuge param jñānam Kapilādisvarūpadhṛk |
 dadāti sarvabhūtānāṃ sarvabhūtahite rataḥ. || 54 ||
 cakravartisvarūpeṇa tretāyām api sa prabhūḥ |
 duṣṭānāṃ nigrāhaṃ kurvan paripāti jagattrayam. || 55 ||
 vedam ekam caturbhedam kṛtvā śākhāśatair vibhuḥ |
 karoti bahulam bhūyo Vedavyāśasvarūpadhṛk. || 56 ||
 vedāms tu dvāpare vyasya kaler ante punar Hariḥ |
 Kalkisvarūpī durvṛttān mārge sthāpayati prabhūḥ. || 57 ||
 evam eṣa⁸⁾ jagat sarvam paripāti karoti ca |
 hanti cānteṣv⁹⁾ anantātmā; nāsty asmād vyatireki yat || 58 ||
 bhūtam bhavyam bhaviṣyam ca sarvabhūtān mahātmanaḥ. |
 tad atrānyatra vā vipra sadbhāvaḥ kathitas tava. || 59 ||
 manvantarāny aśeṣāṇi kathitāni mayā tava |
 manvantarādhipāś caiva, kim anyat kathayāmi te? || 60 ||

1) Vi.2 cānyo. 2) Vi.2 Vācā. 3) Vi.2 Budh-. 4) Vi.1 vi.
 5) Vi.2 atyupa-. 6) Vi.2 aśeṣā-. 7) Vi.2 tv. 8) Vi.2 etaj. 9) Vi.2 -te tv.

4. Abschnitt.

Vamśānucarita.

1. Kapitel.

Textgruppe I.

(Bd. II. 59.33—86; Bh. I. 79.17^b—88; Br. 6.1—54; H. 545—612; Mr. 106.3—29^a; Śīdh. 59.1—41; Vā. 84.32—86; cfr. Vā. III. 22—13.)

Vivasvān Kaśyapāj jajñe Dākṣāyaṇyām¹⁾ mahāyasaḥ²⁾, |
 tasya bhāryā³⁾ bhavat Saṃjñā⁴⁾ Tvāṣṭri devī⁵⁾ Vivasvataḥ⁶⁾, || 1 ||
 Sureśvarī¹⁾ vikhyātā | Sureṇur iti vikhyātā
 triṣu lokeṣu bhāvinī²⁾. | punaḥ Saṃjñēti viśrutā. |
 sā vai¹⁾ bhāryā bhagavato Mārtaṇḍasya mahātmanaḥ²⁾. || 2 ||
 bhartṛrūpeṇa nātusyad¹⁾ rūpayauvanaśālīnī, |
 | [Saṃjñā nāma sutapa-ā sudiptena samanvitā]
 ādityasya hi¹⁾ tad rūpaṃ maṇḍalasya²⁾ su³⁾tejasā || 3 ||
 gātreṣu paridagdhā¹⁾ vai nātīkāntam ivābhavat. |
 na khalv ayaṃ mṛto 'ṇdastha²⁾, iti snehād abhaṣata³⁾ || 4 ||

- 1 = Bd. II. 59.33; Br. 6.1; H. 545; Śīdh. 59.1; Vā. 84.32^{ab} 1) Bd. Dākṣāyaṇyām 2) Br. dvijottamāḥ; H. arimḍama; Śīdh. mahān ṛṣiḥ. 3) Bd. Saṃjñā 4) Bd. bhāryā; Vā. Tvāṣṭri. 5) Vā. mahādevī. 6) Śīdh. Sureṇukā.
- 2^a = Bh. I. 79.17^b; Br. 6.2^a; H. 546^a. 2^a = Bd. II. 59.34^a; Vā. 84.32^c.
 1) Bh. Sureṇur iti. 2) H. bhāminī.
- 2^b = Bd. II. 59.34^b; Bh. I. 79.19^a; Br. 6.2^b; H. 546^b; Vā. 84.33^a
 1) Bd. Bh. Vā. tu. 2) Bd. Vā. -yātitejasah.
- 3^a = Bh. I. 79.19^b; Br. 6.3^a; H. 547^a; Śīdh. 59.2^a; Vā. 84.33^b. 1) Vā. nātusyad bhartṛrūpeṇa; Bh. sādhvī pativratā devī
 | [= Br. 6.3^b; H. 547^b.]
- 3^b = Bh. I. 79.20^b; Br. 6.4^a; H. 548^a; Śīdh. 59.2^b; Vā. 84.34^a. 1) Bh. ādityasyēha. 2) Bh. mahatā; H. rūpamaṇḍalasya; Śīdh. rūpam asahantī; Vā. rūpaṃ Mārtaṇḍasya. 3) Bh. svena; H. -tu; Vā. hi t.
- 4 = Bd. II. 59.35^a = b; Bh. I. 79.21^a = a; Br. 6.4^b, 5^a; H. 548^b, 549^a; Vā. 84.34^b, 35^a. 1) Bh. -ṣv apratirūpeṣu; Vā. pariruddham
 2) Bd. Vā. mṛto hy aṇḍe; Br. mṛto 'ṇḍasya. Cfr. Blau i. Z. D. M. G. 62 (1908), S. 340, Anm. 6. 3) Bd. Vā. tam abravīt.

ajānan¹⁾ Kaśyapas²⁾, tasmān³⁾ Mārtaṇḍa iti cōcyate. |
 tejas tv abhyadhikam tasya⁴⁾ nityam eva⁵⁾ Vivasvataḥ, || 5 ||
 yenāti¹⁾tāpayāmāsa trīṃl lokān Kaśyapātmaḥ²⁾. |
 trīṇy apatyāni *bho viprah¹⁾* | trīṇy apatyāni Saṃjñāyām¹⁾
 Saṃjñāyām tapatām varah || 6 || | janayāmāsa *vai Ravih²⁾* || 6 ||
 Ādityo janayāmāsa | dvau sutau tu mahāvīryau¹⁾
 kanyām dvau ca prajāpatī: | kanyām *Kalindim eva ca²⁾* |
 manur¹⁾ Vaivasvataḥ²⁾ *pūrvam* śrāddhadevaḥ prajāpatih || 7 ||
 Yamaś¹⁾ ca Yamunā caiva | tato Yamo Yamī caiva
 yamajau sambabhūvatuh. | yamajau¹⁾ sambabhūvatuh. |
śyāmavarṇam¹⁾ tu tad rūpaṃ dr̥ṣṭvā Saṃjñā²⁾ Vivasvataḥ || 8 ||
 asahantī *tu svām¹⁾* chāyām savarṇam nirmame *tataḥ²⁾* |
 māyāmayī¹⁾ tu sā Saṃjñā²⁾, | mahīmayī¹⁾ tu sā nārī,
 tasyām³⁾ Chāyā samutthitā⁴⁾. || 9 || | tasyās Chāyā samudgatā. || 9 ||

5 = Bḍ. II. 59.35b, 36a; Br. 6.5b, 6a; H. 549b, 550a; Mr. 106.5a = b; Vā. 84.35b, 36a. 1) H. ajñānāt; Vā. ajñānaḥ. 2) Br. Kāśyapaḥ. 3) Bḍ.Vā. snehān. 4) H. tāta; Mr. yat tejo 'bhyadhikam tasya. 5) Mr. Mārtaṇḍasya.

6a = Bḍ. II. 59.36b; Br. 6.6b; H. 550b; Mr. 106.5b; Vā. 84.36b. 1) Bḍ. Vā. yenāpi; Mr. tenāti-. 2) Mr. sacarācarāu.

6b = Br. 6.7a; H. 551a. 1) H. Kauravya.

6b = Bḍ. II. 59.37a; Bh. I. 79.23b; Mr. 106.3a; Śīdh. 59.3b; Vā. 84.37a. 1) Mr. asau tasyām; Śīdh. ṛṣe 'syām trīṇy apatyāni. 2) Mr. gopatih; Śīdh. bhāskaraha.

7a = Br. 6.7b; H. 551b.

7a = Bḍ. II. 59.37b; Mr. 106.3b; Vā. 84.37b. 1) Mr. putrau sumahābhāgau. 2) Bḍ. kanyaikā viditaiva ca; Mr. kanyām ca Yamunām mune.

7b = Bḍ. II. 59.38a; Br. 6.8a; H. 552a; Mr. 106.4a; Śīdh. 59.4a; Vā. 84.38a. 1) H. Savir. 2) Bḍ.Mr.Vā. -to jyesthaḥ; Śīdh. Saṃjñāyām tu manuh.

8a = Br. 6.8b; H. 552b; Śīdh. 59.4b. 1) Śīdh. Samaś.

8a = Bḍ. II. 59.38b; Mr. 106.4b; Vā. 84.38b. 1) Mr. yamalau.

8b = Bḍ. II. 59.39a; Br. 6.9a; H. 553a; Mr. 106.6a; Śīdh. 59.5a; Vā. 84.39a. 1) Bḍ. asahyatejas tad; Mr. golākaram; Śīdh. saṃvartulam; Vā. śātavarṇam. 2) Br.H. Saṃjñā dr̥ṣṭvā; Mr. tam dr̥ṣṭvā Saṃjñā rūpaṃ.

9a = Bḍ. II. 59.39b; Br. 6.9b; H. 553b; Mr. 106.6b; Śīdh. 59.5b; Vā. 84.39b. 1) Bḍ.Vā. svakām; Mr. mahat tejah; Śīdh. tataḥ. 2) Bḍ Vā. punah; Mr. svachāyām prekṣya sābravit; Śīdh. ātmanaḥ sāsrjac chubhā.

9b = Br. 6.10a; H. 554a; Śīdh. 59.6a. 1) Śīdh. Chāyā satī. 2) Śīdh.

9b = Bḍ. II. 59.40a; Vā. 84.40a. 1) Bḍ. -hābhāgā.

prāñjaliḥ praṇatā bhūtvā Chāyā Saṃjñāṃ <i>dvijottamaḥ</i> ¹⁾ nvāca: kiṃ mayā kāryam ²⁾ , kathayasva śucismite! sthitāsmi tava nirdeśe, śādhi mām varavarṇini! 10	prāñjaliḥ prayatā bhūtvā punaḥ Samiñām abhāṣata: vadasva, kiṃ mayā kāryam! sā Saṃjñā tām athābravit: 10
--	---

Samjñōvāca:

ahaṃ yāsyāmi, bhadrāṃ te, svam eva¹⁾ bhavanāṃ pituḥ, |
 tvayaiva²⁾ bhavane mahyaṃ vastavyaṃ nirvikārayā³⁾. || 11 ||
 imau ca bālakau mahyaṃ kanyā *cēyam sumadhyama*¹⁾ |
*sambhāvya*²⁾ te na³⁾ cākhyeyam⁴⁾ idaṃ bhagavate *tvayā*⁵⁾. || 12 ||

Savarṇōvāca:

ā keśagrahaṇād ¹⁾ devi ā śāpān naiva karhicit ²⁾ ākhyāsyāmi matam ³⁾ tubhyaṃ, gaccha devi yathāsukham ⁴⁾ ! 13 samādīśya <i>Savarṇām tu</i> ¹⁾ tathēty uktā tayā ²⁾ ca sā Tvaṣṭuḥ samīpam agamad vrīḍitēva tapasvini ³⁾ . 14 pituḥ samīpagā sā tu pitrā nirbhartsitā <i>tadā</i> ¹⁾ :	pitā tām āgatāṃ drṣṭvā kruddhaḥ Saṃjñām athābravit:
---	--

Samjñāṃ. 3) H. -yās. 4) Śīdh.

avocad bhaktitaḥ śubhe;

Br. chāyā samutthitām.

10 = Br. 6.10^b, 11; H. 554^b, 555;

Śīdh. 59.(6^b) = b. 1) H. na-

reśvara. 2) Śīdh. kiṃ ka-

romi hi kāryam te.

10 = Bḍ. II. 59.40^b, 41^a; Vā. 84.40^b, 41^a.

11 = Bḍ. II. 59.41^b, 42^a; Br. 6.12; H. 556; Mr. 106.7; Śīdh. 59.7; Vā. 84.41^b, 42^a.

1) Śīdh. mamaiva. 2) Bḍ.H.Vā. tvayēha. 3) Bḍ.Br.Vā. nirviśāṅkayā;
 Mr. nirvikāraṃ tvayāpy atra stheyam macchāsanaḥ chubhe.

12 = Bḍ. II. 59.42^b, 43^a; Br. 6.13; H. 557; Mr. 106.8; Śīdh. 59.8; Vā. 84.42^b, 43^a.

1) Bḍ Mr.Vā ca varavarṇini. 2) Bḍ. bhartavyā; Mr. sambhāvya;

Śīdh. pālanīyāḥ; Vā. bharte vai. 3) Bḍ.Vā. naivam; Mr. naiva;

Śīdh. sukhenaiiva. 4) Bḍ.Vā. ākhyeyam. 5) Br.H. kvacit; Śīdh.

mama ced icchasi priyam.

13 = Br. 6.14; H. 558; Mr. 106.9; Śīdh. 59.9; Vā. 84.44. 1) Br.H. ā

kacagrahaṇād. 2) Śīdh. sahiṣyāmi suduṣkṛtam; Vā. āśayaṃ n.

k. c. 3) Br.T. namas. 4) Mr. gamyatām yatra vāñchitam; Vā.

-vi svam ālayam.

14 = Bḍ. II. 59.43^b, 44^a; Br. 6.15; H. 559; Mr. 106.(10^a) = a; Śīdh. 59.(10^a)

= b; Vā. 84.45. 1) Bḍ. imau ca bālakau mahyaṃ; Vā. samādāya

ca tām Saṃjñā. 2) Bḍ. tathā. 3) Mr. ity uktā Chāyayā Saṃjñā

jagāma pitṛmandiram; Śīdh. ity uktā sāgamad devi vrīḍitā

samnidhau pituḥ.

15^a = Br. 6.16^a; H. 560^a; Śīdh. | 15^a = Bḍ. II. 59.44^b; Vā. 84.46^a.

	[varṣāṇām tu sahasraṃ vai vasati sma ¹) pitur gr̥he ²).
bhartuḥ samīpaṃ <i>gacchēti</i> ¹) <i>niyuktā ca</i> ²) punaḥ punaḥ. 15	
<i>agacchad</i> ¹) <i>vaḍavā bhūtvācchādyā</i> ²) rūpam aninditā ³);	
<i>Kurūn athōttarān</i> ⁴) <i>gatvā</i> ⁵) <i>tr̥ṇāny atha</i> ⁶) <i>cacāra ha</i> ⁷). 16	
<i>dvitīyāyām tu Samjñāyām Samjñēyam iti cintayan</i> ¹)	
Ādityo janayāmāsa	Ādityo ¹) janayāmāsa
putram ātmasamaṃ tadā. 17	putrāv ādityavarcaśau ²). 17
pūrvajasya manor <i>vīprāḥ</i> ¹)	pūrvajasya manos tulyau ¹)
sadr̥śo 'yam iti prabhūḥ,	sadr̥śyena tu tau prabhū ²),
manur evābhavan <i>nāmnā</i> ¹) <i>Sāvarnir</i> ²) iti cōcyate ³). 18	Śrutaśravaṃ tu ¹) dharmajñam ²)
	Śrutakarmāṇam eva ³) ca.

<p>59.10b^I = I. 1) Br. śubhā;
Śidh. tatra.</p>	<p>[Bh. I. 79.24^a; Mr. 106.(10b);
Vā. 84.47^b. 1) Bh. vasamānā.
2) Mr. tatrāvasat pitur gehe
kaṃcit kālam śubhekaṣṇā].</p>
<p>15^b = Bḍ. II. 59.45^a; Bh. I. 79.24^b; Br. 6.16^b; H. 560^b; Mr. 106.11^a; Śidh.
59.10^{bII} = II; Vā. 84.48^a. 1) Bh. Mr. yāhīti; Vā. <i>gaccha tvam</i>.
2) Bh. Mr. pitrōktā sā; Śidh. sā.</p>	
<p>16 = Bḍ. II. 59.45^b, 46^a; Bh. I. 79.25; Br. 6.17; H. 561; Mr. 106.11^b = a^I, b^I;
Śidh. 59.11; Vā. 84.48^bc. 1) Br. Śidh. <i>āgacchad</i>; Bḍ. Vā. <i>agamad</i>.
2) Bh. <i>tyaktvā</i>. 3) Bh. <i>yaśasvinī</i>; Śidh. <i>tataḥ svakam</i>. 4) Bḍ.
Vā. <i>uttarān sā Kurūn</i>; Bh. <i>uttarāś ca Kurūn</i>; Mr. <i>Kurūn</i>
<i>vīprōttarāṃs</i>; Śidh. <i>Kurūṃs tadōttarān</i>. 5) Mr. <i>tataḥ</i>; Śidh.
<i>prāpya</i>. 6) Bh. <i>anucacāra</i>; Śidh. <i>nṛṇām madhye</i>. 7) Bḍ. Vā. <i>sā</i>.
17^a = Bḍ. II. 59.46^b; Bh. I. 79.27^a; Br. 6.18^a; H. 562^a; Mr. 106.(13^b); Śidh.
59.(12^a); Vā. 84.49^a. 1) Bḍ. Vā. <i>cintyā tām</i>; Mr. <i>tasyām ca bha-</i>
<i>gavān sūryaḥ Samjñāyām iti c</i>; Śidh. <i>Samjñām tām tu ravir</i>
<i>matvā chāyāyām sa sutam tadā</i>.</p>	
17^b = Br. 6.18^b; H. 562^b.	<p>17^b = Bḍ. II. 59.47^a; Bh. I. 79.27^b;
Mr. 106.14^a; Vā. 84.49^b. 1) Mr.
<i>tathaiva</i>. 2) Bh. <i>kanyām ca</i>
<i>rūpiṇīm</i>; Mr. <i>dvaṃ sutau ka-</i>
<i>nyakām tathā</i>.</p>
<p>18^a = Br. 6.19^a; H. 563^a.
1) H. <i>tāta</i>.</p>	<p>18^a = Bḍ. II. 59.47^b; Bh. I. 79.28^a;
Mr. 106.14^{bI}; Vā. 84.50^a. 1) Mr.
<i>tulyaḥ</i>. 2) Bh. <i>ca tāv ubhau</i>;
Vā. T. <i>prabhūḥ</i>.</p>
<p>18^b = Bḍ. II. 59.49^b; Br. 6.19^b; H. 563^b; Mr. 106.(14^{bII}); Śidh. 59.(13^b);
Vā. 84.52^a. 1) Bḍ. <i>-vat so 'pi</i>; Vā. <i>-vat sa vai</i>. 2) Br. H. Vā.
<i>Sāvārṇa</i>. 3) Mr. <i>tena so 'bhavat</i>; Vā. <i>budhyate</i>; Śidh. <i>janayā-</i>
<i>māsa Sāvarnir manuḥ sa bhavitā kila</i>.</p>	<p>18^b = Bḍ. II. 59.48; Bh. I. 79.28^b; Vā.
84.50^b. 1) Bh. <i>-vāś ca</i>. 2) Bh.</p>

dviṭṭyo yaḥ sutas tasyāḥ,
 sa vijñeyah¹⁾ Śanaīścaraḥ. |
 Saṃjñā tu pārthivī sā vai¹⁾
 sva²⁾sya putrasya vai tadā || 19 ||
 cakārābhyadhikaṃ snehaṃ
 na tathā pūrvajeṣu vai¹⁾. |
 manus tasyāḥkṣamat, tat tu¹⁾ Yamas ta²⁾syā na cakṣame³⁾, || 20 ||
 sa vai roṣāc¹⁾ ca bālyāc ca bhāvino 'rthasya vai balāt¹⁾ |
 padā³⁾ saṃtarjayāmāsa Saṃjñā⁴⁾ Vaivasvato Yamaḥ⁵⁾, || 21 ||
 taṃ¹⁾ śāsāpa tataḥ krodhāt Sāvarnajanani tadā²⁾: |

caraṇaḥ patatām eṣa
 tavēti¹⁾ bhṛśaduḥkhitā²⁾. || 22 ||

Śrutaśravā manus tābhyām⁴⁾ |
 Sāvarnir vai⁵⁾ bhaviṣyati || 18₁ ||
 Śrutakarmā tu vijñeyo,
 graho vai yaḥ¹⁾ Śanaīścaraḥ. |
 Saṃjñā tu pārthivī teṣāṃ
 ātmajānām yathā¹⁾karot, || 19 ||
 na snehaṃ¹⁾ pūrvajātānām²⁾
 tathā kṛtavati tu sā³⁾. |
 padā¹⁾ tarjayase²⁾ yasmāt³⁾
 pitṛ⁴⁾bhāryām yaśasvinīm⁵⁾, |
 tasmāt tavaiṣa caraṇaḥ
 patīṣyati na saṃśayaḥ. || 22 ||

19^a = Br. 6.20^a; H. 564^a; Mr. 106.
 (15^b). 1) Mr. yo 'bhavac
 cānyaḥ sa graho 'bhūc.

19^b = Bḍ. II. 59.50^a; Br. 6.20^b; H.
 564^b; Śidh. 59.13^a; Vā. 84.52^b.
 1) Br. viprāḥ; H. tāta; Śidh.
 yā tu. 2) Śidh. ta.

20^a = Bḍ. II. 59.50^b; Br. 6.21^a; H.
 565^a; Śidh. 59.13^b; Vā. 84.53^a.
 1) Śidh. pūrvaje sute.

20^b = Bḍ. II. 59.51^a; Bh. I. 79.31^b; Br. 6.21^b; H. 565^b; Mr. 106.17^b; Śidh.
 59.14^a; Vā. 84.53^b. 1) Bh. tu kṣamate tasyā; Bḍ.Vā. tac cakṣamat
 sarvaṃ: Br. tasyāḥ kṣamat, tat tu; Mr. tat kṣāntavān tasyāḥ;
 Śidh. anujasya ca bhūṣādi. 2) Mr. cās-. 3) Bḍ.Vā. Yamas
 tad vai na cakṣamat.

21 = Bḍ. II. 59.52; Bh. I. 79.32^b, 33^a; Br. 6.22; H. 566; Mr. 106.18^b, 19^a;
 Śidh. 59.14^b, 15^a; Vā. 84.53^b, 54^a. 1) Bḍ.Vā. tāṃ vai r-; H. tāṃ
 sa r-; Bh.Mr. kopāc; Śidh. saroṣaḥ sa ca. 2) Br. 'rthasya vā-
 nagha; H. 'r. gauravāt. 3) Bḍ.Bh. yadā; Śidh. chāyām. 4) Bḍ.
 Chāyām; Śidh. padā. 5) Mr. Chāyāsaṃjñāṃ Yamo mune.

22^a = Bḍ. II. 59.53^a; Bh. I. 79.33^b; Br. 6.23^a; H. 567^a; Mr. 106.(19^b);
 Śidh. 59.15^b; Vā. 84.54^b. 1) Bḍ.Vā. sā. 2) Bḍ.Vā. Sāvarni (Vā.
 nā) -janani Yamam; Bh. Saṃjñā sā pārthivi bhṛśam; H. -ni
 nṛpa; Śidh. Chāyā taṃ kaluṣikṛtā; Mr. tataḥ śāsāpa ca Yamaṃ
 Saṃjñā sānarṣiṇi bhṛśam.

22^b = Br. 6.23^b; H. 567^b; Śidh. | 22^{bc} = Bḍ. II. 59.53^b, 54^a; Bh. I. 79.34;

-jñāḥ. 3) Bh. -mā tathaiiva.

4) Vā so 'pi. 5) Bh. yo.

19^a = Bḍ. II. 59.49^a; Bh. 79.28^b; Vā.
 84.51^b. 1) Bh. yo vai.

19^b = Bh. I. 79.30^b; Mr. 106.16^b.

1) Bh. athā-.

20^a = Bh. I. 79.31^a; Mr. 106.17^a.

1) Mr. snehān na. 2) Bh. pūrv-
 vajānām tu. 3) Mr. sati.

Yamas tu tat¹⁾ pituḥ sarvaṃ
prāñjaliḥ pratyavedayat |

bhṛśaṃ śāpabhayodvignaḥ Saṃjñāvākyaair vivejitaḥ¹⁾: || 23 ||
śāpo 'yaṃ vinivarteta,
sa *prāha*¹⁾ pitaraṃ *tada*²⁾, |
mātrā snehena sarveṣu
vartitavyam suteṣu vai. || 24 ||

sēyam¹⁾ asmān *apahāya*²⁾ *kaniyāmsaṃ*³⁾ *bubhūṣati*⁴⁾. |
tasyāṃ⁵⁾ mayōdyataḥ pādo, na tu dehe⁶⁾ nipātitaḥ. || 25 ||
bālyād vā yadi vā mohāt¹⁾ tad²⁾ bhavān kṣantum³⁾ arhati⁴⁾! |
śapto 'ham asmi⁵⁾ lokeśa⁶⁾ jananyā tapatāṃ vara⁷⁾, |
tava prasādāc *caraṇo*⁸⁾ *na paten*⁹⁾ *mama gopate*¹⁰⁾! || 26 ||

Vivasvān uvāca:

asaṃsayam putra mahad¹⁾ bhaviṣyaty atra kāraṇam, |
yena tvām āviśat krodho dharmajñam satyavādinam²⁾. || 27 ||

59.16^a. 1) Śidh. na vēti.
2) Śidh. bhṛśaroṣitā.

23^a = Br. 6.24^a; H. 568^a; Śidh.
59.66^b. 1) Śidh. tataḥ.

23^{b(c)} = Bḍ. II. 59.55^b; Br. 6.24^b; H. 568^b; Śidh. 59.17^a; Vā. 84.57^a.

1) Bḍ.Vā. vinirjitaḥ; Br. viśaṅkitaḥ; Śidh. viceṣṭitaḥ.

24^a = Br. 6.25^a; H. 569^a. 1) Br.
provāca. 2) Br.T. dvijāḥ.

24^b = Br. 6.25^b; H. 569^b; Śidh.
59.17^b.

25 = Bh. I. 79.36^b, 37^a; Br. 6.26; H. 570; Mr. 106.22^b, 23^a; Śidh. 59.18^{abr}
= abI. 1) Śidh. sneham. 2) Br.T. apāsyēha; Bh. niḥsnehāj jyā-
yaso hy asmān; Mr. viṣṛjya jyāyaso 'py asmān. 3) Br. Vivasvan;
Br.V.H. yaviyāmsaṃ; Mr. kaniyāmsau. 4) Br. sambubhūṣati;
Śidh. vibhūṣati. 5) Bh.H. tasyā; Śidh. tasmān. 6) Bh. deva.

26 = Bḍ. II. 59.56^b, 57; Bh. I. 79.37^b, 38; Br. 6.27; H. 571^a, 572^b, 573; Mr.
106.23^b, 24^a, 26^a; Śidh. 59.18^{bII}; 19 = aIIb; Vā. 84.57^b, 58. 1) Br.T.
laulyān. 2) Br.T. mohāt; Vā. -hān māṃ. 3) Br.T. tat kṣ-; Vā.
bhavāms trātum. 4) Bh.Br.T. arhasi. 5) Bh. asmīḥ; Mr. tāta.
6) Mr. kopena; Śidh. deveśa. 7) Mr. tanayo yataḥ. 8) Bḍ.Vā.
prasādo nas trātu (Bḍ. otum). 9) Bh -nas trāyatāṃ; Bḍ. etasmān;
Vā. hy etasmān. 10) Bḍ.Bh.Vā. mahato bhayāt; Mr. bhagavān
yathā.

27 = Bḍ. II. 59.58^b, 59^a; Bh. I. 79.39; Br. 6.28; H. 574; Mr. 106.27; Śidh.

na śakyam¹⁾ etan mithyā tu²⁾ kartuṃ³⁾ mātūr⁴⁾ vacas tava, |
kṛmayo⁵⁾ māmsam ādāya yāsyanti tu⁶⁾ mahītale⁷⁾. || 28 ||

tataḥ¹⁾ pādama²⁾ mahāprājña punaḥ³⁾ samprāpsyase⁴⁾ sukham; |
kṛtam evam⁵⁾ vacaḥ satyaṃ⁶⁾ mātus tava bhaviṣyati, || 29 ||

śāpasya parihāreṇa tvam ca trāto bhaviṣyasi. |
Ādityas tv abravīt¹⁾ Samjñam²⁾: kimarthaṃ tanayeṣu vai³⁾ || 30 ||

tulyeṣv¹⁾ abhyadhikaḥ²⁾ sneha ekasmin kriyate tvayā³⁾? |
sā tat pariharanti tu⁴⁾ nācacakṣe Vivasvataḥ⁵⁾. || 31 ||

ātmānam sa¹⁾ samādhāya yogāt²⁾ tathyaṃ³⁾ apaśyata, |
tām śaptukāmo bhagavān nāsāya⁴⁾ kupitaḥ prabhuḥ⁵⁾ || 32 ||

| mūrdhajeṣu ca ja'grāha; samaye 'tigate tu sā²⁾
tataḥ¹⁾ sarvaṃ²⁾ yathāvr̥ttam³⁾ ācacakṣe Vivasvataḥ⁴⁾. ||
Vivasvāu atha tac⁵⁾ chrutvā krudhas⁶⁾ Tvaṣṭāram⁷⁾ abhyagāt⁸⁾. || 33 ||

59.20; Vā. 84.59^b, 60^a. 1) Bh.H. mahat putra; Mr. idam putra.

2) Bh. dharmasālinam.

28 = Bḍ. II. 59.59^b, 60^a; Bh. I. 79.41^a, 42^a; Br. 6.29; H. 575; Mr. 106.29^a, 30^a; Śīdh. 59.21; Vā. 84.60^b, 61^a. 1) H. aśakyam. 2) Bh. me; H. anyathā kartuṃ; Śīdh. vai. 3) H. mayā. 4) Br.H.Śīdh. matṛ-. 5) Śīdh. Vā. krimayo. 6) Mr. prayāsyanti; Śīdh. gamiṣyanti. 7) Bḍ.Vā. ca (Vā. tu) mahīm tava; Br. avanim eva ca; H. dharaṇītalām; Mr. -lam.

29 = Bḍ. II. 59.60^b, 61^a; Bh. I. 79.43^{bI} = bI; Br. 6.30^a = b; H. 576; Mr. 106.30^{bI} = bI; Śīdh. 59.22(aI) = bI; Vā. 84.61^b, 62^a. 1) H. tava. 2) H. pādām. 3) H. tatas. 4) H. tvam prāpsyase. 5) Bh.Mr. tasyā. 6) Br.H. tathyaṃ; Śīdh. tad vaco bhavitā nityam.

30 = Bḍ. II. 59.61^b, 62^a; Bh. I. 79.42^{bII}, 43^a = aIIb; Br. 6.30^b, 31^a; H. 577; Mr. 106.30^{bII}, 31^a = aIIb; Śīdh. 59.22aIIb = aIIb; Vā. 84.62^b, 63^a. 1) Br.Śīdh. ādityas cābravīt; H. ādityo 'thābravīt. 2) Bh.Mr. Chāyām; Śīdh. tām tu. 3) Bḍ. tu; Bh. tanayāv ubhau; Śīdh. Chāyām krodhasamanvitaḥ.

31 = Bḍ. II. 59.62^b, 63^a; Bh. I. 79.43^b, 44^a; Br. 6.31^b, 32^a; H. 578; Mr. 106.31^b, 32^a; Śīdh. 59.23^a = a; Vā. 84.63^b, 64^a. 1) Śīdh. kim tulye 'bh-. 2) Bḍ.H. abhyadhika-; Mr.Vā. apy adhikaḥ. 3) Bh Mr. ekatra k. t.; H. -haḥ kriyatēti punaḥ punaḥ; Śīdh. etad akhyātum arhasi. 4) Bḍ.Vā. vai; Mr. ca; Bh. purā bhavan tasmai. 5) Br.H. Vivasvate.

32 = Bḍ. II. 59.63^b, 64^a; Bh. I. 79.44^b, 45^a; Br. 6.32^b, 33^a; H. 579; Mr. 106.32^b, (34^a); Vā. 84.64^b, 65^a. 1) Bḍ.Vā. ātmānā sa; Br.Mr. sa cātmanam. 2) Vā. yogam; Bh. vaktuṃ; Mr. muktas. 3) Bḍ Mr. tattvam; Bh. tasyām. 4) Br. nāsapan; Bh. udyataḥ. 5) Bh. tataḥ; Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana; Mr. tam śaptum udyatam dr̥ṣṭvā Chāyāsamjñā divaspatim.

| 33^a = Br. 6.33^b; H. 580^a. 1) Br. -ṣu nija-. 2) Br. sa tu tām munisattamāḥ.

33bc(ab) = Bḍ. II. 59.64^b, 65^a; Bh. I. 79.45^b, 46^a; Br. 6.34; H. 580^b, 581^a;

Tvaṣṭā tu¹⁾ taṃ yathānyāyam arcayitvā vibhāvasum²⁾ |
nirdagdhuḥkāmaṃ roṣeṇa sāntvayāmāsa vai *tada*³⁾. || 34 ||

Tvaṣṭōvāca:

tavâtitejasâviṣṭam¹⁾ idaṃ rūpaṃ na śobhate²⁾, |
asahantī tu tat Saṃjñā³⁾ vane carati⁴⁾ śāḍvale⁵⁾. || 35 ||
drakṣyate¹⁾ tām bhavān adya svām²⁾ bhāryām śubbacārīṇim |
ślāghyām¹⁾ yogabalopetām²⁾ | rūpārthaṃ bhavato 'raṇye
yogam āsthāya³⁾ gopate. || 36 || carantīm sumahat tapaḥ. || 36 ||
anukūlaṃ tu te deva¹⁾ | smṛtaṃ me¹⁾ brahmaṇo vākyaṃ²⁾
yadi syān, mama yan matam²⁾, | yadi te deva rocate³⁾, |
rūpaṃ nivartayāmy adya¹⁾ tava²⁾ kantaṃ³⁾ arimḍama⁴⁾. || 37 ||

Mr. 106.(34b), 35a; Śidh. 59.(23b), 24a; Vā. 84.65b, 66a. 1) Bḍ.Vā. sâ tat.
2) Bh. Chāyā. 3) Bḍ.Vā. yathātattvam; Mr. bhayena kampatī
brahman; Śidh. sâ raver vacanaṃ śrutvā. 4) Br.H.Visavate;
Mr.Śidh. yathāvṛttam (Śidh. tathyam) nyavedayat. 5) Bḍ. tu
yathā; Bh.Mr. tu tataḥ; Śidh. api tat. 6) Bh.Mr. kruddhaḥ śrutvā.
7) Bh.Mr. śvaśuram. 8) Bḍ.Vā. abhyayāt; Bh. āgataḥ.

34 = Bḍ. II. 59.65b, 66a; Bh. I. 79.46b, 47a; Br. 6.35; H. 581b, 582; Mr.
106.35bc; Śidh. 59.24b, 25a; Vā. 84.66b, 67a. 1) Br. dṛṣṭvā tu; Bh.Mr.
sa cāpi; Śidh. Tvaṣṭā ca. 2) Bh.Mr. divākaram. 3) Bḍ.Bh.Vā.
vai (Bh taṃ) śanaiḥ; Mr. suvrataḥ.

35 = Bḍ. II. 59.66b, 67a; Bh. I. 79.47b, 48a; Br. 6.36; H. 583; Mr. 106.36;
Śidh. 59.25b, 26a; Vā. 84.67b, 68a. 1) Bḍ.Vā. yuktaṃ; Mr. vyāptam;
Śidh. dagdhā. 2) Bh.Mr. suduḥsaham. 3) Bh. tu Saṃjñā ca; Br.
ca Saṃjñā sâ; H.Śidh. ca tat S.; Mr. tataḥ S. 4) Śidh. vasatī.
5) Mr. vai tapa ḥ.

36a = Bḍ. II. 59.67b; Bh. I. 79.48b; Br. 6.37a; H. 584a; Mr. 106.37a; Vā.
84.68b. 1) Br.H. draṣṭā hi. 2) Mr. sva-

36b = Bḍ. II. 59.68a; Br. 6.37b; H.
586a; Śidh. 59.26b; Vā. 84.69a.
1) Bḍ. ślāghya-; Śidh. slā-
ghyā. 2) Bḍ.Vā. -yauvana-
saṃpannām; Śidh. yogaba-
lopetā. 3) Śidh. āsādya.

37a = Bḍ. II. 59.68b; Br. 6.38a; H.
586b; Śidh. 59.27a; Vā. 84.69b.
1) Bḍ.Vā. bhaved evaṃ;
Śidh. tu deveśa. 2) Bḍ.Vā.
syāt samayo mataḥ; Br.
saṃmatam; H. y. tan matam.

36b = Bh. I. 79.49a; Mr. 106.37b.

37a = Bh. I. 79.49b; Mr. 106.38a.

1) Bh. rūpaṃ te. 2) Bh. vā-
kyād. 3) Bh. vai vocate vibho.

37b = Bḍ. II. 59.69a; Br. 6.38b; H. 587a; Mr. 106.38b; Śidh. 59.27b; Vā.
84.70a. 1) Bḍ.Vā. nivartaye 'yaṃ te; Br. nirv-; Mr. etat. 2) Bḍ.
hy ādyam; Vā. ādyam; Śidh. navam. 3) Bḍ.Vā. śreṣṭham.
4) Mr. divaspate; Śidh. karomy abam.

tato 'bhyupagamāt¹⁾ Tvaṣṭā²⁾ | Viśvakarmā tv¹⁾ anujñātaḥ
 Mārtaṇḍasya Vivasvataḥ | Śākadvīpe Vivasvataḥ |
 bhramim āropya tat tejaḥ śātayāmāsa tasya vai¹⁾. || 38 ||
 tato¹⁾ nirbhāsitaṃ²⁾ rūpaṃ³⁾ tejasā saṃhatena⁴⁾ tu⁵⁾ |
 kāntāt⁶⁾ kāntataraṃ⁷⁾ draṣṭuṃ⁸⁾ adhikam⁹⁾ śuśubhe tada¹⁰⁾. || 39 ||
 dadarśa¹⁾ yogam āsthāya²⁾ svām bhāryām vaḍavām tatha³⁾ |
 adhr̥ṣyam⁴⁾ sarvabhūtānām tejasā⁵⁾ niyamenā ca⁶⁾ || 40 ||
 | vaḍavāvapuṣā viprās¹⁾ carantiṃ akutobhayaṃ. |
 so 'śvarūpeṇa¹⁾ Mārtaṇḍas²⁾ tām mukhe samabhāvayat³⁾. |
 maithunāya viceṣṭanti⁴⁾ parapuṃsopaśaṅkayā⁵⁾. || 41 ||
 sā tan niravamac¹⁾ chukraṃ nāsikābhyām²⁾ Vivasvataḥ³⁾. |
 devau tasyām⁴⁾ ajāyetām⁵⁾ aśvinau bhiṣajām varau: || 42 ||

- 38^a = Bḍ. II. 59.71^b; Br. 6.39^a; H. 589^b; Śīdh. 59.28^a; Vā. 84.72^b.
 1) Bḍ. tato 'bhyupāgamat; Śīdh. tac chrutvāpagataḥ.
 2) Śīdh. krodho.
- 38^b = Bḍ. II. 59.72^a; Bh. I. 79.52^a; Br. 6.39^b; H. 590^a; Mr. 106.40^b; Śīdh. 59.28^b; Vā. 84.73^a. 1) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śīdh. vai munih; Mr. śātanāyōpacakrame.
- 39 = Bḍ. II. 59.72^b, 73^a; Bh. I. 79.53^b, 54^a; Br. 6.40; H. 590^b, 591^a; Śīdh. 59.29; Vā. 84.73^b, 74^a. 1) Bh. tatra; Vā. tat tu. 2) Bḍ. tam nirmūlita; Bh. tad bhāsitaṃ; Śīdh. vibhrajitaṃ. 3) Bḍ. tejaskam; Vā. tejas. 4) Bḍ. Vā. tejasāpahṛtena; Bh. prakṛtena; Śīdh. saṃvṛtena. 5) Br. H. vai. Śīdh. ca. 6) Bḍ. kāntām Śīdh. kṛtam. 7) Bḍ. prabhākaro. 8) Bh. bhūtva; Śīdh. rūpaṃ. 9) Bḍ. iyeṣa; Śīdh. Tvaṣṭrā tac; Vā. aśubhaṃ. 10) Bḍ. śubhadarśanaḥ; Bh. Vā. tataḥ.
- 40 = Bḍ. II. 59.73^b, 74^a; Bh. I. 79.54^b, 55^a; Br. 6.41; H. 598. Mr. 108.6^b, 7^a; Śīdh. 59.30; Vā. 84.74^b, 75^a. 1) Śīdh. tato 'sau. 2) Mr. sa dadarśa samādhisthaḥ. 3) Br. H. tataḥ; Mr. vaḍavākṛtiṃ; Śīdh. vai dadarśa ha. 4) Śīdh. adhr̥ṣyam. 5) H. Mr. tapasā. 6) Bh. svena saṃvṛtām.
 | 41^a = Br. 6.42^a; H. 599^a. 1) H. rājams.
- 41^{b(c)(ab)} = Bḍ. II. 59.74^b, 75^a; Bh. I. 79.55^b, 56^a; Br. 6.42^b, 43^a; H. 599^b, 600^a; Mr. 108 (7^b, 8^a); Śīdh. 59.31^(a)^b; Vā. 84.75^b, 76^a. 1) Bḍ. Bh. Vā. aśvarūpeṇa; Śīdh. so 'śvarūpaṃ. 2) Br. H. bhagavāms; Śīdh. samāsthāya. 3) Bh. -na samāsadat; Śīdh. gatvā tām maithunāya ca; Mr. uttarāms ca Kurūn gatvā bhūtvāśvo bhānur āgamat. 4) Bḍ. maithunāntaniviṣṭā ca; Śīdh. Vā. viceṣṭanti; Mr. sā ca dr̥ṣṭvā tam āyāntam. 5) Bḍ. 'bhiśaṅkayā; Bh. Mr. -so viśaṅkayā; Br. -so 'vaśaṅkayā; H. parapuruṣaśaṅkayā.
- 42 = Bḍ. II. 59.75^b, 76^a; Bh. I. 79.56^b, 57^a; Br. 6.43^b, 44^a; H. 600^b, 601^a; Mr. 108.9^b, 10^a = aII^b; Śīdh. 59.32^(a)^b; Vā. 84.76^b, 77^a. 1) Bḍ. tam niśārāyāmāsa; Bh. Vivasvataḥ; Vā. niradhamac. 2) Bḍ. nobhyām śukraṃ; Bh. nāsābhyām; H. nāsikāyām. 3) Bh. samadhā-

Nāsatyāś caiva Dasrāś ca¹⁾ smṛtau dvāv Aśvināv *iti*²⁾ |
 Mārtanḍasya *sutāv*³⁾ etāv aṣṭamasya prajāpateḥ⁴⁾. || 43 ||
 tāṃ tu rūpeṇa kāntena¹⁾ darśayāmāsa bhāskarāḥ²⁾, |
 sā tu dr̥ṣṭvaiva bhartāraṃ³⁾ tutoṣa ca *mumoha ca*⁴⁾. || 44 ||
 Yamas tu *tena śāpena*¹⁾ bhṛṣam pīditamānasaḥ²⁾ |
 dharmeṇa rañjayāmāsa³⁾ dharmarāja *imāḥ prajāḥ*⁴⁾. || 45 ||
 sa lebhe¹⁾ karmaṇā tena²⁾ śubhena paramadyutiḥ³⁾ |
 pitṛṇām ādhipatyam ca lokapālatvam eva ca⁴⁾. || 46 ||
 manuḥ prajāpatis tv *asit*¹⁾ Sāvarniḥ²⁾ sa *mahāyaśaḥ*³⁾ |
 bhāvyaḥ so 'nāgate⁴⁾ tasmin⁵⁾ manuḥ Sāvarnike 'ntare⁶⁾. || 47 ||

rayat; Śīdh. mukhato nāsikāyām tu śukraṃ tan nyadadhan mune.

4) Bḍ.Vā. tasmād; Mr. tatra; Śīdh. tataḥ. 5) Mr. samutpannāv; Śīdh. prajāyetaṃ.

43 = Bḍ. II. 59.76^b, 77^a; Bh. I. 79.57^b = a; Br. 6.44^b, 45^a; H. 601^b, 602^a; Mr. 108.10^b, 11^a; Śīdh. 59.33^a = a; Vā. 84.77^b, 78^a. 1) Mr. Nāsatyā-Dasrau tanayāv; Śīdh. Nāsatyau tau ca Dasrau ca. 2) Bḍ. dvā-daśamūrtitaḥ; Bh. tan smṛtau nāmato 'śvinau; Śīdh. api; Mr. aśvavaktrād vinirgatau. 3) Br.H. -yātmañāv. 4) Mr. aśvarūpadharasya hi.

44 = Bḍ. II. 59.77^b, 78^a; Bh. I. 79.58; Br. 6.45^b, 46^a; H. 602^b, 603^a; Mr. 108.12^b, (13^a); Śīdh. 59.33^b, (34^a); Vā. 84.78^b, 79^a. 1) Bh. ataḥ paraṃ svakaṃ rūpaṃ; Mr. tataḥ svarūpaṃ amalāṃ; Śīdh. tau tu kāntena rūpeṇa. 2) Mr. bhānumān. 3) Bḍ. sa tāṃ dr̥ṣṭvā tadā bhāryām; Bh. tad dr̥ṣṭvā cāpi Saṃjñā tu; Mr. tasya śāntaṃ samālokyā; Śīdh. ātmānaṃ sā tu taṃ dr̥ṣṭvā. 4) Bḍ. tutoṣaitām uvāca ha; Br. munisattamāḥ; H. Janamejaya; Mr. sā rūpaṃ mudam ādade; Śīdh. prahr̥ṣṭā patim ādarāt.

45 = Bḍ. II. 59.78^b, 79^a; Bh. I. 79.(69^b), 70^a; Br. 6.46^b, 47^a; H. 603^b, 604^a; Mr. 108.15^b, 16^a; Śīdh. 59.34^b, 35^a; Vā. 84.79^b, 80^a. 1) Bh. dr̥ṣṭvā janam sadā tāta; Br.H.Śīdh. karmaṇā tena. 2) Bh. -sam. 3) Mr. dharmo 'bhircate yasmāt. 4) Bḍ.Vā. dharmarājas tatas tu saḥ; Bh.Mr. dharmarājas tataḥ smṛtaḥ.

46 = Bḍ. II. 59.79^b, 80^a; Bh. I. 79.70^b, 71^a; Br. 6.47^b, 48^a; H. 604^b, 605^a; Mr. 108.(18^b), 19^a; Śīdh. 59.35^b, 36^a; Vā. 84.80^b, 81^a. 1) Bḍ.Vā. so 'labhat; Bh. śuddhena; Śīdh. lebhe sa. 2) Bh. tāta. 3) Bḍ. paramāṃ dyutim; Bh. paramadyutim; Śīdh. dharmarājo mahādyutiḥ; Mr. tasmai dadau pitā vipra bhāgavaṇ lokapālatām. 4) Bh. āpa ca; Mr. parituṣṭo divākaraḥ.

47 = Bḍ. II. 59.80^b, 81^a; Bh. I. 79.73^b, (74^a); Br. 6.48^b, 49^a; H. 605^b, 606^a; Mr. 108.24; Śīdh. 59.36^b, 37^a; Vā. 84.81^b, 82^a. 1) Bḍ.Bh. tv eṣa; Vā. tv evaṃ; Mr. Chāyasamjñāsutaś cāpi. 2) Mr.Śīdh.Vā. Sāvarnāḥ. 3) Br.Śīdh. tapodhanāḥ; H. tadōcyate; Mr. sumahāyaśaḥ. 4) Br. T. bhāvyaḥ samāgate; Vā.T. bhāvya aṣau nāgate. 5) Mr. kāle; Śīdh. bhāvi so 'vartmake 'nyasmin. 6) Mr.M. Sāvarnako 'ṣṭamaḥ; Bh. bhaviṣyaḥ sa manus tāta aṣṭamaḥ parikṛtitaḥ.

Meruprṣṭhe tapo *ghoram*¹⁾ adyāpi carate prabhūḥ²⁾. |
 bhīrātā Śanaīscaras *tasya*³⁾ grahatvaṃ sa tu⁴⁾ labdhavān⁵⁾. || 48 ||
 Tvaṣṭā tu¹⁾ *tejasā tena*²⁾ Viṣṇoś cakram akalpayat³⁾, |
 tad apratihataṃ yuddhe⁴⁾ Dānavāntacikīrṣayā⁵⁾. || 49 ||
 yavīyāsī *tayor yā tu*¹⁾ *Yamī kanyā yaśasvini*²⁾, |
 abhavac sā³⁾ saric⁴⁾chreṣṭhā Yamunā lokapāvanī⁵⁾. || 50 ||
 Manur ity ucyate loke | yas tu jyeṣṭho mahātejāh¹⁾
 Sāvarna¹⁾ iti cōcyate, | sargo yasya tu²⁾ sāmpratam, |
 dvitīyo yaḥ sutas tasya | vistaram tasya vakṣyāmi
 manor bhrātā Śanaīscarah, | manor Vaivasvatasya ha. || 52 ||
 grahatvaṃ sa tu²⁾ lebhe vai sarvalokābhīpūjitaḥ³⁾. || 50i ||
 ya idam¹⁾ janma devānām²⁾ śrṇuyād vā *paṭheta vā*³⁾ |
 āpadaṃ prāpya⁴⁾ mucyeta prāpnuyāc ca mahad⁵⁾ yaśaḥ⁶⁾. || 51 ||

48 = Bḍ. II. 59.81b, 82a; Bh. I. 79.74b, 75a; Br. 6.49b, 50a; H. 606b, 607a; Mr. 108.26; Śīdh. 59.37b, 38a; Vā. 84.82b, 83a. 1) Bh. divyam; Br. nityam; Vā. suramyē vai. 2) Br. sa caraty uta; H. carati p. 3) Bḍ.Vā. tatra; H. cāsyā; Śīdh. cāpi. 4) H. upa-; Śīdh. pragrahatvaṃ sa. 5) Mr. graho 'bhūc chāsanād raveḥ.

49 = Bḍ. II. 59.82b, 83a; Bh. I. 79.81b = a; Br. 6.50b, 51a; H. 608b, 609a; Śīdh. 59.38b, 39a; Vā. 84.83bc. 1) Bh. Tvaṣṭāpi. 2) Bḍ.Vā. tena rūpeṇa. 3) Bh. Mārtaṇḍasyaiva cājñayā; Śīdh. avartayat. 4) Bḍ. mahāmaho 'pratihatam; Vā. mahāpratihatam y. 5) Bḍ. Dānavān prāti vāraṇam; Vā. Dānavaprativāraṇe; Śīdh. Dānavānām cikīrṣayā.

50 = Bḍ. II. 59.83b, 84a; Bh. I. 79.72b, 73a; Br. 6.51b, 52a; H. 609b, 610a; Mr. 108.26; Śīdh. 59.39b, 40a; Vā. 84.84. 1) Bh. Yamasya bhaginī yā tu; Br.H. tu sā (H. yā) 'py āsīd; Mr. tu yā kanyā; Śīdh. jātu. 2) Bḍ.Vā. Yamunā ca y.; Śīdh. Yamakanyā y-; Mr. -yādityasyābhūd dvijottama. 3) Br.H.Mr. ca. 4) Bh. sābhavat saritām; H.Vā. lokabhāvinī.

50i = Br. 6.52b, 53; H. 610b, 611; Śīdh. | 52 = Bḍ. II. 59.54b, 55a; Mr. 108.27;
 59.40b = a. 1) Śīdh. -ṇir. | Vā. 84.85. 1) Mr. -bhāgah.
 2) Br. ca. 3) H. -tam. | 2) Bḍ. -yēti; Mr. -yēha.

51 = Bḍ. II. 59.85b, 86a; Bh. I. 79.82b, (83b); Br. 6.54; H. 612; Mr. 108.28a, 29a; Śīdh. 59.41; Vā. 84.86ac. 1) Bḍ.Vā. idam tu; Br. sa idam; Mr. idam yo; Śīdh. yad idam. 2) Bh. devasva. 3) Bḍ. paṭhec ca vā; Br. narasattamaḥ; H. vāpi dhārayet; Śīdh. dhārayeta vā. 4) H. āpadaḥ sa vimucyeta. 5) Śīdh. -yat su-. 6) Mr. mahāyaśaḥ; Bh. sarvapāpavinirmukto yāti sūryasalokatām.

Textgruppe II.

(Mt. 11.1—39; P.1. I. 8.36—75^a; P.2. V. 8.35—74; cfr. A. 273.1—4; Kū. 20.1—4^a; L. 65.2—17^a.)

Ādityavaṃśam akhilaṃ vada sūta¹⁾ yathākramam |
Somavaṃśam ca tattvajña yathāvad vaktum arhasi! || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:

Vivasvān Kaśyapāt pūrvam Adityām abhavat sutah¹⁾, |
tasya patnitrayaṃ tadvat: Saṃjñā Rājñi Prabhā tathā. || 2 ||
Raivatasya sutā Rājñi Re¹vataṃ suṣuve sutam, |
Prabhā Prabhātam suṣuve, Tvāṣṭri Saṃjñā tathā manum, || 3 ||
Yamaś ca Yamunā caiva yamalau tu babhūvatuḥ. |
tatas tejomayaṃ rūpam asahantī Vivasvataḥ || 4 ||
nārīm utpādayāmāsa svaśarīrād aninditām¹⁾ |
Tvāṣṭri svarūparūpeṇa nāmnā Chāyēti bhāminī. || 5 ||

purataḥ saṃsthitāṃ dṛṣtvā | kim karomti purataḥ
Saṃjñā tāṃ pratyabhāṣata: | saṃsthitām¹⁾ tāṃ abhāṣata: |

Chāye tvam bhaja bhartāraṃ madīyaṃ ca¹⁾ varānane || 6 ||
apatyāni madiyāni māṭṛsnehena pālaya! |
tathēty uktvā ca¹⁾ sā devam agāt kāmāya²⁾ suvratā. || 7 ||
kāmāyāmāsa devo 'pi Saṃjñēyam iti cādarāt. |
janayāmāsa Sāvarniṃ¹⁾ manuṃ manusvā²⁾rūpiṇam, || 8 ||
savarṇatvāc ca Sāvarni¹⁾ manor Vaivasvatasya ca²⁾. |
tataḥ Śaniṃ³⁾ ca Tapatīm Viṣṭim⁴⁾ caiva krameṇa tu⁵⁾ || 9 ||
Chāyāyāṃ janayāmāsa Saṃjñēyam iti Bhāskarahaḥ. |
Chāyā svaputre 'bhya¹⁾dhikaṃ sneham²⁾ cakre manau tadā³⁾. || 10 ||

1 = Mt. 11.1; P.1 I. 8.36; P.2 V. 8.35. 1) P.1.P.2 brahman.

2 = Mt. 11.2; P.1 I. 8.37; P.2 V. 8.36. 1) P.1 purā.

3 = Mt. 11.3; P.1 I. 8.38; P.2 V. 8.37, 38^a. 1) P.2 Rai.

4 = Mt. 11.4; P.1 I. 8.39; P.2 V. 8.38^b, 39^a.

5 = Mt. 11.5; P.1 I. 8.40; P.2 V. 8.39^b, 40^a. 1) P.2 -tā.

6^a = Mt. 11.6^a.

6^a = P.1 I. 8.41^a; P.2 V. 8.40^b.

1) P.2 -tā.

6^b = Mt. 11.6^b; P.1 I. 8.41^b; P.2 V. 8.41^a. 1) Mt. asmadiyaṃ; P.1 -yam tam.

7 = Mt. 11.7; P.1 I. 8.42; P.2 V. 8.41^b, 42^a. 1) Mt. tu. 2) Mt.T. agamat kvāpi.

8 = Mt. 11.8; P.1 I. 8.43; P.2 V. 8.42^b, 43^a. 1) P.2 -ṇam. 2) Mt. -sa tasyāṃ tu putraṃ ca manu-.

9 = L. 65.5^b = b; Mt. 11.9; P.1 I. 8.44; P.2 V. 8.43^b, 44^a. 1) P.1 -ṇer; P.2 -ṇo. 2) P.1 tu. 3) P.1 sūtām; P.2 Śanaścaram. 4) P.1 Tvāṣṭrīm. 5) L. yathākramam.

10 = L. 65.6^a = b; Mt. 11.10; P.1 I. 8.45; P.2 V. 8.44^b, 45^a. 1) P.1 tv abhya-. 2) P.2T. manas. 3) Mt.T. tathā.

pūrvo manus tac¹⁾ cakṣāma²⁾, Yamas tu³⁾ krodhamūrchitaḥ |
 sam⁴⁾tarjayāmāsa⁵⁾ tadā⁶⁾ pādām udyamyā⁷⁾ dakṣiṇam. || 11 ||
 śasāpa ca Yamaḥ Chāyā: savraṇaḥ¹⁾ kṛmisaṃyutaḥ |
 pādo 'yam eko bhavitā pūyaṣṇitavisravaḥ! || 12 ||
 nivedayāmāsa pitur Yamaḥ śāpena dharsitaḥ¹⁾; |
 niṣkāraṇam ahaṃ śapto mātrā deva sakopaya. || 13 ||
 bālabbhāvān mayā kimcid udyataś caraṇaḥ sakṛt⁴⁾, |
 manunā vāryamāṇāpi mama śāpam adād²⁾ vibho. || 14 ||
 prāyo na mātā śāsmākam, asamā snehato yataḥ¹⁾. |
 devo 'py āha Yamaḥ bhūyaḥ: kim karomi mahāmate²⁾ || 15 ||
 saukhyāt¹⁾ kasya na duḥkham syād? athavā karma-samtatiḥ |
 anivāryā Bhavasyāpi; kā kathānyeṣu jantuṣu? || 16 ||
 kṛkāvākus tava pade sa¹⁾ kṛmīn²⁾ bhakṣayisyati |
 kleḍam ca rudhiraṃ caiva vatsāyam apaneṣyati³⁾. || 17 ||
 evam uktas tapas tepe Yamas¹⁾ tivrāṃ mahāyāśāḥ²⁾ |

Gokarṇatīrthe vairāgyāt
 phalapatrā'nilāśanaḥ. || 18 ||
 śrādhayan Mahādevaṃ
 yāvad varṣāyutāyutam, |
 varam prādān Mahādevaḥ
 samtusṭaḥ śūlabhṛt tadā. || 19 ||

vairāgyāt Puṣkare tīrthe
 phalaphenānilāśanaḥ || 18 ||
 pitāmahaṃ samārādhya
 yāvad varṣāyutam¹⁾ punaḥ, |
 tapaḥprabhāvād deveśaḥ
 samtusṭaḥ Padmasambhavaḥ. || 19 ||
 vavre sa lokapālatvaṃ pitṛlokaṃ tathākṣayam¹⁾ |
 dharmādharmaṃtmaḥkasyāśya²⁾ jagatas tu parikṣaṇam, || 20 ||

11 = L. 65.6^b, 7^a; Mt. 11.11; P.1 I. 8.46; P.2 V. 8.45^b, 46^a. 1) L. na; Mt. tu. 2) P.2 cakṣame; P.1 na cakṣame manus pūrvas. 3) Mt. na Yamaḥ; P.1 tad Yamaḥ. 4) P.2 tāṃ. 5) L. -tāḍayāmāsa. 6) L. ruṣā. 7) P.1P.2 utkṣipya.

12 = Mt. 11.12; P.1 I. 8.47; P.2 V. 8.46^b, 47^a. 1) Mt. sakṣataḥ; P.1 bhavatu

13 = Mt. 11.13; P.1 I. 8.48; P.2 V. 8.47^b, 48^a. 1) Mt. -pād amarṣitaḥ

14 = Mt. 11.14; P.1 I. 8.49; P.2 V. 8.48^b, 49^a. 1) P.2T. kvacit. 2) P.2 māṃ śasāpa madād.

15 = Mt. 11.15; P.1 I. 8.50; P.2 V. 8.49^b, 50^a. 1) Mt. śāpenāhaṃ yato hataḥ.

16 = Mt. 11.16; P.1 I. 8.51; P.2 V. 8.50^b, 51^a. 1) Mt. maurkhyāt.

17 = Mt. 11.17; P.1 I. 8.52^a(^b); P.2 V. 8.51^b, 52^a. 1) Mt. -kur mayā datto yaḥ. 2) P.1 kṛmīm. 3) P.1 khañjaṃ ca ruciraṃ caiva pādām etad bhaviṣyati.

18^a = Mt. 11.18^a; P.1 I. 8.53^a; P.2 V. 8.52^b. 1) P.1 -tas samāśvastas tapas; P.2 uktvā tu (uktas tu) śaptaś ca (cakre sa) tapas.

2) P.1 cakāra ha.

18^b = L. 65.(9^a); Mt. 11.18^b. 1) L. so 'pi Gokarṇam śrītya phala-kenā.

18^b = P.1 I. 8.53^b; P.2 V. 8.53^a.

19 = L. 65.9^b = a; Mt. 11.19.

19 = P.1 I. 8.54; P.2 V. 8.53^b, 54^a.

1) P.2T. -śasatam.

20 = Mt. 11.20; P.1 I. 8.55; P.2 V. 8.54^b, 55^a. 1) Mt. -ke nṛpālayam.

2) Mt. -kasyāpi.

evam sa lokapālatvam | evam sa lokapālatvam
 āgamac Chūlapāṇinā¹⁾ | āgamat Padmasambhavāt |
 pitṛṇām ādhi¹⁾patyaṃ ca dharmādharmaśya cānagha²⁾. || 21 ||
 Vivasvān atha taj jñātvā Saṃjñāyāḥ karmaceṣṭitam |
 Tvaṣṭuḥ samīpam āgamad¹⁾ ācacakṣe ca²⁾ roṣavān. || 22 ||
 tam uvāca tatas Tvaṣṭā sāntvapūrvam *idaṃ vacaḥ*¹⁾: |
 tavāsahanti bhagavaṃs tejas²⁾ tivraṃ tamonuda³⁾ || 23 ||
 vaḍavārūpam āsthāya matsakāśam ihāgatā¹⁾. |
 nivāritā mayā sā tu²⁾ tvadbhayaena divaspate³⁾: || 24 ||
 yasmād avijñātatayā¹⁾ matsakāśam ihāgatā; |
 tasmān madīyaṃ bhavaṇam praveṣṭuṃ na tvam arhasi²⁾. || 25 ||
 evam uktā jagāmātha¹⁾ Marudeśam aninditā |
 vaḍavārūpam āsthāya bhūtale sampratiṣṭhitā²⁾. || 26 ||
 tasmāt prasādam kuru me, yady¹⁾ anugrahabhāg aham: |
 apanegyāmi te tejaḥ kṛtvā yantre²⁾ divākara³⁾, || 27 ||
 rūpam tava kariṣyāmi lokānandakaram praḥho. |
 tathēty uktāḥ sa raviṇā bhramau¹⁾ kṛtvā divākaram || 28 ||
 pṛthak cakāra tat tejaś¹⁾, cakram Viṣṇor akalpayat²⁾ |
 triśūlam cāpi Rudrasya vajram Indrasya cādḥikam³⁾ || 29 ||
 Dāitya-Dānava-saṃhartuḥ¹⁾ sahasra²⁾kirāṇātmakam. |
 rūpam cāpratīnam cakre Tvaṣṭā padbhyām ṛte mahat, || 30 ||
 na śśākātha¹⁾ tad²⁾ draṣṭuṃ pādārūpam raveḥ punaḥ. |
 adyāpi ca³⁾ tataḥ pādau na kaścit kārayet kvacit, || 31 ||

21^a = L. 65.(10^a); Mt. 11.21^a. 1) L. 21^a = P.1 I. 8.56^a; P.2 V. 8.55^b.

Bhavaprasādād āgatya loka-
 pālatvam uttamam.

21^b = L. 65.10^b; Mt. 11.21^b; P.1 I. 8.56^b; P.2 V. 8.56^a. 1) Mt. cādhi-
 2) L. tu śāpamokṣam tathaiva ca.

22 = Mt. 11.22; P.1 I. 8.57; P.2 V. 8.56^b, 57^a. 1) P.2 āgama.
 2) P.1P.2 sa.

23 = Mt. 11.23; P.1 I. 8.58; P.2 V. 8.57^b, 58^a. 1) Mt. dvijottamāḥ; P.2
 tadā v-. 2) Mt. mahas. 3) Mt. -dam.

24 = L. 65.12^b = a; Mt. 11.24; P.1 I. 8.59; P.2 V. 8.58^b, 59^a. 1) L. tapas
 tepe tu suvratā. 2) P.1 sā ca; P.2 Saṃjñā. 3) Mt. tvayā caiva
 divākara.

25 = Mt. 11.25; P.1 I. 8.60; P.2 V. 8.59^b, 60^a. 1) P.1P.2 avijñātamanā.
 2) P.1 na tavārhati; P.2 tavārhitam.

26 = Mt. 11.26; P.1 I. 8.61; P.2 V. 8.60^b, 61^a. 1) P.1P.2 V. jagāmāsa.
 2) P.2 -ti sthitā.

27 = Mt. 11.27; P.1 I. 8.62; P.2 V. 8.61^b, 62^a. 1) P.2 yad. 2) Mt. -jo
 yantre kṛtvā. 3) P.1 -ram.

28 = Mt. 11.28; P.1 I. 8.63; P.2 V. 8.62^b, 63^a. 1) P.1P.2 -me.

29 = Mt. 11.29; P.1 I. 8.64; P.2 V. 8.63^b, 64^a. 1) P.1 -ra tejaś ca.
 2) P.1 prakalpajāt; P.2 V. -yan. 3) P.1 cāparam.

30 = Mt. 11.30; P.1 I. 8.65; P.2 V. 8.64^b, 65^a. 1) P.1P.2 -tr. 2) P.2
 prasanna-.

31 = Mt. 11.31; P.1 I. 8.66; P.2 V. 8.65^b, 66^a. 1) P.1 -ka ca. 2) P.2 tam.
 3) Mt. arcāsv api.

yah karoti, sa pāpiṣṭhām¹⁾ gatim āp²⁾noti ninditām, |
 kuṣṭharogam avāpnoti loke 'smin duḥkhasamyutaṃ³⁾. || 32 ||
 tasmāc ca¹⁾ dharmakāmārthī citreṣv āyataneṣu ca |
 na kvacit kārayet pādaḥ devadevasya dhīmataḥ. || 33 ||
 tataḥ sa bhagavān gatvā bhūrlokaṃ amarādhipaḥ |
 kāmāyāmasa kāmārto¹⁾ mukha eva divākaraḥ || 34 ||
 aśvarūpeṇa mahatā tejasā ca samanvitaḥ¹⁾. |
 Saṃjñā ca manasā kṣobham agamad bhayavihvalā || 35 ||
 nāsāpuṭābhyaṃ utsrṣṭam¹⁾ paro 'yam iti śaṅkayā. |
 tasyātha reṭaso²⁾ jātvā Aśvināv iti naḥ śrutam³⁾. || 36 ||
 Dasrau suta¹⁾tvāt saṃjātau Nāsatyau nāsikāgrataḥ. |
 jñātvā cirāc ca sā²⁾ devaṃ saṃtoṣaṃ agamat param, || 37 ||
 vimānenāgamat svargaṃ patnyā¹⁾ saha mudānvitā²⁾. |
 Sāvarno³⁾ 'pi manur Merāv adyāpi tapate tapaḥ⁴⁾. || 38 ||
 Śanis tapobalāc cāpi grahāṇaṃ samatāṃ gataḥ¹⁾. |
 Yamunā Tapatī caiva punar²⁾ nadyau babhūvatuḥ, |
 Viṣṭir ghorātmikā tadvat kālatvena vyavasthitā. || 39 ||

- 32 = Mt. 11.32; P.1 I. 8.67; P.2 V. 8.66b, 67a. 1) P.1 -ṭho. 2) P.2 prā-
 3) Mt. -taḥ; P.1 -jñitam.
 33 = Mt. 11.33; P.1 I. 8.68; P.2 V. 8.67b, 68a. 1) P.1 -mān na.
 34 = Mt. 11.34; P.1 I. 8.69; P.2 V. 8.68b, 69a. 1) P.2 -tām.
 35 = Mt. 11.35; P.1 I. 8.70; P.2 V. 8.69b, 70a. 1) P.2 samāvṛtaḥ.
 36 = Mt. 11.36; P.1 I. 8.71; P.2 V. 8.70b, 71a. 1) P.2 utkṣiptam. 2) Mt.
 tadretasas tato; P.2 retrasto. 3) Mt. niścitam.
 37 = Mt. 11.37ab; P.1 I. 8.72; P.2 V. 8.71b, 72a. 1) P.1P.2. śruti-. 2) Mt.
 P.1 taṃ.
 38 = Mt. 11.37c, 38a; P.1 I. 8.73; P.2 V. 8.72b, 73a. 1) P.1 svarge patnyā;
 P.2 palyā. 2) P.1P.2 mudānvitaḥ. 3) P.1 Sāvarno. 4) Mt.
 adyāpy āste tapodhanaḥ.
 39 = Mt. 11.38b, 39; P.1 I. 8.74, 75a; P.2 V. 8.73b, 74. 1) Mt. -lād āpa
 grahasānyam tataḥ punaḥ. 2) P.2 ubhe.

2. Kapitel.

Textgruppe I.

A.

(Bd. II. 60.2—63.89; Br. 7.1—109; H. 613—729; Śīdh. 60.1—91;
Vā. 85.3b—88.90; cfr. A. 273.4—26^a; Bhg. IX. 1.10—7.6; De. VII. 2.16—28.83;
Ga. 138.1—26^a; Kū 20.4^b—31; L. 65.17^b—48; Mr 111.4—136 38; Vi. IV. 1.1—3.12.)

Manor Vaivasvatasyāsan¹) putrā vai nava²) tatsamāh. |
Ikṣvākuś caiva³) Nābhāgo⁴) Dhṛṣṭaḥ⁵) Śaryātir eva ca || 1 ||
Nariṣyantas tathā¹) Prāmśur²) Nābhāgāriṣṭa³saptamāh⁴) |
Karūṣas ca Pṛṣadhraś ca navaite mānavāḥ smṛtāḥ⁵). || 2 ||
akarot putrakāmas tu manur¹) iṣṭim prajāpatih |
Mitrā-Varuṇayor viprāḥ¹) pūrvam eva mahāmātiḥ²) || 3 ||
anutpanneṣu navasu¹) putreṣv eteṣu bho dvijāḥ²). |
tasyām ca³) vartanānāyām iṣṭyām ca⁴) dvijasattamāḥ⁵) || 4 ||
Mitrā-Varuṇayor aṃṣe manur āhutim¹) ājuhōt²) |
tatra divyāambaradharā divyābharaṇabhūṣitā || 5 ||

1 = A. 273.5; Bd. II. 60.2; Br. 7.1; De. VII. 2.18^b = b; H. 613; Kū. 20.4^b, 5^a; L. 65.17^b, 18^a; Śīdh. 60.1; Vā. 85.3^b, 4^a. 1) Bd. tasmād Vaivasvatāt; Kū.L. manos tu prathamasyāsan; Vā. manōḥ prathamajasyāsan. 2) A. vai na ca; Bd. jajñire daśa; Kū.L.Vā. nava putrās tu. 3) De -kur atha; Bd. ca Nṛgas; Śīdh. -kuḥ Śivi-; Vā. -kur Nahuśas. 4) Bd.Vā. caiva; L. -kur Nabhagaś caiva; Śīdh. -gau. 5) H.Śīdh. Dhṛṣṇuḥ.

2 = A. 273.6; Bd. II. 60.3; Br. 7.2; De. VII. 2.19; H. 614; Kū. 20.5^b, 6^a; L. 65.18^b, 19^a; Śīdh. 60.2^a = a; Vā. 85.4^{bc}. 1) Br.Kū.L. -tas ca; H. Nariṣya-Prāmśu-; Śīdh. Nariṣyanto 'tha. 2) Br. ṣaṣṭho vai; H. -ṣaṣṭhās; Kū. ca Nābhāgo; L. vai dhīmān; Śīdh. Nābhāgaḥ. 3) A. Nābhāgādyāṣṭa-; Bd. Nābhāgo Diṣṭa; Br. Prāmśū Riṣṭas ca; De. Nṛgodīṣṭas ca; Kū. hy Ariṣṭaḥ Karuṣas; L.Vā. Nābhāgo 'riṣṭa; Śīdh. Karūṣas ca. 4) A. -sattamāḥ; Bd.Vā. eva ca; Br. De. -ṭaḥ saptamāḥ; Kū. tathā; Śīdh. Priyavrataḥ. 5) A. Ayodhyāyām mahābalāḥ; Br. munisattamāḥ; H. Bharatarṣabha; Kū. Pṛṣadhraś ca mahātejā navaite Śakrasamṇibhāḥ.

3^a = Bd. II. 60.5^a; Br. 7.3^a; H. 615^a; Śīdh. 60.2^b; Vā. 85.6^a. 1) Bd.Vā. athākarot putrakāmaḥ parām.

3^b = Br. 7.3^b; H. 615^b. 1) H. tata. 2) H. viśāmpate.

4 = Br. 7.4; H. 616; Śīdh. 60.3^a = a1bII. 1) Br. bahuṣu; Śīdh. putreṣu. 2) H. Bhārata. 3) H. tu. 4) Śīdh. tatrēṣṭyām. 5) H. Bharatasattama; Śīdh. sambabhūva ha.

5 = Bd. II. 60.5^b, 6^a; Br. 7.5; H. 617^a, 619^a; Śīdh. 60.3^b = b; Vā. 85.6^b, 8^a. 1) Bd. analāhutim. 2) Bd. eva yat; Br. āvahat; Br.V.Vā. āvapāt.

divyasambhananā caiva Ilā¹⁾ jajña iti²⁾ śrutiḥ³⁾. |
 tām Ilēty⁴⁾ eva⁵⁾ hōvāca manur daṇḍadbaras tadā⁶⁾: || 6 ||
 anugacchasva mām¹⁾ bhadre²⁾! tam³⁾ Ilā⁴⁾ pratyuvāca ha |
 dharmayuktam idaṃ vākyam^{b)} putrakāmaṃ prajāpatim: || 7 ||

Ilōvāca:

Mitrā-Varuṇayor aṃśe jātāsmi vadatām vara, |
 tayoh sakāśam yāsyāmi, mā no¹⁾ dharmo²⁾ hato³⁾ vadhīt⁴⁾! || 8 ||
 saivam¹⁾ uktvā manuṃ²⁾ devaṃ³⁾ | saivam²⁾ uktvā punar devī
 Mitrā-Varuṇayor Ilā⁴⁾ | tayor antikam āgamat. |
 gatvāntikam varārohā prāñjalir vākyam abravīt: || 9 ||
 aṃśe 'smi¹⁾ yuvayor jātā, devau²⁾, kiṃ karavāṇi vām? |
 manunaiivāham³⁾ uktāsmi⁴⁾: anugacchasva mām iti! || 10 ||
 tām¹⁾ tathāvādinīm sādhvīm | tathā tu vadatīm¹⁾ sādhvīm
 Ilām dharmaparāyaṇām²⁾ | Idām āśritya tāv ubhau |
 Mitraś ca Varuṇaś cōbhāv | devau ca Mitrā-Varuṇāv
 ūcatuḥ tām dvijottamāḥ³⁾: || 11 || | idaṃ vacanam ūcatuḥ: || 11 ||
 anena tava dharmajñe¹⁾ praśrayeṇa damena ca |
 satyena caiva suśroṇi prītau svo²⁾ varavarṇini. || 12 ||

6 = Bđ. II. 60.6^b, 7^a; Br. 7.6; H. 619^b, 620^a; Śidh. 60.4; Vā. 85.7^b, 8^a.
 1) H.Śidh.Vā. Idā. 2) H.Vā. jajñe iti; Śidh. jajñe 'tha. 3) Bđ.
 śrutam; Śidh. viśrutā. 4) Śidh.Vā. Idēty. 5) Bđ.Vā. atha.

6) Bđ. tataḥ; Śidh. tathā; Vā smṛtaḥ.

7 = Bđ. II. 60.7^b, 8^a; Br. 7.7; H. 620^b, 621; Śidh. 60.5; Vā. 85.8^b, 9^a.

1) Bđ. anugacchasva; Vā. anugacchāmi. 2) Bđ.Vā. bhadrām;
 Śidh. ehi. 3) Bđ.Vā. te. 4) Śidh. Idā. 5) Vā. vācyam.

8 = Bđ. II. 60.8^b, 9^a; Br. 7.8; H. 622; Śidh. 60.6; Vā. 85.9^b, 10^a.

1) Bđ. mā 'to; Br.H. na mām; Śidh. na me '-. 2) Br. dharmā-
 3) Br. -hatām; Śidh. hi tad. 4) Br. kuru; H. 'badhīt; Śidh.
 bhavet.

9^a = Br. 7.9^a; H. 623^a; Śidh. 60.7^a. | 9^a = Bđ. II. 60.9^b; Vā. 85.10^b. 1) Bđ.
 1) Śidh. evam. 2) Śidh. yayau. | evam.

3) Śidh. sā tu. 4) Śidh. ataḥ.

9^b = Bđ. 60.10^a; Br. 7.9^b; H. 623^b; Śidh. 60.7^b; Vā. 85.11^a.

10 = Bđ. 60.10^b, 11^a; Br. 7.10; H. 624; Śidh. 60.8^a = a; Vā. 85.11^b, 12^a.

1) Bđ. aṃśe 'smin; Śidh. aṅgāsmin. 2) Śidh. brūta. 3) Br.H.
 -nā cāham. 4) Br. uktā vā; H. uktā vai.

11 = Br. 7.11; H. 625; Śidh. 60.8^b = a.

1) Br. tau. 2) Śidh. Mitrā-
 Varuṇāv ūcatuḥ. 3) H. -tur
 yan, nibodha tat.

11 = Bđ. II. 60.11^b, 12^a; Vā. 85.12^b, 13^a.

1) Bđ. bruvatīm.

12 = Bđ. II. 60.12^b, 13^a; Br. 7.12; H. 626; Śidh. 60.9; Vā. 85.13^b, 14^a.

1) Br.H. dharmeṇa. 2) Bđ. svau; Śidh. dvau.

āvayos tvam mahābhāge khyātim kanyēti¹⁾ yāsyasi²⁾, |
 | manor vaṃśakaraḥ putras tvam eva ca bhaviṣyasi || 13 ||
 Sudyumna iti vikhyātas triṣu lokeṣu *pūjitaḥ*¹⁾ |
 jagatpriyo dharmāśilo manor vaṃśavivardhanaḥ. || 14 ||
 nivṛttā sā tu tac chrutvā | sā tu devī varam labdhvā
 gacchantī pitur antikam¹⁾ | | nivṛttā pitaram prati |
 Budhenāntaram¹⁾ āsādyā maithunāyōpamantritā²⁾. || 15 ||
 Somaputrād¹⁾ Budhāc *cāsyām*²⁾ Ailo³⁾ jajñe Purūravāḥ. |
 janayitvā *tataḥ* sā tam²⁾ | Budhāt sā janayitvā tu
 Ilā³⁾ Sudyumnatām⁴⁾ gatā. || 16 || | Sudyumnatvam¹⁾ punar gatā²⁾. || 16 ||
 Sudyumnasya tu dāyādās trayāḥ paramadhārmikāḥ: |
 Utkalāś¹⁾ ca Gayaś²⁾ caiva Vinatāśvas³⁾ *tathaiiva ca*⁴⁾. || 17 ||
 Utkalasy-Ōtkalam¹⁾ *raṣṭram*²⁾, Vinatāśvasya³⁾ paścimam⁴⁾, |
 dik pūrvā *tasya*⁵⁾ *rājarṣer*⁶⁾, Gayasya tu⁷⁾ Gayā purī⁸⁾. || 18 ||
 praviṣṭe tu¹⁾ manau *tasmin*²⁾ *prajāḥ srṣṭvā*³⁾ *divākaram*⁴⁾ |
 daśadhā tad dadhat⁵⁾ kṣatram⁶⁾ akarot pṛthivīm imām⁷⁾. || 19 ||

13^a = Bḍ. II. 60.13^b; Br. 7.13; H. 627^a; Śidh. 60.10^a; Vā. 85.14^b.

1) Br.H. kanyēti; Śidh. caiva; Vā. kanyā. 2) Bḍ.Vā. -ye pra-
 yāsyasi; Śidh. gamiṣyasi.

| 13^b = Br. 7.14^a; H. 627^b; Śidh. 60.10^b.

14 = Bḍ. II. 60.14; Br. 7.14^b, 15^a; H. 628; Śidh. 60.11; Vā. 85.15.

1) Br H. śobhane; Śidh. viśrutaḥ.

15^a = Br. 7.15^b; H. 629^a; Śidh. 60.12^a. | 15^a = Bḍ. II. 60.15^b; Vā. 85.16^b.

1) Br. antikāt.

15^b = Bḍ. II. 60.16^a; Br. 7.16^a; H. 629^b; L. 65.24^a; Śidh. 60.12^b; Vā. 85.17^a.

1) Bḍ. -nōttaram. 2) L. -nāya pravartitā.

16^a = Bḍ. II. 60.16^b; Br. 7.16^b; H. 630^a; L. 65.24^b; Śidh. 60.13^a; Vā. 85.17^b.

1) Śidh. Somasya putras. 2) Br. viprās; H. rājams; L. cāpi;
 Śidh. tāsyam tu; Vā. cāsyā. 3) Br.H. tasyām; Śidh. putro.

16^b = Br. 7.17^a; H. 630^b; Śidh. 60.13^b.

1) H. sutam; Śidh. tu sā.

2) Śidh. putram. 3) Śidh.

punaḥ. 4) Śidh. -kam.

16^b = Bḍ. II. 60.17^a; Vā. 85.18^a.

1) Vā. Sudyumnam. 2) Vā.

āgatā.

17 = Bḍ. II. 60.17^b, 18^a; Br. 7.17^b, 18^a; H. 631; Kū. 20.9^b = b; L. 65.26^b
 = b; Śidh. 60.14; Vā. 85.18^b, 19^a. 1) Kū. Utkalam; L. Utkalāś.

2) Kū. Gayam; L. Gayaś. 3) Bḍ. -taś ca; Kū. Vinatam. 4) Br.
 ca bho dvijāḥ; H. ca Bhārata; Śidh. ca vīryavān.

18 = A. 273.8^b, 9^a; Bḍ. 60.18^b, 19^a; Br. 7.18^b, 19^a; H. 632; L. 65.27^a(^b);

Śidh. 60.15; Vā. 85.19^{bc}. 1) Br.H.Śidh. -sy-Ōtkalā. 2) Br. viprā;
 H. rājan; Śidh. vipra. 3) Bḍ. -tasyāpi. 4) A.H. Śidh. -mā; Br. -māḥ.
 5) Vā T. dikṣv avātasya. 6) A. rājavaryasya; Br. munisārdūla;
 H. Bharataśreṣṭha; Śidh. munisārdūla. 7) A. ca. 8) Br.Śidh.
 smṛtā; L. Gayā Gayasya cākhyātā purī paramaśobhanā.

19 = Bḍ. II. 60.19^b, 20^a; Br. 7.19^b, 20^a; H. 633; Śidh. 60.16; Vā. 85.20.

Ikṣvākur *jyeṣṭhadāyādo*¹⁾ *madhyadeśam*²⁾ avāptavān³⁾. |
 kanyābhāvāt tu⁴⁾ Sudyumno *naiva*⁵⁾ *bhāgam*⁶⁾ avāptavān⁷⁾. || 20 ||
 Vasiṣṭhavacanāt *tv*¹⁾ āsit Pratiṣṭhāne²⁾ *mahādvyutiḥ*³⁾ |
 pratiṣṭhā⁴⁾ dharmarājasya Sudyumnasya⁵⁾ *mahātmanāḥ*⁶⁾. || 21 ||
 tat Purūravase prādād rājyaṃ¹⁾ prāpya mahāyaśāḥ²⁾ |
 mānaveyo³⁾ *mahābhagaḥ*⁴⁾ strīpumsor lakṣaṇair⁵⁾ *yutaḥ*⁶⁾ || 22 ||
 dhṛtavān ya¹⁾ Ilēty evaṃ
 Sudyumnēti ca²⁾ viśrutāḥ. |

etac chrutvā tu ṛṣayaḥ papracchus *tadanantaram*¹⁾ |
 mānavaḥ sa tu Sudyunnāḥ sribhāvam agamat katham? || 22₁ ||
 sūta uvāca:
 purā maheśvaraṃ draṣṭuṃ kumārās Sanakādayaḥ |
 Ilāvṛtaṃ samājagmur dadṛṣur vṛṣabhadhvajam. || 22₂ ||
 Umayā ramamāṇaṃ taṃ vilokya pihite sthale |
 pratijagmus tataḥ sarve, vṛṣṭitābhūc Chivāpy atha. || 22₃ ||

- 1) Vā. pravīṣṭe. 2) Br. viprā; H. tāta; Śīdh. tāte. 3) Br.H. divākaram; Śīdh. divākaramataṃ. 4) Br. arimdamam; H. arimdama; Śīdh. mune; Vā. divākaraḥ. 5) Bḍ. dadhāt; Br. tat punaḥ; Śīdh. tatra tat. 6) Śīdh.Vā. kṣetram. 7) Śīdh. manuḥ.
 20 = Bḍ. II. 60.20b, 21^a; Br. 7.20b, 21^a; H. 634b, 635^a; L. 65.25b, 29^a; Śīdh. 60.17^a = a; Vā. 85.21. 1) Bḍ. -kur eva dāyādo; Śīdh. -kuḥ śreṣṭhadāyādo; Vā. -kur eva dāyādān. 2) Bḍ. bhāgam daśamam; Vā. anyān daśa. 3) Bḍ. aptavān; Vā. samāpnuyāt. 4) L. ca. 5) Br. naitad; H.Śīdh. nainam. 6) Br. rājyam; H. guṇam. 7) Vā. avāpnuyāt.
 21 = Bḍ. II. 60.21b, 22^a; Br. 7.21b, 22^a; H. 635b, 636^a; L. 65.29b, 30^a; Śīdh. 60.17b, 18^a; Vā. 85.22. 1) Bḍ.Vā. cā-; Śīdh. -nād ā-. 2) Śīdh. Pratiṣṭhānam; Vā. T. pratiṣṭhā no. 3) Br.H.Śīdh. mahātmanāḥ. 4) Bḍ. Śīdh. pratiṣṭhām. 5) Śīdh. Sudyumno 'tha. 6) Br. divijottamāḥ; H. Kurūdvaha; Śīdh. tato dadau.
 22 = A. 273.10^a = a; Br. 7.22b, 23^a; H. 636b, 640^a; L. 65.30bc; Śīdh. 60.18b, 19^a; Vā. 85.23ab. 1) Vā. rāṣṭram. 2) A. Sudyumno rājyam āpya tu. 3) Śīdh. mānavo yo; Vā. mānavebhyo. 4) Br. munīśreṣṭhāḥ; H. mahārāja; Śīdh. munīśreṣṭha; Vā. mahābhāgā. 5) L. lakṣaṇā-; Śīdh. lakṣaṇaḥ; Vā. lakṣaṇam. 6) L. -ṇānvitāḥ; Śīdh. prabhuḥ; Vā. prati.

23^a = Br. 7.23b; H. 640b.

1) Br. dhṛtavāms tām.

2) H. Sudyunnāś cēti.

22₁ = Bḍ. II. 60.22bc; Vā. 85.24. 1) Bḍ. papracchu sūtajam

prati.

22₂ = Bḍ. II. 60.23.

22₃ = Bḍ. II. 60.24.

provāca vacanaṃ devī priyahetoḥ priyaṃ priyā : |
 imaṃ¹⁾ mamâśramam²⁾ deva yaḥ punān sampravvekṣyati, || 224 ||
 bhaviṣyati dhruvaṃ nārī sa¹⁾ tulyâpsarasam śubhā. |
 tatra sarvāṃ bhūtāni piśācāḥ paśavaś ca ye, || 225 ||
 strībūtāḥ saha Rudreṇa kṛīḍanty apsaraso yathā. |
 Umāvanam praviṣṭas tu sa rājā mṛgayām gataḥ || 226 ||
 piśācāḥ saha bhūtais tu Rudre¹⁾ strībhāvam āsthite. |
 tasmāt sa rājā Sudyumnaḥ strībhāvaṃ labdhavān punaḥ |
 mahādevaprasādāc ca mānavatvam²⁾ avāptavān³⁾. || 227 ||

Nāriṣyantāḥ¹⁾ Śakāḥ²⁾ putrā,
 Nābhāgasya tu *bho dvijāḥ*³⁾ || 23 ||
 Ambarīṣo 'bhavat putraḥ¹⁾
 pārthivarṣabhasattamaḥ²⁾, |
 Dhṛṣṭasya³⁾ Dhārṣṭakam⁴⁾ kṣatram⁵⁾
 raṇadhṛṣṭam⁶⁾ babbhūva ha. || 24 ||

nisargaṃ manuputrāṇāṃ vistareṇa nibodhata ! |
 Prṣadhro himsayitvā tu guror gām niśy¹⁾ abhakṣayat²⁾ || 24₁ ||
 śāpāc chūdratvam āpannaś Cyavanasya mahātmanaḥ. |
 Karūṣasya tu Kārūṣāḥ kṣatriyā yuddhadurmadāḥ, || 24₂ ||
 sahasrakṣatriyagaṇo¹⁾ vikrāntaḥ sambabhūva ha. |
 Nābhāgodīṣṭaputras²⁾ tu vidvān āsīd Bhalandanaḥ. || 24₃ ||

224 = Bḍ. II. 60.25; Vā. 85.25^{ab}. 1) Vā. same; Bḍ. ima.

2) Vā. mamâśrame.

225 = Bḍ. II. 60.26; Vā. 85.25^c, 26^a. 1) Vā. sâ.

226 = Bḍ. II. 60.27; Vā. 85.26^b, 27^a.

227 = Bḍ. II. 60.28; Vā. 85.27^b, 28. 1) Vā. Rudreḥ. 2) Vā.

gāṇapatyam. 3) Vā. avāpnuyāt.

23^b = A. 273.10^b; Br. 7.24^a; H. 641^a;
 Śīdh. 60.19^b. 1) A.H. Śīdh.-yataḥ.
 2) Śīdh. Śakā. 3) A. ca Vaiṣ-
 ṇavaḥ; H. Bhārata; Śīdh. suto
 'bhavat

24 = A. 273.11^a = a¹, b¹; Br. 7.24^b, 25^a;
 H. 641^b, 642^a; Śīdh. 60.20^a = a.
 1) A. -ṣaḥ prajāpālo; Śīdh. -ṣas
 tu Vārṣṇeyo. 2) Śīdh. Bāhli-
 kam kṣetram āvasat. 3) A.
 Dhārṣṭakam; H. Dhṛṣṇos tu.
 4) A. Dhṛṣṭataḥ; H. Dhārṣṇa-
 kam. 5) A. kulam. 6) Br.
 -ṇadrṣṭam; H. raṇe dhṛṣṭam.

24₁ = Bḍ. II. 61.1; Vā. 86.1. 1) Vā. gāvam. 2) Bḍ. niśi tatḥṣaye.

24₂ = Bḍ. II. 61.2; Vā. 86.2.

24₃ = Bḍ. II. 61.3; Vā. 86.3. 1) Bḍ. sahasraṃ kṣ; Vā. -gaṇa-
 -vi. 2) Vā. Nābhāgo 'riṣṭa-

Bhalandanasya putro 'bhūt Prāmsūr nāma mahābalaḥ, |
 Prāmsūr eko 'bhavat putraḥ Prajānir iti viśrutāḥ¹⁾. || 244 ||
 Prajāner abhavat putraḥ Khanitro nāma vīryavān, |
 tasya putro 'bhavac chrīmān Kṣupo nāma mahāyāsāḥ. || 245 ||
 Kṣupasya Viṃśaḥ putras tu pratimānam babbhūva ha, |
 Viṃśaputras tu kalyāṇo Vivimśo nāma dhārmikāḥ. || 246 ||
 Vivimśaputro dharmātmā Khaninetraḥ pratāpavān, |
 Kharandhamas tasya putras tretāyugamukhe 'bhavat. || 247 ||
 Kharandhamasutaś cāpi Āvikṣin nāma vīryavān, |
 Āvikṣito vyatikrāmat (!) pitaram guṇavattayā. || 248 ||
 Marutto¹⁾ nāma dharmātmā cakravartisamo nṛpaḥ, |
 Saṃvartena divaṃ nītaḥ sasuhṛt saha bāndhavaiḥ²⁾. || 249 ||
 vivādo 'tra mahān āsit Saṃvartasya Bṛhaspateḥ, |
 rddhim dṛṣṭvā tu yajñasya kruddhas tasya Bṛhaspatiḥ. || 2410 ||
 Saṃvartena hṛte¹⁾ yajñe cukopa subhṛsam²⁾ tadā, |
 lokānāṃ sa hi nāsāya daivatair hi prasāditaḥ. || 2411 ||
 Maruttaś¹⁾ cakravartī sa Nariṣyantam avāptavān²⁾, |
 Nariṣyantasya dāyādo rājā daṇḍadharo Damaḥ³⁾. || 2412 ||
 tasya putras tu vikrānto¹⁾ rājāsīd Rāṣṭravardhanaḥ, |
 Sudhṛtis²⁾ tasya putras tu, Naraḥ Sudhṛtitaḥ³⁾ punaḥ. || 2413 ||
 Kevalas tasya putras tu, Bandhumān Kevalātmajaḥ, |
 atha Bandhumataḥ putro dharmātmā Vegavān nṛpaḥ¹⁾. || 2414 ||
 Budho Vegavataḥ putras, Tṛṇabindur Budhātmajaḥ, |
 tretāyugamukhe rājā tṛṭīye saṃbabbhūva ha. || 2415 ||
 kanyā tu tasya Dravidā¹⁾ mātā Viśravaso hi sā, |
 putras cāsya²⁾ Viśālo 'bhūd rājā paramadhārmikāḥ || 2416 ||
 dāśvān prakhyātaviryaujā¹⁾, Viśālā yena nirmitā, |
 Viśālasya suto rājā Hemacandro mahābalaḥ. || 2417 ||

244 = Bḍ. II. 61.4; Vā 86.4; cfr. Br. 27.26b. 1) Bḍ. prajāpati-
 samo nṛpaḥ; Br. prajāpatir iti smrtaḥ.

245 = Vā. 86.5.

246 = Vā. 86.6.

247 = Vā. 86.7.

248 = Vā. 86.8.

249 = Bḍ. II. 61.5a = b; Vā. 86.9. 1) Vā. T. Manutto. 2) Bḍ.
 sahabāndhavaḥ.

2410 = Bḍ. II. 61.5b, 6a; Vā. 86.10.

2411 = Bḍ. II. 61.6b, 7a; Vā. 86.11. 1) Bḍ. tate. 2) Bḍ. sa
 bhṛsam.

2412 = Bḍ. II. 61.7b, 8a; Vā. 86.12; cfr. Br. 7.27a. 1) Vā. Manut-
 taś. 2) Bḍ. avāsavān. 3) Br. Yamaḥ.

2413 = Bḍ. II. 61.8b, 9a; Vā. 86.13. 1) Bḍ. vijñāto. 2) Vā.
 Sudhṛti. 3) Vā. -dhṛtinaḥ.

2414 = Bḍ. II. 61.9b, 10a; Vā. 86.14. 1) Bḍ. nṛpa.

2415 = Bḍ. II. 61.10b, 11a; Vā. 86.15.

2416 = Bḍ. II. 61.11b, 12a; Vā. 86.16. 1) Bḍ. tasy-Ēḍavidā.
 2) Bḍ. putro yo 'sya.

2417 = Bḍ. II. 61.12b, 13a; Vā. 86.17. 1) Vā. Viśālasya samutpannā.

Sucandra iti vikhyāto Hemacandrād anantarāḥ¹⁾, |
 Sucandra-tanayo rājā Dhūmrāśva itī viśrutāḥ. || 2418 ||
 Dhūmrāśva-tanayo vidvān Sṛñjayaḥ samapadyata, |
 Sṛñjayaśya sutaḥ śrīmān Sahadevaḥ pratāpavān. || 2419 ||
 Kṛśāśvaḥ Sahadevaśya putraḥ paramadhārmikaḥ, |
 Kṛśāśvaśya mahātejāḥ Somadattaḥ pratāpavān || 2420 ||
 Somadattaśya rājarseḥ suto 'bhūj Janamejayaḥ |
 Janamejayaṭmajaś caiva Pramātir nāma viśrutāḥ. || 2421 ||
 Tṛṇabinduprasādena¹⁾ sarve Vaiśālakā nṛpāḥ |
 dīrghāyuso mahātmāno vīryavantaḥ sudhārmikāḥ. || 2422 ||

Śaryāter mithunam tv aśīd: Ānarto¹⁾ nāma viśrutāḥ²⁾ |
 putraḥ Sukanyā kanyā ca³⁾, ya patnī⁴⁾ Cyavanasya ha⁵⁾. || 25 ||
 Ānartasya¹⁾ tu²⁾ dāyādo Revo³⁾ nāma⁴⁾ mahadyutiḥ⁵⁾, |
 Ānarta-vaśayaś⁶⁾ cāśīt⁷⁾ purī cāśya⁸⁾ Kuśasthalī. || 26 ||
 Revasya¹⁾ Raivataḥ putraḥ Kakudmī nāma dhārmikāḥ²⁾ |
 jyeṣṭhaḥ putrasātasyāśīd³⁾ rājyam⁴⁾ prāpya Kuśasthalīm. || 27 ||
 sa kanyāsahitāḥ śrutvā¹⁾ gāndharvaṃ Brahmaṇo 'ntike |
 muhūrtaḥ devasya²⁾ martyam³⁾ bahuyugaṃ vibhoḥ⁴⁾ || 28 ||
 ājagāma yuvavātha¹⁾ svām purīm Yādvair vṛtām |
 kṛtām Dvāravatīm nāma²⁾ bahudvārām manoramām || 29 ||

2418 = Bḍ. II. 61.13^b, 14^a; Vā. 86.18. 1) Vā.T. -taram

2419 = Bḍ. II. 61.14^b, 15^a; Vā. 86.19.

2420 = Bḍ. II. 61.15^b, 16^a; Vā. 86.20.

2421 = Bḍ. II. 61.16^b, 17^a; Vā. 86.21.

2422 = Bḍ. II. 61.17^b, 18^a; Vā. 86.22. 1) Bḍ. -prabhāvena.

25 = A. 273 (11^b); Bḍ. II. 61.18^b, 19^a; Br. 7.27^b, 28^a; H. 642^b, 643^a; L. 66.(47^a) = a^{II}b^I; Śīdh. 60.20^b, 21^a; Vā. 86.23. 1) Vā.T. Ānarto. 2) L. Śaryāter. 3) Br. kanyā Sukanyā ca; H. kanyā Sukanyā-khyā; L. Sukanyā nāma dārikā. 4) Bḍ.Vā. bhāryā yā. 5) Bḍ. ca; Śīdh. hi; Vā. tu; A. Sukany-Ānartau Śaryāter Vairo hy Ānartato nṛpāḥ.

26 = A. 273 12^a = b; Bḍ. 61.19^b, 20^a; Br. 7.28^b, 29^a; H. 643^b, 644^a; Śīdh. 60.21^b, 22^a; Vā. 86.24. 1) Vā. Ānartasya. 2) Śīdh. hi. 3) Br. Raivo. 4) Vā. nāmnā. 5) Bḍ. suvīryavān; Vā. tu vīryavān. 6) Vā. Ānarto vaśaya; Śīdh. -vaśaye. 7) Bḍ.Vā. -yo yasya; Br. caiva; Śīdh. -ye caiva. 8) A. cāśīt; Bḍ.Vā. cāpi; Śīdh. nāma.

27 = A. 273.12^b, 13^a; Bḍ. II. 61.20^b, 21^a; Br. 7.29^b, 30^a; H. 644^b, 645^a; Śīdh. 60.22^b, 23^a; Vā. 86.25. 1) Br. Raivasya. 2) Śīdh. viśrutāḥ; Bḍ.Vā. -ṭho. 3) bhrāṭṛsātasyā-; Br.T.Śīdh. putraḥ sa tasyā-. 4) Vā. rājā.

28 = A. 273 13^b, 14^a; Bḍ. II. 61.21^b, 22^a; Br. 7.30^b, 31^a; H. 645^b, 646^a; Śīdh. 60.23^b, 24^a; Vā. 86.26. 1) Bḍ.Vā. kanyayā saha śrutvā ca. 2) Bḍ.Vā. muhūrtaṃ devadevasya. 3) A. martye; Br. tasthau; H. gatam; Śīdh. jātam. 4) A. gatam; Bḍ. vibho; Br. dvijāḥ; H. prabho; Śīdh. tadā.

29 = A. 273.14^b, 15^a; Bḍ. II. 61.22^b, 23^a; Br. 7.31^b, 32^a; H. 646^b, 647^a; Śīdh.

Bhoja-Vṛṣṇy-Andhakair guptāṃ Vāsudevapurogamaiḥ. |
 tatas tad¹⁾ Raivato jñātvā | tām kathāṃ Raivataḥ¹⁾ śrūtvā
 yathātattvaṃ *dvijottamaḥ*²⁾ || 30 || | yathātattvaṃ arimḍamaḥ || 30 ||
 kanyāṃ *tām*¹⁾ Baladevāya Suvratāṃ²⁾ nāma³⁾ Revatīm |
 dattvā jagāma śikharaṃ⁴⁾ Meros tapasi samsthitaḥ⁵⁾. || 31 ||
 reme Rāmo 'pi¹⁾ dharmātmā Revatyā sahitaḥ *sukhī*²⁾. |

ṛṣaya ūcuḥ: | tām kathāṃ ṛṣayaḥ śrūtvā
 kathāṃ bahuyuge kāle samatīte¹⁾ *mahāmate*²⁾ | papracchus tadanantaram: || 32 ||
 na jarā³⁾ Revatīm⁴⁾ prāptā Raivataṃ⁵⁾ *va*⁶⁾ Kakudminam⁷⁾, || 33 ||
 Meruṃ gatasya vā tasya Śaryāteḥ samtatiḥ kathāṃ |
 sthitaḥ pṛthivyām adyāpi, śrotum icchāma¹⁾ tattvataḥ! || 34 ||

sūta uvāca:
 na jarā kṣutpipāsā¹⁾ vā na ca mṛtyubhayam *tataḥ*²⁾, |
 ṛtucakraṃ na bhavati¹⁾ | na ca rogaḥ prabhavati
 brahmaloke sadānaghāḥ²⁾. || 35 || | brahmaloka¹⁾gatasya ha²⁾. || 35 ||
 Kakudminas tu taṃ lokaṃ¹⁾ Raivatasya gatasya ha²⁾ |
 hatā³⁾ puṇyajanaiḥ *sarvā*⁴⁾ rākṣasaiḥ sā Kuśasthalī. || 36 ||

60.24^b, 25^a; Vā. 86.27. 1) A. javenātha; Bḍ.Vā. yuvā caiva; Br. sa caivātha. 2) H. nāmnā.

30^a = A. 273.15^b; Bḍ. II. 61.23^b; Br. 7.32^b; H. 647^b; Śidh. 60.25^b; Vā. 86.28^a.
 30^b = Br. 7.33^a; H. 648^a; Śidh. 60.26^a. | 30^b = Bḍ. II. 61.24^a; Vā. 86.28^b.

1) Br. tatraiva. 2) H. arim-
 dāma; Śidh. gatān bahuyu-
 gāms tadā. | 1) Bḍ. Revataḥ.

31 = Bḍ. II. 61.24^{bc}; Br. 7.33^b, 34^a; H. 648^b, 649^a; Śidh. 60.26^b, 27^a; Vā. 86.29. 1) Bḍ.Vā. tu. 2) Br. Subhadraṃ. 3) Śidh. prādāt tatra sa. 4) Śidh. śikhare. 5) H. samśitaḥ.

32^a = Bḍ. II. 61.25^a; Br. 7.34^b; H. 649^b; Vā. 86.30^a. 1) Bḍ.Vā. Rāmaś ca. 2) Bḍ.Vā. kila.

| 32^b = Bḍ. II. 61.25^b; Vā. 86.30^b.

33 = Bḍ. II. 61.26; Br. 7.35; H. 650; Vā. 86.31. 1) Vā. vyatīte. 2) H. dvijottama; Vā. sūtanandana. 3) Vā. jarāṃ. 4) Vā. Revatī. 5) Vā. palitaṃ 6) Br.Vā. ca. 7) Vā.T. kutaḥ prabho.

34 = Br. 7.36; H. 651; Vā. 86.32. 1) Vā. icchāmi.

35^a = Bḍ. II. 61.27^a; Br. 7.37^a; H. 652^a; Śidh. 60.27^b; Vā. 86.34^a. 1) Bḍ. Vā. kṣutpipāse. 2) Br. na mṛtyur munisattamaḥ; H. na mṛtyur Bharataśabha; Śidh. na mṛtyur Brahmano 'ntike.

35^b = Br. 7.37^b; H. 652^b. 1) Br. | 38^b = Bḍ. II. 61.27^b; Vā. 86.34^b. 1) Bḍ. prabhavati. 2) H. -nagha. | brahmalokaṃ. 2) Vā. hi.

[Bḍ. II. 61.28—62.44; Vā. 86.35—87.46]

36 = Bḍ. II. 63.1; Br. 7.37^c, 38^a; H. 653; Śidh. 60.28; Vā. 88.1. 1) Br. -naḥ svarlokaṃ tu; Śidh. -naś ca tatraiva. 2) Śidh. gatasya

tasya¹⁾ bhrātrīśatam tv aśid³⁾ dhārmikasya mahātmanah⁴⁾, |
 tad vadhyamānam⁵⁾ rakṣobhir⁶⁾ diśah⁷⁾ samprādravad⁸⁾ bhayat⁹⁾. ||37||
 vidrutasya ca viprendras¹⁾
 tasya bhrātrīśatasya vai |
 teṣām tu te¹⁾ bhayākrañtāh²⁾ kṣatriyās tatra tatra ha³⁾ |
 anvavāyas tu sumahāms¹⁾ tatra²⁾ tatra³⁾ dvijottamaḥ⁴⁾, || 38 ||
 yeṣām¹⁾ hy ete munīśreṣṭhaḥ²⁾
 Śāryātā³⁾ iti viśrutāḥ |
 kṣatriyā guṇasampannā¹⁾
 dikṣu sarvāsu viśrutāḥ²⁾, || 39 ||
 sarvaśah sarvagahanam¹⁾
 praviṣṭās te mahaujasaḥ²⁾. |
 Nābhāgā³⁾riṣṭaputrau⁴⁾ dvau
 vaiśyau⁵⁾ brāhmaṇatāṃgatau⁶⁾. ||40||
 Ka'rūśasya tu Kārūśah
 kṣatriyā yuddhadurmadāḥ. |

Śāryātā¹⁾ iti vikhyātā
 dikṣu sarvāsu dhārmikāḥ. || 39 ||
 Dhṛṣṭasya Dhārṣṭa¹⁾kaṃ sarvaṃ
 raṇadrṣṭam babbhūva ha, |
 trisahasraṃ tu sa gaṇaḥ
 kṣatriyāṇaṃ mahātmanāṃ. || 40 ||
 Nabhagasya ca dāyādo
 Nābhāgo nāma vīryavān, |

Raivatasya hi. 3) Bḍ. hṛtā. 4) Br. -nair viprā; H. -nais tāta; Śīdh. -nais tīvra-.

37 = Bḍ. II. 63.2; Br. 7.38^b, 39^a; H. 654; Śīdh. 60.29^a = a; Vā. 88.2.
 1) Bḍ. Vā. tad vai. 2) Śīdh. putra-. 3) Bḍ. Vā. tasya. 4) Śīdh. yayau diśah. 5) Bḍ. nibadhyamānam; Vā. nibadhyamānā.
 6) Bḍ. nārācair. 7) Bḍ. vidīśah. 8) Bḍ. H. prādravad; Br. prākṛāmad; Vā. -van. 9) Br. acyutāḥ; H. acyuta.

38^a = Br. 7.39^b; H. 655^a. 1) H. v. |
 tu rājendra.

38^b = Bḍ. II. 63.3^a; H. 655^b; Vā. 88.3^a. 1) Bḍ. tad. 2) Bḍ. -krañta-.
 3) Bḍ. -kṣatriyāṇāṃ ca vidrutāṃ. 3) Vā. hi.

38^c = Bḍ. II. 63.3^b; Br. 7.40^a; H. 656^a; Śīdh. 68.29^b; Vā. 88.3^b. 1) Vā. -hān. 2) Vā. mahāms. 3) Śīdh. tasya. 4) H. viśāmpate; Śīdh. mahātmanah.

39^a = Br. 7.40^b; H. 656^b. 1) Br. |
 teṣām. 2) H. ete mahārāja.
 3) Br. Śāryātā.

39^b = Br. 7.41^a; H. 657^a; Śīdh. 60.(30^a).
 1) H. Bharataśreṣṭha; Śīdh. |
 dikṣu sarvāsu. 2) Śīdh. gatāḥ
 sarvatra dhārmikāḥ.

39 = Bḍ. II. 63.4^a; Vā. 88.4^a. 1) Vā. |
 prayatā.

40 = A. 273.17^a = b; Br. 7.41^b, 42^a; H. |
 657^b, 658^a; Śīdh. 60.30^b = b.

40 = Bḍ. II. 63.4^b, 5^a; Vā. 88.4^b, 5^a.
 1) Bḍ. -ṭi-.

1) H. parvatagaṇān. 2) H. -tāḥ
 Kuranandana. 3) A. -gasya ca
 putrau; Br. Śīdh. Nābhāga-
 4) Śīdh. -riṣṭasya. 5) Śīdh.
 sutau yau tau. 6) Śīdh. -ṇa-
 samgatau.

Prṣadhro himsayitvā tu
guror gāṃ *dvijasattamaḥ*^{*)} || 41 ||
śāpāc chūdratvam āpanno,
navaite¹⁾ parikīrtitāḥ |
Vaivasvatasya tanayā
manor²⁾ vai *munisattamaḥ*³⁾. || 42 ||

kṣuvatas¹⁾ tu manoh *pūrvam*²⁾ Ikṣvākur abhavat *sutaḥ*³⁾, |
tasya putraśatam tv āsīd⁴⁾ Ikṣvākor bhūridakṣiṇam. || 43 ||
teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis¹⁾ tu
vikukṣitvād ayodhatām²⁾ |
prāptaḥ paramadharmajñāḥ¹⁾,
so 'yodhyādhipatiḥ prabhuh.

Śakunipramukhās tasya putrāḥ pañcaśatam¹⁾ *smṛtaḥ*²⁾ || 44 ||
Uttarāpathadeśasya¹⁾ rakṣitāro mahākṣitāḥ²⁾, |
catvāriṃśat *tathāṣṭau*³⁾ ca dakṣiṇasyām⁴⁾ *tu vai*⁵⁾ diśi || 45 ||
*Vasāti*¹⁾ pramukhās te *tu*²⁾ *Dakṣiṇāpatharakṣiṇaḥ*³⁾. |
Ikṣvākus tu Vikukṣiṃ vai⁴⁾ aṣṭakāyām athādiśat: || 46 ||

Ambariṣas tu Nābhāgir,
Virūpas tasya cātmanah. || 41 ||
Prṣadaśvo Virūpasya,
tasya putro Rathitarāḥ. |
ete kṣatraprasūtā vai
punaś c-Āṅgirasah smṛtāḥ, |
Rathitarāṇāṃ pravaraḥ
kṣā¹⁾ tropetā dvijātayaḥ. || 42 ||

teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis *tu*¹⁾
Nimir²⁾ Daṇḍas ca te trayah |

41 = A. 273.17^b = a; Br. 7.42^b, 43^a;
H. 658^b, 659^a; Śidh. 60.31^a, 32^a.

1) Śidh. Kā-. 2) H. Janamejaya;
Śidh. munisattama.

42 = Br. 7.43^b, 44^a; H. 659^b, 660^a; Śidh.
60.33^b = a. 1) H. nava te.

2) Br. muner. 3) H. Bharatar-
śabha.

43 = Bḍ. II. 63.3; Br. 7.44^b, 45^a; H. 660^b, 661^a; Śidh. 60.33; Vā. 88.3.

1) Śidh. pūrvajas. 2) Br. -nor viprā; H. -noḥ putra; Śidh. -nor
vipra. 3) Bḍ. Vā. abhiniḥṣṭāḥ; H. tataḥ. 4) H. cāsīd.

44^a = Br. 7.45^b; H. 661^b; Śidh. 60.34^a.

1) Br. Śidh. Vikukṣir jyeṣṭhas.
2) Śidh. so 'yodhyām abhavan
nṛpaḥ.

44^b = Br. 7.46^a; H. 662^a. 1) Br.
-majña.

44^c = Bḍ. II. 63.9^b; Br. 7.46^b; H. 662^b; Śidh. 60.34^b; Vā. 88.9^b. 1) Bḍ.
-śatas; H. pañcāśad; Śidh. pañcadaśa. 2) Bḍ. Vā. tu te; H.
uttamaḥ.

45 = Bḍ. II. 63.10; Br. 7.47; H. 663; Śidh. 60.35^a = a; Vā. 88.10. 1) H.
-deśasthā. 2) Br. mahābalāḥ; H. viśāmpate. 3) Br. daśāṣṭau;
H. athāṣṭau. 4) Vā. Dakṣiṇāyām. 5) Br. H. tathā; Vā. ca te.

46 = Bḍ. II. 63.11; Br. 7.48; H. 664; Vā. 88.11. 1) Bḍ. Virāṣa-; Vā.

41 = Bḍ. II. 63.5^b, 6^a; Vā. 88.5^b, 6^a.

42 = Bḍ. II. 63.6^b, 7; Vā. 88.6^b, 7.

1) Bḍ. kṣe-.

43 = Bḍ. II. 63.3; Br. 7.44^b, 45^a; H. 660^b, 661^a; Śidh. 60.33; Vā. 88.3.

44^a = Bḍ. II. 63.9^a; Vā. 88.9^a.

1) Vā. -kṣiś ca. 2) Vā. Nemir.

māmsam ānaya śrāddharthaṃ¹⁾ mṛgān²⁾ hatvā mahābala |
śrāddhakarmaṇi cōddiṣṭam¹⁾ |
akṛte śrāddhakarmaṇi! || 47 ||

śrāddham *adya nu*¹⁾ kartavyam
aṣṭakāyāṃ²⁾ na saṃśayah. || 47 ||
*sa gato*¹⁾ mṛgayāṃ caiva²⁾
vacanāt tasya dhimataḥ |
mṛgān sahasraśo³⁾ hatvā
pariśrāntāś ca vīryavān |
bhakṣayac chaśakam tatra
Vikukṣir mṛgayāṃ gataḥ. || 48 ||

bhakṣayitvā śaśam *viprah*¹⁾ |
Śaśādo mṛgayāṃ²⁾ gataḥ. || 48 ||

āgate *hi*¹⁾ Vikukṣau tu samāṃse sahasainike |
Vasiṣṭham codayāmāsa māmsam prokṣayatām iti. || 48₁ ||
tathēti codito rājñā vidhivat *samupasthitaḥ*¹⁾, |
sa drṣṭvōpahataṃ māmsam kruddho rājānam abravīt: || 48₂ ||
*kṣudreṇō*¹⁾ pahataṃ māmsam putreṇa tava pārhiva, |
śaśābhakṣād *abhojyam*²⁾ vai *tava*³⁾ māmsam mahādyute. || 48₃ ||
śaśo durātmanā pūrvam *aranye*¹⁾ bhakṣito 'nagha, |
tena māmsam idam duṣṭam pitṛṇām nṛpasattama. || 48₄ ||
Ikṣvākus tu tataḥ kruddho Vikukṣim idam abravīt: |
pitṛkarmaṇi nirdiṣṭo mayā *tvam*¹⁾ mṛgayāṃ gataḥ || 48₅ ||
śaśam bhakṣayase 'ranye nirghṛṇaḥ pūrvam *adya tu*¹⁾,
tasmat parityajāmi tvām, gaccha tvam svena karmaṇā! || 48₆ ||

Ikṣvākunā parityakto

Vasiṣṭhavacanāt prabhuh |

evam Ikṣvākunā tyakto

Vasiṣṭhavacanāt sutah |

viṃśati. 2) Bḍ. te ca; Br.H. cānye. 3) Br. rakṣitāro dvijot-
tamāḥ; H. rakṣitāro viśāmpate. 4) Br. vā.

47a = Bḍ. II. 63.12a; Br. 7.49a; H. 665a; Vā. 88.12a. 1) Bḍ. śrāddhe
tvam; Vā. śrāddheyam. 2) H. mṛgam.

47b = Br. 7.49b; H. 665b; Śīdh. 60.35b. |
1) Br. cōddiṣṭo; Śīdh. cōd-
diṣṭe hy.

47b = Bḍ. II. 63.12b; Vā. 88.12b. |
1) Bḍ. mama tu. 2) Bḍ. aṣṭa-
kanām.

48ab = Bḍ. II. 63.13; Vā. 88.13ab. |
1) Vā. gatas tu. 2) Vā. -vyāṃ
vai. 3) Bḍ. sahasrakān.

48 = Br. 7.50a; H. 666a; Śīdh. 60.36a. |
1) H. tāta; Śīdh. śīghram.
2) Śīdh. śaśādatvam tato.

48c = Bḍ. II. 63.14a; Vā. 88.13c.

4¹⁾ = Bḍ. II. 63.14^b, 15^a; Vā. 88.14. 1) Vā. sa.
48₂ = Bḍ. II. 63.15^b, 16^a; Vā. 88.15. 1) Bḍ. tad upasthitam.
48₃ = Bḍ. II. 63.16^b, 17^a; Vā. 88.16. 1) Bḍ. aneno-. 2) Bḍ.
aduṣṭam. 3) Bḍ. naiva.
48₄ = Bḍ. II. 63.17^b, 18^a; Vā. 88.17. 1) Bḍ. amanā.
48₅ = Bḍ. II. 63.18^b, 19^a; Vā. 88.18ab. 1) Bḍ. ca.
48₆ = Bḍ. II. 63.19^b, 20^a; Vā. 88.18c, 19^a. 1) Vā. nu.

49 = Br. 7.50^b, 51^a; H. 666^b, 667^a; |
Śīdh. 60.36^b, 37^a. 1) Śīdh. Ikṣ-
vākuh. 2) Śīdh. -sthito. 3) H.

49 = Bḍ. II. 63.20^b, 21^a; Vā. 88.19^b, 20^a. |
1) Bḍ. Śaśādaḥ.

Ikṣvākau¹⁾ samsthite²⁾ viprah³⁾ | Ikṣvākau samsthite tasmiñ
 Śasādas tu nrpo 'bhavat⁴⁾. || 49 || | śasāsa¹⁾ prthivīm imām || 49 ||

prāptaḥ paramadharmātma sa c-Āyodhyādhipo 'bhavat. |
 tadākarot sa rājyaṃ vai Vasiṣṭhaparinoditaḥ. || 49₁ ||
 tatas tenainasā pūrṇo rājyāvastho mahīpatiḥ |
 kālena gatavāms tatra sa ca nyūnatarāṃ gatim¹⁾ || 49₂ ||
 jñātvaivam etad akhyānaṃ nāvīdhir bhakṣayet tu vai¹⁾, |
 māṃ sa bhakṣayitāmutra yasya māṃsam ihādmy aham. || 49₃ ||
 etan māmsasya māmsatvaṃ pravadanti mañiṣiṇaḥ. |

Śasādasya¹⁾ tu dāyādaḥ Kakutstho nāma vīryavān. || 50 ||
 Indrasya vṛṣabhūtasya kakutstho 'jāyatāsūrān¹⁾
 pūrvam āḍivake yuddhe, Kakutsthas tena sa²⁾ smṛtaḥ. || 51 ||

Anenās tu¹⁾ Kakutsthasya Pṛthuś c-Ānenasaḥ²⁾ smṛtaḥ, |
 Viṣṭarāśvaḥ³⁾ Pṛthoḥ putras, tasmād Ārdras tv ajāyata⁴⁾. || 52 ||
 Ārdrasya¹⁾ Yuvanāśvas tu, Śrāvastas tasya²⁾ cātmajaḥ³⁾ |
 jājne Śrāvastako rājā⁴⁾, Śrāvasti yena nirmitā. || 53 ||
 Śrāvastasya tu dāyādo Bṛhadaśvo mahīpatiḥ¹⁾, |
 Kuvalāśvaḥ sutas tasya | Bṛhadaśva-sutaś cāpi
 rājā paramadharmikaḥ, || 54 || | Kuvalāśva iti śrutaḥ¹⁾, || 54 ||

tāta; Śidh. rājā. 4) H. tam
 athāvasat; Śidh. -do vanam
 aviśat.

49₁ = Bđ. II. 63.21^b, 22^a; Vā. 88.20^b, 21^a.

49₂ = Bđ. II. 63.22^b, 23^a; Vā. 88.21^b, 22^a. 1) Bđ. -vān so 'tha
 śakṛnmūtratarāṅgitam.

49₃ = Bđ. II. 63.23^b, 24^a; Vā. 88.22^b, 23^a. 1) Bđ. budhaḥ.

50^a = Bđ. II. 63.24^b; Vā. 88.23^b.

50^b = Bđ. II. 63.25^a; Br. 7.51^b; H. 667^b; Śidh. 60.37^b; Vā. 88.24^a.

1) Śidh. ayodhasya.

51 = Bđ. II. 63.26^b, 26^a; H. 668; Vā. 88.24^b, 25^a. 1) Bđ. Vā. jāyate purā.

2) Bđ. sam-.

52 = Bđ. II. 63.26^b, 27^a; Br. 7.52; H. 669; Śidh. 60.38; Vā. 88.25^b, 26^a.

1) Śidh. Arinābhaḥ. 2) Bđ. H. Vā. -thur Ānenasaḥ; Śidh. -thur
 Arinabhaḥ sutāḥ. 3) Bđ. Dṛṣadaśvaḥ; Vā. Vṛṣadaśvaḥ. 4) Bđ.
 Vā. Andhras tu vīryavān; Śidh. Indro vyajāyata.

53 = Bđ. II. 63.27^b, 28^a; Br. 7.53; H. 670; Śidh. 60.39; Vā. 88.26^b, 27^a.

1) Bđ. Andhrāt tu; Śidh. Indrasya; Vā. Āndhras tu. 2) Śidh.
 Śrāvas tasya. 3) Br. tatsuto dvijaḥ; Śidh. vyajāyata.

4) Śidh. -ñāḥ.

54^a = Bđ. II. 63.28^b; Br. 7.54^a; H. 671^a; Śidh. 60.40^a; Vā. 88.27^b. 1) Bđ.

Śidh. Vā. mahāyaśāḥ.

54^b = Br. 7.54^b; H. 671^b; Śidh. 60.40^b.

54^b = Bđ. II. 63.29^a; Vā. 88.28^a.

1) Vā. -tiḥ.

yaḥ sa¹⁾ Dhundhuvadhād rājā²⁾ Dhundhumāratvam āgataḥ. || 55 ||
rṣaya ūcuḥ:

Dhundhor vadhaṃ¹⁾ mahāprājña²⁾ śrotum icchāma³⁾ tattvataḥ⁴⁾, |
yadarthaṃ⁵⁾ Kuvalāśvaḥ sa⁶⁾ Dhundhumāratvam āgataḥ⁷⁾. || 56 ||
sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:

Kuvalāśvasya¹⁾ putraṇām śatam uttamadhanvinam²⁾, |
sarve vidyāsu niṣṇātā balavanto durāsadhā || 57 ||

babhūvur dhārmikāḥ sarve yajvāno bhūridakṣiṇāḥ. |

Kuvalāśvaṃ¹⁾ pitā rājye
Bṛhadaśvo nyayojayat. || 58 ||

Kuvalāśvaṃ mahāvīryaṃ
śūram uttamadhārmikam |
Bṛhadaśvo 'bhyaṣiṇcat tam¹⁾
tasmin rājye²⁾ narādhipaḥ. || 58 ||

putrasaṃkrāmītaśrīṣi tu¹⁾ vanaṃ rājā viveśa ha²⁾; |

tam Uttāṅko 'tha vipraṣiḥ
prayāntaṃ pratyavārayat. || 59 ||

prayāntaṃ tam¹⁾ Uttāṅkas tu
brahmaṣiḥ pratyavārayat. || 59 ||

Uttāṅka uvāca:

bhavadā rakṣaṇaṃ kāryaṃ, tat tāvat¹⁾ kartum arhasi²⁾, |
nirudvignas tapaś cartuṃ³⁾ na hi śaknomi⁴⁾ pṛthivya⁵⁾. || 60 ||
mamāśramasamīpe vai¹⁾ sameṣu marudhanvasu²⁾ |
samudro vālukāpūrṇa ujjānaka³⁾ iti śrutāḥ⁴⁾. || 61 ||

55 = Bḍ. II. 63.29b; Br. 7.55; H. 672; Śidh. 60.41a; Vā. 88.28b. 1) Bḍ. yas tu. 2) Śidh. bhūto. 3) Śidh. -māro nṛpottamaḥ.

56 = Bḍ. II. 63.30; Br. 7.56; H. 673; Vā. 88.29. 1) Vā. bādhaṃ. 2) H. ahaṃ brahman. 3) H.Vā. icchāmi. 4) Bḍ.Vā. vistarāt. 5) Br. yadvadhāt. 6) Bḍ. -lāśvasya; Br. -lāśvo 'sau. 7) Bḍ. -gatam.

57 = Bḍ. II. 63.31; Br. 7.57; H. 674; Śidh. 60.41b = a; Vā. 88.30. 1) Vā. Bṛhadaśvasya. 2) Bḍ.Vā. sahasraṇy ekavimśatiḥ.

58a = Bḍ. II. 63.32a; Br. 7.58a; H. 675a; Vā. 88.31a.

58b = Br. 7.58b; H. 675b; Śidh. 60.42a. | 58bc = Bḍ. II. 63.32b, 33a; Vā. 88.31b, 32a.
1) Śidh. babhūvātha. 2) Śidh. | 1) Bḍ. hy abhyaṣiṇcat.
Kuvalāśvo. | 2) Vā. -ṣṭre.

59a = Bḍ. 63.33b; Br. 7.59a; H. 676a; Śidh. 60.43b; Vā. 88.33b. 1) Śidh. krāmītaśrīko. 2) H. Śidh. samāviśat.

59b = Br. 7.34a; Br. 7.59b; H. 676b. | 59b = Bḍ. II. 63.34a; Vā. 88.33b.
1) Bḍ. prayāsyantam.

60 = Bḍ. II. 63.35; Br. 7.60; H. 677; Śidh. 60.43b, (44); Vā. 88.34.

1) Br. tac ca; Śidh. pṛthivyā. 2) Bḍ.Vā.T. arhati; Br. kartuṃ tvam arhasi; Śidh. dharmataḥ śrṇu. 3) Vā. kartuṃ. 4) Bḍ.H. śaknoṣi. 5) Śidh. tvayā hi pṛthivi rājau rākṣamāṇā mahātmanā bhaviṣyati nirudvignā nāranyaṃ gantum arhasi.

61 = Bḍ. II. 63.36; Br. 7.61; H. 678; Śidh. 60.45; Vā. 88.35. 1) Bḍ.Vā. -samīpeṣu; Śidh. -samīpe tu. 2) Bḍ. Meror hi paritas tu vai.

devatānām avadhyaś ca¹⁾ mahākāyo mahābalaḥ |
 antarbhūmigatas tatra vālukāntarhito mahān²⁾ || 62 ||
 rākṣasasya Madhoḥ putro¹⁾ Dhundhur²⁾ nāma³⁾ mahāsuraḥ⁴⁾ |
 śete⁵⁾ lokavināśāya tapa āsthāya dāruṇam. || 63 ||
 samvatsarasya paryante sa niśvāsam vimuñcati¹⁾ |
 yadā, tadā mahī tatra²⁾ calati sma sakānanā³⁾. || 64 ||
 tasya niśvāsavātena raja uddhūyate mahat |
 ādityapatham avṛtya¹⁾ saptāhaṃ bhūmikampanam || 65 ||
 savisphuliṅgaṃ sāṅgaram¹⁾ sadhūmam ati²⁾dāruṇam. |
 tena rājan³⁾ na śaknomi tasmin sthātum sva āsrame. || 66 ||
 taṃ māraya¹⁾ mahābaho²⁾ lokānām hitakāmyayā! |
 lokāḥ svasthā³⁾ bhavanty adya tasmin vinihate tvayā⁴⁾. || 67 ||
 tvam hi tasya vadhāyikaḥ¹⁾ samarthah prthivīpate, |
 Viṣṇunā ca varo datto mahyam²⁾ pūrvayuge³⁾ 'nagha⁴⁾: || 68 ||
 yas taṃ mahāsuraṃ raudraṃ
 haniṣyati mahābalam, |
 tasya tvam varadānena | tejas te¹⁾ sumahad²⁾ Viṣṇus
 teja āpyāyayiṣyasi¹⁾. || 69 || | tejasāpyāyayiṣyati³⁾. || 69 ||
 na hi Dhundhur mahāvṛyas¹⁾ tejasālpēna śakyate |

3) Bḍ.Vā. -nas tatra tiṣṭhati; Br.T. Uddālaka; Śidh. -ṇe Dānavo.

4) Bḍ.Vā. bhūpate; Br. smṛtaḥ; Śidh. baladarpitaḥ.

62 = Bḍ. II. 63.37; Br. 7.62; H. 679; Śidh. 60.46; Vā. 88.36. 1) Bḍ.Vā. -dhyas tu; Śidh. -dhyo hi. 2) Śidh. -taḥ sthitaḥ.

63 = Bḍ. II. 63.38; Br. 7.63; H. 680; Śidh. 60.47; Vā. 88.37. 1) Vā. sa manos tanayaḥ krūro. 2) Śidh. -ndhu-. 3) Śidh. -nāmā. 4) Śidh.Vā. sudāruṇaḥ. 5) Vā. śatam.

64 = Bḍ. 63.39; Br. 7.64; H. 681; Śidh. 60.48; Vā. 88.38. 1) Vā. pramuñcati. 2) H. bhūś calati; Śidh. sā calati. 3) Br. sma narādhipa; H. Śidh. saśailavanakānanā.

65 = Bḍ. II. 63.40; Br. 7.65; H. 682; Śidh. 60.49; Vā. 88.39. 1) Śidh. āpūrya.

66 = Bḍ. II. 63.41; Br. 7.66; H. 683; Śidh. 60.50; Vā. 88.40. 1) Bḍ.Vā. sajavālam. 2) Śidh. api. 3) Br.H. tāta.

67 = Bḍ. II. 63.42^a, 42^a; Br. 7.67; H. 684; Śidh. 60.51; Vā. 88.41^a, 42^a. 1) Bḍ Śidh.Vā. vāraya. 2) Br.H. mahākāyam. 3) H. susthā. 4) Bḍ.Vā. 'sure.

68 = Bḍ. II. 63.43^b, 44^a; Br. 7.68; H. 685; Śidh. 60.52; Vā. 88.42^b, 43^a.

1) Bḍ. vadhārthāya; Śidh. vadhāyaiva; Vā. vadhāyādya. 2) Bḍ. Vā. mama. 3) Bḍ. pūrvam yato; Vā. pūrvam tato. 4) Br. nṛpa.

69 = Br. 7.69; H. 686. 1) Br. tejaś | 69 = Bḍ. II. 63.43^b; Śidh. 60.53^a; Vā. 88.41^b. 1) Śidh. tejasā. 2) Śidh. svena te; Vā.T. sumahā-

3) Śidh. teja āpyāyayiṣyati.

70 = Bḍ. II. 63.44^b, 45^a; Br. 7.70; H. 687; Vā. 88.45^b, 44^a. 1) Br.H. -tejās.

nirdagdhum pṛthivīpāla²⁾ divya³⁾varṣa⁴⁾śatair api⁵⁾. || 70 ||
vīryam hi¹⁾ sumahat tasya devair api durāsadam²⁾. || 71 ||
sa evam ukto¹⁾ rājarsir Uttānkena mahātmanā |

Brhadaśva uvāca:

Kuvalāśvaṃ²⁾ sutam³⁾ prādāt tasmai⁴⁾ Dhundhunibarhaṇe⁵⁾. || 72 ||
bhagavan¹⁾ nyastāśastro 'ham, ayam tu tanayo mama |
bhaviṣyati dvijaśreṣṭha Dhundhumāro na saṃśayaḥ. || 73 ||
sa tam vyādiśya tanayam rājarsir Dhundhumāraṇe¹⁾ |
jagāma parvatāyaiva²⁾ tapase³⁾ saṃśitavrataḥ⁴⁾. || 74 ||

Kuvalāśvas tu¹⁾ putrāṇām
śatena saha pāṛthivaḥ²⁾ |

Kuvalāśvas tu dharmātmā
pitur vacanam āśritaḥ¹⁾ |
sahasrair ekaviṃśatyā
putrāṇām saha pāṛthivaḥ |

prāyād Uttānkaśabho Dhundhos tasya nibarhaṇe¹⁾. || 75 ||
tam āviśat tadā¹⁾ Viṣṇus tejasā bhagavān²⁾ prabhuk³⁾ |
Uttānkasya niyogād vai⁴⁾ lokānām hitakāmyayā. || 76 ||
tasmin prayāte durdhare divi śabdo mahān abhūt: |
eṣa śrīman avadhya¹⁾ 'dya¹⁾ Dhundhumāro bhaviṣyati! || 77 ||
divyair mālyaiś¹⁾ ca tam devāḥ²⁾ samantāt samavākiran³⁾ |
devadundubhayaś caiva praṇedur hi tadā bhṛsam⁴⁾. || 78 ||

2) Bḍ -pālair. 3) Bḍ.Vā. api; Br. ciram. 4) Br. yuga.
5) Vā. iha.

71 = Bḍ II. 63.43^b; Br. 7.71^a; H. 688^a; Vā. 88.44^b. 1) Br. ca.
2) Vā.T- -saham.

72 = Bḍ II. 63.46; Br. 7.71^{bc}; H. 688^b, 689; Śidh 60.55^b, 56^a; Vā. II. 63.45.
1) Bḍ.Vā. evam uktas tu. 2) Śidh -aśvaḥ. 3) Bḍ. tn tam.

4) Bḍ.H.Vā. tasmin. 5) Bḍ.Vā.Śidh. -nivāraṇe.

73 = Bḍ II. 63.47; Br. 7.72; H. 690; Śidh. 60.56^b, 57^a; Vā. 88.46.
1) Vā. rājā sam-.

74 = Bḍ II. 63.48; Br. 7.73; H. 691; Śidh. 60.(57^b); Vā. 88.47. 1) Bḍ
ādiśya t. Dhundhumāraṇam uyutam; Vā. Dhundhumāraṇam
udyatam. 2) Bḍ. sa vanāyaiva. 3) Br. nṛpatiḥ. 4) Śidh. ity
uktvā putram ādiśya yayau sa tapase nṛpaḥ.

75^a = Br. 7.74^a; H. 692^a. 1) Śidh. ca. 75^{ab} = Bḍ II. 63.49; Vā. 88.49^{ab}.

2) Br. bho dvijaḥ.

1) Vā. āsthitaḥ.

75^{b(c)} = Bḍ II. 63.50^a; Br. 7.74^b; H. 692^b; Śidh. 60.(58^a); Vā. 88.48^c.

1) Bḍ.Vā. nivāraṇe; Śidh. Kuvalāśvas ca s-Ottānko yayau Dhun-
dhuvinigrahe.

76 = Bḍ II. 63.50^b, 51^a; Br. 7.75; H. 693; Śidh. 60.58^b, 59^a; Vā. 88.49.

1) Bḍ.Vā. tato. 2) Śidh. -ṇur bhagavān tejasā. 3) Bḍ Vā. -ṇur
bhagavān svena tejasā. 4) Bḍ.Vā. -gat tu.

77 = Bḍ II. 63.51^b, 52^a; Br. 7.76; H. 694; Śidh. 88.59^b, 60^a; Vā. 88.50.

1) Bḍ.Vā. adyaprabhṛty eṣa nṛpo; Śidh. eṣa śrīman bhūpasuto.

78 = Bḍ II. 63.52^b, 53^a; Br. 7.77; H. 695; Śidh. 60.60^b = a; Vā. 88.51^a = a.

sa gatvā *jayatam śreṣṭhas*¹⁾ tanayaiḥ saha vīryavān²⁾ |
 samudraṃ khānayāmāsa vāluka^{pārṇam}³⁾ avyayan⁴⁾. || 79 ||
 Nārāyaṇena vipraṛṣis¹⁾ tejasāpyāyitas tu²⁾ saḥ³⁾ |
 babbhūva sumahātejā⁴⁾ bhūyo balasamanvitaḥ⁵⁾. || 80 ||
 tasya putraiḥ khaṇadbhiḥ ca¹⁾ vālukāntarhitas tadā²⁾ |
 Dhundhur āsāditas *tatra*³⁾ diśam āśritya⁴⁾ paścimām || 81 ||
 mukhajeṅgninā *krodha*¹⁾ lokān udvartayan iva. |
 vāri susrāva *vegena*²⁾ mahodadhir ivōdaye || 82 ||
 somasya¹⁾, *so 'surasīreṣṭho*²⁾ dhārormikalilo³⁾ mahān⁴⁾. |
 tasya putraśataṃ dagdhaṃ | tasya putrās tu nirdagdhās
 tribhir ūnaṃ tu rakṣasā¹⁾. || 82 || | tribhir ūnās tu rakṣasā¹⁾. || 83 ||
 tataḥ sa rājā *dyutimān*¹⁾ rākṣasaṃ taṃ mahābalaṃ |
 āsasāda mahātejā Dhundhuṃ²⁾ *Dhundhunibarhaṇaḥ*³⁾. || 84 ||
 tasya vārimayaṃ vegam apibat¹⁾ sa narādhipaḥ |
 yogī yogena²⁾ vahnim *ca*³⁾ śamayāmāsa vāriṇā. || 85 ||

1) Bđ.Vā. puṣpaiś; Br. gandhaiś. 2) Br. mālyaiś ca. 3) Br. taṃ devaḥ s-; Śidh. samavārayan; Vā. samamaṃsata adbhutam.

4) Br. dvijasattamāḥ; H. Bharataṛṣabha.

79 = Bđ. II. 63.55^b, 54^a; Br. 7.78; H. 696; Śidh. 60.61; Vā. 88.51^b, 52^a.

1) Bđ.Vā. puruṣavyāghras. 2) Śidh. pārthivaḥ. 3) Br. vālukāntaram; Śidh. vālukārṇava-; Vā. vālukārṇavam. 4) Śidh. -madyagaḥ.

80 = H. 697; Śidh. 60.62; Vā. 88.55^{b(c)}. 1) H. Kauravya; Śidh. -ṇasya vipraṛṣes; Vā. rājaṛṣis. 2) Vā. -to hi. 3) H. -tas tadā. 4) H. sa babbhūva mahātejā; Vā. babbhūvātibalo bhūya. 5) Vā. Uttan-kasya vaśe sthitaḥ.

81 = Bđ. II. 63.54^b, 55^a; Br. 7.79; H. 698; Śidh. 60.63; Vā. 88.54.

1) Śidh. -bhis tu. 2) Śidh. -gatas tu saḥ. 3) Br. -to viprā; H. rājan; Śidh. brahman. 4) Br.H. āvṛtya.

82 = Bđ. II. 63.55^b, 56^a; Br. 7.80; H. 699; Śidh. 60.64; Vā. 88.55. 1) Bđ. Vā. kruddho. 2) Bđ.Vā. yogena.

83^a = Bđ. II. 63.55^b; Br. 7.81^a; H. 700^a; Vā. 88.56^a. 1) Br. saumasya.

2) Br. munisārdūlā; H. Bharataśreṣṭha; Vā. somapaśreṣṭha.

3) Br. varormikalilo; H. -kalilaṃ. 4) H. mahat.

83^b = Br. 7.81^b; H. 700^b; Śidh. 60 (65^a).

1) Śidh. somasya ca tribhir ūnaṃ dagdhaṃ putraśataṃ hi tat.

83^b = Bđ. II. 63.57^a; Vā. 88.56^b.

1) Bđ. traya urvaritā mṛdhe; Vā. rākṣasāḥ.

84 = Bđ. II. 63.57^b, 58^a; Br. 7.82; H. 701; Śidh. 60.65^b, 66^a; Vā. 88.57^a

= albII. 1) Bđ.Vā. -jātibalo; H. Kauravya; Śidh. viprendra.

2) Vā. Dhundhu. 3) Bđ. -barhaṇaṃ; Br. -vināśauaḥ; Śidh. vipravinaśānam; Vā. -bandhunibarhaṇaḥ.

85 = Bđ. II. 63.55^b, 59^a; Br. 7.83; H. 702; Śidh. 60.66^b, 67^a; Vā. 88.57^b, 58^a.

1) Br.Śidh. āpiya. 2) Śidh. vahnibāṇena. 3) Śidh. tu; Vā. va.

nihatya ¹⁾ taṃ ²⁾ mahākāyaṃ balenōdakarākṣasam |
 Uttāṅkaṃ darśayāmāsa kṛtakarmā ³⁾ narādhipaḥ. || 86 ||
 Uttāṅkas tu ¹⁾ varam prādāt tasmai rājñe mahātmane ²⁾: |
 dadau ³⁾ tasyākṣayaṃ ⁴⁾ vittaṃ śatrubhiś cāparājayam ⁵⁾ || 87 ||
 dharme ratim ¹⁾ ca satataṃ svarge vāsam tathākṣayam |
 putrāṇāṃ cākṣayaṃ ²⁾ lokān svarge, ye ³⁾ rakṣasā hatāḥ. || 88 ||
 tasya putrās trayāḥ śiṣṭā, Dṛḍhāsvo jye¹ṣṭha ucyate, |
 Candrāsva ²⁾-Kapilāsrau ca ³⁾ kumārau dvau ⁴⁾ kanīyasau ⁵⁾. || 89 ||
 Dhaundhumārī¹⁾ Dṛḍhāsvas ca ²⁾, Haryaśvas tasya cātmajaḥ ³⁾, |
 Haryaśvasya Nikumbho 'bhūt kṣatra⁴dharmarataḥ sadā. || 90 ||
 Saṃhataśvo Nikumbhasya suto ¹⁾ raṇaviśāradah, |
 Akṛśāsva-Kṛśāsrau ²⁾ ca ³⁾ Saṃhataśvasutāv ⁴⁾ ubhau ⁵⁾. || 91 ||
 tasya Haimavatī kanyā ¹⁾ satāṃ ²⁾ mātā ³⁾ Dṛṣadvatī |
 vikhyātā triṣu lokeṣu, putrās cāsyāḥ ⁴⁾ Prasenajit. || 92 ||

86 = Bḍ. II. 63.59^b, 60^a; Br. 7.84; H. 703; Śidh. 60.67^b, 68^a; Vā. 88.58^b, 59^a.

1) Vā. nirasyat. 2) Bḍ. nirasyantam; Śidh. taṃ nihatya.

3) Śidh. Uttāṅkasyēkṣayāmāsa kṛtam karuṇa.

87 = Bḍ. II. 63.60^b, 61^a; Br. 7.85; H. 704; Śidh. 60.68^b, 69^a; Vā. 88.59^b, 60^a.

1) Bḍ.Vā. -kaś ca. 2) Śidh. -mune. 3) Bḍ. dadatāś; Śidh. adadac;
 Vā. adāt. 4) Bḍ.Śidh. cākṣayaṃ; H. tasyākṣayaṃ dadau.

5) Bḍ.Vā. cāpy adhiṣyatām; Br. cāparājitam.

88 = Bḍ. II. 63.61^b, 62^a; Br. 7.86; H. 705; Śidh. 60.69^b, 70^a; Vā. 88.60^bc.

1) Śidh. matim. 2) Śidh. putrāṃs tathākṣayaṃ. 3) Śidh. ye
 caiva.

89 = Bḍ. II. 63.62^b, 63^a; Br. 7.87; H. 706; Śidh. 60.70^b, 71^a; Vā. 88.61.

1) Śidh. -vas śre-. 2) Bḍ.Vā. Bhadrāśvaḥ; Śidh. Hamaśśva-.

3) Bḍ.Vā. -śvas ca; Br.H. -śvau tu. 4) Śidh. ca. 5) Bḍ.Vā.
 kanīyāṃsau tu tau smṛtau; Br. kanīyāṃsau kumārakau.

90 = Bḍ. II. 63.63^b, 64^a; Br. 7.88; H. 707; Śidh. 60.71^b, 72^a; Vā. 88.62.

1) Br. Dhaundhumārī. 2) Br. Dṛḍhāśvasya; Śidh. Dṛḍhāśvo
 yo; Vā. Dṛḍhāśvas tu. 3) Br. cātmajaḥ smṛtaḥ. 4) Bḍ. kṣatra-;
 Śidh. putro dhar-.

91 = Bḍ. II. 63.64^b, 65^a; Br. 7.89; H. 708; Kū. 20 23^a = b; L. 65 38^a = b;

Śidh. 60.72^b, 73^a; Vā. 88.63. 1) H.Śidh. putro; Vā. śruto. 2) Bḍ.
 Kṛśāsvas c-Ākṛtāsvas; Kū. Kṛtāsvo 'tha Raṇāśvas; L. Kṛśāsvo
 'tha Raṇāśvas; Śidh. Akṣāsvas ca Kṛtāsvas; Vā.T. Kṛśāsvas
 c-Ākṣaśvas. 3) Br.H. tu. 4) Kū. Saṃhitaśvasya vai; L.
 -śvātmajav; Śidh. Saṃhataśvasuto. 5) Br. -tau dvijāḥ; H. -tau
 nṛpa; Kū. sutau; Śidh. 'bhavat.

92 = Bḍ. II. 63.65^b, 66^a; Br. 7.90; H. 709; Śidh. 60.73^b, 74^a; Vā. 88.64.

1) Bḍ.Vā. patnī Haimavatī. 2) Bḍ. satī. 3) Br. matā; Vā.T.
 mati-. 4) Bḍ. cāsya; Śidh.Vā. tasyāḥ.

<p>lebhe Prasenaġid bhāryām Gaurīm nāma pativratām, abhiśastā¹⁾ tu sā bhartrā nadi vai²⁾ Bāhūdābhavat³⁾. 93 tasyāḥ¹⁾ putro mahān āsīd Yuvanāśvo mahīpatih²⁾. Māndhātā Yuvanāśvasya¹⁾ trilokavijayī²⁾ sutah³⁾. 94 </p>	<p>Yuvanāśvaḥ¹⁾ sutas tasya triṣu lokeṣu viśrutah²⁾. atyantadhārmikā³⁾ Gaurī tasya patnī pativratā tasyās tu Gaurikaḥ putras cakravartī babhūva ha. </p>
<p>atrāpy udāharantīmaṃ¹⁾ ślokaṃ²⁾ paurāṇikā dvijāḥ: yāvat sūrya udayati³⁾ yāvac ca pratīṣṭhati, sarvaṃ tad Yauvanāśvasya Māndhātuḥ kṣetram ucyate. 94 </p>	<p>tasya Caitrarathī bhāryā Śāśabindoḥ¹⁾ sutābhavat sādhvī Bindumatī²⁾ nāma rūpeṇāpratimā bhuvī³⁾ 95 pativratā ca jyeṣṭhā ca bhrātṛṇām ayutasya sā¹⁾. tasyām utpādayāmāsa</p>
<p>Māndhātā dvau sutau tada¹⁾: 96 Purukutsaṃ ca dharmajñāṃ Mucukundaṃ ca dhārmikam¹⁾. </p>	<p>tasyām utpādayāmāsa Māndhātā trin sutān prabhuḥ: 96 Purukutsam Ambarīṣaṃ Mucukundaṃ ca viśrutam. </p>
<p>Ambarīṣasya dayādo Yuvanāśvo 'paraḥ smrtaḥ. 96 Harito Yuvanāśvasya Hāritās tu yataḥ¹⁾ smrtaḥ²⁾ ete hy Aṅgirasah putrah kṣā³⁾tropetā dvijātayah. </p>	

93a = Br. 7.91a; H. 710a; Śidh. 60.74b.

93ab = Bḍ. II. 63.66b, 67a; Vā. 88.66.

1) Bḍ. Yuvanāśva-. 2) Vā. -keṣv atidyutih. 3) Vā. -dhārmiko.

93b(c) = Bḍ. II. 63.67b; Br. 7.91b; H. 710b; Śidh. 60.75a; Vā. 88.66a.

1) H. Śidh. abhiśaptā. 2) Bḍ. Śidh. Vā. sā. 3) Bḍ. Śidh. Vā. -dā kṛtā.

94a = Br. 7.92a; H. 711a; Śidh. 60.75b.

93a = Bḍ. II. 63.68a; Vā. 88.66b.

1) Br. T. tasya. 2) Br. narādhipaḥ.

94b = Bḍ. II. 63.68b; Br. 7.92b; H. 711b; Śidh. 60.76a; Vā. 88.67a.

1) Bḍ. Vā. Yauvanāśvo vai. 2) Bḍ. Vā. trailokyavijayī; Śidh. triṣu lokeṣu. 3) Bḍ. Vā. nṛpaḥ; Śidh. viśrutah.

941 = Bḍ. II. 63.69, 70a; Bhg. IX. 6.37; Vā. 88.67b, 68a; Vi. IV. 2.16bc. 1) Vā. -tīmau. 2) Vā. śloka. 3) Bḍ. udayate; Bhg. Vi. udeti sma.

95 = Bḍ. II. 63.70b, 71a; Br. 7.95; H. 712; Śidh. 60.76b, 77a; Vā. 88.70.

1) Śidh. Śāśabindu-. 2) Śidh. Śāśabindor matī. 3) Br. H. rūpeṇāsadrṣī bh.; Śidh. rūpeṇāpratimābhavat.

96a = Bḍ. II. 63.71b; Br. 7.94a; H. 713a; Śidh. 60.77b; Vā. 88.71a.

1) Br. vai; Śidh. ca.

96b = Br. 7.94b; H. 713b; Śidh. 60.78a.

1) Br. dvijāḥ; H. nṛpa.

97a = Br. 7.96a; H. 714a; Śidh. 60.78b.

1) Br. pārthivam.

96b = Bḍ. II. 63.72a; Vā. 88.71b.

961a = Bḍ. II. 63.72b; Vā. 88.72a.

Purukutsasutas tv asīt¹⁾ Trasadasyur mahīpatih²⁾ || 97 ||

Narmadāyām samutpannaḥ¹⁾, Saṁbhūtas²⁾ tasya cātmajaḥ³⁾. |

Saṁbhūtasyātmajaḥ putro hy Anaraṇyaḥ pratāpavān¹⁾, || 98 ||

Rāvaṇena hato¹⁾ yo 'sau trailokyavijaye²⁾ purā³⁾. |

Trasadaśvo⁴⁾ 'naraṇyasya, Haryaśvas tasya cātmajaḥ || 98i ||

Haryaśvāt tu Dṛṣṭadvatyām jajñe Vasumano¹⁾ nṛpaḥ. |

Saṁbhūtasya tu¹⁾ dāyādas

tasya putro 'bhavad rājā

Tridhanvā²⁾ ripumardanaḥ³⁾. || 98 ||

Tridhanvā nāma dhārmikaḥ¹⁾. || 98s ||

rājanas¹⁾ Tridhanvanaś²⁾ cāśid³⁾ vidvāms Trayyārunaḥ⁴⁾ prabhuḥ⁵⁾, |

tasya Satyavrato nāma kumāro 'bhūn mahābalaḥ. || 99 ||

pāṇigrahaṇa¹⁾mantrāṇām

tena bhāryā Vidarbhasya

vighnaṁ cakre sa durmatih²⁾,

hṛtā hatvā divaukasaḥ¹⁾ |

yena bhāryā hṛtā pūrvam³⁾

pāṇigrahaṇamantreṣu

kṛtodvāhā⁴⁾ parasya vai⁵⁾ || 100 ||

niṣṭhām²⁾ samprā³⁾piteṣv iha. || 100 ||

96^b = Bḍ. II. 63.73^a; Kū. 20.26^b; L. 65.40^a; Vā. 88.72^b.

97^{ab} = Kū. 20.27^a = a; L. 65.40^b, 41^a; cfr. 43^a; Vā. 88.73. 1) Vā.

-tāḥ śūrayaḥ. 2) Kū. -tas tatsuto 'bhavat.

3) L. pakṣe kṣa-.

97^{b(c)} = Br. 7.95^b; H. 714^b; Kū. 20.27^b; L. 65.41^b; Śidh. 60.79^a; Vā. 88.74^a.

1) Kū.L.Vā. -tsasya dāyādas. 2) Kū.L.Vā. mahāyaśāḥ.

98^a = Bḍ. II. 63.73^b; Br. 7.96^a; H. 715^a; Kū. 20.28^a; L. 65.42^a; Śidh.

60.79^b; Vā. 88.74^b. 1) Br.H. samutpannaḥ. 2) Kū.L. Saṁbhūtiś.

3) Kū. tatsutaḥ smṛtaḥ.

98^b = Bḍ. II. 63.74^a; L. 65.(43^b); Vā. 88.75^a. 1) L. -tir aparaṁ
Anaraṇyam aṭjanat.

98i = Bḍ. II. 63.74^b, 75^a; L. 65.44; Vā. 88.75^b, 76^a. 1) Vā. Rā-
vaṇo nihato. 2) Bḍ. yena trailokyam vijitam; Vā. yena
trilokīvijaye. 3) L. dvijāḥ. 4) Bḍ. tena dṛṣyo '-; L.
Bṛhadaśvo.

98^{2a} = Bḍ. II. 63.75^b; L. 65.45^a; Vā. 88.76^b. 1) Bḍ. ca Sumatir;
L. -nā; Vā. -mato.

98^b = Br. 7.96^b; H. 715^b; Śidh. 60.80^a.

1) H. ca. 2) H. -daḥ Su-

dhanvā. 3) H. nāma pārthivaḥ;

Śidh. -vāripramardanaḥ.

98^{2b} = Bḍ. II. 63.76^a; L. 65.45^b; Vā.

88.77^a. 1) L. bhavabhāvitaḥ.

99 = Bḍ. II. 63.76^b, 77^a; Br. 7.97; H. 716^b, 717^a; L. 66.5^b, 5^a; Śidh. 60.80^b, 81^a;

Vā. 88.77^b, 78^a. 1) Bḍ.L.Vā. āsit. 2) H. Tridhamaś; Vā.

Traidhanvanaś. 3) Bḍ.L.Vā. cāpi; Br.Śidh. tv āśid. 4) Bḍ.Śidh.

Trayyāruniḥ; L. Trayyāruno. 5) H. sutah; L. nṛpaḥ.

100 = Br. 7.98; H. 717^b, 718^a; Śidh.

60.81^b, 82^a. 1) Br. paṇigra-

haṇa-. 2) Br. sudur-; Śidh.

mahātmaḥbiḥ. 3) Br. kṛtod-

vāhā. 4) Br. hṛtā caiva.

5) Br. ha.

100 = Bḍ. II. 63.77^b, 78^a; L. 66.5^b, 4^a;

Vā. 88.78^b, 79^a. 1) Vā. -kasān;

L. -tvāmitaujasam. 2) Bḍ.

niṣṭhānam pra-; L. aprā-

bālyat¹⁾ kāmāc ca mohāc ca
 samharsāc²⁾ cāpalena ca³⁾ |
 jahāra kanyām kāmāt sa⁴⁾
 kasyacit puravāsinaḥ. || 100₁ ||
 adharmasāṅkunā tena¹⁾
 tam sa²⁾ Trayyāruṇo 'tyajat³⁾ |
 apadhvamśēti bahuśo vadan¹⁾ |
 pitaram so 'bravit¹⁾ tyaktah²⁾: kva
 gacchāmīti vai muhuḥ³⁾? |
 pitā cainam⁴⁾ athōvāca: śvapākaiḥ
 saha vartaya, || 103 ||
 uāhaṃ putreṇa putrārthī tvayādyā
 kulapāmsana! |
 ity uktaḥ sa nirākṛāman¹⁾ na-
 garād vacanāt pituḥ²⁾, || 104 ||
 na ca tam¹⁾ vārayāmāsa²⁾ Vasiṣṭho
 bhagavān rṣiḥ. |
 sa tu Satyavrato dhīmān³⁾ śvapākā-
 vasathāntike⁴⁾ || 105 ||
 pitrā tyakto¹⁾ 'vasad vīraḥ, pitā
 cāsyā²⁾ vanam yayau, |
 tatas tasmims³⁾ tu viṣaye⁴⁾ nāv-
 arṣat Pākāśasanaḥ || 106 ||
 samā dvādaśa sampūrnās¹⁾ tenā-
 dharmeṇa vai tadā. |

[Viṣṇuvṛddhaḥ sutas tasya
 Viṣṇuvṛddhā yataḥ smṛtāḥ |]
 kāmād balāc ca mohāc ca
 samharsēṇa¹⁾ balena ca |
 bhāvino 'rthasya ca balāt
 tat kṛtam tena dhīmatā. || 101 ||
 tam¹⁾ adharmeṇa samyuktam
 pitā²⁾ Trayyāruṇo 'tyajat |

101 = Br. 7.99; H. 718^b, 719^a; Śidh.
 60.82^b, 83^a. 1) Śidh. balāt.
 2) Br. sāhasāc. 3) Śidh. ca
 madotkaṭāt. 4) Br. kanyām
 kāmārtaḥ; H. kāmāt kanyām
 sa; Śidh. kāmāc ca.
 102^a = Br. 7.100^a; H. 719^b; Śidh. 60.83^b.
 1) Śidh. adharmasāṅginam
 tat tu. 2) H. Śidh. rājā.
 3) Śidh. -ṇis tyajan.

102^b = Bḍ. II. 63.80^a; Br. 7.100^b; H. 720^a; Śidh. 60.84^a; Vā. 88.81^b.
 1) Śidh. Vā. 'vadat.

103 = Bḍ. II. 63.80^b, 81^a; Br. 7.101; H. 720^b, 721^a; L. 66.5; Śidh. 60.84^b = a;
 Vā. 88.82. 1) Br. so 'bravit pitaram. 2) Bḍ. Vā. ekaḥ. 3) L.
 dvijāḥ; Śidh. tadā. 4) Br. H. ca tam; L. tv enam.

104 = Bḍ. II. 63.81^b, 82^a; Br. 7.102; H. 721^b, 722^a; L. 66.6^a = b; Vā. 88.83.
 1) L. vicakrāma. 2) Bḍ. vibhoḥ; Vā. vibho.

105 = Bḍ. II. 63.82^b, 83^a; Br. 7.103; H. 722^b, 723^a; L. 66.6^b = b; Śidh.
 60.85^a = b; Vā. 88.84^{ab}. 1) Bḍ. Vā. cainam. 2) Vā. dhārayāmāsa.
 3) Br. viprāḥ; H. -tas tāta; Śidh. tan tu. 4) Vā. -āntikam.

106 = Bḍ. II. 63.83^b, 84^a; Br. 7.104; H. 723^b, 724^a; L. 66.7 = a; Śidh.
 60.85^b, 86^a; Vā. 88.84^c, 85^a. 1) Vā. mukto. 2) Br. H. pitāpy asya;
 Śidh. pitā tv asya. 3) Śidh. tasya. 4) Bḍ. Vā. tasmims tu
 viṣaye tasya; L. t. tasya t. v.

107 = Bḍ. II. 63.84^b, 85^a; Br. 7.105; H. 724^b, 725^a; Śidh. 60.86^b, 87^a; Vā.

[] = Vā. 88.79^b.

101 = Bḍ. II. 63.78^b, 79^a; Vā. 88.80.
 1) Vā. T. samkarṣaṇabalena.

101^a = Bḍ. II. 63.79^b; L. 66.4^b; Vā.
 88.81^a. 1) L. tenā-. 2) L. rājā.

dārāms tu tasya²⁾ viṣaye Viśvāmitro mahātapāḥ || 107 ||
 samnyasya¹⁾ sāgarānūpe²⁾ cacāra³⁾ vipulam tapaḥ. |
 tasya patnī gale baddhvā⁴⁾ madhyamaṃ putram aurasam || 108 ||
 śeṣasya¹⁾ bharaṇārthāya vyakrīṇād gośatena vai²⁾. |
 taṃ³⁾ tu⁴⁾ baddham⁵⁾ gale dr̥ṣṭvā⁶⁾ vikrayārtham⁷⁾ nr̥patmajah⁸⁾ || 109 ||
 mahar̥ṣiputraṃ dharmātmā mokṣayāmāsa *svrataḥ*¹⁾ |
 Satyavrato mahābāhur²⁾ bharaṇaṃ tasya cākarot || 110 ||
 Viśvāmitrasya tuṣṭyartham anukampārtham¹⁾ eva ca. |
 so 'bhavad Gālavo nāma gale bandhān²⁾ mahātapāḥ |
 mahar̥ṣiḥ Kauśiko *dhīmāms*³⁾ tena vīreṇa²⁾ mokṣitah. || 111 ||

88.85^b, 86^a. 1) Br. bho viprās; H. rājendra; Śidh. viprar̥ṣe.

2) Śidh. tasya tu.

108 = Bḍ. II. 63.85^b, 86^a; Br. 7.106; H. 725^b, 726^a; Śidh. 60.87^b, 88^a; Vā. 88.86^b, 87^a. 1) Śidh. samtyajya. 2) Br. sāgarānte tu. 3) Br. cakāra. 4) H. baddhā.

109 = Bḍ. II. 63.86^b, 87^a; Br. 7.107; H. 726^b, 727^a; Śidh. 60.88^b, 89^a; Vā. 88.87^b, 88^a. 1) Bḍ. Vā. śiṣṭānām. 2) Śidh. vyakrīṇita śatena ca. 3) Śidh. tān. 4) Br. ca. 5) Śidh. dr̥ṣṭvā. 6) Śidh. baddhvā. 7) Śidh. vikrīṇantīm; Vā. vikrītaṃ taṃ. 8) Bḍ. Vā. narottamaḥ; Śidh. svam ātmajam.

110 = Bḍ. II. 63.87^b, 88^a; Br. 7.108; H. 727^b, 728^a; Śidh. 60.89^b, 90^a; Vā. 88.88^b, 89^a. 1) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. vai r̥ṣe. 2) Bḍ. Vā. mahābuddhir.

111 = Bḍ. II. 63.88^b, 89^a; Br. 7.109; H. 728^b, 729; Śidh. 60.90^b, 91 = ab; Vā. 88.89^b, 90. 1) Śidh. anukrośārtham. 2) Bḍ. Vā. baddho; Śidh. galabandhān. 3) Bḍ. H. -kas tāta; Vā. -kas tātas. 4) Vā. vīreṇa.

B.

(Bd. II. 63.90—64.24; Br. 8.1—95; H. 730—834; Śīdh. 61.1—74;
Vā. 88.91—89.23; cfr. A. 273.26^b—39; Bhg. IX. 7.7—13.26; Ga. 138.26^b—58;
Kū. 21.10—61; L. 66.1—54; Vi. IV. 3.13—5.14).

*Satyavratas tu*¹⁾ *bhaktyā ca*²⁾ *kṛpayā ca pratijñayā |*
*Viśvāmitrakalatraṃ ca*³⁾ *babhāra vinaye stbitha*⁴⁾. || 1 ||
*hatvā mṛgān varābhāṃś ca mahiṣāṃś ca vane*¹⁾ *carān*
*Viśvāmitrāśramābhyāse*²⁾ *māṃsaṃ vṛkṣe babandha saḥ*³⁾. || 2 ||
upāṃśuvratam āsthāya dikṣāṃ dvādaśavārṣikīm |
*pitur niyogād avahat*¹⁾ *tasmīn vanagate nṛpe*²⁾. || 3 ||
*Ayodhyāṃ*¹⁾ *caiva rāṣṭraṃ*²⁾ *ca tathaivāntahpuram munih |*
*yājyopādhyāya*³⁾ *samyogād*⁴⁾ *Vasiṣṭhaḥ paryarakṣata. || 4 ||*
*Satyavratas tu*¹⁾ *bālyāc ca*²⁾ *bhāvino 'rthasya vai*³⁾ *balāt |*
*Vasiṣṭhe 'bhyadhikam manyuṃ dhārayāmāsa nityasah*⁴⁾. || 5 ||
*pitṛā hi tam*¹⁾ *tadā rāṣṭrāt*²⁾ *parityaktaṃ*³⁾ *svam ātmajam*⁴⁾ |
*na*⁵⁾ *vārayāmāsa munir Vasiṣṭhaḥ*⁶⁾ *kāraṇena ha*⁷⁾. || 6 ||
pāṇigrahaṇamantrāṇāṃ niṣṭhā syāt saptame pade |
*na ca*¹⁾ *Satyavratas tasmād*²⁾ *dhr̥tavān*³⁾ *saptame pade*⁴⁾. || 7 ||

1 = Bd. II. 63.90; Br. 8.1; H. 730; Śīdh. 61.1; Vā. 88.91. 1) Bd.Vā. tasya vratena. 2) Śīdh. tadbhaktyā. 3) Br. tu; H. tad. 4) Śīdh. poṣayāmāsa vai tadā.

2 = Bd. II. 63.91; Br. 8.2; H. 731; Śīdh. 61.2; Vā. 88.92. 1) Bd. jale. 2) Bd.H.Vā. -bhyāse. 3) Bd. tanmāṃsam anayat tataḥ; Br. babandha ca; Śīdh. tanmāṃsam cākṣipan mune; Vā. tanmāṃsam apacat tataḥ.

3 = Bd. II. 63.92; Br. 8.3; H. 732; Vā. 88.93. 1) Br. avasat; Bd.Vā. abhajan. 2) Bd.Vā. nṛpe tu vanam āsthite.

4 = Bd. II. 63.93; Br. 8.4; H. 733; Śīdh. 61.3; Vā. 88.94. 1) Śīdh. tūrtham gām. 2) Br.Vā. rājyaṃ. 3) Bd. yājyotthānyāya-. 4) H. -sambandhāt. 5) Br. Vasiṣṭhaḥ.

5 = Bd. II. 63.94; Br. 8.5; H. 734; Śīdh. 61.4; Vā. 88.95. 1) Bd. su-; Śīdh. Satyavratasya. 2) Bd.Vā. -yat tu; H. -yad vai; Śīdh. -yād vā. 3) H. vā. 4) Bd.Vā. manyunā; H. -yadā.

6 = Bd. II. 63.95; Br. 8.6; H. 735; Śīdh. 61.5; Vā. 88.96. 1) Bd.Śīdh. tu tam; Vā. rudams. 2) H. rājyāt. 3) Br.H. tyājyamānaṃ. 4) Br. priyaṃ sutam. 5) Br. ni-. 6) Br. bahunā. 8) Bd.Vā. vai; Br. na.

7 = Bd. II. 63.96; Br. 8.7; H. 736; Śīdh. 61.6; Vā. 88.97. 1) Bd.Vā. evaṃ. 2) Bd. tam vai; Vā. tān vai; Śīdh. tasya. 3) Bd.Vā. dhṛtavān; Br. dhataṅ. 4) Śīdh. tam upāṃśum abudhyata.

jānan dharmān¹⁾ Vasiṣṭhas²⁾ tu | jānan dharmān Vasiṣṭhas tu
na mām³⁾ trātiti *bho dvijaḥ*⁴⁾ | na ca¹⁾ mantrān ihēcchati |
Satyavratas tadā roṣaṃ | iti Satyavrato²⁾ roṣaṃ
Vasiṣṭhe⁵⁾ manasākarot. || 8 || Vasiṣṭhe³⁾ manasākarot. || 8 ||
guṇa¹⁾buddhyā tu bhagavān Vasiṣṭhaḥ kṛtavāms tathā²⁾, |
na¹⁾ ca Satyavratas tasya | na tu Satyavrato 'budhyad
tam upāṃśum abudhyata. || 9 || upāṃśuvratam asya vai. || 9 ||
tasminn *aparitoṣo yaḥ*¹⁾ pitur āsīn mahātmanah²⁾, |
tena dvādaśa varṣāni nāvārṣat Pākaśāsanaḥ. || 10 ||
tena tv idānīm vahatā¹⁾ dīkṣām tām durvaham²⁾ bhuvī |
kulasya niṣkṛtiḥ *svasya*³⁾ kṛtā sa⁴⁾ vai⁵⁾ bhaved iti. || 11 ||
na tam¹⁾ Vasiṣṭho bhagavān pitrā tyaktam nyavārayat²⁾, |
abhiṣekṣyāmy aham putram | abhiṣekṣyāmy aham *raḅje*¹⁾
asyēty evaṃmatir munih¹⁾. || 12 || paścād enam iti prabhuḥ. || 12 ||
sa tu dvādaśa varṣāni tām dīkṣām¹⁾ udvahan²⁾ balī |
avidyamāne māmse tu Vasiṣṭhasya mahātmanah || 13 ||
sarvakāmadughām *dogdhrīm*¹⁾ dadarśa sa²⁾ nṛpātmajaḥ, |
tām vai krodhāc ca mohāc³⁾ ca śramāc caiva⁴⁾ kṣudhānvitah⁵⁾ || 14 ||

8 = Br. 8.8; H. 737; Śidh. 61.7. 1) Br. dharmam. 2) Śidh. Vasiṣṭhāt.
3) Śidh. tam. 4) H. Bhārata; Śidh. śamsati Bhārgavaḥ.
5) Śidh. Vasiṣṭho.

8 = Bḍ. II. 63.97; Vā. 88.98. 1) Bḍ. nava. 2) Vā. -vrate. 3) Vā. Vasiṣṭho.

9^a = Bḍ. II. 63.98^a; Br. 8.9^a; H. 738^a; Śidh. 61.8^a; Vā. 88.99^a. 1) Vā. guru-. 2) Śidh. Vā. tadā; Bḍ. tapah.

9^b = Br. 8.9^b; H. 738^b; Śidh. 61.8^b. 9^b = Bḍ. II. 63.98^b; Vā. 88.99^b.
1) Śidh. sa.

10 = Bḍ. II. 63.99; Br. 8.10; H. 739; Śidh. 61.9^a = a; Vā. 88.100.

1) Bḍ. -mims tu paramo roṣaḥ; Br. -toṣas ca; Śidh. hy aparitoṣāya; Vā. -mims cōparate yo yat. 2) Vā. T. mahāmanāḥ.

11 = Bḍ. II. 63.100; Br. 8.11; H. 740; Śidh. 61.9^b = b; Vā. 88.101.

1) Br. vihītām; Vā. bahudhā. 2) Vā. durbalām. 3) Br. viprah; H. tāta; Śidh. vipra. 4) Bḍ. Vā. kṛtēyam; Śidh. kṛtavān.

5) Bḍ. Vā. ca.

12^a = Bḍ. II. 63.101^a; Br. 8.12^a; H. 741^a; Śidh. 61.10^a; Vā. 88.102^a.

1) Bḍ. Vā. tato. 2) Bḍ. na vārayat.

12^b = Br. 8.12^b; H. 741^b; Śidh. 61.10^b. 12^b = Bḍ. II. 63.101^b; Vā. 88.102^b.

1) H. evaṃ matir muneh; Śidh.

1) Bḍ. naṣṭe.

asyānte vai bravīn munih.

13 = Bḍ. II. 63.102; Br. 8.13; H. 742; Śidh. 61.11; Vā. 88.103. 1) Bḍ. Śidh. Vā. dīkṣām tām. 2) Br. avahad; Śidh. udvahad.

14 = Bḍ. II. 63.103; Br. 8.14; H. 743; Śidh. 61.12; Vā. 88.104. 1) Bḍ. Vā. dhenuṃ. 2) Bḍ. Br. Vā. sa dadarśa. 3) Śidh. lobhāc.

4) Śidh. -mād vai ca. 5) H. Śidh. kṣudhārditah.

daśa¹dharma²gato rājā | dasyudharma¹gato dr̥ṣṭvā
 jaghāna munisattamāḥ²). | jaghāna balinām varah. |
 sa¹) tu²) māṃsam³) svayaṃ caiva Viśvāmitrasya cātma⁴jān⁴) || 15 ||
 bhojayāmāsa, tac chrutvā Vasiṣṭho 'py asya cukrudhe¹). |
 kruddhas tu bhagavān vākyam | provāca caiva bhagavān
 idam āha nṛpātma¹jām: || 16 || | Vasiṣṭhas taṃ nṛpātma¹jām: || 16 ||
 pātayeyam ahaṃ krūra¹) tava śaṅkum asaṃśayam²), |
 yadi te dvāv imau śaṅkū | yadi te trīṇi śaṅkūni
 na syātām¹) vai kṛtau punaḥ²). || 17 || | na syur hi puraśadhama. || 17 ||
 pituś cāpari¹toṣeṇa guror²) dogdhrivadhena ca |
 aprokṣitopayogāc ca³) trividhas te vyatikramaḥ. || 18 ||
 evaṃ trīṇy asya¹) śaṅkūni tani dr̥ṣṭva²) mahātapāḥ |
 Trīśaṅkur iti hōvāca, Trīśaṅkus tena³) sa smṛtaḥ. || 19 ||
 Viśvāmitras tu¹) dārāṇām āgato²) bharaṇe³) kṛte⁴) |
 tena⁵) tasmai varam praḍān muniḥ⁶) pṛitas Trīśaṅkave. || 20 ||
 chandya¹māno vareṇātha varam¹) vavre nṛpātma¹jāḥ, |
 saśarīro vraje svargam ity evaṃ yācito varah. || 21 ||

- 15^a = Br. 8.16^a; H. 744^a; Śīdh. 61.13^a. | 15^a = Bḍ. II. 63.104^a; Vā. 88.105^a.
 1) Br. deśa-; Śīdh. dāśa- | 1) Vā. -dharmaṃ.
 2) H. Janamejaya; Śīdh. tāṃ
 sa vai mune.
 15^b = Bḍ. II. 63.104^b; Br. 8.16^b; H. 745^b; Śīdh. 61.13^b; Vā. 88.105^b.
 1) Br. tan-; H. tac. 2) H. ca; Śīdh. taṃ. 3) Br. māṃsam sa-
 4) Śīdh. cātma¹jām.
 16^a = Bḍ. II. 63.105^a; Br. 8.16; H. 746; Śīdh. 61.14^a; Vā. 88.106^a. 1) Bḍ
 Vā. -ṣṭhas taṃ tadātyajat; Śīdh. -ṣṭho hy a. c.
 16^b = H. 746^b. | 16^b = Bḍ. II. 63.105^b; Vā. 88.106^b.
 17^a = Bḍ. II. 63.106^a; Br. 8.17^a; H. 747^a; Śīdh. 61.14^b; Vā. 88.107^a.
 1) Śīdh. krūraṃ; Vā. pātaye krūra he. 2) Bḍ. -kum apohya-
 vai; Śīdh. ayasmayam; Vā. ayomayam.
 17^b = Br. 8.17^b; H. 727^b; Śīdh. 61.15^a. | 17^b = Bḍ. II. 63.106^b; Vā. 88.107^b.
 1) Śīdh. naśyetām. 2) H. punaḥ
 kṛtau; Śīdh. purā.
 18 = Bḍ. II. 63.107; Br. 8.18; H. 748; Śīdh. 61.15^{bc}; Vā. 88.108. 1) Śīdh-
 ca pari-. 2) Br. T. guru-. 3) Śīdh. -gāt sa.
 19 = Bḍ. II. 63.108; Br. 8.19; H. 749; Śīdh. 61.16^a = b; Vā. 88.109.
 1) Bḍ. Vā. evaṃ sa trīṇi. 2) Bḍ. Vā. dr̥ṣṭvā tasya. 3) Śīdh. -kur iti-
 20 = Bḍ. II. 63.109; Br. 8.20; H. 750; Śīdh. 61.16^b, 17^a; Vā. 88.110.
 1) Br. T. -mitrasya. 2) Br. T. anena. 3) Br. T. bharaṇam. 4) Br. T.
 kṛtam. 5) Bḍ. Vā. tatas; H. sa tu. 6) Bḍ. Vā. -dāt tadā.
 21 = Bḍ. II. 63.110; Br. 8.21; H. 751; Śīdh. 61.17^b = a; Vā. 88.111^a = a-
 1) Bḍ. Vā. guruṃ.

anāvṛṣṭibhaye tasmin¹⁾ gate²⁾ dvādaśavārsike |
 pitrye rājye 'bhiṣicyātha³⁾ yājayāmāsa taṃ munih⁴⁾. || 22 ||
 miṣatāṃ devatānāṃ ca Vasiṣṭhasya ca Kauśikaḥ |
 saśarīraṃ tadā¹⁾ taṃ vai²⁾ divam āropayat pra³⁾bhuḥ⁴⁾. || 23 ||
 tasya Satyarathā¹⁾ nāma bhārya²⁾ Kaikaya³⁾vaṃśajā |
 kumāraṃ janayāmāsa Hariścandram akalmaṣam. || 24 ||
 sa vai¹⁾ rājā Hariścandras Traiśaṅkava iti smṛtaḥ²⁾ |
 āhartā rājasūyasya samrād iti ha viśrutaḥ³⁾. || 25 ||
 Hariścandrasya tu¹⁾ suto²⁾ Rohito nāma vīryavān³⁾, |
 Harito Rohitasyātha, Cañcur⁴⁾ Hārīta⁵⁾ ucyate. || 26 ||
 Vija¹⁾yaś ca Sudevaś ca²⁾ Cañcu-putrau³⁾ babbhūvatuh⁴⁾, |
 jetā kṣatrasya sarvasya⁵⁾, Vijayas tena sa smṛtaḥ. || 27 ||
 Rurukas¹⁾ tanayas tasya²⁾ rājā dharmārthakovidah³⁾, |
 Rurukasya⁴⁾ Vṛkaḥ putro⁵⁾, Vṛkād⁶⁾ Bāhus tu jajñivān⁷⁾. || 28 ||
 Haihayās Tālajaṅghāś ca | Haihayais Tālajaṅghais ca
 nirasyanti sma taṃ nrpaṃ¹⁾, | | nirasto vyasanī nrpaḥ |

- 22 = Bḍ. II. 63.111; Br. 8.22; H. 752; L. 66.9a = b; Śīdh. 61.18; Vā. 88.111^b, 112^a. 1) Śīdh. cāsmīn. 2) Bḍ.Śīdh. jāte. 3) Bḍ.Vā.V. abhiṣicya rājye pitrye; H. pitrye 'bhiṣicya rājye tu; L. rājye 'bhiṣicya taṃ pitrye; Śīdh. abhiṣicya pitṛrājye; Vā.T. abhiṣicya tadā rājye. 4) Bḍ. vai yojayāmāsa taṃ munih; Br. pāṛthivam.
- 23 = Bḍ. II. 63.112; Br. 8.23; H. 753; L. 66.9b 10^a; Śīdh. 61.19; Vā. 88.112^b, 113^c. 1) Śīdh. sadā. 2) H. Śīdh. tu. 3) L. -yad vi-. 4) Br. divam āropayāmāsa saśarīraṃ mahātapaḥ.
- 24 = Bḍ. II. 63.115; Br. 8.24; H. 754; L. 66.10^b, 11^a; Śīdh. 61.20; Vā. 88.117. 1) Bḍ.Vā. Satyaratā; L. Satyavratā. 2) Br.H. patnī. 3) Br. Kaikeya-; Vā. Kekaya-.
- 25 = Bḍ. II. 63.116; Br. 8.25; H. 755; Śīdh. 61.21; Vā. 88.118. 1) Bḍ.Vā. tu. 2) Bḍ.Vā. śrutaḥ. 3) Bḍ.Vā. pariśrutaḥ; H. ca viśrutaḥ.
- 26 = Bḍ. II. 63.117; Br. 8.26; H. 756^a, 758^a; L. 66.11^b, 12^a; Śīdh. 61.22^a = a; Vā. 88.119. 1) L. ca. 2) Br.H. putro 'bhūd. 3) Br. pāṛthivah; Śīdh. viśrutaḥ. 4) L. Dhundhur. 5) Bḍ.Vā. Hārīta.
- 27 = Bḍ. II. 63.118; Br. 8.27; H. 755^b, 759^a; L. 66.12^b, 13^a; Vā. 88.120. 1) Bḍ. Vina-. 2) Br. munīreṣṭhāś; L. Sutejās ca. 3) Br. Cañcuputro; L. Dhundhuputrau. 4) Br. babbhūva ha. 5) Bḍ.Vā. sarvasya kṣatrasya; Br. sa sarvapāṛthivīm; L. j. kṣ. sarvatra.
- 28 = Bḍ. II. 63.119; Br. 8.28; H. 759^b, 760^a; L. 66.13^b, 14^a; Śīdh. 61.22^b = b; Vā. 88.121. 1) L. Rucakas. 2) L. tasya tanayo; Vā. tanayas tatra. 3) L. paramadhārmikah. 4) Bḍ. Rurukāt tu; L. Rucakasya; Śīdh. Rohitasya; Vā. Rurukād. 5) Vā. Dhṛtakah. 6) Bḍ.L.Vā. -tras tasmād. 7) Bḍ. -hur vijajñivān; L.Vā. ca jajñivān.

29^a = Br. 8.29^a; H. 761^a; Śīdh. 61.23^a. | 29^a = Bḍ. II. 63.120^a; Vā. 88.122^a.

1) H. nrpa.

tatpatnī garbham ādāya | Śakair Yavana-Kāambojaiḥ
 Aurvasyāśramam āviśat. || 29 || | Pāradaiḥ Pahlavaiḥ saha¹⁾. || 29 ||
 nātyartham¹⁾ dhārmikaś caiva²⁾ | nātyartham dhārmiko 'bhūt sa
 sa hi³⁾ dharmayuge 'bhavat. | dharmye satyayuge¹⁾ tathā. |
 Sagaras tu¹⁾ suto²⁾ Bāhor³⁾ jajñe⁴⁾ saha gareṇa vai⁵⁾. || 30 ||
 Aurvasyāśramam āsādyā Bhārgavenābhi¹⁾ rakṣitaḥ |
 āgneyam astraṃ labdhvā ca³⁾ Bhārgavāt Sagaro nṛpaḥ || 31 ||
 jigāya¹⁾ pṛthivīm hatvā²⁾ Tālajaṅghān sa-Haihayān |
 Śakānām Pahlavānām ca dharmam³⁾ nirasad acyutaḥ⁴⁾ || 32 ||
 kṣatriyānām tathā teṣām¹⁾ Pāradānām ca²⁾ dharmavit. || 33 ||
 rṣaya ūcuḥ:
 katham sa Sagaro jāto¹⁾ gareṇaiva sahācyutaḥ²⁾ |
 kimartham ca³⁾ Śakādīnām kṣatriyānām mahaujasām || 34 ||
 dharmān¹⁾ kulocitān²⁾ kruddho rājā³⁾ nirasad acyutaḥ, |
 | etan naḥ¹⁾ sarvam ācakṣva vistareṇa mahāmate²⁾! || 35 ||
 sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:
 Bāhor vyanināḥ pūrvam¹⁾ hṛtam rājyaṃ abhūt²⁾ kila |
 Haihayais Tālajaṅghais ca Śakaiḥ sārḍham³⁾ samāgataiḥ⁴⁾. || 36 ||

29^b = Br. 9.29^b.

29^b = Bḍ. II. 63.120^b; H. 760^b; Vā. 88.122^b. 1) Bḍ.Vā. tathā.

30^a = Br. 9.30^a; H. 761^b; Śidh. 61.23^b.

30^a = Bḍ. II. 63.121^a; Vā. 88.123^a.

1) Br.T. nāsatyō; Śidh. nāt-
 mārtham. 2) H. -kas tāta;
 Śidh. -ko vipra. 3) Br. ha.

1) Bḍ. sati yuge.

30^b = Bḍ. II. 63.121^b; Br. 8.30^b; H. 762^a; L. 66.(14^b); Śidh. 61.24^a; Vā. 88.123^b. 1) Śidh. Sagaram sa. 2) Śidh. sutam. 3) L. Sagaras tasya putro 'bhūd; Śidh. Bāhur. 4) Br. jajñe; L. rājā. 5) H. saḥ; L. paramadhārmikaḥ.

31 = Bḍ. II. 63.122; Br. 8.31; H. 762^b, 763^a; Śidh. 61.24^a, 25^b; Vā. 88.124^a = b. 1) Bḍ.Vā. Bhṛgor ā-. 2) Bḍ. hy Aurveṇa pari-; Vā. turveṇa pari-. 3) Bḍ.Vā. tu.

32 = Bḍ. II. 63.123; Br. 8.32^a; H. 763^b, 764^a; Śidh. 61.25^b(c); Vā. 88.124^b, 125^a. 1) Bḍ.Vā. jaghāna. 2) Bḍ.Vā. gatvā. 3) Vā. -mān; 4) Śidh. Śakān Bahūdakāmś caiva Pāradātagaṇān Kbaśān.

33 = Bḍ. II. 63.124^a; Br. 8.32^c; H. 764^b; Vā. 88.125^b. 1) Br. kṣ. muni-
 śreṣṭhāḥ; H. Kuruśreṣṭha. 2) H. sa.

34 = Bḍ. II. 63.124^b, 125^a; Br. 8.33; H. 765; Śidh. 61.28^a = a; Vā. 88.126^a. 1) Bḍ.Śidh.Vā. rājā. 2) Bḍ.Vā. gareṇa saha jajñivān; Śidh. gareṇa saḥito muue. 3) Bḍ. vā.

35^a = Bḍ. II. 63.125^b; Br. 8.34^a; H. 766^a; Vā. 88.126^c = a. 1) H. dhar-
 mam. 2) H. kulocitam. 3) Br. rājā kruddho.

35^b = Br. 8.34^b; H. 766^b; Śidh. 61 (28^b). 1) H. me. 2) H. tapodhana; Śidh. jātaḥ sa jaghniṅvān bhūpān etad akh-
 yātum arhasi.

36 = Bḍ. II. 63.126; Br. 8.35; H. 767; Śidh. 61.29; Vā. 88.127. 1) Bḍ.

<p>Yavanāḥ Pāradās caiva Kāmbojāḥ Pahlavās tathā¹) ete hy api gaṇāḥ pañca¹) Haihayārthe²) parākraman. 37 hr̥tarājyas tadā¹) rājā sa vai Bāhur vanam yayau </p> <p>patnyā cānugato duḥkḥī vane³) prāṇān avāsṛjat. 38 </p> <p>patnī tu Yādavi tasya sagarbhā pṛṣṭhato 'nvagāt¹), sapatnyā tu²) garas tasyai³) dattaḥ pūrvam abhāt kīla⁴). 39 sā tu bhartuś citāṃ kṛtvā vane¹) tām²) adhyarohata³), Aurvas tām⁴) Bhārgavo dr̥ṣṭvā⁵) kārūṇyāt samavārayat⁶). 40 tasyāśrame ca garbhaḥ sa¹) gareṇaiva sahācyutaḥ²) vyajāyata mahābāhuḥ³) Sagaro⁴) nāma pāṛthivaḥ⁵). 41 </p>	<p>Haihayārtham parākṛantā ete pañca gaṇās tadā. 37 hr̥tarājyas tadā Bāhuḥ samnyasya sa¹) tadā gr̥ham²) vanam praviśya dharmātmā saha patnyā tapo 'carat. 37₁ kadācit apy akalpaḥ sa¹) toyārtham prasthito nṛpaḥ vṛddhatvād durbalatvāc ca hy antarā²) sa mamāra ca. 38 </p> <p>sapatnyā tu²) garas tasyai³) dattaḥ pūrvam abhāt kīla⁴). 39 sā tu bhartuś citāṃ kṛtvā vane¹) tām²) adhyarohata³), Aurvas tām⁴) Bhārgavo dr̥ṣṭvā⁵) kārūṇyāt samavārayat⁶). 40 tasyāśrame tu tam garbham¹) sā gareṇa²) tadā saha vyajāyata mahābāhum Sagaram nāma dhārmikam. 41 </p>
---	---

Vā. tasya; H. Śīdh. tāta. 2) Bḍ. Vā. purā. 3) Śīdh. sārtham.

4) Br. dvijottamāḥ; H. Śīdh. viśāmpate.

37^a = Bḍ. II. 63.127^a; Br. 8.36^a; H. 768^a; Śīdh. 61.30^a; Vā. 88.128^a.

1) H. Khaśāḥ.

37^b = Br. 8.36^b; H. 768^b; Śīdh. 61.30^b.

1) Śīdh. eteṣāṃ ca gaṇā rājan.

2) H. -yārtham.

38 = Br. 8.37; H. 769; Śīdh. 61.31.

1) Śīdh. tato. 2) Br. tatra;

Śīdh. sa vai.

37^b = Bḍ. II. 63.127^b; Vā. 88.128^b.

37₁ = Bḍ. II. 63.128; Vā. 88.128^bc.

1) Vā. nu. 2) Vā. nṛpaḥ.

38 = Bḍ. II. 63.129; Vā. 88.130.

1) Vā. kasyacit tv atha kālasya.

2) Vā. ca antarā.

39 = Bḍ. II. 63.130; Br. 8.38; H. 770; Śīdh. 61.32; Vā. 88.131. 1) Bḍ.

'py agāt. 2) Br. Śīdh. ca. 3) Śīdh. tasyā. 4) Bḍ. Vā. datto

garbhajighāmsayā; Br. p. kilānaghāḥ; Śīdh. p. tu serṣayā.

40 = Bḍ. II. 63.131; Br. 8.39; H. 771; Śīdh. 61.33; Vā. 88.132. 1) Bḍ. Vā.

vahnim; Śīdh. jvalanam. 2) Bḍ. Vā. tam. 3) Bḍ. Vā. samarohayat;

Br. T. abhyarohata; Śīdh. cāvarohata. 5) Br. viprah; H. -vas

tāta; Śīdh. -vo rājan. 6) Bḍ. -yād dhi nyavartayat; Vā. -yād

vinyavartayat.

41 = Br. 8.40; H. 772; Śīdh. 61.34.

1) H. tam garbham; Śīdh. vai

garbho. 2) H. -ta. 3) H. -bāhum;

41 = Bḍ. II. 63.132; Vā. 88.133. 1) Bḍ.

tu garbham sā. 2) Bḍ. ga-

reṇa ca.

Aurvas tu jatakarmādi¹⁾ tasya kṛtvā²⁾ mahātmanah |
 adhyāpya vedāśāstrāṇi³⁾ tato 'stram pratyapādayat || 42 ||
 āgneyam tu¹⁾ mahābahur²⁾ amarair³⁾ api duhsaham. |
 sa tenāstrabalenājau⁴⁾ balena ca samanvitaḥ || 43 ||
 Haihayān vi¹⁾jaghānāsu²⁾ kruddho Rudraḥ paśan iva³⁾ |
 | ājahāra ca lokeṣu kīrtiṃ kīrtimatām varaḥ. || 44 ||
 tataḥ Śakān¹⁾ sa²⁾Yavanān³⁾ Kāmbojān⁴⁾ Pāradāms⁵⁾ tathā |
 Pahlavāms⁶⁾ caiva niḥśeṣān kartum vyavasito nṛpaḥ⁶⁾. || 45 ||
 te vadhyamānā¹⁾ vīreṇa²⁾ Sagareṇa mahātmanā |
 Vasiṣṭham śaraṇam gatvā³⁾ pranipetur⁴⁾ manṛṣiṇam⁵⁾. || 46 ||
 Vasiṣṭhas¹⁾ tv aṭha tān²⁾ dṛṣṭvā³⁾ samayena⁴⁾ mahādyutiḥ⁵⁾ |
 Sagaram vārayāmāsa teṣāṃ dattvābhayaṃ tadā⁶⁾. || 47 ||
 Sagarah svām pratijñam ca¹⁾ guror vākyaṃ niśamya ca |
 dharmam jaghāna²⁾ teṣāṃ vai³⁾ veśānyatvam⁴⁾ cakāra ha. || 48 ||
 ardham Śakānām śirasō muṇḍayitvā¹⁾ vyasarjayat |
 Yavanānām śiraḥ sarvaṃ Kāmbojānām tathaiiva ca²⁾. || 49 ||

Śidh. -bāho. 4) H. Sagaram. |

5) H. pārthivam. |

42 = Bḍ. II. 63.133; Br. 8.41; H. 773; Śidh. 61.35; Vā. 88.134. 1) Bḍ.Vā. -karmādīn; Br. -dīms. 2) Bḍ.Vā. kṛtvā tasya. 3) Bḍ. vedāñ chāstrāṇi; H. vedān akhilāms; Śidh. vedam śāstrāṇi.

43 = Br. 8.42; H. 774; Śidh. 61.36; Vā. 88.135^{ab}. 1) Śidh. tam; Vā. Jāmadagnyat. 2) Br. mahābhāgā; Śidh. mahābhāga; Vā. tad āgneyam. 3) Śidh. sāmarair; Vā. asurair. 4) Vā. -balenaiva.

44^a = Br. 8.45^a; H. 775^a; Śidh. 61.37^a; Vā. 88.135^c = a 1) H. ni.

2) Vā. jaghāna Haihayān. 3) Śidh. k. hy astrabalena ca; Vā. k. R. paśugānān iva.

| 44^b = Br. 8.45^b; H. 775^b; Śidh. 61.37^b.

45 = Bḍ. II. 63.134; Br. 8.44; H. 776; Śidh. 61.38^a = a; Vā. 88.136.

1) Br. Śakāms; Śidh. Śakāh. 2) Br. ca. 3) Śidh.-Yavanāh.

4) Śidh. Kāmbojāh. 5) Śidh. Pahnāvās. 6) H. -sitah kila.

46 = Bḍ. II. 63.135; Br. 8.45; H. 777; Śidh. 61.38^b = a|b|; Vā. 88.137.

1) Bḍ. te hanyamānā. 2) Śidh. hanyamānās tadā te tu. 3) Bḍ.

Vā. sarve; Śidh. yayuh. 4) Bḍ. samprāptāh; Vā. prapannāh.

5) Bḍ.Vā. śaraṇaiṣiṇah.

47 = Bḍ. II. 63.136; Br. 8.46; H. 778; Śidh. 61.39; Vā. 88.138. 1) Bḍ.

Śidh. -ṣṭho. 2) Bḍ. -ṭho vikṣya tān; Śidh. vañcanam; Vā. tāms ta-

thēty. 3) Bḍ. yuktān; Śidh. kṛtvā; Vā. uktvā. 4) Bḍ.Vā V.

vinayena. 5) Bḍ. mahāmuniḥ. 6) Bḍ. tathā; Śidh. nṛpam.

48 = Bḍ. II. 63.137; Br. 8.47; H. 779; Śidh. 61.40; Vā. 88.139. 1) Br.

Śidh. tu. 2) Bḍ. jaghāna dharmam. 3) Bḍ. vai teṣām. 4) Br.

veśān anyāms; Śidh. keśānyatvam.

49 = Bḍ. II. 63.138; Br. 8.48; H. 780; Śidh. 61.41; Vā. 83.140. 1) Śidh.

muṇḍam kṛtvā. 2) Br. ha.

Pāradā mukta¹keśās ca Pahlavāḥ²) śmaśrudhārīṇaḥ |
 niḥsvādhyāyavaṣaṭkārāḥ kṛtās tena mahātmanā. || 50 ||
 Śakā Yavana-Kāambojāḥ Paradaḥ¹) Pahlavās²) tathā³) |
 Kolisarpāḥ¹) sa-Mahiṣā²) | Kalisparśā Mahiṣika
 Darvās³) Colāḥ sa-Keralāḥ, ||51|| | Dārvās Colāḥ Khasās tathā, ||51||
 sarve te kṣatriyaganā¹), dharmas teṣāṃ nirākṛtaḥ²) |
 Vasiṣṭhavacanād rajña³) Sagareṇa mahātmanā. || 52 ||
 sa dharmavijayī rājā vijityēmāṃ vasumdharaṃ |
 aśvaṃ pracāra'yāmāsa vājimedhāya dīkṣitaḥ³). || 53 ||
 tasya cārayataḥ so 'śvaḥ samudre pūrvadakṣiṇe |
 velāsamīpe 'pahr̥to bhūmiṃ caiva praveśitaḥ. || 54 ||
 sa taṃ deśaṃ tadā putraiḥ¹) khānayamāsa pārthivaḥ²). |
 āsedus te tadā¹) tatra | āseduś ca tatas tasmin
 khanyamāne mahārṇave || 55 || | khanantas¹) te mahārṇave || 55 ||
 tam ādipuruṣaṃ devaṃ¹) Hariṃ Kṛṣṇaṃ Prajāpatim²) |
 Viṣṇuṃ Kapilarūpeṇa svapantaṃ puruṣottamaṃ³). || 56 ||
 tasya cakṣuhsamutthena | tasya cakṣuḥ samāsādyā
 tejasā¹) pratibudhyataḥ | tejas tat pratipadyate, |
 ālagdhāḥ putras tadā sarve¹) catvāras tv avasēṣitaḥ: || 57 ||

50 = Bḍ. II. 63.139, Br. 8.49; H. 781; Śidh. 61.42; Vā. 88.141. 1) Śidh. muṇḍa-. 2) Br. Pahlavāñ.

51a = Bḍ. II. 63.140^a; Br. 8.50^a; H. 782^a; Vā. 88.142^a. 1) Bḍ.Vā. Pahlavāḥ. 2) Bḍ.Vā. Paradaih. 3) Bḍ.Vā. saha; Br. Paradaś ca dvijottamāḥ.

51b = Br. 8.50^b; H. 782^b. 1) Br. Ko- 51b = Bḍ. II. 63.140^b; Vā. 88.142^b.
 nisarpā. 2) Br. Mahiṣakā.
 3) Br. Darvās.

52 = Bḍ. II. 63.141; Br. 8.51; H. 783; Śidh. 61.43^a = a; Vā. 88.145.

1) Br. kṣatriyā viprā; H Śidh. kṣatriyās tāta. 2) Śidh. dharmahināḥ kṛtāḥ purā. 3) Bḍ.Vā. -canāt pūrvam; H. -canād rājan.

53 = Bḍ. II. 63.142; Br. 8.52; H. 785; Śidh. 61.43^b, 44^a; Vā. 88.144.

1) Bḍ. vai cāra-; Vā. vicāra-; Śidh. saṃskāra-. 2) Śidh. pārthivaḥ.

54 = Bḍ. II. 63.143; Br. 8.53; H. 786; Śidh. 61.44^b, 45^a; Vā. 88.145.

55^a = Bḍ. II. 63.144^a; Br. 8.54^a; H. 787^a; Śidh. 61.45^b; Vā. 88.146^a.

1) Bḍ.Vā. sutaiḥ sarvaiḥ. 2) Śidh. sarvataḥ.

55b = Br. 8.54^b; H. 787^b; Śidh. 61.46^a. 55b = Bḍ. II. 63.144^b; Vā. 88.146^b.

1) Śidh. tatas. 1) Vā. tasmims tad antas.

56 = Bḍ. II. 63.145; Br. 8.55; H. 788; Śidh. 61.46^b = a; Vā. 88.147.

1) H. ādidevaṃ puruṣaṃ. 2) Śidh. Kapilaṃ viśvarūpiṇaṃ.

3) Br. -ṣaṃ tadā; H. puruṣasattamaṃ; Bḍ. Vā. Hamaṣaṃ Nārāyaṇaṃ prabhum.

57^a = Br. 8.56^a; H. 789^a; Śidh. 61.47^a. 57^a = Bḍ. II. 63.146^a; Vā. 88.148^a.

1) Śidh. vahninā.

57^b = Bḍ. II. 63.146^b; Br. 8.56^b; H. 789^b; Śidh. 61.47^b; Vā. 88.148^b.

Barhi¹ketuḥ Su²ketuś ca tathā Dharmaratho nṛpaḥ³) |
 śūraḥ Pañcajanaś⁴) caiva⁵) tasya vaṁśakarā nṛpāḥ⁶) . || 58 ||
 prādāc ca tasmāi¹) bhagavān Harir Nārāyaṇo varān²) |
 akṣayaṃ vaṁśam Ikṣvākoh | akṣayatvaṃ svavaṁśasya
 kīrtiṃ cāpy anivartinm¹) || 59 || | vājimedhaśataṃ tathā || 59 ||
 putraṃ Samudraṃ ca vibhuḥ | vibhuḥ¹) putraṃ Samudraṃ ca
 svarge vāsaṃ tathākṣayam. | svarge vāsaṃ tathākṣayam. |
 Samudraś cārgham ādāya | sa²) Samudro 'śvam ādāya
 vavande taṃ mahīpatim || 60 || | vavande saritāṃ patiḥ || 60 ||
 sāgaratvaṃ ca lebhe sa karmaṇā tena tasya vai¹). |
 taṃ cāśvamedhikaṃ so 'śvaṃ samudrād upalabdhavean²) || 61 ||
 ājahārāśvamedhānāṃ śataṃ sa sumahāyaśāḥ¹), |
 putrāṇāṃ ca sahasrāṇi śaṣṭis tasyēti²) naḥ śrutam. || 62 ||
 ṛṣaya ūcuḥ :
 Sagarasyātmajā virāḥ¹) kathaṃ jātā mahābalāḥ²) |
 vikrāntāḥ śaṣṭisāhasrā vidhinā kena vā vada³) ! || 63 ||
 sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca :
 dve bhārye¹) Sagarasyāstāṃ tapasā dagdhakilbiṣe : |
 jyesthā Vidarbhadubitā Keśinī nāma nāmataḥ²), || 64 ||

- 1) Br. sarve munīreṣṭhās; H. -dhās te vai mahārāja; Sidh. śaṣṭisahasrāṇi.
 58 = Bđ. II. 63.147; Br. 8.57; H. 790; Śidh. 61.48; Vā. 88.149. 1) H. Barha-; Sidh. Harṣa-. 2) Vā. Sa-. 3) Bđ. -rathāś ca yaḥ; Sidh. -rato 'paraḥ; Vā. -rataś ca yaḥ. 4) Br. -nadaś; Vā. -vanaś.
 5) H. -no nāma. 6) Bđ.Vā.T. -rāḥ prabhoḥ; H. Śidh. nṛpa.
 59^a = Bđ. II. 63.148^a; Br. 8.58^a; H. 791^a; Śidh. 61.49^a; Vā. 88.150^a.
 1) Bđ.Vā. tasya. 2) Br.H. varam; Śidh. pañca varān svayam.
 59^b = Br. 8.58^b; H. 791^b; Śidh. 61.(49^b). 59^b = Bđ. II. 63.148^b; Vā. 88.150^b.
 1) Śidh. vaṁśam medhām ca kīrtiṃ ca samudraṃ tanayaṃ dhanam.
 60 = Br. 8.59; H. 792^a, 793^a. 60 = Bđ. II. 63.149; Vā. 88.150^c, 151^a.
 1) Vā.T. vibhuṃ. 2) Bđ. taṃ.
 61 = Bđ. II. 63.150; Br. 8.60; H. 793^b, 794^a; Śidh. 61.50; Vā. 88.151^b, 152^a.
 1) Br. ha. 2) Bđ.Vā. prāpya pārthivaḥ.
 62 = Bđ. II. 63.151^a, 152^b; Br. 8.61; H. 794^b, 795; Śidh. 61.51 = a; Vā. 88.152^b, 153^c. 1) Br.T. -hātapāḥ; Bđ.Vā. -taṃ caiva punaḥ punaḥ.
 2) Bđ.Vā. tu iti.
 63 = Bđ. II. 63.153; Br. 8.62; H. 796; Śidh. 61.52; Vā. 88.154. 1) Bđ. nānā, Vā. rājñāḥ. 2) H. mahātmanaḥ. 3) Br. sattama; H. vā dvija.
 64 = Bđ. II. 63.154; Br. 8.63; H. 797; Śidh. 61.53^a = a; Vā. 88.155.
 1) Bđ.Śidh.Vā. patnyau. 2) H. viśrutā.

kaniyastī tu yā tasya¹⁾ patnī paramadharminī, |

Ariṣṭanemiduhitā rūpenāpratimā bhuvī. || 65 ||

Aurvas tābhyāṁ¹⁾ varam prādāt *tapasārādhitāḥ prabhuḥ* : |

ṣaṣṭim putrasahasrāṇi
gr̥hṇātv ekā tapasvinī¹⁾, || 66 ||

ekam vaṁśadharam tv ekā

yatheṣṭam varayatv iti¹⁾. |

tatraikā jagrhe putrān

lubdhā sūrān bahūms tathā²⁾, || 67 ||

ekam vaṁśadharam tv ekā,

tathēty āha mahāmuniḥ¹⁾. |

Keśiny asūta Sagarād

Asamañjasam ātmajam, |

rājā Pañcajano nāma

bahūva sa mahābalaḥ²⁾. || 68 ||

itarā¹⁾ suṣuve tumbīṁ²⁾

bījapūrṇām³⁾ iti śrutih⁴⁾, |

tatra ṣaṣṭisahasrāṇi

garbhās te tilasammitāḥ || 69 ||

ekā janīṣyate putram

vaṁśakartāram Ipsitam, |

ṣaṣṭim¹⁾ putrasahasrāṇi

dvitīyā janayīṣyati. || 66 ||

munes tu vacanam śrutvā

Keśinī putram ekakam |

vaṁśasya kāraṇam śreṣṭhā¹⁾

jagrāha nṛpasamsadi. || 67 ||

ṣaṣṭim¹⁾ putrasahasrāṇi

Suparṇabhagiṇī tathā |

mahābhāga pramudita

jagrāha Sumatis tathā²⁾. || 67₁ ||

atha kāle gate jyeṣṭhā

jyeṣṭham putram vyajāyata |

Asamañja iti khyātam

Kākutstham Sagarātmapam. || 68 ||

Sumatis tv api jāññe vai

garbham tumbāṁ¹⁾ yaśasvinī, |

ṣaṣṭih²⁾ putrasahasrāṇi³⁾

tumbamadhyaḍ viniṣṛtāḥ. || 69 ||

65 = Bḍ. II. 63.155; Br. 8.64; H. 798; Vā. 88.156. 1) Br.H. mahatī.

66^a = Bḍ. II. 63.156^a; Br. 8.65^a; H. 799^a; Śidh. 61.53^b; Vā. 88.157^a.

1) Śidh. tayor. 2) Br. tad budhyadhvaṁ dvijottamāḥ; H. tan nibodha janādhipa; Śidh. toṣito munisattamāḥ.

66^b = Br. 8.65^b; H. 799^b; Śidh. 61.54^a.

1) Br.T. ekā nitambinī. 2) Śidh. ekā vavre tarasvinam.

67 = Br. 8.66; H. 800; Śidh. 61.54^b,

55^a. 1) Śidh. varaśālinī. 2) Br.T. ṣaṣṭisāhasrasammitān; Śidh. lubdhā putrān ś. b. tadā.

68 = Br. 8.67 = ac; H. 801, 802^a.

1) Br. tato muniḥ. 2) Br. mahādyutiḥ.

69 = Br. 8.68; H. 802^b, 803^a; Śidh.

66^{bc} = Bḍ. II. 63.156^b, 157^a; Vā. 88.157^{bc}.

1) Vā.T. ṣaṣṭi-.

67 = Bḍ. II. 63.157^b, 158^a; Vā. 88.158.

1) Bḍ. śreṣṭham.

67₁ = Bḍ. II. 63.158^b, 159^a; Vā. 88.159.

1) Vā. ṣaṣṭi-. 2) Vā. mahātmanas tu jagrāha Sumatiḥ svamatir yathā.

68 = Bḍ. II. 63.159^b, 160^a; Vā. 88.160.

69 = Bḍ. II. 63.160^b, 161^a; Vā. 88. 161.

sambabhūvur yathākālam

vavṛdhuś ca¹⁾ yathākramam²⁾. |

ghṛtapūrṇeṣu kumbheṣu¹⁾ tān garbhān²⁾ *nidadhe*³⁾ tataḥ⁴⁾, || 70 ||
dhātrīś caikaikaśaḥ prādāt tāvatīḥ poṣaṇe nṛpaḥ¹⁾. |

tato *daśasu*²⁾ māseṣu samuttasthur yathāsukham³⁾ || 71 ||

kumārās te yathākālam

Sagarapṛitivardhanāḥ, |

kumārās te mahābhāgāḥ

Sagarapṛitivardhanāḥ, |

kālena mahatā caiva

yauvanam pratipedire¹⁾ || 72 ||

ṣaṣṭīḥ¹⁾ putrasahasrāṇi

tasyaivam abhavan dvijāḥ²⁾ || 72 ||

garbhād alābūmadhyād vai

jātāni pṛthivīpateḥ¹⁾. |

teṣām Nārāyaṇam tejaḥ

praviṣṭānām²⁾ mahātmanām || 73 ||

ekau Pañcajano nāma

putro rājā babhūva ha. |

*sutaḥ*²⁾ Pañcajanasyāśīd

Aṃśumān nāma vīryavān, || 74 ||

ṣaṣṭiputrasahasrāṇi.

teṣām aśvānusārīṇām |

*sa tu jyestho naravyaghraḥ*¹⁾

Sagarasyātmasambhavaḥ || 73 ||

Asamañja iti khyāto

Barhiketur mahābalaḥ |

61.55^b = a. 1) Sidh. sā caiva.

2) Śidh. tumbam. 3) Śidh.

-pūrṇam. 4) Śidh. pṛthak

kṛtāḥ.

70a = Br. 8.69a; H. 803^b; Śidh. 61.56^a.

1) Śidh. tato dhātrībhiḥ sarve

'pi vavṛdhuś te. 2) Br. ya-

thāsukham.

70^b = Bḍ. II. 63.161^b; Br. 8.69^b; H. 804^a; Śidh. 61.56^b; Vā. 88.162^a.

1) Śidh. kuṇḍeṣu. 2) Śidh. kumārāḥ. 3) Bḍ. yad adhāt; Vā.

yad adhat. 4) H. pitā; Śidh. pṛitivardhanāḥ.

71 = Bḍ. II. 63.163; Br. 8.70; H. 804^b, 805^a; Vā. 88.163^b, 163^a. 1) H. -tir

eva poṣaṇe. 2) Bḍ. Vā. navasu. 3) Br. yathākramam.

72a = Br. 8.71^a; H. 805^b.

72 = Bḍ. II. 63.163; Vā. 88.163^b, 164^a.

1) Bḍ. samupāśritāḥ.

73a = Vā. 88.164^b.

72^b = Br. 8.71^b; H. 806^a. 1) Br. ṣaṣṭī-

2) H. nṛpa.

73 = Br. 8.72; H. 806^b, 807^a; Śidh.

61.67^a) = b. 1) H. -pate.

2) Śidh. Kapilāgnipradagdhā-

nām teṣām tatra.

74 = Br. 8.73; H. 807^b, 808^a; Śidh.

61.57^b, 58^a. 1) Br. T. śūrah;

Śidh. tataḥ.

73^b = Bḍ. II. 63.164^a; Vā. 88.165^a.

1) Bḍ. Keśinyās tanayo yo

'nyaḥ.

74 = Bḍ. II. 63.164^b, 165; Vā. 88.165^b, 166.

1) Vā. -rā.

cfr. 84.9b-84.4.

(Dilīpas tanayas tasya¹)
Khaṭvāṅga iti viśrutah, |
yena svargād ihāgatya
muhūrtam prāpya jivitam || 74₁ ||
trayo 'bhisamdhitā¹) lokā
buddhyā satyena cānagha²). |
Dilīpasya tu dāyādo
mahārājo¹) Bhagīrathah, || 75 ||
yaḥ sa Gaṅgām saricchreṣṭhām
avātārayata prabhuh |
samudram ānyac cainām¹)
dubitṛtve 'py akalpayat²), || 76 ||

tasmād Bhāgīrathi Gaṅgā kathyate vaṁśacintakaiḥ¹). |
Bhagīrathasuto rājā
Śruta ity abhiviśrutah¹), || 77 ||

paurāṇām abite yuktah
pitṛā nirvāsitaḥ purāt¹). |
tasya putro 'mśumān nāma
Asamañjasya vīryavān, || 74 ||
tasya putras tu dharmātmā
Dilīpa iti viśrutah. |

Dilīpāt tu mahāteja
vīro jāto Bhagīrathah, || 75 ||
yena Gaṅgā saricchreṣṭhā
vimānair upasobhitā |
ihānitā¹) sureśād²) vai
dubitṛtve ca³) kalpitā. || 76 ||
atrāpy udāharantīmam
ślokaṁ paurāṇikā janāḥ: |
Bhāgīrathas tu tām Gaṅgām
ānyāmasa karmabhiḥ; || 76₁ ||

Bhagīrathasutaś cāpi
Śruto nāma babbūva ha, || 77 ||

74₁ = Br. 8.74; H. 808^b, 809^a; Śidh.
61.58^{bI} = aI, 61.66^a = b; Vi. IV.
4.39. 1) Br. tasya tanayaḥ.

75^a = Br. 8.75^a; H. 809^b; Śidh. 61.66^b;
Vi. IV. 4.39. 1) H. 'nusamdhitā;
Śidh. 'bhisamcitā; Vi. -hitā.
2) H. Śidh. cānagha; Vi. dā-
nena calva hi.

75^b = Br. 8.75^b; H. 810^a; Śidh. 61.58^{bII}.
1) Śidh. putro yasya.

76 = Br. 8.76; H. 810^b, 811^b; Śidh.
61.59. 1) Śidh. cēmam. 2) H.
-trṭvena kalpayan; Śidh. -tr-
tve prakalpayat.

77^a = Bḍ. II. 63.169^a; Br. 8.77^a; H.

77^b = Br. 8.77^b; H. 812^b; Śidh. 61.60^a.
1) Śidh. jātaḥ Śrutāsena iti
śrutah.

75^a = Bḍ. 63.166^a; Vā. 88.167^a.

75^b = Bḍ. II. 63.166^b; Vā. 88.167^b.

76 = Bḍ. II. 63.167; Vā. 88.168^{ab}.

1) Vā. Ijānena. 2) Vā. samu-
drād. 3) Vā. -trṭvena.

76₁ = Bḍ. II. 63.168; Vā. 88.168^c, 169^a.

812^a; Vā. 88.169^b. 1) Bḍ. Vā. vaṁśā-

77^b = Bḍ. II. 63.169^b; Kū. 21.10^a; L.
66.20^b; Vā. 88.170^a.

Nābhāgas tu Śrutasyāstī ¹⁾	Nābhāgas tasya dāyādo
putraḥ paramadhārmikāḥ	nityaṃ dharmaparāyaṇaḥ ¹⁾ .
Ambariṣas tu Nābhāgiḥ ¹⁾ , Sindhudvīpas tato 'bhavat ²⁾ . 78	
evaṃ ¹⁾ vaṃśapurāṇajñā gāyantīti pariśrutam:	
Nābhāger Ambariṣasya ²⁾ bhujābhyāṃ paripālita	
babbhūva vasudhātyarthaṃ tāpatrayavivarjitā. 78 ¹	
Ayutājit tu ¹⁾ dāyādaḥ	Ayutāyuh ¹⁾ sutas tasya
Sindhudvīpasya vīryavān,	Sindhudvīpasya vīryavān,
Ayutājit-sutas tv āśīd	Ayutāyos tu dāyāda ²⁾
Ṛtuparṇo mahāyaśāḥ 79	Ṛtuparṇo mahāyaśāḥ ³⁾ 79
divyākṣaḥṛdayajño vai ¹⁾ rājā Nalāsakho balī ²⁾ .	Nalau dvāv iti ¹⁾ vikhyātau
	purāṇeṣu dṛḍhavratau:
	Vīrasenātmajaś caiva ²⁾
	yaś c-Ēkṣvākukulodvahaḥ ³⁾ .
Ṛtuparṇasutas tv āśīd	Ṛtuparṇasya putro 'bhūt
Ārtaparṇir ¹⁾ mahāpatiḥ ²⁾ . 80	Sarvakāmo janēśvaraḥ ¹⁾ . 80
Sudāsas tasya tanayo ¹⁾ rājā Indra-sakho ²⁾ 'bhavat,	
Sudāsasya sutaḥ proktaḥ ³⁾ Saudāso nāma pārthivaḥ ⁴⁾ , 81	

78^a = Br. 8.78^a; H. 813^a; Śīdh. 61.60^b.
1) Śīdh. sutas tasya.

78^b = Bḍ. II. 63.170^b; Br. 8.78^b; H. 813^b; Kū. 21.10^{bII} = bII; L. 66.21^b; Śīdh. 61.61^a; Vā. 88.171^a. 1) Bḍ.L.Vā. -ṣaḥ sutas tasya. 2) Br.H. -dvīpapitābhavat.

| 78¹ = Bḍ. II. 63.171, 172^a; L. 66.22 = bc; Vā. 88.171^b, 172. 1) Bḍ. pūrve. 2) L. -gen-Āmbariṣeṇa.

79 = Br. 8.79; H. 814; Śīdh. 61.61^b, 69^a.
2) Śīdh. su.

79 = Bḍ. II. 63.172^b, 173^a; Kū. 21.11^a = aI, bII; L. 66.23; Vā. 88.173. 1) Vā. Ayutāyuh. 2) Vā. Āyu; L. putro 'yutāyuso dhīmān. 3) Kū. mahābalaḥ.

80^a = Bḍ. II. 63.173^b; Br. 8.80^a; H. 815^a; L. 66.24^a; Śīdh. 61.62^b; Vā. 88.174^a. 1) Bḍ.Vā. 'sau. 2) Śīdh. 'bhavat.

80^b = Bḍ. II. 63.174; L. 66.24^b, 25^a; Vā. 88.174^b, 175^a. 1) L. eva. 2) L. -senasutas cānyo. 3) L. -lodbhavaḥ.

80^b = Br. 8.80^b; H. 815^b; Śīdh. 61.63^a.
1) Br. Ārtaparṇir; Śīdh. Anuparṇo. 3) Br. mahāyaśāḥ; Śīdh. mahādyutih.

80^d = Bḍ. II. 63.175^a; Kū. 21.11^{bI} = I; L. 66.25^b; Vā. 88.175^b. 1) L. Sārvabhaumaḥ prajāśvaraḥ.

81 = Bḍ. II. 63.175^b, 176^a; Br. 8.81; H. 816; Kū. 21.11^{bII}, 12^{aI} = aI, bII; L. 66.26; Vā. 88.176. 1) Kū. Sudāso nāma dhārmikāḥ. 2) L. tv

khyātaḥ¹⁾ Kalmāṣapādo vai²⁾ nāmna³⁾ Mitrasaḥo 'bhavat⁴⁾.

Kalmāṣapādasya sutah
Sarvakarmēti viśrutah. || 82 ||
Anarāṇyas tu¹⁾ putro 'bhūd
viśrutah Sarvakarmaṇah. |
Anarāṇya-suto Nighno,
Nighna-putrau²⁾ babbhūvatuh: || 83 ||
Anamitro Raghuś caiva
pārthivarsabhasattamau. |
Anamitra¹⁾-suto rājā
vidvān Duliduh²⁾ bhavat. || 84 ||

Vasiṣṭhas tu mahātejāḥ
kṣetre Kalmāṣapādake || 82 ||
Āśmakam janayāmāsa
Ikṣvākukulavṛddhaye¹⁾. |
Āśmakasyauraso yas²⁾ tu,
Mūlakas tat³⁾suto 'bhavat. || 83 ||
atrāpy udāharantīmam
Mūlakam vai nṛpam prati: |
sa hi Rāma-bhayād rājā
strībhiḥ parivrto 'vasat¹⁾ || 84 ||
vivastras¹⁾ trāṇam icchan vai
nārikavacam²⁾ Īśvaraḥ³⁾. |
Mūlakasyāpi dharmātmā
rājā Śatarathah smṛtaḥ⁴⁾, || 84: ||
tasmāc Chatarathāj jajñe
rājā tv Iḍavid¹⁾ balī, |
āsīt tv Aḍavidah¹⁾ śrīmān
Kṛta²⁾śarmā pratāpavān. || 84: ||

Indrasamo; H.Vā. Haṃsamukho. 3) H. -tas tv āsīt. 4) Kū.
-sas tasya tanayaḥ.

82^a = Bḍ. II. 63.170^b; Br. 8.82^a; H. 817^a; Kū. 21.12^aII = I; L. 66.27^a; Śīdh.
61.63^b; Vā. 88.177^a. 1) Śīdh. tasya. 2) Kū. -pādakaḥ. 3) Br.T.
rājā. 4) Bḍ.L.Vā. -sahas ca saḥ; Śīdh. -sahas tathā.

82^b = Br. 8.82^b; H. 817^b; Śīdh. 61.64^a.

82^b = Bḍ. II. 63.177^a; L. 66.27^b; Vā.
88.177^b.

83 = Br. 8.83; H. 818; Śīdh. 61.64^b = a.
1) Śīdh. Anarāṇyasya. 2) Br.
Nighnato dvau.

83 = Bḍ. II. 63.177^b, 178^a; L. 66.28;
Vā. 88.177^c, 178^a. 1) L. -lavar-
dhanam. 2) L. -syōttarāyām;
Vā. Āśmakasyōrakāmas.
3) L. tu.

84 = Br. 8.84; H. 819; Śīdh. 61.65^a = b.
1) Śīdh. Anarāṇya-. 2) Śīdh.
Muṇḍidruho.

84 = Bḍ. II. 63.178^b, 179^a; L. 66.29^a = b;
Vā. 88.178^b, 179^a. 1) L) vane.

84:1 = Bḍ. II. 63.178^b, 180^a; L. 66.29^b,
30^a; Vā. 88.179^b, 180^a. 1) L.
bibharti. 2) Bḍ. -kavaca.
3) L. uttamam. 4) L. sutah.

84:2 = Bḍ. II. 63.180^b, 181^a; L. 66.30^b, 31^a;
Vā. 88.180^b, 181^a. 1) L. Ilavilo;
Vā. c-Aḍivido. 2) L. Ailaviliḥ.
3) Bḍ. Kṛśāsarmā; L. Vṛddha-
śarmā.

Dilīpas tanayas tasya¹⁾
Rāmasya prapitāmahaḥ, |

dirghabāhur Dilīpasya¹⁾
Raghur nāmnā²⁾ bhavat sutaḥ³⁾, ||85||
Ayodhyāyāṃ mahārājo
Raghur āsīn¹⁾ mahābalaḥ. |
Ajas tu Raghuto²⁾ jajñe,
tathā³⁾ Daśaratho 'py Ajāt⁴⁾, ||86||

Rāmo Daśarathāj jajñe
dharmātmā sumahā¹⁾ yaśāḥ. |

putro Viśvasahas tasya¹⁾
putrikasya²⁾ vyajāyata³⁾; |
Dilīpas tasya putro 'bhūt
Khaṭvāṅga iti viśrutah⁴⁾, || 84s ||
yena svargād ihāgatya¹⁾
muhūrtaṃ prāpya jīvitam |
trayo 'bhisamhitā²⁾ lokā
buddhyā satyena caiva hi³⁾. ||84a||
Dirghabāhuḥ sutas tasya¹⁾,
Raghur tasmād ajāyata, |

cf. 741-75a.

Ajaḥ putro Ragoś cāpi,
tasmāj jajñe sa¹⁾ vīryavān |
rājā Daśaratho nāma
Ikṣvāku-kulanandanah. || 85 ||
Rāmo Daśarathir¹⁾ vīro
dharmajño lokaviśrutah |
Bharato Lakṣmaṇas caiva
Śatrughnas ca mahābalaḥ. || 86 ||

85a = Br. 8.85a; H. 820a; Sidh. 61.65b.
1) Śidh. Niśadhas tasya ta-
nayo.

85b = Br. 8.85b; H. 820b; Sidh. 61.67a.
1) Śidh. -hus tatas tasya.
2) Śidh. Raghunāmā-. 3) Br.
suto 'bhavat.

86 = Br. 8.86; H. 821; Śidh. 61.(67b)
= b. 1) Br. yaḥ purāsīn.
2) Br. Rāghavo. 3) H. Ajād;
Śidh. Ajas tasya tu putro 'bhūt,
tasmād. 4) H. 'bhavat.

87a = Br. 8.87a; H. 822a; Śidh. 61.68a.
1) Śidh. dharmārāmo mahā-

84s = Bḍ. II. 63.181b, 182a; L. 66.81b, 82a;
Vā. 88.181b, 182a. 1) Bḍ. Viś-
vasahasrasya; Vā. Viśvama-
hattasya. 2) Bḍ. putrikasyāṃ;
L. pitṛkanyā; Vā. putrikasya.
3) L. vyajjjanat. 4) Vā. -vāñ-
gada iti śrutiḥ.

84a = Bḍ. II. 63.182b, 183a; L. 66.82b, 83a;
Vā. 88.182bc. 1) Vā. -gamyā.
2) L. -yo 'gnayas trayo.
3) L. -na vai jitāḥ.

85a = Bḍ. II. 63.183b; Kū. 21.16a; L.
66.83b; Vā. 88.183a. 1) Kū.
tasmād.

85bc = Bḍ. II. 63.184; L. 66.84a(b); Vā.
88.183bc. 1) L. ca. 2) L. tasmāc
chrīmān Ikṣvākuvamśakṛt.

86 = Bḍ. II. 63.185; Kū. 21.17; L.
66.85; Vā. 88.184. 1) L. Dāśa-
rathād.

Mādhavam Lavaṇaṃ hatvā gatvā Madhuvanāṃ ca tat |
 Śātrughnena puri tatra Mathurā sam¹niveśitā. || 861 ||
 Subāhuḥ Śūrasenaś ca Śātrughnasya sutāv¹) ubhau |
 pālayāmāsatus tau tu²) Vaidehyau Mathurāṃ purīm. || 862 ||
 Āṅgadaś Candraketus ca Lakṣmaṇasyātmajāv ubhau, |
 Himavatparvatābhyāse¹) sphītau janapadau tayoh : || 863 ||
 Āṅgadasy-Āṅgadīyā tu¹) deśe Kārapathe²) puri, |
 Candraketus tu Mallasya³) Candravaktrā⁴) puri śubhā. || 864 ||
 Bharatasyātmajau vīrau Takṣaḥ Puṣkara eva ca, |
 Gāndhāraviṣaye siddhe tayoh puryau¹) mahātmanoḥ : || 865 ||
 Takṣasya dikṣu vikhyātā rāmyā¹) Takṣaśilā puri, |
 Puṣkarasyāpi virasya vikhyātā Puṣkarāvati. || 866 ||
 gāthāṃ caivātra gāyanti, ye purāṇavidō janāḥ, |
 Rāme nibaddhām¹) satyārthām²) mātātmīyāt tasya dhīmataḥ : || 867 ||
 śyāmo yuvā lohitākṣo dīptāyo mitabhāṣitāḥ |
 ājanubāhuḥ sumukhāḥ śimbaskandho mahābhujāḥ || 868 ||
 daśa varṣasahasrāṇi Rāmo rājyam akārayat¹). |
 ṛksāmayaajuṣām ghoṣo jyāghoṣāś²) ca mahāsvanāḥ || 869 ||
 avyucchinnoc¹) 'bhavad rāṣṭre²): dīyatām bhujyatām iti. |
 Janasthāne vasan kāryaṃ tridaśānāṃ cakāra saḥ. || 8610 ||
 tam āgaskāriṇaṃ pūrvāṃ Paulastyāṃ manujarṣabhaḥ |
 Sītāyāḥ padam anvicchan nijaghāna mahāyāsāḥ. || 8611 ||
 sattvavān guṇasampanno dipyamānaḥ svatejāḥ |
 ati sūryaṃ ca vahniṃ ca Rāmo Dāśarathir babhau. || 8612 ||
 evam eṣa mahābāhur¹) Ikṣvākukulanandanāḥ²) |
 Rāvaṇaṃ saḡaṇaṃ hatvā divam ācakrame vibhuḥ. || 8613 ||

Rāmasya tanayo jajñe

Kuśa ity abhivīrutāḥ¹). || 87 ||

śrī-Rāmasyātmajo jajñe

Kuśa ity abhidhīyate, |

861 = Bḍ. II. 63.186; Vā. 88.186. 1) Bḍ. vi.

862 = Bḍ. II. 63.187; Vā. 88.186. 1) Vā. -nasahi tāv. 2) Vā. sutau.

863 = Bḍ. II. 63.188; Vā. 88.187. 1) Bḍ. -parvatasāyānte.

864 = Bḍ. II. 63.189; Vā. 88.188. 1) Bḍ. -Āṅgadākhyātā.

2) Bḍ. Kārāyane. 3) Bḍ. vikhyātā. 4) Bḍ. Candracakrā.

865 = Bḍ. II. 63.190; Vā. 88.189. 1) Bḍ. puryo.

866 = Bḍ. II. 63.191; Vā. 88.190. 1) Bḍ. nāmā.

867 = Bḍ. II. 63.192; Vā. 88.191. 1) Bḍ. Rāmeṇa baddhām; Vā. Rāme nibaddhās. 2) Vā. tattvārthā.

868 = Bḍ. II. 63.193; Vā. 88.192.

869 = Bḍ. II. 63.194; L. 66.37^a = a; Vā. 88.193. 1) L. cakāra saḥ. 2) Bḍ. yo ghoṣāś.

8610 = Bḍ. II. 63.195; Vā. 88.194. 1) Vā.T. avicchinnō. 2) Bḍ. rājye.

8611 = Bḍ. II. 63.196; Vā. 88.195.

8612 = Bḍ. II. 63.197; Vā. 88.196.

8613 = Bḍ. II. 63.(198^a); Vā. 88.197. 1) Bḍ. -bahos. 2) Bḍ. tasya putrau babbhūvatuh.

87^a = Br. 8.87^b; H. 822^b; Kū. 21.56^b; | 87 = Bḍ. II. 63.(198^b) = b; Kū. 21.56^b

	<p>Lavaś cānyo mahāvīryas¹⁾, taylor deśau nibodhata²⁾! 87 </p>
<p>Kuśasya Kośalā rājyaṃ, purī cāpi¹⁾ Kuśasthali ramyā niveśitā tena Vindhya-parvatasānuṣu. 87i Uttarakośale rājyaṃ Lavasya ca mahātmanaḥ Śrāvasti¹⁾ lokavikhyatā Kuśa-vaṃśaṃ nibodhata! 87z </p>	<p>Kuśasya putro dbarmātmā hy Atithiḥ supriyātithiḥ, Atither api vikhyāto Niṣadhō nāma pārthivaḥ. 87z </p>
<p>Atithis tu Kuśāj jajñe, Niṣadhas tasya cātmajaḥ¹⁾. </p>	<p>Niṣadhasya Nalaḥ putro¹⁾, Nabhaḥ putro Nalasya tu²⁾, Nabhasaḥ³⁾ Puṇḍarikas tu⁴⁾, Kṣemadhanvā tataḥ smṛtaḥ⁵⁾. 88 Kṣemadhanva-sutas tv āsīd¹⁾ Devānikāḥ pratāpavān, āsīd Ahīnagur nāma Devānikātmajaḥ prabhuḥ. 89 Ahīnagos tu dāyādaḥ Sudhanvā¹⁾ nāma pārthivaḥ²⁾, Sudhanvanaḥ sutaś caiva³⁾, tato jajñe Śalo nṛpaḥ⁴⁾. 90 Uktho¹⁾ nāma sa dharmātmā Śala¹⁾putro babbūva ha, </p>
<p>L. 66.37^b; Śidh. 61.68^b. 1) Br. abhisamjñitaḥ.</p>	<p>= b; L. 66.(38^a) = b; Vā. 88.198. 1) Bḍ. Kuśo Lava iti khyātau. 2) Kū.L. Lavaś ca sumahābhā- gaḥ sarva tattvārthavit; (L. sat- tvavān abhavat) sudhiḥ.</p>
<p>87i = Bḍ. II. 63.199; Vā. 88.199. 1) Vā. vāpi. 87z = Bḍ. II. 63.200; Vā. 88.200. 1) Bḍ. Śrāvastir.</p>	<p>87z = Bḍ. II. 63.201; Vā. 88.201.</p>
<p>88^a = Br. 8.(88); H. 823^a; Kū. 21.57^a; L. 66.38^b; Śidh. 61.69^a. 1) Br. jajñe dharmātmā sumahāya- śāḥ; Atithes tv abhavat putro Niṣadhō nāma vīryavān; Kū. N. tatsuto 'bhavat.</p>	<p>88 = Bḍ. II. 63.202; Br. 8.89; H. 823^b, 824^a; Kū. 21.57^b, 58^a; L. 66.39; Śidh. 61.69^b, 70^a; Vā. 88.202. 1) Kū. Nalaś ca Niṣadhasyāsit; L. Nalas tu Niṣadhāj jāto 2) Bḍ. Nalasya tu Nabhaḥ sutaḥ; Kū. L. Nabhā(a)s tasmād ajāyata. 3) Br.T.H. Nabhasya. 4) Kū. Puṇḍarikākṣaḥ; L. Puṇḍarikākhyāḥ. 5) Kū. Kṣ. tu tatsutaḥ.</p>
<p>89 = Bḍ. II. 63.203; Br. 8.90; H. 824^b, 825^a; Kū. 21.58^b = a; L. 66.40^a = a; Śidh. 61.70^b, 71^a; Vā. 88.203. 1) Bḍ.Vā. -suto rājā. 2) Kū.L. tasya putro 'bhavad viro.</p>	<p>89 = Bḍ. II. 63.204; Vā. 88.204. 1) Vā. Pāripātro.</p>
<p>90 = Br. 8.91; H. 825^b, 826^a; Śidh. 61.71^b = a. 1) Śidh. Sahasvān. 2) Śidh. vīryavān. 3) Br. cāpi. 4) H. Nalo nṛpa.</p>	<p>90 = Bḍ. II. 63.204; Vā. 88.204. 1) Vā. Pāripātro.</p>

Vajranābhah sutas tasya | Vajranābhah sutas³⁾ tasya
 Ukthasya ca³⁾ mahātmanah. ||91|| Śāṅkhaṇas⁴⁾ tasya cātmajaḥ. ||91||
 Śāṅkhaṇasya¹⁾ suto vidvān Vyūṣitāśva²⁾ iti śrutah, |
 Vyūṣitāśvasutas cāpi rājā Viśvasahaḥ kila. || 92 ||
 Puṣyas tasya suto vidvān, Dhruvasaṃdhis ca¹⁾ tatsutaḥ, |
 Sudarśanas tasya suto hy²⁾, Agnivarṇah Sudarśanāt. || 93 ||
 Agnivarṇasya Śīghras tu¹⁾, Śīghrakasya²⁾ Maruḥ³⁾ sutaḥ⁴⁾, |
 Maruṣ⁵⁾ tu yogam āsthāya Kalāpagrāmam⁶⁾ āsthitah. || 94 ||
 ekonaviṃśaprayuge kṣatraprāvartakah prabhuh |
 Prasuśruto¹⁾ Maroḥ²⁾ putraḥ, Susaṃdhis tasya cātmajaḥ. || 94 ||
 Susaṃdheś ca tath-Āmarṣah Sahasvān nāma nāmataḥ,
 āsīt Sahasvataḥ putro rājā Viśrutavān iti. || 94 ||
 tasyāśid Viśrutavataḥ putro rājā Brhadbalaḥ. || 95 ||

Nalau dvāv eva vikhyātau
 purāṇe munisattamāḥ¹⁾: |
 Virasenātmājaś caiva²⁾
 yaś c-Ēkṣvāku-kulodvaḥ³⁾. || 95 ||
 Ikṣvāku-vaṃśaprabhavaḥ
 prādhānyena prakīrtitāḥ¹⁾, |
 ete Vivasvato²⁾ vaṃśe
 rājāno bhūritejaśah³⁾. || 96 ||

ete h-Īkṣvāku-dāyādā
 rājānah prāyaśah²⁾ smṛtaḥ, |
 vaṃśe pradhānā ye tasmin³⁾
 prādhānyena prakīrtitāḥ⁴⁾. || 96 ||

91 = Br. 8.92; H. 826^b, 827^a. 1) Br. Ukyo. 2) H. Nala-. 3) Br. Nalas tasya.

92 = Bḍ. II. 63.206; H. 827^b = a; Vā. 88.206. 1) H. Śāṅkhas tasya; Vā. -nasya. 2) Vā. Dhuṣitāśva. 3) Vā. Dhyuṣitā-.

93 = Bḍ. II. 63.209; H. 828; Vā. 88.209. 1) H. Arthasiddhis tu. 2) H. -nah sutas tasyā; Vā. -taḥ.

94 = Bḍ. II. 63.210; H. 829; Vā. 88.210^{ab}. 1) H. Agnivarṇasutaḥ Śīghraḥ. 2) H. Śīghrasya tu. 3) Vā.T. Manuḥ. 4) Vā.Bḍ. smṛtaḥ. 5) Vā. Manus. 6) H. Kalāpadvipam.

941 = Bḍ. II. 63.211; Vā. 88.210^c, 211^a. 1) Bḍ. -suto. 2) Vā. Manoḥ. 942 = Bḍ. II. 63.212; Vā. 88.211^b, 212^a.

95 = Bḍ. II. 63.213^a; H. 830^a; Vā. 88.212^b.

951 = Br. 8.93; H. 830^b, 831^a; L. 66.24^b, 25^a; Śīdh. 61.72^a = b. 1) H. Bharatarṣabha; L. purāṇeṣu dr̥ḍhavratau. 2) L. Virasenasutaś cānyo; Śīdh. -jas tasya. 3) L. -kulodbhavaḥ.

96 = Br. 8.94; H. 831^b, 832^a; Śīdh. 61.72^b, 73^a. 1) H. -yenēha kīrtitāḥ. 2) Śīdh. Vāivasvate. 3) H. 'mitatejaśah; Śīdh. -ridakṣiṇāḥ.

91 = Bḍ. II. 63.205; Vā. 88.205. 1) Bḍ. Ulūko. 2) Bḍ. -ma dhar-. 3) Vā. -nābhasutas. 4) Vā. Śāṅkhanas.

96 = Bḍ. II. 63.213^b, 214^a; L. 66.43; Vā. 88.213. 1) L. Vā. J-. 2) Bḍ. śataśah. 3) L. etasmin; Vā. ye te 'smin. 4) Bḍ. Vā. tu kīrtitāḥ.

paṭhan samyag imāṃ sṛṣṭim Ādityasya Vivasvataḥ |
 Śrāddhadevasya devasya prajānām puṣṭidasya ca || 97 ||
 prajāvān eti¹⁾ sāyujyam Ādityasya Vivasvataḥ²⁾ |
 vipāpmā virajāś caiva āyuṣmāṃś ca bhavaty uta³⁾. || 98 ||

sūta uvāca:

anujasya Vikukṣes tu Nimer vaṃśam nibodhata, |
 yo 'sau niveśayāmāsa paraṃ devapuropanamam || 98¹⁾ ||
 Jayantam iti vikhyātam Gautamasyāśramāntikam¹⁾, |
 yasyānvavāye jajñe vai Janako nṛpasattamaḥ²⁾. || 98²⁾ ||
 Nimir¹⁾ nāma sudharmātmā sarvasattvanamaskṛtaḥ |
 āst putro mahārāja²⁾ Ikṣvākor³⁾ bhūritejasaḥ. || 98³⁾ ||
 sa śāpēna Vasiṣṭhasya videhaḥ samapadyata; |
 tasya putro Mithir nāma janitaḥ parvabhis tribhiḥ || 98⁴⁾ ||
 arāṇyām mathyamāuāyām¹⁾ prādurbhūto mahāyasaḥ |
 nāmnā Mithir iti khyāto, jananāj Janako 'bhavat. || 98⁵⁾ ||
 Mithir nāma mahāvīryo, yenāsau Mithilābhavat, |
 rājāsau Janako nāma, Janakāc cāpy Udāvasuḥ. || 98⁶⁾ ||
 Udāvaso tu¹⁾ dharmātmā jāto 'sau²⁾ Nandivardhanaḥ, |
 Nandivardhanataḥ śūraḥ Suketur nāma dhārmikaḥ. || 98⁷⁾ ||
 Suketur api dharmātmā Devarāto mahābalaḥ, |
 Devarātasya dharmātmā Bṛhaduktha iti śrutāḥ¹⁾. || 98⁸⁾ ||
 Bṛhadukthasya tanayo Mahāvīryaḥ pratāvān, |
 Mahāvīryasya Dhṛtimān, Sudhṛtis tasya cātmajaḥ. || 98⁹⁾ ||
 Sudhṛter api dharmātmā Dhṛṣṭaketuḥ paraṃtapaḥ, |
 Dhṛṣṭaketusutaś cāpi Haryaśvo nāma viśrutaḥ. || 98¹⁰⁾ ||
 Haryaśvasya Maruḥ putro, Maroḥ putraḥ Pratimba¹⁾kaḥ, |
 Pratimba¹⁾kasya dharmātmā rājā Kīrtirathaḥ smṛtaḥ²⁾. || 98¹¹⁾ ||
 putraḥ Kīrtirathasyāpi Devamidha iti śrutāḥ, |

97 = Bđ. II. 63.214^b, 215^b; Br. 8.95^{ab}; H. 832^b, 833^a; Śidh. 61.79^b, 74^a; Vā. 88.214^a, 215^a.

98 = Bđ. II. 63.215^a, 216; Br. 8.95^c = a; H. 833^b, 834; Śidh. 61.74^b; Vā. 88.214^b, 215^b. 1) Śidh. ati-. 2) Śidh. -ya na samśayaḥ; Bđ. Vā. manor Vaivasvatasya saḥ. 3) Bđ. āyuṣmāñ jāyate 'cyutaḥ; Vā. -mān bhavate 'cyutaḥ.

98¹⁾ = Bđ. II. 64.1; Vā. 89.1.

98²⁾ = Bđ. II. 64.2; Vā. 89.2. 1) Vā. -mābhitāḥ. 2) Vā. Janakād ṛṣisattamāt.

98³⁾ = Bđ. II. 64.3; Vā. 89.3. 1) Vā. Nemir. 2) Vā. -rājña. 3) Bđ. c-Ēkṣvākor.

98⁴⁾ = Bđ. II. 64.4; Vā. 89.4.

98⁵⁾ = Bđ. II. 64.5; Vā. 89.5. 1) Bđ. -mānāyā.

98⁶⁾ = Bđ. II. 64.6; Vā. 89.6.

98⁷⁾ = Bđ. II. 64.7; Vā. 89.7. 1) Vā T. su-. 2) Vā. jānito.

98⁸⁾ = Bđ. II. 64.8; Vā. 89.8. 1) Vā. śrutih.

98⁹⁾ = Bđ. II. 64.9; Vā. 89.9.

98¹⁰⁾ = Bđ. II. 64.10; Vā. 89.10.

98¹¹⁾ = Bđ. II. 64.11; Vā. 89.11. 1) Vā.T. Pratitva-. 2) Vā.T. [sutaḥ.

Devamīdhasya Vibudho, Vibudhasya Mahādhr̥tiḥ¹). || 9812 ||
 Mahādhr̥tisuto rājā Kirtirātaḥ¹) pratāpavān, |
 Kirtirāta¹tmajo vidvān Mahāromēti viśrutah. || 9813 ||
 Mahāromṇas tu vikhyātaḥ Svarṇaromā vyajāyata, |
 Svarṇaromātmaś cāpi Hrasvaromābhavan nṛpaḥ || 9814 ||
 Hrasvaromātmaś vidvān Śīradhvaja¹) iti śrutah²), |
 udbhinnā karṣatā³) yena Sitā rājñā yaśasvini |
 Rāmasya mahiṣi sādhi vi svratātīpatīvrata⁴). || 9815 ||

Vaiśampāyana (Śāṁśapāyana) uvāca:

katham Sitā samutpannā kṛṣyamānā yaśasvini |
 kimartham cā¹kṛṣad rājā kṣetram yasmin babhūva ha? || 9816 ||
 sūta uvāca:

agnikṣetre kṛṣyamāne aśvamedhe mahātmanah |
 vidhinā suprayuktena¹) tasmāt sā tu samutthitā. || 9817 ||
 Śīradhvajanujātas¹) tu Bhānumān nāma Maithilah |
 bhrātā Kuśadhvajas tasya, sa Kāśya²dhipatir nṛpaḥ. || 9818 ||
 tasya Bhānumataḥ putraḥ Pradyumnas ca pratāpavān, |
 Munis tasya sutaś cāpi, tasmād Ūrjavahaḥ smṛtaḥ. || 9819 ||
 Ūrjava(!)hāt¹) Sanadvājah²) Śakunis tasya cātmajaḥ, |
 Svāgataḥ Śakuneḥ putraḥ, Suvarcās tatsutaḥ smṛtaḥ. || 9820 ||
 Śruto¹) yas tasya dāyādaḥ, Suśrutas tasya cātmajaḥ, |
 Śuśrutasya Jayaḥ putro, Jayasya Vijayaḥ sutaḥ. || 9821 ||
 Vijayasya R̥taḥ¹) putra, R̥tasya²) Sunayaḥ smṛtaḥ, |
 Sunayād Vitahavyas tu, Vitahavyātmaś Dhr̥tiḥ. || 9822 ||
 Dhr̥tes tu Bahulāśvo 'bhūd, Bahulāśvasutaḥ Kṛtiḥ, |
 tasmin samtiṣṭhate vaṁśo Janakānāṁ mahātmanām. |
 ity ete Maithilāḥ proktāḥ, Somasyāpi nibodhata! || 9823 ||

[H. 835—1310.]

9812 = Bḍ. II. 64.12; Vā. 89.12. 1) Vā. suto Dhr̥tiḥ.

9813 = Bḍ. II. 64.13; Vā. 89.13. 1) Vā.T. Kirtirājah.

9814 = Bḍ. II. 64.14; Vā. 89.14.

9815 = Bḍ. II. 64.15, 16^a; Vā. 89.15. 1) Bḍ. Sariddhvaja. 2) Vā. śrutih. 3) Vā. kṛṣatā. 4) Bḍ. niyatavratā.

9816 = Bḍ. II. 64.16^b, 17^a; Vā. 89.16. 1) Bḍ. vā.

9817 = Bḍ. II. 64.17^b, 18^a; Vā. 89.17. 1) Bḍ. suprayatnena.

9818 = Bḍ. II. 64.18^b, 19^a; Vā. 89.18. 1) Vā. Śīradhvajāt tu jātas. 2) Vā. Kāśyā.

9819 = Bḍ. II. 64.19^b, 20^a; Vā. 89.19

9820 = Bḍ. II. 64.20^b, 21^a; Vā. 89.20. 1) Bḍ. -vahāt. 2) Vā. Sutadvājah.

9821 = Bḍ. II. 64.21^b, 22^a; Vā. 89.21. 1) Bḍ. Suto.

9822 = Bḍ. II. 64.22^b, 23^a; Vā. 89.22. 1) Bḍ. Kratuḥ. 2) Bḍ. -traḥ Kṛtoś ca.

9823 = Bḍ. II. 64.23^b, 24; Vā. 89.23.

Textgruppe II.

(Mt. 11.40—12.57; P.1 I. 8.75^b—163; P.2 V. 8.75—162; cfr. Kū. 20.19—25, 21.1—61; L. 65.22—39, 66.14—42.)

Manor Vaivasvatasyāsan¹⁾ daśa putrā mahābalāḥ; |
 Ilaś tu prathamā teṣāṃ putreṣṭyāṃ samajāyata²⁾; || 1 ||
 Ikṣvākūḥ Kuśanābhāś ca Ariṣṭo Dhr̥ṣṭa eva ca |
 Nariṣyantāḥ Karuṣāś ca Śaryātis ca mahābalāḥ¹⁾ || 2 ||
 Pṛṣadhraś cātha Nābhāgaḥ sarve te divyamānuṣāḥ. |
 abhiṣicya manuḥ putram¹⁾ Ilaṃ jyeṣṭham²⁾ sa dhārmikam³⁾ || 3 ||
 jagāma tapase bhūyaḥ | jagāma tapase bhūyaḥ
 sa Mahendravānālayam. | sa Puṣkara¹⁾tapovanam. |
 athājagāma siddhyartham tasya Brahmā varapradāḥ: || 31 ||
 varam varaya bhadrām te mānaveya¹⁾ yathēpsitam. |
 uvāca sa tadā devaṃ padmākṣam padmajam vibhum: || 32 ||
 vaśe¹⁾ me dharmasamyuktāḥ pṛthivyāṃ sarvapārthivāḥ |
 bhavēyur²⁾ Iśvarāḥ, svāmin, prasādāt tava kañjaja! | 33 ||
 tathēty uktvā ca¹⁾ deveśas tatraivāntaradhīyata. |
 tato 'yodhyāṃ samāgatya²⁾ samatiṣṭhad yathā purā. || 34 ||
 athaikadā rathārūḍha Ilo nijasuto manoh. |
 atha digjayasiddhyartham | nirjagāmātha¹⁾ siddhyartham
 Ilaḥ prāyān mahīm imām. || 4 || | Ilaḥ²⁾ prāyān mahīm imām. || 4 ||
 bhraman dvīpāni sarvāṇi kṣmābhṛtaḥ samprasādhayan¹⁾ |
 jagāmōpavanam Śambhor aśvākṛṣṭaḥ²⁾ pratāpavān || 5 ||
 kalpadrumalatakīrṇam nāmnā Śaravaṇam mahat, |
 ramate yatra deveśaḥ Śambhuḥ¹⁾ somārdhaśekharaḥ. || 6 ||

1 = Mt. 11.40; P.1 I. 8.75^b, 76^a; P.2 V. 8.75. 1) P.1 -syāpi. 2) P.1 putreṣṭyā samakalpi yaḥ; P.2 putreṣu samajāyata.

2 = Mt. 11.41^{a,b}; P.1 I. 8.76^b, 77^a; P.2 V. 8.76. 1) P.1P.2 mahābalāḥ.

3 = Mt. 11.41^c, 42^a; P.1 I. 8.77^b, 78^a; P.2 V. 8.77. 1) P.1 pūrvam.

2) P.2 putram. 3) Mt. dhārmikaḥ.

4a = Mt. 11.42^b.

31a = P.1 I. 8.75^b; P.2 V. 8.78^a.

1) P.1 Puṣkaram sa.

31^b = P.1 I. 8.79^a; P.2 V. 8.78^b.

32 = P.1 I. 8.79^b, 80^a; P.2 V. 8.79. 1) P.2 manave yad.

33 = P.1 I. 8.80^b, 81^a; P.2 V. 8.80. 1) P.2 daśē. 2) P.2 bhavantu.

34 = P.1 I. 8.81^b, 82^a; P.2 V. 8.81. 1) P.1 tu. 2) P.2 tataś ca svayam āgama.

4b = Mt. 11.43^a.

4 = P. I. 8.82^b, 83^a; P.2 V. 8.82^a = b.

1) P.1 nirjagāmārtha-. 2) P.2 ina-.

5 = Mt. 11.43^b, 44^a; P.1 I. 8.83^b, 84^a; P.2 V. 8.82^b, 83^a. 1) Mt. sampradharṣayan; P.2 kṣmābhṛtaḥ prasādhayan. 2) P.1 athākṛṣṭaḥ; P.2 rathākṛṣṭaḥ.

6 = Mt. 11.44^b, 45^a; P.1 I. 8.84^b, 85^a; P.2 V. 8.83^b, 84^a. 1) P.1P.2 Somāḥ.

Umayā samayas tatra purā Śaravaṇe kṛtaḥ : |
 puṃnāma sattvaṃ¹⁾ yat kiṃcid āgamiṣyati no²⁾ vanam³⁾, || 7 ||
 strītvam eṣyati tat sarvaṃ daśayojanamāṇḍale. |
 ajñātasamayo rājā Ilāḥ Śaravaṇaṃ gataḥ¹⁾ || 8 ||
 strītvam āpa viśann eva | strītvam jagāma sahasā
 vaḍavātvam hayas tadā, | vaḍavāśvo 'bhavat kṣaṇāt, |
 puruṣatvaṃ hṛtaṃ sarvaṃ, | puruṣatve kṛtaṃ sarvaṃ
 strīrūpe viśmito nṛpaḥ || 9 || strīkāye viśṛtaṃ tataḥ¹⁾. || 9 ||

Ilēti sābhavan nārī pīnonnataghanastanī |
 unnataśroṇijaghanā padmapatrāyatekṣaṇā || 10 ||
 pūrṇenduvadanaṃ tanvī¹⁾ vilāsollāsīte²⁾kṣaṇā |
 mūlo³⁾nnatāyatabhujā nilakuñcitamūrdhajā || 11 ||
 tanulomā suvadanā¹⁾ mṛdugadga²⁾bhāṣiṇī |
 śyāmagauṛeṇa³⁾ varṇena hamsavāraṇagāminī || 12 ||
 kārmukabhṛyugopetā tanutāmranaḥkūrā. |
 bhramamāṇā¹⁾ vane tasmīṃś cintayāmāsa bhāminī: || 13 ||
 ko me pitā vā bhrātā vā¹⁾, kā me mātā²⁾ bhaved iha, |
 kasya bhartur ahaṃ dattā, kiyad vatsyāmi³⁾ bhūtale. || 14 ||
 cintayantī ca¹⁾ dadīṣe Somaputreṇa sāṅganā |
 Ilā rūpasamākṣiptamanasā varavarṇinī. || 15 ||
 Budhas tadāptaye yatnam akarot kāmapīḍitaḥ. |
 viśiṣṭākāravān daṇḍī¹⁾ sakamaṇḍalupustakaḥ || 16 ||
 veṇudaṇḍakṛtāveśaḥ¹⁾ pavitrakakhanītrakaḥ²⁾ |
 dvijarūpaḥ³⁾ śikhī brahma nigadan karṇakuṇḍalāḥ⁴⁾ || 17 ||

7 = Mt. 11.45b, 46a; P.1 I. 8.85b, 86a; P.2 V. 8.84b, 85a. 1) P.1 puṃnāma-samjñam. 2) Mt.T. te. 3) Mt.P.2 vane.

8 = Mt. 11.46b, 47a; P.1 I. 8.86b, 87a; P.2 V. 8.85b, 86a. 1) Mt. Śaravaṇe purā.

9 = Mt. 11.47b, 48a.

9 = P.1 I. 8.87b, 88a; P.2 V. 8.86b, 87a.
 1) P.2 yat kiṃcit puruṣākāram
 stry abhavad viśmito nṛpaḥ.

10 = Mt. 11.48b, 49a; P.1 I. 8.88b, 89a; P.2 V. 8.87b, 88a.

11 = Mt. 11.49b, 50a; P.1 I. 8.89b, 90a; P.2 V. 8.88b, 89a. 1) P.2 nārī.
 2) P.1 vilāsiny asitekṣaṇā; P.2 viśāllā-. 3) P.1P.2 pīnno-.

12 = Mt. 11.50b, 51a; P.1 I. 8.90b, 91aI, 91bII; P.2 V. 8.89b, 90a. 1) Mt. sudaśanā.
 2) Mt. mṛdugambhīra-. 3) P.1 śyāmāgoreṇa; P.2 syāmā gauṛeṇa.

13 = Mt. 11.51b, 52a; P.1 I. 8.91bI, 91aII, 92a; P.2 V. 8.90b, 91a. 1) Mt.T. bhramantī ca.

14 = Mt. 11.52b, 53a; P.1 I. 8.92b, 93a; P.2 V. 8.91b, 92a. 1) Mt. pitāthavā bhrātā; P.2 pitā ca mātā ca. 2) P.1 ko me trātā; P.2 ko me bhrātā. 3) Mt.V. kiyadvārṇasya; P.1 kiyadvārṣāsmi; P.2 -no 'sya.

15 = Mt. 11.53b, 54a; P.1 I. 8.93b, 94a; P.2 V. 8.92b, 93a. 1) Mt. cintayantī.

16 = Mt. 11.54b, 55a; P.1 I. 8.94b, 95a; P.2 V. 8.93b, 94a. 1) P.1 muṇḍī; P.2 muṇḍaḥ.

17 = Mt. 11.55b, 56a; P.1 I. 8.95b, 96a; P.2 V. 8.94b, 95a. 1) Mt. veṇudaṇḍakṛtāneka-. 2) Mt. -gaṇātrikaḥ. 3) P.2 -pa-. 4) P.1 -kuṇḍalī; P.2 rukmaṇḍalāḥ.

baṭubhiś cānvito yuktaḥ¹⁾ samitpuṣpakusōdakaiḥ |
 kilānviṣan vane²⁾ tasmin ājuhāva sa tām Ilām. || 18 ||
 bahir vanasyāntaritaḥ kila pādapamaṇḍale⁴⁾ |
 sasambhramam akasmāc ca²⁾ sopālambham ivāvadat³⁾: || 19 ||
 tyaktvāgnihotraśūrūṣāṃ kva gatā mandirān mama, |
 iyaṃ vihāravēlā te hy ati¹⁾krāmati sāmpratam. || 20 ||
 ehy ehi pṛthusuśroṇi sambhrāntā kena hetunā? |
 iyaṃ sāyantāni velā vihārasyēha¹⁾ vartate, || 21 ||
 kṛtvōpalepanaṃ puṣpair alaṃkuru grhaṃ mama! |
 sābravid¹⁾: vismṛtāhaṃ ca sar²⁾vam etat tapodhana, || 22 ||
 ātmānaṃ tvām ca bhartāraṃ kulam ca vada me 'nagha! |
 Budhaḥ provāca tām tanvīm: Ilā tvam varavarṇini || 23 ||
 ahaṃ ca kāmuko nāma bahuvidyo Budhaḥ smṛtaḥ, |
 tejasvinaḥ kule jātaḥ pitā me brāhmaṇādhipaḥ. || 24 ||
 iti sā tasya vacanāt praviṣṭā Budhamandiram |
 ratnastambhasamākīrṇaṃ¹⁾ divyamāyāvinirmitam. || 25 ||
 Ilā kṛtārtham ātmānaṃ mene tadbhavana¹⁾ sthitā: |
 aho vṛttam aho rūpam aho dhanam aho kulam || 26 ||
 mama cāsya ca bhartur vā¹⁾ aho lāvānyam uttamam! |
 reme ca sā tena samam atikālam Ilā vane²⁾ |
 sarvabhogamaye gehe yathēndrabhavana tathā. || 27 ||
 athānviṣanto rājānaṃ bhrātāras tasya mānavāḥ |
 Ikṣvākupramukhā jagmus tadā Śaravaṇāntikam. || 28 ||
 tatas te dadṛśuḥ sarve vaḍavām agrataḥ sthitām |
 ratnaparyānakiraṇa¹⁾dīpyamānām²⁾ anuttamām. || 29 ||
 paryāna¹⁾pratyabhijñānāt sarve vismayam āgatāḥ: |
 ayaṃ Candraprabho nāma vājī tasya mahātmaṇaḥ! || 30 ||

18 = Mt. 11.56b, 57a; P.1 I. 8.96b, 97a; P.2 V. 8.95b, 96a. 1) Mt.T. yuktaḥ;
 P.1 cārthebhir y-. 2) P.1 kāle 'nviṣyām tatas; P.2 kilānveṣi vane.
 3) P.2 tv a-.

19 = Mt. 11.57b, 58a; P.1 I. 8.97b, 98a; P.2 V. 8.96b, 97a. 1) P.1 -maṇḍape.
 2) Mt. akasmāt tām. 3) P.1 ivābhavat.

20 = Mt. 11.58b, 59a; P.1 I. 8.98b, 99a; P.2 V. 8.97b, 98a. 1) P.1P.2 te ati-.

21 = Mt. 11.59b, 60a; P.1 I. 8.99b, 100a; P.2 V. 8.98b, 99a. 1) P.2 vihārasyā-
 tivartate.

22 = Mt. 11.60b, 61a; P.1 I. 8.100b, 101a; P.2 V. 8.99b, 100a. 1) Mt. sā tv
 abravid. 2) Mt. -haṃ sar-.

23 = Mt. 11.61b, 62a; P.1 I. 8.101b, 102a; P.2 V. 8.100b, 101a.

24 = Mt. 11.62b, 63a; P.1 I. 8.102b, 103a; P.2 V. 8.101b, 102a.

25 = Mt. 11.63b, 64a; P.1 I. 8.103b, 104a; P.2 V. 8.103b, 103a. 1) Mt.T. -samā-
 yuktaṃ.

26 = Mt. 11.64b, 65a; P.1 I. 8.104b, 105a; P.2 V. 8.103b, 104a. 1) Mt. -na-.

27 = Mt. 11.65b, 66; P.1 I. 8.105b, 106; P.2 V. 104b, 105. 1) Mt. ca me bhartur;
 P.2 bhartur vai. 2) Mt. tataḥ.

28 = Mt. 12.1; P.1 I. 8.107; P.2 V. 8.106.

29 = Mt. 12.2; P.1 I. 8.108; P.2 V. 8.107. 1) P.1 ratnaparyanta-; P.2
 ratnaparyāptakiraṇām. 2) Mt. -dīptakāyām.

30 = Mt. 12.3; P.1 I. 8.109; P.2 V. 8.108. 1) P.1P.2 samprāpya.

āgamad vadāvārūpam¹⁾ uttamam kena hetunā? |
 tatas tu Maitrāvaruṇim papracchus te purodhasam²⁾: || 31 ||
 kim ity etad¹⁾ abhūc citram, vada yogavidām vara! |
 Vasiṣṭho 'py a³⁾bravit sarvaṃ dṛṣṭvā tad³⁾ dhyānacakṣuṣā: || 32 ||
 samayaḥ Śambhudayitākṛtaḥ Śaravane purā: |
 yaḥ pumān praviśed atra¹⁾, sa nārītvam avāpsyati. || 33 ||
 ayam aśvo 'pi nārītvam agād rājñā sahaiva tu. |
 Ilāḥ¹⁾ puruṣatām eti yathāsau Dhanadopamaḥ, || 34 ||
 tathaiva yatnaḥ kartavya ā'rādhyai²⁾ Pinākinam. |
 tatas te mānavā jagmur, yatra devo Maheśvaraḥ, || 35 ||
 tuṣṭuvur vividhaiḥ stotraiḥ Pārvatī-Parameśvarau. |
 tāv ūcatur: alaṅghyo 'yaṃ¹⁾ samayaḥ, kim tu²⁾ sāmpratam || 36 ||
 Ikṣvākor aśvamedhena yat phalaṃ syāt, tad āvayoḥ |
 dattvā kimpuruṣo vīraḥ sa bhaviṣyaty asaṃśayam. || 37 ||
 tathēty uktvā¹⁾ tatas te tu²⁾ jagmur Vaivasvatātmaḥ; |
 Ikṣvākoś cāśvamedhena | iṣṭvāśvamedhena tata
 c-Īlāḥ²⁾ kimpuruṣo 'bhavat. || 38 || | Ilā kimpuruṣo 'bhavat. || 38 ||
 māsam ekam pumān vīraḥ strī ca¹⁾ māsam abhūt punaḥ²⁾. |
 Budhasya bhavane tiṣṭhann Ilo garbhadharo 'bhavat³⁾, || 39 ||
 ajījanat putram ekam anekaguṇasamputam. |
 Budha utpādy¹⁾ taṃ putram²⁾ svarlokaṃ³⁾ agamat tataḥ⁴⁾. | 40 ||
 Ilaya nāmnā tad varṣam Ilāvṛtam abhūt tadā, |
 Som-Ārkavaṃśajo rājā¹⁾ Ilo²⁾ 'bhūn manunandanah³⁾. || 41 ||
 evaṃ Purūravāḥ Pūrōr¹⁾ abhavad vaṃśavardhanaḥ, |
 Ikṣvākur Arkavaṃśasya tathai²⁾vōkto nareśvaraḥ³⁾. || 42 ||

31 = Mt. 12.4; P.1 I. 8.110; P.2 V. 8.109. 1) P.2 vadāvaṃ rūpam.

2) P.1 svapurohitam.

32 = Mt. 12.5; P.1 I. 8.111; P.2 V. 8.110. 1) P.1 kim etad ity. 2) Mt. Vasiṣṭhaś cā-. 3) P.1 taṃ.

33 = Mt. 12.6; P.1 I. 8.112; P.2 V. 8.111. 1) P.1 -śec cātra.

34 = Mt. 12.7; P.1 I. 8.113; P.2 V. 8.112. 1) Mt. punaḥ.

35 = Mt. 12.8; P.1 I. 8.114; P.2 V. 8.113. 1) Mt. kartavyaś cā-. 2) P.1 ā'rādhyā ca.

36 = Mt. 12.9; P.1 I. 8.115; P.2 V. 8.114. 1) P.1P.2 alaṃ caīṣa. 2) Mt.

37 = Mt. 12.10; P.1 I. 8.116; P.2 V. 8.115. [kim tu.

38^a = Mt. 12.11^a; P.1 I. 8.117^a; P.2 V. 8.116^a. 1) Mt. uktās. 2) P.1 tu te sarve.

38^b = L. 65.22^a; Mt. 12.11^b. 1) L. -kor | 38^b = P.1 I. 8.117^b; P. V. 8.116^b.
 a-. 2) L. Ilā.

39 = L. 65.23^a(b); Mt. 12.12; P.1 I. 8.118; P.2 V. 8.117. 1) L.P.1 strītvam.
 2) P.2 abhūn nṛpa. 3) L. Ilā Budhasya bhavanam Somaputrasya cāśritā.

40 = Mt. 12.13; P.1 I. 8.119; P.2 V. 8.118. 1) Mt. Budhaś cōdpādyā.

2) P.1P.2 Pūruṃ. 3) P.1 sa svargam; P.2 -gārtham. 4) P.1 punaḥ.

41 = Mt. 12.14; P.1 I. 8.120; P.2 V. 8.119. 1) Mt. -śayor ādāv; P.2 Somasya vaṃśajo r-. 2) P.2 Ailo. 3) P.1P.2 -d vaṃśavardhanaḥ.

42 = Mt. 12.15; P.1 I. 8.121; P.2 V. 8.120. 1) Mt. puṃsor. 2) Mt. tathai-
 vōktas tapodhanaḥ.

Ilā¹⁾ kimpuruṣatve ca Sudyumna iti cōcyate, |
 punaḥ putratrayam abhūt²⁾ Sudyumnasyāparājitam³⁾: || 43 ||
 Utkalo 'tha¹⁾ Gayas tadvad Dharitāśvaś ca vīryavān. |
 Utkalasy-Ôtkalā nāma, Gayasya tu Gayā purī²⁾, || 44 ||
 Haritāśvasya dik pūrvā vijñātā¹⁾ Kurubhiḥ saha. |
 Pratiṣṭhāne 'bhiṣicyātha sa Purūravasaṃ sutam || 45 ||
 jagān-Ēlavṛtaṃ bhoktuṃ divyavarṣaṃ phalāśanaḥ¹⁾. |
 Ikṣvākur jyeṣṭhadāyādo madhyadeśam avāptavān. || 46 ||
 Nariṣyantasya putro 'bhūc Chuko nāma¹⁾ mahābalaḥ²⁾, |
 Nābhāgasy-Ā³⁾mbariṣas tu, Dhṛṣṭasya tu⁴⁾ sutatrayam⁵⁾: || 47 ||
 Dhṛṣṭaketuḥ Svadharmātho¹⁾ Raṇadhṛṣṭas²⁾ ca vīryavān³⁾. |
 Ānarto nāma Śaryateḥ Sukanyā caiva dārikā. || 48 ||
 Ānartasyābhavat putro Rocamānaḥ pratāpavān, |
 Ānarto nāma deśo 'bhūn nagari ca Kuśasthali. || 49 ||
 Rocamānasya Revo¹⁾ 'bhūd Revād Raivata²⁾ eva ca, |
 Kakudmī cāparaṃ³⁾ nāma, jyeṣṭhaḥ⁴⁾ putrasātasya ca⁵⁾. || 50 ||
 Revati tasya¹⁾ sā kanyā bhāryā²⁾ Rāmasya vīrutā. |
 Kārūṣasya tu Kārūṣā³⁾ bahavaḥ prathitā bhuvī⁴⁾. || 51 ||
 Pṛṣadbro govadhāc chūdro guruśāpād ajāyata¹⁾. |

Ikṣvākuvamśaṃ vakṣyāmi,
 śṛṇudhvam ṛṣisattamaḥ! |

43 = L. 65.22^b, 26^a; Mt. 12.16; P.1 I. 8.122; P.2 V. 8.121. 1) L. Ilā.

2) L. putratrayam abhūt tasya. 3) L. Sudyummasya dvijottamāḥ.

44 = Mt. 12.17; P.1 I. 8.123; P.2 V. 8.122. 1) Mt. vai. 2) Mt.T.P.2T. matā.

45 = Mt. 12.18; P.1 I. 8.124; P.2 V. 8.123. 1) Mt. vīrutā; P.1 dig yāmyā samjñātā.

46 = L. 65.28^b = b; Mt. 12.19; P.1 I. 8.125; P.2 V. 8.124. 1) Mt. varṣaṃ divyaphalāśanam; P.1 divyaṃ varṣaṃ phalāśanaḥ.

47 = L. 66.49^b, 50^a; Mt. 12.20; P.1 I. 8.126; P.2 V. 8.125. 1) Mt.T. Chuco nāma; L. jitātmā tu. 2) L. mahābali. 3) L.P.1 Nābhāgād Am-. 4) Mt. ca. 5) L. Viṣṇubhaktaḥ pratāpavān.

48 = L. 66.(46^a), 47^a; Mt. 12.21; P.1 I. 8.127; P.2 V. 8.126. 1) L. Dhṛṣṭas ca Dhṛṣṭaketuś ca; Mt. Dhṛṣṭaketuś Citranātho; P.2 Chatranātho. 2) L. Yamabālās. 3) L. Raṇadhṛṣṭas ca te putras trayāḥ paramadhārmikāḥ.

49 = L. 66.47^b = a; Mt. 12.22; P.1 I. 8.128; P.2 V. 8.127.

50 = L. 66.48; Mt. 12.23; P.1 I. 8.129; P.2 V. 8.128. 1) Mt. putro. 2) Mt. Revo Raivata; P.2 Revata. 3) L. cāparo. 4) L. jyeṣṭhaputraḥ. 5) L. tu; P.2 vai.

51 = L. 66.49^a, 51^b; Mt. 12.24; P.1 I. 8.130; P.2 V. 8.129. 1) L.P.2 yasya. 2) L. patnī. 3) P.1 Kārūṣac caiva Kārūṣā; P.2 Kārūṣās tu Kārūṣāya. 4) L. sarve prakhyātakIrtayaḥ.

52^a = L. 66.(52^abI); Mt. 12.25^a; P.1 I. 8.131^a; P.2 V. 8.130^a. 1) L. Pṛṣato himsayitvā gāṃ guroḥ prāpa sukalmaṣaṃ śāpāc chūdratvam āpannaḥ.

52^b = Mt. 12.25^b.

Ikṣvākoḥ putratām āpa¹⁾ | Ikṣvākuputrā nāmnātha
 Vikukṣir nāma devarāṭ²⁾, || 52 || | Vikukṣi-Nimi-Daṇḍakāḥ, || 52 ||
 jyeṣṭhāḥ putrasātasasyāsīd, | śreṣṭhāḥ putrasātasasyāsan,
 daśa pañca ca tatsutāḥ, | daśa pañca ca¹⁾ tatsutāḥ, |
 Meror uttaratas te tu¹⁾ jātāḥ pārthivasattamāḥ. || 53 ||
 caturdaśottaraṃ cānyac chatam asya tathābhavat¹⁾ |
 Meror dakṣiṇatas caiva²⁾ rājānaḥ samprakīrtitāḥ³⁾. || 54 ||
 jyeṣṭhāḥ¹⁾ Kakutsthanāmābhūt²⁾, tatsutas tu³⁾ Suyodhanaḥ, |
 tasya putraḥ Pṛthur nāma Viśvakaś ca⁴⁾ Pṛthoḥ sutah. || 55 ||
 Ādras¹⁾ tasya ca putro 'bhūd, Yuvanāśvas tato 'bhavat, |
 Śrāvastaś²⁾ ca mahātejā vatsakas³⁾ tatsuto⁴⁾ 'bhavat⁵⁾, || 56 ||
 nirmita yena Śrāvasti¹⁾ Gauḍadeśe²⁾ dvijottamāḥ³⁾. |
 Śrāvastād⁴⁾ Bṛhadāśvo⁵⁾ 'bhūt, Kuvalāśvas tato 'bhavat⁶⁾; || 57 ||
 Dhundhumāratvam agamad¹⁾ Dhundhum hatvāsuraṃ purā²⁾. |
 tasya putrās trayo jāta : Dṛḍhāśvo Daṇḍa³⁾ eva ca⁴⁾ || 58 ||
 Kapilāśvas ca vikhyāto Dhaundhumāriḥ pratāpavān¹⁾. |
 Dṛḍhāśvasya Pramodas tu²⁾ Haryaśvas tasya cātmajaḥ³⁾, || 59 ||

52c = L. 65.(31b); Mt. 12.26a. 1) L. 52b = P.1 I. 8.131b; P.2 V. 8.130b.
 -kor abhavad viro. 2) L.

53a = L. 65.32a; Mt. 12.26b. 53a = P.1 8.132a; P.2 V. 8.131a. 1) P.1
 pañcāśac cātha.

53b = Mt. 12.27a; P.1 I. 8.132b; P.2 V. 8.131b. 1) P.2 te 'pi.

54 = Mt. 12.27b, 28a; P.1 I. 8.133; P.2 V. 8.132. 1) P.1 P.2 V. catvāriṃśat
 tathāṣṭānye śatamadhye ca ye 'bhavan. 2) Mt. -to ye ye; P.2
 caite. 3) P.1 te prakīrtitāḥ.

55 = Mt. 12.28b, 29a; P.1 I. 8.134; P.2 V. 8.133. 1) P.1 P.2 -ṭhāt. 2) Mt.
 -stho nāmuābhūt. 3) P.1 sutas tasya. 4) Mt. Viśvagaś ca; P.1
 Viśvas tasya; P.2 Viśvāvasvaḥ (suḥ); cfr. L. 65.33a tataḥ Pṛthur
 munīśreṣṭhā Viśvakaḥ pārthivas tathā.

56 = L. 65.34a = b; Mt. 12.29b, 30a; P.1 I. 8.135; P.2 V. 8.134. 1) Mt. T.
 Indras. 2) P.2 Śāvastaś; L. Śāvastiś. 3) L. vaṃśakas; P.2
 vatsukaḥ. 4) L. tu tato. 5) P.1 Yuvanāśvasya putro 'bhūc
 Chāvasto nāma vīryavān.

57 = Kū. 20.19b = a; L. 65.34b, 35a; Mt. 12.30b, 31a; P.1 I. 8.136; P.2 V.
 8.135. 1) L. P.1 P.2 Śāvasti; Kū. T. Śāvastiḥ. 2) P.1 hy Aṅgadeśe.
 3) Kū. mahāpuri; P.1 P.2 narādhipa. 4) L. vaṃśac ca; P.1 P.2
 Śāvastād. 5) P.1 -aśco. 6) L. tu tatsutāḥ.

58 = L. 65.35b, (36a); Mt. 12.31b, 32a; P.1 I. 8.137; P.2 V. 8.136. 1) L.
 āpanno. 2) L. hatvā mahābalaṃ; Mt. Dhundhunāmnā hataḥ
 purā; P.2 Dhundhunāśe ca yaḥ pumān. 3) P.1 P.2 V. Ghṛṇir.
 4) L. Dhundhumārasya tanayās trayas trailokyaviśrutāḥ.

59 = Kū. 20.22a = b; L. 65.(36b), 37a; Mt. 12.32b, 33a; P.1 I. 8.138; P.2 V.
 8.137. 1) L. Dṛḍhāśvas caiva Caṇḍāśvaḥ Kapilāśvas ca te smṛtāḥ.
 2) Mt. P.2 T. -daś ca. 3) L. vai sutāḥ.

Haryaśvasya Nikumbho 'bhāt¹⁾, Saṃhatāśvas tato 'bhavat²⁾, |
 Akṛtāśvo³⁾ Raṇāśvas ca Saṃhatāśvasutāv⁴⁾ ubhau. || 60
 Yuvanāśvo Raṇāśvasya Mādhātā ca tato 'bhavat¹⁾, |
 Mādhātuh Purukutso 'bhūd Dharmasetuś ca pāṛthivah²⁾ || 61 ||
 Mucukundaś ca vikhyātaḥ Śakramitraḥ¹⁾ pratāpavān. |
 Purukutsasya putro 'bhūd Dussaho²⁾ Narmadāpatiḥ, || 62 ||
 Saṃbhūtiś tasya putro 'bhūt, Tridhanvā ca tato 'bhavat. |
 Tridhanvanaḥ suto jātas Trayyāruṇa¹⁾ iti smṛtaḥ²⁾, || 63 ||
 tasya²⁾ Satyavratō nāma, tasmāt Satyarathaḥ smṛtaḥ²⁾. |
 tasya putro Hariścandro, Hariścandrāc ca Rohitaḥ, || 64 ||
 Rohitac ca Vṛko jāto, Vṛkā¹⁾ Bāhur ajāyata. |
 Sagaras tasya putro 'bhūd rājā paramadhārmikaḥ. || 65 ||
 dve bhārye Sagarasyāpi: Prabhā Bhānumatiḥ tathā, |
 tābhyam ārādhitāḥ pūrvam Aurvo 'gñih¹⁾ putrakāmyayā²⁾. || 66 ||
 Aurvas tuṣṭas tayoh prādād yatheṣṭam varam uttamam: |
 ekā¹⁾ ṣaṣṭisahasrāṇi, sutam ekam tathāparā²⁾ || 67 ||
 grhṇātu¹⁾ vaṃsakartāram; Prabhāgrhṇād bahūn sutān²⁾, |
 ekam Bhānumati³⁾ putram agrhṇād Asamañjusam. || 68 ||
 tataḥ ṣaṣṭisahasrāṇi suśuve Yādavi¹⁾ Prabhā²⁾, |
 khanantaḥ pṛthiviṃ dagdhā Viṣṇunā ye 'śvamārgaṇe³⁾. || 69 ||

- 60 = Kū. 20.22^b, 23^a; L. 65.37^b, 38^a; Mt. 12.33^b, 34^a; P.1 I. 8.139; P.2 V. 8.138. 1) Kū.L. -kumbhas tu. 2) Kū. Nikumbhāt Saṃhatāśvakaḥ; L. -śvas tu tatsutaḥ. 3) Kū. Kṛtāśvo; L. Kṛṣāśvo 'tha. 4) Kū. Saṃhitāśvasya vai sutau; L. -hatāśvātmañāv ubhau.
- 61 = Kū. 20.23^b, 25^b; L. 65.38^b, 39^a; Mt. 12.34^b, 35^a; P.1 I. 8.140; P.2 V. 8.139. 1) Kū. Śakratulyabalo yudhi; L. M tasya vai sutaḥ. 2) Kū.L. Ambariṣaś ca vīryavān; Mt. Dharmasenaś c. p.
- 62 = Mt. 12.35^b, 36^a; P.1 I. 8.141; P.2 V. 8.140. 1) Mt.T. Śatrujit ca. 2) Mt. Vasudo; P.2 Saṃbhūto.
- 63 = Kū. 21.(1b) = b; Mt. 12.36^b, 37^a; P.1 I. 8.142; P.2 V. 8.141. 1) P.2 Traiyāruṇa. 2) Kū. tasya putro 'bhavad vidvān Trayyāruṇa iti śrutaḥ.
- 64 = Kū. 21.(2a), cfr. 2b, 3a; Mt. 12.37^b, 38^a; P.1 I. 8.143; P.2 V. 8.142. 1) Mt. tasmāt. 2) Kū. kumāro 'bhūn mahābalaḥ.
- 65 = Kū. 21.(3b), 4a; L. 66.14^b = b; Mt. 12.38^b, 39^a; P.1 I. 8.144; P.2 V. 8.143. 1) Kū. Rohitasya Vṛkaḥ putras, tasmād.
- 66 = Kū. 21.4b, 5; L. 66.15; Mt. 12.39^b, 40^a; P.1 I. 8.145; P.2 V. 8.144. 1) P.1 Aurvāgñih. 2) Kū. ārādhitō vahniḥ pradadau varam uttamam.
- 67 = L. 66.16; Ht. 12.40^b, 41^a; P.1 I. 8.146; P.2 V. 8.145. 1) P.2 eka-. 2) L. parā tathā.
- 68 = Kū. 21.6a = b; L. 66.17; Mt. 12.41^b, 42^a; P.1 I. 8.147; P.2 V. 8.146. 1) L.P.1 agrhṇād. 2) L. sutān bahūn; Mt. -hūms tadā; P.2 -hūms tathā. 3) L. Bhānumatiḥ.
- 69 = Kū. 21.(6b) = a; L. 66.18; Mt. 12.42^b, 43^a; P.1 I. 8.148; P.2 V. 8.147. 1) L. sā tu vai. 2) Kū. Prabhā ṣaṣṭisahasram tu putrāṇām jagrhe śubhā. 3) L. Viṣṇubhūmkāramārgaṇaiḥ.

Asamañjasa¹⁾ tu tanayo hy²⁾ Aṃśumān³⁾ nāma viśrutah⁴⁾, |
tasya putro Dilipas tu, Dilipāt tu Bhāgīrathah, || 70 ||
yena Bhāgīrathī Gaṅgā tapaḥ kṛtvāvatāritā. |

Bhāgīrathasutaś cāpi

Bhāgīrathasya tanayo

Śruto nāma babbhūva ha. || 71 ||

Nābhāga iti viśrutah. || 71 ||

Nābhāgasy-Āmbariṣo 'bhūt¹⁾, Sindhudvipas tato 'bhavat, |
ta-y-Āyutāyuh putro 'bhūd, Ṛtuparṇas tato 'bhavat. || 72 ||
tasya Kalmāṣapādas tu, Sarvakarmā tataḥ smṛtaḥ. |
tasy-Ānaraṇyaḥ¹⁾ putro 'bhūn, Nighnas tasya suto 'bhavat, || 73 ||

Nighna-putrāv ubhau jātāv Anamitra-Raghūttama¹⁾. |

Anamitro vanam agād arināśakṛte²⁾ nṛpaḥ³⁾. || 74 ||

Raghor abhūd Dilipas tu, Dilipāc cāpy Ajas¹⁾ tathā, |

Dirghabāhur Ajāj jātaḥ prajāpālas tato 'bhavat²⁾. || 75 ||

tato¹⁾ Daśaratho jātas, tasya putracatuṣṭayam |

Nārāyaṇātmakāḥ sarve, Rāmas tasyāgrajo²⁾ 'bhavat || 76 ||

Rāvaṇāntakaras tadvad Raghūnāṃ vaṃśavardhanaḥ, |

Vālmikir yasya¹⁾ caritaṃ cakre Bhārgavasattamaḥ. || 77 ||

tasya putrau Kuśa-Lavāv¹⁾ Ikṣvākukulavardhana²⁾, |

Atithis tu Kuśāj jajñe³⁾, Niṣadhas tasya cātmajaḥ. || 78 ||

Nalas tu Niṣadhaj jāto¹⁾, Nabhās tasmād ajāyata, |

Nabhasaḥ Puṇḍariko 'bhūt, Kṣemadhanvā tataḥ smṛtaḥ²⁾. || 79 ||

tasya putro 'bhavad vīro Devānīkas pratāpavān, |

Ahīnagus¹⁾ tasya sutaḥ²⁾, Sahasrāśvas tataḥ paraḥ³⁾. || 80 ||

70 = Kū. 21.7; L. 66.19; Mt. 12.43^b, 44^a; P.1 I. 8.149; P.2 V. 8.148.

1) Kū. Asamañjasa-; L. Asamañjasya; P.1 Asamañjas tu; P.2 Asamañjasa. 2) Kū. -putro 'bhūd; L. tanayaḥ. 3) L. so 'mśumān; Mt. yo 'mśumān; P.2 -yo Aṃśumān. 4) Kū. pārthivaḥ.

71a = Kū. 21.8a; L. 66.20^a; Mt. 12.44^b; P.1 I. 8.150^a; P.2 V. 8.149^a.

71b = Kū. 21.10a. | Mt. 12.46^a; P.1 I. 8.150^b; P.2 V. 8.149^b.

72 = Mt. 12.45^b, 46^a; P.1 I. 8.151; P.2 V. 8.150. 1) P.2 -bariṣas tu.

73 = Mt. 12.46^b, 47^a; P.1 I. 8.152; P.2 V. 8.151. 1) P.2 tasmād Āraṇyaḥ.

74 = Mt. 12.47^b, 48^a; P.1 I. 8.153; P.2 V. 8.152. 1) Mt. -Raghū nṛpau.

2) Mt. bhavitā sa kṛte. 3) P.1 nṛpa.

75 = Mt. 12.48^b, 49^a; P.1 I. 8.154; P.2 V. 8.153. 1) Mt. Dilipād Ajakas.

2) Mt. T. cājapālas tato nṛpaḥ.

76 = Mt. 12.49^b, 50^a; P.1 I. 8.155; P.2 V. 8.154. 1) Mt. tasmād. 2) Mt. teṣv agrajo; P.2 tasyāgrato.

77 = Mt. 12.50^b, 51^a; P.1 I. 8.156; P.2 V. 8.155. 1) Mt. tasya.

78 = Mt. 12.51^b, 52^a; P.1 I. 8.157; P.2 V. 8.156. 1) P.1 -tro Kuśo nāma.

2) P.1 -naḥ. 3) P.1 P.2 jāto.

79 = Mt. 12.52^b, 53^a; P.1 I. 8.158; P.2 V. 8.157. 1) Mt. Naiṣadhas tasmān.

2) P.2 tataḥ param.

80 = Kū. 21.58^b, 59^a; L. 66.40; Mt. 12.53^b, 54^a; P.1 I. 8.159; P.2 V. 8.158.

1) L. Ahīnaraḥ. 2) L. sutas tasya. 3) Kū. T. -to Mahasvāṃs tatsuto 'bhavat; V. Sahasvān, Sahasrāśvāḥ suto 'bhavat.

tataś¹⁾ Candrāvalokas tu²⁾, Tārāpīḍas³⁾ tato 'bhavat⁴⁾, |
 tasyātmajas⁵⁾ Candragirir, *Bhānucandras*⁶⁾ tato⁷⁾ 'bhavat, |
 Śrutāyur abhavat tasmād, Bhāratē yo nipātitaḥ⁸⁾. || 81 ||
 Nalau dvāv eva¹⁾ vikhyātau vaṃṣe Kaśyapasamḥave¹⁾: |
 Virasenasutas tadvan Naiṣadhaś ca narādhipaḥ. || 82 ||
 ete Vivasvato vaṃṣe¹⁾ rājāno bhūridakṣiṇāḥ |
 Ikṣvāku-vaṃśaprabhavāḥ prādhānyena prakīrtitaḥ. || 83 ||

- 81 = Kū. 21.59^b, 60; L. 66.41, 42^a; Mt. 12.54^b, 55; P.1 I. 8.160, 161^a; P.2 V. 8.159, 160^a. 1) Kū. tasmāc; L. śubhaś. 2) L. -lokaś ca. 3) Kū. T. Tārādhīśāś. 4) Kū. ca tatsutaḥ. 5) Kū. Tārādhīśāc. 6) Mt. Bhānuścandras; Kū. Bhānuvittas; P.1P.2 -riś Candras tasya. 7) P.1P.2 suto. 8) Kū. ete c-Ēkṣvākuvaṃśajāḥ; L. bṛhadbala iti smṛtaḥ.
- 82 = Mt. 12.56; P.1 I. 8.161^b, 162^a; P.2 V. 8.160^b, 161^a. 1) P.2 api. 2) P.2 yasya viśeṣataḥ; P.2 vaṃśyau Kaśyapasamḥavau.
- 83 = Mt. 12.57; P.1 I. 8.162^b, 163; P.2 V. 8.161^b, 162. 1) Mt. Vivasvate vaṃṣe; P.2T. ete caiva samākhyātā.
 [Mt. 13.1—22.94; P.1 I. 9.1—11.95; P.2 V. 9.1—11.97.]

3. Kapitell.

Textgruppe I.

A.

(Bd. II. 65.1—50; Br. 9.1—36; H. 1311—1362; Vā. 90.1—49; cfr. A. 274.1—12^a;
Bhg. IX. 14.1—14; Ga. 139.1—2^a; Vi. IV. 6.1—19.)

Pitā Somasya vai¹⁾ viprā²⁾ jajñe 'trir bhagavān ṛṣiḥ |
Brahmaṇo mānasāt pūrvam
prajāśargam vidhītsataḥ. || 1 ||
tatr-Ātriḥ sarvabhūtānām¹⁾ tasthau svatanayair²⁾ vṛtaḥ³⁾ |
karmaṇā manasā vācā śubhāny eva samācaran⁴⁾ |
kāṣṭhakudyaśilābhūta ūrdhvabāhur mahādutyutiḥ, || 2 ||
anuttaram¹⁾ nāma tapo yena taptam mahat purā²⁾ |
trīṇi varṣasahasrāṇi divyānti hi³⁾ naḥ śrutam. || 3 ||
tasy'ōrdhvaretasas tatra²⁾ sthitasyānimiṣasya ha³⁾ |
somatvam tanur āpede mahāsattvasya⁴⁾ vai dvijah⁵⁾. || 4 ||
ūrdhvam acakrame tasya somatvam bhāvitātmanah¹⁾, |
netrābhyām vāri susrāvā²⁾ daśadhā³⁾ dyotayan diśaḥ. || 5 ||
tam garbham¹⁾ Vidhinādiṣṭā²⁾ daśa devyo dadhus tadā³⁾, |
sametya dhārayāmāsur na ca tāḥ sam⁴⁾asaknuvan. || 6 ||
sa tābhyah sahasaivātha digbhyo garbhaḥ prabhānvitah¹⁾ |
papāta bhāsayaṃl²⁾ lokān śītāmsuḥ sarvabhāvanah. || 7 ||

1^a = Bd. II. 65.1^a; Br. 9.1^a; H. 1311^a; Vā. 90.1^a. 1) Br. bho.

2) H. rājan.

1^b = Br. 9.1^b; H. 1311^b.

2 = Bd. II. 65.1^b, 2; H. 1312, 1313^b; Vā. 90.1^b, 2. 1) Bd. Vā. sarvalokānām. 2) Bd. svenaujasā; Vā. svenamayē. 3) Vā. dhṛtaḥ.

4) H. cacāra saḥ.

3 = Bd. II. 65.3; Br. 9.3; H. 1314; Vā. 90.3. 1) Bd. Vā. suduścaram. 2) Br. T. hi tat purā. 3) H. ha.

4 = Bd. II. 65.4; H. 1315; Vā. 90.4. 1) Vā. tatrōr-. 2) H. tasya. 3) Vā. -nimīṣasprhā. 4) Bd. Vā. mahābuddhiḥ sa. 5) H. Bhārata.

5 = Bd. II. 65.5; Br. 9.5; H. 1316; Vā. 65.5. 1) Br. retaḥ somatvam iyivat. 2) Bd. n. asravat somo; Vā. T. somaḥ susrāvā netrābhyām. 3) Vā. T. daśa vā.

6 = Bd. II. 65.6; Br. 9.4; H. 1317; Vā. 65.6. 1) H. garbha-. 2) Bd. H. -vidhinā hr̥ṣṭā. 3) Br. tataḥ. 4) Vā. tās tam.

7 = Bd. II. 65.7; H. 1318; Vā. 65.7. 1) Bd. prasādhitah. 2) Vā. yathāvabhāsayaṃl.

yadā na dhāraṇe śaktās tasya garbhasya tā *disaḥ*¹⁾, |
 tatas tābhiḥ *sahaivāsu*²⁾ nipapāta vasuṃdharām. || 8 ||
 patitaṃ¹⁾ Somam ālokyā Brahmā lokapitāmahaḥ |
 ratham āropayāmāsa lokānām hitakāmyayā. || 9 ||
 sa hi vedamayo¹⁾ *viprā*²⁾ dharmātmā³⁾ satyasamgarah |
 yukto⁴⁾ vājisahasreṇa sitenēti hi⁵⁾ naḥ śrutam. || 10 ||
 tasmin nipatite devāḥ putre 'treḥ paramātmani¹⁾ |
 tuṣṭuvur Brahmaṇaḥ putrā mānasāḥ sapta *viśrutāḥ*²⁾. || 11 ||
tatrai^{1)v-Āngirasas tasya} 2) *Bhr̥gōs caivātmajās tathā*³⁾ |
 ṛgbhir yajurbhiḥ sāmabhir⁴⁾ atharvāngirasair api. || 12 ||
*tasya*¹⁾ samstūyamānasya tejaḥ Somasya bhāsvataḥ |
 āpyāyamānam lokāms²⁾ trīn bhāva³⁾yāmāsa sarvataḥ⁴⁾. || 13 ||
 sa tena rathamukhyena sāgarāntām vasuṃdharām |
 triḥ saptakṛtvo 'tiyaśās¹⁾ cakārābhipradakṣiṇam²⁾. || 14 ||
 tasya yac *cyāvitam*¹⁾ tejaḥ pṛthivīm anvapadyata, |
 ośadhyas tāḥ samudbhūtās²⁾ tejasā³⁾ *prajvalanty* uta⁴⁾. || 15 ||
 tābhir *dhāryās*¹⁾ *trayo*²⁾ lokāḥ³⁾ *prajāś cāpi*⁴⁾ caturvidhāḥ, |
 poṣṭā hi bhagavān Somo jagato hi *dvijottamāḥ*⁵⁾. || 16 ||
 sa labdhateja *bhagavan*¹⁾ samstavais taiś ca²⁾ karmabhiḥ |
 tapas tepe mahābhāgaḥ³⁾ padmānām⁴⁾ daśatīr⁵⁾ daśa⁶⁾. || 17 ||

8 = Bđ. II. 65.8; Br. 9.5; H. 1319; Vā. 65.8. 1) Bđ.Vā. tāḥ striyaḥ

2) Bđ. t. saḥābhiḥ sītāmsūr; Br.T. tābhiḥ sa tyaktas tu; Vā. t. sa tābhiḥ sītāmsūr.

9 = Bđ. II. 65.9; Br. 9.6; H. 1320; Vā. 90.9. 1) Bđ.Vā. patantaṃ.

10 = Bđ. II. 65.10; H. 1321; Vā. 90.10. 1) Vā.T. devamayo. 2) H. -yas tāta. 3) Vā. dharmārthi. 4) Bđ. yukte. 5) Bđ. rathe 'dhyāstēti.

11 = Bđ. II. 65.11; Br. 9.7; H. 1322; Vā. 90.11. 1) Bđ. paramātmanaḥ. 2) Br. putrās tathānye munisattamāḥ; H. m. s. ye śrutāḥ.

12 = Bđ. II. 65.12; H. 1323; Vā. 90.12. 1) H. tathaiṅ-Ā. 2) H. tatra. 3) H. -gor evātmajaiḥ saha; Vā. -jas tathā. 4) Bđ.Vā. bahubhir.

13 = Bđ. II. 65.13; Br. 9.8; H. 1324; Vā. 90.13. 1) Bđ.Vā. tataḥ. 2) Br. āpyāyanāya lokānām. 3) H. bhāsa-. 4) Bđ.Vā. sarvasāḥ.

14 = Bđ. II. 65.14; Br. 9.9; H. 1325; Vā. 90.14. 1) Vā. vipulāś. 2) Br. -pradakṣiṇam.

15 = Bđ. II. 65.15; Br. 9.10; H. 1326; Vā. 90.15. 1) Bđ. yad vardhitaṃ; Br. yac caritaṃ; Vā. yac cāpi tat. 2) H. samutpannās. 3) Br. -tā yabhiḥ. 4) Bđ. kḥm jvalaty uta; Br. samdhāryate jagat; Vā. samjvalanty uta.

16 = Bđ. II. 65.16; H. 1327; Vā. 90.16. 1) Bđ. -bhiḥ puṣṇāty; Vā. dhāryaty. 2) Bđ.Vā. ayam. 3) Bđ.Vā. lokān. 4) H. caiva. 5) H. jagatīpate.

17 = Bđ. II. 65.17; Br. 9.11; H. 1328; Vā. 90.17. 1) Bđ.Vā. -jās tapasā.

hiranyavarṇā yā devyo dhārayanty ātmanā jagat, |
 viḍhus¹⁾ tāsām *abhūt*²⁾ *Somaḥ*³⁾ prakhyātāḥ svena karmaṇā. || 18 ||
 tatas tasmai dadau rājyaṃ Brahmā brahmaidāṃ varaḥ |
 bījausadhīnām¹⁾ viprāṇām apām ca *dvijasattamaḥ*²⁾. || 19 ||
 so 'bhiṣikto mahāteja¹⁾ mahā²⁾rājyena rājarāt |
*trīn lokān*³⁾ bhāsayāmāsa⁴⁾ svabhāsa⁵⁾ bhāsvatām⁶⁾ varaḥ. || 20 ||
 saptaviṃśatir indos tu Dākṣāyaṇyo¹⁾ mahāvratāḥ |
 dadau Prācetaso Dakṣo, nakṣatrāṇīti yā viduḥ. || 21 ||
 sa tat prāpya mahad¹⁾ rājyaṃ Somaḥ somavatām²⁾ varaḥ³⁾ |
 samājāhṛe⁴⁾ rājasūyaṃ sahasraśatadakṣiṇam. || 22 ||
 | hotāsyā bhagavān Atrir, adhvaryur abhavad Bhṛguḥ |
 Hiranyagarbhaś cōdgātā Brahmā brahmatvam īyavān¹⁾. || 23 ||
 sadasyas tatra bhagavān Harir Nārāyaṇaḥ prabhuḥ¹⁾ |
 Sanatkumārapramukhair ādyair brahmarsibhir vṛtaḥ. || 24 ||
 dakṣiṇām adadat¹⁾ Somas trīṃl lokān iti naḥ śrutam, |
 tebhyo brahmarsimukhyebhyaḥ sadasyebhyaś ca *vai dvijāḥ*²⁾. || 25 ||
 taṃ Sinī ca Kuhūś caiva *Dyutiḥ*¹⁾ Puṣṭiḥ Prabhā Vasuḥ |
 Kīrtir Dhṛtiś ca Lakṣmīś ca nava devyaḥ siṣevire. || 26 ||
 prāpyāvabhṛtham avyagraḥ¹⁾ sarvadevarsipūjitaḥ |
*virarājādhirājendro*²⁾ daśadhā bhāsayan³⁾ diśaḥ. || 27 ||

- 2) Bḍ. taiḥ sva-; Br. -vaiś ca sva-. 3) H. -bhāga. 4) Bḍ. sa-
 mānām. 5) Bḍ. navatir. 6) Br.T. darśanāya saḥ.
 18 = Bḍ. II. 65.18; H. 1329; Vā. 90.18. 1) H. vidhis. 2) Bḍ. mudā;
 Vā. bhavet. 3) H. -d devaḥ.
 19 = Bḍ. II. 65.19; Br. 9.12; H. 1330; Vā. 90.19. 1) Vā. -śadhiṣu.
 2) Br. munisattamaḥ; H. Janameja.
 20 = Bḍ. II. 65.20; H. 1331; Vā. 90.20. 1) H. mahārāja. 2) H. rāja-
 3) Bḍ. lokān vai; Vā. lokānām. 4) Bḍ.Vā. bhāvayāmāsa.
 5) Bḍ. tejasvi; Vā. svabhāvāt. 6) Bḍ.Vā. tapatām.
 21 = Bḍ. II. 65.21; H. 1332; Vā. 90.21. 1) H. Dākṣāyaṇyo.
 22 = Bḍ. II. 65.22; Br. 9.13; H. 1333; Vā. 90.22. 1) Br. mahā-. 2) Br.
 saumyavatām. 3) Bḍ.Vā. prabhuḥ. 4) Bḍ. samārebhe; Vā.
 samājajñe.
 23 = Bḍ. II. 65.23^a = b; Br. 9.(15^a) = b; H. 1334; Vā. 90.23^a = b. 1) Vā.
 eyivān; Br. Hiranyagarbho Brahm-Ātrir Bhṛguś ca ṛtviḥ 'bhavat.
 24 = Bḍ. II. 65.23^{b, 24^a}; Br. 9.(15^b); H. 1335; Vā. 90.23^{bc}. 1) Br. sadasyo
 'bhūd Dharis tatra munibhir bahubhir vṛtaḥ.
 25 = Bḍ. II. 65.25; Br. 9.14; H. 1336; Vā. 90.24. 1) Bḍ.Br. adadāt.
 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.
 26 = Bḍ. II. 65.26; Br. 9.16; H. 1337; Vā. 90.25. 1) Bḍ.Vā. Vapuḥ.
 27 = Bḍ. II. 65.27; Br. 9.17; H. 1338; Vā. 90.26. 1) Br. apy agryam.
 2) Bḍ. atireje hi rājendro; Vā. atirājātirājendro. 3) Vā. -āta-
 payad.

tasya¹⁾ tat prāpya duṣprāpam²⁾ aiśvaryam ṛṣisamstutam³⁾ |
vibabhrāma⁴⁾ matir viprā⁵⁾ vinayād⁶⁾ anayāhatā⁷⁾. || 28 ||
Bṛhaspateḥ sa vai bhāryāṃ Tārāṃ nāma yaśasvinīm¹⁾ |
jahāra tarasā²⁾ sarvān³⁾ avamaty-Āṅgirah⁴⁾sutān⁵⁾. || 29 ||
sa yācyamāno devaiś ca tathā devarṣibhiḥ saha¹⁾ |
naiva vyasarjayat Tārāṃ tasmāy Ān²⁾girase tadā. || 30 ||
Uśanā¹⁾ tasya jagrāha pārṣṇim Āṅgirasas tathā²⁾, |
sa hi śiṣyo mahātejāḥ pituḥ pūrvam Bṛhaspateḥ³⁾. || 31 ||
tena snehena bhagavān Rudras tasya Bṛhaspateḥ |
pārṣṇigrāho 'bhavad devaḥ pragrhyājagavam¹⁾ dhanuḥ. || 32 ||
tena brahmaśiro nāma¹⁾ paramāstraṃ mahātmanā |
uddiśya devān²⁾ utsrṣtam, yenaśāṃ nāsitam yaśaḥ. || 33 ||
tatra¹⁾ tad yuddham abhavad prakhyātam²⁾ Tārakāmayaṃ |
devānāṃ Dānavānāṃ ca lokakṣayakaram mahat. || 34 ||
tatra śiṣtās tu ye¹⁾ devās Tuṣitās caiva ye smṛtāḥ²⁾, |
Brahmāṇaṃ śaraṇaṃ jagmur ādidevaṃ sanātanaṃ³⁾. || 35 ||
tato¹⁾ nivāry-Ōśanasam tam vai Rudram²⁾ ca Śaṃkaram |
dadāv Āṅgirase³⁾ Tārāṃ⁴⁾ svayam eva⁵⁾ pitāmahaḥ. || 36 ||
tām antaḥprasavāṃ dṛṣtvā | antarvatnīm ca tām dṛṣtvā
Tārāṃ¹⁾ prāha Bṛhaspatih: || | Tārāṃ tārādhipānanām |

- 28 = A. 274.8a = b; Bḍ. II. 65.28; Br. 9.18; H. 1339; Vā. 90.27. 1) Vā. T. tadā. 2) Br. duṣprāpyam. 3) Br. ṛṣisatkr̥tam. 4) Vā. sa vibhrama-. 5) A. -tis tasya; Br.H. -tis tāta. 6) Vā. vinayo. 7) Bḍ. anayāvṛtā; Br. anayāhṛtā; Vā. 'vinayāhatāḥ.
- 29 = A. 274.8b, 9a; Bḍ. I. 65.29; Br. 9.19; H. 1340; Vā. 90.28. 1) Br. aiśvaryamadamahitāḥ. 2) Bḍ.Vā. sahasā. 3) A.Br. Somo. 4) A. hy avamany-Āṅgirah; Br. vimaty-Āṅgirasah. 5) Br. sutam.
- 30 = Bḍ. II. 65.30; Br. 9.20; H. 1341; Vā. 90.29. 1) Bḍ.Vā.T. -bhiś ca ha; Br.T. -bhir muhuḥ. 2) Bḍ.Br. tasmā Ān-.
- 31 = Bḍ. II. 65.31; Br. 9.21a = a; H. 1342b, 1343a; Vā. 90.30. 1) Bḍ.H. -nās. 2) Bḍ. raso bhavaḥ; Vā. -raso dvijāḥ; H. tadā. 3) H.Vā. -vo Bṛhaspateḥ.
- 32 = Bḍ. II. 65.32; Br. 9.(21b) = b; H. 1343b, 1344a; Vā. 90.31. 1) Br. Rudras ca pārṣṇi jagrāha gr̥hītvājagavam.
- 33 = Bḍ. II. 65.33; Br. 9.22; H. 1344b, 1345a; Vā. 90.32. 1) Vā. brahmarsimukhyebhyaḥ. 2) H. Daityān.
- 34 = A. 274.9b, 10a; Bḍ. II. 65.34; Br. 9.23; H. 1345b, 1346a; Vā. 90.33. 1) A. tatas. 2) Vā. pratyakṣam.
- 35 = Bḍ. II. 65.35; H. 1346b, 1347a; Vā. 90.34. 1) Vā. trayo. 2) Bḍ. te s-; Br. ye dvijāḥ; H. Bhārata. 3) Bḍ.Vā. pitāmaham.
- 36 = A. 274.10b = a1b1; Bḍ. II. 65.36; Br. 9.25; H. 1347b, 1348a; Vā. 90.35. 1) A. Brahmā; Br. tadā. 2) Bḍ.Vā. Rudram jyeṣṭham. 3) Bḍ. Vā. Āṅg-. 4) A. Tārāṃ Āṅgirase dadau. 5) Bḍ. etya.

garbham utsrja sadyas¹⁾ tvam²⁾ |
viprah prāha Bṛhaspatiḥ: || 37 ||
madiyāyām na te¹⁾ yonau garbho dhāryaḥ kathamcana! |
atho²⁾ Tārāsrjat³⁾ taṃ vai⁴⁾ kumāraṃ dasyuhantamam⁵⁾ || 38 ||
iṣikāstambam āsādyā jvalantam iva pāvakam¹⁾. |
jātamātro 'tha²⁾ bhagavān devānām ākṣipad vapuḥ, || 39 ||
tataḥ saṃśayam āpannās Tārām acūḥ surottamāḥ¹⁾: |
satyaṃ brūhi, sutas kasya Somasyātha Bṛhaspateḥ? || 40 ||
prcchyamānā¹⁾ yadā devair²⁾ nāha sā sādhy asādhu vā³⁾, |
tadā tāṃ śaptum ārabdhaḥ kumāro dasyuhantamaḥ. || 41 ||
taṃ nivārya tato¹⁾ Brahmā Tārām papracecha saṃśayam²⁾: |
yad atra tathyaṃ, tad brūhi Tāre, kasya sutas tv³⁾ ayam! || 42 ||
sā prāñjalir uvācēdaṃ¹⁾ Brahmāṇaṃ varadaṃ prabhum²⁾ |
Somasyēti mahātmānaṃ³⁾; kumāraṃ dasyuhantamam || 43 ||
tataḥ sutam upāghrāya¹⁾ Somo rājā²⁾ prajāpatiḥ³⁾ |
Budha ity akaron nāma tasya⁴⁾ putrasya⁵⁾ dhīmataḥ, || 44 ||
pratikūlam¹⁾ ca gagane samabhyuttiṣṭhate Budhaḥ²⁾. |
utpādayāmāsa tadā putraṃ vai rājaputrikā³⁾ || 45 ||

37 = A. 274.11aI = I; Br. 9.26^a; H. 1348^b. 1) Br. krudhah.

37 = A. 274.11aII = bI; Bḍ. II. 65.37; Vā. 90.36. 1) Vā. utsrjase na. 2) A. tyajābravid guruḥ.

38 = Bḍ. II. 65.38^abI = abI; Br. 9.26^b; H. 1349; Vā. 90.37. 1) Vā. tanau. 2) H. ayonāv. 3) H. utsrjat; Vā. nāva-. 4) Bḍ. garbham; Vā. taṃ tu. 4) Vā. -hantamaḥ.

39 = Bḍ. II. 65.38^bII, 39^a = aIIb; Br. 9.27; H. 1350; Vā. 90.38. 1) Br. garbham sā cōtsasarja ha. 2) Br.H. jātamātraḥ sa.

40 = Bḍ. II. 65.39^b, 40^a; Br. 9.28; H. 1351; Vā. 90.39. 1) Bḍ.Vā. akathayan surāḥ.

41 = Bḍ. II. 65.40^b, 41^a; Br. 9.29; H. 1352; Vā. 90.40. 1) Bḍ.Vā. hrīyamānā. 2) Bḍ.Vā. devān. 3) Br. vibudhān kila.

42 = Bḍ. II. 65.41^b, 42^a; Br. 9.30; H. 1353; Vā. 90.41. 1) Bḍ.Vā. tadā. 2) Vā. candrasya śaṃsa yaḥ. 3) H. -to hy.

43 = Bḍ. II. 65.42^b, 43^a; Br. 9.(31^a) = abI; H. 1354; Vā. 90.42. 1) Br. uvāca prāñjalih sā taṃ. 2) H. śanaiḥ. 3) Br. Somasyēti pitamaham.

44 = Bḍ. II. 65.43^b, 44^a; Br. 9.(31^b), 32^a; H. 1355; Vā. 90.43. 1) Br. tadā taṃ mūrdhni cāghrāya; H. taṃ mūrdhny āghrāya tanayam. 2) H. dhātā; Vā. dātā. 3) Br.T. sutam prati. 4) H. svasya. 5) Br. bālasya.

45 = Bḍ. II. 65.44^b, 45^a; Br. 9.32^b, 33^a; H. 1356; Vā. 90.44. 1) Bḍ. pratighasraṃ; H. pratikūlāś; Vā. pratipūrvam. 2) Vā.T. budhaiḥ. 3) Br. vai rājaputrikam; V. -kaḥ.

tasyāpatyaṃ¹⁾ mahātejā²⁾ babbhūv-Ailāḥ Purūravāḥ. |
 Urvaśyāṃ jajñire tasya¹⁾ | Urvaśyāṃ jajñire tasya
 putraḥ sapta mahātmanāḥ. || 46 || | putraḥ ṣaṭ sumahanjasah. || 46 ||
 prasahya dharsitas tatra *vivaśo*¹⁾ rājayakṣmaṇā, |
 tato yakṣmābbibhūtas tu Somāḥ prakṣṇamaṇḍalāḥ || 47 ||
 jagāma śaraṇāyātha pitaraṃ so 'trim eva tu¹⁾. |
 tasya tat pāpaśamanaṃ cakār-Âtrir mahāyāsāḥ²⁾ |
 sa rājayakṣmaṇā muktaḥ śriyā jajvāla sarvaśah. || 48 ||
 etat Somasya vai janma kīrtitaṃ *kīrtivardhanam*¹⁾ |
 vaṃśam tasya²⁾ *dvijaśreṣṭhāḥ*³⁾ kīrtyamānaṃ nibodhata⁴⁾! || 49 ||
 dhanyam ārogyam āyuṣyam¹⁾ puṇyam *saṃkalpasādhanam*²⁾ |
 Somasya³⁾ janma śrutvaiva *papebhyo vi*⁴⁾pramucyate. || 50 ||

46a = Bđ. II. 65.45b; Br. 9.33b; H. 1357a; Vā. 90.45a. 1) Bđ.Vā. tasya putro. 2) H. mahārājo.

46b = Br. 9.34a; H. 1357b.

46b = Bđ. II. 65.46a; Vā. 90.46b.

1) H. yasya.

47 = Bđ. II. 65.46b, 47a; H. 1358; Vā. 90.46ab. 1) H. Somo vai.

48 = Bđ. II. 65.47b, 48; H. 1359, 1360a; Vā. 90.46c, 47. 1) H. ca. 2) H. mahātapaḥ.

49 = Bđ. II. 65.49; Br. 9.34b, 35a; H. 1360b, 1361a; Vā. 90.48. 1) Bđ.Vā. dvijasattamāḥ. 2) Br.H. asya. 3) Br. munisreṣṭhāḥ; H. mahārāja. 4) H. ataḥ śrnu.

50 = Bđ. II. 65.50; Br. 9.35b, 36; H. 1361b, 1362; Vā. 90.49. 1) Br. āyuṣyam ārogyam. 2) Bđ.Vā.T. kalmaśasādhanaṃ; H. -sādhake. 3) Bđ. saumyasya. 4) Bđ.Vā. sarvapāpaiḥ pra-

B.

(Bḍ. II. 66.1—90; Br. 10.1—68, 13.83—91a; H. 1363—1424, 1757—1765; Vā. 91.1—118; cfr. A. 274.12b—15; Bhg. IX. 14.15—16.37; Ga. 139.2b—7a; Kū. 22.1—2; L. 66.55—58; Vi. IV. 6.20—7.18.)

Budhasya tu *muniśreṣṭha*¹⁾ | Somasya tu¹⁾ Budhaḥ putro,
 vidvān putraḥ Purūravāḥ, | Budhasya tu²⁾ Purūravāḥ, |
 tejasvī dānaśīlaś ca yajvā vipuladakṣiṇaḥ || 1 ||
 brahmavādī parākrāntaḥ śatrubhir yudhi durjayaḥ¹⁾ |
 āhartā cāgnihotrasya yajñānām²⁾ ca mahīpatiḥ³⁾ || 2 ||
 satyavādī¹⁾ *puṇyamatiḥ*²⁾ kāntaḥ³⁾ samvṛtamaithunaḥ |
 atīva triṣu⁴⁾ lokeṣu rūpenā⁵⁾pratimo 'bhavat⁶⁾. || 3 ||
 taṃ brahmavādinam *dāntam*¹⁾ dharmajñaṃ satyavādinam |
 Urvasī varayāmāsa hitvā mānaṃ yaśasvinī. || 4 ||
 tayā sahāvasad rājā daśa varṣāṇi *pañca*¹⁾ ca |
*pañca*²⁾ ṣaṭ³⁾ sapta cāṣṭau ca daśa cāṣṭau ca *vīryavān*⁴⁾ || 5 ||
 vane Caitrarathe rāmye tathā Mandākinītate |
 Alakāyāṃ viśālāyāṃ Nandane ca vanottame || 6 ||
 uttarān sa Kurūn prāpya | uttarāṃs ca Kurūn prāpya
 manoratha¹⁾phaladrūmān | Kalāpagrāmam eva ca |
 Gandhamādanapādeṣu Meruśṛṅge *tathōttare*⁴⁾. || 7 ||

1^a = Br. 10.1^a; H. 1363a. 1) H. ma-
 hārāja.

1^a = A. 274.12^a; Bḍ. II. 66.1^a; Vā. 91.1^a.
 1) A. evam Somād. 2) A. putraḥ
 putras tasya.

1^b = Bḍ. II. 66.1^b; Br. 10.1^b; H. 1363^b; Vā. 91.1^b.

2 = Bḍ. II. 66.2; Br. 10.2; H. 1364; Vā. 91.2. 1) Br. durdamaḥ.

2) Vā. yajvanām. 3) Vā. dadau mahīm.

3 = Bḍ. II. 66.3; Br. 10.3; H. 1365; Vā. 91.3. 1) Bḍ. Vā. V. satyavāg.

2) Bḍ. Vā. V. dharmabuddhiś ca; Vā. T. -vāk karmabuddhiś.

3) Br. samyak; H. kāmyaḥ. 4) Vā. putro. 5) Br. H. yaśasā.

6) Br. -maḥ sadā; H. -mas tadā.

4 = Bḍ. II. 66.4; Br. 10.4; H. 1366; Vā. 91.4. 1) Br. śāntam; H.
 kṣantam.

5 = A. 274.13; Bḍ. II. 66.5; Br. 10.5; H. 1367; Vā. 91.5. 1) Bḍ. Vā.
 cāṣṭa. 2) Bḍ. Vā. T. sapta. 3) Br. ṣaṭ pañca. 4) A. mahāmune;
 Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

6 = Bḍ. II. 66.6; Br. 10.6; H. 1368; Vā. 91.6.

7^a = Br. 10.7^a; H. 1369a. 1) Br. T.
 manorama.

7^a = Bḍ. II. 66.7^b; Vā. 91.7^b.

7^b = Bḍ. II. 66.7^a; Br. 10.7^b; H. 1369^b; Vā. 91.7^a. 1) Bḍ. Vā. nagottame.

eteṣu vanamukhyeṣu surair ācariteṣu ca |
Urvaśyā sahito rājā reme paramayā mudā. || 8 ||

rṣaya ūcuḥ (Janamejaya uvāca):
gandharvī c-Ūrvaśī devī rājānaṃ mānuṣaṃ katham |
devān utsrjya²⁾ samprāptā, tan no³⁾ brūhi bahuśruta⁴⁾! || 9 ||
sūta (Vaiśampāyana) uvāca:
brahmaśāpābhībhitā sā mānuṣaṃ samapadyata¹⁾, |
Ailaṃ tu sā²⁾ varārohā samayāt samupasthitā³⁾. || 10 ||
ātmanaḥ śāpamokṣārthaṃ samayaṃ¹⁾ sā cakāra tu²⁾: |
anagnadarśanaṃ caiva sakāmāyāṃ ca maithunam³⁾, || 11 ||
dvau meṣau śayanābhyāse¹⁾ tadā baddhau ca tiṣṭhataḥ²⁾, |
ghṛtamātra³⁾ tathāhāraḥ kālam ekaṃ tu pārthiva. || 12 ||
yady eṣa samayo rājan yāvatkālam¹⁾ ca te dṛḍhaḥ²⁾, |
tāvatkālam tu vatsyāmi, kṛtaḥ³⁾ samaya eva naḥ. || 13 ||
tasyās taṃ samayaṃ sarvaṃ sa rājā paryapālayat¹⁾. |
evaṃ sā cāvasat²⁾ tatra³⁾ Purūravasi bhāvinī⁴⁾ || 14 ||
varṣāṇy ekonāṣaṣṭim¹⁾ tu tatsaktā²⁾ śāpamohitā. |
Urvaśyāṃ mānuṣasthāyāṃ³⁾ gandharvās cintayānvitāḥ: || 15 ||
gandharvā ūcuḥ:
cintayadhvaṃ mahābhāgā, yathā sā tu varāṅganā |
samāgacchet¹⁾ punar devān Urvaśī svargabhūṣaṇam²⁾. || 16 ||

8 = Bḍ. II. 66.8; Br. 10.8; H. 1370; Vā. 91.8.

- 9 = Bḍ. II. 66.9; H. 1374; Vā. 91.9. 1) H. Ur-. 2) Bḍ. utsrjya taṃ ca. 3) H. me. 4) Bḍ. ca duṣkṛtam.
10 = Bḍ. II. 66.10^a = a; H. 1375; Vā. 91.10^{ab}. 1) Bḍ. Vā. samupasthitā. 2) Vā. taṃ. 3) Vā. samayena vyavasthitā.
11 = Bḍ. II. 66.10^b, 11^a; H. 1376; Vā. 91.10^{ed}. 1) Bḍ. Vā. niyamaṃ. 2) H. ha. 3) Bḍ. Vā. akāmāt saha maithunam.
12 = Bḍ. II. 66.11^b, 12^a; H. 1377; Vā. 91.11. 1) Bḍ. -bhyāse. 2) Bḍ. sā tāvad dhy avatiṣṭhate; Vā. sa tāvad vyavatiṣṭhate. 3) Bḍ. Vā. ghṛtamātraṃ.
13 = Bḍ. II. 66.12^b, 13^a; H. 1378; Vā. 91.12. 1) Bḍ. Vā. yāvatkālas. 2) Vā. dṛḍham. 3) Bḍ. Vā. eṣa naḥ samayaḥ kṛtaḥ.
14 = Bḍ. II. 66.13^b, 14^a; H. 1379; Vā. 91.13. 1) H. samapālayat. 2) H. sā vasate. 3) Bḍ. Vā. tasmin. 4) Bḍ. tena sah-Ailenābhigāminī; Vā. Purūravasi bhāminī.
15 = Bḍ. II. 66.14^b, 15^a; H. 1380; Vā. 91.14. 1) Bḍ. Vā. atha catuṣṣaṣṭim. 2) Bḍ. Vā. tadbhaktiyā. 3) Bḍ. Vā. Urvaśī mānuṣaṃ prāptā.
16 = Bḍ. II. 66.15^b, 16^a; H. 1381; Vā. 91.15. 1) Bḍ. Vā. āgacchet tu. 2) Vā. -bhūṣaṇā.

tato Viśvāvasur nāma *tatrāha vadatām varah*¹⁾: |
*mayā*²⁾ tu samayas *tābhyam*³⁾ kriyamāṇaḥ *śrutāḥ pura*⁴⁾. || 17 ||
vyutkrāntasamayam¹⁾ sā vai rājānam tyakṣyate yathā, |
tad ahaṃ vedmy *asēṣeṇa*²⁾; yathā bhetsyaty asau nṛpaḥ³⁾, || 18 ||
sasahāyo gamisyāmi yuṣmākaṃ kāryasiddhaye. |
evam uktvā gatas tatra Pratiṣṭhānaṃ mahāyasaḥ. || 19 ||
*sa nisāyām athāgamyā*¹⁾ meṣam ekaṃ jahāra *vai*²⁾, |
mātrvad vartate sā tu meṣayoś cāruhāsini. || 20 ||
gandharvāgamanam jñātvā *śāpāntam ca*¹⁾ yaśasvini |
rājānam abravīt tatra²⁾: putro me 'briyatēti sā³⁾! || 21 ||
evam ukto viniścitya nagno *naivōdatiṣṭhata*¹⁾: |
nagnaṃ mām drakṣyate²⁾ devī, samayo vitatho bhavet. || 22 ||
tato bhūyas tu gandharvā dviṭiyam meṣam *adaduḥ*¹⁾, |
dviṭiye *tu hr̥te*²⁾ meṣe Ailaṃ devy abravīt *idam*³⁾: || 23 ||
*putrau mama hr̥tau*¹⁾ rājan anāthāyā iva prabho! |
evam uktas tadōthhāya nagno rājā pradhāvitaḥ || 24 ||
*meṣayoḥ padam anvicchan*¹⁾; gandharvair *vidyud apy*²⁾ atha |
utpādita *su*³⁾ mahati *yayau*⁴⁾; tad bhavanam mahat || 25 ||
prakāṣitam *tu*¹⁾ sahasā, tato nagnaṃ *avaikṣata*²⁾. |
nagnaṃ dr̥ṣṭvā tirobhūta³⁾ sāpsarāḥ⁴⁾ kāmārūpiṇi. || 26 ||
tirobhūtām tu tām *dr̥ṣṭvā* gandharvā *hy agaman divam*¹⁾. |
utsr̥ṣṭāv uraṇau dr̥ṣṭvā rājāgr̥hyāgato *grham*²⁾. || 27 ||
*apaśyann Urvaṣīm tatra*¹⁾ vilalāpa suduḥkhitāḥ |

17 = Bḍ. II. 66.16^b = a; H. 1382; Vā. 91.16. 1) Bḍ. gandharvaḥ sumā hāmātiḥ. 2) Vā. tayā. 3) Vā. tatra. 4) Vā. -māno mato 'naghaḥ-

18 = H. 1383; Vā. 91.17. 1) Vā. samayavyutkramāt. 2) Vā. vacmi vaḥ sarvaṃ. 3) Vā. tyakṣyati sā nṛpam.

19 = H. 1384; Vā. 91.18.

20 = H. 1385; Vā. 91.19. 1) H. nisāyām atha cāgamyā. 2) H. saḥ.

21 = H. 1386; Vā. 91.20. 1) Vā. śayanasthā. 2) Vā. sā tu.

3) Vā. vai.

22 = H. 1387; Vā. 91.21. 1) Vā. nagnas tiṣṭhati vai nṛpaḥ. 2) Vā. n. drakṣyati mām.

23 = H. 1388; Vā. 91.22. 1) H. ājahruḥ. 2) Vā. 'pahṛte. 3) Vā. devī tam abravīt.

24 = H. 1389; Vā. 91.23. 1) H. putro me hriyate.

25 = H. 1390; Vā. 91.24. 1) Vā. meṣābhyām padaviṃ rājan. 2) Vā. vyutthitām. 3) Vā. tu. 4) Vā. māyā.

26 = H. 1391; Vā. 91.25. 1) H. vai. 2) Vā. avekṣya sā. 3) Vā. tiro 'bhūt sā. 4) Vā. -psarā.

27 = H. 1392; Vā. 91.26^a, 27^a. 1) Vā. jñātvā gandharvās tatra tāv ubhau. 2) Vā. -taḥ prabhuḥ.

cacāra pṛthivīm caiva²⁾ mārgamāṇa itas³⁾ tataḥ. || 28 ||
 athāpaśyac ca tāṃ rājā Kurukṣetre mahābalaḥ |
 Plakṣatīrthe puṣkarīnyām Haimavatyām samāplutām¹⁾ || 29 ||
 kṛīḍantīm apsarobhīś ca pañcabhiḥ saha śobhanām. |
 tāṃ kṛīḍantīm tato dr̥ṣtvā vilalāpa suduḥkhiṭaḥ¹⁾. || 30 ||
 Urvaśī tāḥ sakhīḥ prāha: sa eṣa¹⁾ puruṣottamaḥ, |
 yasminn aham avātsam vai²⁾, darśayāmāsa taṃ nṛpam || 31 ||
 samāvignās tu tāḥ sarvāḥ. punar eva narādhipaḥ¹⁾: |
 jāye ho²⁾ tiṣṭha manasā³⁾ ghore vacasi tiṣṭha he⁴⁾! || 32 ||
 evamādīni sūktāni¹⁾ parasparam abhāṣata. |
 Urvaśī tv²⁾ abravīd Ai³⁾lam: sagarbhāham tvayā prabho⁴⁾, || 33 ||
 samvatsarāt kumārās te bhaviṣyanti na¹⁾ saṃśayaḥ, |
 nīśam ekām ca nṛpate²⁾ nivatsyasi mayā³⁾ saha. || 34 ||
 hr̥ṣṭo jagāma rājātha¹⁾ svapuram su²⁾mahāyaśāḥ. |
 gate samvatsare bhūya³⁾ Urvaśī⁴⁾ punar āgamat. || 35 ||
 uṣitvā tu¹⁾ tayā sārddham ekarātram mahāmanāḥ²⁾ |
 kāmartaś cābravīd dīno: bhava nityam mamēti vai! || 36 ||
 Urvaśy athābravīd Ai³⁾lam¹⁾: gandharvā varadās tava²⁾; |
 taṃ³⁾ vṛṇīṣva mahārāja, brūhi caitāms tvam eva hi! || 37 ||
 vṛṇīṣva samatāṃ rājan¹⁾ gandharvāṇām mahātmanām. |
 tathēty uktvā varam vavre, gandharvās ca: tathāstv iti! || 38 ||
 pūrayitvāgninā sthālīm¹⁾ gandharvās ca²⁾ tam abruvan: |

28 = H. 1393; Vā. 91.27b, 28a. 1) Vā. apaśyams tāṃ tu vai rājā.

2) H. cāpi. 3) Vā. -nas tatas.

29 = H. 1394; Vā. 91.31c, 32a. 1) Vā. vigādhenāmbunāplutām.

30 = H. 1395; Vā. 91.32b, 33a. 1) Vā. apaśyat sā tataḥ subhrū rājanam avidūrataḥ.

31 = H. 1396b, 1397a; Vā. 91.33b, 34a. 1) Vā. ayaṃ sa. 2) Vā. avāśiti.

32 = H. 1397b, 1398a; Vā. 91.35b = b. 1) H. -hipa. 2) Vā. āyāhi.

3) H. manasi, (cf. R.V. X. 95.1). 4) H. ha.

33 = H. 1398b, 1399a; Vā. 91.36. 1) Vā. sūkṣmāni. 2) H. cā-. 3) Vā. -vic c-Ai-. 4) H. vibho.

34 = H. 1399b, 1400a; Vā. 91.37. 1) Vā. -ras te bhavitā naiva. 2) Vā. tu vai rājā. 3) Vā. avasat tu tayā.

35 = H. 1400b, 1401a; Vā. 91.38. 1) Vā. samprahr̥ṣṭo jagāmātha.

2) Vā. tu. 3) Vā. rājā. 4) Vā. -śīm.

36 = H. 1401b = a; Vā. 91.39. 1) H. uṣitās ca. 2) H. mahāyaśāḥ.

37 = H. 1402; Vā. 91.40. 1) Vā. -vic cainam. 2) Vā. -vās te varam daduḥ. 3) H. tān.

38 = H. 1403; Vā. 91.41. 1) Vā. vṛṇe nityam hi śalokyam.

39 = H. 1404; Vā. 91.42. 1) Vā. sthālīm agneḥ pūrayitvā. 2) Vā. -vā ca. 3) Vā. anena iṣtvā. 4) Vā. lokam taṃ.

anenēṣṭvā hi²⁾ lokān naḥ³⁾ prāpsyasi tvam narādhipa. || 39 ||
 tān ādāya kumārāms¹⁾ tu nagarāyōpacakrame. |
 nikṣipyāgnim aranyām²⁾ ca³⁾ saputras tu grham⁴⁾ yayau. || 40 ||
 abhyetyāgnim tu nāpaśyad, | punar ādāya drśyāgnim
 aśvattham tatra drṣṭavān, | aśvattham tatra drṣṭavān, |
 śamijātam tu tam drṣṭvā | samIpatas tu tam drṣṭvā hy
 aśvattham vismitas tataḥ. || 41 || aśvattham tatra vismitaḥ. || 41 ||
 gandharvebhyas tadāśamsad | gandharvebhyas tathākhyātum
 agnināśam tatas tu saḥ. | agninā gām gatas tu saḥ. |
 śrutvā tam artham akhīlam araṇīm¹⁾ tu samādiśan²⁾. || 42 ||
 aśvatthād araṇīm¹⁾ kṛtvā mathitvāgnim yathāvidhi |
 tenēṣṭvā tu salokam naḥ prāpsyasi tvam narādhipa. || 43 ||
 mathitvāgnim tridhā kṛtvā hy ayajat¹⁾ sa narādhipaḥ, |
 iṣṭvā yajñair bahuvīdhair gatas teṣāṃ salokatām. || 44 ||
 gandharvebhyo varam labdhvā | vāsāya ca sa gandharvas
 tretāgnim samakārayat, | tretāyām sa mahārathaḥ. |
 eko 'gniḥ pūrvam āsīd vai¹⁾, Ailas trīms tān²⁾ akalpayat³⁾: || 45 ||

evamprabhāvo rājāsīd Ailas tu *narasattamaḥ*¹⁾, |
 deśe puṇyatame caiva maharṣibhir *abhiṣṭute*²⁾. || 46 ||
 rājyam sa kārayāmāsa Prayāge pṛthivIpatih¹⁾ |
 uttare *Jahnavitīre*²⁾ Pratiṣṭhāne mahāyasaḥ¹⁾. || 47 ||

40 = H. 1405; Vā. 91.43. 1) Vā. tam ādāya kumāram. 2) H. -ye. Vā.
 nikṣipyā tam aranyām. 3) H. tu. 4) Vā.T. grhān.

41 = H. 14 6.

41 = Vā. 91.44.

42^a = H. 1407^a.

42^a = Vā. 91.45^a.

42^b = H. 1407^b; Vā. 91.45^b. 1) Vā. araṇīm. 2) Vā. -śat.

43 = H. 1408^a = a; Vā. 91.46. 1) Vā. araṇīm.

44 = H. 1408^b, 1409^a; Vā. 91.47. 1) H. ayajat.

45^a = H. 1409^b.

45^a = Vā. 91.48^a.

45^b = Bḍ. II. 66.19^b; H. 1410^a; Vā. 91.48^b. 1) H. evāsīd. 2) Bḍ. tam
 trīn. 3) H. tretām akārayat.

46 = Bḍ. II. 66.20; Br. 10.10^a, 9^a; H. 1410^b, 1371^a = 1411^a; L. 66.(65^b);
 Vā. 91.49. 1) Bḍ.Vā. dvijasattamāḥ; H. puruṣottama 2) Bḍ.Vā.
 alamkṛte; L. cakre tv akaṇṭakam rājyam deśe puṇyatame
 dvijāḥ.

47 = Bḍ. II. 66.21; Br. 10.9^b, 10^b; H. 1371^b = 1411^b, 1412; L. 66.56 = b;
 Vā. 91.50. 1) L. 66.56^a Prayāge munisevite; 56^b Pratiṣṭhāne pra-
 tiṣṭhitaḥ. 2) Bḍ.Vā. Yāmune tīre; L. Yamunatīre.

Ailaputrā¹⁾ babbhūvus te
 sapta devasutopamāḥ |
 divi jātā mahātmāna:
 Āyur dhīmān Amāvasuḥ || 48 ||
 Viśvāyus caiva dharmātmā
 Śrutāyus ca tathāparaḥ |
 Dṛdhāyus ca Vanāyus ca
 Śatāyus¹⁾ c-Ōrvaśisutāḥ. || 49 ||

Amāvasos tu *dayado*¹⁾ Bhīmo rājātha *viśvajit*²⁾, |
 śrīmān Bhīmasya dāyādo rājāsīt Kāñcanaprabhaḥ. || 50 ||
 vidvāms tu Kāñcanasyāpi Subhro 'bhūn mahābalaḥ, |
 Subotrasyābhavaj¹⁾ Jahnuḥ Keśinyā²⁾ garbhasambhavaḥ, || 51 ||
 ājahre yo mahāsatraṃ¹⁾
 sarva²⁾medhaṃ mahāmakham³⁾, |
 patilobhena yaṃ Gaṅgā
 patitve 'bhisasāra⁴⁾ ha; || 52 ||
 nēcchataḥ plāvayāmāsa
 tasya Gaṅgātha tat¹⁾ sadas. |
 sa¹⁾ tayā²⁾ plāvitaṃ dṛṣṭvā yajñavātaṃ samantataḥ || 53 ||

tasya putrā babbhūvur hi
 ṣaḍ Indropama'tejasah |
 gandharvaloke viditā:
 Āyur Dhīmān Amāvasuḥ²⁾ || 48 ||
 Viśvāyus ca¹⁾ Śrutāyus²⁾ ca
 Śatāyus³⁾ c-Ōrvaśisutāḥ. || 49 ||

pratigatya tato Gaṅgā
 vitate yajñakarmani || 52 ||
 plāvayāmāsa¹⁾ taṃ deśaṃ
 bhāvino 'rthasya darśanāt. |
 || 53 ||

48 = Br. 10.11^a = a, 11^bV = b; H. 1312,
 1413. 1) H. 1312 tasya putrā

48 = Bḍ. II. 66.22; Br. 10.11^bT = b;
 L. 66.57; Vā. 91.51. 1) L. t. p.
 saptābhavan sarve vitata-

2) L. G. v. Bhavabhaktā ma-
 hābalaḥ.

49 = Br. 10.12; H. 1313, 1414. 1) Br.
 Bahvāyus.

49 = Bḍ. II. 66.23^a; Vā. 91.52^a. 1) Bḍ.
 Viśvāvasuḥ. 2) Vā. Śatāyus,
 3) Bḍ. Ghṛtāyus; Vā. Gatāyus.

50 = Bḍ. II. 66.23^b, 24^a; Br. 10.13; H. 1415; Vā. 91.52^b, 53^a. 1) Bḍ.Vā.
 vai jāto. 2) Br. rājarāt; H. nagnajit.

51 = Bḍ. II. 66.24^b, 25^a; Br. 10.14; H. 1416; Vā. 91.53^b, 54^a. 1) H. Sau-
 hotrir abhavaj. 2) Bḍ. Keśinī; Vā.V. Kauśikyā; T. Kauśikā-

52 = Br. 10.15; 13.83; H. 1417, 1757.

52 = Bḍ. II. 66.25^b; Vā. 91.54^b.

1) Br. 10.15 mahat satraṃ.

2) Br. 10.15 sarpa-. 3) Br. 13.83
 -medhamakhaṃ vibhum.

4) Br. 10.15 patitvena sasāra;
 13.83 vinitēva sasāra; H. 1757
 patim tv abhisasāra.

53^a = Br. 10.16^a; 13.84^a; H. 1418^a,
 1758^a. 1) Br. 10.16^a tadā;
 13.84^a ca tat.

53^a = Bḍ. II. 66.26^a; Vā. 91.55^a.
 1) Bḍ. śādayāmāsa.

53^b = Bḍ. II. 66.26^b; Br. 10.16^b; 13.84^b; H. 1418^b, 1758^b; Vā. 91.55^b.

1) Br. 13.84^b; H. 1758^b tat. 2) Bḍ.Vā. Gaṅgayā.

Sauhotrir¹⁾ *abravid*²⁾ Gaṅgāṃ kruddho³⁾ *raja dvijottamaḥ*⁴⁾: |
 eṣa⁵⁾ te viphalam *yatnam*⁶⁾ piban⁷⁾ ambaḥ karomy aham⁸⁾, || 54 ||
 asya Gaṅge 'valepasya sadyaḥ phalam avāpnuhi! |
 rājarṣiṇā *tataḥ*¹⁾ pītām Gaṅgāṃ dr̥ṣṭvā maharṣayaḥ²⁾ || 55 ||
 upaninyur mahābhāga¹⁾ duhitrtvena Jāhnavīm. |
 Yu²⁾vanāśvasya putrīm³⁾ tu Kāverīm Jahnur āvahaḥ; || 56 ||
 Yuvanāśvasya śāpena Gaṅgārdhena¹⁾ vinirmame²⁾ |
 Kāverīm saritām śreṣṭhām Jahnor³⁾ bhāryām aninditām. || 57 ||
 Jahnus tu¹⁾ dayitaṃ putraṃ Sunaḥam²⁾ nāma dhārmikam³⁾ |
 Kāveryām janayāmāsa, Ajakas tasya cātmajaḥ. || 58 ||
 Ajakasya tu dāyādo Balākāśvo mahīpatiḥ¹⁾ |
 babbhūva mṛgayāśilah²⁾, Kuśas tasyātmajo 'bhavati³⁾. || 59 ||
 Kuśaputrā babbhūvur hi¹⁾ catvāro dharmavarcasaḥ: |
 Kuśikāḥ²⁾ Kuśanābhaś ca *Kuśambo Mūrtimāms tatha*⁴⁾. || 60 ||
*Pahlavaiḥ*¹⁾ saha saṃvṛddho |
 rājā vanacarais tadā²⁾ |

54 = Bḍ. II. 66.27^a = a; Br. 10.17; 13.85^a^b; H. 1419, 1759; Vā. 91.56^a, 57^a.

1) Br. 13.85^a; H. 1759^a Jahnur apy. 2) Bḍ. api saṃ-; Br. 10.17^aT. aśapad; V. avadat; Vā. varadaḥ. 3) Bḍ.Vā. (-)kruddho Gaṅgāṃ. 4) Br. viprās tadā nṛpaḥ; H. Bharatasattama; Vā. saṃrakta-locanaḥ. 5) Vā. etat. 6) Vā. sarvaṃ. 7) Vā.T. pītām; Br. 13.85^b; H. 1759^b eṣa te triṣu lokeṣu saṃkṣipyāpaḥ pibāmy aham.

55 = Bḍ. II. 66.27^b = b; Br. 10.18; 13.85^c, 86^a; H. 1420, 1760; Vā. 91.56^b, 57^b.

1) Bḍ. tadā rājarṣiṇā; Br. Jahnurājarṣiṇā. 2) Bḍ.Vā. surarṣayaḥ; Br. 13.86^a; H. 1760^b tataḥ pītām mahātmāno dr̥ṣṭvā Gaṅgāṃ maharṣayaḥ.

56 = Bḍ. II. 66.28; Br. 10.19; 13.86^b, 87^a; H. 1421, 1761; Vā. 91.58.

1) Br. 10.19T.H. mahābhāgāṃ. 2) Bḍ. Yau-. 3) Bḍ.Vā. pautrīm-

57 = Bḍ. II. 66.29; Br. 10.20; 13.87^b = bI; H. 1422, 1762^a = a; Vā. 91.59.

1) Vā. -gā yena. 2) Br. vinirgatā; V. vinirmite; Br. 13.87^b; H. 1762^a Gaṅgāśāpena dehārdham yasyaḥ paścān nadikṛtam. 3) Bḍ. Jahnur.

58 = Bḍ. II. 66.30; Br. 10.21; 13.88^a = a; H. 1423; 1762^b = a; Vā. 91.60.

1) Vā. -hnuś ca. 2) Br. Sunadyaṃ; Vā. Suhotraṃ. 3) Br. 13.88^a; H. 1762^b Jahnus tu dayitaḥ putro Ajako nāma vīryavān.

59 = Bḍ. II. 66.31; Br. 10.22; 13.88^b, 89^a; H. 1424, 1763; Vā. 91.61.

1) Bḍ.Vā. mahāyāśāḥ. 2) Vā. babbhūvūś ca Gayāḥ śīlah. 3) Bḍ.Vā. -tmajaḥ smṛtaḥ; Br. 13.89^a; H. 1763^b Kuśikas tasya cātmajaḥ.

60 = Bḍ. II. 66.32; Br. 10.23; H. 1425; Vā. 91.62. 1) Bḍ.Vā. -vuś ca-

2) Bḍ. deva-. 3) Bḍ. Kuśambaḥ; Vā. Kuśāśvaḥ. 4) Bḍ.Vā.V. Amūrtarayaśo Vasuḥ; Vā.T. Amūrtārayaśo Vasuḥ.

60₁ = Br. 10.24; 13.89^b, 90^a; H. 1426, |

1764. 1) Br. 10.24 vallabhāḥ. |

<p>Kuśikas tu tapas tepe: putram Indrasamaṃ vibhuṃ³⁾ 60 labheyam iti. taṃ Śakras trāsād abhyetya jajñivān. pūrṇe varṣasahasre vai taṃ tu Śakro hy¹⁾ apaśyata. 61 atyugratapasam¹⁾ dṛṣtvā Sahasrākṣaḥ puraṃdaraḥ samarthah putrajanane svayam evāśya śāśvataḥ²⁾ 62 putratve¹⁾ kalpayāmāsa sa devendraḥ surottamah²⁾. sa Gādhir abhavad rājā Maghavān³⁾ Kauśikaḥ svayam. 63 Paurukutsy a¹⁾ bhavad bhāryā, Gādhis²⁾ tasyām ajāyata. Gadheḥ kanyā²⁾ mahābhāgā⁴⁾ nāmnā Satyavatī śubhā⁵⁾, 64 tāṃ Gādhiḥ Kāvya¹⁾ putrāya R²⁾ cikāya dadau prabhuḥ. tasyāḥ³⁾ prītas tu vai⁴⁾ bhartā Bhārgavo Bhṛgunandanah 65 putrārtham¹⁾ sādhayāmāsa²⁾ caruṃ, Gādhes tathaiva ca. uvācāhūya taṃ bhāryām³⁾ Ṛciko Bhārgavas tadā: 66 upayojyāś¹⁾ carur ayaṃ tvayā, mātṛā tv ayaṃ²⁾ śubhe³⁾, tasyām⁴⁾ janīṣyate putro dīptimān kṣatriyārṣabhaḥ 67 </p>	<p>Kuśikas tu¹⁾ tapas tepe putrārthi rājasattamaḥ. putratvaṃ kalpayāmāsa svayam eva puraṃdaraḥ. Gādhir nāmābhavat putraḥ Kauśikaḥ Pākaśāsanah. 63 putratvaṃ kalpayāmāsa svayam eva puraṃdaraḥ. Gādhir nāmābhavat putraḥ Kauśikaḥ Pākaśāsanah. 63 </p>
--	--

- 2) Br. 10.24 -caraḥ sadā; Br. 13.89^b -caraḥ saha. 3) Br. 10.24 prabhuḥ; V. -bhun; H. 1426^b vibhuḥ; H. 1764^b -maḥprabham.
 61^a = Br. 10.25^a; 13.90^b; H. 1427^a, 1765^a.
 61^b = Bḍ. II. 66.33^b; Br. 10.25^b; H. 1427^b; Vā. 91.63^b. 1) Bḍ. Śatakratur; Br. tataḥ Śakro hy; Vā. Śatakratum.
 62 = Bḍ. II. 66.34; Br. 10.26; H. 1428; Vā. 91.64. 1) Bḍ. tam ugratapasam; Vā. sudurgam tāpasam. 2) H. svam evāśmām avāsayat.
 63 = Br. 10.27; 13.91^a = b; H. 1429, 1765^b = b. 1) Br. putrārtham. 2) Br. devendraḥ surasattamaḥ. 3) Br. 13.91^a Maghavā.
 64 = Bḍ. II. 66.36; Br. 10.28; H. 1430; Vā. 91.66^{ab}. 1) Br. T. Paurā yasyā-; Br. V. Vā. -kutsā-. 2) Bḍ. Gadhes. 3) Bḍ. pūrvaṃ kanyā; Vā. pūrvakanyām. 4) Vā. -bhāgām. 5) Vā. -vatīm śubhām.
 65 = Bḍ. II. 66.37; Br. 10.29; H. 1431; Vā. 91.66^c, 67^a. 1) Bḍ. putrakāmāya; H. -dhir Bhṛguputrāya; Vā. putraḥ Kāvya¹⁾ 2) Vā. Ru-. 3) Vā. tasyām. 4) Br. prītaḥ sa vai; H. prito 'bhavad; Vā. putras tu vai.
 66 = Bḍ. II. 66.38; Br. 10.30; H. 1432; Vā. 91.67^b, 68^a. 1) Bḍ. Vā. putrārthe. 2) H. kalpayāmāsa. 3) Bḍ. athāvocat priyām tatra; H. u. t. bhartā; Vā. tathā cāhūya Nidhṛtim.
 67 = Bḍ. II. 66.39; Br. 10.31; H. 1433; Vā. 91.68^b, 69^a. 1) Bḍ. upabho-

ajeyaḥ kṣatriyair loke¹⁾ kṣatriyaśabhasūdanaḥ |
 tavāpi putraṃ kalyāṇi dhṛtimantaṃ tapodhanaṃ || 68 ||
 śamātmakaṃ dvijaśreṣṭhaṃ carur eṣa vidhāsyati. |
 evam uktvā tu tāṃ bhāryām Ṛciko Bhr̥gunandaṇaḥ || 69 ||
 tapasy a¹bhirato nityam araṇyaṃ praviveśa ha. |
 Gādhiḥ sadāras tu tadā Ṛcīkāśramam abhyagāt || 70 ||
 tīrthayātrāprasaṅgena sutāṃ draṣṭuṃ nareśvaraḥ¹⁾. |
 carudvayaṃ gr̥hitvā tu²⁾ ṛṣeḥ Satyavatī tadā || 71 ||
 carum ādāya yatnena | bhartur vacanam avyagrā
 sā tu mātṛe nyavedayat. | | hr̥ṣṭā mātṛe nyavedayat. |
 mātā tu tasyai¹⁾ daivena duhitre svam²⁾ caruṃ dadau, || 72 ||
 tasyāś carum athājñānād ātmasamsthā¹⁾ cakāra ha. |
 atha Satyavatī garbhaṃ²⁾ kṣatriyāntakaraṃ tada³⁾ || 73 ||
 dhārayāmāsa dīptena vapuṣā ghoradarśana¹⁾. |
 tā²⁾ Ṛcikas tato dr̥ṣṭvā yogenābhyanusṛtya³⁾ ca || 74 ||
 tadābravīd¹⁾ dvijaśreṣṭhaḥ svām bhāryām varavarṇinim: |
 mātṛāsi vañcitā bhadre caruvyatyāśahetunā, || 75 ||
 janiṣyati hi putras te krūrakarmātidāruṇaḥ, |
 bhrātā janiṣyate cāpi | mātā janiṣyate cāpi¹⁾
 brahmabhūtas tapodhanaḥ; || 76 || | tathābhūtaṃ tapodhanaṃ; || 76 ||
 viśvaṃ hi brahma tapasā mayā tasmīn¹⁾ samarpitam. |
 evam uktā²⁾ mahābhāgā bhartrā Satyavatī tadā || 77 ||

jyaś. 2) Bḍ.Vā. ca te; Br. svayaṃ. 3) Bḍ. śubhaḥ; H. tava.

4) Bḍ. tasyā.

68 = Bḍ. II. 66.40; Br. 10.32; H. 1434; Vā. 91.69^b, 70^a. 1) Bḍ.Vā. yuddhe.

69 = Bḍ. II. 66.41; Br. 10.33; H. 1435; Vā. 91.70^b, 71^a.

70 = Bḍ. II. 66.42; Br. 10.34; H. 1436; Vā. 91.71^b, 72^a. 1) Vā.T. -yā.

71 = Bḍ. II. 66.43; Br. 10.35; H. 1437; Vā. 91.72^b, 73^a. 1) H. nareśvara.

2) Br. sā; H. tad.

72^a = Br. 10.36^a; H. 1438^a. | 72^a = Bḍ. II. 66.44^a; Vā. 91.73^b.

72^b = Bḍ. II. 66.44^b; Br. 10.36^b; H. 1438^b; Vā. 91.74^a. 1) Br. tu tasyā;

H. vyatyasya. 2) Bḍ. sva-

73 = Bḍ. II. 66.45; Br. 10.37; H. 1439; Vā. 91.74^b, 75^a 1) Bḍ.Vā. āt-

manaḥ sā. 2) Br. sarvaṃ. 3) Bḍ.Vā. śubham.

74 = Bḍ. II. 66.46; Br. 10.38; H. 1440; Vā. 91.75^b, 76^a. 1) H. darśanam.

2) Vā. tam. 3) Bḍ. -āpy avamṛśya; Br. -nābhypasṛtya; Vā. -āpy anumṛśya.

75 = Bḍ. II. 66.47; Br. 10.39; H. 1441; Vā. 91.76^b, 77^a. 1) Br. tato
'bravīd; H. tāṃ abravīd.

76^a = Bḍ. II. 66.48^a; Br. 10.40^a; H. 1442^a; Vā. 91.77^b.

76^b = Br. 10.40^b; H. 1442^b.

| 76^b = Bḍ. II. 66.48^b; Vā. 91.78^a.

1) Vā. vāpi.

77 = Bḍ. II. 66.49; Br. 10.41; H. 1443; Vā. 91.78^b, 79^a. 1) Bḍ.Vā. tatra.

2) H.Vā. uktvā.

prasādayāmāsa patim: *putro*¹⁾ me nêdṛṣo bhavet |
 brāhmaṇāpasadas²⁾ tvatta³⁾! ity ukto munir abravīt: || 78 ||
 naiṣa¹⁾ saṃkalpitaḥ kāmo mayā bhadre tathāstv *iti*²⁾, |
 ugrakarmā bhavet putraḥ pitur mātus ca kāraṇāt. || 79 ||
 punaḥ Satyavatī vākyam evaṃ uktā¹⁾bravid idam: |
 icchāml lokān api mune sṛjethāḥ, kiṃ punaḥ sutam! || 80 ||
 śamātmakam ṛjuṃ *tvam*¹⁾ me putram²⁾ dātum *ihārhasi*³⁾, |
 kāmam evaṃvidhaḥ pautro⁴⁾ mama syāt tava ca⁵⁾ prabho⁶⁾, || 81 ||
 yady¹⁾ anyathā na śakyam vai kartum *etad*²⁾ dvijottama. |
 tataḥ prasādam akarot sa tasyās tapaso balāt: || 82 ||
 putre¹⁾ nāsti viśeṣo me pautre vā²⁾ varavarṇini; |
 tvayā yathôktaṃ vacanaṃ, tathā bhadre bhaviṣyati. || 83 ||
*tataḥ*¹⁾ Satyavatī putram janayāmāsa Bhārgavam |
 tapasy abhirataṃ dāntaṃ Jamadagniṃ śamā²⁾tmakam. || 84 ||
 Bhṛgoḥ caruviparyāse Raudra-Vaiṣṇavayoḥ purā¹⁾ |
 yajanād Vaiṣṇave 'thāmśe¹⁾ | jamanād Vaiṣṇavasyāgner
 Jamadagnir ajāyata. || 85 || | Jamadagnir ajāyata. || 85 ||
 sā hi Satyavatī puṇyā *satyadharmā*¹⁾parāyaṇā |
 Kauśikī²⁾ samākhyātā pravṛttēyaṃ mahānadī. || 86 ||
 | [parisrutā¹⁾ mahābhāgā Kauśikī saritāṃ varā.] |
 Ikṣvākuvamśaprabhavo¹⁾ Reṇu²⁾ nāma *naradhīpaḥ*³⁾, |

78 = Bḍ. II. 66.50; Br. 10.42; H. 1444; Vā. 91.79^{bc}. 1) Bḍ.Vā. suto.

2) Bḍ. -āpaśadas. 3) Vā. tv anya.

79 = Bḍ. II. 66.51; Br. 10.43; H. 1445; Vā. 91.80. 1) Bḍ.Vā.V. naiva.

2) Bḍ.Vā. tathā tvayā.

80 = Bḍ. II. 66.52; Br. 10.44; H. 1446; Vā. 91.81. 1) Br.Vā. uktvā-

81 = Bḍ. II. 66.53; Br. 10.45; H. 1447; Vā. 91.82. 1) Bḍ.Vā. bhartaḥ.

2) Bḍ.Vā. putram me. 3) Bḍ.Vā. arhasi. 4) Vā.T. putro.

5) Vā. tu vada. 6) Bḍ. tava suvrata.

82 = Bḍ. II. 66.54; Br. 10.46; H. 1448; Vā. 91.83. 1) Vā.T. mayy.

2) Bḍ. evam; Vā. eva.

83 = Bḍ. II. 66.55; Br. 10.47; H. 1449; Vā. 91.84. 1) Bḍ.V.H. bhadre.

2) H. ca.

84 = Bḍ. II. 66.56; Br. 10.48; H. 1450; Vā. 91.85. 1) Bḍ.Vā. tasmāt.

2) Br. samā-

85^a = Bḍ. II. 66.57^a; Br. 10.49^a<>; H. 1451^a; Vā. 91.86^a. 1) Br.T.

Bhṛgor jagatyām vamsē 'smiñ Jamadagnir ajāyata.

85^b = Br. 10.49^a<>; H. 1451^b. 1) Br. | 85^b = Bḍ. II. 66.57^b; Vā. 91.86^b.

cāpśe.

86 = Bḍ. II. 66.59; Br. 10.49^b, 50^a; H. 1452; Vā. 91.88. 1) Bḍ.Vā. satya-

vrata-. 2) Bḍ. -ki tu.

| [] = Bḍ. II. 66.80^a; Vā. 91.89^a. 1) Bḍ. parisrutā.

87 = Bḍ. II. 66.60^b, 61^a; Br. 10.50^b, 51^a; H. 1453; Vā. 91.89^b, 90^a. 1) Vā.

tasya kanyā mahābhāgā Kā⁴malī nāma Reṇukā. || 87 ||
 Reṇukāyām tu Kāmalyām¹⁾ tapovidyā²⁾samanvitā³⁾ |
 Ārko janayāmāsa Jāmadagnyam⁴⁾ sudarūṇam || 88 ||
 sarvavidyāntagaṃ śreṣṭhaṃ dhanurvedasya pāragam |
 Rāmam kṣatriyahantāram pradīptam iva pāvakam. || 89 ||
 Aurvasyaivam¹⁾ Reṅkasya Satyavatyām mahāyāsāḥ²⁾ |
 Jamadagnis tapovīryāj jājñe brahmavidām varaḥ || 90 ||
 madhyamāś ca Śunaḥśephaḥ Śunaḥpucchaḥ kaṣiṭhakaḥ. |
 Viśvāmitraṃ tu dāyādam Gādhiḥ Kuśikanandanah || 91 ||
 | janayāmāsa putraṃ tu tapovidyāśamātmakam, |
 prāpya brahmārṣisamatām yo 'yam¹⁾ brahma²⁾rsitām gataḥ³⁾. || 92 ||
 Viśvāmitras tu dharmātmā nāmnā Viśvarathaḥ smṛtaḥ |
 jājñe Bhṛguprasādēna Kauśikād vaṃśa¹⁾vardhanaḥ. || 93 ||
 Viśvāmitrasya putras tu Śunaḥśepha¹⁾ 'bhavat kila²⁾ |
 Haridaśvasya²⁾ yajñe tu paśutve vinyojitaḥ⁴⁾. || 94 ||
 devair dattaḥ Śunaḥśepha¹⁾ Viśvāmitrāya vai punaḥ, |
 devair dattaḥ sa vai yasmād, Devarātas tato 'bhavat. || 95 ||
 | Viśvāmitrasya ca sūtā Devarātādayaḥ smṛtāḥ¹⁾ |
 pra²⁾khyātās triṣu lokeṣu, teṣāṃ nāmāny ataḥ param³⁾: || 95i ||
 | Devarātāḥ¹⁾ Katiś caiva, yasmāt Kātyāyanāḥ smṛtāḥ, ||
 Śālāvatyām Hiranyākṣo, Reṇur²⁾ jājñe 'tha Reṇukaḥ³⁾ || 95i ||

- vaṃśe tv abhavat. 2) Bḍ. Reṇuko; Vā. Suveṇur. 3) Bḍ.Vā. pārhivah. 4) Bḍ. Ka.
- 88 = Bḍ. II. 66.61^b, 62^a; Br. 10.51^b, 52^a; H. 1454; Vā. 91.90^{bc}. 1) Bḍ. R. Kamalyām tu. 2) Bḍ Vā. tapodhṛti-. 3) Bḍ. -samādhinā.
 4) Bḍ.Vā. Jamadagniḥ.
- 89 = Bḍ. II. 66.62^b, 63^a; Br. 10.52^b, 53^a; H. 1455; Vā. 91.91.
- 90 = Bḍ. II. 66.63^b, 64^a; Br. 10.53^b, 54^a; H. 1456; Vā. 91.92^{ab}. 1) H. Aurvasyevam. 2) Bḍ.Vā. mahāmanāḥ.
- 91 = Bḍ. II. 66.64^b, 58^a; Br. 10.54^b, 55^a; H. 1457; Vā. 91.92^c, 87^a.
 | 92^a = Br. 10.55^b; H. 1458^a.
- 92^b = Bḍ. II. 66.58^b; Br. 10.56^a; H. 1458^b; Vā. 91.87^b. 1) Bḍ.Vā. yagāma.
 2) Br. brahmārṣitām; H. saptārṣitām. 3) Bḍ.Vā. -maṇā vṛtaḥ.
- 93 = Bḍ. II. 66.65; Br. 10.56^b, 57^a; H. 1459; Vā. 91.93. 1) Bḍ. Kauśi-
 kānvaya-.
- 94 = Bḍ. II. 66.66; Br. 10.65; H. 1470^b, 1471^a; Vā. 91.94. 1) Vā.T. -śepo.
 2) Bḍ.Vā. -van muniḥ. 3) Bḍ.Vā. Hariścaudrasya. 4) Bḍ.Vā. niyataḥ sa vai.
- 95 = Bḍ. II. 66.67; Br. 10.66; H. 1471^b, 1472^a; Vā. 91.95. 1) Vā. -śepo.
 | 95i = Br. 10.57^b, 58^a, 13.91^b(<); H. 1460, 1775^a = a. 1) Br. 13.<), H.
 1775^a Devarātādayaś cāpi (H. cānye) Viśvāmitrasya vai
 sutāḥ. 2) H. vi-. 3) H. -māni me śṛṇu.
 95i = Br. 10.58^b, 59^a; H. 1461. 1) H. Devaśravāḥ. 2) H. Reṇor.
 3) Reṇumān.

Sāṃkṛtir Gālavās caiva Mudgalās caiva ¹⁾ viśrutāḥ ²⁾	
<p>Madhuchando Jayās caiva Devalās ca tath-Āṣṭakaḥ 96 Kacchapo <i>Haritās</i>¹⁾ caiva Viśvāmitrasya <i>te sutāḥ</i>²⁾, teṣāṃ khyātāni gotrāṇi³⁾ Kauśikānām mahātmanām: 97 Pānino Babhravās caiva Dhyānajapyās tathaiiva ca Pārthivā Devarātās ca Śālāṅkāyana-Bāṣkalāḥ¹⁾ 98 Lohitā¹⁾ Yāmadūtās²⁾ ca tathā Kārīṣayāḥ³⁾ smṛtāḥ Sauśrutāḥ⁴⁾ Kauśikās <i>caiva</i>⁵⁾ tathānye Saindhavāyanāḥ 99 Devalā Reṇavās caiva Yājñavalkyāḥ¹⁾ <i>Sa</i>²⁾marṣaṇāḥ³⁾ Audumbarā <i>hy</i> Abhiṣṇātās⁴⁾ Tārakāyana-Cuñculāḥ⁵⁾ 100 Śālāvatyā Hiranyākṣāḥ Sāṃkṛtyā Gālavās tathā </p>	<p>Madhucchando <i>Jayās</i>¹⁾ caiva Kṛta-Devau Dbruv-Āṣṭakau 96 Pārthivā Devarātās ca Yājñavalkyāḥ Samarṣaṇāḥ Udumbarās ca <i>Vatadhyaś</i> <i>Tālākāyana-Cāndravāḥ</i>¹⁾ 98 Lohiṇyā¹⁾ Reṇavās caiva tathā Kārīṣavaḥ smṛtāḥ Babhravaḥ Pāṇinās caiva Dhyānajapyās tathaiiva ca 99 Śālāvatyā¹⁾ Hiranyākṣāḥ Sāṃkṛtā²⁾ Gālavāḥ <i>smṛtāḥ</i> Devalā Yāmadūtās ca Śālāṅkāyana-Bāṣkalāḥ 100 <i>Lalātyā</i>¹⁾ Bādarās cānye Viśvāmitrasya dhīmataḥ </p>

96a = Br. 10.59^b; H. 1462^a. 1) H. cēti. 2) H. -tāḥ.

96^b = Br. 10.60^a; H. 1462^b.

97 = Bḍ. II. 66.69; Br. 10.60^b, 61^a; 13.91^b⟨ = b; H. 1463, 1770^a = b; Vā. 91.97.
1) Bḍ. Vā. Kacchapaḥ Pūraṇaḥ. 2) Bḍ. Vā. -mitrasutās tu vai.
3) Bḍ. Vā. t. gotrāṇi bahudhā.

98 = Br. 10.61^b, 62^a; 13.91^b⟨; H. 1464, 1770^b, 1771^a. 1) Br. ⟨; H. -Sauśravāḥ.

99 = Br. 10.62^b, V. ⟨; 13.91^b⟨; H. 1465, 1771^b, 1772^a. 1) H. 1771^b Lauhityā. 2) Br. 10.62 Yama-; 13.⟨, 10.62^b V. Yāmahūtās. 3) Br. Kārūṣakāḥ; V. Kārīkayāḥ; H. 1471 -yāḥ. 4) Br. 10.62 V. Sauśravāḥ; Br. 13.⟨; H. 1772^a viśrutāḥ. 5) Br. 13.⟨ -kā vi-prāḥ; H. -kā rājams.

100 = Br. 10.62^b⟨; H. 1466. 1) Br. -kyāc; H. -kyā-. 2) Br. ca; H. -gha-. 3) Br. ⟨ -naḥ. 4) Br. ⟨ -bar-Āmbubhiṣṇāvās. 5) Br. ⟨ -yaṇa-Cuculāḥ.

101 = Br. 10.62^b⟨; H. 1467.

96 = Bḍ. II. 66.68^b; Vā. 91.96^b.

1) Bḍ. -dādayās; Vā. T. Nayaś.

98 = Bḍ. II. 66.70; Vā. 91.98. 1) Vā. -barā Udumlanās Tārakā Yamamuñcatāḥ.

99 = Bḍ. II. 66.71; Vā. 91.99.
1) Bḍ. -yo.

100 = Bḍ. II. 66.72; Vā. 91.100. 1) Bḍ. Śyāmāyānā. 2) Vā. T. Syaṅkṛtā. 3) Vā. Sal-.

101 = Bḍ. II. 66.73; Vā. 91.101.
1) Vā. Dadāti.

Nārāyaṇir Naraś cānyo
Viśvāmitrasya dhīmataḥ || 101 ||
Rṣyantara-Vivāhyās¹⁾ ca
Kauśikā bahavaḥ smṛtāḥ |
Pauravasya (!) *muniśreṣṭhā*²⁾
brahmarṣeḥ Kauśikasya ca; ||102||
saṃbandho 'py asya¹⁾ vaṃśe 'smin
brahmakṣatrasya viśrutāḥ. ||102i||

Rṣyantara-Vivāhyās te
bahavaḥ Kauśikāḥ smṛtāḥ || 101 ||
Kauśikāḥ Sauśrutās caiva
tathānye Saindhavāyanāḥ |
*Pauroravasya*¹⁾ puṇyasya
brahmarṣeḥ Kauśikasya *tu*²⁾. ||102||

Viśvāmitratmajānām *tu*¹⁾ Śunaḥśepho²⁾ 'grajāḥ smṛtāḥ |
| Bhārgavaḥ Kauśikatvaṃ hi prāptaḥ sa munisattamaḥ¹⁾. || 103 ||
Dṛṣadvatī-sutaś cāpi Viśvāmitrāt¹⁾ tath-Āṣṭakāḥ, |
Aṣṭakasya suto Lauhiḥ²⁾ prokto Jahnugaṇo mayā. || 104 ||

rṣaya ūcuḥ:

kimlakṣaṇena dharmeṇa tapasēha śrutena vā |
brāhmaṇyaṃ samanuprāptaṃ Viśvāmitradibhir nṛpaiḥ? || 104i ||
yena yenābhidhānena brāhmaṇyaṃ kṣatriyā gatāḥ, |
viśeṣaṃ jñātum icchāmas¹⁾ tapaso²⁾ dānatas tathā! || 104s ||
evam uktaḥ tato vākyaṃ abravīd idam arthavat: |
anyāyopagatair dravyair āhūya dvijasattamān |
dharmābhikāṅkṣi yajate na dharmaphalam aśnute. || 104s ||
dharmam caitam samāsthāya¹⁾ pāpātmā puruṣādhamāḥ |
dadāti dānam viprebhyo lokānām dambhakāraṇāt || 104s ||
japaṃ kṛtvā tathā tvaṃ dhana'lobhān niraṅkuśāḥ |
rāgamohānvito hy ante pāvanārtham dadāti yaḥ, || 104s ||
tena dattāni dānāni¹⁾ aphaḥṇi bhavanty uta |
tasya dharmapravṛttasya himsakasya durātmanāḥ. || 104s ||

102 = Br. 10.68b<, 68a; 13.91b<>; H. 1468, 1772b, 1773a. 1) Br. 10.<> Virāntās. 2) H. mahārāja.

102i = Br. 10.68b; 13.91b<>; H. 1469, 1773b. 1) Br. 13.<>-dhasyātha; H. -dho hy asya.

103a = Bḍ. II. 66.68a; Br. 10.64a, 13.91b<>; H. 1469b, 1774a; Vā. 91.96a.

1) Bḍ. Vā. -trasya putrāṇām. 2) Vā. -śepo.

103b = Br. 10.64b, 13.91b<>; H. 1470a, 1774b. 1) Br. 13.<>; H. 1774 -puṅgavaḥ.

104 = Br. 10.67b, 68a; 13.91b<>; Bḍ. II. 66.75; H. 1473, 1775b, 1776a; Vā. 91.108.

1) Br. 10.67b.T. Vaiśvāmitras; 13<> Viśvāmitras. 2) Vā. yo hi.

104i = Bḍ. II. 66.76, 77a; Vā. 91.104.

104s = Bḍ. II. 66.77b, 78a; Vā. 91.105. 1) Bḍ. Vā.T. -āmi. 2) Vā. tapasā.

104s = Bḍ. II. 66.78b, 79; Vā. 91.106.

104s = Vā. 91.107. 1) Vā.T. samākhyāya.

104s = Bḍ. II. 66.80; Vā. 91.108.

104s = Bḍ. II. 66.81; Vā. 91.109. 1) Bḍ. -nāni hy.

102 = Bḍ. II. 66.74; Vā. 91.102. 1) Bḍ. yogeśvarasya. 2) Bḍ. vai.

evaṃ labdhvā dhanam mohād dadato yajataś ca ha |
 samklišṭakarmaṇo¹⁾ dānaṃ na tiṣṭhati durātmanaḥ. || 1047 ||
 nyāyāgatānāṃ dravyāṇāṃ tīrthe¹⁾ sampratipādanam |
 kāmān anabhisamdhāya yajate ca dadāti ca, || 1048 ||
 sa dānaphalam āpnoti tac ca dānaṃ sukhodayam, |
 dānena bhogān āpnoti, svargaṃ satyena gacchati. || 1049 ||
 tapasā tu sutapta¹⁾ lokān viṣṭabhya tiṣṭhati, |
 viṣṭabhya sa tu tejasvī lokeṣv ānanyam aśnute. || 10410 ||
 dānāc chreyas tathā yajño, yajñāc chreyas tathā tapaḥ, |
 satyaṃ tu tapasaḥ śreyas¹⁾, tasmāj jñānaṃ guru smṛtam. || 10411 ||
 śrūyante¹⁾ hi tapaḥsiddhāḥ kṣatro²⁾petā dvijātayaḥ |
 Viśvāmitro narapatir, Māndhātā Samkṛtiḥ Kapiḥ || 10412 ||
 Kāśyaś¹⁾ ca Purukutsaś ca Śalo Gr̥tsamadaḥ prabhūḥ²⁾ |
 Ārṣṭiṣeṇo 'jamiḍhaś ca Bhārgavyomas³⁾ tathaiiva ca || 10413 ||
 Kakṣivāms¹⁾ caiv-Āusijaś ca²⁾ nṛpaś ca Śiśīras tathā³⁾ |
 Rathāntaraḥ Śaunakaś⁴⁾ ca Viṣṇuvṛddhādayo nṛpāḥ. || 10414 ||
 kṣatro¹⁾petāḥ smṛtā hy ete tapasā ṛṣitāṃ gatāḥ, |
 ete rājarṣayaḥ sarve siddhiṃ su²⁾mahatīṃ gatāḥ. || 10415 ||
 atha ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Āyor¹⁾ vaṃśam²⁾ mahātmanaḥ. || 105 ||

- 1047 = Bđ. II. 66.82; Vā. 91.110. 1) Bđ. -ṣṭam karmanā.
 1048 = Bđ. II. 66.88; Vā. 91.111. 1) Bđ. -tha.
 1049 = Bđ. II. 66.84; Vā. 91.112.
 10410 = Bđ. II. 66.86a = a; Vā. 91.113. 1) Vā. suguptena.
 10411 = Bđ. II. 66.85b = b; Vā. 91.114. 1) Vā. samnyāsas tapa-
 saḥ śreyāms.
 10412 = Bđ. II. 66.86; Vā. 91.115. 1) Bđ. śrūyate. 2) Vā. kṣātro-
 10313 = Bđ. II. 66.87; Vā. 91.116. 1) Vā. Kapeś. 2) Vā. Satyaś
 c-Āṅghavān R̥thuḥ. 3) Vā. Bhāgānyo 'nyas.
 10414 = Bđ. II. 66.88; Vā. 91.117. 1) Vā. Kakṣivāś. 2) Vā.
 Śījayas tathā. 3) Vā. tathānye ca mahārathāḥ.
 4) Vā. Rathītaraś ca Rundaś.
 10415 = Bđ. II. 66.89; Vā. 91.118^{ab}. 1) Vā. kṣātro-. 2) Bđ. tu.
 105 = Bđ. II. 66.90; Br. 10.68b; H. 1474; Vā. 91.118c. 1) Vā. Ayor.
 2) Br.H. vaṃśam Āyor.

C.

(Bd. II. 67.1—105; Br. 11.1—26, 32—61; 13.64^b—79; H. 1475—1512, 1518—1598; 1734^b—1754^a; Vā. 92.1—99; cfr. A. 274.16—19; Bhg. IX. 17.1—16^a; Ga. 139.7^b—14; Kū. 22.3; L. 66.59—60^a; Vi. IV. 8.1—9.7.)

Āyoh¹ putrās tatha¹) pañca | Āyoh¹) putrā mahātmanah²)
sarve vīrā mahārathāḥ | pañcaivāsan mahābalāḥ³), |
Svarbhānutanayāyām ca¹) Prabhāyām jajñire²) nṛpāḥ³): || 1 ||
Nahuṣaḥ prathamas teṣaṃ¹), Kṣatavrddhas²) tataḥ smṛtaḥ³) |
Rambho Rajir Anenās ca triṣu lokeṣu viśrutāḥ. || 2 ||
Kṣatra¹vrddhātmapas tatra²) Suna³hotro mahāyasaḥ, |
Suna³hotrasya dāyādās trayāḥ paramadhārmikāḥ: || 3 ||
Kāśaḥ Śalaś ca dvāv etau tathā Gṛtsamadaḥ prabhuḥ. |
putro Gṛtsamadasyāpi Śunako, yasya Śaunakaḥ. || 4 ||
brāhmaṇāḥ kṣatriyāś caiva vaiśyāḥ śūdrās tathaiva ca |
| etasya vamaśe sambhūtā vicitraiḥ karmabhir dvijāḥ. |
Śalātmajo hy Ārṣṭiṣeṇas¹), tanayas²) tasya Kāśyakaḥ³) || 5 ||
| Śaunakāś c-Ārṣṭiṣeṇas ca kṣatro¹petā dvijātayaḥ. |
Kāśasya¹) Kāśipo²) rāja³) putro⁴) Dirghatapās tathā, |
Dhanvas⁵) tu⁶) Dirghatapaso, vidvān⁷) Dhanvantaris tataḥ⁸). || 6 ||

1^a = Br. 11.1^a; H. 1475^a.
-trās ca te.

1) Br.

1^a = Bd. II. 67.1^a; Kū. 22.3^a; L. 66.59^a;
Vā. 92.1^a. 1) Vā. etc. 2) Kū.
L. Āyusaś tanayā vīrāḥ; Vā.
-manah. 3) Kū.L. mahāyasaḥ.

1^b = Bd. II. 67.1^b; Br. 11.1^b; H. 1475^b; Kū. 22.3^b; L. 66.59^b; Vā. 92.1^b.
1) Bd.L. -yām te; Kū. -yām vai; Vā. -tanayā viprāḥ. 2) Kū. iti
nah. 3) H. nṛpa; Kū. śrutam.

2 = Bd. II. 67.2; Br. 11.2; H. 1476; Kū. 22.4 = a; L. 66.60^a = a; Vā.
92.2^a = a. 1) Br.H. -mam jajñe. 2) Br.H. Vṛddhasārmā; Kū.L.
dharmajñe; Vā. Putradharmā. 3) Br.H. t. param; Kū.L. lokavi-
śrutāḥ.

3 = Bd. II. 67.3; Br. 11.3; H. 1518; Vā. 92.2^b, 3^a. 1) Vā. Dharmā-
2) Bd.Vā. -jñās caiva. 3) Vā.T. Suta-

4 = Bd. II. 67.4; Br. 11.3; H. 1519; Vā. 92.3^b, 4^a.

5^a = Bd. II. 67.5^a; Br. 11. 34^a; H. 1520^a; Vā. 92.4^b.

| 5^b = Bd. II. 67.5^b; Vā. 92.5^a.

5^{b(c)} = Bd. II. 67.6^a; Br. 11.34^b; H. 1520^b; Vā. 92.5^b. 1) Br. -ja Ārṣṭi-
senas; H. -as c-Ārṣṭiṣeṇas. 2) Bd. -nah Śiśiras; Vā. -naś Carantas.
3) Bd.Vā. cātmapaḥ; Br. Kāśyapaḥ.

| 6^a = Bd. II. 67.6^b; Vā. 92.6^a. 1) Vā. kṣatro-

6^{ab(bc)} = Bd. II. 67.7; Br. 11.35; 13.64^b, 65^a; H. 1521, 1734^b, 1735^a; Vā.
92.6^b, 7^a. 1) Bd.H. 1521 Kāśyasya; H. 1734^b Kāśes tu; Br. 13.64^b

tapaso 'nte sumahato¹⁾ jāto vṛddhasya²⁾ dhīmataḥ |
 punar Dhanvantarir devo
 mānuṣeṣv iha jajñivān¹⁾. || 7 ||

Janamejaya uvāca:

katham¹⁾ Dhanvantarir devo mānuṣeṣv iha jajñivān, |
 etad veditum icchāmas²⁾, tan no³⁾ brūhi *yathatatham*⁴⁾! || 8 ||
 sūta (Vaiśampāyana) uvāca:

Dhanvantareḥ saṁbhavo 'yaṁ śrūyatām *iha vai dvijaḥ*¹⁾! |
 sa saṁbhūtaḥ samudrāt *tu*²⁾ mathyamāne 'mrte purā. || 9 ||
 utpannaḥ kalaśāt¹⁾ pūrvaṁ sarvataś ca²⁾ śriyā vṛtaḥ |
 abhyasan³⁾ siddhikāryam⁴⁾ *hi*⁵⁾ *Viṣṇuṁ dr̥ṣṭvā hi tasthivān*⁶⁾. || 10 ||
 abjas¹⁾ tvam! iti hōvāca, tasmād Abjas¹⁾ tu sa smṛtaḥ. |
 Abjaḥ¹⁾ provāca Viṣṇuṁ *vai*²⁾: tanayo 'smi tava prabho, || 11 ||
 vidhatsva bhāgaṁ sthānaṁ ca mama loke *surottama*¹⁾! |
 evam uktaḥ sa dr̥ṣṭvā *tu*²⁾ tathyaṁ provāca *taṁ*³⁾ prabhuh: || 12 ||
 kṛto yajñavibhāgo *hi*¹⁾ yajñiyair²⁾ hi suraiḥ *purā*³⁾, |
*deveṣu*⁴⁾ vini⁵⁾yuktaṁ ca vidhihotraṁ maharṣibhiḥ. || 13 ||

Kāśikasya. 2) H. 1521 Kāśyapaḥ; H. 1734^b, Vā. Kāśayo.

3) Br. 13.64^b tu Kāśeyaḥ; H. 1521 putro; H. 1734^b rājan; Vā. rāṣṭaḥ. 4) H. 1521 rājā. 5) Br. 11.36^T. Dhanus; Br. 13.66^a; H. 1735^a babhūva; Vā. Dharmas. 6) Bḍ.Vā. ca. 7) H. 1521 Dhanvād. 8) Br. 13.66^a, H. -riḥ sutaḥ.

7^a = Bḍ. II. 67.6^a; Br. 11.36^a; H. 1522^a; Vā. 92.7^b. 1) Bḍ. 'nte mahātejā; Vā. -sā sumahātejā. 2) H. Dhanvasya.

7^b = Br. 11.36^b; H. 1522^b. 1) Br. janmani.

7^b = Bḍ. II. 67.8^b; Vā. 92.7^c. 1) Vā. T. imam.

8 = Bḍ. II. 67.9; H. 1523; Vā. 92.8. 1) Bḍ. kaś ca. 2) H. -āmi. 3) H. me; Vā. tato. 4) Bḍ. paramtapa; Vā. priyaṁ tathā.

9 = Bḍ. II. 67.10; H. 1524; Vā. 92.9. 1) H. Bharatarṣabha. 2) Bḍ. Vā. samudrānte.

10 = Bḍ. II. 67.11; H. 1525; Vā. 92.10^{ab}. 1) H. kalasāt; Vā. sakalāt. 2) H. tu. 3) Bḍ.Vā.V. sadyaḥ; Vā.T. sarva-. 4) Bḍ. saṁsiddhakāryam; Vā. -siddhakāryam. 5) Bḍ.Vā.taṁ. 6) Bḍ. dr̥ṣṭvā Viṣṇur avasthitaḥ; Vā. dr̥ṣṭvā viṣṭambhitaḥ sthitaḥ.

11 = Bḍ. II. 67.12; H. 1526; Vā. 92.10^c, 11^a. 1) Vā.T. ajas. 2) Bḍ. Vā. taṁ.

12 = Bḍ. II. 67.13; H. 1527; Vā. 92.11^b, 12^a. 1) H. lokeśvareśvara. 2) H. vai. 3) Bḍ Vā. sa.

13 = Bḍ. II. 67.14; H. 1528; Vā. 92.12^b, 13^a. 1) Bḍ.Vā. -gas tu. 2) Bḍ. Dai-teyair. 3) Bḍ.Vā. tathā. 4) Bḍ.Vā. vedeṣu. 5) Bḍ.Vā. vidhi-

na śakyaṃ *iha homaṃ*¹⁾ vai tubhyaṃ²⁾ kartuṃ kadācana. |
 arvākbhū³⁾to 'si devānaṃ⁴⁾ *putras tvam hi mahīśvaraḥ*⁵⁾, || 14 ||
 dvitīyāyāṃ tu sambhūtyāṃ loke khyātiṃ gamiṣyasi¹⁾, |
 aṇimādiyutā siddhir²⁾ *garbhasthasya*³⁾ bhaviṣyati⁴⁾. || 15 ||
 tenaiva tvam¹⁾ śārīreṇa devatvaṃ prāpsyasi²⁾ prabho, |
 caru³⁾mantrair *vratair*⁴⁾ *japyair*⁵⁾ yakṣyanti⁵⁾ tvāṃ dvijātayaḥ. || 16 ||
*aṣṭadha*¹⁾ tvam punaś caiva²⁾ āyurvedaṃ vidhāsyasi, |
 avaśyaṃ³⁾bhāvī hy artho 'yaṃ prāg dṛṣṭas⁴⁾ tv Abjayoninā. || 17 ||
 dvitīyaṃ dvāparaṃ prāpya bhavitā tvam na saṃśayaḥ. |
*imam*¹⁾ tasmai varam dattvā Viṣṇur antardadhe *punaḥ*²⁾. || 18 ||
 dvitīye dvāpare prāpte Saunahotraḥ¹⁾ *sa Kāśīrāt*²⁾ |
 putrakāmas tapas tepe *nṛpo Dīrghatapās tathā*³⁾: || 19 ||
 | prapadye devatāṃ taṃ tu, yā me putraṃ pradāsyati; |
 Ab¹⁾jaṃ devaṃ *tu*²⁾ putrārthe *hy ārirādhayiṣur*³⁾ nṛpaḥ. || 20 ||
 tatas tuṣṭaḥ sa bhagavān, | varena cchandayāmāsa
 Abjaḥ provāca taṃ nṛpam: | *prto*¹⁾ Dhanvantarir nṛpam. || 21 ||
 yad icchasi varam, brūhi,
 tat te dāsyāmi suvrata! || 21 ||

nṛpa uvāca:

bhagavan, yadi tuṣṭas tvam, putro me *khyātimān*¹⁾ bhava²⁾! |
 tathēti samanujñāya tatraivāntaradhīyata³⁾. || 22 ||
 tasya gehe samutpanno devo Dhanvantaris tadā |

14 = Bḍ. II. 67.15; H. 1529; Vā. 92.19^b, 14^a. 1) H. upahomo; Vā. -ha homo. 2) Vā. tulyam. 3) Bḍ. Vā. -vāksū-. 4) Bḍ. Vā. he deva. 5) Bḍ. tava manthro na vai prabho; Vā. nāmamantro 'si vai prabho.

15 = Bḍ. II. 67.16; H. 1530; Vā. 92.14^b, 15^a. 1) H. -ṣyati. 2) Bḍ. -yutāṃ siddhiṃ; H. -mādiś ca te siddhir. 3) Bḍ. gatas tatra. 4) Bḍ. -ṣyasi.

16 = Bḍ. II. 67.17; H. 1531; Vā. 92.15^{bc}. 1) Bḍ. etenaiva; Vā. tenaiva ca. 2) H. -yase. 3) Bḍ. cātur-. 4) Bḍ. Vā T. gṛhṭair. 5) Bḍ. gavyair; Vā. T. gandhair; V. jambair. 6) Bḍ. -te.

17 = Bḍ. II. 67.18; H. 1532; Vā. 92.16. 1) Bḍ. atha vā; Vā. atha ca. 2) Bḍ. c. hy; H. caivam. 3) Bḍ. avaśya-. 4) Vā. T. prāk sṛṣṭas.

18 = Bḍ. II. 67.19; H. 1533; Vā. 92.17. 1) Bḍ. Vā. tasmāt. 2) Bḍ. Vā. tataḥ.

19 = Bḍ. II. 67.20; H. 1534; Vā. 92.18. 1) H. -triḥ. 2) Vā. Prakāśīrāt. 3) H. Dhānvo dīrgham mahat tadā.

20 = Bḍ. II. 67.21^a = b; H. 1535; Vā. 92.19^a = b. 1) Vā. A-. 2) H. sa. 3) H. tadāradhitavān.

21 = H. 1536.

21 = Bḍ. II. 67.21^b; Vā. 92.19^b.

1) Bḍ. tato.

22 = Bḍ. II. 67.22; H. 1537; Vā. 92.20. 1) Bḍ. gatimān; Vā. dhṛtimān. 2) Bḍ. bhaveḥ. 3) Bḍ. -taradhāt prabhūḥ.

Kaśirājo mahārājaḥ sarvarogapraṇāśanaḥ. || 23 ||
 āyurvedaṃ Bharadvājāt¹⁾ prāpyēha²⁾ sabhiṣakkriyam³⁾ |
 tam aṣṭadhā punar vyasya śiṣyebhyaḥ pratyapādayat. || 24 ||
 Dhanvantes tu tanayaḥ¹⁾ Ketumān iti viśrutāḥ, |
 atha²⁾ Ketumataḥ putro viro³⁾ Bhīmarathaḥ smṛtaḥ⁴⁾. || 25 ||
 putro Bhīmarathasyāpi | putro Bhīmarathasyāpi
 Divodāsaḥ prajeśvaraḥ, | jāto dhīman prajeśvaraḥ |
 Divodāsa tu dharmātmā | Divodāsa iti khyāto,
 Vārāṇasyadhipo 'bhavat¹⁾. || 26 || Vārāṇasyadhipo 'bhavat. || 26 ||
 etasmin eva kāle tu purīm Vārāṇasīm pura¹⁾ |
 śūnyāṃ niveśayāmāsa Kṣemako nāma rākṣasaḥ. || 27 ||
 śaptā hi sā matimata¹⁾ Nikumbhena mahātmanā: |
 śūnyā varṣasahasraṃ vai bhavitrīti²⁾ na saṃśayaḥ³⁾! || 28 ||
 tasyām tu¹⁾ śaptamātrāyām Divodāsaḥ prajeśvaraḥ |
 viśayānte purīm ramyām Gomatyām saṃnyaveśayat. || 29 ||

rṣaya ūcuh (Janamejaya uvāca):

Vārāṇasīm Nikumbhas tu kimarthaṃ¹⁾ śaptavān pura²⁾, |
 Nikumbhaḥ kaś ca³⁾ dharmātmā, siddhi⁴⁾kṣetraṃ śaśāpa yaḥ? ||30||
 sūta (Vaiśampāyana) uvāca:
 Divodāsa tu rājarsir nagarīm prāpya pārthivaḥ |
 vasati sma¹⁾ mahātejāḥ sphītāyām vai²⁾ narādhipaḥ. || 31 ||
 etasminn eva kāle tu kṛtadāro Maheśvaraḥ, |

23 = Bḍ. II. 67.28; Br. 11.37; H. 1538; Vā. 92.21.

24 = Bḍ. II. 67.24; Br. 11.38; H. 1539; Vā. 92.22. 1) Vā. -dvājaś.

2) Vā. cakāra. 3) Br. sa bhiṣakkriyaḥ.

25 = Bḍ. II. 67.25; Br. 11.39, 13.65^b, 66^a; H. 1540, 1735^b, 1736^a; Vā. 92.23^{ab}.

1) Bḍ.Vā. -tarisutaś cāpi. 2) Br. 13.66^aT. tathā. 3) Bḍ. jajñe;

Br. 13.66^a; H. 1736^a vidvān; Vā. vibho. 4) Bḍ.Vā. -tho nṛpaḥ.

26 = Br. 11.40, 13.66^b = aIbII(67^a); H. 26 = Bḍ. II. 67.26; Vā. 92.23^c = b.

1541, (1736^b). 1) Br. 13.67^a; H.

1736^b Divodāsa iti khyātaḥ

sarvakṣatra-(H. rakṣaḥ)praṇā-
 śanaḥ.

27 = Bḍ. II. 67.27; Br. 11.41; H. 1542, 1737; Vā. 92.24. 1) Br. dvijāḥ;
 H. nṛpa.

28 = Bḍ. II. 67.28; Br. 11.42; H. 1543, 1738; Vā. 92.25. 1) Bḍ.Vā. puri
 pūrvaṃ. 2) Br. -trī tu. 3) H. 1738^b narādhipa; Bḍ.Vā. punaḥ
 punaḥ.

29 = Bḍ. II. 67.29; Br. 11.43; H. 1544, 1739; Vā. 92.26. 1) Br. hi.

30 = Bḍ. II. 67.30; H. 1547; Vā. 92.27. 1) Bḍ.Vā. kimarthaṃ tāp

Nikumbhaḥ. 2) H. prabhuḥ. 3) Bḍ.Vā. cāpi. 4) Bḍ.Vā. -dha-

31 = Bḍ. II. 67.31; H. 1548; Vā. 92.28. 1) Bḍ.Vā. vasete sa. 2) H. tu.

Devyāḥ sa priyakāmas tu *nyavasac*¹⁾ chvaśurāntike. || 32 ||
 devājñayā pārśadā ye¹⁾ *viśva*²⁾rūpās tapodhanāḥ |
 pūrvoktai rūpaviśeṣais³⁾ toṣayanti sma Pārvatim⁴⁾. || 33 ||
 hr̥ṣyate¹⁾ tair²⁾ Mahādevī³⁾, Menā naiva tu hr̥ṣyati⁴⁾, |
 jugupsate *sā nityam*⁵⁾ vai⁶⁾ devaṃ Devim⁷⁾ tathaiva ca⁸⁾: || 34 ||
*sapārśadas*¹⁾ tv anācāras tava bhartā Maheśvaraḥ |
 daridraḥ sarvadaivāsau, *śīlam tasya na vartate*²⁾! || 35 ||
 mātṛā tathōktā vacasā¹⁾ strīsvabhāvān na cakṣame²⁾, |
 smitam kṛtvā tu varadā *Bhava*³⁾pārsvam athāgamat, || 36 ||
 vivarṇa'vadanā Devī Mahādevam abhāṣata: |
 nēha vatsyāmy ahaṃ deva, naya mām svam niveśanam! || 37 ||
 tatha kartum¹⁾ Mahādevaḥ sarvāml lokān *avaikṣata*²⁾ |
 vāsārtham, rocayāmāsa pṛthivyām tu *dvijottamah*³⁾ || 38 ||
 Vārāṇasyām mahādevaḥ¹⁾ siddhi²⁾kṣetram Maheśvaraḥ. |
 Divodāsenā tām jñātvā nivīṣṭam nagarīm Bhavaḥ || 39 ||
 pārśve tiṣṭhantam ahūya *Nikumbham idam* abravīt¹⁾: |
*gaṇeśvara*²⁾ purīm gatvā śūnyām Vārāṇasīm kuru! || 40 ||
 mṛdunaivā¹⁾bhyupāyena, ativīryaḥ sa pārvivaḥ. |
 tato gatvā Nikumbhas tu purīm Vārāṇasīm tadā²⁾ || 41 ||
 svapne sam¹⁾darśayāmāsa *Mañkanam*²⁾ nāma *nāpitam*³⁾: |
 śreyas te 'haṃ kariṣyāmi, sthānam me racayā⁴⁾nagha, || 42 ||

32 = Bḍ. II. 67.32; H. 1549; Vā. 92.29. 1) Bḍ. vasan vai; Vā. vasānaḥ.

33 = Bḍ. II. 67.33; H. 1550; Vā. 92.30. 1) Bḍ.Vā. pārśadā. 2) H. tv abhi-. 3) Bḍ. pūrvoktarūpasamveṣais; H. pūrvoktair upadeśaiś ca. 4) Bḍ.Vā. Maheśvarīm.

34 = Bḍ. II. 67.34; H. 1551; Vā. 92.31. 1) Vā.T. hr̥ṣyati. 2) H. vai. 3) Bḍ.Vā. -devo. 4) Bḍ. tuṣyati; H. prahr̥ṣyati. 5) H. -psaty asakṛt tām. 6) Vā. ca. 7) H. devīm devam. 8) H. sā.

35 = Bḍ. II. 67.35; H. 1552; Vā. 92.32. 1) Bḍ.Vā. mama pārśve. 2) Bḍ. -te na vai; Bḍ. sarvathaivēha hā kaṣṭam lajjate na vai; Vā. sarva evēha akliṣṭam laḍate 'naghe.

36 = Bḍ. II. 67.36; H. 1553; Vā. 92.33. 1) H. varadā. 2) H. -vāc ca cukrudhe; Vā. na cākṣamat. 3) Bḍ. Harra-; Vā. Haya-.

37 = Bḍ. II. 67.37; H. 1554; Vā. 92.34. 1) Bḍ.Vā. viṣarṇa-.

38 = Bḍ. II. 67.38; H. 1555; Vā. 92.35^{ab}. 1) Bḍ.Vā. tathōktas tu. 2) Bḍ. nirikṣya ha; Vā. avekṣya ha. 3) H. -vyām Kurunandana.

39 = Bḍ. II. 67.39; H. 1556; Vā. 92.35^c, 36^a. 1) Bḍ.Vā. Vārāṇasīm mahātejah. 2) Bḍ.Vā. -dha-.

40 = Bḍ. II. 67.40; H. 1557; Vā. 92.36^b, 37^a. 1) Bḍ.Vā. pārśvasthanam sa samāhūya Gaṇeśam Kṣemam abravīt (Vā. Kṣemakam bravīt). 2) H. rākṣaseśa. [2) Bḍ.Vā. purā.

41 = Bḍ. II. 67.41; H. 1558; Vā. 92.37^b, 38^a. 1) Bḍ.Vā. mṛdunā cā-.

42 = Bḍ. II. 67.42; H. 1559; Vā. 92.38^b, 39^a. 1) H. ni-. 2) H. Kaṇḍukam. 3) Bḍ. nāmato dvijam. 4) Bḍ.Vā. rocayā-.

madrūpām pratimām kṛtvā nagaryante niveśaya¹⁾! |
 tataḥ²⁾ svapne yathadr̥ṣṭam³⁾, sarvaṃ kāritavān dvijaḥ⁴⁾. || 43 ||
 nagarīdvāry anujñāpya¹⁾ rājānaṃ tu²⁾ yathāvidhi |
 pūjā tu mahatī caiva³⁾ nityam eva prayujyate⁴⁾. || 44 ||
 gandhair dhūpāis ca mālyaiś¹⁾ ca pro²⁾kṣaṇiyais tathaiva ca |
 annapānaprayogaiś ca³⁾ aty⁴⁾adbhutam ivābhavat. || 45 ||
 evaṃ sampūjyate tatra nityam eva gaṇeśvaraḥ, |
 tato varasahasrāṇi nāgarāṇāṃ pra¹⁾yacchati: || 46 ||
 putrān hiraṇyam āyūṃṣi¹⁾ sarva²⁾kāmāṃs tathaiva ca. |
 rājñas tu mahiṣī śreṣṭhā Suyasā nāma viśrutā, || 47 ||
 putrārtham āgatā sādhvī rājñā devī¹⁾ pracoditā. |
 pūjām tu vipulām kṛtvā devī putram²⁾ ayācata. || 48 ||
 punaḥ punar athāgatya¹⁾ bahuśaḥ putrakāraṇāt |
 na prayacchati putrāṃs tu²⁾ Nikumbhaḥ kāraṇena tu³⁾. || 49 ||
 rājā tu yadi naḥ krudhyet, | rājā yadi tu krudhyeta¹⁾,
 kāryasiddhis tato bhavet; | tataḥ kiṃcit pravartate; |
 atha dīrghena kālena krodho rājānaṃ āviśat: || 50 ||
 bhūta eṣa mahādvāri¹⁾ nāgarāṇāṃ prayacchati |
 prīto varān vai²⁾ śataśo, na kiṃcin naḥ³⁾ prayacchati! || 51 ||
 māmakaīḥ pūjyate nityaṃ nagaryāṃ mama caiva tu¹⁾ |
 sa yacitāś ca bahuśo²⁾ devyā me putra³⁾kāraṇāt || 52 ||

43 = Bḍ. II. 67.43; H. 1560; Vā. 92.39^b, 40^a. 1) H. tathaiva ca. 2) Bḍ. Vā. tathā. 3) H. yathoddiṣṭam. 4) Bḍ. jaḥ; H. nṛpa.

44 = Bḍ. II. 67.44; H. 1561; Vā. 92.40^b, 41^a. 1) H. purīdvāre tu vijñāpya. 2) H. ca. 3) H. pūjām ca mahatīm tatra. 4) H. evāprayojayat.

45 = Bḍ. II. 67.45; H. 1562; Vā. 92.41^b, 42^a. 1) H. -dhaiś ca dhūpa-mālyaiś. 2) Bḍ. Vā. pre-. 3) Bḍ. Vā. -pradānayuktaiś. 4) Bḍ. hy aty-.

46 = Bḍ. II. 67.46; H. 1563; Vā. 92.42^b, 43^a. 1) H. -raṃ tu nagaryāṃ sam-; Vā. nāgarāṇāṃ pra-.

47 = Bḍ. II. 67.47; H. 1564; Vā. 92.43^b, 44^a. 1) H. āyuś ca. 2) H. śarvān.

48 = Bḍ. II. 67.48; H. 1565; Vā. 92.44^b, 45^a. 1) H. devī sādhvī rājñā. 2) Bḍ. Vā. -trān.

49 = Bḍ. II. 67.49; H. 1566; Vā. 92.45^b, 46^a. 1) Vā. -gamyā. 2) H. -traṃ hi. 3) H. hi.

50^a = H. 1567^a.

50^a = Bḍ. II. 67.50^a; Vā. 92.46^b.

1) Bḍ. krudhyate yadi rājā tu.

50^b = Bḍ. II. 67.50^b; H. 1567^b; Vā. 92.47^a.

51 = Bḍ. II. 67.51; H. 1568; Vā. 92.47^b, 48^a. 1) Bḍ. Vā. bhūtam tv idam uahad dvāri; Vā. T. mahādvāri. 2) Bḍ. Vā. prītyā varāṃs ca.

3) H. mama kiṃ na; Vā. na.

52 = Bḍ. II. 67.52; H. 1569; Vā. 92.48^b, 49^a. 1) H. -yām me sadaiva hi. 2) H. vijñāpito mayātyartham; Vā. tatrārcitāś ca bahuśo.

3) Vā. tatra.

na dadāti ca putraṃ me kṛtaghno *bahubhojanaḥ*¹⁾, |
 ato²⁾ nārhati *pūjāṃ tu*³⁾ matsakāśāt viśeṣataḥ⁴⁾, || 53 ||
 tasmāt tu nāśayisyāmi tasya sthānaṃ¹⁾ durātmanaḥ. |
 evaṃ tu sa²⁾ viniścitya durātmā rājakilbiṣī || 54 ||
 sthānaṃ gaṇapates tasya nāśayāmāsa durmatih. |
 bhagnam āyatanam dṛṣṭvā rājānam aśapat¹⁾ prabhuḥ: || 55 ||
 yasmād anaparādham *me*¹⁾ tvayā sthānaṃ vināsitam, |
 purī śūnyā tathākasmāt | akasmāt tu purī śūnyā
 tava nūnaṃ bhaviṣyati! || 56 || | bhavitri te narādhipa! || 56 ||
 tatas tena tu śāpena śūnyā Vārāṇasī tadā. |
 śaptvā puriṃ Nikumbhas tu Mahādevam athāgamat¹⁾. || 57 ||
 | akasmāc ca purī sā tu yidrutā sarvato diśam. |
*tasyāṃ puryaṃ tato devo*¹⁾ nirmame padam ātmanaḥ²⁾, |
 tulyāṃ devavibhūtyā¹⁾ tu
 Devyāś caiva mahāmanaḥ²⁾. || 58 ||
 ramate tatra vai devo | ramate tatra vai <devī
 ramamāṇaṃ¹⁾ Maheśvaram²⁾. |
 na ratim tatra vai > Devī³⁾
 aiśvaryāt sā tu vismitā⁴⁾. || 58i ||
 Devyāḥ¹⁾ kṛdārtham Īśāno
 <devāraṇyam athānayat, |
 ramate tatra vai devī
 ramamāṇā Maheśvaram. || 58j ||

ramate tatra vai devo
 ramamāṇo gireḥ sutām. || 58 ||

53 = Bḍ. II. 67.53; H. 1570; Vā. 92.49b, 50a. 1) H. -gnaḥ kena hetunā.

2) H. tato. 3) Bḍ. pūjā tu; H. satkāram. 4) Bḍ. Vā. kathamcāna

54 = Bḍ. II. 67.54; H. 1571; Vā. 92.50b, 51a. 1) H. sthānam asya.

2) H. sa tu.

55 = Bḍ. II. 67.55; H. 1572; Vā. 92.51b, 52a. 1) Vā. agamat.

56a = Bḍ. II. 67.56a; H. 1573a; Vā. 92.52b. 1) Bḍ. vināparādham me;
 H. anaparādhasya.

56b = H. 1573b.

| 56b = Bḍ. II. 67.56b; Vā. 92.53a.

57 = Bḍ. II. 67.57; H. 1574; Vā. 92.53b, 54a. 1) Bḍ. Vā. athānayat.

| 58a = H. 1575a.

58a(b) = Bḍ. II. 67.58a; H. 1575b; Vā. 92.54b. 1) Bḍ. Vā. śūnyāṃ puriṃ Mahā-
 devo. 2) Vā. T. paramātmanā; V. -naḥ.

56b = Bḍ. II. 67.56b; Vā. 92.55a.

1) Vā. -tyās. 2) Vā. -hātmanaḥ.

58i = Bḍ. II. 67.59a; Vā. 92.55b, 56a.

1) Vā. -ṇo. 2) Vā. -raḥ.

3) Bḍ. devī hy. 4) Vā. T. labhate gṛhavismajāt.

58j = Bḍ. II. 67.59b^I = aI; Vā. 92.56b^I (<).

1) Bḍ. -yā.

58c = H. 1576a.

na ratim tatra vai devo
labhate gr̥havisamayāt. |
vasāmy atra na puryām tu
devī devam athābravit: || 59 ||

nāhaṃ veśma vimokṣyāmi avi¹
nāhaṃ tatra gamiṣyāmi,
gaccha devī gr̥haṃ prati! |
prahasyōvāca bhagavāms
Tryambakas Tripurāntakāḥ. || 60 ||

tasmāt tad Avimuktaṃ hi proktaṃ devena vai svayam. |
evaṃ Vārāṇasī śaptā Avi¹muktaṃ ca kīrtitaṃ²), || 61 ||
yasmin vasati vai³) devaḥ sarvadevanamaskṛtaḥ |
yugeṣu triṣu dharmātma saha Devyā Mahesvaraḥ. || 62 ||
antardhānaṃ kalau yāti tatpuraṃ tu¹) mahātmanaḥ. |
antarhīte pure tasmin purī sa²) vasate punaḥ.
evaṃ Vārāṇasī śaptā niveśaṃ punar āgata. | || 63 ||

| Bhadrāśreṇyasya pūrvam tu purī Vārāṇasī a¹bhūt. |
Bhadrāśreṇyasya²) putraṇām śatam uttamadhanvīnām || 64 ||
hatvā niveśayāmāsa Divodāso narādhipaḥ¹), |
Bhadrāśreṇyasya²) rājyaṃ tu³) hr̥taṃ⁴) te⁵na baliyasa. || 65 ||

59 = H. 1576^b, 1577.

60^a = Bḍ. II. 67.60^a; H. 1578^a; Vā. 92.57^a.
60^{bc} = H. 1578^b, 1579^a.

59 = Bḍ. II. 67.59^{bII} = bII; Va. 92<),
56^{bII}.

1) Bḍ. hy avi.

60^{bc} = Bḍ. II. 67.60^{bc}; Vā. 92.57^b, 58^a.
1) Bḍ. hy avi-. 2) Vā. gac-
chasvêha vasāmy aham.

[] = Bḍ. 67.61^a.

61 = Bḍ. II. 67.61^b, 62^a; H. 1579^b, 1580^a; Vā. 92.58^b, 59^a. 1) Bḍ. hy avi.
2) Bḍ. kīrtita.

62 = Bḍ. II. 67.62^b, 63^a; H. 1580^b, 1581^a; Vā. 92.59^{bc}. 1) Bḍ. vased
Bhavo.

63 = Bḍ. II. 67.63^b, 64; H. 1581^b, 1582; Vā. 92.60, 61^a. 1) H. hi. 2) H. tu.

64 = Bḍ. II. 67, 65^a = b; Br. 11.44; H. 1545, 1740^a = b; Vā. 92.61^b = b.

1) H. 1545 hy a-. 2) Bḍ. -senasya.

65 = Bḍ. II. 67.65^b, 66^a; Br. 11.45; H. 1546, 1740^b = a; Vā. 92.62. 1) H.
1740^b = -dāsaḥ prajeśvaraḥ. 2) Bḍ. -drasenasya. 3) Br.H. tad
rājyaṃ. 4) Bḍ. hatam. 5) H. 1546 ye.

Bhadraśreṇyasya¹⁾ putras tu Durdamo²⁾ nāma *viśrutah*³⁾. |
 Divodāsena balēti ghrṇaya sa⁴⁾ visarjitaḥ. || 66 ||
 | Haihayasya tu dāyadyaṃ hṛtavān¹⁾ vai mahīpatiḥ, |
 | ājahre pitṛdāyadyaṃ Divodāsa-hṛtaṃ balāt |
 | Bhadraśreṇyasya putreṇa Durdamena mahātmanā. || 66¹⁾ ||
 Divodāsād Dṛṣa¹⁾dvatyāṃ²⁾ vīro jajñe³⁾ Pratardanaḥ, |
 tena putreṇa bālena⁴⁾ prahr̥taṃ tasya vai punaḥ⁵⁾ || 67 ||
 vairasyāntaṃ¹⁾ mahābhāgāḥ²⁾ kṣatriyena³⁾ vidhitsatā⁴⁾. |
 Pratardanasya putrau dvau Vatsa-Bhargau⁵⁾ *suviśrutau*⁶⁾. || 68 ||
 Vatsaputro hy¹⁾ Alarkas tu, Samnatis tasya cātmajaḥ. ||
 | Alarkaḥ Kāśirājās¹⁾ tu brahmaṇyaḥ satyasamgaraḥ,
 Alarkaṃ prati rājarṣiṃ śloko gītaḥ¹⁾ purātanaḥ²⁾: || 69 ||
 ṣaṣṭiṃ¹⁾ varṣasahasrāṇi ṣaṣṭiṃ¹⁾ varṣasātāni ca |
 yuvā rūpeṇa sampanna *asīt* Kāśikulodvahaḥ²⁾. || 70 ||
 Lopāmudrā-prasādena paramāyur avāptavān¹⁾ |

- 66 = Bḍ. II. 67.66^b, 67^a; Br. 11.46; 13.70^b = b; H. 1583; 1744^a = b; Vā. 92.63. 1) Bḍ. -drasenasya. 2) Bḍ. Durmado. 3) Bḍ.Vā.D. nāma nāmataḥ. 4) Br. 13.70 ghrṇayāsau; H. 1744^a ghrṇayā sā.
 | 66¹ = Br. 11.47, 48^a; 13.69, 70^a; H. 1584, 1585^a, 1742^b, 1743.
 | 1) H. 1584^a kṛtavān.
- 67 = Bḍ. II. 67.67^b, 68^a; Br. 11.49; 13.67^b, 71^b; H. 1586; 1741^a, 1745^a; Vā. 92.64. 1) H. Dṛṣa-. 2) Br. 13.67^b, H. 1741^a Divodāsasya putras tu. 3) Br. 13.67^b; H. 1741^a rājā. 4) Br. 11.49 bālena putreṇa; Br. 13.71^b bālasya; H. 1745^a -ṣu bāleṣu. 5) Br. 11.49 p. tu punar balam; Br. 13.71^b tasya bho dvijāḥ; H. 1745^a tasya Bhārata.
- 68 = Bḍ. II. 67.68^b, 69^a; Br. 11.48^b, 50^a; 13.72^a, 68^a; H. 1587^a, 1585^b, 1745^b, 1741^b; Vā. 92.65. 1) Br. 11.48^b -syānto. 2) Bḍ.H. mahārāja; Vā. mahārājñā; Br. 13.72^a muniśreṣṭhāḥ. 3) Bḍ.Vā. tadā tena. 4) Br. 11.48^b kṛtaś cātmiyatejaśā. 5) Bḍ.Vā. Vatso Gargaś; Br. 13.68^a; H. 1741^b Vatso Bhārgava; Br. 1585^b -Bhārgau. 6) Bḍ. ca viśrutau; Vā. ca viśrutah; Br. 13.68^a; H. 1741^b eva ca.
- 69^a = Bḍ. II. 67.69^b; Br. 11.50^b; H. 1587^b; Vā. 92.66^a. 1) H. -putras tv.
 | 69^b = Br. 11.51^a; 13.72^b; H. 1588^a, 1746^a. 1) Br. 11.51^a tasya putras.
- 69^c = Bḍ. II. 67.70^a; Br. 11.51^b; H. 1588^b; Vā. 92.66^b. 1) Vā.T. -ṣigīta-śloka; V. śloka; gītau. 2) Vā. purātana.
- 70 = Bḍ. II. 67.70^b, 71^a; Br. 11.52; 13.73; H. 1589; 1746^b, 1747^b; Vā. 92.67^{ab}; Vi. IV. 8a(b). 1) Bḍ.Br. 11.52^a; Vā. ṣaṣṭi-. 2) Bḍ.Vā. -no hy Alarkaḥ Kāśisattamaḥ; Br. 11.52^b -naḥ prāg āsīc ca kulodvahaḥ; Vi. Alarkād aparo nānyo bubhuje mediniṃ purā.
- 71^a = Bḍ. II. 67.71^b; Br. 11.53^a; 13.74^a; H. 1590^a; 1748^a; Vā. 92.67^c.
 1) Br. 13.74^a, H. avāpa saḥ.

| tasyāsīt sumahad rājyaṃ rūpayauvanaśālinah. || 71 ||
 śāpasyānte¹⁾ mahābāhur²⁾ hatvā Kṣemakarākṣasam |
 ramyāṃ niveśayāmāsa³⁾ puriṃ Vārāṇasīṃ nṛpaḥ⁴⁾. || 72 ||
 Saṃnater api dāyādaḥ Sunītho nāma dhārmikah¹⁾, |
 Sunīthasya tu dāyādaḥ Kṣemo nāma²⁾ mahāyāsāḥ³⁾ || 73 ||
 Kṣemasya¹⁾ Ketumān putraḥ²⁾, Suketus tasya cātmajaḥ³⁾, |
 Suketu⁴⁾tanayaś cāpi Dharmaketur iti śrūtaḥ⁵⁾. || 74 ||
 Dharmaketos tu¹⁾ dāyādaḥ Satyaketur mahārathah, |
 Satyaketu-sutaś cāpi²⁾ Vibhur nāma prajeśvaraḥ. || 75 ||
*Swibhus*¹⁾ tu Vibhoḥ putraḥ, Sukumāraś ca tatsutaḥ²⁾, |
 Sukumārasya putras tu Dhṛṣṭaketuḥ³⁾ sudhārmikah⁴⁾. || 76 ||
 Dhṛṣṭaketos tu¹⁾ dāyādo Venuhotraḥ prajeśvaraḥ, |
 Venuhotrasutaś cāpi *Bhārgo*²⁾ nāma *prajeśvaraḥ*³⁾. || 77 ||
*Vatsasya*¹⁾ *Vatsa*²⁾bhūmis tu, *Bhārgabhūmis*³⁾ tu *Bhārgavat*⁴⁾. |
 ete tv Aṅgirasah putrā
 jāta vamaśe 'tha Bhārgave¹⁾, || 78 ||

| 71b = Br. 11.53b; H. 1590b, 1747a.

72 = Bḍ. II. 67.72; Br. 11.54, 13.74b, 75a; H. 1591, 1748b, 1749a; Vā. 92.68.

1) Br. 13.74b, H. 1748b vayasō 'nte. 2) Br. 13.74b muniśreṣṭhā.

3) Bḍ. Vā. āvasayāmāsa. 4) Br. 11.54b, H. 1591b punaḥ.

73 = Bḍ. II. 67.73; Br. 11.55, 13.75b; H. 1592; (1749b), 1750a; Vā. 92.69.

1) Br. 13.75b, H. 1749b Alarkasya tu dāyādaḥ Kṣemako nāma dhārmikah (H. pārthivah). 2) Bḍ. Kṣemākhyo nāma; H. Kṣemyo nāma; Vā. Suketur nāma dhārmikah. 3) Bḍ. dhārmikah.

74 = Bḍ. II. 67.74; Br. 11.56; 13.76a = a; H. 1593, 1750b = a; Vā. 92.70a = b.

1) Br. 13.76a Kṣemakasya; H. 1750b Kṣemyasya. 2) Br. 13.76a tu putro vai. 3) Br. 13.76a, H. 1750b -tro Varṣaketus tato 'bhavat. 4) Br. Suketos. 5) Br. smṛtaḥ; Vā. śrutiḥ.

75 = Bḍ. II. 67.75; Br. 11.57, 13.76b = b; H. 1594, 1751a = b; Vā. 92.70b,

71a. 1) H. -toś ca. 2) Br. 13.76b Varṣaketos ca dāyādo; H. 1751a -tos tu dāyādo.

76 = Bḍ. II. 67.76; Br. 11.58; 13.77; H. 1595, 1751b, 1752a; Vā. 92.71b, 72a.

1) Br. H. 1751b Ānartas. 2) Bḍ. Vā. -ras tataḥ smṛtaḥ; Br. 13.77, H. 1751b -ras tato 'bhavat. 3) Br. 13.77, H. 1752a Satyaketur. 4) Br. 13.77, H. 1752a mahārathah; Vā. sa dhārmikah.

77 = Bḍ. II. 67.77; Br. 11.59; H. 1596; Vā. 92.72b, 73a. 1) H. -toś ca.

2) Bḍ. Vā. Gārgyo vai; Br. V. H. Bhārgo. 3) Bḍ. Vā. viśrutaḥ.

78a = Bḍ. II. 67.78a; Br. 11.60a, 13.78b; H. 1597a, 1753a; Vā. 92.73b.

1) Bḍ. Vā. Gārgyasya. 2) Bḍ. Garga-; Vā. Garbha. 3) Bḍ. vamaśau Vatsasya; Vā. Vātsyo Vatsasya; Br. 13.78b Bharga-; H. 1597a Bhṛgu-. 4) Bḍ. Vā. dhimataḥ; Br. 11.60a T. Bhārgajah.

78b = Br. 11.60b, 13.79a; H. 1597b,

1753b. 1) Br. 11.60 Bhārgava.

<p>brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyās trayaḥ¹⁾ putrāḥ <i>sahasraśaḥ</i>²⁾. </p> <p>ity ete Kāśyapāḥ¹⁾ proktā, <i>Rajer</i> Rajīḥ putrasātānīha janayāmāsa pañca vai. </p> <p>Rajēyam iti vikhyātaṃ kṣatram tadā¹⁾ dai²⁾vāsūre yuddhe samutpanne³⁾ sudāruṇe </p> <p>devāś caivāsūrāś caiva Pitāmahaṃ āyayor bhagavan yuddhe ko vijetā¹⁾ brūhi naḥ sarvabhūteśa²⁾ śrotum Brahmōvāca:</p> <p>yeṣāṃ arthāya samgrāme Rajir yotsyate, te vijeṣyanti¹⁾ trīṃl lokān, yato Rajir, dhṛtis tatra, śrīś ca tatra, yato dhṛtiḥ, yato dhṛtis ca śrīś caiva, dharmas tatra jayas tathā. 84 te devā¹⁾ Dānavāḥ prītā devenōktā <i>Rajim tadā</i>²⁾ abhyayur jayam icchanto vṛṇvānās taṃ nararṣabham; 85 </p>	<p>brāhmaṇāḥ kṣatriyāś caiva tayoh putrāḥ sudhārmikāḥ vikrāntā balavantaś ca simhatulyaparākramāḥ. </p> <p><i>api</i>²⁾ nibodhata³⁾! 79 Rajeh putrasātāny āsan pañca vīryavato bhuvī. </p> <p>Indrabhayāvaham. 80 </p> <p>devāś caivāsūrāś caiva Pitāmahaṃ āyayor bhagavan yuddhe ko vijetā¹⁾ brūhi naḥ sarvabhūteśa²⁾ śrotum Brahmōvāca:</p> <p>yeṣāṃ arthāya samgrāme Rajir yotsyate, te vijeṣyanti¹⁾ trīṃl lokān, yato Rajir, dhṛtis tatra, śrīś ca tatra, yato dhṛtiḥ, yato dhṛtis ca śrīś caiva, dharmas tatra jayas tathā. 84 te devā¹⁾ Dānavāḥ sarve tataḥ śrutvā <i>Rajer jayam</i> abhyayur jayam icchantāḥ stuvanto rājasattamam. 85 </p>
---	---

79a = Br. 11.61^a, 13.79^b; H. 1598a,
1754^a. 1) Br. 13.79^b, H. 1754^a
śūdrāś ca. 2) Br. 13.79^b mu-
nisattamāḥ; H. 1754^a Bhara-
tarṣabha.

79ab = Bḍ. II. 67.75^b, 79^a; Vā. 92.74.

79b(c) = Bḍ. II. 67.79^b; Br. 11.61^b; H. 1598^b; Vā. 92.75^a. 1) H. Kāśyapāḥ;
Vā. Kāśā(sya)pāḥ 2) Br.H. Nahuṣasya. 3) H. nibodha ca.

80a = Br. 11.8a; H. 1477^a.

80a = Bḍ. II. 67.80^a; Vā. 92.75^b.

80b = Bḍ. II. 67.80^b; Br. 11.8^b; H. 1477^b; Vā. 92.75^c.

81 = Bḍ. II. 67.81; Br. 11.4; H. 1478; Vā. 92.76. 1) Br.H. yatra.

2) Br.H. de-. 3) H. samupoḍhe.

82 = Bḍ. II. 67.82; Br. 11.5; H. 1479; Vā. 92.77. 1) Bḍ.Vā. vijetā ko.

2) Bḍ.Vā. sarvalokeśa. 3) Br.H. icchāma. 4) Br. tattvataḥ; H.
te vacaḥ.

83 = Bḍ. II. 67.83; Br. 11.6; H. 1480; Vā. 92.78. 1) Bḍ. -yante.

84 = Br. 11.7; H. 1481.

84 = Bḍ. II. 67.84; Vā. 92.79.

85 = Br. 11.8; H. 1482. 1) H. deva-.

85 = Bḍ. II. 67.85; Vā. 92.80.

2) H. Rajer jaye.

1) Vā. tad.

sa hi Svarbhānudaubitraḥ
Prabhāyām samapadyata |
rājā paramatejasvī
Somavaṃśavivardhanaḥ. || 85₁ ||

te hr̥ṣtamanaśaḥ sarve *Rajim vai deva*¹-Dānavāḥ |
ūcur: asmajjayāya tvaṃ gr̥hāṇa varakārmukam! || 86 ||

athōvāca Rajis tatra
tayor vai deva-Daityayoḥ |
arthajñāḥ svārtham uddīśya
yaśaḥ svaṃ ca prakāśayan: || 86₁ ||
yadi Daityagaṇān sarvān
jitvā vīryeṇa Vāsavaḥ¹) |

indro bhavāmi dharmeṇa¹), tato yotsyāmi²) saṃyuge³). || 87 ||

devāḥ prathamato *bhūyāḥ*¹) pratiyur hr̥ṣtamānaśaḥ: |
evaṃ yatheṣṭaṃ nṛpate kāmaḥ sampadyatāṃ tava! || 87₁ ||
śrutvā suragaṇānāṃ tu vākyaṃ rājā Rajis tadā |
papracchāsura mukhyāṃs tu, yathā devān apr̥chata. || 87₂ ||
Dānavā darpasampūrṇāḥ¹) svārtham evāvagamya ha |
pratyūcus taṃ nṛpavaraṃ sābhimānam idaṃ vacaḥ: || 87₃ ||

asmākam indraḥ Prahlādo, *ya*¹syārthe vijayāmahe, |
asmim̐s tu samaye²) rājams tiṣṭhethā³) *devanodite*⁴). || 88 ||
sa tathēti bruvann eva devair apy abhicoditaḥ¹). |
bhaviṣyasindro jitvēti²) devair *uktas tu parthivaḥ*³) || 89 ||
jaghāna Dānavān sarvān, ye 'vadhyā¹) Vajrapāṇinaḥ²). |

85₁ = Br. 11.9; H. 1483.

86 = Bḍ. II. 67.86; Br. 11.10; H. 1484; Vā. 92.81. 1) Bḍ.Vā. rājānam
deva-; H. Rajim Daiteya-. 2) H. -devatāḥ.

86₁ = Br. 11.11; H. 1485.

87^a = Br. 11.12^a; H. 1486^a. 1) H. 87^a = Bḍ. II. 67.87^a; Vā. 92.82^a.
Vāsava. 1) Vā. vo yuddhe.

87^b = Bḍ. II. 67.87^b; Br. 11.12^b; H. 1486^b; Vā. 92.82^b. 1) Bḍ.Vā. dhar-
mātmā; H. dharmeṣa. 2) Bḍ. yotsye. 3) Bḍ. rañajire.

87₁ = Br. 11.13; H. 1487. 1) Br. viprah.

87₂ = Br. 11.14; H. 1488.

87₃ = Br. 11.15; H. 1489. 1) H. darpapūrṇās tu.

88 = Bḍ. II. 67.88; Br. 11.16; H. 1490; Vā. 92.83. 1) Bḍ.Vā. -das ta-
2) Br. samare. 3) Br. tiṣṭha tvaṃ. 4) Br.H. rājasattama.

89 = Bḍ. II. 67.89; Br. 11.17; H. 1491; Vā. 92.84. 1) Bḍ. abhinoditaḥ;
Br. aticoditaḥ. 2) Br. jitvainam; H. jitvaivam. 3) Bḍ.Vā. api
nimantritaḥ.

90 = Bḍ. II. 67.90; Br. 11.18; H. 1492; Vā. 92.85. 1) Vā. samakṣam.
2) Bḍ. -paṇayāḥ

sa vipranastām devānām paramaśrīḥ śriyaṃ vaśī || 90 ||
 nihatya Dānavān sarvān ājahāra Rajiḥ prabhuh. |
 tato¹⁾ Rajiṃ mahāvīryaṃ²⁾ devaiḥ saha Śatakratuḥ || 91 ||
 Raji'putro 'ham ity uktvā punar evābravīd vacaḥ: |
 indro 'si tāta³⁾ devānām sarveśāṃ nātra saṃśayaḥ, || 92 ||
 yasyāham indraḥ¹⁾ putras te khyātiṃ yāsyāmi *karmabhīḥ*²⁾. |
 sa tu Śakra³⁾vacaḥ śrutvā vañcitas tena māyayā || 93 ||
 tathēty evā¹⁾bravīd²⁾ rājā priyamāṇaḥ Śatakratum. |
 tasmīns tu deva³⁾sadrṣe divaṃ prāpte mahīpatau || 94 ||
 dāyādyam indrād ājāhrur¹⁾ ācārāt²⁾ tanayā Rajeh. |
*pañca*³⁾ putrasātāny asya tad vai⁴⁾ sthānam Śatakratoḥ⁵⁾ |
 samā⁶⁾krāmanta bahudhā svargalokaṃ triviṣṭapam. || 95 ||
 tato bahutithe kāle¹⁾ samatīte mahābalaḥ²⁾ |
 hr̥ta³⁾rājyo 'bravīc Chakro hr̥ta⁴⁾bhāgo Br̥haspatim: || 96 ||
 badarphalamātraṃ vai puroḍāśaṃ vidhatsva me |
 brahmarṣe, yena tiṣṭheyam tejasāpyāyitas *tataḥ*¹⁾. || 97 ||
 Brahman, kṛṣo 'ham¹⁾ vimanā hr̥tarājyo hr̥tāś²⁾anaḥ |
 hr̥taujā durbalo *mūḍho*³⁾ Raji⁴⁾putraiḥ *prasīda me*⁵⁾! || 98 ||
 Br̥haspatir uvāca:
 yady evaṃ coditaḥ Śakra tvayā syāṃ pūrvam eva hi, |
 nābhaviṣyat tvatprijārtham a¹⁾kartavyaṃ mamānagha. || 99 ||
 prayatiṣyāmi devendra tvaddhitā¹⁾rtham *mahādyute*²⁾. |
*yatha*³⁾ bhāgaṃ ca rājyaṃ ca a⁴⁾cirāt pratipatsyase⁵⁾, |
 tathā *tata*⁶⁾ *karisyāmi*⁷⁾, mā bhūt te⁸⁾ viklavaṃ manaḥ! ||100||

- 91 = Bḍ. II. 67.91; Br. 11.19; H. 1493; Vā. 92.86. 1) Vā. tathā tu.
 2) Bḍ.Vā. tam tathāha Rajiṃ tatra.
 92 = Bḍ. II. 67.92; Br. 11.20; H. 1494; Vā. 92.87^{ab}. 1) H. Rajeh. 2) Bḍ.
 Vā. rājan.
 93 = Bḍ. II. 67.93; Br. 11.21; H. 1495; Vā. 92.87^c, 88^a. 1) Vā. indra.
 2) Bḍ.Vā. śatruhan. 3) H. Śatakratu-
 94 = Bḍ. II. 67.94; Br. 11.22; H. 1496; Vā. 92.88^b, 89^a. 1) Br. tathaivēty a-
 2) Bḍ. tathēty evāha vai. 3) Br. devaiḥ.
 95 = Bḍ. II. 67.95, 96^a; Br. 11.23, 24^a; H. 1497, 1498^a; Vā. 92.89^b, 90.
 1) Br. ājāhrū. 2) Bḍ. ācārya-; Br. rājyaṃ tat-; Vā. ācāraṃ.
 3) Bḍ.Vā. tāni. 4) Bḍ Vā tac ca. 5) Bḍ Vā. Śacīpateḥ. 6) Vā. sama-
 96 = Bḍ. II. 67.96^b, 97^a; H. 1498^b, 1499; Vā. 92.91. 1) Bḍ.Vā. -taḥ
 kāle bahutithe. 2) H. -balam 3) Bḍ.H. hata-. 4) Bḍ.Vā. hata-
 97 = Bḍ. II. 67.97^b, 98^a; H. 1500; Vā. 92.92. 1) H. -taḥ sadā.
 98 = Bḍ. II. 67.98^b, 99^a; H. 1501; Vā. 92.93. 1) Vā. 'yaṃ. 2) Bḍ. hr̥tās-
 3) Bḍ. yuddhe. 4) H. Rajeh. 5) H. kṛtaḥ prabho.
 99 = Bḍ. II. 67.99^b, 100^a; H. 1502; Vā. 92.94. 1) Vā.T. nā-
 100 = Bḍ. II. 67.100^b, 101; H. 1503, 1504^a; Vā. 92.95, 96^a. 1) H. tvatprijā-.

tataḥ karma cakārāsyā tejaḥsamvardhanam mahat¹⁾, |
 teṣāṃ ca buddhisam̐moham akarod buddhi²⁾sattamaḥ. || 101 ||
 te yadā tu susam¹⁾mūḍhā rāgonmattā²⁾ vidharmināḥ |
 brahmadviṣaś ca samvṛttā hatavīryaparākramāḥ, || 102 ||
 tato lebhe suraiś¹⁾varyam indra²⁾ sthānam tathōttamam |
 hatvā Rajisutān sarvān kāmakrodhaparāyaṇān. || 103 ||
 ya idaṃ cyāvanam¹⁾ sthānāt²⁾ pratiṣṭhām ca³⁾ Śatakratoḥ |
 śṛṇuyād dhārayed⁴⁾ vāpi, na sa daurātmyam⁵⁾ āpnuyāt. || 104 ||

2) H. na samśayaḥ. 3) Bḍ. yajña-. 4) H. na. 5) H. -lapsyase.

6) Bḍ.Vā. Śakra. 7) Bḍ.Vā. gamiṣyāmi. 8) H. te bhūd.

101 = Bḍ. II. 67.102; H. 1504^b, 1505^a; Vā. 92.96^b, 97^a. 1) H. tejaso vardhanam tadā. 2) H. dvija-.

102 = Bḍ. II. 67.103; Br. 11.24^b, 25^a; H. 1510; Vā. 92.97^b, 98^a. 1) Br. tu svasam-; Vā. sasutā. 2) Bḍ. -matto.

103 = Bḍ. II. 67.104; Br. 11.25^b, 26^a; H. 1511; Vā. 92.98^b, 99^a. 1) Br. svam aiś-. 2) Bḍ.Vā. aindra-.

104 = Bḍ. II. 67.105; Br. 11.26^{bc}; H. 1512; Vā. 92.99^{bc}. 1) Vā. pāvanam. 2) Vā. sthānam. 3) Br.Vā. pratiṣṭhānam. 4) Bḍ. -c chrāvayed; Vā. vā Rajer. 5) Br. daurgatyam.

D.

(Bḍ. II. 68.1—107; Br. 11.27—31, 12.1—51; H. 1513—1517, 1599—1650;
L. 66.60^b—67.27; Mh. I. 3466—3531 = Mhk. I. 78.1—79.32; Mt. 33.1—34.28;
Vā. 93.1—104; cfr. A. 274.20—23; Bhg. IX. 17.16^b—19.29; Ga. 139.15—18;
Kū. 22.4—12^a; Mh. I. 3155—3177; Vi. IV. 9.8—10.18.)

Rṣava ūcuḥ:

Marutena¹⁾ kathaṃ kanyā rājñe dattā mahātmanā |
kiṃviryās ca mahātmāno jātā Marutakanyaya²⁾. || 11 ||

sūta uvāca:

āharat sa¹⁾ Marutsomam annakāmaḥ prajeśvaraḥ²⁾ |
māsi māsi mahātejāḥ ṣaṣṭisamvatsarān nṛpaḥ³⁾. || 12 ||
tena te Marutas tasya Marutsomena toṣitāḥ |
akṣayyānnaṃ daduḥ prītāḥ sarvakāmaparicchadam. || 13 ||
annaṃ tasya sakṛt pakvam¹⁾ ahorātraṃ²⁾ na kṣiyate |
koṭiśo dīyamānaṃ ca sūryasyōdayanād api. || 14 ||
Mitrajyotes¹⁾ tu kanyāyāṃ²⁾ Marutasya³⁾ ca dhimataḥ |
tasnāḥ jātā mahāsattvā dharmajñā mokṣadarśinaḥ. || 15 ||
samnyasya gṛhadharmāṇi vairāgyaṃ samupasthitāḥ |
yatidharmam avāpyēha brahmabhūyāya te gatāḥ. || 16 ||

Rambho 'napatyas tv¹⁾ āsic ca,
vaṃśaṃ vakṣyāmy Anenasah: |
Anenasah suto rājā

Anenasah suto¹⁾ jātāḥ
Kṣatradharmaḥ²⁾ pratāpavān³⁾ |
Kṣatradharmasuto⁴⁾ jātāḥ
Pratipakṣo mahātapāḥ, || 1 ||

Pratikṣatro mahāyāsāḥ- || 1 ||

11 = Bḍ. II. 68.1; Vā. 93.1. 1) Vā. Maruttēna. 2) Vā.T. Maruttakanyakāḥ.

12 = Bḍ. II. 68.2; Vā. 93.2. 1) Vā. āhavantaṃ. 2) Vā. -ram.

13 = Bḍ. II. 68.3; Vā. 93.3. [3) Bḍ. napa.

14 = Bḍ. II. 68.4; Vā. 93.4. 1) Bḍ. bhuktam. 2) Vā.T. -rātre.

15 = Bḍ. II. 68.5; Vā. 93.5. 1) Vā.T. -jyotes. 2) Bḍ. -yāyā.

3) Vā. Maruttasya.

16 = Bḍ. II. 68.6; Vā. 93.6.

1 = Br. 11.27; H. 1513. 1) H. -patya.

1 = Bḍ. II. 68.7; Vā. 93.7. 1) Vā. Anapāyas tato; V. anapatyas tato. 2) Vā. tadā dharmā- 3) Vā.T. pradattavān. 4) Vā. -dharmas tato.

Pratikṣatra¹-sutaś câpi²) Saṃj³ayo nāma viśrutah. |
 Saṃj³ayasya Jayaḥ putro, Vijayas tasya cātmajaḥ⁴. || 2 ||
 Vijayasya Kṛtiḥ¹) putras, tasya Haryadvataḥ²) sutah³), |
 Haryadvatasuto⁴) rājā Sahadevaḥ pratāpavān. || 3 ||
 Sahadevasya dharmātmā Adīna¹) iti viśrutah, |
 Adīna'sya Jayatseno, Jayatsenasya²) Saṃkṛtiḥ. || 4 ||
 Saṃkṛter api dharmātmā Kṣatradharmā¹) mahāyaśāḥ. |
 Anenasah samākhyātāḥ, | ity ete Kṣatradharmāṇo,
 Nahuṣasya¹) nibodhata²)! || 5 || | Nahuṣasya nibodhata! || 5 ||
 Nahuṣasya tu dāyādāḥ ṣaḍ indro¹pamatejasaḥ |
 utpannāḥ pitṛkanyāyām Virajāyām mahaujasaḥ²): || 6 ||
 Yatir¹) Yayātiḥ¹) Saṃyātir¹) Āyātir¹) Vīyatiḥ²) Kṛtiḥ³). |
 Yatir jyeṣṭhas tu⁴) teṣām vai, Yayātis tu tato 'varaḥ⁵), || 7 ||
 Ka¹kutsthakanyām Gām nāma lebhe paramadharmikah²); |
 Yatis tu³) mokṣam⁴) āsthāya⁵) brahmabhūto 'bhavan muniḥ⁶). || 8 ||
 teṣām Yayātiḥ pañcānām | teṣām madhye tu pañcānām
 vijitya vasudhām imām¹) | | Yayātiḥ pṛthivīpatiḥ |

2 = Bḍ. II. 67.8; Br. 11.28; H. 1514; Vā. 93.8. 1) Bḍ.Vā. Pratipakṣa-
 2) Br. cāśit. 3) H. Śrñj. 4) Bḍ.Vā.V. jajñivān.

3 = Bḍ. II. 67.9; Br. 11.29; H. 1515; Vā. 93.9. 1) Bḍ.Vā. Jayaḥ.
 2) Bḍ. Haryaśvakaḥ; Vā. Haryadvataḥ. 3) Bḍ.Vā. smṛtaḥ.
 4) Bḍ. Haryaśvasya suto; Vā. Haryadvatas tato.

4 = Bḍ. II. 67.10; Br. 11.30; H. 1516; Vā. 93.10. 1) Bḍ. Ahīna-; Br.H.
 Nadīna. 2) Bḍ.Vā. -senas tasya putro 'tha.

5^a = Bḍ. II. 67.11^a; Br. 11.31^a; H. 1517^a; Vā. 93.11^a. 1) Bḍ.Vā.T.
 Kṛtadharmā; Vā.V. Kṣatradhannā; Br.T. Kṣatrapṛddho; V. Kṛta-
 varmā.

5^b = Br. 11.31^b; H. 1517^b. 1) Br.H. | 5^b = Bḍ. II. 67.11^b; Vā. 93.11^b.
 Kṣatrapṛddhasya. 2) Br. cā-
 paraḥ; H. me śrñu.

6 = Bḍ. II. 68.12^a = a; Br. 12.1^{ba}; H. 1599^{ba}; Kū. 22.5; L. 66.60^b, 61^a;
 Vā. 93.12. 1) Kū.T. pañcēndro-. 2) Kū. mahābalāḥ.

7 = Bḍ. II. 68.12^b, 13^a; Bhg. IX. 18.1^a = a; Br. 12.2; H. 1600^{a(b)}, 1601^a; Kū.
 22.6^a = a; L. 66.61^b, 62^{(a)b}; Mh. I. 3155^a = a; Vā. 93.13. 1) Mh.
 -tim. 2) Br. Pārśvako; H. pāñciko; Kū.L. pañcamo; Mh. Aya-
 tiḥ; Vā. pañca tu. 3) Br. 'bhavat; H. Bhavaḥ Suyātiḥ ṣaṣṭhas
 teṣām vai Yayātiḥ pṛthivo 'bhavat. Kū. 'śvakaḥ; L. 'ndhakaḥ;
 Vīyatis cēti ṣaḍ ime sarve prakhyātakīrtayaḥ. Mh. Dhruvam;
 Vā. dvayaḥ. 4) L. -ṭhras ca. 5) Br.H. tataḥ param.

8 = Bḍ. II. 68.13^b, 14^a; Br. 12.3; H. 1601^b, 1602^a; L. 66.63^a; Mh. I.
 3156^a = b; Vā. 93.14. 1) Bḍ.Vā. Kā-. 2) Bḍ.Vā. patnīm Yatis
 tadā. 3) Bḍ. sa Yatir; L. jyeṣṭhas tu; Vā. Saṃyātir. 4) Mh.
 yogam; L. yatir. 5) L. mokṣārthī. 6) L. -vat prabhuḥ.

9^a = Br. 12.4^a; H. 1602^b; Kū. 22.6^b | 9^a = Bḍ. II. 68.14^b; Vā. 93.15^a.

Devayānīm Uśanasah sutām bhāryām avāpa saḥ¹⁾ || 9 ||
 Śarmiṣṭhām āsurīm caiva tanayām Vṛṣaparvaṇah. |
 Yaduṃ ca Turvasuṃ caiva Devayānī vyajāyata, || 10 ||
 Druhyuṃ c-Ānuṃ ca Pūruṃ¹⁾ ca Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇi²⁾ |

tasmai Śakro dadau prīto
 ratham paramabhāsvaram || 11 ||
 asaṅgam¹⁾ kāñcanam divyaṃ
 divyaiḥ paramavājbhiḥ |
 yuktaṃ manojavaiḥ śubhraiḥ
 yena kāryaṃ samudvahaṭ²⁾. || 12 ||
 sa tena rathamukhyena
 ṣaḍrātreṇā¹⁾jayan mahīm |
 Yayātir yudhi durdharṣas
 tathā devāu sa-Dānavān. || 13 ||
 sa rathaḥ Pauravāṇām¹⁾ tu
 sarveṣāṃ abhavat tadā, |
 yāvat tu Vasunāmno vai²⁾
 Kauravāḥ Janamejayāt. || 14 ||

ajījanan mahāvīryān
 sutān devasutopamān. |
 ratham tasmai dadau Śakraḥ¹⁾
 prītaḥ paramabhāsvaram || 11 ||
 asaṅgam¹⁾ kāñcanam divyaṃ
 akṣayau²⁾ ca maheśudhī³⁾ |
 yuktaṃ manojavair aśvair
 yena kanyām samudvahaṭ⁴⁾. || 12 ||
 sa tena rathamukhyena
 jigāya ca tato¹⁾ mahīm |
 Yayātir yudhi durdharṣo
 deva-Dānava-mānavaiḥ²⁾. || 13 ||
 Pau¹⁾ravāṇām nṛpāṇām ca
 sarveṣāṃ so 'bhavad rathaḥ²⁾, |
 yāvat Sudeśaprabhavaḥ³⁾
 Kauravo Janamejayaḥ. || 14 ||

L. 66.63^b. 1) Kū.L. mahābala-
 parākramaḥ.

9^b = Bḍ. II. 63.15^a; Br. 12.4^b; H. 1603^a; Kū. 22.7^a; L. 66.64^a; Vā. 93.15^b.
 10 = A. 274.22^b = b; Bḍ. II. 68.15^b, 16^a; Bh. IX. 18.33^a = b; Br. 12.5;
 H. 1603^b, 1604^a; Kū. 22.7^b, 8^a; L. 66.64^b, 65^a; Vā. 93.16; Vi. IV. 10.2^a.

11^a = A. 274.23^a; Bḍ. II. 68.16^b; Bh. IX. 18.33^b; Br. 12.6^a; H. 1604^b;
 Kū. 22.8^b; L. 66.66^a; Mh. I. 3160^a; Vā. 93.17^a; Vi. I. 10.2^b. 1) A.
 Bḍ Br.Vā. Puruṃ. 2) Kū. cāpy ajījanat; Mh. -ṣṭhāyām prajājñire.

11^b = Br. 12.6^b; H. 1605^a.

11^{bc} = Bḍ. II. 68.17; L. 66.66^(b), 67^a;
 Vā. 93.17^b, 18^a. 1) Vā. Rudraḥ;
 L. Yayātaye ratham tasmai da-
 dau Śakraḥ pratāpavān toṣitas
 tena viprendraḥ.

12 = Br. 12.7; H. 1605^b, 1606^a.

1) Br. aṅgadaṃ. 2) Br. -han.

12 = Bḍ. II. 68.18; L. 66.67^b, 68^a; Vā.
 93.18^b, 19^a. 1) L. susaṅgam.
 2) L. akṣaye. 3) Vā. -ṣuvi.
 4) Vā. -vahan.

13 = Br. 12.8; H. 1606^b, 1607^a; L.
 66.68^b = a. 1) L. ṣaḍmāsenā-.

14 = Br. 12.9; H. 1607^b, 1608^a.

13 = Bḍ. II. 68.19; L. 66.68^b, 69^a; Vā.
 93.19^b, 20^a. 1) Bḍ. satatam; L.
 ṣaṅmāsenājayan. 2) L. -mā-
 nuṣaiḥ.

14 = Bḍ. I. 68.20; L. 66.(70^b), 71^a; Vā.
 93.20^b, 21^a. 1) L. Kau-. 2) Bḍ.
 rath; L. ca sarveṣāṃ sa bhavad

1) Br.T. Kauravāṇām. 2) Br.
 saṃvartavasunāmnas tu.

Kuroḥ¹⁾ putrasya²⁾ rājñas tu³⁾ rājñah Pāri⁴⁾kṣitasya ha⁵⁾ |
 jagāma sa ratho nāsam śāpād Gārgyasya⁶⁾ dhīmataḥ. || 15 ||
 Gārgyasya¹⁾ hi sutam bālam²⁾ sa rājā Janamejayaḥ |
 vākrūram¹⁾ himsayāmāsa, | durbuddhir himsayāmāsa
 brahmahatyām avāpa saḥ. || 16 || | Lohagandham¹⁾ narādhipaḥ²⁾. || 16 ||
 sa Lohagandho¹⁾ rājarṣiḥ paridhāvan itas tataḥ |
 pauraṅganapadais tyakto na lebhe śarma karhicit, || 17 ||
 tataḥ sa duḥkhasaṃtpto nālabhat¹⁾ saṃvidam kvacit. |
 sa prāyāc¹⁾ Chaunakam²⁾ ṛṣim
 śaraṇam³⁾ vyathitas tadā, |
 Indrotam¹⁾ Śaunakam rājā | Indroto⁴⁾ nāma vikhyāto
 śaraṇam pratyapadyata. || 18 || | yo 'sau munir udāradhīḥ. || 18 ||
 ya¹⁾jayamāsa c-Ēndrotaḥ²⁾ Śaunako³⁾ Janamejayam |
 aśvamedhena rājanam pavanārtham dvijottamaḥ⁴⁾. || 19 ||
 sa Lohagandho vyanaśat¹⁾ tasyāvabhṛtham²⁾ etya ha³⁾, |
 sa ca⁴⁾ divyo⁵⁾ rathas tasmād⁶⁾ Vasoś⁷⁾ Cedipates tadā⁸⁾ |
 dattaḥ⁹⁾ Śakraṇa tuṣṭena, lebhe tasmād Bṛhadrathaḥ: || 20 ||

- ratha uttamaḥ. 3) L. -van
 narendrapravarahaḥ.
- 15 = Bḍ. II. 68.21; Br. 12.10; H. 1608^b, 1609^a; L. 66.71^b, 72^a; Vā. 93.21^{bc}.
 1) L. Puror. 2) Bḍ. pautrasya; L. vaṃśasya. 3) Br.H. rājendra.
 4) Bḍ Br. Pāri. 5) L. tu. 6) Br.L.Vā.V. Gargasya.
- 16^a = Bḍ. 68.22^a; Br. 12.11^a; H. 1609^b; L. 66.72^b; Vā. 93.22^a. 1) Br.H.L.
 Garga-sya. 2) Vā.T. bālaḥ.
- 16^b = Br. 12.11^b; L. 66.73^a; H. 1610^a. 16^b = Bḍ. II. 68.22^b; Vā. 93.22^b.
 1) Br.T. kālena; L. Akrūram. 1) Bḍ.Vā.T. Lohagandhī.
 2) Vā. -pam.
- 17 = Bḍ. II. 68.23; Br. 12.12; H. 1610^b, 1611^a; L. 66.73^b, 74^a; Vā. 93.23.
 1) Bḍ Br L. -gandhī
- 18^a = Bḍ. II. 68.24^a; Br. 12.13^a; H. 1611^b; L. 66.74^b; Vā. 93.24^a. 1) L.
 na lebhe.
- 18^b = Br. 12.13^b; H. 1612^a. 1) Br.T. 18^{bc} = Bḍ. II. 68.24^b, 25^a; L. 66.75; Vā.
 viprendram. 93.24^b, 25^a. 1) Bḍ sa prāyāc;
 L. jagāma; Vā. śaśāpa. 2) Vā.
 Hetukam. 3) Bḍ. śaraṇam.
 4) L. Indretir.
- 19 = Bḍ. II. 68.25^b, 26^a; Br. 12.14; H. 1612^b, 1613^a; L. 66.76; Vā. 93.25^{bc}.
 1) Bḍ. yo-. 2) Br. ca jñānī; V. cēndreṇa; H. c-Ēndrātaḥ; L.
 c-Ēndretis. 3) L. tam nṛpaṃ. 4) H.Vā. -ttamaḥ.
- 20 = Bḍ. II. 68.26^b, 27; Br. 12.15, 16^a; H. 1613^b, 1614; L. 66.77^a, 78; Vā.
 93.26, 27^a. 1) L. -dhān nirmukta. 2) L. enasā ca; Vā. tasyāvā-
 satham. 3) L. mahāyāśāḥ. 4) Bḍ sa vai; L. tasmād. 5) Br.
 divya; L. vaṃśāt. 6) Br. -tho rājño; H. -tho rājan; L. pari-
 bhraṣṭo. 7) Br.T. vaśaś. 8) Bḍ.Vā. tathā; L. punaḥ. 9) Vā.
 tataḥ.

Bṛhadrathāt krameṇaiva

prāpto¹⁾ Bārhadratham nṛpam. |

tato hatvā Jarāsandham Bhīmas tam¹⁾ ratham uttamam |
pradadau Vāsudevāya prītyā Kauravanandanah²⁾. || 21 ||

jarām prāpya Yayātis tu

svapuram prāpya caiva hi |

putram jyeṣṭham¹⁾ varīṣṭham ca Yadum ity abravīd vacah²⁾: || 22 ||

ॐ
ॐ

(jarā valī¹⁾ ca māṃ tāta paliāni ca paryaguh²⁾, |

(Kāvyaśy-Ōśanasah śāpān na ca tṛpto 'smi yauvane. || 23 ||

tvam Yado pratipadyasva pāpmānam jarayā saha, |

yauvanena tvadīyena

careyam viṣayān aham. || 24 ||

pūrṇe varṣasahasre tu

tvadīyam¹⁾ yauvanam tv aham |

dattvā svam²⁾ pratipatyāmi

pāpmānam jarayā saha. || 24i ||

Yadur uvāca:

anirdiṣṭā mayā¹⁾ bhikṣā brāhmaṇasya pratiśrutā, |

anapākṛtya tāṃ rājan

na grahīṣyāmi te jarām. || 25 ||

jarāyam) bahavo doṣāḥ pāna²⁾bhojanakāritāḥ³⁾, |

tasmā j jarām na te rājan grahītum aham utsahe⁴⁾. || 26 ||

sā tu¹⁾ vyāyāmasādhyā vai,

na grahīṣyāmi te jarām. || 25 ||

21a = Br. 12.16b; H. 1615a. 1) Br. gato. |

21bc = Bḍ. II. 68.28; Br. 12.17; H. 1615b, 1616a; L. 66.79; Vā. 93.27bc.

1) H. tu. 2) H. -nandana.

22a = Mh. I. 3466a; Mhk. I. 78.1a; | 22a = Bḍ. II. 68.29a; Vā. 93.28a.

Mt. 33.1a.

22b = Bḍ. II. 68.29b; Mh. I. 3466b; Mhk. I. 78.1b; Mt. 33.1b; Vā. 93.28b.

1) Bḍ. śreṣṭham. 2) Mt. dvij ḥ

23 = Bḍ. II. 68.30; Mh. I. 3467; Mhk. I. 78.2; Mt. 33.2; Vā. 93.29.

1) Mhk jarāvalī. 2) Bḍ. -yuh.

24a = Bḍ. II. 68.31a; Mh. I. 3468a; Mhk. I. 78.3a; Mt. 33.3a; Vā. 93.30a.

24b = Mh. I. 3468b; Mhk. I. 78.3b; | 24b = Bḍ. II. 68.31b; Vā. 93.30b.

Mt. 33.3b.

24i = Mh. I. 3469; Mhk. I. 78.4; Mt.

33.4. 1) Mh.Mhk punas te.

2) Mt. sam-

25a = Bḍ. II. 68.32a; Br. 12.26a; H. 1625a; Vā. 93.31a. 1) Bḍ. hi me.

25b = Br. 12.26b; H. 1625b.

25b = Bḍ. II. 68.32b; Vā. 93.31b.

1) Vā ca.

26 = Bḍ. II. 68.33; Br. 12.27; H. 1626; Mh. I. 3470; Mhk. I. 78.5; Vā. 93.32.

1) Vā T. -rāyā. 2) Vā. -ṣā yāna-. 3) Vā. -kāriṇah. 4) Mh.Mhk.

grahīṣya iti me matiḥ

sitaśmaśrudharo dīno¹⁾ jarayā²⁾ śīhlikṛtaḥ |
 valīsaṃtata³⁾gātraś ca⁴⁾ durdarśo⁵⁾ durbalakṛtiḥ⁶⁾ || 27 ||
 aśaktaḥ kāryakarāṇe paribhūtas tu¹⁾ yauvane²⁾ |
 sah³⁾ōpajīvi⁴⁾bhīś caiva, tām⁵⁾ jarām nābhikāmaye || 28 ||
 santi te bahavaḥ putrā mattaḥ priyatarā nṛpa, |
 pratigrahītum¹⁾ dharmajña, putram²⁾ anyam vṛṇīśva³⁾ vai! || 29 ||
 sa evam ukto Yadunā rājā¹⁾ kopasamanvitaḥ |
 uvāca vadatām śreṣṭho Yayātir²⁾ garhayan sutam: || 30 ||
 ka āśramas tavānyo¹⁾ 'sti ko vā dharmo vidhīyate²⁾, |
 mām anādṛtya durbuddhe yad aham³⁾ tava deśikah⁴⁾. || 31 ||
 evam uktvā Yaduḥ rājā¹⁾ śaśāpainam sa manyumān: |
 yas²⁾ tvam me hṛdayāj jāto vayaḥ svam na prayacchasi, |
 arājyā te prajā mūḍha | | tasmān na¹⁾ rājyabhañ mūḍha²⁾
 bhavitrīti na saṃśayah¹⁾. || 32 || | prajā te vai³⁾ bhaviṣyati. || 32 ||

| sa Turvasuṃ ca Druhyuṃ cāpy¹⁾ Anuṃ ca dvijasattamāḥ²⁾ |
 | evam evābravid rājā pratyākhyātāś ca³⁾ tair api || 32i ||

27 = Bḍ. II. 68.34; Mh. I. 3471; Mhk. I. 78.6; Mt. 33.5; Vā. 93.33.

1) Mh.Mhk. -rur nirānando. 2) Mh. rajayā; Mt. jarasā. 3) Mh. -saṃgata; Mhk. valīsaṃgata. 4) Mh.Mhk. tu. 5) Bḍ. nirāśo.
 6) Mh.Mk.Mt. -laḥ kṛśaḥ.

28 = Bḍ. II. 68.35; Mh. I. 3472; Mhk. I. 78.7; Mt. 33.6; Vā. 93.34.

1) Mh.Mhk.Mt. -taḥ sa. 2) Mh. yauvanaiḥ; Mhk. yauvataiḥ.
 3) Vā. maho-. 4) Bḍ. -paviti-; Vā. -pabhīti-. 5) Mt. taj-.

29 = Bḍ. II. 68.36 Br. 12.28; H. 1627; Mh. I. 3473; Mhk. I. 78.8; Mt. 33.7; Vā. 93.35.

1) Bḍ.Vā. pratigṛhṇantu; Mh.Mhk.Mt. jarām grahītum. 2) Mh.Mhk. tasmād. 3) Mt. vṛṇīśva.

30 = Bḍ. II. 68.37; Br. 12.29; H. 1628; Vā. 93.36

1) Bḍ.Vā. tivra-.
 2) Bḍ.Vā. jyeṣṭham tam.

31 = Bḍ. II. 68.38; Br. 12.30; H. 1629; Vā. 93.37.

1) Bḍ.Vā. āśramaḥ kas tavānyo (kaś ca vānyo). 2) Bḍ.Vā. dharmavidhis tava.
 3) Vā.T. āttha. 4) Vā. navadeśika.

32^{ab} = Bḍ. II. 68.39; Br. 12.31^a = a; H. 1630^a = a; Mh. I. 3474^a = b;

Mhk. I. 78.9^a = b; Mt. 33.8^a = b; Vā. 93.38. 1) Br. viprah; H. tāta.
 2) Mh.Mhk. yat.

32^c = Br. 12.31^b; H. 1630^b.
 narādhipa.

1) H.

32^c = Bḍ. II. 68.40^a; Mh. I. 3474^b;
 Mhk. I. 78.9^b; Mt. 33.(6^b); Vā. 93.39^a. 1) Mh.Mhk. -mād a-.
 2) Mh.Mhk. -bhāk tāta; Vā. -bhāg mūḍha. 3) Mh.Mhk. tava; Mt. pāpān mātulasam-bandhād duṣpraḥ ja te.

32i = Br. 12.32; H. 1631.

1) Br. Druhyuṃ ca Turvasuṃ caivāpy. 2) H. Bharatarṣabha. 3) H. tu.

śāsāpa tān ati¹kruddho Yayātir aparājitaḥ. |
yathāvat²) kathitaṃ pūrvam³) mayāśya dvijasattamāḥ⁴). || 32s ||
evam śaptvā sutān sarvāmś caturāḥ Pūru¹pūrvajān |
tad eva vacanam rājā Pūrum¹) apy āha bho dvijāḥ²): || 32s ||
taruṇas tava rūpeṇa careyam¹) pṛthivim imām |
jarām tvayi samādhāya, tvam Pūro²) yadi manyase. || 32s ||
sa jarām pratijagrāha pituḥ Pūruḥ¹) pratāpavān, |
Yayātir api rūpeṇa Pūroḥ¹) paryacaran mahīm. || 32s ||

Turvaso pratipadyasva pāpmānam jarayā saha, |
yauvanena careyam vai viṣayāms tava putraka. || 33 ||
pūrṇe varṣasahasre tu punar¹) dāśyāmi yauvanam |
svam caiva²) pratipatsyāmi pāpmānam jarayā saha. || 34 ||

Turvasur uvāca:

na kāmaye jarām tāta kāmabhogapraṇāśinīm |
balarūpāntakaraṇīm | jarāyā¹) bahavo doṣāḥ
buddhiprāṇapra¹ṇāśinīm. || 35 || | pāuabhojanakārītāḥ²), |
| tasmāj jarām na te rājan
| grahitum aham utsahe. || 35 ||

Yayātir uvāca:

yas¹) tvam me hṛdayāj jāto vayah svam na prayacchasi, |
tasmāt prajā samucchedaṃ²) Turvaso tava yāsyati. || 36 ||
saṃkīrṇacoradharmeṣu¹) pratilomaca²reṣu ca |
piśītāśiṣu cānyeṣu³) mūḍha⁴) rājā bhaviṣyasi. || 37 ||

32s = Br. 12.33; H. 1632. 1) H. api. 2) H. -thā te. 3) Br.
sarvam. 4) H. mayā rajarṣisattama.
32s = Br. 12.34; H. 1633. 1) Br. Puru-; H. pūrva-. 2) H.
Bhārata.
32s = Br. 12.35; H. 1634. 1) H. caraye. 2) Br. Puro.
32s = Br. 12.36; H. 1635. 1) Br. Puruḥ (-roḥ).

33 = Bḍ. II. 68.40b = a; Mh. I. 3475; Mhk. I. 78.10bc; Mt. 33.9; Vā.
93.39b, 40a.

34 = Mh. I. 3476; Mhk. I. 78.11; Mt. 33.10; Vā. 93.40bc. 1) Vā. te prati-
2) Mt. tathaiva.

35a = Bḍ. II. 68.41a; Mh. I. 3477a; Mhk. I. 78.12a; Mt. 33.11a; Vā. 93.41a.

35b = Mh. I. 3477b; Mhk. I. 78.12b; 35bc = Bḍ. II. 68.41b, 42a; Vā. 93.41bc.
Mt. 33.11b. 1) Mh. -mānavi-. 1) Bḍ. -yām. 2) Vā. kārīṇaḥ.

36 = Bḍ. II. 68.42b, 43a; Mh. I. 3478; Mhk. I. 78.13; Mt. 33.12; Vā. 99.42
1) Mh.Mhk. yat. 2) Bḍ. tu vicchedaṃ.

37 = Bḍ. II. 68.43b, 44a; Mh. I. 3479; Mhk. I. 78.14; Mt. 33.13; Vā. 99.43.
1) Bḍ. saṃkīrṇeṣu ca dharmeṇa; Mt. saṃkīrṇās coradharmeṣu;
Mh.Mhk. saṃkīrṇācāradharmeṣu; Vā. asaṃkīrṇā ca dharmeṇa.
2) Bḍ. pratilomana-; Vā.T. pratilomavareṣu. 3) Mh.Mhk. cān-
tyeṣu; Mt. lokeṣu. 4) Mt. nūnaṃ.

gurudāraprasakteṣu tiryagyonigateṣu¹⁾ ca²⁾ |
 paśudharmeṣu³⁾ mleccheṣu bhaviṣyasi⁴⁾ na saṃśayaḥ⁵⁾. || 38 ||
 evaṃ sa¹⁾ Turvaṣu śaptvā Yayātiḥ sutam ātmanah |
 Śarmiṣṭhāyāḥ sutam Druhyum idaṃ²⁾ vacanam abravīt: || 39 ||
 Druhyo¹⁾, tvam pratipadyasva varṇarūpavināśinim |
 jarāṃ varṣasahasraṃ vai²⁾, yauvanam svam dadasva me³⁾! || 40 ||
 pūrṇe varṣasahasre te¹⁾ prati²⁾dā-yāmi yauvanam |
 svam cādāsyāmi bhūyo 'haṃ pāpmānaṃ jarayā saha. || 41 ||

Druhyur uvāca:

na gaṇaṃ¹⁾ na²⁾ rathaṃ nāśvam jirṇo bhuṅkte na ca striyam |
 na saṅgaś³⁾ cāsyā bhavati, na⁴⁾ jarāṃ tena⁵⁾ kāmaye. || 42 ||

Yayātir uvāca:

yaś¹⁾ tvam me hṛdayāj jāto vayaḥ svam na prayacchasi, |
 tasmād²⁾ Druhyo³⁾ priyaḥ kāmo na te sampatsyate kvacit. || 43 ||
 nauplavottarasamcāras¹⁾ tatra²⁾ nityaṃ bhaviṣyati. |

arāja¹⁾bhoja²⁾śabdam tvam³⁾ | arājabhoja¹⁾vamśas tvam
 tatra prāpsyasi sānvaṣaḥ. || 44 || | tatra nityaṃ vasiṣyasi²⁾. || 44 ||

Ano tvam pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha, |
 ekaṃ¹⁾ varṣasahasraṃ tu careyaṃ yauvanena te! || 45 ||

Anur uvāca:

jirṇaḥ śīśur ivā¹⁾datte | jirṇaḥ śīśur ivāśakto¹⁾
 kāle 'nnam aśucir yathā, | jarayā hy aśuciḥ sadā |

38 = Bḍ II. 68.44^{bc}; Mh. I. 3480; Mhk. I. 78.15; Mt. 33.14; Vā. 99.44.

1) Mt. -yonirateṣu. 2) Bḍ.Vā. vā. 3) Bḍ. vāśas te pāpa; Mh. Mhk.T.Mt paśudharmiṣu. 4) Bḍ. -ti. 5) Mh.Mhk. pāpeṣu mleccheṣu tvam bhaviṣyasi; Mt. pāpeṣu prabhaviṣyasi.

39 = Bḍ. II. 68.45, 46^a; Mh. I. 3481; Mhk. I. 78.16; Mt. 33.15; Vā. 99.45.

1) Bḍ.Vā. tu. 2) Mt. jyeṣṭhaṃ Druhyum.

40 = Bḍ. II. 68.46^b, 47^a; Mh. I. 3482; Mhk. I. 78.17; Mt. 33.16; Vā. 99.46.

1) Vā. Druhya. 2) Mh.Mhk.Mt. me. 3) Mt. prayacchatām; Mh.Mhk. d. ca.

41 = Bḍ. II. 68.47^b, 48^a; Mh. I. 3483; Mhk. I. 78.18; Mt. 33.17; Vā. 99.47.

1) Mh.Mhk. tu punar; Mt.T. tu te pra-.

42 = Bḍ. II. 68.48^b, 49^a; Mh. I. 3484; Mhk. I. 78.19; Mt. 33.18; Vā. 99.48.

1) Mt T. na rājyaṃ. 2) Bḍ. nāroheta. 3) Bḍ. na sukhaṃ; Mh. Mhk. vāgbhaṅgaś; Mt. rāgas. 4) Mh.Mhk. tāṃ; Mt. taj. 5) Mh. Mhk. nābhi-; Mt. te na.

43 = Bḍ. II. 68.49^b, 50^a; Mh. I. 3485; Mhk. I. 78.20; Mt. 33.19; Vā. 99.49.

1) Mh.Mhk. yat. 2) Mt. tad; Vā. Druhya; Mt. tad Druhyo vai.

44^a = Bḍ. II. 68.50^b; Mh. I. 3487^a; Mhk. I. 78.22^b; Mt. 33.20^a; Vā. 99.50^a.

1) Mh.Mhk. udupaplavasamtāro; Mt. naurūpaplavasamcāro.
 2) Bḍ tava; Mh.Mhk.Mt. yatra.

44^b = Mh. I. 3487^b; Mhk. I. 78.22^c;

Mt. 33.20^b. 1) Mhk.T. arāja;

Mt. arājya-. 2) Mh. -bhāja-.

3) Mh. tāṃ.

44^b = Bḍ. II. 68.51^a; Vā. 99.50^b.

1) Bḍ. arāja rājā-; Vā T. ar-

jabbhrāja-. 2) Vā. bhaviṣyasi.

45 = Bḍ II. 68.51^b, 52^a; Mh. I. 3488; Mhk. I. 78.23; Mt. 33.21; Vā. 99.51.

1) Bḍ.Vā. evaṃ.

na juhoti¹⁾ sa²⁾ kāle 'gnim³⁾, tām jarām nābhikānaye. || 46 ||

Yayātir uvāca :

yas¹⁾ tvam me hrdayā jato vayah svam na prayacchasi, |
jarādoṣas tvayōkto 'yam²⁾ tasmāt tvam³⁾ pratipatsyase⁴⁾. || 47 ||

prajā¹⁾ ca yauvanam²⁾ prāptā vinaśiṣyaty³⁾ Anō⁴⁾ tava |
agnipraskandanaparasa⁵⁾ tvam cāpy⁶⁾ evam⁷⁾ bhaviṣyasi. || 48 ||

Pūro¹⁾ tvam pratipadyasva pāpmānam jarayā saha, |

cf. 51, 23 (jarā valī²⁾ ca mām tāta palitāni ca paryaguḥ³⁾. || 49 ||

[Kāvyaśy-Ōśanasah śāpān, na ca tṛpto 'smi yauvane, |
kam¹⁾ cit kālam careyam vai viṣayāu vayasā tava. || 50 ||

pūrṇe varṣasahasre tu¹⁾ pratid²⁾ āśyāmi yauvanam |

svam caiva pratipatsyāmi³⁾ pāpmānam jarayā saha. || 51 ||

evam uktaḥ pratyuvāca Pūruḥ¹⁾ pitaram añjasa: |

yathāttha¹⁾ tvam²⁾, mahārāja,

yathā tu¹⁾ manyase, tāta,

tat kariṣyāmi te vacaḥ, || 52 ||

kariṣyāmi tathaiva ca, || 52 ||

pratipatsyāmi¹⁾ te rājan pāpmānam jarayā saha. |

grhāṇa yauvanam mattasā cara kāmān yathēpsitān, || 53 ||

jarayāham praticchanno vayorūpadharas tava |

yauvanam bhavate dattvā cariṣyāmi yathārthavat¹⁾. || 54 ||

46^a = Mh. I. 3489^a; Mhk. I. 78.24^a;

Mt. 33.22^a. 1) Mh.Mhk. śiśu-

vad ā-

46^a = Bđ. II. 68.52^b; Vā. 93.52^a.

1) Vā. śiśur aham tāta.

46^b = Bđ. II. 68.53^a; Mh. I. 3489^b; Mhk. I. 78.24^b; Mt. 33.22^b; Vā. 93.52^b.

1) Bđ. juhomi; Vā.T. bhajāmi. 2) Mh.Mhk.Mt. ca. 3) Vā.T.

mahārāja.

47 = Bđ. II. 68.53^b, 54^a; Mh. I. 3490; Mhk. 78.25; Mt. 33.23; Vā. 93.53.

1) Mh.Mhk. yat. 2) Mh.Mhk. tvayā proktas; Mt. tvayōkto yas.

3) Vā.T. te. 4) Mh.Mhk. -lapsyase; Mt. -padyase; Vā. -patsyate.

48 = Bđ. II. 68.54^b, 55^a; Mh. I. 3491; Mhk. I. 78.26; Mt. 33.24; Vā. 93.54.

1) Mh.Mhk.V.Mt. prajāś. 2) Mhk. -vana-. 3) Mh.Mhk. -ṣyanty;

Mt. vinaśyanti hy. 4) Vā. atas. 5) Mt. -kandanagatas. 6) Bđ.

vāpy. 7) Vā. eva.

49 = Bđ. II. 68.55^b, 56^a; Mh. I. 3493^b, 3492^b; Mhk. I. 78.29^b, 28^b; Mt. 33

25^a, 26^a; Vā. 93.55. 1) Vā. Puro. 2) Bđ.Mhk.Vā. jarāvali.

3) Bđ.-yuh.

50 = Bđ. II. 68.56^b, 57^a; Mh. I. 3493^a; Mhk. I. 78.29^a; Mt. 33.26^b, 27^a.

Vā. 93.56. 1) Mt. kim-

51 = Bđ. II. 68.57^b, 58^a; Mh. I. 3494; Mhk. I. 78.30; Mt. 33.28^b; Vā. 93.57.

1) Bđ.Vā. te. 2) Mh.Mhk. punar. 3) Bđ.Mt.T. patsye 'ham.

52^a = Bđ. II. 68.58^b; Mh. I. 3495^a; Mhk. I. 78.31^a; Mt. 33.29^a; Vā. 93.58^a.

1) Bđ.Vā. putrah.

52^b = Mh. I. 3495^b; Mhk. I. 78.31^b;

Mt. 33.29^b. 1) Mhk.V. yad

āttha. 2) Mh.Mhk. mām.

52^b = Bđ. II. 68.59^a; Vā. 93.58^b.

1) Vā. yathānu.

53 = Bđ. II. 68.59^b, 60^a; Mh. I. 3496; Mhk. I. 78.34; Mt. 33.29; Vā. 93.59.

1) Bđ. pratipatsye ca.

54 = Bđ. II. 68.60^b, 61^a; Mh. I. 3497; Mhk. I. 78.35; Mt. 33.30; Vā. 93.60.

1) Mh.Mhk. yathāttha mām; Mt. yathēcchayā.

Yayātir uvāca :

Pūro¹⁾ prito 'smi, *bhadraṃ te*²⁾, pritaś³⁾ cēdam⁴⁾ dadāmi te |
 sarvakāmasamrddhā te prajā rāje bhaviṣyati⁵⁾. || 55 ||
 evam ukvā¹⁾ *Yayātis tu*²⁾ | Pūror¹⁾ anumato rāja
 smṛtvā Kāvyaṃ³⁾ *mahāvratam*⁴⁾ | Yayātiḥ sva²⁾jarām tataḥ |
 samkrāmayāmāsa jarāṃ samkrāmayāmāsa tadā
 tadā *Pūrau*⁵⁾ mahātmani || 56 || prasādād Bhārgavasya tu. || 56 ||
 Paurave¹⁾nātha vayasā Yayātir Nahuṣātmanajāḥ |
 pritiyukto nara²⁾śreṣṭhaś cacāra viṣayān *svakān*³⁾. || 57 ||
 yathakāmaṃ yathotsāhaṃ yathākālam yathāsukham |
 dharmāvirodhī¹⁾ rājendro²⁾ yathārhati³⁾ sa eva hi⁴⁾. || 58 ||
 devān atarpayad yajñaiḥ *pitṛṇ śrāddhais tathaiva ca*¹⁾ |
 dīnān²⁾ anu³⁾grahair iṣṭaiḥ kāmāis ca dvijasattamān || 59 ||
 atithī¹⁾ annapānaiś ca *vaiśyāms*¹⁾ ca pari²⁾pālanaḥ |
 ānṛsamśyena śūdrāms ca dasyūn samnigrahṇa³⁾ ca, || 60 ||
 dharmeṇa ca prajāḥ sarvā yathāvad anurañjayan |
 Yayātiḥ pālayāmāsa sākṣād Indra ivāparaḥ. || 61 ||
 sa rāja śimhavikrānto yuvā viṣayagocaraḥ |
 avirodhena dharmasya cacāra sukham uttamam, || 62 ||
 sa mārgamāṇaḥ kāmānām antaṃ¹⁾ *nṛpatisattamaḥ*²⁾ |
 Viśvācyā sahito reme *vane Caitrarathe prabhūḥ*³⁾. || 63 ||

55 = Bđ. II. 68.61^b, 62^a; Mh. I. 3498; Mhk. I. 78.36; Mt. 33.31; Vā. 93.61.

1) Vā. Puro. 2) Mh.Mhk. te vatsa. 3) Mt. varam. 4) Mt. cēmam.

5) Mt.T. -samrddhbārthā bhaviṣyati tava prajā.

56 = Mh. I. 3499; Mhk. I. 78.37; Mt. 34.1. 56 = Bđ. II. 68.62^b, 63^a; Vā. 93.62.

34.1. 1) Mt. uktaś. 2) Mt. sa

1) Vā. Puror. 2) Vā.T. svām.

rājarṣiḥ. 3) Mt. Kāvyaṃ smṛtvā.

4) Mh.Mhk. mahātapaḥ.

5) Mt. putre.

57 = Bđ. II. 68.63^b, 64^a; Mh. I. 3500; Mhk. I. 79.1ac; Mt. 34.2; Vā. 93.63.

1) Bđ. gaurave; Vā.T. yauvane-. 2) Mh.Mhk. nṛpa-. 3) Mh. Mhk.Mt. priyān.

58 = Bđ. II. 68.64^b, 65^a; Mh. I. 3501; Mhk. I. 79.2; Mt. 34.3; Vā. 93.64.

1) Mh.Mhk. -viruddhaṃ; Mt. -viruddhān; Vā. -virodhād. 2) Mh. -ndra. 3) Bđ. yathāśakti. 4) Mhk. yathā bhavati so 'nvabhūt.

59 = Bđ. II. 68.65^b, 66^a; Mh. I. 3502; Mhk. I. 79.3; Mt. 34.4; Vā. 93.65.

1) Mh.Mhk. śrāddhais tadvat pitṛṇ api; Mt. śrāddhair api pitṛ- mahān. 2) Bđ. dārān. 3) Vā. -nāms cānu-.

60 = Bđ. II. 68.66^b, 67^a; Mh. I. 3503; Mhk. I. 79.4; Mt. 34.5; Vā. 93.66.

1) Mh.Mhk.Mt. viśaś. 2) Mt. prati-. 3) Mt. nigrahaṇena.

61 = Bđ. II. 68.67^b, 68^a; Mh. I. 3504; Mhk. I. 79.5; Mt. 34.6; Vā. 93.67.

62 = Bđ. II. 68.68^b, 69^a; Mh. I. 3505; Mhk. I. 79.6; Mt. 34.7; Vā. 93.68.

63 = Bđ. II. 68.69^b, 70^a; Br. 12.37; H. 1636; Mh. I. 3508a = b; Mhk. I.

79.9a = b; Vā. 93.69. 1) Bđ. atad-; Vā. anta-. 2) Bđ. Vā. -doṣāni- darsānāt; H. Bharatasattama. 3) Bđ.Vā. Vaibhṛaje Nandane vane; Mh.Mhk. vyabhṛajan Nandane vane.

yadā tv a¹trptaḥ kāmeṣu²) | apaśyat sa yadā tān¹) vai
 bhogeṣu ca narādhipaḥ, | vardhamānān²) nṛpas, tadā |
 tadā Pūroḥ³) sakāśād vai | gatvā Pūroḥ³) sakāśam vai
 svām jarām pratyapadyata. || 64 || svām jarām pratyapadyata. || 64 ||
 sa samprāpya¹) tu tān²) kāmāms trptaḥ khinnaś ca pārthivaḥ |
 kālam varṣasahasraṃ vai³) sasmāra manujādhipaḥ. || 65 ||
 pariśamkhyāya¹) kālajñāḥ²) kalāḥ³) kaṣṭhās tathaiiva ca⁴) |
 pūrṇam matvā tataḥ kālam Pūruḥ⁵) putram uvāca ha: || 66 ||
 yathāsukhaṃ¹) yathotsāham yathākālam²) arimḍama |
 sevitā viṣayāḥ putra yauvanena mayā tava. || 67 ||
 Pūro¹) pṛito 'smi, bhadrāṃ te, gr̥hāṇa tvam²) svayauvanam |
 rājyaṃ ca tvam³) gr̥haṇēdam⁴). tvam hi me priyakṛt sutah. || 68 ||
 pratipede jarām rājā Yayātir Nahuṣātmajaḥ¹), |
 yauvanam pratipede ca²) Pūruḥ³) svam punar ātmanaḥ. || 69 ||
 abhiṣektukāmaṃ ca nṛpaṃ¹) Pūruḥ²) putram kaṇīyasam |
 brāhmaṇapramukhā varṇā idam vacanam abruvan: || 70 ||
 katham Śukrasya naptāram¹) Devayānyāḥ sutam prabho |
 jyeṣṭham²) Yadum atikramya rājyaṃ³) Pūroḥ⁴) pradāsyasi⁵)? || 71 ||
 Yadur¹) jyeṣṭhas²) tava suto, jātas tam anu Turvasuḥ³), |
 Śarmiṣṭhāyāḥ suto Druhyas⁴), tato 'nuḥ⁵) Pūruḥ⁶) eva ca. || 72 ||

64 = Br. 12.38; H. 1637. 1) Br. yadā
 ca. 2) H. kāmānām. 3) Br.T.
 Puroḥ.

64 = Bḍ. II. 68.70^b, 71^a; Vā. 93.70.
 1) Vā. tān. 2) Vā. -mānān.
 3) Vā. Puroḥ.

65 = Bḍ. II. 68.71^b, 72^a; Mh. I. 3506; Mhk. I. 79.7; Mt. 34.8; Vā. 93.71.
 1) Bḍ. samprāpya sa. 2) Mh.Mhk.Mt. śubhān. 3) Mh.Mhk.Mt.
 hasrāntam.

66 = Bḍ. II. 68.72^b, 73^a; Mh. I. 3507^a, 3509^b; Mhk. I. 79.8^a, 10^b; Mt. 34.9;
 Vā. 93.72. 1) Mt. paricintya sa. 2) Bḍ. kāle ca; Vā. kālam ca.
 3) Mt.Vā. kalā-. 4) Mh.Mhk.Mt. āś ca vīryavān. 5) Vā. Purum.

67 = Bḍ. II. 68.73^b, 74^a; Mh. I. 3510; Mhk. I. 79.11; Mt. 34.12; Vā. 93.73.
 1) Mh.Mhk. yathākāmam. 2) Mt. -kāmam.

68 = Bḍ. II. 68.74^b, 75^a; Mh. I. 3516; Mhk. I. 79.17; Mt. 34.13; Vā. 93.74.
 1) Vā. Puro. 2) Mh.Mhk.Mt. gr̥haṇēdam. 3) Mh.Mhk. cēdam;
 Mt. caiva. 4) Mh.Mhk. gr̥hāṇa tvam.

69 = Bḍ. II. 68.75^b, 76^a; Mh. I. 3517; Mhk. I. 79.18; Mt. 34.14; Vā. 93.75.
 1) Mh.Mhk.Mt. Nahuṣas tadā. 2) Mt. sa. 3) Vā. Pu.

70 = Bḍ. II. 68.76^b, 77^a; L. 66.81; Mh. 3518; Mhk. I. 79.19; Mt. 34.15; Vā.
 93.76. 1) Mh.Mhk. nṛpatiṃ. 2) Vā. Pu.

71 = Bḍ. II. 68.77^b, 78^a; L. 66.82; Mh. I. 3519; Mhk. I. 79.20; Mt. 34.16;
 Vā. 93.77. 1) Mt. dauhitram. 2) Vā. śreṣṭham. 3) L. kaṇīyān;
 Vā. Puro. 4) L.Vā. rājyaṃ; Bḍ. dāsyasi. 5) Bḍ. Pūrave; L.
 arhati; Mh.Mhk. prayacchasi.

72 = Bḍ. II. 68.78^b, 79^a; Mh. I. 3520; Mhk. I. 79.21; Mt. 34.17; Vā. 93.78.
 1) Mt. jyeṣṭho. 2) Mt. Yadus. 3) Mt. sutas Turvasus tad anan-
 taram. 4) Vā. Druhyas. 5) Mt. tathānuḥ. 6) Vā. Purur.

katham jyeṣṭhān¹⁾ atikramya kaniyān rājyam arhati, |
etat²⁾ sambodhayāmas³⁾ tvām, dharmam samanupālaya⁴⁾! || 73 ||

Yayātir uvāca:

bṛāhṃaṇapramukhā varṇāḥ sarve śrīvantu me vacaḥ, |
jyeṣṭham prati yathā¹⁾ rājyam na deyam me kathamcana. || 74 ||
mātāpitror vacanakṛd dhitaḥ¹⁾ putraḥ²⁾ prasasyate³⁾, |
mama jyeṣṭhena Yadunā niyogo nānupālitaḥ. || 75 ||
pratikūlah pitur yaś ca¹⁾, na sa²⁾ putraḥ sātām mataḥ, |
sa putraḥ, putravad yaś ca³⁾ vartate pitṛmātṛṣu⁴⁾. || 76 ||
Yadunāham avajñātas tathā Turvasunāpi ca¹⁾ |
Druhyunā²⁾ c-Ānunā caiva³⁾ mayy⁴⁾ avajñā kṛtā bhṛṣam. || 77 ||
Pūruṇā¹⁾ tu²⁾ kṛtam vākyaṃ mānitaṃ³⁾ ca viśeṣataḥ, |
kaniyān mama dāyādo, jarā yena dhṛtā⁴⁾ mama. || 78 ||
sarve¹⁾ kāmā²⁾ mama³⁾ kṛtāḥ Pū⁴⁾ruṇā putrarūpiṇā⁵⁾, |
Śukreṇa ca varo dattaḥ⁶⁾ Kāvyen-Ōśanasā svayam: || 79 ||
putro yas tvānuvarteta, sa rājā pṛthivīpate¹⁾! |
bhavato 'numato 'py evaṃ²⁾ Pūrū rājye 'bhiṣicyatām³⁾. || 80 ||
prajā (prakṛtaya) ūcuḥ:
yaḥ putro guṇasampanno mātāpitror hitaḥ sadā, |

- 73 = Bḍ. II. 68.79b, 80a; L. 66.83 = b; Mh. I. 3521; Mhk. I. 79.23; Mt. 34.18; Vā. 93.79. 1) Mt. jyeṣṭham. 2) Bḍ. sutaḥ; L. ete; Vā.T. dharmato; V. ataḥ; suta. 3) Vā.T. bodhayāmi; V. sambodhayāmi. 4) L. dharmam ca anupālaya; Mh. -mam tvam pratipālaya; Mt. svadharmam anupālaya.
- 74 = Bḍ. II. 68.80b, 81a; L. 67.1; Mh. I. 3522; Mhk. I. 79.23; Mt. 34.19; Vā. 93.80. 1) Mt.T. yato.
- 75 = Mḍ. II. 68.81b, 82a; L. 67.3a, 2a; Mh. I. 3524a, 3523a; Mhk. I. 79.25a, 24a; Mt. 34.21a, 20a; Vā. 93.81. 1) Bḍ. viraḥ; L. -kṛt sadbhīḥ; Vā. dhita-. 2) Mh.Mhk.Mt. pathyaś. 3) Mh.Mhk.Mt. ca yaḥ sutaḥ.
- 76 = Bḍ. II. 68.82b, 83a; L. 67.2b, 1b; Mh. I. 3523b, 3524b; Mhk. I. 79.24b, 25b; Mt. 34.20b, 21b; Vā. 93.82. 1) L. pratikūlamatiś caiva. 2) L. sva-. 3) L. yas tu. 4) L. mātṛpitṛṣu.
- 77 = Bḍ. II. 68.83b, 84a; L. 67.4; Mh. I. 3525; Mhk. I. 79.26; Mt. 34.22; Vā. 93.83. 1) Mt. vā. 2) L.Vā. Druhyena. 3) L.Mt.Vā. caivam. 4) L.Mt.T.Vā. apy.
- 78 = Bḍ. II. 68.84b, 85a; L. 67.5; Mh. I. 3526; Mhk. I. 79.27; Mt. 34.23; Vā. 93.84ab. 1) Vā. Pu-. 2) L. ca; Mt. me. 3) Bḍ.L.Vā. mānitaś. 4) Mh.Mhk. dhṛtā yena jarā.
- 79 = Bḍ. II. 68.85b, 86a; L. 67.7a = b; Mh. I. 3527; Mhk. I. 79.28; Mt. 34.24; Vā. 93.84c, 85a. 1) Mh.Mhk.Mt. mama; Vā. sarva-. 2) Mh.Mhk.Mt. Vā. -kāmāḥ. 3) Mh.Mhk.Mt. sa ca kṛtāḥ; Vā. sarva-. 4) Vā. -taḥ Pu-. 5) Bḍ. puṇyakāriṇā; Mh.Mhk. mitrarūpiṇā; Vā. putrakāriṇā. 6) Mh. datto.
- 80 = Bḍ. II. 68.86b, 87a; L. 67.7bc; Mh. I. 3528; Mhk. I. 79.29; Mt. 34.25; Vā. 93.85b, 86a. 1) Bḍ. tu mahāmate; L. sa te rājyadharaḥ tv itī; Mt. -patīḥ; Vā. te mahāmate. 2) L. -vanto 'py anujānantu; Mh. -vato 'nunayāmy evaṃ; Mt. -vantaḥ pratijānantu. 3) L. -ṣicyate.

| sarvam arhati¹) kalyāṇam kaniyān api sa prabhuḥ²). || 81 ||
 arhaḥ¹) Pūrur²) idaṃ rājyam³), yaḥ priyaḥ⁴) priyakṛt⁵) tava, |
 varadānena Śukrasya na śakyam vaktum⁶) uttaram⁷). || 82 ||
 pauraṅganapadais¹) tuṣṭair ity ukto²) Nāhuṣas tadā. |
 abhiścya³) tataḥ⁴) Pūrum⁵) rāje sve⁶) sutam ātmanaḥ⁷) || 83 ||

diśi dakṣiṇapūrvasyāṃ Turvasuṃ tu nyaveśayat¹), |
 diśi pūrvottarasyāṃ tu¹) | dakṣiṇāparato¹) rājā
 Yaduṃ jyestham nyayojayat, | Yaduṃ jy²estham nyaveśayat³),
 [madhye Pūrum²) ca rājanam | || 84 ||
 abhyaścīcat sa Nāhuṣaḥ. || 84 ||

pratīcyaṃ uttarasyāṃ ca¹) Druhyuṃ²) c-Ānuṃ ca tāv ubhau³). |
 saptadvīpāṃ Yayātis tu jītvā pṛthivīm sasāgarām |
 vyabhajat⁴) pañcadhā rājā⁵) putrebhyo⁶) Nāhuṣas tadā. || 85 ||
 tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapattanā¹) |
 yathāpradeśaṃ dharmajñair²) dharmeṇa prati³pālyate. || 86 ||
 [prajāś teṣāṃ purastāt tu | evaṃ vibhajya pṛthivīm
 vakṣyāmi munisattamaḥ¹). |] | putrebhyo Nāhuṣas tadā |
 putrasaṃkrāmītaśrīś tu
 pṛtīmān abhavan nṛpaḥ¹). || 86i ||

81 = Bḍ. II. 68.87^b, 88^a; L. 67.8; Mh. I. 3529; Mhk. I. 79.30; Mt. 34.26;
 Vā. 93.86^{bc}. 1) Mt. so 'rhati. 2) Mh.Mhk. sattamaḥ.

82 = Bḍ. II. 68.88^b, 89^a; L. 67.9; Mh. I. 3530; Mhk. I. 79.31; Mt. 34.27;
 Vā. 93.87. 1) Bḍ. arho 'sya; L Mt. arham. 2) Bḍ. Pūrū; Mt.
 Pūrō; Vā. Pu-. 3) Bḍ. -rū rājyasya. 4) L. suto; Mh.Mhk. sutah.
 5) L. vākyaḥ. 6) L. kartum. 7) L. anyathā.

83 = Bḍ. II. 68.89^b, 90^a; L. 67.10; Mh. I. 3531; Mhk. I. 79.32; Mt. 34.28;
 Vā. 93.88. 1) L. evaṃ jānapadais. 2) Bḍ. ukte. 3) Mh. abhya-
 ścīcat. 4) L. tato. 5) L. rāje; Vā. Purum. 6) Bḍ. sa rāje;
 L. Pūrum sa; Mt.T. r. sva-; Vā. svarāje. 7) Mt. ātmajam.

84^a = Bḍ. II. 64.90^b; Br. 12.20^a; H. 1617^b; Kū. 22.10^a; L. 67.11^a; Vā. 93.89^a;
 Vi. IV. 10.17^a. 1) Br.H. matimān nṛpaḥ; Kū.L. putram ādiśat;
 Vi. praty athādiśat.

84^{bc} = Br. 12.19; H. 1618^b, 1619^a.

1) Br. Yayātir diśi pūrvasyāṃ.
 2) H. śr-. 3) Br. Pu-.

84^b = Bḍ. II. 68.91^a; Kū. 22.10^b; L.
 67.11^b; Vā. 93.89^b. 1) Kū. -pa-
 raṇo; L. -nāyām atho. 2) Kū.
 Vā.T. śr-. 3) Kū.L. nyayojayat.

85 = Bḍ. II. 68.91^b, 92; Br. 12.18 = bc; H. 1618^a, 1616^b, 1617^a; Kū. 22.11^a = a;
 L. 67.12, 13^a; Vā. 93.90; Vi. IV. 10.17^b = a. 1) Kū. -rāyāṃ ca; L.
 tu. 2) L. -yam; Vi. ca tathā Druhyuṃ. 3) H. ca Nāhuṣaḥ; Kū.
 akalpayat; Vi. dakṣiṇāpathato Yaduṃ. 4) Br. vibhajya 5) Br.
 rājyam; L. -jac ca tridhā rājyam. 6) Br.H. putrāṇam.

86 = Bḍ. II. 68.92; Br. 12.20^b, 21^a; H. 1619^b, 1620^a; Kū. 22.11^b = a; Vā.
 93.91. 1) Kū. dharmataḥ paripalitā. 2) Br.H. adyāpi. 3) H. pari-

[] = Br. 12.21^b; H. 1620^b.

nṛpasattama.

1) H. 86i = Bḍ. II. 68.94; L. 67.13^b = b; Vā.
 93.92. 1) L. harṣanirbharamānasah.

dhanur nyasya pṛṣatkāms' ca pañcabhiḥ puruṣarśabhāiḥ¹⁾ |
jarāvān²⁾ abhavad rājā bhāram āveśya bandhuṣu. || 87 ||

| nikṣiptaśāstrāḥ pṛthivīm nirikṣya¹⁾ pṛthivīpatih |
| pṛitimān abhavad rājā Yayātir aparājitaḥ. || 87i ||

atra¹⁾ gāthā mahārajña²⁾ pura³⁾ gītā⁴⁾ Yayātinā, |
yābhiḥ pratyāharet⁵⁾ kāmān⁶⁾ sarvaśo 'ngāni⁷⁾ kūrnavat⁸⁾: || 88 ||
na jātu kāmāḥ kāmānām upabhogena śāmyati, |
haviṣā kṛṣṇavartmēva bhūya evābbhivardhate. || 89 ||
yat pṛthivyām vṛthiyavaṃ¹⁾ hiraṇyaṃ paśavaḥ striyaḥ, |
nālam ekasya tat sarvam²⁾, iti kṛtvā³⁾ na muhyati⁴⁾. || 90 ||
yadā na kurute bhāvaṃ¹⁾ sarvabhūteṣu pāpakam²⁾ |
karmaṇā manasā vācā, brahma sampadyate tadā³⁾. || 91 ||
yadā paran¹⁾ na bibheti, yadā²⁾ cāsmāu³⁾ na bibhyati, |
yadā nēcchati⁴⁾, na dveṣṭi, brahma sampadyate tadā. || 92 ||
yā dustyajā durmatibhir, yā na jīryati jīryataḥ, |
yo 'sau¹⁾ prāṇāntiko rogas²⁾, tam iṣṇam tyajataḥ sukham³⁾. || 93 ||
jīryanti jīryataḥ keśā, dantā jīryanti jīryataḥ, |

87 = Bḍ. II. 68.95; Br. 12.22; L. 67.14a = b; H. 1621; Vā. 93.93.

1) Bḍ.Vā. rājyaṃ caiva suteṣu tu. 2) Bḍ.L.Vā. pṛitimān.

| 87i = Br. 12.23; H. 1622. 1) Br. cacāra.

88 = Bḍ. II. 68.96; Br. 12.39; H. 1638; L. 67.14^b, 15^a; Vā. 93.94. 1) Br.

yatra; H. tatra. 2) Br. munīśreṣṭhā; H. mahārāja. 3) Br. gītāḥ;

H. ṣṛṇu. 4) Br. kila; H. gītā. 5) Vā. yo 'bhipratyāharan.

6) Bḍ. -māt. 7) Bḍ.Vā. kūrmo 'ngāniva; L. -to 'rigāni. 8) Bḍ.

Vā. sarvaśaḥ.

89 = Bḍ. II. 68.97; Br. 12.40; H. 1639; L. 8.25.67.16; Mh. I. 3174, 3511.

Mhk. I. 79.12; Mt. 34.10; Vā. 93.95; Vi. IV. 10.9.

90 = Bḍ. II. 68.98; Br. 12.41; H. 1640; L. 67.17; Mh. I. 3175, 3512; Mhk.

I. 79.13; Mt. 34.11; Vā. 93.96; Vi. IV. 10.10. 1) H. yat pṛthivyā;

Mh. I. 3175^a pṛthivī ratnasampūrṇā. 2) Mh. I. 3512; Mhk.Vi. eka-

syāpi na paryāptam. 3) Bḍ.Vā. iti paśyaṃ; L.Mh. I. 3175^b Mt.

iti matvā; Mh. I. 3512^b, Mhk. tasmāt iṣṇam; Vi. tad ity atirṣam.

4) L.Mh. I. 3175^b Mt. śamaṃ vrajet; Mh. I. 3512 parityajet; Vi.

tyajet.

91 = Bḍ. II. 68.99; Br. 12.42; H. 1641; L. 67.18; Mh. I. 3176; Vā. 93.97;

Vi. IV. 10.11^{a(b)}. 1) Br.H. yadā bhāvaṃ na kurute; Mh. pāpam;

Vā yadā tu k. bh. 2) Bḍ. -teṣv amaṅgalam; Mh. -su. karhicit.

3) Vi. samadṛṣṭes tadā puṃsaḥ sarvā eva sukhā diśaḥ.

92 = Bḍ. II. 68.100; Br. 12.43; H. 1642; L. 67.19; Mh. I. 3177; Vā. 93.98.

1) Br. tebhyo; H. -dānyebhyo; Mh. cāyam. 2) L. pare. 3) Bḍ.

-ānyasmān; Vā. tv asmāu. 4) L. yadā na ninden.

93 = Bḍ. II. 68.101; Br. 12.44; H. 1643; L. 67.20; Mh. I. 3513; Mhk. I. 79.14;

Vā. 93.99; Vi. IV. 10.12^{a(b)}. 1) Bḍ yaiṣā; Vā. doṣaḥ. 2) Vā rāgas.

3) Vi. tam iṣṇam samtyajan prājñāḥ sukhenaiḥ abhipūryate.

dhanāśā jivitāśā¹⁾ ca jīryato 'pi na jīryati. || 94 ||
 yac ca kāmasukhaṃ loke, yac ca divyaṃ mahat sukhaṃ, |
 tṛṣṇānakṣayasukhasyaitat²⁾ kalām nārhati ṣoḍaśim³⁾. || 95 ||
 [pūrṇaṃ varṣasahasraṃ me viṣayāsaktacetasaḥ, |
 tathāpy anudinaṃ tṛṣṇā mamaiteṣv abhi¹⁾jāyate. || 95¹ ||
 tasmād enām¹⁾ ahaṃ tyaktvā brahmaṇy ādhāya mānasam |
 nirdvandvo nirmamo bhūtvā carīṣyāmi mṛgaiḥ saha. || 95² ||
 evam uktvā sa rājarsih sadāraḥ praviśad¹⁾ vanam |
 kālena mahatā cāpi¹⁾
 cacāra vipulaṃ tapaḥ. || 96 ||
 Bhrgutuṅge tapas¹⁾ tīrtvā²⁾ |
 tapaso 'nte mahāyāsāḥ |
 anaśnan deham utsrjya |
 sadāraḥ svargam āptavān. || 97 ||
 tasya vaṃśe munisreṣṭhāḥ¹⁾ |
 pañca rājarsisattamāḥ, |
 yair vyāptā pṛthivī kṛtsnā¹⁾ sūryasyēva gabhastibhiḥ²⁾. || 98 ||
 dhanyaḥ¹⁾ prajāvān āyuṣmān kīrtināṃś ca bhaven naraḥ |
 Yayātes²⁾ caritaṃ puṇyam³⁾ paṭhañ⁴⁾ śrṇvan dvijottamaḥ⁵⁾. || 99 ||

94 = Bḍ. II. 68.102; Br. 12.45; H. 1644; L. 67.21^a, 22^b; Vā. 93.100; Vi. IV. 10.13. 1) Bḍ.L.Vā.Vi. jivitāśā dhanāśā.

95 = Bḍ. II. 68.103; Br. 12.46; H. 1645; L. 67.23; Vā. 93.101. 1) Bḍ. kṛṣ-. 2) Br.H. -syaitate. 3) Br. nārhati ṣoḍaśim kalām; H. nārhatāḥ ṣoḍaśim kalām.

95¹ = Mh. I. 3514; Mhk. I. 79.15; Vi. IV. 10.14. 1) Vi. eva j-.

95² = Mh. I. 3515; Mhk. I. 79.16; Vi. IV. 10.15. 1) Vi. etām.

96^a = Bḍ. II. 68.104^a; Br. 12.47^a; H. 1646^a; L. 67.24^a; Vā. 93.102^a.

1) Bḍ.Vā. prasthito.

96^b = Br. 12.47^b; H. 1646^b 1) Br. cāyam.

97 = Br. 12.48; H. 1647. 1) Br.T. gatim. 2) Br.T. prāpa; V. cīrtvā.

97 = Bḍ. II. 68.104^b, 105^a; L. 67.24^b, 25^a; Vā. 93.102^{bc}. 1) L. sādha-yitvā tv anaśanam; Vā. vṛta-taśatam. 2) L. sadāraḥ.

98^a = Br. 12.49^a; H. 1648^a. 1) H. mahārāja.

98^a = Bḍ. II. 68.105^b; L. 67.25^b; Vā. 93.103^a.

98^b = Bḍ. II. 68.106^a; Br. 12.49^b; H. 1648^b; L. 67.26^a; Vā. 93.103^b. 1) Br.H. sarvā. 2) L. marīcibhiḥ.

99 = Bḍ. II. 68.106^b, 107; Br. 12.51; H. 1650; L. 67.26^b, 27^a; Vā. 93.104.

1) Br. susthaḥ; H. svasthaḥ; L. dhanī. 2) Br.L. Yayāti-

3) Bḍ.Vā. sarvaṃ; Br. nityam. 4) Br. idaṃ. 5) H. narādhīpa;

L. -vaṃś ca buddhimān; Vā. -maḥ.

Textgruppe II.

A.

(Mt. 23.1—47; P.1 I. 12.1—42; P.2 V. 12.1—51.)

<p>Somaḥ pitṛṇām adhipaḥ, kathaṃ śāstraviśārada tadvamśe ke tu¹) rājāno babhūvuḥ kirtivardhanāḥ? 1 sūta (Pulastya uvāca): ādiṣṭo Brahmaṇā pūrvam Atriḥ sarga¹vidhau purā anuttaram²) nāma tapaḥ sṛṣṭyartham taptavān pra³bhuḥ. 2 yad ānandakaram brahma jagatkleśavi¹nāśanam Brahma-Viṣṇv-Arka-Rudrāṇām²) abhyantaram atīndriyam, 3 śāntikṛc chāntamanasas, tad antar nayane sthitam māhātmyāt tapasā viprah paramānandakāarakam 4 yasmād Umāpatiḥ sārđham Umayā tam adhiṣṭhitaḥ tam dṛṣṭvā caṣṭamāmsena, tasnāt Somo 'bhavac ch śuḥ. 5 adhaḥ susrāva netrābhyām dhāma tac eāmbusambhavam dyotayad¹) viśvam akhilam jyotsnayā sacarācaram. 6 tad diśo jagṛḥus tatra¹) stīrūpena suteccayā²), </p>	<p>Somavamśaḥ kathaṃ jātaḥ sarvasāstraviśārada¹), śāntim kṛtvā tu¹) manasā tad-Ātriḥ²) samyame sthitaḥ māhātmyam tapaso vāpi paramānandakāarakam. 4 yasmād Vamśapatiḥ sārđham samaye tad adhiṣṭhitaḥ¹) tam dṛṣṭvā ceṣṭamānena²), tasnāt Somo 'bhavad vibhuḥ. 5 atha su-rāva netrābhyām jalam tatr-Ātrisambhavam </p>
---	--

1^a = Mt. 23.1^a.1^a = P.1 I. 12.1^a; P.2 V. 12.1^a.

1) P.1 kathayātra viśārada.

1^b = Mt. 23.1^b; P.1 I. 12.1^b; P.2 V. 12.1^b. 1) Mt.T. vamśyā ye ca.

2 = Mt. 23.2; P.1 I. 12.2; P.2 V. 12.2. 1) P.2 sarva-. 2) Mt. anuttaramam; P.1 anantaram 3) P.1 P.2 vi-.

3 = Mt. 23.3; P.1 I. 12.3; P.2 V. 12.3. 1) P.1 bhagavan kleśa-; P.2 bhagavān kleśa-. 2) P.1 Brahma-Rudr-Ēndra-Sūryāṇām.

4 = Mt. 23.4.

4 = P.1 I. 12.4; P.2 V. 12.4. 1) P.1 kṛtvātma-. 2) P.1 tad Atriḥ.

5 = Mt. 23.5.

5 = P.1 I. 12.5; P.2 V. 12.5. 1) P.1 -ṣṭhitaḥ 2) P.1 caṣṭasomena.

6^a = Mt. 23.6^a.6^a = P.1 I. 12.6^a; P.2 V. 12.6^a.6^b = Mt. 23.6^b; P.1 I. 12.6^b; P.2 V. 12.6^b. 1) Mt. dīpayan; V. -yad7^a = Mt. 23.7^a; P.1 I. 12.7^a; P.2 V. 12.7^a. 1) Mt. -hur dhāma. 2) P.1 -penāśahṛccayāḥ.

garbho bhūtvôdare tāsām | garbho 'bhūd u'dare tāsām
 āsthito 'bdaśatratrayau. || 7 || | śhitaḥ so 'py Atrisambhavaḥ. || 7 ||
 āśās ca¹⁾ mumucur garbham aśaktā dīraṇe²⁾, tataḥ |
 samādāyātha taṃ garbham ekikṛtya Caturmukhaḥ || 8 ||
 yuvānam akarod Brahmā sarvāyudhadharam naram. |
 syandane 'tha sahasrāśve¹⁾ ved²⁾śaktimaye prabhuḥ || 9 ||
 āropya lokam anayad ātmīyaṃ sa Pitāmahaḥ. |
 tatra¹⁾ brahmaṛṣibhiḥ proktam: aśmatsvāmī bhavatv ayam! || 10 ||
 ṛṣibhir devagandharvair *apsarobhis*¹⁾ tathaiva ca |
 tuṣṭuve sāma²⁾daivatyaiv Brahmādyair³⁾ vedasamgrahaḥ⁴⁾. || 11 ||
 stū, amānasya tasyābhūd adhiko dhāmasambhavaḥ¹⁾, |
 tejovitānād abhavad bhuvī divyauśadhīgaṇaḥ. || 12 ||
 taddiptir adhikā tasmād rātrau bhavati sarvadā, |
 tenausadhīśaḥ Somo 'bhūd dvijeśās cāpi gadyate¹⁾. || 13 ||
 vedadhāmarasaṃ cāpi | vedadhāmā rasaṃ cāyaṃ
 yad idaṃ caudramāṇḍalam, | yad idaṃ maṇḍalam śubham, |
 kṣīyate vardhate caiva śukle kṣṇe ca sarvadā. || 14 ||
 viṃśatim ca tathā sapta Dakṣaḥ Prācetaso dadau |
 rūpalāvanyasamyuktās tasmai kanyāḥ suvarcasāḥ. || 15 ||
 tataḥ padma'sahasrāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu |
 tapāś cacāra²⁾ Śītāṃśur Viṣṇudhyānaikatatparaḥ. || 16 ||
 tatas tuṣṭas tu¹⁾ bhagavāms tasmai Nārāyaṇo Hariḥ |
 varaṃ vṛṇīṣva cō²⁾vāca paramātmā Janārdanaḥ. || 17 ||
 tato vavre varaṃ¹⁾ Somaḥ: Śakralokaṃ²⁾ jayāmy³⁾ aham, |
 pratyakṣam eva bhoktāro bhavantu mama mandire || 18 ||

7b = Mt. 23.7b.

7b = P.1 I. 12.7b; P.2 V. 12.7b.

1) P.1 bhūtvô-.

8 = Mt. 23.8; P.1 I. 12.8; P.2 V. 12.8. 1) Mt. -āśās taṃ. 2) P.2 dharāṇe.

9 = Mt. 23.9; P.1 I. 12.9; P.2 V. 12.9. 1) P.1 sahasstena; P.2 sahasrā-
 khye. 2) Mt.V P.2T. deva-

10 = Mt. 23.10; P.1 I. 12.10; P.2 V. 12.10. 1) P.1P.2 tato. 2) P.2 hy as-

11 = Mt. 23.11; P.1 I. 12.11^a = a; P.2 V. 12.11. 1) Mt. 'ośadhībhis.

2) Mt. tuṣṭuvuḥ Soma-. 3) Mt. -ādyā 4) Mt. mautrasamgrahaḥ.

12 = Mt. 23.12; P.1 I. 12.11^b, 12^a; P.2 V. 12.12. 1) P.1P.2 adhikaṃ mahad
 antaram.

13 = Mt. 23.13; P.1 I. 12.13^b, 13^a; P.2 V. 12.13. 1) P.1P.3 dvijeṣv api hi
 gaṇyate (P.2V. gadyate).

14^a = Mt. 23.14^a.

14^a = P.1 I. 12.13^b; P.2 V. 12.14^a.

14^b = Mt. 23.14^b; P.1 I. 12.14^a; P.2 V. 12.14^b.

15 = Mt. 23.15; P.1 I. 12.14^b, 15^a; P.2 V. 12.15.

16 = Mt. 23.16; P.1 I. 12.15^b, 16^a; P.2 V. 12.16. 1) P.1 śakti-. 2) P.1
 cakāra.

17 = Mt. 23.17; P.1 I. 12.16^b, 17^a; P.2 V. 12.17. 1) P.1 taś ca; P.2 -taḥ sa.
 2) Mt. pro-.

18 = Mt. 23.18; P.1 I. 12.17^b, 18^a; P.2 V. 12.18. 1) Mt. varān. 2) P.1P.3
 -loke. 3) P.1P.3 jayāmy.

rājasūye suraganā Brahmādyā ye caturvidhāḥ¹⁾, |
 rakṣapālaḥ sūro²⁾ 'smākam āstām sūladharo Haraḥ. || 19 ||
 tathēty uktaḥ samājahre¹⁾ rājasūyaṃ tu Viṣṇuṇa. |
 hot-Ātrir Bhrgur adhvaryur udgātā ca²⁾ Caturmukhaḥ, || 20 ||
 brahmatvam āgamat tasya upadraṣṭā Hariḥ svayam. |
 sadasyāḥ Sanakādyaś¹⁾ tu rājasūyavidhau²⁾ smṛtāḥ³⁾. || 21 ||
 Vasavo 'dhvaryavas tadvat¹⁾ Viśvedevās tathāiva ca²⁾, |
 trailokyam dakṣiṇā tena rtvigbhyaḥ pratipādītā³⁾. || 22 ||
 tataḥ samāpte 'vabhṛthe tadrūpālokanechavaḥ¹⁾ |
 kāmabānābhīaptāṅgyo²⁾ nava devyaḥ siṣevire: || 23 ||
 Lakṣmīr Nārāyaṇam tyaktvā Sinivālī ca Kardamam |
 Dyutir Vibhāvasuṃ tyaktvā¹⁾, Puṣṭir²⁾ Dhātāram avyayam, || 24 ||
 Prabhā Prabhākaram tyaktvā, Haviṣmantam Kuhūḥ svayam, |
 Kīrtir Jayantam bhartāram, Vasur Māricā'kaśyapam, || 25 ||
 Dhṛtis tyaktvā patim Nandiṃ¹⁾ Somam evābhajams tadā; |
 svakiyā iva Somo 'pi kāmayāmāsa tās tadā. || 26 ||

nirvṛttayajñakarmāṇam dikṣitā vedapāragāḥ |
 tam vā vārayitum śaktā na te devaiḥ sa-Vāsavaiḥ. || 26₁ ||
 bhuktabhogās tu munayo jaṭājinadharās tathā |
 yuvatiḍarśane kṣubdhās tatṣaṇe ca madam gatāḥ. || 26₂ ||
 gamyāgamyaś ca yuvatīḥ kāmārtāḥ paśavo yathā |
 na te dhārayitum śaktā varṣāsu ca yathāpagāḥ. || 26₃ ||

evam kṛtāpacārasya | evam kṛtāpacārās tās
 tāsām bhartṛgaṇās tadā | tāsām bhartṛgaṇās tathā |
 na śāśākāpacārāya | na śekur aparādham te
 śāpaiḥ śāstrādiḥ punaḥ. || 27 || | śāptum śaktā vidhum na ca. || 27 ||

tathāpy arājata¹⁾ vidhur daśadhā bhāvayan diśaḥ, |
 Somaḥ prāpyātha duṣprāpyam aiśvaryam ṛṣisams²⁾kṛtam |

19 = Mt. 23.19; P.1 I. 12.18^b, 19^a; P.2 V. 12.19. 1) Mt. -dyāḥ santu me
 dvijāḥ. 2) Mt. -kṣāḥpālaḥ Śivo.

20 = Mt. 23.20; P.1 I. 12.19^b, 20^a; P.2 V. 12.20. 1) Mt.T. sa ājahre.
 2) Mt. 'bhūc.

21 = Mt. 23.21; P.1 I. 12.20^b, 21^a; P.2 V. 12.21. 1) P.1P.2 V. sarvadevās.
 2) P.1P.2V. -dhiḥ. 3) P.1P.2 V. -taḥ.

22 = Mt. 23.22; P.1 I. 12.21^b, 22^a; P.2 V. 12.22. 1) Mt. camasādhvaryavas
 tatra. 2) Mt devā daśaiva tu. 3) Mt. -ditam.

23 = Mt. 23.23; P.2 V. 12.23. 1) P.2 -ecchayā. 2) P.2. -āṅgā.

24 = Mt. 23.24; P.2 V. 12.24. 1) Mt. tadvat. 2) Mt. Tu.

25 = Mt. 23.25; P.2 V. 12.25. 1) P.2 Aṃśumālī ca K.

26 = Mt. 23.26; P.2 V. 12.26. 1) P.2 -dam.

26₁ = P.2 V. 12.27.

26₂ = P.2 V. 12.28.

26₃ = P.2 V. 12.29.

27 = P.2 V. 12.30.

27 = Mt. 23.27.

28 = Mt. 23.28; P.1 I. 12.22^b, 23^a = bc. P.2 V. 12.31, 32. 1) P.2 tathā vya-

saptalokaika³nāthatvaṃ *prāptaḥ sa*⁴) tapasā tadā. || 28 ||
 kadācid udyānagatām apaśyad anekapuṣpābharaṇopa¹śobhitām²) |
 bṛhannitambastanabhārakedāṃ³) puṣpāv⁴bhaṅge⁴) 'py atidurbalāṅgīm. ||29||
 bhāryām ca tām devaguror anaṅgabānābhī¹rāmāyatacāruneṭrām |
 Tārāṃ sa Tārādhipatiḥ smarārtaḥ keśeṣu jagrāha viviktabhūmau. || 30 ||
 sāpi smarārtā saha tena reme tadrūpakāntyā hṛtamānasaiva¹), |
 ciraṃ vihr̥tyātha jagāma Tārāṃ Vidhur gṛhītvā svagr̥haṃ tato 'pi. || 31 ||
 na tṛptir āsit *sva*¹gṛhe 'pi tasya Tārānuraktasya sukhāgameṣu, |
 Bṛhaspatis tadvirahāgnidagdhas taddhyānaniṣṭhaikamanā babbhūva || 32 ||
 śāsāka śāpaṃ na ca dātum asmai, na mantrasāstrāgniviṣair aśeṣaiḥ¹)
 tasyāpakartum vidadhair upāyair naivābhicārair api vāgadhiśāḥ. || 33 ||
 sa yācayāmāsa tatas tu *deva*¹) Somam svabhāryārtham anaṅgataptaḥ. |
 sa yācyamāno 'pi dadau na bhāryām²) Bṛhaspates tatsukhapāśābaddhaḥ³)||34||
 Maheśvareṇātha Caturmukhena sādhyair marudbhīḥ saha lokapālāiḥ. |
 dadau yadā tām na kathamcid Indus, tadā Śivaḥ krodhaparo babbhūva, || 35 ||
 yo Vāmadevaḥ prathitaḥ pṛthivyām anekarudrārcita¹pādapadmaḥ. |
 tataḥ saśiṣyo giriśāḥ Pinākī Bṛhaspateḥ su²ehavaśānu³baddhaḥ || 36 ||
 dhanur gṛhītvājagavaṃ Purārir jagāma bhūteśvarasiddhajaṣṭaḥ |
 yuddhāya Somena viśeṣadīpta¹tṛṭīyanetrānalabhinavakraḥ. || 37 ||
 sahaiva jagmuḥ ca gaṇeśakādyā | sahaiva jagmuḥ ca gaṇeśvarāṇām
 vimśaccatuḥṣaṣṭigaṇāstrayuktāḥ. | vimśādhikā ṣaṣṭir athōgramūrtiḥ. |
 yakṣeśvarāṇāṃ *sa ganair*¹) anekair yuto 'nvagāt syandanasamsthitanām ||38||
 vetālayakṣoragakiṃnarāṇām padmena caikena tathārbudena¹). | ||39||
 lakṣais tribhir dvādaśabhi¹ rathānām Somo 'py agā²) tatra vivṛddhamanyuḥ
 nakṣatra-Daityāsurasainyayuktaḥ Śanaīscar-Āṅgarakavṛddhatejāḥ. |
 jagmur bhayaṃ sapta tathaiva lokā dharāvana¹dvīpasamudragarbhāḥ²)||40||

rājac ca. 2) P.1.P.2 sṛṣṭisat. 3) P.2 -lokeṣu. 4) Mt. avāpa;
 P.1 sva-

29 = Mt. 23.29; P.1 I. 12.23^b, 24^a; P.2 V. 12.33. 1) Mt.T. -ṇaiś ca.

2) P.1 -śobhām. 3) Mt. -khedāt. 4) Mt. -pasya bhaṅge.

30 = Mt. 23.30; P.1 I. 12.24^b, 25^a; P.2 V. 12.34 1) P.1 -bāṇabhi-.

31 = Mt. 23.31; P.1 I. 12.25^b, 26^a; P.2 V. 12.35 1) Mt. -mānasena.

32 = Mt. 23.32; P.1 I. 12.26^b, 27^a; P.2 V. 12.36. 1) Mt āsit ca.

33 = Mt. 23.33; P.1 I. 12.27^b, 28^a; P.2 V. 12.37. 1) P.1 anekaiḥ.

34 = Mt. 23.34; P.1 I. 12.28^b, 29^a; P.2 V. 12.38. 1) Mt. dainyāt. 2) Mt.
 Tārāṃ. 3) P.1 -teḥ kāmavaśena mohitaḥ; P.2 -pārabaddhaḥ.

35 = Mt. 23.35; P.1 I. 12.29^b, 30^a; P.2 V. 12.39.

36 = Mt. 23.36; P.1 I. 12.30^b, 31^a; P.2 V. 12.40. 1) P.2 -āñcita-. 2) Mt.
 -patisne-. P.2T. -tes tad vacasāpi.

37 = Mt. 23.37; P.1 12.31^b, 32^a; P.2 V. 12.41. 1) P.1 -dīptaḥ.

38^a = Mt. 23.38^a. | 38^a = P.1 I. 12.32^b; P.2 V. 12.42^a.

38^b = Mt. 23.38^b; P.1 I. 12.33^a; P.2 V. 12.42^b. 1) Mt. yakṣeśvaraḥ koṭi-
 śatair.

39 = Mt. 23.39; P.1 I. 12.33^b, 34^a; P.2 V. 12.43. 1) P.1.P.2 -budānām.
 'bhyagāt.

40 = Mt. 23.40; P.1 I. 12.34^bII. I. 35^a; P.2 V. 12.44. 1) Mt.T. -kās cacāla
 bhūr; V. -kās cacāla. 2) Mt. -garbhā.

sa Somam evābhyagamat Pinākī gṛhitadīptāstraviśālavahniḥ, |
 athābhavad bhīṣaṇa-Bhīma-Soma¹sainyadvayasya²) mahāhavo 'sau || 41 ||
 aśeśasattvaḥṣayakṛt pravṛddhas tikṣṇāyudhāstra¹jvalanaikarūpaḥ. |
 śāstrair²) athānyonyam aśeśasainyaṃ dvayor jagāma kṣayam ugratikṣṇaiḥ,
 patanti śāstrāṇi tathōjjvalāni svarbhūmipātālatalam¹) dahanti. | || 42 ||
 Rudraḥ krodhād²) brahmaśiro³) mumoca, Somo 'pi somāstram amogha-
 vīryam, || 43 ||

tayor nipātena samudrabhūmyor¹) athāntarikṣasya ca bhītir āsit. |
 tad astrayuddham²) jagatām kṣayāya pravṛddham ālokya Pitāmaho 'pi || 44 ||
 antaḥ¹) praviśyātha kathaṃcid eva²) nivārayāmāsa suraiḥ sahaiva. |
 akāraṇaṃ kiṃ kṣayakṛj janānām Soma tvayāpīdam³) akāry akāryam⁴)? || 45 ||
 yasmāt parastrīharaṇāya Soma tvayā kṛtaṃ yuddham atīva bhīmam, |
 pāpagrahas tvam bhavitā janeṣu | pāpagrahas¹) tvam bhavitā janeṣu²),
 śānto 'py alam nūnam atho 'sitānte, | śastropalambhe samayo 'pi nāsti³),
 bhāryām imām arpaya Vākpates | bhāryām imām arpaya Vākpates
 tvam, | tvam,
 na cāvamāno 'sti parasvahāre! || 46 || | na mānamānyo 'sti parāpahāre⁴) || 46 ||
 tathēti cōvāca Himāmśumālī, yuddhād apākṛmad atāḥ praśāntaḥ. |
 Bṛhaspatīś tām atha gṛhya¹) Tārām hr̥ṣṭo jagāma svagr̥haṃ sa²-Rudraḥ. || 47 ||

41 = Mt. 23.41; P.1 I. 12.35^b, 36^a; P.2 V. 12.45. 1) Mt. -sena. 2) Mt. -yasyāpi; P.1 -yasyātha.

42 = Mt. 23.42; P.1 I. 12.36^b, 37^a; P.2 V. 12.46. 1) P.1P.2V. tikṣṇapradhāno- 2) P.1T. astrair.

43 = Mt. 23.43; P.1 I. 12.37^b, 38^a; P.2 V. 12.47. 1) Mt.T. -tālam atho; P.1 -tālam alam. 2) Mt.T. kopād. 3) Mt.T. -śīrṣaṃ.

44 = Mt. 23.44; P.1 I. 12.38^b, 39^a; P.2 V. 12.48. 1) P.2 -bhūmer. 2) Mt. astrayugmaṃ; P.1 āsuyuddham.

45 = Mt. 23.45; P.1 I. 12.39^b, 40^a; P.2 V. 12.49. 1) P.1 tataḥ. 2) Mt. -tha kathaṃ kathaṃcin. 3) Mt. tvayāpītham. 4) Mt. akāri kāryam.

46^a = Mt. 23.46^a; P.1 I. 12.40^b; P.2 V. 12.50^a.

46^{bc} = Mt. 23.46^{bc}.

46^{bc} = P.1 I. 12.41; P.2 V. 12.50^{bc}.

1) P.2 sāpatrapas. 2) P.2 nijeṣu.

3) P.1 pāpo 'sy alam vahni- mukhāśinām tvam. 4) P.1 pramānyam eva madīyavācam.

47 = Mt. 23.47; P.1 I. 12.42; P.2 V. 12.51. 1) Mt. -tiḥ svām apagr̥hya. 2) P.1 ca.

B.

(Mt. 24.1—71; Mh. I. 3156^b—3182; P.1 I. 12.43—98^a; P.2 V. 12.52—109.)

tataḥ samvatsarasasyānte dvādaśādityasamnibhaḥ |
 divyapitāambaradharo divyābharaṇa¹bhūṣitaḥ || 1 ||
 Tārodaravinīkrāntaḥ kumāraḥ sūrya¹samnibhaḥ |
 sarvārthasāstravid vidvān²) hastiśāstrapravartakaḥ. || 2 ||
 nāma yad rājaputryaṁ¹) viśrutam²) rājavaidyakam³)
 rājñāḥ Somasya putratvād rājaputro Budhaḥ smṛtaḥ. || 3 ||
 jātamātraḥ sa¹) tejāmsi sarvāṇy evākṣipad²) balī,
 Brahmādyās tatra cājagmur devā devarṣibhiḥ³) saha. || 4 ||
 Bṛhaspatigṛhe sarve jātakarmotsave tadā |
 prapracchus¹) te surās²) Tārām: kena jātaḥ kumārakaḥ? || 5 ||
 tataḥ sā lajjitā teṣāṁ na kiṁcid avadat tadā. |
 punaḥ punas tadā pṛṣṭā lajjayanti varāṅganā || 6 ||
 Somasyēti cirād āha¹), tato 'gṛhṇād Vidhuḥ sutam, |
 Budha ity akaron nāma²) prādād rājyaṁ ca bhūtale. || 7 ||
 abhiṣekaṁ tataḥ kṛtvā pradānam akarod vibhuḥ, |
 graha¹sāmyaṁ²) pradāyātha Brahmā brahmārṣisam³yutaḥ || 8 ||
 paśyatām sarvabhūtānām¹) tatraivāntaradhīyata. |
 Iodare ca dharmīṣṭhaṁ Budhaḥ putram ajñjanat, || 9 ||
 aśvamedhasātaṁ sāgram akarod yaḥ svatejasā, |
 Purūravā iti khyātaḥ sarvalokanamaskṛtaḥ. || 10 ||

Himavacchikhare ramye
 samārādhya Janārdanam

Himavacchi¹khare ramye²)
 samārādhya³) Pitāmaham |

1 = Mt. 24.1; P.1 I. 12.43; P.2 V. 12.52. 1) P.2 -raḥ pitāambaravi-

2 = Mt. 24.2; P.1 I. 12.44; P.2 V. 12.53. 1) Mt.T. -raś candra-
 2) Mt.T. -d dhīmān.

3 = Mt. 24.3; P.1 I. 12.45; P.2 V. 12.54. 1) P.1.P.2T. -putro 'yaṁ.
 2) P.1.P.2T. -śruto. 3) P.1.P.2T. -dyakaḥ.

4 = Mt. 24.4; P.1 I. 12.46; P.2 V. 12.55. 1) P.1 janānām tu sa; P.2
 janānām ugra-. 2) Mt.T. evājayad. 3) P.2 brahmārṣibhiḥ.

5 = Mt. 24.5; P.1 I. 12.47; P.2 V. 12.56. 1) Mt. aprechams. 2) P.2 tadā.

6 = Mt. 24.6; P.1 I. 12.48; P.2 V. 12.57.

7 = Mt. 24.7; P.1 I. 12.49; P.2 V. 12.58. 1) P.2 -t prāha 2) Mt. nāmna.

8 = Mt. 24.8; P.1 I. 12.50; P.2 V. 12.59. 1) Mt. gṛha-. 2) P.1 -madhyaṁ.
 3) P.1 -arṣibhir.

9 = Mt. 24.9; P.1 I. 12.51; P.2 V. 12.60. 1) Mt. -devānām.

10 = Mt. 24.10; P.1 I. 12.52; P.2 V. 12.61^b, 62^a.

11a — Mt. 24.11^a.

11* = P.1 I. 12.53^a; P.2 V. 12.63^b.

1) P.2 Himādriśi-. 2) P.2T.
 ramya-. 3) P.2 ārādhyā sa.

lokaiśvāryam agād rājā ¹⁾ saptadvīpapatīś tadā. 11	
Keśī-prabhṛtayo Daityāḥ koṭīśo yena dāritāḥ,	Keśī-prabhṛtayo Daityāś tadbhṛtyatvam upāgatāḥ ¹⁾ ,
Urvaśī yasya patnītvam āgamad rūpamohitā, 12	
saptadvīpā vasumatī śaśailavanakānānā	
dharmēṇa pālītā tena sarvalokahitaiśiṇā. 13	
cāmaragrāhiṇī ¹⁾ Kirtīḥ svayam ²⁾ caivāṅgavāhikā.	
Viṣṇoḥ prasādād devendro dadāv ardhāsanam tadā. 14	Brahmaprasādād devendro dadāv ardhā-anam tadā. 14
dharmārthakāmān dharmēṇa samaveto 'bhya ¹⁾ pālayat;	
Dharm-Ārtha-Kāmās tam ³⁾ draṣṭum ājagmuḥ ³⁾ kautukānvitāḥ ⁴⁾ 15	
jijñāsavas taccaritam: katham paśyati naḥ samam?	
bhaktyā cakre tatas teṣām arghya ¹⁾ pādyādīkam nṛpaḥ ²⁾ . 16	
āsanatrayam anīya ¹⁾ divyaṃ kanakabhūṣaṇam ²⁾	
niveśyāthākarot pūjām Iṣad, Dharme 'dhikām ³⁾ punaḥ. 17	
jagmatus tau ca ¹⁾ Kām-Ārthāv atikopaṃ nṛpaṃ prati;	
Arthaḥ śāpam adāt tasmai: lobhāt tvam nāśam eśyasi! 18	
Kāmo 'py āha: tavōnmādo bhavitā Gandhamādane	
Kumāravanam āśritya ¹⁾ vīyogāc c-Ūrva ²⁾ śībhavāt. 19	
Dharmo 'py āha: cirāyus tvam dhārmikāś ca bhaviṣyasi,	
saṃtatis tava rājendra yāvaccandrārkatārakam ¹⁾ 20	
śataśo ¹⁾ vṛddhim āyāti ²⁾ , na nāśam bhuvī yāsyati.	
śaṣṭī ¹⁾ varsāṇi cōnmāda Urvaśīkāmasambhavaḥ, 201	
acirād eva bhāryāpi ¹⁾ vaśam eśyati cāpsarāḥ ²⁾ .	

11^b = Mt. 24.11^b; P.1 I. 12.53^b; P.2 V. 12.63^a. 1) P.1P.2 rājan.

12^a = Mt. 24.12^a.

12^a = P.1 I. 12.54^a; P.1 V. 12.63^b.

1) P.1 samāgatāḥ.

12^b = Mt. 24.12^b; P.1 I. 12.54^b; P.2 V. 12.64^a.

13 = Mt. 24.13; P.1 I. 12.55; P.2 V. 12.64^b, 65^a.

14^a = Mt. 24.14^a; P.1 I. 12.56^a; P.2 V. 12.65^b. 1) P.1-grahaṇā. 2) Mt. sadā.

14^b = Mt. 24.14^b.

14^b = P.1 I. 12.56^b; P.2 V. 12.66^a.

15 = Mt. 24.15; P.1 I. 12.57; P.2 V. 12.66^b, 67^a. 1) Mt. samam evābhya-

2) Mt. -aḥ sam-. 3) P.2 āgatāḥ. 4) Mt. -tukāt purā.

16 = Mt. 24.16; P.1 I. 12.58; P.2 V. 12.67^b, 68^a. 1) P.2 -ghā-. 2) P.1P.2V. tataḥ; P.2T. tathā.

17 = Mt. 24.17; P.1 I. 12.59; P.2 V. 12.68^b, 69^a. 1) P.2 ādāya. 2) Mt. -bhūṣitam. 3) P.2 -mādhikām.

18 = Mt. 24.18; P.1 I. 12.60; P.2 V. 12.69^b, 70^a. 1) Mt. tena.

19 = Mt. 24.19; P.1 I. 12.61; P.2 V. 12.70^b, 71^a. 1) P.2 āgatya.

2) Mt. -gad Urva-.

20 = Mt. 24.20; P.1 I. 12.62; P.2 V. 12.71^b, 72^a. 1) P.1P.2 -vad ācandra-tārakam.

21^a = Mt. 24.21^a; P.1 I. 12.63^a; P.2V. 12.72^b. 1) P.2T. satatam.

2) Mt. āvātu.

201^b = P.1 I. 12.63^b; P.2 V. 12.73^a. 1) P.1 -ṭhiṃ.

21^a = P.1 I. 12.64^a; P.2 V. 12.73^b. 1) P.2 tenāśam(śu).

2) P.2 te 'psarā. 3) P.1 tadān-.

ity uktvāntardadhuḥ sarve; rājā rājyaṃ tad aṅṡvabhūṭ, || 21 ||
 ahany ahani devendraṃ draṣṭuṃ yāti *Purūravāḥ*¹⁾. |
 kadācid āruhya rathaṃ dakṣiṇāmbharacāriṇaṃ²⁾ || 22 ||
 sārđhaṃ *Sakreṇa*¹⁾ so 'paśyaṃ nīyamānāṃ athāmbare |
 Keśinā Dānavendreṇa Citralekhāṃ ath Ūrvaśim. || 23 ||
 taṃ vinirjitya samare vividhāyudhapātanaih¹⁾ |
 Budhaputreṇa Vāyavyam astraṃ muktṡā yaśorthinā. || 24 ||
*purā*¹⁾ Śakro 'pi samare yena *vajri*²⁾ vinirjitaḥ |
 mitratvam āgamat *tena*³⁾ *prādād*⁴⁾ Indrāya c-Ūrvaśim. || 25 ||
 tataḥ prabhṛti mitratvam āgamat Pākaśāsanah |
 sarvalokā'tisāyitvaṃ | sarvalokā'tisāyitaṃ
 balam ūrjo yaśah śriyam || 26 || | Pu-ūravasam eva tam || 26 ||
 prādād Vajri tu¹⁾ saṃtuṣṭo | prāha Vajri tu saṃtuṣṭo:
 geyatāṃ Bharatena ca. | | nīyatāṃ nīyameṇa¹⁾ tu. |
 sā Pu-ūravasah prītyai¹⁾ gāyanti²⁾ caritaṃ mahat || 27 ||
 Lakṣmī-vayamvaraṃ nāma Bharatena pravartitam. |
 Menakāṃ Ūrvaśim¹⁾ Rambhāṃ nṛtyadhvam itī cā²⁾diśat. || 28 ||
 nauarta salayaṃ tatra Lakṣmīrūpeṇa c-Ūrvaśi; |
 sā Purūravasaṃ dṛṣṭvā nṛtyanti¹⁾ kāmapīḍitā || 29 ||
 viṣṇurābhīnayaṃ sarvaṃ, yat purātanave'ditam. |
 śāśāpa Bharataḥ krodhād²⁾ viyogāt tasya³⁾ bhūtale: || 30 ||
 pañcapañcāśad abdāni latābhūtā¹⁾ bhaviṣyati²⁾, |
 Purūravāḥ piśācatvaṃ tatraivānu³⁾bhaviṣyati. || 31 ||
 tatas tam Ūrvaśi gatvā bhartāram akaroc ciram, |

- 21b = Mt. 24 21b; P 1 I. 12.64b; P.2 V. 12.74b.
 22 = Mt. 24.22; P 1 I. 12.65; P.2 V. 12.75. 1) Mt. sa rājarāḥ. 2) P.1
 -riṇā; P.2 dakṣiṇāyudhadhāriṇā.
 23 = Mt. 24 23; P 1 I. 12.66; P.2 V. 12.76. 1) Mt. arkeṇa.
 24 = Mt. 24 24; P 1 I. 12.67a = a; P.2 V. 12.77. 1) Mt. -dhapāṇinā.
 25 = Mt. 24.25; P 1 I. 12.67b, 68a; P.2 V. 12.78. 1) Mt.P.2V. tathā.
 2) Mt. caivam; P.2T. cakri. 3) Mt. -mad devair. 4) Mt. dadāv.
 26a = Mt. 24.26a; P.1 I. 12.68b; P.2 V. 12.79a.
 26b = Mt. 24.26b. | 26b = P.1 12.69a; P.2 V. 12.79b.
 | 1) P.1 -loke 'ti.
 27a = Mt. 24 27a. 1) Mt. -rīti. | 27a = P.1 I 12.69b; P.2 V. 12.80a.
 | 1) P.1 iyam eva.
 27b = Mt. 24 27b; P.1 I. 12.70a; P.2 V. 12.80b. 1) Mt. prītyā. 2) P.1
 cāgāyac.
 28 = Mt. 24 28; P 1 I. 12 70b, 71a; P.2 V. 12.81. 1) P.1P.2 c-Ūrvaśim.
 2) Mt. nṛtyatēti tadā.
 29 = Mt. 24 29; P 1 I. 12.71b, 72a; P.2 V. 12.82. 1) P.2T. kāmīni.
 30 = Mt. 24.30; P 1 I. 12.72b, 73a; P.2 V. 12.83. 1) Mt. purā Bharato-;
 P.1 -co- 2) P.2 kopād. 3) Mt. -ād asya.
 31 = Mt. 24.31; P 1 I. 12.73b = a; P.2 V. 12.84. 1) Mt. latā sūkṣmā.
 2) P.1 -si. 3) P.2 -vāpto
 32 = Mt. 24.32; P.1 I. 12.74; P.2 V. 12.85. 1) Mt. śāpānte Bharatas-
 yātha; P.1 ca. 2) Mt. -ūnutaḥ

śāpānubhavanānte tu¹⁾ Urvaśi Budhasūnūnā²⁾ || 32 ||
 ajñjanat sutān aṣṭau, nāmatas tān nibodhata¹⁾: |
 Āyur Dṛḍhāyur Vasyāyur²⁾ Dhanāyur³⁾ Dhṛtimān⁴⁾ Vasuḥ || 33 ||
 Divijataḥ¹⁾ Śatāyus²⁾ ca, sarve divyabalaujasah. |
 Āyuso Nahuṣah putro Vṛddhaśarmā tathaiva ca || 34 ||
 Rajir Dambho¹⁾ Vipāpmā²⁾ ca virāḥ pañca mahārathāḥ. |
 Rajeh putraśatam jajñe Rājeyam³⁾ iti viśrutam⁴⁾. || 35 ||
 Rajir ārādhayāmāsa Nārāyaṇam akalmaṣam; |
 tapasā toṣito Viṣṇur varam¹⁾ prādān mahīpateḥ²⁾. || 36 ||
 devāsuraṃ manuṣyāṇāṃ abhūt sa vijayī tadā. |
 atha devāsuraṃ yuddham abhūd varṣaśatatrāyam || 37 ||
 Prahlāda-Śakrayor bhīmaṃ, na kaścid vijayī tayoh. |
 tato devāsuraīḥ pṛṣṭaḥ prāha¹⁾ devaś Caturmukhaḥ: || 38 ||
 anayor vijayī kaḥ syād? Rajir yatrēti so 'bravit. |
 jayāya prārthito rājā: sahāyas tvam bhavasva naḥ! || 39 ||
 Daityaīḥ prāha: yadi svāmi vo bhavāmi. tatas tv alam |
 nāsuraīḥ pratipannaṃ tat, pratipannaṃ surais tathā¹⁾: || 40 ||
 svāmi bhava tvam asmākaṃ, *balam*¹⁾ nāśaya vidviṣaḥ²⁾! |
 tato vināśitāḥ sarve, ye 'vadhyā Vajrapāṇinaḥ³⁾. || 41 ||
 putratvam agamat tuṣṭas tasy-Ēndraḥ karmanā vibhuh¹⁾, |
 dattv-Ēndrāya *purā*²⁾ rājyaṃ jagāma tapase Rajiḥ. || 42 ||
 Rajiputraś tadā chinnaṃ balād Indrasya vaibhavam¹⁾ |
 yajñabhāgam²⁾ ca rājyaṃ ca tapobalaguṇānvitaiḥ. || 43 ||
 rājyabhraṣṭas tadā¹⁾ Śakro Rāji-putra²⁾nipīḍitah |
 prāha Vācaspatiṃ dīnaḥ: pīḍito 'smi Rajeh sutaiḥ, || 44 ||
 na yajñabhāgo rājyaṃ me nirjitasya¹⁾ Bṛhaspate, |
 rājyalābhāya me yatnaṃ vidhatsva Dhiṣaṇādhīpa! || 45 ||

- 33 = Mt. 24.33; P.1 I. 12.75; P.2 V. 12.86. 1) P.1 -bodha me. 2) Mt. Aśvāyur. 3) P.1 Balāyur. 4) P.2 Vṛttimān.
 34 = Mt. 24.34; P.1 I. 12.76; P.2 V. 12.87. 1) Mt.T. Śucividyah; P.1 Divyajāyuh. 2) P.2 Subāhuś.
 35 = Mt. 24.35; P.1 I. 12.77; P.2 V. 12.88. 1) P.1 Daṇḍo. 2) P.1 Viśākhaś. 3) P.1P.2 -jeyā. 4) P.1P.2 -śrutāḥ.
 36 = Mt. 24.36; P.1 I. 12.78; P.2 V. 12.89. 1) Mt. -rān. 2) P.2 -pate.
 37 = Mt. 24.37; P.1 I. 12.79; P.2 V. 12.90. 1) P.2 babhūvābda-
 38 = Mt. 24.38; P.1 I. 12.80; P.2 V. 12.91. 1) P.1 pṛthag.
 39 = Mt. 24.39; P.1 I. 12.81; P.2 V. 12.92.
 40 = Mt. 24.40; P.1 I. 12.82; P.2 V. 12.93. 1) P.1 tadā.
 41 = Mt. 24.41; P.1 I. 12.83; P.2 V. 12.94. 1) Mt. samgrāme; P.2.T. raṇe. 2) Mt. dviṣah. 3) Mt. -pāṇinā.
 42 = Mt. 24.42; P.1 I. 12.84; P.2 V. 12.95. 1) P.1P.2V. tataḥ. 2) Mt. tadā.
 43 = Mt. 24.43; P.1 I. 12.85; P.2 V. 12.96. 1) P.1 vai yadā; P.2.T. vai padam; P.2V. vai tadā. 2) P.1 -bhāgaś.
 44 = Mt. 24.44; P.1 I. 12.86; P.2 V. 12.97. 1) P.1 tatah. 2) Mt. -putrair.
 45 = Mt. 24.45; P.1 I. 12.87; P.2 V. 12.98. 1) Mt. nirjitas ca; P.1 pīḍi-tasya.

tato Brhaspatiḥ Śakram akarod baladarpitam |
 grahasāntividhānena pauṣṭikena ca karmaṇā. || 46 ||
 gatvātha mohayāmāsa Rajiputrān Brhaspatiḥ |
 | svam vimānam samāsthāya devarājyāya vedavit. || 47 ||
 jinadharmam samāsthāya vedabāhyam sa vedavit¹⁾ |
 vedatrayiparibhraṣṭāmś cakāra Dhīṣaṇādhipaḥ. || 48 ||
 vedabāhyān pariñāya hetuvādasamanvitān |
 jaghāna Śakro vajreṇa sarvān dharmabahiṣkṛtān. || 49 ||
 Nahuṣasya pra¹⁾vakṣyāmi putrān saptaiva dhārmikān: |
 Yatir Yayātiḥ Saṃyātir²⁾ Udbhavaḥ³⁾ Para⁴⁾ eva ca || 50 ||
 Śaryātir¹⁾ Meghajātis ca²⁾ saptaite vamśavardhanāḥ. |
 Yatiḥ kumārabhāve 'pi yogī vaikhānaso 'bhavat. || 51 ||
 Yayātir a¹⁾karod rājyaṃ dharmaikaśaraṇaḥ sadā |
 Śarmiṣṭhā tasya bhāryābhūd duhlita Vṛṣaparvaṇaḥ || 52 ||
 Bhārgavasyātma¹⁾ caiva¹⁾ Devayāni ca suvratā. |
 Yayāteḥ pañca dāyādās, tān pravakṣyāmi nāmataḥ: || 53 ||
 Devayāni Yaduṃ putraṃ Turvasuṃ cāpy ajijanat, |
 tathā Druhyuṃ¹⁾ Anuṃ²⁾ Pūruṃ³⁾ Śarmiṣṭhājanayat sutān. || 54 ||
 Yaduḥ Pūruś¹⁾ cābhavatām²⁾ teṣām³⁾ vamśavivardhanau⁴⁾. || 55 ||

Yayātir Nahuṣas¹⁾ cāsīd rājā¹⁾ satyaparākramaḥ, |
 pālayāmāsa sa²⁾ mahīm ije ca vidhivan³⁾ makhaiḥ. || 55¹⁾ ||
 atibhaktiā pitṛn arcāu¹⁾ devāms ca prayataḥ sadā |
 athāyatir prajāḥ sarvā²⁾ Yayātir aparājitaḥ. || 55²⁾ ||
 sa śāśvatīḥ samā rājā prajā dharmeṇa pālayan |
 jarām ārcchan mahāghorām Nahuṣo rūpanāśinIm. || 55³⁾ ||
 jarābhībhūtaḥ putrān sa rājā¹⁾ vacanam abravīt |
 Yaduṃ Pūruṃ Turvasuṃ ca Druhyuṃ c-Ānuṃ ca pāṛthivaḥ¹⁾: || 55⁴⁾ ||

46 = Mt. 24.46; P.2 I. 12.88; P.2 V. 12.99.

47 = Mt. 24.47a; P.1 I. 12.89a; P.2 V. 12.100.

48 = Mt. 24.47b, 48a; P.1 I. 12.89b, 90a; P.2 V. 12.101. 1) P.1, P.2 T. dharmavit.

49 = Mt. 24.48b, 49a; P.1 I. 12.90b, 91a; P.2 V. 12.102.

50 = Mt. 24.49b, 50a; P.1 I. 12.91b, 92a; P.2 V. 12.103. 1) P.2 ca. 2) P.1 Śaryātir. 3) P.1 Uttarāḥ. 4) Mt. Pācir.

51 = Mt. 24.50b, 51a; P.1 I. 12.92b, 93a; P.2 V. 12.104. 1) P.1 Ayatir; P.2 Viyatir. 2) P.1 Viyatiś caiva; P.2 Vidyasātiś ca.

52 = Mt. 24.52b, 52a; P.1 I. 12.93b, 94a; P.2 V. 12.105. Mt. -tiś ca.

53 = Mt. 24.52b, 53a; P.1 I. 12.94b, 95a; P.2 V. 12.106. 1) Mt. tadvad.

54 = Mt. 24.55b, 54a; P.1 I. 12.95b, 96a; P.2 V. 12.107. 1) P.1 P.2 Druhyam. 2) P.1 -nuṃ. 3) P.2 Pūruṃ.

55 = Mt. 24.54b; P.1 I. 12.96b; P.2 V. 12.108a. 1) P.2 Pūruś. 2) P.1 Bhāratas; P.2 bhavatas. 3) P.1 te vai. 4) P.1 -nāḥ.

55¹⁾ = Mt. 24.55; Mh. I. 3156b, 3157a. 1) Mh. -ṣaḥ samrād āsit. 2) Mh. sa pāl-. 3) Mh. bahubhir.

55²⁾ = Mt. 24.56; Mh. I. 3157b, 3158a. 1) Mt. arcya. 2) Mh. anvagṛhṇāt prajāṃ sarvām.

55³⁾ = Mt. 24.57; Mh. I. 3160b, 3161a. 1) Mh. rājan.

55⁴⁾ = Mt. 24.58; Mh. I. 3161b, 3162a. 1) Mh. Bhārata.

yauvanena caran¹⁾ kāmān yuvā yuvatibhiḥ saha |
vihartum aham icchāmi sähāyāṃ kurutātma²⁾! || 555 ||
tam putro Daiva'yāneyaḥ pūrvajo Yadur²⁾ abravIt: |
sähāyāṃ³⁾ bhavataḥ kāryam asmābhīr⁴⁾ yauvanena kim⁵⁾? || 556 ||
Yayātir abravIt putrāñ¹⁾: jarā me pratigṛhyatām! |
yauvanendātha bhavatām²⁾ careyaṃ viṣayān aham, || 557 ||
yajato dīrghasatrair me śāpāc c-Ūśanaso muneḥ |
kāmārthaḥ parihīno me¹⁾, 'trpto 'ham²⁾; tena putrakāḥ. || 558 ||
mamakena¹⁾ śārīreṇa rājyam ekaḥ²⁾ praśāstu vaḥ, |
aham tanvābhīnavayā yuvā kāmān³⁾ avāpnuyām. || 559 ||
na te 'sya¹⁾ pratyagrṛhanta²⁾ Yadu-prabhṛtayo jarām, |
caturas tān sa rājarsīr aśapac cēti naḥ śrutam. || 5510 ||
tam abravIt tataḥ Pūruḥ kaṇiyān satyavikramaḥ: |
rājāṃs carābhī'navayā tanvā me yauvanāt sukhi³⁾, || 5511 ||
aham jarām tav'ādāya rājye sthāsyāmi cāññaya²⁾! |
evam uktaḥ sa rājarsīs tapovīryasamāśrayāt || 5512 ||
samsthāpa'yāmāsa jarām tadā putre mahātmani. |
Pauraveṇātha vayasā rājā yauvanam āsthitaḥ, || 5513 ||
Yayātes cālha¹⁾ vayasā rājyam Pūru akārayat. |
tato varṣasahasraṅte Yayātir aparājitaḥ || 5514 ||
sthitaḥ sa nṛpaśārdūlāḥ śārdūlasamavikramaḥ. |
Yayātir api patnībhyāṃ dīrghakālam vihr̥tya ca || 5515 ||
Viśvācyā sahito reme punas Caitrarathe vane: |
nādhyagacchat tadā trptim kāmānām sa mahāyāśāḥ, || 5516 ||
avetya manasā rājann imāṃ gāthāṃ tadā jagau: |
na jātu kāmāḥ kāmānām upabhogena śāmyati, || 5517 ||

555 = Mt. 24.59; Mh. I. 3162^b, 3163^a. 1) Mt. calān. 2) Mh. sähāyāṃ kuruta putrakāḥ.

556 = Mt. 24.60; Mh. I. 3163^b, 3164^a. 1) Mt. Deva-. 2) Mh. vākyaṃ. 3) Mh. kim kāryam. 4) Mh. asmākaṃ. 5) Mh. te.

557 = Mt. 24.61; Mh. I. 3164^b, 3165^a. 1) Mh. tam vai. 2) Mh. -nena tvadiyena.

558 = Mt. 24.62; Mh. I. 3165^{bc}. 1) Mh. 'yam. 2) Mh. tapyeyam.

559 = Mt. 24.63; Mh. I. 3166. 1) Mt. svakiyena. 2) Mt. jarām. enām. 3) Mh. -mam.

5510 = Mt. 24.64; Mh. I. 3167^a = a. 1) Mh. te na tasya. 2) Mh. pratyagrṛhnan.

5511 = Mt. 24.65; Mh. I. 3167^b, 3168^a. 1) Mt. jarām mā dehi. 2) Mh. t. yauvanagocaraḥ.

5512 = Mt. 24.66; Mh. I. 3168^b, 3169^a. 1) Mh. sam-. 2) Mh. te jñāya.

5513 = Mt. 24.67; Mh. I. 3169^b, 3170^a. 1) Mh. samcāra.

5514 = Mt. 24.68; Mh. I. 3170^b; 3171^a. 1) Mh. Yāyātenāpi.

5515 = Mh. I. 3171^b, 3172^a.

5516 = Mh. I. 3172^b, 3173^a.

5517 = Mh. I. 3173^b, 3174^a.

haviṣā kṛṣṇavartmēva bhūya evābhivardhate. |
 pṛthivī ratnasampūrṇā hiraṇyam paśavaḥ striyaḥ, || 5518 ||
 nālam ekasya tat sarvam, iti matvā śamam vrajet. |
 yadā na kurute pāpam sarvabhūteṣu karhicit || 5519 ||
 karmaṇā manasā vācā, brahma sampadyate tadā. |
 yadā cāyam na bibheti, yadā cāsmān na bibhyati, || 5520 ||
 yadā nēcchati na dveṣṭi, brahma sampadyate tadā. | ;
 ity avekṣya mahāprājñaḥ kāmānām phalgutām nṛpaḥ¹⁾, || 5521 ||
 samādhāya mano buddhyā pratyagrṇṇaj jarām sutat. |
 dattvā ca yauvanam rājā Pūruṃ rāje 'bhiṣicya ca || 5522 ||
 atṛpta iva¹⁾ kāmānām Pūruṃ putram uvāca ha: |
 tvayā dāyādavān asmi, tvam me vaṃśakaraḥ sutah, || 5523 ||
 Pauravo vaṃśa ity eṣa¹⁾ khyātiṃ loke gamiṣyati. |
 tataḥ sa nṛpaśārdūlaḥ²⁾ Pūruṃ rāje 'bhiṣicya ca || 5524 ||
 tapaḥ sucaritam kṛtvā Bhṛgutuṅge mahātapaḥ |
 kālena mahatā paścāt kāladharmam upeyivān. |
 kārayitvā tv anaśanam sadāraḥ svargam āptavān. || 5525 ||

Pūruvaṃśam pravakṣyāmi
 śṛṇudhvam ṣṣisattamāḥ, |
 yatra te Bhāratā jātā
 Bharatānvayavardhauḥ! || 56 ||

Pūror vaṃśam pravakṣyāmi,
 yatra jāto 'si pārthiva, |
 Yados tu Yādava jātā
 yatra¹⁾ tau Bala-Keśavau |
 bhārāvataṛaṇārthāya
 Paṇḍavanām hitāya ca. || 56 ||

5518 = Mh. I. 3174^b, 3175^a.

5519 = Mh. I. 3175^b, 3176^a.

5520 = Mh. I. 3176^b, 3177^a.

5521 = Mh. I. 3177^b, 3178^a. 1) Mh. T. nṛpa.

5522 = Mh. I. 3178^b, 3179^a.

5523 = Mh. I. 3179^b, 3180^a; Mt. 24.69. 1) Mh. eva.

5524 = Mh. I. 3180^b, 3181^a; Mt. 24.70. 1) Mh. iti te. 2) Mh. -dūla.

5525 = Mh. I. 3181^b, 3182; Mt. 24.71^a = b.

56 = Mt. 24.71^{bc}.

56 = P 1 I. 12.97, 98^a; P.2 V. 12.108^b,
 109. 1) P.2 -tās tatra.

[Mt. 25.1-3, 25.4-42.29 = Mh. I. 3183-3690; Mt. 43.1-4.]

4. Kapitel.

A.

(Bd. II. 69.1—57; Br. 13.153^b—212^a; H. 1842—1903; L. 68.1—20; Mt. 43.5—63;
P.1 I. 12.98^b—140; P.2 V. 12.110—152; Vā. 94.1—56; 'cfr. A. 275.1—11;
Bhg. IX. 23.19—30^a; Ga. 139.19—24; Kū. 22.12^b—23.4; Vi. IV. 11.1—7.)

Yador vamsaṃ pravakṣyāmi jyesthasyōttamatejasah |
vistareṇānupūrvyā¹) ca gadato me nibodhata²)! || 1 ||

Yadoḥ putrā babhūvur hi¹) pañca devasutopamāḥ: |

Sahasradah¹) Payodaś ca

Kroṣṭā Nilo 'ñjikas tathā. || 2 ||

Sahasra¹dasya dāyādās

trayaḥ paramadhārmikāḥ: || 3 ||

Sahasrajid¹) atha²) jyesthah³)

Kroṣṭur⁴) Nīlo 'ñjiko⁵) Laghuḥ⁶) || 2 ||

Sahasrajit-sutaḥ śrīmadā¹)

Śatajin²) nāma pārhivah. |

Śatajitaś ca dāyādās³)

trayaḥ paramadhārmikāḥ⁴): || 3 ||

1 = Bd. II. 69.1; H. 1842; L. 68.1; Mt. 43.5; Vā. 94.1. 1) L. samkṣe-
peṇānupūrvyāc. 2) H. nibodha tam.

2^a = Bd. II. 69.2^a; Br. 13.153^b; H. 1843^a; Kū. 22.12^b; L. 68.2^a; Mt. 43.5^a;
P.1 I. 12.98^b; P.2 V. 12.110^a; Vā. 94.2^a. 1) Br.H. babhūvus tu
Yadoḥ putrāḥ; Kū. Yador apy abhavan putrāḥ; P.1 -vuś ca.

2^b = Br. 13.154^a; H. 1843^b. 1) Br. Sahasradah.

2^b = Bd. II. 69.2^b; Kū. 22.13^a; L. 68.2^b; Mt. 43.7^a; P.1 I. 12.99^a;
P.2 V. 12.110^b; Vā. 94.2^b. 1) Mt. jir. 2) Kū.P.1P.2 tathā; L. suto; Mt. atho. 3) Bd.Kū.Vā. śreṣṭhah. 4) P.1P.2 Kroṣṭā. 5) Kū. Jino; L. Jako; Vā. Jito; Mt.T. 'ntiko. 6) Kū.P.1P.2 Raghuh.

3 = Br. 13.154^b; H. 1844^a.

1) Br. -rā-.

3 = Bd. II. 69.3; Kū. 22.13^b; L. 68.3; Mt. 43.7^b, 8^a; P.1 I. 12.99^b, 100^a; P.2 V. 12.111; Vā. 94.3. 1) Kū.L. -tas tadvac; Mt. -srajes tu dāyādo; P.1P.2 -jito dāyādah. 2) Mt. jir. 3) Bd. -jittanayāḥ khyātās; Kū. sutāḥ Śatajito 'py āsams; L. sutāḥ Śatajitaḥ khyātāḥ; Mt. -jer api d.; Vā. Śatajitsuta vikhyātās. 4) L.Mt. parama-kīrtayaḥ.

Haihayās ca Hayās caiva *raja*¹⁾ Venuhayas *tatha*²⁾. |
 Haihayasya tu *dāyado*³⁾ Dharmāneta itī śrutāḥ⁴⁾, || 4 ||
 Dharmānetrasya Kārtas tu, | Dharmānetrasya¹⁾ Kuntis²⁾ tu,
 Sāhañjas tasya cātmajaḥ; | *Sāhañjas*³⁾ tasya cātmajaḥ⁴⁾. |
 [Sāhañjanī nāma purī
 tena rājñā niveśitā. |]
 Sāhañjasya¹⁾ tu dāyādo Maḥiṣmān²⁾ nāma pārthivaḥ³⁾, || 5 ||
 [Maḥiṣmatī nāma purī
 yena rājñā niveśitā. |]
 asīn Maḥiṣmataḥ putro¹⁾ Bhadrāsreṇyaḥ²⁾ pratāpavāu³⁾ |
 Vārānasya⁴⁾ *dhipo*⁵⁾ rājā kathitaḥ⁶⁾ pūrvam⁷⁾ eva *hi*⁸⁾. || 6 ||
 Bhadrāsreṇyasya¹⁾ dāyādo²⁾ Durdamo³⁾ nāma pārthivaḥ⁴⁾, |
 Durdamasya⁵⁾ suto⁶⁾ dhīmān⁷⁾ Kanako⁸⁾ nāma *viryaḍan*⁹⁾. || 7 ||
 Kanakasya¹⁾ tu dāyādās²⁾ catvāro lokaviśrutāḥ³⁾: |

4 = Bḍ. II. 69.4; Br. 13.155; H. 1844b, 1845a; Kū. 22.14b, 15a1bII; L. 68.4abI, 5aII; Mt. 43.8b, 9a; P.1 I. 12.100b, 101a; P.2 V. 12.112; Vā. 94.4.
 1) Mt.P.1 tathā. 2) Kū.L.Mt.Vā. -yaś ca yaḥ; P.1 Tālahayaś ca yaḥ;
 P.2 tath-Ūtālahayaś ca yaḥ. 3) Br.H.Kū. -syābhavat putro.
 4) Kū. pratāpavān; Mt.P.1P.2 -netraḥ pratiśrutāḥ; Vā. Dharmā-

tantra itī śrutīḥ.

5a [] = Br. 13.156; H. 1845b, 1846a.

5a = Bḍ. II. 69.5; Kū. 22.16a; L.68.5b;
 Mt. 43.9b; P.1 I. 12.101b; P.2 V.
 12.113a; Vā. 94.5a. 1) Vā. -ma-
 tantrasya. 2) Kū.L.Vā. Kirtis;
 P.2 Kumbhis. 3) Bḍ.Vā. Saṃ-
 jñeyas; Kū Saṃjitas; L. Saṃ-
 jayas. Mt.P.1P.2 Saṃhatas.

4) Kū. tatsuto 'bhavat.

5b = Bḍ. II. 69.5b; H. 1846b; L. 68.6a; Mt. 43.10a; P.1 I. 12.102a; P.2 V.
 113b; Vā. 94.5b. 1) Bḍ.Vā. Saṃjñeyasya; L. Saṃjayasya; Mt.P.1P.2
 Saṃhatasya. 2) P.2T. -himā. 3) L. dhārmikaḥ.

[] = H. 1847a.

6 = Bḍ. II. 69.6; Br. 13.157a = a; H. 1847b, 1848a; Kū. 22.16b = a; L.
 68.6b = a; Mt. 43.10b, 11a; P.1 I. 12.102b, 103a; P.2 V. 12.114; Vā. 94.6.
 1) Kū. Maḥiṣmaḥ Saṃjitasyaḥbhūd. 2) Bḍ. P.1P.2 -senah; Mt. Ru-
 draśreṇyaḥ. 3) Kū. -yas tadanvayaḥ. 4) Bḍ. -syā-. 5) Mt.P.1P.2
 -syām abhūd. 6) Mt. -thitaṃ. 7) Bḍ. Vā. -va. 8) H.Mt. tu.

7 = Bḍ. II. 69.7; Br. 13.157b, 158a; H. 1848b, 1849a; Kū. 22.17; L. 68.7;
 Mt. 43.11b, 12a; P.1 I. 12.103b, 104a; P.2 V. 12.115; Vā. 94.7. 1) Bḍ.
 P.1P.2 -drasenasya; Mt. Rudraśreṇyasya. 2) Mt.P.2 putro 'bhūd;
 P.1 putras tu. 3) Bḍ.Vā. Durmado; P.2T. Durdarśo. 4) Br.H.
 viśrutāḥ; P.1 dhārmikaḥ. 5) Bḍ.Vā. Durmadasya; P.2T. Durdar-
 śasya. 6) Vā. tato. 7) H. rājā; P.1 bhīmo; P.2 bhīmaḥ. 8) Kū.
 Andhako; L.P.1 Dhanako. 9) Bḍ.Vā.T. viśrutāḥ; Br.H. nāmataḥ;
 L. viśrutāḥ; P.2 budhimān.

8 = Bḍ. II. 69.8; Br. 13.158b, 159a; H. 1849b, 1850a; Kū. 22.18; L. 68.8;

Kṛtavīryaḥ⁴⁾ Kṛtāgnīś ca⁵⁾ Kṛtavarmā⁶⁾ tathaiiva ca⁷⁾ || 8 ||
 Kṛtaujaś ca¹⁾ caturtho 'bhūt²⁾, Kṛtavīryāt³⁾ tato 'rjunaḥ⁴⁾ |
 jajñe⁵⁾ bāhu⁶⁾sahasreṇa saptadvīpeśvaro nṛpaḥ⁷⁾. || 9 ||

[jigāya pṛthivīm eko
 rathenādityavarcasā. |]

sa hi varṣāyutaṃ taptvā | varṣāyutaṃ tapas tepe
 tapaḥ paramaduścaram | duścaram pṛthivīpatiḥ, |
 Dattam ārādhayāmāsa Kārtavīryo 'tisambhavam. || 10 ||
 tasmai Datto varāu prādāc caturo bhūritejaśaḥ¹⁾: |
 pūrvam bāhusahasram tu sa vavre²⁾ prathamam³⁾ varam⁴⁾, || 11 ||
 adharme¹⁾ dhyāyamānasya²⁾ sadbhis³⁾ tatra⁴⁾ nivāraṇam, |
 dharmeṇa⁵⁾ pṛthivīm jitvā dharmeṇaivānupālanaṃ⁶⁾, || 12 ||
 saṃgrāmān su'bahūn jitvā hatvā cārīn sahasraśaḥ |
 saṃgrāme varta²⁾mānasya vadhaś³⁾ cābhyadbikād raṇe⁴⁾. || 13 ||

Mt. 43.12^b13^a; P 1 I. 12.104^b, 105^a; P.2 V. 12.116; Vā. 94.8. 1) Kū. Andha-
 kasya; L.P.1 Dhanakasya. 2) P.1P.2 sutā hy āsamś. 3) Kū L.
 lokasammataḥ. 4) H. -viryaḥ; P.1P.2 Kṛtāgnīḥ. 5) Br.H. Kṛtaujaś
 ca; P.1P.2 Kṛtavīryaś; Vā. Kārtivīryaḥ. 6) Br. Kṛtadhavā; P.1P.2
 Kṛtadharmā. 7) Kū ca tatsutaḥ.

9 = A. 275.4^b = a; Bḍ. II. 69.9; Br. 13.159^b, 160^a; H. 1850^b, 1851^a; Kū.
 2'.19^a = a; L. 68.9; Mt. 43.13^b, 14^a; P.1 I. 12.105^b, 106^a; P.2 V. 12.117;
 Vā. 94.9. 1) Br.H. Kṛtāgnīś tu; Vā. Kṛtojātaś. 2) P.2 -thas tu.
 3) Kū.L. Kārtavīryas. 4) A. tu so 'rjunaḥ; Bḍ. -viryātmaḥ
 'rjunaḥ; Br.H. -yād ath-Ārjunaḥ; Kū. tath-Ārjunaḥ; P.1 -yāc ca
 so 'rjunaḥ; P.2 -yasva so 'rjunaḥ. 5) Br. yo 'sau; H. yaḥ sa; Mt.
 jātaḥ; P.1P.2 jāto. 6) Mt.T. kara-. 7) H. 'bhavat; L. rottamaḥ.

[] = Br. 13.160^b; H. 1851^b.

10^a = Bḍ. II. 69.10^a; Br. 13.161^a; H. 1852^a; Vā. 94.10^a. | 10^a = Mt. 43.14^b; P.1 I. 12.106^b; P.2
 V. 12.118^a.

10 = Bḍ. II. 69.10^b; Br. 13.161^b; H. 1852^b; Mt. 43.15^a; P.1 I. 12.107^a; P.2
 V. 12.118^b; Vā. 94.10^b.

11 = Bḍ. II. 69.11; Br. 13.162; H. 1853; Mt. 43.15^b, 16^a; P.1 I. 12.107^b, 108^a;
 P.2 V. 12.119; Vā. 94.11. 1) Mt.T. t. dattā varāḥ tena catvaraḥ
 puruṣottama; Mt.V.P.1P.2 -raḥ puruṣottamaḥ. 2) Br.H. prārthitaṃ.
 3) Br.H. sumahad. 4) Mt.P.1P.2 vavre rājasattamaḥ

12 = Bḍ. II. 69.12; Br. 13.163; H. 1854; Mt. 43.16^b, 17^a; P.1 I. 12.108^b, 109^a;
 P.2 V. 12.120; Vā. 94.12. 1) Mt.P.1P.2.T. adharmaṃ. 2) Br.H.
 'dhyāyamānasya; Mt. caramānasya; Vā. dhyāyamānasya. 3) P.1. bhītīś;
 P.2.T. sabdaiś. 4) Bḍ. -nasya sahasāsmā; Mt.P.1P.2 cāpi; Vā.
 tasmān. 5) Br.H. ugreṇa; Mt.P.1P.2 yuddhena. 6) Br.H. -ṇaivān-
 nurañjanam; P.1P.2 -meṇāvāpya vai balam.

13 = Bḍ. II. 69.13; Br. 13.164; H. 1855; Mt. 43.17^b = b; P.1 I. 12.109^b = b;
 P.2 V. 12.121^a = b; Vā. 94.13. 1) Bḍ. Vā. saṃgrāmāms tu. 2) Bḍ.
 Vā. yudhya-. 3) Br.H. vadham. 4) Bḍ. syāt pradhane mama;
 Mt.P.1P.2 caivādhikād bhavet; Vā. syād adhikād raṇe.

tenēyaṃ¹⁾ pṛthivī sarvā²⁾ saptadvīpā sapattanā³⁾ |
sasamudrā sanagarā | saptodadhiparikṣiptā
ugreṇa vidhinā jitā. || 14 || kṣātreṇa vidhinā jitā¹⁾. || 14 ||
tasya bāhusahasraṃ tu jajñe bāhusahasraṃ vai¹⁾
yudhyataḥ kila dhīmataḥ¹⁾ | icchataḥ tasya dhīmataḥ, |
yogad²⁾ yoge³⁾svarasyēva⁴⁾ ratho dhvajaś ca saṃjajña,
prādurbhavati māyayā. || 15 || ity evaṃ anuśūruma. || 15 ||
tena saptasu dvīpeṣu daśa yajñasahasraṇi
sapta yajñasātāni vai | teṣu¹⁾ dvīpeṣu saptasu²⁾
prāptāni¹⁾ vidhinā rājña nirargalāni vṛttāni³⁾
śrūyante²⁾ munisattamaḥ³⁾. || 16 || śrūyante tasya dhīmataḥ. || 16 ||
sarve yajñā mahābāho¹⁾ tasyāsan bhūridakṣiṇāḥ²⁾, |
sarve kāñcanayūpās te³⁾, sarve⁴⁾ kāñcanavedikāḥ⁵⁾, || 17 ||
sarve¹⁾ devair mahābhāgair²⁾ vimānasthair alamkṛtāḥ³⁾ |
gandharvair apsarobhiś ca nityam evōpaśobhitāḥ⁴⁾. || 18 ||
y¹⁾asya yajñe²⁾ jagau gāthāṃ gandharvo³⁾ Nāradaś tathā |

14a = Bḍ II. 69.14^a; Br. 13.166^a; H. 1857^a; Mt. 43.18^a; P.1 I. 12.110^a; P.2 V. 12.121^b; Vā. 94.14^a. P.1P.2 etenēyaṃ. 2) Bḍ.Vā. kṛtsnā; P.1 vasumati; P.2 mahi sarvā. 3) H Mt. T. saparvatā.

14b = Br. 13.166^b; H. 1857^b.

14b = Bḍ. II. 69.14^b; Mt. 43.18^b; P.1 12.110^b; P.2 V. 12.122^a; Vā. 94.14^b. 1) Vā. T. janāḥ.

15 = Bḍ. II. 69.15; Br. 13.165; H. 1856; Vā. 94.15 1) Bḍ. yoga- taḥ; Br. bho dvijāḥ; H. Bhā- rata. 2) Bḍ -go. 3) Br. yogī; Vā. yauddho. 4) Vā. dhvajo rathāś caiva.

15 = Mt. 43.19; P.1 I 12.111^a = a; P.2 V. 12.122^b = a. 1) P.1P.2 ca.

16 = Bḍ. II. 69.16; Br. 13.167; H. 1858. 1) Bḍ. kṛtāni. 2) Bḍ. śrūyate. 3) H. Janamejaya.

16 = Mt. 43.20; Vā. 94.16. 1) Mt. rājñāṃ. 2) Mt. vai tadā. 3) Vā. nirargalāḥ sma nir- vṛttāḥ.

17 = Bḍ. II. 69.17; Br. 13.168; H. 1859; Mt. 43.21; P.1 I. 12.111^b, 112^a; P.2 V 12.123; Vā. 94.17. 1) Br. munisreṣṭhāḥ; H. -bāho; Mt. mahārājñas. 2) Bḍ Vā. bhūritejaśaḥ; Br. H. sahasraśatadakṣiṇāḥ. 3) Bḍ Vā. kāñcanavedikāḥ; Br. H. -paś ca. 4) Mt. sarvāḥ. 5) Bḍ. Vā. -ve yūpaiś ca kāñcanaiḥ; Br. H. kāñcanavedayaḥ.

18 = Bḍ. II. 69.18; Br. 13.169; H. 1860; Mt. 43.22; P.1 I. 12.112^b, 113^a; P.2 V. 12.124; Vā. 94.18. 1) Bḍ. sarvair. 2) Br. munisreṣṭhā; H. mahārāja; Mt. samam prāptair; P.1P.2 -vaiś ca samprāptā. 3) Br. P.1 -kṛtaiḥ. 4) P.1 evāpi sevītāḥ; P.2 evōpasevitāḥ.

19a = Bḍ. II. 69.19^a; Br. 13.170^a; H. 1861^a; Mt. 43.23^a; P.1 I. 12.113^b; P.2 V. 12.125^a; Vā. 94.19^a. 1) Bḍ Mt. Vā. t-. 2) Bḍ. Vā. rājño. 3) P.2 -vau.

<p>VarIdāsātmaḥ vidvān mahimnā tasya vismitaḥ: 19 na nūnaṃ¹⁾ Kārtavīryasya gaṭim yāsyanti parthivāḥ²⁾ yajñair dānais tapobhīś ca³⁾ vikramaṇa⁴⁾ śrūtena⁵⁾ ca⁶⁾. 20 sa hi saptasu dvīpeṣu carmī khadgī¹⁾ śārāsaṇī rathī dvīpān²⁾ anucaran yogī samdrśyate nr̥bhīḥ³⁾. 21 anaṣṭadravyatā cāsin¹⁾, na śoko²⁾ na ca vibhramaḥ drabhāveṇa mahārājñāḥ prajā dharmeṇa rakṣataḥ³⁾. 22 pañcāśtisahasraṇi varṣāṇām sa¹⁾ narādhipaḥ sa sarvaratnabhāk²⁾ samrāt³⁾ cakravartī bābhūva ha. 23 sa eva¹⁾ paśupālo 'bhūt kṣetrapālaḥ sa eva²⁾ ca³⁾, sa eva vṛṣṭyā Parjanya yogitvād Arjuno 'bhavat. 24 sa vai¹⁾ bāhusahasreṇa jyāghātakāṭhinatvaca²⁾ bhāti rāsmisahasreṇa śārādenēva³⁾ bhāskarāḥ⁴⁾. 25 </p>	<p>Kartavīryasya¹⁾ rājarṣer mahimānaṃ nirīkṣya sah²⁾: 19 yājñair dānais tapobhīś ca³⁾ vikramaṇa⁴⁾ śrūtena⁵⁾ ca⁶⁾. 20 dvīpeṣu saptasu sa vai khadgī carmi¹⁾ śārāsaṇī rathī rājā sānucaro²⁾ yogāc³⁾ caivānudrśyate. 21 anaṣṭadravyatā cāsin¹⁾, na śoko²⁾ na ca vibhramaḥ drabhāveṇa mahārājñāḥ prajā dharmeṇa rakṣataḥ³⁾. 22 pañcāśtisahasraṇi varṣāṇām sa¹⁾ narādhipaḥ sa sarvaratnabhāk²⁾ samrāt³⁾ cakravartī bābhūva ha. 23 sa eva¹⁾ paśupālo 'bhūt kṣetrapālaḥ sa eva²⁾ ca³⁾, sa eva vṛṣṭyā Parjanya yogitvād Arjuno 'bhavat. 24 sa vai¹⁾ bāhusahasreṇa jyāghātakāṭhinatvaca²⁾ bhāti rāsmisahasreṇa śārādenēva³⁾ bhāskarāḥ⁴⁾. 25 </p>
---	--

19^b = Br. 13.170^b; H. 1861^b.

19^b = Bḍ. II. 69.19^b; Mt. 43.23^b; P.1 I. 12.114^a; P.2 V. 12.125^b; Vā. 64.19^b.

1) Bḍ.Vā. caritaṃ tasya.

2) Bḍ.Vā. ca.

20 = A. 275.7^b = a; Bḍ. II. 69.20; Br. 13.171; H. 1862; Mt. 43.24; P.1. I. 12.114^b, 115^a; P.2 V. 12.126; Vā. 94.20; Vi. IV. 11.4. 1) Vi. nūnaṃ na. 2) Bḍ.Vā. mānavāḥ; Mt. kṣatriyāḥ; A. vai nr̥pāḥ. 3) H.P.2 Vi. -bhir vā. 4) Vi. praśrayeṇa. 5) Vi. damena. 6) H. vā.

21 = Br. 13.172; H. 1863; Mt. 43.25; P.1 I. 12.115^b = b; P.2 V. 12.127^a = b. 1) Mt. -ṣu khadgī cakrī. 2) Mt. dvīpān; P.1P.2 sapta dvīpān. 3) Mt. -gī paśyati taskarān; P.1 vegena pavano-pamaḥ; P.2 udyoge pavano-pamaḥ.

21 = Bḍ. II. 69.21; Vā. 94.21. 1) Bḍ. dhanvi khadgī; Vā.T. khadgī vara-. 2) Bḍ. sānucaro; Vā. 'py anucaro. 3) Vā. 'nyo 'gāc.

22 = Bḍ. II. 69.22; Br. 13.173; H. 1864; Vā. 94.22. 1) Br.H. cāiva; Vā.T. -dravyaś caivāsin. 2) Bḍ. kleśo. 3) Bḍ. rakṣitaḥ.

23 = Bḍ. II. 69.23; Br. 13.174^a = b; H. 1865; Mt. 43.26; P.1 I. 12.116; P.2 V. 12.127^b, 128^a; Vā. 94.23. 1) H. vai; P.1P.2 ca. 2) Vā. sa saptadvīpavān. 3) Mt. -ratnasampūrṇaś; P.1P.2 saptadvīpaprthivyāś ca.

24 = Bḍ. II. 69.24; Br. 13.174^b, 175^a; H. 1866; Mt. 43.27; P.1 I. 12.117; P.2 V. 12.128^b, 129^a; Vā. 94.24. 1) Bḍ.Vā. eṣa. 2) Bḍ.Vā. -las ta-thaiva. 3) Mt.P.1P.2 hi.

25 = Bḍ. II. 69.25; Br. 13.175^b, 176^a; H. 1867; Mt. 43.28; P.1 I. 12.118; P.2 V. 12.129^b, 130^a; Vā. 94.25. 1) Mt.P.1P.2 yo 'sau. 2) Bḍ.Vā. -kaṭhina ca. 3) Bḍ. -denaiva; Br.H. śarādīva ca; P.2 śarādīva.

4) P.2 divākaraḥ.

sa hi¹⁾ nāgān²⁾ manusyeṣu³⁾ Māhiṣmatyām mahādhyutiḥ⁴⁾ |
 Karkoṭakasutañ⁵⁾ jītvā puryām⁶⁾ tatra⁷⁾ nyaveśayat. || 26 ||
 sa vai¹⁾ vegam samudrasya prāvṛṭkāle 'mbujekṣaṇaḥ²⁾ |
 krīḍann iva³⁾ bhujodbhinnaḥ⁴⁾ pratisrotas⁵⁾ cakāra ha⁶⁾. || 27 ||
 luṅḥitā¹⁾ krīḍatā tena phenasragdāma²⁾mālinī |
 caladūrmisahasreṇa | | ūrmibhrukūṭisamṇadā¹⁾ |
 śaṅkitābhyeti²⁾ Narmadā. || 28 || | śaṅkitābhyeti²⁾ Narmadā. || 28 ||
 | eṣo¹⁾ bhujasahasreṇa²⁾ avagādho³⁾ mahārṇavam⁴⁾ |
 | cakārōddhṛta⁵⁾velāṃ tāṃ⁶⁾ Narmadāṃ⁷⁾ prāvṛṣoddhātām⁸⁾. || 28i ||
 tasya bāhusahasreṇa kṣobhya¹⁾māṇe mahodadhau |
 bhayān nilīnā²⁾ niśceṣṭāḥ pātālasthā mahā³⁾surāḥ. || 29 ||

26 = Bḍ. II. 69.26; Br. 13.176^b, 177^a; H. 1868; Mt. 43.29; P.1 I. 12.119^a = a; P.2 V. 12.130^b = a; Vā. 94.26. 1) Mt.P.1P.2 eṣa. 2) Bḍ.Vā. nāga-; Mt. nāgaṃ; P.1P.2 nāma. 3) Bḍ.Vā. -sahasreṇa. 4) Bḍ.Vā. narādhipaḥ. 5) Bḍ.Vā. -kasabhāṃ; Mt. -sutam. 6) Bḍ.Vā. purim. 7) Br.H. -tasyām.

27 = Bḍ. II. 69.27; Br. 13.177^b, 178^a; H. 1869; Mt. 43.30; P.1 I. 12.119^b, 120^a; P.2 V. 12.131; Vā. 94.27. 1) Mt.P.1P.2 eṣa. 2) Mt.P.1P.2 -le bhajeta vai; Vā. -lāmbujekṣaṇaḥ. 3) Bḍ.H.Mt. eva; P.1 krīḍate sva-. 4) Mt. sukhodbhinnaḥ; V. mukhodbhinnaḥ; P.1 svasukhāyevi-; V. -āyēti; P.2 mukhodgīrṇaḥ; Bḍ. sukhodvignaḥ; Vā. mukhodvignaḥ. 5) Bḍ.Vā. prāvṛṭkālam. 5) Mt.P.1P.2 -sroto. 6) Mt.P.1P.2 mahīpatiḥ.

28 = Bḍ. II. 69.28a; Br. 13.178^b; H. 1870^a; Mt. 43.31a; Pt. I. 12.120^b; P.2 V. 12.132^a; Vā. 94.28a. 1) Bḍ Vā. lulitā; Mt.T. lalatā; Mt.V.P.1P.2 lalanāḥ. 2) Bḍ.Vā. hemasragdāma-; Br.T. naḍī tadgrāma-; V. phenas cōddāma-; Mt. pratisragdāma-; P.1P.2 pratibaddhormi-; P.2V. pratisrotormi-.

28^b = Br. 13.179^a; H. 1870^b.

28^b = Bḍ. II. 69.28^b; Mt. 43.31^b; P.1 I. 12.121^a; P.2 V. 12.132^b; Vā. 94.28^b. 1) Bḍ. ūrmimuktārtasamṇadā; Mt. -kuṭisamṇrāsāc; P.1P.2 -kuṭimālā sā. 2) Mt. ca- kitābhyeti.

28i = Bḍ. II. 69.29; Mt. 43.32; P.1 I. 12.121^b, 122^a; P.2 V. 12.133; Vā. 94.29. 1) Bḍ.Vā. purā; Mt. eko. 2) Mt. bahu-; P.1P.2 eṣa eva Manor vamśe; Vā. sa tāṃ anusaran. 3) Bḍ. sa jagāhe; Mt.T. vagāhe sa; V. apagādho; P.1P.2 tv avagāhen. 4) Bḍ. -ṇave. 5) Bḍ. -rōdvṛtta-; Mt. karoty utvṛtta-; P.1P.2 kareṇōddhṛtya; Vā. -rōddhṛtya. 6) Bḍ. -velāṃ tam; Mt. -vegām tu; P.1P.2 vegam tu. 7) Bḍ. akāle; Vā. sa kālam. 8) Bḍ. mārutoddhātām; Mt. prāvṛḍdhātām; P.1P.2 kāmīnīprīṇanena tu; Vā. prāvṛḍdhātām.

29 = Bḍ. II. 69.30; Br. 13.179^b, 180^a; H. 1871; Mt. 43.33; P.1 I. 12.122^b, 123^a;

cūrṅikṛtamahāvīcim *calan*^{1m}Inamahātīmim²⁾ |
*mārutā*³viddhaphenaugham āvaritakṣobha³duḥsaham⁵⁾ || 30 ||
 prāvartayat tadā rājā | cākāra kṣobhayan rājā¹⁾
 sahasreṇa ca bāhunā | doḥsahasreṇa sāgaram |
 devāsurasamakṣiptaḥ | devāsura-parikṣiptaḥ
 kṣīrodam iva Mandaraḥ. || 31 || | kṣīrodam iva sāgaram. || 31 ||
 Mandara¹kṣobhacakitā²⁾ amṛtotpādaśaṅkitāḥ³⁾ |
 sahasōtpatitā⁴⁾ bhītā bhīmaḥ dṛṣṭvā nṛpottamam || 32 ||
 natā niścala¹mūrdhāno babbhūvus²⁾ te³⁾ mahoragaḥ |
 sāyāhne kadalkhaṇḍā⁴⁾ *nirvāta*⁵*stimitā iva*⁶⁾. || 33 ||
 sa vai¹⁾ baddhvā²⁾ dhanur³⁾ jyābhīr⁴⁾ utsiktaḥ⁵⁾ pañcabhiḥ śaraiḥ⁶⁾ |
 Lankeśam⁷⁾ mohayitvā tu⁸⁾ sabalam Rāvaṇaḥ balāt |
 nirjitya *vaśam* cā⁹nīya Māhiṣmatyāḥ babandha tam¹⁰⁾. || 34 ||
 | śrutvā tu baddhaḥ Paulastyam Rāvaṇaḥ tv Arjunena ca¹⁾
 tato gatvā¹⁾ Pulastyas tam²⁾ Arjunaḥ *samprasādayan*³⁾ |

P.2 V. 12.134; Vā. 94.30. 1) Br. kṣīpya-; H. kṣubhya-. 2) Bḍ.P.1
 P.2 Vā. bhavanti linā; Mt. bhavanty ativa. 3) Br. mahī-

30 = Bḍ. II. 69.31; Br. 13.180^b, 181^a; H. 1872; Mt. 43.34; Vā. 94.31. 1) Bḍ.
 Mt.Vā. -vicilina-. 2) Bḍ.Vā.T. -mahāviṣam; Vā.T. -āviṣāḥ.

3) Bḍ.Vā. patitā-. 4) Bḍ.Mt.Vā. -takṣipta-. 5) Br.T. -saṅkulam.
 31 = Br. 13.181^b, 182^a; H. 1873. 31 = Bḍ. II. 69.32; Mt. 43.35^a = a;
 Vā. 94.32. 1) Mt. karoty alo-
 dayan eva.

32 = Bḍ. II. 69.33; Br. 13.182^b, 183^a; H. 1874; Mt. 43.35^b = a; P.1 I. 12.123^b
 = a; P.2 V. 12.135^a = a; Vā. 94.33. 1) P.1 tadūru-. 2) Bḍ. -kṣobha-
 nabhrāntam; Mt. -kitā hy; Vā. -kṣobhanakṛtā hy. 3) Bḍ. amṛtot
 pattihetave; P.2 amṛtotthānaśaṅkitāḥ; Vā. amṛtodakaśaṅkitāḥ.
 4) Bḍ. sahasā vidrutā; Vā. sahasōtpād(ṭ)itā.

33 = Bḍ. II. 69.34; Br. 13.183^b, 184^a; H. 1875; Mt. 43.36; P.1 I. 12.124^a = a;
 P.2 V. 12.135^b = a; Vā. 94.34. 1) Bḍ. niścitam nata-; Mt.T. tadā
 niścala-; Vā. nataniścala-. 2) Mt.P.1P.2 bhavanti. 3) Bḍ.Vā.
 -vus ca; Mt.P.1P.2 ca. 4) Br. -khaṇḍāḥ; H. -ṣaṇḍe; Vā. -ṣaṇḍā.
 5) Bḍ. nivāta-; Br. kampitā; H. kampitās. 6) Br. iva Vāyunā; H.
 tasya Vāyunā.

34 = Bḍ. II. 69.35, 36^a; Br. 13.184^b, 185; H. 1876, 1877^a; Mt. 43.37, 38^a;
 P.1 I. 12.125, 126^a; P.2 V. 12.136^b, 137; Vā. 94.35. 1) Mt.V.P.1P.2 eṣa;
 Mt.T. evaḥ. 2) Bḍ. jyām āropya; P.1P.2 dhanvī. 3) Bḍ. dṛḍhe.
 4) Bḍ. cāpe; Mt. jyāyām; P.1P.2 gṛhya; Vā.T. yānā; V. jyānām.
 5) Bḍ. sāyakaīḥ; Vā. utsiktaḥ. 6) Bḍ.Vā śataih. 7) Mt.P.2 Vā.
 Lankeśyam. 8) P.2 sa. 9) Bḍ. -śam ā-; H. nirjityaiva samā-;
 Mt.Vā. nirjitya baddhvā cā-; P.1P.2 nirjitya baddhvā tv.
 10) Mt. ca; P.2 ha.

35^a = Br. 13.186^a; H. 1877^b. 1) H. tu. |

35^b(*) = Bḍ. II. 69.36^b; Br. 13.186^b; H. 1878^a; Mt. 43.38^b; P.1 I. 12.126^b;

mumoca rājā¹⁾ Paulastyam | mumoca rājan¹⁾ pautraṃ me²⁾
 Pulastyenānuyācitāḥ²⁾. || 35 || sakhyaṃ kṛtvā³⁾ tu⁴⁾ pāṛthivaḥ. || 35 ||
 ta¹⁾sya bāhusahasrasya²⁾ babhūva | jyātalasvanaḥ |
 yugānte tv ambudasyēva¹⁾ | yugāntāgneḥ¹⁾ pravṛttasya
 sphuṭato hy aśaner²⁾ iva. || 36 || | yathā²⁾ jyātalaniḥsvanaḥ. || 36 ||
 aho bata¹⁾ mṛdhe²⁾ vīryaṃ³⁾ Bhārgavasya⁴⁾, yad⁵⁾ acchinat⁶⁾ |
 mṛdhe⁷⁾ sahasraṃ bāhūnām⁸⁾ haimaṃ⁹⁾ tālavanaṃ yathā. ! || 37 ||
 tṛṣitena kadācit sa bhikṣitaś Citrabhānunā, |
 sa bhikṣām adadād¹⁾ vīraḥ | sapta dvīpāṃś Citrabhānoḥ
 sapta dvīpān Vibhāvasoḥ. || 38 || | prādād bhikṣām viśāmpatiḥ. || 38 ||
 purāṇi grāmagoṣāṃś¹⁾ ca viśayāṃś caiva²⁾ sarvaśaḥ |
 jajvāla tasya sarvaṇi³⁾ Citrabhānur didhakṣayā⁴⁾. || 39 ||

P. 2 V. 12.138^a; Vā. 94.36^a. 1) P. 1 P. 2 gato. 2) Mt. tu hy; P. 1 han-
 tasyāgre; P. 2 T. 'haṃ tatrāśu; Vā. -tvas tu. 3) Bḍ. ca pra-
 sādhatat; Br. H. dadṛśe svayam; Vā. ca prasādayat; V. dayan.

35c = Bḍ. II. 69.37^a; Br. 13.187^a; H. 1878b; Mt. 43.39^a; Vā. 94.36^b.
 1) Br. H. Mt. rakṣaḥ. 2) Br. -nābhīyācitāḥ; Mt. -tyenēha sāntvitam; Vā. -nānupālītam; V. -ta

35b = P. 1 I. 12.127^a; P. 2 V. 12.138^b.
 1) P. 2 T. pautraṃ; V. bhavaiḥ.
 2) P. 2 T. me rājan. 3) P. 2 kṛtvā. sakhyaṃ. 4) P. 1 ca.

36a = Bḍ. II. 69.37^b; Br. 13.187^b; H. 1879a; Mt. 43.39^b; P. 1 I. 12.127^b; P. 2 V. 12.139^a; Vā. 94.37^a. 1) Br. H. ya-. 2) Mt. -sreṇa.

36b = Bḍ. II. 69.38^a; Br. 13.188^a; H. 1879b; Mt. 43.40^a; Vā. 94.37^b.
 1) Bḍ. 'mbudavṛndasya; Br. toyadasyēva; Mt. -tābhra-
 hasrasya; Vā. 'mbudavṛkṣa-
 sa. 2) Bḍ. Vā. sputītas-
 āner; Mt. āsphoṭas tv aśaner.

36b = P. 1 I. 12.128^a; P. 2 V. 12.139^b.
 1) P. 2 -tāgni-. 2) P. 2 rājño.

37 = Bḍ. II. 69.38^b, 39^a; Br. 13.188^b, 189^a; H. 1880; Mt. 43.40^b, 41^a; P. 1 I. 12.128^b, 129^a; P. 2 V. 12.140; Vā. 94.38. 1) Bḍ. Vā mṛdhe; P. 1 balam; 2) Bḍ. Vā. mahā-; Mt. P. 1 P. 2 vidher. 3) Bḍ. vīryo. 4) Bḍ. -vas tasya; Mt. -vo 'yam; P. 1 P. 2 -vaḥ sa; Vā. -vo yasya. 5) Bḍ. yo 'cchi-; Mt. P. 1 P. 2 yadācchi-; Vā. so 'cchi-. 7) Br. H. rājño; Mt. tad vai. 8) Br. bāhusahasrasya; H. bāhusahaṣraṃ tu. 9) Bḍ. Mt. T. Vā. hema-.

38a = Bḍ. II. 69.39^b; Br. 13.189^b; H. 1881^a; Vā. 94.39^a.

38b = Br. 13.190^a; H. 1881^b. 1) H. adadād.

38b = Bḍ. II. 69.40^a; Vā. 94.39^b.

39 = Bḍ. II. 69.40^b, 41^a; Br. 13.190^b, 191^a; H. 1882; Vā. 94.40. 1) Bḍ. Vā. ghoṣān grāmāṃś. 2) Bḍ. Vā. pattanāni ca. 3) Bḍ. Vā. bāṇeṣu. 4) Br. didṛkṣayā.

sa tasya puruṣendrasya prabhāveṇa¹⁾ mahātmanah²⁾ |
dadāha Kārtavīryasya śailāms caiva³⁾ vanāni ca. || 40 ||
sa śūnyam āśramam ramyaṃ¹⁾ Varuṇasyātmajasya vai |
dadāha savanadvīpaṃs²⁾ Citrabhānuḥ sa-Haihayah. || 41 ||
yaṃ¹⁾ lebhe Varuṇah putram purā bhāsvantam²⁾ uttamam |
Vasiṣṭham nāma³⁾, sa munih khyāta Āpava ity uta. || 42 ||
t¹atr-Āpavas²⁾ tu tam³⁾ krodhād⁴⁾ Arjunam śaptavān⁵⁾ vibhuh⁶⁾: |
yasmān na varjitam idam | yasmād vanam pradagdham te¹⁾ |
vanam te mama Haihaya, || 43 || | viśrutam mama Haihaya, || 43 ||
tasmāt te duṣkaram¹⁾ karma kṛtam anyo haṇiṣyati²⁾, |
Rāmo nāma mahābāhur | Arjuno nāma Kaunteyo
Jāmadagnyah pratāpavān. || 44 || | na¹⁾ ca rājā bhaviṣyati. || 44 ||
| [Arjuna tvām¹⁾ mahāvīryo Rāmah praharatām varaḥ |]
chittvā bāhusahasram te¹⁾ pramathya²⁾ tarasā balī |
tapasvī brāhmaṇas ca tvām³⁾ vadhiṣyati⁴⁾ sa Bhārgavaḥ⁵⁾. || 45 ||
^{cf. 56.} | anastadravyatā yasya babbhūvāmitrakarṣiṇah¹⁾ |
^{51.} | pratāpena²⁾ narendrasya praajā dharmeṇa rakṣataḥ. || 45₁ ||

40 = Bḍ. II. 69.41^b, 42^a; Br. 13.191^b, 192^a; H. 1883; Vā. 94.41. 1) Bḍ.Vā.T. pratāpena. 2) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ. 3) Bḍ.Vā. cāpi; Br. caīṣa.

41 = Bḍ. II. 69.42^b, 43^a; Br. 13.192^b, 193^a; H. 1884; Vā. 94.42. 1) Bḍ.Vā. sarvam. 2) Bḍ. savanātopam; Br. balavad bhitaś; H. vanavad bhitaś.

42 = Bḍ. II. 69.43^b, 44^a; Br. 13.193^b, 194^a; H. 1885; Vā. 94.43. 1) Vā. sa. 2) Vā. bhāsvinam. 3) Bḍ.Vā. Vasiṣṭhanāmā.

43^a = Bḍ. II. 69.44^b; Br. 13.194^b; H. 1886^a; Mt. 43.41^b; P.1 I. 12.120^b; P.2 V. 12.141^a; Vā. 94.44^a. 1) Br.T.H.M. y-. 2) P.1P.2 yaṃ Vasiṣṭhas. 3) Bḍ.Vā. tadā. 4) Mt.T.P.1P.2 samkruddho hy; Mt.V. samkrodhād. 5) Br.H. -dhāc chaptavān Arjunam. 6) H.Mt.P.2 prabhuh.

43^b = Bḍ. II. 69.45^a; Br. 13.195^a; H. 1886^b; Vā. 94.44^b. | 43^b = Mt. 43.42^a; P.1 I. 12.130^a; P.2 V. 12.141^b. 1) Mt. vai.

44^a = Bḍ. II. 69.45^b; Br. 13.195^b; H. 1887^a; Mt. 43.42^b; P.1 I. 12.130^b; P.1 V. 12.142^a; Vā. 94.45^a. 1) P.1P.2 duṣkṛtam. 2) Mt. haṇiṣyati.

44^b = Br. 13.196^a; H. 1887^b. | 44^b = Bḍ. II. 69.46^a; Mt. 43.42^b⟨; Vā. 94.45^b. 1) Bḍ. -teyah sa.

| [] = Bḍ. II. 69.46^b; Vā. 94.46^a. 1) Bḍ. Arjunam ca.

45 = Bḍ. II. 69.47; Br. 13.196^b, 197^a; H. 1888; Mt. 43.43; P.1 I. 12.131; P.2 V. 12.142^b, 143^a; Vā. 94.46^b, 47^a. 1) Bḍ.Vā. vai. 2) Mt. prathamam. 3) Bḍ.Vā. -nās caiva; Br. tvām tu; P.1 tvām vai. 4) Br. haṇiṣyati. 5) Bḍ.Vā. mahābalaḥ; Mt. sa vadhiṣyati Bhārgavaḥ.

| 45₁ = Br. 13.197^b, 198^a; H. 1889. 1) H. -trakarṣaṇa. 2) H. -bhavena.

<p><i>Ramat</i>¹⁾ tato 'sya mṛtyur vai tasya śāpān mahāmuneḥ²⁾, <i>varas tathaiva</i>¹⁾ <i>rājarṣeḥ</i>²⁾ svayam eva vṛtaḥ purā. tasya putraśatam tv āsit³⁾, pañca <i>tatra</i>⁴⁾ mahārathāḥ⁵⁾ 46 Śūrasenaś ca Śūras²⁾ ca <i>Dhr̥ṣṇo vai</i>³⁾ <i>Kṛṣṇa</i>⁴⁾ eva ca⁵⁾ 47 Jayadhvaś ca nāmnāsīd Āvantyo nṛpatir mahān Kārtavīryasya tanayā vīryavanto mahābalāḥ. 48 </p>	<p>tasya Rāmas tadā <i>hy</i>¹⁾ āsīn²⁾ mṛtyuḥ³⁾ śāpena dhīmataḥ⁴⁾, Jayadhvaś ca vai kartā¹⁾ Avantiṣu²⁾ viśāmpatiḥ³⁾. 48 </p>
--	---

46a = Br. 13.198b; H. 1890a. 1) Br. prāptas. 2) H. muner nṛpa.

46a = Bḍ. II. 69.48a; Kū. 22.(20a); L. 68.10a; Mt. 43.44a; P.1 I. 12.132a; P.2 V. 12.143b; Vā. 94.47b. 1) Kū. -mo 'bhavan; Mt L. -dā tv. 2) Kū. mṛtyur; P.1 Rāmo 'tha hantāsīn; P.2 -maś ca hantāsīn. 3) P.1P.2 muni-. 4) Kū. Jāmadagnyo Janārdanaḥ; L. -yur Nārāyaṇātmaḥ.

46bc = Bḍ. II. 69.48b, 49a; Br. 13.199; H. 1890b, 1891a; Kū. 22.20b = c; L. 68.10b = c; Mt. 43.44b, 45a; P.1 I. 12.132b = c; P.2 V. 12.144a = c; Vā. 94.48. 1) H. tathaiṣa; Mt. -raś caiva tu. 2) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya; BḍVā. rājñā tena varaś caiva. 3) H. -putraśatasyāsan; Kū.L. -śatāny āsan (L. āsit); Vā. -śatam hy āsit. 4) Br.H. śeṣā. 5) Br.H. mahātmanaḥ.

47 = A. 275.9a = b; Bḍ. II. 69.49b, 50a; Br. 13.200; H. 1891b, 1892a; Kū. 22.21ab; L. 68.11, cfr. 18a; Mt. 43.45b, 46a; P.1 I. 12.133; P.2 V. 12.144b, 145a; Vā. 94.49. 1) Kū.L. manasvinaḥ; Mt. mahābalāḥ; P.1 mahābala; P.2 mahāvratāḥ. 2) Bḍ.L.Vā. Śūras ca Śūrasenaś. 3) A. Dhr̥ṣṭoktaḥ; Bḍ. Vṛṣāsyō; Br. Vṛṣaṇō; H. Dhr̥ṣṇoktaḥ; Kū. Kṛṣṇō; L.Mt. Dhr̥ṣṭaḥ; P.1P.2 -ṭō vai; Vā. Vṛṣṭyādyam. 4) Bḍ. Vṛṣa; Vā. Vṛṣa; V. Vṛṣṇa. 5) Br. Madhupadhvajāḥ; Kū. Dhr̥ṣṇas tathaiva ca; L. Kṛṣṇas tathaiva ca; Mt. Kroṣṭus tathaiva ca.

48 = Br. 13.201; H. 1892b, 1893a.

48 = A. 275.9b; Bḍ. II. 69.50b; Kū. 22.21b1 = I; L. 68.12a, cfr. 18b; Mt. 43.46b; P.1 I. 12.134a; P.2 V. 12.145b; Vā. 94.50a. 1) A. ca nāmāsīd; Bḍ. -jo vaṁśakartā; Kū. ca balavān; L. -jaś ca rājāsīd; P.1P.2 -jaḥ sa vai kartā; Vā.T. ca vai putrā; V. ca vaikartā. 2) A. Avantyo; L. Avantinām; Mt.P.1P.2 Avantiś ca. 3) A. nṛpatir mahān; Mt. -pate; P.1 P.2V. rasāpatiḥ; P.2T. niśāpatiḥ; Vā.T. -pateḥ.

Jayadhvajasya putras tu¹⁾ Tālajaṅgho mahābalaḥ²⁾, |
 tasya putra³⁾śataṃ tv eva⁴⁾ Tālajaṅghā iti smṛtāḥ⁵⁾. || 49 ||
 teṣāṃ pañca¹⁾ gaṇāḥ khyātā²⁾ Haihayānām mahātmanām : |
 Vitihotrās³⁾ ca Saṃjātā⁴⁾ Bhojās c-Āvantayas⁵⁾ tathā⁶⁾ || 50 ||
 Tauṇḍī¹⁾kerās ca vikrāntās²⁾ Tālajaṅghās tathaiiva ca³⁾ |
 | Bharatās ca Sujātās⁴⁾ ca bahutvān nānukīrtitāḥ. || 51 ||

Vṛṣaprabhṛtayas cānye¹⁾ Yādavāḥ²⁾ puṇyakarmināḥ³⁾, |
 Vṛṣo vaṃśadharas⁴⁾ teṣāṃ⁵⁾, tasya putro 'bhavan Madhuḥ. || 52 ||
 Madhoḥ putrasatam tv āsīd¹⁾, Vṛṣaṇas tasya²⁾ vaṃśakṛt³⁾; |
 Vṛṣaṇād⁴⁾ Vṛṣṇayaḥ sarve, Madhos tu⁵⁾ Mādhavāḥ smṛtāḥ. || 53 ||
 Yādavā Yadunāmnā te¹⁾ nirucyante ca²⁾ Haihayāḥ. || 54 ||

49 = Bḍ. II. 69.51; Br. 13.202; H. 1893^b, 1894^a; Kū. 23.1; L. 68.13^b, 13^a; Mt. 43.47; P 1 I. 12.134^b, 135^a; P 2 V. 12.146; Vā. 94.50^b, 51^a. 1) Kū. L. putro 'bhūt. 2) Bḍ.Vā. -ghoḥ pratāpavān; Kū. -gha iti smṛtāḥ. 3) H P.1 tasya putrāḥ; Kū.L. śa aṃ putrās. 4) Bḍ. -tam tv evam; Br.H. -tam khyātās; Kū. -trās tu tasyāsan; L. -trās tu tasyēha; Mt.P.1.P.2 -śatāny eva; Vā. -tam hy eva. 5) Bḍ.Vā.T. śrutam; L. -ghāḥ prakīrtitāḥ; H.Mt.P.2 śrutāḥ.

50 = Bḍ. II. 69.52; Br. 13.203; H. 1894^b, 1895^a; Kū. 23.2^a = aI, bI; L. 68.16, 17^a; Mt. 43.48; P.1 12.135^b, 136^a; P.2 V. 12.147; Vā. 94.51^b, 52^a. 1) Br.H. kule; Kū. jyestho. 2) Br. muniāreṣṭhā; H. mahārāja; Kū. mahāvīryo; Mt.P.1 kulāḥ khyātā; P.1 kulāny āsan; P.2 kulāny eva. 3) L. hy ete; P.2 -trās; Vā. Virahotrā. 4) Br.H. -trāḥ Sa-jātās ca; Kū. -tro 'bhavan nṛpaḥ; L. Haryātā; Mt. ca Śāryātā; P.2 ca Saṃjāto; Vā. -trā hy asaṃkhyātā. 5) Vā c-Āvartayas. 6) Br.H. smṛtāḥ.

51(a) = Bḍ. II. 69.53^a; Br. 13.204^a; H. 1895^b; L. 68.17^b; Mt. 43.49^a; P.1 I. 12.136^b; P.2 V.-12.148^a; Vā. 94.52^b. 1) Bḍ P.2 Vā. Tuṇḍi; Mt. Kuṇḍi; P.1 Tuṇḍa-. 2) Br H vikhyātās; L. Śūrasenās tu vikhyātās. 3) P.1 -ghāḥ prakīrtitāḥ; P.2 -ghās ca kīrtitāḥ. | 51^b = Br. 13.204^b; H. 1896^a. 1) H. Sujātyās.

52 = Br. 13.205; H. 1896^b, 1897^a; Kū. 23.2^b, 3^a; L. 68.14. 1) Br. -yo viprā; H. -yo rājan. 2) L. tatsutāḥ. 3) L. -maṇāḥ. 4) Kū.L. -karas. 5) Br H. tatra.

53 = Br. 13.206; H. 1897^b, 1898^a; Kū. 23.3^b = a; L. 68.15^{ab}. 1) L. cā-īd. 2) L. Vṛṣṇis tasya tu. 3) Kū.L. vaṃśabhāk. 4) L. Vṛṣṇes tu. 5) L. Madhor vai.

54 = Br. 13.207^a; H. 1898^b; L. 68.15^c. 1) H. Yadunā cāgre; L. Yaduvaṃśena. 2) L. tu.

Viti¹hotrasutaś cāpi Ananto²⁾ nāma³⁾ *parthivaḥ*⁴⁾, |
 Durjayas⁵⁾ tasya putras tu⁶⁾ babbhūvāmitrakarṣaṇaḥ⁷⁾. || 55 ||
 anasṭadravyatā caiva tasya rājño babbhūva ha |
 {^{cf. Śl. 45.} } *prabhāveṇa*¹⁾ mahārājaḥ²⁾ prajāś *taḥ paryapālayat*³⁾. || 56 ||
 [Kārtavīry-Ārjuno nāma rājā bahusahasravān¹⁾, |
 yena sāgaraparyantā dhanuṣā nirjitā mahī. |
 yas tasya kīrtayen nāma kalyam²⁾ utthāya mānavah] || 57 ||

na tasya vittanāśaḥ syān¹⁾ naṣṭam pratilabhec ca saḥ²⁾, |
 Kārtavīryasya yo janma kathayed iha *dhīmataḥ*³⁾. || 58 ||

vittavān bhavate 'traiva¹⁾ dharmas cāsya vivardhate, |
 yathā yaṣṭā²⁾ yathā dātā³⁾, tathā svarge⁴⁾ mahiyate. || 58₁ ||

ete Yayāti-putrāṇām pañca vamśā *dvijottamāḥ*¹⁾ |
 kīrtitā lokavīrāṇām, ye lokān dhārayanti vai. || 58₂ ||
 bhūtāniva *munisreṣṭhāḥ*¹⁾ pañca sthāvarajaṅgamān |
 śrutvā pañca visargāms²⁾ rājā dharmārthakovidah || 58₃ ||
 vaśī bhavati pañcānām ātmajānām tathēśvaraḥ |
 labhet pañca varāms²⁾ caiva durlabhān iha laukikān. || 58₄ ||
 āyuḥ kīrtim tathā putrān aiśvaryaṃ bhūtim evā ca |
 dhāraṇāc chravaṇāc caiva pañcavargasya bho dvijāḥ¹⁾. || 58₅ ||

55 = Bḍ. II. 69.53^b, 54^a; Kū. 234; L. 68.20; Mt. 43.49^{bc}; P.1 I. 12.137; P.2 V. 12. 148^b, 149^a; Vā. 94.53. 1) Vā. Vira-. 2) Kū.L. viśruto; Mt. Ānarto. 3) Kū. 'nanta; L. 'nartta. 4) Kū.L. ity uta; Mt.P.1P.2 vīryavān. 5) Mt. -jeyas. 6) K.P.2 putro 'bhūt; L. Kṛṣṇaputras tu. 7) Kū. sarva-śāstravīśāradaḥ; Vā. -tradarśanaḥ; P.2 sa caivāmitra karṣaṇaḥ.

56 = Bḍ. II. 69.54^b, 55^a; Mt. 43.50^a = b; P.1 I. 12.138^a = b; P.2 V. 12.149^b = b; Vā. 94.54. 1) Mt.P.1P.2 sadbhāvena. 2) Mt. -rāja. 3) Mt.P.1P.2 -jā dharmeṇa pālayan.

57 = Mt. 43.50^b, 51; P.1 I. 12.138^b, 139; P.2 V. 12.150, 151^a. 1) P.1 -sradhṛt. 2) P.2 prātar.

58 = Bḍ. II. 69.55^b, 56^a; Br. 13.207^b, 208^a; H. 1899; Mt. 43.52^{ab}; P.1 I. 12.140^{ab}; P.2 V. 12.151^b, 152^a; Vā. 94.55. 1) Bḍ. syād; H. -nāśo 'sti; Vā. -śas ca. 2) Vā.T. pratilabhetā saḥ; Mt.P.1P.2 -ṣṭam ca labhate punaḥ. 3) Er.H. nityaśaḥ.

58₁ = Bḍ. II 69.56^b, 57; Mt. 53.52^c = b; P.1 I. 12.140^c = b; P.2 V. 12.152^b = b; Vā. 94.56. 1) Bḍ. vardhante vibhavāḥ śāsavad. 2) P.2 iṣṭvā yajñān; Vā. Tvaṣṭā. 3) Mt. yathāvat sviṣṭapūtātmā. 4) P.1P.2 svargaloke.

58₂ = Br. 13.208^b, 209^a; H. 1900. 1) H. viśam pate.

58₃ = Br. 13.208^b, 210^a; H. 1901. 1) H. mahārāja. 2) Br. -gāms tu.

58₄ = Br. 13.210^b, 211^a; H. 1902.

58₅ = Br. 13.211^b, 212^a; H. 1903. 1) H. Bhārata.

Jayadhvajasya putras tu¹⁾ Tālajaṅgho mahābalaḥ²⁾, |
 tasya putra³⁾śatam tv eva⁴⁾ Tālajaṅghā iti smṛtāḥ⁵⁾. || 49 ||
 teṣāṃ pañca¹⁾ gaṇāḥ khyātā²⁾ Haihayānām mahātmanām : |
 Vitihotrās³⁾ ca Saṃjātā⁴⁾ Bhojās c-Āvantayas⁵⁾ tathā⁶⁾ || 50 ||
 Tauṇḍī¹⁾kerās ca vikrāntās²⁾ Tālajaṅghās tathaiiva ca³⁾ |
 | Bharatās ca Sujātās⁴⁾ ca bahutvān nānukīrtitāḥ. || 51 ||

Vṛṣaprabhṛtayas cānye¹⁾ Yādavāḥ²⁾ puṇyakarmināḥ³⁾, |
 Vṛṣo vaṃśadharas⁴⁾ teṣāṃ⁵⁾, tasya putro 'bhavan Madhuḥ. || 52 ||
 Madhoḥ putrasatam tv āsīd¹⁾, Vṛṣaṇas tasya²⁾ vaṃśakṛt³⁾; |
 Vṛṣaṇād⁴⁾ Vṛṣṇayaḥ sarve, Madhos tu⁵⁾ Mādhavāḥ smṛtāḥ. || 53 ||
 Yādavā Yadunāmnā te¹⁾ nirucyante ca²⁾ Haihayāḥ. || 54 ||

49 = Bḍ. II. 69.51; Br. 13.202; H. 1893^b, 1894^a; Kū. 23.1; L. 68.13^b, 13^a; Mt. 43.47; P 1 I. 12.134^b, 135^a; P 2 V. 12.146; Vā. 94.50^b, 51^a. 1) Kū. L. putro 'bhūt. 2) Bḍ.Vā. -ghoḥ pratāpavān; Kū. -gha iti smṛtāḥ. 3) H P.1 tasya putrāḥ; Kū.L. śa aṃ putrās. 4) Bḍ. -tam tv evam; Br.H. -tam khyātās; Kū. -trās tu tasyāsan; L. -trās tu tasyēha; Mt.P.1.P.2 -śatāny eva; Vā. -tam hy eva. 5) Bḍ.Vā.T. śrutam; L. -ghāḥ prakīrtitāḥ; H.Mt.P.2 śrutāḥ.

50 = Bḍ. II. 69.52; Br. 13.203; H. 1894^b, 1895^a; Kū. 23.2^a = aI, bI; L. 68.16, 17^a; Mt. 43.48; P.1 12.135^b, 136^a; P.2 V. 12.147; Vā. 94.51^b, 52^a. 1) Br.H. kule; Kū. jyestho. 2) Br. muniāreṣṭhā; H. mahārāja; Kū. mahāvīryo; Mt.P.1 kulāḥ khyātā; P.1 kulāny āsan; P.2 kulāny eva. 3) L. hy ete; P.2 -trās; Vā. Virahotrā. 4) Br.H. -trāḥ Sa-jātās ca; Kū. -tro 'bhavan nṛpaḥ; L. Haryātā; Mt. ca Śāryātā; P.2 ca Saṃjāto; Vā. -trā hy asaṃkhyātā. 5) Vā c-Āvartayas. 6) Br.H. smṛtāḥ.

51(a) = Bḍ. II. 69.53^a; Br. 13.204^a; H. 1895^b; L. 68.17^b; Mt. 43.49^a; P.1 I. 12.136^b; P.2 V.-12.148^a; Vā. 94.52^b. 1) Bḍ P.2 Vā. Tuṇḍi; Mt. Kuṇḍi; P.1 Tuṇḍa-. 2) Br H vikhyātās; L. Śūrasenās tu vikhyātās. 3) P.1 -ghāḥ prakīrtitāḥ; P.2 -ghās ca kīrtitāḥ. | 51^b = Br. 13.204^b; H. 1896^a. 1) H. Sujātyās.

52 = Br. 13.205; H. 1896^b, 1897^a; Kū. 23.2^b, 3^a; L. 68.14. 1) Br. -yo viprā; H. -yo rājan. 2) L. tatsutāḥ. 3) L. -maṇāḥ. 4) Kū.L. -karas. 5) Br H. tatra.

53 = Br. 13.206; H. 1897^b, 1898^a; Kū. 23.3^b = a; L. 68.15^{ab}. 1) L. cā-īd. 2) L. Vṛṣṇis tasya tu. 3) Kū.L. vaṃśabhāk. 4) L. Vṛṣṇes tu. 5) L. Madhor vai.

54 = Br. 13.207^a; H. 1898^b; L. 68.15^c. 1) H. Yadunā cāgre; L. Yaduvamśena. 2) L. tu.

cf. Sl. 45.
}
 Viti¹hotrasutaś cāpi Ananto²⁾ nāma³⁾ *parthivah*⁴⁾, |
 Durjayas⁵⁾ tasya putras tu⁶⁾ babbhūvāmitrakarṣaṇah⁷⁾. || 55 ||
 anaṣṭadrvyatā caiva tasya rājño babbhūva ha |
*prabhāveṇa*¹⁾ mahārājah²⁾ prajāś *taḥ paryapālayat*³⁾. || 56 ||
 [Kārtavīry-Ārjuno nāma rājā bahusahasravān¹⁾, |
 yena sāgaraparyantā dhanuṣā nirjitā mahī. |
 yas tasya kīrtayen nāma kalyam²⁾ utthāya mānavah] || 57 ||

na tasya vittanāśah syān¹⁾ naṣṭam pratilabhec ca saḥ²⁾, |
 Kārtavīryasya yo janma kathayed iha *dhimataḥ*³⁾. || 58 ||

vittavān bhavate 'traiva¹⁾ dharmas cāsyā vivardhate, |
 yathā yaṣṭā²⁾ yathā dātā³⁾, tathā svarge⁴⁾ mahiyate. || 58i ||

ete Yayāti-putrāṇām pañca vamśā *dvijottamāḥ*¹⁾ |
 kīrtitā lokavīrāṇām, ye lokān dhārayanti vai. || 58z ||
 bhūtāniva *muniśreṣṭhāḥ*¹⁾ pañca sthāvarajaṅgamān |
 śrutvā pañca visargāms^{ca}²⁾ rājā dharmārthakovidah || 58s ||
 vaśī bhavati pañcānām ātmajānām tathēśvaraḥ |
 labhet pañca varāms caiva durlabhān iha laukikān. || 58t ||
 āyuḥ kīrtim tathā putrān aiśvaryaṃ bhūtim evā ca |
 dhāraṇāc chravaṇāc caiva pañcavargasya bho dvijāḥ¹⁾. || 58u ||

55 = Bḍ. II. 69.53b, 54a; Kū. 234; L. 68.20; Mt. 43.49bc; P.1 I. 12.137; P.2 V. 12. 148b, 149a; Vā. 94.53. 1) Vā. Vira-. 2) Kū.L. viśruto; Mt. Ānarto. 3) Kū. 'nanta; L. 'nartta. 4) Kū.L. ity uta; Mt.P.1P.2 vīryavān. 5) Mt. -jeyas. 6) K.P.2 putro 'bhūt; L. Kṛṣṇaputras tu. 7) Kū. sarva-śāstravīśāradaḥ; Vā. -tradarśanaḥ; P.2 sa caivāmitra karṣaṇah.

56 = Bḍ. II. 69.54b, 55a; Mt. 43.50a = b; P.1 I. 12.138a = b; P.2 V. 12.149b = b; Vā. 94.54. 1) Mt.P.1P.2 sadbhāvena. 2) Mt. -rāja. 3) Mt.P.1P.2 -jā dharmeṇa pālayan.

57 = Mt. 43.50b, 51; P.1 I. 12.138b, 139; P.2 V. 12.150, 151a. 1) P.1 -sradhṛt. 2) P.2 prātar.

58 = Bḍ. II. 69.55b, 56a; Br. 13.207b, 208a; H. 1899; Mt. 43.52ab; P.1 I. 12.140ab; P.2 V. 12.151b, 152a; Vā. 94.55. 1) Bḍ. syād; H. -nāśo 'sti; Vā. -śas ca. 2) Vā.T. pratilabheta saḥ; Mt.P.1P.2 -ṣṭam ca labhate punah. 3) Er.H. nityaśah.

58i = Bḍ. II 69.56b, 57; Mt. 53.52c = b; P.1 I. 12.140c = b; P.2 V. 12.152b = b; Vā. 94.56. 1) Bḍ. vardhante vibhavāḥ śāsavad. 2) P.2 iṣṭvā yajñān; Vā. Tvaṣṭā. 3) Mt. yathāvat sviṣṭapūtātmā. 4) P.1P.2 svargaloke.

58z = Br. 13.208b, 209a; H. 1900. 1) H. viśam pate.

58s = Br. 13.208b, 210a; H. 1901. 1) H. mahārāja. 2) Br. -gāms tu.

58t = Br. 13.210b, 211a; H. 1902.

58u = Br. 13.211b, 212a; H. 1903. 1) H. Bhārata.

B.

(Bđ. II. 70.1—49; Br. 13.21^{2b}—215, 15.1—29; H. 1904—1905, 1969—1998; L. 68.21—51; Mt. 44.1—46; P.1 I. 13.1—30; P.2 V. 13.1—30; Vā. 95.1—48; cfr. A. 275.12 23; Bhg. IX. 23.30^b—24.5; Gā. 139.25—35; Kū. 24.1—32; Vi. IV. 12.1—17.)

R̥ṣaya ūcaḥ:

kimarthaṃ tu vanaṃ¹⁾ dagdham Āpavasya mahātmanaḥ |
Kārtavīryeṇa vikramya tan naḥ²⁾ prabrūhi prcchatām³⁾. | 11 ||
rakṣitā sa tu rājarṣiḥ prajānām iti naḥ śrutam, |
kathaṃ sa¹⁾ rakṣitā bhūtvā adahaḥ tat²⁾tapovanam? || 12 ||

sūta uvāca:

Ādityo vipra¹⁾rūpeṇa Kārtavīryam upasthitāḥ |
tr̥ptikāmāḥ²⁾: prayacchānam³⁾, Ādityo 'haṃ na saṃśayaḥ⁴⁾. || 13 ||
rājōvāca:

bhagavan kena te tr̥ptir¹⁾ bhaved, brūhi²⁾ divākara, |
kīrṣāṃ bhojanaṃ dadmi, śrutvā ca³⁾ vidadhāmy aham! || 14 ||

Āditya uvāca:

sthāvaraṃ dehi me sarvam āhāraṃ dadatām vara, |
tena tr̥pto bhaveyam vai, na¹⁾ tr̥pye 'nyena²⁾ pārthiva! || 15 ||
rājōvāca:

na śakyaṃ¹⁾ sthāvaraṃ²⁾ sarvaṃ³⁾ tejasā mānuṣeṇa tu⁴⁾ |
nirdagdhum tapatām⁵⁾ śreṣṭha, tvām eva⁶⁾ praṇamāmy ahaṃ. || 16 ||

Āditya uvāca:

tuṣṭas te 'haṃ śārān dadmi akṣayān sarvatomukhān¹⁾, |
ye kṣiptāḥ²⁾ prajva³⁾liṣyanti mama tejaḥsamanvitāḥ. || 17 ||

- 11 = Bđ. II. 70.1; Mt. 44.1; Vā. 95.1. 1) Mt. tadvanam; Vā. bhuvanam. 2) Mt. sūta. 3) Mt. tattvataḥ.
- 12 = Bđ. II. 70.2; Mt. 44.2; Vā. 95.2. 1) Mt. sa kathaṃ. 2) Bđ. Vā.V. nāśayeta; Va.T. -tvānāśayat tat.
- 13 = Bđ. II. 70.3; Mt. 44.3; Vā. 95.3. 1) Mt. dvija- 2) Mt. tr̥ptim ekām. 3) Mt. -yacchasva. 4) Mt. nareśvara.
- 14 = Bđ. II. 70.4; Mt. 44.4; Vā. 95.4. 1) Mt. tr̥ptis te; Vā.T. te tuṣṭir. 2) Mt. bhavaty eva. 3) Mt. tu.
- 15 = Bđ. II. 70.5; Mt. 44.5; Vā. 95.5. 1) Vā. na tuṣye. 2) Mt. vai sā me tr̥ptir hi.
- 16 = Bđ. II. 70.6; Mt. 44.6; Vā. 95.6. 1) Bđ. -kyah; Mt. -kyāḥ. 2) Bđ. -rah; Mt. -rāḥ. 3) Bđ. -vas; Mt. -ve. 4) Mt. -sā ca balena ca 5) Bđ.Vā.V. -pasam. 6) Mt. tena tvām.
- 17 = Bđ. II. 70.7; Mt. 44.7; Vā. 95.7. 1) Vā. -vataḥ sukhān. 2) Vā.T. prakṣiptāḥ. 3) Mt.T. ye prakṣiptā jva-

āviṣṭam¹⁾ tejasā me 'dya²⁾ sthāvaram śoṣam eṣyati³⁾, |
 śuṣkam⁴⁾ bhasma kariṣyāmi⁵⁾, tena tṛptir⁶⁾ narādhipa⁷⁾. || 1s ||
 sūta uvāca:

tataḥ śarān athā¹⁾. Ādityas tv Arjunāya prayacchata²⁾, |
 tato dadāha samprāpya³⁾ sthāvaram⁴⁾ sarvam eva hi⁵⁾: || 19 ||
 āśramān atha grāmāms cā ghoṣāms ca¹⁾ nāgarāni ca |
 tapovanāni ramyāni vanāny upavanāni ca. || 110 ||
 evam prācīm samadaha¹⁾, tataḥ sarvāṇi sa dakṣiṇām²⁾, |
 nirvṛkṣā nistrṇā bhūmir dagdhā³⁾ saureṇa⁴⁾ tejasā. || 111 ||
 etasmiṇ eva kāle tu Āpavo jalam¹⁾ āsthitaḥ²⁾. |
 daśavarṣasahasrāni jalavāsān³⁾ mahān ṛṣiḥ || 112 ||
 pūrṇe vrate mahātejā udatiṣṭhat¹⁾ tapodhanaḥ. |
 so 'paśyad āśramam dagdham Arjunena mahān ṛṣiḥ²⁾, |
 krodhāc chaśāpa rājarṣim, kīrtitam vo yathā mayā. || 113 ||

Kroṣṭoḥ¹⁾ śrṇuta²⁾ rājarṣer³⁾ vamśam uttamapauruṣam⁴⁾, |
 [Yador vamśadharasyātha yajvanaḥ¹⁾ puṇyakarminḥ |
 Kroṣṭu²⁾-vamśam hi śrutvaiva³⁾ sarvapāpaiḥ pramucyate. |]
 yasyānvavāye sambhūto¹⁾ Viṣṇur²⁾ Vṛṣṇikulodvahaḥ. || 2 ||

1s = Bḍ. II. 70.8; Mt. 44.8; Vā. 95.8. 1) Bḍ. aviddham; Mt. āviṣṭā; Vā. ādiṣṭam. 2) Mt. mama tejobhiḥ; Vā. -sā megha-. 3) Mt. śoṣayisyanti sthāvarān; Vā. T. -sāgarām śoṣayisyati; V. śoṣam eṣyati. 4) Mt. śuṣkān. 5) Mt. T. bhasmikarīṣyanti; V. -karīṣyāmi. 6) Bḍ. kṣaṇenaiva; Vā. tena tṛpto. 7) Bḍ. -paḥ.

19 = Bḍ. II. 70.9; Mt. 44.9; Vā. 95.9. 1) Mt. -rāms tad-. 2) Bḍ. yādādāt prabhuḥ. 3) Bḍ. tataḥ samprāpya sa śarān; Mt. T. -ha samprāptān; Vā. tataḥ samprāpya sumahat. 4) Mt. sthāvarān. 5) Mt. ca.

110 = Bḍ. II. 70.10; Mt. 44.10; Vā. 95.10. 1) Mt. grāmāms tathāśramāms caiva ghoṣāni.

111 = Bḍ. II. 70.11; Mt. 44.11; Vā. 95.11. 1) Bḍ. taccāpakṣip tabānaughā; Mt. T. -cīm anvadahaḥ; Vā. -vam prācīnam adahaḥ. 2) Bḍ. adahan sthāvarān nṛpa; Vā. T. sūryapradakṣiṇam; V. sarvapra-. 3) Mt. hatā. 4) Vā. sūryeṇa; Mt. ghoreṇa.

112 = Bḍ. II. 70.12; Mt. 44.12; Vā. 95.12. 1) Bḍ. 'nalam; Vā. niyama-. 2) Bḍ. Vā. V. āsritāḥ; Vā. V. -sthitāḥ. 3) Mt. -tatrāste sa; Vā. -vāsā.

113 = Bḍ. II. 70.13, 14^a; Mt. 44.13, 14^a; Vā. 95.13. 1) Mt. -ṣṭhams. 2) Mt. -hāmuniḥ.

2a = Bḍ. II. 70.14^b; Br. 13.212^b; H. 1904^a; L. 68.21^a; Mt. 44.14^b; P.1 I. 13.1^a; P.2 V. 13.1^a; Vā. 95.14^a. 1) L. -ṣṭuś. 2) Br. -ṣṭor vamśam; H. -ṣṭo tu śrṇu; L. ca śrṇu; P.1 śrṇu tvam; P.2 śrṇuṣva. 3) Br. munisreṣṭhāḥ; H. P.1 P.2 rājendra. 4) Bḍ. P.1 P.2 Vā. -pūruṣam; Br. śrṇudhvaṃ gadato mama.

[] = Br. 13.213^{ab}; H. 1904^b, 1905^a. 1) Br. -vinaḥ. 2) Br. -ṣṭor. 3) H. -tvēmam.

2b = Bḍ. II. 70.15^a; Br. 13.213^c; H. 1905^b; L. 68.21^b; Mt. 44.15^a; P.1 I.

Kroṣṭor eva¹ bhavat putro Vṛjini² mahāyāsāḥ³), |
 Vārjini⁴vatam icchanti Svāhim svābhāktām⁴) varam⁵) || 3 ||
 Svāheḥ¹) putro 'bhavad rājā²) tasya putro 'bhavat Svātiḥ¹),
 Uṣadgur³) vadatām⁴) varah, | Kuśāṅkus²) tatsuto 'bhavat. |
 tataḥ¹) prasūtim²) icchan vai³) Uṣadguh⁴) so 'gryam ātmajam⁵) || 4 ||
 mahākratubhir ije sa¹) vividhair apta² dakṣiṇaiḥ; |
 jajñe³) Citrarathas tasya⁴) putraḥ⁵) karmabhir anvitaḥ⁶). || 5 ||
 aśic¹) Caitrarathir²) vīro
 yajva³) vipuladakṣiṇaḥ⁴) |
 Śāśabinduḥ param vṛttam⁵) Śāśabindur iti khyātaś
 rājarsīṅgām anuṣṭhitaḥ⁶) | cakravartī⁷) mahāsattu
 mahāvīryo bahuprajāḥ⁸). || 6 ||

13.1^b; P.2 V. 13.1^b; Vā. 95.14^b. 1) Br.H. -vavāyajo Viṣṇur; L. yasyānvaye tu. 2) Bḍ.Vā. Vṛṣṇir; Br. H. Harir.

3 = Bḍ. II. 70.15^b, 16^a; Br. 15.1; H. 1969; Kū. 24.1^a = a; L. 68.22^a = a; Mt. 44.16^b, (16^a); P.1 I. 13.2^a = a; P.2 V. 13.2^a = a; Vā. 95.15.

1) Bḍ.Kū.L.Vā. eko'; Br. athā-. 2) Kū. Vajravān iti. 3) Kū. viśrutah; Mt. -rathah; P.2T. -manāḥ. 4) Bḍ.Vā. -hāvataḥ.

5) Mt. Vṛjini²vataś ca putro 'bhūt Svāho nāma mahābalaḥ.

4^a = Bḍ. II. 70.16^b; Br. 15.2^a; H. 1970^a; Mt. 44.16^b; Vā. 95.16^a. 1) Br. Svāhi-; Mt. Svāha-. 2) Mt. rājan. 3) Bḍ. Ruśekur; Vā. Raśādur; Mt. Uṣāṅgur. 4) Bḍ. Vā. dadatām.

4^a = Kū. 24.1^b; L. 68.22^b; P.1 I. 13.2^b; P.2 V. 13.2^b. 1) Kū. -vac Chāntiḥ; L. Svāti; P.2 Svāti (Cehvāhi). 2) Kū. Kaśikas; P.2 -kus (Ruśekus).

4^b = Bḍ. II. 70.17^a; Br. 15.3^a; H. 1971^a; L. 68.23^a; Mt. 44.17^a; Vā. 95.16^b. 1) Bḍ. suta-; L. atha; Mt. sa tu; Vā. sutam. 2) Vā. -sutam.

3) Bḍ. icchamṣ tu; Vā. icchanti. 4) Bḍ. Ruśekuḥ; L. Kuśāṅkuḥ; Mt. Ruśāṅguh; Vā. Raśādor. 5) Bḍ. prayatātmavān; L. sumahābalaḥ; Mt. T. saumyam āt-; Vā. agryam āt-.

5 = Bḍ. II. 70.17^b, 18^a; Br. 15.2^b, 3^b; H. 1970^b, 1971^b; L. 68.23^b, 24^a; Mt. 44.17^b = b; P.1 I. 13.(3^a) = b; P.2 V. 13.(3^a) = b; Vā. 95.17. 1) Br. H. yo; L. 'sau. 2) Br. H. bhūri-. 3) Mt. citraś; Vā. citraiś.

4) Mt. cāsya. 5) Vā. -tra-. 6) P.1P.2 Kuśāṅkor abhavat putro nāmnā Citraratho 'sya tu.

6 = Bḍ. II. 70.18^b, 19; Br. 15.4 = ab; H. 1972 = ab; Mt. 44.18^a = a; L. 68.24^b, 25^a(b); Vā. 95.18, 19^a.

6 = Mt. 44.18^b; P.1 I. 13.3^b; P.2 V. 13.3^b.

1) Bḍ. jajñe; L. Mt. atha; Vā. evam. 2) Vā. Citraratho. 3) Mt. jajñe; Vā. yajñān. 4) Vā. -ñān. 5) Vā. vṛtto. 6) L. -dus tu vai rājā anvayād vratam uttamam. 7) Bḍ. -ti. 8) L. -prajāḥ.

atrā'nuvaṃśāsloko 'yaṃ yasmin gītaḥ²⁾ puratanaiḥ³⁾: |
 Śāśabindos tu⁴⁾ putrāṇaṃ śātānāṃ abhavac⁵⁾ chatam || 7 ||
 dhī'matām anu²⁾rūpaṇāṃ bhūridravinaṭejasām, |
 teṣāṃ ṣaṭ ca³⁾ pradhānās tu⁴⁾ pṛthusāhvā⁵⁾ mahābalāḥ: || 8 ||

Prthuśravāḥ Pṛthuyāśa

Pṛthuśravāḥ Pṛthuyāśāḥ
 Pṛthudharmā¹⁾ Pṛthumjayah²⁾ |
 Pṛthukīrtiḥ Pṛthumdātā³⁾

rājāsīc (!) Chaśabindavaḥ¹⁾. || 9 ||

rājānaḥ Śāśa⁴⁾bindavaḥ. || 9 ||

śāmsanti ca purāṇajñāḥ¹⁾ Pārtha²⁾śravasam Antaram³⁾, |

Antarasya⁴⁾ Suyajñās tu⁵⁾, *Suyajñatanayo*⁶⁾ 'bhavat⁷⁾ || 10 ||

Uśanā¹⁾ yajñam akhilaṃ

Uśanā¹⁾ sa tu dharmātmā

svadharmam uṣatām varaḥ²⁾ |

avāpya²⁾ pṛthivīm³⁾ imām |

ājāhārāśvamedhānām

śatam uttamadhārmikaḥ⁴⁾. || 11 ||

Śineyur³⁾ abhavat⁴⁾ putra⁵⁾

Auśanaḥ⁶⁾ śatrutāpanaḥ⁷⁾, || 11 ||

7 = Bḍ. II. 70.20; L. 68.26^a = b; Mt. 44.19; P.1 I. 13.4; P.2 V. 13.4; Vā. 95.19^b, 20^a. 1) Bḍ Vā. tatrā-. 2) Mt.P.2 gītas tasmin; P.1 gītas tasya. 3) Mt.P.1P.2 purābhavat; Vā. purāvidaiḥ. 4) Vā. -bindo 'stu. 5) L. -ṇāṃ sahasrāṇāṃ abhūc.

8 = Bḍ. II 70.21; Mt. 44.20; P.1 I. 13.5; P.2 V. 13.5; Vā. 95.20^b, 21^a.

1) Bḍ. śrī-. 2) Mt. cābhi-; P.1P.2 cāru-. 3) Bḍ. vai.

4) Mt P.1P.2 śatapradhānānām. 5) Bḍ. -thusvāḥ.

9 = Br. 15.5^a; H. 1973^a. 1) H. Chaśabindujāḥ; Br.V. -jāḥ.

9 = Bḍ. II. 70.22; Mt. 44.21; P.1 I. 13.6; P.2 V. 13.6; Vā. 95.21^b, 22^a.

1) Bḍ. Pṛthukarmā; P.1P.2 -thutejāḥ. 2) P.1P.2 -thūdbhavaḥ.

3) Bḍ. -dāto; Mt -thumanā; P.1 -thumato; P.2 -matī. 4) Bḍ.Mt. P.1 Śāśa-.

10 = Bḍ. II. 70.23; Br. 15.5^b, 6^a; H. 1973^b, 1974^a; L. 68.26^b, 27^a; Mt. 44.22;

P.1 I. 13.7^a = a; P. V. 13.7^a (<); Vā. 95.22^b, 23^a. 1) L. -ti tasya putrāṇāṃ; Vā. purāṇāni. 2) Mt P.1P.2 Pṛthu-. 3) H. uttaram; L. Anantakam anuttamam; Mt P.1P.2 uttamam. 4) Bḍ. Akṣarasya: H. anantaram; L. Anantakāt; P.2 Anantasya; Vā.T. Antaraḥ sa.

5) L. suto Yajño; Mt. Sujajñāsya; P.2 parā syāt su; Vā. purāyas tu. 6) Bḍ. Uśanās tatsuto; L.Vā. Yajñāsya tanayo; Mt. P.2 Suyajñās tanayo. 7) L. Dhṛtiḥ.

11 = Br. 15.6^b, 7^a; H. 1974^b, 1975^a; Mt. 44.24^a = b; P.1 I. 13.7^b, (6^a); P.2 V. 13.7^b, (6^a). 1) Br. uṣataḥ; H. uṣan yo. 2) Br.T. -dharme ca kṛtādarah; V. -mam(s)ukhatām varaḥ. 3) Mt. Titikṣur.

11 = Bḍ. II. 70.24; L. 68.(27^b), 28^a; Mt. 44.23; Vā. 95.23. 1) Bḍ. -nāḥ; L. -nās. 2) Mt. -nā tu Suyajñāsya yo rakṣan. 3) L. -nās tasya tanayaḥ samprāpya tu mahīm. 4) Bḍ. -madakṣiṇam.

4) P.1P.2 tataś cāsyābhavat

Maruttas¹) tasya tanayo rājarsīṇām anuttamaḥ²). |

Marutto¹) 'labhata jyeṣṭham

sutaṃ Kambalabarhiṣam. || 12 ||

cacāra vipulaṃ dharmam

amarsāt pretya¹bhāg api. |

Śata²prasūtīm icchanti³)

sutaṃ Kambalabarhiṣaḥ, || 12₁ ||

babhūva Rukmakavacaḥ

Śataprasavataḥ sutaḥ. |

nihatya Rukmakavacaḥ purā¹) kavacino²) raṇe³) || 13 ||

dhanvino¹) niśitair²) bāṇair avāpa³) śriyam uttamām⁴), |

| aśvamedhe dadau⁵) rājā brāhmaṇebhyas tu⁶) dakṣiṇām⁷). || 14 ||
jajñe¹) tu²) Rukmakavacāt Parāvṛt³) paravīrahā⁴), |

vīrah¹) Kambalabarhis tu

Maruttatanayaḥ²) smṛtaḥ³), || 12 ||

putras tu Rukmakavaco

vidvān Kambalabarhiṣaḥ¹). |

(P.1 -van). 5) P.1 -trāḥ. 6) Br.

H. Uṣataḥ; P.1P.2 Uśanā.

7) P.1P.2 putras c-Ōśanasas ta-
sya Śineyur nāma sattamaḥ.

12^a = Bḍ. II. 70.25^a; Br. 15.7^b; H. 1975^b; L. 68.29^a; Mt. 44.24^b; Vā. 95.24^a.

1) Br. -tas. 2) Bḍ. anuvrataḥ; Br.H. -ṣir abhavan nṛpaḥ (H. -pa); L. -rṣivamaśavardhanaḥ; Vā. anuṣṭhitaḥ.

12^b = Br. 15.8^a; H. 1976^a. 1) Br. -to.

12^b = Bḍ. II. 70.25^b; L. 68.29^b; Mt. 44.25^a; Vā. 95.24^b. 1) Bḍ. -ra.

2) L. tu Marus tasyātmajaḥ.

3) Mt. āsīn Maruttatanayo vī-
raḥ Kambalabarhiṣaḥ.

12₁ = Br. 15.8^b, 9^a; H. 1976^b, 1977^a.

1) Br.T. pratya-. 2) Br.T. sa
sat-. 3) Br.T. icchan vai.

13^a = Bḍ. II. 70.26^a; L. 68.30^a; Mt. 44.25^b; P.1 I. 13.(8^b); P.2 V.

13.(8^b); Vā. 95.25^a. 1) P.1P.2
āśic Chineyoḥ putro yaḥ sa

Rukmakavaco mataḥ.

13^a = Br. 15.9^b; H. 1977^b.

13^b = Bḍ. II. 70.26^b; Br. 15.10^a; H. 1978^a; L. 68.30^b; Mt. 44.26^a; P.1 I. 13.9^a; P.2 V. 13.9^a; Vā. 95.25^b. 1) Br.H. śatam; L. -co virān;

Mt. parān; P.1 -co yuddhe. 2) Br.H. -cinām. 3) Mt. kavacadhā-
riṇaḥ; P.1 -dhe yuddhaviśāradaḥ; P.2 -caḥ parānikavināśanaḥ.

14 = Bḍ. II. 70.27^a(b); Br. 15.10^b = a; H. 1978^b = a; L. 68.31^a(b); Mt. 44.26^b, 27^a; P.1 I. 13.9^b, 10^a; P.2 V. 13.9^b, 10^a; Vā. 95.26^a(b). 1) Br.H.

dhanvinām. 2) Mt.P.1P.2 vividhair. 3) Mt.P.1 avāpya; P.2 -naiś
cāvāpya. 4) Mt.P.1P.2 pṛthivīm imām. 5) P.1 'dadād. 6) P.1 -yaś
ca; P.2 -yaḥ sa. 7) Bḍ.Vā. brāhmaṇebhyo dadau vittam aśva-
medhe mahāyaśāḥ; L. -dhe tu dharmātmā ṛtvigbhyāḥ pṛthivīm
dadau.

15 = Bḍ. II. 70.28; Br. 15.11; H. 1979; L. 68.32; Mt. 44.27^b, 28^a; P.1 I. 13.10^b, 11^a; P.2 V. 13.10^b, 11^a; Vā. 95.27. 1) Bḍ Vā rājñas; Mt.P.2
yajñe. 2) Br.P.2 ca; H. 'tha. 3) Bḍ. Parāvīt; Br.V.H. Parājīt;

jajñire pañca putrās tu⁵⁾ mahāvīryāḥ Parāvṛtaḥ⁶⁾: || 15 ||
 Rukmeṣuḥ Pṛthurukmaś ca Jyāmaghaḥ Parigho¹⁾ Hariḥ. |
 Parigham²⁾ ca Hariṃ caiva Videhe 'sthāpayat pitā³⁾; || 16 ||
 Rukmeṣur¹⁾ abhavad rājā Pṛthurukmaś tadāśrayaḥ²⁾. |
 tabhyaṃ³⁾ pravrajīto⁴⁾ rājyajā⁵⁾ Jyāmagho 'vasad⁶⁾ āsrame || 17 ||
 praśāntaś cāśramasthaś ca¹⁾ brāhmaṇaiś cāvabo²⁾dhiṭaḥ. |
 jagāma dhanur³⁾ ādāya deśam anyam⁴⁾ dhvajī rathī⁵⁾. || 18 ||
 Narmadām nrpa¹⁾ ekākī Mekalām²⁾ Mrttikāvatim³⁾ |
 Rkṣavantam girim gatvā⁴⁾ Śuktīmatyām⁵⁾ uvāsa saḥ⁶⁾. || 19 ||
 Jyāmaghasya¹⁾ abhavad bhāryā Śaibyā¹⁾ balavati²⁾ sati³⁾, |
 apuṭro 'pi sa vai rājā⁴⁾ bhāryām⁵⁾ anyām⁶⁾ na vindati⁷⁾. || 20 ||
 tasyāsīd vijayo yuddhe, tatra¹⁾ kanyām avāpa²⁾ saḥ, |

- Br.T. Parajit; Mt.P.2 -caḥ kadācit. 4) Vā. -cād aparāvṛtya vīrahāḥ. 5) P.1 tat putrā jajñire pañca. 6) Bḍ.Vā. -sattvā mahābalāḥ; Br.T.H. -vīryāḥ Parājītaḥ; L. -sattvāḥ Parāvṛtaḥ; Mt. -vīryā dhanurbhṛtaḥ; Br.V.P.1P 2 -vīryaparākramāḥ.
- 16 = Bḍ II. 70.29; Br. 15.12; H. 1980; L. 68.33; Mt. 44.28^b, 29^a; P.1 I. 13.11^b, 12^a; P 2 V. 13.11^b, 12^a; Vā. 95.28. 1) Br.H. Pālito. 2) Br.H. Pālitaṃ. 3) Br.H. -hebhyaḥ pitā dadau; L. -heṣu pitā nyasat.
- 17 = Bḍ II. 70.30; Br. 15.13; H. 1981; L. 68.34; Mt. 44.29^b, 30^a; P. I. 13.12^b, 13^a; P 2 V. 13.12^b, 13^a; Vā. 95.29. 1) Vā. Brahmeṣur. 2) Br.H. -masya saṃśrayāt; L. -śrayāt; P 1 tathāśrayaḥ. 3) Bḍ. Mt.Vā. tebhyaḥ; L. tais tu. 4) Bḍ. parājito; Vā. -vrajito. 5) Bḍ Br.T.L.P 2 rājā. 6) Mt. tu tadā; Vā. 'bhavad.
- 18 = Bḍ II. 70.31; Br. 15.14; H. 1982; L. 68.35; Mt. 44.30^b, 31^a; P.1 I. 13.13^b, 14^a; P 2 V. 13.13^b, 14^a; Vā. 95.30. 1) Bḍ.Vā. -tas tu vane ghore; Br.T. ca tadā rājā; V. -teḥ savarasthaś ca; H. cāpraśāntaś ca; L. -taḥ sa vanastho 'pi; P.1 -sthas tu; P.2 -taḥ svāśramasthas tu. 2) Bḍ. -ṇena viro; P 1 -ṇena vibo; L. -ṇair eva; Mt.P.2Vā. -ṇenāvabo-. 3) Br. punar. 4) Vā deśamadhyam 5) Bḍ.Vā. rathī dhvajī.
- 19 = Bḍ II. 70.32; Br. 15.15; H. 1983; L. 68.36; Mt. 44.31^b, 32^a; P.1 I. 13.14^b, 15^a; P 2 V. 13.14^b, 15^a; Vā. 95.31. 1) Br.H. -dākūlam; L. -dātīram; P 1P 2 -dātāṭa; Vā.T. -dānūpa. 2) L-Mt P 1P.2 kevalam. 3) Bḍ. -lānmirikāvanam; L. bhārvavā yutaḥ; Mt. vṛttikāmataḥ; P.1P.2 vṛttikarṣitaḥ; Vā.T. mekalāvṛttikā apī. 4) Br.H. jītvā. 5) Bḍ. Muktmantam; L. tyaktam anyair; Mt. bhuktiam anyair; P.1 muktam anyair; P.2 bhuktavanya; Vā. Śuktīmanyaṃ. 6) Bḍ Vā. athāviśat; Mt.P.1P 2 upāviśat.
- 20 = Bḍ II. 70.33; Br. 15.16; H. 1984; L. 68.37^a = a; Mt. 44.32^b, 33^a; P.1 I. 13.15^b, 16^a; P.2 V. 13.15^b, 16^a; Vā. 95.32. 1) Mt. Caitrā; Vā. Saivyā. 2) L. śīlavati; Mt.P.1P 2 pariṇatā. 3) Vā. bhṛśam. 4) Br. 'pi sa rājā vai; H. 'pi ca rājā sa; Mt. -tro nyavasad r.; P.1P.2 'py abhavad r. 5) Br.H. nānyām. 6) Br.H. bhāryām. 7) Br.H. avindata; Mt.T. na vindata; P.1 acintayan.

bhāryām uvāca samtrastah³⁾ snuṣēti sa⁴⁾ janeśvarah⁵⁾. || 21 ||
evam¹⁾ uktā²⁾ bravīd enam³⁾: kasyēyam te⁴⁾ snuṣēti vai⁵⁾? |

| abravīt tad upaśrutya Jyāmagho rājasattamah: |

yas te janīyate putras, tasya bhāryā bhaviṣyati¹⁾. || 22 ||

ugreṇa tapasā tasyāḥ

| tasyāḥ¹⁾ sā²⁾ tapasōgreṇa

kanyāyāḥ sā¹⁾ vyajāyata |

| Śaibyā³⁾ vai sampra⁴⁾sūyata |

putraṃ¹⁾ Vidarbhaṃ subhagā²⁾ Śaibya³⁾ pariṇatā satī. || 23 ||

rājanputrau¹⁾ tu²⁾ vidvāmsau³⁾ snuṣāyāṃ Kratha-Kaiśikau⁴⁾ |

paścād⁵⁾ Vidarbho janayac⁶⁾ chūrau⁷⁾ raṇaviśaradau⁸⁾ 24 ||

| Lomapādama¹⁾ tṛṭiyam²⁾ tu³⁾ putraṃ parama⁴⁾dhārmikam⁵⁾. |

| Lomapādātmajo⁶⁾ Babhrur⁷⁾, Dhṛtis⁸⁾ tasya tu cāt⁹⁾majaḥ¹⁰⁾, || 25 ||

21 = Bḍ. II. 70.34; Br. 15.17; H. 1985; Mt. 44.33b, 34a; P.1 I. 13.16b, 17a; P.2 V. 13.16b, 17a; Vā. 95.33. 1) Bḍ.Vā. tataḥ. 2) Mt.P.1 avāpya. 3) Bḍ. bhītaḥ san; Mt.P.1P.2 samtrāsāt; Vā. rājā sa. 4) Bḍ.Vā. tu; Br.V.Mt.P.1P.2 snuṣēyam te. 5) Mt.P.1P.2 śucismite; Bḍ.Vā. nareśvarah.

22a = Bḍ. II. 70.35a; Br. 15.18a; H. 1986a; Mt. 44.34b; P.1 I. 13.17b; P.2 V. 13.17b; Vā. 95.34a. 1) Bḍ.H. etac. 2) Br.H. chrutvā; P.1 uktvā. 3) Bḍ. evam; Br.H. devī. 4) Br. deva; H.Mt. -ya cēyam; P.1P.2 -ya kēyam. 5) Bḍ.Vā. sā; Mt. ca.

| 22b = Br. 15.18b; H. 1986b.

22c = Bḍ. II. 70.36b; Br. 15.19; H. 1987a; Mt. 44.35a; P.1 I. 13.18a; P.2 V. 13.18a; Vā. 95.34b. 1) Br. bhāryōpapādita; H. bhāryōpadānavī.

23a = Br. 15.20a; H. 1937b. 1) H. sa.

23a = Bḍ. II. 70.36a; L. 68.37b; Mt. 44.35b; P.1 I. 13.18b; P.2 V. 13.18b; Vā. 95.35a. 1) Mt.T. tasmāt; V. tasyāṃ; Vā. tasya. 2) L. sā caiva. 3) Vā. Saivyā. 4) Bḍ. caiva hy a-; Mt.P.1 kanyāyāḥ sampra-; P.2 kanyāyāḥ sama-; Vā.T. vaiṣaṃ pra-.

23b = Bḍ. II. 70.36b; Br. 15.20b; H. 1988a; L. 68.37a; Mt. 44.36a; P.1 I. 13.19a; P.2 V. 13.19a; Vā. 95.35b. 1) L. sutam. 2) P.1P.2 -gam. 3) L. vayah; Mt. Caitrā; Vā. Saivyā.

24 = Bḍ. II. 70.37; Br. 15.21; H. 1988b, 1989a; L. 68.36b, 39a; Mt. 44.36b, 37a; P.1 I. 13.19b, 20b; P.2 V. 13.19b, 20b; Vā. 95.36. 1) Bḍ. -putras; Br. T.H.Mt.P.1 -putryām. 2) Mt. ca; P.2 su-. 3) L. -trasutāyāṃ tu; Mt.T. vidvān sa. 4) Br.H.P.1Vā.T. -Kauśikau; L. vidvāmsau Kratha-Kaiśikau. 5) Bḍ.L.Vā. putrau; Mt. tasyām. 6) L. -bharājasya. 7) Mt.P.2 -rān; P.1 -raṃ. 8) Mt.P.2 -dān; P.1 -dam.

| 25 = Bḍ. II. 70.38; Kū. 24.(6c) = a; L. 68.(39b, 40a); Mt. 44.36c, 37b; P.1 I. 13.20a, 21a; P.2 V. 13.20a, 21a; Vā. 95.37. 1) Kū. -das; L. Romapādas. 2) Kū. -yas; L. -yaś. 3) L. ca. 4) Bḍ. Vā. tu paścāḥ jajñe su-. 5) Kū.L. Babhrus tasyātmajo nṛpaḥ (L. -jaḥ smṛtaḥ). 6) Bḍ. -pādasuto; Mt. -pādān

Kai ¹ śikasya Cidiḥ ²) putras ³), tasmāc Caidyā ⁴) nṛpāḥ smṛtāḥ ⁵).	
Bhīmo Vidharbbasya sutaḥ,	Kratho Vidarbbaputras tu ¹),
Kuntis tasyātmaḥ 'bhavat, 26	Kuntis tasyātmaḥ 'bhavat, 26
Kunter Dhrṣṭaḥ ¹) suto ²) jajñe raṇa ³ dhrṣṭaḥ ⁴) pratāpavān.	
Dhrṣṭasya jajñire śūrās	Dhrṣṭasya ¹) putro dharmātmā ²)
trayaḥ paramadhārmikāḥ: 27	Nirvṛtīḥ ³) paravīrahā, 27
Āvantaś ca Daśārhaś ca	tasya putro Daśārhas tu ¹)
baḷi Viṣaharaś ca yaḥ ¹).	mahābalaparākramaḥ ²).
Daśārhasya suto ¹) Vyomā ²), Vyomno ³) Jīmūta ucyate ⁴), 28	

Manuḥ. 7) Mt. putro; Vā. Vastur. 8) Bḍ. Ākṛtis; Mt. Jñātis; P.2 Hetis; Vā. Āhṛtis. 9) Bḍ.Vā. -sya. cā.

10) L. Sudhṛtis tanayas tasya vidvān paramadhārmikāḥ.

26^a = A. 275.18^b; Bḍ. II. 70.39^a; L. 68.40^b; Mt. 44.38^a; P.1 I. 13.21^b; P.2 V. 13.21^b; Vā. 95.38^a. 1) A.Bḍ.L.P.1Vā. Kau-. 2) L. -śikas tanayas. 3) L. tasmāt; P.1 -kasyātmaḥ Cedis. 4) P.1 -ya. 5) L. -dyānavayaḥ smṛtāḥ.

26^b = Br. 15.23^a; H. 1989^b.

26^b = Bḍ. II. 70.39^b; L. 68.41^a; Mt. 44.38^b; P.1 I. 13.22^a; P.2 V. 13.22^a; Vā. 95.38^b. 1) L. -bhasya sutaḥ; P.1 -tro yaḥ.

27^a = Bḍ. II. 70.40^a; Br. 15.23^b; H. 1990^a; L. 68.41^b; Mt. 44.39^a; P.1 I. 13.22^b; P.2 V. 13.22^b; Vā. 95.39^a. 1) L. Vṛtaḥ; Vā. -ṣṭa-. 2) L. P.1P.2 tato. 3) Bḍ. raṇe; P.1P.2 Dhrṣṭāt; Vā. puro. 4) P.1 Sṛṣṭaḥ; P.2 Pṛṣṭaḥ.

27^b = Br. 15.23^a; H. 1990^a.

27^b = Bḍ. II. 70.40^b; L. 68.42^a; Mt. 45.39^b; P.1 I. 13.23^a; P.2 V. 13.23^a; Vā. 95.39^b. 1) P.1 Sṛṣṭasya; P.2 Pṛṣṭasya. 2) L. raṇadhrṣṭasya ca suto. 3) L. Nidhṛtīḥ; Mt. P.1 Nirvṛtīḥ.

28^a = Br. 15.23^b; H. 1990^a. 1) Br.T. saḥ.

28^a = Bḍ. II. 70.41^a; L. 68.42^b; Mt. 44.40^a; P.1 I. 13.23^b; P.2 V. 13.23^b; Vā. 95.40^a. 1) L. Daśārho Naidhṛto nāmnā; Mt. tad eko Nirvṛteḥ putro; P.1 Nirvṛtiputro Daśārho; P.2 Daśārho Nirvṛteḥ putro. 2) L. mahārigaṇasūdanaḥ; Mt.P.1P.2 nāmnā sa tu Vidūrathaḥ.

28^b = A. 275.19^a = b; Bḍ. II. 70.41^b; Br. 15.24^a; H. 1991^b; L. 68.43^a; Mt. 44.40^bc; P.1 I. 13.24^a; P.2 V. 13.24^a; Vā. 95.40^b. 1) P.1P.2 Da(ā)-śārhaputro; Mt. Daśārhas tasya vai putro Vyomas tasya ca vai smṛtāḥ; Dāśārhaś caiva. 2) A.Bḍ. Vyomas; L. Vyāpto; Mt. Vyomāt tu; P.1 Bhīmas tu; P.2 Vyomnas tu. 3) A. Vyomāt; Bḍ. Vā. tato; Mt. putro; P.1 Bhīmāj; P.2 Vyomnāj. 4) L. -pto Jīmūta iti tatsutaḥ.

Jīmūtaputro Vikṛtīs¹⁾, tasya Bhīmarathah sutaḥ²⁾, |
 atha³⁾ Bhīmarathasyāsīt⁴⁾ putro⁵⁾ Navarathah⁶⁾ kila⁷⁾ || 29 ||

dāna¹⁾dharmarato nityaṃ satyaśīla²⁾parāyanaḥ, |
 tasya putro Navarathas, tato Daśarathah smṛtaḥ. || 29i ||
 tasya cāsīd Daśarathah¹⁾, Śakunis tasya cātmajaḥ. |

tasmāt Karambhaḥ, Kārambhir¹⁾ | tasmāt Karambhako dhanvī¹⁾,
 Devarāto 'bhavan nṛpaḥ²⁾ || 30 || | Devarāto 'bhavat tataḥ || 30 ||
 Devakṣatro 'bhavad¹⁾ rāja²⁾ Daivarātir³⁾ mahāyaśāḥ, |
 devagarbha⁴⁾samo³⁾ jajñe | Devakṣatrasuto jajñe
 Devakṣatrasya⁵⁾ nandanah⁴⁾. || 31 || | Devanaḥ kṣatranandanah, |
 Devanāt ca¹⁾ Madhur jajñe,
 yasya medhārthasambhavaḥ²⁾ || 31 ||
 Madhūnām vaṃśakṛd rājā
 Madhur madhuravāg api¹⁾, | Madhoh²⁾ Kuruvaśas³⁾ tathā⁴⁾, |
 Madhor jajñe 'tha Vaidarbhyāṃ²⁾ | āsīt Kuruvaśāt⁵⁾ putraḥ
 Purudvān³⁾ puruṣottamaḥ. || 32 || | Purudvān⁶⁾ puruṣottamaḥ⁷⁾. || 32 ||

Madhūnām vaṃśakṛd rājā
 Madhur madhuravāg api¹⁾, |
 Madhor jajñe 'tha Vaidarbhyāṃ²⁾
 Purudvān³⁾ puruṣottamaḥ. || 32 ||

Devakṣatrasuto jajñe
 Devanaḥ kṣatranandanah, |
 Devanāt ca¹⁾ Madhur jajñe,
 yasya medhārthasambhavaḥ²⁾ || 31 ||
 Madhur nāma¹⁾ mahātejaḥ,
 Madhoh²⁾ Kuruvaśas³⁾ tathā⁴⁾, |
 āsīt Kuruvaśāt⁵⁾ putraḥ
 Purudvān⁶⁾ puruṣottamaḥ⁷⁾. || 32 ||

29 = A. 275.19b = a; Bḍ. II. 70.42; Br. 15.24b, 25a; H. 1992; L. 68.45b, 44a
 Mt. 44.41; P.1 I. 13.24b, 25a; P.2 I. 13.24b, 25a; Vā. 95.41. 1) A.P.2
 -kalas; H. Vṛkatis; Mt. -malas. 2) Br. smṛtaḥ. 3) Mt. suto.
 4) P.1P.2 -syāpi. 5) Mt. smṛto. 6) Bḍ.Vā. Rathavaraha. 7) Br.
 H. tathā.

29i = Bḍ. II. 70.43; L. 68.44b = a; Vā. 95.42. 1) Vā.T. datā.
 2) Bḍ. śīlaśruta.

30a = Bḍ. II. 70.44a; Br. 15.25b; H. 1993a; L. 68.45a; Mt. 44.42a; P.1 I.
 13.25b; P.2 V. 13.25b; Vā. 95.43a. 1) L.Mt.P.2T. Dṛḍharathah; Bḍ.
 Vā. -ya ḥ-Aikādaśarathah.

30b = Br. 15.26a; H. 1993b; Mt. 44.42b; |
 P.1 I. 13.26a; P.2 V. 13.26a. |
 1) P.1P.2 -bhas tasmāc ca.
 2) Mt.P.1P.2 -to babbūva ha.

30b = Bḍ. II. 70.44b; L. 68.45b; Vā.
 95.45b. 1) L. -bhaḥ sambhūto.

31a = Bḍ. II. 70.45a; Br. 15.26b; H. 1994a; L. 68.46a; Mt. 44.43a; P.1 I.
 13.26b; P.2 V. 13.26b; Vā. 95.44a. 1) L. -rātād abhūd. 2) Br.H.
 -vat tasya. 3) Bḍ.L.Vā. Devarātir; Br. Vṛddhakṣatro; H. Dai-
 vakṣatrir; P.1 Devarātān.

31b = Br. 15.27a; H. 1994b; L. 68.46b; |
 Mt. 44.43b; P.1 I. 13.27a; P.2 V. |
 13.27a. 1) H. -varga-. 2) L.
 -bhopamo. 3) L. yo deva-
 kṣatra-; Mt. Devanakṣatra.
 4) L. -nāmakah; Mt. -tranan-
 danah.

31bc = Bḍ. II. 70.46b, 46a; L. 68.(47a) = c;
 Vā. 95.44b, 45a. 1) Bḍ.Vā. sa.
 2) L. Devakṣatrasutaḥ śrīmān
 Madhur nāma mahāyaśāḥ.

32 = Br. 15.27b, 28a; H. 1995; L. 68.
 47b, 48a. 1) L. Madhos tu Kuru-
 vaṃśakah. 2) L. Kuruvaṃśād
 Anus tasmāt. 3) L. Purutvān.

32 = Bḍ. II. 70.46b, 47a; Mt. 44.44;
 P.1 I. 13.27b, 28a; P.2 V. 13.27b,
 28a; Vā. 95.45b, 46b, cfr. 46a. 1) Bḍ.
 Nandanas ca; Vā. Madhoś

*Aṃśur*¹⁾ jajñe 'tha²⁾ Vaidarbhyāṃ | jajñe Purudvataḥ putro
 Bhadravatyāṃ³⁾ *Kurūdvahaḥ*⁴⁾. | Bhadravatyāṃ Purūdvahaḥ. |
*Aikṣvākī*¹⁾ cā²⁾ bhavad³⁾ bhāryā⁴⁾ *Aṃśos*⁵⁾, tasyāṃ⁶⁾ vyajāyata⁷⁾ |
*Sattvān*⁸⁾ *sarvagunoṣetaḥ*⁹⁾ Sāttvatāṃ¹⁰⁾ kīrti¹¹⁾ vardhanaḥ. || 33 ||
 imāṃ viśr̥ṣṭiṃ vijñāya Jyāmaghasya mahātmanaḥ¹⁾ |
 yujyate paramaprītyā | prajāvān¹⁾ eti sāyujyaṃ²⁾
 prajāvāms ca bhavet sadā¹⁾. || 34 || | rājñāḥ Somasya dhīmataḥ³⁾. || 34 ||

cāpi. 2) Vā. Manur. 3) Bḍ.
 Puruvasus; Mt. Puravasas;
 Vā. Manuvaśas. 4) P.1 smṛtaḥ.
 5) Bḍ. Puruvasoḥ; Mt. Pura-
 vasāt; Vā. Puruvaśāt. 6) P.1
 Puruhotraḥ; P.2 puruṣaḥ.
 7) P.1 pratāpavān.

33^a = Br. 15.< >; H. 1995^{b1}, 1996^{a11};
 L. 68.48^b; Mt. 44.45^a; P.1 I. 13.28^b;
 P.2 V. 13.28^b. 1) Br. Madhur;
 H. Madhor; Mt.P.2T. Jantur.
 2) L. ca. 3) Mt. Bhadrase-
 nyāṃ; P.1 Dravantiyāṃ. 4) H.
 -ha; L. Purutvataḥ; Mt. Pu-
 rudvataḥ; P.1 Puruhotrataḥ;
 P.2 Purudvasuḥ.

33^a = Bḍ. II. 70.47^b; Vā. 95.47^a.

33^{bc} = Bḍ. II. 70.48; Br. 15.28^b, 29^a; H. 1996^b, 1997^a; L. 68.49; Mt. 44.46^b,
 46^a; P.1 I. 13.29; P.2 V. 13.29; Vā. 95.47^{bc}. 1) L. -kīm; P.1P.2
 Vetrakī. 2) Bḍ.P.1P.2 tv a-. 3) L. avahac. 4) L. cāṃśuḥ.
 5) Bḍ.L.Vā. Sattvas; Br. Madhos; H. Sattvāms; Mt.P.2T. Jantos.
 6) H. tasyā; L. tasmād. 7) Bḍ.L.Mt.Vā. ajāyata. 8) Bḍ tasmāt;
 Br.V.L.Vā. Sattvāt; Mt.P.1P.2 Sātvataḥ. 9) Bḍ.Br.V.Vā. sattvagu-
 Mt. sattvasamyuktaḥ; P.1P.2 sattvasampannaḥ. 10) Bḍ.L.Vā. Sāt-
 tvataḥ; Br. sātvatā; H. sattvatām; P.1 -tvatān. 11) L. kula.

34^a = Bḍ. II. 70.49^a; Br. 15.29^b; H. 1997^b; L. 68.(50^b); Mt. 44.46^b; P.1
 I. 13.30^a; P.2 V. 13.30^a; Vā. 95.48^a. 1) L. yaḥ pathec chr̥ṇuyād
 vāpi niśr̥ṣṭiṃ Jyāmaghasya tu.

34^b = Br. 15.29^c; H. 1998. 1) H. tathā.

34^b = Bḍ. II. 70.49^b; L. 68.(51); Mt.
 44.46^c; P.1 I. 13.30^b; P.2 V. 13.
 30^b; Vā. 95.48^b. 1) L. prajā-
 vaty. 2) L. vai svargam.
 3) L. rājyaṃ saukhyaṃ ca
 vindati.

C.

(Bđ. II. 71.1—21^a; Br. 15.30—45^a, 16.9—11; H. 1999—2014^a, 2040—2042; L. 69.1—13^b; Mt. 44.47—45.3; P.1 I. 31.31—72; P.2 V. 13.34—75^a; Vā. 96.1—20^a; cfr. A. 275.24—26, 38^b—40^a; Bhg. IX. 24.6—13^a; Ga. 139.36—39; Kū. 24.33—39; Vi. IV. 13.1—8.)

Sāttvatān¹) *sattvasampannān*²) Kauś³alyā⁴) suṣuve sutān⁵): |
 bhajinaṃ⁶) Bhajamānaṃ ca⁷) divyaṃ⁸) Devāvṛdham⁹) nṛpaṃ¹⁰) || 1 ||
 Andhakaṃ ca mahā-Bhojaṃ¹) Vṛṣṇiṃ ca Yadunandanam²). |
 teṣāṃ visargās³) catvāro⁴), vistareṇaiva⁵) tāñ śṛṇu⁶): || 2 ||
 Bhajamānasya Srñjayau¹) Bāhyakā c-²Ōpabāhyakā³) |
 āstāṃ bhārye, tayos tasmāj | Srñjayasya sute dve¹) tu
 jajñire bahavaḥ sutāḥ: || 3 || | Bāhyake²) te³) udāvahat⁴). || 3 ||

1 = Bđ. II. 71.1; Br. 15.30; H. 1999; L. 69.1; Mt. 44.47; P.1 I. 13.31^a = a; P.2 V. 13.31; Vā. 96.1. 1) Bđ. Sāttvatāj; Br.T. Sattvatāḥ; L. Sāttvatāḥ; P.2 Sāttvatāt; Vā. Sāttvatī. 2) Bđ jajñire putrāḥ; L. satyāsampannaḥ; P.1 -pannā; P.2 -pannāt; Vā. rūpasampannā. 3) P.1 Kausa-. 4) L. prajajñe. 5) Bđ. -lyāṅṅam mahābalāḥ; L. caturah sutān. 6) Bđ. Bhajamāno; Br.T. Bhāginam; L. Bha-janaṃ. 7) Mt.P.2 tu; Bđ. Bhajir Divyo; L. Bhrāja-. 8) Bđ. Vṛṣṇir. 9) Bđ. -vṛdho. 10) Bđ. 'ndhakaḥ; Mt. nṛpa.

2 = Bđ. II. 71.2^(a)b; Br. 15.31; H. 2000; L. 69.2; Mt. 44.48; P.1 I. 13.31^b = b; P.2 V. 13.32; Vā. 96.2. 1) Bđ. Mahābhojās ca vikhyāto; Br. H. mahābhūm; L.P.2V. mahābhāgaṃ. 2) Bđ. brahmaṇyaḥ sat-yasaṅgaraḥ; P.2 ca tadanantaram. 3) Bđ Vā. hi sargās; L. nisargāmś; Mt. tu sargās; P.1P.2 sargās ca. 4) L. caturah. 5) Br.H. -reṇēha. 6) Bđ.L.Vā. -raḥ śṛṇudhvam vistareṇa vai; Br. -ēha kirtitāḥ; Mt. -va tac chṛṇu.

3^a = Bđ. II. 71.3^a; Br. 15.32^a; H. 2001^a; Mt. 44.49^a; P.1 I. 13.32^a; P.2 V. 13.32^a; Vā. 96.3^a. 1) Bđ. -yyo; H. -jaryyau; Mt P.1P.2 -jayyām; Vā. Srñjayām. 2) Br.H. 'th-. 3) Mt. Bāhyakāyām ca Vāhyakāḥ; P.1P.2 Bhājanāmā suto 'bhavat; Vā. Bāhyās c-Ōparibāhyakāḥ.

3^b = Br. 15.32^b; H. 2001^b.

3^b = Bđ. II. 71.3^b; Mt. 44.49^b; P.1 I. 13.32^b; P.2 V. 13.32^b; Vā. 96.3^b. 1) P.1P.2 sutāyām. 2) Mt. Vāh-yakās; P.1P.2 Bhājakās; Vā. Bāhyakas. 3) Mt.P.1P.2 tu. 4) Mt. tadābhavan; P.1P.2 tato 'bhavan.

Kṛmiś¹⁾ ca Kramaṇās caiva
 Dhr̥ṣṇaḥ²⁾ Śūraḥ puraṃjayaḥ, | tasya bhārye¹⁾ bhaginyau te²⁾
 ete¹⁾ Bāhyakasr̥ñjayyāṃ²⁾ Bha³⁾jamaṇād vijajñire. || 4 || prasūte tu³⁾ sutān bahūn⁴⁾: |
 A¹⁾yutājit Sahasrājic Chatājid²⁾ atha³⁾ Dasakaḥ⁴⁾ | Nimiś^{ca}⁵⁾ Kṛkaṇās⁶⁾ caiva
 Upabāhyakasr̥ñjayyāṃ⁵⁾ Bhajamaṇād vijajñire. || 5 || Vṛṣṇiḥ⁷⁾ parapuram̐jayaḥ⁸⁾, |
 teṣāṃ¹⁾ Devāvṛdho rājā²⁾ cacāra paramaṃ³⁾ tapaḥ: | putraḥ sarvaguṇopeto mama bhūyād iti spr̥han⁴⁾. || 6 ||
 saṃyojyā¹⁾tmānam²⁾ evaṃ sa³⁾ Parṇāsājalam⁴⁾ aspr̥śat⁵⁾ | sadōpasparśanāt⁶⁾ tasya cakāra priyam⁷⁾ āpagā⁸⁾. || 7 ||

4a = Br. 15.35a; H. 2002a. 1) Br. Krimīś. 2) Br. Dhr̥ṣṇaḥ.

4ab = Bḍ. II. 71.4; Mt. 44.50^{ab}; P.1 I. 13.33; P.2 V. 13.34; Vā. 96.4.
 1) P.1P.2 Bhājasya. 2) Mt.P.1P.2 bhārye dve. 3) Mt.P.1P.2 suṣuvate; Vā. -tēti. 4) Mt. bahūn sutān. 5) Bḍ. Nimlociḥ; Mt.P.1 Nemiṃ ca; P.2 Vinayaṃ. 6) Bḍ. Kṛkaṇās; Mt. Kṛmilam; P.1 -ṇam; P.2 Karuṇam; Vā. Paṇavas. 7) Bḍ. Dhr̥ṣṭiḥ; Mt.P.1P.2 Vṛṣṇim. 8) Mt.P.1P.2 -jayam.

- 4b(c) = Bḍ. II. 71.5a; Br. 15.35b; H. 2002b; L. 69.3a; Mt. 44.50c; P.1 I. 13.34^a; P.2 V. 13.35^a; Vā. 96.5^a. 1) Bḍ.Mt.P.1P.2 te; Vā. ye.
 2) Bḍ.Mt.Vā. Bāhyakāyāṃ Sr̥ñjayyāṃ; H. -sr̥ñjaryyāṃ; L. Sr̥ñjayyāṃ Bhajanāc caiva; P.1P.2 Bhājakāḥ smṛtā yasmād; Vā. Bāhyakāryasr̥ñjayyāṃ. 3) L. Bhrā-.
 5 = Bḍ. II. 71.5b, 6a; Br. 15.34; H. 2003; L. 69.(sb); Vā. 96.5b, 6a.
 1) Br. Ā-. 2) L. Ayutāyuh Śatāyus ca balavān; Vā Ayutāyutasahasrasātājid. 3) Br. tv atha. 4) Bḍ. iti nāmatas; L. Harsakṛt smṛtaḥ; Vā. atha Vāmakāḥ. 5) Bḍ. Bāhyakāyāṃ bhaginyāṃ te; H. -jaryyāṃ; Vā. Bāhyakāryābhaginyāṃ ye.
 6 = Bḍ. II. 71.6b; Br. 15.35; H. 2004; Kū. 24.35; L. 69.4; Mt. 44.51^abII, c; P.1 I. 13.34^bI, 35^aII, b; P.2 V. 13.35^bI, 36^aII, b; Vā. 96.6b, 7a. 1) Br.H. yajvā; Mt. yajñe. 2) P.1P.2 Devāvṛdhaḥ Pṛthur nāma. 3) Br.H. vipulam. 4) Bḍ.Vā. sma ha; Br.H. syād iti niścitaḥ; Kū. prabhuh; L. smaran.
 7 = Bḍ. II. 71.7, 8a; Br. 15.36; H. 2005; Mt. 44.52; P.1 I. 13.36; P.2 V. 13.37; Vā. 96.7b, 8a. 1) H. saṃyujyā-. 2) Br. saṃyujyamānas; Mt. -yojya mantram; P.1P.2 -yojya kṛṣṇam. 3) Br. tapasā; H. evaṃ tu; Mt.P.1P.2 evātha. 4) Bḍ. -ṇāsā-; Br.H.P.1P.2 -ṇāsāyā jalam; Vā. evaṃ savarṇā sā jalam. 5) Br.P.1P.2 spr̥śan; H. spr̥śat.
 6) Bḍ.Vā. sā cōpasparśanāt; Br.H. sadōpaspr̥śatas tasya; Mt. tadōpasparśanāt; P.1 sā toyasparśanāt. 7) Vā. ṛṣim. 8) P.1 sām̐nidhyam̐ nimnagā hy agāt.

kalyāṇatvān¹⁾ narapates²⁾ tasya³⁾ sā nimnagottamā⁴⁾ |
 cintayābhīparitā sā⁵⁾ jagāmātha vi⁶⁾niścayam⁷⁾: || 8 ||
 nādhigacchāmi¹⁾ tām nārīm²⁾, yasyām evaṃvidhaḥ sutah |
 bhavet sarvagūṇopeto
 rājño Devāvṛdhasya hi, |
 bhavet¹⁾, tasmāt svayaṃ gatvā | *tasmād asya śīlayaṃ caham¹⁾*
 bhavāmy asya sahavratā²⁾. || 9 || | bhavāmy adya²⁾ sahavratā²⁾. || 9 ||
 atha bhūtvā kumārī sā¹⁾ bibhrati²⁾ paramaṃ vapuḥ³⁾ |
varayā⁴⁾māsa rājanam⁵⁾, tām iyeṣa ca sa *prabhuḥ⁶⁾*. || 10 ||
 tasyām ādhatta garbhaṃ¹⁾ sa²⁾ tejasvinam udāradhīh, |
 atha sā navame³⁾ māsi suṣuve saritām varā || 11 ||
 putraṃ sarvagūṇopetaṃ Babhrum¹⁾ Devāvṛdhān *nṛpat²⁾* |
 atra³⁾ vaṃśe⁴⁾ purāṇajñā gāyantīti⁵⁾ pariśrutam⁶⁾ || 12 ||
 guṇān Devāvṛdhasyāpi¹⁾ kīrtayanto mahātmanah: |

8 = Bđ. II. 71.8b, 9a; Br. 15.37ba; H. 2006ba; Mt. 44.53; P.1 I. 13.37; P.2 V. 13.38; Vā. 96.8b, 9a. 1) Vā. -yāṇam ca. 2) P.1P.2 -yāṇam caratas tasya. 3) Mt. tasmāi. 4) P.1P.2 śūsoca nimnagā tataḥ. 5) Bđ.Vā. -paritāngī; Mt.P.1P.2 cintayātha paritātma. 6) Br. na jagāmaiva; H. -gamaika. 7) Br. niścayam.

9a = Bđ. II. 71.9b; Br. 15.38a; H. 2007a; Mt. 44.54a; P.1 I. 13.38a; P.2 V. 13.38a; Vā. 96.9b. 1) Bđ. -bhig-; Br. nādhyagacchat tu; H. nādhyagacchata. 2) Mt. -gacchāmy ahaṃ nārīm; P.1P.2T. bhūtvā gacchāmy ahaṃ nārī.

9b = Br. 15.38b; H. 2007b. 1) H. | 9b = Bđ. II. 71.10; Mt. 44.(64b) = b; jayet. 2) Br.T. sahanugā. | P.1 I. 13.(38b) = b; P.2 V. 13.(38b) = b; Vā. 96.10ab. 1) Mt.P.1P.2 jāyeta tasmād adyāham. 2) Mt. atha; P.1P.2 asya. 3) Mt. sahasraśah; P.1P.2 sutapradā.

10 = Bđ. II. 71.11b, 12a; Br. 15.39; H. 2008; Mt. 44.55; P.1 I. 13.39; P.2 V. 13.40; Vā. 96.11. 1) Bđ.Vā. tu. 2) Vā. Sāvitrī. 3) Vā. vacaḥ; Bđ. -rī tu sā cintāparam eva ca. 4) Mt.P.1P.2 jñāpa-; Vā. cintayā-. 5) Br.H. nṛpatim. 6) Bđ.Vā. -ṣa sa pārthivaḥ; Mt.T. -ṣa mahāvratāḥ; V. mahīpatih; P.1P.2 -ṣa nṛpas tataḥ.

11 = Bđ. II. 71.12b, 13a; Br. 15.40; H. 2009; Mt. 44.56a = b; P.1 I. 13.40a = b; P.2 V. 13.41a = b; Vā. 96.12. 1) Bđ. -bhe. 2) H. ca. 3) Br.H. daśame.

12 = Bđ. II. 71.13b, 14a; Br. 15.41; H. 2010; L. 69.5b = b; Mt. 44.56b, 57a; P.1 I. 13.40b, 41a; P.2 V. 13.41b, 42a; Vā. 96.13. 1) Vā. yathā. 2) Bđ. -dhāt tadā; Br. -dham dvijaḥ; P.1P.2 -dhāt param; Vā. -dhepsitaḥ. 3) Bđ.Vā. tatra; L.Mt. anu-. 4) L. -śa-. 5) P.1 bravantīti. 6) Bđ.Vā. -jñā gāthām gāyanti vai dvijaḥ.

13 = A. 275.26a = b; Bđ. II. 71.14b, 15a; Bhg. IX. 24.9b = b; Br. 15.42; H. 2011; L. 69.6; Mt. 44.57b, 58a; P.1 I. 13.41b = a; P.2 V. 13.42b = a;

yathaiva śrṇumo²) dūrāt sampāśyāmas³) tathāntikāt⁴), || 13 ||
 Babhruḥ śreṣṭho manuṣyāṇām, devair Devāvṛdhaḥ samaḥ. |
 ṣaṣṭiś ca ṣaṭ ca¹) puruṣāḥ²) | puruṣāḥ pañcaṣaṣṭiś ca¹)
 sahasrāṇi ca sapta ca³) | sahasrāṇi ca saptatiḥ²) |
 eṭe¹) 'mṛtatvaṃ samprāptā²), Babhror³) Devāvṛdhā⁴) api⁵). || 14 ||
 yajvā dānapatir¹) dhīro²) brahmanyāḥ su³dr̥ḍhavrataḥ⁴) |
 kīrtimāś ca mahābhagaḥ¹) |
 Sattvatānām mahārathaḥ |
 tasyānvavāyah²) sumahān³), rūpavān su¹mahātejā
 Bhojā⁴) ye⁵) Mārttikavatāḥ⁶). || 15 || Bhojo 'to Mṛttakavatim²). || 15 ||
 Gāndhārī caiva Mādri ca Vṛṣṇer¹) bhārye babhūvatuḥ. |
 Gāndhārī janayāmāsa Sumitraṃ²) mitranandanam³), || 16 ||

Vā. 96.14; Vi. IV. 13.4^a = b. 1) H.L.P.1P.2 -syātha. 2) Br.H. -vāgre tathā; Vā. -va śrṇute. 3) Br. paśyāmas; H. apaśyāma; Mt.Vi. apaśyāmas; Vā. sampāśyati. 4) A. guṇāms tadvat samantikāt; Br. tāvad antikāt.

14^a = A. 275.26^b; Bḍ. II. 71.16^b; Bhg. IX. 24.10^a; Br. 15.43^a; H. 2012^a; L. 69.7^a; Mt.44.58^b; P.1 I. 13.42^a; P.2 V. 13.43^a; Vā. 96.15^a; Vi. IV. 13.4^b.

14^b = Br. 15.43^b; H. 2012^b; Mt. 44.59^a; P.1 I. 13.42^b; P.2 V. 13.43^b; 14^b = Bḍ. II. 71.16^a; Bhg. IX. 24.10^b; L. 69.7^b; Vā. 96.15^b; Vi. IV. 13.5^a. 1) L. tu; Vi. puruṣāḥ ṣaṭ ca ṣaṣṭiś ca. 2) Bhg.L.Vi. ṣaṭ sahasrāṇi cāṣṭa ca.

1) Mt. pūrva-; P.1P.2 -tiḥ śatam ca. 2) P.1 putrāṇām. 3) Mt. P.1P.2 ca saptatiḥ.

14^c = Bḍ. II. 71.16^b; Bhg. IX. 24.11^a; Br. 15.44^a; H. 2013^a; L. 69.8^a; Mt. 44.59^b; P.1 I. 13.43^a; P.2 V. 13.44^a; Vā. 96.15^c; Vi. IV. 13.5^b.

1) Bḍ.Bh.L.Vā.Vi. ye. 2) Bḍ Bhg.L.Vā.Vi. anuprāptā; Br. prāptā vai. 3) H. -ru-; Vā. -rur. 4) H. -Devāvṛdhāv; Mt. -vṛdhān. 5) Mt. nṛpa.

15^a = Bḍ. II. 71.17^a; Br. 15.44^b; H. 2013^b; L. 69.8^b; Mt. 44.60^a; P.1 I. 13.43^b; P.2 V. 13.44^b; Vā. 96.16^a. 1) L. -matir; P.1P.2 yajñadānapato. 2) Br.T.P.1 dhīmān; Br.V.H. vidvān; L.Mt.Vā T. viro.

3) L. tu; Mt. ca; Bḍ.Vā. satyavāg budhaḥ; Br.H. -dhāyudhaḥ.

15^b = Bḍ. II. 71.17^b, 18^a; Br. 15.45^a=c; H. 2014^a=c; L. 69.9; Vā.96.16^b, 17^a. 1) Bḍ -bhojaḥ; L. -tejāḥ. L.Vā. -vāye. 3) L. ye sambhūtā; Vā. -mahā-. 4) Vā. -ja-. 5) L. vai. 6) Bḍ bhuvi viśrutāḥ; Br. sār-; L. daivato-pamāḥ; Vā. -kābalāḥ.

15^b = Mt. 44.60^b; P.1 I. 13.44^a; P.2 V. 13.45^a. 1) P.1P.2 -vāś ca. 2) Mt. śrutavīryadharas tathā.

16 = A. 275.38^b = a; Bḍ. II. 71.18^b, 19^a; Br. 16.9; H. 2040; L. 69.10; Mt. 45.1; P.1 I. 13.70; P.2 V. 13.72^b, 73^a; Vā. 96.17^b, 18^a. 1) A. Dhṛṣṭa-; Bḍ. Dhṛṣṭer; Br. Kroṣṭu-; H.P.1P.2 Kroṣṭor; L.Mt. Vṛṣṇi-. 2) Br.H. Anamitraṃ; P.1 Sunitraṃ. 3) Br.H. mahābalam; P.1 mitravatsalam.

Mādrī Yudhājītam ¹⁾ putram, tato ²⁾ vai ³⁾ Devamīdhuṣam ⁴⁾	
Anamitram amitrāṇām ¹⁾	Anamitram Śiṇim ¹⁾ caiva
jetāram aparājītam. 17	tāv ubhau ²⁾ puruṣottamau ³⁾ . 17
Anamitrasuto ¹⁾ Nighno, Nighnasya ²⁾ dvau ³⁾ babhūvatnḥ ⁴⁾ :	
Prasenaś cātha Satrājic	Prasenaś ca ¹⁾ mahābhagaḥ ²⁾
chatru ¹⁾ senājītāv ubhau. 18	Satrājic ³⁾ ca sutāv ⁴⁾ ubhau ⁵⁾ . 18

17^a = Bḍ. II. 71.19^b; Br. 16.10^a; H. 2041^a; L. 69.11^a; Mt. 45.2^a; P.1 I. 13.71^a; P.2 V. 13.73^b; Vā. 96.13^b. 1) L. lebhe ca tam. 2) L. tataḥ; Vā. sā tu. 3) L. sā. 4) Bḍ. Mīdhvāṃsam eva ca.

17^b = Br. 16.10^b; H. 2041^b. 1) Br.V. ca śatrūṇām.

17^b = Bḍ. 71.20^a; L. 69.11^b; Mt. 45.2^b; P.1 I. 13.71^b; P.2 V. 13.74^a; Vā. 96.19^a. 1) Bḍ. -nam; Mt.T. Śiḥim; Vā. Śitim; Vā.T. sutam; V. Śatam. 2) Mt. pañcamam; P.1P.2 pañcātra. 3) Mt.P.1P.2 kṛtalakṣaṇam (-ṇāḥ).

18^a = A. 275.40^a; Bḍ. II. 71.20^b; Br. 16.11^a; H. 2042^a; Kū. 24.39^a; L. 69.12^a; Mt. 45.3^a; P.1 I. 13.72^a; P.2 V. 13.74^b; Vā. 96.19^b. 1) Kū. -trād abbūn. 2) Br. -ghnato. 3) A.Mt.P.1P.2 -syāpi. 4) A. Prasenaś; Mt.P.1 tu (P.1 ca) dvau sutau; P.2 sutāv ubhau.

18^b = Br. 16.11^b; H. 2042^b. 1) H. chatra.

18^b = Bḍ. II. 71.21^a; Kū. 24.39^b; L. 69.12^b; Mt. 45.3^b; P.1 I. 13.72^b; P.2 V. 13.75^a; Vā. 96.20. 1) Kū. tu. 2) Mt.P.1P.2 -vīryaḥ. 3) Mt.P.1P.2 Śaktisenaś; Vā. Śakrajic. 4) Mt.P.1P.2 tāv. 5) Kū. -jin nāma cōttamaḥ.

D.

Textgruppe I.

(Bd. II. 71.21^b—99; Br. 16.12—49^a, 58^b—59, 17.1—40; H. 2043—2080^a, 2089—2130;
L. 69.13—15^a; Vā. 96.20^b—98; cfr. A. 275.40^b—44; Vi. IV. 13.9—71.)

Praseno Dvāravatyām tu nivāsan yo¹⁾ mahāmaṇim |
divyaṃ Syamantakaṃ nāma sa sūryād²⁾ upalabdhavān || 1 ||

tasya Satrājitaḥ¹⁾ Sūryaḥ sakhā prāṇasamo 'bhavat. |
sa kadācin niśāpāye rathena rathinām varaḥ || 1 ||
toyaṃ kūlād¹⁾ upaspraṣṭum²⁾ upasthātum yayau ravim. |
tasyōpatiṣṭhataḥ sūryaṃ³⁾ Vivasvān agrataḥ sthitaḥ || 2 ||
a¹⁾spaṣṭamūrtir bhagavāms tejomaṇḍalavān vibhuḥ²⁾. |
atha rājā Vivasvantam uvāca sthitam agrataḥ³⁾: || 3 ||
yathaiva vyomni paśyāmi sadā tvām¹⁾ jyotiṣām pate |
tejomaṇḍalinam devaṃ²⁾ tathaiva purataḥ³⁾ sthitam, || 4 ||
ko viśeṣo 'sti me tvattaḥ¹⁾ sakhyenōpagatasya²⁾ vai? |
etac chrutvā sa³⁾ bhagavān maṇiratnam Syamantakam || 5 ||
svakaṅṭhād avamucyātha¹⁾ ekānte nyastavān vibhuḥ²⁾. |
tato vighrahavantam taṃ dadarśa nṛpatis tadā. || 6 ||

1) = Br. 16.12; H. 2043. 1) H. nivāsantyaṃ. 2) Br.V.H.
samudrād.

1) = Bd. II. 71.21^b, 22^a; Br. 16.13; H. 2044; L. 69.13^a = a; Vā. 96.20^b, 21^a.
1) Vā.T. Śakrajitaḥ.

2) = Bd. II. 71.22^b, 23^a; Br. 16.14; H. 2045; Vā. 96.21^b, 22^a. 1) Br.
toyakūlam; H. toyaṃ kūlam; Vā. -yakūlād. 2) Bd. -lāt samuddhar-
tum; Br.Vā. apaḥ spraṣṭum. 3) Vā. sūryo.

3) = Bd. II. 71.23^b, 24^a; Br. 16.15; H. 2046; Vā. 96.22^b, 23^a. 1) Bd. su-;
Br. vi-. 2) H. prabhuḥ.

4) = Bd. II. 71.24^b, 25^a; Br. 16.16; H. 2047; Vā. 96.23^b, 24^a. 1) Bd.Vā.
tvām ahaṃ. 2) Bd.Vā. caiva. 3) Bd.Vā. -vāpy agrataḥ.

5) = Bd. II. 71.25^b, 26^a; Br. 16.17; H. 2048; Vā. 96.24^b, 25^a. 1) Bd.Vā.
-ṣo Vivasvaṃs te. 2) Vā. -gatena. 3) Br. tu; H. ca.

6) = Bd. II. 71.26^b, 27^a; Br. 16.18; H. 2049; Vā. 96.25^b, 26^a. 1) H. -cyai-
nam. 2) Bd.Vā -tha babaudha nṛpates tadā.

7) = Bd. II. 71.27^b, 28^a; Br. 16.19; H. 2050; Vā. 96.26^b, 27^a. 1) Vā. pra-
timān. 2) Vā. tāṃ. 3) Vā. -vāms tathā. 4) Vā. atī. 5) Vā. Śakrajit.

prītimān¹⁾ atha tam²⁾ dr̥ṣṭvā muhūrtaṃ kṛtavān kathām³⁾. |
 tam abhi⁴⁾prasthitaṃ bhūyo Vivasvantaṃ sa Satrajit⁵⁾ || 7 ||
 lokān udbhāsayaṣy etān¹⁾ | provācāgnisavarṇaṃ tvām¹⁾,
 yena tvam satataṃ prabho, | yena lokaḥ²⁾ prapaśyati³⁾, |
 tad etan¹⁾ maṇiratnaṃ me bhagavan²⁾ dātum arhasi³⁾! || 8 ||
 tataḥ Syamantakamaṇiṃ¹⁾ dattavāms tasya bhāskarah²⁾. |
 sa tam ābadhya³⁾ nagarīm⁴⁾ praviveśa mahīpatiḥ. || 9 ||
 taṃ janāḥ paryadhāvanta: sūryo 'yaṃ gacchatīti ha! |
 svam purīm sa viśiṣṡmāya¹⁾ rājā tv²⁾ antahpuram tathā³⁾. || 10 ||
 taṃ¹⁾ Prasenajite²⁾ divyaṃ maṇiratnaṃ Syamantakam |
 dadau bhrātre narapatiḥ preṃṇā Satrajid³⁾ uttamam. || 11 ||
 sa maṇiḥ syandate rukmaṃ | Syamantako nāma maṇir
 Vṛṣṇy-Andhakaniveśane, | yasmīn¹⁾ rāṣṡre sthito bhavet, |
 kāla¹⁾varsī ca Parjanya na ca vyādhibhayaṃ hy abhāt²⁾. || 12 ||
 lipsāmcakre Prasenāt tu¹⁾ maṇiratne²⁾ Syamantake³⁾ |
 Govindo, na ca taṃ lebhe, śakto 'pi na jahāra saḥ⁴⁾. || 13 ||
 kadācin mrgayaṃ yataḥ Prasenasa tena bhūṣitaḥ¹⁾ |
 Syamantakakṛte siṃhād vadhaṃ prāpa²⁾ vanecarat³⁾. || 14 ||

- 8a = Br. 16.20a; H. 2051a. 1) Br.T. | 8a = Bđ. II. 71.23b; Vā. 96.27b.
 bhāsayaṣe sarvān. | 1) Vā. -varṇā (V. -no) tvam.
 2) Vā. -kān. 3) Vā. prayāsyati
- 8b = Bđ. II. 71.23a; Br. 16.20b; H. 2051b; Vā. 96.27c. 1) Vā. tadaiva.
 2) H. -gavān; Vā. tan mām bhavān. 3) Vā. -hati.
- 9 = Bđ. II. 71.23b, 30a; Br. 16.21; H. 2052; L. 69.13b = a; Vā. 96.28.
 1) Bđ. Vā. syamantakam nāma maṇiṃ; L. syamantako nāma
 maṇir. 2) Br. -vān bhāskaras tadā; L. dattas tasmai Vivasvatā.
 3) Bđ. āmucya. 4) Vā. -raṃ.
- 10 = Bđ. II. 71.30b = b; Br. 16.22; H. 2053; Vā. 96.29. 1) Bđ. vismā-
 payitvāha tataḥ; H. visismāya; Vā. sa tān vismāpayitvātha.
 2) Bđ. Vā. purīm. 3) Bđ. yayau.
- 11 = Bđ. II. 71.31; Br. 16.23; H. 2054; Vā. 96.30. 1) Bđ. sa; H. tat.
 2) Bđ. Prasenāya tad; Br. -jitam. 3) Vā. Śakrajid.
- 12a = Br. 16.24a; H. 2055a. | 12a = Bđ. II. 71.32a; Vā. 96.31a.
 1) Vā. yasya.
- 12b = Bđ. II. 71.32b; Br. 16.24b; H. 2055b; Vā. 96.31b. 1) Bđ. kāma-
 2) Bđ. tathā; Vā. tadā.
- 13 = Bđ. II. 71.33; Br. 16.25; H. 2056; Vā. 96.32. 1) Br.T. -senasya.
 2) Bđ. Vā. -ratnam. 3) Bđ. Vā. -takam. 4) Bđ. Vā. ca.
- 14 = Bđ. II. 71.34; Br. 16.26; H. 2057; L. 69.14b, 15a; Vā. 96.33. 1) L.
 Prasenena sahaiva saḥ. 2) Vā. T. prāptaḥ; V. prāpya. 3) Bđ.
 Vā. sudarūnam; L. vadham prāpto 'sahāyas ca siṃhād eva su-
 dārūnāt.

atha siṁhaṁ pradhāvantaṁ
 ṛkṣarājo mahābalaḥ |
 nihatya maṇiratnaṁ tad
 ādāya bilam aṁśat¹⁾. || 15 ||
 tato Vṛṣṇy-Andhakāḥ Kṛṣṇaṁ
 Prasenavadhakāraṇāt |
 prārthanāṁ tām maṇer buddhvā
 sarva eva śaśaṅkire. || 16 ||
 sa śaṅkya¹⁾māno dharmātmā
 akārī²⁾ tasya karmaṇaḥ, |
 āhariṣye maṇim iti
 pratijñāya vanaṁ yayau. || 17 ||
*yatra*¹⁾ Praseno mṛgayām acarat²⁾ tatra³⁾ cāpy atha |
 Prasenasya padaṁ grhya puruṣair āptakāribhiḥ⁴⁾. || 18 ||
 Ṛkṣavantaṁ girivaraṁ Vindhyaṁ ca *girim*¹⁾ uttamam |
 anveṣayan²⁾ pariśrāntaḥ sa dadarśa mahāmanāḥ || 19 ||
 sāsavaṁ hataṁ Prasenaṁ *tu*¹⁾, nāvindata *ca tam*²⁾ maṇim. |
 atha siṁhaḥ Prasenasya śarīrasyāvīdūrataḥ || 20 ||
 ṛkṣeṇa nihato dṛṣṭaḥ pa¹⁾dair ṛkṣas *tu*²⁾ sūcitaḥ. |
 padais *tair anviyāyātha*³⁾ guhām ṛkṣasya *Mādhavaḥ*⁴⁾. || 21 ||
 mahaty¹⁾ ṛkṣa²⁾bile vāṇīm śusrāva pramaderitām |
 dhātryā kumāram ādāya sutam Jāmbavato dvijāḥ³⁾ |
 krāḍayantyātha⁴⁾ maṇinā mā rodīr ity *udrītām*⁵⁾. || 22 ||

Jāmbavān ṛkṣarājas tu
 taṁ siṁhaṁ nijaghāna vai |
 ādāya ca maṇim divyaṁ
 svam¹⁾ bilam praviveśa ha. || 15 ||
 tat karma Kṛṣṇasya tato
 Vṛṣṇy-Andhakamahattarāḥ |
 maṇau¹⁾ gr̥dhnos²⁾ tu manvānās
 tam eva viśaśaṅkire. || 16 ||
 mithyā**bhīśastim**¹⁾ tebhyaḥ *tām*²⁾
 balavān arisūdanaḥ |
 amṛṣyamāno bhagavān
 vanaṁ sa vicāra ha. || 17 ||
 Praseno mṛgayām acarat²⁾ tatra³⁾ cāpy atha |
 Prasenasya padaṁ grhya puruṣair āptakāribhiḥ⁴⁾. || 18 ||
 Ṛkṣavantaṁ girivaraṁ Vindhyaṁ ca *girim*¹⁾ uttamam |
 anveṣayan²⁾ pariśrāntaḥ sa dadarśa mahāmanāḥ || 19 ||
 sāsavaṁ hataṁ Prasenaṁ *tu*¹⁾, nāvindata *ca tam*²⁾ maṇim. |
 atha siṁhaḥ Prasenasya śarīrasyāvīdūrataḥ || 20 ||
 ṛkṣeṇa nihato dṛṣṭaḥ pa¹⁾dair ṛkṣas *tu*²⁾ sūcitaḥ. |
 padais *tair anviyāyātha*³⁾ guhām ṛkṣasya *Mādhavaḥ*⁴⁾. || 21 ||
 mahaty¹⁾ ṛkṣa²⁾bile vāṇīm śusrāva pramaderitām |
 dhātryā kumāram ādāya sutam Jāmbavato dvijāḥ³⁾ |
 krāḍayantyātha⁴⁾ maṇinā mā rodīr ity *udrītām*⁵⁾. || 22 ||

15 = Br. 16.27; H. 2058. 1) Br. -ya
 prāviśad guhām; V. bilam.

16 = Br. 16.28; H. 2059.

17 = Br. 16.29; H. 2060. 1) Br.V.H.
 śaṅkya-. 2) H. na kāri.

18 = Bḍ. II. 71.38; Br. 16.30; H. 2061; Vā. 96.37. 1) Bḍ.Vā. sa tu.
 2) Br. vyacarat. 3) Bḍ. yatra. 4) Bḍ. gr̥hyaṁ puram pau-
 rāptakāribhiḥ

19 = Bḍ. II. 71.39; Br. 16.31; H. 2052; Vā. 96.38. 1) Bḍ.Vā. nagam.
 2) Vā. -veṣaṇa-.

20 = Bḍ. II. 71.40; Br. 16.32; H. 2063; Vā. 96.39. 1) Bḍ.Vā. tam.
 2) Bḍ.Vā. -vindat tatra vai.

21 = Bḍ. II. 71.41; Br. 16.33; H. 2064; Vā. 96.40. 1) Br.V.Vā. pā-
 2) Bḍ.Vā. ṛkṣasya; H. -śas ca. 3) Bḍ.Vā. -dair anveṣayāmāsa.
 4) Bḍ. Vā. Yādavaḥ.

22 = Bḍ. II. 71.42; Br. 16.34, 35; H. 2065, 2066; Vā. 96.41. 1) Br. sa hi.
 2) Bḍ. antar-. 3) Vā. api. 3) H. nṛpa. 4) Br. -tyā ca; H. kri-
 ḍāpayantyā; Vā. pṛitimatyātha. 5) Bḍ. -tam; Br.H. athēritām.

15 = Bḍ. II. 71.35; Vā. 96.34.

1) Bḍ. sva-.

16 = Bḍ. II. 71.36; Vā. 96.36.

1) Bḍ. -ṇim. 2) Vā. gr̥dhnūm.

17 = Bḍ. II. 71.37; Vā. 96.36. 1) Bḍ.
 -thyāpavādam. 2) Bḍ. tam.

simhaḥ Prasenam avadhīt¹⁾, simbo Jāmbavatā hataḥ, |
 sukumāraka mā rodīs, tava hy eṣa Syamantakaḥ! || 23 ||
 vyaktīkṛtā¹⁾ ca²⁾ śabdaḥ sa³⁾ tūrṇam cāpi⁴⁾ bilam yayau⁵⁾ |
 | [apaśyac ca bilābhyāṣe Prasenam avadāritam. |]
 praviśya tatra¹⁾ bhagavāms tad²⁾ ṛkṣabilam añjasā || 24 ||
 sthāpayitvā biladvāre
 Yadūml¹⁾ Lāṅgalinā saha |
 śārṅgadhanvā bilasthaṃ tu | dadarśa ṛkṣarājānaṃ
 Jāmbavantam dadarśa ha²⁾. || 25 || | Jāmbavantam udāradhīḥ. || 25 ||
 yuyudhe Vāsudevas tu bile Jāmbavatā saha |
 bāhubhyām eva Govindo divasān ekavimśatim. || 26 ||
 praviṣṭe tu¹⁾ bilam²⁾ Kṛṣṇe Vasu³⁾devapurahsarāḥ |
 punar⁴⁾ Dvāravatīm etya⁵⁾ hatam Kṛṣṇam nyavedayan. || 27 ||
 Vāsudevas tu¹⁾ nirjitya Jāmbavantam mahābalaṃ |
 lebhe Jāmbavatīm kanyām ṛkṣarājasya sammatām. || 28 ||
 | bhagavattejasā grasto Jāmbavān prasabham maṇim |
 | sutām Jāmbavatīm āśu Viṣvaksenāya dattavān. || 28 ||
 maṇim Syamantakam caiva jagrābhātmaśudhaye, |
 anuñyarkṣa¹⁾rājam tu²⁾ niryayau ca tato³⁾ bilāt. || 29 ||
 | upāyād Dvārakām Kṛṣṇaḥ sa vinā taiḥ¹⁾ puraḥsaraiḥ. |
 evaṃ sa maṇim āhṛtya¹⁾ viśodhyātmānam Acyutaḥ²⁾ |
 dadau Satrājite³⁾ tam vai⁴⁾ sarva⁵⁾Sāttvatasamsadi⁶⁾: || 30 ||

- 23 = Bđ. II. 71.43, 44^a; Br. 16.36; H. 2067; Vā. 96.42. 1) Bđ.Vā. Pra-
 senam avadhīt simhaḥ.
 24a = Bđ. II. 71.44^b; Br. 16.37a; H. 2068a; Vā. 96.43a. 1) Br.T. vyaktitas;
 Vā.T. -kṛtam. 2) Br.T. tasya. 3) Br. -dasya; Vā.T. -dam tam.
 4) Br. eva; Vā.T. so 'pi; V. vāpi. 5) Bđ.Vā. yayau bilam.
 | [] = Bđ. II. 71.43a; Vā. 96.43^b.
 24b = Bđ. II. 71.45^b; Br. 16.37^b; H. 2068^b; Vā. 96.44a. 1) Bđ.Vā. cāpi.
 2) Bđ. -vān sa; H. -tam.
 25 = Br. 16.38; H. 2069. 1) H. -dvāri | 25 = Bđ. II. 71.46a; Vā. 96.44^b.
 Yadūn. 2) Br. saḥ.
 26 = Bđ. II. 71.46^b, 47a; Br. 16.39; H. 2070; Vā. 96.45.
 27 = Bđ. II. 71.47^b, 48a; Br. 16.40; H. 2071; Vā. 96.46. 1) Bđ.Vā. ca; Br.
 'tha. 2) Br. bile. 3) Bđ. Vasu-; Br. Bala-. 4) Br.H. purim.
 5) Bđ. caitya.
 28 = Bđ. II. 71.48^b, 49a; Br. 16.41; H. 2072; Vā. 96.47. 1) Br. -vo 'pi.
 | 28i = Bđ. II. 71.49^b, 50a; Vā. 96.48.
 29 = Bđ. II. 71.50^b, 51a; Br. 16.42; H. 2073; Vā. 96.49. 1) Vā. -ya
 ṛkṣa-. 2) Bđ. tam. 3) Bđ.Va. tadā.
 | 30* = Br. 16.43a; H. 2074a. 1) Br. vinītaiḥ.
 30bc(ab) = Bđ. II. 71.51^b, 52a; Br. 16.43^b, 44a; H. 2074^b, 2075a; Vā. 96.50.

evaṁ mithyābhiśastena
Kṛṣṇenāmītraghātinā |
ātma viśodhitāḥ pāpād
vīnirjitya Syamantakam. || 31 ||

| imāṁ mithyābhiśastīm¹⁾ yaḥ Kṛṣṇasyēha vyapohitām |
veda, mithyābhiśastīm²⁾ sa nābhiśprśati³⁾ karhicit. || 31 ||

Satrājīto daśa tv āsan¹⁾ bhāryās, *tāsām*²⁾ śataṁ³⁾ sūtāḥ, |
khyātīmantas trayas teṣāṁ: Bhaṅga⁴⁾kāras tu pūrvajāḥ || 32 ||
vīro Vāta¹⁾patiś caiva *Upasvāvāms*²⁾ *tathaiva ca*³⁾. |

kumāryās cāpi tisro vai

dikṣu khyātā *dvijottamaḥ*¹⁾. || 33 ||

Satyabhāmōttamā strīṅām¹⁾ Vratīni ca dṛḍhavrataḥ |

tathā *Prasvāpīni*²⁾ caiva, *bhāryaḥ*³⁾ Kṛṣṇāya⁴⁾ tā⁵⁾ dadau. || 34 ||

| Sabhākṣo Bhaṅgakārīś¹⁾ tu Nāreyaś²⁾ ca narottamau |
jajñāte guṇasampannau viśrutau rūpasampadā. || 34 ||

yaṭ *tat*¹⁾ Satrājīte²⁾ Kṛṣṇo maṇiratnaṁ Syamantakam |

*dadav*³⁾, *aharayaḍ*⁴⁾ Babhrur⁵⁾ Bhojena⁶⁾ Śatadhanvanā. || 35 ||

kanyāṁ punar Jāmbavatīm

uvāha Madhusūdanāḥ, |

tasmān mithyābhiśāpāt *sa*¹⁾

*vyamucyata Janārdanaḥ*²⁾. || 31 ||

atha *Dvāravati*¹⁾ nāma

Bhaṅgakārasya *suprajāḥ*²⁾ |

suśuve sā kumārīs tu

tisro rūpaṅguṇavitāḥ. || 33 ||

1) Vā. ādāya. 2) Bḍ.Vā. ātmanā. 3) Vā.T. Śakrajīte. 4) Bḍ.
ratuam. 5) Bḍ Vā. maṇim. 6) Bḍ.Vā. -samnidhau.

31 = Br. 16.44^b, 45^a; H. 2075^b, 2076^a. | 31 = Bḍ. II. 71.52^b, 53^a; Vā. 96.51.

1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. *vyaśudhyan*
Madhusūdanāḥ.

| 31 = Bḍ. II. 71.53^b, 54^a; Vā. 96.52. 1) Bḍ. -śaptim. 2) Bḍ.
-śaptim; Vā. -śasteḥ. 3) Vā. nābhiśasyati.

32 = Bḍ. II. 71.54^b, 55^a; Br. 16.45^b, 46^a; H. 2076^b, 2077^a; Vā. 96.53^a^b.

1) Bḍ. daśa tv āsan Satrajīto. 2) Vā. daśa svasṛbhyo bhāryābhyāḥ
Śatrujittāḥ. 3) Bḍ. tasyāyutam. 3) Br. Bhagaṁ-

33^a = Bḍ. II. 71.55^b; Br. 16.46^b; H. 2077^b; Vā. 96.53^c. 1) Vā. Vrata.

2) Bḍ. tapasvī ca; Br.T. Vasumedhas; V. Upaśrāvas; Vā. hy
apasv antaś ca. 3) Bḍ. bahupriyaḥ; Vā. cṛ supriyaḥ.

33^b = Br. 16.47^a; H. 2078^a. 1) H. |

narādhipa.

33^{bc} = Bḍ. II. 71.56; Vā. 96.54.

1) Bḍ. Viravati. 2) Bḍ. tu
prasūḥ.

34 = Bḍ. II. 71.57; Br. 16.47^b, 48^a; H. 2078^b, 2079^a; Vā. 96.55. 1) Br.T.
tāsām. 2) Bḍ. Vā. Tapasvini. 3) Bḍ. Vā. pitā; Br. bhāryām.

4) Vā. -nasya. 5) Br. Vā. tāṁ.

| 34 = Br. 16.48^b, 49^a; H. 2079^b, 2080^a. 1) H. -kārāt. 2) Br.
Nāveyaś; V. Tāreyaś.

35 = Bḍ. II. 71.58; Br. 17.1; H. 2091; Vā. 96.56. 1) Bḍ. na ca; Br. tu.

2) Bḍ. -jitāḥ; Vā.T. -c Chakrajīte. 3) Bḍ. ādatta; H. adāt; Vā.
T. prādāt; V. dadau. 4) Vā.T. tad dhārayad; V. tad āharad.

5) Bḍ. tad upaśrutya; H. tad dhārayāmāsa. 6) H. Babhrave.

sadā¹⁾ hi prārthayāmāsa Satyabhāmām aninditām |
 Akrūro 'ntaram²⁾ anvicchan³⁾ maṇim caiva Syamantakam. || 36 ||
 Satrājitam¹⁾ tato hatvā Śatadhanvā mahābalaḥ |
 rātrau taṃ maṇim ādāya tato 'krūrāya dattavān. || 37 ||
 Akrūras tu tadā ratnam¹⁾ ādāya sa nararṣabhaḥ²⁾ |
 samayaṃ kārayām³⁾ cakre: nāvedyo 'hom⁴⁾ tvayēty⁵⁾ uta, || 38 ||
 vayam abhyupapatsyāmaḥ¹⁾ Kṛṣṇena tvam pradharṣitam²⁾, |
 mamādya³⁾ Dvārakā sarvā vaśe tiṣṭhaty asaṃśayam. || 39 ||
 hate pitari duḥkhartā Satyabhāmā manasvīnī¹⁾ |
 prayayau ratham āruhya nagaram Vāraṇavatam. || 40 ||
 Satyabhāmā tu tad vṛttam Bhojasya Śatadhanvanah |
 bhartur nirvedya duḥkhartā pārśvasthâśrūṇy avartayat. || 41 ||
 Pāṇḍavanām tu¹⁾ dagdhānām Hariḥ kṛtvôdakakriyām |
 kulyārthe²⁾ cāpi Pāṇḍūnām³⁾ nyayojayata⁴⁾ Sātyakim. || 42 ||
 tatas tvaritam āgamyā¹⁾ Dvārakām Madhusūdanah |
 pūrvajam Halinam śrīmān idam vacanam abravīt: || 43 ||
 hataḥ Prasenah siṃhena Satrājic¹⁾ Chatadhanvanā, |
 Syamantakas tu²⁾ madgāmī³⁾, tasya prabhur aham⁴⁾ vibho⁵⁾. || 44 ||
 tad āroha ratham śīghram Bhojam hatvā mahāratham¹⁾ |
 Syamantako²⁾ mahābāho asmākam sa³⁾ bhaviṣyati! || 45 ||
 tataḥ pravavṛte yuddham¹⁾ tumulam²⁾ Bhoja-Kṛṣṇanayoḥ, |
 Śatadhanvā tato⁴⁾ 'krūram sarvatodīsam aikṣata⁵⁾. || 46 ||

36 = Bđ. II. 71.59; Br. 17.2; H. 2092; Vā. 96.57. 1) Bđ.Vā. tadā.

2) Bđ. dhanam; Vā. ratnam. 3) Br. anviṣyan.

37 = Bđ. II. 71.60; Br. 17.3; H. 2093; Vā. 96.58. 1) Vā. Bhadrakāram.

38 = Bđ. II. 71.61; Br. 17.4; H. 2094; Vā. 69.59. 1) Br. viprā. 2) Br. ratnam ādāya cōttamam; H. ādāya Bharatarṣabha. 3) Vā. kāraṇam. 4) Vā. bodhyo nānyas. 5) Bđ bodhyo nānyasya cety.

39 = Bđ. II. 71.62; Br. 17.5; H. 2095; Vā. 96.60. 1) Bđ. -payotsyāmaḥ; Br. abhyutprapatsyāmaḥ; H. -pagacchāmaḥ. 2) Vā.T. tvam pradharṣitaḥ. 3) Bđ. -ma vai; Vā. -ma ca.

40 = Bđ. II. 71.63; Br. 17.6; H. 2096; Vā. 96.61. 1) Bđ.Vā. yaśasvīnī.

41 = Bđ. II. 71.64; Br. 17.7; H. 2097; Vā. 96.62.

42 = Bđ. II. 71.65; Br. 17.8; H. 2098; Vā. 96.63. 1) Br. ca. 2) Vā. tul-. 3) Bđ Vā. caiva bhrātṛṇām. 4) Vā. niyojayati.

43 = Bđ. II. 71.66; Br. 17.9; H. 2099; Vā. 96.64. 1) Bđ. āgatya.

44 = Bđ. II. 71.67; Br. 17.10; H. 2100; Vā. 96.65. 1) Vā. Śatrujic. 2) H. -kaḥ sa. 3) Bđ. -ko mārganīyah; Vā. -kam aham mārgē. 4) Vā. prahara he. 5) Bđ.Vā. prabho.

45 = Bđ. II. 71.68; Br. 17.11; H. 2101; Vā. 96.66. 1) Bđ.Vā. mahābalaṃ. 2) Bđ. -kam. 3) Bđ. sāmānyam vo; Vā. tadāsmākam.

46 = Bđ. II. 71.69; Br. 17.12; H. 2102; Vā. 96.67. 1) Bđ.Vā. pravṛtte

*samrabdhau tāv ubhau*¹⁾ *tatra dr̥ṣṭvā*²⁾ Bhoja-Janārdanau |
 śakto 'pi śāṭhyād³⁾ dHārdikyam⁴⁾ Ākrūro nānvapadyata⁵⁾. || 47 ||
 apayāne¹⁾ tato buddhiṃ Bhojaś²⁾ cakre bhayārdītaḥ³⁾, |
 yojanānāṃ śataṃ sāgraṃ *Hṛdayā*⁴⁾ pratyapadyata. || 48 ||
 vikhyātā¹⁾ Hṛdayā nāma śatayojanagāminī |
 Bhojasya vaḍavā *divyā*²⁾, yayā Kṛṣṇam ayodhayat. || 49 ||
 kṣīṇāṃ javena Hṛdayām¹⁾ adhvanah²⁾ śatayojane³⁾ |
 dr̥ṣṭvā rathasya *svām*⁴⁾ vṛddhiṃ Śatadhanvānam *ardayat*⁵⁾. || 50 ||
 tatas tasyā hayāyās¹⁾ tu śramāt khedāc ca *vai dvijāḥ*²⁾ |
 kham utpetur atha prāṇah, Kṛṣṇo Rāmam athābravit: || 51 ||
 tiṣṭhēha *tvam*¹⁾ mahābāho, dr̥ṣṭadoṣā hayā mayā²⁾, |
 padbhyāṃ gatvā hariṣyāmi maṇiratnaṃ Syamantakam. || 52 ||
 padbhyāṃ eva tato gatvā Śatadhanvānam Acyutaḥ |
 Mithilām *abhito*¹⁾ *tam vai*²⁾ jaghāna paramāstravit. || 53 ||
 Syamantakam ca nā¹⁾paśyad dhatvā Bhojaṃ mahābalam, |
 nivṛttam cābravit Kṛṣṇam ratnaṃ²⁾ dehīti Lāṅgalī. || 54 ||
 nāstīti Kṛṣṇas cō¹⁾vāca, tato Rāmo ruṣānvitaḥ |
 dhikśabdapūrvam asakṛt praty²⁾uvāca Janārdanam: || 55 ||
 bhrātṛtvān marṣayāmy eṣa, svasti te 'stu, vrajāmy aham, |

yuddhe tu. 2) Bḍ.Vā. -mule. 3) H. Vṛṣ-. 4) Bḍ.Vā.V. tam A-;
 Vā.T. na c-Ā-. 5) Bḍ.Vā. avaiḥṣat sarvato diśam (Vā.T. diśi).

47 = Bḍ. II. 71.70; Br. 17.13; H. 2103; Vā. 96.68. 1) Bḍ. anālabdhāva-
 hārau tu; Vā. anaṣṭāśvāvarohaṃ tu. 2) Bḍ.Vā. kṛtvā; H. dr̥ṣṭvā
 tatra. 3) Bḍ. śāṭhād; Br. śāpād; Vā. śādhyād. 4) Bḍ.Vā.
 -dikyo. 5) Bḍ.Vā. n-Ākrūro 'bhyupapadyata.

48 = Bḍ. II. 71.71; Br. 17.14; H. 2104; Vā. 96.69. 1) Bḍ. -yāte. 2) Bḍ.
 Vā. bhuyāś. 3) Bḍ.Vā. -yānvitaḥ. 4) H. vaḍavā; Vā. yathā ca.

49 = Bḍ. II. 71.72; Br. 17.15; H. 2105; Vā. 96.70. 1) Vā. vijñāta-
 2) Br. viprā; H. rājan.

50 = Bḍ. II. 71.73; Br. 17.16; H. 2106; Vā. 96.71. 1) Vā. pravṛddhavedgā
 vaḍavā tv. 2) Vā. -nām. 3) Vā. -nam. 4) Bḍ.Vā. tam. 5) Bḍ.
 -vā samudravat; Br. adrayat; Vā. -vānam arhayat.

51 = Bḍ. II. 71.74; Br. 17.17; H. 2107; Vā. 96.72. 1) Br. hatāyās.
 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

52 = Bḍ. II. 71.75; Br. 17.18; H. 2108; Vā. 96.73. 1) Bḍ.Vā. tiṣṭhasvēha.
 2) Bḍ.Vā. mayā hayā.

53 = Bḍ. II. 71.76; Br. 17.19; H. 2109; Vā. 96.74. 1) Bḍ. -lopavane;
 Vā. -lādhipatiṃ. 2) Br. viprā; H. rājan.

54 = Bḍ. II. 71.77; Br. 17.20; H. 2110; Vā. 96.75. 1) Bḍ.Vā. na cā-
 2) Br.T. maṇiṃ.

55 = Bḍ. II. 71.78; Br. 17.21; H. 2111; Vā. 96.76. 1) H. pro-. 2) Vā.
 -dam asakṛt pūrvam praty-

kṛtyam na me Dvārakayā na tvayā na ca Vṛṣṇibhiḥ! || 56 ||
 praviveśa tato Rāmo Mithilām arimardanaḥ |
 sarvakāmair upahr̥tair Mithilenābhi'pūjitah. || 57 ||
 etasminn eva kāle tu Babhrur matimatām varaḥ. |
 nānārūpān kratūn sarvān ājahāra nirargalān. || 58 ||
 dikṣām ayam saka'vacam rakṣārtham praviveśa ha |
 Syamantakakṛte prājño ²⁾ Gāndī'putro mahāyaśāḥ ⁴⁾. || 59 ||
 atha ¹⁾ ratnāni cānyāni ²⁾ dhanāni ³⁾ vividhāni ca |
 ṣaṣṭim varṣāṇi dharmātma yajñeṣu eva ⁴⁾ nyayojayat. || 60 ||
 Akṛurayajñā iti te ¹⁾ khyātās tasya mahātmanaḥ |
 bahvannadakṣiṇāḥ sarve sarvakāmapradāyinaḥ. || 61 ||
 atha Duryodhano rājā gatvā sa ¹⁾ Mithilām prabhuḥ |
 gadāśikṣām tato divyām Balabhadrad ²⁾ avāptavān. || 62 ||
 prasādyā tu ¹⁾ tato ²⁾ Rāmo Vṛṣṇy-Andhaka-mahārathabaiḥ |
 ānīto Dvārakām eva Kṛṣṇena ca mahātmanā. || 63 ||
 Akṛuras tv Andhakaiḥ sārddham apāyāt ²⁾ puruṣarṣabhaḥ ³⁾ |
 hatvā Satrājitam yuddhe ¹⁾ | yuddhe hatvā tu Śatrugbham
 sahabandhum mahābalaḥ ²⁾. || 64 || | saha Bandhumatā balī || 64 ||
 | Svaphalka'tanayāyam tu Narāyam narasattāmau |
 | Bhaṅgakāra-ya tanayau viśrutau sumahābalau || 64i ||
 | jajñāte 'ndhaka mukhyasya Śatrugbho Bandhumāmś ca tau. |
 | vadhe ca ¹⁾ Bhaṅgakārasya Kṛṣṇo na prītimān abbhūt ²⁾. || 64z ||
 jñātibhedabhayāt Kṛṣṇas ¹⁾ tam upekṣitavāms tathā ²⁾. |

56 = Bḍ. II. 71.79; Br. 17.22; H. 2112; Vā. 96.77.

57 = Bḍ. II. 71.80; Br. 17.23; H. 2113; Vā. 96.78. 1) Bḍ.Vā. Maithilenaiva.

58 = Bḍ. II. 71.81; Br. 17.24; H. 2114; Vā. 96.79.

59 = Bḍ. II. 71.82; Br. 17.25; H. 2115; Vā. 96.80. 1) Bḍ.Vā. saka-.

2) Vā. rājā. 3) Vā. Gādhi-. 4) Bḍ. Gāndīniḥ mahāmanāḥ.

60 = Br. 17.26; H. 2116; Vā. 96.81. 1) Vā. arthān. 2) Vā. cāgryāni.

3) Vā. dravyāni. 4) Vā. ṣaṣṭivarṣagate kāle yajñeṣu vi-.

61 = Bḍ. II. 71.83; Br. 17.27; H. 2117; Vā. 96.82. 1) Vā. ity etc.

62 = Bḍ. II. 71.84; Br. 17.28; H. 2118; Vā. 96.83. 1) Bḍ.Vā. gatvātha.

2) Br. Baladevād.

63 = Bḍ. II. 71.85; Br. 17.29; H. 2119; Vā. 96.84. 1) Br. samprasādyā.

2) H. tadā.

64a = Bḍ. II. 71.86a; Br. 17.30a; H. 2120a; Vā. 96.85a. 1) Bḍ.Br. -ras

c-Ān-. 2) Bḍ. athāyāt; Br. āyātaḥ; Vā. upāyāt. 3) H. -bha.

64b = Br. 17.30b; H. 2120b. 1) Br.T. | 64b = Bḍ. II. 71.86b; Vā. 96.85b.

suptam. 2) H. -lam.

| 64i = Bḍ. II. 71.87; Vā. 96.86. 1) Bḍ. Suyajñā-.

| 64z = Bḍ. II. 71.88; Vā. 96.87. 1) Vā. vadhārtham. 2) Vā. bhavet.

65 = Bḍ. II. 71.89; Br. 17.31; H. 2121; Vā. 96.88. 1) Bḍ.Vā. -yād bhītas.

2) Bḍ. -vān atha; Br. tadā. 3) Bḍ. tato; Br. tadā-.

apayāte tath-Ā²krūre nāvārṣat Pākāśāsanaḥ, || 65 ||
 anāvṛṣṭyā tada¹) rāṣṭram abhavad bahudhā kṛśam²). |
 tataḥ prasādayāmāsur Akrūram Kukur-Āndhakāḥ. || 66 ||
 punar Dvārvatīm prāpte tasmīn¹) dānapatau tataḥ²) |
 pravavarṣa Sahasrākṣaḥ kakṣe³) jalanidhes tataḥ⁴). || 67 ||
 kanyām ca¹) Vāsudevāya svasāram śīlasammatām |
 Akrūrah pradadau śrīmān²) prītyarthaṃ Yadupuṅgavaḥ³). || 68 ||
 atha vijñāya yogena Kṛṣṇo Babhrugataṃ maṇim |
 sabhāmadhya¹gatam¹) prāha tam Akrūram Janārdanaḥ: || 69 ||
 yat tad¹) ratnaṃ maṇivaraṃ tava hastagataṃ vibho²), |
 tat prayacchava³) mānārha, mayi mānāryakam⁴) kṛtbah! || 70 ||
 ṣaṣṭivārṣagate kāle yad¹) roṣo 'bhūt tadā mama²) |
 sa³) samrūdhō 'sakṛt⁴) prāptas tadā⁵) kālātyayo⁶) mahān. || 71 ||
 tataḥ Kṛṣṇasya¹) vacanāt sarva-Sāttvatasamsadi |
 pradadau taṃ maṇim Babhrur akleśena mahāmatih. || 72 ||
 tatas tam ārjavaprāptam¹) Babhror²) hastād arimdamah |
 dadau hr̥ṣṭamanāḥ Kṛṣṇas³) taṃ maṇim Babhrave punaḥ. || 73 ||
 sa Kṛṣṇahastāt samprāpya¹) maṇiratnaṃ Syamantakam |
 ābadhya Gāndinīputro virarājāmsūmān iva. || 74 ||
 imāṃ mithyābhisastim yaḥ | imāṃ mithyābhisastim¹) yo
 Kṛṣṇasya samudāhṛtam | | viśuddhim²) api cōtamām |

66 = Bḍ. II. 71.90; Br. 17.32; H. 2122; Vā. 96.89. 1) Bḍ.Vā. hatam.

2) Bḍ.Vā.V. yataḥ; Vā.T. tadvadhodyatam.

67 = Bḍ. II. 71.91; Br. 17.33; H. 2123; Vā. 96.90. 1) Bḍ.Vā. tadā.

2) Bḍ.Vā. tathā. 3) Bḍ.Vā. kuṣṣau. 4) Br. tadā.

68 = Bḍ. II. 71.92; Br. 17.34; H. 2124; Vā. 96.91. 1) Bḍ. vai. 2) Br.T. H. dhimān. 3) Bḍ. munipuṅgavaḥ; Br. munisattamāḥ; H. Kuru-nandana.

69 = Bḍ. II. 71.93; Br. 17.35; H. 2125; Vā. 96.92. 1) Bḍ.Vā. -dhye tadā; Br.T. -gataḥ.

70 = Bḍ. II. 71.94; Br. 17.36; H. 2126; Vā. 96.93. 1) Vā. yac ca. 2) Bḍ. Vā. prabho. 3) Br. -cha ca. 4) Vā. vimatim atra mā.

71 = Bḍ. II. 71.95; Br. 17.37; H. 2127; Vā. 96.94. 1) Br.T. yo. 2) Br.H. 'bhūn mamānagha. 3) Bḍ.Vā. su-. 4) Vā. -aḥ sakṛt. 5) Br.T. tataḥ. 6) Vā. tatkālāśritya yo.

72 = Bḍ. II. 71.96; Br. 17.38; H. 2128; Vā. 96.95. 1) Br.H. sa tataḥ Kṛṣṇa.

73 = Bḍ. II. 71.97; Br. 17.39; H. 2129; Vā. 96.96. 1) Br. ārjavāt prāptam (Vā. -ta-); H. ārdavaprāptam. 2) Vā. tata ārjavasamprāpta-Babhru-. 3) Bḍ Vā.V. tuṣṭas; Vā.T. dadau prahr̥ṣṭamanasā.

74 = Bḍ. II. 71.98; Br. 17.40; H. 2130; Vā. 96.97. 1) Br.T.H. -prāptam.

veda, mithyābhiśāpās taṃ
na sprśanti kadācana. || 75 ||

veda, mithyābhiśastim⁴⁾ sa
na labheta kathamcana. || 75 ||

Textgruppe II.

(Mt. 45.4—21; P.1 I. 13.73—94; P.2 V. 13.75^b—95.)

Syamantakaṃ¹⁾ Prasenasya maṇiratnam anuttamam |
prthivyāṃ sarva²⁾ratnānāṃ rājēti samudāhṛtam³⁾ || 1 ||
hṛdi kṛtvā tu¹⁾ bahuśo maṇiṃ taṃ abhyayācata²⁾, |
Govindaś ca³⁾ na taṃ lebhe, śakto 'pi na jahāra saḥ. || 2 ||
kadācin mṛgayāṃ yātaḥ Prasenas tena bhūṣitaḥ |
bile¹⁾ śabdaṃ sa śuśrāva kṛtam²⁾ sattvena kenacit³⁾, || 3 ||
tataḥ praviśya sa bilaṃ Praseno hy¹⁾ ṛkṣaṃ aikṣata²⁾ |
ṛkṣaḥ Prasenaṃ ca tathā, ṛkṣaś cāpi³⁾ Prasena-jit. || 4 ||
hatvā ṛkṣaḥ Prasenaṃ tu¹⁾ tatas taṃ maṇiṃ ādadāt, |
adr̥ṣtas tu hatas tena | guhāntasthaṃ vinirhṛtya
antarbilagatas tadā. || 5 || | Prasenaṃ ṛkṣa āviśat. || 5 ||
Prasenaṃ tu hatam jñātvā¹⁾ Govindaḥ pariśaṅkitaḥ |
[Satrājita tu tadbhrātrā Yādavaiv ca tathāparaiḥ: |]
Govindena hato vyaktam²⁾ Praseno maṇikāraṇāt || 6 ||
Prasenas tu gato 'raṇyaṃ maṇiratnena bhūṣitaḥ, |

75 = Br. 16.58^b, 59; H. 2089^b, 2090.

75 = Bḍ. II. 71.99; Vā. 96.98. 1) Bḍ.
-śaptim. 2) Vā. viśuddhām.
3) Vā. vracec ca.

- 1 = Mt. 45.4; P.1 I. 13.73; P.2 V. 13.75^b, 76^a. 1) Mt. -kaḥ. 2) P.2
maṇi-. 3) Mt.T. rājā vai so 'bhavan maṇiḥ.
2 = Mt. 45.5; P.1 I. 13.74^a, 75^a; P.2 V. 13.76^b, 77^a. 1) P.1 su-; P.2 sa.
2) Mt. abhiyācitaḥ; P.1 sa vyarājata. 3) Mt. -do 'pi.
3 = Mt. 45.6; P.1 I. 13.75^b, 76^a; P.2 V. 13.77^b, 78^a. 1) Mt.T. yathā-; P.2
T. pada-. 2) Mt. bile; P.2 bilāt. 3) Mt. -pūrite; P.2 kāritam.
4 = Mt. 45.7; P.1 I. 13.76^b, 77^a; P.2 V. 13.78^b, 79^a. 1) P.2 -na. 2) P.1.P.2
āsadat. 3) Mt. caiva; P.1 -kṣaṃ cāpi.
5^a = Mt. 45.8^a; P.1 I. 13.78^a; P.2 V. 13.79^b. 1) P.1 ca.
5^b = Mt. 45.9^b. | 5^b = P.2 V. 13.80^a.
6 = Mt. 45.9 = ac; P.1 I. 13.78^b, 79; P.2 V. 13.80^b, 81^a = ac. 1) P.1.P.2.V.
śrutvā. 2) P.1.P.2.V. nūnaṃ.
7^a = Mt. 45.10^a; P.1 I. 13.80^a; P.2 V. 13.81^b.

taṃ dṛṣṭvā sa hatas tena.	taṃ dṛṣṭvā nihatas tena ¹⁾
Govindaḥ pratyuvāca ha:	na tyajau taṃ Syamantakam.
hanmi cainaṃ durācāraṃ śatrubhūtaṃ hi Vṛṣṇiṣu ¹⁾ . 7	
atha dirghena kālena mṛgayāṃ nīrgataḥ punaḥ	
yadr̥cchayā ca Govindo bilābhyāsam ¹⁾ athāgamat ²⁾ . 8	
taṃ dṛṣṭvā tu mañāśabdāṃ	tataḥ śabdāṃ yathāpūrvam
sa cakre ṛkṣarād̥ balī.	sa cakre ṛkṣarād̥ balī.
śabdāṃ śrutvā tu Govindaḥ khadgapanīḥ praviśya saḥ ¹⁾	
apaśyāj Jāmbavantaṃ tam ²⁾ ṛkṣarājaṃ mahābālam. 9	
tatas tūrṇaṃ Hṛṣīkeśas tam ṛkṣam atiraṃhasā ¹⁾	
Jāmbavantaṃ sa jagrāha krodhasamraktalocanaḥ. 10	
dṛṣṭvā cainaṃ ¹⁾ tadā ṛkṣaḥ	dṛṣṭvā cainaṃ tathā Viṣṇuṃ
karmabhir Vaiṣṇavaiḥ prabhum,	karmabhir Vaiṣṇaviṃ tanum
	tuṣṭāva ṛkṣarājo 'pi
	Viṣṇusūktena satvaram.
tatas tuṣṭas tu bhagavān	tatas tu bhagavāṃs tuṣṭo
vareṇainam arocayat: 11	vareṇa samarocayat: 11
icche ¹⁾ cakraprahāreṇa tvatto 'haṃ ²⁾ maraṇaṃ <i>prabho</i> ³⁾ ,	
kanyā cēyaṃ mama śubhā ⁴⁾ bhartāraṃ tvām avāpnuyāt! 12	
yo 'yaṃ maṇiḥ Prasenaṃ ¹⁾ tu hatvā prāpto mayā ²⁾ <i>prabho</i> ³⁾ ,	
sa tvayā gṛhyatāṃ nātha, maṇir eṣo 'tra ¹⁾ vartate. 13	
tataḥ sa ¹⁾ Jāmbavantaṃ tam ²⁾ hatvā cakreṇa vai <i>prabhuḥ</i> ³⁾	
kṛtakarmā ⁴⁾ mahābāhuḥ <i>sakanyaṃ maṇim āharat</i> ⁵⁾ . 14	
dadau Satrājītayainam	tataḥ Satrājīte cainaṃ ¹⁾
	maṇiratnaṃ sa vai dadau,

7^b = Mt. 45.10^b.

7^b = P.1 I. 13.80^b; P.2 V. 13.82^a.

1) P.1 nijaghānātha.

7^c = Mt. 45.10^c; P.1 I. 13.(81^a); P.2 V. 13.82^b. 1) P.2 śatrubhūtaṃ dur-
ātmanāṃ hi Keśavaḥ; P.1 jaghānaivāpradānena śatrubhūtaṃ
ca Keśavaḥ.

8 = Mt. 45.11; P.1 I. 13.82; P.2 V. 13.88. 1) Mt.T. bilasyābhyāsam.

2) Mt.T. āgamat; V. athāgataḥ.

9^a = Mt. 45.12.

9^a = P.1 I. 13.83^a; P.2 V. 13.84^a.

9^{bc} = Mt. 45.12^{bc}; P.1 I. 13.83^b, 84^a; P.2 V. 13.84^b, 85^a. 1) P.1P.2 ca.

2) P.1P.2 ca.

10 = Mt. 45.13; P.1 I. 13.84^b, 85^a; P.2 V. 13.85^b, 86^a. 1) Mt. rkṣapatim aṅjasā.

11 = Mt. 45.14. 1) Mt.T. tuṣṭāvainam. | 11 = P.1 I. 13.85^b, 86; P.2 V. 13.86^b, 87.

12 = Mt. 45.15^{ab}; P.1 I. 13.87; P.2 V. 13.88. 1) P.1 iṣṭam. 2) P.1 me.

3) P.1 śubham; P.2 vibho. 4) P.1P.2 suta.

13^a = Mt. 45.15^c; P.1 I. 13.88^a; P.2 V. 13.89^a. 1) P.1P.2 -nāt. 2) P.1
caivāptavān; P.2 vai prāptavān. 3) P.1P.2 aham.

| 13^b = P.1 I. 13.88^b; P.2 V. 13.89^b. 1) P.2 eṣa pra-

14 = Mt. 45.16; P.1 I. 13.89; P.2 V. 13.90. 1) P.1 ity ukto; P.2 tatas tu.

2) P.1P.2 vai. 3) P.1P.2 Keśavaḥ. 4) P.1P.2 -kāryo. 5) P.1 kanyaṃ
caivādadau tadā; P.2 kanyaṃ cādāya vai Hariḥ.

15 = Mt. 45.17^a.

15 = P.1 I. 13.90; P.2 V. 13.91. 1) P.1

caitam. 2) P.2 yo labdha.

3) P.1 -samnidhau.

sarva-Yādava-saṃsadi. 15	yal labdham ²⁾ ṛkṣarājāc, ca sarva-Yādava-saṃsadi ³⁾ 15
tena mithyāpa ¹⁾ vādena saṃtapto 'yaṃ Janārdaṇaḥ, tatas te Yādavāḥ sarve Vāsudevaṃ athābruvan: 16 asmākaṃ <i>manasi</i> ¹⁾ hy āsit: Prasenā tu tvayā hataḥ. <i>Kaikeyasya sutā bhāryā</i> ²⁾ daśa Satrājitaḥ <i>śubhāḥ</i> ³⁾ , 17 <i>tāsūt</i> ¹⁾ paunāḥ sutās tasya śatam ekam ca viśrutāḥ khyātimanto ²⁾ mahāvīryā, Bhaṅgakāras tu ³⁾ pūrvajāḥ. 18 <i>atā</i> ¹⁾ Vratavati <i>tasmād</i> ²⁾ Bhaṅgakārāt tu ³⁾ pūrvajā ⁴⁾	suṣuve sū ¹⁾ kumārāś ca <i>mahābalaparakramān</i> ²⁾ . 19
suṣuve sukumārīs tu tisraḥ kamalalocaṇāḥ: 19	Satyabhāmā varā strīṇāṃ Vratini ca dṛḍhavratā tathā Padmāvati caiva, tās ca Kṛṣṇāya so 'dadāt. 19 ₁

16 = Mt. 45.17^b, 18^a; P.1 I. 13.91; P.2 V. 13.92. 1) P.1 -pra-

17 = Mt. 45.18^b, 19^a; P.1 I. 13.92; P.2 V. 13.93. 1) Mt. tu matir. 2) P.1
ekaikasyās tu sundaryo; P.2 ekaikasyāṃ ca s(a)undaryāṃ.
3) P.1P.2 sutāḥ.

18 = Mt. 45.19^{bc}; P.1 I. 13.93; P.2 V. 13.94. 1) P.1 satyot; P.2T. suptot-;
V. sattvot. 2) P.1 vikhyātās ca; P.2 khyāpitās tu. 3) P.1
-raś ca.

19^a = Mt. 45.20^a; P.1 I. 13.94^a; P.2 V. 13.95^a. 1) P.1P.2 V. Satyā. 2) P.1
P.2 V. Svapnā; P.2T. tasya. 3) P.1P.2 -kārasya. 4) P.1P.2 -jā.

19^b = Mt. 45.20^b.

19^b = P.1 I. 13.94^b; P.2 V. 13.95^b.

1) P.1 suṣuvus tāḥ. 2) P.1

śinivālah pratāpavān.

19₁ = Mt. 45.21.

E.

Textgruppe I.

(Bd. II. 71.100—196; Br. 14.3—57, 15.45^b—62, 16.1—8, 49^b—58^a; H. 1908—1968, 2014^b—2039, 2080^b—2089^a; L. 69.15^b—42^a; Vā. 96.99—191; cfr. A. 275.27—33^a, 45—51; Bhg. IX. 24.13^b—67; Ga. 139.40—62; Kū. 24.40—69; Vi. IV. 14.1—15.)

Anamitrāc Chinir¹⁾ jajñe kaniṣṭhād²⁾ Vṛṣṇinandanāt, |

Śaineyah Satyakas, tasmād
Yuyudhānaś ca Sātyakih. || 1 ||

Mādryah putrau tu¹⁾ jajñāte²⁾
śrutau³⁾ Vṛṣṇy-Andhakāv ubhau,⁴⁾
jajñāte tanayau Vṛṣṇeh¹⁾ Śvaphalkaś²⁾ Citrakas tatha³⁾. || 2 ||

satyavāk¹⁾ satyasampannah
Satyakas tasya cātmajah²⁾, || 1 ||
Sātyakir Yuyudhānaś ca¹⁾,
tasya Bhūtiḥ suto²⁾ 'bhavat³⁾, |
Bhūter⁴⁾ Yugamdharaḥ putra
iti Bhautyah⁵⁾ prakīrtitaḥ⁶⁾. || 1 ||
Mādryah sutasya¹⁾ jajñe tu²⁾
suto Vṛṣṇir³⁾ Yudhājitaḥ⁴⁾, |
suto Vṛṣṇir³⁾ Yudhājitaḥ⁴⁾, |
Citrakas tatha³⁾. || 2 ||

1^a = Bd. II. 71.100^a; Br. 14.24^b; H. 1934^b; Kū. 24.40^a; L. 69.15^b; Vā. 96.99^a. 1) Kū.T. Sinir; L. atha putraḥ Śiter. 2) Kū. -ṣṭho.

1^b = Br. 14.25^a; H. 1935^a.

1^b = Bd. II. 71.100^b; Kū. 24.40^b; L. 69.16^a; Vā. 96.99^b. 1) Bd. sa-tyavān. 2) Kū. -kas tatsuto 'bhavat.

1¹ = Bd. II. 71.101; Kū. 24.41^a = a; L. 69.16^b, 17; Vā. 96.100. 1) Kū. tu; L. tu Śiter naptā pratāpavān | Aśaṅgo Yuyudhānasya. 2) L. Kuṇis tasya suto. 3) Kū. tasy-Āśaṅgo 'bhavat sutaḥ. 4) L. Kuṇer. 5) L. -traḥ Śaineyā; Vā. -tyāḥ. 6) L. iti kīrtitaḥ; Vā. -tāḥ.

2^a = Br. 14.3^a; 16.49^b; H. 1908^a, 2080^b. 1) Br. 16.49^b tro 'tha; H. 2080 -tras tu. 2) Br. 16.49^b, H. 2080 -jñe 'tha. 3) Br. 16.49^b Vṛṣṇi-; H. 1908 smṛtau; H. 2080 Pṛśniḥ. 4) Br. 16.49^b, H. 2080 putro Yudhājitaḥ.

2^a = Bd. II. 71.102^a = a; Kū. 24.(42^a); L. 69.13^a; Vā. 96.101^a. 1) Vā. Mādhyāsutasya. 2) L. samjajñe. 3) L. suto Vṛṣṇir; Vā. sutaḥ Pṛśnir. 4) Kū. -yam Vṛṣṇiḥ suto jajñe Vṛṣṇer vai Yadunandanah.

2^b = Bd. II. 71.102^b; Br. 14.3^b, 16.50^a; H. 1908^b; 2081^a; Kū. 24.42^b; Vā. 96.101^b. 1) H. 2081, Vā. Pṛśneh. 2) Bd.Vā. Sva-. 3) Bd.Vā. -kaś ca yah; Kū. tu hi.

Śvaphalkas tu¹⁾ mahārājo²⁾ dharmātmā yatra vartate, |
 nāsti vyādhi³⁾ bhayaṃ tatra na cāvṛṣṭibhayaṃ tathā⁴⁾. || 3 ||
 kadācit Kāśirājasya vibhos tu¹⁾ dvījasattamā²⁾ |
 trīṇi varṣāni viṣaye³⁾ nāvṛṣat Pākaśāsanah. || 4 ||
 sa tatra vāsa¹⁾ yāmāsa Śvaphalkaṃ paramārcitam, |
 Śvaphalkaparivartena¹⁾ | Śvaphalkaparivāseṇa
 vavarṣa Harivāhanah. || 5 || | prā¹⁾ varṣat Pākaśāsanah. || 5 ||
 Śvaphalkah Kāśirājasya sutām bhāryām avindata¹⁾ |
 Gāndinīm nāma, gāṃ sā hi²⁾ dadau viprāya³⁾ nityasah⁴⁾. || 6 ||
 sā mātur udarasthā vai¹⁾ babūn²⁾ varṣagaṇān³⁾ kila |
 nivasantī⁴⁾ na vai⁵⁾ jajñe, garbhasthām⁶⁾ tām pitābravīt: || 7 ||
 jāyasva śīghraṃ, bhadraṃ te, kimarthaṃ vāpi¹⁾ tiṣṭhasi? |
 provāca cainam garbhasthā sā kanyā: gāṃ²⁾ dine dine³⁾ || 8 ||
 yadi dadyās¹⁾, tato garbhā²⁾ bahiḥ³⁾ syam ihite pitah⁴⁾. |
 tathēty uktvā ca⁵⁾ tām tasyāḥ⁶⁾ pitā kāmam⁷⁾ apūrayat⁸⁾. || 9 ||
 datā yajvā ca sūras¹⁾ ca²⁾ śrutavān atithipriyah³⁾ |

- 3 = Bđ. II. 71.103; Br. 14.4; H. 1909; L. 69.19; Vā. 96.102. 1) L. -kaś
 ca. 2) Br. munisreṣṭhā; H. -rāja. 3) Vā. -dhir. 4) Br.T. nā-
 varṣas tapam eva ca; H. nāvṛṣabhayam acyuta; L. nāvṛṣṭi-
 hayam apy uta.
 4 = Bđ. II. 71.104; Br. 14.5; H. 1910; Vā. 96.103. 1) Br. viṣaye.
 2) Br. munisattamā; H. -bhor Bharatasattama. 3) Br. pūrṇāni.
 5a = Bđ. II. 71.105a; Br. 14.6a; H. 1911a; Vā. 96.104a. 1) Br.T. cāna-
 5a = Br. 14.6b; H. 1911b. 1) H. | 5b = Bđ. II. 71.105b; Vā. 96.104b.
 -varte ca. | 1) Bđ. pra-
 6 = Bđ. II. 71.106; Br. 14.7, 16.50b, 51a; H. 1912; 2081b, 2082a; Kū.
 24.43a = a; L. 69.20; Vā. 96.105. 1) L. avāpa sah; Vā. aninditām.
 2) Br. 14.7 sā ca; Br. 16.50b tasyās ca; H. 1912 sā gās tu; 2082
 tasyātha; L. Kāśyo hi. 3) H. 1912 vipreṣu; L. tasmai.
 4) Br.-16.51a; H. 2082 gāḥ sadā pradadau pitā; L. svakanyakām.
 7 = Bđ. II. 71.107; H. 1913; L. 69.21; Vā. 96.106. 1) H. tu. 2) Vā.
 bahu-. 3) Bđ.Vā. -ṣaśatān. 4) L. vasantī; Vā.T. vasati sma.
 5) L. na ca sam-. 6) L. -sthā.
 8 = Bđ. II. 71.108; H. 1914; L. 69.22; Vā. 96.107. 1) H. iha; L. cābhi-;
 Vā. cāpi. 2) H. kanyā gāṃ ca; Vā.T. -yā gaur. 3) L. -yā
 Gāndinī tadā.
 9 = Bđ. II. 71.109; H. 1915; L. 69.23b, 24a; Vā. 96.108. 1) H. -yām; Vā.
 dattā. 2) H. tato jāye; L. tataḥ kukṣer; Vā. tadā syām hi. 3) Vā.
 yadi. 4) Bđ. syām hāyanais tribhiḥ; H. pitaram pratyuvāca ha;
 L. nīrgamiṣyāmy aham pitah; Vā.T. syām ihitām pitah. 5) Bđ.
 L.Vā. uvāca. 6) H. tām cāsyāḥ; L. tasyā vai. 7) Bđ. -tākām
 -a-. 8) Vā.T. apūpurat.
 10a = Bđ. II. 71.110a; Br. 14.8a, 16.51b; H. 1916a, 2082b; L. 69.24b; Vā. 96.109a-.

Akrūrah suṣuve tasmāc | tasyāḥ putrah smṛto 'krūrah
 Chvaphalkād bhūri¹dakṣiṇaḥ, ||10|| Śvāphalko¹) bhūridakṣiṇaḥ, ||10||
 Upamadgus¹) tathā Madgur²) Mudaras³) c-Ārimejayaḥ⁴) |
 Girirakṣas⁵) tath-Ōpekṣaḥ⁶) Śatrughno⁷) 'th-Ārimardanaḥ⁸) || 11 ||
 Dharmabhṛd¹) Yatidharmā²) ca Gṛdhramojāntakas³) tathā⁴) |
 Āvāha-Prativāhau ca Sundari⁵) ca varāṅganā, || 12 ||
 | Viśrutāśvasya¹) mahiṣī, kanyā cāśya Vasumdhara |
 rūpayauvanasampannā sarvasattvamanoharā. || 12i ||
 Akrūrād¹) Ug²rasenyām tu³) sutau dvau⁴) kulanandanau⁵) |
 Devavān Upa⁶devas ca jajñāte devasamñibhau⁷). || 13 ||
 Citrakasyābhavan putrāḥ¹) Pṛthur Vipṛthur²) eva ca |
 Aśvagrīvo³) 'śvabhūś⁴) ca Su⁵pārśvaka-Gaveṣānu⁶) || 14 ||

1) Br. 14.8; H. 1916; vīras. 2) Br. 16.51^b; H. 2082 tasyām jajñe mahābhūḥ; L. dātā śūras ca yajvā ca. 3) H. 2082 iti viśrutah. 10^b = Br. 14.8^b, 16.52^a; H. 1916^b, 2083^a. 10^b = Bḍ. II. 71.110^b; L. 69.25^a; Vā.

1) Br. 16.52^a; H. 2083 Akrūro 96.109^b. 1) Śvaphalkād; Vā. 'tha mahābhāgo jajñe (H. Śvaphalko. yajvā) vipula-

11 = Bḍ. II. 71.111; Br. 14.9, 16.52^b, 53^a; H. 1917, 2083^b, 2084^a; L. 69.26^b, 27^a; Vā. 96.110. 1) Bḍ.Vā. -maṅgus; L.Br. 14.9 V. Upamanyus. 2) Bḍ.Br. 14.9 V., Vā. Maṅgur. 3) Bḍ.Vā. Mṛduras; Br. 14.9 T. Meduras; L. Maṅgurvṛtas tu. 4) Br. 16.9; H. 2083 c-Ārimardanaḥ; L. Janamejayaḥ. 5) Br. 14.9 Avikṣitas; V. Arikṣikas; H. 1917 Avikṣipas; Br. 16.53^a T. Ārikṣepas; V. Girikṣepas; H. 2084 Girikṣipas. 6) Bḍ.Vā. tato Yakṣaḥ; Br. 14.9 T. tath-Ākṣepaḥ; H. 1917 tato-kṣepaḥ. 7) Br. 16.53^a; H. 2084 Śatruhā. 8) Br. 16.53^a, H. 2084 c-Ārimejayaḥ; Br. 14.9 -naś c-Āri-; L. -no yo 'ri-; Vā. -no v-Āri-

12 = Bḍ. II. 71.112; Br. 14.10, 16.53^b, 54^a; H. 1918; 2084^b, 2085^a; L. 69.27^b, 28^a; Vā. 96.111. 1) Br. 14.10; H. 1918 -madhṛg. 2) Bḍ. -mavṛddhaḥ Śukarmā; Br. 16.53^b V.; H. 2084 -bhṛc cāpi Dharmī; Br.T. -mā; L. Vṛṣṭadharmā; Vā. -bhṛc ca Śṛṣṭucayo. 3) Br. 14.10 T. Dharmo-kṣ-Āndhakarus; 16.53 -bhojāndhakas; V. Gṛdhramo Jantukas; L. Godhāno 'tha varas. 4) Bḍ. Gandhamādas tathāparaḥ; Vā. Varga- (V. Gandha-) mōcas tathāparaḥ. 5) Bḍ.Vā. Vasudevā; L. Sudhārā.

| 12i = Br. 16.54^b, 55^a; H. 2085^b, 2086^a. 1) H. -śrutā Śāmba-. 13 = Bḍ. II. 71.113; Br. 14.11, 16.55^b, 56^a; H. 1919; 2086^b, 2087^a; L. 69.28^b, 29^a; Vā. 96.112. 1) Br.H. Akūrēṇ-Ō-; L. -rasy-Ō-. 2) Bḍ. Aug-. 3) Br.H. 1919 -senāyām. 4) Br. 14.11, H. 1919 sugā-tryām; Br. 16.55^b sutau vai; L. putrau dvau. 5) Bḍ.Vā. -nandinau; Br. 14.11 T. dvijasattamāḥ; V. Kurunandanau; H. Kurunandana. 6) Br. 14.11; H. 1919 Prasenaś c-Ōpa-; Br. 16.56^a Vasudevās c-Ōpa-; H. 2087 Sudevās c-Ōpa-; V.T. Devās c-Ānupa-. 7) Br.H. devavarcaśau; L. -saṃmatau; Vā. -saṃmitatu.

14 = Bḍ. II. 71.114; Br. 14.12, 16.56^b, 57^a; H. 1920; 2087^b, 2088^a; Kū. 24.45^b, 46^a; L. 69.30; Vā. 96.113. 1) Kū. -vat putrah. 2) L. Vipṛthuḥ

Ariṣṭanemir Aśvaś ca¹⁾ Sudharmā²⁾ Dharmabhṛt tathā³⁾ |
 Subahur⁴⁾ Bahubahuś⁵⁾ ca Śraviṣṭhā⁶⁾ Śravaṇe striyau. || 15 ||
 Andhakāt¹⁾ Kāśyaduhitā²⁾ lebhe sa³⁾ caturah sutān⁴⁾: |
 Kukuraṃ⁵⁾ Bhajamānam ca Śamim⁶⁾ Kambalabarhiṣam⁷⁾. || 16 ||
 Kukuraśya suto Vṛṣṇir²⁾, Vṛṣṇes³⁾ tu tanayo⁴⁾ 'bhavat⁵⁾ |
 Kapotaromā, tasyātha⁶⁾ Tittiris⁷⁾ tanayo 'bhavat⁸⁾. || 17 ||

| tasyāsit Tumburusakhā¹⁾ vidvān putro Nalaḥ²⁾ kila, |
 | khyāyate yasya nāmnā³⁾ sa⁴⁾ Candanodakadundubhiḥ⁵⁾. || 17i ||
 jajñe Punarvasus tasmād | tasmād apy Abhijit¹⁾ putra
 Abhijie ca Punarvasoḥ. || 18 || | utpannas tu²⁾ Punarvasuḥ. |
 | aśvamedham tu¹⁾ putrārtham²⁾ ājahāra narottamaḥ. || 18 ||

Prthur. 3) Br. 16.57a V.H. 2088 -seno. 4) Bđ. -vāhaś; Kū.L. -vaḥ Su-. 5) Br. 14.12 Sva-. 6) Kū.T. Sudhāśvaka-Gavekṣakau; L. Sudhāsūka-Gavekṣaṇau.

15 = Bđ. II. 71.115; Br. 14.13, 16.57b, 58a; H. 1921; 2088b, 2089a; L. 69.31; Vā. 96.114. 1) Bđ. -mir Aśvāsyah; Br. 16.57b, H. 2088 -meś ca sutā. 2) Bđ.Vā. Suvarma; Br. 16.57b; L. Dharmo; H. 2088 Dharmā. 3) Br. 16.57b; H. 2088, L. -bhṛd eva ca; Bđ. Var-; Vā.T. Car-mavarmabhṛt; V. Varmacarmabhṛt. 4) Bđ.Vā. Abhūmir; L. Subhūmir. 5) Bđ.L.Vā. -bhūmiś. 6) H. 2089 -ṣṭha.

16 = A. 275.27b = b; Bđ. II. 71.116; Br. 15.45b, 46a; H. 2014b, 2015a; Kū. 24.46b, 47a; L. 69.32; Vā. 96.116. 1) Bđ.Vā. Satyakāt; Kū.T. Andhakasya. 2) Bđ.Vā. Kāśidu-. Kū.T. sutāyā tu; V. Kāsyadu-. 3) Bđ. yā; Kū.L. ca. 4) Br.H. caturō 'abhatātmajan. 5) A. -kuro; Vā. -kudam. 6) A. -nas tu Śiniḥ; Bđ.L. Śuciṃ; Br.T. Sasakam; V. Samakam; H. Śamam; Kū. Śamikam. 7) A. -ṣah; Br.H. Balabarhiṣam; Kū. balagarvitam; Vā. Śami-Kambalabarhiṣau.

17 = A. 275.28a = a; Bđ. II. 71.117; Br. 15.46b, 47a; H. 2015b, 2016a; Kū. 24.47b, 48a; L. 69.33; Vā. 96.116. 1) Vā. Kakuda-. 2) A.H. Dhṛṣṇur; Br.Vā.T. Vṛṣṭir. 3) A.H. Dhṛṣṇos; Br.Vā.T. Vṛṣṭes. 4) L. Vṛṣṇeh Śūras tato. 5) A. Dhṛtiḥ; Br.H. -yas tathā. 6) Kū. -romā vikhyātas; L. -romātibalas. 7) Br.T. Tiliris; Bđ. Vilomā-; H. Tai-; Vā. Revato. 8) Kū.L. tasya putro Vilomakah; Bđ.Vā. 'bhavad ātmajaḥ.

| 17i = Bđ. II. 71.118; Kū. 24.48bc; L. 69.34; Vā. 96.117. 1) L. -sakho. 2) Bđ. -ndhakah; Kū.T. -tras Tamah; Vā. -tro 'bhavat. 3) Kū. Tamasyāpy abhavat putras; L. sa sunāmnā. 4) L. tu. 5) Bđ. nāmānyac Candanodakadundubhiḥ; Kū. tathaiḥ-Ānakadundubhiḥ; L. Candanānakadundubhiḥ.

18 = Br. 15.47b; H. 2016b.

18a = Bđ. II. 71.119a; L. 69.35a; Vā. 96.118a. 1) Bđ. tasy-Ābhijit tataḥ; Vā. -māc c-Ābhijitah. 2) L. -no 'sya.

| 18b = Bđ. II. 71.119b; L. 69.35b; Vā. 96.118b. 1) Vā. -tha. 2) L. sa.

| tasya madhye 'tirātrasya sadomadhyāt samutthitah¹⁾ |
 | tatas tu vidvān dharmajño²⁾ dātā yajvā Punarvasuḥ. || 18₁ ||
 tathā vai¹⁾ putramithunaṃ babhūv-Ābhijitah²⁾ kila: |
 Āhukās c-Āhukī³⁾ caiva khyātau khyāti⁴⁾matām varau. || 19 ||
 imāṃs¹⁾ cōdāharanty atra *ślokan*²⁾: prati tam Āhukam |
 sopāsān³⁾gānukarṣāṇāṃ *sadhvajānaṃ* va⁴⁾rūthinām || 20 ||
 rathānām meghaghoṣāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu. |
 nāputravān nāśatado | nāsatyavādī cā¹⁾sīt tu
 nāśahasraśatāyudhah¹⁾ || 21 || | nāyajvā²⁾ nāśahasradah |
 nāśuddhakarmā nāyajvā, | nāśucir nāpy adharmātmā
 yo Bhojam abhito vrajet. | nāvidvān na kṛśo 'bhavat. || 21 ||
 | | Āhukasya¹⁾ Dhrtih putra²⁾
 | | ity evam anuśūsruma. |
 śvetena¹⁾ parivāreṇa²⁾ kiśorapratimo mahān³⁾ || 22 ||
 aśtīcarmaṇā¹⁾ yukta²⁾ Āhukah prathamō³⁾ vrajet⁴⁾. |
 pūrvasyām diśi nāgānām Bhojasya prayayuh⁵⁾ kila⁶⁾ || 23 ||
 rūp¹⁾yakāñcanakakṣāṇāṃ sahasrāṇy ekaviṃśatih, |
 tāvanty²⁾ eva sahasrāṇi³⁾ uttarasyām tathā diśi. || 24 ||
 ābhūmipālān¹⁾ Bhojān tu²⁾ | bhūmipālasya Bhojasya
 sātīṣṭhat kiṅkiṇī kila³⁾ | | uttiṣṭhet kiṅkiṇī kila |

18₁ = Bḍ. II. 71.120; L. 69.36; Vā. 96.119. 1) Bḍ. -ucchritah.

2) L. sarvajño.

19 = Bḍ. II. 71.121; Br. 15.48; H. 2017; L. 69.37; Vā. 96.120. 1) Bḍ. tasyātha; L.Vā. tasyāpi. 2) Vā. Bahubāñajitah. 3) Br.T. Śvāhukās. 4) Bḍ.Vā. mati-; L. kīrti-.

20 = Bḍ. II. 71.122; Br. 15.49^a, 52^a; H. 2018^a, 2021^a; Vā. 96.121. 1) Br. -mām. 2) Br. gāthām; H. gāthah. 3) Bḍ. sopāsān-; Br. Somāt sañ-. 4) Br.H. dhvajinām sava-.

21^a = Bḍ. II. 71.123^a; Br. 15.52^b; H. 2021^b; Vā. 96.122^a.

21^b = Br. 15.50^b; H. 2019^b. 1) Br. 21^{bc} = Bḍ. II. 71.123^b, 124^a; Vā. 96.122^b, 123^a. 1) Vā. tv ā-. 2) Bḍ. nāyajño.

22^a = Br. 15.51^a; H. 2020^a.

22^a = Bḍ. II. 71.124^b; Vā. 96.123^b.

1) Bḍ. Ādrakasya.

22^b = Bḍ. II. 71.125^a; Br. 15.49^b; H. 2018^b; Vā. 96.124^a. 1) Bḍ. sa tena. 2) Vā. -cāreṇa. 3) Bḍ.Vā. -mān hayān.

23 = Bḍ. II. 71.125^b, 126^a; Br. 15.50^a, 51^b; H. 2019^a, 2020^b; Vā. 96.124^b, 125^a. 1) Br.T. -varmaṇā. 2) Bḍ.Vā. aśtīm aśvaniyutāny. 3) Br.H. -mam; Bḍ. -ko 'pratimo; Vā. -kapratimo. 4) Bḍ. vrajan; Vā. 'vrajat. 5) Bḍ. -ya tv atibhāvayan; Vā. -ya pratimo 'bhavat.

24 = Bḍ. II. 71.126^b, 127^a; Br. 15.53; H. 2022; Vā. 96.125^b, 126^a. 1) Bḍ. Vā. rūp-. 2) Br. tāvaty. 3) H. -ṇi hy.

25 = Br. 15.54; H. 2023. 1) Br. -lā. | 25 = Bḍ. II. 71.127^b, 128^a; Vā. 96.126^b,

Āhukīm⁴⁾ cāpy Avantibhyaḥ
 svasāraṃ dadur Andhakāḥ. || 25 ||
 Āhukasya tu Kāśyāyāṃ
 dvau putrau sambabhūvatuh: |
 Devakās c-Ôgrasenaś ca devagarbhasamāv ubhau. || 26 ||
 Devakasyābhavan putrās
 catvāras tridaśopamāḥ: |
 Devavān Upadevaś¹⁾ ca Sudevo²⁾
 kumāryaḥ sapta cāsyāsan¹⁾,
 Vasudevāya tā dadau: |
 Devakī Śāntidevā ca
 Su²⁾devā Devarakṣitā || 28 ||
 Vṛkadevy Upadevī ca
 Sunāmnī caiva saptamī. |

Āhukās cāpy Avantīṣu¹⁾
 svasāraṃ tv Āhukīm dadau. || 25 ||
 Āhukāt Kāśyaduhitur¹⁾
 dvau putrau sambabhūvatuh: |
 Devakasya sutā vīrā¹⁾
 jajñire tridaśopamāḥ: |
 Devarakṣitaḥ³⁾. || 27 ||
 teṣāṃ svasāraḥ saptāsan,
 Vasudevāya tā dadau: |
 Vṛka¹⁾dev-Ôpadevā ca
 tathānyā Devarakṣitā || 28 ||
 Śṛidevā Śāntidevā¹⁾ ca
 Sahadevā²⁾ tathāparā³⁾, |
 saptamī Devakī tāsām⁴⁾
 sunāmā⁵⁾ carudarsanā⁶⁾. |

2) Br. Bhojās tu; H. -jān svān.

3) Br.T. santi jyākīṅkiṅkinaḥ;
 V. sātiṣṭhan kiṅkiṅ kila; H.
 ātiṣṭhat kiṅkiṅkinaḥ. 4) Br.
 T. āhuḥ kiṃ.

26^a = Br. 15.56^a; H. 2024^a.

26^b = Bḍ. II. 71.129^a; Br. 15.56^b; H. 2024^b; L. 69.38^b; Vā. 96.128^a.

27^a = Br. 15.56^a; H. 2025^a.

27^b = Bḍ. II. 71.130^a; Br. 15.56^b; H. 2025^b; Kū. 24.62^c; L. 69.39^b; Vā. 96.129^a. 1) Vā. Devānām api Devaś. 2) Br.H. Samdevo. 3) Vā. -rañjita.

28 = Br. 15.57; H. 2026. 1) Br. cā-
 syātha. 2) H. Sam-.

29^a = Br. 15.58^a; H. 2027^a.

127^a. 1) Vā.T. -kaś c-Āhukān-
 dhāya; V. -kaś cāpy avatiṣṭhan.

26^a = Bḍ. II. 71.128^b; L. 69.38^a; Vā. 96.127^b. 1) Vā.T. Āhukāndha-
 sya duhitā; V. -kāt Kāśyadu
 hitā.

27^a = Bḍ. II. 71.129^b; Kū. 24.62^b; L. 69.39^a; Vā. 96.128^b. 1) L. rājñō.

28 = A. 275.31^a = a; Bḍ. II. 71.130^b,
 131^a; Kū. 24.63^{ab}; L. 69.40; Vā.
 96.129^b, 130^a. 1) Bḍ.Kū. Dhṛta-;
 L. Vṛṣa-.

29^{ab} = A. 275.32^a = a; Bḍ. II. 71.131^b,
 132^a; Kū. 24.63^{cd}; L. 69.41; Vā.
 96.130^b, 131^a. 1) A. -vi Satyadevī.
 2) A. Surāpi cēti; Vā. Mahādevā.
 3) A. saptamī; Kū. ca suvratā.
 4) Kū.L. Devakī cāpi tāsām tu
 (ca). 5) Bḍ. sānujā. 6) Kū.L.
 varīṣṭhābhūt sumadhyamā.

nav-Ōgrasenasya sutās, teṣām Kamsas ¹⁾ tu ²⁾ pūrvajāḥ 29	
Nyagrodhaś ca Sunāmā ca Kaṅkaḥ Śaṅkuḥ ¹⁾ Subhūṣaṇaḥ ²⁾	
Raṣṭrapalo 'tha Sutanur	Sutanū Raṣṭrapalāś ca
Anādhṛṣṭis ¹⁾ tu puṣṭimān. 30	Yuddhamuṣṭiḥ ¹⁾ sapuṣṭimān ²⁾ . 30
teṣām svasārah pañcāsan ¹⁾ : Kamsā Kamsavati ²⁾ tathā	
Sutanū ³⁾ Raṣṭrapālī ⁴⁾ ca Kaṅkā ⁵⁾ caiva varāṅganā. 31	
Ugrasenah saḥā ¹⁾ patyo vyā ²⁾ khyātaḥ Kukurodbbhavaḥ.	
Kukurāṇam imaṃ vaṃśam dhārayan amitaujasām	
ātmano vipulam vaṃśam prajāvān apnuyān ³⁾ narah. 32	
Bhajamānasya putro 'tha ¹⁾ rathi ²⁾ mukhyo Vidūrathaḥ,	
Rāja ³⁾ dhidevaḥ ⁴⁾ śūras ⁵⁾ ca ⁵⁾ Vidūratha ⁶⁾ suto 'bhavat. 33	
Rajādhidevasya sutā ¹⁾	tasya Śūrasya tu sutā
jajñire vīryavattarāḥ:	jajñire balavattarāḥ
Datt-Ātidattau balināu	Vātaś caiva Nivātaś ca
Śoṇāśvaḥ Śvetavāhanaḥ 34	Śoṇāśvaḥ ¹⁾ Śvetavāhanaḥ. 34
Śa ¹⁾ mī ca Datta ²⁾ śarmā ca	Śamī ca Gadavarmā ca
Danta ³⁾ śatruś ca Śatrujit	Nidāntaḥ ¹⁾ khalu Śatrujit ⁵⁾ . 35
Śravaṇā ca Śraviṣṭhā ca	
svasārau sambabhūvatuh. 35	

29b(c) = A. 275.32b; Bđ. II. 71.132b; Br. 15.58b; H. 2027b; L. 69.42a; Vā. 96.131b. 1) A.V.Bđ.Vā. -tāḥ Kamsas teṣām; A.T. tāsām. 2) A. ca.

30a = A. 275.33a; Bđ. II. 71.133a; Br. 15.59a; H. 2028a; Vā. 96.132a.

1) Bđ. Kaṅka-Śaṅku-; Br. tathā Kaṅkaḥ; Vā. Kadvasaṅkuś.

2) Bđ. -Subhūmayah; Vā. ca Bhūmayah; A. -kuś ca bhūmipah.

30b = Br. 15.59b; H. 2028b. 1) Br.T. Anāvṛṣṭis.

30b = A. 275.33b; Bđ. II. 71.133b; Vā. 96.132b. 1) Bđ.Vā.T. Yuddha-(s) tuṣṭaś; Vā V. yuddhe tuṣṭaḥ. 2) A. Sumuṣṭikaḥ; Bđ. ca Tuṣṭimān.

31 = Bđ. II. 71.134; Br. 15.60; H. 2029; Vā. 96.133. 1) Bđ.Vā. pañcaiva. 2) Vā. karmadharmavati. 3) Vā. Śātāṃkrū. 4) Vā.T. -lā.

5) Vā. Kavhā.

32 = Bđ. II. 71.135, 136a; Br. 15.61, 62; H. 2030, 2031; Vā. 96.134. 1) Bđ. Vā.T. -seno mahā-. 2) Vā. vi-. 3) Bđ.Vā. -vāṃś ca bhaven.

33 = A. 275.34; Bđ. II. 71.136b, 137a; Br. 16.1; H. 2032; Vā. 96.135.

1) Bđ.Vā. -tras tu. 2) A.Br.H.Vā.V. ratha-. 3) Vā. Rājyā-.

4) H. -deyaḥ. 5) Br.H. -ras tu. 6) Vā. Vidūras ca.

34 = A. 275.35a = aIbII; Br. 16.2; H. 2033. 1) A. -va putrau dvau.

34 = Bđ. II. 71.137b, 138a; Vā. 96.135. 1) Bđ.Vā.T. Śonitaḥ.

35 = Br. 16.3; H. 2034. 1) H. Sa-.

35 = Bđ. II. 71.138b; Vā. 96.137a.

2) Br. Daṇḍa-. 3) H. Datta-.

1) Vā. -dātaḥ. 2) Vā. Śakra-śakrajit.

Śami'putraḥ Pratiḡsatraḥ²⁾, Pratiḡsattrasya³⁾ cātmajaḥ⁴⁾ |
 Svayambhojaḥ, Svayambhojād dHrdikaḥ⁵⁾ sambabhūva ha. || 36 ||
 tasya putrā babbhūvur hi | Hrdikasya sutās tv āsan
 sarve bhīmaparākramāḥ: | daśa bhīmaparākramāḥ: |
 Kṛtavarmāgrajas¹⁾ teṣāṃ, Śatadhanvā tu madhyamaḥ, || 37 ||
 Devāntas ca Narāntas ca¹⁾ | Devārhas ca¹⁾ Subāhus²⁾ ca
 Bhiṡag Vaitaraṇas ca yaḥ | Bhiṡag Vaitaraṇas³⁾ ca yaḥ |
 Sudāntas²⁾ c-Ātidāntas³⁾ ca | Sudāntas c-Ādhiḡdāntas⁴⁾ ca
 Nikāśyaḥ⁴⁾ Kāmādambhakaḥ⁵⁾. || 38 || Kanakaḥ⁵⁾ Kanakodbhavaḥ. || 38 ||
 Devāntasyābhavat putro | Devārhasya¹⁾ suto vidvān
 vidvān¹⁾ Kambalabarhiṡaḥ, | jajñe Kambalabarhiṡaḥ, |
 Asamaujāḥ sutas tasya Nā¹⁾samaujās ca tāv ubhau²⁾. || 39 ||
 ajāta'putrāya sūtān²⁾ pradadaḥ Asamaujase: |
 Sudamṡtraṃ³⁾ ca Sucārum⁴⁾ ca Kṛṡṇam⁵⁾. ity Andhakāḥ śmṛtāḥ⁶⁾. || 40 ||
 | Andhakānam imaṃ vaṃśam kirtayed yas¹⁾ tu nityasaḥ, |
 | ātmano vipulaṃ vaṃśam labhate nātra saṃśayaḥ. || 40 ||
 Aśmakyāṃ¹⁾ janayāmāsa Śūram²⁾ vai Devamīdhuṡam³⁾, |
 mahiṡyāṃ⁴⁾ jajñire Śūrād⁵⁾ Bhojāyāṃ⁶⁾ puruṡa daśa. || 41 ||

36 = A. 275.36^a = a; Bđ. II. 71.139; Br. 16.4; H. 2035; Vā. 96.137^b, 138^a.
 1) A. Śami-. 2) Vā.T. -kṡiptaḥ. 3) A. -kṡetrasya; Vā.T. -kṡip-
 tasya. 4) A. Bhojakah. 5) Br.T. Bhadikah.

37^a = Br. 16.5^a; H. 2036^a. | 37^a = Bđ. II. 71.140^a; Vā. 96.138^b.
 37^b = Bđ. II. 71.140^b; Br. 16.5^b; H. 2036^b; Vā. 96.139^a. 1) Vā. -mā
 kṛtas.

38 = Br. 16.6; H. 2037. 1) H. De-
 varseś Cyavanāt tasya. 2) H.
 Sudattaś. 3) H. -dattaś.
 4) Kāmādā. 5) H. -dattikā.

39^a = Br. 16.7^a; H. 2038^a. 1) H. De-
 vavān Dattako nāma putraḥ.

38 = Bđ. II. 71.141; Vā. 96.139^b, 140^a.
 1) Bđ. Devabāhuḥ. 2) Vā. Va-
 nārhas. 3) Bđ. -śak Śvetara-
 thaś; Vā. Dvaitarathaś. 4) Vā.
 ca Dhiyāntas. 5) Vā.T. Naka-
 vān; V. Kanakāt.

39^b = Bđ. II. 71.142^b; Br. 16.7^b; H. 2038^b; Vā. 96.141^a. 1) Bđ.Vā. Su-
 2) Bđ.Vā. viśrutah.

40 = Bđ. II. 71.143; Br. 16.8; H. 2039; Vā. 96.141^{bc}. 1) Vā. -jāva-
 2) Bđ.Vā. tataḥ. 3) Bđ. Sucandraṃ; Br. Sudamṡtraś. 4) Bđ.
 Vasurūpaṃ; Br. Sucārus; Vā. ca Surūpaṃ. 5) Bđ.Br.Vā. -ṇa-
 6) H. -kās trayah.

| 40ⁱ = Bđ. II. 96.144; Vā. 96.142. 1) Vā. -yānas tu.

41 = Bđ. II. 96.145; Br. 14.14; H. 1922; Vā. 96.143^a, 144^a. 1) Br.T. Asi-
 knyāṃ. 2) Vā. Śūro. 3) H. -ṡaḥ. 4) Bđ. Māriśyāṃ; Vā. Bhā-
 śyāṃ tu. 5) Br. -rā. 6) Br.H. -jyāyāṃ.

Vasudevo mahābāhuḥ pūrvam Ānakadundubhiḥ |
 jajñe, yas'ya prasūtasya dundubhyaḥ²⁾ prāṇadan³⁾ divi; || 42 ||
 ānakānām ca sambrādaḥ sumahān abhavad divi, |
 papāta puṣpavaṣaṁ¹⁾ ca Śūrasya bhavane mahat²⁾. || 43 ||
 manuṣyaloke kṛtsne 'pi rūpe nāsti samo bhuvi, |
 yasyāsit puruṣāgryasya kān'tiś candramaso yathā. || 44 ||
 Devabhāgas tato jajñe, tato¹⁾ Devaśravāḥ punaḥ |
 Anādhṛṣṭiḥ Kanavako | Anādhṛṣṭi¹⁾ caiva
 Vatsavān atha Gr̥ṇja'maḥ || 45 || | Nandanāś caiva Sṛṇjayah²⁾ || 45 ||
 Śyāmaḥ Śamiko Gaṇḍūṣaḥ, pañca cāsyā¹⁾ varāṅganāḥ: |
 Pṛthukīrtiḥ Pṛthā caiva | Pṛthā ca Śrutadevā¹⁾ ca
 Śrutadevā Śrutaśravā || 46 || | Śrutakīrtiḥ Śrutaśravā²⁾ || 46 ||
 Rājādhiveḍi ca tathā pañcaitā vīramātarāḥ. |
 Pṛthām duhitaraṁ cakre¹⁾ Kuntis, tām Paṇḍur avahat²⁾. || 47 ||
 Śūrah pūjyāyā¹⁾ vṛddhāyā²⁾ Kuntibhojāyā tām³⁾ dadau |
 tasmāt Kuntīti vikhyatā⁴⁾ Kuntibhojātmajā Pṛthā⁵⁾. || 48 ||
 | Kuruvīrah Paṇḍumukhyas tasmād bhāryām avindata. |
 | Pṛthā jajñe tataḥ putrāms trīn agnisamatejasah |
 | loke 'pratirathān vīrañ Śakra-tulyaparākramān: || 48i ||
 yasyām sa dharmavid rājā | Dharmād Yudhiṣṭhiraṁ putraṁ
 Dharmaj¹⁾ jajñe Yudhiṣṭhiraḥ | | Marutāc ca Vṛkodaram |

42 = Bḍ. II. 71.146; Br. 14.15; H. 1923; Vā. 96.144^b, 145^a. 1) Bḍ.Vā. tas-
 2) Bḍ.Vā. -bhiḥ. 3) Bḍ.Vā. -dad.

43 = Bḍ. II. 71.147; Br. 14.16; H. 1924; Vā. 96.146^b, 146^a. 1) Br.T. -ṣaś.
 2) Br.T. janane mahān.

44 = Bḍ. II. 71.148; Br. 14.17; H. 1925; Vā. 96.146^b, 147^a. 1) Bḍ.Vā. kīr-.

45^a = Bḍ. II. 71.149^a; Br. 14.18^a; H. 1926^a; Vā. 96.147^b. 1) Br.H. tathā.

45^b = Br. 14.18^b; H. 1926^b. 1) H. -ji- | 45^b = Bḍ. II. 71.149^b; Vā. 96.148^a.

1) Vā. -kaḍaś. 2) Vā. Bhṛṇ-
 jinah.

46^a = Bḍ. II. 71.150^a; Br. 14.19^a; H. 1927^a; Vā. 96.148^b. 1) Bḍ. svasāras
 tu; Vā. catvāras tu.

46^b = Br. 14.19^b; H. 1927^b.

46^b = Bḍ. II. 71.150^b; Vā. 96.149^a.

1) Vā. -veda. 2) Bḍ. -vāḥ.

47 = Bḍ. II. 71.151^a = a; Br. 14.20^a = a; H. 1928; Vā. 96.149^b, 150^a.

1) H. vavre. 2) H. Kurunandana.

48 = Bḍ. II. 71.151^b, 152^a; H. 1929; Vā. 96.150^b, 151^a. 1) Vā. anapatyāyā.

2) Bḍ. Pṛthām duhitaraṁ Śūrah. 3) Bḍ. vai. 4) Bḍ. -māt sā
 tu smṛtā Kuntī. 5) Vā. tathā.

| 48i = Bḍ. II. 71.152^b, 153; Vā. 96. 151^b, 152.

49 = Br. 14.20, 24^a; H. 1933, 1934^a.

48² = Bḍ. II. 71.154; Vā. 96.153.

1) Br. -mo.

Bhīmasenas tathā Vātād
Indrāc caiva Dhanamjayah |
loke 'pratiratho vīrah
Śakratulyaparākramah. || 49 ||

Prthukīrtyām tu samjajñe
tanayo Vṛddhasarmanah |

Karūśādhipatir¹⁾ vīro Dantavakro

Kaikēyām¹⁾ Śruta²⁾kīrtyām tu jajñe Samtardano *balī*³⁾ |

Cekitāna-Bṛhatkṣatrau tathāivānyau mahābalau: |

Vind-Ānuvindāv Āvantyau bhrātārau sumahābalau. || 50₁ ||

Śrutaśravāyām Caidyas tu¹⁾ Śīsupālo *babhava ha*²⁾, |

Hiraṇyakaśipur yo 'sau

Daityarājo 'bhavat purā. || 51 ||

Damaghośasya rājarṣeḥ putro vikhyātapauruṣah, |

yaḥ purā *sa*¹⁾ Daśagrīvaḥ sambabhūvārimardanaḥ; |

Vaiśravaṇā²⁾nujas tasya *Kumbhakarṇo* 'nujas³⁾ tathā. || 51₁ ||

Vasudevasutān vīrān kīrtayiṣyāmy atah param¹⁾, |

Vṛṣṇes trividham evaṃ tu bahusākhyaṃ mahaujasam |

dhārayan vipulaṃ vaṃśaṃ nānarthair iha yujyate. || 51₂ ||

yaḥ patnyo Vasudevasya

caturdaśa varāṅganāḥ:

Pauravī Robinī *nāma*¹⁾ Madirā *cāparā tathā*²⁾ |

Vaiśākhī *ca tathā* Bhadrā³⁾ Sunāmnī caiva pañcamī⁴⁾ || 52 ||

49 — Bḍ. II. 71.155; Vā. 96.154.

1) Bḍ. -yā.

50a = Bḍ. II. 71.156a; Vā. 96.155a.

1) Vā. ca.

50b = Bḍ. II. 71.156b; Br. 14.22a; H. 1932a; Vā. 96.155b. 1) Bḍ. -ter.

50₁ = Bḍ. II. 71.157, 158a; Vā. 96.156, 157a. 1) Bḍ. -yāc Ch-.

2) Bḍ. -ti-. 3) Vā. -naḥ punaḥ.

51a = Bḍ. II. 71.158b; Br. 14.20b; H. 1930b; Vā. 96.157b. 1) H. -yasya.

2) Br. 'bhavan nṛpaḥ; H. mahābalaḥ.

51b = Br. 14.21a; H. 1931a.

51₁ = Bḍ. II. 71.159, 160a; Vā. 96.158, 159a. 1) Vā. -rāsīt. 2) Vā. Paṭuśravā-. 3) Vā. Rucakanyānujas.

51₂ = Br. 14.34b, 35; H. 1945, 1946. 1) H. -mi tāñ chrṇu.

52a = Br. 14.36a; H. 1947a.

52a = Bḍ. II. 71.160b; Vā. 96.159b.

52bc = Bḍ. II. 71.161; Br. 14.36b, 37a; H. 1947b, 1948a; Vā. 96.160abI.

1) Bḍ. Vā. caiva. 2) Br. Madirādi(s) tathāvarā; H. Madirāpi tathā Dharā. 3) Bḍ. Vā. tathāiva Bhadrā Vaiśākhī. 4) Bḍ. -mni pañcamī tathā.

Sahadevā Śāntidevā Śrī¹devā²) Devarakṣitā |
 Vṛka³dev-Ōpadevā⁴) ca Devakī caiva saptamī⁵). |
 Sutanur Vaḍavā caiva | Sugandhī¹) Vanarājī ca
 dve ete paricārike. || 53 || dve cānye paricārike. || 53 ||
 Pauravī Rohiṇī¹) nāma²) Bahli³kasyātma⁴:jābhavat |
 jyeṣṭhā patnī mahābhagā⁵) dayit-Ānakadundubheḥ. || 54 ||
 lebhe jyeṣṭham¹) sutam Rāmam Śaraṇam²) Śātham eva ca³) |
 Durdamam Damanam Śu⁴bhram Piṇḍarakam Uśīnaram⁵) || 55 ||
 Citrām¹) nāma kumārīm²) ca, Rohiṇītanayā nava³). |
 Vasudevāc ca Devakyām
 jajñe Śaurir mahāyaśāḥ, |
 Rāmāc ca Niśaṭho jajñe | pu¹trau Rāmasya jajñāte
 Revatyām dayitāḥ sutāḥ. || 56 || vijñātau Niśaṭh-Olmukau²) || 56 ||
 Pārsvī ca Pārsvamardī¹) ca Śiśuḥ Satyadhṛtis tathā |
 Mandabā²hyo 'tha Rāmaṇa³-Girikau⁴) Girir⁵) eva ca || 56i ||
 Śulkagulmo 'tig¹ulmaś ca Daridrāntaka eva ca. |
 kumāryaś cāpi pañcānyā²), nāmatas tā nibodhata: || 56z ||
 Arciṣmatī Sunandā ca Surasā Suvacās tathā |
 tathā Śatabalā caiva. Śaraṇasya sutās tv imāḥ: || 56s ||
 Bhadrāśvo Bhadraguptīś ca Bhadraviṣṭas¹) tathaiva ca |
 Bhadrabāhur Bhadraratho Bhadrakalpas tathaiva ca || 56a ||

53^{ab} = Bḍ. II. 71.162; Br. 14.37^b, 38^a; H. 1948^b, 1949^a; Vā. 96.160^bII = bII.

1) H. San-. 2) Br. -vi. 3) Bḍ. Dhṛta-. 4) Br.H. -vy Upadevī.

5) Bḍ.Vā. -ki saptamī tathā.

53^c = Br. 14.38^b; H. 1949^b.

53^c = Bḍ. II. 71.163^a; Vā. 96.161^a.

1) Bḍ. -dhā; Vā. -dhir.

54 = Bḍ. II. 71.163^b, 164^a; Br. 14.39; H. 1950; Vā. 96.161^b, 162^a. 1) Bḍ.

Vā. Rohiṇī Pauravī. 2) Bḍ.Vā. caiva. 3) Br. -li; Vā. Vālmī-

4) Bḍ. yānu-. 5) Bḍ. -ga; Br. munīśreṣṭhā; H. -rāja.

55 = Bḍ. II. 71.164^b, 165^a; Br. 14.40; H. 1951; Vā. 96.162^b, 163^a. 1) Bḍ.

Vā. jy. lebhe. 2) Br. Śaraṇam; H. Śa-. 3) Bḍ. hi. Ś. tathā;

Vā. Niśavam tathā. 4) H. Śva-. 5) Bḍ.Vā. -Kuśitakau.

56^a = Bḍ. II. 71.165^b; Br. 14.41^a; H. 1952^a; Vā. 96.163^b. 1) Br. -trā.

2) Br. -rī. 3) Bḍ. -ny aṣṭau vyajāyata; H. daśa.

56^{bc} = Br. 14.42; H. 1953.

56^b = Bḍ. II. 71.166^a; Vā. 96.164^a.

1) Vā. pau-. 2) Vā. Niśītōt-sukau.

56i = Bḍ. II. 71.166^b, 167^a; Vā. 96.164^b, 165^a. 1) Vā.T. -nandī.

2) Vā. -vā-. 3) Bḍ. -ṇām. 4) Bḍ. -ko. 5) Vā.T. -ra.

56z = Bḍ. II. 71.167^b, 168^a; Vā. 96.165^b, 166^a. 1) Vā. -mēti G-.

56s = Bḍ. II. 71.168^b, 169^a; Vā. 96.166^b, 167^a. [2) Vā. -cādyā

56a = Bḍ. II. 71.169^b, 170^a; Vā. 96.167^b, 168^a. 1) Vā.T. -vidyas
 V. -vighṇas.

Suparśvakaḥ Kīrtimāṣ ca Rohitaśvaḥ *Saḥatmajah*¹⁾ ||
 Durdamaś-cĀ²⁾bbhibhūtaś ca Rohiṇyaḥ kulajaḥ smṛtaḥ. |
 Nand-Opanandau Mitraś ca Kuṣṣimitraś tathā *Balaḥ*³⁾ || 56_s ||
 Citr-Opacitrau¹⁾ Kṛtakas Tuṣṭiḥ²⁾ Puṣṭir athāpsaraḥ |
 Madirāyāḥ sutā *hy e³⁾te Vasudevād⁴⁾* vijajñire. || 56_s ||
 Upabimbo 'tha Bimbaś ca Sattvadanta-Mahaujasau |
 catvāra ete vikhyātā Bhadrāputrā mahābalāḥ. || 56_r ||
 Vaiśākhyām¹⁾ *adadhāc*²⁾ Chauriḥ putraṃ Kauśikam uttamam, |
 Devakyām jajñire Śaureḥ³⁾: Suṣeṇaḥ Kīrtimān api || 56_s ||
*Udayi*¹⁾ Bhadrāsenaś ca *Rju²⁾dāyaś* ca pañcamaḥ |
 saṣṭho Bhadravidehaś ca³⁾, Kamsaḥ sarvañ jaghāna tān. || 56_s ||
 atha tasyām avasthāyām āyuṣmān sambabhūva ha |
 lokanāthaḥ punar Viṣṇuḥ pūrvam¹⁾ Kṛṣṇaḥ prajāpatiḥ, ||
 anujātābhavat Kṛṣṇā²⁾ Subhadrā bhadrabhāṣiṇī || 56₁₀ ||
*Kṛṣṇā*¹⁾ Subhadrēti punar *vyā²⁾khyātā Vrṣṇinandinī³⁾*. |
 Subhadrāyām rathī Pārthād Abhimanyur ajāyata. || 57 ||
 | [Akrūrāt Kāśikanyāyām Satyaketur ajāyata.]
 Vasudevasya bhāryāsu mahābhāgāsu saptasu |
 ye putrā jajñire śūrā, nāmatas¹⁾ tān nibodhata²⁾: || 58 ||
 | *Pūrvadyah*¹⁾ Sahadevāyām *Śūrād vai²⁾ jajñire sutah³⁾*, |
 | *Śantidevā Janas⁴⁾tambaḥ⁵⁾ Śaurer⁶⁾* jajñe kulodvaham, || 58₁ ||

56_s = Bđ. II. 71.170^b, 171; Vā. 96.168^b, 169. 1) Vā. -śvaś ca Bhadrājaḥ. 2) Bđ. -masy-Ā-; Vā. -madaś c-Ā-. 3) Vā. Calah.

56_s = Bđ. II. 71.172; Vā. 96.170. 1) Vā. -tre. 2) Vā. kanye ca sthitaḥ. 3) Bđ. -tā e-. 4) Vā. Sudevo 'tha.

56_r = Bđ. II. 71.173; Vā. 96.171.

56_s = Bđ. II. 71.174; Vā. 96.172. 1) Bđ. Vaiśālyām. 2) Vā.T. samadāc; V. adadāc. 3) Vā. -riḥ.

56_s = Bđ. II. 71.175; Vā. 96.173. 1) Bđ. Udarṣir; Vā.T. Tadayo, V. Tadāyi. 1) Vā. Yaju-. 3) Bđ. -ṭho hi Bhadradevaś ca; Vā. -ṭho Bhadravidekasya.

56₁₀ = Bđ. II. 71.176, 177^a; Vā. 96.174, 175^a. 1) Vā. -va-. 2) Bđ. -ṇāt.

57 = Bđ. II. 71.177^b, 178^a; Br..14.41^b, 43^a; H. 1952^b, 1954^a; Vā. 96.175^b, 176^a. 1) Br.H. Citrā. 2) Br.H. vi-. 3) Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana.

| [] = Br. 14.43^b; H. 1954^b.

58 = Bđ. II. 71.178^b, 179^a; Br. 14.44; H. 1955; Vā. 96.176^{bc}. 1) Br. -rāḥ samastāms. 2) H. -dha me.

| 58₁ = Bđ. II. 71.179^b, 180^a; Vā. 96.177. 1) Vā. ato 'sya. 2) Vā. -ro jajñe. 3) Vā. Bhayāsakhah. 4) Vā. Śārṅgadevā-janat. 5) Vā. -bum. 6) Vā. -ri.

Upa'saṅgaṃ Vasuṃ cāpi tanayau Devarakṣitā²). |
 evaṃ daśa sutās tasya, Kamsas tān apy aghātayat. || 58² ||
 Bhojaś ca Vijayaś caiva | Vijayaṃ Rocanaṃ caiva
 Śāntidevā-sutāv ubhau, | Vardhamānaṃ ca Devalam¹) |
 Vṛkadevaḥ Sudevāyāṃ¹) | etān sarvaṃ mahābhāgaṃ
 Gadaś cāstāṃ sutāv ubhau. || 59 || | Upadevā vyajāyata²). || 59 ||
 Agāvahaṃ¹) mahātmānaṃ²) Vṛkadevī vya²jāyata. |
 kanyā Vigartarājasya | Śrīdevāyāṃ svayaṃ jajñe
 bharyā¹) vai Śīśīrāyaṇeḥ²). || 60 || | Mandako nāma nāmataḥ¹). || 60 ||
 saptam¹) Devakī putraṃ sunāma²) suṣuve sutam³) |
 Gaveṣaṇaṃ mahābhāgaṃ saṃgrāme citrayodhinam. || 60¹ ||
 Śrāddhadevyāṃ purodyāne¹) vane²) tu vicaran³) dvijaḥ |
 Vaiśyā'yam adadhāc Chauriḥ putraṃ Kauśikam avyayam. || 60² ||
 Sugandhī Vanarājī ca Śaurer āstāṃ parigrahau¹), |
 Puṇdraś ca Kapilāś caiva Sugandhyāś ca²)tmajau tu tau, |
 tayo rājābhavat Puṇdraḥ, Kapilas tu vanaṃ yayau. || 60³ ||
 anyasyāṃ a¹bhavad viro Vasudevātma²jajo balī |
 Jara²) nāma Niṣādo 'sau prathamāḥ sa dhanurdharaḥ. || 60⁴ ||
 Uddhavo¹) Devabhāgasya²) mahābhāgaḥ suto 'bhavat, |
 paṇḍitānāṃ paraṃ³) prāhur Devaśravasam uttamam⁴). || 65 ||

| 58² = Bḍ. II. 71.181^b, 182^a; Vā. 96.178. 1) Bḍ. -pā-. 2) Vā. -tau.
 59 = Br. 14.45; H. 1956. 1) H. Sunā- 59 = Bḍ. II. 71.182^b, (183^a); Vā. 96.179.
 māyāṃ. 1) Vā. tathaiva ca. 2) Bḍ. etān

60^a = Bḍ. II. 71.180^b; Br. 14.46^a; H. 1957^a; Vā. 96.180^a. 1) Bḍ. Āgāvaho;
 Vā.T. Svagāhavaṃ; V. Āgahavaṃ. 2) Bḍ. -mā ca. 3) Bḍ. -de-
 vyāṃ a-; Vā. -vī tv a-.

60^b = Br. 14.46^b; H. 1957^b. 1) Br.V. 60^b = Bḍ. II. 71.181^a; Vā. 96.(180^b).
 H. bhartā. 2) H. -ṇaḥ. 1) Vā. Āgāhī ca svasā caiva
 surūpā Śīśīrāyīṇī.

60¹ = Bḍ. II. 71.183^b, 184^a; Vā. 96.181. 1) Vā. -maṃ. 2) Vā.T.
 -nāsā. 3) Bḍ. -mānaṃ asūyata; Vā.T. Bhuvam.

62² = Bḍ. II. 71. 184^b, 185^a; Vā. 96.182. 1) Vā. -devaṃ purā
 yena. 2) Vā.T. -naṃ. 3) Vā. viracitaṃ. 4) Vā. Saivyā-.

60³ = Bḍ. II. 71.185^b, 186; Vā. 96.183. 1) Vā. -haḥ. 2) Vā. Va-
 sudevā-.

60⁴ = Bḍ. II. 71.187; Vā. 96.184. 1) Vā. tasyāṃ sama-
 2) Vā. rājā.

65 = Bḍ. II. 71.188; Br. 14.25^b, 26^a; H. 1935^b, 1936^a; Vā. 96.185. 1) Bḍ.
 Vā. vikhyāto. 2) Vā. -rātasya. 3) Bḍ.Vā. matam. 4) Bḍ.Vā.
 -vasamudbhavam; H. -vasamuddhavam.

Aśmakyā¹⁾ prāptavān²⁾ putram Anādrṣṭir³⁾ yaśasvinam |
 nivr̥tasāstrum⁴⁾ Śatruḅṅnam Śrāddhadevaṃ mahābalaṃ⁵⁾. || 66 ||
*a'jāyata Śrāddhadevo*²⁾, Naiśādir³⁾ yaḥ pari⁴⁾śrutaḥ, |
 Ekalavyo mahāvīro⁵⁾ Niśādhaiḥ⁶⁾ parivardhitaḥ. || 67 ||
 Gaṇḍūśāya tv¹⁾ aputrāya | Gaṇḍūśāyanapatyāya
 Viṣvakseno dadau sutān: | Kṛṣṇas tuṣṭo 'dadāt sutau |
 Cārudeṣṇam Sudeṣṇam²⁾ ca | Cārudeṣṇam ca Sāmbam ca
 Pañcalam kṛtalakṣaṇam. || 68 || | kṛtāstrau śastalakṣaṇau. || 68 ||

asaṅgrāmeṇa yo viro nāvartata kadācana |

Raukmiṇeyo mahābāhuḥ kaniyān *dvijasattamāḥ*¹⁾, || 68i ||

vāyasānām sahasrāṇi yaṃ yāutam pṛṣṭhato 'nvayuh |

cārūn *adyōpabhokṣ'yāmaś* Cārudeṣṇahatān itī²⁾. || 68s ||

Tantri¹⁾jas Tantri¹⁾pālās ca | *Tantijas Tantipālās*¹⁾ ca
 sutau Kanavakasya tau²⁾, | *dvau*²⁾ putrau *Nandan*³⁾asya tu⁴⁾. |
*Vṛkāya vai*¹⁾ tv aputrāya Vasudevaḥ pratāpavān || 69 ||
*Saumim*¹⁾ dadau sutam vīram Śauriḥ²⁾ Kauśikam *eva* ca³⁾, |
*Virus*¹⁾ c-Āśvahanuś caiva | *Srñjayasya* Dhanuś¹⁾ caiva
 vīrau tāv atha Grñjimai. || 70 || | *Virajāś ca sutāv* imau²⁾. || 70 ||
 Śyāmaputraḥ Śamīkas tu, | *Śamī*¹⁾kas tu vanam yayau |
 Śamīko rājyam āvāhat, |

66 = Bḍ. II. 71.189; Br. 14.26^b, 27^a; H. 1936^b, 1937^a; Vā. 96.186. 1) Br.T. -kyaṃ. 2) Bḍ.Vā. labhate. 3) Vā. -ṭim. 4) H. ninartaśastrum; Vā. Nivartaḥ Śakra-. 5) Br. Śrutadevā tv ajāyata; H. Devaśravā vyajāyata.

67 = Bḍ. II. 71.190; Br. 14.27^b, 28^a; H. 1937^b, 1938^a; Vā. 96.187. 1) Bḍ. vya-. 2) Br. Śrutadevātmajāś te tu; H. Śrutadevāprajātas tu. 3) Br. -śādir; Vā. -dhādir, V. Naiśadhādir. 4) H. prati-; Vā. yataḥ. 5) Bḍ. -bhāgo; Br. muniśreṣṭhā; H. -rāja. 6) Bḍ.H. -daiḥ.

68 = Br. 14.29; H. 1939, 1940^a.

68 = Bḍ. II. 71.191; Vā. 96.188.

1) Br. hy. 2) H. -cārūṃ.

68i = Br. 14.30; H. 1940^b, 1941^a. 1) H. Bharatarṣabha.

68s = Br. 14.31; H. 1941^b, 1942^a. 1) H. cārūmāsani yokṣ-.

2) H. -tāni tu.

69^a = Br. 14.32^a; H. 1942^b. 1) H. -dri-. 2) H. tu.

69^a = Bḍ. II. 71.192^a; Vā. 96.189^a.

1) Bḍ. Rantiś ca Rantipālās;
 Vā. -mālaś. 2) Vā. *sva*-.
 3) Vā Kanak-. 4) Bḍ. ca.

69^b = Bḍ. II. 71.192^b; Br. 14.28^b; H. 1938^b; Vā. 96.189^b. 1) Br. Vatsa-vate; H. Vatsāvates; Vā. Vastāvanes; V. Vatsā-.

70^a = Bḍ. II. 71.193^a; Br. 14.28^c; H. 1939^a; Vā. 96.189^c. 1) Br.H. adbhir; Vā.T. Sautir; V. Saumir. 2) Vā. -riṃ. 3) Br.H. aurasam.

70^b = Br. 14.32^b; H. 1943^a.

70^b = Bḍ. II. 71.193^b; Vā. 96.190^a.

1) H. -raś.

1) Vā. Tapāś ca Kodhanuś.

2) Vā. -jāḥ Śyāma-Srñjimai.

jugupsamāno Bhojatvād
rājasūyam avāpa saḥ. || 71 ||
Ajātasatruḥ śātrūṇaṃ
jajñe tasya vināśanaḥ. || 71 ||

jugupsamāno Bhojatvaṃ
rājarṣitvam avāptavān²⁾.

jijñāsam pauraṣe cakre, na caśkaṇḍe ca¹⁾ pauraṣam²⁾ |
kṛṣṇāyasaṃaparakhyo varṣe dvādaśame tathā. || 71i ||
mithyābhīśasto Gārgyas tu manyunābh¹⁾isamīritaḥ |
gopa²⁾kanyām upādāya maithunāyōpacakrame. || 71z ||
gopālī tu ap¹⁾sarās tasya gopastrīveśadhārīṇī |
dhārayāmāsa Gārgyasya garbhaṃ durdharam acyutam³⁾. || 71s ||
mānuṣyām Gārgya¹⁾bhāryāyām niyogāc Chūlapāṇīnaḥ |
sa Kālayavano nāma jajñe rājā mahābalaḥ. || 70a ||
vṛṣa¹⁾pūrvārdhakāyās tam²⁾ avahan vājīno raṇe³⁾, |
aputrasya sa rājñas tu vavṛdhe 'ntahpure śīśuḥ. || 70e ||
Yavanasya munīśreṣṭhāḥ¹⁾ sa Kālayavano 'bhavat. |
sa yuddhakāmo²⁾ nṛpatīḥ paryapreṣhad dvijottamān³⁾, || 70e ||
Vṛṣṇy-Andhakakulaṃ tasya Nārado 'kathayad vibhuḥ. |
akṣauhīṇyā tu sainyasya Mathurām abhyayāt tadā, || 70r ||
dūtāṃ saṃpreṣayāmāsa Vṛṣṇy-Andhaka-niveśanam. |
tato Vṛṣṇy-Andhakāḥ Kṛṣṇaṃ puraskṛtya mahāmatim || 70s ||
sametā mantrayāmāsor Yavanasya bhayāt tadā, |
kṛtvā ca¹⁾ nīścayam sarve palāyanam arocayan. || 70e ||
vihāya Mathuram ramyaṃ mānyantaḥ Pinākinam |
Kuśasthalīm Dvāravatīm niveśayitum īpsavaḥ. || 70i ||

iti Kṛṣṇasya janmēdaṃ
yaḥ śucir niyatendriyaḥ |
parvasu śrāvayed vidvān
anṛṇaḥ, sa su¹⁾kḥī bhavet. || 72 ||

ya idaṃ janma Kṛṣṇasya
paṭheta¹⁾ niyatavrataḥ |
śrāvayed brāhmaṇas²⁾ cāpi²⁾,
su³⁾mahat sukham āpnuyāt. || 72 ||

71 = Br. 14.33, 34^a; H. 1943^b, 1944.

71 = Bḍ. II. 71.194; Vā. 96.190bc.

1) Vā. Śyāma-. 2) Vā. -nuyāt.

71i = Br. 14.47; H. 1958. 1) H. -dhe 'tha. 2) H. -ṣe.
71z = Br. 14.48; H. 1959. 1) Br. -nāti-. 2) Br.T. ghoṣa-.
71s = Br. 14.49; H. 1960. 1) Br. cāp-. 2) H. -ta.
70a = Br. 14.50; H. 1961. 1) Br. Garga-.
70e = Br. 14.51; H. 1962. 1) Br.T. vṛtta-. 2) Br. -yas tu.
3) Br. śiṃhasaṃhanano yuvā.
70e = Br. 14.52; H. 1963. 1) H. mahārāja. 2) Br. āyudhya-
māno. 3) Br.T. -mam.
70r = Br. 14.53; H. 1964.
70s = Br. 14.54; H. 1965.
70e = Br. 14.55; H. 1966. 1) Br. vi-.
70i = Br. 14.56; H. 1967.

72 = Br. 14.57; H. 1968. 1) H. su-
mu-.

71 = Bḍ. II. 71.195; Vā. 96.191. 1) Bḍ.
-ṭhate. 2) Bḍ. -ṇam vāpi. 3) Bḍ. sa-.

Textgruppe II.

(Mt. 45. 22—33, 44.61—85, 46.1—29; P.1 I. 13.96^b—106^a; 44^b—69; 107^b—134;
P.2 V. 13.97^b—107^a; 45^b—72^a; 108^b—138).

Anamitrāc Chinir jajñe kaṇiṣṭhād¹⁾ Vṛṣṇinandanat²⁾, |
 | Satyakas tasya putras tu, Śātyakis tasya cātmajaḥ. || 1 ||
 | satyavān Yuyudhānas tu Śiner naptā pratāpavān, |
 | Asaṅgo Yuyudhānasya, Dyumnis tasyātmaḥ 'bhavat. || 2 ||
 | Dyumner Yugamdharaḥ putra, iti Śāinyāḥ prakīrtitāḥ, |
 | Anamitrānvayo hy eṣa vyākhyāto Vṛṣṇivamaśajaḥ. || 3 ||
 Anamitrāc ca¹⁾ samjajñe Vṛṣṇi²⁾vīro Yudhājitaḥ, |
 anyau tu³⁾ tanayau vīrau Vṛṣa⁴⁾bhaḥ Kṣatra⁵⁾ eva ca. || 4 ||
 Vṛṣa¹⁾bhaḥ Kāśirājasya sutam bhāryam avindata²⁾, |
 Jayantas tu³⁾ Jayantyam tu⁴⁾ putraḥ samabhavac chubhaḥ⁵⁾ || 5 ||
 sadāyaja¹⁾tidhī²⁾ras ca śrutavān atithipriyaḥ. |
 Akrūraḥ suṣuve tasmāt sudakṣo³⁾ bhūri⁴⁾dakṣiṇaḥ, || 6 ||
 Ratnā¹⁾ kanyā ca Śaibyasya²⁾, Akrūras tām avāptavān. |
 putrān utpādayāmāsa ekādaśa mahābalān: || 7 ||
 Upalambham¹⁾ Sadāmbham Utkalam²⁾ c-Āryasaisavam³⁾ |
 Sadhiraḥ ca⁴⁾ Sadāpakṣam⁵⁾ Śatrughnam⁶⁾ Vārimējayam⁷⁾ || 8 ||
 Dharmabhr̥d-Dharmavarmāṇau¹⁾ Dhṛṣṭamānam²⁾ tathaiva ca. |
 sarve te³⁾ pratihotāro⁴⁾ Ratnāyām⁵⁾ jajñire ca⁶⁾ te. || 9 ||

1 = Mt. 45.22; P.1 I. 13.96^b = a; P.2 V. 13.97^b = a. 1) P.1 -ṭho.

2) P.1P.2 -naḥ.

2 = Mt. 45.23.

3 = Mt. 45.24.

4 = Mt. 45.25; P.1 I. 13.97; P.2 V. 13.98. 1) Mt. -trasya. 2) Mt. Pṛthvyām. 3) P.1 ca. 4) P.1P.2 -rāv Ṛṣa-. 5) P.1P.2 V. -bhaś Citra.

5 = Mt. 45.26; P.1 I. 13.98^a, 99^a; P.2 V. 13.99^a, 100^a. 1) P.1P.2 Ṛṣa-.

2) P.1 aninditām. 3) P.1P.2 -tasya. 4) P.1 vai; P.2 -tyās tu.

5) P.1 -vat tataḥ.

6 = Mt. 45.27; P.1 I. 13.99^b, 100^a; P.2 V. 13.100^b, 101^a. 1) Mt. -yajño.

2) Mt. 'tivi-. 3) Mt. sadāyajño; P.2 T. -dikṣo. 4) Mt. 'ti-.

7 = Mt. 45.28; P.1 I. 13.100^b, 101^a; P.2 V. 13.101^b, 102^a. 1) P.1P.2 -na-.

2) P.1P.2 -yā ca.

8 = Mt. 45.29; P.1 I. 13.101^b, 102^a; P.2 V. 13.102^b, 103^a. 1) Mt. -bhaḥ.

2) Mt. -bho Vṛkalo. 3) Mt. Vīrya eva ca. 4) Mt. Savitaraḥ.

5) Mt. -ṣaḥ; P.1 -yakṣam. 6) Mt. -no. 7) Mt. -yah.

9 = Mt. 45.30; P.1 I. 13.102^b, 103^a; P.2 V. 13.103^b, 104^a. 1) P.1P.2 Dharmavṛṣṭim (P.1P.2 V. -dṛṣṭim) ca Dharmam ca. 2) Mt. -nas; P.1

Akrūrād Ugra¹senāyām sutau dvau kulavardhanau²) |
 Devavān Upadevaś ca jajñāte devasam nibhau³). || 10 ||
 Aśvinyām ca tataḥ¹) putrāḥ: Pṛthur Viprthur eva ca |
 Aśvatthāmā²) Su³bāhuś ca Supārśvaka-Gaveṣaṇau || 11 ||
 Vṛṣṭinemiḥ Sudharmā ca | Riṣṭanemiḥ Suvarcā ca
 tathā Śaryātir eva ca | Sudharmā Mṛdur eva ca
 Su¹bhūmir Bahu³bhūmiś ca Śraviṣṭhā-Śravaṇe striyau³). || 12 ||

Andhakāt Kāśya¹duhitā suṣuve caturāḥ sutān: |
 Kukuraṃ Bhajamānaṃ ca Śamiṃ²) Kambalabarbiṣam. || 13 ||
 Kukurasya suto¹) Vṛṣṇir²), Vṛṣṇes³) tu tanayo Dhṛtiḥ, |
 Kapotaromā tasyātha⁴), Tittiris⁵)| tasya cātmajaḥ. || 14 ||
 tasyāśit Tumburusakhā¹) vidvān putro Nalaḥ²) kila |
 khyāyate tasya nāmna sa³) Candanodaka⁴dundubhiḥ. || 15 ||
 asyāśid Abhijit putras, tato¹) jātaḥ Punarvasuḥ, |
 | apuro hy Abhijit pūrvam ṛṣibhiḥ prerito mudā, |
 aśvamedhaṃ tu putrārtham ājahāra¹) narottamaḥ. || 16 ||

Sṛṣṭimauliḥ; P.2 Sṛṣṭamauliḥ. 3) P.1P.2 ca. 4) P.1P.2 -hartāro.
 5) P.1P.2 -nānām. 6) P.2 tu.
 10 = Mt. 45.31; P.1 I. 13.103b, 104a; P.2 V. 13.104b, 105a. 1) P.1P.2 Aṅkurāc
 Chūra-. 2) P.1P.2 -nandanau. 3) P.1P.2 -sammatāu.
 11 = Mt. 45.32; P.1 I. 13.104b, 105a; P.2 V. 13.105b, 106a. 1) P.1P.2 tricatuḥ
 2) P.1P.2 -grivo. 3) P.1P.2V. 'śva-.
 12a = Mt. 45.33a. | 12a = P.1 I. 13.105b; P.2 V. 13.106b.
 12b = Mt. 45.33b; P.1 I. 13.106a; P.2 V. 13.107a. 1) Mt.P.1P.2 A-. 2) Mt.
 Varja-. 3) Mt. Sramiṣṭhaḥ Śravaṇas tathā; P.2T. Sthaviṣṭho 'nu-
 vitas tathā.

13 = Mt. 44.61; P.1 I. 13.44b, 45a; P.2 V. 13.45b, 46a. 1) Mt. atha Kaṅ-
 kasya; P.1P.2 Sarakāntasya. 2) Mt.T. Śaśiṃ; V. Śami-; P.1 Śyā-
 maṃ; P.2 Samī-; V. Śyāmā-.
 14 = Mt. 44.62; P.1 I. 13.45b, 46a; P.2 V. 13.46b, 47a. 1) P.1P.2 -rasyātmajo.
 2) P.1P.2 V. Vṛṣṭir; P.2T. Dhṛṣṇur. 3) P.1P.2 V. Vṛṣṭes; P.2T.
 Dhṛṣṇos. 4) P.1 -yāpi. 5) Mt. Taittiris; P.2T. Naimittis.
 15 = Mt. 44.63; P.1 I. 13.46b, 47a; P.2 V. 13.47b, 48a. 1) Mt. tanujaḥ sarpo;
 P.1 Bahuputras tu; P.2 susutas tasmād. 2) P.1P.2 Nariḥ. 3) P.1
 P.2 nāmānyac. 4) Mt.T. Nandanodara-.
 16a = Mt. 44.64a; P.1 I. 13.47b; P.2 V. 13.48b. 1) Mt. tasmin pravitate
 jajñe abhi-.
 | 16b = P.1 I. 13.48a; P.2 V. 13.49a.
 16b(c) = Mt. 44.64b; P.1 I. 13.48b; P.2 V. 13.49b. 1) P.1 -jubāva.

tasya madhye 'tirātrasya¹⁾ sabhāmadhyāt samutthitah |
 atas²⁾ tu vidvān dhar³⁾majño yajvā⁴⁾ dātā⁵⁾ Punarvasuḥ. || 17 ||
 tasyasī putramithunaṃ babhūv-Ābhijitah¹⁾ kila: |
 Āhukāś c-Āhukī caiva khyātau²⁾ matimatām varau³⁾. || 18 ||
 imāś cōdāharanty atra ślokān:prati tam Āhukam¹⁾ |
 sopāsaṅgānukarṣānām sadhvajanām²⁾ varūthinām || 19 ||
 rathānām meghaghosānām sahasrāṇi daśaiva tu. |
 nāsatyavādī nāteja nāyajvā¹⁾ nāsahasradah²⁾ || 20 ||
 nāsucir nāpy avidvān hi, | nāsucir nāpy avidvāmsō
 yo Bhoješv abhyajāyata. | na Bhojād adhiko 'bhavat. |
 Āhukasya bhṛtim prāptā, | Āhukāntam anuprāptā¹⁾,
 ity etad vai tad ucyate! || 21 || | ity eṣo²⁾ 'nvaya ucyate. || 21 ||
 Āhukāś cāpy Avantīṣu svasāram c-Āhukīm dadau. |
 Āhukat Kāśya¹⁾duhitā dvau putrau²⁾ samasūyata: || 22 ||
 Devakam¹⁾ c-Ōgrasenam²⁾ ca devagarbhasamāv ubhau. |
 Devakasya sutā vīrā³⁾ jajñire tridaśopamāḥ: || 23 ||
 Devavān Upadevaś ca Su¹⁾devo Devarakṣitah. |
 teṣām svasārah saptāsan²⁾, Vasudevāya tā dadau: || 24 ||
 Devakī Śrutadevī ca | Devakī Śrutadevā ca
 Mitradevī Yaśodharā | Yaśodā ca Śrutīśravā |
 Śrīdevī Satyadevī ca | Śrīdevā c-Ōpadevā ca
 Sutāpī¹⁾ cēti saptamī. || 25 || | Surūpā¹⁾ cēti saptamī. || 25 ||

17 = Mt. 44.65; P.1 I. 13.49; P.2 V. 13.50. 1) P.1P.2 vicarataḥ. 2) P.1P.2 andhas. 3) Mt. kar-. 4) P.1P.2 yajña-. 5) P.2 -dānāt.

18 = Mt. 44.66; P.1 I. 13.50; P.2 V. 13.51. 1) Mt. -cāvijitam; P.1P.2 vasos c-Ārijitah. 2) Mt.T. tam; P.1P.2 -tā. 3) Mt.T. -ram; P.1 P.2 -ra.

19 = Mt. 44.67; P.1 I. 13.51; P.2 V. 13.52, 53^a. 1) P.1P.2 -kāms cātirasāt-makān. 2) P.1P.2 tanutrānām.

20 = Mt. 44.68; P.1 I. 13.52; P.2 V. 13.53^b, 54^a. 1) P.1 -vādino Bhojā nāyajñā; P.2 nāyajño. 2) P.1 -dāḥ.

21 = Mt. 44.69.

21 = P.1 I. 13.53; P.2 V. 13.54^b, 55.

1) P.1 -ta. 2) P.2T. ete.

22 = Mt. 44.70; P.1 I. 13.54; P.2 V. 13.56. 1) P.1P.2 -kasyaiva. 2) P.1P.2 putrau dvau.

23 = Mt. 44.71; P.1 I. 13.55; P.2 V. 13.57. 1) P.1P.2 -kaś. 2) Mt.T. -naś. 3) P.1 -tāś caiva.

24 = Mt. 44.72; P.1 I. 13.56; P.2 V. 13.58. 1) P.2 V. Sam-. 2) P.1P.2 -taiva.

25 = A. 275.31^b, 32^a; Mt. 44.73.

25 = P.1 I. 13.57; P.2 V. 13.59.

1) A. -rāpī.

1) P.2T. Surāpī.

nav-Ōgrasenasya sutāḥ, Kamsas teṣāṃ tu¹⁾ pūrvajah |
 Nyagrodhas ca²⁾ Sunāmā ca Kaṅkaḥ Śaṅkuḥ Subhūṣaṇaḥ³⁾ || 26 ||
 Ajabhū¹⁾ Rāṣṭrapālās ca Yuddha²⁾muṣṭiḥ Sumuṣṭikaḥ³⁾. |
 teṣāṃ svasāraḥ pañcāsan: Kamsā Kamsavati tathā || 27 ||
 Sutanū¹⁾ Rāṣṭrapāli ca Kaṅkā cēti varāṅganāḥ. |
 Ugrasenah sahāpatyo vyākhyātaḥ Kukurodbhavaḥ. || 28 ||
 Bhajamānasya putro 'tha¹⁾ rathimukhyo Vidūrathah, |
 Rājādhidevaḥ sūras ca Vidūrathasuto 'bhavat. || 29 ||
 Rājādhidevasya sutau jajñāte vīra¹⁾saṃma²⁾tau |
 nīyamavratapradhānau³⁾ Śoṇāśvaḥ Śvetavāhanah. || 30 ||
 Śoṇāśvasya sutāḥ pañca sūrā raṇaviśārādāḥ: |
 Śami ca Gadaś¹⁾armā ca Nikuntaḥ²⁾ Śatrujic³⁾ Chucih⁴⁾. || 31 ||
 Śami¹⁾putraḥ Pratikṣatraḥ, Pratikṣatrasya cātmajaḥ |
 Pratikṣatra²⁾suto Bhojo, Hṛdī²⁾kas tasya cātmajaḥ. || 32 ||
 Hṛdī¹⁾kasyābhavan putrā daśa bhīmaparākramāḥ: |
 Kṛtavarmāgrajas teṣāṃ Śatadhanvā ca madhyamaḥ²⁾, || 33 ||
 Devārhas caiva Nābhas¹⁾ ca Bhīṣaṇas ca mahābalaḥ |
 Ajātas c-Āvi²⁾jātas ca Kanīyaka³⁾-Karambhakau⁴⁾. || 34 ||
 Devārhasya suto vidvāñ jajñe Kambalabarhiṣaḥ, |
 Asamaujāḥ¹⁾ su²⁾tas tasya Samaujās ca sutāv ubhau³⁾. || 35 ||
 | ajātaputrasya sutau
 | prajāyete Samaujasau |

26 = Mt. 44.74; P.1 I. 13.58; P.2 V. 13.60. 1) P.1 ca. 2) P.1 tu. 3) Mt. -kuś ca Bhūyasaḥ; P.1P.2 Subhūś ca yaḥ.

27 = Mt. 44.75; P.1 I. 13.59; P.2 V. 13.61. 1) P.1P.2 anyas tu. 2) P.1P.2 Baddha-. 3) Mt. -dah; P.1 Samuṣṭikaḥ.

28 = Mt. 44.76; P.1 I. 13.60; P.2 V. 13.62. 1) Mt.T. -tantū; P.1P.2 Surabhī.

29 = Mt. 44.77; P.1 I. 13.61; P.2 V. 13.63. 1) P.1P.2 'bhūd.

30 = Mt. 44.78; P.1 I. 13.62; P.2 V. 13.64. 1) Mt.T. deva-. 2) Mt. -mi-. 3) P.1P.2 kṣatravrate 'tiniratau.

31 = Mt. 44.79; P.1 I. 13.63; P.2 V. 13.65. 1) Mt.T. Devaś-; P.1P.2 V. Rājāś-; P.2T. Gadac-. 2) P.1P.2 Nimūrtaḥ. 3) P.2T. Cakra-. 4) Mt. Śakraśatrujit.

32 = Mt. 44.80; P.1 I. 13.64^{ab}; P.2 V. 13.66. 1) P.1P.2 Śami-. 2) Mt. -kṣetraḥ. 3) P.2 -di-.

33 = Mt. 44.81; P.1 I. 13.64^c, 65^a; P.2 V. 13.67. 1) P.2 -di-. 2) P.1P.2 sat-tamaḥ.

34 = Mt. 44.82; P.1 I. 13.65^b, 66^a; P.2 V. 13.68. 1) P.1P.2 ca Subhānuś. 2) Mt.T. -to Vana-; P.1P.2 ca Vi-. 3) P.1 Karakaś ca; P.2 Kārakaś ca. 4) P.1P.2 V. Karamdhamah; P.2T. -kaḥ.

35 = Mt. 44.83; P.1 I. 13.66^b, 67^a; P.2 V. 13.69. 1) Mt. Asāmañjah. 2) P.1 P.2 -jās ta-. 3) Mt.T. tamojātasya cātmajaḥ; V. Samojās tasya tāv ubhau.

ajātaputrā vikrāntās | Samauja¹putrā vikhyā²tās
 trayah paramakirtayah: | trayah paramadharmikah: |
 Sudamṣṭras¹) ca Sunābhās²) ca Kṛṣṇa ity Andhakā matah³). || 36 ||
 Andhakānām imaṃ vaṃśam yah¹) kirtayati²) nityasah, |
 ātmano vipulam vaṃśam prajāvān āpnute narah³). || 37 ||

Aikṣvāki suṣuve putram¹) Śūram²) vai Deva³mīdhuṣam. |
 Mīdhuṣaj⁴) jājnīer Śūrād⁵) Bhojāyām puruṣā⁶) daśa: || 38 ||
 Vasudevo mahābāhuḥ pūrvam Ānakadundubhiḥ, |
 Devabhāgas¹) tato²) jajñe, tato³) Devaśravāḥ punaḥ || 39 ||
 Anādhṛṣṭiḥ¹) Śīnīś²) caiva Nandaś³) caiva sa-Srñjayah⁴) |
 Śyāmah Śamīkah⁵) Saṃyūpah⁶); pañca cāsyā varāṅganāḥ: || 40 ||
 Śrutakīrtiḥ Prthā caiva Śruta¹devī Śrutaśravāḥ |
 Rājādhivevī ca tathā pañcāitā vīramātarah. || 41 ||
 Kṛtasya tu Śruta¹devī | Vrddhasya Śrutadevī tu
 Sugrīvaṃ suṣuve sutam, | Kārūṣaṃ suṣuve nṛpam, |
 Kaikeyyā¹) Śrutakīrtiyā²) tu jajñe Saṃtardano³) nṛpah. || 42 ||
 Śrutaśravasi Caidyasya Sunithah samapadyata, |
 bahuśo dharmacārī sa | Rājādhivevyāḥ saṃbhūto
 sambabhūvārimardanaḥ. || 43 || dharmād bhayavivarjitah¹). || 43 ||

36^a = Mt. 44.84^a.

36^bc = P.1 I. 13.67^b, 68^a; P.2 V. 13.70.

1) P.2 -jah-. 2) P.2 vikrān-.

36^b(c) = Mt. 44.84^b; P.1 I. 13.68^b; P.2 V. 13.71^a. 1) P.1P.2 V. -damśās;
 P.2T. -drśās. 2) P.1P.2V. Suvaṃśās; P.2T. Surāṃśās. 3) P.1P.2
 ity anunāmataḥ.

37 = Mt. 44.85; P.1 I. 13.69; P.1 V. 13.71^b, 72^a. 1) P.2 ye. 2) P.2 -yanti.
 3) P.1 -jām āpnoty ayaṃ tataḥ; P.2 -jām āpnuvate tataḥ.

38 = Mt. 46.1; P.1 I. 13.107^b, 108^a; P.2 V. 13.108^b, 109^a. 1) Mt. Śūram.
 2) Mt. khyātam. 3) Mt.T.P.1P.2 Adbhuta-. 4) Mt. Pauruṣaj; P.1
 -ṣā. 5) P.1 -rā. 6) Mt. putrakā.

39 = Mt. 46.2; P.1 I. 13.108^b, 109^a; P.2 V. 13.109^b, 110^a. 1) Mt. -mārgas.
 2) P.1P.2 tathā. 3) P.1 tathā.

40 = Mt. 46.3; P.1 I. 13.109^b, 110^a; P.2 V. 13.110^b, 111^a. 1) P.1 -tīm.
 2) P.1P.2 Kuniś. 3) P.1P.2 -diś. 4) P.1 sakṛdyāśāḥ; P.2 -śāḥ.
 5) P.2 Saṃīdhuḥ. 6) P.1P.2 V. Saptākhyah; P.2T. Śamsasyuḥ.

41 = Mt. 46.4; P.1 I. 13.110^b, 111^a; P.2 V. 13.111^b, 112^a. 1) Mt.T. -tā.

42^a = Mt. 46.5^a. 1) Mt.T. -tā. | 42^a = P.1 13.111^b; P.2 V. 13.112^b.

42^b = Mt. 46.5^b; P.1 I. 13.112^a; P.2 V. 13.113^a. 1) P.1P.2 -yāc. 2) P.1P.2
 -tes. 3) Mt. so 'nuvratō; P.2T. Saṃdhavako.

43^a = Mt. 46.6^a; P.1 I. 13.112^b; P.2 V. 13.113^b.

43^b = Mt. 46.6^b.

43^b = P.1 I. 13.113^a; P.2 V. 13.114^a.

1) P.2T. -mabhāryābhīmaditā;
 V. -yā visarjitah.

*atha*¹⁾ sakhyena vṛddhe²⁾ 'sau Kuntibhoje *Prthām*³⁾ dadau, |
evam Kuntī samakhyātā⁴⁾ Vasudevasvasā *Prthā*. || 44 ||

Vasudevena sā dattā | Kuntibhojo 'dadāt tām tu
Pāṇḍor bhāryā hy aninditā, | Pāṇḍor bhāryām aninditam. |

Pāṇḍor arthena sā¹⁾ *jajñe*²⁾ devaputrān mahārathān: || 45 ||

Dharmād Yudhiṣṭhiro jajñe, Vātāj¹⁾ jajñe²⁾ *Vṛkodarah* |

Indrād Dhanamjayaś caiva Śakratulyaparākramah. || 46 ||

| yo 'sau tripuruṣāj jātas tribhir aṃśair mahārathāḥ |
devakāryakaraś caiva sarva-Dānava-sūdanah || 46¹ ||
avadhyaś¹⁾ cāpi Śakrasya Dānavā yena ghātitaḥ, |
sthāpitaḥ sa tu²⁾ Śakreṇa labdhavarcās triviṣṭape || 46² ||

Mādravatyām tu janitāv *Āśvināv*¹⁾, iti *nah śrutam*²⁾, |

Nakulaḥ Sahadevaś ca rūpasattvaguṇānvitau. || 47: ||

Rohiṇī Pauravī nāma bhāryā c-Ā¹⁾nakadundubheḥ |

lebhe jye²⁾ṣṭham sutam Rāmaṃ Sāraṇam ca *raṇapriyam*³⁾ |

Durdamaṃ⁴⁾ Damaṇam *Subhrum*⁵⁾ Piṇḍāraka-Mahāhanū⁶⁾. || 48 ||

| Citrākṣyau dve kumāryau tu Rohiṇyām jajñire tadā. |
Devakyām jajñire Śaureḥ Suṣeṇaḥ Kirtimān api || 48¹ ||
Udāsi Bhadrāsenaś ca Rṣivāsas tathaiva ca |
ṣaṣṭho Bhadravidehaś ca, Kaṃsaḥ sarvān aghātayat. || 48² ||

prathamā yā amāvāsyā

vārsiki tu bhaviṣyati, |

| *atha* Māyā tv amāvāsyā

| Devaki yā bhaviṣyati, |

tasyām jajñe mahābāhuḥ pūrvam *Kṛṣṇaḥ*¹⁾ prajāpatih. || 49 ||

44 = Mt. 46.7; P.1 I. 13.118^b, 114^a; P.2 V. 13.114^b, 115^a. 1) P.1P.2T. *Śūrah*;
P.2V. *atra*. 2) P.1P.2 *baddho*. 3) Mt. *sutām*. 4) P.2 -yā *ca*.

45^a = Mt. 46.3a.

| 45^a = P.1 I. 13.114^b; P.2 V. 13.115^b.

45^b = Mt. 46.3b; P.1 I. 13.115^a; P.1 V. 13.116^a. 1) P.1 -*ḍvarthe* 'sūta'; P.2
-the 'sūta'. 2) P.1P.2 *devī*.

46 = Mt. 46.9; P. I 13.115^b, 116^a; P.2 V. 13.116^b, 117^a. 1) Mt.T. *Vāyor*.
2) P.2 *jāto*.

| 46¹ = P.1 I. 13.116^b, 117^a; P.2 V. 13.117^b, 118^a.

| 46² = P.1 I. 13.117^b, 118^a; P.2 V. 13.118^b, 119^a. 1) P.2 -yāś. 2) P.2
-to yaḥ *sa*.

47 = Mt. 46.10; P.1 I. 13.119^b, 119^a; P.2 V. 13.122^b, 123^a. 1) Mt. *Āśvibhyām*;
P.1P.2 *Āś*. 2) Mt.T. *śuśrūma*.

48 = Mt. 46.11, 12^a; P.1 I. 13.119^b, 120; P.2 V. 13.123^b, 124. 1) Mt. -yā *hy*.
2) P.1 *ce*-. 3) Mt. *sutam priyam*. 4) P.1P.2 -*dharam*. 5) P.1P.2
caiva. 6) P.1P.2 -*num*.

| 48¹ = Mt. 46.12^b, 13^a.

| 48² = Mt. 46.13^bc.

49^a = Mt. 46.14^a.

| 49^a = P.1 I. 13.121^a; P.2 V. 13.125^a.

49^b = Mt. 46.14^b; P.1 I. 13.121^b; P.2 V. 13.125^b. 1) P.1P.2 *tu sa*.

anujāta¹ bhavat Kṛṣṇā²) Subhadrā bhadrabhāṣiṇī. || 50 ||

Devakyām tu mahātejā jajñe Śūri mahāyasaḥ, |

Sahadevas tu Tāmṛāyām jajñe Śauriḥ kulodvahaḥ. || 50₁ ||

Upāsāṅgadharaṃ lebbe tanayaṃ Devarakṣitā |

ekām kanyām ca subhagām, Kamsas tām apy aghātayat. || 50₂ ||

Vijayo¹) Rocamānaś ca²) Vardhamānaś³) ca⁴) Devalaḥ⁵): |

ete sarve mahātmāno hy U⁶padevyām prajajñire. | 51 |

Agāvahaṃ¹) mahātmānaṃ²) Vṛka³devī vya⁴jāyata, |

Vṛka³devyām svayaṃ jajñe Man⁶dako nāma nāmataḥ. 52 ||

saptamaṃ Devakī putraṃ¹ Madanaṃ¹) suśuve sutam²) |

Gaveṣaṇaṃ mahābhāgaṃ saṃgrāmeśv aparājitam. || 53 ||

Śraddhādevyā¹) vihāre tu vane hi vicaran²) purā |

Vaiśyāyām adadhāc³) Chauriḥ putraṃ Kauśikam agrajam. || 54 ||

Sutanū Vana¹rājī ca²) Śaurer astam³) parigraha⁴), |

Puṇḍraś⁵) ca Kapilaś⁶) caiva Vasudevātma⁷jau⁷) balau⁸). || 55 ||

Jarā nāma¹) Niṣādo²) 'bhūt prathamah sa dhanurdharaḥ, |

Saubhadraś ca³) Bhavaś caiva mahāsattvau babhūvatuḥ. || 56 ||

Devabhāgasutaś cāpi nāmnāsāv Uddhavaḥ¹) smṛtaḥ, |

paṇḍitaṃ prathamam prāhur³) Devaśravasam uttamam³). || 57 ||

Aikṣvāky alabhatāpatyam¹) Anādhrṣṭer²) yaśasvini |

50 = Mt. 46.15^a; P.1 I. 13.122^a; P.2 V. 13.126^a. 1) Mt. tv a-; P.1P.2 -to¹.

2) P.2 -ṇaḥ.

50₁ = Mt. 46.15^b, 16^a.

50₂ = Mt. 46.16^bc.

51 = Mt. 46.17; P.1 I. 13.122^b, 123^a; P.2 V. 13.126^b, 127^a. 1) Mt. -yaṃ.

2) Mt. -naṃ ca; P.1P.2 -nas tu. 3) Mt. -naṃ. 4) Mt. tu. 5) Mt. P.2 -lam. 6) P.1P.2 -na U-.

52 = Mt. 46.18; P.1 I. 13.123^b, 124^a; P.2 V. 13.127^b, 128^a. 1) Mt. Avagāho.

2) Mt. -mā ca. 3) P.1 Bṛhad-. 4) Mt.P.2 -vyām a-. 5) Mt. Nan-

53 = Mt. 46.19; P.1 I. 13.124^b, 125^a; P.2 V. 13.128^b, 129^a. 1) P.1P.2 Reman-

taṃ. 2) Mt.P.2 nṛpa.

54 = Mt. 46.20; P.1 I. 13.125^b, 126^a; P.2 V. 13.129, 130^a. 1) P.1P.2V. Śruta-

devyā; P.2T. -vyām. 2) P.1P.2 -ne vicaratā. 3) P.1P.2 samadhāc.

55 = Mt. 46.21; P.1 I. 13.126^b, 127^a; P.2 V. 13.130^b, 131^a. 1) Mt. Ratha-;

P.1P.2 Śrutamaḥarā tu(-tha). 2) P.1P.2 rājñi tu. 3) P.1P.2 Saura-

gandha-. 4) P.1P.2 -haḥ. 5) P.1P.2 putraṃ. 6) P.1P.2 -lam.

7) P.1P.2 -jo. 8) P.1P.2 -lī.

56 = Mt. 46.22; P.1 I. 13.127^b, 128^a; P.2 V. 13.131^b, 132^a. 1) P.1P.2V. janā-

nām ca; P.2T. -nām A-. 2) P.1 Viśādo; P.2 Abhiśāngo. 3) P.1 P.2 c-Ā-

57 = Mt. 46.23; P.1 I. 13.128^b, 129^a; P.2 V. 13.132^b, 133^a. 1) P.1P.2 prastāvah

sa Budhaḥ. 2) P.1P.2 Bāhu-. 3) Mt.T.P.2V. -samudbhavam.

58 = Mt. 46.24; P.1 I. 13.129^b, 130^a; P.2 V. 13.133^b, 134^a. 1) P.1 Ikṣvākukulato

yaśya; P.2 jajña Ikṣvākukulato. 2) P.1P.2 V. manasvinyā. 3) Mt.

nivṛttasatruṃ³⁾ Śatrughnaṃ⁴⁾, Śrāddhas⁵⁾ tasmād ajāyata. || 58 ||
 Gaṇḍū'sāyānapatyāya²⁾ Kṛṣṇas tuṣṭaḥ³⁾ su⁴⁾taṃ dadau |
 Su⁵⁾candraṃ tu mahābhāgaṃ vīryavantam mahābalaṃ. || 59 ||
 | Jāmbavatyaḥ sutāv etau dvau ca satkṛtalakṣaṇau |
 | Cārudeṣṇas ca Sāmbas ca vīryavantau mahābalau. || 59₁ ||
 Ranti¹⁾pālas ca Rantiś²⁾ ca Nandanasya sutāv ubhau. |
 Śa³⁾mikaputrās catvāro vikrāntāḥ sumahābalāḥ: || 60 ||
 Vira¹⁾jaś ca Dhanuś caiva Śyāmaś ca Sṛñjayas tathā²⁾. |
 anapatyo 'bhavac Chyāmaḥ³⁾, Śamīkas tu⁴⁾ vanam yayau⁵⁾ |
 jugupsa⁶⁾māno Bhojatvaṃ rājarsitvam avāptavān. || 61 ||
 Kṛṣṇasya janmābhuyodayaṃ yaḥ kīrtayati nityaśaḥ |
 śṛṇoti vā naro¹⁾ nityaṃ, sarvapāpaiḥ pramucyate. || 62 ||

nidhūtasattvaṃ; [P.1.P.2 nivṛttasatruḥ. 4) P.1.P.2 -ghnaḥ. 5) P.1
 -dba; P.2 śuddhāt.

59 = Mt. 46.25; P.1 I. 13.130^b, 131^a; P.2 V. 13.134^b, 135^a. 1) Mt. Karū-

2) P.1.P.2 -ṣāyām apatyāni. 3) P.2 tuṣṭaḥ Kṛṣṇaḥ. 4) P.1.P.2 śa-

5) P.1 Sa-

| 59₁ = Mt. 46.26.

60 = Mt. 46.27^{ab}; P.1 I. 13.131^b, 132^a; P.2 V. 13.135^b, 136^a. 1) Mt. Tanti-;
 P.2 Rati-. 2) Mt. Tantiś; P.2T. Rakṣiś. 3) P.2 Sa-

61 = Mt. 46.27^c, 28; P.1 I. 13.132^b, 133; P.2 V. 13.136^b, 137. 1) Mt. -rā-

2) P.1.P.2 Vyomas tasya sa-Sṛñjayaḥ. 3) P.1.P.2 Vyomaḥ. 4) P.1
 P.2 Sṛñjayasya. 5) P.1.P.2 Dhanamjayaḥ. 6) P.1.P.2 yo jāya-

62 = Mt. 46.29; P.1 I. 13.134; P.2 V. 13.138. 1) Mt. T. mānavo.

5. Kapitel.

A.

(Bd. II. 71.196^a—265; Mt. 47.1—29; P.1 I. 13.135—167; P.2 V. 139—170;
Vā. 96.192—253; cfr. A. 276.1—8; L. 69.43—94; Vi. IV. 15.1—26.

Atha devo²⁾ mahādevaḥ³⁾ pūrvam Kṛṣṇaḥ prajāpatiḥ |
vihārārthaṃ sa deveśo¹⁾ | vihārārthaṃ manuṣyeṣu
mānuṣeṣv *apy* ajāyata³⁾. || 1 || | jājñe Nārāyaṇaḥ prabhuh. || 1 ||
Devakyāṃ Vasudevena¹⁾ tapasā puṣkarekṣaṇaḥ |
caturbāhus tu samjājñe²⁾ divyarūpaḥ³⁾ śrīyānviṭaḥ⁴⁾. || 2 ||

prakāśo¹⁾ bhagavān yogī Kṛṣṇo mānuṣatāṃ gataḥ²⁾ |
avyakto vyaktaliṅgaś ca³⁾ sa eva bhagavān prabhuh, || 2₁ ||
Nārāyaṇo, yataś cakre vyayam¹⁾ caivavyayam²⁾ hi yat³⁾, |
devo Nārāyaṇo bhūtvā Harir āsit sanātanaḥ. || 2₂ ||
yo 'mbujāc¹⁾ cādipurusaṃ purā cakre prajāpatim |
Aditer api putratvam etya Yādavanandanaḥ || 2₃ ||
devo Viṣṇur iti khyātaḥ Śakrād avaraḥo 'bhavat, |
prasādāyan yaṃ ca vibhuṃ hy Adityāḥ putrakāraṇe¹⁾ || 2₄ ||
vadhārthaṃ surasātrūpāṃ Daitya-Dānava-rakṣasām |
Yayātivamśajasyātha Vasudevasya dhimataḥ |
kulam puṇyam yato janma¹⁾ bheje Nārāyaṇaḥ prabhuh. || 2₅ ||

1^a = Bd. II. 71.196^a; Mt. 47.1^a; P.2 13.135^a; P.2 V. 13.139^a; Vā. 96.192^a.

1) Bd.Vā. devadevo. 2) Bd.Vā. mahātejāḥ.

1^b = Mt. 47.1^b; P.1 I. 13.135^b; P.2 V. 13.139^b; Vā. 96.192^b.
13.139^b. 1) P.1 devo 'sau.

2) Mt. iha jāyate.

2 = Bd. II. 71.197; Mt. 47.2; P.1 I. 13.136; P.2 V. 13.140; Vā. 96.193.

1) Mt. Vasudevasya. 2) Mt. tadā jāto; P.1P.2 -jāto. 3) Bd. -rūpa-;
Mt.P.1P.2 -rūpo. 4) Mt. jvalaṅ śrīyā; P.1 janāśrayaḥ; P.2 jana-
priyaḥ.

2₁ = Bd. II. 71.198; Vā. 96.194. 1) Bd. -kāśyo. 2) Vā. mā-
nuṣam āgataḥ. 3) Vā. -liṅgasthaḥ.

2₂ = Bd. II. 71.199; Vā. 96.195. 1) Vā. prabhavam. 2) Vā.T.
cāvyaḥ, V. cāvyaḥ. 3) Vā.T. saḥ.

2₃ = Bd. II. 71.200; Vā. 96.196^{ab}. 1) Vā. yo 'srjac.

2₄ = Bd. II. 71.201; Vā. 96.196^c, 197^a. 1) Vā. prasādajam yasya
vibhor Adityāḥ putrakāraṇam.

2₅ = Bd. II. 71.202, 203^a; Vā. 96.197^b, 198. 1) Vā. yataḥ karma.

sāgarāḥ samakampanta, celuś ca dharaṇīdharāḥ, |
 jājvaluś ca¹gnihotrāṇi jāyamāne Janārdane. || 26 ||
 śivāś ca pravavur vātāḥ, praśāntam abhavad rajaḥ, |
 jyotiṃsy abhyadhikaṃ rejur jāyamāne Janārdane. || 27 ||
 Abhijñ nāma nakṣatram, Jayanti nāma śarvari |
 muhurto Vijayo nāma, yatra jāto Janārdanaḥ. || 28 ||
 avyaktaḥ śāśvataḥ Kṛṣṇo Harir Nārāyaṇaḥ prabhuḥ |
 jājñe tathaiva¹) bhagavān māyayā²) mohayan prajāḥ. || 29 ||
 ākāśāt puṣpavṛṣṭiṃ¹) ca vavarṣa Tridaśeśvaraḥ, |
 gīrbhir maṅgalayuktābhīḥ stuvanto Madhusūdanam || 210 ||
 maharṣayaḥ sa-gandharvā upatasthuḥ sahasraśaḥ. |
 Vasudevas tu taṃ rātrau jātaṃ putram adhokṣajam || 211 ||
 śrīvatsalakṣaṇaṃ devaṃ¹) dr̥ṣṭvā²) divyaiś³) ca lakṣaṇaiḥ⁴) |
 uvāca Vasudevas taṃ⁵): rūpaṃ saṃhara vai prabho! || 3 ||
 bhīto 'haṃ Kāmsatas tāta¹), tatas tv²) evaṃ³) bravīmy ahaṃ⁴), |
 mama putrā hatās tena jyeṣṭhās⁵) te⁶) 'dbhutadarśanāḥ⁷). || 4 ||
 Vasudevavacaḥ śrutvā rūpaṃ saṃhrtavan¹) prabhuḥ²). |
 anujñātaḥ³) pītā⁴) tv enaṃ⁵) Nandagopagr̥he⁶) 'nayat⁷). || 5 ||
 Ugrasenamate¹) tiṣṭhan²) Yaśodāyai tadā dādu. || 51 ||
 tulyakālam tu garbhīnyau Yaśodā Devaki tathā; |
 Yaśodā Nandagopasya patnī sā Nandagopateḥ. || 52 ||

26 = Bđ. II. 71.203^b, 204^a; Vā. 96.199. 1) Bđ. tv_a-

27 = Bđ. II. 71.204^b, 205^a; Vā. 96.200.

28 = Bđ. II. 71.205^b, 206^a; Vā. 96.201.

29 = Bđ. II. 71.206^b, 207^a; Vā. 96.202. 1) Vā. jāyate smaiva.
 2) Vā. nayanair.

210 = Bđ. II. 71.207^b, 208^a; Vā. 96.203^a^b. 1) Vā. -vr̥ṣṭiś.

211 = Bđ. II. 71.208^b, 209^a; Vā. 96.203^c, 204^a.

3 = Bđ. II. 71.209^b, 210^a; Mt. 47.3; P.1 I. 13.137; P.2 V. 13.141; Vā. 96.204^b^c.

1) Bđ.Vā. dr̥ṣṭvā. 2) Bđ. h̥rdi; Vā. divi. 3) P.1P.2 devaiḥ.

4) Bđ. svalakṣ-; P.1P.2 salakṣaṇam; Vā. -yaiḥ sulakṣaṇaiḥ.

5) Vā.T. -devaḥ svam.

4 = Bđ. II. 71.210^b, 211^a; Mt. 47.4; P.1 I. 13.138; P.2 V. 13.142; Vā. 96.205.

1) Mt.P.1 deva Kāmsasya; P.3 Kāmsadevasya. 2) Bđ. tasmād;

Vā. etad. 3) Mt.P.1P.2 etad; Vā. -tad eva. 4) Mt.P.1P.2 bravīmi-

te. 5) P.1P.2 śreṣṭhāḥ. 6) P.1P.2 ṣaḍ. 7) Mt.P.1P.2 V. bhīmavi-

kramāḥ; P.T. P.2T. bhīmadarśanāḥ.

5 = Bđ. II. 71.211^b, 212^a; Mt. 47.5; P.1 I. 13.139; P.2 V. 13.143; Vā. 96.206^a^b.

1) Mt. saṃharate; P.1P.2 saṃharad. 2) Mt. 'cyutaḥ; P.1P.2 Acyu-

taḥ. 3) Mt.P.1P.2 anujñāpya. 4) Mt. tataḥ; P.1P.2 tu taṃ.

5) Mt. Śaurim; P.1P.2 Śaurir. 6) Bđ.P.2Vā. -gr̥haṃ. 7) Bđ.P.2

nayat; Vā. gataḥ; V. nayan.

51 = Bđ. II. 71.212^b, Vā. 96.206^c. 1) Bđ. -senagr̥he. 2) Bđ.
 'tiṣṭhad.

52 = Bđ. II. 71.213; Vā. 96.207.

yām eva rajanīm Kṛṣṇo jajñe Vṛṣṇikule¹⁾ prabhuḥ, |
 tām eva rajanīm kanyā²⁾ Yaśodāyām³⁾ vyajāyata. || 53 ||
 tam jātam rakṣamānas tu Vasudevo mahāyasaḥ |
 prādāt putram Yaśodāyai, kanyām tu jagṛhe svayam. || 51 ||
 dattvainam¹⁾ Nandagopasya²⁾ rakṣyatām³⁾ iti cābravit, |
 sutas⁴⁾ te⁵⁾ sarvakalyāṇam⁶⁾ Yādavānām bhaviṣyati, || 6 ||
 ayam tu garbho Devakyā
 yāvat Kamsam hanisyati, |
 tāvat pṛthivyām bhavitā
 kṣe¹⁾mo bhāravahaḥ param. || 7 ||
 ye tu¹⁾ duṣṭās ca²⁾ rājānas,
 tāms tu sarvān hanisyati. |
 Kauravānām rāṇe bhūte
 sarvakṣatrasamāgame || 71 ||
 sārathyam Arjunasyaiṣa¹⁾
 svayam devaḥ kariṣyati. |
 niḥkṣatriyām dharām kṛtvā
 bhokṣyate śeṣatām gatām |
 sarvaṃ Yadukulam caiva
 devalokaṃ nayiṣyati. || 72 ||

tavaiṣā hi yathā kanyā, tathā mama na saṃśayaḥ¹⁾, |
 na hanūimām mahābāho, vrajatv eṣā yathāruci. || 73 ||

ayam sa¹⁾ garbho Devakyā²⁾,
 yo naḥ³⁾ kleśān⁴⁾ hariṣyati⁵⁾. || 7 ||

Ugrasenātmajayātha¹⁾
 kanyām²⁾ Ānakadundubhiḥ |
 nivedayāmāsa tadā:
 kanyēti śubhalakṣaṇā³⁾! || 71 ||
 svasus tu¹⁾ tanayam²⁾ Kamsa
 jātam³⁾ naivāvadhārayat. |
 atha tām api duṣṭātmā hy
 utsasarja mudānvitah: || 72 ||

53 = Bḍ. II. 71.214; Vā. 96.208. 1) Vā. -kula-. 2) Vā. kanyām.
 3) Vā. Yaśodāpi.

54 = Bḍ. II. 71. 215; Vā. 96.209.

6) = Bḍ. II. 71.216; L. 59.53^a, 55^b; Mt. 47.6^{ab}; P.1 I. 13.140; P.2 V. 13.144;
 Vā. 96.210^{ab}. 1) Bḍ. dattvēmam; P.1P.2 dattvā tam. 2) P.1P.2
 Nandagopāya. 3) Bḍ. rakṣēmam; L. rakṣatām; Vā. rakṣa mām.
 4) Mt.P.1P.2 atas; L. ato. 5) Mt.P.1P.2 tu; L. vai. 6) Bḍ.Vā.
 -kalyāṇo.

7 = P.1 I. 13.141; P.2V. 13.145.

1) P.2 -tākṣe-.

71 = P.1 I. 13.142; P.2 V. 13.146.

1) P.1 vai. 2) P.1 -ās tu.

72 = P.1 I. 13.143, 144^a; P.2 V. 13.147.

1) P.1 -syāyam.

7 = Bḍ. II. 71.217^a; L. 69.56^a; Mt.
 47.6^c; Vā. 96.210^c. 1) Mt.T. tu.
 2) Mt.T. Devakyām. 3) Bḍ.
 mama; Mt.T. jātaḥ; V. yas tu;
 Vā. asmat-. 4) Mt. Kamsam.
 5) Mt.Vā. hanisyati.

71 = Bḍ. II. 71.217^b, 218^a; L. 69.56^b, 57^a;
 Vā. 96.211. 1) Vā. -ātmaje tām
 ca; V. -ātmajāyām. 2) L. Kam-
 sāy-Ā-. 3) L. jātam kanyām
 sulakṣaṇām.

72 = Bḍ. II. 71.218^b, 219^a; Vā. 96.212.
 1) Vā. svasāyam. 2) Vā.T.
 -yam. 3) Vā.T. jātam.

73 = Bḍ. II. 71.219^{bc}; Vā. 96.(213^a). 1) Vā. hatā vai yā yadā
 kanyā japaty eṣa vṛthāmatih.

kanyā sā vavṛdhe tatra Vṛṣṇisadmani pūjitā, |
 putravat pālayāmāsa¹⁾ devī²⁾ devīm⁴⁾ mudā⁶⁾ tadā. || 74 ||
 tam⁴⁾ evam²⁾ vidhinōtpannam³⁾ āhuḥ Kṛṣṇam⁴⁾ prajāpatim, |
 Ekādaśā tu jajñe vai rakṣārtham Keśvasya ha. || 75 ||
 etām¹⁾ caikāgramanasah²⁾ pūjayiṣyanti Yādavaḥ : |
 devadevo divyavapuḥ Kṛṣṇaḥ samrakṣīto 'naya. || 76 ||

rṣaya ūcuḥ:

kimarthaṁ Vasudevasya Bhojaḥ Kaṁso narādhipaḥ |
 jaghāna putrān bālān vai, tan no vyākhyātum arhasi! || 77 ||
 sūta uvāca:

śṛṇudhvam vai, yathā Kaṁsaḥ putrān Ānakadundubheḥ |
 jātān jātāms tu tān¹⁾ sarvān niṣpipeṣa vṛthāmatih, || 78 ||
 bhayād yathā mahābāhor¹⁾ jātaḥ Kṛṣṇo vivāsitah, |
 yathā²⁾ ca goṣu Govindah samvṛddhaḥ puruṣottamaḥ. || 79 ||
 udvāhe¹⁾ kila Devakyā Vasudevasya dhimataḥ |
 sārathyam kṛtavān Kaṁso, yuvarājas tadābhavat. || 710 ||
 tato 'ntarikṣe vāg āsīd divyā bhūtasya¹⁾ kasyacit |
 Kaṁsam atyantamātreṇa²⁾ puṣkalā lokasākṣiṇī: || 711 ||
 yām etām vahase Kaṁsa rathena para'kāraṇāt, |
 tas²⁾yā yaḥ saptamo³⁾ garbhah, sa te mṛtyur bhaviṣyati! || 712 ||
 tām śrutvā vyathito vāṇīm tadā Kaṁso vṛthāmatih |
 niṣkṛṣya khadgaṁ tām kanyām hantukāmo 'bhavat tadā. || 713 ||
 tam uvāca mahābāhur Vasudevaḥ pratāpavān |
 Ugrasenātmajaṁ Kaṁsam sauhṛdāt praṇayena vā¹⁾: || 714 ||
 na striyaṁ kṣatriyo jātu hantum arhati¹⁾ kaścana, |
 upāyaḥ paridrṣṭo 'tra mayā Yādavanandana: || 715 ||

74 = Bḍ. II. 71.220; Vā. 96.213^b, 214^a. 1) Vā. paripālyāuto.

2) Vā. devā. 3) Vā. devān. 4) Vā. yathā, V. yadā.

75 = Bḍ. II. 71.221; Vā. 96.214^b, 215^a. 1) Vā. tām. 2) Vā.T. eva.

3) Vā. -pannam. 4) Vā. kanyām.

76 = Bḍ. II. 71.222; Vā. 96.215^{bc}. 1) Vā. tām. 2) Vā. vai sarve

sumanasah, V. caika sarvama-.

77 = Bḍ. II. 71.223; Vā. 96.216.

78 = Bḍ. II. 71.224; Vā. 96.217. 1) Vā. jātān jātān śīsūn.

79 = Bḍ. II. 71.225; Vā. 96.218. 1) Bḍ. -bāho; Vā. -bāhur; V.

-bāho. 2) Vā.T. tathā.

710 = Bḍ. II. 71.226; Vā. 96.219. 1) Vā. uktaṁ hi.

711 = Bḍ. II. 71.227; Vā. 96.220. 1) Bḍ. divyābhūd yasya.

2) Bḍ. Kaṁsasya nāmamātreṇa; Vā.T. Kaṁso yathā sadā bhītaḥ, V. Kaṁsam atyantagotreṇa, K. atyantagātreṇa, K. apy ambhagotreṇa.

712 = Bḍ. II. 71.228; Vā. 96.221. Cfr. L. 69.57^b, Vi.V. 1.s.

1) Bḍ. priya-. 2) Vā. as-. 3) Bḍ. yaś cāṣṭamo.

713 = Bḍ. II. 71.229; Vā. 96.222.

714 = Bḍ. II. 71.230; Vā. 96.223. 1) Vā. ca.

715 = Bḍ. II. 71.231; Vā. 96.224. 1) Bḍ. arhasi.

yo 'syāḥ sambhavate¹⁾ garbhaḥ *saptamaḥ*²⁾, pṛthivīpate, |
 tam ahaṃ te prayacchāmi, tatra kuryā yathākramam. || 716 ||
*na*¹⁾ tv idāniṃ yatheṣṭaṃ tvam²⁾ vartethā bhūridakṣiṇa, |
 sarvān *apy atha vā*³⁾ garbhān *pṛthān*⁴⁾ neṣyāmi te vaśam, || 717 ||
 evaṃ mithyā naraśreṣṭha vāg eṣā na bhaviṣyati. |
 evam ukto 'nūnītaḥ sa jagrāha *tanayāms*¹⁾ tadā; || 718 ||
 Vasudevaś ca tāṃ bhāryām avāpya mudito 'bhavat, |
 Kāmasva tv asyā¹⁾vadhīt putrān pāpakarmā vṛthāmatīḥ. || 719 ||
 ṛṣaya ūcuḥ:

ka eṣa Vasudevas tu¹⁾ Devakī ca²⁾ yaśasvinī |
 Nandagopaś ca³⁾ kas tv eṣa⁴⁾ Yaśodā ca⁵⁾ mahāvṛata⁶⁾, || 8 ||
 yo¹⁾ Viṣṇuṃ janayāmāsa²⁾, yaṃ³⁾ ca⁴⁾ tātēty⁵⁾ abhāṣata, |
 yā garbhaṃ janayāmāsa, yā cainaṃ⁶⁾ tv abhyavardhayat⁷⁾? || 9 ||
 sūta uvāca:

puruṣaḥ¹⁾ Kāśyapas tv āsīd²⁾, Aditis³⁾, *tat*⁴⁾priyā⁵⁾ *smṛtā*⁶⁾, |
 Kāśyapo Brahmaṇo 'mśas tu⁷⁾, Pṛthivyā⁸⁾ Aditis tathā, || 10 ||
 Nando Droṇaḥ samākhyāto, Yaśodā ca¹⁾ Dharābhavat. |
 atha kāmān mahābāhur Devakyāḥ samapūrayat²⁾, || 11 ||
 | ye¹⁾ tayā kāṅkṣitāḥ²⁾ *pūrvam*³⁾ ajātasya⁴⁾ mahātmanaḥ. |

716 = Bḍ. II. 71.232; Vā. 96.225. 1) Bḍ. samjāyate. 2) Bḍ. hy aṣṭamaḥ.

717 = Bḍ. II. 71.233; Vā. 96.226. 1) Vā. tvam. 2) Vā. yatheṣṭa-tvam. 3) Vā. asyās tu vai. 4) Vā. satyam; V. saptam.

718 = Bḍ. II. 71.234; Vā. 96.227. 1) Bḍ. vacanaṃ.

719 = Bḍ. II. 71.235; Vā. 96.228. 1) Bḍ. -sas tasyā-; Vā. -sas cāsyā-.

8 = Bḍ. II. 71.236; Mt. 47.7; P.1 I. 13.144^b, 145^a; P.2 V. 13.148; Vā. 96.229^{ab}.

1) Vā. -vaś ca. 2) P.1P.2 kā. 3) Bḍ.Vā. -pas tu. 4) P.1P.2 kaś caiv(ś)a. 5) P.1P.2 kā. 6) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ.

9 = Bḍ. II. 71.237; Mt. 47.8; P.1 I. 13.145^b, 146^a; P.2 V. 13.149; Vā. 96.229^c

= a1bII. 1) P.1P.2 yā. 2) P.1P.2 poṣitavati. 3) P.1P.2 yām. 4) P.1 sa. 5) P.1P.2 mātēty. 6) Bḍ. vainaṃ. 7) Bḍ.Vā. cābhya-; P.1P.2 samavardhayat.

10 = Bḍ. II. 71.238; Mt. 47.9; P.1 I. 13.146^b, 147^a; P.2 V. 13.150; Vā. 96.230^a = a.

1) Vā. puruṣaḥ. 2) P.2P.2 -paś cāsāv; Vā. -pasyāsan. 3) Vā. Ādityās. 4) Mt.P.2Vā. tu. 5) Vā. striyaḥ. 6) Bḍ.Vā. tathā. 7) Mt.P.2 Brahmaṇaḥ Kāśyapas tv amśaḥ; Bḍ. -śas ca. 8) Mt. P.2 pṛthivyās tv.

11 = Bḍ. II. 71.239; Mt. 47.10^a = b; P.1 I. 13.147^b, 148^a; P.2 V. 13.151; Vā. 96.230^b = b. 1) P.1P.2 Yaśodātha. 2) Bḍ. sampravardhayan; Vā. samavardhayat.

12^a = Mt. 47.10^b; P.1 I. 13.148^b; P.2 V. 13.152^a. 1) P.2 yat.

2) Mt. -tā; P.2 -taṃ. 3) Mt. nityam. 4) P.1 ajāt tasmān.

*acarat sa*¹⁾ *mahīm*²⁾ devaḥ praviṣṭo mānuṣīm tanum |
mohayan sarvabhūtāni yogātmā yogamāyayā³⁾. || 12 ||
naṣṭe dharme¹⁾ *tadā*²⁾ *jajñe*³⁾ Viṣṇur Vṛṣṇikule *prabhuḥ*⁴⁾ |
kartuṃ dharmavyavasthānam⁵⁾ asurāṇaṃ praṇāśanam. || 13 ||

Rukmiṇī Satyabhāmā ca Satyā Nāgnajitī tathā ¹⁾ Subhāmā ²⁾ ca tathā Śaibyā ³⁾ Gāndhārī Lakṣmaṇā tathā 14 Mitravindā ca Kāliṇdī devī Jāmbavatī tathā Suśīlā ¹⁾ ca tathā Mādri Kauśalyā ²⁾ Vijayā tathā ³⁾ , 15 evamādīni ¹⁾ devīnāṃ sahasrāṇi ca ²⁾ ṣoḍaśa. 16 caturdaśa tu ye proktā gaṇās tv ¹⁾ apsarasāṃ divi, vicintya ²⁾ devaiḥ Śakreṇa viśiṣṭās tv iha preṣitāḥ 16i patnyartham Vāsudevasya utpannā rājaveśmasu, etāḥ patnyo mahābhāgā Viṣvaksenasya viśrutāḥ. 16z	<i>Vaidarbhī</i> ¹⁾ Rukmiṇī kanyā Satyā Nagnajitas tadā Satrājiti ²⁾ Satyabhāmā Jāmbavaty api Rohiṇī 14 Śaibyā Sudevī Mādri ca Suśīlā nāma cāparā Kāliṇdī Mitravindā ca Lakṣmaṇā Jālavāsini, 15
Rukmiṇī janayāmāsa putrān raṇa ¹⁾ viśāradān: Cārudeṣṇaṃ raṇe śūraṃ Pradyumnaṃ ca mahābalaṃ 17	Pradyumnaś Cārudeṣṇaś ca Sudeṣṇaḥ ¹⁾ Śārabhas tathā Cārus ca Cārubhadraś ca Bhadracārus tathāparaḥ 17

12ab(bc) = Bḍ. II. 71.240, cfr. II. 73.98, 97c; Mt. 47.11; P.1 I. 13.149; P.2 V. 13.152^b, 153^a; Vā. 96.231, cfr. 98.99^a, 98^b. 1) Mt. so 'vatirṇo; P.1P.2 aciraṃ sa. 2) P.1P.2 mahā-. 3) P.1P.2 yogād yogī samāyayau.
13 = Bḍ. II. 71.241, cfr. II. 73.97^{ab}; Mt. 47.12, cfr. 47.247^a; P.1 I. 13.150; P.2 V. 13.153^b, 154^a; Vā. 96.232, cfr. 98.97^b, 98^a. 1) P.2 yajñe. 2) Mt. P.1P.2 tathā. 3) P.1 yajñe; P.2 dharme. 4) Bḍ.Vā. svayam; P.1 vibhuḥ. 5) Mt. dharmasya samsthānam.

14 = A. 276.3; Mt. 47.13; P.1 I. 13.151; P.2 V. 13.154^b, 155^a. 1) A. priyā. 2) P.1P.2 Sumitrā. 3) A. Satyabhāmā Hareḥ sevyā.
14 = Bḍ. II. 71.242; Vā. 96.233. 1) Vā. aḥṛtā. 2) Bḍ. Satrājitaḥ.

15 = A. 277.4; Mt. 47.14^{ab}; P.1 I. 13.152^a = b; P.2 V. 13.155^b = b. 1) P.1P.2 Subhīmā. 2) P.1 -salyā. 3) A. Jayā; P.2T. Virajā ca yā.
15 = Vā. 96.234; cfr. Bḍ. II. 71.243^{al}.

16 = A. 277.5^a; Bḍ. II. 71.243^a; Mt. 47.14^c; P.1 I. 13.152^b; P.2 V. 13.156^a; Vā. 96.235^a. 1) Bḍ. Śaiivyā dhanyāni. 2) A. tu.

16i = Bḍ. II. 71.243^b, 244^a; Vā. 96.235^{bc}. 1) Vā. -nās cā-.

2) Bḍ. vicārya.

16z = Bḍ. II. 71.244^b, 245^a; Vā. 96.236.

17 = Mt. 47.15; P.1 I. 13.153; P.2 V. 13.156^b, 157^a. 1) P.1 śṛṇu.
17 = Bḍ. II. 71.245^b, 246^a; Vā. 96.237. 1) Bḍ. Sudevah.

Sucāruṃ Bhadracāruṃ¹⁾ ca
 Sudeṣṇaṃ²⁾ Bhadram³⁾ eva ca |
*Paraśuṃ*⁴⁾ Cāruguptaṃ ca
 Cārubhadraṃ ca Cā⁵⁾rukam || 18 ||
 Cāruhāsaṃ kaniṣṭhaṃ ca
 kanyāṃ Cārumatīṃ tathā. |
 jajñire Satyabhāmāyā¹⁾: [||18||
 Bhānur²⁾ Bhīmarathaḥ Kṣaṇaḥ³⁾
 Rohito Dīptimāś caiva
 Tāmra^{bandho}¹⁾ Jalamdhamah, |
 catasro²⁾ jajñire teṣāṃ
 svasāraś³⁾ ca⁴⁾ yavīyasīḥ⁵⁾. || 19 ||

Jāmbavatyā¹⁾ suto jajñe
 Sāmbaḥ samīti²⁾sobhanaḥ. |

Cāruvid¹⁾yaś ca Rukmiṇyāṃ
 kanyā Cārumatī²⁾ tathā |
 Sānur Bhānus tath-Ākṣaś ca
 Rohito Mantravit³⁾ tathā || 18 ||
 Jarān¹⁾dhakas Tāmra^{vakṣā}²⁾
*Bhaumarīś*³⁾ ca Jaramdharah⁴⁾ |

catasro jajñire teṣāṃ
 svasāro Garudadhvajāt: || 19 ||
 Bhānuḥ Saubharikā¹⁾ caiva
 Tāmraparṇī Jaramdhamā²⁾ |
 Satyabhāmāsutā ete³⁾.
 Jāmbavatyāḥ⁴⁾ prajāḥ śrṇu: || 19 ||
 Bhadrāś ca Bhadraguptaś ca
 Bhadravindaś¹⁾ tathāiva ca |
 Bhadra²⁾bāhuś ca vikhyātaḥ
 kanyā Bhadrāvātī tathā || 19₂ ||

18 = Mt. 46.16^{ab}; P.1 I. 13.154; P.2 V.
 13.157^b, 158^a. 1) P.1P.2 Cāru-
 bhadrāṃ. 2) P.1P.2 Sudaśvaṃ.
 3) P.1P.2 Hrasvam. 4) P.1P.2
 saptamaṃ. 5) Mt. Sucā-

18₁ = Mt. 47.16^c, 17^a; P.1 I. 13.155; P.2
 V. 13.158^b, 159^a. 1) Mt. -māyāṃ;
 P.2T. -māyāḥ. 2) P.2T. saptā.
 3) Mt.T. Bhramaratekṣaṇaḥ;
 V. Bhīmarathekṣaṇaḥ; P.2T.
 Bhīmarathakṣamāḥ.

19 = Mt. 47.17^b, 18^a; P.1 I. 13.156; P.2
 V. 13.159^b, 160^a. 1) Mt. Tāmraś
 Cakro. 2) P.2 svasvāraṃ. 3) P.2
 tatas te. 4) Mt.-ras tu. 5) P.2 -yasī.

19₁ = Mt. 47.18^b; P.1 I. 13.157^a; P.2 V.
 13.160^b. 1) Mt. -yāḥ; P.2 -yāṃ.
 2) P.1 -baś caivāti-; P.2 -ba
 ity eva.

18 = Bḍ. II. 71.246^b, 247^a; Vā. 96.238.
 1) Vā. -vindh-. 2) Vā.T. -mahī.
 3) Vā. Mantrayas.

19_a = Bḍ. II. 71.247^b; Vā. 96.239^a.
 1) Bḍ. Jaron-. 2) Bḍ. -raca-
 krau. 3) Bḍ. Saubharīś.
 4) Vā.T. Jaramdhamah.

19_b = Bḍ. II. 71.248^a; Vā. 96.239^b.

19₁ = Bḍ. II. 71.248^b, 249^a; Vā. 96.240.
 1) Vā. -nur Bhaumarikā.
 2) Bḍ. -dharā. 3) Vā. -sutān
 etāñ. 4) Bḍ. -vatyā.

19₂ = Bḍ. II. 71.249^b, 250^a; Vā. 96.241^{ab}.
 1) Bḍ. -citraś; Vā.T. -vindras.
 2) Vā. Saptā-

*Mitravān Mitravindaś*¹⁾ ca
Mitravindā²⁾ *varāṅganā*³⁾ || 20 ||

Mitrabāhuḥ¹⁾ Sunīthaś²⁾ ca Nāgnajityaḥ prajāś *tv iha*³⁾. |
evamādīni putrāṅgāṃ sahasrāṇi
śatam śatasahasrāṅgāṃ
putrāṅgāṃ tasya dhīmataḥ |
aśītīś ca sahasrāṇi¹⁾
Vāsudevasutās tathā²⁾ |
lakṣam ekaṃ tathā proktaṃ
putrāṅgāṃ ca dvijottamāḥ. || 22 ||

Bṛhati *Purubhāryasī* sumadhyā sugatīś¹⁾ tathā, |
kanyā sā Bṛhadukthasya Śai²⁾neyasya mahātmanah. || 22i ||
tasyaḥ putrās tu vikhyātās trayāḥ samitīsobhanāḥ: |
Aṅgadaḥ *Kumudaḥ*¹⁾ Śvetaḥ kanyā Śvetā tathaiiva ca || 22e ||
Avagāhaś ca¹⁾ Citraś ca Śūraś Citrarathaś²⁾ ca yaḥ |
Citrasenaḥ sutaś³⁾ cāsya kanyā Citravatī tathā |

Tumbaś ca Tumbabāṇaś⁴⁾ ca *Janastambaś* ca⁵⁾ tāv ubhau. || 22s ||
Upāsaṅgasutau¹⁾ dvau tu²⁾ *Vajrāraḥ* Kṣipra³⁾ eva ca |

Sambodhanī ca vikhyatā
jñeyā Jāmbavatīsutāḥ¹⁾. |
Saṃgrāmajic ca Śatajit |
tathaiiva ca Sahasrajit || 19s ||
ete²⁾putrāḥ Sudevyāś¹⁾ ca
Viṣvaksenasya kīrtitāḥ. |
Vṛko Vṛkā²⁾śvo Vṛkajid
Vṛjini ca *var*³⁾āṅganā || 20 ||
Vṛjini ca *var*³⁾āṅganā || 20 ||
prayutaṃ tu samakhyātāṃ,
Vāsudevasya ye sutāḥ |
ayutāni t¹⁾athāṣṭau ca
śūrā raṇaviśāradāḥ. |
Janārdanasya vaṃśo vaḥ
kīrtito 'yaṃ yathātatham. || 22 ||

20 = Mt. 47.19^a; P.1 I. 13.159^a; P.2 V. 13.162^b. 1) P.1P.2 Sumitraṃ Cārunitraṃ. 2) P.2 -vindam. 3) P.1 vyajāyata; P.2 varāśānam.

21 = Bḍ. II. 71.252^b, 253^a; Mt. 47.19^b, 20^a; P.1 I. 13.159^b, 160^a; P.2 V. 13.163; Vā. 96.243^b, 244^a. 1) P.2 -bāhum. 2) P.2 -tham. 3) Mt. prajā hi sā; P.1 -tyāṃ babhūvatuh; P.2 -tyāḥ sutā amī. 4) P.1 niśāmaya.

22 = A. 277.6^b, 7^a = ab; Mt. 47.20^b, 21; P.1 I. 13.160^b = b; P.2 V. 13.164^a = b. 1) P.1P.2 -srāṅgāṃ. 2) A. Yādavāḥ Kṣṇarakṣitāḥ.

22i = Bḍ. II. 71.255; Vā. 96.246. 1) Vā. -tī nartakonneyī; sunaye saṃgatā. 2) Vā.T. Śau.

22e = Bḍ. II. 71.256; Vā. 96.247. 1) Bḍ. Kanakaḥ.

22s = Bḍ. II. 71.257, 258^a; Vā. 96.248, 249^a. 1) Bḍ. -gāvahasyam. 2) Vā.T. Citravaraś. 3) Bḍ. smṛtaś. 4) Bḍ. Tumbavarcāś. 5) Bḍ. jātau Tumbasya.

23 = Bḍ. II. 71.258, 259^b; Mt. 47.22; Vā. 96.249^b, 250^a. 1) Vā. Upāṅgasya

19s = Bḍ. II. 71.250^b, 251^a; Vā. 96.241^c, 242^a. 1) Vā. -sutā.

20 = Bḍ. II. 71.251^b, 252^a; Vā. 96.242^b, 243^a. 1) Bḍ. -vyāṃ. 2) Vā. -ka-. 3) Vā. sur.

BhūrIndraseno Bhūriś ca Gaveṣaṇa⁴sutāv ubhau. || 23 ||
 Pradyumnasya tu¹) dāyādo | Yudhiṣṭhirasya kanyā tu¹)
 Vaidarbhyāṃ buddhisattamaḥ | Sutanur nāma viśrutā, |
 Aniruddho raṇe 'ruddho²), tasyām Aśvasuto jajñe
 jajñe 'sya Mṛgaketanaḥ³). || 24 || Vajro nāma mahāyaśāḥ, |
 Vajrasya Pratibāhus tu, |
 Sucārus²) tasya cātmajāḥ. || 24 ||
 Kāśyā¹) Supārśvaṃ tanayam²) Sāmbāl lebhe³) tarasvinam⁴). |
 satya⁵prakṛtayo devāḥ pañca virāḥ⁶) prakīrtitāḥ || 25 ||
 tisraḥ koṭyaḥ pravīrāṇām¹) Yādavānām mahātmanām |
 ṣaṣṭiḥ²) śatasahasrāṇi vīryavanto mahābalāḥ, || 26 ||
 devāṃśāḥ¹) sarva evēha ut²pannās te mahaujaśaḥ |
 dai³vāsūre hatā ye ca⁴) asurā vai⁵) mahābalāḥ⁶) || 27 ||
 ihô¹tpannā manusyeṣu bādhante sarva²mānavān³), |
 teṣām utsādanār⁴thāya⁵) utpannā⁶) Yādave⁷) kule. || 28 ||
 kulānam śatam ekaṃ ca¹) Yādavānām mahātmanām. |
 sarvam eka²kulam³), yāvad⁴) vartate⁵) Vaiṣṇave⁶) kule || 29 ||

smṛtau. 2) Mt. Upasaṅgasya tu sutau. 3) Mt. Vajraḥ Saṃkṣipta.
 4) Vā. -veṣasya.

- 24 = Mt. 47.23; P.1 I. 13.161; P.2 V. 13.164^b, 165^a. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1P.2 yoddhā. 3) P.2 mṛgaketani. 24 = Bd. II. 71.259^bl. II = a^I, c^{II}; Vā. 96.250^b, 251. 1) Bđ. kanyāyām. 2) Bđ. Sudhanus.
- 25 = Bđ. II. 71.260; Mt. 47.24; P.1 I. 13.162; P.2 V. 13.165^b, 166^a; Vā. 96.252^a = a. 1) Bđ. -śyām; Mt.V.P.1P.2 Kāmyā; Vā.T. Kāsmā. 2) Bđ. tu pañca tanayāṃl; Mt.P.1P.2 Supārśvatānaya. 3) Bđ. lebhe Sāmbāt; P.2 Sāmbam lebhe; Vā. jajñe Sāmbā. 4) Bđ.Mt.T. -vinaḥ. 5) P.1 sattva-; P.2 sapta; V. sattva-. 6) P.1P.2 parāḥ pañca.
- 26 = Bđ. II. 71.261^a = a; Mt. 47.25; P.1 I. 13.163; P.2 V. 13.166^b, 167^a; Vā. 96.252^b, 253^a. 1) Bđ.Vā.V. tu putrāṇām; Vā.V. putrāṇām. 2) Vā. T. ṣaṣṭi-; V. -ṭhim.
- 27 = Bđ. II. 71.263^a = b; Mt. 47.26; P.1 I. 13.164; P.2 V. 13.167^b, 168^a; Vā. 96.253^b, 254^a; Vi. IV. 15.23^a = b. 1) P.2 te devāḥ. 2) Mt. hy ut-. 3) Bđ.Mt.P.2Vi. de-. 4) Bđ. devāsuraḥavahatā; Mt. ca tv; P.1 ye vā; Vi. -surahatā ye tu. 5) Bđ.Mt. -rā ye; P.1 -rās tu; Vi. Daiteyāḥ su-. 6) Vā. -tapāḥ.
- 28 = Bđ. II. 71.263^b, 264^a; Mt. 47.27; P.1 I. 13.165; P.2 V. 13.168^b, 169^a; Vā. 96.254^{bc}; Vi. IV. 15.23^b, 24^a. 1) Vi. te cō-. 2) Bđ. -te te tu m-. 3) Vi. -ṣu janopadravakāriṇaḥ. 4) P.1 uddharāṇār-. 5) Vā. -ārtham tu. 6) Mt.P.2 -panno. 7) Vi. -thāya bhuvī deva Yadoḥ.
- 29 = Bđ. II. 71.264^b, 264^b; Mt. 47.28; P.1 I. 13.166^a = a; P.2 V. 13.169^b, 170^a; Vā. 96.255. 1) Bđ. samutpannam kulaśatam; Vā. kulāni daśa cakam ca. 2) Bđ. eva; Mt.P.2 etat. 3) P.2 kule. 4) Bđ. yac ca;

Viṣṇus teṣāṃ pramāṇe¹) ca prabhutve ca vyavasthitaḥ. |
nideśasthāyinas tasya | nideśasthāyibhis tasya
kathyante¹) sarva-Yādavāḥ. || 30 || | badhyante sarva¹mānuṣāḥ. || 30 ||
| iti prasūtir Vṛṣṇināṃ samāsavyāsayogataḥ |
| kīrtitā kīrtanīyā sā¹) kīrtisiddhim abhīpsitā²). || 30₁ ||
| ya imaṃ Kṛṣṇavamśasya sucaritrasya dhīmataḥ |
| svargāpavargadaṃ śreṣṭhaṃ mahāpātakanāśanam, |
| aputro labhate putraṃ vittārthī vittam apnuyāt. || 30₂ ||

Mt. yāvad; P.2 jātaṃ. 5) Bḍ. -tante; P.2 vardhane. 6) Bḍ. caiva ye.

30^a = Bḍ. II. 71.262^a; Mt. 47.29^a; P.1 I. 13.166^b; P.2 V. 13.170^b; Vā. 96.256^a; Vi. IV. 15.25^a. 1) Mt.P.1P.2 praṇetā.

30^b = Mt. 47.29^b; P.1 I. 13.167^a; P.2 V. 13.170^c; Vi. IV. 15.25^b. 1) P.1 30^b = Bḍ. II. 71.262^b; Vā. 96.256^b.
1) Vā. sura-.

P.2 ṛddhyante; Vi. babbhūvuḥ.

30₁ = Bḍ. II. 71.265; Vā. 96.257. 1) Vā. kīrtanāc caiva. 2) Vā. -psitām.

30₂ = Vā. 96.258.

B.

(Bd. II. 71.1—195; H. 2136—2198; Mt. 47.30—168; P.1 I. 13.167^b—267;
P.2 V. 13.171—272^a; Vā. 97.1—203; cfr. A. 276.9—25.)

| Manuṣyaprakṛtīn devān kīrtiyamānān nibodhata:
| Saṃkarṣaṇo Vāsudevaḥ Pradyumnaḥ Sāmba eva ca |
| Aniruddhaś ca pañcaite vaṃśavīrah prakīrtitāḥ || 1 ||

Saptarṣayaḥ Kuberaś ca yakṣo¹⁾ Maṇiva²⁾ras tathā |
Śālakir³⁾ Nāradaś⁴⁾ caiva vidvān⁵⁾ Dhanvantaris tathā || 1 ||
| Nandinaś ca mahādevaḥ Śā¹laṅkāyana eva ca²⁾ |
adidevas tathā¹⁾ Viṣ²⁾ṇur ebhiś ca³⁾ saha daivataiḥ. || 2 ||
rṣaya ūcuh:
Viṣṇuḥ kimartham sambhūtaḥ¹⁾, smṛtāḥ²⁾ sambhūtayaḥ kati³⁾ |
bhaviṣyāḥ kati cāivānye⁴⁾ prādurbhāvā mahātmanaḥ, || 3 ||
brahma¹kṣetreṣu śānt²⁾eṣu kimartham iha jāyate? |
| [yadartham iha sambhūto Viṣṇur Vṛṣṇy-Audhake kule¹⁾] |
punaḥ punar manuṣyeṣu, tan naḥ pra¹brūhi pṛchatām²⁾! || 4 ||

| 1 = Bd. II. 72.1, 2^a; Vā. 97.1, 2^a.

1 = Bd. II. 72.2^b, 3^a; Mt. 47.30; P.1 I. 13.167^b, 168^a; P.2 V. 13.171; Vā. 97.2^b, 3^a. 1) Bd. yajño. 2) Mt. Māṇica-; P.1P.2 -dha-. 3) Bd. -lūkir; P.1P.2 Sātyakir; Vā. -lakī. 4) Vā. Varadaś. 5) Mt.P.2T. siddho; P.1P.2V. śivo; P.2T. siddhā.

| 2^a = Bd. II. 72.3^b; Vā. 97.3^b. 1) Bd. Sā-. 2) Vā. ucyaite.

2^b = Bd. II. 72.3^c; Mt. 47.31^a; P.1 I. 13.168^b; P.2 V. 13.172^a; Vā. 97.3^c.
1) Bd.Vā. -dā. 2) Vā.T. jiṣ-. 3) Mt.P.1P.2 -bhis tu.

3 = Bd. II. 72.4; Mt. 47.31^b, 32^a; P.1 I. 13.169; P.2 V. 13.172^b, 173^a; Vā. 97.4. 1) Mt. kimartham saṃghaśo bhūtāḥ; P.1P.2 kimartham saha sambhūtāḥ. 2) P.1P.2 sura-. 3) P.1P.2 kṣītau. 4) Bd. cānye[tu]; P.1 vā cāsyā; Vā. vānye tu.

4^a = Bd. II. 72.5^a; Mt. 47.32^b; P.1 I. 13.170^a; P.2 V. 13.173^b; Vā. 97.5^a.
1) P.1 sarva-. 2) Bd. śast-; P.1P.2 sarv-; Vā. -tre yugānt-.

| 4^b = Mt. 47.33^a; P.1 I. 13.170^b; P.2 V. 13.174^a. 1) Mt. -kottamaḥ.

4^{b(c)} = Bd. II. 72.5^b; Mt. 47.33^b; P.1 I. 13.171^a; P.2 V. 13.174^b; Vā. 97.5^b.
1) P.1P.2 me tvam. 2) P.1P.2 -taḥ.

vistareṇaiva sarvāṇi karmāṇi¹⁾ ripughātinah |
 śrotum icchāmahe samyag²⁾, vada³⁾, Kṛṣṇasya dhīmataḥ! || 5 ||
 karmaṇām ānupūrvyā¹⁾ ca prādurbhāvās ca ye prabhoh²⁾, |
 yā cā³⁾syā prakṛtiḥ tāta⁴⁾, tam cāsmān vaktum⁵⁾ arhasi! || 6 ||
 katham sa¹⁾ bhagavān Viṣṇuḥ sureṣu ariniṣūdanah²⁾ |
 Vasudevakule dhīmān Vāsudevatvam āgataḥ, || 7 ||
 amarair āvṛtam¹⁾ puṇyam puṇyakṛdbhir alaṁkṛtam |
 devalokaṁ sam²⁾utsṛjya martyalokaṁ ihāgataḥ? || 8 ||
 devamānuṣayor netā bhūr-bhuvah¹⁾-prasavo Hariḥ²⁾ |
 kimartham divyam ātmānaṁ mānuṣye³⁾ samaveśayat⁴⁾? || 9 ||
 yaś cakram vartayaty eko manuṣyāṇām maṇo¹⁾mayam, |
 mā²⁾nuṣye sa katham buddhiṁ cakre cakrabhṛtām varaḥ? || 10 ||
 gopāyanam yaḥ kurute jagataḥ¹⁾ sārvalauki²⁾kam, |
 sa katham gām gato Viṣṇur gopatvam akarot³⁾ prabhuh⁴⁾? || 11 ||
 mahābhūtāni bhūtātmā yo dadhāra cakāra ḥa¹⁾ |
 śṛigarbhah sa katham garbhe striyā bhūcaraya dhr²⁾taḥ? || 12 ||
 yena lokān kramair jītvā tribhis trīṁs tridaśecchaya¹⁾ |
 sthāpitā jagato mārgās trivargaprabhāvās²⁾ trayah³⁾, || 13 ||
 yo 'ntakāle jagat pītvā kṛtvā toyamayam vapuḥ |
 lokam ekārṇavam cakre dṛśyādṛśyena vartmanā, || 14 ||
 yaḥ purāṇe purāṇātmā vārāham rūpam¹⁾ āsthitaḥ |
 viṣṇāgreṇa vasudhām ujjahārārisūdanah, || 15 ||
 yaḥ purā Puruhūtārthe trailokyam idam avyayam |
 dadau jītvā¹⁾ vasumatīṁ surāṇām surasattamaḥ, || 16 ||
 yena saiṁham vapuḥ kṛtvā dvidhā kṛtvā ca tat¹⁾ punaḥ |
 pūrva-Daityo mahāvīryo Hiranyakaśipur hataḥ, || 17 ||

- 5 = Bḍ. II. 72.6; H. 2136; Vā. 97.6. 1) H. karmāṇi sarvāṇi. 2) H. -my aśeṣeṇa. 3) H. Hareḥ; Vā. dehaiḥ.
 6 = Bḍ. II. 72.7; H. 2137; Vā. 97.7. 1) Bḍ. -vīm; Vā. -vyam. 2) Bḍ. Vā.V. -bho; H. vibhoh. 3) Bḍ. vā. 4) H. Brāhmi; Vā. sūta.
 5) H. ca vyākhyātam.
 7 = Bḍ. II. 72.8; H. 2138; Vā. 97.8. 1) H. ca. 2) H. -ṣo ripusūdanah
 8 = Bḍ. II. 72.9; H. 2139; Vā. 97.9. 1) Vā. -raiḥ sūta kim.
 2) Bḍ. kim.
 9 = Bḍ. II. 72.10^b, 11^a; H. 2140; Vā. 97.10. 1) Bḍ. dhātur yaḥ. 2) H. -bhavo vibhuḥ. 3) Vā. -ṣe. 4) H. samnyayojayat.
 10 = Bḍ. II. 72.11^b, 12^a; H. 2141; Vā. 97.11. 1) H. mānuṣāṇām anā.
 2) Vā. mā.
 11 = Bḍ. II. 72.12^b, 13^a; H. 2142; Vā. 97.12. 1) Vā. -tām. 2) Bḍ. -kali.
 3) H. agamat.
 12 = Bḍ. II. 72.13^b, 14^a; H. 2143; Vā. 97.13. 1) H. ca. 2) Bḍ. vṛ.
 13 = Bḍ. II. 72.14^b, 15^a; H. 2144; Vā. 97.14. 1) Bḍ. saśṛikās tridaśāḥ
 kṛtāḥ; Vā. -śeṣayā. 2) Bḍ. trikramaṁ vapur; Vā. -pravarās.
 3) Bḍ. āhṛtam.
 14 = H. 2145; Vā. 97.15.
 15 = H. 2146; Vā. 97.16^a = a. 1) Vā. vapur.
 16 = Bḍ. II. 72.16^b = b; H. 2147; Vā. 97.16^b = b. 1) Bḍ. -tām.
 17 = Bḍ. II. 72.16; H. 2148; Vā. 97.17. 1) Vā. yat.

yaḥ purā hy analo bhū¹tvā Aurvaḥ samvartako vibhuḥ |
 Pātālāstho 'rṇavagataḥ²) papau toyamayam haviḥ³), || 18 ||
 sahasracaraṇam¹) devam²) sahasrāmsum³) sahasrasāh⁴) |
 sahasrasīrasam⁵) devam yam āhur vai yuge yuge, || 19 ||
 nābhyā¹raṇyām samudbhūtam²) yasya paitāmahaṃ gṛham |
 ekārṇavagate loke³) tatpāñkajam apañkajam, || 20 ||
 yena te nihatā Daityāḥ saṃgrāme Tārakāmaye |
 sarvadevamayaṃ kṛtvā sarvāyudhadharaṃ vapuḥ, || 21 ||
 Garuḍasthena cō¹tsiktaḥ Kālanemir nipātitaḥ |
 nirjitaś ca, mahā-Daityas Tārakāś ca mahāsuraḥ, || 22 ||
 uttarāṃse¹) samudrasya kṣīrodasyāmṛtodadheḥ |
 yaḥ śete śāśvataṃ yogam āsthāya²) timiraṃ mahat, || 23 ||
 su¹rāraṇī garbham adhatta divyaṃ tapaḥprakarṣād Aditiḥ²) purā yam, |
 Śakraṃ ca yo Daityagaṇāva³ruddhaṃ garbhāvama⁴nena bhṛśam cakāra ha,
 padāni yo¹) lokapadāni kṛ²tvā cakāra Daityān salileśayāms tān³), | [[24||
 kṛtvā ca devāms⁴) tridivasya devāms cakre sureśam *Puruhūtam eva*⁵), ||25||
 gārhapatyena¹) vidhinā anvāhāryeṇa²) karmaṇa³) |
 agnim āhavanīyaṃ ca vedīm⁴) caiva kuśam sruvam⁵) || 26 ||
 prokṣaṇīyaṃ śrutam¹) caiva ā²vabhṛthyam tathaiva ca |
 atha trīn iha³) yaś cakre havya⁴bhāga⁴pradān makhe || 27 ||
 havyādāms ca surāms cakre kavyādāms ca pitṛn api, |
 bhogārtham yajña¹vidhinā yo yajño²) yajñakarmani, || 28 ||
 yūpān samitsruvam somam pavitraṃ paridhīn api¹) |
 yajñīyāni ca dravyāni yajñīyāms ca tathānalān²) || 29 ||
 sadasyān yajamānāms ca a¹śvamedhān²) kratūtāmān |

- 18 = Bđ. II. 72.17; H. 2149; Vā. 97.18. 1) Bđ. bhātvā tv; Vā. bhātvā
 2) H. -tam. 3) H. -ya- Hariḥ.
 19 = Bđ. II. 72.18; H. 2150; Vā. 97.19. 1) H. -śirasam. 2) H. brahman.
 3) H. -srāram. 4) H. -dam. 5) H. caraṇam.
 20 = Bđ. II. 72.19; H. 2151; Vā. 97.20. 1) Bđ. -ya-. 2) H. -utpannam.
 3) H. kále.
 21 = Bđ. II. 72.20; H. 2152; Vā. 97.21.
 22 = Bđ. II. 72.21^a = a; H. 2153; Vā. 97.22^a = a. 1) Bđ. mahābalena vō.
 23 = Bđ. II. 72.21^{bc}; H. 2154; Vā. 97.22^{bc}. 1) H. -rānte. 2) ācchādya.
 24 = Bđ. II. 72.22; H. 2155; Vā. 97.23. 1) Vā.T. pu-. 2) H. -iti. 3) Bđ.
 -nam ca. 4) H. -dhā-.
 25 = Bđ. II. 72.23; H. 2156; Vā. 97.24. 1) Vā. yadānilo. 2) H. -mayāni
 kṛ-; Vā.T. hṛ-. 3) H. -yasthān. 4) Vā. -vādidevas. 5) H. trida-
 śādhipatyē.
 26 = Bđ. II. 72.24, 25^a; H. 2157^b, 2158^a; Vā. 97.25. 1) H. -yam ca.
 2) H. -yam ca. 3) H. -nām. 4) Vā.T. -diṃ 5) Vā. -śasrucam.
 27 = Bđ. II. 72.25^b, 26^a; H. 2158^b, 2159^a; Vā. 97.26. 1) H. dhruvam; Vā.
 sruvam. 2) Vā. a-. 3) Bđ. atharṣimś caiva; H. āvāms trīni ca.
 4) H.-kavya-.
 28 = Bđ. II. 72.26^{bc}; H. 2159^b, 2160^a; Vā. 97.27. 1) H. -the mantra-.
 2) H. yaś cakre.
 29 = Bđ. II. 72.27; H. 2160^b, 2161^a; Vā. 97.28. 1) H. -mam ādrās ca
 samidhas tathā. 2) H. -ñāms ca sacayānalān.

vibabhāja³) purā yaś ca⁴) pārameṣṭhyena karmanā, || 30 ||
yugānurūpam¹) yaḥ kṛtvā trīṃ²) lokān hi yathā⁵kramam⁴) |
kṣaṇā nimeṣāḥ⁵) kāṣṭhās ca kalās traikālyam⁶) eva ca || 31 ||
muhūrtās tithayo māsāḥ pakṣāḥ¹) samvatsarās²) tathā |
ṛtavaḥ kālayogās ca pramāṇam trividham tri³ṣu || 32 ||
āyuh kṣetrāny upacayam¹) lakṣaṇam²) rūpasauṣṭhavam |
| medhāvitvam³) ca śauryam ca śāstrasyaiva ca pāraṇam || 33 ||
trayo varṇās trayo lokās traividyaṃ pāvakās trayah |
traikālyam trīṇi karmāṇi tisro¹) 'pāyās²) trayo guṇāḥ³) || 34 ||
sr̥ṣṭā lokāḥ surās¹) caiva²) yenānantiyena³) kar⁴maṇā |
sarvabhūtagaṇāḥ sr̥ṣṭāḥ sarvabhūtaga⁵nātmanā⁶) || 35 ||
nṛṇām indriyapūrveṇa¹) yogena ramate ca yaḥ, |
gatāgatānām²) yo netā sarvatra vivīdheś³varaḥ, || 36 ||
yo gatiṛ dharmayuktānām, agatiḥ pāpakarmanām, |
cāturvarnyasya prabhavaś, cāturhot¹asya rakṣitā, || 37 ||
cāturvidyasya yo vettā cāturāśramyasamśrayah |
digantaram¹) nabho bhūmir āpo vāyur vibhavasuh, || 38 ||
yaś candrasūryayor¹) jyotir yugeśah²) kṣaṇadāntakah³), |
yaḥ param⁴) śrūyate devo⁵), yaḥ param śrūyate tamaḥ⁶), || 39 ||
yaḥ param tamaśah¹ prāhur²), yaḥ param³) paramātmavān⁴), |
Ādityādis tu⁵) yo devo⁶), yaś ca Daityāntako vibbuh⁷), || 40 ||
yugānteṣv antako yaś ca, yaś ca lokāntakāntakah, |

- 30 = Bḍ. II. 72.28; H. 2161b, 2162a; Vā. 97.29. 1) Bḍ. ca hy a-. 2) H. medhādīś ca. 3) Vā. -bhrāja. 4) Bḍ. vicitrān rājasūyādīn; H. -rā sarvaṃ.
- 31 = Bḍ. II. 72.29; H. 2162b, 2163a; Vā. 97.30. 1) Bḍ. udgātrādīś ca. 2) Bḍ. yajñam; H. lokān. 3) Bḍ. -kān anu-. 4) H. -kān anu-prikramāt. 5) H. lavās ca. 6) Vā.T. -lam.
- 32 = Bḍ. II. 72.30; H. 2163b, 2164a; Vā. 97.31. 1) Bḍ. -sā dinam; Vā. sā dina-. 2) Bḍ.Vā. -raṃ. 3) Vā. nṛ-.
- 33 = Bḍ. II. 72.31; H. 2164b = a; Vā. 97.32. 1) H. -yo. 2) Bḍ. atha balam kṣaṇam yad. 3) Vā. -dhā vittam.
- 34 = Bḍ. II. 72.32; H. 2165; Vā. 97.33. 1) H. trayo. 2) Bḍ. matrā; Vā. māyās. 3) Bḍ. guṇās trayah.
- 35 = Bḍ. II. 72.33; H. 2166; Vā. 97.34. 1) Bḍ. -keśvarāś; H. kāś trayo. 2) H. 'nantā. 3) Bḍ. yena yena ca. 4) H. vart-. 5) H. -gu-. 6) H. -guṇātmakāḥ.
- 36 = Bḍ. II. 72.34; H. 2167; Vā. 97.35. 1) Bḍ. kṣaṇam samdhāya. 2) H. -gatibhyām. 3) H. jagatīś-.
- 37 = Bḍ. II. 72.35; H. 2168; Vā. 97.36. 1) Bḍ.Vā. -varny-.
- 38 = Bḍ. II. 72.36; H. 2169; Vā. 97.37. 1) H. -ro.
- 39 = Bḍ. II. 72.37; H. 2170; Vā. 97.38. 1) Bḍ.Vā. candrasūryadvayam. 2) Bḍ. -śāḥ; H. yogīśah. 3) Bḍ. -dācaraḥ; Vā. -dācaraḥ. 4) Vā. -raḥ. 5) H. jyotir. 6) Bḍ.Vā. -paḥ.
- 40 = Bḍ. II. 72.38; H. 2171a, 2173b; Vā. 97.39. 1) Vā. tapa-. 2) H. -raṃ prāhur aparaṃ. 3) H. -raḥ. 4) H. -naḥ. 5) H. -diś ca. 6) H. divyo. 7) Vā. yaḥ param śrūyate tapaḥ.

setur yo lokasetūnām, medhyo¹⁾ yo medhyakarmanām, || 41 ||
vedyo yo vedaviduṣām, prabhur yaḥ¹⁾ prabhavātmanām, |
Somabhūtas tu *Saumyānām*²⁾, Agnibhūto 'gnivarcasām³⁾, || 42 ||
manuṣyānām mano¹⁾bhūtas, tapobhūtas tapasvinām, |
vinayo nayavṛttā²⁾nām, tejas tejasvinām api, || 43 ||
vighraho vighrahārhanām¹⁾, gatiḥ gatimatām api. |
ākāśaprabhavo vāyur, vāyuprāṇo hutāśanaḥ, || 44 ||
devā hutāśanaprāṇāḥ, prāṇo 'gner Madhusūdanaḥ. |
rasāc choṇitasambhūtiḥ¹⁾, śonitān māmsam ucyate, || 45 ||
māmsāt tu medaso janma, medaso 'sthi nirucyate¹⁾, |
asthno majjā samabhavan, majjātaḥ śukrasambhavaḥ, || 46 ||
śukrād garbhaḥ samabhad rasamūlena karmaṇā. |
tatrāpaḥ¹⁾ prathamō²⁾ bhāgaḥ³⁾, sa⁴⁾ saumyo⁵⁾ rāsir ucyate. || 47 ||
garbhoṣma¹⁾sambhavo 'gnir yo²⁾, dvitīyo rāsir ucyate. |
śukraṃ somātmakaṃ vidyād ārtavaṃ pāvakātmakaṃ, || 48 ||
bhāvau¹⁾ rasānugāv etau²⁾ vīrye³⁾ ca śāśipāvakaḥ! |
kaphavarge 'bhavac⁴⁾ chakraṃ pittavarge ca śonitam, || 49 ||
kaphasya hṛdayaṃ sthānaṃ, nābhyāṃ pittam¹⁾ pratiṣṭhitam. |
dehasya madhye hṛdayaṃ, sthānaṃ tam²⁾ manasaḥ smṛtam, || 50 ||
nābhikoṣṭhāntaram yat¹⁾ tu, tatra devo Hutāśanaḥ. |
manaḥ prajāpatir jñeyaḥ, kaphaḥ Somo vibhāvyaḥ, || 51 ||
pittam Agniḥ smṛto hy evam¹⁾ agniśomātmakaṃ jagat. |
evam pravartite²⁾ garbhe³⁾ vardhite⁴⁾ mbuda⁵⁾samṇibhe⁶⁾ || 52 ||
vāyuh praveśanaṃ cakre saṃgataḥ paramātmanā. |

41 = Bḍ. II. 72.39; H. 2174; Vā. 97.40. 1) H. -yaṃ.

42 = Bḍ. II. 72.40; H. 2175; Vā. 97.41. 1) H. yaḥ prabhur. 2) Bḍ.Vā. bhūtānām. 3) H. -vartmanām.

43 = Bḍ. II. 72.41; H. 2176; Vā. 97.42. 1) Bḍ. manur. 2) Bḍ.Vā. nayatrptā-.

44 = Bḍ. II. 72.42; H. 2177b, 2178a; Vā. 97.43. 1) Bḍ.Vā. -hānām yo.

45 = Bḍ. II. 72.43; H. 2178b, 2179a; Vā. 97.44. 1) H. -sād vai śonitam bhūtam.

46 = Bḍ. II. 72.44; H. 2179b, 2180a; Vā. 97.45. 1) Vā.T. -rūpyate.

47 = Bḍ. II. 72.45; H. 2180b, 2181a; Vā. 97.46. 1) Bḍ. -trāpām; Vā. -trāpi. 2) Bḍ. -māv; Vā. -mam. 3) Bḍ. āpaḥ; Vā. cāpas. 4) Vā. tāḥ. 5) Vā. -ya-.

48 = Bḍ. II. 72.46; H. 2181b, 2182a; Vā. 97.47. 1) Bḍ. 'śma-. 2) Bḍ.Vā. jñeyo.

49 = Bḍ. II. 72.47; H. 2182b, 2183a; Vā. 97.48. 1) H. -vā. 2) H. -sāt-makās teṣām. 3) H. -yaṃ. 4) Bḍ. bhavac.

50 = Bḍ. II. 72.48; H. 2183b, 2184a; Vā. 97.49. 1) H. pittam nābhyām. 2) Bḍ.Vā. tu.

51 = Bḍ. II. 72.49; H. 2184b, 2185a; Vā. 97.50. 1) Bḍ. -bhiḥ cōdara-samsthā.

52 = Bḍ. II. 72.50; H. 2185b, 2186a; Vā. 97.51. 1) Bḍ. hy etad; Vā. -tāv etāv. 2) Vā. -to. 3) Vā. -bho. 4) Bḍ. vṛtte; Vā. vartate. 5) Bḍ. karkamdhū-. 6) Vā. -bhaḥ.

sa pañcadhā śārīrastho bhīd'yate vardhayan²) punaḥ: || 53 ||
 prāṇā¹pānau²) samānaś ca u³dāno vyāna eva ca. |
 prāṇo 'sya paramaṃ sthānaṃ⁴) vardhayan parivardhate⁵), || 54 ||
 apānaḥ paścimaṃ kāyam udānor(!)dhvaṃ¹) śārīriṇaḥ²), |
 vyāno vyānīyate³) yena, samānaḥ sarvasaṃdhiṣu⁴). || 55 ||
 bhūtāvāptis tatas tasya jāyatēndriyagocarā¹): |
 pṛthivī vāyur akāśam āpo jyotiś ca pañcamam, || 56 ||
 sarven¹driya²niviṣṭāni³) svam svam⁴) yogaṃ pracakrīre. |
 pāṛthivaṃ deham āhus tu⁵), prāṇātmānaṃ ca mārutam, || 57 ||
 chīdrāṇy akāśayonini, jalāt śrāvaḥ¹) pravartate, |
 jyotiś²) cakṣus teja ātmā³), teṣāṃ yantr manah⁴) smṛtam, || 58 ||
 grāmāś ca¹) viṣayāś²) caiva yasya vīryāt pravartitāḥ. — |
 ity etān Puruṣaḥ sarvān sṛjant¹) lokān⁴) sanātanaḥ⁵) || 59 ||
 naidhane 'smin katham loke naratvaṃ Viṣṇur āgataḥ? |
 eṣa naḥ¹) saṃśayo dhī²man, eṣa vai³) vismayo mahān! || 60 ||
 katham gatir gatimatām āpanno mānuṣiṃ tanum, |
 śrotum icchāmahe¹) Viṣṇoḥ karmāṇi ca²) yathākramam. || 61 ||
 āścaryam paramaṃ¹) Viṣṇur devair²) Daityaīś³) ca kathyate, |
 Viṣṇor utpattim āścaryam kathayasva⁴) mahāmate⁵)! || 62 ||
 etad āścaryam akhyānaṃ¹) kathyatāṃ vai²) sukhāvaham, |
 prakhyātabalavīryasya prādurbhāvān³) mahātmanaḥ⁴) |
 karmaṇāścaryabhūtasya Viṣṇoḥ sattvam ihōcyatām⁵)! || 63 ||

- 53 = Bđ. II. 72.51; H. 2186^b, 2187^b; Vā. 97.52. 1) Bđ.Vā. vid-. 2) Bđ. Vā. -yet.
- 54 = Bđ. II. 72.52; H. 2188; Vā. 97.53. 1) H. -ṇo. 2) H. -naḥ. 3) Bđ. ca hy ud-. 4) Bđ.Vā. -mātmānaṃ. 5) Bđ.Vā. -vartate.
- 55 = Bđ. II. 72.53; H. 2189; Vā. 97.54. 1) Vā.T. -dhva-. 2) Vā. -ragaḥ. 3) H. vyāyacchate; Vā. vyānasyate. 4) H. saṃnīvartate.
- 56 = Bđ. II. 71.54; H. 2190; Vā. 97.55. 1) Vā. -re.
- 57 = Bđ. II. 72.55; H. 2191; Vā. 97.56. 1) H. tasyēn-. 2) Vā.T. -yā-. 3) Bđ. -tās te; Vā. -tās tam. 4) Bđ. svasva-; H. srāvaḥ. 5) Vā. T. tam.
- 58 = Bđ. II. 72.56; H. 2192; Vā. 97.57^{ab}. 1) Vā. jalāśrāvaṃ. 2) Vā. tejaś. 3) Bđ. -ṣuṣi koṣṭho 'smāt; Vā. -kṣuṣv itā jyotsnā. 4) Bđ. Vā. -śāṃ yan nāmataḥ.
- 59 = Bđ. II. 72.57; H. 2193; Vā. 97.57^c, 58^a. 1) Bđ. saṃgrāhya; Vā. saṃgrāmā. 2) Bđ. -yāmś. 3) Vā. -jal. 4) Bđ. sṛjaty ekah. 5) H. -nān.
- 60 = Bđ. II. 72.58; H. 2194; Vā. 97.58^b, 59^a. 1) H. me. 2) H. braḥ-. 3) H. me.
- 61 = Bđ. II. 72.59; H. 2195^a, 2196^a; Vā. 97.59^b, 60^a. 1) H. -mi. 2) H. -ṇos tu Vṛṣṇiṇām.
- 62 = Bđ. II. 72.60; H. 2196^b, 2197^a; Vā. 97.60^b, 61^a. 1) Vā.T. -yāni pa-ram. 2) Bđ. vedair; Vā.T. veda-, V. deva-. 3) Bđ.Vā. devaiś. 4) H. mamācakaṣva. 5) H. -mune.
- 63 = Bđ. II. 72.61; H. 2197^b, 2198; Vā. 97.61^b, 62. 1) Bđ. -tam. 2) H. -sva. 3) Vā.T. -vā. 4) H. Viṣṇor amitatejaśaḥ. 5) Bđ. -yate.

sūta uvāca :

aham vaḥ kīrtayiṣyāmi prādurbhāvaṃ mahātmanaḥ, |
yathā sa bhagavān jāto¹⁾ mānuṣeṣu mahātapāḥ. || 63₁ ||
Bhṛguśrīvadhadoṣeṇa¹⁾ Bhṛguśāpena mānuṣe |

śrṇu bhūpa, pravakṣyāmi,
rahasyātirahasyakam ! |
tyaktvā¹⁾ divyām²⁾ tanuṃ³⁾ Viṣṇur
mā⁴⁾nuseṣv iha jāyate. |

jāyate ca yugānteṣu
devakāryārthasiddhaye, || 63₂ ||
tasya divyām¹⁾ tanuṃ Viṣṇor
gadato me nibodhata ! |

yugadharme¹⁾ parā²⁾vṛtṭe kāle ca³⁾ śīthile prabhuḥ || 64 ||
kartuṃ dharmavyavasthānaṃ¹⁾ jāyate mānuṣeṣv iha |
Bhṛgoḥ śāpanimittam tu²⁾ devāsuraḥ kṛte tada³⁾. || 65 ||

ṛṣaya ūcuḥ :

katham devāsuraḥ kṛte adhyaharam¹⁾ avāptavān²⁾ |

de¹⁾vāsuraṃ yathā vṛttam,
tan naḥ prabrūhi pṛcchatām²⁾ || 66 ||
sūta uvāca :

etad veditum icchāmo,
vṛttam de¹⁾vāsuraṃ katham ! || 66 ||

devāsura¹⁾vimardeṣu¹⁾)

de¹⁾vāsuraṃ yathā vṛttam

jāyate Harir īśvaraḥ. |

bruvatas tan nibodhata ! |

Hiraṇyakaśīpur¹⁾ Daityas²⁾ trailokyam prak³⁾ praśāsati⁴⁾. || 67 ||

63₁ = Bḍ. II. 72.62, 63a; Vā. 97.63. 1) Bḍ. -thā babhūva bhagavān.

63₂ = Bḍ. II. 72.63b, 64a; Vā. 97.64. 1) Vā. saptasaptatayaḥ proktā.

64^{ab} = Mt. 47.34^a = b; P.1 I. 13.171bc; P.2 V. 13.176. 1) P.1P.2 yathā. 2) P.1P.2 -ya-. 3) P.1P.2 -nur. 4) Mt. ma.

64^a = Bḍ. II. 72.64b; Vā. 97.65a. 1) Vā -ya-.

64^{c(b)} = Bḍ. II. 72.65a; Mt. 47.34^b; P.1 I. 13.172a; P.2 V. 13.176a; Vā. 97.65b. 1) Mt. -ge tv atha; P.1P.2 -gānte tu. 2) P.1P.2 purā. 3) Mt.P.1 P.2 pra-.

65 = Bḍ. II. 72.65bc; Mt. 47.39; P.1 I. 13.176^b, 177a; P.2 V. 13.180bc; Vā. 97.66. 1) P.1 -sthām ca. 2) Bḍ.Vā. -tena. 3) Bḍ.Vā. -tena ca.

66^a = Bḍ. II. 72.66a; Mt. 47.40a; P.1 I. 13.177b; P.2 V. 13.181a; Vā. 97.67a. 1) Bḍ. tadvyāhāraṃ; Mt. vyāpāraṃ; P.1P.2T. Harir deham; P.2 V. vyavahāraṃ. 2) Bḍ āptavān; Mt. prāptavān svataḥ.

66^b = Mt. 47.40^b, P.1 I. 13.178a; P.2 V. 13.181^b. 1) P.1 dai-. 2) P.1P.2 tan me kathaya svvrata.

66^b = Bḍ. II. 72.66b; Vā. 97.67b. 1) Vā.T. dai-.

67^a = Mt. 47.35^a; P.1 I. 13.173^b; P.2 V. 13.176^b. 1) P.1P.2 -ramanuşeṣu.

67^a = Bḍ. II. 72.67; Vā. 97.68a. 1) Vā. dai-.

67^b — Bḍ. II. 72.68a; Mt. 47.35^b; P.1 I. 13.173^a; P.2 V. 13.177a; Vā. 97.68^b. 1) Mt. -pau. 2) Mt. -ye. 3) P.1P.2 -kyasya. 4) P.1P.2 -śāsītā.

Balinādhiṣṭhitam¹⁾ rājyam²⁾ punar³⁾ lokatraye kramāt, |
 sakhyam āsit param teṣām⁴⁾ devānām asuraiḥ saha⁵⁾. || 68 ||
 yugākhyā¹⁾ daśa²⁾ sampūrnā³⁾ āsīd avyāhatam⁴⁾ jagat, |
 nidesasthāyinaś caiva⁵⁾ tayor devāsuraḥ samam⁶⁾. || 69 ||
 baddhe Balau¹⁾ vimardo 'yam²⁾ sampravṛttah³⁾ sudāruṇaḥ, |
 devāsuraṇām ca tadā⁴⁾ ghorah⁵⁾ kṣayakaro mahān. || 70 ||
 teṣām dāya¹⁾nimittam vai²⁾ samgrāmā bahavo³⁾ 'bhavan⁴⁾, |
 Varāhe 'smin⁵⁾ daśa dvau ca Ṣaṇḍā-Markāntagaḥ⁵⁾ smṛtaḥ. || 71 ||
 nāmataś tu¹⁾ samāsenā śṛṇudhvam²⁾ tān vivakṣataḥ³⁾ |
 prathamo Nārasimhaś tu, dvitīyaś cāpi Vāmanaḥ⁴⁾, || 72 ||
 tṛtīyaḥ sa tu¹⁾ Vārāhaś²⁾, caturtho 'mṛtamanthanaḥ, |
 samgrāmāḥ pañcamaś caiva sughoras³⁾ Tārakāmayah, || 73 ||
 ṣaṣṭho hy Ādiv¹⁾akākhyāś ca²⁾, saptamaś Traipurāś tatha⁵⁾, |
 Andhakākhyo⁴⁾ 'ṣṭamaś teṣām⁵⁾, Dhvajaś ca navamaḥ smṛtaḥ⁶⁾, || 74 ||
 Vātraś¹⁾ ca²⁾ daśamaś caiva³⁾, tato Hālābalaḥ smṛtaḥ⁴⁾, |

68 = Bḍ. II. 72.68b, 69a; Mt. 47.36; P.1 I. 13.173b, 174a; P.2 V. 13.177b, 178a; Vā. 97.69. 1) Mt.P.1P.2 -te. 2) Mt.P.1P.2 caiva; Vā.T. rāṣṭram.

3) Mt. purā. 4) Mt.P.1P.2 -ramakaṃ. 5) P.2 samam.
 69 = Bḍ. II. 72.69b, 70a; Mt. 47.37; P.1 I. 13.174b, 175a; P.2 V. 13.178b, 179a; Vā. 97.70. 1) Vā.T. -gaṃ vai. 2) Mt. -khyāsura-. 3) Bḍ. -ṇā hy; Mt. -ṇam hy; Vā. samkīrṇam, V. -ṇā. 4) Mt.T. atyākulam; Mt.V. P.1P.2 avyākulam. 5) Mt.P.1P.2 cāpi. 6) Bḍ.Vā. -rābhavan; P.1 P.2 svayam.

70 = Bḍ. II. 72.70b, 71a; Mt. 47.38; P.1 I. 13.175b, 176a; P.2 V. 13.179b, 180a; Vā. 97.71. 1) Mt. mṛdho Bali-; P.1 -dho Balir; Vā.T. balavān vai, V. Balau baddhe. 2) Bḍ. vivādo 'tha; Mt. -vimārdāya; Vā. vivādo 'yam. 3) Mt. -vṛddhaḥ; P.1 susamvṛttah. 4) Mt.P.1P.2 -vānām asuraṇām ca. 5) Vā. -ra-.

71 = Bḍ. II. 72.71b, 72a; Mt. 47.41; P.1 I. 13.176b, 179a; P.2 V. 13.182; Vā. 97.72. 1) Bḍ. dvīpa-; P.1P.2 jaya-. 2) Mt. te. 3) Mt. -mās tu; P.1P.2 -māḥ syuh. 4) Mt.P.1P.2 sudāruṇaḥ. 5) Mt. Varāhādya; P.1P.2 avatārā. 6) Mt. -kāntare; P.1P.2 śuddhā mativantare.

72 = A. 276.10b = b; Bḍ. II. 72.72b, 73a; Mt. 47.42; P.1 I. 13.179b, 180a; P.2 V. 13.183; Vā. 97.73. 1) P.1 nāmadheyam. 2) Mt. -taiṣām; P.1P.2 -ṇu teṣām. 3) P.1P.2 -tam. 4) A. -yo Vāmano raṇe.

73 = A. 276.11a = a; Bḍ. II. 72.73b, 74a; Mt. 47.43; P.1 I. 13.180b, 181a; P.2 V. 13.184; Vā. 97.74. 1) A. samgrāmas tv atha; Mt.P.1P.2 -yas tu. 2) Mt.P.1P.2 Varāhaś ca. 3) Mt. samjātas.

74 = Bḍ. II. 72.74b, 75a; Mt. 47.44; P.1 I. 13.181b, 182a; P.2 V. 13.185; Vā. 97.75. 1) P.2 Āji-. 2) Bḍ.Vā. -kaś teṣām; Mt. -yas tu. 3) Bḍ.Vā. smṛtaḥ. 4) Bḍ.Vā. -kāro. 5) P.1P.2 aṣṭamaś c-Āndhakavadhō. 6) Mt.P.1P.2 navamo Vṛtraghātakaḥ.

75 = Bḍ. II. 72.75b, 76a; Mt. 47.45; P.1 I. 13.182b, 183a; P.2 V. 13.186; Vā. 97.76. 1) Mt. Dhātraś; P.1 Dhvajaś; P.2 Pātas; Vā. Vātaś.

*smrto*⁵⁾ *dvādaśamas*⁶⁾ *teṣām ghorah*⁷⁾ *Kolāhalo 'paraḥ*⁸⁾. || 75 ||
*Hiraṇyakaśipur Daityo Na-rasiṃhena sūditah*²⁾, |
*Vāmanena Balir baddhas trailokyākramaṇe kṛte*³⁾, || 76 ||
*Hiraṇyākṣo hato dvandve prativāde*¹⁾ *tu*²⁾ *daivataiḥ*³⁾, |
 | *mahābalo mahāsattvaḥ saṃgrāmeṣv aparājitaḥ*, |
*damṣṭrayā*¹⁾ *tu Varāheṇa samudras*²⁾ *tu*³⁾ *dvidhākṛtaḥ*⁴⁾, || 77 ||
*Pra*¹⁾ *hlādo nirjito yuddha Indreṇāmṛtamanthane*, |
Virocanas tu Prāhlādir nityam Indravadhodyataḥ, || 78 ||
*Indreṇaiva sa*¹⁾ *vi*²⁾ *kramya nihatas Tārakāmaye*, |
 | *Bhavād avadhyatām prāpya viśeṣāstrādibhis tu yaḥ*, |
 | *sa Jambho*¹⁾ *nihataḥ saṣṭhe Śakravīṣṭeṇa Viṣṇunā*. || 79 ||
*aśaknuvatsu*¹⁾ *deveṣu*²⁾ *puram*³⁾ *soḍhum*⁴⁾ *sa*⁵⁾ *daivatam*⁶⁾ |
*nihatā Dānavāḥ sarve Tripure*⁷⁾ *Tryambakeṇa tu* || 80 ||
asurās ca piśācās ca | *atha Daityā-surās caiva*
*Dānavās c-Āndhakāhave*¹⁾ | *rākṣasās tv A*²⁾ *ndhakārike*³⁾ |
*hatā*¹⁾ *devamanuṣyais*²⁾ *te*³⁾ *pitṛbhiḥ caiva sarvasaḥ*⁴⁾. || 81 ||

- 2) P.2 tu. 3) Bđ. ghoras; P.1 teṣām; Vā. -mo jñeyas. 4) P.1 -śām H. tataḥ param. 5) Mt.P.P.2 prathito. 6) Bđ. -kas; Mt.P.1P.2 -daśas. 7) Vā.T. -ra-. 8) Mt.P.1P.2 -las tathā.
 76 = Bđ. II. 72.76^b, 77^a; Mt. 47.46; P.1 I. 13.183^b, 184^a; P.2 V. 13.187; Vā. 97.77. 1) Mt.T. Nā. 2) Mt.T. pātitaḥ. 3) Mt.P.1P.2 purā.
 77a = Bđ. II. 72.77^b; Mt. 47.47^a; P.1 I. 13.184^b, P.2 V. 13.188^a; Vā. 97.78^a.
 1) Mt.T. -ghāte, V. -vādas. 2) Bđ. ca. 3) Bđ. -te.
 | 77b = Bđ. II. 72.78^a; Vā. 97.78^b.
 77b(c) = Bđ. II. 72.78^b; Mt. 47.47^b; P.1 I. 13.185^a; P.2 V. 13.188^b; Vā. 97.79^a
 1) Vā. -ṭṛāyām. 2) Bđ. sa Daityas; P.1P.2 -dra-; Vā.T. -drād, V. -drās. 3) P.1P.2 -stho; Vā.T. bhūr. 4) Vā. yadā kṛtā.
 78 = Bđ. II. 72.79; Mt. 47.48; P.1 I. 13.185^b, 186^a; P.2 V. 13.189; Vā. 97.79^b, 80^a.
 1) Vā. Prā-
 79(a) = Bđ. II. 72.80^a; Mt. 47.49^a; P.1 I. 13.186^b; P.2 V. 13.190^a; Vā. 97.80^b.
 1) Mt. tu; P.1 ca. 2) P.2 vyatī-
 | 79bc = Bđ. II. 72.80^b, 81^a; Vā. 97.81. 1) Vā. saṃgrāme, V. Saṃ-
 jabho.
 80 = Bđ. II. 72.81^b, 82^a; Mt. 47.49^b, 50^a; P.1 I. 13.187^a, 188^b; P.2 V. 13.190^b,
 191^a; Vā. 97.82. 1) Mt. -van sa; Vā. -vanto. 2) Mt. devānām.
 3) Bđ. param; Mt. sarvaṃ. 4) Vā.T. goptum. 5) Bđ. a-; Vā. tri-
 6) P.1 tripuram soḍhum āsuram; P.2 gocare Tripure vasan.
 7) Mt.P.1P.2 trailokye; Vā. Tripuras.
 81a = Mt. 47.50^b; P.1 I. 13.189^a; P.2 V. 13.191^b. 81a = Bđ. II. 72.82^b; Vā. 97.83^a.
 1) P.1P.2 -ke vadhe. 1) Vā. aṣṭame tv a-. 2) Vā.
 -sās c-Ā-. 3) Vā. -kāḥ.
 81b = Bđ. II. 72.83^a; Mt. 47.51^a; P.1 I. 13.189^b; P.2 V. 13.192^a; Vā. 97.83^b.
 1) Bđ.Vā.V. jita, Vā.T. jita-. 2) Mt. -nuṣye. 3) Mt. sve; Vā. tu.
 4) Bđ. saṃgatāḥ; Vā. saṃgatān.

samprkto¹⁾ Dānavair Vṛtro | sa-Vṛtrān¹⁾ Dānavāṃś caiva
ghore²⁾ Halāhale³⁾ hataḥ | samgatān kṛtsnaśās ca tān |
tadā¹⁾ Viṣṇusahāyena Mahendreṇa nivaritāḥ²⁾. || 82 ||
hato¹⁾ Dhvaje²⁾ Mahendreṇa māyāchannas³⁾ tu⁴⁾ yogavit⁵⁾ |
Dhvaja⁶⁾lakṣaṇam⁷⁾ āviśya Vipracittih sabānujaḥ⁸⁾. || 83 ||
Daityāṃś¹⁾ ca Dānavāṃś²⁾ caiva samhātān³⁾ kṛtsnaśās ca tān⁴⁾ |
jayan⁵⁾ Ko⁶⁾lāhale sarvair⁷⁾ devaiḥ parivrto Vṛṣā⁸⁾ |
yajñasyāvabhṛthe jtvā⁹⁾ Śaṅ¹⁰⁾dā-Markau¹¹⁾ tu daivataih. 84 ||
ete de¹⁾vāsura²⁾ vṛttāḥ samgrāmā dvādaśaiva tu |
devā³⁾surakṣayakarāḥ prajānām ca⁴⁾ hitāya vai⁵⁾. || 85 ||
Hiraṇyakaśipū rājā¹⁾ varṣānām arbudaṃ babhau²⁾ |
dvisaptatiṃ¹⁾ tathānyāni | tathā śatasahasrāṇi hy
niyutāny adhikāni ca²⁾ | adhikāni dvisaptatih |
aśtīm¹⁾ ca sahasrāṇi trailokyasyēśvaro 'bhavat²⁾. || 86 ||

82^a = Mt. 47.51^b; P.1 I. 13.190^a; P.2 | 82^a = Bḍ. II. 72.83^b; Vā. 97.84^a.

V. 13.192^b. 1) P.2 -te. 2) Mt.

1) Vā. samvṛtān.

-ro. 3) P.1P.2 Kolāhale.

82^b = Bḍ. II. 72.84^a; Mt. 47.52^a; P.1 I. 13.190^b; P.2 V. 13.193^a; Vā. 97.84^b.

1) Bḍ. jaghne; Vā. tathā. 2) Bḍ. -dras tena vardhitāḥ; P.1P.2
nipātitaḥ; Vā. nibarhitāḥ.

83 = Bḍ. II. 72.84^b, 85^a; Mt. 47.52^b, 53^a; P.1 I. 13.191; P.2 V. 13.193^b, 194^a;

Vā. 97.85. 1) P.1 -tas; P.2 -te. 2) P.1 tato; Vā. -jo. 3) Bḍ. -cha-
traś. 4) Bḍ.Vā. -aś ca. 5) Vā. yodhayan. 6) Vā. -je. 7) Bḍ.
-jalakṣaṇ sam-; P.1 vajreṇa kṣaṇam; P.2T. Dhvajena kṣaṇam;
Vā. -je lakṣyaṃ sam-. 8) P.1P.2 -gaḥ; Vā. -tir mahābhujāḥ.

84 = Bḍ. II. 72.85^b, 86^a, 87^a; cfr. 86^b; Mt. 47.53, 54^a; P.1 I. 13.192^a = a; P.2

V. 13.194^b, 195; Vā. 97.86. 1) P.1P.2 -yāś. 2) P.1P.2 -vāś. 3) Mt.
-yatān; P.1 -yutāḥ; P.2 -jatāḥ. 4) Mt. kila samyutān; P.1P.2 -śas
tu te. 5) Bḍ. jayad; Bḍ. II. 72.86^b, Vā. Rajih; P.2 -ya-. 6) Bḍ.
Dhā-. 7) Bḍ. II. 72.86^b, Mt.T.Vā. -vān. 8) Bḍ. II. 72.86^b Daityān
parivrto 'jayat; P.2 -ṣaḥ; Vā. 'jayat. 9) Mt. dr̥ṣyau; Vā. yajñāmr-
tena vijitau. 10) Bḍ.Vā. Śaṅ-. 11) P.2 -kās.

85 = Bḍ. II. 72.87^b, 88^a; Mt. 47.54^b, 55^a; P.1 I. 13.192^b, 193^a; P.2 V. 13.196;

Vā. 97.87. 1) P.1 dai-. 2) Mt. -re; Vā. -vāḥ purā. 3) Bḍ. surā-.
4) Mt. tu. 5) Bḍ. -nām aśivaś ca ha; Vā. aśivāya ca.

86^a = Bḍ. II. 72.88^b; Mt. 47.55^b; P.1 I. 13.193^b; P.2 V. 13.197^a; Vā. 97.88^a.

1) P.2 -po rājyaṃ. 2) P.2 -dadvayam.

86^b = Mt. 47.56^a; P.1 I. 13.194^a; P.2 V. | 86^b = Bḍ. II. 72.89^a; Vā. 97.88^b.

13.197^b. 1) Mt. -ti; P.2 -tis.

2) P.1 tu.

86^c = Bḍ. II. 72.89^b; Mt. 47.56^b; P.1 I. 13.194^b; P.2 V. 13.198^a; Vā. 97.88^c.

1) Bḍ.P.2 -tiś. 2) Mt. -yaiśvaryatāṃ gataḥ; P.1 -yaiśvaryavān
abhūt; P.2 -yaiśvaryatābhavat.

paryāyena tu rājābhūd¹⁾ Balir varṣārbudam²⁾ punaḥ |
 ṣaṣṭiś¹⁾ caiva²⁾ sahasrāṇi | ṣaṣṭiś caiva sahasrāṇi
 niyutāni ca viṃśatiḥ³⁾. || 87 || | trimśac ca niyutāni ca. || 87 ||
 Bale¹⁾ rājyādhikāras²⁾ tu yāvatkālam babhūva ha³⁾, |
 tāvatkālam tu Prahlādo | Prahlādo nirjito 'bhūc ca¹⁾
 nirvṛto¹⁾ hy asuraiḥ saha. || 88 || | tāvatkālam saḥā²⁾suraiḥ. 88 ||
 indrās trayas te¹⁾ vikhyatā²⁾ a³⁾surānām mahaujaśaḥ⁴⁾; |
 Daityasaṃstham idam sarvam āsīd daśayugam kila⁵⁾. || 89 ||
 asaṣpatnam¹⁾ tataḥ²⁾ sarvaṃ³⁾ raṣṭram⁴⁾ daśayugam⁵⁾ punaḥ⁶⁾ |
 trailokyam idam avyagram⁷⁾ Mahendreṇānu⁸⁾pālyate⁹⁾. || 90 ||
 Prahlādasya hrte¹⁾ hy asmim²⁾ trailokye³⁾ kāla⁴⁾paryayāt |
 paryāyenaiva⁵⁾ saṃprāpte⁶⁾ trailokyam⁷⁾ Pākāśāsane⁸⁾ || 91 ||
 tato 'surān parityajya Yajño¹⁾ devān²⁾ upagamat³⁾. |
 Yajñe devān atha gate⁴⁾ Ditijāḥ Kāvyaṃ abruvan⁵⁾: || 92 ||
 hrtaṃ¹⁾ no miśatām²⁾ raṣṭram³⁾ tyaktvā Yajñaḥ⁴⁾ surān⁵⁾ gataḥ⁶⁾ |

87^a = Bḍ. II. 72.90^a; Mt. 47.57^a; P.1 I. 13.195^a; P.2 V. 13.196^b; Vā. 97.89^a.

1) Bḍ. pāraṃparyeṇa rājā tu; Vā. paryāye tasya rājānu. 2) Mt. -ṣāyutam.

87^b = Mt. 47.57^b; P.1 I. 13.195^b; P.2 V. 13.199^a. 1) Mt. -tir; P.1 -tim. 2) Mt. varṣa-. 3) P.1 -tim.

87^b = Bḍ. II. 72.90^b; Vā. 97.89^b.

88^a = Bḍ. II. 72.91^a; Mt. 47.58^a; P.1 I. 13.196^a; P.2 V. 13.199^b; Vā. 97.90^a. 1) P.1 -li. 2) P.1 -re. 3) P.1 -laś ca kīrtitaḥ.

88^b = Mt. 47.58^b; P.1 I. 13.196^b; P.2 V. 13.200^a. 1) P.2 -vrto.

88^b = Bḍ. II. 72.91^b; Vā. 97.90^b.

1) Vā. -dena grhīto 'bhūc.

2) Vā. tadā-.

89 = Bḍ. II. 72.92; Mt. 47.59; P.1 I. 13.197^a = a; P.2 V. 13.200^b = a; Vā. 97.91. 1) P.1 jayārtham ete; P.2 Indrārtham ete. 2) Mt.P.1P.2 vijñeyā. 3) Bḍ. hy a-. 4) P.2 -sām. 5) Mt. punaḥ.

90 = Bḍ. II. 72.93; Mt. 47.60^{ba}; P.1 I. 13.198^a, 197^b; P.2 V. 13.201^{ba}; Vā. 97.92. 1) Bḍ. aṣapat tu; P.1P.2 asaṣpānam. 2) Mt.P.1P.2 idam. 3) Bḍ. Śukro. 4) Mt. āsīd; P.1P.2 yāvad. 5) P.1P.2 varṣāyutam. 6) Vā.T. purā. 7) Vā. avyayam idam. 8) Vā. -ṇa tu. 9) Bḍ. -dro hy abhyaṣād Baleḥ.

91 = Bḍ. II. 72.94; Mt. 47.61^{ab}; P.1 I. 13.198^b = b; P.2 V. 13.202; Vā. 97.93. 1) Mt.T. hate; P.2Vā.V. krte; Vā.T. tātaś. 2) Bḍ.Mt. tasmim; Vā. T. cādas. 3) Vā. -yam. 4) P.1 kārya-. 5) Mt. -ṇa tu; Vā.T. -ṇa ca. 6) Bḍ. -tam. 7) P.2Vā. -ye. 8) Bḍ. -nam; Vā. -naḥ.

92 = Bḍ. II. 72.95; Mt. 47.61^c, 62^a; P.1 I. 13.199; P.2 V. 13.203; Vā. 97.94. 1) Mt.T. Śukro; Vā.T. yajñe. 2) Vā.T. -vā. 3) Mt.P.1P.2 agacchata; Vā.T. -man. 4) Mt.T. -tam. 5) Bḍ.Vā. Kāvyaṃ te hy asurābruvan; Mt.T. āhvayan.

93 = Bḍ. II. 72.96; Mt. 47.62^b, 66^a; P.1 I. 13.200; P.2 V. 13.204; Vā. 97.95.

1) Bḍ. kim tan; Mt. kim tvam; Vā.T. hatam. 2) P.1P.2 Magha-

sthātum na śaknumo hy atra⁷⁾, pravīśāmo⁸⁾ Rasātalam. || 93 ||
 evam ukto 'bravid etān¹⁾ viṣaṇṇān²⁾ sāmtvayan girā: |
 mā bhaiṣṭa, dhārayiṣyāmi tejasā svena vo 'surāḥ! || 94 ||
 vṛṣṭir¹⁾ o²⁾śadhayaś caiva rasā vasu³⁾ ca yat⁴⁾ param⁵⁾ |
 kṛtsnāni mayi⁶⁾ tiṣṭhanti⁷⁾, pādas teṣāṃ⁸⁾ sureṣu vai. |
 tat sarvaṃ vaḥ¹⁾ pradāsyāmi | yuṣmadarthaṃ pradāsyāmi,
 yuṣmadarthe dhr̥tam²⁾ mayā. || 95 || | tat sarvaṃ dhāryate mayā. || 95 ||
 tato devās tu tāt¹⁾ dr̥ṣṭvā dhr̥tāt Kāvyaena dhīmatā |
 amantrayams³⁾ tadā te⁴⁾ vai samvignā⁵⁾ vijigīṣayā⁶⁾: || 96 ||
 eṣa Kāvya¹⁾ idaṃ sarvaṃ vyāvartayati no balāt, |
 sādhu gacchāmahe tūrṇaṃ, yāvan nāpyāyayet tu tāt²⁾, |
 prasahya ha³⁾tvā śiṣṭāms tu⁴⁾ Pātālaṃ prāpayāmahe. || 97 ||
 tato devās tu¹⁾ samrabdhā Dānavān upa²⁾sṛtya ha³⁾ |
 jahnus, tair⁴⁾ vadhyamānās tu⁵⁾ Kāvyaṃ evābhidudruvuh. || 98 ||
 tataḥ Kāvyaṃ tu tāt dr̥ṣṭvā tūrṇaṃ devair abhidrutān |
 samarakṣata¹⁾ samtrastāt²⁾ devebhyas tāt Diteḥ sutān³⁾. || 99 ||

vatā. 3) Mt.P.1P.2 rājyaṃ. 4) Mt.Vā. -ñāṃ. 5) Mt.Vā. punar.

6) Vā. -tāḥ. 7) Bḍ.Vā. adya. 8) Bḍ. -ma.

94 = Bḍ. II. 72.97; Mt. 47.63b, 64a; P.1 I. 13.201; P.2 V. 13.205; Vā. 97.96.

1) Mt. Daityān. 2) Bḍ.Vā. -naḥ. 3) Bḍ. vaḥ; Vā. cā.

95ab = Bḍ. II. 72.98; Mt. 47.64b, 65a; P.1 I. 13.202; P.2 V. 13.206; Vā. 97.97ab.

1) Mt.P.1 mantrās; P.2 iṣṭiś. 2) Mt.P.1P.2 cau-. 3) Bḍ. vastu;

P.1P.2 dharāyām. 4) P.1 yat tu; P.2 yac ca. 5) P.1P.2 vartate;

Vā. yad vayam. 6) Bḍ. -ni hy api; P.1P.2 mayi tiṣṭhati; Vā. -nā

mayi ca. 7) P.1P.2 tat sarvaṃ; Vā.T. -tu. 8) P.1P.2 pādamaṭraṃ.

95c = Mt. 47.65b; P.1 I. 13.203a; P.2 V. 13.207a; Vā. 97.97c.

13.207a. 1) P.1 ca. 2) Mt.T.

P.2 -tā.

96 = Bḍ. II. 72.99b, 100a; Mt. 47.66; P.1 I. 13.203b, 204a; P.2 V. 13.207b, 208a;

Vā. 97.98. 1) Bḍ.Vā. -vāsurān. 2) Mt.T. vṛ-. 3) Mt. samman-

trayanti; P.1P.2 āmantrayanta. 4) Mt.P.1P.2 devā. 5) Mt. -jñās

tu; P.1 -nas taj; P.2 sajjāḥ sarve. 6) Mt.P.1P.2 jighṛkṣyā.

97 = Bḍ. II. 72.100b, 101; Mt. 47.67, 68a; P.1 I. 13.204b, 205; P.1 V. 13.208b, 209;

Vā. 97.99. 1) Mt.P.1P.2 Kāvyo hy eṣa. 2) Mt. nādhyāpayiṣyati;

P.1P.2 na cyāvayeta vai; Vā. kṣiṇān apy āyayasva tāt. 3) P.1

ji-. 4) Vā.T. -tān vai.

98 = Bḍ. II. 72.102; Mt. 47.68b, 69a; P.1 I. 13.206; P.2 V. 13.210; Vā. 97.100.

1) Vā.T. -vāḥ su-. 2) Mt.P.1P.2 abhi-. 3) Bḍ.Vā. vai. 4) Mt.P.1

P.2 tatas ta. 5) Bḍ.Vā. te; P.1 taiḥ.

99 = Bḍ. II. 72.103; Mt. 47.69b, 70a; P.1 I. 13.207; P.2 V. 13.211; Vā. 97.101.

1) Mt. rakṣāṃ Kāvyaena; P.1P.2 rakṣākāryeṇa. 2) Mt.P.1P.2 sam-

hr̥tya; Vā.T. -re 'strakṣatārtās tāt: V. -rakṣataśāstrārtān. 3) Mt.

devās te 'py asurārditāḥ; P.1P.2 -yas tāt surārditān.

<p>Kāvyaṃ dr̥ṣṭvā sthitam devā niḥśāṅkam asurañ¹⁾ jahuḥ. tataḥ Kāvyo 'nu²cintyātha³⁾ Brahmaṇo vacanaṃ hitam tān uvāca tato dhyātva⁴⁾ pūrva²vṛttam anusmaran: 100 trailokyam vijītam¹⁾ sarvaṃ Vāmanena tribhiḥ kramaiḥ, Balir baddho, hato Jambho, nihataś ca Virocanaḥ. 101 mahāsurā¹⁾ dvādaśasu samgrāmeṣu surair hataḥ, tais tair upāyair bhūyiṣṭhā²⁾ nihatā ye³⁾ pradhānataḥ. 102 kiṃ¹cicchiṣṭās tu²⁾ yūyaṃ vai³⁾, yuddham māstv iti⁴⁾ me matam, nītiṃ vo 'rthe vidhāsyāmi⁵⁾, tiṣṭhadhvam⁶⁾ kālaparyayāt⁷⁾ , yāsyāmy aham Mahādevaṃ mantrārthe¹⁾ vijayāvaham²⁾. 103 </p>	<p>Kāvyo dr̥ṣṭvā sthitān devāms tatra daivam a¹cintayāt. </p> <p>kiṃcicchiṣṭās tu vai yūyaṃ yuddheṣv alpeṣu¹⁾ vai svayam, nītiṃ vo hi vidhāsyāmi, kālaḥ kaścit pratikṣyatām, </p> <p>agnim āpyāyayed dhotā, mantrair eṣa dahiṣyati¹⁾, tato yāsyāmy aham devaṃ mantrārthe Nīlalohitam. 103₁ yuṣmān anugrahiṣyāmi punaḥ paścād ihāgataḥ, yūyaṃ tapaś caradhvam vai samvṛtā valkalair vane! na vai devā vadhiṣyanti, yāvad āgamaṇam mama. 103₂ </p>
---	--

100^{ab} = Mt. 47.70^b, 71^a; P.1 I. 13.208; P.2 V. 13.212. 1) P.1P.2 nirvi-
śāṅkās tu te. 2) P.2 vi-. 3) Mt.
-yārtham.

100^{b(c)} = Bḍ. II. 72.104^b; Mt. 47.71^b; P.1 I. 13.209^a; P.2 V. 13.213^a; Vā.
97.102^b. 1) Mt.P.1P.2 -taḥ Kāvyaḥ. 2) Mt. -vam.

101 = Bḍ. II. 72.105; Mt. 47.72; P.1 I. 13.209^b, 210^a; P.2 V. 13.213^b, 214^a; Vā.
97.103. 1) Mt. vo hatam; P.1P.2 vo hr̥tam

102 = Bḍ. II. 72.106; Mt. 47.73; P.1 I. 13.210^b, 211^a; P.2 V. 13.214^b, 215^a; Vā.
97.104. 1) Vā. mahārheṣu. 2) Mt. -ṭham; P.2 V. -ṭhair. 3) Mt.
vaḥ; P.1P.2 -tās tu.

103^{ab} = Mt. 47.74; P.1 I. 13.211^b, 212^a; P.2 V. 13.215^b, 216^a. 1) P.1P.2
ke-. 2) P.1 -ṭās ca. 3) P.2 hi.
4) P.1P.2 nāstīti. 5) Mt.T. yāṃ
vo 'bhidhāsyāmi; P.1 -tayo vo
vidhātavyā; P.2 tāṃ nītiṃ vo
vidhāsyāmi. 6) P.1 upāse; P.2
upāsyē. 7) P.2 -yam.

103^{ab} = Bḍ. II. 72.107; Vā. 97.105.
1) Bḍ. -dhe svalpe tu; Vā.T.
-ṣv antyeṣu.

103^c = Bḍ. II. 72.108^a; Mt. 47.75^a; P.1 I. 13.212^b; P.2 V. 13.216^b; Vā. 97.106^a.
1) Mt.P.1 -tham. 2) Bḍ. -yāya ca; Vā. -yāya vaḥ

103₁ = Bḍ. II. 72.108^b, 109^a; Vā. 97.106^b, 107^a. 1) Vā. eva Bṛhas-
patiḥ.

103₂ = Bḍ. II. 72.109^b, 110; Vā. 97.107^b, 108.

apratīpāms tato mantrān devāt¹⁾ prāpya Maheśvarāt : |
yotsyā²⁾mahe³⁾ punar devāms⁴⁾, tataḥ prāpsyatha vai jayam! || 104 ||
tatas te kṛtasamvādā devān ūcus tadd¹⁾surāḥ : |
nyastaśastrā vyaṃ sarve | nyastaśastrā¹⁾ vyaṃ sarve,
niḥsamnāhā rathair¹⁾ viṇā, || 105 || | lokān yūyaṃ kramantu vai, || 105 ||
vyaṃ tapaś carisyāmaḥ samvṛtā valkalair vane¹⁾. |
Prahādasya²⁾ vacaḥ śrutvā satyabhi³⁾vyābṛtaṃ⁴⁾ tu tat⁵⁾ || 106 ||
tato devā nyavartanta¹⁾ vijvarā muditās ca ha²⁾. |
nyastaśastreṣu Daityeṣu svān vai jagmur yathāgatan³⁾. || 107 ||
tatas tān abravīt Kāvyaḥ : kaṃcit kālam upāsyatām¹⁾ |
nirutsukas²⁾ tapoyuktāḥ³⁾, kālaḥ⁴⁾ kāryārthasādhakaḥ⁵⁾. || 108 ||
pitur mamāśrama¹⁾sthā vai mām²⁾ pratīkṣata³⁾ Dānavāḥ⁴⁾. |
sa sam⁵⁾diśyāsūrān Kāvyo Mahādevaṃ pra⁶⁾padyata⁷⁾. || 109 ||
| prañamyainam¹⁾ uvācātha²⁾ jagatprabhavam Īśvaram : |
mantrān icchāmy aham¹⁾ deva, ye na santi Brhaspatau, |
parābhavāya devānām asurānām jayāya ca²⁾. || 110 ||
evam ukto 'bravīd devo : | evam ukto 'bravīd devo :
vratam tvam cara Bhārgava! 111 || | mantrān icchasi vai dvija, |

104 = Bḍ. II. 72.111; Mt. 47.75^{bc}; P.1 I. 13.213; P.2 V. 13.217; Vā. 97.109.

1) P.1 devān mantrān. 2) Mt.T. yudhyā-. 3) P.2T. samyotsyadhve..
4) P.1P.2 -vais.

105a = Bḍ. II. 72.112^a; Mt. 47.76^a; P.1 I. 13.214^a; P.2 V. 13.218^a; Vā. 97.110a.

1) Bḍ.Vā. tato '.

105b = Mt. 47.46^b; P.1 I. 13.214^b; P.2 | 105b = Bḍ. II. 72.112^b; Vā. 97.110^b.
V. 13.218^b. 1) P.2 -tham. | 1) Vā. -vādā.

106 = Bḍ. II. 72.113; Mt. 47.77; P.1 I. 13.215; P.2 V. 13.219; Vā. 97.111.

1) P.1P.2 -lais tathā. 2) P.1 devās teṣāṃ. 3) Bḍ. -yānu-. 4) Vā.
-yavyāharaṇam. 5) P.1P.2 tataḥ.

107 = Bḍ. II. 72.114; Mt. 47.78; P.1 I. 13.216; P.2 V. 13.220; Vā. 97.112.

1) P.1P.2 -to nyavartayan sarve; Vā. -vā nivṛtā vai. 2) Bḍ.Vā.
ha; Mt. te; P.2 ye. 3) Mt.P.1P.2 vinivṛtās tadā surāḥ.

108 = Bḍ. II. 72.115; Mt. 47.79; P.1 I. 13.217; P.2 V. 13.221; Vā. 97.113^{ab}.

1) Bḍ. pratīkṣyatām; Mt. upāsyatha; P.2 upāsītāḥ; P.1 -ya upā-
dhvan tapasi shītāḥ. 2) Mt.T.P.1P.2 -siktās; Vā. -sukais. 3) Vā.
-taiḥ. 4) Mt.Vā. -lam; P.2 -la-. 5) Mt. -kam; P.2 -kāḥ; Vā. -kaiḥ.

109 = Bḍ. II. 76.116; Mt. 47.80; P.1 I. 13.218; P.2 V. 13.222; Vā. 97.113^c, 114^a.

1) P.1P.2 āśramasamsthā. 2) Bḍ. sam-. 3) Mt.V.P.1P.2 -tha.

4) Vā. sarve devāḥ sa- Vāsavāḥ. 5) Mt. tat sam-; P.1P.2 tān ud-
6) P.1 prā-; P.2 a-. 7) Bḍ.Vā. -ya ca.

| 110a = Bḍ. II. 72.117^a; Vā. 97.114^b. 1) Bḍ. -vam. 2) Bḍ. -cāyam.

110ab(bc) = Bḍ. II. 76.117^b, 118^a; Mt. 47.81; P.1 I. 13.219; P.2 V. 13.223; Vā.
97.115. 1) Bḍ. -mi he. 2) Bḍ.Vā. -reṣv abhayāvahān.

111 = Mt. 47.82^a; P.1 I. 13.220^a; P.2 | 111 = Bḍ. II. 72.118^b, 119^a; Vā. 97.116.
V. 13.224^a.

vratam cara mayôdđiṣṭam
brahmacārī samāhitah. || 111 ||

pūrṇaṃ varṣasahasraṃ tu¹⁾ kuṇḍa²⁾dhūmam avāk³⁾śirāḥ |
yadi pāsyasi⁴⁾, bhadrāṃ te, tato⁵⁾ mantrān⁶⁾ avāpsyasi. || 112 ||

tathēti samanujñāpya | tathōkto devadevena
Śukras tu Bhrgunandanah | sa Śukras tu mahātapāḥ |
pāḍau saṃsprśya devasya bādham ity *abhyabhaṣata*¹⁾: || 113 ||

vratam carāmy aham deva¹⁾, *yathōd*²⁾diṣṭo 'smi³⁾ vai prabho! |
tato niyukto⁴⁾ devena kuṇḍadhāro 'sya dhūmakṛt⁵⁾. || 114 ||

tadā tasmin gate Śukre hy | asurāṇāṃ hitārthāya
a'surāṇāṃ hitāya vai | tasmiṅ Śukre gate tadā |
mantrārtham tatra vasati¹⁾ brahmacaryaṃ Maheśvare. || 115 ||

tad buddhvā nītipūrvam tu¹⁾ rājyaṃ²⁾ nyastam³⁾ tadāsuraiḥ⁴⁾ |
tas⁵⁾miṅ chidre tadāmarśād devās tān *samabhidraṇam*⁶⁾ |
*pragrhitā*⁷⁾yudhāḥ sarve Bṛhaspatipurogamāḥ⁸⁾. || 116 ||

drṣṭvāsuraṅgā devān pragṛhitāyudhān punaḥ |
utpetuḥ sahasā sarve¹⁾, samtrastās te²⁾ tato³⁾ 'bruvan⁴⁾: || 117 ||

nyaste¹⁾ śāstre²⁾ 'bhaye³⁾ datta⁴⁾ a⁵⁾cārye vratam āsthite |

- 112 = Bđ. II. 76.119^b, 120^a; Mt. 47.82^{bc}; P.1 I. 13.220^b, 221^a; P.2 V. 13.224^b, 225^a; Vā. 97.117. 1) Bđ.Vā. vai. 2) Mt.P.1P.2 kaṇa-. 3) P.1P.2 adhaḥ-
4) Bđ. -ti; P.2 paśyasi. 5) Bđ.Vā. matto. 6) Bđ.Vā. -tram.
- 113^a = Mt. 47.83^a; P.1 I. 13.221^b; P.2 | 113^a = Bđ. II. 72.120^b; Vā. 97.118^a.
V. 13.225^b.
- 113^b = Bđ. II. 72.121^a; Mt. 47.83^b; P.1 I. 13.222^a; P.1 V. 13.226^a; Vā. 97.118^b.
1)^cMt.P.1P.2 abravīd vacaḥ.
- 114 = Bđ. II. 72.121^b, 122^a; Mt. 47.83^c, 84^a; P.1 I. 13.222^b, 223^a; P.2 V. 13.226^b,
227^a; Vā. 99.119. 1) Vā. śeṣaṃ. 2) Mt.P.1P.2 tvayā-. 3) Mt.P.1
'dya; P.2 'tha. 4) Mt. 'nusrṣṭo; P.1P.2 ādiṣṭo deva-. 5) P.1P.2
kṛtavān Bhārgavo munih.
- 115^a = Mt. 47.84^b; P.1 I. 13.223^b; P.2 | 115^a = Bđ. II. 72.122^b; Vā. 97.120^a.
V. 13.227^b. 1) P.1P.2 -kre a-.
- 115^b = Bđ. II. 72.123^a; Mt. 47.84^c; P.1 I. 13.224^a; P.2 V. 13.228^a; Vā. 97.120^b.
1)^cP.1P.2 -the tanute Kāvyo. 2) P.1P.2 -rāt.
- 116 = Bđ. II. 72.123^b, 124; Mt. 47.85, 86; P.1 I. 13.224^b, 225; P.2 V. 13.228^b, 229;
Vā. 97.121. 1) P.1 vai. 2) Bđ. rāṣṭraṃ; Mt. rājye. 3) Mt.P.2 -te.
4) P.1P.2 rājanyās tu tadā sukham. 5) Mt.P.1P.2 as-. 6) Mt.
samupādraṇam; P.1P.2 abhidudruvuḥ. 7) Mt.P.1P.2 damśitāḥ sā-;
Vā. niśitāttā-. 8) Mt.P.1P.2 -raḥsarāḥ.
- 117 = Bđ. II. 72.125; Mt. 47.87; P.1 I. 13.226; P.2 V. 13.230; Vā. 97.122.
1) Mt. te vai. 2) Mt.P.1 tān; P.2 sahatrāsā. 3) Mt.P.1P.2 vaco.
4) Bđ.Vā. 'bhavan.
- 118^a = Bđ. II. 72.126^a; Mt. 47.88^a; P.1 I. 13.227^a; P.2 V. 13.231^a; Vā. 97.123^a.

dattvā bhavantas tv¹⁾ abhayaṃ | samtyajya samayaṃ devās
 samprāpta no jighāmsaya. || 118 || te sapatnajighāmsavaḥ || 118 ||
 anācārya¹⁾ vayaṃ devās²⁾ | anācāryās tu bhadraṃ vo
 tyaktaśastrās ca sam³⁾sthitāḥ | viśvastās tapasi¹⁾ sthitāḥ |
 cīravalkā¹⁾jinadharā niṣkriyā niṣparigrahāḥ. || 119 ||
 raṇe vijetum devāms ca¹⁾ na śakṣyāmaḥ kathamaṇa, |
 ayuddhena²⁾ prapatsyā³⁾maḥ śaraṇaṃ Kāvyaṃātaram. || 120 ||
 jñā¹⁾payāmaḥ kṛcchraṃ²⁾ idaṃ, yāvad a³⁾bhyeti no guruḥ⁴⁾, |
 nivṛtte ca tathā Śukre yotsyāmo daṃśitāyudhāḥ⁵⁾. || 121 ||
 evam uktvā tato¹⁾ 'nyonyam²⁾ śaraṇaṃ Kāvyaṃātaram |
 prāpadyanta tato bhītās, | prāpadyanta tato bhītās,
 tebhyo 'dād a¹⁾bhayaṃ tu sā: || 122 || tayā¹⁾ caiva tadābhayaṃ |
 dattaṃ teṣāṃ tu bhītānāṃ |
 Daityānāṃ abhayārthināṃ: || 122 ||
 na bhetaṃ, na bhetaṃ, bhayaṃ tyajata¹⁾ Dānavāḥ |
 matsaṃnidhau vartatāṃ, vo na bhīr bhavitum arhati! || 123 ||
 tayā¹⁾ cābhy²⁾upa³⁾pannāms tān⁴⁾ dṛṣṭvā devās tadā⁵⁾surān⁶⁾ |
 abhijagmuh⁷⁾ prasahyaitān avicārya⁸⁾ balābalaṃ. || 124 ||
 tatas tān¹⁾ vadhyamānāms tu²⁾ devair dṛṣṭvāsurāms tadā³⁾ |

1) P.1.P.2Vā. -ta-. 2) P.1.P.2 -trā. 3) P.1.P.2 vayaṃ; Vā. jaye.

4) Mt. -ta; P.1.P.2 devā. 5) Bḍ. hy ā-.

118b = Mt. 47.88b; P.1 I 13.227b; P.2 V. 13.231b. 1) Mt. -to hy. 118b = Bḍ. II. 72.126b; Vā. 97.125b.

119a = Mt. 47.89a; P.1 I. 13.228a; P.2 V. 13.232a. 1) P.1.P.2 anamarṣā. 119a = Bḍ. II. 72.127a; Vā. 97.124a.
 2) P.1 P.2. sarve. 3) Mt. -trās 1) Bḍ. -se.

2) P.1 P.2. sarve. 3) Mt. -trās
 tv ava-.

119b = Bḍ. II. 72.127b; Mt. 47.89b; P.1 I. 13.228b; P.2 V. 13.232b; Vā. 97.124b.

1) Mt.P.1.P.2 -kṛṣṇā-.

120 = Bḍ. II. 72.128; Mt. 47.90; P.1 I. 13.229; P.2 V. 13.233; Vā. 97.125.

1) Bḍ.Vā. -vān vai. 2) Vā. aśuddhena. 3) Bḍ.Vā. -padyā-.

121 = Mt. 47.91; P.1 I. 13.230; P.2 V. 13.234; Vā. 97.126a(b). 1) Mt. yā-
 2) Vā. kṛtsnam. 3) P.1.P.2 -van nā-. 4) Vā -vad āgamaṇaṃ
 guroḥ. 5) Vā. vinivṛtte tataḥ Kāvye yotsyāmo yudhi tān surān.

122a = Mt. 47.92a; P.1 I. 13.231a; P.2 V. 13.235a; Vā. 97.127a. 1) P.1.P.2 ca
 te; Vā. -vāsurān. 2) Vā. yogyam.

122b = Mt. 47.92b; P.1 I. 13.231b; P.2 V. 13.235b. 1) P.2 dattvā. 122bc = Bḍ. II. 72.129; Vā. 97.127b, 128a.
 1) Vā. tadā.

123 = Mt. 47.93; P.1 I. 13.232; P.2 V. 13.236; Vā. 97.128b, 129a. 1) P.2 -tha.

124 = Bḍ. II. 72.130; Mt. 47.94; P.1 I. 13.233; P.2 V. 13.237; Vā. 97.129b, 130a.

1) Vā. bhayāc. 2) P.2Vā. cāpy. 3) Vā. abhi-. 4) P.1 tayābhira-
 kṣitāms tāms ca. 5) Mt. tato -. 6) P.2 tu Dānavān; Vā. -vāsu-
 rāms tadā. 7) Mt.P.1.P.2 jagmuḥ. 8) Bḍ. vicārya ca.

125 = Bḍ. II. 72.131; Mt. 47.95; P.1 I. 13.234; P.2 V. 13.238; Vā. 97.130b, 131a.

devī kruddhābravīd *devān*⁴⁾: anindratvaṃ⁵⁾ karomy⁶⁾ aham! || 125 ||
 sambhṛtya¹⁾ sarvasambhārān | samstabhya śīghraṃ samrambhād
 Indram sâbhyacarat tataḥ²⁾, | Indram sâbhyacarat tataḥ. || 126 ||
 tastambha³⁾ devī balavad⁴⁾
 yogayuktā tapodhanā. || 126 ||
 tataḥ sam¹⁾stambhitam dr̥ṣṭvā Śakram²⁾ devās tu³⁾ mūḍhavat⁴⁾ |
 vya⁵⁾dravanta tato bhītā dr̥ṣṭvā Śakram⁶⁾ vaśīkṛtam. || 127 ||
 gateṣu surasaṃgheṣu Viṣṇur Indram¹⁾ abhāṣata: |
 mām tvam pravīṣa, bhadam te, neṣyāmi²⁾ tvām sureśvara³⁾! || 128 ||
 evam uktaḥ tato Viṣṇuṃ¹⁾ praviveśa Purandaraḥ. |
 Viṣṇunā²⁾ rakṣitam dr̥ṣṭvā devī kruddhā vaco 'bravīt³⁾: || 129 ||
 eṣā tvām Viṣṇunā sârdham dahāmi Maghavan balāt¹⁾ |
 miśatām sarvabhūtānām, dr̥ṣyatām me tapobalam. || 130 ||
 ta'yâbhibhūtau tau devāv Indrā²⁾-Viṣṇū *babhāvatuḥ*³⁾. |
 katham mucyêva⁴⁾ sahitan⁵⁾? Viṣṇur Indram abhāṣata. || 131 ||
 Indro 'bravīj: jahi hy¹⁾ enām, yāvan nau na²⁾ dahed vi³⁾bho! |
 viśeṣēṇâbhibhūto 'ham⁴⁾, imāṃ taj⁵⁾ jahi māciram! || 132 ||

- 1) P.2 -taḥ sâ; Vā. tāms trastān. 2) Mt. bādhyā-; P.2 tān; Vā. -nāmś ca. 3) P.2 tathā. 4) Bḍ.Vā. enān. 5) Mt. -drān vaḥ.
 6) P.1P.2 nidrayā mohayāmy.

126 = Mt. 47.96; P.1 I. 13.235; P.2 V. 13.239. 1) P.2T. -vr̥tya. 2) P.1

P.2 nidrām sâ vyaṣṛjat tadā.

3) P.2 samstabhya. 4) P.1 ca balād; P.2 vyacarat.

127 = Bḍ. II. 72.132^b, 133^a; Mt. 47.97; P.1 I. 13.236; P.2 V. 13.240^{ab}; Vā. 97.132. 1) Mt.P.1P.2 -tas tam. 2) Mt.P.1P.2 Indram. 3) Mt.P.1P.2 -vās ca. 4) Mt. mūkavat; Vā. yūpavat. 5) Mt.P.1P.2 prā.

6) Mt.P.1P.2 Indram dr̥ṣṭvā.

128 = Bḍ. II. 72.133^b, 134^a; Mt. 47.98; P.1 I. 13.237; P.2 V. 13.240^c, 241^a; Vā. 97.133. 1) Mt. Śakram Viṣṇur. 2) Mt.P.2 nayiṣye; P.1 rākṣasye. 3) Mt.P.1P.2 -rottama.

129 = Bḍ. 72.134^b, 135^a; Mt. 47.99; P.1 I. 13.238; P.2 V. 13.241^b, 242; Vā. 97.134.

1) Bḍ. -ṇuḥ. 2) P.1 -nusaṃ. 3) Bḍ.Vā. -co 'vadat; P.2 -dhâbravīd vacaḥ.

130 = Bḍ. II. 72.135^b, 136^a; Mt. 47.100; P.1 I. 13.239; P.2 V. 13.243; Vā. 97.135. 1) Vā. -vān iva.

131 = Bḍ. II. 72.136^b, 137^a; Mt. 47.101; P.1 I. 13.240; P.2 V. 13.244; Vā. 97.136.

1) P.2 bha-. 2) P.1P.2 -dra-. 3) Bḍ.Vā. jajalpatuḥ. 4) P.1 -cyêya. 5) P.1 -to.

132 = Bḍ. II. 72.137^b, 138^a; Mt. 47.102; P.1 I. 13.241; P.2 V. 13.245; Vā. 97.137.

1) P.2 Vā. jahihy. 2) Bḍ. no na. 3) Mt.P.1P.2 -het pra-. 4) Mt. P.1P.2 'smi. 5) Mt. tvatto 'ham; P.1 jahimām; P.2 tad imām; Vā. atas tvam.

tataḥ samīksya tām Viṣṇuḥ¹⁾ strīvadham²⁾ kartum³⁾ āstbitaḥ. |
 abhidhyāya tataś ca⁴⁾ kram āpannam⁵⁾ satvaram prabhuh⁶⁾. || 133 ||
 tataḥ sa¹⁾ tvarayā yuktaḥ | tasyāḥ sa¹⁾ tvaramānāyāḥ
 śīghrakārī bhayānvitaḥ | śīghra²⁾ kārī surārīhā |
 jñātvā Viṣṇus tatas tasyāḥ | strīyā³⁾ Viṣṇus tato devyāḥ⁴⁾
 krūram devyās cikīrṣitam || 134 || krūram buddhvā cikīrṣitam || 134 ||
 kruddhas tad¹⁾ astram avidhya²⁾ śiraś ciccheda vai bhayat³⁾. |
 tam dṛṣtvā strīvadham ghoram cukopa⁴⁾ Bhṛgur īśvaraḥ, || 135 ||
 tato 'bhiśapto Bhṛṅṇā Viṣṇur bhāryāvadhe tadā²⁾: |
 yasmāt te³⁾ jānatā⁴⁾ dharmān⁵⁾ avadhyā strī niṣūditā, || 136 ||
 tasmāt tvam saptakṛtvo vai¹⁾ mānuṣeṣūpapatsyase²⁾! |
 tatas tenābhiśāpena naṣte dharme punaḥ punaḥ || 137 ||
 loke sarva¹⁾ hitārthāya jāyate mānuṣeṣv iha. |
 anu²⁾ vyāhṛtya Viṣṇum sa tad ādāya śiraḥ svayam³⁾ || 138 ||
 samāniya tataḥ kāye¹⁾ apo²⁾ ḡrhyê³⁾ dam abravīt: |
 eṣa⁴⁾ tvam⁵⁾ Viṣṇunā satyam⁶⁾ hatām⁷⁾ samjīvayāmy aham, || 139 ||
 yadi kṛtsno mayā dharmas carito jñāyate¹⁾ 'pi vā; |
 tena satyena jīvasva²⁾, yadi satyam bravīmy³⁾ aham! || 140 ||

133 = Bḍ. II. 72.138^b, 139^a; Mt. 47.103; P.1 I. 13.242; P.2 V. 13.246; Vā. 97.138.

1) Mt.P.1P.2 -nus tām. 2) Mt.P.1P.2 -dhe. 3) Mt.P.1P.2. kṛcchram.

4) P.1 -taḥ Śa-. 5) Vā. -naḥ. 6) Mt. apad uddharāṇe tu tat.

134 = Mt. 47.104^{ab}; P.1 I. 13.243; P.2 V. 13.247. 1) Mt. -tas tu.

134 = Bḍ. II. 72.139^b, 140^a; Vā. 97.139^{ab}.

1) Bḍ. sam-. 2) Bḍ. -ghram-.

3) Bḍ. tridhā. 4) Bḍ.Vā.V.

devaḥ.

135 = Bḍ. II. 72.140^b, 141^a; Mt. 47.104^c, 105^a; P.1 I. 13.244; P.2 V. 13.248^{ab};

Vā. 97.139^c, 140^a. 1) Mt. svam. 2) Mt. ādāya; P.1 ca cakram

ādāya; P.2 cakram samādāya. 3) Bḍ.Vā. Māghavaḥ; Mt. vai

bhīyā. 4) Mt.P.1P.2 cukrodha.

136 = Bḍ. II. 72.141^b, 142^a; Mt. 47.105^b, 106^a; P.1 I. 13.245; P.2 V. 13.248^c, 249^a;

Vā. 97.140^b, 141^a. 1) P.1 hi. 2) P.1P.2 kṛte. 3) P.1 yat tvayā.

4) Mt. -to. 5) Mt.P.1P.2 -mam.

137 = Bḍ. II. 72.142^b, 143^a; Mt. 47.106^b, 107^a; P.1 I. 13.246; P.2 V. 13.249^b, 250^a;

Vā. 97.141^b, 142^a. 1) Mt. -vêha; P.1 -vo hi; P.2 -vo ha. 2) Bḍ. -ṣu

prapadyase; P.1P.2T. -payāsyasi; Vā. -ṣu pravatsyasi.

138 = Bḍ. II. 72.143^b, 144^a; Mt. 47.107^b, 108^a; P.1 I. 13.247; P.2 V. 13.250^b, 251^a;

Vā. 97.142^b, 143^a. 1) Bḍ. sarvaloka-; Mt.P.1P.2 lokasya ca. 2) P.1

P.2 atha. 3) Mt. tvaran.

139 = Bḍ. II. 72.144^b, 145^a; Mt. 47.108^b, 109^a; P.1 I. 13.248; P.2 V. 13.251^b, 252^a;

Vā. 97.143^b, 144^a. 1) Mt.P.1P.2 -yam; Vā.T. kāryam. 2) Mt. asau;

P.1P.2 pāṇau. 3) Bḍ. samāyojyê-. 4) Bḍ. etām; Mt.P.1P.2 eṣā.

5) Mt.P.1P.2 tvam. 6) Mt.P.1P.2 devi; Vā. satye. 7) Mt.P.1P.2 -tā.

140 = Bḍ. II. 72.145^b, 146^a; Mt. 47.110; P.1 I. 13.249; P.2 V. 13.252^b, 253^a; Vā.

tatas¹⁾ tām prokṣya śītābhir adbhir²⁾ jīvēti so 'bravit. |
 satya³⁾bhivyāhrte⁴⁾ tasya⁵⁾ devī samjivitā tadā. || 141 ||
 tatas tām sarvabhūtāni¹⁾ dr̥ṣṭvā suptotthitām iva |
 sādhu sādhu! ity adr̥ṣyanām²⁾ vācas tāh³⁾ sasvanur diśah⁴⁾. ||142||
 dr̥ṣṭvā samjivitām evam¹⁾ devīm tām²⁾ Bhṛgunā tadā |
 miśatām sarvabhūtānām³⁾, tad adbhutam ivābhavat. || 143 ||
 asambhrāntena Bhṛgunā patnīm¹⁾ samjivitām²⁾ punaḥ³⁾ |
 dr̥ṣṭvā Śakro na lebhe 'tha⁴⁾ śarma Kāvyaabhayāt tataḥ⁵⁾. || 144 ||
 prajāgare tatas c-Ēndro Jayantīm idam abravīt¹⁾ |
 samcintya²⁾ matimān³⁾ vākyaṃ svām kanyām Pakaśāsanah: || 145 ||
 eṣa Kāvyo hy anindrāya¹⁾ vratam carati dāruṇam²⁾, |
 tenāham vyākulaḥ putri kṛto ma³⁾timatā dr̥ḍham⁴⁾. || 146 ||
 gaccha, sambhāvaya¹⁾svainam śramāpanayanaiḥ śubhaiḥ²⁾ |
 tais tair manonukūlais ca hy u³⁾pacārair atandritā! || 147 ||
 | ārādhaya tathā putri¹⁾, yathā tuṣyeta sa²⁾ dvijaḥ, |
 | gaccha tvam, tasya dattāsi, prayatnam kuru matkṛte³⁾! || 147 ||
 | evam uktā Jayanti sā vacaḥ samgr̥hya vai⁴⁾ pituḥ |

97.144bc. 1) Mt.P.1P.2 -mo jñāyate carito. 2) Vā. -vasya. 3) Mt. vadāmy.

141 = Bđ. II. 72.147^a, 146^b; Mt. 47.111; P.1 I. 13.250; P.2 V. 13.255^b, 254^a; Vā. 97.145^{ba}. 1) Bđ.Vā. -dā. 2) P.1 śītādbhir jīva. 3) Mt.P.1P.2 tato '-. 4) Bđ. -tāt; Vā. -tā. 5) P.1P.2 -min.

142 = Bđ. II. 72.147^b, 148^a; Mt. 47.112; P.1 I. 13.251; P.2 V. 13.254^b, 255^a; Vā. 97.146. 1) Bđ. -nām. 2) Mt. cakrus te; P.1P.2 -ti dr̥ṣṭvaiva. 3) Mt. vacasā; P.1 vacas tām. 4) Mt. sarvatodiśam; P.1P.2 sarvato 'bruvan.

143 = Bđ. II. 72.148^b, 149^a; Mt. 47.113; P.1 I. 13.252; P.2 V. 13.255^b, 256^a; Vā. 97.147. 1) Mt.P.1P.2 evam pratyāhṛtā tena. 2) Mt. P.1P.2 -vi sā. 3) Mt.P.1P.2 de(ai)vatānām hi.

144 = Bđ. II. 72.149^b, 150^a; Mt. 47.114^{ab}; P.1 I. 13.253; P.2 V. 13.256^b, 257^a; Vā. 97.148. 1) Mt.P.1P.2 -nī. 2) Mt.P.1P.2 -tā. 3) Bđ.Vā. tataḥ. 4) Mt.P.1P.2 c-Ēndro nālabhata. 5) Mt.P.1P.2 punaḥ.

145 = Bđ. II. 72.150^b, 151^a; Mt. 47.114^c, 115^a; P.1 I. 13.254; P.2 V. 13.257^b, 258; Vā. 97.149. 1) Bđ.Vā. ātmanah sutām. 2) Bđ.Vā. provāca. 3) P.1 P.2 samdhikāmo 'bhyadhād.

146 = Bđ. II. 72.151^b, 152^a; Mt. 47.115^{bc}; P.1 I. 13.255; P.2 V. 13.259; Vā. 97.150. 1) Mt. amitṛāya. 2) Bđ.Vā. carate dāruṇam tapah. 3) Bđ.Vā. dhr-. 4) Mt. bhṛśam.

147 = Bđ. II. 72.152^b, 153^a; Mt. 47.116; P.1 I. 13.256^a = a; P.2 V. 13.260^(a)^b; Vā. 97.151. 1) Mt. samsādhaya-. 2) Bđ. -bhe; P.2 gaccha mohaya tam Kāvyaṃ śighram āyatalocane. 3) P.1P.2 ca u-.

1471 = Mt. 47.117; P.1 I. 13.256^b, 257^a; P.2 V. 13.261. 1) Mt. Kāvyaṃ ārādhayasvainam. 2) P.2 te. 3) P.2T. suvrate.

1472 = Mt. 47.118; P.1 I. 13.257^b, 258^a; P.2 V. 13.262. 1) P.2 tat. 2) Mt. -pa ā-.

agacchad, yatra ghoram sa tapo hy a²rabhya tiṣṭhati. || 147 ||
 tam dr̥ṣṭvā tu¹) pibantam sā kaṇadhūmam adho²mukham |
 yakṣeṇa pāt³yamānaṃ ca kuṇḍadhāreṇa pāvanam⁴) || 147s ||
 dr̥ṣṭvā ca tam pāt³yamānaṃ¹) devī sā h-Īndraduhitā
 devī Kāvyaṃ avasthitam | Jayantī śubhacārīṇī |
 svarūpadhyana²śāmyantam³) susvarūpadharāgat tam¹)
 durbalaṃ bhūtim⁴) āsthitam || 148 || durevaḥam²) vratam³) āsthitam. 148
 pitrā yathō¹ktam vākyam²) sā Kāvye kṛtavatī tadā |
 gīrbhiś caivānukūlābbih stuvantī³) valgubhāṣiṇī. || 149 ||
 gātrasaṃvāhanaiḥ kāle sevamānā tvacaḥ¹) sukhaiḥ²) |
 śūśrūṣantī³) anukūlā ca³) uvāsa⁴) bahulāḥ samāḥ. || 150 ||
 pūrṇe dhūma¹vrate tasmin²) ghore varṣasahasrake³) |
 vareṇa chandayāmāsa Kāvyaṃ⁴) prīto Bhavas⁵) tadā : || 151 ||
 etad vratam¹) tvayaikena cīrṇam nānyena kenacit, |
 tasmāt tvam²) tapasā buddhyā śruteṇa ca balena³) ca || 152 ||
 te¹jasā cā²pi vibudhān³) sarvān a⁴bhibhaviṣyasi. |
 yac ca kiṃcin mama⁵) brahman⁶) vidyate Bhṛṅgunandana || 153 ||
 | sāṅgaṃ ca sarahasyaṃ ca yajñopaniṣadas¹) tathā, |

- 147s = Mt. 47.119; P.1 I. 13.258^b, 259^a; P.2 V. 13.263. 1) P.1P.2 ca.
 2) Mt. avāñ-. 3) P.2 yajñena yāp-. 4) Mt. pātitam.
 148 = Mt. 47.120^{ab}; P.1 I. 13.259^b, 260^a; P.2 V. 13.264. 1) P.1P.2 -ṭvā
 tam yatamānaṃ tu. 2) P.1
 śātrūpaghāte; P.2 śātrūpadhā-
 nam. 3) Mt.V. svasvarūpa-
 dharaṃ dr̥ṣṭvā; P.1P.2 śrām-
 yantam. 4) P.1P.2 -lasthitim. 148 = Bḍ. II. 72.153^b, 154^a; Vā. 97.152.
 1) Vā.T. yuktadhyānaṃ ca
 śāmyantam, V. śuṇḍarūpadha-
 raṃ sāmyam. 2) Vā. -balaṃ.
 3) Vā. dhṛtim.
 149 = Bḍ. II. 72.154^b, 155^a; Mt. 47.120^c, 121^a; P.1 I. 13.260^b, 261^a; P.2 V. 13.265;
 Vā. 97.153. 1) Vā. Kāvyaṃ. 2) P.2 yad u-. 3) Mt.Vā.T. -vatī.
 150 = Bḍ. II. 72.155^b, 156^a; Mt. 47.121^{bc}; P.1 I. 13.261^b, 262^a; P.2 V. 13.266;
 Vā. 97.154. 1) Bḍ. tvacā-. 2) Vā. sukhāvahaiḥ. 3) Mt.P.1P.2 vra-
 tacaryānukūlābbir. 4) P.1P.2 upāsyā.
 151 = Bḍ. II. 72.156^b, 157^a; Mt. 47.122; P.1 I. 13.262^b, 263^a; P.2 V. 13.267; Vā.
 97.155. 1) Vā. -mra-. 2) Bḍ.Vā. cāpi. 3) Vā. -rike. 4) P.1P.2 Śivaḥ.
 5) P.1P.2 'bhavat.
 152 = Bḍ. II. 72.157^b, 158^a; Mt. 47.123; P.1 I. 13.263^b, 264^a; P.2 V. 13.268; Vā.
 97.156. 1) Vā. evaṃ bruvāms. 2) Mt.P.1P.2 -mād vai. 3) P.2
 damena.
 153 = Bḍ. II. 72.158^b, 159^a; Mt. 47.124; P.1 I. 13.264^b, 265^a; P.2 V. 13.269; Vā.
 97.157. 1) P.2 o-. 2) Bḍ. vā-. 3) Mt.P.1P.2 ca surān sarvāms.
 4) Mt.P.1P.2 tvam eko '. 5) Mt. cābhilaṣitam; P.1P.2 mayī.
 6) Bḍ. -ma.
 | 154^a = Bḍ. II. 72.159^b; Vā. 97.158^a. 1) Vā. -dām.

pratibhāsyati¹⁾ te²⁾ sarvaṃ, tad vācyam tu na³⁾ kasyacit; |
sarvābhībhāvi tena tvam dvijaśreṣṭho bhaviṣyasi⁴⁾. || 154 ||
evam¹⁾ dattvā²⁾ varāṃs³⁾ tasmai⁴⁾ Bhārgavāya Bhavaḥ⁵⁾ punaḥ |
prajeśa⁶⁾tvam dhaneśatvam avadhyatvam ca vai dadau. || 155 ||
etāml labdhvā varān Kāvyaḥ samprahrṣtatanūrubah |

harsāt prādurbabhau tasya divya¹⁾stotraṃ Maheśvare²⁾. || 156 ||
tada¹⁾ tiryaksthitas tv evam²⁾ tuṣṭuve Nilalohitam: |
namo¹⁾ 'stu Śitikanṭhāya surādya³⁾ suvarcase || 157 ||
leli¹⁾hānāya lehy²⁾āya vatsarāya jagat³⁾pate |
kapardine hy ūrdhvaromne⁴⁾ haryakṣne⁵⁾ varadāya⁶⁾ ca || 158 ||
samstu¹⁾tāya sutīrthāya devadevāya rambase |
uṣṇiṣiṇe suvaktrāya sahasrākṣāya miḍhuṣe || 159 ||
vasuretāya Rudrāya tapase ci¹⁾ravāsase |
hras²⁾vāya muktakeśāya senānye rohitāya ca || 160 ||
kavaye rājavṛddhāya¹⁾ takṣakakrīdanāya ca |
Giriśāyārkanetrāya yataye²⁾ cā³⁾śjyapāya⁴⁾ ca || 161 ||
suvr̥ttāya suhastāya¹⁾ dhanvine Bhārgavāya ca |
| sahasrabāhave caiva sahasrāmala cakṣuṣe || 162 ||

- 154bc(ab) = Bđ. II. 72.160; Mt. 47.125; P.1 I. 13.265b, (266a); P.2 V. 13.270a(b);
Vā. 97.158b, 159a. 1) Mt. prapatsyase tu; P.1P.2 pratidāsyāmi.
2) Mt.P.1P.2 tat. 3) Mt. nānuvācyam tu; P.1P.2 tvayā vācyam;
Vā. tac cādyantam. 4) Mt. tvam bhaviṣyasi dvijottama; P.1P.2
kiṃ bhāṣitena bahunā avadhyas tvam bhaviṣyasi.
155 = Bđ. II. 72.161; Mt. 47.126; P.1 I. 13.266b, 267a; P.2 V. 13.271; Vā. 97.159b,
160a. 1) Mt.P.2 etān; P.1 tān. 2) P.1 -vā tu. 3) Bđ.P.2 -ram.
4) Bđ. -yai. 5) P.1Vā. punaḥ. 6) Vā. ajeya-.
156 = Bđ. II. 72.162; Mt. 47.127ab; P.1 I. 13.267b = a; P.2 V. 13.272a = a;
Vā. 97.160b, 161a. 1) Bđ. -yam; Vā. deva-. 2) Bđ. -heṣituḥ; Vā.
-ram.
157 = Bđ. II. 72.163; Mt. 47.127c, 128a; Vā. 97.161b, 162a. 1) Mt. tathā.
2) Mt. -taś caiva. 3) Mt. kaṇiṣṭhāya; Vā. surūpāya.
158 = Bđ. II. 72.164; Mt. 47.128b, 129a; Vā. 97.162b, 163a. 1) Vā.T. Riri-, V.
Reri-. 2) Mt. kāvy-; Vā. lop-. 3) Mt. -yāndhasaḥ-. 4) Mt. karā-
lāya. 5) Bđ. -kṣa-; Vā. hayāya. 6) Vā. karanāya.
159 = Bđ. II. 72.165; Mt. 47.129b, 130aI, 132aII; Vā. 97.163b, 164a. 1) Vā. -skr̥-.
160 = Bđ. II. 72.166; Mt. 47.130b, 131a; Vā. 97.164b, 165a. 1) Mt. cit-.
2) Bđ. nis-; Mt. hlas-.
161 = Bđ. II. 72.167; Mt. 47.131b, 133a; Vā. 97.165b, 166a. 1) Mt. -vr̥kṣāya.
2) Mt. -śāya namo 'rkāya baline; Vā. yatine. 3) Mt. ā-. 4) Vā.
Jāmbavāya.
162a = Bđ. II. 72.168a; Mt. 47.133b; Vā. 97.166b. 1) Mt. -tr̥ptāya suva-
strāya.
| 162b = Bđ. II. 72.168b; Vā. 97.167a.

| sahasrakuṣṭhaye caiva sahasracaraṇāya ca |
sahasraśirase caiva bahurūpāya vedhase || 162¹ ||
Bhavāya *iśva*¹rūpāya śvetāya puruṣāya ca |
niṣaṅgiṇe *kavacine*²) *sūkṣm*³āya kṣapaṇāya ca || 163 ||
tāmṛāya caiva Bhīmāya Ugrāya ca Śivāya ca |
Mahādevāya Śar¹vāya viśvarūpaśivāya ca || 164 ||
hiranyāya *vasiṣṭhā*¹ya *jyeṣṭhā*²) madhyamāya ca |
babhrave ca³) piśaṅgāya piṅgalāyāruṇāya ca || 165 ||
Pinākine cēṣumate citrāya rohitāya ca |
dundubhyāyaikapādāya *arhāya buddhaye tathā*¹) || 166 ||
mṛgavyādihāya Śar¹vāya¹) Sthānave bhīṣaṇāya ca |
bahurūpāya²) *c-Ōgrāya*³) trinetrāy-Ēśvarāya ca || 167 ||
Kapilāyaika¹virāya mṛtyave Tryambakāya ca |
Vāstospate pinākāya Śaṅkarāya Śivāya ca || 168 ||
āraṇyāya grhasthāya yataye¹) brahmacāriṇe |
sāṃkhyāya caiva yogāya *dhyānīne*²) dīkṣitāya ca || 169 ||
antarhi¹tāya Śar²vāya *tapyāya*³) *vyāpīne*⁴) *tathā*⁵) |
buddhāya caiva śuddhāya muktāya⁶) kevalāya ca || 170 ||
rodhase ce¹kitānāya brahmīṣṭhāya maharṣaye |
catuṣpā²dāya medhyāya *varmiṇe*³) śīghragāya ca || 171 ||
śikhaṇḍīne kapā¹lāya damṣṭriṇe²) viśvamedhase |

| 162^{1a} = Bḍ. II. 72.169^a; Vā. 97.167^b.

162^{1b} = Bḍ. II. 72.169^b; Mt. 47.132^{aI}, 130^{aII}; Vā. 97.168^a.

163 = Bḍ. II. 72.170; Mt. 47.132^b, 134^a; Vā. 97.168^b, 169^a. 1) Mt. varāya bhavya-. 2) Mt. ca tārāya. 3) Mt. svakṣ-.

164 = Bḍ. II. 72.171; Mt. 47.134^b, 136^a; Vā. 97.169^b, 170^b. 1) Bḍ. Sar-.

165 = Bḍ. II. 72.172; Mt. 47.135^b, 138^a; Vā. 97.171^{a,b}. 1) Mt. T. vari-, V. vi-śiṣṭā; Vā. T. ca śiṣṭā-. 2) Bḍ. varṣāya; Vā. T. śreṣṭhāya. 3) Bḍ. dhāmne caiva.

166 = Bḍ. II. 72.173^{a,b}; Mt. 47.138^b, 139^a; Vā. 97.171^c, 172^a. 1) Mt. ajāya buddhidāya ca.

167 = Bḍ. II. 72.173^c, 174^a; Mt. 47.136^b, 137^a; Vā. 97.172^b, 173^a. 1) Mt. dakṣāya; Vā. sarpāya. 2) Mt. T. -netrāya. 3) Mt. dhuryāya.

168 = Bḍ. II. 72.174^b, 175^a; Mt. 47.137^b, 136^{aI} = ab^I; Vā. 97.173^b, 174^a.

1) Mt. Kapāline ca.

169 = Bḍ. II. 72.175^b, 176^a; Mt. 47.139^b, 140^a; Vā. 97.174^b, 175^a. 1) Bḍ. yatīne. 2) Mt. vyāpīne.

170 = Bḍ. II. 72.176^b, 177^a; Mt. 47.140^b, 136^{aII} = ab^{II}; Vā. 97.175^b, 176^a.

1) Mt. T. anāha-. 2) Bḍ. Sar-. 3) Mt. bhavyeśāya; Vā. mānyāya.

4) Mt. Yamāya; Vā. māline. 5) Mt. ca. 6) Mt. muktāya.

171 = Bḍ. II. 72.177^b, 178^a; Mt. 47.141; Vā. 97.177^b, 178^a. 1) Bḍ. cai-. 2) Mt. -pa-. 3) Mt. rakṣiṇe; Vā. dharmiṇe.

172 = Bḍ. II. 72.178^b, 179^a; Mt. 47.142; Vā. 97.178^b, 179^a. 1) Mt. karā-.

apratī³tāya dīptāya bhāskarāya⁴) sumedhase || 172 ||
krūrāya vi¹kr̥tāyaiva *bībhatsāya*²) Śivāya ca |
saumyāya caiva puṇyāya³) dhārmikāya śubhāya ca || 173 ||
avadhyāyāmṛtāyaiva¹) nityāya śāśvatāya ca |
kaṭyaya śarabhāyaiva²) śūline ca tri³cakṣuṣe || 174 ||
somapāyājyapāyaiva dhūmapāyōṣmapāya ca |
śucaye paridhānāya¹) sadyojātāya mṛtyave || 175 ||
piśītāsāya Śar¹vāya meghā²ya vaidyutāya ca |
vyāśritāya³) śraviṣṭhāya⁴) bharitāya tarakṣave⁵) || 176 ||
kṣe¹māya sahamānāya satyāya *tapanāya*²) ca |
Tripuraghnāya dīptāya ca³krāya romaśāya ca || 177 ||
tigmāyudhāya *medh¹yāya* siddhāya ca²) Pulastaye |
rocamānāya caṇ³ḍāya sphītāya ṛṣabhāya ca || 178 ||
*vratine*¹) yuñjamānāya śucaye cōr²dhvaretase |
agha³ghnāya makha⁴ghnāya mṛtyughne⁵) jajñiyāya ca || 179 ||
kṛśānave pracetāya vahnaye *nirmalāya*¹) ca |
| sikatyāya prasannāya vareṇyayaiva cakṣuṣe || 180 ||
| kṣipragave sudhanvāya pramedhyāya pivāya ca |
rakṣoghnāya paśughnāyā¹vighnāya śvasitāya²) ca || 180₁ ||

2) Bđ. danđine. 3) Vā. apratīghā-. 4) Mt. bhāsvarāya pratītāya
sudiptāya.

173 = Bđ. II. 72.179^b = a; Mt. 47.143; Vā. 97.178^b, 179^a. 1) Mt. -yā-.

2) Mt. bhīṣaṇāya. 3) Mt.T. mukhyāya.

174 = Mt. 47.144^a, 145^b; Vā. 97.179^b, 180^a. 1) Vā. -tāngāya. 2) Mt. kartre
paraśave caiva. 3) Mt. divya-.

175 = Bđ. II. 72.180^a = b; Mt. 47.146; Vā. 97.180^b, 181^a. 1) Vā. rerihānāya.

176 = Bđ. II. 72.180^b = a; Mt. 47.147, cfr. 144^b = b; Vā. 97.181^b, 182^a.

1) Mt. sar-; Vā. -khar-. 2) Vā. medhā-. 3) Mt. 47.144^b T. vyāpr-
tāya, V. 47.147 vyāvṛttāya. 4) Mt. 47.144 visiṣṭhāyā; 47.147 variṣ-
ṭhāya. 5) Mt. 47.144^b Bharatāya ca sāksīṇe; Vā. Bhāratāyān-
tarikṣaye, V. -kṣave.

177 = Mt. 47.145^a, 148^a; Vā. 97.182^b, 183^a. 1) Vā. kṣa-. 2) Mt. cāmṛtāya.

3) Mt.T. tīrthāyāva-.

178 = Mt. 47.148^b, 149^a; Vā. 97.183^b, 184^a. 1) Mt. vyākḥ-. 2) Mt. susid-
dhāya. 3) Vā. khaṇ-.

179 = Mt. 47.149^b, 150^a; Vā. 97.184^b, 185^a. 1) Vā. bhogine. 2) Vā. śāntā-
yaivōr-. 3) Mt. asura-. 4) Mt.T. svā-. 5) Vā. -tyave.

180^a = Mt. 47.150^b; Vā. 97.185^b. 1) Vā. kiśalāya.

| 180^b = Vā. 97.186^a.

| 180^{1a} = Vā. 97.186^b.

180^{1b} = Mt. 47.151^a; Vā. 97.187^a. 1) Vā. -ya. 2) Vā. śayanāya.

vibrāntāya mahāntāya *atyantam*¹⁾ durgamāya ca |
*dakṣāya*²⁾ ca *jaghanyāya*³⁾ lokānām īśvarāya ca || 181 ||
 anāmāyaya¹⁾ cēdhmāya²⁾ *samatvā*³⁾ dhiṣṭhitāya ca |
 hiranyabāhave caiva *satyāya*⁴⁾ *samanāya*⁵⁾ ca || 182 ||
 | *asikalpāya māghāya hiraṇyāyaka* ca |
 | *śreṣṭhāya Vāmadevāya īśānāya ca dhimate* || 182: ||
 mahākālpāya¹⁾ dīptāya rodanāya *hasāya*²⁾ ca |
 dṛḍhadhanvine kavacine rathine ca varūthine || 183 ||
 Bhṛgunāthāya Śukrāya gahvari¹⁾ ṣṭhāya *dhimate*²⁾ |
 amoghāya praśāntāya³⁾ *sadā viprā*⁴⁾ *priyāya*⁵⁾ ca! || 184 ||
 namo 'stu tubhyaṃ bhagavan digvāsahkṛttivāsāya
 viśvāya kṛttivāsase! | | bhagagnāya namo 'stu te! |
 paśūnām pataye *caiva*¹⁾ bhūtānām pataye namaḥ! || 185 ||
 praṇave¹⁾ ṛgyajuḥsāmne svāhāyai²⁾ ca *sudhāya*³⁾ ca |
 vaṣaṭkārataṃ māyaiva⁴⁾ tubhyaṃ mantrā⁵⁾ tmane namaḥ! || 186 ||
 sra'ṣṭre dhātre tathā kar²⁾ tre *hartre ca kṣapanāya*³⁾ ca |
 bhūtabhavyabhavesāya⁴⁾ tubhyaṃ *karmā*⁵⁾ tmane namaḥ! || 187 ||
 Vasave caiva sādhyāya Rudr-Ādity-Āśvināya¹⁾ ca |
 Viśvāya Marute caiva²⁾ tubhyaṃ devātmane namaḥ! || 188 ||
 agniṣomavidhijūyāya¹⁾ paśumantrauśadhāya ca |

181 = Bḍ. II. 72.181^a = b; Mt. 47.151^b, 152^a; Vā. 97.187^b, 188^a. 1) Mt. T. arṇave; Vā. antaye. 2) Mt. kṛṣṇāya 3) Mt. jayantāya.

182 = Bḍ. II. 72.181^{bI} = aI; Mt. 47.152^b, 153^a; Vā. 97.188^b, 189^a. 1) Mt. anāśritāya. 2) Mt. vedhyāya; Vā. cōrdhvāya. 3) Vā. samhatyā-. 4) Mt. vyāptāya. 5) Mt. ca mahāya.

| 182¹ = Bḍ. II. 72.181^{bII}, 182^a = aIIb; Vā. 97.189^b, 190^a. 1) Vā. ri(i)riṇ-.

183 = Bḍ. II. 72.182^b, 183^a; Mt. 47.155; Vā. 97.190^b, 191^a. 1) Mt. -kāyāya. 2) Mt. Vā. V. sahāya.

184 = Bḍ. II. 72.183^b, 184^a; Mt. 47.156; Vā. 97.191^b, 192^a. 1) Mt. -re; Vā. vahni-ri-. 2) Mt. vedhase. 3) Vā. aghāya aghasamśāya. 4) Vā. vipriyāya. 5) Mt. sumedhaya vṛṣāya.

185^a = Mt. 47.157^a. | 185^a = Bḍ. II. 72.184^b; Vā. 97.192^b.

185^b = Bḍ. II. 72.185^a; Mt. 47.157^b; Vā. 97.193^a. 1) Mt. tubhyaṃ.

186 = Bḍ. II. 72.185^b, 186^a; Mt. 47.158; Vā. 97.193^b, 194^a. 1) Bḍ. prabhava. 2) Mt. -ya; Vā. svadhāyai. 3) Mt. svadhāya. 4) Mt. -rātmane caiva. 5) Vā. antāt-.

187 = Bḍ. II. 72.186^b, 187^a; Mt. 47.159; Vā. 97.194^b, 195^a. 1) Mt. Tva-. 2) Vā. ho-. 3) Mt. cakṣuḥśrotramāyāya. 4) Vā. -vāyaiva. 5) Vā. kalā-.

188 = Bḍ. II. 72.187^b, 188^a; Mt. 47.160; Vā. 97.195^b, 196^a. 1) Mt. T. -yasurāya. 2) Mt. viśāya mārutāyaiva.

189 = Bḍ. II. 72.188^b, 189^a; Mt. 47.161^{ac}; Vā. 97.196^b, 197^a. 1) Vā. -martvijjyāya. 2) Mt. prajānām pataye caiva. 3) Mt. brahmā-.

*dakṣiṇāvabhṛtayaiva*²⁾ tubhyaṃ *yajñā*³⁾tmane namaḥ! || 189 ||
 tapase caiva satyāya
 ātmesāyātmavaśyāya tyāgāya ca śamāya ca |
 sarveśātisāya ca || 190 || | ahimsāyāpy a'lobhāya
 sarvabhūtātma¹⁾bhūtāya tubhyaṃ *yogā*²⁾tmane namaḥ! | suveśāyāti²⁾śāya ca || 190 ||
 pṛthivyai cāntariksāya divāya ca mahāya³⁾ ca || 191 ||
 janastapāya satyāya tubhyaṃ lokātmane namaḥ! |
 avyaktāyātha¹⁾ mahate bhūtāyāivēn²⁾driyāya ca || 192 ||
*tanmātrāyātha mahate*¹⁾ tubhyaṃ *tattvā*²⁾tmane namaḥ! |
 nityāya cāpy a³⁾liṅgāya sūkṣmāya cētarāya⁴⁾ ca || 193 ||
 śu¹⁾ddhāya vibhave caiva tubhyaṃ *nityā*²⁾tmane namaḥ! |
 namas te triṣu lokeṣu *svaranteṣu bhuvā*³⁾diṣu⁴⁾ || 194 ||
 satyānteṣu mahādyeṣu¹⁾ caturṣu ca namo 'stu te! |
 namaḥ²⁾stotre mayā hy asmin yad³⁾ *asad*⁴⁾ vyāhṛtaṃ *prabho*⁵⁾, |
 madbhakta iti brahmaṇya sarvaṃ tat⁶⁾ kṣantum arhasi! || 195 ||

190 = Mt. 47.162^a.

190 = Bđ. II. 72.189^b, 190^a; Vā. 97.197^b,
 198^a. 1) Bđ.Vā.V. -yātha.

2) Bđ. -yāni.

191 = Bđ. II. 72.190^b, 191^a; Mt. 47.162^b, 164^a; Vā. 97.198^b, 199^a. 1) Bđ. -tāt
 pra-; Mt.T. -tānga-. 2) Mt. bhūtā-. 3) Bđ. mahase tridivāya.

192 = Bđ. II. 72.191^b, 192^a; Mt. 47.164^b, 165^a; Vā. 97.199^b, 200^a. 1) Mt. -ya
 ca. 2) Mt. -tāder in-.

193 = Bđ. II. 72.192^b, 193^a; Mt. 47.165^b, 166^a; Vā. 97.200^b, 201^a. 1) Mt. ātma-
 jñāya viśeṣāya; Vā. -trāya mahāntāya. 2) Mt. sarvā-. 3) Mt.
 cātma-; Vā.T. cātha. 4) Mt.T. -yaivētarāya; Vā. cetaṇāya.

194 = Bđ. II. 72.193^b, 194^a; Mt. 47.166^b, 167^a; Vā. 97.201^b, 202^a. 1) Mt. bu-
 2) Mt. mokṣā-. 3) Vā. bhavā-. 4) Mt. namas te paratas triṣu.

195 = Bđ. II. 72.194^b, 195; Mt. 47.167^b, 168; Vā. 97.202^b, 203. 1) Bđ. -yānta-
 maharādyeṣu; Vā. mahānteṣu. 2) Bđ. -ma-. 3) Vā. sad-. 4) Mt.
 yadi na; Vā. aṣa-. 5) Mt. bhavet; Vā. vibho. 6) Mt. tat sarvaṃ.

C.

(Bd II. 73.1—126; Br. 13.141^b; H. 2359—2373^a, 1829^b; Mt. 47.169—263;
P.1 I. 13.268—279; P.2 V. 13.272^b—284^a; Vā. 98.1—126.)

Evam āradh¹ya deveśam Īśanaṃ²) Nilalohitam |
prahvo 'ti³praṇatas⁴) tasmai prāñjalir vākyam⁵) abravīt⁶). || 1 ||
Kāvyaśya gātram samspr̥śya hastena pr̥tīmān Bhavaḥ |
nikāmaṃ darśanaṃ dattvā tatraivāntaradhīyata¹). || 2 ||
tataḥ so 'ntarhite tasmin¹) deve s̄ā²nucare³) tadā |
tiṣṭhantīm prāñjalir bhāvā⁴) Jayantīm idam abravīt: || 3 ||
kasya tvam su¹bhage kā vā duḥkhite mayi duḥkhitā, |
mahatā tapasā yuktam²) kimarthaṃ māṃ jigīṣasi³)? || 4 ||
anayā satatam¹) bhaktyā praśrayeṇa damena ca |
snehena caiva suśroṇi pr̥tito 'smi varavarṇini! || 5 ||
kim icchasi varārohe, kas te kāmāḥ samṛdhyatām¹)? |
tam²) te sampūra³yāmy adya, yady api syāt sudurlabhāḥ⁴). || 6 ||
evam uktābravīd enaṃ: tapasā jñātum arhasi |
cikīrṣitaṃ me, brahmīṣṭha¹), tvam hi vettha²) yathātatham. || 7 ||

1 = Bd II. 73.1; Mt. 47.169; P.1 I. 13.268; P.2 V. 13.272^b, 273^a; Vā. 98.1.

1) Mt.P.1P.2 ābhāṣ-. 2) Mt.P.1P.2 Īśvaraṃ. 3) Mt. -vo 'bhi-; Vā. brahmēti. 4) P.2 prajñānvitas tatas; P.2 prahvaḥ kavis tatas. 5) Mt. vāgyato; P.1P.2 praṇato. 6) Mt.P.1P.2 'bhavat.

2 = Bd II. 73.2; Mt. 47.170; Vā. 98.2. 1) Bd. -adhād dHarah.

3 = Bd II. 73.3; Mt. 47.171; P.1 I. 13.269^a = a¹b^{II}; P.2 V. 13.275^b = a¹b^{II}; Vā. 98.3. 1) P.1P.2 deve. 2) Mt. -veśe'; Vā. -veśā-. 3) Mt. -carim. 4) Mt. pārśvato dṛṣṭvā.

4 = Bd II. 73.4; Mt. 47.172; P.1 I. 13.269^b, 270^a; P.2 V. 13.274; Vā. 98.4. 1) Bd. śu-. 2) Mt.P.1P.2 -tā. 3) Mt.T. niṣevase; P.2 jugupsasi; Vā. jugopasi.

5 = Bd II. 73.5; Mt. 47.173; P.1 I. 13.270^b, 271^a; P.2 V. 13.275; Vā. 98.5. 1) Mt.T. samstuto, V. -sthitō; P.1P.2 samsthitā.

6 = Bd II. 73.6; Mt. 47.174; P.1 I. 13.271^b, 272^a; P.2 V. 13.276; Vā. 98.6. 1) P.1 samudyataḥ; P.2 samuddhṛtaḥ. 2) Mt.P.2 tat. 3) Mt.P.1P.2 -pāda-. 4) Mt.T. -duṣkaraḥ; Mt.V.P.1P.2 -duṣkaram; Vā. -bham.

7 = Bd II. 73.7; Mt. 47.175; P.1 I. 13.272^b, 273^a; P.2 V. 13.277; Vā. 98.7. 1) Mt.P.1P.2 -tam hi me brahmams. 2) P.1 vai vada; P.2 hi veda.

evam ukto '1bravid enām dr̥ṣṭvā divyena cakṣusā: |
 | Māhendri tvam varārohe maddhitārtham ihāgatā! || 8 ||
 mayā saha tvam suśroṇi daśa¹⁾ varṣāṇi bhāmini |
 adṛśyam²⁾ sarvabhūtais tu³⁾ samprayogam ihēcchasi. || 9 ||
 devi cēn¹⁾divarāśyāme | devīndran¹⁾lavarṇābhe
 varārhe vāmalocane | varārohe sulocane |
 imam vṛṇīṣva¹⁾ kāmam²⁾ tvam³⁾ matto⁴⁾ vai valgubhāṣiṇi⁵⁾! || 10 ||
 evam bhavatu, gacchavo¹⁾ gr̥hān²⁾ me³⁾ mattakāṣiṇi⁴⁾! |
 tataḥ sva⁶⁾gr̥ham āgamyā⁶⁾ Jayantyā sahitaḥ prabhuh⁷⁾ || 11 ||
 tayā sahāvasad¹⁾ devyā daśa²⁾ varṣāṇi Bhārgavaḥ³⁾ |
 adṛśyaḥ sarvabhūtānām māyayā samvṛtas tadā⁴⁾. || 12 ||
 kṛtārtham āgatam jñatvā¹⁾ Kāvyaṃ²⁾ sarve Diteḥ sutāḥ |
 abhijagmur gr̥ham tasya muditās te³⁾ didṛkṣavaḥ. || 13 ||
 gatā yadā¹⁾ na²⁾ paśyanti³⁾ māyayā⁴⁾ samvṛtaṃ gurum, |
 lakṣaṇam⁵⁾ tasya tad buddhvā⁶⁾ pratijagmur yathāgatam⁷⁾. || 14 ||

8a = Bḍ. II. 73.8a; Mt. 47.176a; P.1 I. 13.273b; P.2 V. 13.278a; Vā. 98.8a.

1) P.2T. etac chrutvā-

| 8b = Bḍ. II. 73.8b; Vā. 98.8b.

9 = Bḍ. II. 73.9; Mt. 47.176b, 177a; P.1 I. 13.274; P.2 V. 13.278b, 279a; Vā.

98.9. 1) P.1P.2T. śata. 2) Mt.P.1P.2 sarvabhūtair. 3) Mt. adṛśya
ca; P.1 adṛśyāntaḥ; P.2 adṛśyā naḥ.

10a = Mt. 47.177b; P.1 I. 13.275a; P.2 V. | 10a = Bḍ. II. 73.10a; Vā. 98.10a.

13.279b. 1) P.1P.2 -vi in-

1) Vā. -vendrānala-

10b = Bḍ. II. 73.10b; Mt. 47.177c; P.1 I. 13.275b; P.2 V. 13.280a; Vā. 98.10b.

1) Mt.P.1P.2 evam vṛṇōṣi. 2) P.1P.2 -māms. 3) Vā.T. te, V. tam.

4) P.1 dade; P.2 yadi. 5) P.1 -ṣite.

11 = Bḍ. II. 73.11; Mt. 47.178; P.1 I. 13.276; P.2 V. 13.280b, 281a; Vā. 98.11.

1) Mt.Vā. -mo; P.1 -va. 2) P.1P.2 -ham. 3) Mt. no; Vā. vai.

4) Bḍ. mattehagāmini. 5) P.1P.2 sa. 6) Mt.P.2 -tya. 7) Mt.T.
-yāḥ pāṇim udvahan, V. sahit-Ōṣaṇāḥ; P.1P.2 saha c-Ōṣanā.

12 = Bḍ. II. 73.12; Mt. 47.179; P.1 I. 13.277; P.2 V. 13.281b, 282a; Vā. 98.12.

1) Bḍ. sa tayā cāvasad; P.2 tayāvasat samam; Vā. sa tayā sam-
vased (V. -sad). 2) P.1P.2T. śata. 3) Vā.T. bhāgaśaḥ. 4) Mt. -taḥ
prabhuh; P.1P.1 samśitavrataḥ.

13 = Bḍ. II. 73.13; Mt. 47.180; P.1 I. 13.278; P.2 V. 13.282b, 283a; Vā. 98.13.

1) Mt.Vā. dr̥ṣṭvā. 2) P.1P.2 Śukram. 3) P.2 -tāś ca.

14 = Bḍ. II. 73.14; Mt. 47.181; P.1 I. 13.279; P.2 V. 13.283b, 284a; Vā. 98.14.

1) Mt. yadā gatā. 2) P.2 -tā ye naiva. 3) Vā. -to. 4) Bḍ.Vā.
Jayantyā. 5) Vā. dākṣiṇyam. 6) P.1 cābuddhvā; P.2 sambudhya-
7) P.1P.2 nādyāgacchati no guruḥ.

Bṛhaspatis tu samruddham jñatvā Kāvyaṃ¹⁾ vareṇa²⁾ ha³⁾ |
 pitrarthe⁴⁾ daśa varṣāni Jayantyā hitakāmyayā || 15 ||
 buddhvā tad antaram so 'tha¹⁾ devā²⁾nām Indraco³⁾ditaḥ |
 Kāvyaṃ rūpam āsthāya so 'su⁴⁾rān samabhāṣata⁵⁾: || 16 ||
 tataḥ samāgatān dr̥ṣṭvā Bṛhaspātir uvāca tāt²⁾: |
 svāgatam mama yājñānām samprāpto 'smi³⁾ hitāya ca || 17 ||
 aham vo 'dhyāpayiṣyāmi, prāptā vidyā mayā hi sa¹⁾. |
 tatas te hr̥ṣṭamaraso vidyārtham upapedire. || 18 ||
 pūrṇe¹⁾ Kāv²⁾yas tadā tasmin samaye daśavārṣike |
 | [yayau ca samakālam ca Sadyotpannamatis tadā] |
 — samayānte Devayāni¹⁾ Sadyojātamatī²⁾ tadā — |
 buddhiṃ cakre tataś cāpi³⁾ yājñānām pratyavekṣaṇe. || 19 ||

Śukra uvāca:

devi gacchāmy aham¹⁾ draṣṭuṃ tava²⁾ yājñān śucismite |
 vibhrāntaprekṣite³⁾ sād̥hvi trivarnāyatalocane! || 20 ||
 evam uktābravīd devī¹⁾: bhaja bhaktān²⁾ mahāvratā, |
 eṣa brahman satām dharmo³⁾, na dharmam lopayāmi te! || 21 ||
 tato gatvāsuraṇ dr̥ṣṭvā devācāryeṇa dhīmatā |
 vañcitān Kāvya¹⁾rūpeṇa vacasā punar abravīt¹⁾: || 22 ||
 Kāvyaṃ māṃ anu¹⁾jñānīdhvam, eṣo hy Āngiraso munīḥ²⁾, |
 vañcitā bata yūyaṃ vai mayi sa³⁾kte tu⁴⁾ Dānavāḥ! || 23 ||

15 = Bḍ. II. 73.15; Mt. 47.182; Vā. 98.15. 1) Mt. Kāvyaṃ jñatvā.

2) Vā. cakāra. 3) Mt. tu. 4) Bḍ. prityarthe; Mt. T. tuṣṭyartham; V. pitryārtham.

16 = Bḍ. II. 73.16; Mt. 47.183; Vā. 98.16. 1) Mt. 'pi. 2) Mt. T. Vā. Daityā-. 3) Bḍ. mantraco-; Mt. -drano-; Vā. iva co-. 4) Mt. asu-. 5) Mt. samupāhvayat.

17 = Bḍ. II. 73.17; Mt. 47.184; Vā. 98.17. 1) Bḍ. so 'bhyā-; Mt. -tas tān ā-. 2) Mt. ha. 3) Mt. -nām prāpto 'ham vo.

18 = Bḍ. II. 73.18; Mt. 47.185; Vā. 98.18. 1) Bḍ. yāḥ; Mt. vidyāḥ prāptās tu yā mayā.

19a = Bḍ. II. 73.19a; Mt. 47.186a; Vā. 98.19a. 1) Vā. pūrvam. 2) Vā. Kām-.

| [] = Vā. 98.19b.

19bc = Bḍ. II. 73.19b, 20a; Mt. 47.186bc; Vā. 98.20. 1) Bḍ. -yājī. 2) Vā. -tā sutā; Mt. tadōtpannā iti śrutīḥ. 3) Mt. -taḥ so 'tha.

20 = Bḍ. II. 73.20b, 21a; Mt. 47.187; Vā. 98.21. 1) Vā. -mahe. 2) Mt. mama. 3) Mt. -tavīkṣite.

21 = Bḍ. II. 73.21bc; Mt. 47.188; Vā. 98.22. 1) Mt. enam. 2) Bḍ. -tām. 3) Mt. eṣa dharmāḥ satām brahman.

22 = Bḍ. II. 73.22, 23a; Mt. 47.189; Vā. 98.23. 1) Mt. tataḥ Kāvyo 'bravit tu tān; Vā. vedhasāsuraṃ abravīt.

23 = Bḍ. II. 73.23b, 24a; Mt. 47.190; Vā. 98.24. 1) Mt. vo vi-; Vā. tāta.

śrutvā tathā bruvānaṃ taṃ sambhrāntā *Ditijas tada*¹⁾ |
 prekṣante tāv²⁾ ubhau tatra sthitā³⁾snau⁴⁾ śucismitāḥ⁵⁾. || 24 ||
 sampramūḍhāḥ *sthitāḥ*¹⁾ sarve prāpadyanta na²⁾ kimcana; |
 tatas teṣu pra³⁾mūḍheṣu Kāvyaś tān punar abravīt⁴⁾: || 25 ||
 ācāryo vo¹⁾ hy ahaṃ²⁾ Kāvyo, devācāryo 'yam Aṅgirāḥ; |
 anugacchata mām *sarve*³⁾, tyajatainaṃ Bṛhaspatim! || 26 ||
*evam ukte tu te sarve*¹⁾ tāv ubhau samavekṣya ca |
 ta²⁾dāsūrā viśeṣaṃ tu na *vyajānams tayor dvayoḥ*³⁾. || 27 ||
 Bṛhaspatir uvācainān¹⁾: asaṃbhrānto 'yam Aṅgirāḥ²⁾ |
 Kāvyo 'haṃ vo³⁾ gurur Daityā, madrūpo 'yaṃ Bṛhaspatiḥ || 28 ||
 saṃ¹⁾mohayati rūpeṇa māmakenaiṣa vo 'surāḥ! |
 śrutvā tasya *vacas*²⁾ te vai saṃmantryātha *vaco*³⁾ 'bruvan⁴⁾: || 29 ||
 ayam no daśa varṣāṇi satataṃ śāsti vai prabhuḥ, |
 eṣa vai gurur asmākam, antarepsur ayam dvijaḥ¹⁾. || 30 ||
 tatas te Dānavāḥ sarve praṇipatyābhivādya¹⁾ ca |
 vacanam jagṛhus tasya cirā²⁾bhyāsenā mohitāḥ. || 31 ||
 ūcus tam asurāḥ sarve *kruddhāḥ*¹⁾ saṃraktalocanāḥ: |
 ayam gurur hito 'smākam, gaccha, tvam nāsi no guruḥ! || 32 ||
 Bhārgavo v-Āṅgiro²⁾ vāpi³⁾ bhagavan, eṣa⁴⁾ no guruḥ, |
 sthitā vyaṃ nideśe 'sya, gaccha⁵⁾ tvam sādhu⁶⁾ māciram! || 33 ||
 evam uktvā¹⁾surāḥ sarve prāpadyanta Bṛhaspatim. |

2) Mt.T. toṣito Giriśo vibhuḥ, V. ayam Āṅgirasō muniḥ; Vā. bhuvi. 3) Vā. śa-. 4) Mt. sarve śṛṇuta.

24 = Bḍ. II. 73.24b, 25a; Mt. 47.191; Vā. 98.25. 1) Mt. -tās te tadābhavan; Bḍ.Vā. tataḥ. 2) Bḍ. sampraikṣantāv; Mt.T. -tas tav; Vā. -te sma hy. 3) Bḍ. sthirā-; Vā. -tāḥ. 4) Vā. khinnāḥ. 5) Bḍ. -tau.

25 = Bḍ. II. 73.25b, 26a; Mt. 47.192; Vā. 98.26. 1) Mt. tataḥ. 2) Mt. na prābudhyanta. 3) Mt. abravīt saṃ-. 4) Mt. tān asurāṃs tadā.

26 = Bḍ. II. 73.26b, 27a; Mt. 47.193; Vā. 98.27. 1) Bḍ. yo. 2) Bḍ. ayam. 3) Mt. Daityās.

27 = Bḍ. II. 73.27b, 28a; Mt. 47.194; Vā. 98.28. 1) Mt. ity uktā hy asurās tena; Vā. evam uktvāsūrāḥ sarve. 2) Mt. ya-. 3) Mt. na jānanty ubhayos tayoh.

28 = Bḍ. II. 73.28b, 29a; Mt. 47.195; Vā. 98.29. 1) Bḍ. -nām; Vā. -tān. 2) Mt. -tas tapodhanaḥ. 3) Mt. vo 'haṃ.

29 = Bḍ. II. 73.29b, 30a; Mt. 47.196; Vā. 98.30. 1) Vā. sa. 2) Mt.Vā. tatas. 3) Mt. sametya tu tato; Vā. -mantryārthavaco. 4) Vā. 'bravīt.

30 = Bḍ. II. 73.30b, 31a; Mt. 47.197; Vā. 98.31. 1) Bḍ. -jāḥ.

31 = Bḍ. II. 73.31b, 32a; Mt. 47.198; Vā. 98.32. 1) Mt. -nandya. 2) Bḍ. vidyā-.

32 = Bḍ. II. 73.32b, 33a; Mt. 47.199; Vā. 98.33. 1) Mt. krodha-.

33 = Bḍ. II. 73.33b, 34a; Mt. 47.200; Vā. 98.34. 1) Bḍ.Vā. -vo 'n-. 2) Bḍ. Vā. -raso. 3) Bḍ.Vā. vāyam. 4) Bḍ.Vā. bhavaty eṣaiva. 5) Mt. sādhu. 6) Mt. gaccha.

yadā na pratyapadyanta²⁾ tenōktaṃ *tan*³⁾ mahad dhitam, || 34 ||
 cukopa Bhārgavas teṣāṃ avalepena *vai tadā*¹⁾: |
 bodhitāpi²⁾ mayā yasmān na māṃ bhajata³⁾ Dānavāḥ, || 35 ||
 tasmāt pranaṣtasamjñā vai parābhavam avāps'yatha! |
 iti vyāhṛtya tān Kāvyo jagāmātha yathāgatam. || 36 ||
 śaptāṃs tān asurān jñātvā¹⁾ Kāvyeṇa tu Brhaspatiḥ |
 kṛtārthaḥ sa tadā hr̥ṣṭaḥ svarūpaṃ pratyapadyata;
 buddhē²⁾surāṃs tadā *bhraṣṭān*³⁾ kṛtārtho 'ntaradhīyata⁴⁾. || 37 ||
 tataḥ pranaṣte tasmim̐s tu¹⁾ vibhrāntā Dānavās tadā²⁾, |
 aho *dhiḡ*³⁾ vañcitāḥ smēti⁴⁾ parasparam athābruvan: || 38 ||
 pṛṣṭhato vi¹⁾mukhāś caiva tāḍitā²⁾ *vedhasā vāyam*³⁾ |
*dagdhās caivōpadhāyogāt*⁴⁾ sve sve *kārye tu*⁵⁾ māyayā. || 39 ||
 tato 'surāḥ paritrastā *devebhya*¹⁾ tvaritā yayuḥ |
 Prahrādam agrataḥ kṛtvā Kāvyaśyānugamaṃ²⁾ punaḥ; || 40 ||
 tataḥ Kāvyaṃ samāsādyā *abhi*¹⁾tasthur avānmukhāḥ. |
*tān*²⁾ āgatān punar dr̥ṣṭvā Kāvyo yājyān uvāca ha: || 41 ||
 mayā sam¹⁾bodhitāḥ *kālē*²⁾ yato māṃ³⁾ nābhi⁴⁾nanadatha, |
 tatas tenāvalepena⁵⁾ gatā yūyaṃ parābhavam. || 42 ||
 | evaṃ bruvāṇaṃ Śukraṃ tu bāṣpasamdigdhayā girā |
 Prahrādas tam athō¹⁾vāca: mā nas²⁾ tvam tyaja Bhārgava |
 svān *yājyān*³⁾ bhajamānāṃś ca bhaktāṃś *caiva viśeṣataḥ*⁴⁾; || 43 ||

34 = Bḍ. II. 73.34^b, 36^a; Mt. 47.201; Vā. 98.35. 1) Bḍ. -tā-. 2) Bḍ.Vā. pratipadyante. 3) Mt. Kāvenōktaṃ.

35 = Bḍ. II. 73.35^b, 36^a; Mt. 47.202; Vā. 98.36. 1) Mt. tena tu. 2) Mt. -tā hi. 3) Mt. -jatha.

36 = Bḍ. II. 73.36^b, 37^a; Mt. 47.203; Vā. 98.37. 1) Vā. gamiṣ-.

37 = Bḍ. II. 73.37^b, 38; Mt. 47.204, 205^a; Vā. 98.38. 1) Vā. jñātvābhiśastān asurān. 2) Mt. -dhyā-. 3) Mt. -rān hatān jñātvā. 4) Bḍ. 'ntaradhim āgamat.

38 = Bḍ. II. 73.39; Mt. 47.205^b, 206^a; Vā. 98.39. 1) Bḍ.Vā. te. 2) Mt. -vābhavan. 3) Mt. vi-. 4) Bḍ. snehāt; Vā.T.-tās tena, V. smēha.

39 = Bḍ. II. 73.40; Mt. 47.206^b, 207^a; Vā. 98.40. 1) Bḍ. dharmato vi-; Mt. 'bhi-. 2) Bḍ. kārītā. 3) Mt. -t-Āngirasena tu. 4) Mt. vañcitāḥ sopadhānena; Vā.T. -vōpayogā ca. 5) Mt. vastuni; Vā. cārtheṣu.

40 = Bḍ. II. 73.41; Mt. 47.207^bc; Vā. 98.41. 1) Mt. tatas tv aparituṣṭās te tam eva. 2) Mt. -nupadaṃ.

41 = Bḍ. II. 73.42; Mt. 47.208; Vā. 98.42. 1) Bḍ. hy abhi-; Mt. upa-. 2) Mt. sam-.

42 = Bḍ. II. 73.43; Mt. 47.209; Vā. 98.43. 1) Vā. mayāpi. 2) Mt. sarve. 3) Mt. yasmān mā. 4) Bḍ. -bhya-. 5) Mt. -vamānena.

| 43^a = Mt. 47.210^a.

43^b(ab) = Bḍ. II. 73.44; Mt. 47.210^b, 211^a; Vā. 98.44. 1) Mt. tadō-. 2) Vā. mānaṃ. 3) Mt. svāśrayān. 4) Mt. -tāṃs tvam bhaja Bhārgava.

tvayy adrṣṭe¹⁾ vyaṃ tena devācāryeṇa mohitāḥ. |
 bhaktān arhasi *nas trātum jñātvā*²⁾ dīrgheṇa cakṣuṣā! || 44 ||
 yadi nas tvam na kuruse prasādam Bhṛgunandana, |
 apadhyaṭās tvayā hy adya pravekṣyāmo¹⁾ Rasātalam. || 45 ||
 jñātvā Kāvyo yathātattvaṃ kāruṇyenaṅkampayā¹⁾ |
 evaṃ *Śukro 'nunītaḥ sa*²⁾ tataḥ kopam *nyayacchata*³⁾. || 46 ||
 uvācēdam¹⁾: na bhetaṃvyaṃ, na gantavyaṃ²⁾ Rasātalam, |
 avaśyaṃbhāvī *hy artho 'yaṃ prāpto vo*³⁾ mayi jāgrati. || 47 ||
 na śakyam anyathā kartum, diṣṭam hi¹⁾ balavattaram, |
 samjñā pranaṣṭā yā vo 'dya²⁾, *kāmaṃ tām*³⁾ pratilapsyatha⁴⁾. || 48 ||
 | devān jītvā sakre cāpi Pātalam pratipatsyatha. |
 prāptaḥ¹⁾ paryāyakālo²⁾ va³⁾ iti⁴⁾ Brahmābhyabhaṣata, |
 matprasādāc ca yuṣmābhir⁵⁾ bhuktaṃ trailokyam⁶⁾ ūrjitaṃ. || 49 ||
 yugākhyā daśa sampūrṇā devān ākramya mūrdhani |
 tāvantam *eva*¹⁾ kālam vai Brahmā rājyam abhaṣata: || 50 ||
 Sāvarnīke punas¹⁾ tubhyaṃ rājyaṃ²⁾ kila bhaviṣyati, |
 lokānām īśvaro bhāvī³⁾ pautras tava⁴⁾ punar Baliḥ. || 51 ||
 evaṃ kālam¹⁾ *ayaṃ*²⁾ proktaḥ pautras te *Brahmaṇā*³⁾ svayam. |
*tathā*⁴⁾ hr̥ṣṭeṣu lokeṣu tapo 'sya⁶⁾ na kilābhavat⁷⁾. || 52 ||
 yasmāt pravṛttayaś cāśya na kāmān¹⁾ abhisandhitāḥ, |
 tasmād *ajena*²⁾ prītena *dattaṃ Sāvarnīke 'ntare*³⁾. || 53 ||

44 = Bđ. II. 73.45; Mt. 47.211^{bc}; Vā. 98.45. 1) Vā. tvayā pṛṣṭā. 2) Mt. -si vai jñātum tapo.

45 = Bđ. II. 73.46; Mt. 47.212; Vā. 98.46. 1) Mt. -viśāmo.

46 = Bđ. II. 73.47; Mt. 47.213^{ab}; Vā. 98.47. 1) Bđ. -yena mahiyasā; Mt. -yād anukampayā. 2) Bđ. saṃs; Mt. pratyanunīto vai. 3) Bđ. nyavartayat; Mt. niyāmya saḥ.

47 = Bđ. II. 73.48; Mt. 47.213^c, 214^a; Vā. 98.48. 1) Mt. -cāitān. 2) Bđ. gantavyaṃ na. 3) Mt. -vino hy arthāḥ prāptavyā.

48 = Bđ. II. 73.49; Mt. 47.214^b, 215^a; Vā. 98.49. 1) Vā. adrṣṭam. 2) Bđ. yā cēyam. 3) Mt.T. tām etām, V. kāle tām. 4) Mt. -patsyatha. | 49^a = Mt. 47.215^b.

49bc(ab) = Bđ. II. 73.50; Mt. 47.216; Vā. 98.50. 1) Mt.T. -te, V. -taḥ.

2) Mt.T. -le, V. karyāyakālo. 3) Bđ. vā; Mt. ca. 4) Mt. hiti.

5) Mt. trailokyam. 6) Mt. yuṣmābhir.

50 = Bđ. II. 73.51; Mt. 47.217; Vā. 98.51. 1) Mt. etāvantam ca.

51 = Bđ. II. 73.52; Mt. 47.218; Vā. 98.52. 1) Mt. rājyaṃ Sāvarnīke.

2) Mt. punaḥ. 3) Mt. -vyas; Vā. -vo. 4) Mt. tava pautras.

52 = Bđ. II. 73.53; Mt. 47.219; Vā. 98.53. 1) Mt. kila: Vā. kilam. 2) Mt. mithaḥ; Vā. ahaṃ. 3) Mt. Viṣṇunā. 4) Mt.T. vācā, V. tadā.

5) Vā.T. kṛ-. 6) Bđ. na śoko. 7) Mt. tās tās tasyābhavan kila.

53 = Bđ. II. 73.54; Mt. 47.220; Vā. 98.54. 1) Bđ. kāmair; Mt. sakāśād.

2) Mt. vṛttena. 3) Mt. tubhyaṃ dattaṃ Svayāmbhuvā.

devarājyaṃ¹⁾ Baler²⁾ bhāvyaṃ³⁾, iti mām Īśvaro 'bravit, |
 tasmād adṛśyo bhūtānām kālākāṅkṣī⁴⁾ sa tiṣṭhati. || 54 ||
 pritena cāmaratvaṃ vai¹⁾ dattaṃ²⁾ tubhyaṃ Svayaṃbhuvā, |
 tasmān nirutsukas tvaṃ vai paryāyaṃ sahasākulah⁴⁾, || 55 ||
 na ca¹⁾ śakyaṃ mayā tubhyaṃ purastād vai visarpitum²⁾. |
 Brahmaṇā pratiśiddho 'smi³⁾ bhaviṣyaṃ jānatā prabho⁴⁾. || 56 ||
 imau ca śiṣyau dvau mahyaṃ tulyāv¹⁾ etau Bṛhaspateḥ |
 daivataih saha samrabdhān²⁾ sarvān vo dhārayiṣyataḥ. || 57 ||
 evam uktās tu Daiteyāḥ¹⁾ Kāvyaenākliṣṭakarmanā |
 tatas tābhyam²⁾ yayuḥ sārdaḥ Pahrādapramukhas tadā³⁾. || 58 ||
 avasya¹⁾ bhāvyaṃ²⁾ arthaṃ tam³⁾ śrutvā Śukrāc ca⁴⁾ Danavaḥ⁵⁾ |
 sakṛd ā⁶⁾samsamānās te⁷⁾ jayaṃ Kāvyaena⁸⁾ bhāṣitam || 59 ||
 daṃśitāḥ sāyudhāḥ sarve tato devān samābhavan. |
 devās tadā¹⁾surān dṛṣtvā samgrāme samupasthitān || 60 ||
 tataḥ samvṛttasamnāhā¹⁾ devās tān समयodhayan. |
 dai²⁾āsura tatas³⁾ tasmin vartamāne śataṃ samāḥ || 61 ||
 ajayann a¹⁾surā devān, bhagna²⁾ devā a³⁾mantrayan: |
 | Śaṅ¹⁾dā-Markaprabhāveṇa²⁾ jītāḥ smas³⁾ tv asurair vayam || 62 ||
 | tasmād yajñaṃ samuddiṣya kāryaṃ cātmahitam ca yat. |
 yajñenōpāhvayāmas tau¹⁾ tato²⁾ jeṣyāmahe 'surān. || 62¹⁾ ||

54 = Bđ. II. 73.55; Mt. 47.221; Vā. 98.55. 1) Mt. -ye. 2) Mt. -lir. 3) Mt. -ya. 4) Mt. -pekṣaḥ.

55 = Bđ. II. 73.56; Mt. 47.222; Vā. 98.56. 1) Mt. cāparo datto. 2) Mt. varas. 3) Vā. mā-. 4) Mt. sahito 'suraih.

56 = Bđ. II. 73.57; Mt. 47.223; Vā. 98.57. 1) Mt. hi. 2) Mt. viprabhā-situm. 3) Mt. 'haṃ. 4) Mt. vibho.

57 = Bđ. II. 73.58; Mt. 47.224; Vā. 98.58. 1) Mt. samāv. 2) Mt. samsrṣṭān

58 = Bđ. II. 73.59; Mt. 47.225; Vā. 98.59. 1) Mt. ity uktā hy asurāḥ sarve. 2) Mt. hrṣṭās tena. 3) Mt. -dena mahātmanā.

59 = Bđ. II. 73.60; Mt. 47.226^{ab}; Vā. 98.60. 1) Mt. Vā. T. -yam. 2) Vā. -bhāvam. 3) Mt. tu; Vā. -tvam. 4) Bđ. Daiteya-; Mt. Śukreṇa. 5) Mt. bhāṣitam. 6) Bđ. sahasā. 7) Mt. tu. 8) Mt. Śukreṇa.

60 = Bđ. II. 73.61; Mt. 47.226^c, 227^a; Vā. 98.61. 1) Bđ. Vā. atha devā-.

61 = Bđ. II. 73.62^{ab}; Mt. 47.227^b, 228^a; Vā. 98.62^{ab}. 1) Bđ. -vrta-; Mt. sarve sambhṛtasambhārā. 2) Mt. de-. 3) Mt. tadā.

62^a = Bđ. II. 73.62^c; Mt. 47.228^b; Vā. 98.62^c. 1) Bđ. -tā-. 2) Bđ. nagnā; Mt. -vāms tato. 3) Mt. hy a-.

62^b = Bđ. II. 73.63^a; Vā. 98.63^a. 1) Vā. Śaṅ-. 2) Vā. T. -vam na. 3) Vā. T. jānīmas; V. jiyāmas.

62^{1a} = Bđ. 73.63^b; Vā. 98.63^b.

62^{1b} = Bđ. II. 73.64^a; Mt. 47.229^a; Vā. 98.64^a. 1) Bđ. -yiṣyāmas; Vā. tajñānāpahṛtāv etau. 2) Vā. kṛtvā.

*athô*¹ pamantrayan devaḥ Śaṅ²dā-Markau tu tāv ubhau; |
 yajñe cāhūya tau proktau³): tyajetām⁴) asurān⁵) dvijau, || 63 ||
*grahaṃ tu vām*¹) *grahīṣyāmo hy anujitya*²) tu Dānavān! |
 evaṃ *tatyajatus tau tu*³) Śaṅḍā-Markau tadāsuraṇ⁴). || 64 ||
 tato devā jayam prāpta¹) Dānavās ca parābhavam²), |
 Śaṅḍā-Markaparityaktā | devāsuraṇ parābhavya
 Dānavā hy abalās tathā; | Śaṅ¹dā-Markāv upāgaman. || 65 ||
 evaṃ Daityāḥ purā Kāvya-
 śāpenābhihatās tadā. || 65 ||
*Kāvyaśāpābhībhitās ca an*¹ādharās ca te punaḥ²) |
*bādḥ*³yamānās tadā devair⁴) vivīśus te Rasātalam⁵). || 66 ||
 evaṃ nirudyamās te vai¹) kṛtāḥ Śak²reṇa Dānavāḥ, |
 tataḥ prabhṛti sāpena Bhṛgu³naimittikena ca⁴). || 67 ||
 ja¹jñe punaḥ punar Viṣṇur *yajñe ca*²) śithile prabhuḥ |
*kartum*³) dharmavyavasthānam *adharmasya*⁴) pra⁵ñāsanam. || 68 ||
 Prahrādasya nideśe tu *ye* 'surā na *vyavasthitāḥ*¹), |
 manuṣyavadhyāms tān sarvān²) Brahmā vyāharata³) prabhuḥ. ||69||
 dharmān Nārāyaṇas *tasmāt*¹) sambhūtas Cākṣuṣe 'ntare, |
 yajñam *pra*²vartayāmāsa *Vainyo*³) Vaivasvate 'ntare. || 70 ||
 prādurbhāve tu *Vainyasya Brahmaivā*²sīt purohitaḥ. |
 caturthyām tu yugākhyāyām³) āpanneṣu⁴) sureṣv *atha*⁵) || 71 ||

63 = Bđ. II. 73.64^b, 65; Mt. 47.229^b, 230^a; Vā. 98.64^b, 65^a. 1) Mt. tadō.

2) Vā. Śaṅ-. 3) Vā. samāhvayīṣyāmas. 4) Bđ. -jantām, Vā. atām.
5) Bđ. -rā.

64 = Bđ. II. 73.66; Mt. 47.230^b, 231^a; Vā. 98.65^b, 66^a. 1) Vā. tam vā.

2) Mt. vyaṃ yuvāṃ bhaviṣyāmaḥ saha jitvā. 3) Mt. evaṃ
kṛtābhisandhī tau. 4) Mt. surās tathā.

65^a = Bđ. II. 73.67^a; Mt. 47.231^b; Vā. 98.66^b. 1) Mt. prāpur. 2) Mt.

parājitāḥ; Vā. -van.

65^{bc} = Mt. 47.232.

65^b = Bđ. II. 73.67^b; Vā. 98.67^a.

1) Vā. Śaṅ-.

66 = Bđ. II. 73.68; Mt. 47.233; Vā. 98.67^b, 68^a. 1) Mt. -tās te nir-. 2) Mt.
sarvaśāḥ. 3) Vā. badh-. 4) Mt. nirasyamānā devaiś ca. 5) Vā. -le.

67 = Bđ. II. 73.69; Mt. 47.234; Vā. 98.68^{bc}. 1) Mt. -mā devaiḥ. 2) Mt.
kṛcch-. 3) Mt. -gor. 4) Mt. tu.

68 = Bđ. II. 73.70; Mt. 47.235; Vā. 98.69. 1) Bđ. ya-. 2) Bđ. yajñaitaḥ;
Mt. dharme pra-. 3) Mt. kurvan. 4) Mt. asurāṇām. 5) Vā. T. ca.

69 = Bđ. II. 73.71; Mt. 47.236; Vā. 98.70. 1) Mt. na sthāsyaṅy asurās
ca ye. 2) Mt. -yās te sarve. 3) Mt. -mēti vyāharat; Vā. -mānu-
vyāharat.

70 = Bđ. II. 73.72; Mt. 47.237; Vā. 98.71. 1) Mt. -nasyāmsāḥ. 2) Mt. vai.
3) Mt. -māsura devā; Vā. -māsa caitye, V. -yo.

71 = Bđ. II. 73.73; Mt. 47.238; Vā. 98.72. 1) Mt. tatas tasya; Vā. tadān-

sambhūtaḥ sa¹⁾ samudrāntar²⁾ Hiranyakaśipor vadhe. |
 dvitīyo³⁾ Narasiṁho 'bhūd⁴⁾, Rudro⁵⁾ hy *asit purohitah*⁶⁾. || 72 ||
 Balisaṁstheṣu lokeṣu tretāyāṁ saptame yuge¹⁾ |
 tṛtīye Vāmanaśyārthe | Daityais trailokyā ākrānte
 Dharmeṇa tu prodhasā. || 73 || | tṛtīyo Vāmano 'bhavat. || 73 ||

saṁkṣipyātmānam aṅgeṣu Bṛhaspatipuraḥsaram |
 yajamānaṁ tu Daityendram Adityāḥ kulanandanāḥ || 73i ||
 dvijo bhūtvā śubhe kāle Baliṁ Vairocanaṁ jagau¹⁾ |
 trailokyasya bhavān rājā: tvayi sarvaṁ pratiṣṭhitam, || 73s ||
 dātum arhasi me rājan vikramāms trīn iti prabhuḥ! |
 dadāmity eva taṁ rājā Balir Vairocano 'bravit. || 73s ||
 vāmanaṁ taṁ ca vijñāya tato 'dān¹⁾ muditaḥ svayam. |
 sa vāmano divaṁ khaṁ ca pṛthiviṁ ca dvijottamāḥ || 73t ||
 tribhiḥ kramair viśvam idaṁ jagad ākrāmata prabhuḥ. |
 atyaricyata bhūtātmā bhāskaraṁ svena tejasā | 73s ||
 prakāśayan diśaḥ sarvāḥ pradiśāś ca mahāyāśāḥ. |
 śuśubhe sa mahābāhuḥ sarvalokān prakāśayan || 73s ||
 āsurīm śriyam āhṛtya trīṁ lokāś ca Janārdanaḥ. |
 saputrapautrān asurān Pātālatalam ānayat¹⁾. || 73t ||
 Namuciḥ Śambaraś caiva Prahraḍaś caiva Viṣṇunā |
 krūrā hatā, vinirdhūtā diśaḥ sampratipedire. || 73s ||
 mahābhūtāni bhūtātmā saviśeṣāṇi Mādhavaḥ |
 Baliṁ¹⁾ ca saba²⁾laṁ viprās³⁾ tatrādbhutam adarśayat: || 73s ||
 tasya gātre jagat sarvaṁ ātmānam anupaśyati, |
 na kimcid asti lokeṣu, yad avyāptam mahātmana. || 73t ||
 tad vai rūpam Upendrasya deva-Dānava-mānavāḥ |
 dr̥ṣṭvā saṁmumuhuḥ sarve Viṣṇutejovimohitaḥ. || 73t ||

yasya. 2) Mt. -mā hy ā-. 3) Mt. yugākhyāyāṁ caturthyāṁ tu.
 4) Vā. -sv a-. 5) Mt. -ṣu vai.

72 = Bḍ. II. 73.74; Mt. 47.239; Vā. 98.7s. 1) Mt. -tas tu. 2) Mt. -te.

3) Mt. -ye. 4) Mt. T. -hākhye. 5) Bḍ. Raudraḥ. 6) Bḍ. sutapuraḥ-
 saraḥ; Vā. -raḥ surapuraḥsaraḥ.

73a = Mt. 47.240a; Vā. 98.74a. 1) Mt. -maṁ prati.

73b = Mt. 47.240b.

| 73b = Vā. 98.74b.

73i = Bḍ. II. 73.75a = b; Vā. 98.75ab.

73j = Bḍ. II. 73.75b, 76a; Vā. 98.75c, 76a. 1) Vā. purā.

73s = Bḍ. II. 73.76b, 77a; Vā. 98.76b, 77a.

73t = Bḍ. II. 73.77b, 78a; Vā. 98.77b, 78a. 1) Vā. 'nu-.

73u = Bḍ. II. 73.78b, 79a; Vā. 98.78b, 79a.

73v = Bḍ. II. 73.79b, 80a; Vā. 98.79b, 80a.

73w = Bḍ. II. 73.80b, 81a; Vā. 98.80bc. 1) Bḍ. -yan.

73x = Bḍ. II. 73.81b, 82a; Vā. 98.81.

73y = Bḍ. II. 73.82b, 83a; Vā. 98.82. 1) Vā. kālaṁ. 2) Vā. saka-.

3) Vā. -prāms.

73z = Bḍ. II. 73.83b, 84a; Vā. 98.83.

73aa = Bḍ. II. 73.84b, 85a; Vā. 98.84.

Baliḥ sito mahāpāsaiḥ sabandhuḥ sasuhṛdgaṇaḥ, |
 Virocanakulaṃ sarvaṃ Pātāle samniveśitam. || 73¹² ||
 tataḥ sarvāmaraśivaryam dattv-Ēndrāya mahātmane |
 mānuṣeṣu mahābāhuḥ prādurāsij¹) Janārdanaḥ. || 73¹³ ||
 etās tistraḥ smṛtās tasya divyāḥ sambhūtayāḥ *śubhāḥ*¹), |
 mānuṣyāḥ²) sapta yās *tasya*³), śāpajās⁴) tā⁵) nibodhata: || 74 ||
 tretāyuge tu *daśa*¹) me Dattātreyo babhūva ha, |
 naṣṭe dharme caturthas²) ca²) Mārkaṇḍeyapurāḥsaraḥ. || 75 ||
 pañcamāḥ pañcadaśyām *tu*¹) tretāyām sambabhūva ha |
 Māndhātā²) cakravartitve³) tasy-Ētathyāḥ⁴) purāḥsaraḥ⁵). || 76 ||
 ekonaviṃśyām¹) tretāyām sarvākṣatrāntakṛd vibhuḥ²) |
 Jāmadagnyas tathā³) ṣaṣṭho⁴) Viśvāmitrapurāḥsaraḥ. || 77 ||
 caturviṃśe yuge Rāmo Vasiṣṭhena purodhasā |
 saptamo Rāvaṇasyārthe jāñe Daśarathātmajaḥ. || 78 ||
 aṣṭamo¹) dvāpare Viṣṇur²) aṣṭāviṃśe Parāśarāt³) |
 Vedavyāsaḥ tato⁴) jāñe Jātukarṇa⁵) purāḥsaraḥ. || 79 ||
 Budho navamako jāñe | tathaiva navamo¹) Viṣṇur
 tapasā puṣkarekṣaṇaḥ | Ādityāḥ Kaśyapātmajaḥ |
 Devasundararūpeṇa | Devakyāṃ²) Vasudevāt tu
 Dvaipāyanapurāḥsaraḥ. || 80 || | jāto³) Gārgyapurāḥsaraḥ. || 80 ||
 | aprameyo niyojyas¹) ca yatra²) kāmacarō³) vaśi |
 | kṛdāte bhagavāṃl loke bālah kṛdānakair iva, || 80¹ ||
 | na pramātum mahābāhuḥ śakyo 'sau Madhusūdanaḥ, |

73¹² = Bđ. II. 73.85^b, 86^a; Vā. 98.86.

73¹³ = Bđ. II. 73.86^b, 87^a; Vā. 98.87. 1) Bđ. -sa.

74 = Bđ. II. 73.87^b, 88^a; Mt. 47.241; Vā. 98.88. 1) Mt. -yo dvijaḥ. 2) Bđ. -yāḥ; Mt. -nuṣāḥ. 3) Mt. yānyās tu. 4) Bđ. sāgragās; Mt. -jās; Vā. -jāms. 5) Vā. tān.

75 = Bđ. II. 73.88^b, 89^a; Mt. 47.242; Vā. 98.89. 1) Mt. pratha-. 2) Mt. -thāmsē.

76 = Bđ. II. 73.89^b, 90^a; Mt. 47.243; Vā. 98.90. 1) Mt. ca. 2) Vā. -tuś. 3) Mt. -tī tu. 4) Mt. tad-Ēttaṅka-; Vā.T. tasthau Tathya-. 5) Mt. -re.

77 = Bđ. II. 73.90^b, 91^a; Mt. 47.244; Vā. 98.91. 1) Vā. -śe. 2) Vā. -ko 'bhavat. 3) Bđ. tadā. 4) Bđ. -ṭhe.

78 = Bđ. II. 73.91^b, 92^a; Mt. 47.245; Vā. 98.92.

79 = Bđ. II. 73.92^b, 93^a; H. 2364; Mt. 47.246; Vā. 98.93. 1) H. navame; Mt. aṣṭame. 2) H. -ṇor. 3) H. purābhavat. 4) H.Mt. tathā.

5) Mt. -ṇya-.

80 = Mt. 47.247^{bc}.

80 = Bđ. II. 73.93^b, 94^a; Vā. 98.94.

1) Bđ. -me. 2) Vā. -kyā.

3) Vā. Brahmar.

80¹ = Bđ. II. 73.94^b, 95^a; Vā. 98.95. 1) Bđ. -yogaś. 2) Bđ. yata-. 3) Bđ. kāmavaro.

param hy avaram¹⁾ etasmād viśvarūpān na vidyate. || 80² ||
 aṣṭāvimsatime¹⁾ tadvad dvāparasyāṃśa³saṃkṣaye |
 naṣṭe dharme tadā jāññe Viṣṇur Vṛṣṇikule prabhuḥ || 80³ ||
 kartuṃ dharmavyavasthānam asurāṇāṃ praṇāśanam |

mohayan sarvabhūtāni
 yogātmā yogamayayā. || 84 ||

aparaḥ Keśavasyāyam
 prādurbhāvo mahātmanah |
 vikhyāto Māthure kalpe
 sarvalokahitāya vai, || 85 ||
 yatra Śālvaṃ ca Maindaṃ ca
 Kāṃsaṃ Dvididaṃ eva ca |
 Ariṣṭaṃ Vṛṣabhaṃ Keśiṃ
 Pūtanāṃ Daityadārikāṃ || 86 ||
 nāgaṃ Kuvalayāpīḍaṃ
 Cānūraṃ Muṣṭikaṃ tathā |

praviṣṭo mānuṣiṃ yoniṃ
 pracchannaś carate mahiṃ |
 vihārārthaṃ manuṣyeṣu
 Sāndīpanipuraḥsarah¹⁾, || 85 ||
 yatra Kāṃsaṃ ca Śāl¹vaṃ ca
 Dvididaṃ ca mahāsuraṃ |
 Ariṣṭaṃ Vṛṣabhaṃ caiva
 Pūtanāṃ Keśinaṃ Hayam || 86 ||
 nāgaṃ Kuvalayāpīḍaṃ
 Mallam¹⁾ rājagrāhādhīpam |

Daityān mānuṣadehasthān sūdayāmāsa vīryavān. || 87 ||
 chinnaṃ bāhusahasraṃ ca Bānasyādbhutakarmanah¹⁾, |
 Narakaś ca hataḥ saṃkhye Yavanaś ca mahābalaḥ, || 88 ||
 hr̥tāni ca mahīpānāṃ sarvaratnāni tejasā, |
 durācārās¹⁾ ca nihataḥ pāṛthivā, ye mahī²tale. || 89 ||
 ete lokahitārthāya prādurbhāvā mahātmanah |

atitāḥ kathitā, rājan,
 kathyante cāpy anāgatāḥ. || 90 ||

as¹mīn eva yuge kṣiṇe
 saṃdhyāśiṣ²te bhaviṣyati || 90 ||

| 80² = Bḍ. II. 73.95^b, 96^a; Vā. 98.96. 1) Vā. paramam.

| 80³ = Bḍ. II. 73.96^b, 97^a; Vā. 98.97. 1) Bḍ. -ke. 2) Bḍ. -yātha.

84^a = Bḍ. II. 73.97^b; Mt. 47.247^a; Vā. 98.98^a.

| 84^b = Bḍ. II. 73.97^c; Vā. 98.98^b.

85 = H. 2359

85 = Bḍ. II. 73.98, 99^a; Vā. 98.99.

1) Vā. -ram.

86 = H. 2360.

86 = Bḍ. II. 73.99^b, 100^a; Vā. 98.100.

1) Vā. Sāl-.

87^a = H. 2361^a.

87^a = Bḍ. II. 73.100^b; Vā. 98.101^a.

1) Vā. -la-.

87^b = Bḍ. II. 73.101^a; H. 2361^b; Vā. 98.101^b.

88 = Bḍ. II. 73.101^b, 102^a; H. 2362; Vā. 98.102. 1) Bḍ. -ṇā.

89 = Bḍ. II. 73.102^b, 103^a; H. 2363; Vā. 98.102¹. 1) Bḍ. Kuruvīrās.

2) Bḍ. Vā. Rasā-.

90^a = Bḍ. II. 73.103^b; H. 2366^a; Vā. 98.103^a.

90^b = H. 2366^b.

90^b = Bḍ. II. 73.104^a; Mt. 47.248^a; Vā. 98.103^b. 1) Mt. tas-. 2) Vā. -śliṣ-.

Kalki Viṣṇuyaśā nāma	Kalkir Viṣṇuyaśā nāma ¹⁾
Sambhalagrāmako dvijah	Pārāśaryaḥ <i>pratāpavān</i> ²⁾
daśamo bhāvyaśambhūtau ¹⁾	Yajñavalkyapurahasarah, 91

sarvāṃś ca bhūtāṃś timitān	anukarṣan sa vai ¹⁾ senāṃ
pāśandāṃś caiva sarvaśaḥ	hastyaśvarathasaṃkulām
pragr̥hītāyudhair viprain vṛtaḥ	śatasahasraśaḥ. 92
nātyarthaṃ dhārmikā ye ca ye ca dharmadviṣaḥ kvacit,	
udīcyān madhyadeśāṃś ca tathā Vindhyaḥparāntikān 92i	
tathaiva Dākṣiṇātyāṃś ca Draviḍān Siṃhalaiḥ saha	
Gāndhārān Pāradaṃś caiva Pahlavān Ya ¹ vanān Śākān 92s	
Tuṣārān ¹⁾ Chabarāṃś ²⁾ caiva Pulindān Da ³ radān Kha ⁴ sān	
Lampākān An ⁶ dhrakān Puṣḍrān ⁶⁾ Kirātāṃś caiva sa prabhuḥ. 92s	
pravṛttacakro balavān Mlecchānām antakṛd bali	
adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ pṛthivīm vicariṣyati. 92t	
mānavaḥ sa tu saṃjajñe devasyāṃśena ¹⁾ dhīmataḥ,	
pūrvajanmani Viṣṇur yaḥ Pramitir nāma vīryavān. 92s	
gātrena vai candrasamaḥ ¹⁾ pūrṇe kaliyuge 'bhavat,	
ity etāś devasya daśa sambhūtayāḥ smṛtāḥ. 92e	
niḥśeṣāñ śūdrarājñas tu	taṃ taṃ kālāṃ ca kāyaṃ ca
tadā sa tu kariṣyati	tad tad uddiṣya kāraṇam
brahmadviṣaḥ sapatnāṃś tu	aṃśena triṣu lokeṣu
samhṛtyaiva ca tadvapuh. 93	tāś tā yonīḥ prapatsyate. 93

91^a = H. 2367^a.91^a = Bđ. II. 73.104^b; Mt. 47.248^b; Vā. 98.104^a. 1) Mt. -ki tu Viṣṇu-yaśasaḥ. 2) Mt. -yapurahasarah.91^b = Bđ. II. 73.105^a; H. 2368^a; Mt. 47.249^a; Vā. 98.104^b. 1) H. -saṃpanno; Mt. Vā. -bhūto.92^a = Mt. 47.249^b.92^a = Bđ. II. 73.105^b; Vā. 98.105^a. 1) Vā.T. sarva-.92^b = Bđ. II. 73.106^a; Mt. 47.249^c; Vā. 98.105^b.92¹ = Bđ. II. 73.106^b, 107^a; Vā. 98.106.92² = Bđ. II. 73.107^b, 108^a; Vā. 98.107. 1) Bđ. Pa-.92³ = Bđ. II. 73.108^b, 109^a; Vā. 98.108. 1) Bđ. Tubarāñ. 2) Vā. Barbarāṃś. 3) Bđ. Ba-. 4) Bđ. Va-. 5) Bđ. Ān-; Vā.T. -pakān An-. 6) Vā. Rudrān.92⁴ = Bđ. II. 73.109^b, 110^a; Vā. 98.109.92⁵ = Bđ. II. 73.110^b, 111^a; Vā. 98.110. 1) Bđ. -vasenasya.92⁶ = Bđ. II. 73.111^b, 112^a; Vā. 98.111. 1) Bđ. -dramasaḥ.

93 = Mt. 47.250.

93 = Bđ. II. 73.112^b, 113^a; Vā. 98.112.

pañcaviṃśe sthitaḥ Kalkiś
 caritārthaḥ sasainikaḥ |
 śūdrān saṃśodhayitvā tu
 samudrāntaṃ ca vai svayam || 94 ||
 pravṛttacakro balavān
 sambhāraṃ tu kariṣyati. |
 saṃśātayitvā¹⁾ vṛṣalān prāyaśas tān adhārmikān |
 tataḥ sa vai tadā²⁾ Kalkiś caritārthaḥ sasainikaḥ. || 95 ||
 prajāś taṃ sādhayitvā tu
 samṛddhās tena vai svayam
 akasmāt ku¹⁾pitānyonyam bhayiṣyanti ca²⁾ mohitāḥ. || 96 ||
 kṣapayitvā tu tān¹⁾ sarvān²⁾ bhāvinārthena coditaḥ³⁾ |
 Gaṅgā-Yamunayor madhye niṣṭhāṃ prāpsyati sānugah. || 97 ||
 tato vyatīte kalpe¹⁾ tu sāmātye²⁾ sahasainike³⁾ |
 nṛpeṣv atha vi⁴⁾naṣeṣu tadā tv apragrahāḥ prajāḥ⁵⁾. || 98 ||
 rakṣaṇe vinivṛtte tu¹⁾ hatvā cānyonyam āhave |
 parasparahr̥tasvāś ca²⁾ nirākrandāḥ³⁾ suduḥkhitāḥ || 99 ||
 purāṇi hitvā grāmāś ca tulyas ta¹⁾ niṣparigrahāḥ |
 pranaṣṭāśruti²⁾dharmāś ca naṣṭadharmā³⁾śramāś tathā, || 100 ||
 | aṭṭaśūlā jānapadaḥ śivaśūlāś catuspathāḥ |
 | pramadāḥ keśaśūlāś ca bhaviṣyanti yugakṣaye. || 100₁ ||
 hrasvadehā¹⁾yusaś caiva bhaviṣyanti vanaukaśaḥ. |

94 = Mt. 47.251.

95^a = Mt. 47.252^a.

95^{bc} = Bḍ. II. 73.115; Mt. 47.252^b, 253^a; Vā. 98.114^b, 115^a. 1) Bḍ. śānta-
yitvā tu; Mt. utsādayitvā. 2) Mt. -tas tadā sa vai.

96^a = Mt. 47.253^b.

96^b = Bḍ. II. 73.116^b; Mt. 47.254^a; Vā. 98.116^a. 1) Mt. ko-. 2) Mt. -tīha.

97 = Bḍ. II. 73.117; H. 2368^b, 2369^a; Mt. 47.254^b = a; Vā. 98.116^b, 117^a.
1) H. ca tān; Mt. tu te. 2) Mt. 'nyonyam. 3) Vā.T. -tān.

98 = Bḍ. II. 73.118; H. 2369^b, 2370^a; Mt. 47.255; Vā. 98.117^b, 118^a. 1) H.
-taḥ kule vyatīte; Mt. -taḥ kāle vyatīte; Vā. v. Kalkau. 2) Bḍ.
samāpte; Mt. sa devo; Vā.T. sāmānyaiḥ. 3) Mt. 'ntaradhīyata;
Vā. -kaḥ. 4) H.Mt. pra-. 5) Mt. prajānāṃ saṃgrahāt tadā.

99 = Bḍ. II. 73.119; H. 2370^b, 2371^a; Mt. 47.256; Vā. 98.118^b, 119^a. 1) H.
kṣaṇena nirvṛte caiva. 2) Mt. -raṃ ca hatvā tu; Vā. -hr̥tā-
śvāsa. 3) Bḍ. -ānandāḥ.

100 = Bḍ. II. 73.120; Mt. 47.257; Vā. 98.119^b, 120^a. 1) Mt. -yatve. 2) Mt.
-ṭāśrama-. 3) Mt. -ṭavarnā-.
| 100₁ = Mt. 47.258.

101 = Bḍ. II. 73.121, 122^a; Mt. 47.259, 260^a; Vā. 98.120^b, 121^a. 1) Bḍ.Vā. -vā

94 = Bḍ. II. 73.113^b, 114^a; Vā. 98.115.
1) Vā. -śoṭhite. 2) Vā.T. -tī vai.

95^a = Bḍ. II. 73.114^b; Vā. 98.114^a.

96^a = Bḍ. II. 73.116^a; Vā. 98.116^b.

saritparvatasevi²nyaḥ patramūla³phalāsānaḥ |
 cīrapatrā⁴jinadharāḥ samkaram ghoram āsthītāḥ⁵) || 101 ||
 utpātaduḥkhāḥ svalpārthā | alpāyuso naṣṭavārtā
 bahubādhaś ca tāḥ prajāḥ. | bahvābādhaḥ suduḥkhitāḥ. |
 evaṁ kaṣṭam¹) anuprāptāḥ kali²samdhyaṁśake tadā |
 prajāḥ³) kṣayam prayas⁴yanti sārddham kaliyugena tu⁵). || 102 ||
 kṣiṇe kaliyuge tasmimś tataḥ kṛtayugaṁ¹) punaḥ²) |
 pravartsyate³) yathānyāyaṁ svabhāvād eva nānyathā. || 103 ||
 ity etat kīrtitam sarvaṁ¹) devāsuraviceṣṭitam, |
 Yaduvaṁśaprasaṅgena mahad vo²) Vaiṣṇavam yaśaḥ. || 104 ||

Turvasos tu¹) pravakṣyāmi Pūror Druhyor Anos tathā²). || 105 ||

alpā-. 2) Mt. -vāsi-. 3) Mt. -nyo mūlapatra-. 4) Mt. -carmā-.
 5) Mt. āsritāḥ.

102^a = Mt. 47.260^b. | 102^a = Bḍ. II. 73.122^b; Vā. 98.122^a.

102^{bc} = Bḍ. II. 73.123; H. 2371^b, 2372^a; Mt. 47.261; Vā. 98.122^b, 123^a.

1) Bḍ.Vā.V. kāṣṭam. 2) Mt. kāle. 3) Mt. tataḥ. 4) Mt. gamiṣ-.
 5) H. ha.

103 = Bḍ. II. 73.124; H. 2372^b, 2373^a; Mt. 47.262^a = a; Vā. 98.123^b, 123^a.

1) Bḍ.Vā. -min pravṛtte ca kṛte. 2) Mt. kṛtam avartata.

3) Bḍ.Vā. prapatsyante.

104 = Bḍ. II. 73.125; Mt. 47.262^b, 263^a; Vā. 98.125^b, 126^a. 1) Mt. samyag.

2) Mt. samāsād.

105 = Bḍ. II. 73.126; Br. 13.141^b; H. 1829^b; Mt. 47.263^b; Vā. 98.126^b.

1) H. ca. 2) Br.H. Druhyoś c-Ânor Yados tathā; Mt. -yos tathā
 hy Anoh.

6. Kapitel.

A.

(Bd. II. 74.1—103; Br. 13.14^b—49, 142—153^a; H. 1668^b—1711, 1830—1841;
Mt. 48.1—108; Vā. 99.1—119^a; cfr. A. 277.1—17; Bhg. IX. 23.1—18^a;
Ga. 139.63—74; Mh. I. 4179—4222; Vi. IV. 16—18.8.)

Turvasos tu¹⁾ suto Vahnir²⁾, Gobhānus tasya cā³⁾tmajaḥ, |
Gobhānos tu suto vīras⁴⁾ Traisānur⁵⁾ aparājitaḥ, || 1 ||
Karamdhamas tu Traisānor¹⁾, Maruttas²⁾ tasya³⁾ cātmajaḥ; |
— anyas⁴⁾ tv Āvikṣito⁵⁾ rājā Maruttaḥ kathitaḥ pura⁶⁾ —. || 2 ||
anapatyo 'bhavad rājā¹⁾ | anapatyo Maruttas tu
yajvā vipuladakṣiṇaḥ, | sa rājāsīd iti śrutam¹⁾. |
duhitā Saṃyata²⁾ nāma³⁾
tasyāsit pṛthivīpateḥ; || 21 ||
dakṣiṇārthe¹⁾ tu sā dattā
Saṃvartāya mahātmane. |
Duṣyantam¹⁾ Pauravam cāpi²⁾ sa vai³⁾ putram akalpayat⁴⁾. || 3 ||
evam Yayāti¹⁾śāpena jarāsaṃkramaṇe pura²⁾ |
Turvasoḥ Pauravam³⁾ vaṃśam⁴⁾ praviveśa pura kila⁵⁾. || 4 ||

1 = A. 277.1^a = a; Bd. II. 74.1; Br. 13.142, 121⟨; H. 1830; Mt. 48.1;
Vā. 99.1. 1) A.Br. 13.121⟨H. -soś ca. 2) A. Vargo; Mt. T. Garbho.
3) Bd.Vā. Vahner Gobhānur ā-. 4) Br.H. rājā. 5) Bd.Vā. Trisā-
nur; Br. Aiśānur; Mt. Trisārir; Vā.T. Traisāno.

2 = Bd. II. 74.2; Br. 13.143, 121⟨; H. 1831; Mt. 48.2^a = a; Vā. 99.2.
1) Br.H. Traisānor; Br.T. Aiśānor; Mt. Trisārir; Vā.T. Trisānos
tu, Bd.Vā.V. tu Traisāno. 2) Mt. Bharatas; Vā. Marut. 3) Vā.
tasya tu. 4) H. anvas. 5) Bd. Āvijāito; Br. 13.121⟨ Avijito.
6) Br. 13.121⟨ H. -tas tava; Br. -to mayā.

21 = Br. 13.144, 121⟨; H. 1832. 1) H. | 3^a = Bd. II. 74.3^a; Vā. 99.3^a. 1) Vā.
Saṃmatā. | -taḥ.

3^a = Br. 13.145^a, 121⟨; H. 1833^a.
1) Br. 13.121⟨ rājā ca paramā-
yuś ca. 2) Br. -tham. 3) Br.
13.121⟨ -nī.

3^b = Bd. II. 74.3^b; Br. 13.145^b, 121⟨; H. 1833^b; Mt. 48.3^b; Vā. 99.3^b.
1) Bd. Duṣkantam; H. Duṣmantam; Mt. Duṣyantam; Vā.T. Duṣ-
kṛtam. 2) Mt. -vasyāpi. 3) Br.H. lebhe; Mt. tasya; Vā. sarve-
4) Br.H. akalmaṣam; Mt. -tro hy akalmaṣaḥ; Vā. akalpayan.

4 = Bd. II. 74.4; Br. 13.146, 121⟨; H. 1834; Mt. 48.3; Vā. 99.4. 1) Br.H.
-teḥ. 2) Br.H. tadā; Vā.T. jarāyāḥ saṃkramaṇa tu. 3) Br.H.
Pauravam Turvasor. 4) H. -śaḥ. 5) Br. dvijottamāḥ; H. nṛpot-
tama; Br. 13.121⟨ -maḥ.

*Duṣyantasya*¹⁾ tu *dāyādo Varūtho*²⁾ *nāma pārthivah*³⁾, |
*Varūthāt*⁴⁾ tu *tath-Āṅḍras*⁵⁾, *catvāras*⁶⁾ *tasya cātmajaḥ*⁷⁾: || 5 ||
*Pāṇḍyaś*¹⁾ ca *Keralāś caiva Colaḥ*²⁾ *Kulyas*³⁾ *tathaiva ca*⁴⁾, |
*teṣāṃ janapadaḥ Kulyaḥ*⁵⁾ *Pāṇḍyaś Colaś sa-Keralāḥ*. || 6 ||

*Druhyoś ca*¹⁾ *tanayau*²⁾ *virau*³⁾ *Babhruḥ Setuś*⁴⁾ ca *viśrutau*⁵⁾, |
*Aruddhaḥ*⁶⁾ *Setuputras tu*⁷⁾, *Bābhravo Ripur*⁸⁾ *ucyate*. || 7 ||
*Yauvanāśveṇa samare*¹⁾ *kṛcchreṇa nihato balī*, |
*uddham sumahad āsīt tu*²⁾ *māsān pari catur*³⁾*daśa*. || 8 ||
*Aruddhasya tu*¹⁾ *dāyādo*²⁾ *Gāndhāro nāma pārthivah*³⁾, |
*khyāyate yasya nāmnā vai*⁴⁾ *Gāndhāraviṣayo mahān*. || 9 ||
*Gāndhāra*¹⁾*deśajās caiva*²⁾ *Turagā vājināṃ varāḥ*, |
*Gandhara*³⁾*putro Dharmas tu*⁴⁾, *Ghṛtas*⁵⁾ *tasyātmajo*⁶⁾ 'bhavat. || 10 ||
*Ghṛtāc*¹⁾ *ca*²⁾ *Durdamo*³⁾ *jajñe*, *Pracetās tasya cātmajaḥ*, |
*Pracetasaḥ putrasataṃ rājānaḥ sarva eva te*⁴⁾, || 11 ||
*Mleccharāṣṭrādhipāḥ sarve*¹⁾ *udīcīṃ diśam āśr*²⁾*itāḥ*. |

5 = Bḍ. II. 74.5; Br. 13.147, 121<>; H. 1835; Mt. 48.4; Vā. 99.5. 1) Bḍ. Vā. V. Duṣkantasya; H. -mantasya; Vā.T. -kṛtasya. 2) Bḍ. Sarūpyo; Br. Karūromaḥ; 121<> Karūsaḥ sa; H. Karutthāmaḥ; Vā. Śārūtho. 3) Br.H. prajeśvaraḥ. 4) Bḍ. Sarūpyāt; Br. Karūromād; Br.V. Karūśāmād; 121<> Karūśad; H. Karutthāmād; Vā. Śārūthāt. 5) Br. ath-Āhrīdaś; 121<>, H. ath-Ākṛīdaś; Vā.T. Janāpīdaś. 6) Mt. Saṃdhānas. 7) Mt. -jaḥ.

6 = Bḍ. II. 74.6; Br. 13.148^a = a, 13.121<>; H. 1836; Mt. 48.5; Vā. 99.6. 1) Br. 13.121<> Yāmaś. 2) Br. Kālaś; Br.H. Kolaś. 2) Br.H. Colaś; Mt. Kaṇṣas. 3) Br.H. -ca pārthivah. 4) Br.H.Mt. sphītāḥ.

7 = Bḍ. II. 74.7; Br. 13.148^b, 149^a, 121<> = a; H. 1837; Mt. 48.6^a = a; Vā. 99.7. 1) Mt. tu; Vā. Druhyasya. 2) Br. tanayo. 3) Br. 13.148^b H. rājan, Br. 13.121<> viprā; Mt. śūrau. 4) Br. 13.148^b Babhrusetuś, 13.121<> Badhrūḥ Seruś; Mt. Setuḥ Ketuś. 5) Br.H. pārthivah; Mt. tathaiva ca. 6) Br. Āngāra-; H. Āngāraḥ. 7) H. ca; Br. -setuś tat putro. 8) Br.H. marutāṃ patir.

8 = Bḍ. II. 74.8; Br. 13.149^b, 150^a; H. 1838; Vā. 99.8. 1) Bḍ. samitau; Vā. samitī. 2) Br. apy āsīn; H. asyāsīn. 3) Br.T. -sān paricarad.

9 = Bḍ. II. 74.9; Br. 13.150^b, 151^a; H. 1839; Mt. 48.6^b, 7^a; Vā. 99.9.

1) Br. Āngārasetoḥ; H. Āngārasya tu; Mt. Setuputraḥ. 2) Mt. Śaradvāms tu. 3) Mt. -ras tasya cātmajaḥ. 4) Bḍ.Vā. tu; Mt. -nāsau.

10 = Bḍ. II. 74.10; Br. 13.151^b, 152^a; H. 1840; Mt. 48.7^b, 8^a; Vā. 99.10. 1) Mt. Āraṭṭa-. 2) Bḍ.Vā. cāpi; Mt. tasya. 3) Br.H. Anos tu. 4) Br.H. -mo 'bhūd. 5) Bḍ.Vā.T. Dhṛtas; Br.T. Dyutas. 6) Bḍ.Vā. tasya suto.

11 = Bḍ. II. 74.11; Br. 13.152^b, 153^a; H. 1841; Mt. 48.8^b, 9^a; Vā. 99.11.

1) Br.T. Dyutād. 2) Bḍ.Vā.T. Dhṛtasya, Vā.V. Ghṛ-; H. tu.

3) Br.T. Vanaduho; V. Chātadruho; H. Duduho; Mt. Viduṣo.

4) Br H. Sucetas tu kīrtitas tv (H. -tā hy) Anavo mayā.

12^a = Bḍ. II. 74.12^a; Mt. 49.9^b; Vā. 99.12^a. 1) Bḍ.Vā. -ve hy. 2) Bḍ. āsthī-

*Anoś caiva sutā virās*¹⁾ trayah *paramadhārmikāh*²⁾: || 12 ||
 Sabhānaraś Cākṣuṣaś ca¹⁾ *Paramanyus*²⁾ tathaiva ca³⁾. |
 Sabhānarasya putras tu vidvān Kālānalo⁴⁾ nṛpaḥ, || 13 ||
 Kālānalasya¹⁾ *dharmātma*²⁾ Sṛñjayo³⁾ nāma vai sutah⁴⁾ |
 Sṛñjayasyā⁵⁾ bhavat putro vīro rājā⁶⁾ Puramjayah, || 14 ||
 Janamejayo mahārāja¹⁾ Puramjayasuto 'bhavat. |
 Janamejayasya rājarṣer²⁾ Mahāśālo 'bhavat sutah³⁾, || 15 ||
 deveṣu sa pariññātaḥ | āsīd Indra-samo rājā
 pratiṣṭhitayaśā bhuvī. | pratiṣṭhitayaśā *divi*¹⁾. |
 Mahāmanāh sutas¹⁾ *tasya*²⁾ Mahāśālasya dhārmikah³⁾ || 16 ||
 jajñe vīrah suragaṇaiḥ | saptadvīpeśvaro rājā¹⁾
 pūjitaḥ sumabhāmanāh. | cakravartī mahāyaśāḥ²⁾. |
 Mahāmanās tu putrau dvau¹⁾ janayāmāsa *viśrutau*²⁾: || 17 ||
 Uśīnaram ca dharmajñam¹⁾ Titikṣuṃ ca *mahābalam*²⁾. |
 Uśīnarasya patnyas³⁾ tu pañca rājarṣivamśajāḥ⁴⁾: || 18 ||
 Nṛgā¹⁾ Kṛmīr²⁾ Navā Darvā³⁾ pañcamī ca⁴⁾ Dṛṣad⁵⁾vatī. |
 Uśīnarasya putrās⁶⁾ tu pañca tāsu⁷⁾ kulodvahāḥ || 19 ||

12^b = Bḍ. II. 74.12^b; Br. 13.14^b; H. 1668^b; Mt. 48.10^a; Vā. 99.12^b. 1) Br.H. Kakṣeyos tanayas tv āsams; Vā. Anoh putrā mahātmanas. 2) Br. H. -ya eva mahārathāḥ.

13 = Bḍ. II. 74.13; Br. 13.15; H. 1669; Mt. 48.10^b, 11^a; Vā. 99.13. 1) Bḍ. Kālacakṣuḥ; Vā. ca Pakṣas ca. 2) Mt. Parameṣus; Vā. Parapakṣas. 3) Bḍ. Parākṣas cēti viśrutāḥ. 4) Mt. Kolāhalo.

14 = Bḍ. II. 74.14; Br. 13.16; H. 1670; Mt. 48.11^b, 12^a; Vā. 99.14. 1) Mt. Kolāhalasya. 2) Br.H. -majñah. 3) Mt. Saṃjayo. 4) Bḍ.Mt. viśrutah; Vā. dhārmikah. 5) Mt. Saṃjayasyā-. 6) Bḍ. nāmnā; Mt. nāma.

15 = Br. 13.17; H. 1671; Mt. 48.12^b, 13^a; Vā. 99.15. 1) Br. muniśreṣṭhāḥ; Vā. mahāsattvah. 2) H. -ṣir. 3) Vā. -van nṛpaḥ.

16^a = Br. 13.18^a; H. 1672^a. | 16^a = Bḍ. II. 75.15^a; Mt. 48.13^b; Vā. 99.16^a. 1) Mt. -yaśābhavat.

16^b = Bḍ. II. 74.15^b; Br. 13.18^b; H. 1672^b; Mt. 48.14^a; Vā. 99.16^b. 1) Br. T.H. -nā nāma. 2) Br.T. suto; Br.V. suto jajñe. 3) Br.T. viśrutah.

17^a = Br. 13.19^a; H. 1673^a. | 17^a = Bḍ. II. 74.16^a; Mt. 48.14^b; Vā. 99.17^a. 1) Mt. jajñe. 2) Mt. -manāḥ.

17^b = Bḍ. II. 74.16^b; Br. 13.19^b; H. 1673^b; Mt. 48.15^a; Vā. 99.17^b.

1) Bḍ.Mt. dvau putrau. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

18 = Bḍ. II. 74.17; Br. 13.20; H. 1674; Mt. 48.15^b, 16^a; Vā. 99.18. 1) H. -jñā. 2) Bḍ.Vā. -ṣuṃ caiva dhārmikam; Mt. caiva tāv ubhau. 3) H. putrās. 4) Mt. -ṣisambhavāḥ.

19 = Bḍ. II. 74.18; Br. 13.21; H. 1675; Mt. 48.16^b, 17^a; Vā. 99.19^{ab}. 1) Mt.

tapasā caiva¹⁾ mahatā²⁾ jātā vṛddhasya³⁾ dharmikāḥ⁴⁾: |
 Nṛgāyās tu Nṛgaḥ putrah, | Nṛgā'yās tu Nṛ'gah putro,
 Kṛmyāḥ¹⁾ Kṛmir ajāyata, || 20 || Navāyā Nava eva tu³⁾, || 20 ||
 Navā'yās tu Navaḥ putro²⁾, | Kṛmyāḥ Kṛmis tu, Darvāyāḥ
 Darvā'yāḥ Suvrato 'bhavat, | Suvrato nāma dhārmikāḥ, |
 Dṛṣa'dvatyaḥ sutaś cāpi²⁾ Śibir³⁾ Auśnaro nṛpaḥ⁴⁾. || 21 ||
 Śib'es tu Śib'ayo, viprā²⁾! | Śibeh Śivapuram khyātam,
 Yaudheyās tu Nṛgasya ha, | Yaudheyam tu Nṛ'gasya ca²⁾, |
 Navasya Navarāṣṭram tu, Kṛmes tu Kṛmilā purī, || 22 ||
 Suvratasya tath-Āmbaṣṭhā¹⁾; Śib²⁾iputrān nibodhata³⁾! |
 Śib'es tu Śib'ayaḥ putrās catvāro lokaviśrutāḥ⁴⁾: || 23 ||
 Vṛṣa'darbhaḥ Suvīrās ca²⁾ Kekayo³⁾ Ma'drakas tathā, |
 teṣāṃ janapadāḥ⁵⁾ sphitāḥ⁶⁾ Kekayā⁷⁾ Ma'drakās tathā || 24 ||
 Vṛṣadarbhāḥ Suvīrās ca¹⁾. Titikṣos tu prajāś tv imāḥ²⁾: |
 Titikṣur a³⁾bbhavad rājā pūrvasyām diśi viśrutāḥ⁴⁾, || 25 ||
 Uṣ'adratho mahābahuḥ²⁾, tasya Hemāḥ³⁾ suto 'bhavat⁴⁾, |

- Bhṛśā; Vā.T. Mrgā. 2) Bḍ.Vā. -mī; Mt. Kṛśā. 3) Mt. -śā. 4) Mt.
 yā ca devī. 5) H. -śad-. 6) Bḍ. putryas. 7) Mt. tāsu jātaḥ.
 20^a = Bḍ. II. 74.19^a; Br. 13.22^a; H. 1676^a; Mt. 48.17^b; Vā. 99.19. 1) Bḍ.
 -syataḥ su-; Mt. -sā te tu; Vā. -sā te su-. 2) Bḍ. -to. 3) Vā.
 -tavorddhās ca. 4) Br.H. cātmajaḥ.
 20^b = Br. 13.22^b; H. 1676^b. 1) Br.T. 20^b = Bḍ. II. 74.19^b; Mt. 48.18^a; Vā.
 -yāṃ; H. -yā. 99.20^a. 1) Mt.T. Bhṛśā-; Vā.
 Mrgā-. 2) Vā. Mṛ-.
 21^a = Br. 13.23^a; H. 1677^a; Mt. 48.18^b. 21^a = Bḍ. II. 74.20^a; Vā. 99.20^b.
 1) Mt. Kṛśā-. 2) Mt. Kṛśo
 jajñe. 3) Mt. -śā-.
 21^b = Bḍ. II. 74.20^b; Br. 13.23^b; H. 1677^b; Mt. 48.18^c; Vā. 99.21^a. 1) H.
 -śa-. 2) Bḍ.Vā. -tīsutasā cāpi; Br.H. -tyās tu samjajñe. 3) H. -vir.
 4) Bḍ.Vā. dvijāḥ.
 22^a = Br. 16.24^a; H. 1678^a. 1) H. 22^a = Bḍ. II. 74.21^a; Vā. 99.21^b.
 Śivayas. 2) H. tāta. 1) Vā.T. Mṛ-. 2) Vā. tu.
 22^b = Bḍ. II. 74.21^b; Br. 13.24^b; H. 1678^b; Vā. 99.22^a.
 23 = Bḍ. II. 74.22; Br. 13.25; H. 1679; Mt. 48.21^a, 19^a; Vā. 99.22^b, 23^a.
 1) Br. -ṭhāḥ. 2) H. Śiv-. 3) H. -dha me; Mt. Kṛśasya Vṛṣalā
 purī. 4) Bḍ.Vā. -sammatāḥ.
 24 = Bḍ. II. 74.23; Br. 13.26; H. 1680; Mt. 48.19^b, 20^a; Vā. 99.23^b, 24^a.
 1) Mt. Pṛthu-. 2) Bḍ.Vā. tu. 3) H.Mt.V. Kaikeyo. 4) Mt. Bha-
 5) H. -dā. 6) Br. -tā. 7) H. Kaikeyā. 8) Br.H. Ma-; Mt. Bha-
 25 = Bḍ. II. 74.24; Br. 13.27; H. 1681; Mt. 48.21^b, 22^a; Vā. 99.24^b, 26^a.
 1) Mt. Navasya navarāṣṭram tu; Vā. -bhāḥ Sūcidarbhās. 2) Bḍ.
 Vā. -ṣoḥ śṛṇuta prajāḥ; H. -jāḥ śṛṇu; Mt. -jāṃ śṛṇu. 3) Br.V.H.
 Taitikṣavo¹⁾; Vā. Taitikṣur. 4) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.
 26 = Bḍ. II. 74.25; Br. 13.28; H. 1682; Mt. 48.22^b, 23^a; Vā. 99.25^b, 26^a.
 1) Bḍ.Vā.Uś-; Mt. Bṛh-. 2) Br. -viryaḥ; H. -rājā; Mt. sutas tasya.

*Hemasya*⁵⁾ Sutapā jajñe, sutah⁶⁾ Sutapaso⁷⁾ Baliḥ⁸⁾. || 26 ||
 jāto mānuṣayonau tu | jāto maṇuṣya¹yonyām tu²⁾
 sa rājā kāñcaneṣudhiḥ, | kṣiṇe vaṃśe prajepsaya³⁾ |
 mahāyogī sa tu Balir | mahāyogī sa tu Balir
 babbhūva nṛpatiḥ purā. || 27 || | baddho yaḥ sa mahāmanah⁴⁾. || 27 ||
 putrān utpādayāmāsa pañca vaṃśa¹karān bhuvī²⁾: |
*Aṅgaṃ sa janayāmāsa*³⁾ Vaṅgaṃ⁴⁾ Suhmaṃ⁵⁾ tathaiva ca || 28 ||
*Puṇḍraṃ*¹⁾ *Kaliṅgaṃ*²⁾ ca tathā. Bāleyaṃ kṣa³tram ucyate: |
 Bāleyā brāhmaṇās caiva tasya vaṃśakarāḥ *prabhoḥ*⁴⁾. || 29 ||
 Bales tu¹⁾ Brahmaṇā datto²⁾ varah³⁾ pṛitena *dhīmataḥ*⁴⁾: |
 mahāyogitvam āyus ca kalpasya⁵⁾ parimāṇakam⁶⁾ || 30 ||
 saṃgrāme cāpy ajeyatvaṃ dharme caiva *pradhānatā*¹⁾ |
 trailok²yadarśanam *caiva*³⁾ prādhānyaṃ prasave tathā || 31 ||
 bale¹⁾ cāpratimatvaṃ *vai* dharma²tattvārthadarśanam, |
 caturō niyatān varṇāṃs tvam³⁾ vai⁴⁾ sthāpayitēti ca⁵⁾. || 32 ||
 ity ukto vibhuvā rājā Baliḥ śāntiṃ parāṃ yayau, |
 kālena mahatā *vidvān*¹⁾ svaṃ ca²⁾ sthānam upāgataḥ³⁾. || 33 ||
 teṣāṃ janapadāḥ *pañca*¹⁾: Aṅgā²⁾ Vaṅgāḥ sa³⁾-Suhmakāḥ⁴⁾ |

3) Br.H. Phenās tasya; Mt. tasya Seno. 4) Mt. 'bhavat sutah.

5) Br. Phenasya; H. Phenāt tu; Mt. Senasya. 6) Br. tataḥ.

7) Mt. -jñe Sutapas tanayo; Vā. -yaśā. 8) Vā. bali.

27 = Br. 13.29; H. 1683.

27 = Bḍ II. 74.26; Mt. 48.23b, 24a; Vā.

99.26b, 27a. 1) Mt. mānuṣa-

2) Bḍ.Vā.vai. 3) Mt. -jecchaya.

4) Mt. -dho bandhair mahāt-
manā.

28 = Bḍ. II. 74.27; Br. 13.30; H. 1684; Mt. 48.24b, 25a; Vā. 99.27b, 28a.

1) Bḍ.Vā. caturvarṇya-. 2) Mt. kṣetrajān pañca pārhivān.

3) Br.H. -gaḥ prathamato jajñe. 4) Br.H. -gaḥ. 5) Br.H. -mas.

29 = Bḍ. II. 74.28; Br. 13.31; H. 1685; Mt. 48.25bc; Vā. 99.26b, 29a. 1) Bḍ.

Yuddhaṃ; Br.H. -draḥ. 2) Br.H. -gaś. 3) Mt. kṣe-. 4) Br.T.H.
-rā bhuvī; Br.V. -śasamudbhavaḥ.

30 = Bḍ. II. 74.29; Br. 13.32; H. 1686; Mt. 48.26; Vā. 99.29b, 30a. 1) Br.

-leś ca. 2) Bḍ.Vā. -tā. 3) Bḍ.Vā. -rāḥ. 4) Br. bho dvijāḥ; H.
Bhārata; Vā.T. dharmataḥ. 5) Vā. -pāyuh. 6) Br.H. -taḥ.

31 = Bḍ. II. 74.30; Br. 13.33b, 34a; H. 1687; Mt. 48.27; Vā. 99.30b, 31a.

1) Bḍ. -bhavataḥ; Br. -natām; Mt. caivōttamā matih; Vā. prabhā-
vanā. 2) Mt. -kāl-. 3) Br.H. cāpi.

32 = Bḍ. II. 74.31; Br. 13.33a, 34b; H. 1688; Mt. 48.28; Vā. 99.31b, 32a.

1) Bḍ. Bales; Mt. jayam. 2) Mt. timam yuddhe dharme. 3) Mt.
-nān sa. 4) Br.H. ca. 5) Bḍ. vai; H. -ha; Mt. -tā prabhuh.

33 = Bḍ. II. 74.32; Br. 13.35; H. 1689a, 1692a; Vā. 99.32b, 33a. 1) Br.

viprāḥ; H. rājan. 2) Vā.T. vai. 3) Br.H. -gamat.

34a = Bḍ. II. 74.33a; Br. 13.36a; H. 1692b; Mt. 48.29a; Vā. 99.33b. 1) Bḍ.

Kalīṅgāḥ Puṇḍrakāś caiva | Puṇḍrāḥ Kalīṅgās ca tathā,
 prajāś tv Aṅgasya sāṃpratam¹⁾. | *teṣāṃ vaṃśaṃ*¹⁾ nibodhata! ||34||
 | tasya te tanayāḥ sarve kṣetrajā munisaṃbhavāḥ |
 | saṃbhūtā Dirghatamasāḥ Sudeśṇāyaṃ mahaujaśah. || 34i ||

ṛṣaya (munaya) ūcuḥ:
 katham Baleḥ sutā jātāḥ | katham Baleḥ sutāḥ pañca
 pañca tasya mahātmanah, | janitāḥ kṣetrajāḥ prabho |
 kiṃnāmnī mahiṣi tasya | ṛṣiṇā Dirghatamasā¹⁾,
 janitā, katama ṛṣiḥ, || 35 || etat *pra*²brūhi pṛchatām! || 35 ||
 katham cōdpādītās tena, |
 tan naḥ prabrūhi pṛchatām, |
 mähātmyaṃ ca prabhāvaṃ ca
 nikhilena vadasva tat! || 35i ||

sūta uvāca:

ath-Ōtathya iti¹⁾ khyāta āsīd *dhīmān*²⁾ ṛṣiḥ purā |
*bhāryā*³⁾ vai Mamatā nāma babhūvāsya mahātmanah. || 36 ||
*Utathyasya*¹⁾ *kanīyāms tu*²⁾, *purodha yo divaukasām*³⁾, |
 Brhaspatir bṛhattejā⁴⁾ Mamatāṃ so 'bhyapadyata⁵⁾. || 37 ||
 uvāca Mamatā taṃ tu *Brhaspatim anicchatī*¹⁾: |

antarvatny asmi te bhrātur jyeṣṭhasya tu *viramyatām*²⁾. || 38 ||
 ayaṃ tu me mahābhāga | ayaṃ hi me mahāgarbho
 garbhaḥ kuḥṣau¹⁾ Brhaspate | roravti²⁾ Brhaspate |
 Autathyo²⁾ bhrātrjanyas te | *ajasraṃ*³⁾ brahma cābhyasya
 sopāṅgam vedam udgiran. || 39 || ṣaḍāṅgam vedam udgiran. || 39 ||
 amogharetās tvam cāpi, na māṃ bhajitum arhasi, |

Vā. sphītā; Mt. -ṣāṃ ca pañca dāyādā. 2) Bḍ. -ga-. 3) Bḍ. -gās
 cā; Mt.Vā. Vaṅg-Āṅgāḥ (Vā. -ga-). 4) Mt.Vā. Suhmakās tathā.

34b = Br. 13.36b; H. 1693a.

34b = Bḍ. II. 74.35b; Mt. 48.29b; Vā.

1) H. me ṣṇu.

99.34a. 1) Mt. Aṅgasya tu.

| 34i = Bḍ. II. 74.34; Vā. 99.34bc.

35 = Mt. 48.30.

35 = Bḍ. II. 74.35; Vā. 99.35. 1) Bḍ.
 -sa hy. 2) Vā. etan no.

35i = Mt. 48.31.

36 = Bḍ. II. 74.36; Mt. 48.32; Vā. 99.36. 1) Bḍ. Uśijo nāma vi-; Mt.
 ath-Ōśija; Vā. Aśijo nāma vi-. 2) Mt. vidvān. 3) Mt. patnī.

37 = Bḍ. II. 74.37; Mt. 48.33; Vā. 99.37. 1) Bḍ. Uśijasya; Vā. Aśijasya.
 2) Mt. yaviyān vai. 3) Mt. bhrātrpatnīm akāmayat. 4) Mt.T.
 mahātejā. 5) Mt. -tām etya kāmataḥ.

38 = Bḍ. II. 74.38; Mt. 48.34; Vā. 99.38. 1) Mt. devaram varavarṇinī.
 2) Bḍ. -syāsya ca bhāminī; Vā. -syāṣtamitā iti.

39 = Mt. 48.35. 1) Mt.T. kupyed; V.
 kuḥṣo. 2) Mt. Auśijo.

39 = Bḍ. II. 74.39; Vā. 99.39. 1) Bḍ.
 -hān. 2) Vā. rocate 'ti, V. ro-
 date. 3) Vā. aśijaṃ.

asminn eva¹⁾ gate²⁾ kāle yathā vā manyase pra³⁾bho. || 40 ||
 evam uktas tayā¹⁾ samyag bṛhattejā Bṛhaspatih |
 kāmātmānam²⁾ mahātmāpi nātmānam³⁾ so 'bhyadhā⁴⁾rayat; || 41 ||
 sambabhūvaiva dharmātmā tayā sārđhaṃ akāmayā¹⁾. |
 utsrjantaṃ tu tad²⁾reto garbhasthaḥ so³⁾ 'bhyabhāṣata: || 42 ||
 bhos tāta vācām adhipa¹⁾, dvayor nēhāsti sambhavaḥ²⁾, |
 amogharetās tvam cā³⁾pi pūrvam cāhām ihāgataḥ. || 43 ||
 śasāpa¹⁾ taṃ tadā²⁾ kruddha evam ukto Bṛhaspatih |
 Utathasya³⁾ sutam⁴⁾ bhrātur garbhastham bhagavān ṛṣih: || 44 ||
 (yasmāt tvam Idṛṣe kāle sarvabhūteṣite satī¹⁾ |
 [mām evam uktavān mohāt²⁾, tamo dīrgham pravekṣyasi. || 45 ||
 tato Dīrghatamā nāma śāpād ṛṣir ajāyata. |
 ath-Autathyo¹⁾ bṛhatkīrtir Bṛhaspatir ivaujasā || 46 ||
 ūrdhvetās tataś cāpi nyavasat¹⁾ bhrātur ārame, |
 godharmam Saurabheyāt²⁾ tu Vṛṣabhāc chrutavān prabhoh³⁾. || 47 ||
 tasya bhrātā pitṛvyas tu¹⁾ cakāra bhavanam²⁾ tadā; |
 tasmīn hi tatra vasati, yadṛcchābhyāgato³⁾ Vṛṣaḥ || 48 ||
 darśārtham āhr²⁾tān darbhāṃś cacāra Surabhīsutah³⁾, |
 jagrāha taṃ Dīrghatamā visphurantaṃ tu⁴⁾ śṛṅgayoh⁵⁾. || 49 ||
 sa tena¹⁾ nigṛhītas tu²⁾ na cacāla padāt padam, |
 tato 'bravid Vṛṣas taṃ vai: muñca mām balinām vara! || 50 ||
 na mayāsāditas tāta balavāṃs tvad¹⁾vidhaḥ²⁾ kvacit, |

cf. 6. K. B.
 St. 27b, 28a.

- 40 = Bḍ. II. 74.40; Mt. 48.36; Vā. 99.40. 1) Mt. -vaṃ. 2) Bḍ. yathā.
 3) Bḍ. vi.
 41 = Bḍ. II. 74.41; Mt. 48.37; Vā. 99.41. 1) Mt. T. tathā. 2) Mt. -mā sa.
 3) Mt. T. na manaḥ. 4) Mt. -vā-
 42 = Bḍ. II. 74.42; Mt. 48.38; Vā. 99.42. 1) Bḍ. Vā. Bṛhaspatih. 2) Bḍ.
 Vā. tadā. 3) Mt. vācam garbho.
 43 = Bḍ. II. 74.43; Mt. 48.39; Vā. 99.43. 1) Bḍ. śukram tyākṣīś ca mā
 jiva; Vā. nōsnātaka nyase hy asmin. 2) Mt. nāstīha samsthitih.
 3) Bḍ. vā-
 44 = Bḍ. II. 74.44; Mt. 48.40; Vā. 99.44. 1) Mt. so 'śapat. 2) Mt. -taḥ.
 3) Bḍ. Uśījasya; Vā. Aśījam taṃ. 4) Mt. putram jyeṣṭhasya vai.
 45 = Bḍ. II. 74.45; Mt. 48.41; Vā. 99.45. 1) Mt. garbhastho 'pi niṣedhasi.
 2) Mt. -vāṃs tasmāt.
 46 = Bḍ. II. 74.46; Mt. 48.42; Vā. 99.46. 1) Bḍ. -Ausījo; Mt. T. ato
 'mśajo, V. Utathya jo; atho Ausījo; Vā. -Āśījo.
 47 = Bḍ. II. 74.47; Mt. 48.43; Vā. 99.47. 1) Mt. tato 'sau vai vasate.
 2) Mt. sa dharmān Saurabheyāṃs, Vā. godhar-. 3) Mt. vāṃs
 tataḥ; Vā. -bho.
 48 = Bḍ. II. 74.48; Mt. 48.44; Vā. 99.48. 1) Mt. -vyo yaś. 2) Mt. -ra-
 nam. 3) Mt. -min nivasatas tasya yadṛcchātas tu vai.
 49 = Bḍ. II. 74.49; Mt. 48.45; Vā. 99.49. 1) Mt. yajñā-. 2) Bḍ. āstr-
 3) Vā. -vṛtaḥ. 4) Vā. ca. 5) Mt. śṛṅgayos tu catuṣpadam.
 50 = Bḍ. II. 74.50; Mt. 49.46; Vā. 99.50. 1) Mt. tenāsau. 2) Mt. -taś ca.
 51 = Bḍ. II. 74.51^a; Mt. 49.47^a; Vā. 99.51^a. 1) Bḍ. tad-. 2) Mt. -tsamaḥ.

- mama cānyah samo vāpi | Tryambakaṃ vahatā devaṃ
na hi me balasaṃkhyayā. || 51 || | yato jāto 'smi bhūtale || 51 ||
muñca *māṃ balināṃ śreṣṭha*¹⁾, pritas te 'haṃ²⁾, varaṃ vṛṇu! |
evam ukto 'bravid enaṃ: jivāṃs tvāṃ me³⁾ kva yāsyasi? || 52 ||
*tena tvāhaṃ na*¹⁾ mokṣyāmi parasvādāṃ catuṣpadā. |
| tatas taṃ Dirghatamaṣaṃ sa Vṛṣaḥ pratyuvāca ha: || 53 ||
nāsmākaṃ vidyate tāta pātakaṃ steyam eva ca¹⁾, |
bhakṣyābhakṣyaṃ na *jānīmaḥ*²⁾ peyāpeyaṃ ca *sarvaśaḥ*³⁾ || 54 ||
kāryākāryaṃ ca vai *vipra*¹⁾ gamyāgamyāṃ²⁾ tathaiva ca. |
*na pāpmāno vayaṃ vipra*³⁾, dharmo *hy e*⁴⁾ṣa gavāṃ smr⁵⁾taḥ. || 55 ||
gavāṃ nāma *sa*¹⁾ vai śrutvā saṃbhrāntas *tam amuñcatā*²⁾ |
śaktyānnapānadānāt tu | bhaktyā cānuśravikayā
gopatiṃ saṃprasādayan¹⁾. || 56 || | gosutaṃ¹⁾ vai prasādayau²⁾. || 56 ||
prasādite gate tasmin¹⁾ godharmaṃ bhaktitas tu²⁾ saḥ |
manasaiva *tadā dadhre*³⁾ tanniṣṭhas⁴⁾ tatparāyaṇaḥ⁵⁾. || 57 ||
tato yavīyasah patniṃ *Autathyasyābhyamanyata*¹⁾ |
viceṣṭamānāṃ rudatiṃ
daivāt saṃmūḍhacetaṇaḥ. || 58 ||
avalepaṃ tu taṃ matvā
śara¹⁾dvāṃs tasya nākṣamat |
godharmaṃ tu paraṃ matvā
godharmaṃ vai balaṃ kṛtvā
snuṣāṃ taṃ abhyapadyata. || 59 ||
nirbhartsyaṃ cainaṃ ruddhvā ca
viparyayaṃ tu taṃ drṣṭvā
bāhubhyāṃ saṃpragr̥hya ca |
śaradvān pravicitintya ca¹⁾ |
- 51^b = Mt. 49.47^b. | 51^b = Bḍ. II. 74.51^b; Vā. 99.51^b.
52 = Bḍ. II. 74.52; Mt. 49.47^c, 48^a; Vā. 99.52. 1) Mt. -ca tatēti ca punaḥ.
2) Bḍ. pratisnehaṃ. 3) Mt. -van me tvāṃ.
53^a = Bḍ. II. 74.53^a; Mt. 49.48^b; Vā. 99.53^a. 1) Mt. eṣa tvāṃ na vi.
| 53^b = Bḍ. II. 74.53^b; Vā. 99.53^b.
54 = Bḍ. II. 74.54; Mt. 48.49; Vā. 99.54. 1) Vā. vā. 2) Mt. tathā caiva.
3) Mt. tathaiva ca.
55 = Bḍ. II. 74.55; Mt. 48.50(ba); Vā. 99.55. 1) Vā.T. na vai vidmo.
2) Mt. kāryā- kārye na vāgamyāgamaṇaṃ ca. 3) Mt. dvipadāṃ
bahavo hy ete. 4) Mt. -ma e-. 5) Bḍ. śru-.
56^a = Bḍ. II. 74.56^a; Mt. 48.51^a; Vā. 99.56^a. 1) Mt. dharmaṃ tu. 2) Mt.
-tas tu visṛjya tam; Vā. tv anumucya tam.
56^b = Mt. 48.51^b. 1) Mt.T. -yat. | 56^b = Bḍ. II. 74.56^b; Vā. 99.56^b.
| 1) Vā. goṣu taṃ. 2) Vā. -yat.
57 = Bḍ. II. 74.57(a)^b; Mt. 48.52; Vā. 99.57. 1) Bḍ. prasādato vṛṣendraṣya.
2) Bḍ. -maṃ jagṛhe 'tha. 3) Mt. samādadhya; Vā.T. tadādatte.
4) Bḍ. tadvidhas. 5) Mt.T. -paro hi saḥ.
58^a = Bḍ. II. 74.58^a; Mt. 48.53^a; Vā. 99.58^a. 1) Mt. Gautamasyābhyapadyata.
58^b = Mt. 48.53^b. | 58^b = Bḍ. II. 74.58^b; Vā. 99.58^b.
59 = Mt. 48.54^a. | 59 = Bḍ. II. 74.59; Vā. 99.59. 1) Bḍ.
sura-. 2) Vā.T. sa sama-.
60 = Mt. 48.54^b, 55^a. | 60 = Bḍ. II. 74.60; Vā. 99.60. 1) Vā.
T. pratyacintayat, V. praticin-

bhāvyaṃ arthaṃ tu taṃ jñātvā
mahātmyāt tam uvāca sā: || 60 ||
viparyayaṃ tu taṃ labdhvā
anaḍvān iva vartase, |

gamyāgamaṃ na jāniṣe godharmāt prārthayan snuṣām¹⁾. || 61 ||
durvṛttam tvām¹⁾ tyajāmy eṣa²⁾, gaccha tvam̐ svena karmaṇā! |
yasmāt tvam̐ andho vṛddhaś ca bhartavyo duranu³⁾ṣṭhitah, || 62 ||
tenāsi tvam̐ parityakto, durācāro 'si me mataḥ¹⁾. |

| karmany asmim̐ tataḥ krūre tasya buddhir ajāyata, |
| nirbhartsya caiva bahuśo bāhubhyāṃ pariḡṛhya ca || 62₁ ||

koṣṭhe samudre¹⁾ prakṣipya Gaṅgāmbhasi samutsṛjat. |

tam uhyamānaṃ vegena
srotaso 'bhyāśam abhyaḡāt¹⁾. |

uhyamānaḥ samudras tu
saptāhaṃ srotasā tadā. |
taṃ sastriko Balir nāma
rājā dharmārthatattvavit || 63 ||
apaśyan majjamānaṃ tu
srotaso¹⁾ 'bhyāśam āgatam. |

taṃ ḡṛhṭvā¹⁾ sa dharmātma Balir Vairocanas tadā |
antaḥpure jugopainaṃ bhakṣya²⁾ir bhojyaś ca tarpayan. || 64 ||

pritaḥ sa vai¹⁾ vareṇātha²⁾ chandayāmāsa vai Balim, |

sa ca tasmād³⁾ varam̐ vavre putrārthi⁴⁾ Dānavarṣabhaḥ. || 65 ||

samtānarthaṃ mahābhāga bhāryāyām¹⁾ mama mānada |

putrān dharmārthasamyuktān²⁾ utpādayitum arhasi. || 66 ||

evam̐ uktaṣ tu tena rājis tathāstv ity uktaṃ hi tam²⁾, |

sa tasya rājā svām̐ bhāryām̐
Sudeṣṇām̐ nāma prāhiṇot. || 67 ||

Sudeṣṇām̐ nāma bhāryām̐ svām̐
rājāsmāi prāhiṇot tadā. || 67 ||

61^a = Mt. 48.55^b.

61^b = Bḍ. II. 74.61^b; Mt. 48.56^a; Vā. 99.61^b. 1) Mt.T. sutām.

62 = Bḍ. II. 74.62; Mt. 48.56^b, 57^b; Vā. 99.62^{ab}. 1) Vā. -tas tvam̐.

2) Mt. adya. 3) Mt. -adhi.

| 62₁ = Bḍ. II. 74.63, 64^a; Vā. 99.63^c, 63^{ab}. 1) Vā. -tiḥ.

63^a = Bḍ. II. 74.64^b; Mt. 48.57^a; Vā. 99.63^c. 1) Mt.T. kṣṭhe samudge,
V. samudre.

64^a = Mt. 48.58^a. 1) Mt. āgataḥ.

tya yam. 2) Vā. ca na mṛtyu-
tām.

61^a = Bḍ. II. 74.61^a; Vā. 99.61^a.

61^b = Bḍ. II. 74.61^b; Vā. 99.61^b. 1) Mt.T. sutām.

62 = Bḍ. II. 74.62; Mt. 48.56^b, 57^b; Vā. 99.62^{ab}. 1) Vā. -tas tvam̐.

2) Mt. adya. 3) Mt. -adhi.

| 62₁ = Bḍ. II. 74.63, 64^a; Vā. 99.63^c, 63^{ab}. 1) Vā. -tiḥ.

63^a = Bḍ. II. 74.64^b; Mt. 48.57^a; Vā. 99.63^c. 1) Mt.T. kṣṭhe samudge,
V. samudre.

63^{bc} = Bḍ. II. 74.65; Vā. 99.64^{ab}.

64^a = Bḍ. II. 74.66^a; Vā. 99.64^c.

1) Vā. -sā.

64^{bc} = Bḍ. II. 74.66^b, 67^a; Mt. 48.58^b, 59^a; Vā. 99.65. 1) Mt. jagraha tam.

2) Mt. -ya-

65 = Bḍ. II. 74.67^b, 68^a; Mt. 48.59^b, 60^a; Vā. 99.66. 1) Mt. -taś caivam̐.

2) Mt. -ṇaiva. 3) Mt. tasmāc ca sa. 4) Mt. -ṭhe.

66 = Bḍ. II. 74.68^b, 69^a; Mt. 48.60^{bc}; Vā. 99.67. 1) Vā. -yā. 2) Mt.

-tattvajñān.

67^a = Bḍ. II. 74.69^b; Mt. 48.61^a; Vā. 99.68^a. 1) Mt. -to 'tha devar-

2) Mt. prabhuh.

67^b = Mt. 48.61^b.

| 67^b = Bḍ. II. 74.70^a; Vā. 99.68^b.

andham vṛddham ca taṃ *dr̥ṣṭvā* na sā devi jagāma ha, |
*svām ca*²⁾ dhātreyikām³⁾ tasmai *bhūṣayitvā vyasarjayat*⁴⁾. || 68 ||
 tasyāṃ Kākṣivadādīmś ca
 śūdrayonāv ṛṣir vaśi |
 janayāmāsa dharmātmā
 putrān¹⁾ ity evam adikān²⁾. || 69 ||
 uvāca taṃ Bali rājā
 dr̥ṣṭvā Kākṣivadādikān : |
 pravīṇān ṛṣidharmasya
 cēśvarān brahmavādināḥ || 70 ||
 vidvān pratyakṣadharmāṇāṃ
 buddhimān vṛttimāñ śucin. |
 mamaiva cēti hōvāca
 taṃ Dirghatamasāṃ Baliḥ. || 71 ||
 nēty uvāca munis taṃ vai,
 mamaivam iti cābravit, |
 utpannāḥ śūdrayonau tu
 bhavacchande su'rottama. || 72 ||

Kakṣivac¹⁾-Cakṣuṣau tasyāṃ
 śūdrayonyāṃ ṛṣir vaśi |
 janayāmāsa dharmātmā
 putrāv etau mahaujasau. || 69 ||
 Kakṣiva¹⁾-Cakṣuṣau tau tu
 dr̥ṣṭvā rājā Balis tadā |
 a²⁾dhītau vidhivat samyag
 īśvarau brahmavādinau || 70 ||
 siddhau pratyakṣadharmāṇau
 buddhau śreṣṭhatamāv api |
 mamaitāv iti hōvāca
 Balir Vairocanas tv ṛṣim. || 71 ||
 nēty uvāca tatas taṃ tu,
 mamaitāv iti cābravit, |
 utpannau śūdrayonau tu
 bhavacchadmā¹⁾surottamau. || 72 ||

andham vṛddham ca māṃ *ma'tvā* Sudeṣṇā mahiṣi tava |
 prāhiṇod avamānān me²⁾ śūdrāṃ dhātreyikām³⁾ *mama*⁴⁾. || 73 ||
 tataḥ prasādayāmāsa *punas*¹⁾ taṃ ṛṣisattamam |
 Balir bhāryāṃ Sudeṣṇāṃ *ca*²⁾ bhartsayāmāsa vai *prabhuḥ*³⁾. || 74 ||
 punas caināṃ alaṃkṛtya ṛṣaye pratyapādayat, |
 tāṃ sa Dirghatamā devim *abravīd*: *yadi māṃ śubhe*¹⁾ || 75 ||
 dadhnā lavaṇamīreṇa svabhya²⁾ktam *nagnakam tathā*²⁾ |
 le³⁾hiṣyasy⁴⁾ ajugupsanti ā⁵⁾pādatalamastakam, || 76 ||
 tatas tvam prāpsyase devi putrāṃś *ca*¹⁾ manasēpsitān. |
 tasya sā tad vaco devi sarvaṃ kṛtavatī tadā²⁾ |
 apānaṃ *ca sam*³⁾āsādy *jugupsanti hy*⁴⁾ *avarjayat*⁵⁾. || 77 ||

- 68 = Bđ. II. 74.70^b, 71^a; Mt. 48.61^c, 62^a; Vā. 99.69. 1) Mt. jñā-. 2) Mt. śūdrām. 3) Vā. -yakīm. 4) Mt. -māv; andhāya prāhiṇot tadā.
 69 = Mt. 48.62^b, 63^a. 1) Mt.T. śūdrān. 69 = Bđ. II. 74.71^b, 72^a; Vā. 99.70.
 2) Mt.T. -kām. 1) Vā. -va.
 70 = Mt. 48.63^b, 64^a. 70 = Bđ. II. 74.72^b, 73^a; Vā. 99.71.
 1) Vā. -va. 2) Vā. prā-.
 71 = Mt. 48.64^b, 65^a. 71 = Bđ. II. 74.73^b, 74^a; Vā. 99.72.
 72 = Mt. 48.65^b, 66^a. 1) Mt.V. na tava 72 = Bđ. II. 74.74^b, 75^a; Vā. 99.73.
 kṣetre na-. 1) Bđ. -vataḥ kṣmā-.
 73 = Bđ. II. 74.75^b, 76^a; Mt. 48.66^bc; Vā. 99.74. 1) Mt. jñā-. 2) Bđ. -niya;
 Vā. -nāya. 3) Vā. -treyakīm. 4) Mt. nṛpa.
 74 = Bđ. II. 74.76^b, 77^a; Mt. 48.67; Vā. 99.75. 1) Mt. Balis. 2) Mt. -liḥ
 Sudeṣṇāṃ tāṃ bhāryāṃ. 3) Mt. Dānavāḥ.
 75 = Bđ. II. 74.77^b, 78^a; Mt. 48.68; Vā. 99.76. 1) Mt. -vīm tathā kṛtava-
 tīm tadā.
 76 = Bđ. II. 74.78^b, 79^a; Mt. 48.69^{ab}; Vā. 99.77. 1) Mt. 'tv abhya-; Vā-
 svavya. 2) Mt. madhukena tu. 3) Vā. li-. 4) Mt. liha māṃ
 5) Bđ. hy ā-.
 77 = Bđ. II. 74.79^b, 80; Mt. 48.69^c, 70; Vā. 99.78, 79^a. 1) Mt. -trān vai.

tām uvāca tataḥ *saṅgir*¹⁾: yat²⁾ te parihr̥tam śubhe, |
 vināpānaṃ kumāraṃ *tvam*³⁾ janayīṣyasi pūrvajam. || 78 ||
 | tatas taṃ Dīrghatamasam sā devī pratyuvāca ha: |
 nārhasi tvam mahābhāga putraṃ dātum mamē¹⁾dr̥śam; || 79 ||
 | toṣitāś ca yathāśakti prasādam kuru me prabho! || 79¹⁾ ||

Dīrghatamā uvāca:

<p>tavāpacārād devy eṣa nānyathā bhavitā śubhe, naiva dāsyati putras te, pantro vai dāsyate phalam, 80 tasyāpānaṃ vinā caiva yogya¹⁾bhāvo bhaviṣyati. tām sa²⁾ Dīrghatamāś caiva³⁾ kuṅṣau spr̥ṣṭvēdam abravīt: 81 prāśitam yad yad aṅgeṣu, na sopasthaṃ śucismite, tena tiṣṭhanti te garbhe paurṇamāsyām ivōḍurāt̥ 82 bhaviṣyanti kumārās te¹⁾ pañca devasutopamāḥ tejasvinaḥ <i>parākrāntā</i>¹⁾ yajvāno dhārmikās <i>tathā</i>²⁾. 83 tato 'ngas¹⁾ tu Sudeṣṇāyā jyeṣṭha²⁾putro vyajāyata, Vaṅgas <i>tasmāt</i>³⁾ Kalīṅgas <i>tu</i>⁴⁾ Puṇḍrah̥ Suhmas⁵⁾ tathaiva ca. 84 vaṃśabhājas¹⁾ tu pañcaite Baleḥ kṣetre 'bhavaṃs <i>tada</i>²⁾, ity ete Dīrghatamasā Baler dattāḥ sutāḥ <i>purā</i>³⁾. 85 pratiṣṭhām āgatānām hi brāhmaṇyaṃ kārayaṃs tataḥ, tato maṇuṣya¹⁾yonyām vai²⁾ janayāmāsa sa³⁾ prajāḥ. 86 </p>	<p>tavāparādhō devy eṣa, nānyathā bhavitā tu vai, devidr̥śam¹⁾ ca te pau²⁾tram ahaṃ dāsyāmi suvrate, 80 prāśitam dadhi yat te 'dya mamāṅgād vai śucismite, tena te pūrīto garbhaḥ paurṇamāsyām ivōdadhiḥ. 82 prajā hy upa²⁾hatās tasya Brahmaṇā kāraṇam̐ prati: apatyam asya dāreṣu sveṣu mā bhūn mahātmanaḥ. </p>
--	---

2) Bḍ.Vā. tathā. 3) Mt. tasya sāpānam. 4) Vā. ny-. 5) Mt. devī
pariharat tadā.

78 = Bḍ. II. 74.81; Mt. 48.71; Vā. 99.79^{bc}. 1) Mt. so 'tha. 2) Bḍ. yas.
| 79^a = Bḍ. II. 74.82^a; Vā. 99.80^a. [3] Mt. tu.

79^{b(a)} = Bḍ. II. 74.82^b; Mt. 48.72^a; Vā. 99.80^b. 1) Mt. -traṃ me dātum ī-.
| 79¹ = Mt. 48.72^b.

80 = Mt. 48.78.

80 = Bḍ. II. 74.83; Vā. 99.81. 1) Bḍ.
-vidānīm. 2) Vā. pu-.

81 = Bḍ. II. 74.84; Mt. 48.74; Vā. 99.82. 1) Vā. -yā-. 2) Mt. tasmād.
3) Mt. -māṅgeṣu.

82 = Mt. 48.76.

82 = Bḍ. II. 74.85; Vā. 99.83.

83 = Bḍ. II. 74.86; Mt. 48.76; Vā. 99.84. 1) Mt. tu. 2) Mt. suvrttāś ca.
3) Mt. -kās ca te.

84 = Bḍ. II. 74.87; Mt. 48.77; Vā. 99.85. 1) Mt. tadamaśas. 2) Mt. -tḥaḥ.
3) Mt. Aṅgas tathā. 4) Mt. -gaś ca. 5) Vā. -dro Brahmaś.

85 = Bḍ. II. 74.88; Mt. 48.78; Vā. 99.86. 1) Mt. Vaṅgarājas. 2) Mt. -leḥ
putrāś ca kṣetrajaḥ. 3) Mt. -tās tathā.

86^a = Mt. 48.79^a.

86^{ab} = Bḍ. II. 74.89; Vā. 99.87.

1) Vā. -jās tv apa-.

86^b = Bḍ. II. 74.90^a; Mt. 48.79^b; Vā. 99.88^a. 1) Mt. mānuṣa-. 2) Mt. sa.
3) Mt. vai.

<p>tatas taṃ Dīrghatamasam Surabhir vākyaṃ abravīt: vicārya yasmād godharmam pramāṇam te kṛtaṃ vibho 87 śaktyā cānanyayāsmāsu, tena prītāsmi te 'nagha; tasmāt tubhyaṃ tamo dīrgham āghrāyāpanudāmi te. 88 Bārhaspatyas tathaivaiṣa pāpmā vai tiṣṭhati tvayi, jarā¹mṛtyubhayaṃ²) caiva ā³ghrāya praṇu⁴dāmi te. 89 sadyaḥ sa ghrātamatras tu asito munisattamaḥ āyuṣmāṃs ca yuvā caiva¹) cakṣuṣmāṃs ca tato 'bhavat. 90 gobhyāhate tamasi vai Gautamas tu tato 'bhavat. Kā¹kṣivāms tu tato gatvā saha pitrā Girivrajam²) 91 dṛṣṭvā sprṣṭvā pitur vai sa hy upaviṣṭas ciraṃ tapaḥ tataḥ kālena mahatā tapasā bhāvitaḥ sa vai¹) 92 vidhūya mātṛjaṃ kāyam brāhmaṇyaṃ prāptavān vibhuḥ. tato 'bravīt pitā tv enaṃ¹): putravān asmy ahaṃ <i>prabho</i>²), 93 sat¹putreṇa tvayā tāta²) kṛtārtho 'smi³) yaśasvinā. muktā⁴tmānaṃ⁵) tataḥ so 'tha⁶) prāptavān Brahmaṇaḥ kṣayam. 94 </p>	<p>Surabhir Dīrghatamasam atha prīto vaco 'bravīt: vicārya yasmād godharmam tvam evam kṛtavān asi 87 <i>bhakti</i> yā cānanyayāsmāsu, <i>mune</i>¹) prīto 'smi tena te; tasmāt tava tamo dīrgham nistudāmy, adya paśya vai. 88 Bārhaspatyaṃ ca yat te 'nyat pāpam saṃtiṣṭhate tanau, gavā <i>hrta</i>¹tamaḥ so 'tha Gautamaḥ samapadyata. yathōddiṣṭam hi pitrātha¹) cacāra vipulaṃ tapaḥ. vidhūya sānujo doṣāu brāhmaṇyaṃ prāptavān prabhuḥ. tato 'bravīt pitā tv enaṃ¹): putravān asmy ahaṃ <i>prabho</i>²), 93 sat¹putreṇa tvayā tāta²) kṛtārtho 'smi³) yaśasvinā. muktā⁴tmānaṃ⁵) tataḥ so 'tha⁶) prāptavān Brahmaṇaḥ kṣayam. 94 </p>
--	--

87 = Mt. 48.80.

88 = Mt. 48.81.

89^a = Mt. 48.82^a.89^b = Bđ. II. 74.93^a; Mt. 48.82^b; Vā. 99.91^a. 1) Mt. -rām. 2) Mt. -yup tamaś. 3) Bđ. hy ā-. 4) Mt. -yāpanu-.90^a = Mt. 48.83^a.89^a = Bđ. II. 74.92^b; Vā. 99.90^b.90^a = Bđ. II. 74.93^b; Vā. 99.91^b.
1) Bđ. -tro 'sau.90^b = Bđ. II. 74.94^a; Mt. 48.83^b; Vā. 99.92^a. 1) Mt. vapuṣmāṃs ca.91^a = Mt. 48.84^a.91^a = Bđ. II. 74.94^b; Vā. 99.92^b.

1) Vā.T. dīrgha-, V. -vādgata-.

91^b = Bđ. II. 74.95^a; Mt. 48.84^b; Vā. 99.93^a. 1) Vā. -prajām.92^a = Mt. 48.85^a92^a = Bđ. II. 74.95^b; Vā. 99.93^b.

1) Vā. -trarthe.

92^b = Bđ. II. 74.96^a; Mt. 48.85^b; Vā. 99.94^a. 1) Mt. -tas tu saḥ.93^a = Mt. 48.86^a.93^a = Bđ. II. 74.96^b; Vā. 99.94^b.93^b = Bđ. II. 74.97^a; Mt. 48.86^a; Vā. 99.95^a. 1) Mt. taṃ vai; Vā. cainaṃ. 2) Mt. tvayā.94 = Bđ. II. 74.97^b; 98^a; Mt. 48.86^b, 87^a; Vā. 99.95^b, 96^a. 1) Bđ. su-.

2) Mt. tu dharmajña. 3) Bđ. -thaś ca; Mt. 'haṃ. 4) Bđ.Vā. yuktā-. 5) Vā.T. -mā hi. 6) Mt. -to 'sau vai.

brahmaṇyaṃ prāpya Kākṣi¹vān sabasram aṣṛjat sutān, |
Kūṣ²māṇḍā³) Gautamās te vai⁴) smṛtāḥ Kākṣi¹vataḥ sutāḥ. || 95 ||
ity eṣa Dīrghatamaso Baler Vairocanasya vai¹) |
samāgamaḥ samākhyātaḥ²) samtānaś³) cōbhayosa tathā⁴). || 96 ||
Balis tān abhiṣicyēha¹) pañca putrān akalmaṣān |

kṛtārthaḥ so 'pi dharmātmā
yogamāyāvṛtaḥ svayam |
adr̥śyaḥ sarvabhūtānām
kālāpekṣaḥ sa vai prabhuḥ. || 97 ||

kṛtārthaḥ so 'pi yogātmā
yogam āsṛitya ca prabhuḥ |
adr̥śyaḥ sarvabhūtānām
kālākāṅkṣi caraty uta. || 97 ||

Āṅgaputro mahān aśīd
rājendro Dadhivāhanaḥ, |

tatr-Āṅgasya tu *dāyado*¹)
rājāsīd Dadhivāhanaḥ, |
so 'parādhāt²) Sudeṣṇāyā
Anapāno 'bhavan nṛpaḥ |

*Dadhivāhana*¹putras tu rājā

Diviratho 'bhavat²). || 98 ||

putro Divirathasyāsīc
Chakratulyaparākramaḥ |
vidvān Dharmaratho nāma,
tasya Citrarathaḥ sutāḥ. || 99 ||
tena Dharmarathenātha
tadā¹) Viṣṇupade²) girau |
yajatā saha Śakraṇa
somaḥ pīto mahātmanā. || 100 ||
atha Citrarathasyāpi *putro*¹)

putro Divirathasyāsīd¹)
vidvān Dharmaratho nṛpaḥ, |
sa vai²) Dharmarathaḥ śrīmān
ye³na Viṣṇupade girau || 99 ||
somaḥ Śakraṇa saha vai
yajñe¹) pīto mahātmanā, |
sūnur Dharmarathasyāpi
rājā Citraratho 'bhavat²). || 100 ||
Daśa²ratho 'bhavat |

- 95 = Bḍ. II. 74.98b, 99a; Mt. 48.87b, 88a; Vā. 99.96b, 97a. 1) Mt. Kākṣi-
2) Mt. Kauṣ-. 3) Vā.T. kṛṣṇāṅgā. 4) Mt. -mās caiva.
96 = Bḍ. II. 74.99b, 100a; Mt. 48.89; Vā. 99.97b, 98a. 1) Mt. ca. 2) Mt.
-mo vaḥ kathitaḥ. 3) Mt. -tatiś; Vā. -nām. 4) Vā. tayoh.
97a = Bḍ. II. 74.100b; Mt. 48.90a; Vā. 99.98b. 1) Mt. -nandyāha.
97bc = Mt. 48.90b, 91a. | 97bc = Bḍ. II. 74.101; Vā. 99.99.

98a = Br. 13.37a; H. 1693b.

98ab = Bḍ. II. 74.102; Mt. 48.91b = a;
Vā. 99.100. 1) Bḍ.Vā. rājarṣe.
2) Vā. sāparādha-.

98b(c) = Bḍ. II. 74.108a; Br. 13.37b; H. 1694a; Mt. 48.92a; Vā. 99.101a.

1) Bḍ.Vā. Anapānasya. 2) Bḍ.Mt.Vā. -thaḥ smṛtāḥ.

99 = Br. 13.38; H. 1694b, 1695a.

99 = Bḍ. II. 74.103b = a; Mt. 48.92b,
93a; Vā. 99.101b, 102a. 1) Mt.
āsīd Divirathāpatyaṃ. 2) Mt.
hi. 3) Mt. -māms te-.

100 = Br. 13.39; H. 1695b, 1696a.

1) H. tathā. 2) Br. Kālañjare.

100 = Mt. 48.93b, (94a); Vā. 99.102b, 103a.
1) Mt. vai rājñā saha. 2) Mt.
atha Dharmarathasyābhūt pu-
traś Citrarathaḥ kila.

Lomapāda iti khyāto, ya^ssya Śāntā sutābhavat. || 101 ||
*atha*¹⁾ Dāśarathir vīraś Caturaṅgo mahāyaśāḥ²⁾ |
 Rṣyaśrṅgaprasādena jajñe kulavi³⁾vardhanah. || 102 ||
 Caturaṅgasya putras tu Pr̥thulākṣa¹⁾ iti smṛ²⁾tah |
 Pr̥thulākṣa¹⁾sutas *cāpi*³⁾ Campo nāma⁴⁾ *mahāyaśāḥ*⁵⁾. || 103 ||
 Campasya tu purī Campā¹⁾, yā Māliny abhavat pura²⁾, |
 Pūrṇabhadraprasādena Haryaṅgo 'sya suto 'bhavat. || 104 ||
*tato Vaibhāṇḍakis*¹⁾ tasya vāraṇaṃ Śakravāraṇaṃ²⁾ |
 avatārayāmāsa³⁾ mahiṃ mantrair vāhanam uttamam. || 105 ||
 Haryaṅgasya tu dāyādo¹⁾ rājā²⁾ Bhadrarathaḥ *smṛtaḥ*³⁾, |
*putro*⁴⁾ Bhadrarathasyāśīd Br̥hatkarmā prajēsvaraḥ⁵⁾. || 106 ||
 Br̥hadbhānuḥ¹⁾ sutas tasya, ya^ss²⁾maj jajñe Br̥hanmanāḥ³⁾, |
 Br̥hanmanās⁴⁾ tu rājendro janayāmāsa vai sutam || 107 ||
 nāmnā Jayadrathaṃ nāma¹⁾, ya^ss²⁾mād Dṛḍha³⁾ratho nṛpaḥ, |
 āśīd Dṛḍharathasyāpi⁴⁾ viśvajij Janamejayah⁵⁾. || 108 ||
 dāyādas tasya *vai* Karṇo¹⁾, | dāyādas tasya c-Āṅgo *vai*¹⁾,
 Vikarṇas tasya cātmajaḥ, | ya^ss²⁾māt Karṇo 'bhavan nṛpaḥ, |

- 101 = Br. 13.40; H. 1696b, 1697a; Mt. 48.(94b), 96a; Vā. 99.103bc. 1) Vā. rājā. 2) H. Dava-. 3) Mt. tasya Satyarathaḥ putras tasmād Daśarathaḥ kila. 3) Mt. -tas ta-.
- 102 = Br. 13.41; H. 1697b, 1698a; Mt. 48.95b, 96a; Vā. 99.104. 1) Br.H. tasya; Vā. sa tu. 2) Vā. -manāḥ. 3) Br. vaṃśavi-; Mt. svakula-; Vā. 'tha kula-.
- 103 = Br. 13.42; H. 1698b, 1699a; Mt. 48.96b, 97a; Vā. 99.105ab. 1) Vā. -lāśva. 2) Vā. śru-. 3) Br.H. -to rājā. 4) Mt. -panāmā. 5) Mt.Vā. babbhūva ha.
- 104 = Br. 13.43; H. 1699b, 1700a; Mt. 48.97b, 98a; Vā. 99.105c, 107c. 1) Vā. ramyā. 2) Mt. pūrvaṃ yā Mālinī bhavat; Vā. ramyā ramyā yā mālinī bhavat.
- 105 = Br. 13.44; H. 1700b, 1701a; Mt. 48.(98b), 99a; Vā. 99.106. 1) Vā. jajñe Vaitaṇḍikas. 2) Mt. yajñe Vibhāṇḍakāc cāsya Vāraṇaḥ śatruvāraṇaḥ. 3) Vā. ānayaṃsāsa sa.
- 106 = Br. 13.45; H. 1701b, 1702a; Mt. 48.99b, 100a; Vā. 99.109. 1) Br. sutas tatra. 2) Mt. jāto. 3) Mt.Vā. kila. 4) Mt.Vā. atha. 5) Mt. janeśvaraḥ.
- 107 = Br. 13.46; H. 1702b, 1703a; Mt. 48.100b, 101a; Vā. 99.110. 1) Br.H. -darbhaḥ; Mt. -bhānuḥ; Vā. -rathaḥ. 2) Mt.Vā. tas-. 3) Mt. mahātmaṃvān. 4) Mt. -haddhānus.
- 108 = Br. 13.47; H. 1703b, 1704a; Mt. 48.101b, 102a; Vā. 99.111. 1) H. vīraṃ. 2) Mt.Vā. tas-. 3) Mt. Br̥had-. 4) Mt. Br̥hadrathāc caiva. 5) Br. -yī; H. -ya.
- 109 = Br. 13.48; H. 1704b, 1705a. 1) Karṇas tu. 109 = Mt. 48.102b, 103a; Vā. 99.112. 1) Vā. cāṅgebhyo. 2) Mt. tas-. 3) Vā. Sura-. 4) Mt. Pr̥thusenas tathātmajaḥ.

tasya putrasātam tv āsīd | Karṇasya Vṛṣa³senas tu,
 Āṅgānām kulavardhanam. || 109 || | Dvijas tasyātmajaḥ⁴) smṛtaḥ. 109

rṣaya ūcuḥ:

katham sūtātmajaḥ¹) Karṇaḥ, katham Aṅ²gasya cātmajaḥ³), |
 etad icchāmahe⁴) śrotum atyanta⁵kuśalo hy asi! || 109₁ ||

sūto uvāca:

Bṛhadbhānu¹suto jajñe²) rājā nāmnā³) Bṛhanmanāḥ |
 tasya patnīdvayaṁ cā³sīd Vainateyasute śubhe⁵): || 110 ||
 Yaśodevī ca Satyā ca, tābhyaṁ¹) vaṁśas tu bhi²dyate³). |
 Jayadrathas⁴) tu rājendro⁵) Yaśodevyāṁ vyajāyata⁶), || 111 ||
 brahmakṣatrottaraḥ¹) Satyāṁ²) Vijayo³) nāma viśrutaḥ⁴). |
 Vijayasya Dhṛtiḥ⁵) putras, tasya putro Dhṛta⁶vrataḥ, || 112 ||
 Dhṛtavratasya¹) putras tu Satyakarmā mahāyaśaḥ²). |
 Satyakarmaśutaś cāpi³) sūtas tv A⁵dhirathas tu vai⁵), || 113 ||
 yaḥ¹) Karṇaṁ pratijagrāha, tena Karnas tu sūtajaḥ. |
 etad vaḥ kathitaṁ sarvaṁ²) Karṇaṁ prati mahābalaṁ³). || 114 ||

Karṇasya Vṛṣasenas tu,

Vṛṣas tasyātmajaḥ smṛtaḥ. |

ete 'ṅga¹vaṁśajāḥ²) sarve rājānaḥ kīrtitā mayā, |

satyavratā mahātmanāḥ

prajāvanto mahārathāḥ. || 115 || |

vistareṇānupūrvyā¹) ca

Pūros tu śṛṇṭa pra²jāḥ! |

109₁ = Mt. 48.104; Vā. 99.113. 1) Vā. sūtātmajaḥ katham. 2) Vā. c-Āṅ-. 3) Vā. vaṁśajaḥ. 4) Vā. -ma vai. 5) Vā. -artham.

110 = H. 1705^b, 1706^a; Mt. 48.105^{ab}; Vā. 99.114. 1) H. -darbha-; Vā. -bhānoḥ. 2) H. yas tu. 3) Vā. nāmnā rājā. 4) Mt. hy ā-

5) Mt. -sic Chaivyasya tanaye hy ubhe; Vā. -sic Caidyasyōbhe; ca te sute.

111 = H. 1706^b, 1707^a; Mt. 48.105^c, 106^a; Vā. 99.115. 1) Mt. tayor. 2) H. vi-. 3) Mt. -śam ca me śṛṇu. 4) Mt. -tham. 5) H. -dra; Mt. -jānam. 6) Mt. -devī hy ajijanat.

112 = H. 1707^b, 1708^a; Mt. 48.106^b, 107^a; Vā. 99.116. 1) Vā. -trāntaraḥ Mt. sā Bṛhanmanasaḥ. 2) Mt. -tyā; Vā. -tya-. 3) Mt. -yam. 4) Mt. -tam. 5) Mt. Bṛhat. 6) Mt. Bṛhadrathāḥ.

113 = H. 1708^b, 1709^a; Mt. 48.107^b, 108^a; Vā. 99.117. 1) Mt. Bṛhadrathasya. 2) Mt. -manāḥ. 3) Mt.T. -mano 'dhirathaḥ. 4) Mt. c-Ā-. 5) Mt. -thaḥ smṛtaḥ.

114 = H. 1709^b, 1710^a; Mt. 48.108^b, 109^a; Vā. 99.118. 1) Vā. sa. 2) Mt.T. tac cēdam sarvam ākhyātam, V. etad vaḥ sarvam ākhyātam. 3) Mt. yathōditam; Vā. -ṇe yad vai pracoditam.

115^a = H. 1710^b.

115^b = Br. 13.49^a; H. 1711^a; Mt. 48.108^b; Vā. 99.119^a. 1) H. eteśam.

2) Mt. -ṅgasyātmajaḥ.

115^c = Br. 13.49^b; H. 1711^b.

1^a = Mt. 48.103^c; Vā. 99.119^b. 1) Mt. T. -yāc. 2) Mt. dvi-.

B.

(Br. 13.3—14^a, 50—64^a, 80—82, 93—141^a; H. 1655—1668^a; 1712—1734^a, 1754^b—1756, 1777—1829^a, 1053—1085^a; Mt. 49.1—50.57; Vā. 99.119^b—250^a; cfr. A. 278.1—41; Bhg. IX. 20.1—22.33; Ga. 140.1—40; Vi. IV. 19.1—20.12.)

Pūroh putro mahāvīryo¹⁾ rājāsīj²⁾ Janamejayaḥ, |
 Pracinvāms³⁾ tu sutas tasya, yaḥ prācīm ajayad⁴⁾ diśam. || 1 ||
 Pracinvataḥ Pra⁴vīro 'bhūn²⁾, Manasyus tasya cātmajaḥ⁵⁾, |
 rājā c-Ā⁴bhayado⁵⁾ nāma Manasyor abhavat sutaḥ. || 2 ||
 tathaiv-Ābhayadasyāsīt | dāyādas tasya cāpy asīd
 Sudhanvā nāma pārthivaḥ¹⁾, | Dhundhur nāma mahīpatih, |
 Sudhanvano Bahugavaḥ, | Dhundhor Bahugavi¹⁾ putraḥ
 Sampātis²⁾ tasya cātmajaḥ. || 3 || Sampā²tis tasya cātmajaḥ. || 3 ||
 Sampātes tu Rahampātī¹⁾, Raudrā²śvas tasya vai sutaḥ³⁾, |
 Raudrā²śvasya Ghṛtācyāṃ vai⁴⁾ daśāpsarasi sūnavaḥ: || 4 ||
 Rceyuh¹⁾ prathamā teṣāṃ¹⁾, | Rce¹yus ca Kṛte²yus ca
 Kṛkaṇeyus tathaiva ca | Kakṣeyuh¹⁾ Sthaṇḍileyus ca³⁾ |
 Kakṣeyuh²⁾ Staṇḍileyus ca | Ghṛ⁴teyus ca Jale⁵yus ca
 Samnateyus tathaiva ca || 5 || Sthaleyus caiva saptamaḥ. || 5 ||

- 1ab(bc) = H. 1655; Mt. 49.1; Vā. 99.120. 1) Mt. -tejā; Vā. -bāhu. 2) Mt. -jā sa. 3) Mt. Prācītvataḥ; Vā. Aviddhas. 4) Mt. akarod.
- 2 = Br. 13.3; H. 1656; Mt. 49.2; Vā. 99.121. 1) Br. Puroḥ putraḥ Su-; Vā. Aviddhataḥ Pra-. 2) Vā. -ras tu; Mt. Prācīvtasya tanayo. 3) Mt. -yus ca tathābhavat; Vā. -yur abhavat sutaḥ. 4) Vā. -jātho. 5) Mt. -jā. Pītāyudho; Vā.T. Jayado, V. Bhayado.
- 3 = Br. 13.4; H. 1657. 1) Br.V. -vā 3 = Mt. 49.3; Vā. 99.122. 1) Mt. -vidhaḥ. ca mahīpatih. 2) Br. -naḥ Su- 2) Mt.V.Vā. -yā; Vā.T. -jā. bāhuś ca Raudrāśvas.
- 4 = H. 1658; Mt. 49.4; Vā. 99.123^(a)b. 1) Mt. -varcā. 2) Mt. Bhadrā-. 3) Mt. cātmajaḥ; Vā. Samjāter atha Raudrāśvas, tasya putrān nibodhata. 4) Mt.T. Dhṛtācyāṃ tu.
- 5 = Br. 13.5; H. 1659. 1) Br. Rau- 5 = Mt. 49.5; Vā. 99.124. 1) Mt.T. drāśvasya Daśārṇeyuh. 2) Br. Auce-, V. Rece-; Vā. Raje-. -yu-. 2) Mt. Hṛṣe-. 3) Mt. -yus ca Saneyukaḥ. 4) Mt. Dhṛ-. 5) Mt. Vine-. 6) Mt. sattamaḥ.

*Daśārṇeyur*¹⁾ Jaleyus ca
Sthaleyus ca mahābalaḥ |
Dharmeyus ca²⁾ Vaneyus ca
putri³⁾kās ca daśa striyaḥ: || 6 ||

Ru¹⁾drā Śūdrā ca Ma²⁾drā ca
Khaladā ca tato *viprā*¹⁾
Naladā Surasāpi ca || 7 ||
tathā Gocapalā ca Stri-
ratnakūtā ca tā daśa, |
ṛṣir jāto 'trivamśe tu¹⁾ tāsām
bhartā Prabhākaraḥ. || 8 ||

Dharmeyuḥ Saṃnateyus ca
*Vaneyur daśamas tu saḥ*²⁾. || 6 ||

Śaladā³⁾ *Maladā*⁴⁾ tathā |
Talā Khalā ca saptaitā
yā ca Gopajalā smṛtā || 7 ||
tathā Tāmrasasā caiva
Ratnakūṭi ca tā daśa, |
Ātreyo vamśatas tāsām
bhartā nāmnā Prabhākaraḥ. || 8 ||

*Rudrā*¹⁾yām janayāmāsa sutam Somaṃ yaśasvinam, |
Svarbhānūnā hate sūrye patamāne divo mahim || 81 ||
tamobhibhūte loke ca prabhā yena pravartitā, |
svasti te 'stv iti cōkto¹⁾ vai patamāno divākaraḥ || 82 ||
vacanāt tasya viprarṣer na papāta divo mahim. |
Atriśreṣṭhāni gotrāṇi yaś cakāra mahātapāḥ. || 83 ||
yajñeṣv Atrer *dhanam*¹⁾ caiva devair yasya pratiṣṭhitam²⁾, |
sa tāsu janayāmāsa putrikāsu *sanāmakān*³⁾ || 84 ||
daśa putrān mahāsattvāms tapasy ugre ratāms *tathā*¹⁾, |
te tu gotrakarā *viprā*²⁾ ṛṣayo *veda*³⁾pāragāḥ. |
svasty Ātreyaḥ iti knyātāḥ, kiṃ tv Atri⁴⁾-dhanavarjitāḥ. || 85 ||
Ṛceyos tu *munisreṣṭhā* Rau¹⁾drāśvatanayasya vai |
*śṛnudhvam saṃpravakṣyāmi vamśam rājñas tu bho dvijāḥ*²⁾. || 86 ||
*anādhṛṣyas*¹⁾ tu rājarsir²⁾ Ṛceyus³⁾ *caikarat sutah*⁴⁾, |
Ṛce⁵⁾yor⁵⁾ Jvalanā nāma bhāryā vai Takṣakātmaḥ. || 9 ||

6 = Br. 13.6; H. 1660. 1) Br. Rce-
yus ca. 2) Br.T. Dhaneyus ca;
Br.V.H. Vananityo. 3) Br. -tra-

6 = Mt. 49.6a; Vā. 99.125a. 1) Mt.
Puṇyeyus cēti te daśa.

7a = Br. 13.7a; H. 1661a; Vā. 99.125b. 1) Br.T. Bha-. 2) H. Bha-.

3) H. Maladā, Vā.T. Śubhā, V. Śalabhā. 4) H. Malahā; Vā.T.
Jāmalajā, V. Malajā.

7b = Br. 13.7b; H. 1661b. 1) H. -dā
caiva rājendra.

7b = Vā. 99.126a.

8 = Br. 13.8; H. 1662. 1) Br. ca.

8 = Vā. 99.126b, 127a.

81 = Br. 13.9; H. 1663. 1) Br. Bhadrā-

82 = Br. 13.10; H. 1664. 1) Br. cōktvā.

83 = Br. 13.11; H. 1665.

84 = Br. 13.12; H. 1666. 1) Br. balaṃ. 2) H. -vartitam.

3) Br. -kās v ātmakāmajān.

85 = Br. 13.13, 14a; H. 1667, 1668a. 1) H. sadā. 2) H. rājan-

3) Br. deva-. 4) Br. ca tri-.

86 = Br. 13.50; H. 1712a(b). 1) H. mahārāja Bau-. 2) H. śṛṇu
vamśam anuproktam yatra yāto 'si pārthiva.

9 = H. 1714; Mt. 49.6b = b; Vā. 99.127b, 128a. 1) Vā. anādhṛṣtas. 2) Vā-

<p><i>tasyām devyām sa rājarṣir</i>¹⁾ Matināro mahīpatih, Matinārasutās tv āsams trayaḥ paramadhārmikāḥ: 10 Tamsur adyaḥ¹⁾ Pratirathah Subāhuś caiva dhārmikah Gaurī kanyā ca vikhyātā¹⁾ Māndhātur²⁾ jananī śubhā³⁾ 11 sarve vedavidaś caiva¹⁾ brahmaṇyāḥ satyavādinah, sarve kṛtāstrā balinah sarve yuddhaviśāradāḥ. 11i putrah¹⁾ Pratirathasyāpi²⁾ Kaṇvaḥ³⁾ samabhavanā⁴⁾ nṛpaḥ⁵⁾, Medhātithih sutas tasya, yasmāt Kaṇvāyana dvijah⁶⁾. 12 Ilinī nāma¹⁾ yasyāsīt kanyā vai munisattamāḥ²⁾. brahmavādiny adhistrī sā³⁾, Tamsus tām abhyagacchata. 12i Tamsoḥ suto 'tha¹⁾ rājarṣir Dharmanetraḥ pratāpavān brahmavādī parākṛantas, tasya bhāry-Ōpadānavī. 13 Upadānavī¹⁾ sutāml²⁾ lebhe³⁾ caturas⁴⁾ tv Ailinātmajan⁵⁾: </p>	<p><i>tas'yām devyām sa rājarṣi</i>²⁾ Rantināraṃ³⁾ tv ajjanat⁴⁾, Rantina³⁾ rah⁵⁾ Sarasvatyām⁵⁾ putrān ajanayac⁷⁾ chubbhān: 10 Trasum tatha Pra'tiratham Dhruvam caivāti²⁾ dhārmikam Gaurī kanyā ca vikhyātā¹⁾ Māndhātur²⁾ jananī śubhā³⁾ 11 sarve vedavidaś caiva¹⁾ brahmaṇyāḥ satyavādinah, sarve kṛtāstrā balinah sarve yuddhaviśāradāḥ. 11i putrah¹⁾ Pratirathasyāpi²⁾ Kaṇvaḥ³⁾ samabhavanā⁴⁾ nṛpaḥ⁵⁾, Medhātithih sutas tasya, yasmāt Kaṇvāyana dvijah⁶⁾. 12 Ilinā tu¹⁾ Yamasyāsīt kanyā, sâ'janayat sutān. brahmavādaparākṛantāḥ, chubbhadā tv Ilinā hy abhūt Trasoḥ sudayitam putram Aili'nam brahmavādinam 13 </p>
--	--

-ṣī. 3) Vā.T. Rive-, V. Rice-. 4) Vā. tasya cātmajaḥ. 5) Mt. Auceyor.

10 = Br. 13.51; H. 1715. 1) Br. Ṛceyos tanayo rājā.

10 = Mt. 49.(7); Vā. 99.128^b, 129^a.

1) Vā. yas-. 2) Mt. sa jana-yāmāsa. 3) Mt.T. Antināraṃ; Vā.T. Rantiṃ nāma, V. -tirnāraṃ. 4) Mt. mahīpatiṃ. 5) Vā. -tirnārah. 6) Mt. Manasvinyām. 7) Mt. jajñe parāñ.

11^a = Br. 13.52^a; H. 1716^a. 1) Br.T. Vasurodhaḥ; V. Tasurodhaḥ.

11^a = Mt. 49.(8^a); Vā. 99.129^b. 1) Vā. -tho Ōpra-. 2) Mt. Amūrtarayasam viraṃ Trivanam caiva.

11^b = H. 1716^b; Mt. 49.8^b; Vā. 99.130^a. 1) Mt. tṛṭiyā ca. 2) H. -tṛ. 3) H. tathā.

| 11i = Br. 13.52^b = a; H. 1717. 1) H. -das tatra.

12 = H. 1718; Vā. 99.130^b, 131^a. 1) Vā. Dhuryo '-. 2) H. -syāsīt. 3) Vā. Kaṇthas. 4) Mt. tasyābbavat, V. -van. 5) Vā.T. sutah. 6) H. Kaṇvo 'bhavad dvijah; Mt. Kāṇṭhāyanā dvijah.

13^{ab} = Mt. 49.9; Vā. 99.131^b = a.

1) Vā. Itinānu-. 2) Mt. yā-.

12i = Br. 13.53; H. 1719. 1) Br. Ilā nāma tu. 2) H. Janamejaya. 3) H. ca.

13 = Br. 13.54; H. 1720. 1) H. Su-rodho.

13^c = Vā. 99.132^a. 1) Vā. Mali-.

14 = Br. 13.55; H. 1721; Mt. 49.10; Vā. 99.132^b, 133^a. 1) Vā.T. Upadātam.

Duṣyan⁶tam atha Suṣyan⁷tam PravIram Anaghaṃ tathā. || 14 ||

| Duṣyan⁴tasya tu dāyādo Bharato nāma vīryavān, |
| sa Sarvadamaṇo nāma nāgāyutabalo mahān. || 14 ||

cakravartī su¹to jajñe Duṣyan²tasya mahātmanah³), |
Śakuntalāyāṃ Bharato⁴) yasya nāmnā tu⁵) Bhārataḥ⁶). || 15 ||

Duṣyantam¹) prati rājānaṃ vāg uvācā²śarIriṇī: |
mātā bhastrā, pituḥ putro, yena jātaḥ sa eva saḥ. || 16 ||
bharasva putraṃ Duṣyan¹ta, māvamaṃsthāḥ Śakuntalām! |
retodhāḥ²) putra unnayati³) naradeva⁴) Yamakṣayāt⁵), || 17 ||
tvam cāśya dhātā garbhasya, satyam āha Śakuntalā. |

Bharatasya vinaṣṭeṣu
tanayeṣu mahīpateḥ¹) |

mātr̥ṇāṃ tu pra²kopeṇa
mayā tat kathitaṃ pura³). || 18 ||

Br̥haspater Aṅgirasah
putro vipro¹) mahāmuniḥ |

Bharatas tīrṣṣu strīṣu
nava putrān ajiṇat, |
nābhyanandac ca tān rājā:
nānurūpān mamēty uta. || 18 ||
tatas tā mātaraḥ kruddhāḥ
putrān ninyur Yamakṣayam, |
tatas tasya narendrasya
vitathaṃ putrajanma tat. || 18₁ ||
tato Marudbhir āñīya
putraḥ sa tu¹) Br̥haspateḥ |

2) Br. tataḥ; Vā. tato. 3) Br. putrāmś. 4) Br. -ro '. 5) Br. 'janayac chubbān; H. Ailikātmajan; Mt. T. Ilinātmajan; V. -jan; Vā. T. iti sātmajan, V. Ilinātmajan. 6) H. Duṣman-; Mt. Rṣyan-; Vā. Suṣman-. 7) Br. H. Suṣman-; Mt. Duṣyan-; Vā. Duṣmau- (yan-). | 14₁ = Br. 13.56; H. 1722. 1) H. -man-.

15 = A. 278.7^a = b; Br. 13.57; H. 1723; Mt. 49.11; Vā. 99.136^b, 134^a.

1) Mt. Vā. ta-. 2) H. -man-. 3) Mt. yajñe Duṣyantāt samitimjayah; Vā. Dauṣm(y)antir nṛpasattamaḥ. 4) A. tu bali. 5) H. stha. 6) Vā. -tam.

16 = H. 1724; Mt. 49.12; Vā. 99.134^b, 136^a; Vi. IV. 19.2^a = b. 1) H. Duṣ-
mantam; Mt. Dauṣyantim. 2) Mt. ūce cā-.

17 = H. 1725; Mt. 49.13^{ab}; Vā. 99.135^{bI}, 136^{bII}, 136^a = ab; Vi. IV. 19.2^b, 3^a.

1) H. Vi. -man-. 2) Mt. T. -dhām. 3) Br. -tram unnayati; Mt. T. nayate putraḥ, V. putraḥ unnayate; Vā. -dhāḥ putraṃ nayati. 4) Mt. paretam. 5) Mt. Yamasādanāt.

18^a = H. 1726^a; Mt. 49.13^c; Vā. 99.136^{bI}, 136^{bII}; Vi. IV. 19.3^b.

18^{bc} = Br. 13.58; H. 1726^b, 1727^a; Mt. 49.14^a(b). 1) Mt. purā kila.

2) H. tāta. 3) H. yathā; Mt. putrāṇāṃ mātr̥kāt kopāt su-
mahān saṃkṣayaḥ kṛtaḥ.

18^{bc} = Vā. 99.137.

18₁ = Vā. 99.138.

19^a = Br. 13.59^a; H. 1727^b. 1) H. rājan.

19^a = A. 278.8^a; Mt. 49.16^a; Vā. 99.139^a.

1) Vā. -tras tu sa.

saṃkrāmīto Bharadvājo Marudbhiḥ¹⁾ kratubhir vibhuḥ²⁾. || 19 ||
 a¹traivôdāharantīdam²⁾ Bharadvājasya dhīmataḥ |
 dharmasamkramaṇam cāpi⁴⁾ Marudbhir Bharatāya vai. || 20 ||

patnyām ap¹annagarbhā²⁾yām Uśi³⁾jaḥ saṃ⁴sthitāḥ kila⁵⁾ |
 bhṛtūr bhāryām sa dr̥ṣṭvātha⁶⁾ Bṛhaspatir uvāca ha: || 21 ||
 upatiṣṭha svalamkṛtya | alamkṛtya tanuṃ svām tu
 maithunāya ca mām śubhe! | maithunaṃ dehi me śubhe!
 evam uktābravīd enam: antaratnī hy ahaṃ vibho¹⁾, || 22 ||
 garbhāḥ pariṇatās cāyaṃ brahma vyāharate girā |
 amogharetās tvam cāpi dharmas¹⁾ caiva vigarhitaḥ²⁾. || 23 ||
 evam ukto 'bravīd enām smayamāno¹⁾ Bṛhaspatiḥ: |
 vinayo nōpadeṣṭavyas²⁾ tvayā mama kathamācāna³⁾! || 24 ||
 harīsamāṇaḥ prasahyainām maithunāyōpacakrame. |
 tato Bṛhaspatiṃ garbho harīsamāṇam uvāca ha: || 25 ||
 saṃniviṣṭo hy ahaṃ pūrvam iha tāta¹⁾ Bṛhaspate, |
 amogharetās ca bhavān, nāvakaśo 'sti ca²⁾ dvayoḥ. || 26 ||
 evam uktaḥ sa garbhena kupitaḥ pratyuvāca ha: |
 (yasmān mām¹⁾ idṛśe kāle sarvabhūtepsite sati || 27 ||
 cfr. 6. Kāp. A. Si. 46. (pratiśedhasi¹⁾, tasmāt tvam²⁾ tamo dirgham pravekṣyasi! |
 tataḥ kāmam saṃnivartya | pādābhyām tena tac channam
 tasyānandād Bṛhaspateḥ, || 20 || | mātūr dvāram Bṛhaspateḥ, || 28 ||
 tadretas tv apatad bhūmau | tadretas tu tayor madhye
 nivṛttam śīśuko 'bhavat. | 'nivāryaḥ śīśuko 'bhavat. |
 sadyojātam kumāram tam¹⁾ dr̥ṣṭvātha²⁾ Mamatābravit: || 29 ||

19b = A. 278.8b; H. 1728a; Mt. 49.15b, cfr. 30b; Vā. 99.139b. 1) A. -jaḥ
 kratubhir. 2) A. vitatho 'bhavat; Mt. -bhir Bharatasya tu.
 20 = H. 1728b, 1729a; Vā. 99.140. 1) Vā. ta-. 2) H. -tīmaṃ. 3) Vā.
 janma-. 4) Vā. caiva.

21 = Mt. 49.17; Vā. 99.141^{a,b}. 1) Vā. ās-. 2) Mt. -sattvā-. 3) Vā.T. Asi-
 V. Usi-. 4) Mt. sa. 5) Mt. -to bhuvi. 6) Mt. -tvā tu.
 22^a = Mt. 49.13^a. | 22^a = Vā. 99.141^c.
 22^b = Mt. 49.18^b; Vā. 99.142^a. 1) Mt. svayam eva Bṛhaspatiṃ.
 23 = Mt. 49.19; Vā. 99.142^b 143^a. 1) Mt. -maṃ. 2) Mt. -tam.
 24 = Mt. 49.20; Vā. 99.143^b, 144^a. 1) Mt. svayam eva. 2) Mt. nōpa-
 deṣṭavyo vinayas. 3) Mt. me varavarṇini.
 25 = Mt. 49.21; Vā. 99.144^b, 145^a. 1) Mt.T. ghar-
 26 = Mt. 49.22; Vā. 99.145^b, 146^a. 1) Mt. nāma. 2) Mt. -śa iha.
 27 = Mt. 49.23^{a,b}; Vā. 99.146^b, 147^a. 1) 1) Mt. tvam.
 28^a = Mt. 49.23^c; Vā. 99.147^b. 1) Mt.T. abhiśedhasi, V. pratiśedhayase.
 2) Vā.T. tat tasmāt.
 28^b = Mt. 49.24^a. | 28^b = Vā. 99.148^a.
 29^a = Mt. 49.24^b. | 29^a = Vā. 99.148^b.
 29^b = Mt. 49.25^a; Vā. 99.149^a. 1) Mt. tu. 2) Mt. -vā tam.

gamiṣyāmi grhaṃ svaṃ vai, bharasvainam¹⁾ Bṛhaspate! |
 evam uktvā gatā sā tu, | evam uktvā gatāyām sa
 gatāyām so 'pi taṃ tyajat. || 30 || | putraṃ tyajati tatkaṣaṇāt, || 30 ||
 | Bharadvājas tato 'bhavat. |

mātāpitṛbhyām samtyaktam¹⁾ dr̥ṣṭvātha²⁾ Marutaḥ śīsum |
 jagṛhus taṃ³⁾ Bharadvājam Marutaḥ⁴⁾ kṛpayā tataḥ⁵⁾. || 31 ||
 tasmin kāle tu Bharato bahubhiḥ¹⁾ kratubhiḥ²⁾ kramāt³⁾ |
 kāmya⁴⁾naimittikair yajūair ayajat⁵⁾ putralipsayā. || 32 ||
 yadā sa yajamāno vai¹⁾ putraṃ²⁾ nāsādayat prabhūḥ, |
 yajñam tato³⁾ Marutsomaṃ putrārthe punar ā⁴⁾harat. || 33 ||
 tena te Marutas tasya Marutsomena toṣitāḥ¹⁾ |

| upaninyur Bharadvājam putrārtham Bharatāya vai, |
 | dāyādo 'ṅgirasah sūnor aurasas tu Bṛhaspateḥ. || 34 ||
 samkrāmito Bharadvājo | Bharadvājam tataḥ putraṃ
 Marudbhir Bharataṃ prati, | Bārhaspatyaṃ manṣiṇam
 Bharatas tu Bharadvājam putraṃ prāpya tadā¹⁾bravit: |
 prajāyām samhṛtāyām vai²⁾ kṛtārtho 'haṃ tvayā vibho. || 35 ||

ayājayad Bharadvājo |
 mahad¹⁾bhiḥ kratubhir vibhūḥ²⁾. |
 pūrvaṃ tu vitathe¹⁾ tasya²⁾ kṛte³⁾ vai putrajanmani⁴⁾ |
 tato 'tha⁵⁾ Vitatho nāma Bharadvājāt suto⁶⁾ 'bhavat. || 36 ||
 | tasmād api¹⁾ Bharadvājād²⁾ brāhmaṇāḥ³⁾ kṣatriyā⁴⁾ bhuvī⁵⁾ |
 | dvyāmuṣyāyanānāmānaḥ⁶⁾ smṛtā⁷⁾ dvīpitaras tu vai⁸⁾. || 36i ||

30^a = Mt. 49.25^b; Vā. 99.149^b. 1) Vā. Bharadvājam.

30^b = Mt. 49.26^a.

30^b = Vā. 99.150^a.

31^a = Vā. 99.150^b.

31^{ab}(bc) = Mt. 49.26^b; Vā. 99.151. 1) Mt. tyaktam tu. 2) Mt. -vā taṃ.
 3) Vā. grhītvainam. 4) Vā. jagmus te. 5) Mt. sthitāḥ.

32 = Mt. 49.27; Vā. 99.152. 1) Vā. Marudbhiḥ. 2) Mt. -bhir ṛtubhir.
 3) Mt. vibhūḥ. 4) Mt.T. putra-. 5) Vā. yajate.

33 = Mt. 49.28; Vā. 99.153. 1) Mt. -nas tu. 2) Vā. -trān. 3) Mt. tataḥ
 kratuṃ. 4) Mt. samupā-.

34^a = Mt. 49.29^a; Vā. 99.154^a. 1) Mt. tuṣṭuvuḥ.

34^{bc} = Mt. 49.29^b, 30^a.

35 = Mt. 49.30^b.

35^a = Vā. 99.154^b.

35^bc = Mt. 49.31; Vā. 98.155. 1) Mt. vibhur. 2) Mt. ādāv ātmahitāya
 tvam.

36^a = Br. 13.59^b; H. 1729^b. 1) H. |

marud-. 2) H. hi tam. |

36^{bc}(ab) = Br. 13.60; H. 1730; Mt. 49.32; Vā. 99.156. 1) Vā.T. -thaṃ.

2) Mt. tasmin. 3) Vā.T. -taṃ. 4) Vā.T. -janma hi. 5) Mt. -tas
 tu; Vā. -taḥ sa. 6) Mt. -jo nppo; Vā. -jas tathā-.

| 36ⁱ = Mt. 49.33; Vā. 99.157. 1) Vā. divyo. 2) Vā.T. -jo, V. -jā.

3) Vā.T. -manṣyāt, V. -ṇā. 4) Vā.T. -yo. 5) Vā.T. 'bhavat,

tato 'tba Vitathe jāte¹⁾ Bharatas tu²⁾ divaṃ yayau, |
 Vitatham cābhiṣicyātha | Bharadvājo divaṃ yāto
 Bharadvājo vanam yayau. || 37 || | hy abhiṣicya sutam ṛṣiḥ. || 37 ||
 | sa cāpi Vitathah putrāñ janayāmāsa pañca vai |
 | Suhotraṃ ca Suhotāraṃ Gayam Gargaṃ¹⁾ tathaiva ca |
 | Kapilam ca mahātmanam Suhotrasya²⁾ sutadvayam: || 37¹⁾ ||
 | Kāśikāś¹⁾ ca mahāsattvas²⁾ tathā Gṛtsamatir nṛpaḥ³⁾, |
 | tathā Gṛtsamateḥ putrā brahmaṇaḥ kṣatriyā viśaḥ. || 37²⁾ ||

Vitathasya tu dāyādo¹⁾ Bhuvamanyur *babhūva ha*²⁾, |
 mahābhūtopamāḥ *putrās*³⁾ catvāro Bhuvamanyujāḥ⁴⁾: || 38 ||
 Bṛhatkṣatro Mahāvīryo Naro Gargaś¹⁾ ca vīryavān. |
 Narasya Saṃ²⁾kṛtiḥ putras, tasya putrau mahaujasau³⁾: || 39 ||
 Gurudhī Ranti¹⁾devas ca Sāṃkṛtyau²⁾ tāv ubhau³⁾ smṛtau. |
 Gargasya caiva dāyādah Śinir⁴⁾ vidvān ajāyata⁵⁾, |
 smṛtāḥ Śainyas⁶⁾ tato Gārgāḥ⁷⁾ kṣa⁸⁾tropetā dvijātayaḥ. || 40 ||
 Mahāvīryasutas cāpi¹⁾ dhīmān āsit Urukṣayaḥ²⁾, |
 tasya bhāryā Viśālā tu suṣuve vai suta³⁾trayam: || 41 ||
 Trayyāruṇiṃ Puṣkariṇam⁴⁾ Kapim²⁾ caiva mahāyaśāḥ⁵⁾. |
 [Urukṣayaḥ smṛtā hy ete sarve brāhmaṇatām gatāḥ. |]
 Kapeḥ kṣatravarā⁴⁾ hy ete trayāḥ⁵⁾ proktā maharṣayaḥ: || 42 ||
 Gārgāḥ¹⁾ Sāṃkṛtayaḥ²⁾ Kāpyāḥ³⁾ kṣa⁴⁾tropetā dvijātayaḥ |
 samśrūt⁵⁾.-Āngirasam pakṣam⁶⁾ Bṛhatkṣatrasya ca kṣitiḥ⁷⁾: || 43 ||

V. viśaḥ. 6) Mt. -kaulināḥ; Vā.T. dvimukhyāyananāmā
 sa, V. dvyāmukhyāyananāmānaḥ. 7) Mt. -tās; Vā.T. -to.
 8) Mt. te dvidividhena ca.

37^a = Br. 13.61^a; H. 1731^a; Mt. 49.34^a; Vā. 99.158^a. 1) Mt. jāte hi Vitathe.
 2) Mt. -taś ca; Vā. -taḥ sa.

37^b = Br. 13.61^b; H. 1731^b. | 37^b = Mt. 49.34^b.

37¹ = A. 278.9, 10^a; Br. 13.62, 63^a; H. 1732, 1733^a. 1) A. -bham.
 2) A. Suketuṃ ca.

37² = Br. 13.63^b, 64^a; H. 1733^b, 1734^a. 1) Br. -kaṃ, H. -śakāś.
 2) Br. -satyaṃ. 3) Br. -tiṃ nṛpam.

38 = Mt. 49.35; Vā. 99.158^b, 159^a. 1) Mt. dāyādo Vitathasyāsīd. 2) Mt.
 mahāyaśaḥ. 3) Vā. -mās cāsamś. 4) Mt. -yavaḥ.

39 = Mt. 49.36; Vā. 99.159^b, 160^a. 1) Vā.T. Gāgrāś. 2) Vā. Sāṃ-
 3) Mt. -tro mahāyaśāḥ.

40 = Mt. 49.37, 38^a; Vā. 99.160^b, 161^(a)^b. 1) Vā. Guruvīryas Tri-. 2) Mt.
 Satkṛtyām. 3) Vā. -yāv avarau 4) Mt. Śibir. 5) Vā. dāyādāś
 cāpi Gāgrasya Śinibaddhād babhūva ha. 6) Mt. Śaihyās; Vā.
 caite. 7) Mt. Gārgāḥ; Vā.T. Gāgryāḥ. 8) Vā.T. kṣā-.

41 = Mt. 49.38^b, 39^a; Vā. 99.162. 1) Mt. āhāryatanayaś caiva. 2) Mt.T.
 -vaḥ, V. -taḥ; Vā. Bhīmas tasmād Ubhakṣayaḥ. 3) Mt. putraka-.

42 = Mt. 49.39^b, 40; Vā. 99.163 = ac. 1) Mt. Tryuṣaṇam Puṣkarim caiva.
 2) Mt. Kavim. 3) Vā. ṛṭiyam suṣuve Kapim. 4) Mt. Kāvyanām
 tu varā. 5) Vā. tayoh.

43 = Mt. 48.41; Vā. 99.164. 1) Vā. Gāgrāḥ. 2) Mt. Sāṃ-; Vā. -yo.

Bṛhatkṣatrasya dāyādaḥ Suhotro nāma dhārmikāḥ, |
Suhotrasyāpi¹⁾ dāyādo Hastī nāma²⁾ babbhūva ha, |
tenēdaṃ nirmītaṃ pūrvaṃ puraṃ³⁾ vai⁴⁾ Hastināpuram⁵⁾. || 44 ||

<p>[Ājamīdho 'paro vaṃśaḥ śrūyatāṃ dvijasattamāḥ:] Suhotrasya Bṛhat putro, Bṛhatas tanayās trayāḥ: Ajāmīdho Dvimīdhaś ca¹⁾ Purumīdhaś ca vīryavān²⁾. 45 A¹jamīdhasya patnyas tu tisro³⁾ vai yaśasānvitāḥ³⁾: Nīlinī⁴⁾ Keśinī⁵⁾ caiva Dhūminī⁶⁾ ca varāṅganā⁷⁾. 46 Ajāmīdhasya putrās tu tāsu jātāḥ kulodvabhāḥ¹⁾ tapaso 'nte sumahato²⁾ rājño³⁾ vṛddhasya dhārmikāḥ 46i Bharadvājaprasādena, śṛṇudhvaṃ tasya vistaram¹⁾! Ajāmīdhasya Keśinyām jajñe Jahnuḥ pratāpavān, 47 </p>	<p>Hastināś cāpi¹⁾ dāyādās trayāḥ paramadhārmikāḥ²⁾: A²jamīdhasya Keśinyām Kaṇṭhāḥ³⁾ samabhavat kila, 47 </p>
---	--

Medhātithīḥ sutas tasya, tasmāt Kaṇvā¹yanā dvijāḥ. |
Ajāmīdhasya Dhū¹minyām jajñe Bṛhadiṣur²⁾ nṛpaḥ³⁾, || 48 ||
| [Bṛhadanor Bṛhanto 'tha, Bṛhantasya Bṛhanmanāḥ, |
Bṛhanmanāḥsutas cāpi Bṛhaddhanur iti śrutāḥ. || 48i ||]

3) Mt. Kāvyaḥ; Vā. vīryāḥ. 4) Vā.T. kṣā-. 5) Mt. saṃbhṛt-.
6) Mt. -so dakṣā. 7) Vā. vakṣyati.

44 = H. 1053, 1054a; Mt. 49.42 = bc; Vā. 99.165. 1) Mt. Bṛhatkṣatrasya.
2) Mt. -tināmā. 3) Vā.T. nāmnā. 4) Mt. tu. 5) H. Hastināpu-
ram uttamam; Mt. Gajasāhvayam.

<p>[] = Br. 13.80a. 45a = A. 278.15a; Br 13.80b; H. 1754b.</p>	<p>45a = H. 1054b; Mt. 49.43a; Vā. 99.166a. 1) Mt. caiva. 2) Mt. Vā.V. -kir- tayaḥ.</p>
---	---

45b = A. 278.15b; Br. 13.81a; H. 1055a, 1755a; Mt. 49.43b; Vā. 99.166b.
1) Vā. Dvijāmīdhaḥ. 2) H. 1055, Mt. Vā. -dhas tathaiiva ca.
46 = Br. 13.81b, 82a; H. 1755b, 1756a; Mt. 49.44; Vā. 99.167. 1) H. Ā-.
2) Mt. tisraḥ; Vā. śubhāḥ. 3) Mt. Vā. Kurukulodvabhāḥ. 4) Br. H.
-li ca. 5) Mt. Dhūminī. 6) Mt. Keśinī. 7) Br. -nāḥ; Mt. caiva
viśrutā.

<p>46i = Mt. 49.46a(b); Vā. 99.168. 1) Mt. sa tāsu janayāmāsa putrān vai devarcasāḥ. 2) Mt. mahātejā. 3) Mt. jātā. 47 = A. 278.16a; Br. 13.82b; H. 1756b.</p>	<p>47 = Mt. 49.46; Vā. 99.169. 1) Mt. vistaram teṣu me śṛṇu. 2) Mt. Ā-. 3) Vā. Kaṇṭhāḥ.</p>
---	---

48a = Mt. 99.47a; Vā. 99.170a. 1) Vā. Kaṇṭhā-.
48b = H. 1055b; Mt. 49.47b; Vā. 99.170b. 1) Mt. Bhū-. 2) Mt. -hadanur;
Vā.T. -vasur, V. -dhanur. 3) H. -pa.
| 48i = Mt. 49.48.

Bṛhaddhanur¹⁾ Bṛhadīṣoḥ²⁾, putras tasya *Jayadrathah*³⁾, |
 | Bṛhatkarmā sutas tasya, putras tasya Bṛhadrathah. || 49 ||
*Viśvavajit tanayas tasya*²⁾, Senajit tasya *cātmajaḥ*³⁾, |
*atha*⁴⁾ Senajitah *putrās*⁵⁾ catvāro lokaviśrutāḥ⁶⁾: || 50 ||
 Rucirāśvaś ca *Kāvyaś*¹⁾ ca *rājā*²⁾ *Drdharathas* tathā³⁾ |
 Vatsaś c-Āvan⁴⁾tako rājā, yasyaite⁵⁾ parivatsakāḥ⁶⁾. || 51 ||
 Rucirāśvasya¹⁾ dāyādah Pṛthuṣeṇo²⁾ mahāyaśāḥ, |
 Pṛthuṣeṇa²⁾sya Pā³⁾ras tu, Pā³⁾rān Nīpo 'tha jajñivān. || 52 ||
 Nīpasyai¹⁾kaśatam *tv ā²⁾sit*³⁾ putrānām amitaujasām⁴⁾ |
 Nīpā iti samākhyātā rājānaḥ sarva eva te. || 53 ||
 teṣām vapsakarah *śrīmān*¹⁾ Nīpānām²⁾ kīrtivardhanaḥ |
 Kāmpilye³⁾ Samaro nāma, sa ce⁴⁾ṣṭasamaro 'bhavat. || 54 ||
 Samarasya Paraḥ Pārah¹⁾ Sadaśva iti te²⁾ trayah |
 putrah *sarvagunopetāḥ*³⁾, Pāra-putrah *Pṛthur*⁴⁾ babhau⁵⁾. || 55 ||
 Pṛthos¹⁾ tu Sukṛto²⁾ nāma³⁾ sukṛtenēha karmaṇā |
 jajñe sarvagunopeto, Vibhrājas tasya cātmajaḥ. || 56 ||
 Vibhrājasya tu *dāyādas tv*¹⁾ Aṇuho nāma pāṛthivaḥ²⁾ |
 babhūva³⁾ Śuka⁴⁾jāmātā Kṛtvī⁵⁾bhartā mahāyaśāḥ || 57 ||
 Aṇuhasya tu *dāyādo*¹⁾ Brahmadatto *mahīpatiḥ*²⁾, |
*yogadattaḥ*³⁾ sutas tasya⁴⁾ Viṣvakṣeno *mahāyaśāḥ*⁵⁾. || 58 ||

49^a = H. 1056^a; Mt. 49.49^a; Vā. 99.171^a. 1) Mt. -dhanor; Vā.T. -vasor, V. -dhanor. 2) Mt. -ṣuḥ; Vā. -viṣṇuḥ. 3) H. mahāyaśāḥ; Mt.V. Bṛhadrathah; Vā. Mahābalaḥ.

49^b = Vā. 99.171^b; cfr. H. 1056^b, 1057^a. Bṛhadharmēti vikhyāto rāja paramadharmikah | Satyajit tasya tanayo, Viśvajit tasya cātmajaḥ.

50 = H. 1057^b, 1058^a; Mt. 49.49^b, 50^a; Vā. 99.172. 1) Mt. Aś-. 2) H. putro Viśvajitāś cāpi. 3) H. pṛthivīpatiḥ. 4) H. putrah. 5) H. -taś cāsamś. 6) H. -sammatāḥ.

51 = H. 1058^b, 1059^a; Mt. 49.50^b, 51^a; Vā. 99.173. 1) H. -rah Śvetaketuś. 2) Vā. Rāmo. 3) H. Mahimnāras tathaiḥ ca; Vā. -dhanus tathā. 4) Mt. -var-. 5) Vā. -ya te. 6) Vā. -rah.

52 = H. 1059^b, 1060^a; Mt. 49.51^b, 52^a; Vā. 99.174. 1) H. -rasya tu. 2) Mt. -seno. 3) Mt. Pau.

53 = H. 1060^b, 1061^b; Mt. 49.52^b, 53^a; Vā. 99.175. 1) Vā. yasya cai-. 2) Vā. cā-. 3) H. tāta. 4) Vā. iti naḥ śrutam.

54 = H. 1062; Mt. 49.53^b, 54^a; Vā. 99.176. 1) H. -karo rājā. 2) Vā. rājāsīt. 3) Mt. Kāvyaś ca. 4) Mt.T. sadē; V. save-.

55 = H. 1063; Mt. 49.54^b, 55^abI; Vā. 99.177. 1) Mt. Pāra-Sampārau. 2) Vā. Satvadaśva iti. 3) H. paramadharmajñāḥ. 4) Vā. -tro Vṛṣur. 5) Mt. -ta [jātā vai viśrutā bhuvī] Pāraputraḥ Pṛthur jātaḥ.

56 = H. 1064; Mt. 49.55^bII, 56^a = aIb; Vā. 99.178. 1) Vā. Vṛṣos. 2) Vā. -tir. 3) Mt. 'bhavat.

57 = H. 1065; Mt. 49.56^b, 57^a; Vā. 99.179. 1) H. putro 'bhūd. 2) Mt. vīryavān. 3) H. babhau. 4) H. -kasya. 5) Vā. Ṛci-.

58 = H. 1066; Mt. 49.57^b, 58^a; Vā. 99.180. 1) H. suto 'nuhasya rājarṣir. 2) H. 'bhavat prabhuh; Vā. mahātapāḥ. 3) H. yogātmā; Mt.

Vibhrājah punar¹⁾ ajātaḥ²⁾ sukr̥tenēha karmaṇā |

Viṣvaksenasya putras tu Udakseno babhūva ha³⁾. || 59 ||

Bhallāṭas tasya putras tu,

Bhallāṭas tasya dāyādo,

yena rājā purā hataḥ¹⁾, |

Bhallāṭasya tu dāyādo

rājāsīj Janamejayaḥ²⁾; |

tasyāsīj Janamejayaḥ; |

Ugrāyudhena ta¹⁾yārthe sarve Nipāḥ pra²⁾ṇāsitaḥ. || 60 ||

ṛṣaya ūcuḥ :

Ugrāyudhaḥ kasya sutaḥ, kasmin¹⁾ vaṃṣe sa²⁾ kīrtiyate³⁾, |

kimarthaṃ caiva⁴⁾ Nīpās te⁵⁾ tena sarve⁶⁾ praṇāśitaḥ⁷⁾? || 61 ||

[sūta uvāca :

Ugrāyudhaḥ sūryavaṃśasyas tapas tepe varāśrame |

sthānubhūto 'bdasāhasraṃ, taṃ bheje Janamejayaḥ. || 62 ||

tasya rājyaṃ pratiśrūtya Nīpāu ājaghnivān prabhuh |

uvāca sāntvaṃ vividhaṃ, jaghnus te vai hy ubhāv api. || 63 ||

hanyamānāgatān ūce: yasmād dhetoṛ na me vacaḥ |

śaraṇāgatarakṣārthaṃ, tasmād evaṃ śapāmi vaḥ: || 64 ||

yadī me 'sti tapas taptaṃ, sarvān nayatu vo Yamah! |

tatas tān kṛṣyamāṇāṃs tu Yamena purataḥ sa tu || 65 ||

kṛpayā parayāviṣṭo Janamejayaṃ ūcivān: |

gatān etān imān vīrāṃs tvaṃ me rakṣitum arhasi! || 66 ||

Janamejaya uvāca :

are pāpā durācārā bhavitāro 'sya kimkarāḥ! |

tathēty uktas tato rājā Yamena yuyudhe ciraṃ || 67 ||

vyādhibhir nārakair ghorair. Yamena saha tān balāt |

yugadattaḥ; Vā. yogasūnuḥ. 4) H. tasya tanayo. 5) H. -naḥ
paraṃtapaḥ; Vā. 'bhavan nṛpaḥ.

59 = H. 1067^a, 1070^a; Mt. 49.58^b, 59^a; Vā. 99.181. 1) Vā.T. -japutra.

2) Mt. -to (!); Vā. rājānaḥ. 3) H. -tro 'bhūd Daṇḍaseno mahīpatiḥ.

60^a = Mt. 49.59^b.

60^{ab} = H. (1070^b, 1071^b); Vā. 99.182^{ab}.

1) H. -ṭo 'sya kumāro 'bhūd.

Rādheyena hataḥ purā. 2) H.

-ṭaputro durbuddhir abhavac
ca Yudhiṣṭhira.

60^c = H. 1072^b; Mt. 49.59^c; Vā. 99.182^c. 1) H. yas-. 2) H. -pā vi-

61 = H. 1074; Mt. 49.60; Vā. 99.183. 1) Mt. kasya. 2) Vā. ca. 3) H.

jajñivān; Mt. kathyate. 4) Mt. tena. 5) Mt. te Nīpāḥ. 6) Mt.

-pāḥ sarve caiva. 7) H. bhavatā nihatas tad bravīhi me.

62 = Mt. 49.61. 1) T. ṣṭa-

63 = Mt. 49.62.

64 = Mt. 49.63.

65 = Mt. 49.64.

66 = Mt. 49.65.

67 = Mt. 49.66.

vijitya munaye prādāt, tad adbhutam ivābhavat. || 68 ||
 Yamas tuṣṭas tatas tasmai muktijñānaṃ dadau param; |
 sarve yathocitaṃ kṛtvā jagmus te Kṛṣṇam avyayam. || 69 ||
 yeṣāṃ tu caritaṃ gṛhya hanyate nāpamṛtyubhiḥ, |
 iha loke pare caiva sukham akṣayyam aśnute. || 70 ||]

*Dvimiḍhasya tu*¹⁾ *dāyādo*²⁾ *vidvāñ jajñe*³⁾ *Yavinarah*, |
 Dhṛtimāms tasya putras tu, tasya Satyadhṛtiḥ sutaḥ⁴⁾ || 71 ||
 atha¹⁾ Satyadhṛteḥ putro Dṛḍhanemiḥ pratāpavān, |
 Dṛḍhanemisutaś cāpi Sudharmā²⁾ nāma pārthivaḥ. || 72 ||
 āsit Sudhar¹⁾maṇaḥ putraḥ²⁾ Sārvabhaumaḥ pratāpavān³⁾, |
 Sārvabhauma iti⁴⁾ khyātaḥ pṛthivyām ekarāḍ babhau⁵⁾. || 73 ||
 tasyānavavāye¹⁾ mahati Mahān²⁾ Pauravanandanaḥ, |
 Mahataś cāpi³⁾ putras tu rājā Rukmarathaḥ smṛtaḥ. || 74 ||
 atha¹⁾ Rukmarathasyāpi²⁾ Supārśvo nāma pārthivaḥ, |
 Supārśvatanayaś cāpi Sumatir nāma dhārmikaḥ, || 75 ||
 Sumater api dharmātmā rājā Saṃnatimān prabhuk¹⁾, |
 tasyāsit²⁾ Saṃnatimataḥ³⁾ Kṛto nāma⁴⁾ suto mahān⁵⁾ || 76 ||
 śiṣyo Hiranyanābhasya¹⁾ Kauśalyasya²⁾ mahātmanaḥ; |
 caturviṃśatidhā tena³⁾ proktā vai⁴⁾ sāmasaṃhitāḥ. || 77 ||
 smṛtās te pṛcayasā¹⁾manaḥ, kartā sāmnām tu²⁾ sāmagāḥ |
 Kārtir Ugrāyudhaḥ so 'tha vīraḥ Pauravanandanaḥ³⁾. || 78 ||
 babhūva, yena vikramya Pṛṣatasya pitāmahaḥ¹⁾ |
 Nipo²⁾ nāma mahātejāḥ³⁾ Pañcālādhipatir hataḥ⁴⁾. || 79 ||

68 = Mt. 49.67.

69 = Mt. 49.68.

70 = Mt. 49.69.

71 = H. 1075; Mt. 49.70^{ab}; Vā. 99.184. 1) H.Mt. Ajamiḍhasya tu, VāT. -ṭasya tu. 2) Mt. Dhūminyām. 3) H. rājā. 4) Mt. smṛtaḥ.

72 = H. 1076; Mt. 49.70^c, 71^a; Vā. 99.185. 1) H. jajñe. 2) Vā. Suvarma.

73 = H. 1077; Mt. 49.71^b, 72^a; Vā. 99.186. 1) Vā. Suvar-. 2) Mt. -māta-nayaḥ. 3) H. prajeśvaraḥ. 4) Mt. -mēti vi-. 5) H. vibhuk.

74 = H. 1078; Mt. 49.72^b, 73^a; Vā. 99.187. 1) Vā.T. -yānvaye ca. 2) Mt. -hā-; Vā. -hat-. 3) Mt. Mahāpaurava-; Vā. Mahatpau-.

75 = H. 1079; Mt. 49.73^b, 74^a; Vā. 99.188. 1) H. putro. 2) Mt. -yāsīt.

76 = H. 1080; Mt. 49.74^b, 75^a; Vā. 99.189. 1) H. Saṃnatir nāma vīrya-vān; Mt. api. 2) H. -ya vai. 3) H. -teḥ putraḥ; Vā. Sanatir nāma. 4) Vā. -tas tasya. 5) H. mahābalaḥ; Vā. 'bhavat.

77 = H. 1081; Mt. 49.75^b, 76^a; Vā. 99.190. 1) Mt. Hiranyanābhinaḥ śiṣ-yaḥ; Vā. -bhes tu. 2) Vā. Kauthuṣasya. 3) Mt. yena. 4) H. saṃpṛcyaḥ; Vā. -tās tāḥ.

78 = H. 1082; Mt. 49.76^b, 77^a; Vā. 99.191. 1) Vā. -nā-. 2) H. kartayo nāma; Mt. -tā nāmēha. 3) Mt. -dho 'sau vai Mahāpauravavar-dhanaḥ.

79 = H. 1083; Mt. 49.77^b, 78^a; Vā. 99.192. 1) Mt. Pṛthukasya pitā hataḥ. 2) Mt. Vā. Nilo. 3) Mt. -rājaḥ; Vā. -bāhuk. 4) Mt. vaśī.

Ugrāyudhasya dāyādaḥ Kṣemyo¹⁾ nāma mahāyāsāḥ, |
Kṣemyāt²⁾ Suvirāḥ³⁾ saṃjajñe⁴⁾, Suvirat tu⁵⁾ Nṛpaṃjayaḥ, |
Nṛpaṃjayaḍ Bahuv⁶⁾ratha ity ete Pauravāḥ smṛtāḥ. || 80 ||

Ajamīdhasya¹⁾ Nilinyām²⁾ Nilāḥ samabhavan nṛpaḥ, |
Nilasya tapasōgreṇa Susāntir udapadyata³⁾. || 81 ||

Puruḷātīḥ Susāntes ca, Bāhyāśvaḥ Puruḷātītaḥ, Bāhyāśvatanayāḥ pañca babhūvur amaropamāḥ ¹⁾ : 82	Puruḷānuḥ ¹⁾ Susāntes tu, Prthus ¹⁾ tu Puruḷānujaḥ ²⁾ , Bhadraśvaḥ Prthu ⁴⁾ dāyādo, Bhadraśvatanayāñ chrṇu ⁵⁾ : 82
--	---

Mudga¹⁾laḥ Sṛñ²⁾jayaś caiva rājā Bṛhadiṣus ta³⁾thā |
Ya⁴⁾vinaraś ca⁵⁾ vikrāntaḥ⁶⁾ Kṛmilāśvaś ca⁷⁾ pañcamāḥ, |
pañcānām⁸⁾ rakṣaṇāyālam⁹⁾ deśānām¹⁰⁾ iti viśrutāḥ¹¹⁾. || 83 ||
pañcānām viddhi¹⁾ Pañcālān²⁾ sphitair³⁾ janapadair⁴⁾ vṛtān⁵⁾, |
alam samrakṣaṇe teṣāṃ Pañcālā iti viśrutāḥ⁶⁾. || 84 ||

Mudgalasya tu dāyādo Maudgalyaḥ sumahāyāsāḥ, sarva ete mahātmanāḥ kṣatropetā dvijātayaḥ. 85	Mudgalasyāpi ¹⁾ Maudgalyaḥ ²⁾ kṣā ³⁾ tropetā ⁴⁾ dvijātayaḥ. 85
---	--

80 = H. 1084, 1085^a; Mt. 49.78^b, 79; Vā. 99.193. 1) Mt.Vā. -mo. 2) Mt. Vā. -māt. 3) H. -ro; Mt. Sunīthaḥ. 4) H. nṛpatir. 5) Mt. Sunīthasya; Vā. -virasya. 6) Mt. -yāc ca Vi-; Vā. -yād Vira-.

81 = Br. 13.93^a = aIbII; H. 1777^a = aIbII; Mt. 50.1; Vā. 99.194. 1) Br.H. -ḍhāt tu. 2) Br.T. Nilīyām vai. 3) Vā. abhyaḷāyata.

82 = Br. 13.93 ^b , 94 ^a ; H. 1777 ^b , 1778 ^a . 1) Br.T. sphitā janapadāvṛtāḥ.	82 = Mt. 50.2; Vā. 99.195. 1) Vā.V. -jātaḥ. 2) Vā. Rikṣas. 3) Mt. T. -taḥ. 4) Vā. tatas tu Rikṣa-. 5) Vā. bhedāc ca tanayās tv ime.
--	---

83 = A. 278.20^abI = abI; Br. 13.94^b, 95; H. 1778^b, 1779; Mt. 50.3 = ab; Vā. 99.196, 197^a. 1) A. Muku-. 2) Mt. -laś ca; Vā. Śṛñ-. 3) Mt. -ṣur a-. 4) Mt. Ja-. 5) Vā. -vīyāśś cāpi. 6) A. Kṛmilaḥ. 7) Mt. Kapilāś caiva; Vā. Kāmpilyāś caiva. 8) Br.T.H. -caite. 9) Vā. -nār-thāya. 10) Vā. pitaitān. 11) H. naḥ śrutam; Vā. abhyabhāṣata.

84 = A. 278.20^bII = bII; Br. 13.96; H. 1780; Mt. 50.4; Vā. 99.197^b, 198^a. 1) Br. te tu; Mt. caiva. 2) Br. -lāḥ; Vā. pañcāitān. 3) Br.Vā. -tā; Mt. etāñ. 4) Br. -dā-; Mt. -dān; Vā. -dā-. 5) Br. -tāḥ; Mt. viduḥ; Vā. yutāḥ. 6) Mt. Pañcālāraḷṣiṇo hy ete deśānām iti naḥ śrutam.

85 = Br. 13.97 ^a = a; H. 1781.	85 = A. 278.21 ^a ; Mt. 50.5 ^a ; Vā. 99.198 ^b . 1) A. -kalasya tu. 2) A. Mānkul- yāḥ. 3) Mt. kṣa-. 4) Vā.T. -ta-
---	--

ete hy Āngirasah pakṣam¹⁾ samśritah Kāṇva²⁾Mudgalāh, |
 Mudgalasya³⁾ suto jyestho⁴⁾ Brahmiṣṭhaḥ⁵⁾ sumahāyāsāh, || 86 ||
 Indrasenā yato garbham¹⁾ Vadhryāśvam²⁾ pratyapadyata³⁾. |
 Vadhryāśvān⁴⁾ mithunaṃ jajñe Menakāyām iti⁵⁾ śrutih: || 87 ||
 Divodāśāś ca rājarṣir Ahalyā ca yaśasvini. |
 Śa¹⁾radvatas tu²⁾ dāyādam Ahalyā sama³⁾sūyata || 88 ||
 Śātānandam ṛṣiśreṣṭham, tasyāpi sumahāyāsāh¹⁾ |
 putraḥ²⁾ Satyadhṛtir nāma dhanurvedasya pāragah. || 89 ||
 tasya¹⁾ Satyadhṛte reto²⁾ drṣṭvāpsarasam agrataḥ³⁾ |
 avaskannaṃ⁴⁾ śarastambhe mithunaṃ samapadyata⁵⁾. || 90 ||
 kṛpayā tac ca jagrāha¹⁾ Śam²⁾tanur mṛgayāṃ gataḥ, |
 Kṛpāḥ smṛtaḥ sa vai tasmād Gautamī ca Kṛpi tathā³⁾; || 91 ||
 ete Śa¹⁾radvatāḥ proktā²⁾ ete te³⁾ Gautamāḥ smṛtāḥ⁴⁾. |
 ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Divodāśasya samtatim⁵⁾: || 92 ||
 Divodāśasya dāyādo brahmarsir¹⁾ Mitrayur nṛpāḥ, |
 Maitrāyaṇas tataḥ²⁾ Somo³⁾, Maitreyās⁴⁾ tu⁵⁾ tataḥ smṛtāḥ⁶⁾; || 93 ||

- 86 = H. 1782; Mt. 50.5^b, 6^a; Vā. 99.199. 1) Mt. V. Vā. -ṣe. 2) Vā. Kāṇṭha-
 3) H. Maudgalyasya. 4) Mt. jajñe. 5) H. -marsih.
- 87 = Br. 13.97^b = a; H. 1783; Mt. 50.(6^b), 7^a; Vā. 99.200. 1) Mt. -naḥ sutas
 tasya. 2) Br. T. Vadhryam ca; V. Vadhryāśvam; H. Vadhrasvam;
 Mt. T. Vindhryāśvas, V. Vandhyāśvas; Vā. T. Badhyaśvam; V.
 Vadh-. 3) Mt. tasya cātmajaḥ. 4) H. Vadhrasvān; Mt. T. Vind-
 hyāśvān; Vā. Vadhyaśvān. 5) Vā. -kā iti naḥ.
- 88 = H. 1784; Mt. 50.7^b, 8^a; Vā. 99.201. 1) Vā. Śa-. 2) H. -taś ca. 3) Mt.
 sampra-.
- 89 = Br. 13.97^b<> = b; H. 1785; Mt. 50.8^b, 9^a; Vā. 99.202. 1) Mt. -tapāḥ.
 2) Mt. sutāḥ.
- 90 = Br. 13.97^b<>; H. 1786; Mt. 50.9^b, (10); Vā. 99.203. 1) Mt. āsit; Vā.
 atha. 2) Mt. Vā. -teḥ śukram. 3) Mt. amogham dhārmikasya tu.
 4) Vā. pracaskandhe. 5) Mt. skannaṃ retāḥ Satyadhṛter drṣṭvā
 cāpsarasam jale / mithunaṃ tatra sambhṛtaṃ tasmin sarasi sam-
 bhṛtam.
- 91 = Br. 13.97^b<>; H. 1787; Mt. 50.11(a)^b = a; Vā. 99.204. 1) Br. -grhe;
 Mt. tataḥ sarasi tasmiṃs tu kramamāṇaṃ mahīpatiḥ / drṣṭvā ja-
 grāha kṛpayā. 2) H. Śam-. 3) Br. smṛtā.
- 92 = Br. 13.97^b<>; H. 1788; Mt. 50.12; Vā. 99.205. 1) Mt. Śa-. 2) Mt. -taḥ
 putrā. 3) Mt. T. ākhyatā; Mt. V. Vā. V. Autathyā; Vā. T. Ṛtathyā.
 4) Mt. -mā varāḥ; Vā. -mānvayāḥ. 5) Mt. vai prajāḥ.
- 93 = Br. 13.97^b<>; H. 1789; Mt. 50.13; Vā. 99.206. 1) Mt. dharmišṭho;
 Vā. brahmīṣṭho. 2) Br. Mitrayas tu; H. -ṇo (!); Vā. Maitreyas tu.
 3) Mt. -nāvareḥ so 'tha; Vā. tato jajñe tataḥ. 4) Mt. -yas.
 5) Br. te. 6) Mt. -taḥ; Vā. smṛtā ete 'pi samśritāḥ.

ete 'pi¹⁾ samśritāḥ pakṣam²⁾ kṣa³⁾tropetās⁴⁾ tu Bhārgavāḥ⁵⁾. |
 āstī Pañcajanaḥ putraḥ | rajāpi *Cyavano vidvāms,*
 Śrñjayasya mahātmanah, | tato '*pratiratho 'bhavat*¹⁾. || 94 ||
 sutaḥ Pañcajanasyāpi | atha vai *Cyavanād dhīmān.*
 Somadatto mahīpatiḥ. || 94 || Sudāsaḥ *samapadyata*¹⁾, |
 Somadattasya dāyādah | Saudāsaḥ *Sahadevas ca*
 Sahadevo mahāyāsāḥ, | Somakas tasya *cātmajaḥ.* || 95 ||
 Sahadevasutas cāpi
 Somako nāma *parthivah*¹⁾. || 95 ||

Ajamīdhaḥ¹⁾ punar²⁾ jātaḥ kṣīṇe vaṃśe tu³⁾ Somakah, |
 Somakasya suto Jantur, *yasya putrasatam*⁴⁾ babhau⁵⁾. || 96 ||
 teṣāṃ yaviyān Pṛṣato Drupadasya pitā *prabhuḥ*¹⁾, |

Dhṛṣṭadyumnaḥ sutas tasya, Dhṛṣṭaketuṣ ca tatsutaḥ. || 97 ||
 | Ajamīdhaḥ smṛtās cai¹⁾te mahātmanas tu Somakah. |
 putrānām Ajamīdhasya Somakatvam¹⁾ mahātmanah. |
 mahiṣī tv A²⁾jamīdhasya Dhūminī putragṛddhinī³⁾ || 98 ||
 | *pativratā mahābhāgā kulajā munisattamāḥ*¹⁾ |
 | sā tu²⁾ putrārthinī devī vratacaryāsamanvitā. || 98i ||

tato¹⁾ varṣāyutam taptvā | putrabhāve¹⁾ tapas tepe
 tapaḥ paramaduścaram | śatam varṣāṇi duścaram |
 hutvāgniṃ¹⁾ vidhivat sā tu²⁾ pavitra³⁾mita⁴⁾bhojanā || 99 ||

94a = Br. 13.97b<> ; H. 1790a; Mt. 50.14a; Vā. 99.207a. 1) H. vai. 2) Mt. ete vaṃśāyateh pakṣāḥ. 3) Mt.Vā.T. kṣā. 4) Br. -trotpannās. 5) Br. -vam.

94bc = Br. 13.98; H. 1790b, 1791a.

94b = Mt. 50.(14b); Vā. 99.207b. 1) Mt. rājā Caidyavaro nāma Maitreyasya sutaḥ smṛtaḥ.

95 = Br. 13.99; H. 1791b, 1792a.

95 = Mt. 50.(15a) = a; Vā. 99.208.

1) Br. viśrutah.

1) Mt. atha Caidyavarād vidvān Sudāsas tasya cātmajaḥ.

96 = Br. 13.100; H. 1792b, 1793a; Mt. 50.15b, 16a; Vā. 99.209. 1) Br. -dha-; H. -dhāt. 2) Br. -suto. 3) Vā. sa. 4) Mt.Vā. hate tasmīṃ śatam. 5) Vā. vibho.

97 = Br. 13.101a = a; H. 1793b, 1794a; Vā. 99.210b, 211a. 1) Vā. -tābhavat. | 98a = Br. 13.101b; H. 1794b. 1) H. hy e.

98bc = Br. 13.102a = c; H. 1795; Mt. 50.16b, 17a; Vā. 99.210a, 211b. 1) Mt. -kasye; Vā. -tve. 2) Vā. c-Ā. 3) Mt.T. -vardhinī; Vā. -gardhinī.

| 98i = Br. 13.102b, 103a; H. 1796(a)b. 1) H. trītyā tava pūrveṣāṃ janani pṛthivipate. 2) Br. ca.

99a = Br. 13.103b; H. 1797a. 1) H. tepe.

99a = Mt. 50.17b; Vā. 99.212a. 1) Vā. punarbhāve.

99b = Br. 13.104a; H. 1797b; Mt. 50.18a; Vā. 99.212b. 1) H. -nin. 2) Mt.

agnihotra ¹ kuśeṣv eva ²) su ³ ṣvāpa <i>sumahāvratā</i> ⁴).	
Dhūminyā sa tayā devyā tv	tasyāṃ vai dhūmra ¹ varṇāyāṃ
Ajamīdhaḥ samīyivān 100	Ajamīdhaḥ <i>samīyivān</i> ²) 100
Rkṣaṃ samījanayāmāsa dhūmra ² varṇaṃ <i>sudarśanam</i> ³).	
Rkṣāt Saṃvaraṇo jajñe, Kuruḥ Saṃvaranāt <i>tataḥ</i> ⁴), 101	
yaḥ Prayāgād ¹) <i>ati</i> ² kramya Kurukṣetraṃ cakāra ha ³)	
puṇyaṃ ca ramaṇīyaṃ ca puṇyākṛdbhir niṣevitam ⁴). 102	
tasyānvavāyaḥ sumahān, yasya nāmnātha ¹) Kauravāḥ ²)	
Kuros tu ¹) putrās catvāraḥ:	Kuros tu dayitāḥ putrāḥ:
Sudhanvā Sudhanus tathā 103	Sudhanvā Jahnur eva ca 103
Parikṣic ca ¹) mahābahuh ²) pravaraś ³) c-Ārimejayah ⁴).	
Sudhanvanas tu dāyādaḥ Suhotro matimān smṛtaḥ ⁵), 104	
Cyavanas tasya putras tu rājā ¹) dharmārthakovidah ²).	
Cyavanāt Kṛtayajñas tu	Cyavanasya Kṛtaḥ ¹) putra
iṣṭvā yajñair sa ¹) dharmavit. 105	iṣṭvā ³) yajñair ³) mahātapāḥ. 105
viśrutāṃ janayāmāsa putram Indrasakhaṃ ¹) nṛpaḥ ²)	

samyak; Vā. hutāgny anidrā hy abhavat. 3) Br. -trā; Mt. T. trī-. 4) Mt. -kṛta-.

100^a = Br. 13.104^b; H. 1798^a; Mt. 50.13^b; Vā. 99.213^a. 1) Vā. ahorātraṃ.

2) Mt. T. -trakrameṇaiva, V. -hotre kuśeṣv eva. 3) Mt. sā su-.

4) Br. munisattamāḥ; H. Janamejaya; Mt. mahāvratā.

100^b = Br. 13.105^a; H. 1798^b.

100^b = Mt. 50.19^a; Vā. 99.213^b. 1) Mt.

-ma-. 2) Vā. -ḍhaś ca vir-
yavān.

101^b = A. 278.26^a = b; Br. 13.105^b, 106^a; H. 1799; Mt. 50.19^b, 20^a; Vā. 99.214.

1) Mt. Vā. T. sā. 2) Mt. -ma-. 3) Mt. śatāgrajam; Vā. sitāgrajam.

4) Br. H. -ṇāt tathā; Vā. -ṇād abhūt.

102 = A. 278.26^b = a; Br. 13.106^b, 107^a; H. 1800; Mt. 50.20^b, 22^a; Vā. 99.215^a,

216^b. 1) Mt. Vā. -gaṃ. 2) A. apā-; Vā. padā-. 3) A. hi; Mt. akal-

payat. 4) Mt. Kurukṣetraṃ tu tat smṛtam.

103^a = Br. 13.107^b; H. 1801^a; Mt. 50.22^b; Vā. 99.217^a. 1) H. -nā stha; Mt.

-nā tu. 2) Vā. -yajāḥ khyātāḥ Kauravo nṛpasattamāḥ.

103^b = Br. 13.108^a; H. 1801^b. 1) Br. |

103^b = Mt. 50.23^a; Vā. 13.217^b.

-roś ca.

104 = Br. 13.108^b<>; H. 1802; Mt. 50.23^b, 24^a; Vā. 99.218. 1) Vā. T. -kṣito,

V. kṣaś ca. 2) Mt. -tejāḥ; Vā. -rājāḥ. 3) Mt. prajānaś; Vā.

putrakaś. 4) Mt. Vā. -mardanaḥ. 5) Mt. putro matimatāṃ varaḥ.

105^a = Br. 13.108^b<>; H. 1803^a; Mt. 50.24^b; Vā. 99.219^a. 1) H. -jan.

2) Mt. tattvavit.

105^b = Br. 13.108^b<>; H. 1803^b.

1) Br. -fiāis tu.

105^b = 50.25^a; Vā. 99.219^b. 1) Mt.

Kṛmih. 2) Mt. Rkṣāj. 3) Mt.

jajñe.

106 = Br. 13.108^b<>; H. 1804; Mt. 50.(26^b), 26^a; Vā. 99.220. 1) H. -śamaṃ.

Caidy³oparica⁴raṃ vīraṃ Vasuṃ⁵) nāmâ⁶ntarikṣagam⁷). || 106 ||
 Caid¹yoparica²rāj jajñe Girikā sapta mānavān³): |
 mahāratho Magadharād⁴), viśruto yo Brhadrathah, || 107 ||
 Pratyagrahaḥ¹) Kuśās²) caiva, yam āhur Mañivāhanam³), |
 Marutās⁴) ca Yaduś caiva⁵) Matsyaḥ⁶) Kālī⁷) ca saptamaḥ⁸). || 108 ||
 Brhadrathasya dāyādaḥ Kuśāgro nāma viśrutaḥ, |
 Kuśāgrasyātma¹) vidvān¹) R²ṣabho nāma vīryavān. || 109 ||
 R¹ṣabhasyāpi²) dāyādaḥ Puṣpa³vān nāma dhārmikah⁴), |
 dāyādas⁵) tasya vikrānto⁶) rājā Satyahitaḥ smṛtaḥ⁷). || 110 ||
 tasya putraḥ Sudhanvā ca¹), tasmād²) Ūrjas tu jajñivān³), |
 Ūrja⁴sya Nabhasah⁵) putras, tasmā⁶) jajñe⁶) sa vīryavān⁷). || 111 ||
 śakale dve sa vai jāto¹) Jarayā saṃdhitas tu saḥ²), |
 Jarayā saṃdhitō yasmā³) Jarāsaṃdhas tataḥ smṛtaḥ⁴). || 112 ||
 sarvaksatrasya jetāsau¹) Jarāsaṃdho mahābalaḥ, |
 Jarāsaṃdhasya putras tu²) Sahadevaḥ pratāpavān. || 113 ||
 Sahadevātma¹) jayamāsa
 putraṃ paramadhārmikam

2) Br. -pam; Mt. Kṛmeḥ putro mahāvīryaḥ khyātas tv Indrasamo vibhuḥ. 3) Vā.T. vidyo- 4) Br. -va-. 5) Mt. -ro viro Vasur.

6) Br. -nā-. 7) Mt. -gaḥ.

107 = Br. 13.108^b<>); H. 1805; Mt. 50.26^b, 27^a; Vā. 99.221. 1) Vā.T. Vid-

2) Br. -vā-. 3) Mt. vai sutān; Vā. sūnavah. 4) Br. -dha iti.

108 = Br. 13.108^b<>); H. 1806; Mt. 50.27^b, 28^a; Vā. 99.222. 1) Br. -grathah;

Mt. -aśravāḥ. 2) Br. Krathas. 3) Mt. caturtho Harivāhanaḥ.

4) Br. Śakalās; Mt. pañcamas; Vā. Māthailyas. 5) Mt. -juś caiva; Vā. Lalitthas ca. 6) H.Vā. -ya-. 7) Vā. -laś. 8) Mt. -mī-

109 = Br. 13.108^b<>); H. 1807; Mt. 50.28^b, 29^a; Vā. 99.223. 1) Mt.Vā. -jaś caiva. 2) H.Mt. Vṛ-

110 = H. 1808; Mt. 50.29^b, 30^a; Vā. 99.224. 1) H.Mt. Vṛ-. 2) Mt. -ya tu.

3) Mt.T. Puṇya-. 4) Mt. pārthivaḥ. 5) Vā. vikrāntas. 6) Mt. Puṇyaḥ Puṇyavatas caiva; Vā. dāyādo. 7) Mt. -dhṛtis tataḥ.

111 = H. 1809; Mt. 50.(30^b), 31^a; Vā. 99.225. 1) H. sa dharmātumā. 2) H.

nāmnā. 3) Vā. -jah pratāpavān; Mt. dāyādas tasya Dhanuṣas tasmāt Sarvas ca jajñivān. 4) Mt. Sarva-. 5) H. Saṃbhavaḥ.

6) H. -tro yasya jajñe; Mt. rājā. 7) Mt. Brhadrathah.

112 = H. 1810; Mt. 50.31^b, 32^a; Vā. 99.226^a(b). 1) Mt. dve tasya śakale

jāte. 2) H. -taḥ sa tu; Mt. -taś ca saḥ. 3) Vā. Jarāsaṃdho mahābāhur jarayā saṃdhitas tu saḥ.

113 = H. 1811; Mt. 50.32^b, 33^a; Vā. 99.227. 1) Mt. jetā sarvasya kṣa-

trasya. 2) H. -tro vai.

114^a = H. 1812^a; Mt. 50.33^b; Vā. 99.228^a. 1) H. Udāpuḥ; Mt. Somavit.

2) Vā. su-. 3) H. -yaśāḥ.

114^{bc} = H. 1812^b, 1813^a. 1) H. Udāpur. |

Śrutaśarmēti nāmānaṃ,
Magadhān yo 'vasat prabhuḥ. || 114 ||
Parīkṣitas tu ¹⁾ dāyādo dhārmiko ²⁾ Janamejayah |

Śrutāsen-Ogrāsenau ¹⁾ ca
Bhīmasenaś ca nāmataḥ.
ete sarve mahābhāgā
vikrāntā balāśālinah. || 115 ||
Janamejasya putrau ¹⁾ tu
Suratho Matimāṃs tathā, |
Surathasya tu vikrāntaḥ
putro jajñe Vidūrathaḥ. || 116 ||

Vidūrathasya dāyāda
Rkṣa eva mahārathaḥ, |
dvitīyas tv abhavat ¹⁾ rājā ²⁾
nāmnā tenaiva viśrutaḥ. || 117 ||
dvāv Rkṣau Soma¹-vaṃśe 'smin
dvāv eva ca Parī²kṣitau |
Bhīmasenās trayo vipra³⁾
dvan cāpi Janamejayau. || 118 ||

Śrutaśravās tu Somādher ¹⁾
Magadhaḥ ²⁾ parikṛtitaḥ ³⁾. || 114 ||

Janamejayasya putras tu
Suratho nāma bhūmipaḥ, |
Surathasya tu dāyādo ¹⁾
Bhīmaseno 'pi nāmataḥ. || 115 ||
Jahnus tv ajanayat putraṃ
Surathaṃ ¹⁾ nāma bhūmipam, |
Surathasya tu dāyādo
vīro rājā Vidūrathaḥ || 116 ||
Vidūrathasutaś cāpi
Sārvabhauma iti smṛtaḥ ¹⁾, |
Sārvabhaumāj Jayatsena,
Arādhis ²⁾ tasya cātmajaḥ. || 117 ||
Arādhitō mahāsattva
Ayutāyus tataḥ smṛtaḥ ¹⁾, |
Akrodhano 'yutāyos tu ²⁾,
tasmād Devātithiḥ smṛtaḥ. || 118 ||
Devātithes tu dāyāda
Rkṣa ¹⁾ eva babhūva ha, |

114^b = Mt. 50.34^a; Vā. 99.225^b. 1) Mt.
-der. 2) Mt. -dhāḥ. 3) Mt. -tāḥ.

115^a = A. 278.31^b; Br. 13.109^a; H. 1813^b; Vā. 99.229^a. 1) A.Vā.T. -tasya.
2) Vā. babhūva.

115^{bc} = A. 278.32^b = b; Br. 13.109^b,
110^a; H. 1814^b, 1815^a. 1) Br.
-no 'grasenaś.

116 = A. 278.33^a = a; Br. 13.110^b, 111^a;
H. 1815^b, 1816^a. 1) Br. tras.

117 = Br. 13.111^b, 112^a; H. 1816^b, 1817^a.
1) H. -yah sa babhau. 2) Br.
Bharadvājān.

118 = Br. 13.112^b, 113^a; H. 1817^b, 1818^a.
1) H. tava. 2) H. -ri. 3) H.
rājan.

115^{bc} = Vā. 99.229^{bc}.

116 = Br. 13.103^b<>; Mt. 50.34^b, 35^a;
Vā. 99.230. 1) Br. -tho.

117 = Mt. 50.36^b, 36^a; Vā. 99.231. 1) Vā.
T. iti śrutih, V. -taḥ. 2) Mt.
-no Ruciras.

118 = Mt. 50.(36^b), 37^a; Vā. 99.232.
1) Mt. Rucirāt tu tato Bhau-
mas, Tvaritāyus tato 'bhavat.
2) Mt.T. -nas tv Ayusutas, V.
-yoś ca.

Rkṣasya tu¹⁾ dṛitīyasya
 Bhīmaseno 'bhavat sutaḥ, |
 Pratīpo Bhīmasenāt tu,
 Pratīpasya tu Śāṃ²⁾tanuḥ || 119 ||
 Devāpir Bāhlikāś caiva
 traya eva mahārathāḥ¹⁾. |
 Śāṃtanos tv abhavad Bhīśmas
 tasmin vamśe dvijottamāḥ²⁾. || 120 ||

Bhīmasenas tathā Rkṣād²⁾,
 Dilīpas tasya cātmajaḥ. || 119 ||
 Dilīpasya¹⁾ Pratīpas tu²⁾,
 tasya putrās trayāḥ smṛtāḥ: |
 Devāpiḥ Śāṃtanuś caiva
 Bāhlikāś caiva te trayāḥ. || 120 ||

Bāhlikasya tu dāyādāḥ¹⁾ sapta Bahliśvara nṛpaḥ²⁾, |
 Bāhliśkasya sutaś caiva Somadatto mahāyasaḥ⁴⁾. || 121 ||
 jajñire Somadattāt tu Bhūrīr Bhūrīśravāḥ Śālah,¹⁾

| Devāpis tu pravavṛāja¹⁾ vanaṃ dharmaparīpsayā, |
 upādhyāyas tu devānāṃ Devāpir¹⁾ abhavan munih. || 122 ||

Cyavanasya Kṛtaḥ putra¹⁾ iṣṭaś cāsīn²⁾ mahātmanah. |

Śāṃ³⁾tanus tv abhavad rājā Kauravāṇāṃ dhuraṃdharah⁴⁾. || 123 ||

Śāṃtanoh sampravakṣyāmi
 vamśaṃ trailokyaviśrutam¹⁾: |

| imaṃ¹⁾ cōdāharanty atra ślokaṃ prati mahābhiṣam²⁾: |
 yaṃ yaṃ kārabhyāṃ sprśati³⁾ jīrṇaṃ rogiṇam eva ca⁴⁾, |
 punar yuvā sa⁵⁾ bhavati, tasmāt tam⁶⁾ Śāṃtanuṃ viduḥ. || 123i ||

119 = A. 278.34; Br. 13.113^b, 114^a; H. 1818^b, 1819^a. 1) H. ca. 2) A. Śāṃ-.

120 = A. 278.35^a = a; Br. 13.114^b, 116^a; H. 1819^b, 1820^a. 1) A. Somadattas tu Saṃtanoh. 2) H. -noḥ prasavas tv eṣa, yatra jāto 'si pāṛthiva.

121 = A. 278.(35^b) = b; Br. 13.115^b, 116^a; H. 1820^b, 1821^a; Mt. 50.39^b = a; Vā. 99.235^{ab}. 1) Br. rājarṣer; H. rājyaṃ vai; Vā. vijñeyaḥ. 2) Br. vamśaṃ śṛṇuta bho dvijāḥ; H. saptavāhyāṃ nareśvara; Vā. -ro nṛpaḥ. 3) Br.H. -li-. 4) A. Bāhlikāt Somadatto 'bhūd.

122^a = A. 278.35^b = aII; Br. 13.116^b; H. 1821^b; Vā. 99.235^c.

| 122^b = Mt. 50.39^c = I; Vā. 94.236^a. 1) Mt. hy apadhyātaḥ.

122^b(c) = Br. 13.117^a; H. 1822^a; Mt. 50.39^c = II; Vā. 99.236^b. 1) Mt. prajābhir.

123 = Br. 13.117^b, 118^a; H. 1822^b, 1823^a; Mt. 50.42^a = b; Vā. 99.237.

1) Br. -naputraḥ Kṛtaka; Vā. -no 'sya hi putras tu. 2) Br. iṣṭa āsīn; Vā. iṣṭakaś ca. 3) Mt.Vā. Śāṃ-. 4) Mt. vidvān sa vai mahābhiṣak; Vā. vidvān vai sa mahābhiṣaḥ.

123i = Br. 13.118^b; H. 1823^b. 1) H. yatra jāto 'si pāṛthiva.

| 123i = Mt. 50.42^b, 43; Vā. 99.238, 239^a; Vi. IV. 20.5^a = b. 1) Mt. Vā.V. idam. 2) Mt. -ṣak. 3) Vā. rājā sprśati vai.

119 = Mt. 50.37^b, 38^a; Vā. 99.233.

1) Mt. -do Dakṣa. 2) Mt. tato Dakṣād.

120 = Mt. 50. 38^b, 39^a; Vā. 99.234.

1) Vā. -pasūnuḥ. 2) Vā. -tipas.

| tat *tasya*¹⁾ Śaṃtanuṭvaṃ *hi*²⁾ pra^{jā}bhir³⁾ iha *kīrtyate*⁴⁾; ||
 | tato *vr̥ṇuta dhāryārtham*⁵⁾ Śaṃtanur Jāhnavīm nṛpaḥ⁶⁾. || 123: ||
*tasyām*¹⁾ Devavratam nāma²⁾ putram so³⁾ 'janayat pra^bhuḥ, |
 sa tu⁵⁾ Bhīṣma iti khyātaḥ Pāṇḍavanām⁶⁾ pitāmahaḥ. || 124 ||
 Kālī¹⁾ Vicitravīryam tu *Daseyy a²janayat sutam*³⁾ |
 Śā^mtanor dayitam putram *dharmā⁵tmānam akalmaṣam*⁶⁾. || 125 ||
 Kṛṣṇadvaipāyana¹⁾ caiva²⁾ kṣetre Vaicitravīryake |
 Dhṛtarāṣṭram ca Pāṇḍuṃ ca Viduraṃ cāpy ajījanat. || 126 ||
 Dhṛtarāṣṭra¹⁾ tu Gāndhāryām putrān ajanayac²⁾ chatam, |
 teṣāṃ Duryodhanaḥ śre³ṣṭhaḥ sarveṣāṃ *api*⁴⁾ sa⁵⁾ prabhuḥ. || 127 ||
 Mādri *rājñī* Pṛthā¹⁾ caiva Pāṇḍor bhārye babhūvatuḥ |
 devadattaḥ sutās *tābhyām*²⁾ Pāṇḍor arthe vi³jājñire: || 127i ||
 Dharmād Yudhiṣṭhiro jajñe, *Vāyor jajñe*¹⁾ Vṛkodaraḥ, |
 Indrād Dhanamjayo *jajñe Śakra²tulyaparākramaḥ*, |
 Nakulaṃ Sahadevaṃ ca Mādry Aśvibhyām *ajījanat*³⁾. || 127j ||
 pañcaiva¹⁾ Pāṇḍavebhyāś ca²⁾ Draupadyām jajñire sutāḥ: |
 Draupady ajanayaj *jye³ṣṭham* Prativindhyam Yudhiṣṭhirāt, || 127s ||
 [Śrutasenam Bhīmasenāc, Chrutakīrtim Dhanamjayāt, |
 caturtham Śrutakarmāṇam Sahadevād ajāyata, || 127t ||
 Nakulāc ca Śatānikam; Draupadeyaḥ prakīrtitāḥ. |

4) Vā. -ṇam samayato naram; Vi. yauvanam eti saḥ.

5) Mt. ca. 6) Vā. te. 7) -pa.

123j = Mt. 50.44; Vā. 99.239bc. 1) Vā. tato 'sya. 2) Vā. vai.

3) Vā. -jāsv. 4) Vā. pariśrutam. 5) Vā. sa tūpayeme dharmātmā. 6) Mt. -pa.

124 = Br. 13.119; H. 1824; Mt. 50.45a = a; Vā. 99.240. 1) Br.H. Gāṅgam. 2) Vā. Bhīṣmam. 3) Mt. kumāram. 4) Mt. janayad vi-. 5) Vā. ca. 6) H. Kauravanām.

125 = Br. 13.120; H. 1825; Mt. 50.45b, 46a; Vā. 99.241ab. 1) Vā. -le. 2) Mt. Daśeyi janayat. 3) Br.H. janayāmāsa bho dvijāḥ (Bhārata). 4) Mt. Śāṃ-. 5) Mt. śāntā-. 6) Vā. prajāhitakaram prabhuṃ.

126 = A. 278.36b, 37a; Br. 13.121; H. 1826; Mt. 50.46b, 47a; Vā. 99.241c, 242a. 1) Br. -nāc. 2) Mt. -no nāma. 3) A. vai Cai-.

127 = Br. 13.122; H. 1827; Mt. 50.47b, 48a; Vā. 99.242b, 243a. 1) Vā. -ṭrāt. 2) Br. utpādayac; Vā. -dhāri putrāṇam suṣuve. 3) Vā. -no jye-. 4) H. eva; Mt.Vā. -vakṣatrasya. 5) Mt. vai.

127i = Mt. 50.48b, 49a; Vā. 99.243b, 244a. 1) Mt. Kuntī tathā.

2) Mt. pañca. 3) Mt. 'bhi-.

127j = Mt. 50.49b, 50; Vā. 99.244b, 245a(b). 1) Mt. Mārutāc ca. 2) Mt. -yaś caiva Indra-. 3) Vā. Aśvibhyām Sahadevaś ca Nakulaś cāpi Mādrijau.

127s = Mt. 50.51; Vā. 99.246. 1) Mt. -caite. 2) Mt. -yas tu. 3) Mt. -yac chre-.

127t = Mt. 50.52.

tebhya 'pare Pāṇḍaveyāḥ ṣaḍ evānye mahārathāḥ. || 127⁶ ||
 Hīḍambā¹) Bhīmasenāt tu jajñe putraṃ²) Ghatotkacam³), |
 Kāśyā punar Bhīmasenā⁴) jajñe vai Sarvagam⁵) sutam. || 127⁶ ||
 Suhotraṃ Vijayā¹) Mādri Sahadevād ajā²)yata, |
 Kareṇumatyaṃ³) Cai⁴)dyāyāṃ Niramitras tu Nākuliḥ. || 127⁷ ||
 Subhadraḃyāṃ rathī Pārthād Abhimanyur ajāyata, |
 Yaudheyāṃ¹) Devaka²) caiva putro³) jajñe Yudhiṣṭhirāt. || 127⁸ ||

Pāṇḍor Dhanamjayaḥ putraḥ,
 Saubhadras tasya cātmajaḥ, |
 Abhimanyoḥ Parīkṣit tu
 pitā Parīkṣitasya ha²). || 128 ||

*Abhimanyoḥ Parīkṣit tu
 putraḥ parapuraṃjayaḥ¹), |
 Parīkṣitas tu dāyādo
 rājāsij Janamejaḥ²). || 128 ||*

[Parīkṣitasya Kāśyāyāṃ dvau putrau sambabhūvatuh: |
 Candrapīḍas tu nṛpatiḥ Sūryapīḍas ca mokṣavit. || 128¹ ||
 Candrapīḍasya putrāṇāṃ śataṃ uttamadhanvinām, |
 Janamejayam ity evaṃ kṣātraṃ bhuvī pariśrutam. || 128² ||
 teṣāṃ jyeṣṭhas tu tatrāsīt pure Vāraṇasāhvaye |
 Satyakarṇo mahābāhur yajvā vipuladakṣiṇaḥ. || 128³ ||
 Satyakarṇasya dāyādāḥ Śvetakarṇaḥ pratāpavaṇ, |
 aputraḥ sa tu dharmātmā praviveśa tapovanam. || 128⁴ ||
 tasmād vanagatā garbhaṃ Yādavi pratyapadyata |
 Sucāror duhitā subhrūr Mālīni grāhamālīni. || 128⁵ ||
 sambhūte sa ca garbhe ca Śvetakarṇaḥ prajeśvaraḥ |
 anvagacchat kṛtaṃ pūrvam mahāprasthānam acyutam. || 128⁶ ||

127⁵ = Mt. 50.53.

127⁶ = Mt. 50.54; Vā. 99.247. 1) Mt. Haidambo. 2) Mt. putro
 jajñe. 3) Mt. -caḥ. 4) Mt. -śī baladharād Bhīmāj.
 5) Vā. Sarvavrkaṃ.

127⁷ = Mt. 50.55; Vā. 99.248. 1) Mt. tanayaṃ. 2) Mt. asū-
 3) Vā.T. Kameratyāṃ tu, V. Karama-. 4) Vā.T. Vai-

127⁸ = Mt. 50.56; Vā. 99.249^a = a. 1) Mt. -dheyam. 2) Mt. -ki.
 3) Mt. -traṃ.

128 = Br. 13.123; H. 1328. 1) H. -ri-
 2) H. tava janeśvara.

128 = Mt. 50.57^a(b); Vā. 99.(249^b), 250^a.
 1) Vā. Uttarāyāṃ tu Vairā-
 tyāṃ Parīkṣid Abhimanyujaḥ.
 2) Mt. Janamejayaḥ Parīkṣitaḥ
 putraḥ paramadharmikah.

128¹ = Br. 13.124.

128² = Br. 13.125.

128³ = Br. 13.126.

128⁴ = Br. 13.127.

128⁵ = Br. 13.128.

128⁶ = Br. 13.129.

sā tu dṛṣṭvā priyaṃ taṃ ca Mālinī pṛṣṭhato 'nvagāt |
 Sucāror dubitā sādhvī vane rājivalocanā. || 1287 ||
 pathi sā suṣuve bālā sukumāraṃ kumārakam, |
 tam apāsyātha tatraiva rājanam sāvagacchata || 1288 ||
 pativrata mahābhāgā Draupadīva purā sati. |
 kumāraḥ sukumāro 'sau giripṛṣṭhe ruroda ha, || 1289 ||
 dayārtham tasya meghās tu prādūrāsan mahātmanah. |
 Śraviṣṭhāyās tu putrau dvau Paippalādīś ca Kauśikah || 12810 ||
 dṛṣṭvā kṛpānvitau gṛhya tau prakṣālayatām jāle. |
 niḡṛṣṭau tasya pārśvau tu śilāyāṃ rudhiraplutau, || 12811 ||
 ajaśyāmaḥ sa pārśvābhyāṃ gṛṣṭābhyāṃ susamāhitaḥ, |
 ajaśyāmau tu tatpārśvau devena sambabhūvatuḥ. || 12812 ||
 ath¹-Ājapārśva iti vai cakrāte nāma tasya tau²), |
 sa tu Re³makaśālāyāṃ dvijābhyāṃ abhi⁴vardhitaḥ. || 12813 ||
 Re¹makasya tu bhāryā tam udvahat (!) putrakāraṇāt, |
 Re¹makyāḥ²) sa tu putro 'bhūd, brāhmaṇau sacivau tu³) tau. || 12814 ||
 teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca yuḡapat tulyajivinaḥ. |
 sa eṣa Pauravo vaṃśaḥ Pāṇḍavānāṃ mahātmanā¹). || 12815 ||
 śloko 'pi cātra gīto 'yaṃ Nāhuṣeṇa Yayātina | |
 jarāsamkramaṇe pūrvaṃ tadā¹) prītena dhīmatā: || 12816 ||
 acandrārkagrahā bhūmir bhaved iyam asaṃśayaṃ¹), |
 a-Pauravā mahī naiva²) bhaviṣyati kadācana. || 12817 ||

eṣa vaḥ¹) Pauravo vaṃśo vikhyātaḥ kathito mayā²). || 12818 ||

1287 = Br. 13.130.

1288 = Br. 13.131.

1289 = Br. 13.132.

12810 = Br. 13.133.

12811 = Br. 13.134.

12812 = Br. 13.135.

12813 = Br. 13.136, 121<. 1) Br. 13.121< tath-. 2) Br. 13.121<
 tasya nāma tat. 3) Br. 13.121< Ve-. 4) Br. 13.121<
 -janāṃ pari-.

12814 = Br. 13.137, 121<. 1) Br. 13.121< Ve-. 2) Br. 13.137
 -tyāḥ. 3) Br. 13.121< ca.

12815 = Br. 13.138, 121<. 1) Br. 13.121< pratisthitaḥ.

12816 = Br. 13.139, 121<. 1) Br. 13.121< bhṛśam.

12817 = Br. 13.140, 121<. 1) Br. 13.121< atra na saṃśayaḥ.
 2) Br. 13.121< na tu mahī.

12818 = Br. 13.141a, 121<; H. 1829a. 1) H. te. 2) H. yatra jāto
 'si pārthiva.

Namenregister.

(Die grossen Ziffern geben die Seiten-, die kleinen die betreffende Ślokenzahl an; App. bedeutet „kritischer Apparat“.)

- Amśa 164.59, 179.70
 Amśu 431.33
 Amśumat 214.4, 330.74, 347.70
 Akapīvat 256.21
 Akalmaṣa 274.17
 Akalmāṣa 256.23
 Akṛśāśva 315.91, cfr. 346.60 App.
 Akṛūra 442.36—38, 46, 443.47, 444.61, 64, 445.65, 66, 68, 69, 451.10, 13, 460.58, 464.6, 7, 465.10
 Akrodhana 552.118
 Akṣa 478.18
 Akṣaka 204.5
 Agastya 129.25
 Agāvaha 461.60, 470.52
 Agni 55.12₁, 117.28, 91, 129.18, 130.26, 131.42, 153.38, 48, 161.40, 176.25, 212.27, 231.4, 256.21, 486.42, 52
 Agnitejas 267.61, 282.30
 Agnibāhu 255.10, 271.73, 273.4, 283.42
 Agnivarṇa 337.93, 94
 Agniścyavana 273.8
 Agniṣṭut 145.13, 153.42
 Agniṣvāta 43.15
 Agnidhra 132.63, 133.70, 250.117₂, 271.73, 273.4, 283.42
 Aṅga 145.15, 153.43—45, 234.10, 251.3, 525.28, 34, 526.34, 533.98, 534.109, 535.109
 Aṅgajā 137.12, 139.1
 Aṅgāda 335.86₃, 86₄, 479.22₂
 Aṅgādīya 335.86₄
 Aṅgāraka 126.79, 179.73, 401.40
 Aṅgīras 4.16, 35.6, 37.24, 41.5, 67.62, 67, 110.82₃, 113.65, 114.6₁₀, 116.27, 28, 117.20, 129.16, 19, 137.6, 150.45₁, 153.43, 160.29, 211.15, 226.3, 238.98, 255.8, 12, 257.32, 265.51, 266.56, 269.69, 308.42, 316.97, 350.12, 352.29, 31, 36, 378.78, 510.26, 28, 33, 539.19, 541.34, 542.43, 548.86
 Acyuta 440.30, 443.53
 Acchāvāka 133.74
 Aja 57.33, 205.11, 265.50₄₃, 278.11, 334.85, 86, 347.75
 Ajaka 361.58, 59
 Ajakarṇa 206.29
 Ajapārśva 556.128₁₃
 Ajabhū 467.27
 Ajamīḍha 368.104₁₃
 Ajara 41.3
 Ajavīthī 178.54
 Ajāta 467.34
 Ajātaśatru 463.71₁
 Ajita 116.21, 185.198, 139, 190.27, 191.28, 28₂, 271.74, 280.26, cfr. 283.42
 Ajitā 191.26
 Ajina 147.25
 Ajaikapād 133.68, 162.48, 177.44, 179.74, 213.30
 Añjana 216.27
 Añjika 168.92, 410.2
 Añjiṣṭha 268.63₉
 Aṇuha 544.57, 58
 Atigulma 459.56₂
 Atithi 336.87₃, 347.78
 Atidatta 455.34
 Atidānta 456.98
 Atināman 257.30, 275.23, 279.20
 Atirātra 145.13, 153.42
 Atri 4.16, 35.5, 37.25, 42.6, 67.62, 67, 107.66₂, 110.82₃, 113.65, 114.6₁₀, 116.28, 117.28, 30, 137.6, 142.2, 2₂, 234.10, 237.27, 255.8, 257.34, 275.27, 279.23, 349.1, 2, 350.11, 351.23, 354.48, 398.2, 4, 6, 399.7, 400.20, 537.8, 8₂-8₅

- Athagarvi 265.50₄₃
 Atharvan 131.52, 132.52, 53
 Aditi 163.52, 55, 164.57, 178.58, 179.61-63,
 185.142, 191.35, 214.1, 5, 280.31, 295.2,
 472.2₃, 24, 476.10, 484.24, 515.73₁, 516.80
 Adina 384.4
 Adbhuta 134.84, 265.50₄₄, 282.21
 Adharma 38.29, 113.5, 117.38
 Adhidānta 456.38
 Adhipuruṣa 139.45
 Adhiratha 535.113
 Adhiti 188.2₁
 Adhiṣṭa 188.2₁
 Anagni 43.15
 Anagha 42.11, 267.60, 278.10, 282.30,
 539.14
 Anaṅga 220.17, 221.23
 Ananta 421.55
 Anantā 153.33
 Anapāna 533.98
 Anamitra 333.84, 347.74, 436.17, 18, 449.1,
 464.1, 3, 4
 Anarāya 317.98, 98₁, 333.83, 347.73
 Anala 161.36, 175.21, 212.22
 Anasūya 37.23, 42.6, 116.27, 117.30, 129.20
 Anādhrṣṭi 455.30, 457.45, 462.66, 463.40,
 470.58
 Anādhrṣṭivṛka 457.45
 Anāyuṣā 206.30, 207.35
 Aniruddha 480.24, 482.1₁
 Anila 126.80, 161.36, 39, 40, 175.21, 176.26,
 27, 212.22
 Anika 265.53
 Anikavat 131.86
 Anu 385.11, 388.32₁, 390.45, 391.48, 394.77,
 395.85, 407.54, 544, 520.105, 523.12
 Anugra 271.77
 Anucara 268.63₄
 Anudṛś 202.88
 Anubhānu 205.14
 Anumati 41.5, 129.17
 Anumantṛ 175.16
 Anuyājya 269.68₅
 Anurādā 178.53
 anuvaha 201.77
 Anuvinda 458.50₁
 Anuhrāda 165.68, 196.26, 31₁
 Anuhlāda 215.9
 Anūpa(deśa) 240.49
 Anṛta 38.29, 117.38
 Aneas 310.52, 369.2, 383.1, 384.5
 Antaka 56.22, 245.87, 252.19
 Antakṛt 182.106, 109
 Antara 425.10
 Antarvedika 132.64
 Antardhāna 147.24, 153.45
 Antardhi 146.23
 Andhaka 306.30, 432.2, 438.12, 439.16,
 444.63, 64, 64₂, 445.66, 449.2, 452.16, 454.
 25, 456.40, 40₁, 463.70₇, 70₈, 465.13, 468.
 36, 37, 482.4, 489.74
 Andhakārika 490.81
 Andhakāhava 490.81
 Andhraka 518.92₃
 Annāda 134.86
 Anyādṛkṣāt 202.86
 Anyādṛś 202.85, 86
 Aparājita 109.77
 Aparnā 109.72
 Apasavya 132.56
 Apasyati 153.35
 Apasyanta 153.35
 Apāmsu 268.63₄
 Apāna 175.16, 19, 191.28₁
 Apāmmūrti 282.26
 Apratima 266.56
 Apratimaujas 282.26
 Apramāda 117.35
 Apsaras 170.108
 Abja 370.11, 371.20, 21
 Abjayoni 371.17
 Abhayada 536.2, 3
 Abhijit 452.18, 453.19, 465.16, 466.18,
 473.2₃
 Abhibhūta 460.56₅
 Abhimanyu 145.14, 460.57, 555.127₈, 128
 Abhimānin 42.12, 131.44, 132.57, 271.77
 Abhiyu 202.85
 Abhiyuktākṣika 202.85
 Abhiṣṇāta 366.100
 Amarṣa 337.94₂
 Amāvasu 360.48, 50
 Amita 265.50₄₃
 Amitābha 260.48₁, 48₅, 278.15, 281.15
 Amitra 202.83
 Amitrahan 269.67
 Amṛtamanthana 489.73
 Amoghā 109.78
 Ambariṣa 303.24, 308.41, 316.96₁, 332.78,
 78₁, 344.47, 347.72
 Ambaṣṭha 524.23
 Aya 273.9
 Ayasmaya 255.14
 Ayutājit 332.79, 433.5

- Ayutāyu 332.79, 347.72, 552.118
 Ayodhyā 310.49, 320.4, 334.86, 340.34
 Ayomukha 166.75, 204.5, 215.17
 Araṇya 257.28
 Araru 206.31
 Aruddha 522.7, 9
 Aruntija 268.63₃
 Arundhati 160.30, 33, 174.2, 176.36, 211.16,
 212.20
 Arimardana 451.11
 Arimejaya 451.11, 550.104
 Ariṣṭa 205.15, 340.2, 517.86
 Ariṣṭanemi 150.45₁, 160.28, 164.61, 180.83,
 211.14, 329.65, 452.15
 Ariṣṭā 163.52, 170.108, 178.58, 214.1, 218.45
 Arihan 260.48₄
 Aruṇa 130.36, 169.100, 208.4, 217.34, 35
 Arka 134.85, 281.4, 343.41, 42, 398.3
 Arciṣmat 260.48₃
 Arciṣmati 459.56₃
 Arjuna 169.96, 216.29, 412.9, 414.24, 416.
 35, 418.43-45, 421.57, 423.19, 113, 474.72
 Artha 404.15, 18
 Arthaśāstra 225.61
 Ardhabāhu 278.10
 Aryaman 164.58, 179.70, 214.4, 245.87
 Arvarivat 255.12, 282.19
 Arṣabhī (vīthi) 178.52
 Alakā 355.6
 Alatā 209.18-19
 Alarka 377.69
 Avakṣu 133.74
 Avagāha 479.22₃
 Avanti 419.48, 420.50, 454.25, 466.22
 Avabhṛta 133.76
 Avariya 42.8, 261.50
 Avasā 274.21
 Avasphūrja 133.74
 Avijāta 467.34
 Avijñātagati 126.80, 161.40, 176.27,
 212.26
 Avimukta 376.61
 Avyaya 191.28₁, 257.28, 269.69, 282.38
 Aśiras 204.5
 Aśmaka 333.83
 Aśmaki 456.41, 462.66
 Aśva 452.15
 Aśvagrīva 451.14
 Aśvatara 170.103, 217.39
 Aśvatthāman 259.47, 275.81, 465.11
 Aśvabāhu 451.14
 Aśvasuta 480.24
 Aśvahanu 462.70
 Aśvin 177.44, 258.37, 275.29, 281.7, 292.42,
 293.43, 298.36, 505.188, 554.127₂
 Aśvini 178.50, 465.11
 Aṣṭaka 366.96, 367.104
 Asaṅga 464.2
 Asamañjas 456.39, 40, 467.35
 Asamañja 329.68, 330.74, 331.74
 Asamañjas(a) 329.68, 346.68, 347.70
 Asikni 156.6, 62, 65, 7, 157.10₁, 210.5
 Asitānta 402.46
 Asiloman 167.79, 197.84, 204.9, 216.20
 Asūya 118.40
 Ahara 167.81
 Ahala 205.11
 Ahalyā 548.88
 Ahirbudhnya 133.69, 162.48, 177.44, 179.
 74, 213.30
 Ahinagu 336.89, 90, 347.80
 Ākūta 188.2
 Ākūti 36.16, 17, 115.17-19, 174.6, 185.137,
 188.2, 280.25
 Ākr̥ti 112.1₁, 17
 Āgnidhra 255.10
 Āgneya 177.45
 Āngirasa 107.66₁, 145.15, 238.36, 267.60,
 268.64, 271.78, 352.80, 509.23
 Ājamidha 543.45-48, 549.96, 98, 550.100
 Ājñā 109.73₁
 Ājyapa 269.68₄
 Ādivaka 489.74
 Ātreya 129.20, 23, 255.12, 257.26, 259.47,
 266.56, 267.60, 268.64, 270.70, 271.74,
 537.85
 Ātreya 130.30
 Ādarśa 267.62
 Ādikarṭṭ 51.58
 Ādikṛt 283.50
 Āditya 164.59, 60, 177.45, 178.51, 179.64,
 70, 72, 180.82, 88, 188.12, 191.35, 198.42,
 201.81, 214.3, 5, 226, 4, 227.10, 258.37,
 275.29, 279.22, 285.7, 287.17, 290.30,
 295.1, 338.97, 98, 422.13, 423.19, 485.40,
 505.188
 Ādideva 57.33
 Ādipurūṣa 472.23
 Ādya 257.31, 279.19
 Ānakadundubhi 457.42, 459.54, 468.89,
 469.48, 474.7₁, 475.78
 Ānarta 305.25, 36, 344.48, 49

- Āpava 5.23, 141.1, 12, 266.55, 418.42, 43, 422.11, 423.12
 Āpas 161.36, 37, 175.21, 24, 212.22, 23, 255.14, 273.9
 Āpastamba 222.33, 34
 Āpomūrti 129.22, 266.55
 Āpya 177.42
 Ābhūtarajas 185.141, 257.26, 273.15
 Āyati 41.1, 128.5
 Āyāti 384.7
 Āyu 134.81-83, 360.48, 368.105, 369.1, 406.33, 34
 Āyusmat 142.4, 165.69, 215.9
 Ārādhi 552.117, 118
 Āruṇi 282.30
 Ārcika 365.88
 Ārtaparni 332.80
 Ādra 310.52, 53, 345.56
 Ādrā 178.50
 Ārya 261.50
 Āryamna 177.43
 Āryasaisava 464.8
 Āryā 109.76
 Ārṣṭiṣeṇa 368.104¹³, 369.6
 Āvanta 429.28
 Āvantaka 544.51
 Āvantya 419.48, 458.50¹
 āvaha 201.72
 Āvāri 133.73
 Āvāha 451.12
 Āvikṣit 304.24³
 Āvikṣita 521.2
 Āveśanī 109.73¹
 Āśleṣā 178.51
 Āśvina 458.49, 469.47
 Āsthat 133.74
 Āhavanīya 132.55, 57
 Āhuka 453.19, 20, 22, 23, 454.25, 26, 466 18, 19, 21, 22
 Āhukī 453.19, 454.25, 466.18, 22
 Āhvayā 202.85
 Ikṣvāku 258.38, 275.30, 279.23¹, 299.1, 302.20, 308.43, 46, 309.48⁵, 49, 310.43, 328.59, 332.80, 333.83, 334.85, 335 86¹³, 337.95¹, 96, 338.98³, 340.2, 342.28, 343.37, 38, 42, 344.52, 345.52, 347.78, 348.83, 364.87
 Icchā 109.72
 Idāvīda 333.84²
 Idā 300.11
 Indu 401.35
 Indra 109.76, 144.9³, 94, 171.114, 116, 172.122, 175.15, 177.42, 179.71, 184.128, 185.143, 188.12, 198.44, 199.58, 202.90, 203.94, 207.35, 214.4, 222.33, 34, 224.48, 56, 239.42², 297.29, 310.51, 332.81, 360.48, 362.60¹, 379.80, 392.61, 405.25, 406.42, 43, 458.48², 469.46, 490.78, 79, 498.126, 128, 131, 132, 500.145, 501.148, 509.16, 516.73¹³, 523.16, 550.106, 554.127²
 Indrajit 166.77, 204.6, 215.19
 Indratāpana 165.71
 Indradhanvan 197.39
 Indrabādhanakeśin 205.16
 Indrasenā 548.87
 Indrāgni 177.42
 Indrota 386.18, 19
 Irā 163.52, 166.76, 170.107, 178.59, 209.16, 17, 214.2, 218.46
 Irāgarbhasīras 215.18
 Irāvati 132.58
 Ila 340.1, 4, 341.8, 343.34, 38, 39, 41, 344.43
 Ilā 300.6, 7, 9, 11, 301.16, 302.23, 341.10, 15, 342.18, 23, 26, 27, 343, 38
 Ilāvṛta 302.22², 343.41, 344.46
 Ilinā 538.13
 Ilinī 538.12¹
 Ilvala 168.91, 205.19, 216.27
 Iṣa 256.19
 Iṣā 128.11
 Īdya 275.33
 Īdṛś 202.85, 86, 87
 Īśa 140.30, 274.12; cfr. Iṣa.
 Īśāna 39.6, 121.11, 124.42, 43, 126.73, 375.58², 505.182, 507.1
 Īśvara 2.3, 47.24, 55.16, 56.18, 20¹, 58.34, 63.82¹, 82⁴, 64.97, 124.44, 127.87¹, 138.28, 179.74, 495.110, 503.167, 513 54
 Uktha 336.91, 337.91
 Ugra 39.7, 122.16, 125.55, 57, 59, 126.73, 202.24, 503.164, 167
 Ugrasena 454.26, 455.29, 32, 466.23, 467.26, 28, 473.51, 474.71, 475.71⁴, 552.115
 Ugrasenā 465.10
 Ugraseni 451.13
 Ugrā 127.83
 Ugrāyudha 545 60-62, 546.78, 547.80
 Uccaiḥśrava(h) 180.79, 228 12, 231.8
 Utathya 264.50¹², 516.76, 526.36, 37, 527.44, 46
 Utkara 166.72

- Utkala 301.17, 18, 344.44, 464.8
 Utkalā 344.44
 Utkura 196.23
 Uttanka 206.32, 311.59, 313.72, 75, 76, 315, 86, 87
 Uttama 174.8, 179.69, 191.30, 250.117, 277.8, 279.20
 Uttamaka 264.50₂₂
 Uttamaujas 266.57, 282.27
 Uttarakośala 336.87₂
 Uttarāpatha 308.45
 Uttarāśādhā 178.54
 Uttanapāda 36.16, 115.16, 141.15, 142.2, 4, 153.34-36
 Utpanna (?) 41.2
 Udaksena 545.59
 Udāna 175.19
 Udāyin 460.56₉
 Udārādhi 144.9₃, 9₅
 Udāvasu 338.98₆, 987
 Udāsin 469.48₂
 Udumbara 366.98
 Uddhava 461.65, 470.57
 Udbhava 407.60
 udvaha 201.74
 Unnata 128.8
 Unmāda 128.8
 Upacitra 460.56₆
 Upadānavi 167.88, 168.88, 206.23, 25, 216. 21, 538.13, 14
 Upadeva 269.66, 282.35, 451.13, 454.27, 465.10, 466.24
 Upadevā(I) 454.28, 29, 459.58, 461.69, 466. 25, 470.51
 Upananda 460.56₅
 Upabāhyakā 432.8
 Upabāhyakasrñjayī 433.5
 Upabimba 460.56₇
 Upamadgu 451.11
 Upayājya 269.68₅
 Upalamba 464.8
 Upasaṅga 461.58₂, 479.24
 Upasvāvat 441.33
 Upāsaṅgadhara 470.50₂
 Upekṣa 451.11
 Upendra 109.76, 515.73₁₁
 Umā 40.9, 13, 109.73, 302.22₃, 303.22₆, 341.7, 398.5
 Umāpati 166.71₁
 Uru 283.43
 Urukṣaya 542.41
 Urvarivat 130.29, 277.7
 Urvaśī 354.46, 355.4, 356.8, 9, 15, 16, 357, 28, 358.31, 33, 35, 37, 360.49, 404.12, 19, 20₁, 405. 23, 25, 28, 29, 32
 Ulūka 215.14
 Ulmuka 459.56
 Uśanas 126.78, 143.7, 352.31, 36, 385.9, 387.23, 391.50, 394.79, 408.58₃, 425.11
 Uśij 133.73
 Uśinara 459.55, 523.18, 19
 Uśadgu 424.4
 Uśadratha 524.26
 Uṣā 126.78
 Uṣija 540.21
 Ūru 145.13, 14, 153.41, 43, 257.83, 279.20₁
 Ūrja 255.14, 256.19, 274.12, 13, 277.6, 551.111
 Ūrjavaha 339.98₁₉, 98₂₀
 Ūrjā 37.23, 42.10, 116.27, 117.31, 130.88, 256.17, 268.63₄
 Ūrṇanābha(s) 166.79, 204.9
 Ūrdhvaśāhu 42.11, 131.40, 256.25, 278.16
 Ūrmi 175.24
 Rkṣa 550.101, 552.117-119, 553.119
 Rkṣavat 427.19 439.19,
 R̥c 202.86
 R̥ika 257.35, 265.53, 362.65, 66, 363.69, 70, 74, 365.90
 R̥eyu 536.5, 537.8₆, 9
 R̥judāya 460.56₉
 R̥ta 202.84, 261.48₆, 276.36, 339.98₂₂
 R̥tajit 201.82
 R̥tadhāman 268.10, 282.32
 R̥tu 191.23₁, 260.48₂, 48₄
 R̥tudhāman 133.67, 276.36
 R̥tuparṇa 332.79, 80, 347.72
 R̥ddhi 36.17, 37.21, 38.28
 R̥bhū 67.71, 110.82₃, 257.31, 275.24
 R̥ṣabha 205.15, 255.12, 277.6, 551.109, 110
 R̥ṣi 155.3, 266.57
 R̥ṣivāsas 469.48₂
 R̥ṣyantara 367.101
 R̥ṣyaśr̥ṅga 259.47, 281.17, 534.102
 Ekacakra 166.77, 204.7, 216.19
 Ekaparṇā 109.72
 Ekapāṭalā 109.72
 Ekamātr̥kā 109.73
 Ekalavya 462.67
 Ekavāsasī 109.76

- Ekaśūladhṛk 109.76
 Ekākṣa 205 15
 Ekādaśā 475.75
 Ekānamśā 109.77
 Elāpatra 170.104, 217.40

 Aikṣvāki 431.33, 468.38, 470.58
 Aidaviḍa 333.84
 Aila 301.16, 354.46, 356.10, 357.23, 358.
 33, 37, 359.45, 46, 360.48
 Airāvāna 231.7
 Airāvata 170.103, 177.49, 217.39, 228.12,
 246.89
 Airāvati (vīthi) 178.51
 Ailina 538.13, 14
 Aiśāni 126 70
 Aiśvara 264.50₄₀

 Auṅka 336.91
 Autathya 526.39, 528.58
 Auttama 185.139, 191.30, 254.4, 280.27
 Auttami 139.47, 274.11, 277.2, 8, 278.11,
 279.17
 Auttamiya 274.11
 Auttameya 256.18
 A udumbara 366.100
 Aurva 255.12, 273.8, 324.29, 31, 325.40,
 326.42, 329.66, 346.67, 365.90
 Auśana 425.11
 Auśija 368.104₁₄

 Ka 48.29
 Kaṃsa 455.29, 460.56₉, 461.68₂, 467.26,
 469.48₂, 470.50₂, 473.4, 474.7, 7₂, 475.7₇,
 7₈, 7₁₀-7₁₄, 476.7₁₉, 517.86
 Kaṃsā 455.31, 467.27
 Kaṃsavati 455.21, 467.27
 Kakut 264 50₄₁
 Kakutstha 310.50-52, 345.55, 384.8
 Kakudmin 305.27, 306.33, 36, 344.50
 Kakṣivat 530.69, 70, 533.95
 Kakṣeyu 536.5
 Kaṅka 455.30, 467.26
 Kaṅkā 455.31, 467.28
 Kacchapa 366.97
 Kaṇva 538.12, 543.47
 Kati 365.95₂
 Kadrū 163.53, 178.59, 214.2, 217.38
 Kanaka 205.20, 411.7, 8, 456.38
 Kanakodbhava 456.38
 Kanavaka 457.45, 462.69
 Kaniṣṭha 270.72, 7₂, 283.41

 Kaṇiyaka 467.34
 Kapardin 163.50
 Kapāli 179.74
 Kapālin 163.50
 Kapi 268.68₇, 274.21, 368.104₁₂, 542.42
 Kapila 58.38, 138.29, 166.75, 170.105, 204.5,
 215.17, 218.41, 283.54, 327.56, 461.60₉,
 470.55, 503.168, 542.37₁
 Kapilāśva 315.89, 345.59
 Kapivat 256.21
 Kambala 170.103, 217.39
 Kambalabarhiṣa 426.12, 12₁, 452.16, 456.
 39, 465.13, 467.35
 Kapotaroman 452.17, 465.14
 Karamdhama 521.2
 Karambha 430.30
 Karambhaka 430.30, 467.34
 Karūsa 279.23₂, 299.2, 303.24₂, 307.41,
 340.2, 344.51, 458.50
 Kareṇumatī 555.127₇
 Karkoṭaka 170.104, 217.39, 415.26
 Karṇa 206.33, 534.109, 535.109, 109₁, 114, 115
 Karṇikāra 217.36
 Kardama 42.8, 129.21, 130.29, 30, 141.16,
 229.17, 400.24
 Kalāpa 207.39
 Kalāpagrāma 337.94, 355.7
 Kaliṅga 525.29, 526.34, 531.84
 Kalilā 175.24
 Kalisparśa 327.51
 Kalki 518.91
 Kalkin 283.57, 518.91, 519.94, 95
 Kalmāśapāda 333.82, 347.73
 Kalyāṇi 109.73
 Kalyāṇini 212.25
 Kavi 145.13, 153.41, 264.50₃₃, 268.69₉
 Kavyavāhana 131.47, 48
 Kaśyapa 150.45, 154.55, 157.9, 10, 160.27,
 28, 162.47, 163.51₁, 164.57, 165.66, 167.82,
 170.109, 171.113, 118, 172.118, 178.57, 179.
 64, 72, 180.82, 182.109, 184.132, 185.142,
 191.35, 193.3, 4, 7, 194.13, 197.39, 40, 198.
 42, 44, 209.20, 211.14, 214.1, 5, 7, 215.16,
 218.44, 47, 48, 222.29, 32, 35, 224.48, 226.11,
 257.34, 261.49, 273.8, 275.27, 279.23,
 280.31, 284.1, 285.5, 6, 295.2, 348.82,
 476.10, 516.80
 Kāki 169.97, 98
 Kakutstha 329.68
 Kakṣivat 368.104₁₄, 530.69, 70, 532.91
 Kāncana (prabha) 360.50, 51
 Kāṇva 548.86

- Kāṇvāyana 538.12, 543.48
 Kātyāyana 365.95₂
 Kātyāyanī 109.75
 Kādraveya 169.102, 246.89
 Kānta 268.63_g
 Kāpeya 71.1,
 Kāpya 542.43
 Kāma 37.26, 38.29, 117.33, 37, 140.22, 176.
 33, 220.13-16, 221.20, 23, 25, 222.29, 404.
 15, 18, 19
 Kāmagama 282.28
 Kāmaja 266.58₁
 Kāmadambhaka 456.38
 Kāmadughā 180.77, 78
 Kāmadeva 130.34, 139.13, 228.14
 Kāmali 365.87, 88
 Kāmpilya 544.54
 Kāmboja 324.29, 325.37, 326.45, 49, 327.51
 Kāmyā 130.31, 32, 141.15, 16
 Kārapatha 335.86₄
 Kārambhi 430.30
 Kārīṣaya 366.99
 Kārīṣu 366.99
 Kārūṣa 303.24₂, 307.41, 344.51, 468.42
 Kārta 411.5
 Kārtavīrya 414.19, 20, 418.40, 419.48, 421.
 57, 58, 422.11
 Kārti 546.78
 Kārtikeya 265.51
 Kārttikeya 162.41, 213.28
 Kāla 6.4, 4₁, 4₂, 7.4₁₀, 4₁₂, 4₁₈, 12.2₁, 55.12₂,
 56.22-24, 77.68, 72, 75, 76, 161.37, 175.22,
 176.33, 182.112, 184.132, 134, 212.24, 234.12
 Kālaka 206.33
 Kālaka 216.22
 Kālakeya 167.86, 206.27, 216.24
 Kālanābha 166.73, 168.92, 196.23, 205.20,
 216.27
 Kālanemi 196.31₂, 197.33, 34, 484.22
 Kālayavana 463.71₄, 71₆
 Kālarātri 109.75
 Kālavīrya 216.28
 Kālā 178.58
 Kālakhya (tanuḥ) 181.96, 100, 182.107, 108
 Kālānala 523.13, 14
 Kālīka 206.29
 Kālīka 167.34, 206.24, 25
 Kālīn 551.108
 Kālīndī 285.7
 Kālīndī 477.15
 Kālī 554.125
 Kāveri 132.57, 361.57, 58
 Kāvya 226.4, 256.21, 278.13, 362.65, 387.23,
 391.50, 392.56, 394.79, 492.92, 493.96-99,
 494.100, 495.108, 109, 497.120, 122, 500.144,
 146, 501.148, 149, 151, 502.156, 507.2, 508.
 13, 509.15, 16, 19, 22, 23, 510.26, 26, 28, 511.
 36, 37, 40, 41, 512.46, 513.58, 59, 514.65, 66,
 544.51
 Kāśa 369.4, 6
 Kāśī 339.98₁₈, 371.19, 372.28, 377.69, 70,
 450.4, 6, 460.58, 464.5
 Kāśika 542.37₂
 Kāśipa 369.6
 Kāśya 368.104₁₃, 452.16, 454.26, 465.13, 466.22
 Kāśyapa 129.15, 255.13, 259.47, 260.48,
 265.51, 266.56, 267.59, 268.64, 270.70,
 271.73, 275.32, 379.79
 Kāśya 454.26, 480.25, 555.127₆, 128₁
 Kimpuruṣa 277.7
 Kirāta 518.92₃
 Kirti 37.21, 38.23, 116.24, 117.36, 260.48₃,
 351.26, 400.25, 404.14
 Kirtimat 129.17, 19, 142.4, 153.35, 460.56₅,
 56₈, 469.45₁
 Kirtiratha 338.98₁₁, 98₁₂
 Kirtirāta 339.98₁₃
 Kukura 445.66, 452.16, 17, 455.32, 465.13,
 14, 467.28
 Kukṣi 142.1₆, 165.71, 197.37, 215.11
 Kukṣimitra 460.56₅
 Kunti 411.5, 429.26, 37, 457.47
 Kuntibhoja 457.48, 469.44, 45
 Kuntī 457.48, 469.44
 Kupatha 167.30, 205.10
 Kubera 247.98, 482.1
 Kumāra 161.40, 176.25, 212.27, 404.19
 Kumārī 109.76
 Kumuda 479.22₂
 Kumbhakarna 458.51₁
 Kumbhanābha 165.71, 167.80, 197.37,
 205.10
 Kuru 344.45, 386.15, 550.101, 108
 Kuru (uttara) 287.16, 355.7
 Kurukṣetra 358.29, 550.102
 Kurunḍi 274.14
 Kuruvat 176.33
 Kuruvaśa 430.32
 Kuruvira 457.48₁
 Kurūdvaḥa 431.33
 Kulya 522.6
 Kuvalāyapīḍa 517.87
 Kuvalāśva 206.32, 310.54, 311.56-58, 313.
 72, 75, 345.57

- Kuśa 335.87, 336.87₁—87₃, 347.78, 361.59, 60,
 551.108
 Kuśaṅku 424.4
 Kuśadhvaṅga 339.98₁₃
 Kuśanābha 340.2, 361.61
 Kuśaplava 198.48, 48₁
 Kuśalimukha 197.32
 Kuśasthali 305.26, 27, 306.36, 336.87₁, 344.49,
 463.71₁₀
 Kuśāgra 551.109
 Kuśāmba 361.60
 Kuśika 361.60, 362.60₁, 61, 365.91
 Kusumāyudha 137.10, 139.11, 140.21, 22
 Kuhara 170.105
 Kuhū 41.5, 129.17, 216.21, 351.26, 400.25
 Kūti 174.6, 188.2
 Kūṣmāṇḍa 533.95
 Kṛkaṇa 433.4
 Kṛkaṇeyu 536.5
 Kṛta 366.96, 468.42, 546.76, 550.105, 553.123
 Kṛtaka 460.66₃
 Kṛtaprāpti 268.63₉
 Kṛtayajña 550.105
 Kṛtavarman 412.8, 456.37, 467.33
 Kṛtavīrya 207.39, 412.8-10
 Kṛtasarman 333.84₂
 Kṛtāgni 412.8
 Kṛti 339.98₂₈, 384.3, 7
 Kṛtin 257.28
 Kṛteyu 536.5
 Kṛtaujaṣ 412.9
 Kṛttikā 162.41, 178.50, 213.28
 Kṛtvi 544.57
 Kṛpa 153.39, 259.47, 281.17, 548.91
 Kṛpī 548.91
 Kṛmi 433.4, 523.19, 524.20-22
 Kṛmilā 524.22
 Kṛmilāśva 547.83
 Kṛśānu 132.64
 Kṛśāśva 150.45₁, 160.29, 164.63, 180.85,
 211.15, 214.6, 305.24₂₀, 315.91
 Kṛṣṭi 128.11
 Kṛṣṇa 147.25, 173.126, 225.58, 327.56, 419.
 47, 439.16, 440.27, 80, 441.31, 31₁, 34, 35,
 442.39, 46, 443.49, 51, 54, 55, 444.63, 64₂,
 445.65, 69, 72-75, 448.19₁, 456.40, 460.
 56-10, 462.68, 463.71₈, 72, 468.36, 469.49,
 471.59, 62, 472.1, 2₁, 473.2₉, 474.5₃, 475.
 75, 76, 79, 481.30₂, 483.5, 545.69
 Kṛṣṇadvaipāyana 554.126
 Kṛṣṇaṅgalā 109.76
 Kṛṣṇavenā 132.57
 Kṛṣṇā 109.73₁, 460.56₁₀, 57, 470.50
 Kekaya 524.24
 Ketu 166.76, 215.18
 Ketumat 131.41, 229.18, 232.10, 372.25,
 378.74
 Ketuvīrya 166.76, 204.6, 215.18
 Kerala 327.51, 522.6
 Kevala 304.24₁₄
 Keśava 18.24, 220.14, 18, 409.56, 475.7₅,
 517.85
 Keśi(n) 517.86
 Keśin 404.12, 405.23
 Keśini 328.64, 329.87, 68, 360.51, 543.46, 47
 Kaikaya 323.24
 Kaikeya 448.17
 Kaikeyī 458.50₁, 468.42
 Kaiṭabha 248.107
 Kairāta 196.29
 Kaiśika 428.24, 429.26
 Kolāhala 490.75, 491.84
 Kolisarpa 327.51
 Kośalā 336.87₁
 Kaukurunḍi 274.14
 Kaunteya 418.44
 Kauraja 209.11
 Kaurava 385.14, 387.21, 474.7₁, 550.103,
 553.123
 Kauśalya 546.77
 Kauśalyā 432.1, 477.15
 Kauśika 259.46, 260.48, 275.31, 319.111,
 323.22, 362.63, 365.98, 366.97, 99, 367.
 101—108, 460.56₃, 461.60₂, 462.70, 470.54,
 556.128₁₀
 Kauśiki 109.75, 132.58, 364.86, 87
 Kratu 4.16, 35.5, 37.24, 42.9, 67.62, 68,
 107.66₁, 110.82₄, 113.65, 114.6₁₁, 116.28,
 117.28, 90, 130.34, 137.7, 145.15, 153.43,
 176.33, 255.8, 260.48₃
 Kratha 428.24, 429.26
 Krama 268.63₃
 Kramaṇa 433.4
 Kravya 134.80
 Kriyā 37.21, 38.27, 116.24, 117.34, 262.50₂
 Kriyātmikā 109.72
 Krodha 38.32, 118.40, 137.10
 Krodhavaśā 163.52, 170.106, 178.59, 208.2,
 214.2, 218.43
 Krodhā 207.38, 40
 Kroṣṭu 410.2, 423.2, 424.3
 Kroṣṭr 410.2
 Krauñci 208.3, 6, 209.14
 Kṣaṇa 478.19

Kṣātra 464.4
 Kṣātrajit 197.33
 Kṣātradharmā(n) 383.1, 384.5
 Kṣātravṛddha 369.2, 3
 Kṣātravṛddhi 270.71
 Kṣamā 37.23, 42.8, 116.26, 117.30, 130.28
 Kṣāma 134.80
 Kṣema 38.28, 117.36, 191.28₁, 378.73, 74
 Kṣemaka 372.27, 378.72
 Kṣemadhanvan 267.62, 336.88, 89, 347.79
 Kṣemya 547.80
 Kṣipra 479.23
 Kṣupa 304.24₅, 24₆

Khaṭvāṅga 331.74₁, 334.84₃
 Khaṇḍa 197.32
 Khanitra 304.24₅
 Khaninetra 304.24₇
 Khara 206.53
 Kharandhama 304.24₇, 24₈
 Khaladā 537.7
 Khalā 537.7
 Khaśā 163.52, 170.108, 218.46
 Khasa 214.2, 327.51, 518.92₃
 Khyāti 37.23, 25, 40.14, 41.12, 109.73, 116.26,
 117.29, 128.1, 153.43, 278.13₁

Gaganamūrdhan 167.80, 205.90
 Gaṅgā 331.76-77, 347.71, 360.52, 361.53-55,
 57, 519.97, 529.63
 Gajavithi 178.50
 Gaṇanāyikā 109.78
 Gaṇāmbikā 109.73₁
 Gaṇḍūsa 457.46, 462.68, 471.69
 Gada 461.59
 Gadavarman 455.35
 Gadaśarman 467.31
 Gandinī 445.74, 450.6
 Gandhamādāna 355.7, 404.19
 Gabhira 283.43
 Gaya 145.15, 147.25, 153.43, 265.53, 301.17,
 18, 344.44, 542.37₁
 Gayā 301.18, 344.44
 Garuḍa 169.100, 170.105₁, 208.8, 209.12, 16,
 217.34, 228.12, 484.22
 Garuḍadhvaḅa 478.19
 Garutmat 208.6, 7
 Garga 542.37₁, 39, 40, 43.
 Gargaśiras 166.76
 Garta 131.40
 Gardabhākṣa 165.71, 197.37
 Gavākṣa 205.16

Gaveṣana 451.14, 461.60₁, 465.11, 470.53,
 480.23
 Gaveṣṭhi 204.4, 205.16
 Gaveṣṭhin 166.75, 196.31₂, 197.31₄
 Gātra 42.11, 278.10
 Gādhi 362.63-66, 363.70, 365.91
 Gāndī 444.59
 Gāndharvī 180.76, 79, 80
 Gāndhāra 335.86₅, 518.92₃, 522.9, 10
 Gāndhārī 435.16, 477.14, 554.127
 Gāyatri 138.32, 139.7, 9, 140.24
 Gārga 542.40
 Gārgya 386.15, 16, 463.71₂-71₄, 516.80
 Gārhapatya 132.54
 Gālava 259.46, 260.48, 275.31, 281.17,
 319.111, 366.96, 100, 101
 Giri(kā) 459.56₁
 Girikā 551.107
 Girirakṣa 451.11
 Girivraja 532.91
 Giriśa 227.3, 502.161
 Gurudhi 542.40
 Gurvakṣa 215.11
 Guha 281.12
 Gr̥njama 457.45
 Gr̥njima 462.70
 Gr̥tsamati 542.37₂
 Gr̥tsamada 368.104₁₃, 369.4
 Gr̥dhramojāntaka 451.12
 Gr̥dhrikā 169.37, 216.30
 Gr̥dhri 169.98, 208.4, 217.32
 Go 384.8
 Gokarṇa 296.18
 Godāvari 132.58
 Gopajalā 537.7, 8
 Gobhānu 521.1
 Gomat 197.34
 Gomatyā 372.29
 Gomukha 197.34
 Govinda 17.14, 19.31, 438.13, 440.26, 446.2, 6,
 447.7-9, 475.79
 Govithi 178.52
 Gauḍadeśa 345.57
 Gautama 257.35, 260.48, 275.27, 279.23,
 338.99₂, 532.91, 533.95, 548.92
 Gautamī 109.75, 548.91
 Gaurika 316.94
 Gauri 109.73, 129.13, 316.93, 538.11
 Graha 264.50₄₀
 Ghaṭotkaca 555.127₆
 Ghr̥ta 522.10, 11

- Ghr̥tāci 536.4
 Ghr̥teyu 536.5
 Ghoṣa 160.33, 176.35, 212.19
 Ghr̥ṇa 175.19

 Cakravarmaṇ 206.33
 Caḥṣus 153.39, 40, 175.19, 530.69, 70
 Cañcu 323.26, 27
 Caṇḍa 197.32
 Caṇḍī 109.75
 Caturāṅga 534.102, 103
 Caturmukha 56.22, 139.7, 13, 399.8, 400.20,
 401.35, 406.38
 Candanodakaduubhi 452.17₁, 465.15
 Candra 215.11
 Candraketu 335.86₃, 86₄
 Candragiri 348.81
 Candratāpana 204.8
 Candraprabha 180.81, 342.30
 Candrabhāgā 132.58
 Candramas 165.71, 204.8, 205.12
 Candravaktrā 335.86₄
 Candravatī 154.50
 Candrā 216.22
 Candrāmsūtāpana 215.11
 Candrāpīḍa 555.128₁, 128₂
 Candrāvaloka 384.81
 Candrāśva 315.89
 Campa 534.103, 104
 Campā 534.104
 Cariṣṇu 129.19, 191.32, 261.50, 275.33
 Calā 37.26
 Cākṣuṣa 141.1, 141.2₂, 144.10, 145.11, 148.31,
 150.45₂, 152.54-54₂, 153.40, 163.54, 56,
 164.59, 174.9-11, 175.13, 178.60, 179.70,
 185.141₁, 191.34, 192.36, 214.8, 230.21₁,
 232.13, 243.74, 244.80, 250.117₇, 117₈, 254.4,
 257.31, 33, 262.50₄, 50₇, 264.50₂₂, 270.72₁,
 72₂, 275.23-26, 277.2, 279.18, 20₁, 280.30,
 283.41, 514.70, 523.13
 Cānūra 517.87
 Cāndrava 366.98
 Cāriṣṇava 178.60, 179.69, 185.141, 191.32
 250.117₆
 Cāru(ka) 477.17, 478.18
 Cārugupta 478.18
 Cārudeṣṇa 462.68, 68₂, 471.59₁, 477.17
 Cārubhadra 477.17, 478.18
 Cārumatī 478.18
 Cāruvidya 478.18
 Cāruhāsa 478.18₁
 Citti 174.6, 175.17

 Citra 460.56₆, 479.23₃
 Citraka 449.2, 451.14
 Citrajyotis 201.81
 Citrabhānu 417.38, 39, 418.41
 Citraratha 227.10, 231.6, 247.100, 252.24,
 424.5, 479.22₃, 533.99-101
 Citralekhā 405.23
 Citravatī 479.22₃
 Citrasena 270.71, 283.39, 479.22₃
 Citrā 178.52, 459.56
 Citrākṣa 469.48₁
 Cidi 429.26
 Cūñcula 366.100
 Cekitāna 458.50₁
 Cetasa 202.86
 Cedi 386.20
 Caitra 220.10, 277.7, 278.13
 Caitraratha 355.6, 392.63, 408.55₁₆
 Caitrarathi 424.5
 Caitrarathī 316.95
 Caitya 201.81
 Caidya 429.26, 458.51, 468.43
 Caidyā 555.127
 Caidyoparicara 551.106, 107
 Cola 327.51, 522.6
 Cyavana 303.24₂, 305.25, 549.94, 95, 550.105,
 553.123

 Chandaḥja 174.9
 Chāyā 144.9₁, 9₂, 281.3, 4, 285.9, 286.10,
 295.5, 6, 10, 296.12
 Chāyasaṃjñā 281.5, 13

 Jaṭāyu 208.4, 5, 217.35, 36
 Janakā 333.98₂, 98₅, 98₆, 339.98₂₃
 Janamejaya 218.42, 305.24₂₁, 385.14, 386.16,
 19, 523.15, 534.108, 536.1, 545.60, 62, 66,
 552.115, 116, 118, 555.128, 128₂
 Janaloka 73.29, 30, 80.24, 81.29, 30
 Janasthāna 335.86₁₀
 Janārdana 10.30, 34, 16.11₁, 221.20, 273.1,
 283.50, 399.17, 403.2, 5, 441.31, 443.47, 55,
 445.69, 448.16, 473.26₂, 479.22, 515.79₇,
 516.73₁₃
 Jantu 549.96
 Janya 274.16
 Janyu 256.21
 Janastamba 460.58₁, 479.22₃
 Jama 206.23
 Jamadagni 258.36, 275.28, 279.23, 364.84,
 85, 365.90
 Jambha 196.31₂, 197.31₄, 32, 265.50₄₃,
 490.79, 494.101

- Jaya 174.5, 7, 188.1, 189.12, 190.19, 24,
27, 192.36, 339.98₂₁, 366.96, 384.2
- Jayatsena 384.4, 552.117
- Jayadratha 266.57, 534.108, 535.111, 544.49
- Jayadhvaja 419.48, 420.49
- Jayanta 168.88, 206.24, 213.31, 338.98₂,
400.25, 464.5
- Jayantī 464.5, 473.28, 500.145, 147₂, 501.148,
507.3, 508.11, 509.15
- Jayā 188.2₁
- Jarā 38.32, 118.40, 461.60₄, 470.56, 551.112
- Jarāndhaka 478.19
- Jarāmdhamā 478.19₁
- Jarāmdhara 478.19
- Jarāsamdha 387.21, 551.112, 113
- Jalamdhama 478.19
- Jalavāsini 477.15
- Jaleyu 536.5, 537.6
- Jahnu 360.51, 361.57, 58, 367.104, 543.47,
550.108, 552.116
- Jātavedaśī 109.73₁
- Jātukarṇa 516.79
- Jānujaṅgha 278.13₁
- Jāmadagnya 206.22, 259.46, 365.88, 418.44,
516.77
- Jāmbavat 439.15, 22, 440.23, 25, 26, 28, 28₁,
447.9, 10, 14
- Jāmbavatī 440.28, 28₁, 471.59₁, 477.14, 15,
478.19₁, 20, 479.198
- Jāradgava 177.49
- Jāradgavī vithī 178.53
- Jāhnav 359.47, 361.56, 554.123₂
- Jita 283.42
- Jinadharmā 407.48
- Jiṣṇu 271.77
- Jimūta 429.28, 430.29
- Jetṛ 260.48₄
- Jñānin 268.63₅
- Jyāmagha 427.16, 17, 20, 428.22, 431.34
- Jyēṣṭha 178.53, 220.10, 260.48₅
- Jyotis 255.14, 260.48₂, 273.9
- Jyotirdhāman 278.13
- Jyotiṣmat 201.81, 255.10, 265.51, 273.5, 282.22
- Jvara 179.74
- Jvalanā 537.9
- Tamsu 538.11-18
- Takṣa 335.86₅, 86₆
- Takṣaka 169.108, 208.1, 217.39, 227.11,
231.7, 246.88, 252.19, 537.9
- Takṣaśilā 335.86₆
- Tattvadarśin 257.28, 269.69, 274.21, 282.38
- Tanūrjas 256.19, 274.12
- Tant(r)ija 462.69
- Tant(r)ipāla 462.69
- Tanvin 256.23
- Tapatī 281.4, 295.9, 298.39
- Tapas 73.31, 260.48₂, 261.48₆, 268.63₅
- Tapasya 256.23, 274.17
- Tapasvin 145.13, 153.41, 268.64, 282.34
- Tapodyuti 274.17
- Tapodhana 269.65, 274.17, 282.34
- Tapodhr̥ti 269.65, 282.34
- Tapobhāgin 274.18
- Tapomūrti 268.64, 282.34
- Tapomūla 256.23, 274.17
- Tapoyogin 274.18
- Taporati 256.23, 269.65, 274.17, 282.34
- Tapoloka 80.24
- Tapōsana 256.23
- Tamas 113.5
- Tambha 273.8, 277.6
- Taraṅgabhiru 271.77
- Taraṇya 207.40
- Tarasmat 271.77
- Talā 537.7
- Tādakā 168.93, 196.28
- Tāmasa 174.9, 179.69, 185.140, 191.30₁,
250.117₅, 254.4, 256.22-24, 274.15, 16, 18,
277.2, 278 11, 13₁, 279.17, 280.28
- Tāmasī 109.73₁
- Tāmraparṇī 478.19₁
- Tāmrabandha 478.19
- Tāmrarasā 537.8
- Tāmravakṣas 478.19
- Tāmrā 163.52, 169.97, 99, 178.59, 208.2, 3,
214.2, 216.30, 217.33, 470.50₁
- Tāraka 166.77, 196.25, 204.7, 216.19,
352.34, 484.21, 22, 489.73, 490.79
- Tārakāyaṇa 366.100
- Tārā 268.63₄, 352.29, 30, 36, 37, 353.38, 40,
42, 401.30-32, 402.47, 403.2, 5
- Tārādhipati 401.30
- Tārāpīḍa 348.81
- Tālakāyana 366.98
- Tālaketu 205.16
- Tālajaṅgha 323.39, 324.32, 36, 420.49, 51
- Titikṣu 523.18, 524.25
- Tittiri 452.17, 465.14
- Tiryagjyotis 201.81
- Tukhāra 237.21
- Tumba 479.22₃
- Tumbabhāṇa 479.22₃
- Tumbura 237.29

- Tumburu 452.17₁, 466.18
 Turaga 522.10
 Turvasu 385.10, 388.32₁, 389.33, 36, 390.
 39, 393.72, 394.77, 395.84, 407.64, 66₄,
 520.108, 521.1, 4
 Tuṣāra 518.92₃
 Tuṣita 163.54, 164.59, 174.8, 11, 175.12,
 18, 16, 18, 20, 179.69, 185.138, 139, 191.28₃,
 31, 214.3, 255.13, 268.68₆, 273.9, 277.5,
 280.26, 27, 352.55
 Tuṣita 185.138, 191.29, 280.26
 Tuṣṭi 37.21, 26, 116.24, 117.38, 460.56₆
 Tuhunḍa 166.78, 168.93
 Tṛṇabinda 304.24₁₅, 305.24₂₂
 Tṛṣṇā 38.32
 Tejas 128.3, 260.48₃
 Tejasvin 271.78
 Taunḍikera 420.51
 Trayastrimṣat 164.64, 180.86
 Trayyārūṇi 317.99, 318.102, 346.63, 542.42
 Trasadaśva 317.98₁
 Trasadasyu 317.97
 Trasu 538.11, 13
 Tridaśa 473.2₁₀
 Tridhanvan 317.98, 98₂, 99, 346.63
 Tripura 376.60, 490.80, 504.177
 Trimūrdhan 252.21
 Triśaṅku 322.19, 20
 Triśaṅkhanetra 208.7
 Triśira 208.7
 Triśiṛṣa 247.96
 Traipura 489.74
 Traiśaṅkava 323.25
 Traiśānu 521.1, 2
 Tryambaka 112.14, 16, 163.49, 213.31, 376.
 60, 490.80, 503.168, 528.51
 Tvaṣṭṛ 162.48, 163.49, 164.58, 179.71, 214.4,
 281.11, 286.14, 290.33, 291.34, 292.38,
 294.49, 297.22, 23, 30
 Tvāṣṭra 177.46
 Tvāṣṭri 284.1, 295.3, 5
- Dakṣa 1.10, 35.5, 36.17, 37.20, 40.12, 43.16₁,
 67.62, 66, 107.66₂, 108.69, 110.82₂, 113.
 6₅, 6₉, 115.17, 18, 116.23, 137.9, 141.1,
 149.39, 150.43, 44, 151.48, 49, 52, 152.54, 154.
 49-51, 54, 155.2, 156.6₂, 6₄, 6₅, 7, 157.10-13,
 158.14, 16, 19, 159.25, 26, 160.89₁, 161.34₁,
 164.57, 176.33, 178.56, 197.32, 210.2, 5,
 6, 8, 211.13, 227.5, 231.4, 259.44, 262.50₂,
 50₃, 50₅, 50₈, 263.50₂₀, 50₂₂, 50₂₈, 264.50₃₇,
 50₃₉, 265.52₁, 351.21, 399.15.
- Dakṣasāvarna 282.20, 23
 Dakṣiṇā 37.18-20, 115.19, 20
 Dakṣiṇāpātha 308.46
 Daṇḍa 38.27, 117.34
 Daṇḍa(ka) 308.44, 345.52, 58
 Daṇḍaka 196.29
 Datta 255.12, 273.8, 412.10, 455.34
 Dattaka 142.2₁
 Dattaśarman 455.35
 Dattātri 255.12
 Dattātreya 42.6, 516.75
 Dattoli 42.7, 129.24, 190.27, 277.6
 Dadhikrāvan 264.50₄₁
 Dadhivāhana 533.98
 Dadhyaṅga 132.52, 53
 Danu 163.52, 166.73, 167.82, 168.94, 178.58,
 204.1, 205.13-15, 214.1, 215.16, 216.30, 28
 Dantavakra 458.50
 Dantaśatru 455.35
 Dama 261.48₃, 304.24₁₂
 Damaghoṣa 458.51₁
 Damana 459.55, 469.48
 Dambha 406.35
 Darada 518.92₃
 Daridrāntaka 459.56₂
 Darpa 37.26, 117.33
 Darvā 523.19, 524.21
 Darśa 174.6, 188.2
 Dala 336.90
 Daśagrīva 458.51₁
 Daśaratha 334.85-87, 347.76, 430.29₁, 30,
 516.78, 533.101
 Daśarṇeyu 537.6
 Daśarha 429.28
 Dasra 293.43, 298.37
 Dakṣāyaṇī 37.22, 109.72, 116.25, 284.1,
 351.21
 Dakṣiṇātya 518.92₂
 Dātṛ 261.48₆
 Dāna 261.48₆
 Dānava 146.21, 150.46, 151.48, 155.1, 167.
 82₁, 85, 86, 168.89, 90, 94, 171.112, 193.1,
 194.18, 204.3, 205.14, 17, 206.26, 27, 30,
 207.38, 210.1, 216.23, 222.35, 54, 227.5, 6,
 231.5, 263.50₁₆, 294.49, 297.30, 352.34,
 379.85, 380.86, 87₃, 90, 381.91, 385.13₃,
 405.23, 469.46₁, 46₂, 472.5, 490.80, 81,
 491.82, 84, 493.98, 495.109, 497.123, 509.23,
 510.31, 511.35, 38, 513.59, 514.64, 65, 67,
 515.73₁₁, 529.65.
 Dārva 327.51
 Dalbhya 274.14

Daśarathi 334.86, 335.86₁₂, 534.102.
 Dāsaka 433.5
 Dāseyī 554.125
 Diti 163.52, 165.66, 171.118, 118, 172.120,
 178.58, 193.3, 5, 194.11, 19, 197.39, 198.41,
 44, 48, 48₁, 199.51, 52, 55, 57, 200.61, 62,
 64, 202.89, 90, 203.94, 214.1, 7, 218.48,
 219.1, 4, 8, 9, 222.29, 35, 224.48, 49,
 225.61, 62, 227.5, 246.92, 493.99, 508.18
 Ditiya 150.46, 492.92, 510.24
 Dilpa 331.74, 75, 334.84₂, 347.70, 75, 553.
 119, 120
 Divamjaya 144.95, 10
 Divaspati 269.68₆, 282.37
 Divākara 130.36
 Divijāta 406.34
 Diviratha 533.98, 99
 Divodāsa 372.26, 29, 31, 373.39, 376.65,
 377.66-67, 548.88, 92, 93
 Divaukas 275.24
 Divya 268.63₉, 278.11
 Diś 40.9
 Diśa 202.88
 Dikṣā 40.9, 127.83
 Dīpti 260.48₄
 Dīptiketu 265.53, 282.23
 Dīptimat 259.47, 281.17, 478.19
 Dirghatapas 369.6, 371.19
 Dirghatamas 526.34, 35, 527.46, 49, 529.61,
 530.71, 531.79, 81, 85, 532.87, 533.96
 Dirghabhāhu 334.85
 Duḥkha 38.31, 118.40
 Dundubhi 166.75, 204.4, 206.29
 Durgā 109.74
 Durjaya 421.55
 Durdama 377.66, 66₁, 411.7, 459.55, 460.56₅,
 469.48, 522.11
 Durmukha 170.105, 218.41
 Duryodhana 444.62, 554.127
 Durvāsas 42.6
 Duliduha 333.84
 Duṣmanta 168.88
 Duśyanta 206.25, 521.3, 522.5, 539.
 14-17
 Dṛḍha 270.71
 Dṛḍhanemi 546.72
 Dṛḍharatha 534.108, 544.51
 Dṛḍhāyu 267.62, 360.49, 406.33
 Dṛḍhāśva 315.89, 90, 345.58, 59
 Dṛṣadvatī 109.76, 315.92, 317.98₂, 367.104,
 377.67, 523.19, 524.21
 Deya 261.48₆

Deva 155.1, 3, 202.88, 210.1, 366.96
 Devaka 454.26, 27, 466.22, 555.127₈
 Devakī 454.28, 29, 459.53, 56, 460.56₈, 461.60₁,
 466.25, 469.48₁, 49, 470.50₁, 53, 472.2,
 473.5₂, 474.7, 475.7₁₀, 476.8, 11, 516.80
 Devakūta 208.10
 Devakṣatra 430.31
 Devajit 204.6
 Devana 430.31
 devapraharaṇa 164.63, 180.85, 214.6
 Devabhāhu 129.25, 274.19
 Devabhāga 457.45, 461.65, 468.39, 470.57
 Devamidha 338.98₁₂, 339.95₁₂
 Devamidhuṣa 436.17, 456.41, 468.38
 Devayānī 385.9, 10, 393.71, 407.53, 54,
 509.19
 Devarakṣita 454.27, 466.24
 Devarakṣita 454.28, 459.53, 461.58₂, 470.50₂
 Devarāta 338.98₈, 365.95-95₂, 366.98, 430.30
 Devala 162.42, 43, 176.27, 28, 213.28, 366.96,
 100, 461.59, 470.51
 Devavat 269.66, 282.35, 451.13, 454.27,
 465.10, 466.24
 Devavrata 534.124
 Devaśravas 457.45, 461.65, 468.39, 470.57
 Devaśreṣṭha 269.66, 282.35
 Devasundara 516.80
 Devātithi 552.118, 119
 Devānika 267.62, 282.31, 336.89, 347.80
 Devānuja 250.117₄
 Devānta 456.38, 39
 Devāntaka 197.33
 Devāpi 553.120, 122
 Devārha 456.38, 39, 467.34, 35
 Devāvṛddha 432.1, 433.6, 434.9, 12, 13,
 435.14
 Devī 109.76, 78, 110.81, 373.32, 34, 37
 375.58-58₂, 376.62
 Deha 260.48₅
 Daiteya 196.25, 205.14, 513.58
 Daitya 168.90, 95, 174.1, 193.1, 6, 194.16, 17,
 195.19₂, 196, 20, 21, 21₉, 196.30, 197.32,
 202.88, 205.14, 17, 206.30, 207.38, 216.28,
 219.4, 222.35, 227.5, 231.5, 238₂, 246.92,
 297.30, 380.86₁, 87, 401.40, 404.12, 406.40,
 458.51, 472.2₅, 483.17, 484.21, 22, 24, 25,
 485.40, 487.62, 488.67, 490.76, 81, 491.84,
 492.89, 496.107, 497.122, 510.28, 514.65,
 515.78, 79₁, 517.86, 87
 Daityahanī 109.77
 Daivayāneya 408.55₆
 Daivarātī 430.31

- Dyutaya 265.50⁴⁴
 Dyuti 256.23, 260.48², 268.64, 282.34, 351.26,
 400.24
 Dyutimat 41.2₁, 3, 128.3, 131.39, 255.10,
 265.51, 268.63₉, 273.5, 282.22
 Dyumna 268.63₇
 Dyumni 464.2, 3
 Dyotana 260.48₃
 Dravaketu 265.50⁴³
 Draviḍa 518.92₂
 Draviḍā 304.24₁₆
 Draviṇa 161.38, 175.22, 212.24
 Drupada 549.97
 Druma 202.86
 Druhyu 385.11, 388.32₁, 390.39, 40, 43,
 393.72, 394.77, 395.85, 407.54, 55₄, 520.105,
 522.7
 Drona 476.11
 Drauṇi 259.47, 281.17
 Draupadi 554.127₃, 556.128₉
 Draupadeya 554.127₅
 Dvārakā 140.18, 440.30, 442.39, 43, 444.56, 63
 Dvāravatī 305.29, 437.1, 440.27, 441.33,
 445.67, 463.71₁₀
 Dvija 535.109
 Dvimīḍha 543.45, 546.71
 Dvimūrdhan 166.74, 204.4, 215.17, 246.92
 Dvidiḍa 517.86
 Dvaipāyana 259.47, 516.80

 Dhaṇiṣṭhā 178.54
 Dhanakapivan 130.33
 Dhanamjaya 170.104, 217.39, 458.48₂,
 469.46, 554.127₂, 127₄, 555.128
 Dhanada 202.84, 281.11, 343.34
 Dhanāyu 406.33
 Dhanu 462.70, 471.61
 Dhanuka 197.34
 Dhanyā 153.38
 Dhanva 369.6
 Dhanvantari 369.6, 370.7-9, 371.21, 23,
 372.25, 482.1
 Dhanvin 256.23, 274.17
 Dhara 161.36, 38, 175.21, 22, 212.22, 24, 25
 Dharā 170.106, 476.11
 Dhartṛ 202.84
 Dharma 35.6, 37.22, 38.28, 29, 67.64, 65, 69,
 108.66₄, 110.82₁, 112.1, 17, 113.67, 68,
 114.61₂, 61₅, 116.25, 117.36, 37, 137.10,
 142.3, 4, 150.45, 153.34, 154.55, 160.27,
 28, 31, 174.2, 3, 10, 175.14, 177.37, 180.83,
 185.141₁, 211.14, 17, 260.48₃, 262.50₅,
 263.50₂₁₋₅₀²³, 266.54, 54₂, 404.15, 17, 20,
 457.48₂, 49, 469.46, 515.73, 522.10, 554.127₂
 Dharmaketu 378.74, 75
 Dharmanetra 411.4, 538.13
 Dharmabhṛt 451.12, 452.15, 464.9
 Dharmabhṛta 270.71
 Dharmaratha 328.58, 533.99, 100
 Dharmavarman 464.9
 Dharmasāvārṇika 282.28
 Dharmasetu 346.61
 Dharmeyu 537.6
 Dhātu 202.84
 Dhātṛ 40.14, 41.12, 1, 128.2, 5, 164.58, 179.70,
 214.4, 256.21, 400.24
 Dhātri 248.106
 Dhāman 274.16
 Dhārā 175.24
 Dhāriṇī 43.16
 Dhārṣṭaka 303.24, 307.40
 Dhiṣaṇā 147.24, 153.45
 Dhiṣaṇādhipati 406.45, 407.48
 Dhiṣṇi 132.60, 61, 63, 133.70, 75
 Dhiṣṇya 132.60
 Dhimat 360.48
 Dhuni 202.84
 Dhundhu 206.31, 311 55, 56, 312.63, 70, 313.
 72, 74, 75, 314.81, 84, 345.58, 536.3
 Dhundhumāra 311.55, 56, 313.73, 77, 345.58
 Dhūmini 543.46, 48, 549.98, 550.100
 Dhūmrapatī 128.7
 Dhūmravatī 41.21
 Dhūmrāśva 305.24₁₈, 24₁₉
 Dhṛta 270.71
 Dhṛtarāṣṭra 165.71, 170.104, 204.8, 215.11,
 217.40, 246.89, 252.20, 554.126, 127
 Dhṛtarāṣṭrī 208.3, 6, 209.15
 Dhṛtavrata 535.112, 113
 Dhṛti 37.21, 26, 116.24, 117.33, 144.9₂, 260.
 48₃, 275.32, 339.98₂₃, 98₂₃, 351.26, 400 26,
 428.25, 453.22, 465.14, 535.112
 Dhṛtimat 129.19, 257.28, 261.50, 269.69,
 282.38, 338.96₃, 406.33, 546.71
 Dhṛṣṭa 279.23₁, 299.1, 303.24, 307.40, 340.2,
 344.47, 429.27
 Dhṛṣṭaketu 261 48₁₀, 265.53, 282.23, 344.48,
 378.76, 77, 549.97
 Dhṛṣṭadyumna 549.97
 Dhṛṣṭamāna 464.9
 Dhṛṣṇa 419.47, 433.4
 Dhṛṣṇu 261.50
 Dhenuka 205.16
 Dhenukā 129.19

- Dhaundhumāri 315.90, 345.59
 Dhyānājyā 366.98, 99
 Dhruva 142.3, 4, 143.5, 8, 9, 153.35-38, 161.
 36, 37, 175.21, 22, 191.28₁, 202.84, 212.22,
 24, 261.48₇, 366.96, 538.11
 Dhruvasaṃdhi 337.93
 Dhvaja 489.74, 491.83
 Dhvānta 202.84

 Nakula 458.49, 469.47, 534.127₂, 127₅
 Nagnajit 477.14
 Naḍvalā 145.12, 14, 153.40, 42
 Nanda 191.28₁, 460.56₅, 468.40, 473.5, 5₂,
 474.6, 476.8, 11
 Nandana 355.6, 457.45, 462.69, 471.60
 Nandi 400.26
 Nandina 482.2
 Nandini 109.73₁
 Nandivardhana 338.98₇
 Nandi 38.29
 Nabha 255.14, 256.19, 257.30
 Nabhaga 307.41
 Nabhas 183.66, 273.7, 274.12, 336.88,
 347.79
 Nabhasa 266.56, 551.111
 Nabhasya 255.14, 256.19, 273.7, 274.12
 Namuci 168.91, 205.19, 216.27, 515.73₈
 Naya 38.27, 175.17, 260.48₅, 270.71
 Nara 3.11, 15.5, 59.5, 76.65, 175.14, 16,
 179.65, 304.24₁₃, 367.101, 542.39
 Naraka 38.30, 117.38, 168.92, 205.15, 216.27,
 238.34, 517.88
 Narasiṃha 195.21, 490.76, 515.72
 Narā 444.64₁
 Narānta 456.38
 Narāntaka 197.33
 Nariṣyanta 279.23₁, 299.2, 304.24₁₂, 340.2,
 344.47
 Narmadā 132.57, 317.98, 346.62, 415.28, 28₁,
 427.19
 Nala 168.91, 216.26, 332.80, 336.88, 337.95₁,
 347.79, 348.82, 452.17₁, 465.15
 Naladā 537.7
 Nava 524.20, 21
 Navaratha 430.29, 29₁
 Navā 523.19, 524.20, 21
 Nahuṣa 168.88, 170.105, 206.24, 218.41,
 384.5, 6, 387.22, 392.57, 393.69, 406.34,
 407.50
 Nākuli 555.127₇
 Nāgavithi 160.33, 161.34, 176.36, 178.50,
 212.19

 Nāgnajiti 477.14, 479.21
 Naḍvaleyā 257.33
 Nāda 275.22
 Nānyadrś 202.87
 Nābala 197.34
 Nābha 467.34
 Nābhāga 266.56, 279.23₁, 282.26, 299.1,
 303.23, 307.41, 332.78, 340.3, 344.47, 347.
 71, 72
 Nābhāgāriṣṭa 299.2, 307.40
 Nābhāgi 308.41, 332.78, 78₁
 Nābhāgodiṣṭa 279.23₁, 303.24₃
 Nārada 137.3, 157.8, 10, 13, 153.14-16, 159.
 21, 25, 210.6, 211.10, 413.19, 463.71₇, 482.1
 Nārasiṃha 489.72
 Nārāyaṇa 2.4, 3.11, 4.17, 5.28, 11.18, 14.18₁,
 15.1-5, 34.37, 40.14, 57.31, 59.3-5, 70.74₂₇,
 76.64, 65, 77.69, 71, 128.3, 136.27, 175.
 14, 17, 179.65, 184.129, 185.141₁, 227.6,
 272.88, 314.80, 328.59, 330.73, 347.76,
 351.24, 399.17, 400.24, 406.36, 472.1, 2₂, 2₅
 473.29, 514.70.
 Nārāyaṇi 367.101
 Nārīṣyanta 303.23
 Nāsatyā 298.43, 298.37
 Nāsamaujas 456.39
 Nāreya 441.34₁
 Nāhuṣa 395.83-86₁, 407.55₁, 55₃
 Nikāśya 456.38
 Nikunta 467.31
 Nikumbha 206.33, 315.90, 91, 346.60, 372.
 28, 30, 373.40, 41, 374.49, 375.57
 Nikumbhanābha 215.11
 Nikṛti 38.30, 117.38
 Nighna 333.83, 347.73, 74, 436.18
 Nicandra 166.79, 204.9
 Nidānta 455.35
 Nidhāna 261.48₇
 Nidhi 261.48₆
 Nimi 308.44, 338.98₁, 98₃, 345.52, 433.4
 Niyati 41.1, 128.5
 Niyama 37.26, 117.33, 261.48₇
 Niramitra 555.127₇
 Nirāmaya 204.4, 265.53, 282.23
 Nirāmitra 266.57
 Nirutsuka 257.28, 269.69, 274.21, 282.38
 Nirṛti 177.42, 179.73
 Nirbhaya 270.71
 Nirmāparati 266.58₁, 267.58₂, 282.28
 Nirmoha 257.28, 270.70, 274.21, 282.19, 38
 Nirvṛti 429.27
 Nivāta 455.34

- Nivātakavaca 168.95, 196.30, 216.28
 Niśaṭha 459.56
 Niśumbha 197.31
 Niścara 267.60, 282.30
 Niścāla 255.12
 Niścita 129.15
 Niścyavana 255.12
 Niśvara 277.7
 Niśadha 336.27₉, 88, 347.78, 79
 Niśāda 237.22, 461.60₄, 470.56
 Niśprakampa 270.70, 282.38
 Niśunda 165.69, 196.27
 Nīpa 544.52, 53, 545.60, 61, 65, 546.79
 Nīla 410.2, 547.81
 Nīlahiṭa 110.82₅, 118.42, 122.18, 494.108₁,
 502.157, 507.1
 Nīlinī 543.46, 547.81
 Nṛga 524.20, 22
 Nṛgā 523.19, 524.20
 Nṛpaṃjaya 547.80
 Neṣṭhiya 133.73
 Naigameya 162.41, 176.26, 212.27
 Naimiṣeya 188.1₁
 Naiśadha 348.82
 Naiśādhi 462.67
 Nyagrodha 455.30, 467.26

 Pañcājana 328.58, 329.68, 330.74, 549.94
 Pañcaśara 220.17
 Pañcaśikhara 209.11
 Pañcabasta 265.53, 282.23
 Pañcāla 462.68, 546.79, 547.84
 Patañjali 218.41
 Pathikṛt 134.86
 Padma 170.104, 217.39
 Padma(kalpa) 15.3
 Padmabhū 139.1
 Padmamukha 220.17
 Padmasambhava 220.15, 296.19, 297.21
 Padmāvati 448.19₁
 Pana 207.40
 Payoda 410.2
 Para 407.50, 544.55
 Paramtapa 256.23, 274.17
 Paramanyu 523.13
 Pameśa 54.2, 5
 Pameśvara 55.10, 348.36
 Pameṣṭhin 157.9, 10, 12, 13, 158.14, 188.4,
 259.44
 Paraśu 278.18
 Parāvṛt 426.15, 427.15
 Parāśara 1.3, 516.79

 parāhata 201.77
 Parigha 427.16
 parivaha 201.78
 Parikṣit 550.104, 552.115, 118, 555.128
 Parjanya 129.18, 130.26, 179.71, 227.10,
 229.19, 256.25, 274.19, 278.16, 414.24, 438.12
 Parnamāla 209.11
 Parnāśā 433.7
 Parvata 41.4, 268.63₄
 Parvasa 128.12, 129.14, 130.37
 Parvasā 129.14
 Pavana 131.40
 Pavamāna 42.13, 131.45-47, 132.54
 Pavitra 270.72₁, 72₉, 283.41
 Paśupati 39.6, 124.46-48, 50, 126.81, 166.71,
 Paśuhan 207.34
 Pahlava 324.29, 32, 325.37, 326.45, 327.
 50, 51, 361.60, 518.92₂
 Pakaśāsana 172.119, 224.49, 318.106, 321.
 10, 362.63, 405.26, 445.65, 450.4, 5, 492.
 91, 500.145
 Paṇin 366.98, 99
 Pānina 218.41
 Pāṇḍava 409.56, 442.42, 554.124, 127₃, 556.
 128₁₅
 Pāṇḍaveya 555.127₅
 Pāṇḍu 442.42, 457.47, 48₁, 469.45, 554.126,
 127₁, 555.128
 Pāṇḍya 522.6
 Pātāla 16.10, 281.18, 484.18, 493.97, 512.49,
 515.73₇, 516.78₁₂
 Pādma (kalpa) 14.21
 Pāra 264.60₃₈, 50₄₀, 282.20, 544.52, 55
 Pārada 324.29, 33, 325.27, 326.45, 327.50, 51,
 518.92₂
 Pārāvata 277.5
 Pārāśarya 518.91
 Parikṣita 386.15
 Pārikṣita 555.128, 128₁
 Pāriplava 257.27
 Pāriyātra 336.90
 Pārtha 460.57, 555.127₃
 Pārthaśravasa 425.10
 Pārthiva 366.98
 Pārvatī 343.36, 373.33
 Pārvaṭiya 265.51
 Pārśvamardin 459.56₁
 Pārśvin 459.56₁
 Pālin 146.23
 Pāvaka 42.13, 131.45, 133.76, 134.81, 226.4
 Pāvaki 131.48, 265.51
 Pāvani 109.73₁, 132.59, 248.106

Pāśupati (tanuḥ) 126.71
 Piṇḍāraka 459.55, 469.48
 Pitāmaha 220.14, 379.81, 399.10, 402.44,
 403.11
 piṭṛ 37.25, 117.28, 31, 227.7
 Pitrya 177.41
 Pinākin 213.31, 215.13, 343.35, 401.36,
 402.41, 463.71₁₀, 503.166
 Pivara 278.13
 Pivari 128.7, 130.30
 Puṇḍarika 336.88, 347.79
 Puṇḍarikā 128.8, 130.38
 Puṇdra 461.60₃, 470.55, 518.92₃, 525.29,
 526.34, 531.84
 Puṇyā 109.73₁, 130.37
 Putra 255.10
 Punarvasu 452.18, 453.13₁, 465.16, 466.17
 Puramjaya 523.14, 15
 Puramdara 199.57, 245.84, 279.22, 280.32,
 498.129
 Purāṇa 250.117₆, 117
 Purāri 401.37
 Puru 168.88, 206.25, 479.22₁
 Purukutsa 316.96₁, 317.97, 346.61, 62, 368.
 104₁₃
 Purujāti 547.82
 Purujānu 547.82
 Puruṇḍa 204.8
 Purudvat 430.32, 431.33
 Purumīḍha 543.45
 Puruṣa 5.26, 27, 6.4-4₃, 7.4₁₀, 4₁₅, 51.58, 56.
 22-24, 57.25, 58.36, 76.61, 63, 77.66, 67,
 114.7, 115.11, 12, 14, 15, 141.1₁, 1₃-15, 181.
 100, 182.106, 184.133, 202.86, 87, 487.59
 Puruṣākhyā (tanuḥ) 181.98
 Puruhūta 483.16, 484.25
 Purūdvaha 431.33
 Purūravas 301.16, 22, 343.42, 354.46, 355.1,
 356.14, 403.10, 405.22, 27, 29, 31.
 Purovaha 267.62
 Pulasti 504.178
 Pulastya 4.16, 35.5, 37.24, 42.7, 67.62, 67,
 107.66₁, 110.82₄, 113.6₅, 114.6₁₁, 116.28,
 117.30, 129.24, 137.6, 255.8, 416.35, 417.35
 Pulaha 4.16, 35.5, 37.24, 42.8, 67.62, 67,
 107.66₁, 110.82₄, 113.6₅, 114.6₁₁, 116.28,
 117.30, 130.28, 137.7, 208.2, 255.8,
 269.68₆
 Pulinda 518.92₃, 237.4₁
 Puloman 166.78, 167.88, 204.7, 206.23,
 216.20, 21
 Pulomā 167.84, 206.24, 25, 216.22

Puṣkara 193.7, 219.3, 296.18, 335.86₆, 86₆,
 340.3₁
 Puṣkarāvati 335.86₆
 Puṣkarin 542.42
 Puṣkarinī 145.11
 Puṣkarodadhi 131.52
 Puṣṭi 37.21, 26, 116.24, 117.34, 267.60, 351.
 26, 400.24, 460.56₆
 Puṣpa 209.18
 Puṣpadamṣṭra 170.105, 217.40
 Puṣpavat 551.110
 Puṣya 178.51, 337.93
 Pūtānā 110.81, 197.37, 517.86
 Pūru 145.13, 153.41, 279.20₁, 343.42, 385.11,
 389.32₃-32₅, 391.49, 52, 392.55, 56, 393.64,
 66, 68-72, 394.78-80, 395.82-84, 407.54, 55,
 55₄, 408.55₁₁, 55₁₄, 409.55₂₂, 55₂₃, 56, 520.
 105, 535.115, 536.1
 Pūrṇa 207.39
 Pūrṇabhadra 534.104
 Pūrṇamāsa 128.11, 130.37
 Pūrṇamṣa 207.39
 Pūrṇimā 219.7, 8
 Pūrva 460.58₁
 Pūrvāśadhā 178.54
 Pūṣan 164.58, 177.44, 179.70, 214.4
 Pṛthagbhūta 275.24
 Pṛthā 457.46-48₁, 458.48₂, 468.41, 469.44,
 554.127₁
 Pṛthivī 160.33, 176.36, 212.20, 241.52, 253.
 35, 476.10
 Pṛthu 141.1, 146.17, 19, 23, 153.44, 173.125,
 226.1, 230.21, 231.2, 232.12, 233.1, 6, 234.9,
 237.31, 32, 238.38, 239.43, 240.47, 49, 241.
 53, 243.73, 244.80, 81, 248.106, 108, 249.
 109, 112-116, 250.116₁, 117₁₀, 251.10, 252.
 13-15, 253.29, 30, 33, 35, 256.21, 274.15,
 278.13, 310.52, 345.55, 451.14, 465.11,
 544.55, 56, 547.82
 Pṛthuka 257.31
 Pṛthukīrti 425.9, 457.46, 458.50
 Pṛthuga 279.19
 Pṛthumjaya 425.9
 Pṛthudharman 425.9
 Pṛthumdātṛ 425.9
 Pṛthuyaśas 425.9
 Pṛthurukma 427.16, 17
 Pṛthulākṣa 534.103
 Pṛthuśravas 265.53, 282.23, 425.9
 Pṛthuseṇa 544.52
 Pṛthvi 248.109
 Pṛṣata 546.79, 549.97

- Pṛṣadaśva 308.42
 Pṛṣadājyaśin 269.68₅
 Pṛṣadhra 279.23₂, 299.2, 303.24₁, 308.41,
 340.3, 344.52
 Pṛṣṭi 128.11
 Pṛṣṭr 268.65₇
 Pṛṣṭha 208.7
 Pṛṣṭhajas 212.27
 Paippalādi 556.128₁₀
 Potāgni 133.73
 Paundraka 267.62
 Paurava 367.102, 385.14, 392.57, 408.55₁₃,
 409.55₂₄, 521.3, 4, 546.74, 78, 547.80, 556.
 128₁₅, 128₁₇, 128₁₈
 Pauravi 458.52, 459.54, 469.48
 Paurukutsī 362.64
 Pauruṣī (tanuḥ) 181.96, 182.107, 108, 110,
 184.136
 Paurorava 367.102
 Paurṇamāsa 41.3, 174.6, 188.2
 Paurṇamāsī 225.57
 Paulastya 130.27, 28, 255.12, 265.51, 266.56,
 267.60, 269.65, 69, 271.73, 335.86₁₁, 416.35,
 417.35
 Paulaha 129.21, 255.12, 265.52, 266.55,
 267.61, 269.65, 69, 271.74, 78
 Pauloma 167.86, 206.27, 216.24
 Prakāśa(ka) 257.28, 274.21
 Prakṛti 109.74, 257.26, 274.20
 Pragalbha 109.77
 Pracinvat 536.1, 2
 Pracetas 133.72, 137.7, 148.29, 30, 33, 149.
 41, 150.42, 153.47, 262.50₆, 522.11
 Prajāni 304.24₄, 24₅
 Prajāpati 4.15, 56.24, 57.33, 68.74₇, 136.35,
 179.66, 181.89, 183.117, 327.56
 Prajñā 109.73, 110.32
 Praṇita 264.50₄₁
 Pratardana 278.3, 377.67, 68
 Pratikṛt 202.85
 Pratikṣatra 383.1, 384.2, 456.56, 467.32
 Praticṛkṣāt 202.87
 Pratipakṣa 383.1
 Pratibāhu 480.24
 Pratimbaka 338.98₁₁
 Pratiratha 538.11, 12
 Prativāha 451.12
 Prativindhya 554.127₃
 Pratiṣṭhāna 302.21, 344.45, 357.19, 359.47
 Pratihartṛ 202.87
 Pratipa 553.119, 120
 Pratyagraha 551.108
 Pratyāngirasa 180.84
 Pratyūsa 161.36, 162.42, 175.21, 176.27,
 212.22, 213.28
 Prathita 255.14
 Pradyumna 339.99₁₉, 477.17, 480.24,
 482.11
 Prabhava 175.17
 Prabhā 167.83, 168.88, 206.23, 24, 216.21,
 295.2, 3, 346.66, 68, 69, 351.26, 369.1, 380.
 85₁, 400.25
 Prabhākara 260.48₂, 400.25, 537.8
 Prabhāta 295.3
 Prabhavat 176.33
 Prabhāsa 161.36, 162.44, 175.21, 176.29,
 212.22, 213.29, 260.48₃
 Prabhu 142.16, 260.48₄
 Prabhūta 257.31
 Prabhūti 264.50₄₁
 Pramati 260.48₄, 305.24₂₁
 Pramada 167.80
 Pramadoha 205.10
 Pramāthini 109.74
 Pramiti 518.92₅
 Pramoda 137.11, 345.59
 Prayāga 359.47, 550.102
 Prayāja 269.68₄
 Pralamba 205.15
 pravaha 201.73
 Pravāhaṇa 132.63, 133.70
 Pravāhiṇa 274.14
 Pravāhi 207.38
 Praviṣṭa 134.86
 Praviṇa 271.77
 Pravira 536.2, 539.14
 Prasaha 208.5
 Prasūsruta 337.94₁
 Prasūta 279.19
 Prasūti 36.17, 37.20, 115.17, 116.22, 23
 Praṣṛti 273.7
 Prasena 436.18, 437.11, 438.13, 14, 439.16,
 18, 20, 440.23, 24, 442.44, 446.1, 3-7, 447.13,
 448.17
 Prasenañjit 315.92, 316.93, 438.11
 Prasvāpini 441.34
 Prahāda 165.68, 196.26, 511.40, 43, 513.
 58, 514.69, 515.73₈
 Prahāda 215.9, 227.5, 231.5, 380.88, 406.
 38, 490.78, 492.88, 91, 495.106
 Prāṃśu 299.2, 304.24₄
 Prācinagarbha 144.9₂, 9₃
 Prācinabarhis 147.25-28, 149.36, 153.45, 46
 Prācetasā 141.1, 151.50, 156.6₁, 6₅, 158.17, 19,

- 161.³⁴, 174.³, 210.², 211.¹³, 262.⁵⁰,
351.²¹, 399.¹⁵
 Prājāpatya 177.⁴², 45, 268.⁶³
 Prājāpatyā (tanuḥ) 182.¹¹⁴, 184.¹²⁹
 Prāṇa 42.²⁻³, 128.^{6, 8}, 131.³⁹, 161.³⁹, 175.¹⁶,
19, 191.²³, 212.²⁵, 255.¹², 273.⁸, 277.⁶
 Prātyaṅgīrasa 164.⁶²
 Prāṇa 204.⁷
 Prāleyasāila 231.⁶
 Prāhrādi 165.⁷⁰, 196.³¹, 197.³¹, 246.⁹²
 Prāhlādi 252.²¹, 490.⁷⁸
 Priyavrata 36.¹⁶, 115.¹⁶, 130.³², 141.¹⁵,
153.³⁴, 279.¹⁷, 17¹
 Pṛiti 37.²³, 42.⁷, 116.²⁶, 117.³⁰, 37, 129.²⁴,
130.²⁷
 Plakṣatīrtha 358.²⁹
 Phalgunī 178.⁵²
 Baka 207.³⁶
 Bandhu 268.⁶⁵
 Bandhumat 304.²⁴, 444.⁶⁴, 64²
 Babhru 217.³⁵, 366.⁹⁸, 99, 428.²⁵, 434.¹²,
435.¹⁴, 441.³⁵, 444.⁶⁸, 445.⁶⁹, 72, 73, 522.⁷
 Barhiketu 328.⁵⁸, 330.⁷⁴
 Barhi(r)dhvaja 109.⁷⁶
 Barhiṣad 43.¹⁵
 Bala 128.³, 153.⁴⁵, 206.³¹, 32, 208.⁷, 336.⁹⁰,
91, 409.⁵⁶, 460.⁶⁶
 Balaka 167.⁷⁹, 204.⁹
 Baladeva 306.³¹
 Balabandhu 250.¹¹⁷, 278.¹⁶
 Balabhadra 444.⁶²
 Balākāśva 361.⁵⁹
 Balāhaka 170.¹⁰⁴, 217.⁴⁰
 Bali 165.⁷⁰, 197.³⁵, 37, 38, 215.¹⁰, 261.⁴⁹,
281.¹⁸, 489.⁶⁸, 70, 490.⁷⁶, 492.⁸⁷, 88,
494.¹⁰⁴, 512.⁶¹, 513.⁶⁴, 515.⁷³, 73², 73³,
73⁹, 516.⁷³, 525.²⁶, 27, 30, 33, 526.³⁵,
529.⁶³⁻⁶⁵, 530.⁷⁰, 71, 74, 531.⁸⁵, 533.⁹⁶, 97
 Bahugava 536.³
 Bahugāvin 536.³
 Bahuputra 150.⁴⁵, 160.²⁹, 164.⁶², 180.⁸⁴
 Bahubāhu 452.¹⁵
 Bahubhuja 109.⁷⁷
 Bahubhūmi 465.¹²
 Bahuratha 547.⁸⁰
 Bahurūpa 163.⁴⁹, 213.³¹
 Bahulāśva 399.⁹⁸
 Bāṇa 165.⁷⁰, 166.⁷¹, 197.³⁶, 39, 215.¹⁰, 12,
216.²⁰, 517.⁸⁸
 Bādara 366.¹⁰¹
 Bābhava 522.⁷
 Bārhadratha 387.²¹
 Bārhaspatya 177.⁴⁵, 532.⁸⁹, 541.³⁵
 Bālakhilya 42.⁹, 130.³⁵
 Bāleya 197.³⁸, 525.²⁹
 Bāškala 165.⁶⁹, 196.³¹, 197.³³, 215.⁹,
366.⁹⁸, 100
 Bāhu 323.²⁸, 324.³⁰, 36, 325.³⁷, 38, 346.⁶⁵
 Bāhudā 316.⁹³
 Bāhyakasṛjāyī 433.⁴
 Bāhyakā 432.³
 Bāhyāśva 547.⁸²
 Bāhlika 459.⁵⁴, 553.¹²⁰, 121
 Bāhliśvara 553.¹²¹
 Bindu 216.²⁰
 Bindumatī 316.⁹⁵
 Bibhiṣaṇa 215.¹¹
 Bimba 460.⁶⁶
 Buddhi 37.²¹, 38.²⁷, 116.²⁴, 117.³⁵, 137.¹³,
175.¹⁹
 Budha 40.¹¹, 127.⁸⁴, 175.²³, 260.⁴⁸, 301.¹⁵,
16, 304.²⁴, 341.¹⁶, 342.²³⁻²⁵, 343.³⁹, 40,
353.⁴⁴, 45, 355.¹, 403.³, 7, 9, 405.²⁴,
516.⁸⁰
 Bṛhat 174.⁶, 543.⁴⁵
 Bṛhatī 144.¹⁰, 479.²²
 Bṛhatkarman 534.¹⁰⁶, 544.⁴⁹
 Bṛhatkṣatra 458.⁵⁰, 542.³⁹, 43, 543.⁴⁴
 Bṛhatsāma 188.²
 Bṛhadanu 543.⁴⁸
 Bṛhadāśva 310.⁵⁴, 311.⁵⁸, 345.⁵⁷
 Bṛhadiṣu 543.⁴⁸, 544.⁴⁹, 547.⁸⁸
 Bṛhaduktha 338.⁹⁸⁻⁹, 479.²²
 Bṛhadghanu 543.⁴⁸, 544.⁴⁹
 Bṛhadbala 337.⁹⁵
 Bṛhadbhānu 534.¹⁰⁷, 535.¹¹⁰
 Bṛhadratha 265.⁵³, 386.²⁰, 387.²¹, 544.⁴⁹,
551.¹⁰⁷, 109
 Bṛhanta 543.⁴⁸
 Bṛhanmanas 534.¹⁰⁷, 535.¹¹⁰, 543.⁴⁸
 Bṛhaspati 162.⁴³, 176.²⁸, 226.³, 239.⁴²,
245.⁸², 252.¹⁷, 255.¹², 273.⁸, 304.²⁴,
352.²⁹, 31, 32, 37, 353.³⁷, 40, 401.³², 34, 36,
402.⁴⁷, 403.⁵, 406.⁴⁵, 407.⁴⁶, 47, 495.¹¹⁰,
496.¹¹⁶, 509.¹⁵, 17, 510.²⁶, 28, 34, 511.³⁷,
513.⁵⁷, 515.⁷³, 526.³⁸, 39, 527.⁴¹, 44, 539.¹⁹,
540.³¹, 24-26, 28, 541.³⁰, 34
 Bodha 38.²⁷, 117.³⁵
 Brahmācārin 207.³⁹
 Brahmācāriṇī 109.⁷⁶
 Brahmajit 197.³³
 Brahmajyotis 133.⁶⁸

- Brahmanācchamsi 133.72
 Brahmadatta 544.58
 Brahman 2.4, 3.9, 12, 4.17, 18, 7.5, 10.29,
 33, 34, 11.38, 1, 1₁, 1₃, 13.10, 11, 14.18, 1,
 19-21, 15.1, 2, 3₁, 4, 16.19, 20.37, 1₂, 21.10,
 22.18, 24.3, 25.7, 26.14, 27.18, 21, 28.23,
 25, 29.35, 30.41, 31.1, 3-5, 7, 32.11, 35.6, 9,
 36.11, 14, 39.1, 3, 42.12, 43.15, 45.5, 47.
 15, 20, 48.29₁, 51.57-59, 53.65, 67, 54.3₁,
 55.12₁, 56.18₁, 19, 20₁, 22-24, 58.35, 40, 59.
 2, 3, 60.6, 7, 62.25, 63.30, 64.37, 65.46, 52,
 66.55, 58, 67.66, 68, 69, 68.74₂, 74₄, 74₇, 69.
 74₁₇, 74₂₀, 74₂₂, 74₂₃, 70.74₂₇, 73.33-35, 75.52,
 76.59, 61, 63, 64, 77.68, 71, 72, 78.77, 79.1, 2,
 80.17, 18, 81.27, 35-36, 95.96₁, 97₁, 96.106,
 97.108, 108₂, 108₃, 98.110₄, 99.110₁₄, 100.112₂,
 102.17, 105.43, 106.55, 107.65₂, 108.66₃,
 66₄, 110.82₂, 110.82₅, 82₆, 111.82₁₅, 82₁₈-82₂₀,
 82₂₄, 112.1, 2, 113.6₈, 6₇, 6₉, 114.6₁₂, 6₁₇,
 7, 9, 115.14, 116.21, 118.42, 119.53, 120.
 60, 62, 121.6, 7, 9, 10, 12, 122.13, 15, 16, 21,
 123.28, 37, 124.41, 45, 50, 125.55, 59, 131.
 44, 50, 136.31, 137.1, 3, 8, 11, 12, 16, 138.
 34, 41, 139.47, 7, 9, 10, 11, 140.31, 143.6,
 151.49, 153.37, 39, 174.5, 8, 179.68, 181.
 92, 98, 102, 182.106, 109, 111, 183.117,
 184.128, 132, 133, 136, 185.145, 188.1, 2₂, 3,
 189.8, 12. 13, 190.22, 23, 25, 194.17, 19, 220.
 13, 15, 221.23, 25, 27, 222.23, 225.58, 229.20₁,
 250.117₁, 255.3, 260.48₁, 261.50₁, 262.50₃,
 50₅, 263.50₂₁-50₂₄, 264.50₃₁, 267.58₄, 61, 268.
 63₃, 269.66, 68₁, 271.78, 272.87, 276.35,
 38, 283.49, 305.23, 340.3₁, 349.1, 350.9, 11,
 351.19, 23, 352.35, 353.42, 43, 381.98, 398.
 2, 3, 399.9, 11, 400.19, 403.4, 8, 404.14,
 476.10, 494.100, 512.49, 50, 52, 513.56,
 514.69, 71, 525.30, 531.86, 532.94
 Brahmarātri 77.72, 76
 Brahmaloaka 73.33, 74.38, 241.54, 260.48₂
 Brahmasāvarṇi 282.24
 Brahmahan 207.34
 Brahmākhyā (tanuḥ) 181.39
 Brahmāṇi 138.32
 Brahmīṣṭha 548.86
 Brahmodanāgni 131.51
 Brahmopeta 247.98
 Brāhma 177.42, 45, 178.50, 220.16, 221.21
 Brāhmī (tanuḥ) 181.96, 182.107.
 Bhaga 164.59, 179.70, 214.4
 Bhagiratha 331.75-77, 347.70, 71
 Bhagya 177.43
 Bhaṅgakāra 441.32, 33, 444.64₁, 64₂, 448.18, 19
 Bhaṅgakāri 441.34
 Bhajamāna 432.1, 3, 433.4, 5, 452.16, 455.
 33, 465.13, 467.29
 Bhadra 204.6, 478.18, 19₂
 Bhadrakalpa 459.56₄
 Bhadrakālī 109.78
 Bhadrugupta 478.19₂
 Bhadrugupti 479.56₄
 Bhadracāru 477.17, 478.18
 Bhadrabāhu 459.56₄, 478.19₂
 Bhadraratha 459.56₄, 534.106
 Bhadravati 431.33
 Bhadravideha 460.56₉, 469.48₂
 Bhadravinda 478.19₂
 Bhadraviṣṭa 459.56₄
 Bhadrāsrenya 376.64, 65, 377.66, 66₁, 411.
 6, 7
 Bhadrāsena 460.56₉, 469.48₂
 Bhadrā 109.74, 144.9₅, 180.77, 78, 458.52,
 460.56₇
 Bhadrāvati 478.19₂
 Bhadrāśva 459.56₄, 547.82
 Bhaya 38.30, 117.38, 118.39
 Bharata 131.51, 137.11, 140.19, 23, 334.86,
 335.86₅, 405.27, 23, 30, 409.56, 420.51,
 539.14₁, 15, 18, 540.20, 541.32, 34, 35,
 542.37
 Bharatāgni 129.17
 Bharadvāja 257.35, 275.27, 279.23, 372.24,
 540.19, 20, 541.31, 34-37, 543.47
 Bharga 377.68
 Bhalandana 303.24₃, 304.24₄
 Bhallaṭa 545.60
 Bhava 37.24, 39.6, 40.13, 48.29₁, 116.27,
 117.29, 121.8, 123.29-31, 36, 126.77, 179.66,
 181.89, 182.108, 262.50₅, 263.50₂₁-50₂₃,
 296.18, 373.36, 39, 470.56, 490.79, 502.155,
 503.163, 507.2
 Bhavya 143.9, 279.19, 282.22
 Bhāgīrathī 331.77, 347.71
 Bhādrapadā 178.55
 Bhānu 160.30, 32, 174.2, 176.34, 207.40,
 211.16, 212.19, 256.20, 260.48₃, 273.7,
 274.13, 478.18-19₁
 Bhānucandra 348.81
 Bhānumati 339.98₁₈, 98₁₉
 Bhānumatī 346.66, 68
 Bhārata 348.81, 409.56, 539.15
 Bhārati 139.8
 Bhāradvāja 259.47
 Bhārga 378.77
 Bhārgabhūmi 378.78

- Bhārgava 41.3, 128.9, 206.22, 255.12, 259.
46, 265.51, 266.55, 267.59, 269.65, 69, 271,
73, 78₁, 324.31, 325.40, 347.77, 362.65, 66,
364.84, 367.103, 378.78, 392.56, 407.53,
417.37, 418.45, 495.111, 502.155, 162, 508.
12, 510.33, 511.35, 43, 549.94
- Bhārgavyoma 368.104₁₃
- Bhāsakṛt 260.48₃
- Bhāsi 169.97, 98, 208.3, 6, 209.13, 216.30,
217.31
- Bhāskara 284.7, 295.10
- Bhīṣaj 256.33
- Bhīma 39.7, 120.61, 122.14, 124.51, 52,
125.54, 127.88, 202.84, 215.11, 360.50,
387.21, 402.41, 429.26, 503.164
- Bhīmaratha 372.25, 26, 430.29, 478.19
- Bhīmasena 218.43, 458.49, 552.115, 118,
553.119, 554.127₄, 555.127₆
- Bhīmā 126.72, 127.82
- Bhīṣana 467.34
- Bhīṣma 553.120, 554.124
- Bhurāṇya 265.50₄₈
- Bhuvana 179.74
- Bhuvamauyu 542.38
- Bhūtanāyikā 109.75
- Bhūtarajas 274.20
- Bhūtasamtāpana 166.72, 196.24, 215.14
- Bhūti 449.1₁
- Bhūmi 252.15
- Bhūri 480.23, 553.122
- Bhūridyumna 265.53, 266.58
- Bhūriśravas 553.122
- Bhūriṣeṇa 266.57
- Bhūrīndrasena 480.23
- bhūrloka 80.17
- Bhr̥gu 35.5, 37.24, 40.14, 41.1₁, 1₂, 67.62,
66, 69, 77.73, 107.66₁, 110.82₃, 82₆, 113.65,
69, 114.6₁₃, 116.27, 28, 117.29, 127.89,
128.1, 132.53, 137.3, 211.15, 226.4, 257.30,
275.22, 350.12, 351.23, 362.65, 363.69,
364.25, 365.93, 400.20, 488.63₁, 65, 496.113,
499.135, 136, 500.143, 144, 501.153, 505.184,
512.45, 514.67
- Bhr̥gutūṅga 397.97, 409.55₂₅
- Bhr̥sin 204.5
- Bheruṇḍa 217.36
- Bhoja 306.30, 420.50, 432.2, 435.15, 441.55,
442.41, 45.46, 443.47-49, 54, 453.22, 23, 25, 461.
59, 463.71, 466.21, 467.32, 471.61, 475.77
- Bhojā 456.41, 468.38
- Bhautya 254.5, 259.45, 264.56₃₃, 270.72,
271.78, 78₁, 276.35, 283.40, 449.1₁
- Bhauma 205.20
- Bhaumari 478.19
- Bhr̥jira 270.72₁, 72₃, 283.41
- Magadha 240.49, 551.107, 552.114
- Maghavat 166.76, 172.124, 204.5, 245.85
362.63, 493.130
- Maghā 178.52
- Maṅkana 373.42
- Maṇi 170.105
- Maṇimat 208.10
- Maṇivatī 169.96, 196.21
- Maṇivāhana 551.108
- Mata 265.50₄₃
- Matināra 538.10
- Matimat 552.116
- Matsya 551.108
- Mathurā 335.86₁, 86₂, 463.71₇, 71₁₀
- Mada 137.10, 167.79, 204.9
- Madana 470.53
- Madanadvadaśī 219.7, 8, 221.27, 225.57
- Madirā 458.52, 460.56₆
- Madgu 451.11
- Madraka 524.24
- Madrā 537.7
- Madhu 246.92, 248.107, 256.19, 264.50₄₁,
274.12, 279.20, 312.63, 420.52, 53, 430.
31, 32
- Madhucchanda 366.96
- Madhusūdana 220.15, 273.1, 441.31, 442.43,
473.2₁₀, 486.45, 516.80₂
- Madhyama 129.25
- Manas 112.1₁, 17, 174.7, 175.16, 19, 183.3
- Manasyu 536.2
- Manasvini 41.2, 128.6, 143.5
- Manu 140.24, 197.32, 294.50₁
- Manojava 40.11, 126.80, 161.39, 176.26,
212.26, 266.58₁, 267.58₄, 268.63₄, 279.13
- Manoharā 161.39, 212.25
- Mantra 266.57
- Mantravit 478.18
- Mandaka 461.60, 470.52
- Mandabāhya 459.56₁
- Mandara 416.31, 32
- Mandākini 355.6
- Mandadari 206.29, 216.21
- Manmatha 220.16
- Manyumat 134.77, 78
- Mamatā 526.36-38, 540.29
- Maya 167.80, 206.23, 216.21
- Marici 4.16, 35.5, 37.24, 41.3, 67.62, 66,
107.66₂, 113.65, 116.27, 28, 117.29, 128.9,

- 10, 137.6, 140.26, 235.17, 255.8, 264.50₄₂,
273.4
- Maricigarbha 264.50₃₈, 282.20
- Maricin 110.82₂, 113.6₉
- Maru 337.94, 94₁, 338.98₁₁
- Marut 172.123, 124, 173.127, 202.89, 203.94,
96, 218.48, 219.1, 225.60, 62, 63, 227.5, 9,
231.4, 258.36, 275.29, 505.188, 539.19,
540.19, 20, 541.31, 34, 35
- Maruta 383.11, 13, 15
- Marutidrasarata 202.87
- Marutta 304.24₉, 24₁₃, 426.12, 521.2, 3
- Marutvat 160.32, 176.34, 212.18
- Marutvati 160.30, 32, 174.2, 176.34, 211.16,
212.18
- Marutsoma 383.12, 13, 541.33, 34
- Marudeśa 297.26
- Marka 489.71, 491.84, 513.62₁, 514.63-65
- Maladā 537.7
- Malla 335.86₄, 517.87
- Mahat 73.28, 260.48₄, 546.74
- Maharloka 73.26, 27, 29, 74.44, 77.72, 75
- Mahas 260.48₄
- Mahākarma 170.104
- Mahākāla 215.13
- Mahāgiri 166.79, 204.9
- Mahādeva 39.7, 78.78, 120.60, 63₃, 64, 121.3,
122.17, 125.60-64, 126.76, 127.89, 156.5,
162.48, 179.73, 278.12, 296.19, 373.37, 38,
375.57, 494.103, 495.109, 503.164
- Mahādevi 109.73₁, 373.34
- Mahādṛṣṭi 339.98₁₂, 98₁₃
- Mahānābha 166.73, 196.24, 215.14
- Mahānīla 170.104, 217.39
- Mahāpadma 170.103, 217.40
- Mahābāhu 166.77, 204.7, 216.19
- Mahābhāgā 109.73
- Mahāmanas 523.16, 17
- Mahāmahiṣamardini 109.77
- Mahāmāya 204.5
- Mahāmāyā 109.75
- Mahānuni 278.16
- Mahāroman 339.98₁₃, 98₁₄
- Mahāvarāha 17.20, 18.23
- Mahāvidyā 109.72
- Mahāvīrya 388.98₉, 542.89, 41
- Mahāśāṅkha 217.40
- Mahāśāla 523.15, 16
- Mahāśiras 166.76, 204.7
- Mahāhanu 469.43
- Mahiṣa 134.88, 206.29, 327.51
- Mahiṣamardini 109.77
- Mahiṣmat 411.5, 6
- Mahi 241.53, 243.70
- Mahendra 207.36, 340.31, 491.82, 83, 492.90
- Mahesāna 124.45
- Mahesvara 3.9, 55.11, 56.17, 111.82₂₄, 137.
15, 343.35, 372.32, 373.35, 39, 375.58₁, 58₂,
376.62, 401.35, 495.104, 496.115, 502.156.
- Mahodara 205.10
- Mahaujas 460.56₇
- Magadha 146.20, 271.73, 283.42
- Māthura (kalpa) 517.85
- Mādravati 458.49, 469.47
- Mādrī 435.16, 436.17, 449.2, 477.15, 554.
127₁, 127₂, 555.127₇
- Mādhava 256.19, 274.12, 335.86₁, 420.53,
439.21, 515.73₉
- Mādhavi 17.13
- Mānasa 280.29
- Mānuṣiṅviśa 202.88
- Māndhatṛ 316.94, 94₁, 96, 346.61, 368.104₁₂,
516.76, 538.11
- Māyā 38.30, 31, 109.77, 118.39, 469.49
- Māyāvin 206.29
- Māriṣa 149.38, 41, 42, 150.42
- Mārica 153.45, 164.57, 168.93, 171.115,
179.64, 182.109, 184.132, 185.142, 191.35,
196.28, 198.41, 42, 44, 206.26, 209.21, 214.5,
216.23, 24, 80, 261.49
- Māricakaśyapa 400.25
- Mārici 166.76, 167.84, 86, 204.5, 215.18
- Mārici 129.18
- Māriṣā 153.49
- Māruta (purāṇa) 44.4₂
- Māruta 124.43, 457.48₂, 551.108
- Māruti 194.18
- Mārkaṇḍeya 41.2, 128.6, 7, 516.75
- Mārkaṇḍeyi 131.41
- Mārgi (vīthi) 178.54
- Mārijāli 133.74
- Mārtaṇḍa 136.36, 36, 273.3, 284.2, 285.5,
292.38, 41, 293.43
- Mārttikāvata 435.15
- Mālini 534.104, 555.128₅, 556.128₇
- Māhiṣika 327.51
- Māhiṣmati 411.5, 415.26, 416.34
- Māhendrā 109.76
- Māhendri 109.76, 508.8
- Māhesvara 180.82
- Mita 202.86, 274.14
- Mitra 164.58, 179.70, 214.4, 252.17, 299.
3, 5, 300.8, 9, 11, 460.56₅
- Mitrajyotis 383.15

- Mitradevi 466.25
 Mitrabāhu 269.67, 479.21
 Mitrayu 548.98
 Mitravat 269.67, 479.20
 Mitravinda 479.20
 Mitravindā 477.15
 Mitravindu 269.67
 Mitrasaha 333.82
 Mitrasena 269.67
 Mithi 338.98₄-98₆
 Mithila 444.57
 Mithilā 338.98₆, 443.53, 444.57, 62
 Miḍhuṣa 468.38
 Mukhya 260.48₁, 261.48₇, 281.15
 Mucukunda 316.96₁, 346.62
 Mudara 451.11
 Mudgala 366.96, 547.83, 85, 548.86
 Munaya 191.98₁
 Muni 161.87, 170.108, 176.33, 178.59, 214.2,
 218.45, 260.48₅, 274.19, 339.98₁₀
 Munibabhru 212.23
 Muṣṭika 517.87
 Muhūrta(-ā) 160.30, 32, 174.2, 176.35, 211.
 17, 212.19
 Muhūrtaka 212.19
 Mūka 168.93, 196.28, 29
 Mūrti 255.14, 273.9
 Mūrtimat 361.60
 Mūla 178.54
 Mūlaka 333.83-84₁
 Mṛkaṇḍu 41.2, 128.6
 Mṛgaketana 480.22
 Mṛgavyādha 163.50
 Mṛti 268.63₅
 Mṛttakāvati 435.15
 Mṛttikāvati 427.19
 Mṛtyu 38.30, 32, 11².39, 40, 137.11, 179.74,
 234.11, 251.3
 Mṛdu 465.12
 Mekalā 427.19
 Megha 232.11
 Meghajāti 407.51
 Meghavat 215.13
 Medhas 255.10, 273.5
 Medhā 37.21, 38.27, 109.72, 116.24, 117.34
 Medhātithi 255.10, 265.51, 273.5, 538.12,
 543.48
 Medhādhṛti 282.22
 Menakā 405.28, 548.87
 Menā 40.13, 43.16, 373.34.
 Meru 10.25, 41.1, 52.60, 128.5, 136.33, 205.
 16, 248.103, 253.26, 259.45, 262.50₃, 50₄,
 294.48, 298.38, 306.31, 34, 345.53, 34,
 355.7
 Merusāvarna 254.6, 259.44
 Merusāvarni 262.50₂, 264.50₃₇, 51, 276.85
 Maitra 177.41
 Maitrāyana 548.93
 Maitrāvaruṇi 343.31
 Maitreya 548.93
 Maithila 339.98₁₃, 98₂₃
 Maināka 40.13
 Mainda 517.86
 Moha 137.10, 13
 Maudgalya 547.85
 Mleccha 518.92₄, 522.12
 Yajus 202.88
 Yajña 37.18-20, 115.19, 20, 116.21, 174.7,
 188.3, 492.92, 93
 Yajñavāma 129.15
 Yajñahan 207.34
 Yati 384.7, 8, 407.50, 51
 Yatidharman 451.12
 Yadu 140.22, 385.10, 387.22, 24, 388.30, 32,
 393.71, 72, 394.75, 77, 395.84, 407.54, 55, 55₄,
 408.55₆, 55₁₀, 409.56, 410.1, 2, 420.54, 423.2,
 432.2, 440.25, 445.68, 474.7₂, 520.104, 551.108
 Yadudhra 256.25
 Yama 153.45, 177.44, 227.7, 231.5, 245.87,
 252.19, 261.48₆, 281.2, 5, 285.8, 288.20, 21,
 289.23, 293.45, 295.4, 296.11-13, 15, 18,
 538.13, 539.17, 18₁, 545.65, 67, 68, 546.69
 Yami 281.2, 285.8, 294.50
 Yamunā 132.57, 285.8, 294.50, 295.4, 298.
 39, 519.97.
 Yayāti 384.7, 9, 385.13, 387.22, 388.30,
 389.32₂, 32₅, 390.39, 392.56, 57, 61, 393.69,
 395.85, 396.87₁, 88, 397.99, 407.52, 53, 55₁,
 55₂, 408.55₇, 55₁₄, 55₁₅, 421.58₂, 472.2₅,
 521.4, 556.128₁₃
 Yavana 324.29, 325.37, 326.45, 327.51, 463.
 71₆, 71₉, 517.88, 518.32₂
 Yavasū 275.32
 Yavinara 546.71, 547.83
 Yaśas 38.28, 117.36, 260.48₃
 Yaśodā 466.25, 473.5₁, 5₂, 474.58₅, 54, 476.8, 11
 Yaśodevī 535.111
 Yaśodharā 130.34, 466.25
 Yajñavalkya 366.98, 100, 518.91
 Yādava 139.17, 305.29, 409.56, 420.52, 54,
 446.6, 448.15, 16, 472.2₃, 474.6, 475.76,
 7₁₅, 480.26, 28, 29, 481.30
 Yādavi 109.76, 325.39, 346.69, 555.128₅

- Yādṛś 202.85
 Yāma 37.19, 116.20-23, 129.23, 134.38,
 135.90, 95, 255.9, 273.3
 Yāmadūta 366.99, 100
 Yāmini 161.34
 Yāmi 160.30, 33, 174.2, 176.36, 211.16, 212.19
 Yāmya 178.50
 Yukta 257.28, 271.74, 274.21, 283.42
 Yugandhara 449.1₁
 Yuddhamuṣṭi 455.80, 467.27
 Yudhājī 436.17, 449.2, 464.4
 Yudhājita 449.2
 Yudhiṣṭhira 457.42, 469.46, 480.24, 554.
 127, 127, 555.127₈
 Yuyudhāna 449.1₁, 464.2
 Yuvanāśva 310.53, 316.93, 94, 96₁, 97; 345.
 56, 346.61, 361.57
 Yogasiddhā 162.44, 176.29
 Yaudheya 524.22
 Yaudheyī 555.127₈
 Yauvanāśva 316.94₁, 522.3

 Rakṣohan 134.86
 Raghu 333.84, 334.85, 86, 347.74, 75, 77,
 410.2 App.
 Rajatanābha 247.95
 Rajas 42.11, 131.40, 41, 229.18, 268.63₅,
 278.10
 Raji 369.2, 379.79, 80, 83-85, 380.86, 86₁, 87, 2,
 381.91, 92, 95, 98, 382.103, 406.35, 36, 39,
 43, 44, 407.47
 Rajjuvāla 217.36
 Raṇadhrṣṭa 344.48
 Raṇāśva 346.60, 61
 Rati 115.13, 220.13
 Ratnakūṭi 537.8
 Ratnā 464.7, 9
 Rathantara 174.6, 188.2
 Rathāntara 368.104₁₄
 Rathītara 308.42, 368.104₁₄ App.
 Ranti 471.60
 Rantideva 542.40
 Rantināra 538.10
 Rantipāla 471.60
 Ramaṇa 161.39, 212.25
 Rambha 369.2, 383.1
 Rambhā 405.23
 Ravi 281.8, 285.6
 Raśmi 260.48₃
 Rasa 175.19
 Rasātala 60.12, 61.15, 493.93, 512.45, 47,
 514.66

 Rahampātini 536.4
 Rākā 41.5, 129.17
 Rāghava 196.29
 Rāja 268.65₅
 Rājavat 41.3
 Rājāja 197.34
 Rājādhiveva 455.33, 34, 467.29, 30
 Rājādhivevi 457.47, 468.41, 43
 Rājeya 379.80, 406.35
 Rājñi 295.2, 3
 Rāma 139.17, 259.47, 275.32, 281.17,
 306.32, 333.84, 334.85, 87, 335.86₇, 86₉,
 86₁₂, 87, 339.98₁₅, 344.51, 347.76, 365.89,
 418.44, 45, 419.46 443.51, 55, 444.57,
 63, 459.55, 56, 469.48, 516.78
 Rāmāna 459.56₁
 Rāvaṇa 317.98₁, 335.86₁₃, 347.77, 416.34, 35,
 516.78
 Rāṣṭrapāla 455.30, 467.27
 Rāṣṭrapālī 455.31, 467.28
 Rāṣṭravardhana 304.24₁₃
 Rahu 168.92, 194.15, 205.20, 264.50₄₀
 Ripu 144.10, 522.7
 Ripumjaya 144.10, 153.39
 Riṣṭanemi 465.12
 Rukmakavaca 426.13, 15
 Rukmaratha 546.75
 Rukmiṇi 477.14, 17, 478.18
 Rukmeṣu 427.16, 17
 Ruci 36.17, 110.82₂, 112.1₁, 17, 113.67, 68,
 115.18, 19, 191.28, 259.45, 264.50₃₃, 269.68₆,
 276.34, 280.25
 Rucirāśva 544.51, 52
 Rudra 4.18, 19, 10.31, 16.13, 35.6, 36.10,
 39.1, 4, 40.10, 12, 67.64, 70, 108.66₄, 68₃,
 110.82₇, 112.1₁, 12, 114.6₁₀, 116.28, 119,
 53, 120.57, 58, 121.1, 7, 122.21, 23, 25, 26,
 123.27, 28, 125.66, 67, 139.12, 140.22, 162.47,
 48, 163.51, 179.72, 180.75, 82, 88, 181.92,
 184.128, 132, 133₂, 134, 186.14₃, 213.32,
 218.44, 227.6, 258.36, 268.63, 275.29, 279,
 22, 281.11, 282.32, 297.29, 303.22₅, 22₇,
 326.44, 352.32, 36, 398.3, 402.43, 47, 502,
 160, 505.188, 515.72
 Rudrasāvāṇa 268.63₁
 Rudrā 537.7, 8₁
 Ruru 260.48, 275.25
 Ruruka 323.28
 Reṇu 364.87, 365.95₂, 366.99, 100
 Reṇuka 365.95₂
 Reṇukā 365.88
 Remaka 536.128₁₃, 128₁₄

- Remaki 556.128₁₄
 Reva 305.26, 37, 344.50
 Revata 174.9, 295.3
 Revati 109.75, 178.55, 306.31-33, 344.51, 459.56
 Revanta 281.7
 Raibhya 257.27
 Raivata 163.50, 213.30, 254.4, 257.29, 274.19, 275.22, 277.2, 278.14, 16, 279.17, 280.29, 295.3, 305.27, 306.30, 33, 36, 344.50
 Rocana 461.59
 Rocamāna 176.33, 344.49, 50, 470.51
 Rohini 40.9, 127.84, 175.23, 180.76, 77, 458.52, 459.54, 56, 460.56₅, 469.48, 48₁, 477.14
 Rohita 264.50₉₉, 265.52, 52₁, 268.63₂, 63₆, 323.26, 346.64, 65, 478.18
 Rohitāśva 460.56₅
 Raukmineya 462.68₁
 Raucya 254.5, 259.45, 264.50₃₃, 269.68, 270.72, 271.78₁, 276.34, 282.36
 Raudra 177.41, 364.85
 Raudraśva 536.4, 537.8₃
 Raudri 109.74
 Raudri (tanuḥ) 126.76, 182.112, 114, 184.129
 Raupyanābha 252.28
 Raurava 33.31, 118.40

 Lakṣmaṇa 334.86, 335.86₃
 Lakṣmaṇā 477.14, 15
 Lakṣmi 37.21, 41.12, 109.72, 116.24, 117.33, 142.4, 351.26, 379.84, 400.24, 405.28
 Laghu 410.2
 Laṅkā 416.34
 Lajjā 37.21, 38.27, 116.24, 117.35
 Latā 209.18, 19
 Lampāka 518.92₃
 Lambā 160.30, 33, 174.2, 176.35, 211.16, 212.19
 Lava 336.37, 372, 347.78
 Lavaṇa 335.86₁
 Lāṅgalin 440.25, 443.54
 Lālāṭya 366.101
 Lekha 257.32, 275.23, 279.19
 Lopāmudrā 377.71
 Lobha 37.26, 117.34, 137.10
 Lomapāda 428.25, 534.101
 Lohagandha 386.18, 17, 20
 Lohinya 366.99
 Lohita 282.33, 366.99

 Lohitāṅga 40.11
 Laukikāgni 131.50, 132.52, 53
 Lauhi 367.104
 Lauhityā 197.39

 Vamśa 264.50₄₀
 Vamśapati 398.5
 Vaṅga 525.28, 34, 531.84
 Vacovṛddha 283.41
 Vajra 480.24
 Vajranābha 166.77, 215.19, 337.91
 Vajrapāni 172.121, 124, 380.90, 406.41
 Vajrākṣa 216.19
 Vajrāra 479.24
 Vajrin 200.62, 405.27
 Vadavā 459.53
 Vadavāmukha 134.79
 Vatsa 140.19, 377.68, 69, 378.78, 544.51
 Vatsabhūmi 378.78
 Vatsavat 457.45
 Vadhryaśva 548.87
 Vanaka 278.13
 Vanakapivat 130.30
 Vanarāji 459.53, 461.60₃, 470.55
 Vanāyu(s) 360.49
 Vaneyu 537.6
 Vapuṣmat 267.59, 282.30
 Vapus 37.21, 38.27, 116.24, 117.35
 Varadā 109.73₁, 76
 Vararuci 253.25
 Varāṅgi 144.10
 Varāha 14.22, 489.71, 490.77
 Varidāsa 414.19
 Variyat 275.32
 Varuṇa 164.58, 179.70, 202.85, 214.4, 226.3, 231.3, 299.3, 5, 300.3, 9, 11, 418.41, 42
 Varūtha 522.5
 Varcas 161.38, 175.23, 212.24, 268.63₅
 Varcasvin 161.38, 268.63₉
 Varṇa 265.50₄₃
 Vardhamāna 461.59, 470.51
 Varṣa 268.63₉
 Valli 209.18, 19
 Vaśavartin 185.139, 278.10
 Vaśiṣṭha 37.25, 110.32₄, 116.23, 268.64, 278.10 s. Vasiṣṭha
 Vaśyāyu 406.33
 Vasāti 308.46
 Vasiṣṭha 4.16, 35.5, 42.10, 67.62, 68, 107.66₂, 113.65, 114.6₁₁, 116.23, 117.23, 31, 130.35, 137.7, 138.34, 219.5, 7, 9, 255.8, 12, 256.17, 257.34, 259.47, 273.10,

- 275.37, 279.23, 302.21, 309.48₁, 49, 318.
 105, 320.4-6, 321.8, 9, 12, 13, 322.16, 323.
 23, 326.46, 47, 327.52, 333.82, 338.98₄,
 343.32, 418.42, 516.78
 Vasu 133.68, 134.86, 142.4, 160.30, 32,
 161.35, 36, 162.44, 174.2, 175.20, 21,
 176.29, 180.83, 88, 211.16, 212.18, 20-22,
 226.4, 231.4, 255.10, 258.36, 261.50,
 265.51, 273.5, 275.29, 279.22, 282.22,
 351.26, 385.14, 386.20, 400.22, 25, 406.
 33, 461.58₂, 551.106
 Vasudeva 454.28, 457.42, 458.51₂, 52, 459.
 56, 460.56₈, 58, 461.60₄, 462.69, 466.24,
 468.39, 469.46, 470.55, 472.2, 2₅, 473.2₁₁, 3, 5,
 474.54, 475.7₁₀, 7₁₄, 476.7₁₉, 8, 483.7,
 516.80
 Vasudhā 241.52, 242.63
 Vasumdhara 16.10, 242.66, 451.12₁
 Vasumat 279.23₂
 Vasumana 317.98₂
 Vasuruci 247.101
 Vahni 37.25, 117.28
 Vahvin 207.39
 Vāku 264.50₄₀
 Vākpati 402.46
 Vācaspati 406.44
 Vācāvṛddha 270.72₂, 72₄, 283.41 App.
 Vāja 261.50
 Vājasrj 134.86
 Vājijit 264.50₄₁
 Vājipa 264.50₄₁
 Vāta 455.34, 458.49, 469.46
 Vātadhya 366.98
 Vātapati 441.33
 Vātāpi 168.91, 205.19, 216.26
 Vābhāri 133.73
 Vāma 140.31
 Vāmadeva 140.27, 28, 401.36, 505.182₁
 Vāmana 166.75, 170.105, 185.144, 145, 204.5,
 215.17, 218.41, 280.31, 34, 489.72, 490.76,
 494.101, 515.73
 Vāyavya 177.46, 405.24
 Vāyu 196.31₁, 227.9, 250.117₁, 255.13, 256.24,
 554.127₂
 Vāraṇasa 555.128₃
 Vāraṇavat 442.40
 Vāraṇasi 372.26, 27, 30, 373.39-41, 375.57,
 376.61, 63, 64, 378.72, 411.6
 Vārāha 489.73
 Vārimūla 275.24
 Vāriṃejaya 464.8
 Vārūpa 133.76, 171.110, 177.43
 Vārūṇi 267.60
 Vārjiniṅvata 424.3
 Vārtra 489.75
 Vārṣaparvaṇi 167.83
 Vālakhilya 42.9, 130.35
 Vālmiki 347.77
 Vāsava 177.41, 227.5, 380.87, 400.26₁
 Vāsiṣṭha 131.39, 42, 256.17, 266.55, 267.60,
 270.70, 271.74
 Vāsuki 169.103, 208.1, 217.39, 227.11,
 231.7, 246.89
 Vāsudeva 1.2, 6.3, 17.16, 306.30, 387.21,
 440.26-28, 445.68, 448.16, 477.16₂, 479.22,
 482.11, 483.7
 Vāstoṣpati 503.168
 Vīmśa 304.24₆
 Vikarṇa 534.109
 Vikukṣi 308.44, 46, 309.48, 48₁, 48₅, 338.98₁
 345.52
 Vikunṭhā 185.141, 191.32, 280.30
 Vikṛtā 109.74
 Vikṛti 430.29
 Vikeśi 40.9, 126.79
 Vikrama 268.63₈
 Vikrāntā 109.78
 Viksobha 204.6
 Vikṣobhaṇa 166.76
 Vigarta(rāja) 461.60
 Vicitti 174.6
 Vicitra 270.71, 283.39
 Vicitravīrya 554.125
 Vijaya 208.5, 216.25, 264.50₄₁, 323.27, 339.
 98₂₁, 98₂₂, 384.2, 3, 461.59, 470.51, 473.2₃,
 535.112
 Vijaya 477.15, 555.127₇
 Vijñāta 174.7, 188.3
 Vijñāti 188.2₁
 Vijñātṛ 174.7, 188.2₁, 3
 Vijvara 206.31, 33
 Vitatha 541.36, 542.37, 37₁, 38
 Vitastā 132.58
 Vitta 261.48₆
 Vitti 188.2
 Vidarbha 317.100, 328.64, 428.23, 429.26
 Vidura 554.126
 Vidūratha 269.66, 455.33, 467.29, 552.
 116, 117
 Videha 427.16
 Vidyā 109.72
 Vidyut 164.62, 180.84
 Vidrāvāṇa 166.78, 215.13
 Vidharṭṛ 202.84

- Vidhātṛ 40.14, 41.12, 1, 128.2, 5
 Vidhātṛī 248.106
 Vidhārāya 202.84
 Vidhi 191.281, 268.68, 349.6
 Vidhu 401.31, 403.7
 Vinatā 163.52, 169.100, 178.59, 214.2, 217.38
 Vinatāśva 301.17, 18
 Vinaya 38.27, 117.35
 Vinīta 129.25
 Vinda 458.501
 Vindhya 237.29, 336.871, 439.19, 518.921
 Vindhyanilayā 109.78
 Vipakkva 264.5041
 Vipācit 175.15, 268.637, 277.6
 Vipāda 204.4
 Vipāpman 406.35
 Vipāśā 132.58
 Vipṛthū 451.14, 465.11
 Vipra 144.10
 Vipracitti 165.67, 167.82, 821, 168.89, 194.15, 204.1, 205.18, 215.16, 216.26, 227.6, 491.88
 Vibudha 339.9812
 Vibhāvasu 400.24, 417.38
 Vibhāsa 260.484
 Vibhu 108.665, 132.63, 133.70, 175.17, 260.484, 273.4, 278.14, 378.75, 76
 Vibhṛta 268.638
 Vibhṛāja 544.56, 57, 545.59
 Viyati 384.7
 Viraja 128.12, 471.61
 Virajaḥ 41.4, 257.30, 275.22, 279.20, 282.19, 462.70
 Virajā 384.6
 Virāj 5.26, 115.14, 139.45, 142.16, 260.488
 Virādha 166.75
 Viriñca 220.16, 221.23
 Viriñci 139.8
 Viruddha 266.541, 282.24
 Virūpa 308.41, 42
 Virūpākṣa 167.81, 205.11, 213.30
 Virocana 165.70, 196.312, 197.35, 215.10, 246.92, 252.21, 281.18, 490.78, 494.101, 515.72, 728, 516.7212
 Virodha 197.22
 Vivasvat 133.74, 152.542, 164.58, 179.71, 214.4, 257.30, 263.5017, 264.5084, 275.22, 279.21, 281.6, 284.1, 285.5, 8, 290.31, 38, 293.38, 42, 295.2, 4, 297.22, 337.96, 338.97, 348.82, 437.2, 3, 438.7
 vivaha 201.76
 Vivāhya 367.101
 Vivimśa 304.246, 247
 Vivici 134.84, 85
 Viśakha 162.41, 176.26, 212.27
 Viśākha 178.53
 Viśāla 304.2416, 2417
 Viśālā 304.2417, 542.41
 Viśikha 208.7
 Viśravas 304.2416
 Viśruta 260.485
 Viśrutavat 337.942, 95
 Viśrutāśva 451.121
 Viśva 515.188
 Viśvaka 345.55
 Viśvakarman 62.23, 162.45, 176.80, 213.29, 281.2, 8, 10, 12, 292.38
 Viśvajit 204.6, 544.50
 Viśvaratha 365.93
 Viśvarūpa 163.49
 Viśvavyacas 133.67
 Viśvasaha 334.248, 337.92
 Viśvā 160.30, 31, 174.2, 176.32, 34, 211.17, 212.18
 Viśvāci 392.63, 408.5518
 Viśvāmitra 257.35, 275.27, 279.23, 319.107, 111, 320.1, 2, 322.15, 20, 365.91, 98-951, 366.97, 101, 367.101, 103-1041, 368.10412, 516.77
 Viśvāyu(s) 360.49
 Viśvāvasu 207.40, 357.17
 Viśve 180.83, 88, 258.36, 275.29
 Viśvedevāḥ 160.31, 176.32, 212.18, 400.22
 Viśahara 429.28
 Viṣṭarāśva 310.52
 Viṣṭi 295.9, 298.39
 Viṣṇu 1.1, 3, 4, 7, 5.26, 6.42, 44, 7.410, 413, 5, 9.231, 24, 10.31, 34, 11.85, 38, 12.21, 16.13, 20.37, 39, 32.13, 34.55, 38.33, 41.12, 55.121, 122, 16, 57.29, 136.30, 137.16, 164.57, 179.64, 66, 71, 181.89, 92, 182.110, 183.117, 184.133, 185, 185.142, 144, 186.147, 188.12, 195.21, 221.21, 222.28, 226.4, 231.4, 252.11, 279.171, 24, 280.31, 34, 341, 281.11, 18, 282.30, 283.52, 294.49, 297.29, 312.68, 69, 313.76, 327.56, 346.69, 370.10, 11, 18, 398.3, 399.16, 400.30, 404.14, 406.26, 423.2, 447.11, 460.5610, 472.24, 476.3, 477.13, 481.30, 482.2-4, 483.7, 11, 487.60-63, 488.64, 490.79, 491.82, 498.123-121, 499.122, 124, 126, 128, 129, 514.68, 515.729, 7211, 516.79, 80, 517.302, 518.922

- Viṣṇupada 538.99
 Viṣṇuśāśas 518.91
 Viṣṇuvṛddha 318.101, 368.104¹⁴
 Viśvaksena 197.31⁴, 276.36, 440.28¹, 462.68,
 477.16², 479.20, 544.58, 545.59
 Vihāṅgama 267.58⁸, 282.28
 Vitahavya 339.98²²
 Vitimat 274.21
 Vitihotra 420.50, 421.55
 Vira 141.1⁵
 Viraṇa 145.11, 153.40, 156.6
 Viravat 261.50
 Virasena 332.30, 337.9⁵¹, 348.82
 Viraṇi 153.39, 263.50²⁰
 Viru 462.70
 Virudhā 209.18
 Vṛka 144.9², 153.39, 166.76, 323.28, 346.65,
 462.69, 479.20
 Vṛkajit 479.20
 Vṛkatejas 144.10, 153.39
 Vṛkadeva 461.59
 Vṛkadevā(I) 454.28, 29, 459.58, 461.60,
 470.52
 Vṛkala 144.9², 10
 Vṛkaśva 479.20
 Vṛkodara 457.48², 469.46, 554.127²
 Vṛkṣaka 202.86
 Vṛkṣāyu 197.32
 Vṛjini 479.20
 Vṛjinivat 424.3
 Vṛtta 153.39
 Vṛtra 206.31, 207.35, 491.82
 Vṛtrahan 224.56
 Vṛtrahanṭṛ 224.55
 Vṛddha 468.42
 Vṛddhaśarman 406.34, 458.50
 Vṛṣa 206.29, 31, 207.34, 267.58⁵, 282.29,
 420.52, 527.48, 50, 528.53, 535.115
 Vṛṣakanyā 109.76
 Vṛṣaṇa 420.53
 Vṛṣadarbha 524.24, 25
 Vṛṣan 199.57, 491.84
 Vṛṣa parvan 166.78, 204.8, 216.20, 22, 385.
 10, 407.52
 Vṛṣabha 144.9², 268.63⁷, 464.4, 5, 517.86,
 527.47
 Vṛṣabhadhvaja 227.6
 Vṛṣala 161.34
 Vṛṣasena 266.57, 535.108, 115
 Vṛṣākapi 163.50
 Vṛṣṭi 275.22
 Vṛṣṭinemi 465.12
 Vṛṣṇi 3.8, 272.91, 306.30, 420.58, 423.2,
 432.2, 433.4, 435.16, 438.12, 439.16,
 444.56, 68, 447.7, 449.1, 2, 452.17,
 458.51², 460.57, 463.71⁷, 71⁸, 464.1, 8, 4,
 465.14, 475.7⁴, 477.13, 481.30¹, 482.4,
 517.3⁹
 Vṛhata 265.53
 Vegavat 304.24¹⁴, 24¹⁵
 Venuhaya 411.4
 Venuhotra 378.77
 Vedanā 38.30, 31, 118.39, 40
 Vedabahu 256.25, 278.16
 Vedarāsi 139.10
 Vedavyāsa 283.56, 516.79
 Vedaśiras 41.2, 128.7, 256.25
 Vedaśri 278.16
 Vena 145.15, 16, 146.17, 153.44, 233.5, 234.
 11, 12, 285.18, 20, 236.24, 237.28-30, 33,
 251.4
 Vaikunṭha 174.9, 178.60, 179.70, 185.141¹,
 191.33, 278.15, 280.30
 Vaicitraviryaka 554.126
 Vaitaṇḍa 212.23
 Vaitaṇḍya 161.37, 175.24
 Vaitaraṇa 456.38
 Vaidarbhi 430.32, 431.33, 477.14, 480.24
 Vaidehi 335.86²
 Vaidya 261.46⁶
 Vainateya 535.110
 Vainya 141.1, 146.17, 19, 226.1, 233.6,
 234.9, 238.37, 38, 240.50, 51, 241.53, 54,
 56, 57, 243.70, 73, 244.77, 81, 248.108, 249,
 111, 113, 250.117⁸, 514.70, 71
 Vaibhāṇḍaki 534.105
 Vaimānika 72.16, 19, 20
 Vairajas 229.16
 Vairāṇi 145.11, 156.6², 6⁵, 7, 10¹, 158.20,
 159.26
 Vairāja 5.27, 110.8²⁹, 115.14, 15, 129.
 13, 139.46, 141.1⁵, 145.12, 229.16,
 263.50²¹
 Vairiṅcyā 32.14
 Vairiṇi 211.9, 13
 Vairocana 261.49¹, 515.73², 7³, 529.64,
 530.71, 533.96
 Vaivasvata 139.17, 150.45², 152.54⁸, 54⁵,
 163.54, 164.60, 171.110, 174.1, 178.61,
 179.62, 65, 185.141¹, 190.22, 24, 191.34, 35,
 214.3, 227.7, 229.20, 230.21¹, 21², 232.12,
 13, 244.77, 245.87, 250.117⁸, 254.5, 258.
 37, 41⁴, 259.43, 45¹, 262.50⁷, 50⁹, 50¹⁰,
 50¹⁵, 263.50¹⁷, 264.50²², 50³⁴, 50³⁵, 50⁸⁸, 271.

- 78, 272.89, 275.26, 277.3, 279.23, 280.51, 285.7, 288.21, 294.52, 295.9, 299.1, 308.42, 340.1, 343.38, 514.70
 Vaiśākhī 458.52, 460.56₈
 Vaiśālaka 305.24₂₂
 Vaiśya 461.60₂, 470.54
 Vaiśravaṇa 226.3, 231.3, 247.95, 252.22, 458.51₁
 Vaiśvadeva 133.72, 177.42
 Vaiśvānara 131.51, 166.78, 167.84, 177.49, 204.7, 206.24, 25, 216.22
 Vaiśvānari (vithi) 178.55
 Vaiṣṭhīya 133.73
 Vaiṣṇava 177.45, 281.10, 364.85, 447.11, 480.29, 520.104
 Vaiṣṇavī (tanuḥ) 182.112, 114, 184.129
 Vaiṣṇa 167.81, 205.11
 Vyamśa 168.91, 216.26
 Vyaratni 133.74
 Vyavasāya 38.28, 67.65, 110.82₁, 117.35
 Vyādhi 38.32, 118.40
 Vyāna 175.19
 Vyāpṛta 268.63₉
 Vyāsa 259.47, 281.17
 Vyūṣitāśva 337.92
 Vyūṣṭi 268.63₆
 Vyoman 429.28
 Vraja 147.25
 Vrajana 265.50₄₃
 Vratini 441.34, 448.19₁

 Śamsya 132.55, 56, 133.69
 Śaka 303.28, 324.29, 32, 34, 36, 326.45, 49, 327.51, 518.92₂
 Śakuni 166.72, 196.23, 215.14, 308.44, 339.92₂₀, 430.30
 Śakuni 197.37
 Śakuntalā 539.15, 17, 18
 Śakti 109.72, 191.28₁
 Śakra 13.12, 164.57, 172.122, 198.43, 45, 48.1, 49, 199.50-52, 55, 56, 200.60, 62, 63, 202.89, 203.95, 222.31, 231.4, 278.11, 283.47, 362.61, 380.87, 381.93, 96, 99, 385.11, 386.20, 399.18, 405.23, 25, 406.38, 44, 407.46, 49, 457.48₁, 458.49, 469.46, 46₂, 472.2₄, 477.16₁, 484.24, 490.79, 498.127, 500.144, 514.67, 533.99, 100, 534.105, 554.127₂
 Śakra 265.50₄₃
 Śakrajyotis 201.81
 Śakramitra 346.62
 Śankara 1.2, 108.69, 120.65₂, 278.12, 352.36, 503.168
 Śanku 204.4, 455.30, 467.26
 Śankukarna 166.75, 204.4
 Śankuni 166.74, 215.14, 17
 Śankuśiras 166.74
 Śankuśirodhara 217.17
 Śankha 170.105, 217.39, 274.14
 Śankhana 337.91, 92
 Śankhapada 129.21, 130.31, 229.17, 232.10
 Śankhapāla 170.105, 217.40
 Śankharoman 170.105
 Śankhuroman 218.41
 Śaci 167.88, 168.88, 206.23, 24, 216.21
 Śacipati 224.52
 Śatha 167.79, 204.9, 459.55, 460.56₅
 Śaṇḍa 491.84, 513.62, 514.63-65
 Śatakratu 179.64, 381.91, 94, 95, 382.104
 Śatagāmin 217.36
 Śatagūṇa 207.39
 Śatajit 410.3, 433.5, 479.19₃
 Śatadundubhi 197.31₄, 32
 Śatadyumna 145.13, 153.41, 279.20₁
 Śatadrū 132.58
 Śatadhanvan 441.35, 442.37, 41, 44, 46, 443.50, 53, 456.37, 467.33
 Śataparvan 200.59
 Śatapasavat 426.13
 Śatapasūti 426.12₁
 Śatabalā 459.56₃
 Śatabhiṣaj 178.54
 Śatamāya 167.81
 Śatamāyu 205.11
 Śataratha 333.84₁, 84₂
 Śatarudra 120.58
 Śatarūpā 36.15, 16, 113.6₂, 114.8, 10, 115.12, 14, 15, 140.24, 25, 141.1₁, 1₂, 1₅
 Śatasṛṅga 209.11
 Śatahrada 166.76, 204.6, 215.18
 Śatānanda 275.32, 548.89
 Śatānika 266.57, 554.127₅
 Śatāyu(s) 360.43, 406.34
 Śatrughna 334.86, 335.86₁, 86₂, 444.64₂, 451.11, 462.66, 464.8, 471.58
 Śatrujit 455.35, 467.31
 Śani 295.9, 298.39
 Śanaścara 40.11, 126.77, 129.22, 281.4, 283.19, 294.48, 50₁, 401.40
 Śamtanu 548.91, 553.119, 120, 123, 123₁, 554.123₂, 125
 Śabara 518.2₂
 Śabala 211.9

- Śabalāśva 158.20, 159.25
 Śama 175.24, 261.48₆
 Śami 452.16, 465.13
 Śamin 455.35, 456.36, 467.31, 32
 Śamika 457.46, 462.71, 468.40, 471.60, 61
 Śamba 205.16
 Śambara 166.75, 167.81, 204.4, 205.11,
 215.17, 515.73₈
 Śambhu 143.9, 163.50, 197.31₈, 34, 340.5, 6,
 343.33
 Śaradvat 260.48, 275.31, 548.88
 Śarabha 167.82, 205.12, 477.17
 Śaravana 340.6, 341.7, 8, 342.28, 343.33
 Śarmīṣṭhā 167.83, 168.88, 206.25, 216.22,
 385.10, 11, 390.39, 393.72, 407.52, 54
 Śaryāti 279.23₁, 299.1, 305.25, 306.34,
 340.2, 344.48, 407.51, 465.12
 Śarva 39.6, 121.10, 123.37, 39, 124.41, 126.
 78, 163.50, 503.164, 167, 170, 504.176
 Śala 205.19, 336.90, 91, 368.104₁₃, 369.4, 5,
 553.122
 Śaladā 537.7
 Śalabha 167.82, 205.12, 19
 Śalya 168.91, 216.26
 Śaśabindu 316.95, 424.6, 425.7
 Śaśāda 309.48, 310.49, 50
 Śakadvīpa 292.38
 Śakha 162.41, 176.26, 212.37
 Śatahaya 278.13₁
 Śanta 161.37, 175.24, 212.23
 Śantā 534.101
 Śanti 37.21, 38.28, 116.24, 117.36, 266.54₂,
 282.25
 Śantidevā 454.28, 29, 459.53, 460.58₁, 461.59
 Śamba 212.23
 Śaradvata 259.47, 548.92
 Śaryāta 307.39
 Śarvi 126.69
 Śalaki 482.1
 Śalaṅkāyana 366.98, 100, 482.2
 Śalāvati 365.95₂
 Śalāvatyā 366.100, 101
 Śālmalidvīpa 208.10
 Śalva 517.86
 Śaśabindu 425.9
 Śtkhaṇḍini 147.24, 153.45
 Śitikaṇṭha 502.167
 Śini 436.17, 449.1, 464.1, 2, 468.40, 542.40
 Śineyu 425.11
 Śibi 165.69, 215.9, 524.22, 23
 Śiva 10.34, 183.117, 278.9, 401.55, 503.164,
 168, 504.173
 Śivapura 524.22
 Śivā 40.9, 109.73₁, 126.80, 161.39, 176.26,
 212.26, 302.22₃
 Śivi 278.12
 Śisira 161.39, 212.25, 368.104₁₄
 Śisīrayaṇi 461.60
 Śiśu 459.56₁
 Śiśupāla 458.51
 Śiṣṭa 153.38
 Śiṣṭi 143.9, 144.9
 Śighra(ka) 337.94
 Śighraga 217.35
 Śitamśu 399.16
 Śuka 344.47, 544.57
 Śuktimatī 427.19
 Śuki 208.3, 6, 7, 216.30, 217.31
 Śukra 40.11, 42.11, 116.21, 135.90, 147.25, 153.
 45, 256.19, 260.48₂, 271.74, 274.12, 275.33,
 283.42, 393.71, 394.79, 395.32, 496.113, 115,
 497.121, 505.184, 511.43, 512.46, 513.59
 Śukla 131.40
 Śuci 42.13, 131.45, 46, 48, 134.81, 87, 169.
 97, 99, 216.30, 217.32, 256.19, 271.73,
 274.12, 283.40, 42, 467.31
 Śunaka 369.4
 Śunaḥpuccha 365.91
 Śunaḥśepha 365.91, 94, 95, 367.103
 Śubha 153.45, 268.69₉
 Śubhānana 217.40
 Śubhra 459.55
 Śumbha 109.77, 197.31₄
 Śulkagulma 459.56₂
 Śūdrā 537.7
 Śūra 419.47, 433.4, 455.34, 456.41, 457.43,
 48, 460.58₁, 468.38, 479.22₃
 Śūrasena 335.86₉, 419.47
 Śūrin 470.50₁
 Śūladharā 109.76
 Śūlapāṇi 231.5, 297.21, 463.71₄
 Śūlabhṛt 215.12
 Śeṣa 169.103, 217.39, 227.11, 283.49
 Śaineya 449.1, 479.22₁
 Śainya 464.3, 542.40
 Śaibya 464.7
 Śaibya 427.20, 428.23, 477.14, 15
 Śoka 38.32, 113.4, 5, 118.40
 Śoṇāśva 455.34, 467.30, 31
 Śaunaka 368.104₁₀, 369.4, 386.18, 19
 Śauri 459.56, 460.56₉, 58₁, 461.60₂, 60₃, 462.
 70, 469.48₁, 470.50₁, 54, 55
 Śyāma 457.46, 462.71, 468.40, 471.61
 Śyeni 169.97, 98, 208.3, 209.14, 216.30, 217.31

Śraddhā 37.21, 26, 116.24, 117.33
 Śraddhadevī 470.54
 Śrama 161.37
 Śrava 176.33
 Śravaṇa 178.54
 Śravaṇā 452.15, 455.35, 465.13
 Śraviṣṭhā 452.15, 455.35, 465.12, 556.128₁₀
 Śrāddha 471.58
 Śrāddhadeva 279.21, 285.7, 338.97, 462.
 66, 67
 Śrāddhadevī 461.60₂
 Śrāddhahan 207.34
 Śrāvasta 310.53, 54, 345.56, 57
 Śrāvastaka 310.53
 Śrāvasti 310.53, 336.8₂, 345.56
 Śrī 40.14, 110.82, 128.2
 Śrīdevā(ī) 454.29, 459.53, 461.60, 466.25
 Śrūta 38.27, 117.34, 331.77, 332.78, 339.
 98₂₁, 347.71
 Śrutakarman 287.18₁, 288.19, 554.127₄
 Śrutakīrti 457.46, 458.50₁, 468.41, 42, 554.
 127₄
 Śrutadevā(ī) 457.46, 458.50, 466.25, 468.
 41, 42
 Śrutasarman 552.114
 Śrutasrava 287.18₁
 Śrutasravas 288.18₁, 468.41, 43, 552.114
 Śrutasravā 457.46, 458.51
 Śrutasena 552.115, 554.127₄
 Śrutāyu(s) 348.81, 360.49
 Śruti 129.21, 130.30
 Śrutiśravā 466.25
 Śrotra 175.19
 Śvaphalka 449.2, 450.3, 5, 6, 451.10
 Śvasrpa 216.27
 Śveta 479.22₂
 Śvetakarṇa 555.128₄, 128₆
 Śvetavāhana 455.34, 467.30
 Śvetā 479.22₂

 Śaḍāgneyī 145.14, 147.124, 153.43, 45
 Śaṇḍa 489.71, cfr. Śaṇḍa
 Śaṣṭhī 109.73

 Saṃyatā 521.2
 Saṃyātī 384.7, 407.50
 Saṃyūpa 468.40
 Saṃrambha 202.86
 Saṃvaraṇa 550.101
 Saṃvarta 304.24₉₋₂₄₁₁, 521.3
 Saṃvartaka 134.78
 saṃvaha 201.75

Saṃśaya 128.3
 Saṃhatāśva 315.91, 346.60
 Saṃhrāda 165.69, 168.95, 196.27, 30
 Saṃhlāda 215.9, 216.28
 Sagara 324.30, 31, 34, 325.41, 326.46-48,
 327.52, 328.63, 64, 329.68, 330.72, 73, 346.
 65, 66
 Saṃkarṣaṇa 482.1
 Saṃkalpa 35.6, 67.64, 65, 108.66₄, 110.82₁,
 115.18, 161.34, 176.35, 212.20
 Saṃkalpā 160.30, 161.34, 174.2, 176.35,
 211.17, 212.20
 Saṃkṛti 368.104₁₂, 384.4, 5, 542.39
 Saṃkrandana 271.77
 Saṃgrāmajit 479.19₃
 Sajyotis 201.81
 Saṃjaya 384.2
 Saṃjāta 420.50
 Saṃjñā 262.50₉, 264.50₈₅, 281.2, 4, 8, 284.
 1-3, 285.6, 8, 9, 286.10, 15, 287.17, 288.
 19, 21, 289.23, 290.30, 291.35, 295.2, 3, 6,
 8, 10, 297.22, 298.35
 Sati 37.23, 40.12, 108.69, 109.72, 75, 116.26,
 117.29, 118.43
 Sattva 274.21
 Sattvajyotis 201.81
 Sattvat 431.33
 Sattvata 435.15
 Sattvadanta 460.56₇
 Sattvātmaka 207.39
 Satya 77.73, 75, 174.8, 175.15, 176.33, 179.
 69, 185.139, 191.30, 30₁, 201.81, 202.84,
 256.22, 260.48₅, 265.52, 266.56, 278.9, 12,
 280.27, 282.22, 28
 Satyaka 278.16₁, 449.1, 464.1
 Satyakarṇa 555.128₄
 Satyakarman 535.113
 Satyaketu 282.26, 378.75, 460.58
 Satyajit 201.82
 Satyajyotis 201.81
 Satyadevī 466.25
 Satyadhṛti 459.56₁, 546.71, 72, 548.89, 90
 Satyanetra 129.22, 257.27
 Satyabhāmā 441.34, 442.36, 40, 41, 448.19₁,
 477.14, 478.18, 19₁
 Satyamitra 202.83
 Satyaratha 346.64
 Satyarathā 323.24
 Satyavat 257.38
 Satyavati 130.37, 362.64, 363.71, 73, 77,
 364.80, 84, 86, 365.80
 Satyavac 145.18, 158.41

- Satyavrata 317.99, 318.105, 319.110, 320.
 1, 5, 7, 321.8, 9, 346.64
 Satyahita 551.110
 Satyā 185.139, 191.30, 280.27, 477.14, 535.
 111, 112
 Satrajit 436.18, 437.1, 438.7, 11, 440.30,
 441.32, 35, 442.37, 44, 444.64, 446.6, 447.
 15, 448.17
 Satvana 207.39
 Sadaśva 544.55
 Sadasaspati 179.73
 Sadāpakṣa 464.8
 Sadālabha 464.8
 Sadyojāta 509.19
 Sadyotpanna 509.19
 Sadvati 129.18, 130.26
 Sadhira 464.8
 Sanaka 16.9, 66.55, 108.66₅, 302.22₂, 400.21
 Sanatkumāra 4.18, 19, 54.3₁, 67.71, 68.74,
 108.66₅, 110.82₈, 111.82₁₁, 140.27, 162.42,
 175.25, 351.24
 Sanadvāja 339.98₂₀
 Sanandana 17.21, 18.23₁, 35.6, 66.55,
 108.66₅
 Sanātana 66.55, 108.66₅
 Sāntardana 458.50₁, 468.42
 Sāntāna 40.11, 127.83
 Sāntosa 37.26, 117.33
 Śānati 37.23, 42.9, 116.27, 117.30, 130.34,
 377.69, 378.73
 Śānmatimat 546.76
 Śānmateyu 536.5, 537.6
 Śānnyāsa 129.15
 Saptajit 215.19
 Saptarṣi 482.1
 Saptāśva 274.20
 Sabala 271.78
 Sabhākṣa 441.34₁
 Sabhānara 523.13
 Sama 260.48₅
 Samacetana 202.87
 Samaya 117.34
 Samara 544.54, 55
 Samarṣaṇa 366.98, 300
 Samavṛtti 202.87
 Samākhyāta 260.48₄
 Samāna 175.19
 Samita 202.86
 Samitāsamidṛkṣāt 202.87
 Samiti 202.86
 Samudra 147.27, 328.60
 Samaujas 467.35, 36, 468.36
 Sāmpāti 208.4, 5, 217.35, 536.3, 4
 Sāmbodhani 479.19₃
 Sāmbhalagrāna 518.91
 Sāmbhāvya 278.16₁
 Sāmbhūta 317.98
 Sāmbhūti 37.23, 41.3, 116.26, 117.29
 Sāmmīta 202.87
 Sāmraj 142.16
 Sāramāna 168.92, 216.27
 Sarayū 132.58
 Sarasvatī 109.72, 128.11, 132.59, 138.32,
 139.8, 219.3, 538.10
 Sarpa 179.73
 Sarvakarman 333.82, 83, 347.73
 Sarvakāma 332.80
 Sarvaga 41.4 App., 282.31, 555.127₆
 Sarvajit 166.77
 Sarvatraga 267.62
 Sarvadamana 539.14₁
 Sarvadharmāna 282.31
 Salilajanman 110.82₃
 Savana 42.11, 131.40, 134.83, 84, 255.10,
 265.52, 273.4, 278.10, 282.22
 Savarṇā 147.28, 153.47, 264.50₃₁, 50₃₅, 286.14
 Savitr 164.58, 214.4, 245.85
 Savya 132.56
 Savyasācin 168.87, 196.29, 31, 206.28
 Savyasivya 205.19
 Sasarit 202.86
 Saha 256.19, 274.13
 Sahadeva 305.24₁₀, 24₂₀, 384.3, 4, 458.49,
 469.47, 470.50₁, 549.95, 551.113, 114, 554.
 127₂, 127₄, 555.127₇
 Sahadevā 454.29, 459.53, 460.58₁
 Saharakṣa 131.48, 49, 134.80
 Sahasrajit 410.2, 3, 433.5, 479.19₃
 Saharada 268.69₃, 410.2, 3
 Sahasrabāhu 197.36, 215.12
 Sahasrasikhara 208.10
 Sahasrākṣa 198.49, 199.50, 200.65, 202.91,
 362.62, 445.67
 Sahasrāśva 347.80
 Sahasvat 337.94₂
 Sahiṣṇu 42.8, 130.29, 33, 257.30, 275.22,
 279.20
 Śakṣipa 202.85
 Śagni 43.15
 Śamkrta 366.100, 542.43
 Śamkrṭi 366.96
 Śamkrṭya 366.101, 542.40
 Śaṅga 153.45
 Sātvat 431.33

- Sattvata 432.1, 440.30, 445.72
 Sattvikī 109.73₁
 Sātyaki 442.42, 449.1, 464.1
 Sātrajiti 477.14
 Sādhyā 4.22, 160.31, 174.2-4, 9, 10, 175.16,
 17, 20, 178.60, 179.70, 180.83, 88, 185.141₁,
 191.34, 35, 192.36, 212.18, 227.6, 258.36,
 274.16, 275.29, 505.188
 Sādhyā 160.30, 31, 175.12, 191.34, 211.17,
 212.18
 Sānu 478.18
 Sāndipani 517.85
 Sāma 202.88
 Sāmudrī 147.28, 153.47
 Sāmba 462.68, 471.59₁, 478.20, 480.25, 482.1₁
 Sāraṇa 459.55, 56₈, 469.48
 Sārasa 217.36
 Sārpa 177.41
 Sārvabhauma 546.73, 552.117
 Sāvarna 259.43, 45₁, 261.45₁, 50, 50₁, 262.
 50₆, 50₈, 50₉, 264.50₃₄, 50₃₆, 266.58, 268.
 63, 271.78₁, 275.31, 281.14, 282.19, 32,
 288.22, 294.50₁, 298.38
 Sāvarnī 135.94, 254.5, 261.48₇, 265.54, 266.
 54, 268.63, 276.33, 281.13, 15, 287.18, 288.
 18₁, 293.47, 295.8, 9
 Sāvarnika 269.66, 293.47, 512.51, 53
 Sāvitra 177.46, 213.31
 Sāvitrī 109.73₁, 138.30, 31, 139.10, 220.13,
 221.23, 24
 Sahañja 411.6
 Sahañjani 411.5
 Sāhvaya 202.88
 Sīmhala 518.92₂
 Sīmhavāhinī 109.77
 Sīmhikā 165.67, 168.89, 194.15, 205.18, 21,
 216.25
 Siddha 207.39
 Siddhi 116.24, 117.36
 Sini 351.26
 Sīnivalī 41.5, 129.17, 196.31₁, 400.24
 Sīndhu 270.72₃
 Sīndhudvīpa 332.78, 79, 347.72
 Sītā 132.59, 335.86₁₁, 339.98₁₅, 98₁₆
 Sītāṃśuka 205.19
 Sīradhvaja 339.98₁₅, 98₁₈
 Sukanya 305.25, 344.48
 Sukarma 268.68₂, 68₇, 68₈, 269.68₂, 68₄,
 282.33, 36
 Sukumāra 378.76
 Sukṛta 273.9, 544.56
 Sukṛti 255.14, 266.55, 282.36
 Suketu 204.6, 328.58, 338.98₇, 98₈, 378.74
 Sukeśa 167.79, 204.9, 209.11
 Sukṣetra 266.67, 282.27
 Sukha 38.28, 117.36, 208.7
 Sugandhi 459.53, 461.60₃
 Sugriva 468.42
 Sugrivi 169.97, 99, 216.30, 217.38
 Sucandra 207.40, 305.24₁₈, 471.59
 Sucāru 456.40, 478.18, 480.24, 555.128₅,
 556.128₇
 Suchāyā 144.9, 153.38
 Sujañghī 130.27
 Sujāta 420.51
 Sujyoti 133.67
 Sutanu 455.30, 31, 459.53, 467.28, 470.55,
 480.24
 Sutapa 260.48₁, 48₃, 231.15
 Sutapas 42.11, 131.40, 201.81, 256.23, 265.
 52, 268.64, 270.70, 71, 278.11, 282.34, 38,
 525.26
 Sutamitra 202.83
 Sutāpi 466.25
 Sutāra 268.63₂, 63₈, 63₁₀, cfr. 282.33
 Sutrāman 269.68₂, 68₄, 282.36
 Sudamṣṭra 456.40, 468.36
 Sudarī 216.22
 Sudarsāna 195.21₃, 337.93
 Sudānta 456.38
 Sudāsa 332.81, 549.95
 Sudeva 323.27, 454.27, 466.24
 Sudevā 454.28, 461.59
 Sudevī 477.15, 479.20
 Sudeśa 385.14
 Sudeśa 462.68, 477.17, 478.18
 Sudeśṇā 526.34₁, 529.67, 530.73, 74, 538.98
 Sudyumna 145.13, 153.42, 301.14, 16, 17,
 302.20-22₁, 303.22₇, 344.43
 Sudhanu 550.103
 Sudhanvan 229.16, 336.30, 536.3, 550.103,
 104, 551.111
 Sudharman 231.9, 264.50₃₈, 50₄₂, 265.50₄₄,
 269.68₂, 68₅, 282.20, 36, 452.15, 465.12,
 546.72, 73.
 Sudhāman 128.12, 129.13, 191.28₁, 257.80,
 266.54₁, 275.22, 278.9, 16, 282.24
 Sudhi 278.12
 Sudhṛti 304.24₁₃, 338.98₉, 98₁₀
 Sudhyu 133.74
 Sunandā 459.56₃
 Sunaya 339.98₂₂
 Sunaha 361.58
 Sunahotra 369.3

- Sunābha 468.36
 Sunāman 455.30, 467.26
 Sunāmnī 454.29, 458.52
 Sunītha 378.73, 468.43, 479.21
 Sunīthā 145.15, 153.44, 234.11, 251.4
 Sunetra 208.7, 270.71
 Sunemi 265.50⁴⁴
 Sunda 164.60, 168.93, 196.27, 28
 Sundarī 451.12
 Supatha 167.81, 205.11
 Suparṇa 169.100, 102, 207.39, 231.8,
 329.67₁
 Suparvan 268.69₇
 Supāṇḍu 207.39
 Supārśva 480.25, 546.75
 Supārśvaka 451.14, 460.50₅, 465.11
 Subāhu 274.19, 335.86₂, 452.15, 456.38,
 465.11, 538.11
 Subhadrā 460.56₁₀, 57, 470.50, 555.127₈
 Subhāmā 477.14
 Subhūmi 465.12
 Subhūṣaṇa 455.30, 467.26
 Subhru 469.48
 Sumati 260.48₄, 261.50, 275.33, 329.67₁, 69,
 546.75, 76
 Sumanas 145.15, 153.43, 268.63₂, 63₇
 Sumanta 261.50
 Sumālin 247.98, 252.23
 Sumitra 435.16
 Sumukha 170.105, 208.7
 Sumuṣṭika 467.27
 Samedhas 278.15, 279.20
 Sumeru 95.98
 Suyajña 425.10
 Suyāśas 374.47
 Suyodhana 345.55
 Suratha 552.115, 116
 Surabhi 134.86, 163.52, 170.107, 178.59,
 214.2 218.44, 532.87
 Surabhī 162.47, 179.72, 180.75, 76, 81, 82,
 213.33, 527.49
 Suramitra 202.83
 Surasa 208.7
 Surasā 163.52, 169.101, 178.58, 208.4, 214.1,
 217.37, 459.56₈, 537.7
 Surūpa 208.7, 278.11
 Surūpā 180.77, 78, 466.25
 Sureṇu 284.2
 Sureśvara 213.31
 Sureśvarī 284.2
 Suvacas 459.56₃
 Suvarcalā 40.9, 126.77
 Suvarcas 266.53, 269.67, 339.98₂₀, 465.12
 Suvarcā 144.9₃
 Suvarṇa 275.32
 Suvitti 188.2
 Suvibhu 378.76
 Suvīra 524.24, 25, 547.80
 Suvrata 524.21, 23
 Suvratā 263.50₂₀, 50₂₂, 306.31
 Suśarman 267.62
 Suśānti 278.9, 547.81, 82
 Suśilā 477.15
 Suśruta 339.98₃₁
 Suṣeṇa 201.82, 460.56₃, 469.43₁
 Suṣyanta 539.14
 Susaṃdhi 337.94₁, 94₂
 Suhotṛ 542.37₁
 Suhotra 360.51, 542.37₁, 543.44, 45, 550.
 104, 555.127₇
 Suhma 525.28, 34, 531.84
 Sūkṣma 166.79, 204.9
 Sūta 146.20
 Sūnṛtā 142.2-4, 153.34, 36
 Sūrya 165.71, 204.8, 205.12, 215.11, 281.5,
 437.1
 Sūryāpīḍa 555.128₁
 Śrījaya 305.24₁₉, 432.3, 457.45, 462.70,
 468.40, 471.61, 523.14, 547.83, 549.94
 Śrṣṭi 143.8, 144.9, 92
 Setu 522.7
 Senajit 201.82, 544.50
 Saimhikeya 165.67, 168.90, 205.18, 206.22,
 216.25
 Saindhavāyana 366.99, 367.102
 Soma 42.6, 129.22, 143.35, 149.38, 41, 150.43,
 45, 151.50, 153.49, 154.50, 51, 55, 160.27, 28,
 161.34₁, 36, 38, 164.60, 175.21, 23, 178.56,
 200.69, 211.14, 212.22, 24, 226.2, 231.2,
 245.82, 252.16, 261.48₃, 301.16, 339.98₂₃,
 341.15, 343.41, 349.1, 350.9, 13, 16, 351,
 13, 22, 25, 353.40, 43, 44, 354.47, 49.50, 355.1,
 380.85₁, 398.1.5, 399.13, 18, 400.26, 28,
 401.34, 37, 40, 402.41, 43, 45, 46, 403.3, 7,
 431.34, 436.42, 51, 537.8₁, 543.93
 Somaka 549.95, 96, 98
 Somadatta 305.24₂₀, 24₂₁, 549.94, 95, 553.
 121, 122,
 Somapa 274.19
 Somavaṃśa 295.1, 552.118
 Somādhi 551.114, 552.114
 Saudāmanī 217.34
 Saudāsa 332.81, 549.95
 Saunahotra 371.19

- Saubhadra 470.56, 555.128
 Saubharikā 478.19₁
 Saubhāgyada 220.16
 Saumi 462.70
 Saumya 177.45, 178.50, 486.42
 Saurabheya 527.47
 Sauśruta 366.99, 367.102
 Sauhotri 361.54
 Skanda 4.19 App., 40.11, 126.81, 162.42, 175.25, 265.51
 Stamba 255.12
 Striratnakūtā 537.8
 Sthanḍileyu 536.5
 Sthaleyu 536.5, 537.6
 Sthānu 120.63, 140.32, 503.167
 Sthāna 261.48₇
 Sthiti 191.28₁
 Sparśa 175.19
 Smaya 273.9
 Smara 220.16, 222.28
 Smṛti 37.23, 41.5, 116.26, 117.29, 129.16
 Syamantaka 437.1₁, 5, 438.9, 11-14, 440. 23, 29, 441.31, 35, 442.36, 44, 45, 443.52, 54, 444.59, 445.74, 446.1, 447.7
 Syamantapañcaka 219.3
 Svacchodara 220.17
 Svadharman 344.48
 Svadhā 37.23, 43.16, 109.72, 116.27, 117.31, 268.63₄
 Svanavāta 128.8
 Svaphalka 444.64₁
 Svayambhū 3.10, 12, 45.5, 48.29₂, 56. 22₁, 58.36, 39, 62.25, 68.74₁₀, 69.74₁₅, 79.4, 95.97, 97₁, 96.106, 99.110₁₁, 100.112₈, 108.69, 109.70, 111.82₁₉, 116.25, 121.8, 12, 122.14, 19, 136.26, 155.2, 181.93, 182.104, 106, 110, 112, 113, 183.124, 192.36, 210.3, 216.25, 269.68₁, 270.70₁, 513.55
 Svayambhoja 456.36
 Svarakalpa 168.92
 Svarā 143.5
 Svarga 40.11, 127.32
 Svarṇapāda 268.63₅
 Svarṇaroman 339.98₁₄
 Svarbhānu 166.78, 167.83, 204.8, 205.14, 206.23, 216.20, 21, 369.1, 380.85₁, 537.8₁
 Svarṣma 168.91
 Svāgata 339.98₂₀
 Svāti 145.15, 424.4
 Svāti 178.52
 Svāyambhuva 36.14, 15, 37.19, 42.7, 58.43, 115.11, 17, 116.22, 128.9, 129.22, 24, 25, 130.28, 32, 131.42, 44, 134.88, 139.45, 46, 141.14, 142.22, 143.5₁, 152.54₂, 153.33, 174.8, 175. 14, 18, 179.68, 185.137, 190.22, 191.28, 28₉, 229.20₁, 244.80, 250.117₂, 252.15, 254.4, 255. 9, 11, 262.50₁₉, 270.72₄, 273.3, 5, 6, 275. 25, 277.2, 4, 280.25
 Svārociṣa 135.94, 139.47, 171.110, 174.8, 11, 175.15, 18, 179.69, 185.138, 191.28₉, 29, 218.47, 250.117₃, 254.4, 255.13, 15, 273. 6, 7, 9, 277.2, 4, 5, 7, 279.17, 280.26
 Svāhā 37.23, 40.9, 42.12, 109.72, 116.27, 117.31, 126.81, 131.44, 46, 268.63₁
 Svāhi 424.3, 4
 Hamsa 175.17
 Hamsakālī 180.77, 78
 Hantr 260.48₄
 Haya 175.17, 411.4, 517.86
 Hayagrīva 167.80, 205.10
 Hayaśīras 167.83
 Hara 163.49, 167.81, 213.31, 400.19
 Harakalpa 205.20
 Hari 1.2, 3.9, 7.4₁₅, 10.22, 17.18₉, 20.37, 32.14, 60.12, 173.125, 136, 174.9, 175.15, 179.69, 185.139-141, 191.31, 212.35, 219.2, 220.17, 221.27, 224.54, 272.88, 91, 278.11, 280.28, 29, 327.56, 328.59, 351.24, 399.17, 400.21, 427.16, 442.42, 472.2₂, 473.2₉, 483.9, 488.67
 Hariṇī 185.140, 191.31
 Harita 201.81, 268.63₂, 63₄, 282.38, 316.97, 323.26
 Haritāśva 344.44, 45
 Haridaśva 365.94
 Harimitra 202.83
 Harivāhana 450.5
 Hariścandra 323.24-26, 346.64
 Hariṣeṇa 282.27
 Haryaṅga 534.104, 106
 Haryatvat 384.3
 Haryaśva 157.11, 158.16, 19, 210.6, 8, 315.90, 317.98₁, 98₂, 338.96₁₀, 98₁₁, 345.59, 346.80
 Haryā 280.28
 Harṣa 38.29, 117.37
 Hala 205.11
 Halāhala 196.31₁
 Halin 442.43
 Havidhra 255.14
 Havirdhāna 147.24, 153.45, 46
 Haviṣmat 266.55, 267.59, 279.20, 282.26, 30, 400.25

- Havis** 268.63, 63₉
Havya 129.22, 255.10, 261.48₆, 273.5
Havyapa 274.21
Havyavāha 131.48, 212.24
Havyavāhana 265.52
Hasta 178.92
Hastin 543.44, 45
Hastināpura 543.44
Hastindra 273.9
Hārta 316.97, 323.26, 366.97
Hārdikya 443.47
Hālāhala 489.75, 491.82
Himsā 38.29, 113.5, 114.6₁₈, 117.38
Hiḍambā 555.127₆
Himavat 40.13, 227.8, 248.103, 253.26, 335.86, 403.11
Himāṃsumālin 402.47
Hiraṇmaya 205.11
Hiranyakaśipu 164.66, 68, 167.81, 193.5, 6, 194.14, 16, 195.20, 21, 196.26, 214.8, 216.26, 458.51, 483.17, 488.67, 490.76, 491.86, 515.72
Hiranyagarbha 1.2, 3.8, 18, 11.1, 45.5, 51.69, 53.68₁, 57.33, 58.39, 77.67, 108.66₇, 256.17, 351.23
Hiranyanābha 546.77
Hiraṇyapura 167.85, 168.87, 206.27, 216.24
Hiraṇyaroman 129.18, 229.19, 232.11, 256.25, 274.20, 278.16
Hiraṇyākṣa 164.66, 166.72, 194.15, 196.23, 24, 214.8, 215.14, 365.95₂, 366.100, 101, 490.77
Huta 261.43₆
Hutahavyavaha 161.38, 175.22
Hutāśana 486.51
Hṛcchaya 134.77
Hṛdayā 443.48-50
Hṛdi(I)ka 456.36, 37, 467.32, 33
Hṛṣikeśa 447.10
Hema 524.26, 525.26
Hemacandra 304.24₁₇, 305.24₁₈
Hemakūṭa 209.11
Hemā 206.28
Haimavati 109.73, 315.92, 358.29
Haihaya 323.29, 324.32, 36, 325.37, 326.44, 377.66₁, 411.4, 418.41, 43, 420.50, 54
Homa 261.48₆
Hrada 165.69, 168.93, 196.27, 28
Hrasvaroman 339.98₁₄, 98₁₅
Hrāda 165.68, 69, 196.27, 28
Hlada 215.9
Hlādinī 132.59

Kurzes Sachregister.

(Die Zahlen geben die Seiten an.)

Āśrama 33 f., 96 f., 98 ff.

Avatāra siehe Götter.

Bauanlagen: Festung (durga) 32, 89 ff.; Stadt, Dorf usw. 91 f.

Bisexualität: Ila(ā) 301 ff., 340 ff.; Prajāpati 5, 36, 114, 138; Rudra 108.

Erzählungen, Geschichten, Sagen (alphab. nāch Namen): Einäscherung von Āpava's Wald durch Kārtavīrya 422 f.; Arjuna's (Kārtavīrya's) Geschichte 412 ff.; Kämpfe der Asura mit den Deva 488 ff.; Geburt der Aśvin's 292 f., 298; Balierhält Nachkommenschaft 526 ff.; die Geburt des Bharadvāja 540 f.; Bhṛgu's Gattin wird von Viṣṇu getötet, und dieser wird von jenem verflucht 498 f.; Brahman erhält vier Gesichter 138; Brahman verflucht Kāma 189; Bṛhaspati sucht Geschlechtsverkehr mit Mamatā und verflucht den Dīrghatamas 526 ff., 540 f., Budha's Geburt 352 f., 403; Chāyā wird als Vivasvat's Gattin untergeschoben 281, 284 ff., 295 ff.; Chāyā verflucht den Yama 288 f., 293, 296; Dakṣa's Geburt 149 f., 153 f.; Kämpfe der Deva und Asura 488 ff.; Dhanvantari's Geburt 370 ff.; Dhruva's Askese und Auszeichnung 142 f., 153; Dhundhu's Besiegung durch Kuvalāśva 311 ff., 345; Dīrghatamas wird von Bṛhaspati verflucht, er hört von Viṣṇu den godharma, seine Beziehungen zu Sudheṣṇa 526 ff.; Duṣyanta heiratet Śakuntalā 539; Belagerung von Dvāravati 305 f., Geburt der Gandini

450; Gaṅgā wünscht den Sunahotra zum Gatten und wird verflucht 360 f.; Vernichtung der Haryaśva durch Nārada 157 ff., 210 f.; Hiraṇyakaśipu's Geburt, Askese, Macht und Sturz 193 ff.; Geburt der Ila 299 ff.; Verwandlung der Ila in Sudyumna 301, 343; Verwandlung des Ila (Sudyumna) in ein Weib 302 f., 340 ff.; Jamadagni's Geburt 362 ff.; Jāmbavat's Tod durch Kṛṣṇa 439 f., 447; Jayanti verführt den Kāvya 500 f., 507 f.; Kakudmin's (Raivata's) Erlebnis bei Brahman 305 f., 344; Kālayavana's Feldzug gegen Dvāravati 463; Kalkin's künftiges Auftreten 518 ff.; Kāma's Verfluchung durch Brahman 139; Geschichte des Kārtavīrya (Arjuna) 412 ff.; Kārtavīrya vernichtet Āpava's Wald 422 f.; Kāvya's Bussübung und Verführung durch Jayanti 500 f., 507 f.; Kṛṣṇa's Geburt und Rettung 472 ff.; Kṛṣṇa's Flucht vor Kālayavana 463; Kṛṣṇa's Kampf um den Syamantaka 437 ff., 446 ff.; Kṛṣṇa's Sieg über Śatadhanvan 442 f.; Kuvalāśva's Sieg über Dhundhu 311 ff., 345; Mamatā's Erlebnisse mit Bṛhaspati 526 ff., 540 f.; die Geburt der Marut's 171 f., 197 ff., 219 ff.; die Marut's nehmen sich des von seinen Eltern verlassenen Bharadvāja an 541; Nārada vernichtet die Haryaśva und Śabalāśva und wird verflucht 157 ff., 210 f.; Paulastya's (Rāvana's) Besiegung durch Rāma 335; die Pracetas üben Askese

und vernichten die Wälder der Erde 147 ff.; Prasena(jit)s Erlebnisse mit dem Syamantaka 436 ff., 446; Pṛthu's Geburt, er erobert als erster König die Erde 146, 233 ff.; Geschichte des Purūravaḥ 301, 354; Purūravaḥ's Ehe mit Urvaśī 355 ff., 403 ff.; Raivata's (Kakudmin's) Erlebnis bei Brahman 305 f., 344; Rāji's Sieg über die Dānava und die Vernichtung seiner Söhne 379 ff., 406 f.; Rāma's Sieg über Paulastya (Rāvaṇa) 335; R̥cika und Satyavati erhalten den Jamadagni als Sohn 362 ff.; Geschichte Sagara's und seiner Nachkommen 324 ff., 346 f.; Śakuntalā's Vermählung mit Duṣyanta 539; Saṃjñā (Sureṇu, Sureśvari) bildet die Chāyā und schiebt sie für sich unter 281, 284 ff., 295 ff.; Śaśāda's (Vikukṣi's) Frevel und Strafe 308 ff.; Śatadhanvan's Besiegung durch Kṛṣṇa 442 f.; Sa-trājit's Geschichte 436 ff., 446 ff.; Satyavati erhält ihren Sohn Jamadagni 362 ff.; Geschichte Satyavrata's (Triśaṅku's) 317 ff.; Geschichte des Manu Sāvarni 281, 287 ff., 293 f., 298; Śiva wird von Soma bekämpft 401 f.; Geburt des Soma 349 ff., 398 f.; Soma's Kampf mit Śiva 401 f.; Soma's Königsweihe 350 ff., 399 f.; Sudeṣṇā erhält von Dirghatamas einen Sohn 526 ff.; Sunahotra's Erlebnis mit Gaṅgā 360 f.; Sureṇu (Sureśvari, Saṃjñā) bildet die Chāyā und schiebt sie an ihrer statt unter 281, 284 ff., 295 ff.; Geschichte des Syamantaka 437 ff., 446 ff.; Tārā's Verfehlung mit Soma 352 f., 401 f.; Triśaṅku's (Satyavrata's) Geschichte 317 ff.; Tvaṣṭṛ verschönert die Sonnenscheibe 291 f., 297 ff.; Urvaśī's Ehe mit Purūravaḥ 354 ff.; Geschichte der Entvölkerung und Wiederbevölkerung der Stadt Vārāṇasī 372 ff.; Vena's Gottlosigkeit und Tod 145 f., 153, 233 ff., 251; Vikukṣi's (Saśāda's) Frevel und Strafe 308 ff.; Viṣṇu tötet Bhṛgu's

Gattin und wird von diesem verflucht 498 f.; Geschichte der Verkörperungen Viṣṇu's 482 ff.; Yama wird von Chāyā verflucht 281, 288 f., 293, 296; Geschichte Yayāti's 385 ff., 407 ff.

Flüsse 132.

Frauenamen: Dharma's Gattinnen 160, 174, 211; Kaśyapa's Töchter 163, 178, 214; Kṛṣṇa's Gattinnen 441, 448, 477; Uśīnara's Gattinnen 523; Vasudeva's Gattinnen 458 ff., 466, 469 ff.; Vivasvat's Gattinnen 281, 284, 295.

Gelübde 219 ff.

Geschlechter (Nachkommenschaft usw. in alphab. Reihenfolge): des Adharma 38, 117 f., der Aditi (Āditya) 163 f.; des Agni 42 f., 131 ff.; des Ajamidha 543 ff., 547; des Anamitra 449 ff., 464 ff.; des Aṅga 526, 533 ff.; des Aṅgiras 164, 180; des Anu 523 f.; des Āpava 141 ff., 153 f.; der Ariṣṭā 170, 218; des Arṣṭanemi 164, 180; der Arundhatī 160, 176, 212; des Āyu(s) 369 ff., 406; des Bahuputra 164, 180; des Bhānu 160, 176, 212; des Brahman 137; des Dakṣa 150, 155 ff., 159 ff., 210 ff.; der Danu (Dānava) 166 ff., 204 ff., 215 f.; des Dharma 37 f., 116 f., 160 f., 174 ff., 214 f.; 211 f.; der Diti (Dairya) 165 f., 193 ff., des Druhyu 522; des Dvimidha 546 f.; des Ikṣvaku 308 ff., 344 ff.; der Irā 170, 209, 218; der Kadrū 169, 217; des Kaśyapa 163 f., 178 ff., 214 ff.; der Khaś(s)ā 170, 218; der Krodhavaśā 170, 207, 218; des Kroṣṭu 423 ff.; des Kṛśāśva 164, 180; des Kṛṣṇa 477 ff.; der Lambā 160, 176, 212; des 1. Manu 255, 273, 299; des 2. Manu 255, 273, 277; des 3. Manu 256, 274; des 4. Manu 256, 274, 278; des 5. Manu 257, 274 f., 278 f.; des 6. Manu 257, 275, 278; des 7. Manu 258, 275, 279; des 8. Manu 261, 275 f., 282; des 9. Manu 265, 282; des 10. Manu 266, 282; des 11. Manu 267 f., 282; des 12. Manu 269, 282; des 13. Manu 270, 282 f.; des 14. Manu 271, 288; der Marutvati 160, 176, 212;

- der Muhūrta 160, 176, 212; der Muni 170, 218; des Nabhāgodīṣṭa 303 ff.; des Nahuṣa 384 ff., 407 f.; des Nimi 338 f.; des Paṇḍu 457 f., 469, 554 f.; des Parīkṣita 555 f.; der Pracetaḥ's 150; des Pṛthu 146 f., 153 f., des Pūru 536 ff.; des Purūravaḥ (Alla) 360 ff., 406 f.; der Ṛṣi's 41 f., 128 ff.; der Sādhyā 160, 174 f., 212; der Saṃkalpā 161, 176, 212; der Śatarūpā 36, 115, 140, 141 f.; des Sātvata 432 ff.; des Soma 164, 177 f., 349 ff.; Sudyumna (Ila) 301, 344; der Surabhi 162 f., 170, 179 f., 218; der Surasā 169, 208, 217; der Tāmra 169, 208, 216 f.; des Turvasu 521 f.; der Vasu 160, 175 f., 212 f.; des Vasudeva 457 ff., 468 ff.; der Vinatā 169, 217; der Viśvā 160, 176, 212; des Viśvāmītra 365 ff.; des Vivasvat 285 ff., 295 ff., 340 ff.; des Yadu 410 ff.; des Yajña 37 f., 115 ff.; der Yamī 160, 176, 212; des Yayāti 385 ff., 407 ff.
- Götter: Einzelne (in alphab. Reihenfolge): Brahma's Körper 24 f., 60, 101 ff.; Namen der Devī 109 f.; Rudra's 8 Namen und Körper, deren Gattinnen und Söhne 39 f., 121 ff.; die 3 Körper des Svayambhū 181 ff.; die Avatāra's des Viṣṇu 17, 60 f., 483 f., 488 ff., 514 ff.; Viṣṇu's Erscheinungsformen während der einzelnen Manvantara's 185, 280. Gruppen und Klassen (in alphab. Reihenfolge): Āditya 191 f.; Ajita 191; Hari 191; Jaya 188 ff.; Kalpavāsin 73; die des 1. Manvantara 255, 273; des 2. M. 255, 273, 277; des 3. M. 256, 274, 278; des 4. M. 256, 274, 278; des 5. M. 257, 274; 278; des 6. M. 257, 275, 279; des 7. M. 258, 275, 279; des 8. M. 260 f., 281; des 9. M. 264 f., 282; des 10. M. 266, 282; des 11. M. 266 f., 282; des 12. M. 268, 282; des 13. M. 269, 283; des 14. M. 270, 283; Marut 200 ff.; Rudra 162 f., 179 f., 213; Sādhyā 77, 191; Satya 191; Trimūrti 1, 3, 16, 55 f., 77, 137, 181 ff.; Tuṣṭi 191; Vaikuṇṭha 191; Vaimānika 72.
- Himmelswelten siehe Kosmographie.
- Höllen siehe Kosmographie.
- Hymnen: Allgemeinen Inhalts 396, 408 f.; an Śiva 502 ff.; an Viṣṇu 16 f., 18.
- Kalpavṛkṣa 86 f., 92 f.
- Kasten 31 ff., 70, 96 ff., 249.
- Kosmogonie: Die Erschaffung der arvāksrotas 22, 64 f.; Brahma's Erwachen 15, 30, 59 f., 79; Brahma-Nacht 14, 54, 59 f., 76 ff., 107; Brahma-Tag 14, 54 f., 79 f.; die Erschaffung der Gandharva 27, 105; die Erschaffung der geistigen Welt 4, 35, 101 f.; die Erschaffung der geistigen Söhne Brahma's 85, 66; die Entstehung der beiden Geschlechter 5, 36, 114, 138; die Entstehung der Materie 7 f., 45 f.; das Melken der Erde 244 ff., 252 f.; die Erschaffung der Metra 28 f., 106; die Erschaffung der Naturerscheinungen 4, 29, 68, 106, 140; die Neuschöpfung 283; die Erschaffung der Paare 82 f.; die Erschaffung der Pflanzen 32 f., 95 f., 105; Pratisamdhī 71 ff.; die Erschaffung des Rākṣasa 27, 104; die Erschaffung Rudra's 4, 35, 67, 108; die Erschaffung der Rudra's 118 ff.; die Schöpfung (allgemein) 3 ff., 7 ff., 15 ff., 45 ff., 136 ff.; Rudra's Schöpfung 39, 121 ff.; die 8 Schöpfungen 22, 65; die Erschaffung der Stände 33 f., 96 ff.; die Erschaffung der Tierwelt 27 f., 105 f.; die Erschaffung der tiryaksrotas 21, 63; die Erschaffung der ūrdhvasrotas 21, 63 f.; die Erschaffung der Veden 4, 28 f., 68, 106; die Entstehung des Weltalls 3, 10, 51 ff., 136; die Erschaffung der Zeiten 25 ff., 101 ff.
- Kosmographie: der Brahma-Wald 69, 111; Dhruva 143; die 7 dvīpa 10, 19, 52, 58, 62, 80, 229, 262, cfr. 271, 413; Himmelswelten 14, 19, 62, 71 ff., 80, 401; Höllen 84; die 7 Meere 10, 52, 80, 136; 227; der Meru 10, 41, 52, 95, 128, 136.

- 205, 248, 253, 259, 262, 294, 298, 306, 345, 355; Nakṣatra 177 f.; Pātāla 16, 281, 484, 493, 512, 515 f.; Rasātala 60 f., 493, 512, 514; Teilung der Erde 301 f., 344; Welthüter 229; die Welt 52, 136; 14 Weltschichten 3; die 7 Winde 200 f.
- Matriarchat**, Spuren von, siehe *Matronymica*: Āditya usw.
- Manu** 58 f., 254, 259, 261 ff., 276.
- Manvantara** 13, 58 f., 71 ff., 250, 254 ff., 277 ff.; vergangene 139, 174, 250, 254 ff., 273 ff., 277 ff.; zukünftige 259 ff., 281 ff.
- Metra** siehe *Kosmogonie*.
- Nakṣatra** siehe *Kosmographie*.
- Pflanzen** siehe *Kosmogonie*.
- Physiologisches** 486 f.
- Polyandrie**, Spuren von: Draupadi 554, Kuntī 457 f., 469, Mamatā 526 f., 540.
- Purāṇa-Themen** 136.
- Ṛṣi**: die des 1. Manvantara (7) 4, 255, 273, (9) 85, 37, 67, 107, 110, 113 f., 128 ff., (10) 137; des 2. Manvantara 255, 273, 277; des 3. M. 256, 274, 278; des 4. M. 256, 274, 278; des 5. M. 256 f., 274, 278; des 6. M. 257, 275, 279; des 7. M. 257 f., 275, 279; des 8. M. 259 f., 275, 281; des 9. M. 265, 282; des 10. M. 266, 282; des 11. M. 267, 282; des 12. M. 268 f., 282; des 13. M. 269 f., 282 f.; des 14. M. 271, 283.
- Raumgrößen** 89 f.
- Sāṅkhya-Philosophie** 2, 7 ff., 45 ff., 137 f.; ahaṅkāra 2, 8, 48, 137; bhūtādi 8, 48 f.; guṇa 7 f., 46, 48, 102 ff., 137; indriya 9, 50, 137; mahān 2, 8, 46 ff., 137; pradhāna 7, 45 f., 137; prakṛti 7, 45 f., 137; tanmātra 8 f., 49 f., 138.
- Siddhi** 85 f., 93, 96.
- Sthāna**, die 8 (tanu), Rudra's 66 f., 80.
- Tiere** siehe *Kosmogonie*.
- Völkernamen** 324 ff., 518, 524 f.
- Weltuntergang** 14, 19, 62, 74 ff., 79 f., 272, 283.
- Wesensklassen** 5, 24 f., 29, 68, 75, 82, 106 f., 155, 226 ff., 231 f.
- Winde** siehe *Kosmographie*.
- Zeitgrößen**: allgemein 12 f., 66, 80, 228, 485; Caturyuga 12 f.; Kalpa 58, 71 ff., 271 f., 276, 283; Manvantara 13; Yuga (kṛta- usw.) 85 ff., 271.

Verbesserungen und Nachträge.

- p. 2, Śl. 5 wäre richtiger in kleiner Type gedruckt worden.
- p. 9, Śl. 18^b: karma statt karṃa.
- p. 20, Kapitelüberschrift: Ga. 4.14^b-19 statt 18.
- p. 22, Śl. 17^b: tu statt tū.
- p. 29, Śl. 32^a hätte in grosser Type gedruckt werden müssen.
- p. 29, Śl. 35^a ist nicht zu sperren.
- p. 30, Śl. 38^b ist zu sperren.
- p. 35, Kapitelüberschrift: P.2 V. 3.153^b—188^a statt 187^a.
- p. 35, Śl. 2^a und 6^b sind zu sperren.
- p. 36, Śl. 17^b: Ākūtiṃ statt Ākutim.
- p. 38, Śl. 29^a ist nicht zu sperren.
- p. 42, Śl. 11^a: Rajo-Gatr- statt Rajogātr-.
- p. 72, Śl. 20^a: smṛtāḥ statt smṛāḥ.
- p. 74, Śl. 38^b: Brahma- statt Brahama-.
- p. 79, Kapitelüberschrift: Mr. 49.1-80 statt 59 . . .
- p. 80, Śl. 24^b: bhavanti statt bhāvanti.
- p. 81, Śl. 30^b: karmabhis statt kāmabhis.
- p. 126, Śl. 78^a: -Ôṣātra statt -trā.
- p. 127, Śl. 85^b: namasyaś statt -yāś.
- p. 128, Krit. App.: Bđ. I. 11.1 bis 11.13 statt Bđ. I. 12.1 bis I. 12.13.
- p. 141, Schleife: Cfr. 1. Absch. statt Cfr. Absch.
- p. 141, Śl. 13: varṣasatam, nicht: -satam.
- p. 142, Śl. 4^a: Āyusmantam statt Ayuṣ-.
- p. 161, Śl. 37^a: Āpasya statt Apa-.
- p. 163, Śl. 53^b: manvantare statt -tare.
- p. 174, Śl. 10^b: Cākṣuṣasyā- statt Cakṣu-.
- p. 188, Śl. 2 []: Ākūtir statt Ākutir.
- p. 197, Śl. 37 linke Spalte: Śambhoḥ statt Sam-.
- p. 213, Śl. 41: Śaṅkhuromā statt Saṅku-.
- p. 220, Śl. 16^b: Manmathāyēti statt Mamna-.
- p. 226, Kapitelüberschrift: Vi. I. 22.1-13 statt . . . 13^a.
- p. 229, Śl. 20^bc Krit. App.: Vi. I. 22.13 statt 13^a = a. 2) Bđ.Vi. pari- statt Bđ. pari.
- p. 249, Śl. 115 Krit. App.: Bđ. I. 37 . . . statt 33.
- p. 254, Śl. 4^a: Auttamas statt Auttamas.
- p. 256, Śl. 23^b: Paramtapah statt -tapāḥ; cfr. Krit. App.
- p. 262, Śl. 50^a: Saṃjñāsuto statt Saṃjña-.
- p. 271, Zeile 15: 78₁ statt 78.
- p. 277, Śl. 2^b: Tāmāsa statt Ta-.

- p. 281, Śl. 4b: Śanaścāra statt Sa-.
- p. 285, Śl. 7a: Āditya statt Aditya.
- p. 294, hinter Śl. 50 rechte Spalte: 50₁ statt 52, ebenso im krit. App.
- p. 316, Śl. 96^b: smṛtaḥ statt smṛṭaḥ.
- p. 331, Śl. 76^b: Bhagīratha statt Bhā-.
- p. 333, Śl. 84^b: Aīdavidāḥ²) statt . . .¹).
- p. 336, Śl. 91^a: Śāla² statt Śāla¹-..
- p. 339, Śl. 98²: Suśrutasya statt Śu-.
- p. 355, Kapitelüberschrift: Br. 13.33-31^b<> statt 91^a; H. . . . 1757—1776. Zu A. 274.12^b-15 ist 278.16-18 hinzuzufügen.
- p. 358, Śl. 37^b: taṃ statt ṭaṃ.
- p. 369, Kapitelüberschrift: Zu A. 274.16-19 ist 278.10-14 hinzuzufügen.
- p. 432, Kapitelüberschrift: P.1 I. 13 . . . statt . . . 31.
- p. 449, Śl. 2^a: yudhājitaḥ statt Yu-.
- p. 461: Śloka-Zählung 61—64 statt 60₁—60₄.
- p. 462, Śl. 66: Anādhṛṣṭīr statt Anādrṣṭīr.
- p. 463, Śloka-Zählung: 71₄—71₁₀ statt 70₄—70₁₀.
- p. 475, Śl. 75: Keśavasya statt Keśvasya.
- p. 482, Kapitelüberschrift: Bḍ. II. 72 . . . statt II. 71 . . .
- p. 484, Śl. 22^b: Tārakaś statt -kaś.
- p. 493, Śl. 98^b: jaghnus statt jahnus.
- p. 505, Śl. 188^a: Sādhyāya statt sā-.
- p. 516, Śl. 80^a: Adityāḥ statt Ādit-.
- p. 530, Śl. 70^a: Kakṣivac- statt va-.
- p. 533, Śl. 95^a: Kakṣivān statt Kakṣivān.
- p. 536, Śl. 5^b: Sthaṇḍīleyu statt Staṇ-.
- p. 536, Śl. 5^a rechte Spalte: Ṛceyuḥ statt Ṛcejuḥ.

- Index: Einzufügen ist Jyotiṣa 161.34₁, Tāra 282.33 und Bradhna 271.77, 283.43.
- p. 562 muss Aila nach Airāvati (vīthī) und Kapotaroman vor Kambala,
- p. 566 Caitya vor Caitra und Janastambha vor Janasthāna,
- p. 572 Pārikṣita vor Pāriyātra aufgeführt werden.
- p. 562 Airāvati statt -vat.
- p. 567 Yāhnavi statt -nav.
- p. 595 Bābhava statt Ba-.

1. Abschnitt, Textgruppe IIB, 9. Kapitel (p. 128 ff.) wäre besser in die Unterabteilungen A und B (Śl. 44 ff., p. 131) geschieden worden. Für B wäre noch die 3. Version Mt. 51.1 ff. zu vergleichen.